Grundläggande utbildningens lokala läroplan i Vanda 1.8.2025

Namn	Grundläggande utbildningens lokala läroplan i Vanda 1.8.2025
Kommun	Vanda
Träder i kraft	11.6.2025
Pdf skapad	25.8.2025

Innehållsförteckning

1. Den lokala läroplanens betydelse och uppgörandet av den. 1
1.1. Grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen. 1
1.2. Principer för uppgörandet av den lokala läroplanen. 2
1.3. Utvärdering och utveckling av den lokala läroplanen. 3
1.4. Uppgörandet av den lokala läroplanen och centrala beslut gällande undervisningen. 4
1.4.1. Planer och program som kompletterar läroplanen. 5
2. Den grundläggande utbildningen som grund för allmänbildning. 7
2.1. Förpliktelser som styr undervisningen. 7
2.1.1. Humanitet, bildning, jämlikhet och demokrati. 8
2.1.2. Alla elever är unika och har rätt till god undervisning. 8
2.1.3. Nödvändigheten av en hållbar livsstil. 9
2.1.4. Kulturell mångfald är en rikedom. 9
2.2. Värdegrunden för den grundläggande utbildningen. 9
2.3. Synen på lärande. 11
2.4. Frågor som avgörs på lokal nivå. 12
3. Den grundläggande utbildningens uppdrag och allmänna mål. 14
3.1. Den grundläggande utbildningens uppdrag. 14
3.2. Nationella mål för undervisning och fostran. 15
3.2.1. Utveckling till humana människor och samhällsmedlemmar. . . . 16
3.2.2. Behövliga kunskaper och färdigheter. 16
3.2.3. Främjande av bildning, jämlikhet och livslångt lärande. 16
3.3. Mångsidig kompetens som mål. 16
3.4. Frågor som avgörs på lokal nivå. 21
4. Verksamhetskulturen i en enhetlig grundläggande utbildning. 22
4.1. Verksamhetskulturens betydelse och utvecklandet av den. 22
4.2. Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen. 23
4.2.1. En lärande organisation är kärnan i verksamhetskulturen. 23
4.2.2. Välbefinnande och en trygg vardag. 24
4.2.3. Kommunikation och mångsidiga arbetssätt. 24
4.2.4. Kulturell mångfald och språkmedvetenhet. 25
4.2.5. Delaktighet och demokrati. 25
4.2.6. Likabehandling och jämlikhet. 25
4.2.7. Ansvar för miljön och en hållbar framtid. 26
4.3. Lärmiljöer och arbetssätt. 26
4.3.1. Lärmiljöer. 26

4.3.2. Arbetssätt. 27
4.4. Helhetsskapande undervisning och mångvetenskapliga lärområden. . 28
4.5. Frågor som avgörs på lokal nivå. 30
5. Skolarbete som främjar lärande och välbefinnande. 32
5.1. Gemensamt ansvar för skoldagen. 32
5.2. Samarbete. 35
5.2.1. Elevernas delaktighet. 35
5.2.2. Samarbete mellan hem och skola. 36
5.2.3. Skolans interna samarbete och samarbete med andra parter. . . 37
5.3. Fostrande samtal och disciplinära åtgärder. 37
5.4. Olika sätt att anordna undervisningen. 39
5.4.1. Undervisning enligt verksamhetsområden. 39
5.4.2. Flexibel grundläggande utbildning. 45
5.4.3. Framskridande i studier enligt målhelheter. 47
5.4.4. Undervisning i sammansatt klass. 48
5.4.5. Fjärruppkoppling i undervisningen. 48
5.4.6. Undervisning för elever som är patienter inom den specialiserade sjukvården och konsultativ sjukhusundervisningstjänst. 49
5.4.7. Avvikande ordnande av grundläggande utbildning. 50
5.4.8. Undervisning i särskilda situationer. 51
5.5. Annan verksamhet som stödjer målen för undervisning och fostran. . 52
5.6. Frågor som avgörs på lokal nivå. 55
6. Bedömning av elevens lärande och kunnande i den grundläggande utbildningen. 59
6.1. Bedömningens syften i den grundläggande utbildningen. 59
6.1.1. Formativ bedömning. 60
6.1.2. Summativ bedömning. 60
6.2. Allmänna principer för bedömningen. 61
6.3. Bedömning av lärande och kunnande. 62
6.4. Bedömning av arbete. 63
6.5. Bedömning av uppförande. 63
6.6. Studiegången i den grundläggande utbildningen. 66
6.6.1. Studiegången enligt årskurs. 66
6.6.2. Framskridande i studier enligt målhelheter. 67
6.7. Gemensamma läroämnen och valfria ämnen som ska bedömas i slutet av läsåret. 67
6.8. Slutbedömningen i den grundläggande utbildningen. 68
6.8.1. Bildandet av slutvitsord i den grundläggande utbildningen. 68

6.8.2. Slutbedömningen i gemensamma läroämnen. 70
6.8.3. Slutbedömningen i gemensamma konst- och färdighetsämnen. . 70
6.8.4. Slutbedömningen i valfria ämnen. 70
6.8.5. Undervisning som betonar ett läroämne eller en särskild utbildningsuppgift och slutbedömning. 71
6.8.6. Slutbedömningen av en elev som får elevspecifika stödåtgärder. 71
6.9. Frånvaro och dess inverkan på bedömning. 72
6.10. Ny bedömning och rättelse av bedömning. 72
6.11. Betyg. 72
6.11.1. Verbala omdömen och siffervitsord i betygen. 72
6.11.2. Läsårsbetyg. 73
6.11.3. Mellanbetyg. 74
6.11.4. Skiljebetyg. 74
6.11.5. Avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen. 75
6.12. Särskild examen och betyg över studier som avlagts genom särskild examen. 77
6.13. Frågor som avgörs på lokal nivå. 77
7. Stöd för lärande och skolgång. 79
7.1. Elevens rätt till stöd för lärande och skolgång. 80
7.2. Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande. 81
7.3. Gruppspecifika stödformer – mål och anordnande. 82
7.3.1. Allmän stödundervisning som ges av en lärare. 82
7.3.2. Stödundervisning i undervisningsspråket som ges av en lärare. . 83
7.3.3. Undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning. 84
7.4. Elevspecifika stödåtgärder. 84
7.4.1. Bedömning av behovet av elevspecifikt stöd. 85
7.4.2. Plan för genomförande av elevspecifikt stöd. 85
7.4.3. Beslut om stöd. 86
7.4.3.1. Undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning. 87
7.4.3.2. Undervisning som ges av en speciallärare eller specialklasslärare i ett eller flera läroämnen i smågrupp. 88
7.4.3.3. Undervisning som ges av en specialklasslärare i en specialklass. 88
7.4.3.4. Tolkningstjänster. 88
7.4.3.5. Elevspecifika biträdestjänster. 89

7.4.3.6. Hjälpmedel. 89
7.5. Avvikelse från den grundläggande utbildningens lärokurs eller från målen i läroplanen. 89
7.5.1. Avgränsning av lärokursen i ett läroämne. 90
7.5.2. Tillfällig befrielse från att fullgöra lärokursen i läroämnet på grund av hälsoskäl. 91
7.6. Avvikande ikraftträdande samt övergångstid. 91
7.6.1. Anordnande av grundläggande utbildning för en elev med en funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga (träder i kraft 1.8.2026). 91
7.6.2. Förlängd läroplikt (i kraft till och med den 31 juli 2026). 93
7.7. Undervisning för en elev som är patient inom den specialiserade sjukvården och konsultativ sjukhusundervisningstjänst. 93
7.8. Kontinuerligt stöd i övergångsskeden, samarbete och smidig överföring av information. 93
7.9. Frågor som avgörs på lokal nivå. 94
8. Elevvård. 95
8.1. Frågor som avgörs på lokal nivå och uppgörandet av utbildningsanordnarens elevvårdsplan. 95
9. Möjligheter att studera modersmål och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk. 100
9.1. Studier i lärokurserna i modersmål och litteratur. 100
9.2. Lärokurser i det andra inhemska språket och främmande språk. . . . 101
10. Särskilda frågor som anknyter till språk och kultur. 103
10.1. Samer och samisktalande. 103
10.2. Romer. 104
10.3. Teckenspråkiga. 104
10.4. Andra flerspråkiga elever. 104
10.5. Frågor som avgörs på lokal nivå. 105
11. Undervisning på två språk. 106
11.1. Frågor som avgörs på lokal nivå. 106
12. Undervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip. 107
13. Valfrihet i den grundläggande utbildningen. 108
13.1. Valfria timmar i konst- och färdighetsämnen. 108
13.2. Valfria ämnen. 108
13.3. Frivilliga och valfria lärokurser i främmande språk. 109
14. Bilagor. 110

15. Enhetligheten i den grundläggande utbildningen och samarbetet i övergångsskedena. . . . 111
16. Språkprogram. . . . 112
17. Timfördelning grundläggande utbildning i Vanda på svenska. . . . 113
18. Handledningsplan. . . . 115
19. Intensifierad undervisning. . . . 116
20. Årskurs 1-2. . . . 117
20.1. Att utvecklas till skolelev. . . . 117
20.2. Övergången mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. . . . 117
20.3. Övergången mellan årskurs 2 och 3. . . . 118
20.4. Mångsidig kompetens i årskurs 1–2. . . . 118
20.5. Mångsidiga kompetensområden. . . . 118
20.6. Läroämnen. . . . 122
Bildkonst. . . . 122
Gymnastik. . . . 138
Livsåskådningskunskap. . . . 146
Matematik. . . . 155
Musik. . . . 168
Omgivningslära. . . . 183
Slöjd. . . . 212
Det andra inhemska språket. . . . 223
Finska, A1-lärokurs. . . . 224
Finska, modersmålsinriktad finska, A1-lärokurs. . . . 230
Elevhandledning. . . . 236
Främmande språk. . . . 237
Engelska, A-lärokurs. . . . 237
Modersmål och litteratur. . . . 238
Svenska och litteratur. . . . 241
Svenska som andraspråk och litteratur. . . . 250
Religion. . . . 267
Islam. . . . 268
Evangelisk-luthersk religion. . . . 276
21. Årskurs 3-6. . . . 282
21.1. Att utvecklas som elev. . . . 282
21.2. Övergången mellan årskurs 2 och 3. . . . 282
21.3. Övergången mellan årskurs 6 och 7. . . . 282
21.4. Mångsidig kompetens i årskurs 3–6. . . . 283

21.5. Mångsidiga kompetensområden. 283
21.6. Läroämnen. 287
Bildkonst. 287
Gymnastik. 335
Valfritt ämne Modersmål. 370
Historia. 370
Valfritt ämne Matematik. 387
Livsåskådningskunskap. 387
Matematik. 418
Musik. 504
Omgivningslära. 554
Samhällslära. 637
Slöjd. 653
Det andra inhemska språket. 691
Finska, modersmålsinriktad finska, A-lärokurs. 692
Finska, B1-lärokurs. 694
Finska, A-lärokurs. 704
Elevhandledning. 705
Främmande språk. 707
Engelska, A-lärokurs. 707
Modersmål och litteratur. 733
Svenska och litteratur. 735
Svenska som andraspråk och litteratur. 784
Religion. 848
Islam. 850
Evangelisk-luthersk religion. 892
Valfritt ämne: musik i musikklass. 921
22. Årskurs 7-9. 964
22.1. Att växa som medlem i gemenskapen. 964
22.2. Övergången mellan årskurs 6 och 7. 964
22.3. Övergången från den grundläggande utbildningen till följande utbildningsstadium. 965
22.4. Mångsidig kompetens i årskurs 7–9. 965
22.5. Mångsidiga kompetensområden. 965
22.6. Läroämnen. 970
Biologi. 970
Geografi. 1016
Fysik. 1078

Kemi. 1143
Hälsokunskap. 1225
Huslig ekonomi. 1280
Bildkonst. 1345
Gymnastik. 1393
Historia. 1440
Livsåskådningskunskap. 1484
Valfritt ämne: Företagsamhet. 1506
Matematik. 1518
Valfritt ämne: Aktivt medborgarskap. 1611
Musik. 1618
Samhällslära. 1686
Slöjd. 1703
Det andra inhemska språket. 1755
Finska, modersmålsinriktad finska, A-lärokurs. 1756
Finska, B1-lärokurs. 1757
Finska, A-lärokurs. 1772
Elevhandledning. 1773
Främmande språk. 1786
Engelska, A-lärokurs. 1786
Tyska, B2-lärokurs. 1821
Franska, B2-lärokurs. 1839
Modersmål och litteratur. 1842
Svenska och litteratur. 1844
Svenska som andraspråk och litteratur. 1904
Religion. 1949
Islam. 1951
Evangelisk-luthersk religion. 1989
Valfritt ämne: Intensifierad musikundervisning. 2024

1. Den lokala läroplanens betydelse och uppgörandet av den

1.1. Grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen

Styrsystemet för den grundläggande utbildningen ska garantera jämlikhet och kvalitet i utbildningen samt skapa goda förutsättningar för elevernas växande, utveckling och lärande. Styrsystemets normdel består av lagen och förordningen om grundläggande utbildning, statsrådets förordningar, grunderna för läroplanen samt den lokala läroplanen och läsårsplanerna som baserar sig på den. Syftet med revideringen av styrsystemet är att undervisningen bättre ska kunna ta hänsyn till förändringarna i omvärlden och att stärka skolans uppdrag att bygga en hållbar framtid.

Grunderna för läroplanen[1] bygger på lagen och förordningen om grundläggande utbildning och på statsrådets förordning som fastställer målen och timfördelningen. Grunderna för läroplanen är en nationell föreskrift[2] utfärdad av Utbildningsstyrelsen enligt vilken den lokala läroplanen görs upp. Syftet med grunderna för läroplanen är att stödja och styra undervisningen och skolarbetet samt främja en enhetlig grundläggande utbildning på lika villkor.

Den grundläggande utbildningen är en helhet som omfattar undervisning och fostran där målen och innehållet för olika delområden hör samman och bildar en grund för undervisningen och verksamhetskulturen. Därför innehåller grunderna för läroplanen utöver föreskrifter om mål och innehåll även text som belyser dessa. Grunderna för läroplanen innehåller också, till de delar det behövs, hänvisningar till den lagstiftning som grunderna baserar sig på.

Den lokala läroplanen är en viktig del av styrsystemet. Den beskriver och styr genomförandet av såväl nationella mål som mål och uppdrag som anses viktiga på lokal nivå. Den lokala läroplanen ger en gemensam grund och riktlinje för det dagliga skolarbetet. Den är ett strategiskt och pedagogiskt verktyg som styr utbildningsanordnarens verksamhet och skolornas arbete. Läroplanen förenar skolornas verksamhet med övrig lokal verksamhet som ordnas för att främja barnens och de ungas välbefinnande och lärande.

Den gemensamma lokala allmänna läroplansdelarna i Vanda för kapitel 1--14 har uppgjorts från Utbildningsstyrelsens läroplansgrunder för den grundläggande utbildningen. Också de ämnesvisa läroplanerna har gjorts gemensamma för alla de svenskspråkiga grundskolorna. Den svenskspråkiga lokala läroplanen i Vanda har uppgjorts och förts in i eGrunder verktyget.

Strukturen för den lokala läroplanen följer strukturen och ordningsföljden i Utbildningsstyrelsens nationella läroplan. Efter de nationella textavsnitten i läroplanens allmänna delar följer en lokal textdel.

1 *Lag om grundläggande utbildning (628/1998), Förordning om grundläggande utbildning (852/1998), Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (422/2012 och 378/2014) och Statsrådets förordning om ändring av förordningen om grundläggande utbildning (423/2012)*

2 *Lag om grundläggande utbildning 14 § 2 mom. och Statsrådets förordning (422/2012) 13 §*

1.2. Principer för uppgörandet av den lokala läroplanen

Utbildningsanordnaren ansvarar för att göra upp en lokal läroplan[3] och utveckla den. I läroplanen bestäms om det fostrande arbetet, undervisningen, bedömningen av lärande och om hur stöd, handledning och elevvård, samarbete mellan hem och skola samt övrig verksamhet ska ordnas och förverkligas. Där kompletteras och prioriteras ur ett lokalt perspektiv de mål, riktlinjer och centrala innehåll samt övriga frågor som gäller undervisningen som fastställs i grunderna för läroplanen. Utbildningsanordnaren ska utarbeta läroplanen med beaktande av elevernas behov, lokala särdrag samt resultat från utvecklingsarbete och intern utvärdering.

Läroplanen ska främja en fortlöpande utveckling av undervisningens kvalitet och stärka utbildningens kontinuitet. Den ska skapa en god grund för övergången från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen och från den grundläggande utbildningen till följande utbildningsstadium. Läroplanen ska utarbetas med hänsyn till övriga lokala planer, såsom

- *eventuell plan för småbarnspedagogik*
- *förskoleundervisningens läroplan*
- *eventuell plan för undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen*
- *eventuell plan för morgon- och eftermiddagsverksamheten*
- *välfärdsplan[4] för barn och unga enligt barnskyddslagen*
- *likabehandlingsplan[5] enligt lagen om likabehandling*
- *eventuell plan för hållbar utveckling, kulturell fostran och övriga planer och beslut som utbildningsanordnaren fattat i synnerhet angående utbildning, barn, ungdomar och familjer.*

Utbildningsanordnaren ska godkänna läroplanen separat för undervisning på svenska, finska eller samiska samt vid behov för undervisning på något annat språk[6]. Utbildningsanordnaren kan utarbeta en gemensam lokal läroplan för alla sina skolor eller en plan som innehåller både utbildningsanordnarens gemensamma delar och delar som är gemensamma för flera skolor och/eller skolspecifika delar. Utbildningsanordnaren fattar själv beslut om hur läroplanen utarbetas. Utbildningsanordnare kan också komma överens om gränsöverskridande samarbete och gemensamma regionala riktlinjer för läroplanerna.

När läroplanen uppgörs beaktas att undervisningen kan vara huvudsakligen indelad i läroämnen eller förverkligas genom helhetsskapande undervisning. Om undervisningen är helhetsskapande kan också årskurshelheterna i läroplanen vara helhetsskapande.

Elevernas elevspecifika planer[7] ska utarbetas utgående från den gemensamma läroplanen. I läsårsplanen ska preciseras hur läroplanen kommer att genomföras i den enskilda skolan under läsåret. Förordningen om grundläggande utbildning förpliktar utbildningsanordnaren att informera eleverna och deras vårdnadshavare om centrala frågor som fastställs i läsårsplanen[8].

Samarbete kring läroplanen och läsårsplanen bidrar till att alla parter förbinder sig till de gemensamma målen och ökar enhetligheten i undervisningen och det fostrande arbetet. Utbildningsanordnaren ska se till att personalen inom undervisningsväsendet har möjlighet att delta i samarbetet samt främja samarbetet både mellan läroämnena och mellan aktörer inom olika sektorer. Det ska finnas möjlighet att delta oberoende av hur planerna utarbetas. Eleverna ska enligt lagen ges möjlighet att delta[9] i beredandet av läroplanen och de planer som anknyter till den. Det är viktigt att också vårdnadshavarna har möjlighet att delta i läroplansarbetet, utarbetandet av läsårsplan och i planeringen av skolans verksamhet, i synnerhet gällande målen för fostran,

3 *Lag om grundläggande utbildning 15 § 1 mom.*
4 *Barnskyddslagen (417/2007) 12 § och Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 12 §*
5 *Lagen om likabehandling (21/2004) 4 §*
6 *Lag om grundläggande utbildning 15 § 1 mom.*
7 *Lag om grundläggande utbildning 4 a kap. (1090/2024)*
8 *Förordning om grundläggande utbildning 9 §*
9 *Lag om grundläggande utbildning 47 a § 1 mom. (1267/2013)*

verksamhetskulturen och samarbetet mellan hem och skola. Det är särskilt viktigt att eleverna och vårdnadshavarna kan delta i arbetet på ett meningsfullt och mångsidigt sätt. Elevernas utvecklingsstadium ska beaktas då man planerar deras delaktighet.

Samarbete med aktörer utanför skolan berikar skolarbetet och knyter det till det omgivande samhället. Till de delar läroplanen berör elevvård och samarbete mellan hem och skola förpliktar lagen om grundläggande utbildning utbildningsanordnaren att utarbeta läroplanen i samarbete med de myndigheter som ansvarar för social- och hälsovårdstjänsterna[10] inom välfärdsområdet. Det behövs även samarbete med övriga förvaltningar för att kunna garantera alla elevers skolgång, trygghet, säkerhet och välbefinnande. Samarbete med andra organisationer och olika experter förbättrar ytterligare kvaliteten på planerna och skolarbetet.

En elev har enligt lagen om grundläggande utbildning rätt att varje skoldag få undervisning enligt läroplanen[11]. Utbildningsanordnaren ska se till att denna rättighet uppfylls och alla som arbetar med eleverna ska verkställa den läroplan som utbildningsanordnaren godkänt och följa övriga normer som reglerar arbetet.

Personalen, eleverna och vårdnadshavarna har deltagit i uppgörandet, utvärderingen och utvecklingen av läroplanen på olika sätt. I Vanda har stadsbiblioteket, kulturservicen, idrottsväsendet, ungdomsväsendet, församlingarna, VANVARY ry, Hem och Skola föreningarna och föräldrakommitteerna vid skolorna deltagit i läroplansarbetet.

De olika gemensamma tvåspråkiga läroplansarbetsgrupperna för uppgörandet av förskoleundervisningens läroplan samt läroplanen för den grundläggande utbildningen har sammanträtt regelbundet under processen för att tillsammans utveckla övergångsskedena och en naturlig läroplansenlig kontinuerlig lärostig för barnen och eleverna.

1.3. Utvärdering och utveckling av den lokala läroplanen

Utbildningsanordnaren ska utvärdera sin utbildning och utbildningens effekt och delta i extern utvärdering av sin verksamhet. Syftet med utvärderingen[12] är att utveckla utbildningen och förbättra förutsättningarna för lärande. Uppföljning, regelbunden utvärdering och utveckling av den lokala läroplanen och läsårsplanen är en del av denna utvärderingsskyldighet.

I utbildningsanordnarens och skolornas interna utvärderingar kan resultaten från nationella utvärderingar och utvecklingsprojekt och de nationella kvalitetskriterierna[13] för den grundläggande utbildningen användas. Samarbete med eleverna, vårdnadshavarna och andra aktörer främjar öppen och konstruktiv självvärdering.

Ändringar i läroplansgrunderna förutsätter att motsvarande ändringar görs i den lokala läroplanen och omsätts i praktiken. Utbildningsanordnaren kan granska sin läroplan och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet utifrån lokala behov och genom att utnyttja resultaten från utvecklingsarbete.

Regelbunden utvärdering av läroplanen och den verksamhet som styrs av läroplanen sker genom att Vanda stads skolor deltar i nationella utvärderingar som utförs av utbildningsstyrelsen och andra nationella utvärderingsorgan samt genom deltagande i de enkäter och utvärderingar som sker i samarbete med huvudstadsregionens städer. Skolornas läsårsplan som direkt verkställer läroplanen lokalt, och utvärderingen av den årligen tillsammans med personalen, eleverna och vårdnadshavarna i Vanda, är ett centralt instrument för regelbunden utvärdering, uppföljning och utveckling av verksamheten och läroplanen.

---

10 *Lag om grundläggande utbildning 15 § 2 mom. (477/2003)*
11 *Lag om grundläggande utbildning 30 § 1 mom. (642/2010)*
12 *Lag om grundläggande utbildning 21 § 1 och 2 mom. (1296/2013)*
13 *Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen, undervisnings- och kulturministeriet 2012:29*

1.4. Uppgörandet av den lokala läroplanen och centrala beslut gällande undervisningen

Den lokala läroplanen, de läsårsplaner som förtydligar denna och övriga planer ska uppgöras med beaktande av ovan beskrivna mål och principer på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar. Utbildningsanordnaren kan besluta om att till skolorna delegera beslut som ingår i läroplanen och om uppgörandet av en skolspecifik läroplan.

I detta underkapitel anges de frågor som ska avgöras lokalt och beskrivas i läroplanen, som inte tas upp i andra kapitel. I varje huvudkapitel i grunderna för läroplanen anges närmare vilka frågor som ska avgöras och beskrivas i ifrågavarande kapitel i den lokala läroplanen.

Utbildningsanordnaren ska besluta om lösningar och förfaringssätt i anslutning till uppgörandet av den lokala läroplanen:

- *om den läroplan som utarbetas ska vara gemensam för skolorna, helt eller delvis skolspecifik, regional eller om man löser det på annat sätt*
- *för vilka undervisningsspråk läroplanen utarbetas och godkänns (svenska, finska, samiska och vid behov för något annat undervisningsspråk)*
- *läroplanens struktur, i vilken ordning behandlas frågorna och i vilken form publiceras läroplanen*
- *hur personalen och eleverna och deras vårdnadshavare är delaktiga när läroplanen utarbetas, utvärderas och utvecklas och hur vårdnadshavarnas olika möjligheter att delta beaktas*
- *hur samarbetet med förskoleundervisningen och övrig småbarnspedagogik samt med läroanstalter som representerar utbildning som följer efter den grundläggande utbildningen ordnas då läroplanen utarbetas*
- *vilka andra aktörer som deltar då läroplanen utarbetas och förverkligas och hur samarbetet ordnas*
- *hur lokala särdrag och behov, information från utvärderingar och utvecklingsarbete samt mål för utveckling och övriga lokala planer beaktas då läroplanen utarbetas*
- *om den skolspecifika jämställdhetsplanen i enlighet med lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män[14] ska ingå i läroplanen eller om den ska utarbetas som en fristående plan*
    - *Enligt lagen ska en jämställdhetsplan utarbetas årligen i samarbete med personalen och eleverna; i stället för en årlig genomgång kan planen utarbetas för högst tre år i sänder.*
- *om den skolspecifika planen för de åtgärder som behövs för att främja likabehandling enligt diskrimineringslagen[15] ingår i läroplanen eller om den utarbetas i form av en separat plan.*
    - *Enligt lagen ska läroanstalterna bedöma hur likabehandling uppnås i deras verksamhet och vidta de åtgärder som behövs för att främja likabehandling. Läroanstalterna ska ha en plan för de åtgärder som behövs för att främja likabehandling och de ska ge eleverna och deras vårdnadshavare möjlighet att bli hörda om de främjande åtgärderna.*

Utbildningsanordnaren ska i läroplanen besluta och beskriva följande om uppgörandet och utvecklingen av läroplanen:

- *hur samarbetet med de myndigheter som ordnar social- och hälsovårdstjänster inom välfärdsområdet ordnas när man gör upp de avsnitt som behandlar elevvård och samarbete mellan hem och skola*
- *hur man följer upp att läroplanen genomförs och hur läroplanen utvärderas och utvecklas*
- *vilka är de lokala planer och program som kompletterar och förverkligar läroplanen (till exempel plan för morgon- och eftermiddagsverksamhet, program för hållbar utveckling, jämställdhetsplan, plan för kulturell fostran, informationsstrategi).*

---

14 *Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) ändrad genom lag (1329/2014) 5 a §*
15 *Lag om likabehandling (1325/2014) 6 §*

Utbildningsanordnaren ska i läroplanen besluta och beskriva följande om hur undervisningen ska ordnas:

- *hur man främjar enhetligheten i den grundläggande utbildningen och samarbetet i övergångsskedena (inom den grundläggande utbildningen, med förskoleundervisningen och övrig småbarnspedagogik och med läroanstalter som representerar utbildning som följer efter den grundläggande utbildningen)*
- *om undervisningen eller en del av den ordnas i sammansatt klass (se även avsnittet Olika sätt att anordna undervisningen och Frågor som avgörs på lokal nivå som hör ihop med avsnittet Skolarbete som främjar lärande och välbefinnande)*
- *om undervisningen eller en del av den ordnas som undervisning enligt årskurs eller enligt målhelheter[16] (se även avsnittet Olika sätt att anordna undervisningen och Frågor som avgörs på lokal nivå som hör ihop med avsnittet Skolarbete som främjar lärande och välbefinnande)*
- *om undervisningen ordnas huvudsakligen indelad i läroämnen eller helt eller delvis som helhetsskapande undervisning; vilka är huvuddragen för hur eventuell helhetsskapande undervisning ordnas*
- *hur undervisningstimmarna fördelas per årskurs mellan gemensamma läroämnen, de valfria timmarna i konst- och färdighetsämnen och valfria ämnen i enlighet med statsrådets förordning (lokal timfördelning[17])*
- *utbildningsanordnarens språkprogram, på vilken årskurs undervisningen i de olika språken inleds (se även avsnitten om det andra inhemska språket och främmande språk samt avsnittet om Valfrihet i den grundläggande utbildningen)*
- *vilka valfria ämnen som erbjuds eleverna och på vilka årskurser de undervisas (se även avsnittet om Valfrihet i den grundläggande utbildningen)*
- *eventuell intensifierad undervisning och hur den genomförs; hur intensifieringen syns i timfördelningen och i undervisningens mål och innehåll (se även avsnittet om Valfrihet i den grundläggande utbildningen)*
- *hur undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande anordnas*
- *hur elevhandledningen ordnas*
    - *i handledningsplanen ska beskrivas elevhandledningens struktur, förfaringssätt, arbets- och ansvarsfördelning, arbete i sektorsövergripande nätverk, samarbete mellan hemmet och skolan i frågor som gäller handledning, intensifierad personlig elevhandledning, fortsatt handledning i studier efter den grundläggande utbildningen, samarbete med arbetslivet samt arrangemang för arbetsorientering (se även den uppgiftsbeskrivning för elevhandledningen som ingår i årskurshelheterna).*

När det gäller läroplanens kapitel som behandlar elevvård så har de avsnitten skrivits i samarbete med social- och hälsovårdsmyndigheterna i staden. Från social- och hälsovårdsmyndigheterna deltog i arbetet förmännen för skolhälsovårdarna, kuratorerna och skolläkarna. Avsnittet som behandlar samarbetet mellan hem och skola har skrivits i samarbete med Vantaan vanhempainyhdistys VANVARY ry. De svenskspråkiga skolornas hem och skola föreningar har haft möjlighet att delta genom de olika diskussioner som ordnats på skolorna på samarbetsdagar och genom att kommentera läroplansutkastet som funnits till påseende på internet.

1.4.1. Planer och program som kompletterar läroplanen

Lokala planer och program som kompletterar och förverkligar läroplanen:

- verksamhetsprogram för morgon- och eftermiddagsvården
- de skolvisa elevvårdsplanerna
- skolornas välmåendemapp

16 *Lag om grundläggande utbildning 20 h § (1090/2024)*
17 *Statsrådets förordning (422/2012)*

- skolornas läsårsplaner
- barn- och ungas kommunala välfärdsplan, Hyvis-planen i Vanda
- plan för fostrande samtal och disciplinära åtgärder
- handbok för elevvården i Vanda
- plan för IKT-användningen i undervisningen i Vanda
- Vandas miljöprogram
- skolornas jämställdhetsplan

2. Den grundläggande utbildningen som grund för allmänbildning

Den grundläggande utbildningen ska lägga grunden för elevernas allmänbildning. Kommunen är skyldig att ordna grundläggande utbildning[18] för de barn i läropliktsåldern som bor inom kommunens område. Förpliktelserna som styr den grundläggande utbildningen grundar sig på grundlagen, lagen och förordningarna om grundläggande utbildning, statsrådets förordning och grunderna för läroplanen. Också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning och internationella avtal som Finland förbundit sig att följa ska beaktas då undervisningen ordnas. Den grundläggande utbildningen bygger på en gemensam värdegrund och syn på lärande.

2.1. Förpliktelser som styr undervisningen

Den grundläggande utbildningen ska följa de enhetliga nationella grunderna för läroplanen enligt lagen om grundläggande utbildning[19]. Utbildningen ska ordnas utgående från elevernas ålder och förutsättningar och främja en sund uppväxt och utveckling. Vid planering och anordnande av samt beslutsfattande om grundläggande utbildning ska barnets bästa i första hand beaktas[20]. Utbildningen ska genomföras i samarbete med hemmen.

Eleverna har rätt att få undervisning enligt läroplanen samt elevhandledning och tillräckligt stöd för lärande och skolgång[21]. Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande är en naturlig del av skolans verksamhetskultur. Undervisningsgrupperna[22] ska sammansättas så att målen i läroplanen kan nås i undervisningen. De gruppspecifika stödformerna ska anordnas på ett ändamålsenligt sätt ska planeras och tilldelas resurser som en del av strukturen för skolarbetet som helhet. Med hjälp av elevspecifika stödåtgärder möjliggörs tillräckligt stöd för lärande och skolgång för alla elever. Eleverna har rätt till avgiftsfri[23] undervisning, avgiftsfria läroböcker och andra läromedel, arbetsredskap och arbetsmaterial. Eleverna har dessutom rätt att avgiftsfritt få den elevvård som förutsätts för att de ska kunna delta i undervisningen samt studiesociala förmåner och tjänster enligt lagen. Elevvården regleras av lagen om elev- och studerandevård[24]. Den som deltar i utbildning har rätt till en trygg studiemiljö[25]. Eleven ska varje skoldag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid[26] som är ändamålsenligt ordnad. Måltidssituationen ska vara övervakad.

Enligt Finlands grundlag och lagen om likabehandling[27] får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, etniskt eller nationellt ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, sexuell läggning, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hens person. Jämställdhetslagen förpliktar alla läroanstalter att se till att alla har lika möjligheter till utbildning, oberoende av kön. Undervisningen och lärostoffet ska stödja syftet med jämställdhetslagen[28] och vara digitalt tillgängligt och beakta fysisk tillgänglighet i lärmiljön.

Undervisningen ska dessutom ordnas med beaktande av bestämmelser om undervisningspersonalens antal och behörighet och föreskrifter om bl.a. säkerhet och arbetarskydd, användning av personuppgifter, offentlighet och integritetsskydd, upphovsrätt samt bestämmelser om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn.

---

18 *Lag om grundläggande utbildning 4 § 1 mom.*
19 *Lag om grundläggande utbildning 3 § 2 och 3 mom.*
20 *Lag om grundläggande utbildning 3a § (163/2022)*
21 *Lag om grundläggande utbildning 30 § (1090/2024) och Lag om grundläggande utbildning 20 a § (1090/2024)*
22 *Lag om grundläggande utbildning 30 § 2 mom.*
23 *Lag om grundläggande utbildning 31 § 1 mom. (477/2003)*
24 *Lag om elev- och studerandevård (1287/2013)*
25 *Lag om grundläggande utbildning 29 § 1 mom.*
26 *Lag om grundläggande utbildning 31 § 2 mom.*
27 *Finlands grundlag (731/1999) 6 § 2 mom. och Lag om likabehandling 6 § 1 mom.*
28 *Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) 5 §*

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna[29] är en grundläggande historisk och etisk tolkning av betydelsen av mänskliga rättigheter. Finland har förbundit sig att följa de flesta internationella avtal om mänskliga rättigheter som förutsätter att varje barns lärande och välbefinnande ska tryggas. De mest centrala[30] är FN:s konvention om barnets rättigheter, den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter det vill säga den s.k. ESK-konventionen, Europakonventionen samt FN:s konvention om handikappades rättigheter. För att trygga samernas rättigheter ska dessutom FN:s deklaration om urfolkens rättigheter[31] beaktas.

FN:s konvention om barnets rättigheter ger juridisk grund för den grundläggande utbildningen. Enligt konventionen är alla som arbetar med eller för barn skyldiga att följa avtalets grundläggande principer, som är att alla barn har samma rättigheter och lika värde, att barnet ska skyddas mot diskriminering, att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn, att alla barn har rätt till skydd, omvårdnad och utveckling och att alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. Enligt konventionen har varje barn rätt till ett gott liv och till individuell, fysisk, psykisk, andlig, moralisk och social utveckling.

2.1.1. Humanitet, bildning, jämlikhet och demokrati

Den grundläggande utbildningen ska stödja elevernas utveckling till humana människor som strävar efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred. I denna utveckling är motsättningar mellan strävan och rådande verklighet oundvikliga. Bildning innebär bland annat att kunna hantera dessa motsättningar på ett etiskt och empatiskt sätt och våga försvara det goda. Bildning innebär att både individuellt och i grupp kunna fatta beslut utgående från etisk reflektion, en annan människas situation och kunskap. Etiska och estetiska aspekter ger upphov till reflektion över vad som är värdefullt i livet. Bildning syns i sättet att förhålla sig till sig själv, till andra människor, till omgivningen och till kunskap samt i sättet och viljan att agera. En bildad människa strävar efter att handla rätt och att respektera sig själv, sin omgivning och andra människor. En bildad människa kan använda information på ett kritiskt sätt. Bildning innefattar också strävan till självreglering och ansvar för sin egen utveckling och sitt eget välbefinnande.

Den grundläggande utbildningen grundar sig på respekt för liv och mänskliga rättigheter och på att man försvarar dessa. Den grundläggande utbildningen ska främja välbefinnande, demokrati och aktiv medverkan i medborgarsamhället. Jämlikhet och en allmän princip om alla människors lika värde är ett centralt mål för den grundläggande utbildningen. Undervisningen ska främja ekonomisk, social och regional jämlikhet och jämställdhet mellan könen. Undervisningen ska vara religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden. Skolan och undervisningen får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

2.1.2. Alla elever är unika och har rätt till god undervisning

Den grundläggande utbildningen bygger på övertygelsen om att barndomen har ett egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt i sig. Var och en har rätt att växa till sin fulla potential som människa och samhällsmedlem. I detta behöver eleven uppmuntran och individuellt stöd. Eleven behöver känna sig hörd och uppskattad i skolgemenskapen samt känna att hen får stöd för sitt lärande och välbefinnande. Lika viktigt är också erfarenheten av delaktighet och av att tillsammans bidra till det gemensamma arbetet och välbefinnandet.

Varje elev har rätt till god undervisning och att lyckas i skolarbetet. I takt med att eleverna lär sig formar de sin identitet, människosyn, världsbild och världsåskådning samt sin plats i världen. Samtidigt skapar eleverna en relation till sig själva, andra människor, samhället, naturen och olika kulturer. Att marginaliseras från lärande innebär att rätten till bildning inte förverkligas och detta

29 *FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna 1948*
30 *FN:s konvention om barnets rättigheter FördrS 59–60/1991, ESK-konventionen FördrS 6/1976, Europakonventionen FördrS 85–86/1998 och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*
31 *FN:s konvention om urfolkens rättigheter 2007*

utgör ett hot mot växande och utveckling. Den grundläggande utbildningen ska skapa möjligheter för livslångt lärande, som är en förutsättning för ett gott liv.

Betydelsen av värdegrundsarbetet i skolan ökar i en värld, där det multimediala informationsflödet, globala nätverk, sociala medier och kamratrelationer formar barnens och de ungas värderingar. Värdediskussioner som förs tillsammans med eleverna ger dem förutsättningar att känna igen och definiera värden och värderingar som de konfronteras med samt att kritiskt reflektera kring dem. Eleverna ska få stöd i att utveckla sin egen värdegrund. Gemensam reflektion kring värderingar i skolan och hemmen och det samarbete som bygger på denna bidrar till att trygga elevernas helhetsmässiga välbefinnande. Skolans personal ska bemöta hemmens olika religioner, åskådningar, traditioner samt hemmens olika syn på fostran med öppenhet och respekt för att skapa förutsättningar för konstruktiv kommunikation.

2.1.3. Nödvändigheten av en hållbar livsstil

Människan är en del av naturen och helt beroende av livskraftiga ekosystem. Att förstå detta är centralt i att växa som människa. Den grundläggande utbildningen ska främja en hållbar livsstil och eko-social bildning. Hållbar utveckling och livsstil kan ses ur ett ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt perspektiv. Den ledande tanken inom eko-social bildning är att skapa en livsstil och kultur som värnar om människans okränkbara värde och ekosystemens mångfald och förmåga att förnya sig samt att samtidigt bygga en kunskapsbas för en cirkulärekonomi som grundar sig på hållbar användning av naturresurser. Eko-social bildning innebär förståelse i synnerhet för allvaret i klimatförändringen och en strävan att främja en hållbar livsstil.

Människan utvecklar, använder och fattar beslut om teknologi utifrån sina värderingar. Människan bär ansvar för att styra teknologin i en riktning som tryggar människans och naturens framtid. Inom den grundläggande utbildningen ska man reflektera över konflikter mellan konsumtions- och produktionssätt som står i strid med en hållbar framtid. Dessutom ska man tillsammans försöka hitta och tillämpa lösningar, som korrigerar en icke-hållbar livsstil. Den grundläggande utbildningen ska öppna perspektiv mot ett globalt ansvar som sträcker sig över generationer.

2.1.4. Kulturell mångfald är en rikedom

Den grundläggande utbildningen bygger på det mångskiftande finländska kulturarvet som har formats och kontinuerligt formas genom växelverkan mellan olika kulturer. Undervisningen ska stödja elevernas kulturella identiteter och sporra dem att aktivt delta i egna kulturella och sociala gemenskaper och också till att de intresserar sig för andra kulturer. Samtidigt ska undervisningen stärka uppskattningen för kreativitet och kulturell mångfald, främja kulturell och interkulturell kommunikation och på så sätt lägga grund för en kulturellt hållbar utveckling.

Inom den grundläggande utbildningen möts människor med olika kulturell och språklig bakgrund och bekantar sig med olika seder och bruk, synsätt och livsåskådningar. Eleverna ska handledas att lära sig att se saker utifrån andra människors livssituationer och förhållanden. Att lära sig tillsammans över språk-, kultur-, religions- och livsåskådningsgränserna skapar förutsättningar för genuin kommunikation och gemenskap. Den grundläggande utbildningen ska ge en grund för ett världsmedborgarskap som respekterar de mänskliga rättigheterna och som sporrar till positiva förändringar.

2.2. Värdegrunden för den grundläggande utbildningen

Grunderna för läroplanen har utarbetats i enlighet med den värdegrund som beskrivs här.

Alla elever är unika och har rätt till god undervisning

Den grundläggande utbildningen bygger på övertygelsen om att barndomen har ett egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt i sig. Var och en har rätt att växa till sin fulla potential som människa och samhällsmedlem. I detta behöver eleven uppmuntran och individuellt stöd. Eleven behöver känna sig hörd och uppskattad i skolgemenskapen samt känna att hen får stöd för sitt lärande och välbefinnande. Lika viktigt är också erfarenheten av delaktighet och av att tillsammans bidra till det gemensamma arbetet och välbefinnandet.

Varje elev har rätt till god undervisning och att lyckas i skolarbetet. I takt med att eleverna lär sig formar de sin identitet, människosyn, världsbild och världsåskådning samt sin plats i världen. Samtidigt skapar eleverna en relation till sig själva, andra människor, samhället, naturen och olika kulturer. Att marginaliseras från lärande innebär att rätten till bildning inte förverkligas och detta utgör ett hot mot växande och utveckling. Den grundläggande utbildningen ska skapa möjligheter för livslångt lärande, som är en förutsättning för ett gott liv.

Betydelsen av värdegrundsarbetet i skolan ökar i en värld, där det multimediala informationsflödet, globala nätverk, sociala medier och kamratrelationer formar barnens och de ungas värderingar. Värdediskussioner som förs tillsammans med eleverna ger dem förutsättningar att känna igen och definiera värden och värderingar som de konfronteras med samt att kritiskt reflektera kring dem. Eleverna ska få stöd i att utveckla sin egen värdegrund. Gemensam reflektion kring värderingar i skolan och hemmen och det samarbete som bygger på denna bidrar till att trygga elevernas helhetsmässiga välbefinnande. Skolans personal ska bemöta hemmens olika religioner, åskådningar, traditioner samt hemmens olika syn på fostran med öppenhet och respekt för att skapa förutsättningar för konstruktiv kommunikation.

Humanitet, bildning, jämlikhet och demokrati

Den grundläggande utbildningen ska stödja elevernas utveckling till humana människor som strävar efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred. I denna utveckling är motsättningar mellan strävan och rådande verklighet oundvikliga. Bildning innebär bland annat att kunna hantera dessa motsättningar på ett etiskt och empatiskt sätt och våga försvara det goda. Bildning innebär att både individuellt och i grupp kunna fatta beslut utgående från etisk reflektion, en annan människas situation och kunskap. Etiska och estetiska aspekter ger upphov till reflektion över vad som är värdefullt i livet. Bildning syns i sättet att förhålla sig till sig själv, till andra människor, till omgivningen och till kunskap samt i sättet och viljan att agera. En bildad människa strävar efter att handla rätt och att respektera sig själv, sin omgivning och andra människor. En bildad människa kan använda information på ett kritiskt sätt. Bildning innefattar också strävan till självreglering och ansvar för sin egen utveckling och sitt eget välbefinnande.

Den grundläggande utbildningen grundar sig på respekt för liv och mänskliga rättigheter och på att man försvarar dessa. Den grundläggande utbildningen ska främja välbefinnande, demokrati och aktiv medverkan i medborgarsamhället. Jämlikhet och en allmän princip om alla människors lika värde är ett centralt mål för den grundläggande utbildningen. Undervisningen ska främja ekonomisk, social och regional jämlikhet och jämställdhet mellan könen. Undervisningen ska vara religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden. Skolan och undervisningen får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

Kulturell mångfald är en rikedom

Den grundläggande utbildningen bygger på det mångskiftande finländska kulturarvet som har formats och kontinuerligt formas genom växelverkan mellan olika kulturer. Undervisningen ska stödja elevernas kulturella identiteter och sporra dem att aktivt delta i egna kulturella och sociala gemenskaper och också till att de intresserar sig för andra kulturer. Samtidigt ska undervisningen stärka uppskattningen för kreativitet och kulturell mångfald, främja kulturell och interkulturell kommunikation och på så sätt lägga grund för en kulturellt hållbar utveckling.

Inom den grundläggande utbildningen möts människor med olika kulturell och språklig bakgrund och bekantar sig med olika seder och bruk, synsätt och livsåskådningar. Eleverna ska handledas att lära sig att se saker utifrån andra människors livssituationer och förhållanden. Att lära sig tillsammans över språk-, kultur-, religions- och livsåskådningsgränserna skapar förutsättningar för genuin kommunikation och gemenskap. Den grundläggande utbildningen ska ge en grund för ett

världsmedborgarskap som respekterar de mänskliga rättigheterna och som sporrar till positiva förändringar.

Nödvändigheten av en hållbar livsstil

Människan är en del av naturen och helt beroende av livskraftiga ekosystem. Att förstå detta är centralt i att växa som människa. Den grundläggande utbildningen ska främja en hållbar livsstil och eko-social bildning. Hållbar utveckling och livsstil kan ses ur ett ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt perspektiv. Den ledande tanken inom eko-social bildning är att skapa en livsstil och kultur som värnar om människans okränkbara värde och ekosystemens mångfald och förmåga att förnya sig samt att samtidigt bygga en kunskapsbas för en cirkulärekonomi som grundar sig på hållbar användning av naturresurser. Eko-social bildning innebär förståelse i synnerhet för allvaret i klimatförändringen och en strävan att främja en hållbar livsstil.

Människan utvecklar, använder och fattar beslut om teknologi utifrån sina värderingar. Människan bär ansvar för att styra teknologin i en riktning som tryggar människans och naturens framtid. Inom den grundläggande utbildningen ska man reflektera över konflikter mellan konsumtions- och produktionssätt som står i strid med en hållbar framtid. Dessutom ska man tillsammans försöka hitta och tillämpa lösningar, som korrigerar en icke-hållbar livsstil. Den grundläggande utbildningen ska öppna perspektiv mot ett globalt ansvar som sträcker sig över generationer.

I Vanda får eleverna lära sig grundkunskaper och färdigheter, samt får en bred allmänbildning. Ledande värderingar inom utbildningen är innovationsförmåga, hållbarutveckling och delaktighet. Då eleverna erbjuds möjligheten att påverka skolans vardag stärks den inre motivationen och lusten att lära sig. I skolan motiverar man för eleven varför det lönar sig att anstränga sig, vara ihärdig och göra sitt bästa. På så sätt ökar elevernas förståelse för hur det som de lär sig i skolan inverkar på resten av livet. I skolan vill vi stärka elevernas sociala kompetens och hjälpa dem att uppfatta sig som en del av en större helhet. Skolan har som mål att jobba ur ett genusmedvetet perspektiv.

I de svenskspråkiga skolorna värnar vi om den finlandssvenska kulturen och det svenska språket. Det svenska språket är ett medvetet val för våra skolor och vi strävar efter att våra elever ska känna sig trygga i sin språkliga identitet. Skolorna samarbetar med externa parter som stöder undervisningen och skolan prioriterar kontakt med svenska institutioner och föreningar.

Skolornas läsårsplaner utvärderas årligen och i samband med det granskas värdegrunden och hur synen på lärande förverkligats.

2.3. Synen på lärande

Grunderna för läroplanen har utarbetats utgående från en syn på lärande där eleven har en aktiv roll. Eleven ska lära sig att ställa upp mål och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra. Lärandet är en oskiljbar del i den process då individen växer som människa och då man skapar ett gott samhällsliv. Att använda språket, kroppen och olika sinnen har stor betydelse för tänkande och lärande. Eleven tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter och lär sig samtidigt att reflektera över sitt lärande, sina upplevelser och sina känslor. Positiva känslor, glädje över att lära och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar eleven att utveckla sin kompetens.

Lärandet sker genom kommunikation med andra elever, lärare och andra vuxna samt i olika grupper och sammanhang och i olika lärmiljöer. Lärande innebär individuellt och gemensamt arbete, tankeverksamhet, planering och utforskning samt mångsidig utvärdering av dessa processer. Därför har elevernas vilja och växande förmåga att arbeta och lära sig tillsammans stor betydelse för lärprocessen. Eleverna ska också lära sig att beakta följderna av sitt arbete och hur det påverkar andra människor och omgivningen. Gemensamt lärande främjar elevernas problemlösningsförmåga och förmåga att tänka kreativt och kritiskt samt förmågan att förstå olika perspektiv. Det bidrar också till att vidga elevernas intresseområden. Lärande är mångfacetterat och knutet till det som eleven ska lära sig, till tid och plats.

Att utveckla färdigheter att lära sig är grunden för målinriktat och livslångt lärande. Därför ska eleven uppmuntras att reflektera över sina sätt att lära sig och att använda denna kunskap till att främja sitt lärande. En elev som är medveten om och tar ansvar för sin lärprocess lär sig att handla allt mer självständigt. Under lärprocessen utvecklas elevens förmåga att arbeta och tänka och eleven lär sig att förutse och planera olika faser i lärandet. För att eleverna ska kunna lära sig nya begrepp och fördjupa sin förståelse för det som de lär sig, ska de handledas att koppla innehållet och de nya begreppen till sina tidigare kunskaper. Lärande är en kumulativ process som ofta kräver lång och ihärdig träning.

Lärprocessen och motivationen styrs av elevens intressen, värderingar, arbetssätt och känslor samt erfarenheter och uppfattningar om sig själv som lärande individ. Elevens självbild i kombination med självkänslan och tron på sin egen förmåga inverkar på hurdana mål eleven ställer upp för sig. Uppmuntrande respons under lärprocessen stärker elevens tro på sina egna möjligheter. Att ge och få mångsidig, positiv och realistisk respons är en viktig del i en kommunikation som både stödjer lärandet och vidgar intresseområdena.

Grunderna för läroplanen har utarbetats utgående från en syn på lärande där eleven har en aktiv roll. Eleven ska lära sig att ställa upp mål och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra. Lärandet är en oskiljbar del i den process då individen växer som människa och då man skapar ett gott samhällsliv. Att använda språket, kroppen och olika sinnen har stor betydelse för tänkande och lärande. Eleven tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter och lär sig samtidigt att reflektera över sitt lärande, sina upplevelser och sina känslor. Positiva känslor, glädje över att lära och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar eleven att utveckla sin kompetens.

Lärandet sker genom kommunikation med andra elever, lärare och andra vuxna samt i olika grupper och sammanhang och i olika lärmiljöer. Lärande innebär individuellt och gemensamt arbete, tankeverksamhet, planering och utforskning samt mångsidig utvärdering av dessa processer. Därför har elevernas vilja och växande förmåga att arbeta och lära sig tillsammans stor betydelse för lärprocessen. Eleverna ska också lära sig att beakta följderna av sitt arbete och hur det påverkar andra människor och omgivningen. Gemensamt lärande främjar elevernas problemlösningsförmåga och förmåga att tänka kreativt och kritiskt samt förmågan att förstå olika perspektiv. Det bidrar också till att vidga elevernas intresseområden. Lärande är mångfacetterat och knutet till det som eleven ska lära sig, till tid och plats.

Att utveckla färdigheter att lära sig är grunden för målinriktat och livslångt lärande. Därför ska eleven uppmuntras att reflektera över sina sätt att lära sig och att använda denna kunskap till att främja sitt lärande. En elev som är medveten om och tar ansvar för sin lärprocess lär sig att handla allt mer självständigt. Under lärprocessen utvecklas elevens förmåga att arbeta och tänka och eleven lär sig att förutse och planera olika faser i lärandet. För att eleverna ska kunna lära sig nya begrepp och fördjupa sin förståelse för det som de lär sig, ska de handledas att koppla innehållet och de nya begreppen till sina tidigare kunskaper. Lärande är en kumulativ process som ofta kräver lång och ihärdig träning.

Lärprocessen och motivationen styrs av elevens intressen, värderingar, arbetssätt och känslor samt erfarenheter och uppfattningar om sig själv som lärande individ. Elevens självbild i kombination med självkänslan och tron på sin egen förmåga inverkar på hurdana mål eleven ställer upp för sig. Uppmuntrande respons under lärprocessen stärker elevens tro på sina egna möjligheter. Att ge och få mångsidig, positiv och realistisk respons är en viktig del i en kommunikation som både stödjer lärandet och vidgar intresseområdena

2.4. Frågor som avgörs på lokal nivå

Värdediskussionerna utgör grunden både för uppgörandet av läroplanen och för det gemensamma undervisnings- och fostringsarbetet. Man beslutar lokalt om hur värdediskussionerna ska förverkligas vid uppgörandet av läroplanen och i övrigt regelbundet under skolarbetets gång. Samtidigt besluts också om hur man skapar möjligheter för personalen, eleverna och vårdnadshavarna samt andra eventuella samarbetspartner att delta i diskussionen.

I läroplanen ska utbildningsanordnaren besluta och beskriva

- *eventuella lokala aspekter eller prioriteringar som kompletterar den grundläggande utbildningens värdegrund och syn på lärande och hur dessa kommer till uttryck (till övriga delar kan den text som finns i grunderna för läroplanen gällande värdegrunden och synen på lärande användas som sådan)*
- *hur man följer upp och utvärderar att värdegrunden och synen på lärande förverkligas.*

Eventuella skolvisa kompletteringar skrivs in i skolans läroplan och/eller läsårsplanen i enlighet med utbildningsanordnarens beslut.

3. Den grundläggande utbildningens uppdrag och allmänna mål

3.1. Den grundläggande utbildningens uppdrag

Den grundläggande utbildningen är stommen i utbildningssystemet och samtidigt en del av den kontinuerliga utbildningsprocess som börjar i förskolan. Den grundläggande utbildningen ska ge eleverna möjlighet att lägga grunden för en bred allmänbildning och att fullgöra sin läroplikt. Den ska också ge eleverna förutsättningar och behörighet för studier på andra stadiet. Den ska hjälpa eleverna att hitta sina egna styrkor och att med hjälp av lärandet bygga en framtid.

Den grundläggande utbildningen har förutom uppdraget att undervisa och fostra ett samhälleligt uppdrag, ett kulturellt uppdrag och ett framtidsuppdrag. Den grundläggande utbildningen ska anordnas och utvecklas enligt principerna om inkludering. Till dessa principer hör lika rättigheter för alla elever, jämlikhet, likabehandling, icke-diskriminering, att värdesätta mångfald samt social delaktighet och gemenskap. Inkludering är ett omfattande begrepp och ska ses som en princip, en värdering och ett övergripande sätt att tänka i förhållande till alla elever och anordnandet av den grundläggande utbildningen. Man ska se till att utbildningen är tillgänglig och fri från hinder.

Varje skola som ger grundläggande utbildning har som uppdrag att undervisa och fostra. Detta innebär att varje elevs lärande, utveckling och välbefinnande ska stödjas i samarbete med hemmen. Den grundläggande utbildningen ska erbjuda eleverna möjlighet att på ett mångsidigt sätt utveckla sin kompetens. Den ska ge eleverna en positiv identitet som människor, lärande individer och samhällsmedlemmar. Undervisningen ska främja delaktighet och en hållbar livsstil samt stödja elevernas utveckling till medlemmar i ett demokratiskt samhälle. Den grundläggande utbildningen ska fostra eleverna till kännedom om de mänskliga rättigheterna och till att de högaktar och försvarar dem.

Den grundläggande utbildningens samhälleliga uppdrag är att främja jämlikhet, likabehandling och rättvisa. Den grundläggande utbildningen ökar humankapitalet och det sociala kapitalet. Humankapitalet består av kompetens och det sociala kapitalet av kontakter, kommunikation och förtroende mellan människorna. Tillsammans främjar de individens och samhällets välbefinnande och utveckling. Den grundläggande utbildningens uppdrag är att för sin del förebygga ojämlikhet och utslagning och att främja jämställdhet mellan könen. Den grundläggande utbildningen ska på ett jämlikt sätt uppmuntra flickor och pojkar i studierna i olika läroämnen och öka kunskapen och insikten om könets mångfald. Varje elev ska få hjälp med att upptäcka sina möjligheter och skapa sin lärstig utan könsbundna rollmodeller.

Den grundläggande utbildningens kulturella uppdrag är att främja mångsidig kulturell kompetens och en högaktning av kulturarvet samt att stödja eleverna att forma egna kulturella identiteter och egna kulturella kapital. Undervisningen ska öka förståelsen för kulturell mångfald och hjälpa eleverna att se kulturer som en obruten följd av det förflutna, nutiden och framtiden, där var och en aktivt kan medverka.

Omvärldens förändringar påverkar oundvikligen såväl elevernas utveckling och välbefinnande som skolans verksamhet. I den grundläggande utbildningen ska eleverna lära sig att vara öppna för förändringsbehov, bedöma dem kritiskt och ta ansvar för val som påverkar framtiden. Global fostran i den grundläggande utbildningen skapar förutsättningar för en rättvis och hållbar utveckling i enlighet med FN:s mål för utveckling. Skolorna ska i mån av möjlighet samarbeta med skolor och utbildningsutvecklare i andra länder. Den grundläggande utbildningen ska inverka positivt och konstruktivt på samhällsutvecklingen både nationellt och internationellt.

Den grundläggande utbildningen har förutom uppdraget att undervisa och fostra ett samhälleligt uppdrag, ett kulturellt uppdrag och ett framtidsuppdrag. Den grundläggande utbildningen ska utvecklas enligt principen om inkludering. Man ska se till att utbildningen är tillgänglig och fri från hinder. Detta beskrivs närmare i nationella läroplansgrunderna.

3.2. Nationella mål för undervisning och fostran

De nationella målen för undervisning och fostran[32] regleras i lagen om grundläggande utbildning och mera ingående i statsrådets förordning. Målen ska styra utarbetandet av samtliga delar av grunderna för läroplanen. Målen ska också styra det lokala läroplansarbetet och skolarbetet.

Utveckling till humana människor och samhällsmedlemmar

I 2 § i statsrådets förordning framhålls betydelsen av undervisning och fostran. Det centrala målet är att stödja elevernas utveckling till humana och etiskt ansvarsfulla samhällsmedlemmar. Undervisningen och fostran ska också stödja att eleverna utvecklas till harmoniska människor med god självkänsla. Enligt förordningen ska undervisningen främja förståelsen för och kännedomen om kulturer samt traditioner som baserar sig på ideella, ideologiska och religiösa, såsom kristna, grunder. Vidare ska undervisningen främja kännedomen om och förståelsen för den västerländska humanistiska traditionen. Eleverna ska lära sig att respektera livet, andra människor och naturen men också människovärdets integritet, de mänskliga rättigheterna och demokratiska värden i det finländska samhället, såsom jämlikhet och jämställdhet. I bildning ingår också samarbete och ansvar, främjande av hälsa och välbefinnande, ett gott uppförande och strävan efter en hållbar utveckling.

Behövliga kunskaper och färdigheter

Enligt 3 § i förordningen är det huvudsakliga målet med undervisningen att eleverna ska få en bred allmänbildning samt vidga sin världsbild. Det förutsätter såväl kunskaper och färdigheter inom olika vetenskapsgrenar som tvärvetenskapliga kunskaper och kunskaper som kombinerar olika vetenskapsgrenar. Betydelsen av färdigheter ökar. I förordningen konstateras att den kunskap som lärs ut ska stå på vetenskaplig grund. I förordningen fastställs också om mål och anordande av undervisning som ges på annat språk än modersmålet och undervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip.

Främjande av bildning, jämlikhet och livslångt lärande

I 4 § i förordningen beskrivs de mål och principer som ska ligga till grund för undervisningen och fostran samt elevvården. All verksamhet ska stärka jämlikhet och likabehandling i utbildningen samt förbättra färdigheten att lära sig och förutsättningarna för livslångt lärande. I förordningen betonas att lärmiljöerna ska vara interaktiva och att lärande utanför skolan ska ses som en resurs i undervisningsarbetet. Även betydelsen av en verksamhetskultur som främjar växande och lärande och av en fungerande elevvård betonas.

Utgående från målen i statsrådets förordning ska undervisningen ses som en helhet som ska utveckla sådan allmänbildning som behövs i den tid vi lever nu och som skapar grund för livslångt lärande. Utöver kompetens inom olika vetenskapsgrenar ska man sträva till en ämnesöverskridande kompetens. Därför fastställer grunderna för läroplanen såväl mål och innehåll för gemensamma läroämnen som mål för kompetensområden och mångvetenskapliga lärområden som förenar olika läroämnen. För att målen ska nås krävs systematiskt samarbete och utvärdering av hur målen förverkligats.

De nationella målen för undervisning och fostran regleras i lagen om grundläggande utbildning och mera ingående i statsrådets förordning. Målen ska styra utarbetandet av samtliga delar av grunderna för läroplanen. Målen ska också styra det lokala läroplansarbetet och skolarbetet.

Utgående från målen i statsrådets förordning ska undervisningen ses som en helhet som ska utveckla sådan allmänbildning som behövs i den tid vi lever nu och som skapar grund för livslångt lärande. Utöver kompetens inom olika vetenskapsgrenar ska man sträva till en ämnesöverskridande kompetens. Därför fastställer grunderna för läroplanen såväl mål och innehåll för gemensamma läroämnen som mål för kompetensområden och mångvetenskapliga lärområden som förenar olika läroämnen. För att målen ska nås krävs systematiskt samarbete och utvärdering av hur målen förverkligats.

32 *Lag om grundläggande utbildning 2 § och Statsrådets förordning (422/2012) 2 - 4 §*

3.2.1. Utveckling till humana människor och samhällsmedlemmar

I 2 § i statsrådets förordning framhålls betydelsen av undervisning och fostran. Det centrala målet är att stödja elevernas utveckling till humana och etiskt ansvarsfulla samhällsmedlemmar. Undervisningen och fostran ska också stödja att eleverna utvecklas till harmoniska människor med god självkänsla. Enligt förordningen ska undervisningen främja förståelsen för och kännedomen om kulturer samt traditioner som baserar sig på ideella, ideologiska och religiösa, såsom kristna, grunder. Vidare ska undervisningen främja kännedomen om och förståelsen för den västerländska humanistiska traditionen. Eleverna ska lära sig att respektera livet, andra människor och naturen men också människovärdets integritet, de mänskliga rättigheterna och demokratiska värden i det finländska samhället, såsom jämlikhet och jämställdhet. I bildning ingår också samarbete och ansvar, främjande av hälsa och välbefinnande, ett gott uppförande och strävan efter en hållbar utveckling.

3.2.2. Behövliga kunskaper och färdigheter

Enligt 3 § i förordningen är det huvudsakliga målet med undervisningen att eleverna ska få en bred allmänbildning samt vidga sin världsbild. Det förutsätter såväl kunskaper och färdigheter inom olika vetenskapsgrenar som tvärvetenskapliga kunskaper och kunskaper som kombinerar olika vetenskapsgrenar. Betydelsen av färdigheter ökar. I förordningen konstateras att den kunskap som lärs ut ska stå på vetenskaplig grund. I förordningen fastställs också om mål och anordande av undervisning som ges på annat språk än modersmålet och undervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip.

3.2.3. Främjande av bildning, jämlikhet och livslångt lärande

I 4 § i förordningen beskrivs de mål och principer som ska ligga till grund för undervisningen och fostran samt elevvården. All verksamhet ska stärka jämlikhet och likabehandling i utbildningen samt förbättra färdigheten att lära sig och förutsättningarna för livslångt lärande. I förordningen betonas att lärmiljöerna ska vara interaktiva och att lärande utanför skolan ska ses som en resurs i undervisningsarbetet. Även betydelsen av en verksamhetskultur som främjar växande och lärande och av en fungerande elevvård betonas.

3.3. Mångsidig kompetens som mål

Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter på det sätt som situationen kräver. Elevernas värderingar, attityder och vilja att agera påverkar elevernas sätt att tillämpa sina kunskaper och färdigheter. Behovet av mångsidig kompetens uppstår ur de förändringar som sker i den omgivande världen. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i framtiden en bred kompetens som överskrider och förenar olika vetenskapsområden.

Värdegrunden, synen på lärande och verksamhetskulturen lägger grund för utvecklingen av kompetens. Varje läroämne bygger upp kompetensen genom att tillämpa innehållet och metoderna inom den egna vetenskapsgrenen. Hur kompetensen utvecklas beror på både de innehållsområden man behandlar och i synnerhet hur man arbetar och hur kommunikationen mellan eleven och omgivningen fungerar. Responsen som eleverna får samt handledningen och stödet för lärande inverkar framför allt på attityderna, motivationen och viljan att agera.

Det finns sju delområden inom mångsidig kompetens. Kompetensområdena har flera beröringspunkter med varandra. Det gemensamma målet för dem står i samklang med den grundläggande utbildningens uppdrag och med beaktande av elevernas ålder att stödja

utvecklingen som människa samt främja kompetens som förutsätts för delaktighet i ett demokratiskt samhälle och en hållbar livsstil. Särskilt viktigt är att eleverna uppmuntras att lära känna sig själva och sin personlighet, sina styrkor och utvecklingsmöjligheter och att värdesätta sig själva.

Målen för mångsidig kompetens preciseras i årskurshelheterna. Målen har beaktats vid beskrivningen av mål och centralt innehåll för läroämnena. Sambandet mellan läroämnets mål och mångsidig kompetens framgår ur läroämnesbeskrivningarna.

Förmåga att tänka och lära sig (K1)

Tankeförmåga och färdighet att lära sig lägger grunden för utveckling av all övrig kompetens och livslångt lärande. Tänkandet och lärandet påverkas av hur eleverna uppfattar sig själva som lärande individer och hur de kommunicerar med sin omgivning. Viktigt är också hur de lär sig att göra iakttagelser och söka, bedöma, bearbeta, producera och dela information och idéer. Eleverna ska handledas att upptäcka att kunskap kan byggas på många olika sätt, till exempel genom att medvetet dra slutsatser eller intuitivt med hjälp av egna erfarenheter. Undersökande och kreativa arbetssätt, samarbete och möjlighet att fördjupa sig och koncentrera sig främjar utvecklingen av tänkandet och färdigheten att lära sig.

Det är viktigt att lärarna uppmuntrar eleverna att lita på sig själva och sina åsikter och att samtidigt vara öppna för nya lösningar. Uppmuntran behövs också för att kunna förhålla sig till otydlig och motstridig information. Eleverna ska uppmuntras att betrakta saker ur olika perspektiv, söka ny information och utifrån den reflektera över sitt sätt att tänka. Eleverna ska ges utrymme att fråga och de ska sporras att söka svar och lyssna på andras åsikter och samtidigt fundera över den kunskap de själva har. De ska sporras att hitta ny kunskap och nya synsätt. Elevernas förmåga att agera stärks när de som medlemmar i skolgemenskapen får stöd och uppmuntran för sina idéer och initiativ.

Eleverna ska få lära sig att använda kunskap på egen hand och tillsammans med andra för att lösa problem, argumentera och dra slutsatser och för att göra innovationer. Eleverna ska ha möjlighet att kritiskt analysera det innehåll som behandlas ur olika perspektiv. För att hitta innovativa lösningar förutsätts att eleverna lär sig att fördomsfritt se alternativ och kombinera olika perspektiv och använda sin fantasi för att överskrida existerande gränser. Lek, spel, fysisk aktivitet, experiment och andra konkreta arbetssätt främjar glädjen i lärandet och stärker förutsättningarna för insikt och kreativt tänkande. Förmågan att tänka systematiskt och etiskt utvecklas gradvis, när eleverna lär sig att se växelverkan och samband mellan olika saker och att uppfatta helheter.

Alla elever ska få hjälp med att iaktta hur de lär sig och att utveckla sina lärstrategier. Färdigheten att lära sig utvecklas när eleverna får ställa upp mål, planera sitt arbete, utvärdera sina framsteg och använda tekniska och andra hjälpmedel i sina studier på ett för åldern lämpligt sätt. Under den grundläggande utbildningen ska eleverna stödjas så att de utvecklar en god kunskaps- och färdighetsgrund och en bestående motivation för fortsatta studier och livslångt lärande.

Kulturell och kommunikativ kompetens (K2)

Eleverna växer upp i en värld som kännetecknas av kulturell och språklig mångfald och av olika religioner och åskådningar. Att leva på ett kulturellt hållbart sätt i en mångfacetterad miljö förutsätter kulturella färdigheter grundade på respekt för mänskliga rättigheter samt förmåga att kommunicera på ett hänsynsfullt sätt och kunna uttrycka sig själv och sina åsikter på olika sätt.

I den grundläggande utbildningen ska eleverna få hjälp med att identifiera och uppskatta kulturella fenomen i omgivningen och att bygga en egen kulturell identitet och ett positivt förhållningssätt till omgivningen. Eleverna ska få lära känna och uppskatta sin livsmiljö och dess kulturarv samt sin egen sociala, kulturella, religiösa, åskådningsmässiga och språkliga bakgrund. Eleverna ska uppmuntras att fundera över betydelsen av sin egen bakgrund och över sin roll i generationskedjan. De ska lära sig att se kulturell och språklig mångfald och olika åskådningar som en positiv resurs. Samtidigt ska de få lära sig att känna till hur kulturer, religioner och åskådningar påverkar samhället och vardagen och hur kulturen omformas av media. De ska också få fundera över vilka saker man inte kan acceptera på grund av att de strider mot de mänskliga rättigheterna. Genom samarbete i och utanför skolan lär sig eleverna att lägga märke

till kulturella särdrag och att fungera på ett smidigt sätt i olika miljöer. De ska fostras att bemöta andra människor med respekt och att iaktta goda vanor. Eleverna ska få möjlighet att uppleva och tolka konst, kultur och kulturarv. De ska också få lära sig att förmedla, forma och skapa kultur och traditioner och upptäcka deras betydelse för välbefinnandet.

Skolarbetet ska erbjuda eleverna gott om tillfällen där de får öva sig att framföra sina åsikter på ett konstruktivt sätt och att handla etiskt. Eleverna ska lära sig att sätta sig in i andras situation och granska frågor och situationer ur olika perspektiv. Skolarbetet ska systematiskt främja kännedom och respekt för de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter och att man handlar enligt dem. Respekten och förtroendet för andra människogrupper och folkslag ska stärkas i all verksamhet, också i det internationella samarbetet.

Eleverna ska i skolan uppleva vilken betydelse kommunikation har också för den egna utvecklingen. De ska få träna sina sociala färdigheter, lära sig att uttrycka sig på olika sätt och att uppträda i olika situationer. I undervisningen ska eleverna stödjas så att de utvecklas till skickliga språkbrukare som använder både sitt modersmål och andra språk på ett mångsidigt sätt. Eleverna ska uppmuntras att kommunicera och uttrycka sig även med hjälp av ringa språkkunskaper. Lika viktigt är det att lära sig att använda matematiska symboler, bilder och andra visuella uttryck, drama, musik och rörelse för att kommunicera och uttrycka sig. Skolarbetet ska också ge eleverna mångsidiga möjligheter att arbeta med händerna. Eleverna ska lära sig att uppskatta och kontrollera sin kropp och att använda den för att uttrycka känslor och åsikter, tankar och idéer. I skolarbetet ska de uppmuntras att använda sin fantasi och sin uppfinningsrikedom. De ska lära sig att främja det estetiska och att njuta av dess olika uttrycksformer.

Vardagskompetens (K3)

För att klara sig i livet och i vardagen förutsätts allt mångsidigare färdigheter. Det handlar om hälsa, säkerhet och människorelationer, motion och trafik, att fungera i en teknologiserad vardag och att kunna hantera sin ekonomi och konsumtion, allt sådant som påverkar en hållbar livsstil. I den grundläggande utbildningen ska elevernas framtidstro stödjas.

Skolgemenskapen ska hjälpa eleverna att förstå att var och en med sitt eget agerande påverkar såväl sitt eget som andras välbefinnande och sin egen och andras hälsa, trygghet och säkerhet. Eleverna ska uppmuntras att ta hand om sig själva och andra. De ska sporras till att öva färdigheter som är viktiga för deras eget liv och vardag och till att bidra till ökat välbefinnande i sin omgivning. Eleverna ska under den grundläggande utbildningen lära känna och förstå vilka faktorer som inverkar positivt respektive negativt på välbefinnande och hälsa och inse betydelsen av välmående, trygghet och säkerhet samt lära sig att hitta information om dessa. De ska ges möjlighet att ta ansvar för eget och gemensamt arbete och att utveckla sin sociala förmåga och förmågan att hantera sina känslor. Eleverna lär sig att inse betydelsen av mänskliga relationer och ömsesidig omsorg. De ska också få lära sig att hantera tid, vilket är en viktig del av vardagskompetens och självreglering. Eleverna ska ges tillfälle att öva sig att i sitt agerande beakta sin egen och andras trygghet och säkerhet i olika situationer, också i trafiken. De ska få lära sig att förutse och klara av risksituationer på ett ändamålsenligt sätt. De ska också få lära sig att känna igen viktiga symboler som anknyter till trygghet och säkerhet och att skydda sitt privatliv och sin personliga integritet.

Eleverna behöver grundläggande kunskap om teknologi och dess utveckling och effekter inom olika livsområden och i omgivningen. De behöver också handledning för att göra förnuftiga teknologiska val. Teknologins mångfald ska behandlas i undervisningen och eleverna lär sig förstå principerna för hur den fungerar och vad den kostar. Eleverna ska uppmuntras till en ansvarsfull användning av tekniken och att reflektera över etiska frågor gällande den.

Eleverna ska få hjälp med att utveckla sina konsumentkunskaper samt sina förutsättningar att sköta och planera sin egen ekonomi. Eleverna ska handledas i att fungera som konsumenter. De ska också få kunskap om sina rättigheter och skyldigheter och uppmuntras till en etisk användning och måttlighet. Eleverna uppmuntras till att dela med sig och vara sparsamma. Under den grundläggande utbildningen får eleverna lära sig att göra val och att leva i enlighet med en hållbar livsstil.

Multilitteracitet (K4)

Med kompetens i multilitteracitet avses förmågan att tolka, producera och värdera olika slag av texter i olika medier och miljöer. Denna kompetens gör det möjligt för eleverna att förstå många olika slag av kulturella uttryck och att forma sin egen identitet. Begreppet multilitteracitet har koppling till det vidgade text- och språkbegreppet. Med texter avses här olika slag av information som kommer till uttryck genom verbala, visuella, auditiva, numeriska eller kinestetiska symbolsystem eller genom kombinationer av dessa. Texterna kan tolkas och produceras till exempel i skriven, talad, tryckt, audiovisuell eller digital form.

Eleverna behöver ha kompetens i multilitteracitet för att kunna förstå och tolka världen omkring sig och skapa sig en bild av den kulturella mångfalden. Kompetens i multilitteracitet innebär att kunna söka, kombinera, omforma, producera, presentera och kritiskt granska information i olika former, i olika kontexter och med hjälp av olika verktyg. Kompetensen i multilitteracitet bidrar även till att utveckla ett kritiskt tänkande och studiekompetens det vill säga att lära sig att lära. I denna kompetens ingår även etisk och estetisk läskunnighet. Det är viktigt att eleverna får möjlighet att träna sin mångsidiga läskunnighet både i traditionella lärmiljöer och i multimediala lärmiljöer där man använder digitala verktyg på många olika sätt.

Eleverna ska utveckla mångsidig läskunnighet inom alla läroämnen via vardagsspråket för att kunna behärska begrepp och kommunikationsformer inom olika fackområden. För att eleverna ska nå kompetens i multilitteracitet krävs en mångsidig textmiljö, en pedagogik som utnyttjar denna och samarbete mellan olika läroämnen och andra aktörer. Eleverna ska ges möjlighet att använda, tolka och producera olika slag av texter både individuellt och tillsammans med andra. Olika slag av multimodala läromedel ska användas och man ska göra det möjligt för eleven att förstå de kulturella sambanden mellan dessa texter. I undervisningen ska man analysera och reflektera kring texter som är autentiska och meningsfulla för eleverna. På detta sätt blir det möjligt för eleverna att använda sina styrkor i studierna och utnyttja texter och innehåll som intresserar dem samt att delta aktivt och påverka.

Digital kompetens (K5)

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet, både i sig och som en del av multilitteraciteten. Den är både föremål och redskap för lärandet. I den grundläggande utbildningen ska alla elever ha möjligheter att utveckla sin digitala kompetens. Informations- och kommunikationsteknik ska systematiskt användas i den grundläggande utbildningens alla årskurser, i de olika läroämnena, i de mångvetenskapliga lärområdena och i det övriga skolarbetet.

Den digitala kompetensen ska utvecklas inom fyra huvudområden: 1) Eleverna får lära sig att förstå centrala begrepp och principerna för hur digitala verktyg används och fungerar och ges möjlighet att utveckla sin praktiska digitala kompetens när de utarbetar egna produkter. 2) Eleverna får handledning i hur man använder digitala verktyg på ett ansvarsfullt, ergonomiskt och tryggt sätt. 3) Eleverna får lära sig att använda digitala verktyg som hjälpmedel i informationshantering och i undersökande och kreativt arbete. 4) Eleverna får erfarenheter och övning i att använda digitala verktyg för att kommunicera och bilda nätverk. Inom alla dessa fyra områden är det viktigt att eleverna är aktiva och ges möjlighet att vara kreativa och hitta arbetssätt och lärstigar som lämpar sig för dem. Det är också viktigt att de upplever glädje över att arbeta tillsammans och upptäcka världen tillsammans, vilket påverkar studiemotivationen. Användningen av digitala verktyg ger eleverna möjligheter att synliggöra sina tankar och idéer på olika sätt. På så sätt utvecklas också deras förmåga att tänka och lära sig.

Eleverna ska få bekanta sig med tillämpningar och användning av olika digitala verktyg för olika syften och lära sig se deras betydelse i vardagen och i kommunikationen mellan människor och som medel för att påverka. Man ska tillsammans fundera över varför digitala verktyg behövs i studierna, i arbetslivet och i samhället och hur denna kompetens har kommit att bli en del av de allmänna färdigheter som behövs i arbetslivet. Eleverna ska lära sig att bedöma informations- och kommunikationsteknikens inverkan ur ett hållbarhetsperspektiv och att vara ansvarsfulla konsumenter. Eleverna ska under den grundläggande utbildningen få använda digitala verktyg även i internationell kommunikation. De lär sig att uppfatta deras betydelse, möjligheter och risker i en global värld.

Arbetslivskompetens och entreprenörskap (K6)

Arbetslivet, yrkena och arbetets karaktär förändras bland annat på grund av den teknologiska utvecklingen och genom att ekonomin globaliseras. Det blir svårare att förutspå arbetskraven än tidigare. Eleverna ska i den grundläggande utbildningen utveckla allmänna färdigheter som främjar intresset och en positiv attityd gentemot arbete och arbetslivet. Det är viktigt att eleverna får erfarenheter som hjälper dem att inse betydelsen av arbete och företagsamhet och möjligheterna till entreprenörskap samt sitt eget ansvar som medlemmar i en grupp och i samhället. Skolarbetet ska ordnas så att eleverna kan utveckla sin kännedom om arbetslivet, lära sig entreprenörskap samt inse betydelsen av de kunskaper som inhämtas i skolan och på fritiden för den egna karriären.

Eleverna ska få lära sig vad som är utmärkande för näringslivet i närmiljön och vilka de centrala branscherna är. Under den grundläggande utbildningen ska eleverna bekanta sig med arbetslivet och få erfarenheter av att arbeta och av att samarbeta med aktörer utanför skolan. På detta sätt får eleverna träning i sakligt uppförande och samarbetsförmåga som behövs i arbetslivet och upptäcker vikten av goda språkkunskaper och kommunikationsfärdigheter. Förmåga att sysselsätta sig själv, entreprenörskap och färdigheter att uppskatta och hantera risker utvecklas genom olika projekt. I skolan ska eleverna öva sig att arbeta i grupper, med projekt och inom nätverk.

Eleverna ska ges möjlighet att öva sig att arbeta självständigt och tillsammans med andra och att arbeta metodiskt och långsiktigt. När eleverna arbetar tillsammans kan var och en se sitt arbete som en del av helheten. De lär sig också ömsesidighet och att anstränga sig för att nå ett gemensamt mål. I aktiverande undervisningssituationer kan eleverna lära sig att planera arbetsprocesser, ställa upp hypoteser, testa olika alternativ och dra slutsatser. De övar sig att uppskatta tid och se övriga förutsättningar för arbetet och att hitta nya lösningar om situationen förändras. Samtidigt lär sig eleverna förutse eventuella svårigheter i arbetet och att hantera misslyckanden och besvikelser. Eleverna ska uppmuntras att vara uthålliga och slutföra sitt arbete samt att värdesätta arbetet och resultatet av det.

Eleverna ska uppmuntras att förhålla sig öppet till nya möjligheter och att handla flexibelt och kreativt om situationen förändras. De ska lära sig att aktivt ta initiativ och att söka olika alternativ. Eleverna ska få hjälp med att upptäcka yrken som intresserar dem och att välja lämpliga fortsatta studier utgående från sina egna förutsättningar, medvetna om traditionella könsrollers och andra rollmodellers inverkan.

Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid (K7)

Den grundläggande förutsättningen för demokrati är att människorna deltar i verksamheten i samhället. För att lära sig att delta och påverka och förhålla sig ansvarsfullt till framtiden krävs övning. Skolan erbjuder trygga ramar för detta. Samtidigt ger den grundläggande utbildningen eleverna en kunskapsgrund för att växa till aktiva medborgare som utövar sina demokratiska rättigheter och friheter på ett ansvarsfullt sätt. Skolan ska stärka varje elevs delaktighet.

Den grundläggande utbildningen ska skapa förutsättningar för eleverna att utveckla intresse för frågor som gäller skolan och samhället. Deras rätt att delta i beslutsfattande enligt sin ålder och utvecklingsnivå ska respekteras i skolan. Eleverna ska delta i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av sina studier, det gemensamma skolarbetet och lärmiljön. De ska få kunskaper och erfarenheter av olika sätt att delta och påverka i medborgarsamhället och av gemensamt arbete utanför skolan. Genom att eleverna får ett personligt förhållande till naturen inser de betydelsen av naturskydd. Eleverna får lära sig att bedöma mediernas påverkan i samhället och att använda sig av de möjligheter medierna erbjuder. Genom egna erfarenheter lär sig eleverna att påverka, fatta beslut och ta ansvar. Samtidigt lär de sig att uppfatta betydelsen av regler, överenskommelser och förtroende. Genom att delta i skolan och utanför skolan lär sig eleverna att uttrycka sina åsikter på ett konstruktivt sätt. De lär sig att arbeta tillsammans och får tillfälle att öva sig att förhandla, medla och lösa konflikter samt att förhålla sig kritiskt till olika fenomen. Eleverna ska uppmuntras att reflektera över sina ställningstaganden ur olika perspektiv: likabehandling, jämlikhet, jämställdhet och rättvisa och med tanke på en hållbar livsstil.

Under den grundläggande utbildningen ska eleverna fundera över sambandet mellan det förflutna, nutiden och framtiden samt olika framtidsalternativ. De ska lära sig förstå betydelsen av sina val, levnadssätt och handlingar, inte bara för det egna livet, utan även för den närmaste omgivningen,

samhället och naturen. Eleverna ska få färdigheter att utvärdera och förändra både sina egna, skolans och samhällets förfaringssätt och verksamhetsstrukturer så att de bidrar till att bygga en hållbar framtid.

3.4. Frågor som avgörs på lokal nivå

Vid uppgörandet av den lokala läroplanen ska man diskutera vad den grundläggande utbildningens uppdrag och de nationella mål för undervisning och fostran som fastställs i statsrådets förordning innebär på det lokala planet. Man ska också fundera över vad som krävs för att undervisningen ska kunna förverkligas enligt de fastställda nationella målen och enligt målen för mångsidig kompetens och målen för läroämnena, som är härledda ur de nationella målen. Dessutom ska man fundera över vilka krav målen ställer på ledarskap och på skolarbete.

I läroplanen ska utbildningsanordnaren besluta och beskriva

- *lokala perspektiv som eventuellt kompletterar den grundläggande utbildningens uppdrag och syns i det praktiska genomförandet (till övriga delar kan texten i grunderna för läroplanen användas som sådan; uppdraget kan också konkretiseras och förverkligas med hjälp av planer som kompletterar läroplanen såsom till exempel program för hållbar utveckling eller plan för kulturfostran, dessa ska i så fall omnämnas i läroplanen)*
- *eventuella lokala prioriteringar som gäller mångsidig kompetens som fastställs i grunderna för läroplanen och hur prioriteringarna tar sig uttryck (i övrigt kan texten i grunderna för läroplanen användas som sådan)*
- *arrangemang och åtgärder med vilka man stödjer och följer upp att målen för mångsidig kompetens uppfylls (noggrannare mål för mångsidig kompetens fastställs i årskurshelheterna).*

4. Verksamhetskulturen i en enhetlig grundläggande utbildning

Ledarskapet spelar en viktig roll i hur skolan tillägnar sig nya verksamhetssätt. Pedagogiskt ledarskap omfattar allt ledarskap som har att göra med genomförandet av läroplanen, utvecklingen av kvaliteten på undervisningen, sörjandet för inlärningsförutsättningarna samt skapandet av en verksamhetskultur som uppmuntrar detta. Genom ett helhetsbetonat ledarskap framhävs vad som är viktigt och värdefullt i skolan.

Huvudansvaret för ett omfattande pedagogiskt ledarskap ligger hos rektorerna. Dessutom utför skolornas ledningsgrupper en väsentlig del av arbetet. I Vanda förutsätter skolledarskap samarbete mellan rektorn och medlemmarna i skolans ledningsgrupp. Förutom pedagogiskt ledarskap har medlemmarna i ledningsgruppen i uppgift att hjälpa rektorn att få värderingar, visioner och strategier att bli en del av varje skolsamfunds vardag.

Verksamhetskulturen och verksamheten beskrivs i den årliga läsårsplanen. Verksamhetskulturen utvecklas genom fortbildning och genom att upprätthålla en hög professionalitet bland lärarna. Vi strävar efter ett aktivt samarbete mellan de svenskspråkiga skolorna i Vanda. I verksamhetskulturen hos den grundläggande utbildningen i Vanda understryks samarbete både skolor emellan samt med externa aktörer. Verksamhetskulturen tar sig uttryck i flexibilitet, en positiv inställning till utveckling samt gemensam inlärning. Genom en aktiv dialog vet även eleverna varför de är i skolan och varför de undervisas olika saker. Att uppnå mål och lära sig upplevs då som givande.

4.1. Verksamhetskulturens betydelse och utvecklandet av den

Den grundläggande utbildningen ska utvecklas som en läroplansmässigt och pedagogiskt sammanhängande helhet. Den grundläggande utbildningen indelas enligt statsrådets förordning i helheter som består av årskurserna 1–2, 3–6 och 7–9. Årskurserna ska bilda en enhetlig didaktisk och logisk pedagogisk kontinuitet. Samarbete med förskoleundervisningen ökar långsiktigheten i arbetet. Utbildningsanordnaren ska garantera samarbete och enhetlighet i undervisningen, oberoende av om förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen eller olika årskurser i den grundläggande utbildningen administrativt fungerar i olika enheter eller byggnader. I mån av möjlighet ska man även samarbeta med läroanstalter inom följande utbildningsstadium.

Med verksamhetskultur avses det sätt på vilket verksamheten i skolgemenskapen planeras, genomförs och utvärderas. Den grundläggande utbildningens värdegrund, syn på lärande och mål återspeglas i skolans verksamhetskultur. Verksamhetskulturen spelar en central roll när det gäller att verkställa jämlikhet, undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande, elevernas delaktighet, den gemensamma elevvården och för enhetlighet i den grundläggande utbildningen. Den inverkar alltid på hur eleverna upplever kvaliteten i skolarbetet[33]. Verksamhetskulturen är en helhet som bygger på

- *tolkning av de normer och mål som styr arbetet*
- *ledning, strukturer i verksamheten samt organisering, planering, genomförande och utvärdering av arbetet*
- *kompetens som finns i skolan och hur man utvecklar skolans verksamhet*
- *samarbete med olika aktörer*
- *pedagogik och professionalitet*
- *kommunikation, atmosfär, daglig praxis och lärmiljöer.*

Verksamhetskulturen formas av både medvetna och omedvetna, och ibland även oavsiktliga, faktorer. Verksamhetskulturen påverkar det innehåll och de aktörer som berörs av den,

33 *Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen, undervisnings- och kulturministeriet 2012: 30*

oberoende av om de är medvetna om den betydelse och inverkan de har eller inte. Varje medlem i skolgemenskapen är av betydelse i arbetet med att skapa verksamhetskulturen. Verksamhetskulturen ska ledas och utvecklas systematiskt i enlighet med värderingarna och målen i skolgemenskapen.

De vuxnas sätt att agera överförs till eleverna, som tillägnar sig skolans värden, attityder och vanor. Till exempel överförs modeller för kommunikation och språkbruk samt könsroller till eleverna. För att utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan och lägga märke till icke-önskvärda drag och korrigera dem.

Verksamhetskulturen syns mest i de gemensamma handlingssätten. All verksamhet i den grundläggande utbildningen ska utformas så att den stödjer målen för undervisning och fostran. Skolans verksamhetskultur ska stödja att alla förbinder sig till målen och främja att den gemensamma värdegrunden och synen på lärande förverkligas i skolarbetet. En förutsättning för att utveckla verksamhetskulturen är en öppen, interaktiv diskussion där alla är delaktiga och där man uppskattar varandra och skapar förtroende för varandra.

4.2. Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen

Principerna för utvecklandet av verksamhetskulturen i den grundläggande utbildningen ska hjälpa utbildningsanordnarna och skolorna att styra sin verksamhet. Principerna beskrivs i synnerhet utifrån skolans perspektiv. Utbildningsanordnaren ska skapa förutsättningar för att skolorna ska kunna tillämpa principerna och utveckla sin egen verksamhetskultur i samma riktning.

Målet är att skapa en verksamhetskultur[34] som främjar undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande, lärande, delaktighet och lösningar som stöder skolengagemanget, välbefinnande och en hållbar livsstil. Utgångspunkten för att utveckla verksamhetskulturen är en inkluderande grundläggande utbildning där varje elev kan fungera, utvecklas och lära sig som en unik individ och som medlem i gemenskapen. För att principerna ska kunna förverkligas krävs att man beaktar lokala behov och möjligheter, digital och fysisk tillgänglighet och att man samarbetar med elevernas vårdnadshavare, elevvårdstjänsternas personal, intressentgrupper och andra samarbetspartner och att eleverna på riktigt får vara med och utveckla skolgemenskapen.n.

4.2.1. En lärande organisation är kärnan i verksamhetskulturen

Skolan ska fungera som en lärande organisation som stödjer alla sina medlemmar i lärandet. Den lärande organisationen ska utvecklas genom dialog. Samarbete och delaktighet stärker gemenskapen. Att man reflekterar över målen och regelbundet utvärderar det egna arbetet och att man kan arbeta i lugn och ro främjar lärandet i skolgemenskapen. Respons från hemmen och andra samarbetspartner stödjer lärandet. Det är också viktigt att utnyttja resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning. Betydelsen av pedagogiskt och delat ledarskap betonas och ledarskapet inriktas framför allt på att trygga förutsättningarna för lärande och välbefinnande.

En lärande organisation ska skapa förutsättningar för medlemmarna att lära sig tillsammans och av varandra. Den ska också skapa förutsättningar för undersökande och experimenterande arbete och ge erfarenheter av att känna sig inspirerad och av att lyckas. Utgångspunkten för samarbetet är goda samarbetsfärdigheter och kommunikativa färdigheter hos medlemmarna i gemenskapen, som man tillägnar sig framför allt när man umgås med andra till vardags. Här är vuxnas exempel särskilt viktigt.[35]

34 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
35 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*

Emotionella och kommunikativa färdigheter är ett mål för lärandet inom olika läroämnen och ingår även i helheten mångsidig kompetens.[36] *Det är en viktig del av skolans verksamhetskultur att utöver lektionstid öva de emotionella och kommunikativa färdigheterna i olika situationer i skolans vardag.*

En lärande organisation ska uppmuntra alla sina medlemmar att försöka och att lära sig också av misstag. Den ska ge medlemmarna lämpliga utmaningar och hjälpa dem att hitta och dra nytta av sina styrkor. Som medlemmar i gemenskapen kan eleverna skapa en positiv och realistisk bild av sig själva och utveckla sin naturliga vilja att experimentera och undersöka. I en lärande organisation inser man att fysisk aktivitet har betydelse för lärandet och strävar till att frigöra sig från en stillasittande livsstil. Den ska värdesätta att man fördjupar sig i arbetet, anstränger sig i lärandet och slutför arbetet.

4.2.2. Välbefinnande och en trygg vardag

Strukturerna och verksamhetssätten i en lärande organisation ska främja välbefinnande och trygghet och på så sätt skapa förutsättningar för lärande. Dessa två aspekter ska beaktas i allt skolarbete och styra allas arbete. Aktivt stöd för elevernas kamratrelationer, positiva gemensamma upplevelser och en känsla av att man är en viktig medlem i gemenskapen stöder skolengagemanget[37]*. Medlemmarna ska ses som individer och behandlas jämlikt men också gemenskapens behov ska beaktas. Skoldagens verksamhetssätt ska vara smidiga och möjliggöra en mångsidig verksamhet. Motion och gemensamma aktiviteter som främjar det psykiska välbefinnandet ska utgöra en naturlig del av varje skoldag.*

Med hjälp av undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande ser man till att eleverna har jämlika möjligheter att få handledning och stöd för sin utveckling och sitt lärande och att fungera som en medlem i gemenskapen, både som individer och som medlemmar i gruppen. Välvillighet och vänlighet ska värdesättas. Mobbning, trakasserier[38]*, våld, rasism eller annan diskriminering ska inte accepteras och man ska genast ingripa vid osakligt beteende. I skolarbetet ska man sträva efter att förutse vardagen så att den löper harmoniskt. Att bli hörd och uppleva rättvisa skapar förtroende. En lugn och accepterande atmosfär, goda sociala relationer och en trivsam miljö främjar arbetsron.*

4.2.3. Kommunikation och mångsidiga arbetssätt

Kommunikation, samarbete och mångsidiga arbetssätt främjar hela gemenskapens lärande och välbefinnande. En lärande organisation ska identifiera olika former av lärande och kunskapsbyggande och fungera smidigt. Den uppmuntrar till att pröva och experimentera och ger utrymme för aktivitet, kreativitet, motion, lek och upplevelser som är karakteristiskt för olika åldrar och elever.

I skolarbetet ska man systematiskt använda sig av olika arbetssätt och lärmiljöer och sträva till att regelbundet föra ut undervisningen ur klassrummet. Man ska skapa möjligheter till projektbaserat arbete och helhetsbaserat lärande samt till samarbete både inom skolan och med aktörer utanför skolan. Samarbetet och kommunikationen mellan vuxna i skolan och med det omgivande samhället stärker elevernas förmåga att kommunicera och samarbeta. När eleverna arbetar tillsammans lär de känna sig själva och sin personlighet och att arbeta konstruktivt tillsammans med många olika slags människor. Informations- och kommunikationsteknik ska användas för att främja kommunikation och multisensoriskt arbete via olika kanaler.

---

36 *Lag om grundläggande utbildning 11 §, 14 § (628/1998), Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen 6 § (422/2012)*

37 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*

38 *Lag om grundläggande utbildning 29 § (626/1998)*

4.2.4. Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Skolan som en lärande organisation är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle, där det lokala och det globala överlappar varandra. Olika identiteter, språk, religioner och åskådningar lever sida vid sida och är i växelverkan med varandra. Internationalisering på hemmaplan är en viktig resurs i skolan. Som lärande organisation tar skolan tillvara och uppskattar landets kulturarv och nationalspråk samt den egna och omgivningens kulturella, språkliga, religiösa och åskådningsmässiga mångfald. Den lyfter fram den samiska och andra minoriteters betydelse i Finland. Den utvecklar förståelsen och respekten mellan individer och grupper och ett ansvarsfullt agerande gentemot varandra. Rätten till det egna språket och den egna kulturen är en grundrättighet som man i skolan medvetet arbetar utgående från. I skolan ska man bekanta sig med kulturella traditioner, diskutera olika tanke- och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt och tillsammans skapa nya sedvänjor.

Flerspråkighet är en form av kulturell mångfald. Varje gemenskap och varje medlem i gemenskapen är flerspråkig. Det ska vara naturligt att använda olika språk parallellt i skolans vardag och språk ska värdesättas. I den språkmedvetna gemenskapen diskuteras attityder gentemot språk och språkgrupper och man förstår språkets centrala betydelse för lärandet, för kommunikation och för samarbete samt för identitetsskapandet och integreringen i samhället. Varje läroämne har sitt eget språk, textbruk och begreppssystem. De olika vetenskapsgrenarnas språk och symbolsystem öppnar olika perspektiv på samma fenomen. Undervisningen ska gå från vardagsspråk mot mera abstrakta begrepp. I en språkmedveten skola är alla vuxna språkliga modeller och varje lärare är språklärare i det läroämne hen undervisar.

4.2.5. Delaktighet och demokrati

Den lärande organisationens verksamhetssätt ska utvecklas gemensamt. En demokratisk verksamhetskultur som främjar delaktighet och uppfyller de mänskliga rättigheterna ger eleverna förutsättningar att växa till aktiva medborgare.

Eleverna ska enligt sin utvecklingsnivå få vara med och planera, utveckla och utvärdera verksamheten. De ska få uppleva att de blir hörda och uppskattade som medlemmar i gemenskapen. Gemenskapen ska uppmuntra demokratisk dialog och delaktighet och utveckla sådana verksamhetssätt och strukturer som det förutsätter. Elevkårsverksamheten erbjuder ett viktigt forum för elevernas delaktighet. Också andra verksamhetsformer såsom stödelevs- och fadderverksamhet och engagemang i frivilligt arbete och hållbar utveckling ökar elevernas delaktighet. Samtidigt stärker de samarbete och växelverkan i hela skolgemenskapen. Samarbete med olika förvaltningar, församlingar, organisationer, företag och andra aktörer fördjupar bilden av samhället och verksamheten i medborgarsamhället. Kontakten med skolor i olika länder ökar förmågan att komma till rätta i en globaliserad värld.

4.2.6. Likabehandling och jämlikhet

En lärande organisation ska främja likabehandling och jämlikhet. Medlemmarna ska bemötas och behandlas likvärdigt[39] oberoende av faktorer som hänger samman med personen i fråga. Likvärdighet betyder inte att alla är likadana. Likabehandling förutsätter både att man garanterar grundläggande rättigheter och möjligheter till delaktighet och att man beaktar individuella behov.

Under grundskoletiden utvecklas elevernas uppfattning om sin egen sexuella identitet och sexualitet. En lärande organisation främjar genom sina värderingar och sin praxis jämställdhet mellan könen och stödjer eleverna i deras identitetsskapande. Undervisningen ska ha ett könssensitivt förhållningssätt. Skolan ska uppmuntra eleverna att upptäcka sina egna möjligheter och att förhålla sig till olika läroämnen, göra val och binda sig till studierna utan könsbundna rollmodeller. Genom val och utveckling av lärmiljöer, arbetssätt och undervisningsmaterial ger man synlighet åt och visar respekt för den mänskliga mångfalden.

39 *Lag om likabehandling (21/2004)*

4.2.7. Ansvar för miljön och en hållbar framtid

En lärande organisation ska i all sin verksamhet fästa uppmärksamhet vid nödvändigheten av en hållbar livsstil. Genom sina val och sitt handlande i vardagen visar skolan ett ansvarsfullt förhållningssätt till miljön. Materialval och handlingsmönster som innebär slöseri med råmaterial, energi och biologisk mångfald ska förändras så att de blir hållbara. Betydelsen avimmateriella värden för välbefinnandet och en hållbar livsstil lyfts fram och dessa värden ges tid och synlighet i det dagliga skolarbetet. Eleverna är med och planerar och förverkligar en hållbar vardag.

En lärande organisation ska inge hopp om en bra framtid genom att skapa en kunskapsgrund för eko-social bildning. En realistisk och praktisk attityd till förutsättningarna för en bra framtid stärker utvecklingen till ansvarsfulla medlemmar i gemenskapen, kommuninvånare och medborgare. Det sporrar eleverna att bemöta världens mångfald öppet och nyfiket och att arbeta för en rättvisare och hållbarare framtid.

4.3. Lärmiljöer och arbetssätt

4.3.1. Lärmiljöer

Med lärmiljöer avses de lokaler, platser, grupper och aktiviteter, där studierna och lärandet sker. Lärmiljöer innefattar också redskap, tjänster och material som används i undervisningen. Lärmiljöerna ska stödja elevernas individuella och gemensamma utveckling, lärande och kommunikation[40]. Alla medlemmar i skolgemenskapen påverkar lärmiljöerna genom sitt agerande. Välfungerande lärmiljöer främjar förutsättningar för lärande, kommunikation, delaktighet och kollaborativt kunskapsbyggande. De ger också möjlighet till aktivt samarbete med utomstående aktörer eller sakkunniga.

Målet med utveckling av lärmiljöerna är att de bildar en mångsidig och flexibel pedagogisk helhet. Tillgängliga lärmiljöer kan stödja förutsättningarna för lärande och skolgång och det stöd som eleverna ska erbjudas. När man utvecklar lärmiljöerna ska man beakta olika läroämnes specialbehov. Lärmiljöerna ska ge möjlighet till kreativa lösningar samt till att analysera och undersöka företeelser ur olika perspektiv. Dessutom ska man när man utvecklar och väljer lärmiljöer beakta att eleverna tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter också utanför skolan.

Utrymmena ska utvecklas, planeras, utformas och användas så att de är ergonomiska, ekologiska, estetiska och tillgängliga, ljusa, trivsamma, välordnade och rena, de akustiska förhållandena är goda och inomhusluften av god kvalitet. Skolans utrymmen, inklusive möbler, utrustning och redskap ska ge möjlighet att stödja den pedagogiska utvecklingen av undervisningen och elevernas aktiva deltagande. Målet är att eleverna ska ha tillgång till utrymmen, redskap, material och bibliotekstjänster och att de är digitalt och fysiskt tillgängliga så att eleverna också har möjlighet att studera självständigt . Utöver skolans utrymmen och skolgården ska naturen och den byggda miljön användas i undervisningen. Bibliotek, motions-, konst- och naturcenter, muséer och många andra samarbetspartner erbjuder mångsidiga lärmiljöer.

Informations- och kommunikationstekniken är en viktig del av mångsidiga lärmiljöer. Elevernas delaktighet och förmåga att arbeta kollaborativt ska stärkas och elevernas personliga lärstigar stödjas med hjälp av digitala verktyg. När man utvecklar lärmiljöerna ska man beakta den mångformiga mediekulturen. Nya digitala verktyg ska tas i bruk för att främja och stödja lärandet. Elevernas egna digitala verktyg kan användas som stöd för lärandet enligt vad man kommer överens med vårdnadshavarna. Samtidigt säkerställer man att alla elever har möjlighet att använda digitala verktyg.

Erfarenheter och upplevelser av att lyckas i olika miljöer och lärsituationer sporrar eleverna att utveckla sina kunskaper. Eleverna ska delta i utvecklingen av lärmiljöerna. Lärmiljöerna ska planeras utifrån elevernas individuella behov[41]. På det viset kan man förebygga behovet av

40 Statsrådets förordning (422/2012) 4 §
41 Statsrådets förordning (422/2012) 4 §

särskilt stöd för lärande och skolgång. Lärmiljöer som skräddarsys och är tillgängliga utifrån behovet av stöd kan utgöra en del av en elevs planenliga stöd.

Lärmiljöerna ska utvecklas med beaktande av varje elevs och hela skolans totala välbefinnande. Miljöerna ska vara trygga och hälsosamma[42] och främja elevernas sunda utveckling och välbefinnande i enlighet med deras ålder och förutsättningar. Eleverna ska lära sig att handla på ett ansvarsfullt och tryggt sätt i alla lärmiljöer. Arbetsro och en vänlig och lugn atmosfär stödjer lärandet.

Vi strävar efter att skapa flexibla och lugna lärmiljöer som möjliggör differentiering och mångsidiga undervisningsarrangemang och som dessutom är socialt främjande. Våra lärmiljöer stöder elevdelaktighet och användningen av informations- och kommunikationsteknologi, samt möjliggör undervisning av större ämneshelheter.

4.3.2. Arbetssätt

Utgångspunkt för valet av arbetssätt är de mål som ställts upp för undervisningen samt elevernas behov, förutsättningar och intressen. Varierande arbetssätt stödjer och styr såväl undervisningsgruppens som den enskilda elevens lärande och är en del av de undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande. Arbetssätt som lämpar sig för olika åldrar och olika undervisnings- och lärsituationer ska användas i undervisningen. Genom mångsidiga arbetssätt och bedömningsmetoder får eleverna möjlighet att visa sina kunskaper på olika sätt. Vid val av arbetssätt ska man sträva efter att identifiera och förändra könsbundna attityder och rutiner.

Mångsidiga arbetssätt bidrar till glädje i lärandet och till att eleverna upplever att de lyckas samt stödjer kreativ verksamhet som är karakteristisk för olika åldrar. Erfarenhetsbaserade och aktiverande arbetssätt samt rörelse och användningen av olika sinnen berikar lärandet och stärker motivationen. Också arbetssätt som stödjer självreglering och känslan av att höra till gruppen stärker motivationen. Drama och andra konstnärliga uttrycksformer hjälper eleverna att lära känna sig själva och att utvecklas till kreativa människor med sund självkänsla. Det ger eleverna förutsättningar att uttrycka sig mångsidigt och kommunicera konstruktivt med olika människor och grupper. Genom valet av arbetssätt kan man också stödja kollaborativt lärande, där kunskap och förståelse byggs upp genom interaktion med andra. Eleverna ska få agera i olika roller, dela uppgifter med varandra och ta ansvar för både individuella och gemensamma mål.

Vid val av arbetssätt ska olika läroämnens särdrag och utvecklingen av mångsidig kompetens beaktas. Genom att använda arbetssätt som är typiska för olika läroämnen hjälper man eleverna att både strukturera sina kunskaper och tillägna sig färdigheter. Viktiga färdigheter med tanke på lärandet är förmåga att söka, behandla, analysera, presentera, tillämpa, kombinera, bedöma och skapa information. Undersökande och problembaserat arbete, lek, användning av fantasi och konstnärlig verksamhet utvecklar abstrakta och metodiska kunskaper, kritiskt och kreativt tänkande och förmåga att tillämpa sina kunskaper.

Differentiering i undervisningen ska styra valet av arbetssätt. Differentieringen ska grunda sig på kännedom om eleverna och vara ett centralt pedagogiskt perspektiv i all undervisning. Differentiering berör studiernas omfattning och djup, arbetsrytm, arbetsgång och elevernas olika sätt att lära sig. Differentieringen ska utgå från elevens behov och möjligheter att själv planera sina studier, att välja olika arbetssätt och studera i egen takt. Elevernas individuella olikheter och skillnader i elevernas utveckling ska också beaktas vid valet av arbetssätt. Genom differentiering stödjer man elevens självkänsla och motivation och tryggar arbetsron. Differentiering bidrar också till att förebygga behov av stöd.

Även en helhetsskapande undervisning styr valet av arbetssätt.

42 *Statsrådets förordning (422/2012) 4 §*

En mångsidig och ändamålsenlig användning av informations- och kommunikationsteknik ökar elevernas möjligheter att utveckla sitt arbete och sin förmåga att skapa nätverk. Det ökar deras förmåga att söka, behandla och producera information på ett kreativt, självständigt, interaktivt och kritiskt sätt. Vid valet av arbetssätt ska man använda sig av de möjligheter som spel och spelifiering erbjuder.

Läraren ska välja arbetssätt i samråd med eleverna och handleda dem i synnerhet i användningen av nya arbetssätt för att de på så sätt ska bli mera självständiga och målinriktade i sitt sätt att arbeta. Förmågan att lära sig lära utvecklas bäst när läraren också uppmuntrar eleverna att planera och utvärdera sina arbetssätt. Det motiverar och hjälper eleverna att ta ansvar för lärandet och arbetet i skolgemenskapen. Gemensam reflektion kring mål och bedömningsgrunder förbinder till målmedvetet arbete.

4.4. Helhetsskapande undervisning och mångvetenskapliga lärområden

Helhetsskapande undervisning är en viktig del av den verksamhetskultur som stödjer pedagogisk enhetlighet i den grundläggande utbildningen. Målet är att göra det möjligt att förstå förhållandet mellan olika fenomen och på vilket sätt de är beroende av varandra. Helhetsskapande undervisning ger eleverna bättre möjligheter att kombinera kunskaper och färdigheter från olika vetenskapsgrenar och att i växelverkan med andra strukturera dem till meningsfulla helheter. Arbetsperioder då eleverna undersöker helheter och kombinerar och undersöker olika vetenskapsgrenar ger dem möjlighet att tillämpa sina kunskaper och får dem att känna sig delaktiga i att bygga upp gemensam kunskap. Detta stärker elevernas förmåga att uppfatta vilken betydelse det som de lär sig i skolan har för det egna livet och den egna gruppen och i ett vidare perspektiv för samhället och mänskligheten. Samtidigt får eleverna redskap för att vidga och strukturera sin världsbild.

Helhetsskapande undervisning förutsätter ett pedagogiskt grepp, som rör både undervisningens innehåll och arbetsmetoder, där man inom undervisningen i varje läroämne och i synnerhet över läroämnesgränserna studerar olika teman eller företeelser i den verkliga världen som helheter. Omfattningen och sättet på vilket man förverkligar helhetsskapande undervisning kan variera beroende på elevernas behov och målen för undervisningen. Undervisningen kan t.ex. genomföras genom att

- *samma tema studeras parallellt i två eller flera läroämnen samtidigt*
- *innehåll som hör till samma tema delas in i perioder som följer på varandra*
- *ordna aktiverande evenemang såsom temadagar, olika tillställningar, kampanjer, studiebesök och lägerskolor*
- *planera mångvetenskapliga lärområden som omfattar en längre period och flera läroämnen och som kan innehålla ovannämnda helhetsskapande metoder*
- *skapa helheter där många läroämnen samverkar*
- *erbjuda samordnad undervisning, så att all undervisning är helhetsbaserad såsom i förskoleundervisningen.*

För att kunna garantera att alla elever har möjlighet att ta del av arbete med lärområden och att få undersöka det som de är intresserade av ska utbildningsanordnaren se till att elevernas studier innehåller minst ett mångvetenskapligt lärområde per läsår. Om de mångvetenskapliga lärområdenas mål och innehåll och om hur de förverkligas ska beslutas i den lokala läroplanen och preciseras i skolans läsårsplan. Den tidsmässiga omfattningen av ett lärområde ska planeras så att eleverna har tid att fördjupa sig i innehållet och att arbeta målinriktat, mångsidigt och uthålligt. I den lokala läroplanen och i läsårsplanen kan man också besluta om andra sätt att göra undervisningen mera helhetsskapande.

De mångvetenskapliga lärområdena ska främja den grundläggande utbildningens mål och i synnerhet utvecklingen av mångsidig kompetens. Innehållet i lärområdena ska planeras lokalt så att de återspeglar principerna för verksamhetskulturen.

De mångvetenskapliga lärområdena ska planeras och genomföras utgående från de lokala resurserna och möjligheterna. Lärområdena erbjuder ett bra tillfälle för samarbete mellan skolan och det övriga samhället. Lärarnas och elevernas motivation ökar när de ämnen som behandlas har lokal anknytning, är aktuella och har samhällelig betydelse. Det är viktigt att eleverna deltar i planeringen. Syftet med lärområdena är att konkret behandla sådant som ingår i och som vidgar elevernas erfarenhetsvärld, varvid målet är att

- *stärka elevernas delaktighet och ge dem möjligheter att vara med och planera målen, innehållet och arbetssätten i studierna*
- *lyfta fram frågor som eleverna upplever som viktiga och skapa tillfällen att behandla och påverka dem*
- *öka elevernas möjligheter att studera i olika grupper och med elever i olika åldrar och att arbeta med många olika vuxna*
- *ge eleverna möjligheter att kombinera lärande utanför skolan med skolarbetet*
- *ge utrymme för intellektuell nyfikenhet, upplevelser och kreativitet samt skapa många olika slag av kommunikations- och språksituationer*
- *göra det möjligt att tillämpa kunskaper och färdigheter i praktiken och ge övning i att handla i enlighet med en hållbar livsstil*
- *sporra eleverna att handla på ett sätt som gynnar skolgemenskapens och samhällets bästa.*

Planeringen och förverkligandet av mångvetenskapliga lärområden förutsätter samarbete mellan läroämnen som representerar olika perspektiv samt att skolans övriga verksamhet utnyttjas. Alla läroämnen ska i tur och ordning delta i genomförandet av ett lärområde på det sätt som respektive lärområde förutsätter. Innehållet i lärområdena ska väljas enligt principerna för verksamhetskulturen och så att det intresserar eleverna och lämpar sig för samarbete mellan läroämnen och lärare. I studierna utnyttjas de infallsvinklar, begrepp och metoder som är kännetecknande för de olika läroämnena.

Eleverna ska ges respons under den tid man arbetar med lärområdet och deras kunskaper och färdigheter ska beaktas i den verbala bedömningen eller när man ger vitsord i de läroämnen som varit involverade i lärområdet.

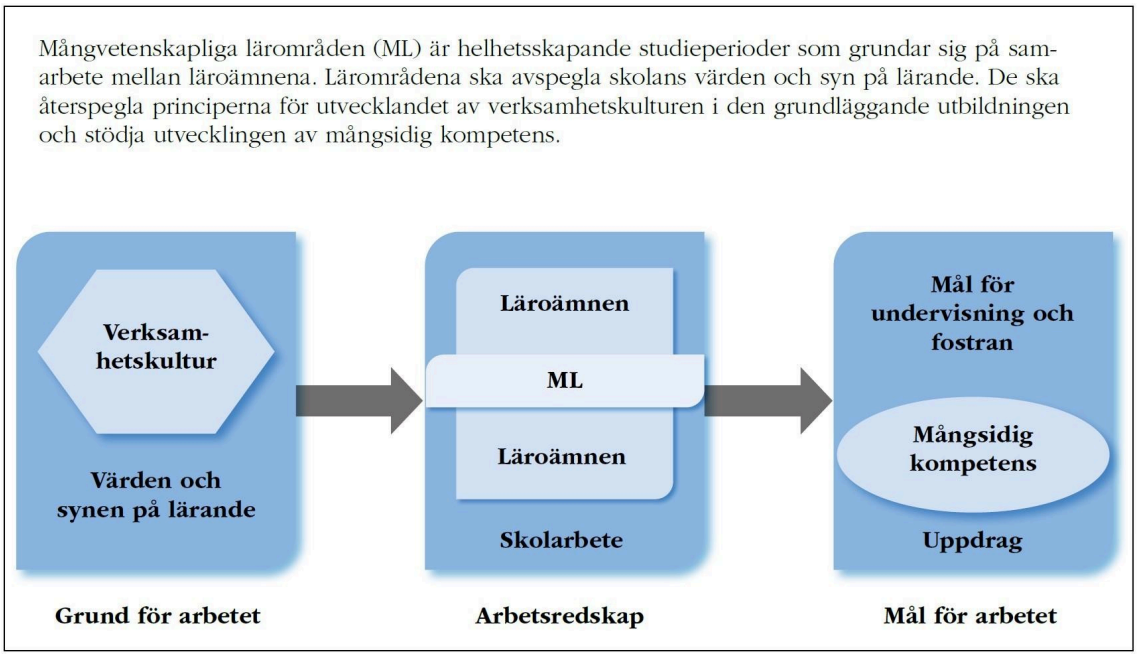

Mångvetenskapliga lärområden

Med helhetsskapande undervisning avses att samma tema studeras parallellt i två eller flera läroämnen samtidigt. All helhetsskapande undervisning ger eleverna större helheter och en förståelse för hur olika fenomen hänger ihop. Det är viktigt att kombinera det som eleverna lär sig

i skolan med det som det lärt sig utanför skolan. Detta ger eleverna möjlighet att vara med och planera målen, innehållet och arbetssätten i studierna.

I de svenskspråkiga skolorna genomförs minst två mångvetenskapliga lärområden per läsår, varav åtminstone det ena är åldersintegrerat. Vid planeringen av dem ska elevkåren höras. De mångvetenskapliga lärområdena och utvärderingen av dem preciseras i skolans läsårsplan. Rektorn och ledningsgruppen ansvarar för uppföljningen.

De kunskaper och färdigheter som eleverna visat under arbetet med lärområdena beaktas vid bedömningen i de ämnen som varit delaktiga.

4.5. Frågor som avgörs på lokal nivå

Reflektion kring principerna för utvecklandet av verksamhetskulturen är en viktig del av läroplansarbetet och samtidigt en förutsättning för en kontinuerlig utveckling av verksamheten. Man ska lokalt besluta om på vilket sätt eleverna och vårdnadshavarna deltar i utvecklingen av verksamhetskulturen och om vilka andra aktörer man ska samarbeta med för att utveckla verksamhetskulturen. I planeringen ska man också beakta att verksamhetskulturen ska vara kontinuerlig från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen och under olika skeden inom den grundläggande utbildningen.

I läroplanen ska utbildningsanordnaren besluta och beskriva och i läsårsplanen till lämpliga delar precisera

- *hur utbildningsanordnaren möjliggör ändamålsenliga undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande och tilldelningen av resurser för verksamheten*
-
- *hur utbildningsanordnaren och skolorna främjar och utvärderar att principerna för utvecklandet av verksamhetskulturen förverkligas; vilka är de eventuella lokala tyngdpunktsområdena och hur syns de i praktiken (texten i grunderna för läroplanen kan användas som sådan för att beskriva principerna för verksamhetskulturen)*
- *vilka de lokala mål och specifika frågor som styr val, användning och utvecklandet av lärmiljöer och arbetssätt är*
- *hur en helhetsskapande undervisning förverkligas i praktiken*
- *hur de mångvetenskapliga lärområdena förverkligas*
    - *lokala mål för hur lärområdena förverkligas (texten i grunderna för läroplanen kan användas som sådan för en allmän beskrivning)*
    - *principer och sätt att förverkliga lärområdena (om man till exempel i den gemensamma lokala läroplanen beslutar om teman för lärområdena och i den skolspecifika läroplanen eller läsårsplanen om noggrannare mål och innehåll; hur man garanterar att det i varje elevs studier ingår minst ett lärområde per läsår; direktiv om lärområdenas omfattning och elevernas delaktighet i planeringen osv.)*
    - *mål och innehåll (precisering antingen i läroplanen eller i läsårsplanen enligt utbildningsanordnarens beslut)*
    - *praxis för bedömningen (hur man garanterar att de kunskaper och färdigheter som eleverna visat under arbetet med lärområdena beaktas vid bedömningen i de ämnen som varit delaktiga)*
    - *hur man följer upp, utvärderar och utvecklar förverkligandet av lärområdena.*

Utbildningsanordnaren ska se till att varje skola preciserar målen för utvecklandet av sin verksamhetskultur, för undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande, sina lärmiljöer och arbetssätt, de gemensamma verksamhetsprinciperna, samarbetet och det övriga praktiska genomförandet. Utbildningsanordnaren ska också se till att planering, precisering av mål och innehåll, genomförande, uppföljning och utvärderingssamarbete gällande de mångvetenskapliga lärområdena och eventuell annan helhetsskapande undervisning preciseras skolvis. Det är viktigt att skolvis beskriva samarbetet och arbetsfördelningen mellan de olika läroämnena och skolans övriga verksamhet vid genomförandet av lärområdena och att precisera

hur bedömningen av lärandet ska ske i anslutning till lärområdena. Preciseringarna skrivs in antingen i skolans läroplan och/eller läsårsplanen i enlighet med utbildningsanordnarens beslut.

Till läroplanen kan också bifogas planer för samarbete med utomstående aktörer, som stödjer genomförandet av de mångvetenskapliga lärområdena.

5. Skolarbete som främjar lärande och välbefinnande

5.1. Gemensamt ansvar för skoldagen

Värdegrunden, synen på lärande och verksamhetskulturen ska genomsyra det praktiska skolarbetet. Skolarbetet ska främja målen för undervisning och fostran och bidra till att den grundläggande utbildningens uppdrag genomförs. Man ska skapa förutsättningar för elevernas välbefinnande, utveckling och lärande och se till att skolarbetet och samarbetet löper smidigt. De dagliga rutinerna i skolan ska också främja en hållbar livsstil.

Utgångspunkten är gemensamt ansvar för och omsorg om en bra och trygg skoldag för alla. Det fostrande arbetet och att främja välbefinnande åligger alla vuxna i skolan, oberoende av deras arbetsuppgift. Alla elevers behov, förutsättningar och styrkor ska beaktas i skolarbetet. En god kommunikation mellan läraren och eleven främjar skolengagemanget.[43] Samarbete med vårdnadshavarna och andra parter bidrar till att det lyckas.

Varje elev har alla skoldagar rätt till undervisning[44] enligt läroplanen, handledning, elevvård och stöd för lärandet samt till en trygg lärmiljö. Utbildningsanordnaren ansvarar för att elevernas rättigheter tillgodoses och skapar förutsättningar för skolarbete som främjar detta. Skolans ledning har det praktiska ansvaret för lösningar i anslutning till undervisningen, handledningen, elevvården och arrangemangen till stöd för lärandet i skolan, i alla årskurser och i alla läroämnen. Det inkluderar också att systematiskt förebygga problem och frånvaro[45] och att identifiera och eliminera hinder för växande och lärande i skolan. Varje lärare har ansvar för verksamheten, lärandet och välbefinnandet i sin undervisningsgrupp. Läraren ska påverka dessa genom sina pedagogiska och didaktiska lösningar och sitt sätt att handleda. Till lärarens uppgift hör att följa med och främja elevernas lärande, arbete och välbefinnande, att värdesätta och rättvist bemöta varje elev, att upptäcka eventuella svårigheter i god tid samt att handleda och stödja eleverna. Läraren ska se till att elevernas rätt till handledning samt stöd för lärande och elevvård tillgodoses. Det förutsätter kommunikation med eleverna och vårdnadshavarna, samarbete mellan lärarna och i synnerhet samarbete med elevvårdstjänsternas personal.

Eleverna har också ett eget ansvar som medlemmar i skolgemenskapen. Det innebär att regelbundet delta i skolarbetet, att vara hygglig och bemöta sina skolkamrater och de vuxna i skolan med respekt och att följa gemensamma regler. Att respektera andra människors integritet, arbete och arbetsro och sköta överenskomna uppgifter är nödvändigt i skolarbetet. Lagen förpliktar eleverna[46] att delta i den grundläggande utbildningen, att utföra sina uppgifter samvetsgrant och att uppträda sakligt. En elev ska låta bli att mobba eller diskriminera samt handla så att eleven inte äventyrar andra elevers, skolgemenskapens eller studiemiljöns säkerhet eller hälsa[47]. En elev kan endast av särskilda skäl tillfälligt befrias från undervisning[48]. Hemmet och skolan ska tillsammans handleda eleven att agera i enlighet med lagen och stödja eleven i hens ansträngningar. Det är skolans uppgift att systematiskt[49] ingripa vid frånvaro och hjälpa eleven att lyckas i sitt skolarbete.

Främjande av skolengagemang och förebyggande av frånvaro

En verksamhetskultur som stöder närvaro i skolan främjar lärande, delaktighet, samhörighet och välbefinnande[50]. Förebyggande av frånvaro är det viktigaste vid planeringen av åtgärder

43 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
44 *Lag om grundläggande utbildning 30 § 1 mom. och Lag om grundläggande utbildning 29 § 1 mom. (1267/2013)*
45 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
46 *Lag om grundläggande utbildning 35 § 2 mom.*
47 *Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning 163/2022*
48 *Lag om grundläggande utbildning 35 § 1 mom.*
49 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
50 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*

och verksamhetsmodeller i anslutning till frånvaro. Vid förebyggande av frånvaro[51] ska skolengagemanget och närvaron i skolan stödjas på såväl gemenskapsnivå som hos enskilda elever.

I skolan tillägnar sig eleverna emotionella och kommunikativa färdigheter[52] och färdigheter att fungera i grupp som en del av undervisningen i olika läroämnen och helheten mångsidig kompetens. Lärokursen i hälsokunskap eller andra läroämnen kan lokalt utökas för att öva emotionella och kommunikativa färdigheter.

En uppmuntrande atmosfär inom gemenskapen stöder elevernas egna aktörskap och uppkomsten av kamratrelationer. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid stöd för närvaro vid övergångsskeden i studierna när eleven håller på att bli en del av en ny gemenskap.[53]

Elevvården är gemensamt och individuellt arbete[54] i syfte att säkerställa välbefinnandet och lärandet såväl inom gemenskapen som på individnivå. Den gemensamma elevvården är en viktig del av skolans verksamhetskultur och omsorgen i vardagen, som stärker elevernas delaktighet och upplevelse av att vara en del av gemenskapen i klassen och skolan. Elevvården omfattar allt skolarbete och är en gemensam uppgift för alla vuxna i skolgemenskapen. En atmosfär som präglas av omsorg och lugn, goda sociala relationer och upplevelsen av att få sin röst hörd stärker elevens skolengagemang. Som en del av den gemensamma elevvården ska den skolvisa elevvårdsgruppen koordinera förebyggandet av frånvaro, den systematiska uppföljningen och ingripandet vid frånvaro[55]. I planeringen av det gemensamma arbetet är det viktigt att försäkra sig om elevernas och vårdnadshavarnas delaktighet.

Frånvaro förebyggs[56] genom att man tidigt upptäcker behov av stöd för lärandet och skolgången och att tillräckligt stöd ges i rätt tid. Smidiga studier, studieframgång och uppmuntrande respons främjar skolengagemanget[57]. Även förebyggande av mobbning, trakasserier, diskriminering och våld och systematiskt ingripande vid dessa[58] stöder välbefinnandet inom gemenskapen som helhet och hos enskilda elever samt skolengagemanget.

Samarbete med vårdnadshavarna[59], samtal om betydelsen av närvaro och information om uppföljningen av frånvaro och rutinerna för att ingripa vid frånvaro stöder elevens närvaro i skolan.

Att följa upp och meddela om frånvaro

Utbildningsanordnaren ska systematiskt följa upp frånvaro med hjälp av uppgifter på skolnivå. I den lokala verksamhetsmodellen för ingripande vid frånvaro ska utbildningsanordnaren besluta vems uppgift det är att på skolnivå systematiskt följa upp frånvaro och hur det görs på skol-, klass- och individnivå.[60]

Det är viktigt att man tidigt reagerar på frånvaro, oberoende av orsaken till frånvaron. Frånvaro ska meddelas vårdnadshavaren eller en annan laglig företrädare för eleven så snart som möjligt[61]. Om förekomsten av frånvaro ökar eller förlängs ska man utan dröjsmål kontakta elevvårdstjänsternas personal.[62] Från fall till fall ska man komma överens om[63] riktad uppföljning av frånvaron[64].

Att ingripa vid frånvaro och utreda de bakomliggande orsakerna

---

51 *Lag om elev- och studerandevård 2–6 § (1287/2013)*
52 *Lag om grundläggande utbildning 11 §, 14 § (626/1998)*
53 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
54 *Lag om elev- och studerandevård 2–6 § (1287/2013)*
55 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
56 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
57 *Lag om elev- och studerandevård 2–6 § (1287/2013)*
58 *Lag om grundläggande utbildning 29 § (626/1998)*
59 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
60 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
61 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
62 *Lag om elev- och studerandevård 5 § (1287/2013)*
63 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
64 *Lag om elev- och studerandevård 14–19 § (1278/2013)*

De bakomliggande orsakerna till frånvaro är varierande och kan ha koppling till händelser och förändringar i samhället, skolan eller i elevens eget liv.[65] För att rikta in de nödvändiga åtgärderna är det viktigt att i den omfattning det är möjligt utreda de bakomliggande orsakerna till elevens frånvaro.[66] I nära samarbete med eleven, vårdnadshavarna, lärarna och elevvårdstjänsternas personal kommer man överens om planen och ansvarsfördelningen för att kartlägga orsakerna.[67] Utbildningsanordnaren och skolan ska identifiera och åtgärda bakomliggande orsaker till frånvaro med koppling till skolan och skolgemenskapen.[68]

Ingripandet vid frånvaro[69] som gäller en enskild elev ska ske i enlighet med utbildningsanordnarens verksamhetsmodell för ingripande vid frånvaro. Läraren kan rådgöra med elevvårdstjänsternas personal för att utreda elevens situation och bedöma behovet av elevvård för den enskilda eleven. Det är viktigt att det sektorsövergripande arbetet inleds i ett så tidigt skede som möjligt.[70] Vid behov kan en sektorsövergripande expertgrupp (individuell) sammankallas. Inom gruppen utreds elevens behov av stöd, stödet ordnas och situationen följs upp.[71] Vid behov hänvisar elevvårdstjänsternas personal eleven[72] till utomstående social- och hälsovårdstjänster[73].

För att minska elevens frånvaro[74] kan det dessutom finnas behov av att uppdatera stödåtgärderna som eleven behöver för lärandet och skolgången.[75] Om eleven är helt eller delvis förhindrad att delta i närundervisning på grund av sitt hälsotillstånd eller ett annat tungt vägande skäl ska man som sista lösning överväga att fatta beslut om särskilda undervisningsarrangemang och utarbeta en plan för lärande samt för hur elevens undervisning och bedömning samt stödet för elevens lärande ordnas under perioden med frånvaro.[76]

Vid behov ska man kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet eller göra en barnskyddsanmälan.[77]

Förutsättningarna för en trygg skoldag ligger i ett gott samarbete mellan de vuxna i skolan och hemmet. Hemmet och skolan har ett gemensamt ansvar för elevens skolgång. Eleven skall utföra sina uppgifter samvetsgrant och uppträda sakligt.

Skolans ordningsregler behandlas tillsammans med elever och vårdnadshavare och skolan följer upp att reglerna åtföljs. En plan för förebyggande av mobbning, våld och trakasserier finns som bilaga till läsårsplanen. Instruktioner för disciplinära åtgärder och fostrande samtal beskrivs i skolans läsårsplan.

För att trygga elevernas säkerhet i skolan övervakas rasterna och all annan verksamhet som sker utanför lektionstid aktivt av de vuxna i skolan.

Främjande av elevers anknytning till skolan

I varje grundskola i Vanda undervisas emotionella och sociala färdigheter i skolorna, för att förbättra elevernas självkänsla, respekt för varandra och få färdigheter att kunna skapa ett gott liv. Genom att undervisa emotionella och sociala färdigheter stöder man inte bara undervisningen,

65 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
66 *Lag om elev- och studerandevård 14–19 § (1278/2013)*
67 *Lag om grundläggande utbildning 3 § (626/1998)*
68 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
69 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
70 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
71 *Lag om elev- och studerandevård 14–19 § (1278/2013)*
72 *Hälso- och sjukvårdslag 15 a §, 16 §, 17 a § (1326/2010), Socialvårdslag 5 §, 10 §, 27 c § (1301/2014)*
73 *Lag om elev- och studerandevård 14–19 § (1278/2013)*
74 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
75 *Lag om grundläggande utbildning 16 §, 16 a §, 17 §, 17a § (628/1998)*
76 *Lag om grundläggande utbildning 18 § (628/1998)*
77 *Socialvårdslag 35 § (1301/2014)*

utan också barns och ungdomars vänskapsrelationer. Skolpersonalens stöd spelar en betydande roll i detta, eftersom de hjälper eleverna att identifiera och hantera sina känslor. Undervisningen i emotionella och sociala färdigheter inkluderar också gruppbildning, vilket bör göras kontinuerligt. Gruppbildning är en pågående process där gruppmedlemmarnas lär känna varandra, lär sig lita på varandra blir trygga i gruppen och interaktionsfärdigheterna medvetet utvecklas.

Emotionella och sociala färdigheter undervisas i varje skola i Vanda minst en gång i månaden under en lektion. Dessutom ordnas sammanlagt en årsveckotimme extraundervisning i emotionella och sociala färdigheter för elever i årskurs 8 och 9 (sk. MåBra lektioner). Genom att stärka dessa färdigheter stöder man elevens anknytning till skolan.

Uppföljning och ingripande vid oroväckande skolfrånvaro

De svenskspråkiga grundskolorna i Vanda följer de riktlinjer för ingripande vid oroväckande skolfrånvaro som beskrivs i *Stödstigen i Vanda*. Med hjälp av dokumentet försöker man förebygga frånvaro och åtgärda den på ett systematiskt sätt. Målet är att ingripa tidigt och minska långvariga skolfrånvaron.

Gränsen för oroväckande skolfrånvaro och påföljande åtgärder beskrivs i *Stödstigen i Vanda*. Klassläraren eller klassföreståndaren kontaktar vårdnadshavaren när gränsen för oroväckande skolfrånvaro har överskridits. Vid behov kan elevvården konsulteras för att t.ex. utreda sjukorsaker till skolfrånvaro. Behovet av att kontakta barnskyddet utvärderas.

Vid fortsatt skolfrånvaro sammankallar elevvårdsteamet en expertgrupp för att ingripa i situationen. Gruppens sammansättning beskrivs i *Stödstigen i Vanda* och på första mötet deltar alltid eleven, vårdnadshavaren och klassläraren/klassföreståndaren. I elevhälsojournalen antecknas åtgärder för att stödja eleven i att återvända till undervisningen.

Skolorna beskriver i sina egna läsårssplaner hur MåBra lektionerna genomförs och hurdana aktiviteter som ordnas för att eleverna skall knyta an till skolan. Förvaltningen för svenskspråkiga serviceområdet i Vanda gör regelbunden uppföljning av elevernas frånvarouppgifter för varje skola. Den erhållna informationen används inom ramen för kunskapsbaserad ledning och i riktandet av stödresurser till skolorna.

5.2. Samarbete

Undervisningsväsendet och skolan ska bedriva mångsidigt samarbete för att garantera enhetlighet och kvalitet i den grundläggande utbildningen, öka öppenheten i verksamheten och stödja elevernas lärande och växande. Samarbete behövs även för att garantera mångsidiga lärmiljöer, trygghet, säkerhet och välbefinnande i skolan. Samarbetet ska vara systematiskt och utvärderas i samråd med skolans samarbetspartner.

5.2.1. Elevernas delaktighet

Skolarbetet ska ordnas så att det grundar sig på elevernas delaktighet och på att eleverna blir hörda i skolarbetet. Läraren ska se till att eleverna får erfarenheter av samarbete och demokratisk verksamhet i sin egen undervisningsgrupp, i skolan och närmiljön och i olika nätverk.

Delaktigheten stärks på ett naturligt sätt när eleverna deltar i planeringen av sitt skolarbete och arbetet i den egna gruppen. Elevernas insats är viktig vid planeringen av de mångvetenskapliga lärområdena. Eleverna ska också uppmuntras att påverka planeringen och utvecklandet av skolans gemensamma verksamhet och lärmiljöer. Eleverna ska ges möjlighet att delta[78] i beredningen av läroplanen, planerna som anknyter till läroplanen och skolans ordningsregler. Eleverna ska också vara med och utvärdera och utveckla skolans samarbete.

78 *Lag om grundläggande utbildning 47 a § 1 mom. (1267/2013)*

Enligt lagen om grundläggande utbildning ska skolan ha en elevkår som består av skolans elever. Elevkåren[79] och dess organ har som uppgift att främja samarbetet mellan eleverna och öka elevernas påverkningsmöjligheter och delaktighet. Elevkåren ska sporra eleverna att framföra sina åsikter, att vara aktiva och påverka egna och gemensamma ärenden. Elevkåren, liksom andra strukturer och verksamhetssätt som stödjer delaktighet i skolan och kommunen, erbjuder möjligheter att träna demokrati i praktiken.

Eleven skall ges möjlighet att delta i sin egen inlärningsprocess och därigenom få djupare insikt och större ansvar för sin egen inlärning. Skolan upprätthåller elevråd som eleverna har möjlighet att aktivt delta i och på så sätt får de vara med och påverka sin egen vardag och de erbjuds möjlighet att träna demokrati i praktiken. Elevernas ges möjlighet att delta i påverkarforum som ordnas på kommunal- eller nationellnivå.

Elevernas delaktighet beskrivs noggrannare i skolornas läsårsplaner.

5.2.2. Samarbete mellan hem och skola

Enligt lagen om grundläggande utbildning ska undervisningen genomföras i samarbete med hemmen[80]. Genom samarbetet stöds undervisningen och fostran så att varje elev får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov. Samarbetet främjar elevernas sunda växande och utveckling. Vårdnadshavarnas delaktighet och deras möjlighet att vara med i skolarbetet och utveckla det är en central del av skolans verksamhetskultur. Hemmets och skolans fostringssamarbete ökar elevens, klassens och hela skolans välbefinnande och trygghet.

Vårdnadshavaren har det primära ansvaret för sitt barns fostran. Vårdnadshavaren ska också se till att läroplikten fullgörs. Enligt lagen om grundläggande utbildning kan läroplikten[81] fullgöras genom att eleven deltar i undervisning eller på annat sätt inhämtar de kunskaper som motsvarar den grundläggande utbildningens lärokurs. Skolan ska stödja hemmens fostrande uppgift och svara för elevens undervisning och fostran i skolan.

Utbildningsanordnaren ansvarar för att utveckla förutsättningarna för samarbete mellan hem och skola. Utgångspunkter för samarbetet är förtroende, jämlikhet och ömsesidig respekt. I samarbetet ska familjernas mångfald samt behov av information och stöd beaktas. För ett lyckat samarbete förutsätts att skolans personal är aktiv och har personlig kontakt med vårdnadshavarna och att kommunikationen i övrigt är mångsidig. Samarbetet mellan hem och skola ska ske såväl på kollektiv nivå som på individnivå.

För att kunna uppfylla sin fostrande uppgift, måste vårdnadshavarna få information[82] om hur deras barns lärande och växande framskrider och om eventuell frånvaro. Centrala frågor som gäller undervisningen, till exempel läroplanen, målen för lärandet, lärmiljöer och arbetssätt, stöd för lärandet och elevvård, bedömning och betyg samt om val i samband med studierna och om olika evenemang under läsåret ska diskuteras med vårdnadshavarna. Det är viktigt med uppmuntrande meddelanden som beskriver elevens lärande och utveckling i positiva ordalag. När vårdnadshavarna regelbundet får information, kan de för sin del stödja sina barn i deras lärande och skolgång. Särskilt viktigt är samarbetet vid övergångarna mellan skolstadierna och vid planering och genomförande av stöd för lärande och skolgång. Utöver personliga möten och gruppmöten ska även informations- och kommunikationsteknik utnyttjas i samarbetet.

Vårdnadshavarna ska ges möjligheter att tillsammans med skolans personal och elever bekanta sig med skolans vardag och att delta i planeringen, utvärderingen och utvecklingen av målen för skolans verksamhet och fostrande arbete. En gemensam diskussion om värderingar lägger grund för ett gemensamt fostringsarbete. Samarbetet mellan hem och skola främjar också

79 *Lag om grundläggande utbildning 47 a § 2 mom. (1267/2013)*
80 *Lag om grundläggande utbildning 3 § 3 mom.*
81 *Lag om grundläggande utbildning 26 § 1 mom. (477/2003)*
82 *Lag om grundläggande utbildning 26 § 2 mom. (477/2003)*

kontakten vårdnadshavarna emellan och lägger grund för föräldraföreningsverksamhet. Nätverk bland föräldrarna och gemensamma aktiviteter stärker gemenskapen och stödjer lärarnas och skolans arbete.

Vårdnadshavaren har det huvudsakliga ansvaret för sitt barns fostran. Skolan ska stödja hemmets fostrande uppgift genom att ge vårdnadshavarna tillräcklig information om elevens skolgång och utveckling. Målet är att skapa en öppen dialog och ömsesidig respekt.

I de svenskspråkiga skolorna i Vanda strävar vi efter att ha fungerande Hem och skola föreningar. Hem och skola skapar nätverk bland föräldrarna och stärker gemenskapen, samt stödjer skolans arbete.

5.2.3. Skolans interna samarbete och samarbete med andra parter

Ett gott samarbete inom personalen bidrar till att målen för undervisning och fostran ska uppnås. Skolarbetet ska ordnas på ett ändamålsenligt och flexibelt sätt genom samarbete och arbetsfördelning. Samarbete mellan vuxna, såsom kompanjonlärarskap, ger också eleverna en bild av skolan som en lärande organisation. Samarbete behövs i synnerhet vid planering och genomförande av de mångvetenskapliga lärområdena, vid bedömning och stöd för lärande samt inom elevvården.

Skolorna ska också samarbeta med varandra. Målet är att främja att undervisningen är enhetlig och utvecklas samt att stärka personalens kompetens. Samarbete behövs vid övergångarna i den grundläggande utbildningen och när eleverna flyttar från en skola till en annan. Ofta förutsätter även undervisningen för olika språk- och kulturgrupper, stöd för lärandet och smidig elevvård ett gott samarbete mellan skolorna. Medverkan i lokala, nationella och internationella nätverk stödjer den pedagogiska utvecklingen.

För att trygga en enhetlig lärstig ska skolan samarbeta med småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen samt gymnasierna och yrkesläroanstalterna. Ett gott samarbete med klubb- samt morgon- och eftermiddagsverksamheten främjar elevernas välbefinnande. Samarbete med ungdoms-, biblioteks-, idrotts- och kulturväsendet, polisen samt församlingar, organisationer, företag och andra aktörer i närmiljön såsom naturskolor, muséer och ungdomscentraler bidrar till mångsidigare lärmiljöer och stödjer skolans fostrande uppdrag.

Ett gott samarbete mellan lärarna inom den egna skolan och mellan de olika enheterna ger möjlighet till att dela med sig av kunskap och erfarenheter. Samarbete med yttre aktörer erbjuder eleverna möjligheter till mångsidiga lärmiljöer och fördjupad inlärning.

Skolans samarbete beskrivs i läsårsplanen.

5.3. Fostrande samtal och disciplinära åtgärder

Den som deltar i utbildning har rätt till en trygg studiemiljö, arbetsro och ostörda studier. Skolan kan påverka arbetsron på många sätt, främst genom utveckling av verksamhetskulturen, samarbete, gemensamt ansvar och omsorg. Genom att utveckla pedagogiska lösningar och bygga upp en atmosfär som präglas av förtroende och omsorg skapas förutsättningar för en bra arbetsro. För att trygga arbetsron och ta itu med olämpligt uppförande har utbildningsanordnaren också rätt att använda fostrande samtal och olika disciplinära åtgärder. Om förfaringssätten vid fostrande samtal och disciplinära åtgärder[83] regleras i lagen om grundläggande utbildning.

En elev som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan eller gör sig skyldig till fusk kan ges högst två timmars kvarsittning eller en skriftlig varning. Om förseelsen är allvarlig eller

83 *Lag om grundläggande utbildning 35 a § (1267/2013) samt 36 § (477/2003) och 36 a § (1267/2013)*

om eleven fortsätter att uppföra sig olämpligt på ovan avsett sätt efter att ha fått kvarsittning eller en skriftlig varning, kan eleven avstängas för högst tre månader. Skriftlig varning och avstängning för viss tid är disciplinära åtgärder.

Fostrande samtal används som första åtgärd för att ta itu med en elevs olämpliga uppförande. Syftet med samtalet är att tillsammans med eleven specificera den gärning eller försummelse som föranlett åtgärden, höra eleven, utreda orsakerna till och konsekvenserna av uppförandet i mera omfattande utsträckning samt fundera över hur situationen kan förbättras. Avsikten med åtgärden är att komma fram till hur elevens uppförande i skolan och elevens välbefinnande kan förbättras. Utbildningsanordnaren beslutar i hurdana fall fostrande samtal används.

Disciplinära åtgärder är enligt lagen om grundläggande utbildning kvarsittning, skriftlig varning och avstängning för viss tid. En elev som stör undervisningen kan uppmanas att lämna klassrummet eller det rum där undervisningen ges, eller en skoltillställning. En elev kan dessutom förvägras rätt att delta i undervisningen [84]för högst den återstående arbetsdagen, om eleven uppför sig våldsamt eller hotfullt och hotar säkerheten för en annan elev eller person eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av elevens störande beteende.

Eleven kan på ovannämnda grunder förvägras rätt att delta i undervisningen också följande arbetsdag, om utbildningsanordnaren behöver tid för att planera elevens återgång till undervisningen och erbjuda eleven elevvårdstjänster och stödja en trygg återgång till undervisningen. Under den tid som eleven förvägrats att delta i undervisningen ska det som sådan elevvård som avses i 36 h § för eleven ordnas möjlighet till ett personligt samtal med elevvårdens psykolog eller kurator. Dessutom ska det för eleven ordnas sådant annat stöd som eleven behöver under den tid som eleven förvägrats att delta i undervisningen och när eleven återvänder till undervisningen. För eleven utarbetas en plan för att stödja återgången till undervisningen. Innan en elev ges kvarsittning, ges en skriftlig varning eller avstängs för viss tid, ska den handling eller försummelse som åtgärden grundar sig på preciseras, eleven höras samt annan behövlig utredning skaffas.

Utbildningsanordnaren ska när den överväger disciplinära åtgärder beakta gärningens art samt elevens ålder och utvecklingsnivå. Innan beslut fattas om en disciplinär åtgärd ska elevens vårdnadshavare ges tillfälle att bli hörd. I fråga om andra åtgärder enligt 36 § ska elevens vårdnadshavare underrättas, och om att eleven förvägras undervisning ska dessutom den myndighet som sköter uppgifter i samband med verkställigheten av socialvården i det välfärdsområde där skolan är belägen underrättas vid behov. Beträffande avstängning för viss tid och skriftlig varning ska ett beslut meddelas och andra åtgärder enligt 36 § ska registreras. Utbildningsanordnaren ska ordna undervisningen så att den elev som har avstängts för en viss tid inte blir efter i de framsteg som elevens årskurs och undervisningsgrupp gör. För den avstängda eleven utarbetas en individuell plan utifrån läroplanen och undervisningen genomförs och inlärningen följs enligt denna plan. Eleven och elevens vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare ska ges tillfälle att delta i utarbetandet av en sådan individuell plan som grundar sig på läroplanen och som avses i detta moment. Utbildningsanordnaren ska se till att behövlig elevvård ordnas för en elev som är föremål för en disciplinär åtgärd eller som har förvägrats rätt att delta i undervisningen för resten av arbetsdagen och högst nästkommande arbetsdag. En elev som blivit tillsagd att lämna klassrummet eller det rum där undervisningen ges eller en skoltillställning eller som har förvägrats rätt att delta i undervisning för resten av arbetsdagen och följande arbetsdag får inte lämnas utan tillsyn[85] .

Lagen om grundläggande utbildning förpliktar utbildningsanordnaren att i samband med läroplanen utarbeta en plan och anvisningar[86] om användningen av fostrande samtal och disciplinära åtgärder och förfaringssätt. Syftet med planen är att se till att förfaringssätten är lagenliga och enhetliga och att eleverna behandlas jämlikt. Planen bidrar också till att skolans ordningsregler följs.

---

84 *43 L om grundläggande utbildning 36 § (477/2003) och 36 a – 36 i § (1267/2013) (163/2022)*
85 *43 L om grundläggande utbildning 36 § (477/2003) och 36 a – 36 i § (1267/2013) (163/2022)*
86 *Lag om grundläggande utbildning 29 § (1267/2013)*

Utbildningsanordnaren ska se till att varje skola har en plan för användningen av fostrande samtal och disciplinära åtgärder. Planen kan utarbetas gemensamt för alla utbildningsanordnarens skolor eller så att planens struktur och de centrala gemensamma riktlinjerna ingår i den lokala läroplanen och planen sedan preciseras skolvis. Den skolvisa planen kan utarbetas separat eller inkluderas i den eventuella skolvisa läroplanen.

Vid utarbetandet av planen är det viktigt att notera att endast disciplinära åtgärder som nämns i lagen får användas och att man vid användningen av disciplinära åtgärder ska iaktta de allmänna rättsskyddsprinciperna inom förvaltningen. Användningen av åtgärder ska grunda sig på sakliga, allmänt godtagbara och objektiva skäl. Konsekvenserna av likartade gärningar ska vara de samma, oberoende av gärningsman, dock så att upprepade gärningar kan anses som en försvårande omständighet. De disciplinära konsekvenserna ska stå i proportion till gärningen. Också elevens ålder och utvecklingsstadium ska beaktas. Disciplinära åtgärder får inte användas på ett sätt som kränker eller förolämpar eleven.

Utbildningsanordnaren beslutar om vilka parter som ska delta i utarbetandet och beredningen av planen. Eleverna ska enligt lagen ges möjlighet att delta i beredningen av planen[87]*. Samarbete med vårdnadshavarna och företrädare för bland annat välfärdsområdets social- och hälsovårdstjänster stödjer genomförandet av planen. Personalen och elevkåren ska höras innan planen godkänns eller uppdateras.*

Fostrande samtal och disciplinära åtgärder fastställs och beskrivs i en bilaga till läsårsplanen. I bilagan definieras:

- i vilka fall fostrande samtal används och hur samtalen genomförs i praktiken
- vilka lagstadgade förfaringssätt som används vid förseelser, fusk och störande beteende, ansvars- och arbetsfördelning samt metoder för dokumentering
- hur man vid användningen av disciplinära åtgärder garanterar att förvaltningens allmänna rättsskyddsprinciper iakttas
- hur man ser till att personalen instrueras och har den kompetens som behövs för att utöva disciplinära befogenheter
- hur olika parter informeras om planen, ordningsreglerna och de lagstadgade disciplinära åtgärderna
- med vilka metoder man följer upp planen och utvärderar genomförandet och effekten av åtgärderna

5.4. Olika sätt att anordna undervisningen

Undervisningen ska ordnas med hänsyn till elevernas behov och förhållanden samt de lokala möjligheterna. Målet är att hitta lösningar som främjar elevens lärande och välbefinnande på bästa sätt.

5.4.1. Undervisning enligt verksamhetsområden

I undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden studerar eleverna enligt verksamhetsområden i stället för enligt läroämnen[88]*. Eleven har i första hand rätt att studera enligt läroämnen*[89]*. Eleven övergår till undervisning enligt verksamhetsområden först då eleven på grund av funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan och trots stödåtgärder eller avgränsning av lärokurserna inte kan studera enligt läroämnen*[90]*.*

87 *Lag om grundläggande utbildning 47 a § (1267/2013)*
88 *Lag om grundläggande utbildning 20 i § (1090/2024) träder i kraft 1.8.2026*
89 *Lag om grundläggande utbildning 20 i § träder i kraft 1.8.2026*
90 *Lag om grundläggande utbildning 20 i § träder i kraft 1.8.2026*

Till verksamhetsområdena hör motoriska färdigheter, språk och kommunikation, sociala färdigheter, färdigheter i dagliga rutiner och kognitiva färdigheter.

Målet för undervisningen enligt verksamhetsområden är att stödja och stärka elevens funktionsförmåga samt att undervisa sådana kunskaper och färdigheter som eleven behöver för att klara sig så självständigt som möjligt i livet. I undervisning enligt verksamhetsområden ska man beakta att aktivt stödja elevernas deltagande och självbestämmanderätt samt deras agerande som medlemmar av skolgemenskapen. I undervisningen enligt verksamhetsområden drar man nytta av alla situationer under skoldagen, såsom övergångssituationer, måltidssituationer, raster, stunder för lärande, dagliga rutiner, samt utflykter och temadagar. Undervisningen kan ordnas så att innehållen i undervisningen i de olika verksamhetsområdena kombineras. I undervisningssituationerna bildar de elevspecifika målen för de olika verksamhetsområdena en sammanhängande helhet och främjar lärandet av nya färdigheter. Med utveckling av färdigheter avses att eleven gör framsteg i sina färdigheter och sitt uppförande, att behovet av handledning minskar eller förändras och att eleven lär sig nya färdigheter.

Verksamhetsområdena kan innehålla mål och innehåll för ett enskilt läroämne samt, i tillämpliga delar, för mångsidig kompetens och mångvetenskapliga lärområden. Eleven kan öva läroämnesvisa färdigheter, men om mycket innehåll från olika läroämnen ingår i elevens plan finns det skäl att överväga om det vore till fördel för eleven att inom den grundläggande utbildningen studera enligt läroämnen.

I elevens plan för genomförande av elevspecifikt stöd ska elevens individuella mål och centrala innehåll beskrivas samt bedömningen av elevens framsteg separat för varje verksamhetsområde. I planen ska även de pedagogiska lösningarna som stöder elevens lärande beskrivas. I undervisningen enligt verksamhetsområden bedöms elevens prestationer i relation till de individuella mål som ställts upp för varje verksamhetsområde i planen för genomförande av elevspecifikt stöd. I undervisningen enligt verksamhetsområden ingår elevhandledning, vid behov intensifierad personlig elevhandledning i årskurserna 8–9 och praktisk arbetslivsorientering i årskurserna 7–9, om det är lämpligt med tanke på elevens funktionsförmåga och till fördel för eleven. Praktisk arbetslivsorientering kan ordnas till exempel så att eleven får bekanta sig med olika yrkesområden, arbetsplatser, stödboende, dagverksamhet eller studieområden.

Målen för lärandet för elever som deltar i undervisning enligt verksamhetsområden bestäms per verksamhetsområde. De mål som ställts upp för eleven ska vara, möjliga att uppnå, realistiska och meningsfulla för eleven. Målen ställs upp med hänsyn till att eleven ska kunna visa sitt kunnande och följa sin egen utveckling. Då målen ställs upp ska elevens individuella behov och styrkor samt motivation och stödet av funktionsförmågan beaktas. Målen ska vara inriktade på att stärka elevens lärande och kunnande.

Läraren ansvarar för undervisningen för eleven och för den schemaenliga skoldagen. Målen för de enskilda verksamhetsområdena, undervisningens innehåll och genomförandet av det elevspecifika stödet planeras i samarbete med eleven och vårdnadshavaren. Dessutom ska lärarna samarbeta med varandra och med annan personal som arbetar med eleven. Även sektorsövergripande samarbete med elevvårdstjänsternas personal och andra sakkunniga ska ingå[91]. Rehabilitering som stöder lärandet planeras och genomförs i samarbete med rehabiliteringspersonal. Rehabiliteringen sköts av sakkunniga inom rehabiliteringen.

I undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden har eleverna lika många årsveckotimmar som de elever som studerar enligt läroämnen på motsvarande årskurs.

Ett förvaltningsbeslut om stöd enligt 20 f § ska fattas om undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden[92]. Beslutet ska motiveras. I motiveringen ska anges vilka eventuella andra uppgifter och utredningar som ligger till grund för beslutet och de författningar som tillämpats. Innan beslutet fattas ska utbildningsanordnaren med beaktande av elevens ålder och utvecklingsskede höra eleven och hens vårdnadshavare eller annan laglig företrädare[93].

---

91 Lag om elev- och studerandevård 16 §

92 Lag om grundläggande utbildning 20 f § (1090/2024) och Lag om grundläggande utbildning 20 i § träder i kraft 1.8.2026

93 Förvaltningslagen (434/2003)

Motoriska färdigheter

Lärandet av motoriska färdigheter baserar sig på elevens funktionsförmåga, sensomotoriska färdigheter och grundläggande motoriska färdigheter samt utvecklingen av dem. De motoriska färdigheterna utvecklas stegvis genom upprepning och träning, och samtidigt främjas lärandet av sensomotoriska färdigheter och kroppsuppfattning samt grovmotoriska och finmotoriska färdigheter. Med utveckling av motoriska färdigheter avses förändring i elevens motoriska funktionsförmåga och motoriska färdigheter.

I undervisningen i motoriska färdigheter utnyttjas vardagliga situationer, lärmiljön inom den grundläggande utbildningen samt mångsidiga och trygga miljöer. Positiva motionsupplevelser ökar delaktigheten och kan bidra till att eleven börjar uppleva att träning av rörlighet, muskelkondition och balans är en trevlig och inspirerande del av vardagen. Bättre finmotoriska färdigheter främjar samtidigt lärande av grundläggande motoriska färdigheter. De motoriska färdigheterna stöder elevens lärande, initiativförmåga, delaktighet och uthållighet.

De motoriska färdigheterna tränas naturligt som en del av de övriga verksamhetsområdena. Träningen stöder och stärker elevens eget arbete och hens möjligheter att delta, och den skapar möjligheter för eleven att uppleva att hen lyckas. Elevens individuella situation, färdigheter och styrkor bestämmer målen och innehållen i undervisningen. Elevens behov av handledning och assistans beaktas vid planering av undervisningen och vid val av undervisningsmaterial eller redskap. I planen för genomförande av elevspecifikt stöd anges förutom undervisningens innehåll och mål även elevens eventuella behov och användning av hjälpmedel.

Målen för undervisningen baserar sig på elevens fysiska funktionsförmåga. Målet för undervisningen är att eleven uppnår motoriska färdigheter som stöder funktionsförmågan och som är nödvändiga med tanke på ett självständigt liv. Målet är att eleven genom utveckling av sina motoriska färdigheter finner glädje i att göra saker och röra sig, vilket främjar det dagliga välbefinnandet. Målet för undervisningen i motoriska färdigheter är att stödja utvecklingen av elevens färdigheter i balans, rörlighet och hantering av redskap. Målet är att stärka elevens kroppskännedom, kroppsuppfattning och kroppskontroll, att främja utvecklingen av de grov- och finmotoriska färdigheterna samt att stödja ändamålsenlig användning av dessa färdigheter i olika vardagssituationer. Det sensomotoriska lärandet stöds av aktiviteter som skärper sinnena och hjälper eleven att urskilja viktig information i sin omgivning.

De motoriska färdigheterna har också kopplingar till de olika områdena av mångsidig kompetens. Detta gäller i synnerhet följande områden: förmåga att tänka och lära sig (K1), vardagskompetens (K3), digital kompetens (K5) samt förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid (L7).

Undervisningen i motoriska färdigheter ska innehålla planering och handledning av motoriska aktiviteter samt element som utvecklar elevens balans, koordination, rytm, uthållighet och muskelstyrka. I undervisningen beaktas de sensomotoriska färdigheterna. Dessa är färdigheter som hjälper eleven att uppfatta sin egen kropp och dess olika delar i förhållande till omgivande rum, tillgänglig tid och styrka. Undervisningens innehåll baserar sig på elevens kroppskännedom, kroppsuppfattning och kroppskontroll, vilka utgör grund för lärandet och aktiviteterna. Via kroppskännedom kan eleven förstå och utnyttja information från sina olika sinnen. Med hjälp av kroppsuppfattning övar sig eleven att identifiera och namnge sina kroppsdelar, identifiera den egna kroppens yttre gränser och olika sidor av sin kropp samt lär sig att korsa kroppens mittlinje. Kroppskontroll innebär kontroll av kroppens ställningar och rörelser. Eleven skaffar information om sin kropp och sin omgivning genom rörelser. Undervisningen innehåller rörelseaktiviteter i olika rum och varierande miljöer. Den innehåller också rörelse-, balans- och känselförnimmelser som åstadkoms med olika redskap. Grundläggande motoriska färdigheter, som balans- och rörelseförmåga samt förmåga att hantera redskap, möjliggör vardagliga aktiviteter och delaktighet.

Språk och kommunikation

Lärandet av språkliga och kommunikativa färdigheter baserar sig på kommunikation och kommunikationsbaserade övningar inriktade på att eleven ska förstå kommunikation och kunna kommunicera. Språket utgör ett redskap för tänkande, lärande och interaktion. Grunden för kommunikationen skapas genom att observera och tolka elevens eller den unga personens

verbala och/eller kroppsliga uttryck och genom att svara på dem. Förmågan och viljan att ta kontakt och upprätthålla kontakten stärks vid interaktion. Att utveckla färdigheter i kommunikation är en förutsättning för att eleven ska kunna delta i meningsfull interaktion med både kamratgruppen och vuxna. På så sätt kan eleven bli förstådd, uttrycka sig på sitt eget sätt, påverka sin egen miljö och delta aktiviteterna i den egna gemenskapen.

Språk- och kommunikationsfärdigheter övas naturligt som en del av de övriga verksamhetsområdena. Elevens behov av handledning och assistans beaktas vid planering av undervisningen och vid val av undervisningsmaterial eller redskap. Vid behov ska eleven ha tillgång till olika kommunikationssätt och hjälpmedel samt behövliga tolkningstjänster. I planen för genomförande av elevspecifikt stöd ska anges förutom undervisningens innehåll och mål även eventuella kommunikationssätt och hjälpmedel som används i olika situationer och evenemang under skoldagarna.

Mål

Målet för undervisningen är att eleven interagerar med sin omgivning, gör sig förstådd och även själv förstår andra. Undervisningen framskrider i enlighet med elevens funktionsförmåga, från den tidiga kommunikationen till kommunikation med hjälp av meningar. Man ska försäkra sig om att eleven har möjlighet att använda sätt som är lämpliga för hen att samverka och kommunicera i olika situationer och med olika människor. Målet är att alla elever hittar interaktions- och kommunikationssätt som är lämpliga med tanke på deras funktionsförmåga och att de övar sig på att använda dem i vardagliga situationer. Kommunikationssättet kan vara taktilt, det vill säga basera sig på känselsinnet, eller så kan det basera sig på ansiktsuttryck, föremål, bilder eller tecken som stöd eller vara verbalt. Målet för undervisningen är också att dra nytta av elevens modersmål och eventuella färdigheter i andra språk.

De språkliga och kommunikativa färdigheterna har också kopplingar till de olika områdena av mångsidig kompetens. Detta gäller i synnerhet följande områden: kulturell och kommunikativ kompetens (K2), multilitteracitet (K4), digital kompetens (K5) och förmåga att delta (K7).

Undervisningens innehåll

Till det centrala innehållet i undervisningen i språkliga och kommunikativa färdigheter hör förmåga att agera i kommunikationssituationer samt att förstå och åstadkomma kommunikation och språk. De språkliga och kommunikativa färdigheterna omfattar mångsidigt också förmåga att förstå och åstadkomma icke-verbala budskap, språklig medvetenhet och artikulation. I undervisning av begrepps- och ordförråd ingår i enlighet med elevens intresse att identifiera och använda föremål, bilder, symboler, bokstäver och ord. I undervisningen kan man utnyttja alla färdigheter som eleven har i olika språk. Vid behov kan undervisningen också omfatta elementära kunskaper i ett främmande språk, om de är viktiga för elevens delaktighet.

Sociala färdigheter

Lärandet av sociala färdigheter baserar sig på elevens färdigheter i interaktion och kommunikation, emotionella färdigheter och färdigheter i självreglering. Sociala färdigheter är till hjälp vid umgänge, kommunikation och samarbete med andra. Eftersom de sociala färdigheterna inverkar på hur vardagen löper utgör de en del av elevens sociala funktionsförmåga. Lärandet av emotionella färdigheter främjar den sociala funktionsförmågan.

Elevens positiva självbild och motivation att lära sig kan man stödja genom att erbjuda dem upplevelser av att lyckas och genom att för den grundläggande utbildningen skapa en positiv atmosfär för socialt lärande där varje elev känner att de tillhör gemenskapen och kan delta i den med sina egna styrkor. Erfarenheter av att bli förstådd, att vara medlem i en grupp och i skolgemenskapen och att samverka påverkar elevens självbild och utvecklingen av hens sociala färdigheter. Perspektivet socialt välbefinnande betonar vikten av att stärka elevernas positiva självbild så att de lär sig att uppskatta sig själva. Eleven ska känna att hen uppskattas. De sociala färdigheterna utvecklas genom modellinlärning, erfarenheter och respons från sociala situationer.

De sociala färdigheterna övas naturligt som en del av de övriga verksamhetsområdena. Man ska stödja och stärka elevens eget arbete och möjligheter att delta och skapa möjligheter för dem att uppleva att de lyckas. Elevens individuella situation, färdigheter och styrkor bestämmer

målen och innehållen i undervisningen. Elevens behov av handledning och assistans beaktas vid planering av undervisningen och vid val av undervisningsmaterial eller redskap. I planen för genomförande av elevspecifikt stöd anges förutom undervisningens innehåll och mål även utnyttjande av eventuella hjälpmedel i olika situationer och evenemang under skoldagen.

Mål

Målen för undervisningen baserar sig på elevens sociala funktionsförmåga. Målet för lärandet av sociala färdigheter är att elevens förmåga att agera i grupp utvecklas, att hens delaktighet i skolgemenskapen stärks och att hen övar och lär sig emotionella färdigheter och självreglering. Lärande av sociala färdigheter stöder elevens färdigheter i att samverka och kommunicera samt hjälper hen att bli den del av gruppen och skapa goda människorelationer. Med sociala färdigheter avses färdigheter som behövs i vardagslivet, som att presentera sig själv och andra, lyssna och ställa frågor, vänta på sin tur i en diskussion, be om ordet och yttra sig, be om ursäkt och be om hjälp. Målen för undervisningen i emotionella färdigheter har kopplingar till förmågan att känna empati och identifiera, tolerera, reglera, uttrycka och hantera känslor och till självreglering.

Målen för de sociala färdigheterna kan inkludera mål relaterade till respekt för andra människor och till gott uppförande.

De sociala färdigheterna har också kopplingar till de olika områdena av mångsidig kompetens. Detta gäller i synnerhet följande områden: förmåga att tänka och lära sig (K1), kulturell och kommunikativ kompetens (K2), vardagskompetens (K3), digital kompetens (K5) och förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid (K7).

Undervisningens innehåll

I undervisningen ingår aktiviteter i olika sociala miljöer. Innehållet i undervisningen i sociala färdigheter utvecklar och stärker elevens positiva erfarenheter av och färdigheter i att agera i sociala situationer, det vill säga erfarenheter som uppmuntrar och motiverar eleven att interagera, kommunicera, ansluta sig till en grupp och skapa mänskliga relationer. I undervisningen ingår övningar som förbättrar kommunikationsfärdigheterna och de emotionella färdigheterna, vilket stöder inte bara elevens utan hela gruppens sociala välbefinnande. Undervisningen i emotionella färdigheter är inriktad på att lära sig att bli medveten om och identifiera sina egna känslor, att uttrycka känslor och att reglera känslomässiga upplevelser och känsloyttringar.

Färdigheter i dagliga rutiner

Lärandet av färdigheter i dagliga rutiner baserar sig på elevens funktionsförmåga, förmåga att leva självständigt och behov av assistans. Med färdigheter i dagliga rutiner avses färdigheter som behövs i vardagen. Dessa färdigheter främjar elevens initiativförmåga och självständighet och ökar hens aktörskap och delaktighet i verksamhetsmiljön och samhället. I övningar som gäller färdigheter i dagliga rutiner kan fostran i säkerhet inkluderas på ett naturligt sätt. Färdigheterna övas i vardagliga miljöer, till exempel i samband med måltider, på- och avklädning, utomhusaktiviteter, vila och lek samt i undervisningssituationer i trafiken och andra miljöer.

Färdigheterna i dagliga rutiner och arbetet för att stärka elevens funktionsförmåga och stödja hens delaktighet främjar hälsa och välbefinnande. Att öva färdigheterna i dagliga rutiner utgör en naturlig del av elevernas arbete för att uppnå målen för de övriga verksamhetsområdena. Man ska skapa möjligheter för eleven att uppleva att hen lyckas. Elevens funktionsförmåga, färdigheter och styrkor bestämmer målen och innehållet i undervisningen. Elevens behov av handledning och assistans beaktas vid planering av undervisningen och vid val av undervisningsmaterial eller redskap. I planen för genomförande av elevspecifikt stöd ska anges förutom undervisningens innehåll och mål även utnyttjande av eventuella hjälpmedel i olika situationer och evenemang under skoldagen.

Mål

Målet för undervisningen i färdigheter i dagliga rutiner är att eleven lär sig att så självständigt som möjligt utföra sina dagliga rutiner. Målet för undervisningen är att öka elevens aktiva deltagande i verksamheten i sin lärmiljö och att främja elevens initiativförmåga och självständighet.

Genom undervisningen i färdigheter i dagliga rutiner stärks elevens färdigheter relaterade till välbefinnande och säkerhet och hen får lära sig att göra val i enlighet med en hållbar livsstil.

Undervisningen ska stärka elevens positiva självbild. Målet är att eleverna tränar sina färdigheter i att ta hand om sig själva och att de får stöd i att se på framtiden med tillförsikt. Målet är också att eleven får färdigheter i säkerhet och acceptans av mångfald och stöd i sin sexuella utveckling. Syftet med säkerhetsfostran är att eleverna ska lära sig att identifiera risksituationer, be om hjälp, bedöma risker och göra säkra val. Färdigheterna i dagliga rutiner har också kopplingar till de olika områdena av mångsidig kompetens. Detta gäller i synnerhet följande områden: förmåga att tänka och lära sig (K1), kulturell och kommunikativ kompetens (K2), vardagskompetens (K3), digital kompetens (K5) och förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid (K7).

Undervisningens innehåll

Innehållet i undervisningen i färdigheter i dagliga rutiner är inriktat på vardagliga färdigheter relaterade till ett självständigt liv, såsom välbefinnande och förmåga att ta hand om sin hälsa, sociala färdigheter samt förmåga att sköta sitt hem och uträtta ärenden. Undervisningen ska omfatta tidshantering, boende, möjligheter att röra sig i omgivningen, en meningsfull fritid och säkerhet. Eleverna får handledning i att respektera och skydda sin egen kropp och andras kroppar.

I undervisningen beaktas att eleverna får konsumentkunskap och kunskap om sina rättigheter och sitt ansvar. Eleverna bör också få lära sig hur man deltar i demokratiskt beslutsfattande som aktiv samhällsmedlem. Under den grundläggande utbildningen får eleverna öva sig på att göra val och leva i enlighet med en hållbar livsstil. Om det är förenligt med elevens funktionsförmåga och elevens bästa, ska undervisningen inrikta sig till exempel på att eleven finner en meningsfull fritidsaktivitet eller hobby, kan utnyttja digitala verktyg i vardagen och kan bygga kamratrelationer.

Kognitiva färdigheter

Lärandet av kognitiva färdigheter baserar sig på elevens funktionsförmåga och förmåga att lära sig samt på minnets funktion. Med kognitiva färdigheter avses färdigheter i tänkande, observation, inhämtande av kunskap, förståelse och lärande. Utvecklingen av kognitiva färdigheter omfattar till exempel följande områden: språk, minne, tänkande, problemlösning, koncentrationsförmåga, kreativitet, slutledningsförmåga och beslutsfattande.

Undervisningen i kognitiva färdigheter stöder utvecklingen av lärande-, minnes- och tankeprocesserna och uppmuntrar eleven att använda dessa färdigheter i olika vardagssituationer och miljöer.

Övningen av de kognitiva färdigheterna kan på ett naturligt sätt integreras i undervisningen inom de övriga verksamhetsområdena, och då stärker den elevernas delaktighet, motivation och inställning till lärande. Målen och innehållen i undervisningen utgår från elevens individuella situation, färdigheter och styrkor. Elevens behov av handledning och assistans beaktas vid planering av undervisningen och vid val av undervisningsmaterial eller redskap. I planen för genomförande av elevspecifikt stöd ska anges förutom undervisningens innehåll och mål även utnyttjande av eventuella hjälpmedel i olika situationer och evenemang under skoldagen.

Mål

Målen för undervisningen baserar sig på elevens kognitiva funktionsförmåga. Undervisningen i kognitiva färdigheter ska utveckla elevens förmåga att uppfatta och förstå den omgivande verkligheten och aktivera elevens förmåga att tänka och styra sina handlingar. Målet för undervisningen är att eleven aktiveras och lär sig använda sina sinnen för att få en uppfattning om den omgivande verkligheten. Målet är att eleven lär sig uppfatta, välja och klassificera saker. Dessutom lär sig eleven att dra slutsatser, som till exempel färdigheter i att förstå samband mellan orsak och verkan, lösa problem, dra språkliga slutsatser och memorera. I enlighet med elevens funktionsförmåga och intresse kan målet för undervisningen också vara att eleven utvecklar sina grundläggande färdigheter i läsning, skrivning och matematik. Övningen av de kognitiva färdigheterna inriktas på elevens aktivitet i vardagsmiljön.

De kognitiva färdigheterna har också kopplingar till de olika områdena av mångsidig kompetens. Detta gäller i synnerhet följande områden: förmåga att tänka och lära sig (K1), kulturell och

kommunikativ kompetens (K2), digital kompetens (K5) och förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid (K7).

Undervisningens innehåll

Undervisningen i kognitiva färdigheter kan innehålla stimulans och träning av sinnena samt element som främjar förmågan att minnas, välja, klassificera, lösa problem, fatta beslut och förstå förhållandet mellan orsak och verkan. Undervisningen uppmuntrar eleven att använda dessa färdigheter i olika vardagssituationer och miljöer. Undervisningen innehåller också övningar i de grundläggande färdigheterna i läsning, skrivning och matematik i enlighet med elevens kognitiva funktionsförmåga och intresse.

Innehållet i de olika läroämnena kan i tillämpliga delar användas vid planering av målen för och innehållet i undervisningen i kognitiva färdigheter. Undervisningen är dock inte uppdelad enligt läroämnen och baserar sig inte på avvikelse från lärokursen eller målen i läroplanen enligt 20 h § i lagen om grundläggande utbildning. Av innehållet i läroämnena kan man skapa undervisningshelheter till exempel om aktuella teman.

I skolornas läsårsplaner beskrivs hur man ska säkerställa delaktighet i skolgemenskapen samt principerna för samarbete med olika aktörer. I den lokala handledningsplanen beskrivs hur studiehandledningen och den intensifierade personliga handledningen ska ordnas.

5.4.2. Flexibel grundläggande utbildning

Enligt lagen om grundläggande utbildning kan en kommun, i den omfattning kommunen beslutar, ordna flexibel grundläggande utbildning för årskurserna 7–9[94]. Utbildningen ska ordnas i enlighet med lagstiftningen och läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen.

Syftet med den flexibla grundläggande utbildningen är att minska studieavbrott i den grundläggande utbildningen och förebygga utslagning[95]. Målet är att stärka elevernas studiemotivation och livskompetens. Förutom att eleverna ska slutföra den grundläggande utbildningens lärokurs får de stöd vid övergången till följande utbildningsstadium och ges färdigheter som behövs för att klara av studierna.

Den flexibla grundläggande utbildningen är avsedd för sådana elever i årskurs 7–9 som underpresterar och har svag studiemotivation och för elever som man bedömer riskeras av att bli utslagna från fortsatt utbildning och arbetslivet[96]. Till flexibel grundläggande utbildning kan också en elev antas som får elevspecifika stödåtgärder enligt 20 c § i lagen om grundläggande utbildning, ifall eleven kan studera enligt den läroplan som följs flexibel grundläggande utbildning och arrangemanget som helhet är för elevens bästa.

Undervisningen ska präglas av yrkes- och sektorsövergripande samarbete och samarbete mellan olika organisationer. Också yrkesläroanstalter och gymnasier, läroanstalter inom det fria bildningsarbetet samt verkstäder för unga kan delta i samarbetet. En styrgrupp kan inrättas för att planera och organisera flexibel grundläggande utbildning.

Skolans arbetssätt och undervisningsmetoder ska utvecklas så att de motsvarar de individuella behoven hos de elever som valts till utbildningen. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid arbetsformer som ökar elevernas delaktighet och samhörighet i skolan samt stärker det fostrande arbete som är gemensamt för vårdnadshavarna och alla som arbetar inom den flexibla grundläggande utbildningen. Aktiverande och arbetsinriktade studiemetoder ska prioriteras i undervisningen.

94 *Lag om grundläggande utbildning 5 § (1707/2009). Förordning om grundläggande utbildning 9 a § (1768/2009)*
95 *Förordning om grundläggande utbildning 9 a §*
96 *Förordning om grundläggande utbildning 9 a §*

Flexibel grundläggande utbildning ska ordnas i små grupper i skolan, på arbetsplatser och i andra lärmiljöer med hjälp av sektorsövergripande samarbete samt med hjälp av stöd- och rådgivningstjänster[97]. Flexibel grundläggande utbildning ska utöver läraren involvera en av utbildningsanordnaren utsedd yrkeskunnig person som vet hur man stödjer ungas sociala växande, samarbetet med familjerna och är insatt i annat stöd- och rådgivningsarbete. Undervisningen kan vid behov också delvis genomföras i anslutning till en annan undervisningsgrupp.

Undervisningen ska ordnas som närundervisning i skolan och i form av handledda studier på arbetsplatser och i andra lärmiljöer. Studier utanför skolan är en viktig del av den flexibla grundläggande utbildningen. Under dessa perioder har eleverna rätt till handledning och undervisning av en lärare. Eleverna ska ges uppgifter i enlighet med läroplanen och resultaten ska beaktas vid bedömningen. Personal på arbetsplatser och i övriga lärmiljöer som arbetar med elever ska göras förtrogna med föreskrifter som berör arbetarskydd, dataskydd och sekretess och andra nödvändiga föreskrifter.

En elev väljs till flexibel grundläggande utbildning på anhållan av eleven eller vårdnadshavaren. Likvärdiga antagningsgrunder ska tillämpas vid antagningen av elever. Utbildningsanordnaren ska besluta om grunderna för antagningen av elever och om antagningsförfarandet[98]. Om elevantagningen fattas ett förvaltningsbeslut som bereds på ett yrkesövergripande sätt. Om den flexibla grundläggande utbildningen för en enskild elev avslutas innan den grundläggande utbildningen är slut, förutsätts ett förvaltningsbeslut.

Elever som deltar i flexibel grundläggande utbildning har rätt till lagstadgat stöd för lärande och skolgång, handledning och elevvård.

För en elev som deltar i flexibel grundläggande utbildning ska man utarbeta en plan. Planen ska utarbetas i samarbete med eleven och vårdnadshavaren. Planen ska beskriva särskilda omständigheter i den flexibla grundläggande utbildningen för eleven, till exempel om undervisningen ordnas i lärmiljöer utanför skolan. Ifall eleven får elevspecifikt stöd, ska den flexibla grundläggande utbildningen på motsvarande sätt beskrivas i planen för genomförande av elevspecifikt stöd.

Flexibel grundläggande utbildning ordnas i årskurserna 8 och 9 i Helsinge skola, där maximala elevantalet är 10 elever i klassen. Ansökningstiden utgår den 31 mars för följande läsår. Via kompletterande ansökning kan man erbjudas plats om det finns lediga platser i klassen.

Kriterierna för att bli antagen till flexibel grundläggande utbildning är:

- att förebygga sjunkande studiemotivation och förhindra att de unga hoppar av skolan/ fortsatta studier
- att eleven klarar av att arbeta självständigt, vilket är nödvändigt speciellt i studier på arbetsplatsen
- att eleven har motivation att börja studera i en klass för flexibel grundläggande utbildning
- elever kan antas till flexibel grundläggande utbildning till åk 8 och åk 9

Eleven och dess vårdnadshavare kallas på intervju. Intervjugruppen består av skolans rektor, klassens lärare och eventuellt klassens handledare.

När eleverna har undervisning vid andra läroanstalter, arbetsplatser eller andra platser utanför skolan, handleds eleverna av handledaren och bedöms av läraren. Övervakningen under arbetspraktiken sköts av arbetsplatsernas handledare. Övervakningen under lägerskolor och andra platser utanför skolan sköts av läraren och handledaren.

97 *Förordning om grundläggande utbildning 9 a §*
98 *Förordning om grundläggande utbildning 9 b § (1768/2009)*

5.4.3. Framskridande i studier enligt målhelheter

Avvikelser från de årskursvisa målen i den lokala läroplanen kan göras för en enskild elev genom att av målen i den lokala läroplanen bilda målhelheter av olika omfattning[99].

Med att framskrida i studierna enligt målhelheter avses att eleven studerar målhelheter enligt en plan som gjorts upp för eleven i ett eller flera läroämnen enligt målhelheter i stället för att framskrida i studierna enligt årskursvisa lärokurser i olika läroämnen. Utbildningsanordnaren fattar ett förvaltningsbeslut om avvikelse från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i läroplanen. Att framskrida i studierna enligt målhelheter är en åtgärd som ska användas i sista hand för att anordna undervisningen för eleven.

Att framskrida i studierna enligt målhelheter gör det möjligt att framskrida både snabbare och långsammare i något eller några mål i ett eller flera läroämnen. Om eleven studerar i snabbare takt än den egna årskursen kan mål i en eller flera högre årskurser ingå i målhelheterna.

Om en elev framskrider i studierna i långsammare takt än den egna årskursen kan mål i föregående årskurs eller lägre årskurser ingå i målhelheterna. Innan en elev övergår till att framskrida i studierna enligt målhelheter och i långsammare takt än den egna årskursen, ska eleven ha givits gruppspecifika stödformer och elevspecifika stödåtgärder.

Målhelheterna ska i huvudsak bildas utgående från målen inom de helheter som består av årskurserna 1–2, 3–6 och 7–9. En elev som framskrider i studierna enligt målhelheter flyttar efter att läsåret avslutats till följande årskurs, även om eleven studerat enligt mål i föregående årskurs eller lägre årskurser. I slutet av varje årskurshelhet ska eleven i huvudsak ha uppnått målen i den i fråga varande helheten. En elev som framskrider i studierna enligt målhelheter studerar i första hand tillsammans med sin egen årskurs.

Att framskrida i studierna enligt målhelheter kan tillämpas även då eleven övergår till den grundläggande utbildningen efter att hen studerat utomlands eller i undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen.

För en elev som framskrider i studierna enligt målhelheter ska en plan utarbetas. I planen ska målhelheterna för eleven, innehållet i målhelheterna, elevens framskridande i studierna och principerna för bedömningen av eleven framgå. Genomförandet av planen ska utvärderas enligt behov, dock minst en gång per läsår. Planen ska granskas oftare om elevens behov förutsätter det. Planen ska utarbetas av de lärare som undervisar eleven i samarbete med eleven och vårdnadshavaren.

I kapitel 6 fastställs om genomförandet av bedömningen av lärandet och kunnandet hos en elev som framskrider i studierna enligt målhelheter.

I Vanda används studierna enligt målhelheter när de ämnesspecifika framstegen är långsammare eller snabbare än årskursnivån och det är ändamålsenligt med tanke på elevens lärande och skolgång. Särskilt som ett undervisningsarrangemang för att förhindra avbrott i studierna är det motiverat att studera enligt målhelheter. I samarbete med vårdnadshavare, eleven och de lärare som undervisar eleven utarbetas en plan för hur eleven ska framskrida i sina studier. I planen nämns de målhelheter som ingår i den studerandes utbildningsprogram och i vilken ordning de ska slutföras. Antalet årsveckotimmar följer antalet timmar enligt elevens åldersnivå.

Den plan som utarbetats för eleven uppdateras minst en gång per läsår eller oftare för att säkerställa att studierna framskrider. Huvudansvaret för uppföljningen av planen ligger hos elevens klasslärare eller klassföreståndare i samarbete med de lärare som undervisar eleven. Om målen för elevens årskursperiod inte uppnås i enlighet med den plan som gjorts upp för eleven, ska läraren utan dröjsmål diskutera saken med eleven och vårdnadshavarna och utreda elevens behov av elevspecifika stödåtgärder.

99 *Lag om grundläggande utbildning 20 h §*

Förvaltningsbeslut om avvikelse från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i läroplanen fattas av direktören för svenskspråkig service.

5.4.4. Undervisning i sammansatt klass

Med sammansatt klass avses en undervisningsgrupp med elever i olika åldrar som består av elever från olika årskurser. En sammansatt klass kan bildas antingen på grund av lågt elevantal eller av pedagogiska skäl. Undervisningen i en sammansatt klass kan i sin helhet genomföras enligt elevernas årskurser eller delvis enligt principen om växelkurser. Vid studier enligt växelkurser är det viktigt att värna om kontinuitet och konsekvens i fråga om studiernas innehåll. Särskilt viktigt är att måna om att elevernas studiefärdigheter utvecklas. Ifall de olika årskurserna i en sammansatt klass i vissa läroämnen har olika antal veckotimmar, kan årsveckotimmarna i läroämnena också uppdelas i delar för att på det viset jämna ut undervisningstimmarna. Vid utjämning av undervisningstimmarna i läroämnena ska elevernas rätt till det totala antal timmar som fastställs i läroplanen alltid tryggas. Om en elev övergår från att ha följt principen om växelkurser till en undervisningsgrupp som framskrider årskursvis ska eleven få individuell undervisning för att avlägga en eventuell lärokurs eller en del av en lärokurs som saknas.

Undervisningen i sammansatt klass ger goda förutsättningar för en helhetsbetonad undervisning där man använder mångvetenskapliga lärområden. I undervisningen i sammansatt klass ska de möjligheter som i synnerhet kollaborativt lärande och modellinlärning ger utnyttjas. I sammansatta klasser kan närundervisningen också stödjas och berikas med hjälp av fjärruppkoppling i undervisningen.

Undervisningsarrangemangen specificeras i de skolvisa läsårsplanerna. Antalet årsveckotimmar specificeras i den lokala timfördelningen.

5.4.5. Fjärruppkoppling i undervisningen

I den grundläggande utbildningen kan man använda fjärruppkoppling i undervisningen för att komplettera undervisningen samt erbjuda mångsidigare studiemöjligheter i olika läroämnen. Undervisning med hjälp av fjärruppkoppling kan ges endast av en utbildningsanordnare som har tillstånd att ordna grundläggande utbildning. Vid val av pedagogik ska man i synnerhet beakta elevernas ålder och förutsättningar.

Genom fjärruppkoppling kan i synnerhet undervisningen i mera sällsynta språk och religioner och valfria ämnen stödjas. Fjärruppkoppling i undervisningen främjar jämlika möjligheter för eleverna till en mångsidig och god grundläggande utbildning oberoende av skolans storlek eller läge. Användning av fjärruppkoppling i undervisningen ökar i sin tur skolans ekologiska hållbarhet.

Med hjälp av fjärruppkoppling kan undervisningen både differentieras och göras mera helhetsbetonad. Man kan möta elevernas individuella behov, erbjuda undervisning som stödjer utvecklandet av specialbegåvning, fördjupa det stöd för lärande och skolgång som skolan erbjuder eller sköta undervisningen i undantagssituationer, till exempel då en elev är sjuk under en längre period. Fjärruppkoppling och användning av digitala verktyg bidrar till mångsidigare lärmiljöer. Genom fjärruppkoppling kan man utnyttja olika lärares kompetens, sakkunskapen hos skolans samarbetspartner och eventuella internationella nätverk utgående från elevernas behov och målen för undervisningen.

Lärmiljön ska vara trygg och eleverna ska övervakas och handledas enligt samma principer som i andra undervisningssituationer. En ansvarig lärare ska värna om undervisningsgruppens trygghet, säkerhet och välbefinnande samt trygga elevernas möjligheter till kommunikation som främjar lärande. En god undervisning förutsätter pedagogisk planering som beaktar elevernas behov och utnyttjar teknikens möjligheter. Det är viktigt att fästa uppmärksamhet vid lagstiftningen om upphovsrätt.

5.4.6. Undervisning för elever som är patienter inom den specialiserade sjukvården och konsultativ sjukhusundervisningstjänst

För att ordna undervisning och stödformer för en elev som till exempel blir allvarligt sjuk eller befinner sig i en svår livssituation förutsätts särskilt övervägande.

Undervisning för en elev som är patient inom den specialiserade sjukvården

För en elev som får specialiserad sjukvård ordnas undervisningen i första hand i elevens egen skola (den skola som avses i 6 § eller 28 § i lagen om grundläggande utbildning)[100]. Den kommun där sjukhusets verksamhetsenhet finns är skyldig att för elever som är patienter på sjukhuset ordna undervisning i den omfattning detta är möjligt med hänsyn till elevens hälsa.

Den kommun där sjukhusets verksamhetsenhet som svarar för vården finns är skyldig att ordna undervisning och stöd även för andra elever än sådana som är intagna för specialiserad sjukvård på sjukhus i den omfattning detta är motiverat med beaktande av elevens hälsa, pedagogiska specialbehov och vårdmässiga och rehabiliterande åtgärder inom den specialiserade sjukvården, om det inte trots stödåtgärder enligt denna eller någon annan lag är till elevens fördel att undervisningen ordnas på något annat sätt. Även kommuner där det finns en sådan annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården kan ordna undervisning för en elev som får specialiserad sjukvård[101].

I undervisningen för en elev inom den specialiserade sjukvården kombineras målen för att upprätthålla lärande och skolgång samt vårdens mål för elevens allomfattande rehabilitering.

Den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns och elevens utbildningsanordnare samt elevens hemkommun enligt lagen om hemkommun eller boningskommun för en elev som saknar hemkommun ska tillsammans komma överens om hur undervisningen ordnas och i yrkesövergripande samarbete ordna det stöd som är nödvändigt när eleven övergår till sjukhusundervisning eller återgår från sjukhusundervisning till den tidigare undervisningen i den egna skolan. Före beslutet ska eleven, hens vårdnadshavare samt utbildningsanordnaren och elevvårdstjänsternas personal höras. Om utbildningsanordnaren är en annan kommun än elevens hemkommun under tiden för vården ska även elevens hemkommun eller boningskommun höras. Om man inte når samförstånd ska beslutet fattas av den kommun där sjukhuset finns[102].

Inom sjukhusundervisningen kan man också använda fjärruppkoppling i undervisningen. Elevens hemkommun är skyldig att betala hemkommunsersättning för elever som får undervisning i en sjukhusskola. Elever som är intagna för specialiserad sjukvård har rätt till gratis transport eller tillräcklig assistans när de deltar i sjukhusundervisning[103].

Konsultativ sjukhusundervisningstjänst

Med konsultation avses i allmänhet förhandlingar mellan professionella och sakkunniga för att hitta en lösning eller få råd, och den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten riktas därför i första hand till lärare.

Den kommun där sjukhuset eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården finns ska för kommunerna inom sitt verksamhetsområde ordna konsultativ sjukhusundervisningstjänst i elevens egen skola[104]. Denna tjänst utnyttjas när man för en elev planerar eller genomför förebyggande eller korrigerande åtgärder som är krävande och sektorsövergripande. Tjänsten kan också tillhandahållas för att anordna undervisning för elever som inte redan omfattas av specialiserad sjukvård.

---

100 Lag om grundläggande utbildning 4 a kap. (1090/2024)
101 Lag om grundläggande utbildning 4 a §
102 Lag om grundläggande utbildning 4 a §
103 Lag om grundläggande utbildning 4 a §
104 Lag om grundläggande utbildning 4 a §

Syftet med den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten är att stärka lärarnas kompetens i närskolorna och att ge dem stöd i att skapa en trygg och lugn lärmiljö. Syftet med tjänsten är dessutom att främja det förebyggande och tidiga stödet i skolornas verksamhetskultur. Den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten stärker genom sin verksamhet de yrkes- och sektorsövergripande arbetsstrukturer som behövs för att stödja eleverna.

Elevens utbildningsanordnare ska tillsammans med den kommun där det sjukhus eller någon annan verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården som svarar för vården finns i yrkesövergripande samarbete komma överens om den konsultativa sjukhusundervisningstjänsten[105]. Kommunen och utbildningsanordnaren ska även komma överens om det stöd som är nödvändigt för att kunna ordna undervisningen när eleven övergår från sin egen skola till sjukhusundervisning eller återvänder till sin egen skola. Om utbildningsanordnaren under vårdperioden är en annan kommun än elevens hemkommun, ska även elevens hemkommun eller boningskommun höras.

Om en elev blir sjuk eller råkar ut för någon annan svår livssituation ordnas undervisningen enligt elevens behov på det sätt som situationen kräver. Om eleven då inte kan delta i skolundervisningen, fattar direktören för svenskspråkig service ett förvaltningsbeslut för eleven i enlighet med 18 § i lagen om grundläggande utbildning, där elevens undervisningsarrangemang fastställs.

När en elev övergår till sjukhusundervisning och därifrån återvänder till sin egen skola sker ett nära samarbete med sjukhusutbildningsenheten för att säkerställa att elevens övergång lyckas. Övergången planeras alltid individuellt. Vid övergången är det viktigt att dela med sig av information om beprövade metoder och om elevens särskilda behov. I specialsituationer kan man också utnyttja fjärruppkoppling i undervisningen på sjukhus.

Skolorna får separata anvisningar om den konsultativa sjukhusundervisningsstjänsten och hur man ansöker om den.

5.4.7. Avvikande ordnande av grundläggande utbildning

Elevens studier kan delvis ordnas på annat sätt, om eleven till någon del anses redan ha kunskaper och färdigheter i ett läroämne som motsvarar den grundläggande utbildningens lärokurs, om det med hänsyn till elevens förhållanden och tidigare studier till någon del är oskäligt att eleven ska genomgå den grundläggande utbildningens lärokurs i ett läroämne eller om det är motiverat av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd[106].

Avvikande ordnande av grundläggande utbildning tillämpas när en elev till exempel i en särskild examen eller på annat sätt som utbildningsanordnaren beslutat, har visat att hen årskursen eller lärokursen. Avvikande ordnande av grundläggande utbildning kan också tillämpas då eleven övergår till utbildningen, till exempel efter studier utomlands eller studier i undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen, i ett så sent skede av den grundläggande utbildningen att det inte längre tidsmässigt är möjligt för eleven att uppnå målen i lärokursen. Tillämpning av avvikande ordnande av den grundläggande utbildningen på grund av elevens hälsotillstånd blir aktuell i en situation när eleven till exempel konstateras ha en långvarig sjukdom som förhindrar hens deltagande i undervisning helt och hållet.

När ett beslut fattas om att den grundläggande utbildningen ska ordnas på ett avvikande sätt ska man granska elevens situation ur ett helhetsperspektiv och beakta elevens bästa och elevens rätt till undervisning och en trygg studiemiljö. Utbildningsanordnaren ska på ansökan av vårdnadshavaren fatta ett förvaltningsbeslut enligt lagen om grundläggande utbildning om att lärokursen inte behöver fullgöras[107]. Som stöd för att fatta beslutet kan man vid behov dra nytta av

105 *Lag om grundläggande utbildning 4 a §*
106 *Lag om grundläggande utbildning 18 § (1090/2024)*
107 *Lag om grundläggande utbildning 18 §*

sektorsövergripande samarbete med sakkunniga inom elevvården[108]. Också när det gäller skäl som har samband med elevens hälsotillstånd fattas besluten av utbildningsanordnaren. Elevens hälsotillstånd bedöms av personal inom hälso- och sjukvården. Bestämmelser om möjligheten att av hälsoskäl tillfälligt befria en elev från att fullgöra lärokursen i ett läroämne föreskrivs i 20 h § i lagen om grundläggande utbildning.

Att ordna elevens undervisning delvis på annat sätt, till exempel helt och hållet befria eleven från undervisning i ett läroämne, är inte möjligt utan ett förvaltningsbeslut om avvikande ordnande av undervisning. Beslutet kan fattas endast av de skäl som nämns i 18 § i lagen om grundläggande utbildning och som beror på elevens situation, och elevens bästa ska beaktas. Beslutet ska motiveras. I motiveringen ska anges vilka eventuella andra uppgifter och utredningar som ligger till grund för beslutet och de författningar som tillämpats ska anges.

Vårdnadshavaren och eleven ska alltid höras innan beslutet fattas, och beslutet ska fattas för viss tid. Det är möjligt att begära omprövning av ett beslut som fattats med stöd av 18 § i lagen om grundläggande utbildning hos regionförvaltningsverket inom 14 dagar från delfåendet av beslutet[109].

Avvikande arrangemang ska inte användas i situationer där villkoren för att avbryta fullgörandet av läroplikten för viss tid uppfylls.

Om den grundläggande utbildningen ordnas på ett annat sätt av hälsoskäl (18 § i lagen om grundläggande utbildningen), ska beslutet stödjas av ett sakkunnigutlåtande från en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården.

När en elev övergår till den grundläggande utbildningen i Vanda sker ett nära samarbete med elevens tidigare utbildningsanordnare för att säkerställa att övergången lyckas. Övergång planeras alltid individuellt. Vid bedömning av elevens kunnande i den mottagande skolan används utöver samarbete även dokument som den tidigare utbildningsanordnaren har producerat.

Praxis för att avlägga särskild examen beskrivs i kapitel 6.

5.4.8. Undervisning i särskilda situationer

För att ordna undervisning och stöd för en elev som till exempel är allvarligt sjuk eller befinner sig i en svår livssituation förutsätts särskilda åtgärder. Den grundläggande utbildningen kan i sådana fall ordnas bland annat, på skolhem, upptagningshem, förläggningar eller i fängelser eller andra straffanstalter. Sektorsövergripande samarbete med elevvårdstjänsternas personal betonas vid undervisning i särskilda situationer[110].

För undervisningen av barn som har placerats utanför hemmet ansvarar den kommun där barnet är bosatt. För undervisningen av en elev som har placerats på en barnskyddsanstalt svarar den skola som verkar på anstalten, om anstalten har tillstånd att anordna grundläggande utbildning. För elever som blivit placerade med stöd av barnskyddslagen är elevernas hemkommun skyldig att betala hemkommunsersättning[111]. För fängelseundervisningen av läropliktiga svarar den kommun där fängelset ligger.

Enligt avtal kan en kommun också, i stället för en skola i den egna kommunen, som närskola anvisa eleven en skola i en annan kommun, en skola som drivs av en privat sammanslutning eller en stiftelse som har tillstånd att anordna utbildning, eller en statlig skola.

Vanda stad som anordnare av fängelseundervisning

---

108 *Lag om elev- och studerandevård 16 §*
109 *Lag om grundläggande utbildning 42 § (1090/2024)*
110 *Lag om statsandel för kommunal basservice 41 § (1271/2013)*
111 *Lag om elev- och studerandevård 16 §*

I fängelset ordnas undervisningen för en elev som fullgör den grundläggande utbildningen enligt elevens behov på det sätt som situationen kräver. Om överföring av uppgifter som behövs för att organisera elevens undervisning avtalas i samråd med eleven, den tidigare och nuvarande läraren samt fängelsepersonalen. Den grundläggande utbildning som ges i fängelse planeras i samarbete med fängelsepersonalen. Eleven, läraren och fängelsepersonalen utarbetar tillsammans de pedagogiska dokument som behövs gällande stöd för lärande och skolgång samt utarbetar elevens egen studieplan.

5.5. Annan verksamhet som stödjer målen för undervisning och fostran

För eleverna kan i samband med den grundläggande utbildningen ordnas biblioteksverksamhet, klubbverksamhet och annan verksamhet[112] som nära anknyter till utbildningen. Utbildningsanordnaren beslutar om ordnandet och omfattningen av verksamheten. Också skolmåltider, rastaktiviteter, morgonsamlingar, fester, utfärder, studiebesök och lägerskolor samt i mån av möjlighet skolresor ska ordnas så att de stödjer de mål som ställts upp för elevernas lärande, mångsidiga utveckling och välbefinnande. De förstärker också för sin del upplevelsen av en bra och trygg skoldag och möjliggör utgående från elevernas perspektiv en enhetlig, uppiggande och omväxlande dag. I den lokala läroplanen fastställs målen för verksamheten och principerna för att ordna verksamheten. Om de skolvisa arrangemangen bestäms i läsårsplanen.

Klubbverksamhet i skolan

Klubbverksamhet är verksamhet utanför lektionstid som utgår från skolans mål för undervisning, fostran och handledning. Verksamheten är en del av den avgiftsfria grundläggande utbildningen främjar för sin del gemenskap och berikar skolans verksamhetskultur. Klubbverksamheten ska på ett mångsidigt sätt stödja elevernas växande och utveckling. Klubbarna erbjuder eleverna möjlighet att bekanta sig med olika fritidsaktiviteter. Målet är att inspirera eleverna att ta del av fritidsaktiviteter och ge dem möjlighet att arbeta tillsammans, känna glädje och uppleva att de kan och lyckas. I klubbverksamheten ges eleverna tillfällen att tillämpa det som de har lärt sig i skolan och tillfällen för kreativ verksamhet och mångsidig kommunikation med vuxna och andra elever. Klubbarna kan öka elevernas delaktighet och möjligheter att påverka samt hjälpa dem att hantera vardagen och känna sig trygga.

Flexibla lösningar inom klubbverksamheten stödjer att elevens dag bildar en helhet. Klubbverksamheten utvecklas och lärmiljöerna utformas så att de stödjer deltagande i fritidsaktiviteter. Eleverna får i större utsträckning delta i planeringen av klubbverksamheten. Klubbverksamheten erbjuder möjligheter att stärka fostringssamarbetet mellan hem och skola samt samarbetet med det omgivande samhället. Skolorna kan då de ordnar klubbverksamhet använda sig av den kompetens som finns inom olika sektorer, föreningar, företag och organisationer och hos andra samarbetspartner.

Skolbiblioteksverksamhet

För att stödja skolans undervisning och fostrande arbete kan man ordna skolbiblioteksverksamhet och förverkliga den i samarbete med närbibliotek och andra bibliotek. Biblioteksverksamheten bidrar till att stärka elevernas allmänbildning och till att bredda och vidga deras världsbild. Mångsidig skolbiblioteksverksamhet stödjer förverkligandet av synen på lärande i verkliga lärsituationer och ger eleverna möjligheter att sköta olika ansvarsuppdrag. Skolbiblioteket och andra bibliotek erbjuder aktiverande och stimulerande lärmiljöer och mångsidiga arbetssätt. Biblioteksverksamheten ska uppmuntra eleverna att självmant läsa och välja böcker, tillgodose deras kunskapsbehov, uppmuntra dem att söka information i olika källor och granska informationskällorna. Verksamheten ökar möjligheterna att differentiera undervisningen, att arbeta utgående från elevernas personliga intressen samt att samarbeta med hemmen. Tillsammans handleder skolan och biblioteket eleverna till livslångt lärande och aktivt medborgarskap.

112 *Lag om grundläggande utbildning 47 §*

Skolmåltiden

Syftet med skolmåltiden ska vara att stödja elevernas sunda växande och utveckling samt deras studieförmåga och måltidskunskap. Den som deltar i undervisningen ska varje skoldag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid. Måltiden[113] ska vara ändamålsenligt ordnad och övervakad. Skolmåltiden ska ordnas med hänsyn till måltidens hälsomässiga, sociala och kulturella betydelse. Skolmåltiderna har en viktig avkopplande och social funktion. Med skolmåltiden kan man främja målen för en hållbar livsstil, kulturell kompetens och närings- och umgängesfostran. När måltiden och eventuella mellanmål intas vid rätt tidpunkt i lugn och ro försäkrar man sig om att eleverna orkar under skoldagen. En trivsam skolmåltid ökar välbefinnandet i hela skolan.

Skolmåltiden är för eleverna en viktig del av skoldagen. Eleverna ska uppmuntras att delta i planeringen, genomförandet och utvärderingen av skolmåltiden och i synnerhet av måltidssituationerna. Lärarna, tillsammans med andra vuxna i skolan, bär ansvar för att ge handledning i samband med måltiden och för att målen för fostran nås. Målen för skolmåltiderna och hur de organiseras ska diskuteras med hemmen och tillsammans stödjer man elevernas utveckling. Man ska regelbundet följa upp hur många som deltar i skolmåltiden och utvärdera kvaliteten på maten och måltidssituationen.

Skolmåltiden ska ordnas och verksamheten utvecklas genom samarbete mellan undervisningspersonalen och personalen som ansvarar för måltiden. Om en elev har individuella behov som gäller kost, hälso- eller sjukvård, ska man tillsammans med eleven, vårdnadshavaren, personalen som ansvarar för måltiden och skolhälsovården komma överens om stödåtgärder och övervakning[114] i samband med måltiden.

Raster, morgonsamlingar och andra gemensamma evenemang samt studiebesök och lägerskolor

Enligt förordningen om grundläggande utbildning ska minst 45 minuter per timme användas för undervisning och den tid som används för undervisning[115] ska indelas i ändamålsenliga undervisningsavsnitt. En del av arbetstiden kan användas för arbetslivsorientering, avslutningar och andra gemensamma evenemang. Förordningen gör det möjligt att på olika sätt strukturera skoldagen och att ordna rasterna på sätt som främjar elevernas välbefinnande. Gemensamma evenemang kan vara bl.a. skolans fester, temadagar och utfärder. Studiebesök och lägerskolor kan omfatta hela skolan eller endast några eller någon undervisningsgrupp. Även då utnyttjas möjligheten att ordna skolarbetet på ett flexibelt sätt i enlighet med förordningen om grundläggande utbildning. Dagens arbete ska inledas med en kort morgonsamling[116].

Rasterna, morgonsamlingarna och olika gemensamma evenemang är viktiga för gemenskapen i skolan, för elevernas sunda utveckling och sociala relationer samt för att eleverna ska orka i studierna. De kan också ingå som en del i de mångvetenskapliga lärområdena. De stärker elevernas mångsidiga kompetens och synliggör skolans kulturella och språkliga mångfald. Studiebesök och lägerskolor ger för sin del möjligheter att vidga lärmiljön och att lära sig i autentiska situationer samt att samarbeta med olika aktörer.

Utbildningsanordnaren har stor möjlighet att påverka hur skoldagen delas in i undervisningsavsnitt och raster, vilken annan verksamhet som ingår i skoldagarna och hurdana verksamhetsformer som används. Dessa val formar skolans verksamhetskultur. De beslut man gör gällande skoldagens struktur görs med beaktande av principerna för utvecklandet av verksamhetskulturen i den grundläggande utbildningen.

Skolväg och skoltransporter

---

113 *Lag om grundläggande utbildning 31 § 2 mom.*
114 *Lag om grundläggande utbildning 3 § 2 mom., 31 a § 1 mom. och Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga (338/2011) 13 §*
115 *Förordning om grundläggande utbildning 3 § 4 och 5 mom.*
116 *Förordning om grundläggande utbildning 6 §*

Eleverna ska uppmuntras att ta sig till och från skolan på ett sätt som främjar hälsan och konditionen. Både när de rör sig självständigt och när de får skoltransport ska de lära sig att värna om sin egen och andras säkerhet och att uppföra sig väl under skolvägen.

Man ska komma överens om tillvägagångssätt och ansvarspersoner[117] gällande övervakning och handledd verksamhet för dem som väntar på skoltransport samt gällande säkerheten under resan. Eleverna och vårdnadshavarna ska informeras om tillvägagångssätten och transportarrangemangen. Om det kommit till skolans kännedom att det förekommit trakasseri, mobbning, diskriminering eller våld under skolvägen, är skolan skyldig att informera vårdnadshavarna[118] till den som misstänks för detta och de som utsatts och vid behov stödja vårdnadshavarna i att reda ut det skedda.

Syftet med all annan verksamhet som sker inom skolan är att stödja elevens inlärning och utveckling i enlighet med målen i läroplanen. De svenskspråkiga skolorna i Vanda strävar efter att samarbeta med sådana aktörer som erbjuder verksamhet på svenska. På så sätt stärks elevens svenska språk och finlandssvenska identitet.

Klubbverksamhet i skolan

Skolan har möjlighet att ordna klubbverksamhet före eller efter skoldagens slut. Olika avgiftsfria klubbar bidrar till att elevens dag blir en mångsidig helhet. Skolans klubbverksamhet kan anordnas av skolans egen personal eller i samarbete med utomstående aktörer.

Biblioteksverksamhet

Ett aktivt samarbete mellan skola och bibliotek stöder ett livslångt lärande och ger möjlighet att berika det svenska språket. Den svenskspråkiga bibliotekstjänsten kan erbjuda stimulerande lärmiljöer och ger möjlighet för eleverna att bekanta sig med svenskspråkig litteratur och skapa ett intresse för läsning.

Skolmåltiden

Skolmåltiden är en viktig del av skoldagen och erbjuder ett mångsidigt näringsintag som är en förutsättning för att eleven skall orka studera hela dagen. Skolmåltiden ger möjlighet att främja sunda levnadsvanor och fostra till gott bordsskick. Måltidssituationerna fungerar också som umgängesfostran. Eleverna ges möjlighet att delta i planeringen och utvärderingen av skolmåltiden. Vårdnadshavaren har ansvar för att meddela skolan om specialdiet.

Raster, morgonsamlingar och andra gemensamma evenemang samt studiebesök och lägerskolor

Morgonsamlingar och andra gemensamma evenemang fungerar som kulturell fostran och ger en möjlighet att lyfta fram den finlandssvenska kulturen och kulturhistorien. Eleverna får också möjlighet att uppträda inför andra. Skolan kan ordna studiebesök och lägerskola för att fördjupa och vidga lärmiljön. Rasterna erbjuder ett avbrott i studierna och ger möjlighet till fysisk aktivitet. Under rasten tränas eleverna i socialt umgänge.

Skolväg och skoltransporter

117 *Lag om grundläggande utbildning 32 §*
118 *Lag om grundläggande utbildning 163/2022 29 § 7 mom.*

Syftet med trafikfostran är att eleven kan röra sig tryggt och självständigt i trafiken. Skolan stöder vårdnadshavarna i deras roll som trafikfostrare. Om det kommit till skolans kännedom att det förekommit trakasserier, mobbning eller våld under skolvägen, är skolan skyldig att informera de berörda parternas vårdnadshavare. Skolan skall vid behov stödja vårdnadshavarna i att reda ut det skedda.

Beslut om avgiftsfri skolskjuts avgörs enligt principerna som fastställts av utbildningsnämnden.

5.6. Frågor som avgörs på lokal nivå

Det är viktigt att det praktiska skolarbetet ordnas så att arrangemangen stödjer målen för undervisning och fostran och främjar en enhetlig verksamhetskultur i den grundläggande utbildningen. I enlighet med utbildningsanordnarens beslut preciseras de skolvisa arrangemangen, arbets- och ansvarsfördelningen och övriga praktiska detaljer för alla punkter som tas upp här i skolans läsårsplan.

Gemensamt ansvar för skoldagen och samarbete samt förebyggande av frånvaro, systematisk uppföljning och ingripande vid frånvaro

I läroplanen ska utbildningsanordnaren besluta och beskriva

- *de centrala målen och metoderna för att skapa en bra och trygg skoldag och för att organisera samarbetet*
- *verksamhetsmodellen för förebyggande av elevers frånvaro och systematisk uppföljning samt ingripande vid frånvaro. I verksamhetsmodellen som gäller utbildningsanordnaren, skolan och eleven ska beskrivas*[119]
    - *hur man stöder skolengagemang, skolnärvaro och kamratrelationer och förebygger skolfrånvaro*[120]*. Om man lokalt beslutar att utöka lärokursen i hälsokunskap eller något annat läroämne för att öva emotionella och kommunikativa färdigheter, ska målen och innehållen för dessa lektioner beskrivas i den läroplanen*[121]*.*
    - *hur man systematiskt följer upp elevernas frånvaro så att informationen som samlats in kan används för att förebygga och tidigt ingripa vid frånvaro under läsåret*[122]
    - *hur man systematiskt ingriper vid frånvaro*[123] *samt hur arbets- och ansvarsfördelningen ser ut*[124]
    - *hur samarbetet*[125] *med vårdnadshavaren eller en annan laglig företrädare för eleven*[126] *förverkligas*[127]
    - *hur tillvägagångssätten och planeringen av tillvägagångssätten för förebyggande och uppföljning av frånvaro samt ingripande vid frånvaro*[128] *samordnas i skolans elevvårdsgrupp, i vilken eleverna och vårdnadshavarna är delaktiga*[129]
    - *hur man samarbetar med elevvårdstjänsternas personal*[130] *när det gäller att förebygga, ingripa vid och kartlägga orsakerna till frånvaro*[131]

119 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
120 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
121 *Lag om grundläggande utbildning 11 §, 14 § (626/1998)*
122 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
123 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
124 *Lag om elev- och studerandevård 4–5 § (1287/2013)*
125 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
126 *Lag om elev- och studerandevård 4–5 § (1287/2013)*
127 *Lag om grundläggande utbildning 3 § (626/1998)*
128 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
129 *Lag om elev- och studerandevård 14 §*
130 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
131 *Lag om elev- och studerandevård 4–5 § (1287/2013)*

        - *i samarbetet beskrivs förfaringssätten för att hänvisa eleven till elevvårdstjänsterna[132], samarbete i anknytning till hälsoundersökningar[133] samt hur man konkret inleder samarbetet med elevvårdstjänsterna[134] vid omfattande frånvaro[135]*
    - *hur man kontinuerligt följer upp och utvecklar verksamhetsmodellen utgående från insamlad information och systematisk respons[136]*
- *hur samarbetet inom skolan och med utomstående aktörer organiseras, följs upp och utvecklas; i synnerhet*

    - *hur man ser till att elevernas delaktighet förverkligas*
    - *vilka de centrala målen är och hur man ordnar samarbetet mellan hem och skola.*

Fostringssamtal och disciplinära åtgärder

Utbildningsanordnaren ansvarar för att en plan för fostrande samtal och kvarsittning samt disciplinära åtgärder utarbetas. Planen kan ingå i den lokala läroplanen eller utgöra en separat plan. I det fallet ska den omnämnas i läroplanen.

I planen ska fastställas och beskrivas

- *i vilka fall fostrande samtal används och hur samtalen genomförs i praktiken*
- *vilka lagstadgade förfaringssätt som används vid förseelser, fusk och störande beteende, ansvars- och arbetsfördelning samt metoder för samråd och dokumentering*
- *ansvaret och verksamhetssätten i situationer då en elev förvägras rätt att delta i undervisning:*

    - *en personlig plan som görs upp för eleven om hur undervisningen ordnas, genomförs och följs upp under den tiden eleven förvägrats att delta i undervisningen och för att stödja en trygg återgång till undervisningen: ansvarsfördelningen för dokumentation, genomförande och uppföljning av planen*
    - *elevens och vårdnadshavarens delaktighet i uppgörandet av ovan nämnda*
    - *möjlighet för eleven till ett personligt samtal med elevvårdens psykolog eller kurator under den tid eleven förvägrats att delta i undervisningen*
    - *övrigt stöd som ordnas för eleven och som eleven behöver under den tid som hen förvägrats att delta i undervisningen och när hen återgår till undervisningen*
    - *tillsynen för en elev efter att följande åtgärder vidtagits:*

        - *eleven har blivit tillsagd att lämna klassrummet eller det rum där undervisningen ges eller en skoltillställning eller*
        - *eleven har förvägrats rätt att delta i undervisning för resten av arbetsdagen och följande arbetsdag*
    - *samarbete med myndigheter som sköter uppgifter i samband med verkställigheten av socialvården i den kommun där skolan är belägen*
- *hur man vid användningen av disciplinära åtgärder garanterar att förvaltningens allmänna rättsskyddsprinciper iakttas*
- *hur man ser till att personalen instrueras och har den kompetens som behövs för att utöva disciplinära befogenheter*
- *hur olika parter informeras om planen, ordningsreglerna och de lagstadgade disciplinära åtgärderna*
- *med vilka metoder man följer upp planen och utvärderar genomförandet och effekten av åtgärderna.*

---

132 *Lag om elev- och studerandevård 11 § (1287/2013)*
133 *Hälso- och sjukvårdslag 16 § (1326/2010), Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga 7 § (338/2011)*
134 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*
135 *Lag om elev- och studerandevård 14–19 § (1287/2013), Hälso- och sjukvårdslag 15 a §, 16 §, 17 a § (1326/2010), Socialvårdslag 5 §, 10 §, 27 c § (1301/2014)*
136 *Lag om ändring av 26 § i lagen om grundläggande utbildning (947/2022)*

Studier enligt verksamhetsområden

Principerna för och samarbetet kring anordnande av undervisning enligt verksamhetsområden ska beskrivas i den lokala läroplanen, och de ska preciseras i skolans läsårsplan. Därtill ska man i den lokala läroplanen beskriva åtgärderna för hur eleverna är delaktiga i skolgemenskapen. I handledningsplanen ska beskrivas hur elevhandledningen och den intensifierade personliga elevhandledning ordnas.

Flexibel grundläggande utbildning

Ifall utbildningsanordnaren erbjuder flexibel grundläggande utbildning, ska utbildningsanordnaren i läroplanen besluta och beskriva

- *hur den flexibla grundläggande utbildningen ordnas och vilka centrala förfaringssätt som tillämpas*
- *grunderna för antagningen av elever och hur antagningen i praktiken sker*
- *hur undervisningen vid andra läroanstalter, på arbetsplatser eller andra platser utanför skolan ordnas och hur elevernas studier i sådana fall handleds, övervakas och bedöms*
- *hur samarbetet samt ansvars- och arbetsfördelningen mellan olika aktörer ordnas.*

Om utarbetandet av planen för en elev som får elevspecifika stödåtgärder enligt 20 c § i lagen om grundläggande utbildningen föreskrivs i kapitlet om stöd för lärande och skolgång.

Framskridande i studier enligt målhelheter

Utbildningsanordnaren ska i läroplanen besluta och beskriva principerna för hur man följer upp framsteg i studierna för de elever som studerar enligt målhelheter.

Undervisning i sammansatt klass

Det är viktigt att vid utarbetandet av den lokala läroplanen också beakta att den ska lämpar sig för undervisning i en sammansatt klass och för små skolor. Ett annat alternativ är att man i läroplanen skriver ett skilt avsnitt om arrangemang gällande undervisning i små skolor och undervisning i sammansatt klass. Ifall undervisningen ordnas i sammansatta klasser, ska utbildningsanordnaren i läroplanen besluta och beskriva.

- *hur undervisningen i sammansatta klasser ordnas och vilka centrala förfaringssätt som tillämpas*
- *hur årsveckotimmarna i de olika läroämnena fördelas per årskurs i enlighet med etappmålen som fastställs i statsrådets förordning.*

Fjärruppkoppling i undervisningen

Ifall fjärruppkoppling används i undervisningen ska utbildningsanordnaren i läroplanen besluta och beskriva

- *i vilken undervisning och i vilka studier fjärruppkoppling används*
- *målen för användningen av fjärruppkoppling i undervisningen, praktiska arrangemang i undervisningen, gemensamma tillvägagångssätt och ansvar mellan olika aktörer.*

Undervisning för elever som är patienter inom den specialiserade sjukvården och konsultativ sjukhusundervisningstjänst

Utbildningsanordnaren ska i läroplanen besluta och beskriva

- *det lokala sektorsövergripande samarbetet, samarbetspartner samt förfaranden vid samarbete*
- *rutiner, samarbete samt genomförande av undervisning och stöd för en elev då hen övergår till sjukhusundervisning och återgår till sin egen skola*
- *rutiner och samarbete vid konsultation*

Avvikande ordnande av grundläggande utbildning

Utbildningsanordnaren ska i läroplanen besluta och beskriva

- *principerna för att påvisa tidigare kunskaper och färdigheter som motsvarar lärokursen till exempel i en särskild examen eller på ett annat sätt som utbildningsanordnaren beslutat*

Undervisning i särskilda situationer

I den lokala läroplanen ska beskrivas hur samarbetet och stödet till eleven ska skötas då eleven flyttar

- *från den egna skolan till en annan utbildningsanordnares skola eller en statlig läroanstalt*
- *då eleven övergår till grundläggande utbildning som ordnas i skolhem, mottagningshem eller -central eller i fängelse eller annan straffanstalt*

Därtill ska beskrivas rutinerna för samarbetet när eleven återgår till sin egen skola.

Annan verksamhet som stödjer målen för undervisning och fostran

Utbildningsanordnaren beslutar om de riktlinjer för annan verksamhet som grundar sig på målen för undervisning och fostran och om hur man ska samarbeta med hemmen och övriga samarbetspartner samt om hur eleverna ska delta i planeringen.

I läroplanen ska utbildningsanordnaren besluta och beskriva

- *målen och arrangemangen för eventuell klubbverksamhet, skolbiblioteksverksamhet och annan verksamhet som stödjer målen för undervisning och fostran och kopplingen till eventuell morgon- och eftermiddagsverksamhet*
- *principerna för skolmåltiden samt målen i fråga om närings-, hälso- och umgängesfostran*
- *hur elevernas specialbehov gällande måltiden beaktas*
- *hur eleverna och vårdnadshavarna informeras om skolresor och transporter och om tillvägagångssätt i samband med dem.*

Utbildningsanordnare som erbjuder morgon- och eftermiddagsverksamhet är skyldiga att utarbeta en lokal plan för morgon- och eftermiddagsverksamheten[137] utgående från de nationella grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten.

137 *Grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen, Utbildningsstyrelsens föreskrift 1/011/2011*

6. Bedömning av elevens lärande och kunnande i den grundläggande utbildningen

6.1. Bedömningens syften i den grundläggande utbildningen

Enligt lagen[1] och förordningen[2] om grundläggande utbildning har bedömningen av elevens lärande två syften som stödjer varandra. Syftet med bedömningen är att

- *handleda och sporra eleven i studierna och att utveckla elevens förutsättningar för självvärdering (formativ bedömning).*
- *definiera i vilken mån eleven har uppnått målen som ställts upp för läroämnena (summativ bedömning).*

Bedömningen i den grundläggande utbildningen fokuserar på lärandet, kunnandet, arbetet och uppförandet. Lärande, kunnande och arbete ingår i bedömningen i varje enskilt läroämne. I bedömningen i läroämnet ingår även bedömning av mångsidig kompetens och mångvetenskapliga lärområden. Uppförandet bedöms separat. Lärandet, kunnandet och arbetet hos en elev som studerar enligt verksamhetsområden bedöms enligt verksamhetsområde.

Handledningen och sporrandet i studierna, utvecklingen av elevens färdigheter för självvärdering och att ge och ta emot kamratrespons genomförs med hjälp av formativ bedömning. I vilken mån eleven har uppnått de mål som ställts upp för de olika läroämnena ska bedömas summativt.

Vid genomförandet av bedömningens syften ska de allmänna principerna för bedömningen följas (underkapitel 6.2). Skolorna ska ha enhetliga principer och förfaringssätt för bedömningen som blir konkreta i skolans bedömningskultur. Bedömningskulturen är en del av verksamhetskulturen. Utbildningsanordnaren ska följa upp hur bedömningsprinciperna uppfylls i skolorna samt stödja utvecklingen av en enhetlig bedömningskultur.

[1] Lagen om grundläggen utbildning (628/1998) 22 § 1 mom.

[2] Förordningen om grundläggande utbildning (852/1998) 10 § 2 mom.

Syftet med bedömningen är[138] att handleda och sporra eleven i studierna och att utveckla elevens förutsättningar för självbedömning.

Bedömningskulturen utvecklas i samverkan mellan elever, vårdnadshavare och skolans undervisningspersonal. Skolans bedömningskultur spelar en central roll då eleverna bildar en uppfattning om sig själva som elever och människor.

Bedömningskulturen diskuteras årligen i alla skolor i Vanda. Ett gemensamt material som skall ligga som grund för diskussionerna finns i skolornas läsårsplaner.

Skolornas bedömningskultur kännetecknas av:

- en uppmuntrande atmosfär som sporrar eleverna
- arbetssätt som främjar kommunikation, interaktion och elevernas delaktighet
- arbetssätt som hjälper eleven att förstå sin egen lärprocess och synliggör elevens framsteg under hela lärprocessen
- rättvis och etisk bedömning
- mångsidig bedömning
- användning av bedömningsinformation vid planering av undervisningen och det övriga skolarbetet

138 Lag om grundläggande utbildning 22 §

6.1.1. Formativ bedömning

Syftet med den formativa bedömningen är att handleda eleven i framstegen i studierna i relation till de uppställda målen. Den formativa bedömningen hjälper eleven att förstå sitt eget lärande, uppfatta sina styrkor och utveckla sina arbetsfärdigheter i syfte att nå de mål som ställts upp för läroämnet. Den formativa bedömningen är en del av undervisningen.

Den formativa bedömningen är respons som stödjer och handleder lärandet. Responsen ska hjälpa eleven att förstå målen för läroämnet, att uppfatta sina egna framsteg i relation till de uppställda målen samt hur prestationerna kan förbättras i förhållande till de uppställda målen och kunskapskraven.

Självvärdering och kamratrespons är en del av den formativa bedömningen. Eleverna tränar under lärarens handledning på sina färdigheter i självvärdering och på att ge och ta emot kamratrespons. Dessa färdigheter ska tränas som en del av studierna i alla läroämnen. Självvärderingen och kamratresponsen inverkar inte på vitsordet eller det verbala omdöme som eleven ska få i läroämnet.

Målen för läroämnena och principerna för bedömningen ska klargöras för eleverna på ett sätt som är ändamålsenligt med tanke på elevernas ålder. Varje elev ska kunna bilda sig en uppfattning om vad som avses att hen ska lära sig och hur prestationerna bedöms. Under läsårets gång ska vårdnadshavarna informeras om elevens framsteg i studierna och om hens arbete och uppförande[1].

Den formativa bedömningen ska alltid genomföras i syfte att uppnå målen för läroämnena som har ställts upp i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och fördelats för varje årskurs i den lokala läroplanen.

Den formativa bedömningen förutsätter ingen dokumentation.

[1] Förordningen om grundläggande utbildning 10 §

6.1.2. Summativ bedömning

Syftet med den summativa bedömningen är att beskriva hur väl och i vilken mån eleven har uppnått de mål som ställts upp för läroämnena i den lokala läroplanen. Målen för läroämnena och principerna för bedömningen ska klargöras för eleverna på ett sätt som är ändamålsenligt med tanke på elevernas ålder. Varje elev ska kunna bilda sig en uppfattning om vad som avses att hen ska lära sig och hur prestationerna bedöms. Under läsårets gång ska eleven och hens vårdnadshavare informeras om elevens framsteg i studierna, och om elevens arbete och uppförande[139].

Den summativa bedömningen ska genomföras åtminstone i slutet av varje läsår och i slutet av den grundläggande utbildningen. I slutet av varje läsår ska eleven ges ett läsårsbetyg, för vilket en summativ helhetsbedömning ska göras av i vilken mån eleven under det ifrågavarande läsåret har uppnått målen i de läroämnen som ingår i elevens studieprogram. I läsårsbetyget ska även ingå en bedömning av uppförandet. [2] Bedömning av uppförandet ska inte antecknas i avgångs- och skiljebetyg.

Den summativa bedömningen ska genomföras i relation till de mål som ställts upp för läroämnena i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och som fördelats för varje årskurs i den lokala läroplanen, med undantag av om lärokursen har avgränsats för eleven. Läsårsbedömningen i årskurs 6 för en elev ska grunda sig på de mål för undervisningen i läroämnet som har fördelats för årskursen i den lokala läroplanen. I läsårsbedömningen som ska ges i slutet av årskurs 6 ska de nationella kunskapskraven tillämpas. Slutbedömningen ska fokusera på de mål som ställts upp för läroämnena när den grundläggande utbildningens lärokurs avslutas och vid bedömningen ska de nationella kunskapskraven för slutbedömningen tillämpas.

139 *Förordning om grundläggande utbildning 10 §*

Den summativa bedömningen genomförs av läraren som undervisat eleven, eller, om lärarna är många, av lärarna gemensamt. [3]

Läraren ska dokumentera de omdömen av elevens prov på kunnande som inverkar på den summativa bedömningen.

[1] Förordningen om grundläggande utbildning 10 §

[2] Förordningen om grundläggande utbildning 10 § 2 mom.

[3] Förordningen om grundläggande utbildning 13 § 1 mom.

6.2. Allmänna principer för bedömningen

De allmänna principerna för bedömningen utgör grunden för bedömningskulturen och för både den formativa och den summativa bedömningen. Vid bedömningen ska följande principer följas.

Bedömningen är jämlik

Bedömningen ska i samtliga årskurser grunda sig på likabehandling. Varje elev ska få veta vad som avses att hen ska lära sig och hur hens lärande och kunnande bedöms. Bedömningen som genomförs vid slutet av varje läsår i årskurserna 1–8 och vid slutbedömningen ska grunda sig på de mål som ställts upp i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och som fördelats i den lokala läroplanen. Slutvitsorden ska bildas på lika grunder i hela landet.

Bedömningen förutsätter öppenhet, samarbete och delaktighet

Syftet med bedömningen är att hjälpa eleven att uppfatta hur hen framskrider i studierna. Detta förutsätter kommunikation mellan läraren och eleven och respons för att främja att eleven uppnår målen. Till genomförandet av bedömningen hör att eleverna ges möjlighet att vara delaktiga, att identifiera elevernas styrkor samt att uppmuntra eleverna.

För att genomföra bedömningen förutsätts samarbete både i skolan och mellan skolan och hemmet. Syftet med samarbetet är att klargöra principerna för och förfaringssätten vid bedömningen för vårdnadshavarna. Eleven och vårdnadshavaren ska få tillräckligt med information om elevens lärande, kunnande, arbete och uppförande. [1] Eleven och vårdnadshavaren har rätt att få information om grunderna för bedömningen och hur de har tillämpats i bedömningen av eleven. [2]

Bedömningen är systematisk och ändamålsenlig

Bedömningsförfarandena i skolan ska planeras som en logisk helhet och man ska försäkra sig om att principerna för bedömningen är enhetliga. Samarbetet mellan lärarna är en förutsättning för att uppnå en systematisk och ändamålsenlig bedömningskultur.

Läraren ska genomföra bedömningen av elevens lärande, kunnande och arbete utgående från mångsidiga prov på kunnande. Bedömningen ska genomföras både under läsårets gång och vid slutet av läsåret. Elevernas prestationer ska inte jämföras med varandra. Bedömningen ska inte basera sig på elevernas person, temperament eller andra personliga egenskaper.

Den information som fåtts utgående från bedömningen hjälper läraren att anpassa sin undervisning till elevernas behov. Bedömningen är också ett viktigt verktyg för att identifiera elevens eventuella behov av stöd.

Bedömningen är mångsidig

Elevernas lärande, kunnande och arbete ska bedömas mångsidigt. [3] Den mångsidiga bedömningen ska grunda sig på prov på kunnande som samlats in på olika sätt. Läraren ska välja förfaringssätten för bedömningen så att de är ändamålsenliga med tanke på bedömningens syften och målen för läroämnet. Eleven ska ha möjligheter att på olika sätt som är ändamålsenliga med tanke på målen visa vad hen kan och har lärt sig. I valet av bedömningsmetoder ska man beakta att det med endast en bedömningsmetod inte är möjligt att bedöma hur eleven uppnått samtliga mål som ställts upp för läroämnena.

Bedömningen grundar sig på mål och kunskapskrav

Bedömningen av lärande, kunnande och arbete ska grunda sig på de mål för läroämnena som ställts upp i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och som fördelats årskursvis i den lokala läroplanen om inte lärokursen har avgränsats. Bedömningen av uppförandet genomförs i relation till de mål som ställts upp för uppförande i den lokala läroplanen.

I bedömningen av elevens kunnande ska de kunskapskrav som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och som härletts ur målen för läroämnena användas. Nationella kunskapskrav har definierats för den läsårsbedömning som ska ges i slutet av årskurs 6 och för slutbedömningen. Kunskapskraven är inte mål som ställts upp för eleverna, utan de beskriver vilken kunskapsnivå som krävs för olika vitsord.

Om en elev som får elevspecifika stödåtgärder studerar ett läroämne enligt lärokursen för den grundläggande utbildningen, ska prestationerna bedömas i relation till de gemensamma målen för lärokursen för den grundläggande utbildningen och utifrån de nationella kunskapskraven.

Prestationer av elever som studerar enligt avgränsning av lärokursen[140] i ett eller flera läroämnen ska i dessa läroämnen bedömas i relation till de elevspecifika mål som fastställs i planen för genomförande av elevspecifikt stöd.De nationella kunskapkraven ska inte användas för att fastställa elevens kunskapsnivå. lärokursen i läroämnet görs först då eleven trots gruppspecifika stödformer och elevspecifika stödåtgärder inte förmår uppnå godkända resultat i lärokursen för den grundläggande utbildningen eller målen i den lokala läroplanen[142].

Prestationer av en elev som deltar i undervisning som ordnas enligt verksamhetsområden ska bedömas i relation till de mål som ställts upp för respektive verksamhetsområde.

Bedömningen beaktar elevens ålder och förutsättningar

Förfaringssätten vid bedömningen ska planeras och genomföras med beaktande av elevernas ålder och förutsättningar. Man ska ta i beaktande elevernas olika sätt att lära sig och arbeta samt se till att det inte finns hinder för dem att visa sitt kunnande.

I bedömningen ska man fästa uppmärksamhet vid elevens hälsotillstånd och specialbehov. Behovet av stöd för lärande samt andra orsaker som inverkar på påvisande av kunnande ska beaktas i förfaringssätten vid bedömningen så, att eleven har möjlighet att med hjälp av specialarrangemang och alternativa metoder visa sitt kunnande.

Vid påvisande av lärande och kunnande av elever med invandrarbakgrund och elever med ett främmande språk som modersmål inverkar även den tid som eleven hunnit studera i den grundläggande utbildningen och det stöd som givits. Eleverna ska ges möjlighet att visa sitt kunnande på ett mångsidigt sätt genom att använda sin språkresurs. Då kunskapskraven för slutbedömningen tillämpas ska man avgöra i vilken utsträckning påvisandet av kunnande förutsätter att eleven behärskar undervisningsspråket och språket i de olika kunskapsområdena.

[1] Förordningen om grundläggande utbildning 10 § 1 mom.

[2] Förordningen om grundläggande utbildning 13 § 2 mom.

[3] Lagen om grundläggande utbildning 22 § 1 mom.

I Vanda informeras vårdnadshavarna regelbundet om grunderna för bedömningen. Bedömningen genomförs i samverkan med elever, lärare och vårdnadshavare i syfte att stödja och sporra eleven.

6.3. Bedömning av lärande och kunnande

Bedömningen av lärande (formativ bedömning) anknyter till handledningen av lärprocessen och den respons som ges om lärprocessen. Bedömningen av kunnande (summativ bedömning) ska

140 Lag om grundläggande utbildning 20 h §
142 Lag om grundläggande utbildning 20 h §

i sin tur fokusera på nivån av elevens kunskaper och färdigheter. Elevens lärande ska handledas och hens kunnande ska alltid bedömas i relation till de mål som ställts upp för de olika läroämnena i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och som fördelats för varje årskurs i den lokala läroplanen, om inte lärokursen i läroämnet har avgränsats.

Vid läsårsbedömningen av elevens kunnande som ska genomföras i slutet av årskurs 6 och i slutbedömningen ska de nationella kunskapskrav användas som definierats i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och som härletts ur målen.

I vilken mån målen för mångsidig kompetens uppnås ska inte bedömas separat från läroämnet. Då läraren genomför bedömningen i enlighet med målen och kunskapskraven för läroämnena bedöms även mångsidiga kompetens.

Om en elev som får elevspecifika stödåtgärder studerar ett läroämne enligt lärokursen för den grundläggande utbildningen, ska elevens lärande och kunnande bedömas i relation till målen för lärokursen för den grundläggande utbildningen utifrån de kunskapskrav som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen.

Om eleven studerar enligt avgränsning av lärokursen[143] i ett eller flera läroämnen ska elevens lärande och kunnande i dessa läroämnen bedömas enligt de elevspecifika mål och innehåll som fastställs i planen för genomförande av elevspecifikt stöd. De kunskapskrav som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen ska alltså inte användas för att fastställa elevens kunskapsnivå. Avgränsning av lärokursen görs först då eleven trots stödåtgärder inte förmår uppnå den kunskapsnivå som förutsätts för vitsordet 5.

6.4. Bedömning av arbete

Bedömningen av arbetet är en del av bedömningen av läroämnet. Arbetet ska alltså inte bedömas separat från läroämnet. Bedömningen av arbetet grundar sig på målen för elevens arbetsfärdigheter som ingår i målen för läroämnena som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen och som fördelats årskursvis i den lokala läroplanen. Då läraren genomför bedömningen i enlighet med målen och kunskapskraven för läroämnet blir även arbetet bedömt.

Med arbetsfärdigheter avses färdigheter som eleven under tiden för den grundläggande utbildningen utvecklar i att arbeta självständigt och i grupp, att planera och utvärdera sitt eget arbete, att agera ansvarsfullt och försöka sitt bästa samt att agera konstruktivt i kommunikationssituationer.

De behov som berör elevens arbete ska om det behövs antecknas i planen för genomförande av elevspecifikt stöd så att de kan beaktas då bedömningen planeras och genomförs.

6.5. Bedömning av uppförande

Bedömningen av uppförandet ska genomföras i relation till de mål som ställts upp för uppförande i den lokala läroplanen. Målen för uppförande ska grunda sig på skolans verksamhetssätt och ordningsstadga. Uppförandet ska bedömas som en egen helhet i betygen och det vitsord eller verbala omdöme som eleven fått inverkar inte på vitsordet eller det verbala omdömet som ges i ett läroämne.

De behov som berör elevens uppförande ska om det behövs antecknas i planen för genomförande av elevspecifikt stöd, så att de kan tas i beaktande vid bedömningen av uppförandet.

Bedömning av uppförande och vilka mål och grunder bedömningen bygger på

143 *Lag om grundläggande utbildning 20 h §*

I Vanda diskuteras målen för uppförandet tillsammans med eleverna och vårdnadshavarna. Målet för uppförande är att eleven följer skolans ordningsregler. Uppförande bedöms verbalt från årskurs 1-2 och med sifferbedömning från årskurs 3-9. I årskurs 1-2 ges uppförandets verbala bedömning som en bilaga till betyget.

Bedömningskriterier för uppförande i årskurs 1-2

Bedömningsskalan är: Berömligt, bra, nöjaktigt och försvarligt

Kriterier för bedömning av uppförande

Försvarligt

Eleven

- kan inte uppföra sig i enlighet med skolans och klassens regler
- uppvisar ett respektlöst beteende och har en negativ attityd
- använder ett ovårdat språk
- är ofta frånvarande utan giltig orsak
- uppför sig våldsamt eller aggressivt
- stör arbetsron
- missköter sina uppgifter
- är upprepade gånger oärlig
- förstör skolmiljön

Nöjaktigt

Eleven

- känner till reglerna, men har ibland svårt att följa dem
- uppvisar ibland ett respektlöst beteende
- använder ibland ett ovårdat språk
- uppför sig för det mesta sakligt
- stör ofta arbetsron
- glömmer ofta att utföra sina uppgifter
- visar för det mesta hänsyn
- förstår inte alltid sitt eget ansvar för skolmiljön

Bra

Eleven

- uppför sig i enlighet med skolans och klassens regler
- tar hänsyn och visar tolerans mot andra
- använder ett sakligt språk
- uppför sig sakligt och vänligt
- är pålitlig och hjälpsam mot andra
- värdesätter eget och andras arbete
- tar ansvar för skolmiljön

Berömligt

Eleven

- bidrar aktivt till att upprätthålla arbetsron och trivseln i skolmiljön
- bryr sig om sitt eget och andras välmående
- är pålitlig, hjälpsam och trevlig mot andra
- arbetar målmedvetet och ställer också upp för andra
- är ansvarsfull och osjälvisk
- har initiativförmåga och föregår med gott exempel
- bemödar sig om att ha ett gott språkbruk
- tar aktivt ansvar för skolmiljön

Bedömningskriterier för uppförande i årskurs 3-9

Kriterier för bedömning av uppförande

Vitsordet fem (5)

Eleven

- kan inte uppföra sig i enlighet med skolans och klassens regler
- uppvisar ett respektlöst beteende och har en negativ attityd
- använder ett ovårdat språk
- är ofta frånvarande utan giltig orsak
- uppför sig våldsamt eller aggressivt
- stör arbetsron
- missköter sina uppgifter
- är oärlig
- förstör skolmiljön

Vitsordet sex (6)

Eleven

- följer gemensamma regler bara då det passar eleven
- uppvisar ett respektlöst beteende och har en negativ attityd
- använder ofta ett ovårdat språk
- har varit frånvarande utan giltig orsak
- uppför sig aggressivt
- stör arbetsron
- missköter sina uppgifter
- är upprepade gånger oärlig
- upplever att skolmiljön är andras angelägenhet och tar därför inte ansvar för den

Vitsordet sju (7)

Eleven

- känner till reglerna, men har ibland svårt att följa dem
- visar för det mesta hänsyn
- använder ibland ett ovårdat språk
- stör ibland arbetsron
- glömmer ofta att utföra sina uppgifter
- förstår inte alltid sitt eget ansvar för skolmiljön

Vitsordet åtta (8)

Eleven

- uppför sig i enlighet med skolans och klassens regler
- tar hänsyn och visar tolerans mot andra
- använder ett sakligt språk
- uppför sig sakligt och vänligt
- är pålitlig och hjälpsam mot andra
- värdesätter eget och andras arbete
- tar ansvar för skolmiljön

Vitsordet nio (9)

Eleven

- bidrar till att upprätthålla arbetsron och trivseln i skolmiljön
- bryr sig om sitt eget och andras välmående
- är pålitlig, hjälpsam och trevlig mot andra
- arbetar målmedvetet och ställer också upp för andra

- föregår med gott exempel
- har ett vårdat språk
- tar ansvar för skolmiljön

Vitsordet tio (10)

Eleven

- bidrar aktivt till att upprätthålla arbetsron och trivseln i skolmiljön
- bryr sig om sitt eget och andras välmående
- är pålitlig, hjälpsam och trevlig mot andra
- arbetar målmedvetet och ställer också upp för andra
- är ansvarsfull och osjälvisk
- har initiativförmåga och föregår med gott exempel
- bemödar sig om att i alla situationer ha ett gott språkbruk
- tar aktivt ansvar för skolmiljön

6.6. Studiegången i den grundläggande utbildningen

-

6.6.1. Studiegången enligt årskurs

En elev uppflyttas till följande årskurs om hen i de olika läroämnen som ingår i årskursens lärokurs har fått ett siffervitsord eller ett motsvarande verbalt omdöme som motsvarar åtminstone hjälpliga kunskaper och färdigheter[144].

Eleven kan också uppflyttas till följande årskurs, även om hens prestationer skulle vara underkända i något läroämne, om man bedömer att hen kommer att klara av studierna i följande årskurs med godkänt resultat. En elev kan stanna kvar i årskursen, om elevens prestationer under läsåret trots stödåtgärder har underkänts i ett eller flera läroämnen.

Om det finns risk för att elevens hela prestation under läsåret underkänns i något läroämne, ska eleven och vårdnadshavaren informeras om saken i god tid under läsåret och man ska komma överens om åtgärder för att stödja lärandet.

Innan beslut fattas om att en elev stannar kvar i årskursen ska eleven beredas möjlighet att, utan att delta i undervisningen, vid ett särskilt tillfälle visa prov på att hen inhämtat godtagbara kunskaper och färdigheter i läroämnet i fråga[145]. Enskilda prov på kunnande kan ordnas en eller flera gånger under läsåret eller efter läsårets slut på det sätt som bestäms i den lokala läroplanen. I det särskilda tillfället kan olika slags muntliga och skriftliga eller andra prestationer ingå.

Om möjligheter till enskilda prov på kunnande ordnas efter läsårets slut, kan eleven i läsårsbetyget vid läsårets slut ges ett villkorligt beslut om kvarstannande. I beslutet ska anges vilka studier av årskursens lärokurs som förutsätter en godkänd prestation i ett enskilt prov på kunnande för att eleven ska uppflyttas till följande årskurs.

En elev kan också stanna kvar i årskursen, trots att hen inte har underkända prestationer, om det anses ändamålsenligt med tanke på elevens allmänna framgång i skolan. Eleven och hens vårdnadshavare ska i ett sådant fall ges möjlighet att höras innan beslutet fattas.

Om en elev stannar kvar på klassen, förfaller elevens prestationer i ifrågavarande årskurs[146].

Elevens framsteg i studierna och eventuellt behov av stöd följs upp kontinuerligt. Ifall en elev löper risk att inte klara av lärokursen med godkänt vitsord i något ämne, trots givet stöd, ska

144 *Förordning om grundläggande utbildning 11 §*
145 *Förordning om grundläggande utbildning 11 §*
146 *Förordning om grundläggande utbildning 11 §*

skolan utan dröjsmål vara i kontakt med elev och vårdnadshavare för att diskutera och komma överens om åtgärder. Huvudsakligen är strävan att eleverna får det stöd de behöver för att fullgöra läroämnenas lärokurser under läsåret som en del av undervisningen.

Elever som trots givet stöd blir underkända i ett ämne erbjuds möjligheten till ett särskilt prov (utan att delta i undervisning) för att visa att hen inhämtat godtagbara kunskaper och färdigheter i något läroämne, dvs. godkänt. Skolorna ordnar ett tillfälle för särskilt prov under läsåret. Datum definieras i läsårsplanen. Det särskilda provet kan innehålla olika slags uppgifter, muntliga och skriftliga, för att eleven på bästa sätt ska kunna visa sina kunskaper.

6.6.2. Framskridande i studier enligt målhelheter

En elev kan framskrida i studierna enligt målhelheter[147]*.*

Målhelheterna ska i huvudsak bildas utgående från målen inom de helheter som består av årskurserna 1–2, 3–6 och 7–9. Eleven går vidare till årskurs 3 och 7 i huvudsak först då hen har avlagt de målhelheter enligt den plan som utarbetats för hen med godkänt resultat. I övergångsskedet mellan årskurserna 3–6 och 7–—9 ska elevens kunnande bedömas i relation till de nationella kunskapskraven. En elev som framskrider i studierna enligt målhelheter får i slutet av läsåret ett läsårsbetyg. I läsårsbetyget ska antecknas alla de studier som ingår i den plan som utarbetats för eleven. I läsårsbetyget ska antecknas en bedömning läroämnesvis över de studier som eleven slutfört med godkända prestationer. Bedömningen av målhelheter som eleven ännu inte slutfört ska inte antecknas i läsårsbetyget. I tilläggsuppgifterna på betyget antecknas enligt vilken årskurs eleven studerat de läroämnen i vilka eleven framskrider enligt målhelheter. Efter det avslutade läsåret går eleven vidare i sina studier till följande årskurs.

Genom att framskrida i studierna enligt målhelheter kan man om det behövs undvika att eleven stannar kvar på årskursen och på så sätt undvika att elevens alla prestationer under läsåret i fråga upphör att gälla. En elev som framskrider i studierna enligt målhelheter kan stanna kvar på årskursen endast i det fall att den allmänna skolframgången är svag. En elev i årskurs nio räknas som elev i ifrågavarande årskurs ända tills hen avlagt hela den grundläggande utbildningens lärokurs och får ett avgångsbetyg eller avgår från skolan.

Om att framskrida i studierna enligt målhelheter definieras i kapitel 5.4.3.

6.7. Gemensamma läroämnen och valfria ämnen som ska bedömas i slutet av läsåret

I den grundläggande utbildningen ska alla gemensamma läroämnen som ingår i elevens studieprogram bedömas separat i slutet av varje läsår. [1] De gemensamma läroämnen som bedöms är modersmål och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk, matematik, omgivningslära, fysik, kemi, biologi, geografi, hälsokunskap, religion eller livsåskådningskunskap, historia, samhällslära, musik, bildkonst, slöjd, gymnastik och huslig ekonomi. I läsårsbetyget ska ett verbalt omdöme eller ett vitsord antecknas över i vilken mån eleven under läsåret har uppnått målen för läroämnena som ingår i elevens studieprogram.

Timmarna valfria konst- och färdighetsämnen är en del av den undervisning som ska ges i de gemensamma lärokurserna i konst- och färdighetsämnen. Det innebär att eleven får ett verbalt omdöme eller ett vitsord för varje konst- och färdighetsämne i alla årskurser som eleven studerar ämnena. I betygen ges inget separat verbalt omdöme eller vitsord över timmarna valfria konst- och färdighetsämnen som eleven erbjudits och avlagt.

Målen och innehållen för läroämnena i mångvetenskapliga lärområden och de prov på kunnande som visats i samband med studier i mångvetenskapliga lärområden ska beaktas då man bildar vitsord i respektive läroämne. Bedömningen i de enskilda läroämnena ska planeras och eleverna

147 *Lag om grundläggande utbildning 20 h §*

ska känna till bedömningen innan arbetet med ett lärområde påbörjas. För mångvetenskapliga lärområden ges inga separata verbala omdömen eller vitsord.

I årskurserna 1–3 ska de valfria ämnena bedömas antingen verbalt eller med siffror i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. I årskurserna 4–6 och 7–9 ska siffervitsord ges för de valfria ämnen som bildar en enhetlig lärokurs och som omfattar minst två årsveckotimmar (2årvt). Lärokurser i valfria ämnen som omfattar mindre än två årsveckotimmar ska bedömas med anteckningen ”godkänd” eller ”underkänd”.

[1] Förordningen om grundläggande utbildning 10 § 2 mom.

6.8. Slutbedömningen i den grundläggande utbildningen

Beroende på läroämne och på de beslut som fattats i den lokala läroplanen infaller slutbedömningen i årskurs 7, 8 eller 9. De tillvägagångssätt som används vid slutbedömningen ska motsvara elevernas ålder och förutsättningar.

Syftet med slutbedömningen är att fastställa hur eleven har uppnått målen för lärokursen i läroämnet när studierna avslutas. Vitsordet eller det verbala omdömet som ges efter utvärderingen ska beskriva nivån på elevens prestation i relation till målen och kriterierna för slutbedömningen i respektive ämneslärokurs.

I samband med slutbedömningen, medan läsåret ännu pågår, ska läraren förutom information om prestationer och aktuell kunskapsnivå också ge eleverna handledande respons som stödjer det fortsatta lärandet. Det är också viktigt att försäkra sig om att eleverna och vårdnadshavarna känner till målen, bedömningsgrunderna och kriterierna för slutbedömningen. Responsen och handledningen ska vara tillräckligt detaljerad och individuell. Ifall en elev i årskurs 9 trots stödåtgärder inte ser ut att klara sina studier och riskerar att stanna kvar på klassen, kan man genom att övergå till studier enligt ett eget studieprogram förebygga att elevens alla prestationer förfaller. Årskursintegrerade studier som framskrider enligt ett eget studieprogram beskrivs närmare i avsnittet Skolarbete som främjar lärande och välbefinnande.

Beroende på läroämne infaller slutbedömningen i årskurs 7, 8 eller 9.

Syftet med slutbedömningen är att fastställa hur eleven har uppnått målen för lärokursen i läroämnet när studierna avslutas. Vitsordet som ges efter utvärderingen beskriver nivån på elevens prestation i relation till målen och kriterierna för slutbedömningen i respektive ämneslärokurs.

I samband med slutbedömningen, medan läsåret ännu pågår, ger läraren förutom information om prestationer och aktuell kunskapsnivå också eleverna handledande respons som stödjer det fortsatta lärandet. Eleverna och vårdnadshavarna informeras om målen, bedömningsgrunderna och kriterierna för slutbedömningen.

Ifall en elev i årskurs 9 trots elevspecifika stödåtgärder inte ser ut att klara sina studier och riskerar att stanna kvar på klassen, kan man genom att övergå till studier enligt målheter förebygga att elevens alla prestationer förfaller. Studier enligt målhelheter beskrivs närmare i kapitel 5.4.3.

6.8.1. Bildandet av slutvitsord i den grundläggande utbildningen

Bildandet av slutvitsord ska grunda sig på den kunskapsnivå som eleven visat i relation till målen för lärokursen i lärokursen och kunskapskraven för slutbedömningen. Då ett slutvitsord bildas ska man ta i beaktande alla mål som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen för lärokursen i läroämnet och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har fördelats i

den lokala läroplanen. Bedömningen av de mål för läroämnen i vilka eleven visat sitt kunnande i årskurserna 7 och 8 ska beaktas då slutbedömningen genomförs. Den nivå av kunnande som baserar sig på dessa mål ska bedömas utgående från kunskapskraven för slutbedömningen.

Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för läroämnet. Om en elev uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål.

Bedömningen av elevens arbete ska ingå i vitsordet som ges i ett läroämne i slutbedömningen.

Slutvitsorden från den grundläggande utbildningen ges på jämlika grunder. Slutvitsordet i den grundläggande utbildningen bildas inte direkt på basis av medeltalet av elevens vitsord i tidigare kurs-, period- eller läsårsbetyg. Eftersom kunskaperna alltid utvecklas kumulativt, ska slutvitsordet grunda sig på elevens kunskapsnivå i relation till kriterierna för slutbedömningen när studierna avslutas.

Kriterierna för slutbedömningen beskriver den kunskaps- och färdighetsnivå som förutsätts för vitsordet åtta (8) i respektive läroämne. En elev får vitsordet åtta (8), om hen i genomsnitt uppvisar sådana kunskaper i läroämnet som beskrivs i kriterierna. Svaga kunskaper inom något målområde kan kompenseras med kunskaper som överstiger kunskapskraven för vitsordet åtta inom något annat målområde. En elev har uppnått målen i den grundläggande utbildningens allmänna lärokurs i ett läroämne med hjälpligt resultat (5), om eleven i någon mån uppvisar kunskaper som motsvarar de mål som ställts upp för läroämnet. I så fall har eleven slutfört den allmänna lärokursen i ifrågavarande läroämne med godkänt resultat. Vitsordet grundar sig också i detta fall på elevens genomsnittliga kunskaper. En underkänd prestation (4) inom något målområde kan alltså kompenseras med en prestation som överstiger nivån för hjälpliga kunskaper inom något annat målområde.

De gemensamma läroämnen som i slutbedömningen i den grundläggande utbildningen bedöms med siffror är:

- modersmål och litteratur
- finska (det andra inhemska språket)
- engelska (främmande språk)
- matematik
- fysik
- kemi
- biologi
- geografi
- hälsokunskap
- religion eller livsåskådningskunskap
- historia (avslutas i åk 8)
- samhällslära
- musik (avslutas i åk 7)
- bildkonst (avslutas i åk 7)
- slöjd (avslutas i åk 7)
- gymnastik
- huslig ekonomi (avslutas i åk 7)

Valfria ämnen som bildar en helhet som omfattar minst två årsveckotimmar bedöms med siffervitsord. Valfria ämnen som omfattar färre än två årsveckotimmar och helheter som består av sådana lärokurser bedöms verbalt. Om ett valfritt ämne som ska bedömas verbalt anses som fördjupade studier i ett gemensamt ämne, kan prestationen i det valfria ämnet höja vitsordet i läroämnet i fråga.

6.8.2. Slutbedömningen i gemensamma läroämnen

I slutbedömningen i den grundläggande utbildningen ska följande gemensamma läroämnen bedömas med siffror: modersmål och litteratur, det andra inhemska språket, främmande språk, matematik, fysik, kemi, biologi, geografi, hälsokunskap, religion eller livsåskådningskunskap, historia, samhällslära, musik, bildkonst, slöjd, gymnastik och huslig ekonomi. Kunskapskraven för slutbedömningen definierar vilken kunskapsnivå som krävs i respektive läroämne för siffervitsorden 5, 7, 8 och 9.

I modersmål och litteratur kan eleven ha studerat enligt två olika för läroämnet fastställda lärokurser. Då ska de båda lärokurserna som eleven har avlagt i läroämnet modersmål och litteratur bedömas.

Om eleven har bytt lärokurs i modersmål och litteratur, A1-lärokursen i det andra inhemska språket eller främmande språk, är det den lärokurs som eleven senast har studerat som ska bedömas i slutbedömningen. Samma sak gäller om eleven har bytt från ett åskådningsämne till ett annat eller från en lärokurs i ett åskådningsämne till en annan.

Om en elev i enlighet med ett beslut som avses i 18 § i lagen om grundläggande utbildning[1] är helt befriad från studier i ett läroämne inom den grundläggande utbildningens lärokurs ska läroämnet i fråga inte bedömas. Det ska finnas särskilt vägande skäl för befrielse från studier i ett läroämne och beslutet ska övervägas individuellt för varje elev.

[1] Lagen om grundläggande utbildning 18 § 1 mom.

6.8.3. Slutbedömningen i gemensamma konst- och färdighetsämnen

Konst- och färdighetsämnen som är gemensamma för alla elever är musik, bildkonst, slöjd, gymnastik och huslig ekonomi. Den lokala timfördelningen och elevernas eventuella egna val inverkar på när en elev ges det vitsord i ett konst- och färdighetsämne som ska antecknas i avgångsbetyget.

Timmarna valfria konst- och färdighetsämnen är en del av den undervisning som ska ges i de gemensamma lärokurserna i konst- och färdighetsämnen. Det innebär att eleven får ett vitsord för varje konst- och färdighetsämne i avgångsbetyget. I avgångsbetyget ges inget separat vitsord över studier i timmarna valfria konst- och färdighetsämnen som eleven erbjudits och avlagt.

Då slutvitsordet bildas ska de kunskapskrav för slutbedömningen som fastställts för dessa läroämnen i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen användas. Slutbedömningen ska genomföras i det skede då hela lärokursen i respektive konst- och färdighetsämne och även eventuella studier i timmarna valfria konst- och färdighetsämnen har avlagts. I avgångsbetyget ska omfattningen av den lärokurs som eleven avlagt antecknas för respektive konst- och färdighetsämne.

6.8.4. Slutbedömningen i valfria ämnen

De valfria ämnen som i årskurserna 7–9 bildar en enhetlig lärokurs som omfattar minst två årsveckotimmar ska bedömas med siffror. Lärokurser i valfria ämnen som omfattar mindre än två årsveckotimmar och helheter bestående av sådana lärokurser ska bedömas verbalt med anteckningen ”godkänd” eller ”underkänd”. Förutsättningen för att få ett avgångsbetyg är att eleven har godkända prestationer i alla läroämnen som ingår i hens studieprogram. Det kunnande som visats i årskurserna 7–9 i ett fördjupat valfritt ämne som hör till ett gemensamt läroämne och som ska bedömas med ett verbalt omdöme, kan höja slutvitsordet i läroämnet i fråga. Principen för att höja vitsordet ska skrivas ner i den lokala läroplanen.

6.8.5. Undervisning som betonar ett läroämne eller en särskild utbildningsuppgift och slutbedömning

Om en skola betonar ett visst läroämne eller en läroämneshelhet i sin läroplan eller ordnar undervisning på två språk, är skolans mål för undervisningen i detta ämne eller språk i allmänhet högre än målen som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. För likvärdighetens skull ska prestationerna för de elever som deltar i undervisning som betonar ett läroämne eller en läroämneshelhet eller som deltar i undervisning på två språk, i slutet av den grundläggande utbildningen bedömas i relation till målen för läroämnena. För att definiera kunskapsnivån ska kunskapskraven för slutbedömningen som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen användas.

Om årsveckotimmar för valfria ämnen används till den betonade undervisningen ska bedömningen i fråga om dessa timmar genomföras i enlighet med principerna för bedömningen av valfria ämnen. I undervisning på två språk ska elevens kunskaper i målspråket eller språkbadsspråket som hen studerat bedömas utifrån målen och kunskapskraven för A-lärokursen i främmande språk eller det andra inhemska språket.

Tilläggsuppgifter om den betonade undervisningen och elevens prestationer kan vid behov ges i en separat bilaga till betyget.

För likvärdighetens skull ska prestationerna för de elever som deltar i intensifierad undervisning i slutet av den grundläggande utbildningen bedömas i relation till de nationella målen och kriterierna för slutbedömningen för att fastställa kunskapsnivån.

Kriterierna för slutbedömningen ska också användas för bedömningen i gemensamma läroämnen då en elev har genomfört sina studier enligt undervisningsarrangemang med särskild utbildningsuppgift.

Tilläggsuppgifter om den intensifierade undervisningen och elevens prestationer kan vid behov ges i en separat betygsbilaga.

6.8.6. Slutbedömningen av en elev som får elevspecifika stödåtgärder

Om en elev som får elevspecifika stödåtgärder studerar ett läroämne enligt lärokursen för den grundläggande utbildningen, ska hens prestationer bedömas i relation till målen för lärokursen för den grundläggande utbildningen och utgående från kunskapskraven för slutbedömningen. Om eleven studerar enligt en avgränsad lärokurs i ett eller flera läroämnen, ska elevens kunnande i läroämnena i fråga bedömas i relation till de mål och innehåll som fastställts, för eleven i planen för genomförande av elevspecifikt stöd och inte i relation till kunskapskraven för slutbedömningen. Om lärokursen är avgränsad kan eleven inte uppnå ett vitsord som är högre än hjälpliga, det vill säga vitsordet 5.

Vid slutbedömningen av läroämnen som studerats enligt lärokurser som avgränsats ska en godkänd prestation bedömas med vitsordet 5 och vitsordet förses med en asterisk (*).

Om elevens studier har ordnats enligt verksamhetsområden, ska slutbedömningen basera sig på de mål som ställts upp i planen för genomförande av elevspecifikt stöd och ett verbalt omdöme ska ges för varje verksamhetsområde.

Slutbedömningen för en elev som omfattas av förlängd läroplikt grundar sig antingen på den grundläggande utbildningens allmänna lärokurser eller på individualiserade lärokurser, beroende på vad som fastställts i elevens beslut om särskilt stöd. Om studierna för en elev som omfattas av förlängd läroplikt genomförs i form av studiehelheter, ges bedömningen i betyget ändå per läroämne.

Om elevens studier har ordnats enligt verksamhetsområde, baserar sig slutbedömningen på de mål som uppställts i den individuella planen (IP) för hur undervisningen ska ordnas och bedömningen ges i form av verbala omdömen.

6.9. Frånvaro och dess inverkan på bedömning

Eleven ska delta i undervisningen om hen inte av hälsoskäl tillfälligt beviljats befrielse från undervisningen[148]. Studierna för och bedömningen av en elev kan delvis ordnas på annat sätt om det är motiverat av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd. Efter befrielsen ska studierna anordnas och bedömningen av eleven genomföras på ett ändamålsenligt sätt så, att eleven kan påvisa sitt kunnande i enlighet med grunderna för läroplanen.

Om eleven är olovligt frånvarande och inte deltar i undervisning, prov eller andra möjligheter som hen erbjudits för att visa prov på sitt kunnande och hen inte har godkända prestationer i relation till de mål som fastställts i den lokala läroplanen, kan eleven i läsårsbetyget få ett underkänt vitsord i läroämnet.

6.10. Ny bedömning och rättelse av bedömning

Möjligheten till ny bedömning och rättelse av bedömning berör slutbedömningen och beslut som gäller studiegång och kvarstanning. En begäran om ny bedömning ska göras av vårdnadshavaren och den ska tillställas skolan inom två månader efter att vårdnadshavaren tagit del av informationen. Skolans rektor och elevens lärare beslutar tillsammans om den nya bedömningen. [1]

[1] Förordningen om grundläggande utbildning 19 §

6.11. Betyg

Betyg som ska användas i den grundläggande utbildningen:

1. *läsårsbetyg*
2. *mellanbetyg*
3. *skiljebetyg*
4. *avgångsbetyg.*

Utbildningsanordnaren beslutar om betygens utformning.

6.11.1. Verbala omdömen och siffervitsord i betygen

I läsårsbetygen, skiljebetygen och eventuella mellanbetyg i årskurserna 1–3 ska verbalt omdöme eller siffervitsord användas i enlighet med utbildningsanordnarens beslut. Om verbalt omdöme ges ska det framgå av betyget om elevens prestation är godkänd eller underkänd.

I läsårsbetygen, skiljebetygen och eventuella mellanbetyg i årskurserna 4–8 ska siffervitsord ges.

Bedömningen av uppförande ska ges med siffervitsord i läsårsbetyg i årskurserna 4–8 och i eventuella mellanbetyg i årskurserna 4–9. Om bedömningen av uppförande ges som ett verbalt omdöme i årskurserna 1–3 ska det ges som bilaga till betyget. Också ett verbalt omdöme som kompletterar bedömningen av uppförande som ges med siffervitsord ska ges som bilaga till betyget. I tilläggsuppgifterna i betyget ska antecknas att bedömningen av uppförande ges som ett verbalt omdöme som bilaga till betyget.

148 *Lag om grundläggande utbildning 35 §*

Verbalt omdöme kan också, utom vid slutbedömningen, användas vid bedömningen av elever vars modersmål är något annat än undervisningsspråket. [1]

Om den grundläggande utbildningens lärokurs eller mål i den lokala läroplanen har avgränsats för eleven ska bedömningen genomföras i relation till de mål som fastställts för eleven. Vid bedömningen ska verbala omdömen användas, med undantag av slutbedömningen. Det verbala omdömet ska förses med en asterisk (*) som beteckning för avgränsningen. I avgångsbetyg ska siffervitsordet 5 antecknas.*

I undervisning som ordnas enligt verksamhetsområde ska verbalt omdöme användas.

[1] Förordningen om grundläggande utbildning 10 § 4 mom.

I Vanda ges eleverna i årskurs 1-2 verbalt omdöme. I årskurserna 3-8 ges siffervitsord.

6.11.2. Läsårsbetyg

Eleven ska i varje årskurs få ett läsårsbetyg i slutet av läsåret, med undantag av årskurs nio då eleven får ett avgångsbetyg. I läsårsbetyget ska elevens studieprogram antecknas och för varje läroämne ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord som beskriver i vilken mån eleven under läsåret har uppnått de uppställda målen. Läsårsbetyget är ett beslut om att eleven uppflyttas till följande årskurs eller stannar kvar på klassen.

Då bedömningen ges med siffror ska också bedömningsskalan anges i betyget[149].

Verbalt omdöme kan användas i läsårsbetyget i årskurserna 1–3. Också av verbala omdömen ska framgå om eleven har avlagt läsårets studier i varje läroämne som ingår i hens studieprogram med godkänt resultat. Skalan för de verbala omdömen som tillämpats ska antecknas i betyget.

Ett siffervitsord för bedömning av uppförande ska antecknas i läsårsbetyg och eventuella mellanbetyg. Då bedömningen av uppförande ges med ett verbalt omdöme, ska det ges som bilaga till betyget.

Lärokursen i religion och livsåskådningskunskap som eleven studerat ska i läsårsbetyget och eventuella mellanbetyg antecknas i formen ”religion/livsåskådningskunskap” utan att särskilja vilket av läroämnena eleven har studerat. Om en elev får undervisning i sin egen religion, ska det verbala omdöme eller siffervitsord som eleven får antecknas i betyget om undervisningen ges av den som ordnar den grundläggande utbildningen. Ett eventuellt verbalt omdöme eller ett siffervitsord som eleven fått från undervisning som ges av något religiöst samfund ska inte antecknas i betyget.

Om eleven har deltagit i undervisning på två språk ska målspråket eller språkbadsspråket antecknas i läsårsbetyget.

I läsårsbetyget för en elev som studerar enligt målhelheter ska antecknas alla de studier som ingår i den plan som utarbetats för eleven. I läsårsbetyget ska antecknas en bedömning läroämnesvis över de studier som eleven slutfört med godkända prestationer. Bedömningen av studiehelheter som eleven ännu inte slutfört ska inte antecknas i läsårsbetyget. I tilläggsuppgifterna på betyget antecknas enligt vilken årskurs eleven studerat de läroämnen som eleven studerar enligt målhelheter.

En elev som får elevspecifika stödåtgärder studerar ett eller flera läroämnen enligt en avgränsad lärokurs, det verbala omdömet förses med en asterisk (*). I punkten Tilläggsuppgifter i betyget ska antecknas att eleven har studerat dessa läroämnen enligt en avgränsad lärokurs.

I läsårsbetyget ska antecknas:

- *betygets namn*
- *utbildningsanordnarens och skolans namn*

149 Förordning om grundläggande utbildning 10 §

- *skolans undervisningsspråk*
- *elevens namn och födelsetid*
- *datum då betyget ges*
- *underskrift av läraren som ansvarar för undervisningsgruppen eller av rektor*
- *elevens studieprogram och verbala omdömen eller siffervitsord av i vilken mån eleven uppnått målen*
- *studiernas omfattning i årsveckotimmar i ifrågavarande årskurs i varje gemensamt läroämne och valfritt ämne*
- *en bedömning av elevens uppförande*
- *den lärokurs eller de lärokurser eleven studerat i följande läroämnen: modersmål och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk*
- *en anteckning om att eleven uppflyttas till följande årskurs eller eventuellt att eleven stannar kvar på klassen*
- *skalan för de verbala omdömen som används eller bedömningsskalan enligt 10 § i förordningen om grundläggande utbildning om siffervitsord används i betyget*
- *en anteckning om att betyget utfärdats enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen som Utbildningsstyrelsen fastställt 13.2.2025.*

6.11.3. Mellanbetyg

Utbildningsanordnaren beslutar om mellanbetyg ska ges. Mellanbetyg ska ges enligt samma grunder som ett läsårsbetyg.

En elev i årskurs nio ska om det behövs ges ett separat mellanbetyg enligt samma grunder som ett avgångsbetyg för ansökan till fortsatta studier.

I mellanbetyget ska antecknas:

- *betygets namn*
- *utbildningsanordnarens och skolans namn*
- *skolans undervisningsspråk*
- *elevens namn och födelsetid*
- *datum då betyget ges*
- *underskrift av läraren som ansvarar för undervisningsgruppen eller av rektor*
- *elevens studieprogram och verbala omdömen eller siffervitsord av i vilken mån eleven uppnått målen*
- *studiernas omfattning i årsveckotimmar i ifrågavarande årskurs i varje gemensamt läroämne och valfritt ämne*
- *den lärokurs eller de lärokurser eleven har studerat i följande läroämnen: modersmål och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk*
- *en bedömning av elevens uppförande (med undantag av mellanbetyg i årskurs nio för ansökan till fortsatta studier)*
- *skalan för de verbala omdömen som används eller bedömningsskalan enligt 10 § i förordningen om grundläggande utbildning om siffervitsord används i betyget*
- *en anteckning om att betyget utfärdats enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen som Utbildningsstyrelsen fastställt 13.2.2025.*

Mellanbetyg i Vandas svenska grundskolor ges i alla årskurser. Datum för när mellanbetyget ges slås fast i skolornas läsårsplaner.

6.11.4. Skiljebetyg

En elev som flyttar till en annan skola, avgår från skolan utan att ha inhämtat den grundläggande utbildningens hela lärokurs[1] eller inte har fullgjort läroplikten inom tiden för sin läroplikt ska ges ett skiljebetyg. Till skiljebetyget ska bifogas den timfördelning som skolan följt och en utredning över eventuell betonad undervisning. Om eleven flyttar till en annan skola som upprätthålls av samma utbildningsanordnare, behöver inget separat skiljebetyg ges.

Ett skiljebetyg ska ges utgående från samma principer som ett läsårsbetyg. I skiljebetyget ska ingen bedömning av elevens uppförande antecknas.

I skiljebetyget ska antecknas:

- *betygets namn*
- *utbildningsanordnarens och skolans namn*
- *skolans undervisningsspråk*
- *elevens namn och födelsetid*
- *datum då betyget ges*
- *rektors underskrift*
- *elevens studieprogram och verbala omdömen eller siffervitsord av i vilken mån eleven uppnått målen*
- *studiernas omfattning i årsveckotimmar i ifrågavarande årskurs i varje gemensamt läroämne och valfritt ämne*
- *den lärokurs eller de lärokurser eleven har studerat i följande läroämnen: modersmål och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk*
- *skalan för de verbala omdömen som används eller bedömningsskalan enligt 10 § i förordningen om grundläggande utbildning om siffervitsord används i betyget*
- *en anteckning om att betyget utfärdats enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen som Utbildningsstyrelsen fastställt 13.2.2025.*

[1] Förordningen om grundläggande utbildning 12 § 1 mom.

6.11.5. Avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen

Avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen ska vid läsårets slut ges en elev i årskurs nio vars prestationer i relation till målen för lärokurserna i läroämnena är godkända i alla läroämnen som ingår i elevens studieprogram. Det innebär åtminstone vitsordet fem (5) eller det verbala omdömet "godkänd".

I avgångsbetyget ska antecknas

- *betygets namn*
- *utbildningsanordnarens och skolans namn*
- *skolans undervisningsspråk*
- *elevens fullständiga namn och personbeteckning*
- *datum då betyget ges*
- *rektors underskrift*
- *bedömningen i de gemensamma läroämnena och i de valfria ämnen som ska bedömas ges med siffror (5–10) och med ord (hjälpliga–utmärkta)*
- *studiernas omfattning i årskurserna 7–9 i varje gemensamt läroämne och valfritt ämne*
- *den lärokurs eller de lärokurser eleven har avlagt i följande läroämnen: modersmål och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk*
- *en anteckning om att elevhandledning och praktisk arbetslivsorientering ingått i elevens studieprogram*
- *bedömningsskalan enligt 10 § i förordningen om grundläggande utbildning*
- *en anteckning om att betyget utfärdats enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen som Utbildningsstyrelsen fastställt 13.2.2025*
- *en anteckning om att den grundläggande utbildningens lärokurs placeras på nivå två i den nationella referensramen för examina och övriga samlade kompetenser samt i den europeiska referensramen för examina.*

Bedömning av elevens uppförande ska inte antecknas i avgångsbetyget.

Omfattningen av de gemensamma och valfria läroämnen som en elev avlägger i årskurserna 7–9 ska antecknas i avgångsbetyget som årsveckotimmar.

Om en eleven har deltagit i undervisning på två språk ska målspråket eller språkbadsspråket antecknas i avgångsbetyget.

Lärokursen i religion och livsåskådningskunskap som eleven studerat ska antecknas i avgångsbetyget i formen ”religion/livsåskådningskunskap” utan att särskilja vilket av läroämnena eller enligt vilken lärokurs eleven har studerat. Om en elev får undervisning i sin egen religion, ska det siffervitsord som eleven får antecknas i avgångsbetyget, om undervisningen ges av den som ordnar den grundläggande utbildningen. Ett eventuella siffervitsord som eleven fått från undervisning som ges av något religiöst samfund ska inte antecknas i avgångsbetyget. Om eleven har bytt åskådningsämne eller lärokurs ska den lärokurs som hen senast studerat bedömas i avgångsbetyget. Omfattningen studier i den lärokurs som ska bedömas i avgångsbetyget antecknas enligt antalet årsveckotimmar studier i årskurserna 7–9.

Om en elev studerat ett eller flera läroämnen enligt en avgränsad lärokurs, ska en godkänd prestation i avgångsbetyget bedömas med vitsordet 5 och vitsordet förses med en asterisk. I punkten Tilläggsuppgifter i betyget ska antecknas att eleven har studerat de läroämnen som är försedda med asterisk (*) enligt en avgränsad lärokurs.

Avgångsbetyget för en elev vars undervisning har ordnats enligt verksamhetsområde ska vara verbalt.

I avgångsbetyget ska vitsorden i de läroämnen som avlagts i en särskild examen som fullgjorts innan avgångsbetyget utfärdats antecknas.

Avgångsbetyget kan innehålla bilagor, till exempel en bedömning av elevens uppförande och en bilaga som innehåller verbalt omdöme om valfria ämnen som har omfattat mindre än två årsveckotimmar. Varje bilaga ska innehålla elevens identifikationsuppgifter. Avgångsbetygets bilagor ska inte omnämnas i avgångsbetyget.

För de valfria ämnen som utgör en enhetlig lärokurs som omfattar minst två årsveckotimmar under årskurserna 7–9 ska ett siffervitsord antecknas i avgångsbetyget. Valfria ämnen som hänför sig till och fördjupar ett gemensamt läroämne och som ska bedömas med siffror ska i avgångsbetyget antecknas under det gemensamma läroämnets namn med det valfria ämnets namn, antalet årsveckotimmar och det givna vitsordet. Alla sådana fördjupande valfria ämnen som hänför sig till ett gemensamt läroämne och som eleven har avlagt ska i avgångsbetyget antecknas direkt under läroämnet i fråga. För fördjupande valfria ämnen vars lärokurs understiger två årsveckotimmar och helheter som består av sådana lärokurser ska ett verbalt omdöme antecknas i avgångsbetyget. Under namnet på ett valfritt ämne som ska bedömas verbalt ska antecknas antalet årsveckotimmar och anteckningen ”godkänd”.

Valfria ämnen som inte hänför sig till ett gemensamt läroämne ska i avgångsbetyget antecknas under rubriken ”tillämpade valfria ämnen”. I betyget ska anges läroämnets namn, antalet årsveckotimmar och bedömningen antingen med siffervitsord eller med anteckningen ”godkänd”.

Om eleven byter ut ett valfritt ämne mot ett annat antingen i den egna skolan eller i samband med byte av skola, ska i avgångsbetyget antecknas namnet på båda de valfria ämnena. Ett valfritt ämne som inte har slutförts ska bedömas med siffror ifall eleven har hunnit avlägga minst två årsveckotimmar i ämnet i fråga. Om eleven har studerat ämnet mindre än två årsveckotimmar och studierna i ämnet inte slutförts ska antecknas ”deltagit” vid det valfria ämnet. I betyget ska också antecknas antalet timmar som eleven har studerat i det valfria ämne som inte slutförts. Det nya valfria ämnet ska antingen bedömas med siffervitsord eller med anteckningen ”godkänd”, beroende på antalet avlagda årsveckotimmar.

Om elevens vårdnadshavare skriftligen anhåller om att ett språk som studeras som valfritt A2- eller B2-språk inte ska antecknas med siffervitsord i avgångsbetyget, ska vitsordet utelämnas och i betyget antecknas ”godkänd”. Det andra inhemska språket undervisas ändå som ett gemensamt läroämne och ett siffervitsord ska ges.

Skolan kan inte på basis av tilläggsprestationer i efterhand göra ändringar i vitsord som antecknats i ett avgångsbetyg som redan utfärdats. Eleven ska skaffa ett nytt separat betyg över eventuellt förbättrat kunnande. Ett nytt betyg kan fås antingen genom att visa kunnande i en särskild examen[1] eller genom att delta i grundläggande utbildning för vuxna.

[1] Lagen om grundläggande utbildning 38 §, förordningen om grundläggande utbildning 23 §

6.12. Särskild examen och betyg över studier som avlagts genom särskild examen

Den grundläggande utbildningens lärokurs eller en del av den kan avläggas genom en sådan särskild examen[1] som avses i lagen och förordningen om grundläggande utbildning. Särskild examen kan ordnas av den som har tillstånd att ordna grundläggande utbildning. En elev som deltar i en särskild examen ska visa att hens kunskaper och färdigheter motsvarar kunskaper och färdigheter i de olika läroämnena enligt den grundläggande utbildningens allmänna lärokurs.

De betyg som ska användas i särskild examen är:

1. *Betyg i en ämneslärokurs i den grundläggande utbildningen*
2. *Betyg över delvis fullgjord lärokurs i den grundläggande utbildningen*
3. *Betyg över fullgjord lärokurs i alla ämnen i den grundläggande utbildningen*

Om en elev eller en annan person fullgör lärokursen i något läroämne inom den grundläggande utbildningen i en särskild examen, ska ett betyg ges över fullgjord ämneslärokurs i den grundläggande utbildningen. Av betyget ska framgå vilket läroämne och vilken lärokurs som fullgjorts. Prestationerna i flera läroämnen kan antecknas i samma betyg. Om en elev eller en annan person endast delvis har fullgjort lärokursen i den grundläggande utbildningen, såsom lärokursen i en årskurs, ges ett betyg över delvis fullgjord lärokurs i den grundläggande utbildningen.

Om hela den grundläggande utbildningens lärokurs har fullgjorts i en särskild examen, ska ett betyg ges över fullgjord lärokurs i alla ämnen i den grundläggande utbildningen.

I betygen ska samma allmänna uppgifter antecknas som i avgångsbetyget. För de fullgjorda läroämnena ska läroämnets namn, lärokurs och vitsord antecknas.

Den läropliktiga ska fullgöra alla gemensamma läroämnen som ingår i den grundläggande utbildningens lärokurs med godkänt resultat för att få ett betyg över fullgjord lärokurs i den grundläggande utbildningen.

[1] Lagen om grundläggande utbildning 38 §, förordningen om grundläggande utbildning 23 §

Möjligheten att avlägga särskild examen och betyg över studier som avlagts genom särskild examen gäller i Vanda elever som omfattas av läroplikten och övergått till hemundervisning och elever som deltar i undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen, i regel i slutet av den grundläggande utbildningen.

Barn och unga i hemundervisning vars vårdnadshavare ansvarar för att läroplikten framskrider kan avlägga ett läroämnes lärokurs, delar av den grundläggande utbildningens lärokurser eller hela grundläggande utbildningens lärokurs i slutskedet av grundläggande utbildningen genom särskild examen. Möjligheten att avlägga lärokurser ordnas enligt överenskommelse i en viss skola. Möjligheten att genomföra lärokursen sker i regel under vårterminen och det avtalas direkt med examinerande lärare.

Elever inom den undervisningen som förberedande för grundläggande utbildningen kan avlägga lärokurser med särskild examen. I regel avlägger man inom undervisningen som förbereder för den grundläggande utbildningen de obligatoriska studierna i konst- och färdighetsämnen i slutet av den grundläggande utbildningen. Metoderna för att slutföra studierna definieras närmare skolvis.

6.13. Frågor som avgörs på lokal nivå

Riktlinjerna för bedömningen som definieras i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen ska överföras till den lokala läroplanen och följas som sådana. Också de nationella kriterierna för bedömningen i slutet av årskurs 6, såväl som kriterierna för slutbedömningen och principerna för bildandet av slutvitsord, ska överföras och följas som sådana från grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen till den lokala läroplanen.

Därtill ska utbildningsanordnaren i den lokala läroplanen precisera följande:

- *samarbetet med vårdnadshavarna i anslutning till bedömning*
- *formerna för information om bedömning*
- *bedömningen av uppförande och vilka mål bedömningen bygger på*
- *bedömning av valfria ämnen i den utsträckning utbildningsanordnaren erbjuder sådana*
- *principer och praxis om studiegången och om uppflyttning och kvarstanning*
- *principer för hur verbalt omdöme eller siffervitsord ges i olika läroämnen och i bedömningen av uppförande*
- *slutbedömningen av valfria ämnen i den utsträckning utbildningsanordnaren erbjuder sådana*
- *mellanbetyg, om utbildningsanordnaren beslutar att utfärda sådana*
- *rutiner då särskild examen avläggs*
- *eventuella bilagor till betyg.*

7. Stöd för lärande och skolgång

Den grundläggande utbildningens uppgift är att ge alla elever likvärdiga möjligheter till framgång och utveckling i sitt lärande. Systematiskt genomförda undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande ger en hållbar grund för både lärandet och för att anordna stöd för lärande och skolgång. Digital och fysisk tillgänglighet ska beaktas i all verksamhet i skolan. Eleven ska ges möjligheter att uppleva att hen lyckas i sitt lärande och som gruppmedlem och hen ska stödjas i att skapa en positiv uppfattning om sig själv, sitt lärande och sitt agerande som medlem i gemenskapen. Skolans uppgift är att säkerställa ett tillräckligt och ändamålsenligt samarbete med elevens vårdnadshavare. Också vårdnadshavaren har en aktiv roll i att stödja elevens lärande och skolgång. I texten avses med vårdnadshavare framöver även annan laglig företrädare för eleven.

Anordnande av undervisning och skolgång grundar sig på systematiskt genomförande av undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande. Syftet med dessa är att säkerställa möjligheten för alla elever att fullgöra den grundläggande utbildningens lärokurs. De gruppspecifika stödformerna som ska erbjudas alla elever är allmän stödundervisning, stödundervisning i undervisningsspråket samt undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning. Om de gruppspecifika stödformerna inte är tillräckliga för eleven ska elevspecifika stödåtgärder erbjudas. Elevspecifika stödåtgärder är undervisning som ges av en speciallärare delvis i en smågrupp och i samband med annan undervisning, undervisning som ges av en speciallärare eller specialklasslärare i smågrupp, undervisning som ges av en specialklasslärare i specialklass och tolknings- och biträdestjänster samt hjälpmedel som ges eleven med stöd av 31 § 1 mom. Behovet av elevspecifika stödåtgärder ska bedömas och planeras och beslut i enlighet med lagen om grundläggande utbildning ska fattas så snart som möjligt om de gruppspecifika stödformerna inte är ett tillräckligt stöd för eleven. Om de stödformer och stödåtgärder som erbjuds eleven inte är tillräckliga för att fullgöra den grundläggande utbildningens lärokurs, är det möjligt som en lösning i sista hand att avvika från målen i läroämnet eller läroämnen i den grundläggande utbildningen.

Utgångspunkten för att anordna lärande och skolgång är såväl den enskilda elevens som hela undervisningsgruppens styrkor och vad eleverna behöver utveckla och lära sig. Man ska se till att eleven upplever att hens behov av stöd i lärande och skolgång identifieras och beaktas och att hen får det stöd hen behöver. Stödet för lärande och skolgång ska anordnas enligt principer om inkludering. För anordnandet av stöd är det avgörande att behovet av stöd identifieras i tidigt skede. Stöd för lärande ska i första hand anordnas i elevens egen undervisningsgrupp. Stödet ska vara flexibelt och systematiskt och om det behövs ska det ändras när elevens behov av stöd förändras.

Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande, gruppspecifika stödformer och elevspecifika stödåtgärder förutsätter systematisk ledning och systematiskt ledarskap. Utbildningsanordnaren och rektorn ansvarar för att stödåtgärder, resurser för åtgärderna, strukturella lösningar, ansvarsfördelning och arrangemang på ett ändamålsenligt sätt har införts i den lokala läroplanen och i en läsårsplan som baserar sig på den lokala läroplanen och att stödåtgärderna genomförs på ett systematiskt sätt. Effekten av undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande, gruppspecifika stödformer och elevspecifika stödåtgärder ska utvärderas regelbundet. Alla anställda har ansvar för att leda det egna arbetet enligt gemensamt överenskomna principer och mål.

Undervisningen och fostran ska ordnas i samarbete med vårdnadshavarna så att varje elev får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov. När en elev har behov av stöd ökar betydelsen av samarbete mellan hem och skola. Samarbetsmetoder och -modeller ska utvecklas för hela den grundläggande utbildningen och för övergångarna. Skolpersonalen ska känna till de lagar och föreskrifter som gäller samarbetet med vårdnadshavaren i anslutning till elevens stöd. Vårdnadshavarna ska informeras om hur dessa tillämpas i skolans vardag, t.ex. om hur ärenden som gäller en elev behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretess. Det är viktigt att skolans personal kontaktar hemmet genast

när det framgår att en elev har problem i lärandet eller skolgången eller elevens välbefinnande är i fara.

Vårdnadshavarna ska uppmuntras att för sin del stödja sitt barns målinriktade lärande och skolgång. Att bedöma elevens framsteg och behov av stöd och att planera stödet ska ingå i det regelbundna samarbetet mellan hem och skola. Målet är att handla i samförstånd med eleven och vårdnadshavaren. Eleven kan också behöva individuellt elevvårdsstöd. Individuellt elevvårdsstöd baserar sig på frivillighet och förutsätter att eleven eller vid behov vårdnadshavaren ger sitt samtycke.

Genom att erbjuda en högklassig undervisning strävar skolan efter att förebygga svårigheter i elevens skolgång och utveckling. I undervisningen används mångsidiga pedagogiska metoder och varierande undervisningsarrangemang som stöder elevernas olika behov.

Lärarna följer upp elevens inlärning och välmående kontinuerligt och jobbar för att stärka elevens självförtroende och självkänsla och strävar efter att skapa en miljö som utvecklar den sociala kompetensen, elevens eget ansvar och aktivitet. Det är alla lärares ansvar att handleda en elev som behöver stöd för sin skolgång.

7.1. Elevens rätt till stöd för lärande och skolgång

En elev som har svårigheter att delta i undervisningen eller att klara av sina studier har rätt att få stöd för lärandet och skolgången. De undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande som utbildningsanordnaren säkerställt utgör en grund för att på ett ändamålsenligt sätt genomföra stödet som en del av verksamheten inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. I första hand ska gruppspecifika stödformer erbjudas, såsom allmän stödundervisning, stödundervisning i undervisningsspråket samt undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning. Eleven ska ges stöd enligt inkluderande principer i första hand i sin egen undervisningsgrupp.

En elev har också rätt att få elevspecifika stödåtgärder, om regelbundet deltagandet i de gruppspecifika stödformerna som erbjudits inte är tillräckliga för att stödja hen i studierna, eller om eleven fortfarande har svårigheter att delta i undervisningen. Elevens lärande och skolgång kan stödas med både gruppspecifika stödformer och elevspecifika stödåtgärder samtidigt.

Utbildningsanordnaren ska fatta ett förvaltningsbeslut utgående från en plan om det elevspecifika stöd som ska erbjudas eleven. Genomförandet av stödet följs upp och utvärderas, och om elevens behov av stöd förändras ska ett nytt förvaltningsbeslut fattas.

Eleven har alltid rätt att få undervisning i enlighet med vad som föreskrivs om antalet årsveckotimmar i förordningen om grundläggande utbildning[150].

Om det är nödvändigt att avvika från lärokursen och innehållet i ett visst läroämne på grund av elevens svaga prestationer, är det möjligt endast om eleven redan utöver andra former som en elevspecifik stödåtgärd fått specialundervisning i ifrågavarande läroämne av en speciallärare eller en specialklasslärare i en smågrupp eller specialklass[151].

En avgränsning av lärokursen för eleven kommer i fråga först då eleven trots stödåtgärder inte uppnår vitsordet hjälpliga kunskaper (5). En tillförlitlig bedömning av behovet av att avgränsa lärokursen görs på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar. I bedömningen ska dokumentation ingå över hur behovet av att avgränsa lärokursens mål och innehåll har konstaterats. Som stöd för bedömningen kan man använda utlåtanden av olika sakkunniga. Ett förvaltningsbeslut om stöd ska fattas och motiveras[152]. I motiveringen ska anges vilka eventuella andra uppgifter och utredningar som ligger till grund för beslutet och de författningar som tillämpats ska anges.

150 *Förordning om den grundläggande utbildningen 3 §*
151 *Lag om grundläggande utbildning 20 h §*
152 *Lag om grundläggande utbildning 20 f § och Förvaltningslagen (434/2003) 45 §*

Utöver lagen om grundläggande utbildning syftar också lagen om elev- och studerandevård till att främja elevernas lärande, hälsa och välbefinnande samt delaktighet och till att förebygga att problem i anknytning till lärande och skolgång uppkommer[153]. Med elevvård avses att främja och upprätthålla elevernas goda studieframgång, goda psykiska och fysiska hälsa och sociala välbefinnande och understödjande verksamheter inom skolgemenskapen. Elevvården, som i första hand ska genomföras som förebyggande och gemensam elevvård, är den centrala formen av stöd för skolgång och deltagande och syftar i första hand till att påverka verksamhetskulturen i hela skolgemenskapen. Den gemensamma elevvården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma i skolgemenskapen. Därtill stöder elevvårdstjänsterna och den sektorsövergripande individuella elevvården elevernas individuella behov av stöd för lärande, välbefinnande och hälsa samt utvecklingen av sociala och psykiska färdigheter. Om en anställd vid en skola bedömer att en elev utöver stöd för lärande och skolgång enligt lagen om grundläggande utbildning behöver annat stöd, ska hen förfara enligt vad som föreskrivs i lagen om elev- och studerandevård om ansvaret att hänvisa eleven till elevvårdstjänsternas personal[154].

Närmare bestämmelser om elevvården finns i kapitel 8.

7.2. Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande

Undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande gäller all verksamhet inom den grundläggande utbildningen. De utgör en central del av skolans verksamhetskultur, som ger förutsättningar för alla elevers delaktighet, lärande och skolgång. Digital och fysisk tillgänglighet ska beaktas i verksamheten och undervisningsarrangemangen i skolan. Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande utgör grunden för en god grundläggande utbildning, gruppspecifika stödformer och elevspecifika stödåtgärder. Utbildningsanordnaren ansvarar för att undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande tilldelas resurser, planeras, genomförs och att effekterna utvärderas som en del av skolans verksamhet[155].

Samarbete mellan lärarna och mellan lärarna och yrkes- och sektorsövergripande aktörer samt strukturella lösningar undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande. Tillräckligt med tid ska reserveras för gemensam planering och gemensamt genomförande.

Med undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande avses

- *att ge undervisning som tar hänsyn till elevernas olika behov och förutsättningar samt att differentiera undervisningen*
- *att ge språkmedveten undervisning som hjälper eleven att förstå språket i de olika läroämnena och kunskapsområdena*
- *att bilda undervisningsgrupper så att målen för undervisningen kan uppnås*
- *att använda pedagogiska lösningar som beaktar inte bara de elever som behöver stöd utan också de som studerar enligt målhelheter*
- *att läraren har förmåga att tillräckligt väl ta hänsyn till undervisningsgruppens behov och styrkor*
- *skolgångshandledare och annan personal som arbetar med eleverna anlitas som stöd för elevernas skolgång och deltagande i undervisningen.*

Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande förutsätter en målinriktad och systematisk ledning, utvärdering och utveckling av den grundläggande utbildningen som helhet.

153 *Lag om elev- och studerandevård 2 §*
154 *Lag om elev- och studerandevård 16 §*
155 *Lag om grundläggande utbildning 21 §*

Rektorn ansvarar för att leda de strukturer och helheter som anknyter till stödet för lärandet på skolnivå. Rektorn ansvarar för att planera, genomföra, följa upp, utvärdera och utveckla undervisningsarrangemangen som stöder förutsättningarna för lärande för varje enskild skola. Rektorn leder den pedagogiska verksamheten och ansvarar för att skolans resurser fördelas på ett ändamålsenligt sätt.

7.3. Gruppspecifika stödformer – mål och anordnande

Med gruppspecifika stödformer avses gruppspecifika arrangemang som gäller alla elever. De gruppspecifika stödformerna är allmän stödundervisning som ges av en lärare, stödundervisning i undervisningsspråket som ges av en lärare och undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning. För att genomföra gruppspecifika stödformer ska utbildningsanordnaren varje läsår i en plan som grundar sig på läroplanen reservera sammanlagt minst 0,122 undervisningstimmar per elev i skolan per vecka.

Gruppspecifika stödformer ska ges systematiskt som en del av skolans grundläggande verksamhet under hela läsåret som ett tillägg till undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande. Gruppspecifika stödformer kan erbjudas genom olika ändamålsenliga grupparrangemang, till exempel genom samundervisning och kompanjonundervisning. Gruppspecifika stödformer möjliggör också kamratlärande.

När de gruppspecifika stödformerna genomförs ska lärarna samarbeta på ett systematiskt sätt. Vid planeringen och genomförandet av gruppspecifika stödformer kan lärarna dra nytta av att konsultera till exempel speciallärare. De gruppspecifika stödformerna är primära stödformer som alla elever har rätt till. Ingen plan för genomförande av elevspecifikt stöd utarbetas och inget beslut om stöd fattas. Gruppspecifika stödformer ska i första hand genomföras flexibelt i grupp. Gruppens storlek är inte begränsad.

Läsårsplanen skall utarbetas av skolans personal under ledning av rektor i samarbete med elever och vårdnadshavare. Barn och unga ska bli hörda och de ska ges genuin möjlighet att påverka de frågor som berör eleven själv utifrån åldersnivå och förutsättningar. Vårdnadshavare skall ges möjlighet att vara delaktiga i uppbyggandet av läsårsplanen.

I läsårsplanen skall skolan beskriva hur de planerar att förverkliga de gruppspecifika stödformerna. I årskurs 1-6 skall det i beskrivningen framgå hur många lektioner i årskurs 1-2, årskurs 3-4 samt årskurs 5-6 som planeras för allmän stödundervisning, stödundervisning i undervisningsspråket samt undervisning som ges av en speciallärare. I årskurs 7-9 skall det i beskrivningen framgå hur många lektioner som fördelas till de olika stödformerna årskursvis.

Läsårsplanen görs upp på utbildningsanordnarens utarbetade botten och lämnas in för godkännande till direktören för svenskspråkiga servicen senast den 30 september. Stödets förverkligande utvärderas terminsvis.

Rektorn ansvarar för att de undervisningstimmar som reserverats för gruppspecifika stödformer fördelas med beaktande av gruppernas behov och förutsättningar.

Rektorn ansvarar för att följa upp och utvärdera genomförandet av läsårsplanen.

7.3.1. Allmän stödundervisning som ges av en lärare

Med hjälp av allmän stödundervisning stärks uppnåendet av målen för undervisningen och fostran inom den grundläggande utbildningen. Allmän stödundervisning består av att eleven på förhand bekantar sig med det hen ska lära sig eller repeterar och befäster det hen lärt sig. Syftet med den allmänna stödundervisningen är att förbygga svårigheter och att försäkra sig om att eleven förstår det hen ska lära sig och gör framsteg i studierna. Den kan också användas för att tillgodose kortvarigt behov av stöd som beror på frånvaro.

Mål och innehåll för allmän stödundervisning

Syftet med den allmänna stödundervisningen är att hjälpa eleven att uppnå målen för lärande och att göra framsteg i sina studier. Som en del av den allmänna stödundervisningen får eleven lära sig färdigheter att lära sig, lärstrategier, och studiesätt som stöder hen i lärandet. Allmän stödundervisning kan ges i alla läroämnen, och den kan också användas för att stödja målen för mångsidig kompetens.

Anordnande av allmän stödundervisning

Allmän stödundervisning kan ges i samband med lektioner eller genom separata tilläggstimmar, undervisning i en mindre grupp eller personlig handledning. Den allmänna stödundervisningen ges enligt elevens schema under de lektioner där eleven behöver stödundervisning. Stödundervisningen kan också ges utanför lektionerna med beaktande av skoldagarnas maximala längd.

Allmän stödundervisning ska i första hand ges av den klass- eller ämneslärare som ansvarar för undervisningsgruppen. Allmän stödundervisning kan också ges av någon annan lärare. Samundervisning och kompanjonundervisning kan tillämpas för att genomföra allmän stödundervisning. Samarbetet mellan lärarna är viktigt när den allmänna stödundervisningen planeras och genomförs och dess effekter utvärderas.

7.3.2. Stödundervisning i undervisningsspråket som ges av en lärare

Stödundervisning i undervisningsspråket fokuserar i första hand på att stärka färdigheterna i undervisningsspråket och textfärdigheterna i de olika kunskapsområdena. Den ska ges elever som inte har tillräckliga färdigheter i undervisningsspråket för att kunna fullgöra den grundläggande utbildningens lärokurs. Stödundervisning i undervisningsspråket är språkmedveten undervisning som stöder eleverna i att läsa, förstå, tolka och producera texter i olika läroämnen. Undervisningen inriktas på språket och innehållet i läroämnet samtidigt.

Mål och innehåll för stödundervisning i undervisningsspråket

Syftet med stödundervisning i undervisningsspråket är att stärka elevernas färdigheter i undervisningsspråket, vilket stöder eleverna att delta i undervisningen och gå framåt i studierna. Stödundervisning i undervisningsspråket fokuserar på att tillsammans med eleverna granska texter som är karakteristiska för läroämnet i fråga, att hitta särdrag i texterna och att handleda eleverna i att producera texter som studierna kräver samt att stärka det läroämnesspecifika ordförrådet.

Anordnande av stödundervisning i undervisningsspråket

Stödundervisning i undervisningsspråket anordnas på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt så att så många elever som möjligt kan dra nytta av den. Den kan ges under lektionerna enligt elevernas schema som samundervisning och kompanjonundervisning eller i en mindre grupp då de elever som behöver stödundervisning i undervisningsspråket kan få undervisning av en annan lärare i ett annat rum. Undervisningen kan även ges utanför lektionerna med beaktande av skoldagarnas maximala längd.

Stödundervisning i undervisningsspråket ges i första hand av den klass- eller ämneslärare som ansvarar för undervisningsgruppen. Stödundervisning i undervisningsspråket kan även ges av en annan lärare. Samarbetet mellan lärarna är viktigt när stödundervisning i undervisningsspråket planeras och genomförs och dess effekter utvärderas.

7.3.3. Undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning

Undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning ska anordnas så att den stöder och kompletterar annan undervisning och gör det möjligt att beakta elevernas behov i undervisningsgruppen. Den är i första hand en gruppspecifik stödform, och den är inte inriktad på behoven av stöd för lärandet hos enskilda elever utan på behoven av stöd för lärande hos en viss elevgrupp eller hela undervisningsgruppen. Undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning kan också inkludera konsultation av speciallärare. Konsultationen riktar sig till lärarna och annan undervisningspersonal som arbetar med den ifrågavarande klassen eller gruppen.

Anordnande av undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning

Undervisningen som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning kan anordnas som samundervisning och kompanjonundervisning tillsammans med den lärare som undervisar undervisningsgruppen så att speciallärare arbetar i samma klassrum ellerförflyttar sig tillsammans med en mindre grupp till ett annat rum. Lärarna delar upp undervisningsuppgifterna mellan sig och planerar undervisningen tillsammans och då kan speciallärarenstödja eleverna i samband med annan undervisning. De lärare som undervisar eleven bedömer tillsammans elevens arbete, lärande, kunnande och uppförande. De gruppspecifika stödformerna anordnas och ändras då det behövs i enlighet med elevernas behov av stöd.

7.4. Elevspecifika stödåtgärder

En elev har rätt att utan dröjsmål få elevspecifika stödåtgärder, om de gruppspecifika stödformerna inte är tillräckliga för att stödja elevens lärande eller skolgång och om eleven behöver regelbundna stödåtgärder. Med elevspecifika stödåtgärder avses elevspecifik undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning, undervisning som ges av en speciallärare eller specialklasslärare i smågrupper, undervisning som ges av en specialklasslärare i en specialklass och elevspecifika tolknings- och biträdestjänster samt hjälpmedel som ges eleven med stöd av 31 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning[156].

Bedömningen av behovet av elevspecifika stödåtgärder inleds när de lärare som undervisar eleven konstaterar att gruppspecifika stödformer inte räcker för att stödja elevens lärande och skolgång. Eleven och hens vårdnadshavare kan också ge sina synpunkter på om de gruppspecifika stödformerna är tillräckliga.

Om det är uppenbart att elevens behov av elevspecifika stödåtgärder då hen inleder den grundläggande utbildningen inte i tillräcklig utsträckning kan stödjas med hjälp av gruppspecifika stödformer, kan en bedömning av elevens behov av elevspecifika stödåtgärder undantagsvis inledas redan innan den grundläggande utbildningen inleds. En plan om elevspecifika stödåtgärder ska utarbetas utgående från bedömningen av behovet av stöd och ett förvaltningsbeslut ska fattas[157].

De elevspecifika stödåtgärderna grundar sig på elevens individuella behov och ska ges regelbundet under lång tid. De elevspecifika stödåtgärderna ska anordnas med beaktande av elevens bästa i första hand i elevens egen skola[158]. De elevspecifika stödåtgärderna förutsätter att lärarna samarbetar och vid behov konsulterar till exempel en speciallärare och annan undervisningspersonal.

Undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande, gruppspecifika stödformer och elevspecifika stödåtgärder enligt lagen om grundläggande utbildning inriktas på att stödja elevernas lärande och skolgång och ersätter inte social- och hälsovårdstjänster.

---

156 Lag om grundläggande utbildning 20 c § och Lag om grundläggande utbildning 31 §
157 Lag om grundläggande utbildning 20 e § och Lag om grundläggande utbildning 20 f §
158 Lag om grundläggande utbildning 6 § och 28 §

Processen för att bedöma behovet av stöd och beslut om att stödet kan inledas kan fattas genast när den grundläggande utbildningen inleds för elever som hänvisas till specialklass på stadsnivå eller för elever med en funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan (§ 20 i Lag om grundläggande utbildning)

7.4.1. Bedömning av behovet av elevspecifikt stöd

Vid bedömningen av behovet av elevspecifikt stöd ska man utreda och beskriva elevens behov av stöd för lärande och skolgång, läget i fråga om studiernas framskridande, stödformer som använts tidigare och de stödåtgärder som bäst stöder elevens lärande och som är förenliga med elevens bästa. Tidigt skede av lärande i undervisningsspråket, frånvaro, bristande motivation, eller bristfällig studieteknik kan inte i sig utgöra grund för behov av elevspecifika stödåtgärder. I första hand ska gruppspecifika stödformer tillämpas också för att stödja elever som reagerar med beteende. Eleven kan också stödjas med elevspecifika stödåtgärder om det är för elevens bästa. Som en del av bedömningen ska också behovet av avvikelse från lärokursen eller målen i den lokala läroplanen utredas.

Bedömningen av behovet av stöd görs av elevens lärare. Om bedömningen av elevens behov av stöd förutsätter sektorsövergripande kompetens, kan vid behov utöver lärarna också elevvårdstjänsternas personal eller andra sakkunniga delta i bedömningen av behovet av stöd. Elevens egna åsikter och tankar ska utredas och beaktas på det sätt som elevens ålder och utvecklingsstadium förutsätter. Elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i bedömningen av behovet av stöd.

Yrkes- och sektorsövergripande samarbete kan stödja bedömningen av de elevspecifika stödåtgärderna, men det är inte ett villkor för att fatta ett förvaltningsbeslut eller att genomföra stödet, om inte elevens bästa och behovet av stöd förutsätter det. Förvaltningsbeslutet om stöd som baserar sig på bedömningen av behovet av elevspecifika stödåtgärder kan inte grunda sig enbart på en medicinsk bedömning. Anordnandet av undervisningen, undervisningen eller de elevspecifika stödåtgärderna ersätter inte tjänster som någon annan än utbildningsanordnaren har ansvar för att anordna.

Om situationen vid bedömningen av behovet av stöd kräver det kan man också utnyttja annan konsultation än den egna skolans speciallärare. Att till exempel avvika från lärokursens innehåll eller mål i läroplanen är en åtgärd som ingriper i elevens grundläggande rättigheter och i sådana fall rekommenderas att sektorsövergripande samarbete eller eventuella utlåtanden utnyttjas i större omfattning för att utreda vilket förfarande som skulle vara för elevens bästa. Vid bedömningen kan man till exempel också konsultera de utbildningsanordnare som på beslut av undervisnings- och kulturministeriet ska sörja för utvecklings-, handlednings- och stödtjänster som hör samman med undervisningen[159] samt den konsultativa sjukhusundervisningstjänst som avses i lagen om grundläggande utbildning[160].

Om elevvårdstjänster har anlitats i frågor som gäller elevens lärande och skolgång, ska undervisningspersonalen be personalen inom elevvården att delta i samarbetet.

7.4.2. Plan för genomförande av elevspecifikt stöd

Utgående från bedömningen av behovet av elevspecifikt stöd ska en plan för genomförande av elevspecifikt stöd utarbetas. Planen ska utarbetas av elevens lärare i samarbete med eleven och hens vårdnadshavare. Det är ändå möjligt att utarbeta planen när det finns ett hinder för samarbete, till exempel ett hinder som beror på vårdnadshavaren.

Av planen ska det framgå

159 *Lag om grundläggande utbildning 39 §*
160 *Lag om grundläggande utbildning 4 a §*

- *motiveringar samt eventuella andra uppgifter och utredningar om behovet av stödåtgärder*
- *genomförande och uppföljning av de stödåtgärder som baserar sig på bedömningen av behovet av stöd*
- *pedagogiska lösningar som stöder lärandet*
- *hur studierna framskrider*
- *eventuellt behov av att i enlighet med 20 h § i lagen om grundläggande utbildning avvika från den grundläggande utbildningens lärokurs eller mål i den lokala läroplanen samt elevspecifika mål och innehåll, hur studierna framskrider och bedömningen av eleven*
- *eventuellt behov av att i enlighet med 20 i § i lagen om grundläggande utbildning om anordnandet av undervisningen för en elev med funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga*
- *elevspecifika mål och centrala innehåll för en elev som studerar enligt verksamhetsområden samt hur studierna framskrider och bedömning av elevens kunnande i respektive verksamhetsområden*

Genomförandet av planen och stödåtgärdernas tillräcklighet ska alltid utvärderas när elevens behov av stöd kräver det, dock minst en gång per läsår eller oftare om elevens behov förutsätter det. Planen är ett sekretessbelagt dokument[161].

7.4.3. Beslut om stöd

Utbildningsanordnaren ska fatta ett förvaltningsbeslut om stöd för eleven om de elevspecifika stödåtgärder som ska ges. Av beslutet ska de elevspecifika stödåtgärderna enligt elevens behov framgå:

- *undervisning av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning*
- *undervisning av en speciallärare eller specialklasslärare i smågrupp*
- *undervisning av en specialklasslärare i en specialklass*
- *tolkningstjänster*
- *biträdestjänster*
- *hjälpmedel*

Utbildningsanordnaren ska även fatta beslut om stöd vid avvikelse från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i den lokala läroplanen. För en elev med en funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga fattas beslutet om anordnande av grundläggande utbildning utgående från 20 i § i lagen om grundläggande utbildning[162]. Ett förvaltningsbeslut ska utan obefogat dröjsmål fattas i alla ovannämnda situationer utgående från bedömningen av behovet av elevspecifikt stöd och den plan för genomförande av stöd som utarbetats utgående från bedömningen. Innan beslutet fattas ska utbildningsanordnaren höra eleven och hens vårdnadshavare[163].

Utgående från den plan som baserar sig på bedömningen kan utbildningsanordnaren fatta ett positivt eller negativt beslut. Om beslutet innebär att elevens skolplats blir en annan ska ett separat förvaltningsbeslut fattas om detta. Beslutet får verkställas utan att det har vunnit laga kraft. Om kommunen inte anordnar elevspecifika stödåtgärder eller grundläggande utbildning för en elev med funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga, fattas beslutet om stöd av elevens boningskommun.

De stödåtgärder och genomförandet av dem som beskrivits i planen för genomförande av elevspecifikt stöd ska inte beskrivas i beslutet om stöd. Om det sker väsentliga förändringar i elevens situation och behov av stöd, ska ett nytt beslut om stöd fattas. När beslut om stöd fattas ska elevens vårdnadshavare höras[164].

---

161 *Lag om grundläggande utbildning 40 §*
162 *Lag om grundläggande utbildning 20 f § (1090/2024), lag om grundläggande utbildning 20 i § träder i kraft 1.8.2026*
163 *Förvaltningslag 34 § och 35 §*
164 *Förvaltningslag 35 §*

Bedömningen av lärande, kunnande, arbete och uppförande för en elev som får elevspecifika stödåtgärder ska genomföras enligt de allmänna principerna för bedömningen, om det inte för eleven har fattats ett förvaltningsbeslut om att avvika från mål och innehåll i den grundläggande utbildningens lärokurs, eller om ett förvaltningsbeslut har fattats för eleven om att undervisningen ska anordnas enligt verksamhetsområden[165]*.*

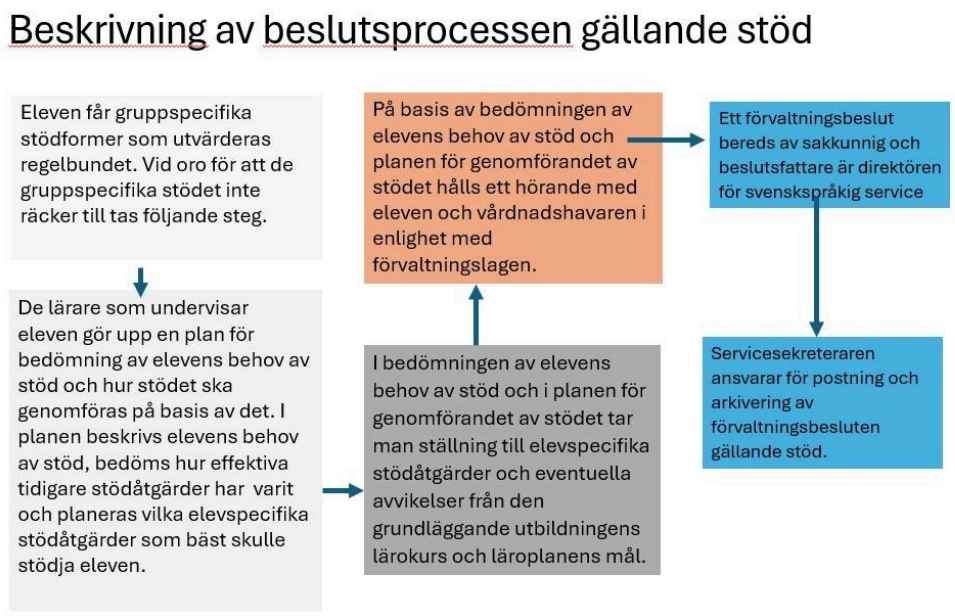

Beslutsprocess

Smågrupper som anknyter till elevspecifika stödåtgärder bildas flexibelt i enlighet med målen för undervisningen och elevernas behov av stöd. En smågrupp kan bestå av högst 12 elever.

7.4.3.1. Undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning

Med regelbunden undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning avses sådan undervisning som ges av en lärare som innehar speciallärarbehörighet. Den kan ges i elevens egen undervisningsgrupp i samband med annan undervisning eller separat. Med regelbunden undervisning avses undervisning under en långvarig period, till exempel en termin eller ett läsår.

Undervisningen ska utgå från elevens individuella behov. Undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning kan också genomföras i smågrupp separat från elevens egen undervisningsgrupp. Med smågrupp avses i detta fall en grupp om vars storlek utbildningsanordnaren bestämmer lokalt. Om det behövs kan undervisning som ges av en speciallärare i samband med annan undervisning också ges endast en elev.

Undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning innebär att under hälften av lektionerna i till exempel ett läroämne utgörs av undervisning som ges av en speciallärare antingen i samband med annan undervisning eller i smågrupp. En bedömning och en plan ska göras och ett förvaltningsbeslut ska fattas om stöd som ska ges eleven i form av om undervisning som ges av en speciallärare delvis i smågrupp och i samband med annan undervisning[166]*.*

165 *Lag om grundläggande utbildning 20 i § (1090/2024) träder i kraft 1.8.2026*
166 *Lag om grundläggande utbildning 20 d, e och f §*

7.4.3.2. Undervisning som ges av en speciallärare eller specialklasslärare i ett eller flera läroämnen i smågrupp

Med undervisning som ges av en speciallärare eller specialklasslärare i ett eller flera läroämnen som en elevspecifik stödåtgärd avses undervisning under mer än hälften av lektionerna eller helt och hållet i smågrupp i ett eller flera läroämnen. I sådana fall anses eleven på grund av sin inlärningsförmåga eller sina förutsättningar för lärande ha nytta av undervisning som ges av en speciallärare eller specialklasslärare i en smågrupp i ett eller flera läroämnen.En bedömning och en plan ska göras och ett förvaltningsbeslut ska fattas om stöd som ska ges eleven i form av undervisning som ges av en speciallärare eller specialklasslärare under mer än hälften av lektionerna eller helt och hållet i smågrupp i ett eller flera läroämnen[167].

Undervisning i smågrupp som ges av en speciallärare eller en i ett eller flera läroämnen som den enda elevspecifika stödåtgärden, är inte en tillräcklig orsak för att avvika lärokurs eller målen i den lokala läroplanen.

En undervisningsgrupp som undervisas av en enda lärare bildas så att det i gruppen finns högst fem elever som får undervisning som ges av en speciallärare eller specialklasslärare i ett eller flera läroämnen i en smågrupp eller i en specialklass som en elevspecifik stödåtgärd. Maximiantalet med fem elever kan överskridas tillfälligt.

7.4.3.3. Undervisning som ges av en specialklasslärare i en specialklass

Anordnande av undervisning i specialklass som elevspecifik stödåtgärd för en elev innebär att eleven får undervisning som ges av en specialklasslärare i en specialklass. En del av undervisningen kan anordnas i samarbete enligt inkluderande principer så, att eleven har möjlighet att delta i undervisningen i andra undervisningsgrupper. som undervisas av en enda lärare bildas så att det i gruppen finns högst fem elever som får undervisning som ges av en speciallärare eller specialklasslärare i ett eller flera läroämnen i en smågrupp eller i en specialklass som en elevspecifik stödåtgärd. Maximiantalet med fem elever kan överskridas tillfälligt.

En bedömning och en plan ska göras och ett förvaltningsbeslut om stöd ska fattas om stöd som ska ges eleven i form av undervisning som ges av en specialklasslärare i en specialklass[168].

Undervisning som ges av en specialklasslärare i en specialklass som den enda elevspecifika stödåtgärden är inte en tillräcklig orsak för att avvika från lärokursen eller målen i den lokala läroplanen. I en grupp i specialklass som undervisas av en specialklasslärare kan finnas högst tio elever, men maximiantalet elever kan överskridas tillfälligt.

7.4.3.4. Tolkningstjänster

Med tolkningstjänster avses tolkningstjänster som tillhandahålls elever genom teckenspråk eller andra kommunikationsmetoder. Rätt till tolkningstjänst har elever med syn-, hörsel- eller talskadade och som behöver tjänsten för att kunna delta i den grundläggande utbildningen. Tolkningstjänsterna anordnas utgående från elevens behov.

En bedömning och en plan ska göras och ett förvaltningsbeslut om stöd ska fattas om de tolkningstjänster som ska ges eleven[169]. Användning av tolkningstjänster som den enda elevspecifika stödåtgärden är inte en tillräcklig orsak för att avvika från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i den lokala läroplanen. En elev som får tolkningstjänster som den enda elevspecifika stödåtgärden påverkar inte gruppstorleken.

167 Lag om grundläggande utbildning 20 d, e och f §
168 Lag om grundläggande utbildning 20 d, e och f §
169 Lag om grundläggande utbildning 20 d, e och f §

7.4.3.5. Elevspecifika biträdestjänster

Med elevspecifika biträdestjänster avses biträdestjänster som en elev behöver för att kunna delta i undervisningen i situationer där övriga undervisningsarrangemang inom ramen för skolans grundläggande verksamhet och en eventuell skolgångshandledare för gruppen inte tillräckligt stöder eleven i att fullgöra den grundläggande utbildningens lärokurs och uppnå målen i den lokala läroplanen. Utbildningsanordnaren har möjlighet att anordna biträdestjänster förutom på personlig nivå även med hjälp av klassvisa biträdestjänster. Bestämmelserna i 3 § och 31 § i lagen om grundläggande utbildning förutsätter dock att elevens individuella behov utreds på ett tillräckligt sätt så att undervisningen och de tjänster som den kräver anordnas enligt elevens förutsättningar[170].

Användning av biträdestjänster som den enda elevspecifika stödåtgärden är inte en tillräcklig orsak för att avvika från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i den lokala läroplanen. . I ett ärende som gäller elevspecifika biträdestjänster har eleven och vårdnadshavaren rätt att få ett beslut som uppfyller kraven på förvaltningsbeslut enligt förvaltningslagen och som kan överklagas[171].

En elev som får biträdestjänster som den enda elevspecifika stödåtgärden påverkar inte gruppstorleken.

7.4.3.6. Hjälpmedel

Utöver tolknings- och biträdestjänster ska elever som behöver elevspecifika stödåtgärder också ha tillgång till hjälpmedel som är nödvändiga för att de ska kunna delta i undervisningen[172] och som stöder deras möjligheter att fullgöra den grundläggande utbildningens lärokurs och uppnå målen i den lokala läroplanen. Hjälpmedlen kan anordnas gruppvis, skolvis eller klassvis enligt elevens behov. Hjälpmedel som till sin natur är avsedda för fullgörande av lärokursen och deltagande i undervisningen och som därmed kan jämställas med läromedel kan vid behov också anordnas individuellt. De elevspecifika stödåtgärderna omfattar inte hjälpmedel som hör till medicinsk rehabilitering och som eleven behöver i skolan och i andra livssituationer. Till dessa har eleven rätt i enlighet med förordningen om medicinsk rehabilitering[173].

Vid genomförande av elevspecifika stödåtgärder ska lärarna och den övriga personalen samarbeta, och det kan också förutsätta att man konsulterar till exempel en speciallärare. Vid planering av stödåtgärderna kan man vid behov dra nytta av att också konsultera andra sakkunniga. Beslut om detta fattas enligt utbildningsanordnarens anvisningar. En bedömning och en plan ska göras och ett förvaltningsbeslut om stöd ska fattas om de hjälpmedel som förutsätts för att eleven ska kunna delta i undervisningen[174].

En elev som använder hjälpmedel som den enda elevspecifika stödåtgärden påverkar inte gruppstorleken.

7.5. Avvikelse från den grundläggande utbildningens lärokurs eller från målen i läroplanen

Avvikelse från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i läroplanen innebär att elevens grundläggande rättigheter inskränks. Avvikelse från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i läroplanen kan göras på tre sätt. Dessa är att framskrida i studierna

170 *Lag om grundläggande utbildning 31 § och Lag om grundläggande utbildning 3 §*
171 *Lag om grundläggande utbildning 20 d, e och f §*
172 *Lag om grundläggande utbildning 31 §*
173 *Förordning om medicinsk rehabilitering (1015/1991)*
174 *Lag om grundläggande utbildning 20 d, e och f §*

enligt målhelheter, avgränsning av lärokursen samt tillfällig befrielsen från att fullgöra lärokursen i läroämnet av hälsoskäl. Om att framskrida i studier enligt målhelheter beskrivs i kapitel 5.4.3.

7.5.1. Avgränsning av lärokursen i ett läroämne

Lärokursen i ett läroämne får avgränsas först när eleven trots gruppspecifika stödformer och elevspecifika stödåtgärder inte med godkänt resultat (vitsordet hjälpliga kunskaper, 5) klarar av den grundläggande utbildningens lärokurs och målen i läroplanen. Lärokursen och målen i den lokala läroplanen kan avgränsas först då eleven som elevspecifik stödåtgärd fått undervisning i ifrågavarande läroämne av en speciallärare eller en specialklasslärare i smågrupp eller av en specialklasslärare i specialklass[175]. lärokursen är en åtgärd som ska användas i sista hand. Tidigt skede av språkinlärningen i undervisningsspråket, frånvaro, bristande motivation, bristfällig studieteknik eller utmaningar gällande beteende kan inte i sig utgöra grund för att avgränsa lärokursen.

Avgränsning av lärokursen innebär att målen för elevens lärande definieras utgående från elevens förutsättningar. Lärokursen avgränsas genom att mål och innehåll i den lokala läroplanen begränsas elevspecifikt. Målen ska ändå vara tillräckligt utmanande för eleven.

Avgränsning av lärokursen i ett läroämne eller mål i läroplanen förutsätter en aktuell och uppdaterad bedömning av behovet av stöd i enlighet med 20 d §, en plan i enlighet med 20 e § och ett beslut i enlighet med 20 f §[176]. Eftersom en avgränsning av den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i läroplanen är en åtgärd som ingriper i elevens grundläggande rättigheter rekommenderas att sektorsövergripande samarbete eller eventuella utlåtanden utnyttjas i större omfattning för att utreda vilket förfarande som skulle vara för elevens bästa.

Utbildningsanordnaren ska fatta ett skriftligt beslut om avgränsning av den grundläggande utbildningens lärokurs och målen i läroplanen i enlighet med 20 h §. Beslutet ska fattas utan obefogat dröjsmål[177].

Innan beslutet fattas ska utbildningsanordnaren höra eleven och hens vårdnadshavare. Vårdnadshavaren ska informeras om vilka följder en avgränsning av lärokursen har på elevens behörighet för fortsatta studier efter den grundläggande utbildningen.

Om det sker väsentliga förändringar i elevens situation och behov av stöd, ska ett nytt förvaltningsbeslut om stöd fattas. Om att fatta förvaltningsbeslut föreskrivs i förvaltningslagen[178].

*Om den grundläggande utbildningens lärokurs eller mål för eleven ska den plan för genomförande av elevspecifikt stöd en enlighet med 20 e § i lagen om grundläggande utbildning som utgör grunden för beslutet om avgränsning innehålla information om de elevspecifika målen och innehållen, om hur eleven ska framskrida i studierna och om principer som ska tillämpas vid bedömning av eleven. Planen ska utarbetas av de lärare som undervisar eleven i samarbete med eleven och vårdnadshavaren. Bedömningen av elevens kunnandet genomförs enligt målen som fastställts i planen och de principer som beskrivs i kapitel 6. Om den grundläggande utbildningens lärokurs eller mål har avgränsats för eleven genomförs bedömningen av kunnandet i relation till de mål som fastställts för hen. Vid bedömningen ska verbala omdömen användas, med undantag av slutbedömningen. Det verbala omdömet ska förses med en asterisk (*) som beteckning för avgränsningen. Vid bedömning med verbala omdömen ska till övriga delar riktlinjerna för den summativa bedömningen följas. Samma principer ska följas även i eventuella mellanbetyg. I avgångsbetyg ska siffervitsordet 5 * antecknas.*

Genomförandet av planen och stödåtgärdernas tillräcklighet ska utvärderas enligt behov, dock minst en gång per läsår. Planen ska granskas oftare om elevens behov förutsätter det.

---

175 *Lag om grundläggande utbildning 20 h §*
176 *Lag om grundläggande utbildning 20 e § och Lag om grundläggande utbildning 20 f §*
177 *Förvaltningslag 23 §*
178 *Förvaltningslag 7 kap.*

Ifall man planerar att avgränsa elevens lärokurs och läroplanens mål, ska man vid planeringen utnyttja sektorsövergripande samarbete om elevvårdstjänster har utnyttjats i frågor som gäller elevens lärande och stöd för skolgången.

7.5.2. Tillfällig befrielse från att fullgöra lärokursen i läroämnet på grund av hälsoskäl

Avvikelse från den grundläggande utbildningens lärokurs och mål i den lokala läroplanen görs även då eleven tillfälligt befrias från att fullgöra lärokursen i läroämnet på grund av hälsoskäl[179]*. Med tillfällig befrielse från att fullgöra lärokursen i ett läroämne avses att eleven av hälsoskäl under en kort och viss tid inte deltar i undervisningen. Befrielsen kan gälla deltagandet i de veckovisa lektionerna i ett enskilt läroämne under högst fyra månader. En avvikelse från mål eller innehåll i läroplanen är en åtgärd som ingriper i elevens grundläggande rättigheter och därför rekommenderas att sektorsövergripande samarbete eller eventuella utlåtanden utnyttjas för att utreda vilket förfarande som skulle vara för elevens bästa.*

Tillfällig befrielse från att fullgöra lärokursen i läroämnet på grund av hälsoskäl för en elev förutsätter en aktuell och uppdaterad bedömning av behov av stöd i enlighet med 20 d §, en plan i enlighet med 20 e § och ett beslut i enlighet med 20 f § i lagen om grundläggande utbildning[180]*. I planen som grundar sig på en bedömning ska framgå den lärokurs som eleven studerar och den avvikelse som görs från den, avvikelsen från timfördelningen i den årskurs i vilken eleven studerar, elevspecifika mål och innehåll, hur eleven ska framskrida i studierna och om vilka principer som ska tillämpas vid bedömning av eleven. Utbildningsanordnaren ska fatta ett skriftligt förvaltningsbeslut om avvikelse från den grundläggande utbildningens lärokurs eller från målen i läroplanen om vilket föreskrivs i 20 h § i lagen om grundläggande utbildning. Beslutet ska fattas utan obefogat dröjsmål*[181]*.*

Före beslutet fattas ska utbildningsanordnaren höra eleven och hens vårdnadshavare. Om det sker väsentliga förändringar i elevens situation och behov av stöd, ska ett nytt förvaltningsbeslut fattas.

Om en tillfällig befrielse på grund av hälsoskäl inte är tillräckligt för att främja elevens lärande och skolgång och trygga fullgörandet av den grundläggande utbildningens lärokurs, ska anordnande av grundläggande utbildning i enlighet med 20 i § i lagen om grundläggande utbildning om studier för en elev med en funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga tillämpas[182]*.*

Om en elev tillfälligt befrias från att fullgöra lärokursen i ett läroämne av hälsoskäl ska beslutet stödjas av ett sakkunnigutlåtande från en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården.

7.6. Avvikande ikraftträdande samt övergångstid

7.6.1. Anordnande av grundläggande utbildning för en elev med en funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga (träder i kraft 1.8.2026)

Om ett beslut om tidigarelagd läroplikt i enlighet med 2 § 3 mom. i läropliktslagen har fattats för en elev och eleven fortsättningsvis har behov av stöd i den grundläggande utbildningen ska ett beslut om stöd fattas för eleven. Stödåtgärderna kan bestå av elevspecifika stödåtgärder och avvikelse från den grundläggande utbildningens lärokurs eller målen i läroplanen. Beslutet om tidigarelagd läroplikt ska vara fattat i samarbete med sakkunniga

179 *Lag om grundläggande utbildning 20 h §*
180 *Lag om grundläggande utbildning 20 e § och Lag om grundläggande utbildning 20 f §*
181 *Förvaltningslag 23 §*
182 *Lag om grundläggande utbildning 20 i § träder i kraft 1.8.2026*

både inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen före övergången till den grundläggande utbildningen. På så sätt utformas barnets lärstig enligt barnets bästa. Om det under den grundläggande utbildningen framkommer att en elev har en funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan och som är sådan att den skulle ha lett till tidigarelagd läroplikt, kan elevens undervisning anordnas med hjälp av stödåtgärder inom den grundläggande utbildningen[183].

En bedömning av behovet av stödåtgärder ska genomföras för en elev med en funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga. Då ska också elevens eventuella behov av att studera enligt verksamhetsområden och inte enligt en läroplan som är uppdelad i läroämnen. Eleven har i första hand rätt att studera enligt läroämnen. Eleven övergår till undervisning enligt verksamhetsområden först då eleven på grund av funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga som påverkar inlärningsförmågan och trots stödåtgärder eller avgränsning av lärokurserna inte kan studera enligt läroämnen.

De uppgifter om stöd som utgör grund för utbildningsanordnarnas finansiering ska enligt lagen om nationella studie- och examensregister registreras i Utbildningsstyrelsens nationella, centraliserade integrationsservice (KOSKI) för studierättigheter och prestationer[184]. I detta register ska man också införa uppgifter om förvaltningsbeslut som i enlighet med 20 i § i lagen om grundläggande utbildning fattats för anordnande av undervisning för en elev med en funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga liksom information om huruvida elevens undervisning anordnas enligt verksamhetsområden eller läroämnen.

För eleven ska en plan för genomförande av elevspecifikt stöd i enlighet med 20 e § i lagen om grundläggande utbildning utarbetas om hur eleven ska framskrida i studierna. I planen ska beskrivas de för eleven fastställda elevspecifika målen och innehållen i den grundläggande utbildningens lärokurs, eller de elevspecifikt fastställda målen och innehållen, de principer som ska tillämpas vid bedömning av eleven och om genomförande och uppföljning av stödåtgärderna. Planen ska utarbetas av elevens lärare i samarbete med eleven och vårdnadshavaren. Utbildningsanordnaren ska fatta ett skriftligt förvaltningsbeslut om tillfällig befrielse som föreskrivs i 20 h § i lagen om grundläggande utbildning. Beslutet ska fattas utan obefogat dröjsmål[185].

Om en elev av hälsoskäl är förhindrad att delta i undervisningen är det inte nödvändigt att avgränsa den grundläggande utbildningens lärokurs eller innehåll. Om det finns behov av att tillfälligt avvika från mål och innehåll i den lokala läroplanen har eleven rätt att i den utsträckning hen förmår visa sitt kunnande på ett mångsidigt sätt och tillräckligt många tillfällen för detta ska erbjudas. Eleven kan även visa sitt kunnande i en särskild examen[186].

Avgränsning av den grundläggande utbildningens lärokurs för eleven är en lösning i sista hand. Andra lösningar som kan tillämpas är till exempel att framskrida i studierna enligt målhelheter. En elev med en funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga har rätt till alla gruppspecifika stödformer och elevspecifika stödåtgärder. Stödåtgärderna ska anordnas enligt elevens bästa och i första hand i elevens egen skola.

Ett yrkes- och sektorsövergripande samarbete ska alltid genomföras vid bedömning att behovet av att anordna undervisningen för en elev elev med en funktionsnedsättning, sjukdom eller begränsad funktionsförmåga. Yrkes- och sektorsövergripande samarbete eller ett medicinskt utlåtande eller en exakt diagnos som bifogas beslutet är dock inte ett villkor för att fatta beslut eller genomföra stöd, om inte elevens bästa och behov av stöd kräver det.

Planen för genomförande av stödet, genomförandet av planen i praktiken och stödåtgärdernas tillräcklighet ska utvärderas enligt behov, dock minst en gång per läsår. Planen ska granskas oftare om elevens behov förutsätter det.

---

183 Lag om grundläggande utbildning 4 a §
184 Lag om nationella studie- och examensregister (884/2017)
185 Förvaltningslag 23 §
186 Lag om grundläggande utbildning 38 §

Innan ett förvaltningsbeslut fattas ska utbildningsanordnaren höra eleven och hens vårdnadshavare. Om det sker väsentliga förändringar i elevens situation och behov av stöd, ska ett nytt förvaltningsbeslut om stöd fattas. Om att fatta förvaltningsbeslut föreskrivs i förvaltningslagen.

7.6.2. Förlängd läroplikt (i kraft till och med den 31 juli 2026)

Om barnet på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom uppenbart inte på nio år kan nå de mål som ställts för den grundläggande utbildningen i lagen om grundläggande utbildning, blir barnet läropliktigt ett år tidigare (förlängd läroplikt). Läroplikten upphör när den läropliktige fyller 18 år eller när den läropliktige före det med godkänt resultat har avlagt en examen på andra stadiet[187].

Ett beslut om förlängd läroplikt ska i huvudsak fattas före läroplikten uppkommer. Bestämmelsen 20 i § i lagen om grundläggande utbildning träder i kraft den 1 augusti 2026. Ett beslut om särskilt stöd och en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) är i kraft till dess att de senast den 31 augusti 2026 granskats i enlighet med kapitel 4 a i lagen om grundläggande utbildning. De beslut om särskilt stöd som även innefattar beslut om förlängd läroplikt kan uppdateras i enlighet med den nya lagstiftningen från och med den 1 augusti 2026[188].

7.7. Undervisning för en elev som är patient inom den specialiserade sjukvården och konsultativ sjukhusundervisningstjänst

För en elev som får specialiserad sjukvård anordnas undervisningen i första hand i den egna skolan[189]. Men om eleven är patient på ett sjukhus, är den kommun där sjukhuset ligger skyldig att anordna undervisningen för eleven, om det är motiverat med beaktande av elevens hälsotillstånd, pedagogiska specialbehov och vårdmässiga åtgärder och det inte är elevens bästa att undervisningen anordnas på något annat sätt. Även andra verksamhetsenheter inom den specialiserade sjukvården kan anordna undervisning för elever som får specialiserad sjukvård. Om anordnandet av undervisning för en elev som är patient inom specialiserad sjukvård och konsultativ sjukhusundervisningstjänst föreskrivs närmare i kapitel 5.

7.8. Kontinuerligt stöd i övergångsskeden, samarbete och smidig överföring av information

Småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och andra stadiet bildar ett kontinuum som stöder barnets och den ungas växande och lärande. Detta stärks genom en smidig informationsöverföring mellan utbildningsanordnarna. Genom samarbete stärks också barnens och vårdnadshavarnas delaktighet. Samarbetet ska utvecklas och utvärderas under utbildningsanordnarens ledning.

För att kunna säkerställa ett kontinuerligt stöd är det viktigt att ha tillräcklig information om elevens stöd och om vilka stödformer och stödåtgärder som är ändamålsenliga. Om barnet har fått barnspecifika stödåtgärder i förskoleundervisningen ska informationen om genomförandet av stödet och dess effekter beaktas då barnet övergår till den grundläggande utbildningen. Om barnet har använt individuella hjälpmedel, fått barnspecifika tolknings- eller biträdestjänster, eller regelbunden undervisning av en speciallärare eller undervisning av en speciallärare på heltid i smågrupp i förskoleundervisningen ska detta beaktas då barnet övergår till den grundläggande utbildningen. En bedömning av behov av elevspecifika stödåtgärder ska genomföras i övergångsskedet och planen för genomförande av stöd utarbetas i samarbete.

187 Läropliktslag 2 §
188 Lag om grundläggande utbildning 20 i § träder i kraft 1.8.2026
189 Lag om grundläggande utbildning 4 a §

När en läropliktig elev övergår till en annan utbildningsanordnares utbildning ska den tidigare utbildningsanordnaren trots sekretessbestämmelserna utan dröjsmål lämna den nya utbildningsanordnaren de uppgifter som är nödvändiga för anordnandet av den läropliktigas utbildning[190]*. Målet är att information som är central med tanke på undervisningen, stödet för lärandet, handledningen och anordnandet av individuell elevvård överförs till den nya utbildningsanordnaren. Överföring av information i anknytning till individuell elevvård förutsätter samtycke. Vid överföringen av information ska gällande bestämmelser iakttas. Utbildningsanordnarna ansvarar för att skapa och utveckla rutiner för informationsöverföring.*

Rutiner vid övergångar samt förfaranden och ansvarsfördelning för överföring av information beskrivs noggrannare i svenska serviceområdets stödstig.

7.9. Frågor som avgörs på lokal nivå

Kapitel 7 i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen ska som sådant införas i den lokala läroplanen. I kapitlet inkluderas frågor som ska avgöras på lokal nivå enligt nedanstående.

I den lokala läroplanen beskrivs:

- *principer för genomförande, rutiner för samarbete och ansvarsfördelning i anknytning till undervisningsarrangemang som stöder förutsättningarna för lärande*
    - *rektorns ansvar*
    - *principer och ansvar för utarbetande och precisering av läsårsplanen*
    - *rutiner vid övergångar samt förfaranden och ansvarsfördelning för överföring av information*
    - *förfaranden för samordning av stödet inom den grundläggande utbildningen och stödet inom förskoleundervisningen*
    - *bildandet av smågrupper och smågruppernas storlek*
- *lokala principer, rutiner och ansvarsfördelning i anknytning till utvärdering av genomförande och av gruppspecifika stödformer och deras tillräcklighet*
- *rutiner och ansvarsfördelning i anknytning till beredning av beslut om elevspecifika stödåtgärder samt ansvar för beslutsfattandet*
    - *rutiner för samarbetet med vårdnadshavaren och eleven när man bedömer, planerar och fattar beslut*

      om elevspecifika stödåtgärder
    - *samarbetet som ska genomföras tillsammans med elevvårdstjänsternas personal och andra*

      sektorsövergripande samarbetspartner samt principer för utveckling av samarbetet
- *praktisk beredning av och ansvarsfördelning för beslut om avvikelse från lärokursen i ett läroämne och från målen i den lokala läroplanen samt rutiner och ansvar för beslutsfattandet*

190 *Lärоpliktslag 23 §*

8. Elevvård

I det här kapitlet anges de centrala principerna för elevvården i enlighet med lagen om grundläggande utbildning[191] och målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet samt utbildningsanordnarens skyldighet att göra upp en elevvårdsplan enligt lagen om elev- och studerandevård.

I detta kapitel används begreppen elev, elevvård, utbildningsanordnare och skola. Det som nedan föreskrivs om välfärdsområden gäller även Helsingfors stad[192].

Elevvård innebär[193] att främja och upprätthålla elevens studieframgång, goda psykiska och fysiska hälsa, sociala välbefinnande och verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa i skolan. Eleven har rätt att avgiftsfritt få den elevvård som behövs för att eleven ska kunna delta i undervisningen. Elevvårdsarbetet ska utgå från barnets bästa.

Elevvården ska ordnas[194] som systematiskt samarbete mellan undervisningsväsendet och välfärdsområdet och eleverna och deras vårdnadshavare samt vid behov andra samarbetspartner. Elevvården ska i första hand vara gemensamt, förebyggande arbete. Den gemensamma elevvården är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma i skolgemenskapen. Eleverna har dessutom rätt till[195] elevvårdstjänster, som utgörs av skolhälsovård och kurators- och psykologtjänster. Elevvårdstjänsterna ska ordnas som närservice[196], som utbildningsanordnaren ska erbjuda ändamålsenliga lokaler för.

Skolan värnar om elevens välmående och lärande i samarbete med vårdnadshavarna. Elevens välmående i skolan påverkas av en sund och trygg skolmiljö samt av tillräckligt stöd för lärande och skolgång. Elevvårdsarbetet stöder eleven och hela skolgemenskapen. Eleven har rätt att få elevvård i förskoleundervisningen, i den grundläggande utbildningen och även på andra stadiet. Syftet är att agera förebyggande och ingripa så tidigt som möjligt vid eventuella svårigheter med skolgången. Barn och unga ska bli hörda och de ska ges genuin möjlighet att påverka. Eleverna ska få delta i behandlingen av de frågor som berör eleven själv utifrån åldersnivå och förutsättningar. På så sätt kan eleven påverka gemensamma överenskommelser och beslut.

8.1. Frågor som avgörs på lokal nivå och uppgörandet av utbildningsanordnarens elevvårdsplan

Utbildningsanordnaren ska göra upp en elevvårdsplan för genomförandet av den samlade elevvården[197]. För den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av den anordnarspecifika elevvården svarar en sektorsövergripande styrgrupp[198]. Elevvårdsplanen ska göras upp i samarbete med skolornas personal och elevvårdstjänsternas personal, eleverna och deras vårdnadshavare.[199] Välfärdsområdet har i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen[200] en samarbetsskyldighet vid beredningen av utbildningsanordnarens elevvårdsplan.

191 *Lag om grundläggande utbildning 14 § (477/2003) och lag om elev- och studerandevård 13 § (377/2022)*
192 *Lag om elev- och studerandevård 1 § (377/2022)*
193 *Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 3 §*
194 *Lag om elev- och studerandevård 3 § (377/2022)*
195 *Lag om elev- och studerandevård 3 § och 4 §*
196 *Hälso- och sjukvårdslag 15 a § (378/2022) och lag om elev- och studerandevård 9 § (377/2022)*
197 *Lag om elev- och studerandevård 13 § (377/2022)*
198 *Lag om elev- och studerandevård 14 §*
199 *Lag om elev- och studerandevård 13 § (377/2022)*
200 *Hälso- och sjukvårdslag 15 a § (378/2022)*

Utbildningsanordnarens elevvårdsplan[201] ersätter den lokala läroplanen för elevvårdens del. I elevvårdsplanen ingår de anordnarspecifika målen och de centrala principerna för elevvårdsarbetet samt åtgärder för att genomföra och följa upp elevvården (egenkontroll) och skolvis preciserade uppgifter för helheterna 1–5 (se nedan). I elevvårdsplanen ska utbildningsanordnaren beskriva hur man i skolorna följer upp och vid behov ser över hur planen genomförs.

Utbildningsanordnaren ska i enlighet med bestämmelserna bereda en elevvårdsplan för varje utbildningsform. Utbildningsanordnaren avgör på lokal nivå hur de nödvändiga uppgifterna om helheterna sammanställs och hur skolornas verksamhet styrs med hjälp av uppgifterna. För elevvårdstjänsternas del sker detta i samarbete med välfärdsområdet. Planen bifogas till kommunens välfärdsplan[202] för barn och unga.

Utbildningsanordnaren svarar för[203] att följande skolvisa uppgifter ingår i planen för hur elevvården ska genomföras, utvärderas och utvecklas (helheterna 1–5):

1) En uppskattning av det totala behovet av elevvård och tillgängliga elevvårdstjänster

För uppskattningen av det totala behovet av elevvård och tillgängliga elevvårdstjänster (skolhälsovård och kurators- och psykologtjänster) sammanställs uppgifter för varje skola. Uppgifterna anges i utbildningsanordnarens elevvårdsplan som årsverken för elevvårdstjänsternas personal. Med uppskattningen säkerställs elevvårdstjänsternas tillräcklighet[204] med beaktande av elevernas behov och behoven inom skolgemenskapen, genomförandet av hälsoundersökningar och förverkligandet av personaldimensioneringen samt anordnandet av tjänsterna inom lagstadgad tid.

En uppskattning av det totala behovet av elevvård

I uppskattningen av det totala behovet av elevvård ingår de nödvändiga resurserna för den individuella och den gemensamma elevvården samt för samarbetet inom elevvården. Vid uppskattningen av det totala behovet beaktas bland annat antalet skolenheter och skolornas elevantal samt särdragen i verksamhetsmiljön. Vid uppskattningen beaktas även till exempel antalet och andelen barn i olika åldrar, barn i behov av stöd för lärande och skolgång och barn med invandrarbakgrund. Vid uppskattningen utnyttjas på ett mångsidigt sätt lokal uppföljningsinformation om barnens och de ungas hälsa, välbefinnande och levnadsförhållanden, som även samlats in av eleverna och vårdnadshavarna, undervisningspersonalen och elevvårdstjänsternas personal.

En uppskattning av tillgängliga elevvårdstjänster

I utbildningsanordnarens uppskattning av de elevvårdstjänster som är tillgängliga anges antalet årsverken för elevvårdstjänsternas personal (skolhälsovården och kurators- och psykologtjänsterna).

2) Skolgemenskapens åtgärder för att främja den gemensamma elevvården

Den gemensamma elevvården är en viktig del av verksamhetskulturen inom den grundläggande utbildningen och för att utveckla denna krävs ledarskap. Främjande av elevernas hälsa och välbefinnande ingår i enlighet med 6 § i lagen om elev- och studerandevård (elevhälsa enligt läroplanen och elevhälsa som anordnas av utbildningsanordnaren) i den samlade gemensamma elevvården. Med detta avses verksamhet med hjälp av vilken man följer upp och utvecklar det gemensamma och det individuella välbefinnandet samt uppkomsten av en sund, trygg och tillgänglig lärmiljö, främjar den psykiska hälsan och lärandet och förebygger marginalisering[205]. Skolans personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet inom skolgemenskapen[206].

---

201 *Lag om elev- och studerandevård 13 § (377/2022)*
202 *Lag om elev- och studerandevård 13 § (377/2022)*
203 *Lag om elev- och studerandevård 13 § (377/2022)*
204 *Lag om elev- och studerandevård 9 a § (1146/2021), lag om elev- och studerandevård 15 § och 17 § och hälso- och sjukvårdslag 16 § (1326/2010)*
205 *Lag om elev- och studerandevård 6 §*

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan beskrivs

- *rutinerna och de centrala resultaten för uppföljningarna av elevernas välbefinnande, hälsa och trygghet samt välbefinnandet, hälsan och tryggheten inom skolgemenskapen*
- *de skolspecifika elevvårdsgruppernas ledning, sammansättning och verksamhetssätt*
- *om förebyggande av frånvaro, systematisk uppföljning av frånvaro och ingripande vid frånvaro föreskrivs[207] i kapitel 5.1 Gemensamt ansvar för skoldagen och 5.6 Frågor som avgörs på lokal nivå*
- *hur man förebygger användning av tobaksvaror och andra rusmedel och hur man ingriper i användningen av dessa*
- *samarbetet vid och rutinerna för granskningen av sundheten och tryggheten i skolmiljön och välbefinnandet bland eleverna[208]*

3) Åtgärder för att tillhandahålla de stödinsatser som behövs (individuell elevvård)

Med den individuella elevvården avses skolhälsovårdens tjänster, elevvårdens kurators- och psykologtjänster samt den sektorsövergripande elevvården för enskilda elever, som genomförs i en sektorsövergripande expertgrupp[209]. Inom den individuella elevvården följer man upp och främjar elevens helhetsmässiga hälsa, välbefinnande, delaktighet och lärande, samt förebygger problem och erbjuder tidigt stöd.

Den individuella elevvården bygger alltid på elevens och vid behov vårdnadshavarens samtycke. Elevens delaktighet och åsikter ska tas i beaktande vid åtgärderna och lösningarna i enlighet med dennes ålder och utvecklingsnivå[210]. Inom den individuella elevvården ska man följa bestämmelserna om sekretess samt mottagande och utlämnande av uppgifter[211].

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan beskrivs

- *hur eleven hänvisas till elevvårdstjänsterna (skolhälsovård, kurators- och psykologtjänster[212])*
- *hur den sektorsövergripande expertgruppen till stöd för en enskild elev sammansätts, hur samtycke inhämtas och hur man deltar i arbetet*
- *hur elevvårdsjournalerna[213] utarbetas och förvaras samt hur en ansvarsperson för utbildningsanordnarens elevvårdsregister utses*
- *anordnandet av nödvändig elevvård[214] i samband med en disciplinär åtgärd eller att eleven förvägras att delta i undervisning*
- *förfaringssätten i skolan (inklusive inhämtande av samtycke) för lärarens bedömning av hur eleven mår och klarar sig i skolan vid den omfattande hälsoundersökningen[215] i årskurs 1, 5 och 8*
- *rutinerna för att meddela om specialdiet eller medicinering för eleven under skoldagen.*

4) Samarbetet med eleverna och deras familjer samt personalen i skolan och andra aktörer som stöder elevernas välbefinnande

---

206 *Lag om elev- och studerandevård 4 §*
207 *Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010) 16 § och statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga (338/2011) 12 §*
208 *Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010) 16 § och statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga (338/2011) 12 §*
209 *Lag om elev- och studerandevård 5 §*
210 *Lag om elev- och studerandevård 18 §*
211 *EU:s dataskyddsförordning (679 /2016), dataskyddslag (1050/2018), lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), lag om elev- och studerandevård 22 § (377/2022) och 23 §, lag om grundläggande utbildning 40 § (1288/2013), lag om patientens ställning och rättigheter (1992/785) och lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (2000/812)*
212 *Lag om elev- och studerandevård 16 § (377/2022)*
213 *Lag om elev- och studerandevård 20 § och 21 § (377/2022)*
214 *Lag om grundläggande utbildning 36 § 3 mom. och 36 h § (163/2022)*
215 *Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga (338/2011) 7 §*

Elevvården är en gemensam uppgift för alla som arbetar i skolgemenskapen och elevvårdstjänsternas personal[216]. Det centrala inom elevvården är att eleverna, vårdnadshavarna, undervisningsväsendets personal och elevvårdstjänsternas personal samt samarbetspartnerna är delaktiga i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av verksamhetssätten inom elevvården. Detta förutsätter gemensamma verksamhetssätt och samarbete i synnerhet mellan utbildningsanordnaren och välfärdsområdet.

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan beskrivs

- *hur eleverna, vårdnadshavarna, undervisningsväsendets personal och elevvårdstjänsternas personal tar del i utarbetandet av utbildningsanordnarens elevvårdsplan och genomförandet av den gemensamma elevvården[217]*
- *hur man ser till att skolans undervisningspersonal och den övriga personalen introduceras i och innehar den kompetens som behövs inom den gemensamma elevvården*
- *det [218]sektorsövergripande samarbetet[219] inom elevvården i samband med stöd för lärande och skolgång, flexibel grundläggande utbildning och sjukhusundervisning*
- *samarbetet med andra aktörer som stöder elevernas välbefinnande, såsom ungdomsarbetet, barnskyddet, specialsjukvården och polisen*
- *hur eleverna, vårdnadshavarna, personalen och samarbetspartnerna informeras om principerna för och verksamheten inom den gemensamma och individuella elevvården[220].*

5) Planer för hur eleverna ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier samt krisplanen

Eleven har rätt till en trygg skolmiljö. Det innebär såväl fysisk, psykisk, social och pedagogisk trygghet[221]. Utbildningsanordnaren bär ansvaret för systematisk utveckling av verksamhetskulturen, gemensam beredning och utarbetande av gemensamma tillvägagångssätt tillsammans med skolorna i syfte att säkra tryggheten. Utbildningsanordnaren introducerar sin personal och elevvårdstjänsternas personal i förfaringssätten i olika problemsituationer och sköter kommunikationen om och uppdateringen av planerna.

Planer för hur eleverna ska skyddas mot våld, mobbning och trakasserier

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan beskrivs separat åtgärderna för att förebygga våld, mobbning och trakasserier, följa upp deras förekomst och ingripa i problemsituationer samt rutinerna som förutsätts för uppföljningen efteråt. I planen beskrivs lärarens eller rektorns skyldighet att meddela om trakasserier, mobbning, diskriminering eller våld som skett i lärmiljön eller under skolvägen och som kommit till hans eller hennes kännedom, till vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare för de inblandade eleverna[222]. Dessutom beskrivs förfaringssätten för att hänvisa eleverna som är i behov av stöd (både eleven som misstänks för gärningen och eleven som utsatts) till elevvårdstjänsterna. En beskrivning av samarbetet med vårdnadshavarna och myndigheterna, inklusive förfaringssätten gällande anmälningsskyldigheten till socialvården och/eller polisen, är en del av planen[223].

Krisplan (plan för kriser, hot och faror)

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan ingår en krisplan, där agerandet vid plötsliga kriser och hotfulla eller farliga situationer ska beskrivas. I planen beskrivs hur man förebygger och förbereder sig på samt agerar i krissituationer och hur man övar beredskapen att agera. I planen beskrivs dessutom principerna för ledningen av helheten, samarbetet samt arbets- och

---

216 Lag om elev- och studerandevård 4 §
217 Lag om elev- och studerandevård 13 § (377/2022)
218 Lag om grundläggande utbildning 16 a § och 17 § (1288/2013)
219 Lag om grundläggande utbildning 20 d § och Regeringens proposition RP 212/2024
220 Lag om elev- och studerandevård 11 §
221 Lag om grundläggande utbildning 29 § (1267/2013)
222 Lag om grundläggande utbildning 29 § (163/2022)
223 Lag om grundläggande utbildning 40 §, lag om elev- och studerandevård 23 §, barnskyddslag (417/2007) 25 § och socialvårdslag (1301/2014) 35 §

ansvarsfördelningen. I planen beskrivs principerna för den interna och externa kommunikationen samt informationsgången mellan utbildningsanordnaren och skolan. Krisplanen ska beredas i samarbete med myndigheterna i välfärdsområdet och övriga nödvändiga myndigheter med beaktande av övriga anvisningar för kriser och hotfulla eller farliga situationer samt principerna för anordnandet av psykosocialt stöd.

9. Möjligheter att studera modersmål och litteratur, det andra inhemska språket och främmande språk

9.1. Studier i lärokurserna i modersmål och litteratur

Inom läroämnet modersmål och litteratur ingår i dessa läroplansgrunder följande tolv lärokurser: svenska och litteratur, finska och litteratur, samiska och litteratur, romani och litteratur, teckenspråk och litteratur, modersmål för elever med annat modersmål, svenska och finska som andraspråk och litteratur, svenska och finska för samisktalande samt svenska och finska för teckenspråkiga. Som modersmål för elever med annat modersmål är det möjligt att undervisa något annat språk än de som ovan nämnts i enlighet med timantalet i modersmål och litteratur eller i enlighet med 8 § i statsrådets förordning 422/2012, ifall utbildningsanordnaren erbjuder det och vårdnadshavaren har valt detta språk som elevens modersmål. Dessutom kan man med separat finansiering erbjuda undervisning i elevens eget modersmål. Inom det andra inhemska språket ingår A- och B-lärokurser och de modersmålsinriktade lärokurser som är avsedda för tvåspråkiga elever.

Inom läroämnet modersmål och litteratur och det andra inhemska språket ska eleverna läsa de olika lärokurserna i enlighet med vad som anges i tabellen nedan, och enligt vad utbildningsanordnaren erbjuder och vårdnadshavaren väljer. Med elevens modersmål avses i detta fall skolans undervisningsspråk (svenska, finska eller samiska) eller något annat språk som vårdnadshavaren uppgett.

Elevens modersmål		***Lärokurs i läroämnet modersmål och litteratur***	***Det andra inhemska språket***	***Det andra inhemska språket***
		gemensam	*gemensam*	*valfri*
svenska		*svenska och litteratur*	*finska*	*-*
finska		*finska och litteratur*	*svenska*	*-*
samiska		*samiska och litteratur samt svenska eller finska för samisktalande*	*-*	*finska eller svenska*
samiska		*svenska eller finska och litteratur samt samiska och litteratur*	*finska eller svenska*	*-*
romani		*svenska eller finska och litteratur samt romani och litteratur*	*finska eller svenska*	*-*
teckenspråk		*teckenspråk och litteratur samt svenska eller finska för teckenspråkiga*	*-*	*finska eller svenska*
annat modersmål		*annat modersmål med hela timantalet för modersmål och litteratur eller i enlighet med 8 § i statsrådets förordning 422/2012 samt svenska eller finska som andraspråk*	*-*	*finska eller svenska*

9.2. Lärokurser i det andra inhemska språket och främmande språk

Elevernas studieprogram innehåller minst en lång och en medellång lärokurs i språk. Av dessa ska det ena vara det andra inhemska språket (svenska eller finska) och det andra något främmande språk eller samiska. Långa lärokurser innebär A-lärokurser samt modersmålsinriktade lärokurser i svenska och finska. B1-lärokurserna är medellånga lärokurser. Dessutom kan

utbildningsanordnaren erbjuda olika långa lärokurser i andra språk som valfria och frivilliga språkstudier.

För läroämnet det andra inhemska språket har det inom dessa grunder fastställts sex lärokurser: modersmålsinriktad finska och svenska, lång lärokurs (A-lärokurs) i finska och svenska samt medellång lärokurs (B1-lärokurs) i finska och svenska.

I läroämnet främmande språk har det fastställts sju olika lärokurser: lång lärokurs (A-lärokurs) i engelska, i annat främmande språk och i samiska, medellång lärokurs (B1-lärokurs) i främmande språk samt kort lärokurs (B2-lärokurs) i främmande språk, samiska och latin.

Beskrivningen av lärokursen i främmande språk kan tillämpas på alla språk som inte har språkspecifik lärokursbeskrivning. På basis av grunderna ska utbildningsanordnaren utarbeta språkspecifika tillämpningar. För engelska språket utarbetas endast A-lärokurs. Vid behov kan man lokalt utarbeta en lärokursbeskrivning för engelska som B1- eller B2-språk genom att använda lärokurserna B1 och B2 för främmande språk som modell. Den kunskapsnivå för växande språkkunskap som fastställs i grunderna lämpar sig för europeiska språk som använder ett skriftsystem som grundar sig på alfabetet. För andra språk låter utbildningsanordnaren utarbeta en läroplan som följer dessa grunder i tillämpliga delar.

10. Särskilda frågor som anknyter till språk och kultur

All undervisning ska följa de gemensamma målen och principerna som fastställs i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Elevernas språkliga färdigheter och kulturella bakgrund ska beaktas i den grundläggande utbildningen. Varje elevs språkliga och kulturella identitet ska stödjas på ett mångsidigt sätt. Eleverna handleds att känna till, förstå och respektera den rätt till eget språk och egen kultur[224] som varje medborgare enligt grundlagen har.

Målet är att lära eleverna att värdesätta olika språk och kulturer samt att främja två- och flerspråkighet och på så sätt stärka elevernas språkliga medvetenhet och metalingvistiska färdigheter. I skolarbetet kan ingå flerspråkiga undervisningssituationer där lärarna och eleverna använder alla de språk de kan. Den kunskap som eleverna, deras vårdnadshavare och andra i elevernas umgängeskrets har om naturen, levnadsvanor, historia, språk och kulturer inom det egna språk- och kulturområdet ska tas tillvara i undervisningen. Elevernas kulturella litteracitet kan stärkas med hjälp av mediekunskap och genom att ta tillvara elevernas och deras familjers erfarenheter av mediekultur.

Vid behov kan en plan för varje elevs lärande göras upp. Planen ska till tillämpliga delar innehålla samma delområden som den plan för elevens lärande som görs upp inom intensifierat stöd och som beskrivs i avsnittet Plan för elevens lärande inom intensifierat stöd.

Enligt lagen om grundläggande utbildning är undervisningsspråket[225] antingen finska eller svenska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen meddelas på något annat språk än elevens egna ovan nämnda språk, om detta inte äventyrar elevens möjligheter att följa undervisningen.

Vanda är en starkt tvåspråkig kommun och det är viktigt att utnyttja olika språkmedvetna metoder i undervisningen för att stödja elevernas språkutveckling. Varje lärare är förutom klass- eller ämneslärare också lärare av språket i sitt eget ämne.

Vid behov ordnas det svenskspråkig undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen i Vanda och undervisning i svenska som andraspråk. Elever med annat modersmål än svenska eller finska kan få undervisning i eget modersmål två årsveckotimmar. Detsamma gäller elever som vill upprätthålla språkkunskaper som hen fått t.ex. genom en längre utomlandsvistelse.

Undervisning av romani, same eller teckenspråk kan ordnas i samarbete med huvudstadsregionens andra kommuner ifall det uppstår behov för det.

10.1. Samer och samisktalande

Det särskilda målet för den grundläggande utbildningen för samer och samisktalande är att stödja eleverna att bli delaktiga i sitt språk, sin kultur och sin gemenskap och ge dem möjlighet att tillägna sig det samiska kulturarvet. Målet är att öka elevernas förmåga att komma till rätta i samiskspråkig miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska.

Elever som bor på samernas hembygdsområde och behärskar samiska ska huvudsakligen undervisas på samiska[226]. När den grundläggande utbildningen sker på samiska, är dess särskilda mål att stärka kunskaperna i samiska och användningen av det samiska språket. Undervisningen ska basera sig på ett socialt perspektiv på språket. Gemenskapsbanden

224 *Finlands grundlag (731/1999) 17 §*
225 *Lagen om grundläggande utbildning 10 § 1 mom. (1288/1999)*
226 *Lagen om grundläggande utbildning 10 § 2 mom.*

och delaktigheten stärks, när eleverna lär sig att använda språket på ett för gemenskapen kännetecknande sätt.

Undervisningen i samiska och samisk litteratur ska beakta de olika samiska språken och dialekterna och den kulturella medvetenhet som är förknippad med språket. Eleverna ska lära sig förstå betydelsen av språkliga val och hur de påverkar deras omgivning samt vikten av att bygga upp ett positivt kommunikationsklimat som en del av det egna livet och den språkliga umgängesfostran. När språkkunskaperna utvecklas får eleverna färdigheter att delta och påverka i gemensamma ärenden och att fatta beslut. Undervisningen ska öka elevernas förståelse och uppskattning för den egna språkliga och kulturella bakgrunden och dess betydelse för dem själva, gemenskapen och samhället, såväl som för andra ursprungsfolk. Eleverna ska få lära sig att förstå och värdesätta också andra språk och kulturer.

10.2. Romer

Det särskilda målet för undervisningen för romer är att stärka elevernas identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur. Romernas ställning som en etnisk och kulturell minoritet ska beaktas i undervisningen. Undervisningen ska i samarbete med hemmen stärka bevarandet av det romska språk- och kulturarvet.

Man ska sträva till att eleverna får undervisning i romani och i mån av möjlighet undervisning på romani. I undervisningen ska elevernas ålder och kunskaper i romani beaktas och den romska gemenskapen samt romska medier utnyttjas.

10.3. Teckenspråkiga

Det särskilda målet för undervisningen för teckenspråkiga är att stärka elevernas teckenspråkiga identitet och medvetenhet om sin kultur och den teckenspråkiga gemenskapen. Den teckenspråkiga gemenskapen och teckenspråkiga medier ska utnyttjas i undervisningen. Elever som använder teckenspråk kan vara döva, ha nedsatt hörsel eller vara hörande.

Enligt lagen om grundläggande utbildning ska hörselskadade vid behov också få undervisning på teckenspråk[227]. Enligt motiveringarna i lagen ska åtminstone döva som har lärt sig teckenspråk som sitt första språk[228] ges undervisning på teckenspråk. Den grundläggande utbildningen för teckenspråkiga kan genomföras antingen i en teckenspråkig grupp eller i en grupp som består av teckenspråkiga elever och elever som använder talat språk. Målet för den grundläggande utbildningen för teckenspråkiga är att stärka elevernas kunskaper i teckenspråket och öka deras förmåga att komma till rätta i olika miljöer.

Undervisningen i teckenspråk och teckenspråkig litteratur stärker elevernas förmåga att kommunicera på teckenspråk. När de kommunikativa färdigheterna utvecklas får de färdigheter att delta och påverka i gemensamma ärenden och att fatta beslut. Teckenspråkiga hörande elever ska i mån av möjlighet ges undervisning i teckenspråk. Undervisningen ska öka elevernas förståelse för vad kommunikation på teckenspråk betyder för dem själva och den teckenspråkiga gemenskapen.

10.4. Andra flerspråkiga elever

Undervisningen för andra flerspråkiga elever har som särskilt mål att stödja elevernas flerspråkighet och utvecklingen av deras identitet och självkänsla. Det ger eleverna förutsättningar att utvecklas till balanserade och aktiva samhällsmedlemmar. Elevernas bakgrund och utgångsläge, såsom modersmål och kultur och hur länge de bott i Finland, ska beaktas i undervisningen.

---

227 Lag om grundläggande utbildning 10 § 2 mom.

228 Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om utbildning 86/1997

Flerspråkiga elever ska uppmuntras att använda de språk de kan på ett mångsidigt sätt under lektionerna i olika läroämnen och i övrig verksamhet i skolan. Genom att utveckla och använda sitt modersmål tillägnar sig eleven och lär sig kommunicera om innehållet i olika läroämnen också på sitt modersmål. Enligt Finlands grundlag har alla som bor i Finland rätt att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Eleverna ska i mån av möjlighet ges undervisning i sitt eget modersmål.

Enligt statsrådets förordning kan invandrare i stället för att följa lärokursen i modersmål och litteratur som bestäms av skolans undervisningsspråk, helt eller delvis undervisas i svenska eller finska enligt en lärokurs som är speciellt avsedd för invandrare[229]*. En elev ska studera enligt lärokursen Svenska som andraspråk och litteratur, om elevens språkfärdigheter är bristfälliga inom ett eller flera områden och inte räcker till för att eleven ska kunna delta i den dagliga kommunikationen och i skolarbetet som en jämbördig medlem i skolgemenskapen, eller om elevens kunskaper i svenska i övrigt inte räcker till för studier enligt lärokursen Modersmål och litteratur (se även Svenska som andraspråk och litteratur).*

Vid sidan om undervisningen i elevens eget modersmål och undervisningen i svenska eller finska, ska eleverna även vid behov ges stöd inom andra områden av lärandet för att garantera jämlika förutsättningar för lärande. För en invandrarelev kan man utarbeta en plan för elevens lärande som kan utgöra en del av elevens integrationsplan.

10.5. Frågor som avgörs på lokal nivå

Då läroplanen görs upp beaktas särskilda lokala, språkliga och kulturella frågor och man beslutar om hur undervisningen ska ordnas. Vid uppgörandet av läroplanen ska man samarbeta med eleverna, vårdnadshavarna och ifrågavarande språkliga och kulturella gemenskaper.

I läroplanen ska utbildningsanordnaren besluta och beskriva

- *hur man beaktar elevernas språk, språkliga färdigheter och kultur i skolarbetet och hur deras undervisning ordnas i praktiken*
- *med vilka åtgärder elevernas språkliga och kulturella identitetsutveckling stöds*
- *om man använder en plan för lärande som stöd för elevens studier samt hur strukturen och det centrala innehållet i planen ser ut.*

229 *Statsrådets förordning (422/2012) 8 § 2 mom.*

11. Undervisning på två språk

Skolans undervisningsspråk[230] *är antingen svenska eller finska och i vissa fall samiska, romani eller teckenspråk. I undervisningen kan enligt lagen om grundläggande utbildning även andra språk utöver skolans egentliga undervisningsspråk användas, om man bedömer att det inte försämrar elevernas möjligheter att följa med undervisningen. I en särskild undervisningsgrupp eller skola kan undervisningen huvudsakligen eller helt ges på ett annat språk.*

Undervisningsspråket som fastställs i lagen om grundläggande utbildning bestämmer på vilket språk undervisningen i modersmål och litteratur[231] *ges. Timantalet*[232] *i modersmål och litteratur och A1-språket kan dock vid behov slås ihop i enlighet med statsrådets förordning. Av det sammanlagda antalet timmar ska i så fall minst hälften undervisas på skolans egentliga undervisningsspråk.*

För att trygga samarbetet mellan hem och skola ska information avsedd till vårdnadshavaren och centrala dokument finnas tillgängliga på undervisningsspråket som fastställs i lagen om grundläggande utbildning och vid behov på skolans övriga undervisningsspråk.

Undervisningen kan genomföras som omfattande undervisning på två språk, som kan indelas i tidigt fullständigt språkbad i de inhemska språken och annan omfattande undervisning på två språk. Den kan också ges som mindre omfattande undervisning på två språk, som här går under benämningen språkberikad undervisning. Ibland genomförs undervisning på två språk i form av språkbad på andra språk än de inhemska språken. Sådan undervisning, liksom eventuella kortare språkbadsprogram, betraktas här som övrig undervisning på två språk.

Utbildningsanordnaren erbjuder inte undervisning på två språk inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen.

11.1. Frågor som avgörs på lokal nivå

Ifall utbildningsanordnaren erbjuder undervisning på två språk i någon form ska utbildningsanordnaren i läroplanen besluta och beskriva

- *för vem undervisningen är avsedd och principerna för antagningen av elever*
- *timfördelningen mellan språkbadsspråket/målspråket och skolans undervisningsspråk*
- *vilka läroämnen eller vilka innehållsområden i läroämnena som undervisas på skolans undervisningsspråk respektive språkbadsspråket/målspråket; ifall det är skäl att se över situationen separat för varje läsår ska man i läroplanen definiera hur granskningen ska göras och hur den ska beskrivas i läsårsplanen*
- *de centrala språkliga målen för de läroämnen som undervisas på språkbadsspråket/ målspråket*
- *målen och innehållet för språkbadsspråket/målspråket per årskurs.*

För tidigt fullständigt språkbad besluts och beskrivs ytterligare

- *vilka innehåll i läroämnet modersmål och litteratur som undervisas på skolans undervisningsspråk respektive språkbadsspråket.*

För omfattande undervisning på två språk besluts och beskrivs ytterligare

- *hur undervisningen ordnas för sådana elever som bor en kort tid i Finland och inte kan studera på varken undervisningsspråket eller målspråket*
- *om lämplighetsprov används för antagningen av elever och hur de inverkar på antagningen.*

230 *Lag om grundläggande utbildning 10 §*
231 *Lag om grundläggande utbildning 12 §*
232 *Statsrådets förordning (422/2012) 8 §*

12. Undervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip

Utbildningsanordnaren erbjuder inte undervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen.

13. Valfrihet i den grundläggande utbildningen

Det allmänna målet för de valfria studierna i den grundläggande utbildningen är att fördjupa lärandet, bredda studierna och förbättra förutsättningarna för fortsatta studier. De valfria studierna ger eleverna möjlighet att utveckla sina kunskaper utifrån sina egna intressen. Valfriheten stödjer studiemotivationen och utvecklar förmågan att välja.

Inom det svenskspråkiga serviceområdet i Vanda erbjuds valfria ämnen i musik eller svenska och litteratur från och med årskurs 3.

Undervisning i musikklasser sker i årskurs 3-6 i Mårtensdals skola. Intensifierad musikundervining ges i årskurs 7-9 i Helsinge skola. Eleverna väljs till musikklass eller intensifierad musikundervisning på basen av lämplighetstest. Ansökan sker i årskurs 2 och 6.

Valfrihet i den grundläggande utbildningen förverkligas också genom temadagar och -projekt, där eleverna själva får välja i vilken verksamhet de deltar.

I årskurs 7-9 kan eleverna välja mellan främmande språk (tyska eller franska), huslig ekonomi, slöjd, bildkonst, musik, informationsteknik och företagsamhet. Eleverna i årskurs 7 kan välja ett extra B2-språk, resten av ämnen väljs för årskurs 8 och 9. Dessutom erbjuds mångvetenskapliga lärområden i årskurs 8 och 9 som specificeras skilt för varje läsår i skolans läsårsplan.

13.1. Valfria timmar i konst- och färdighetsämnen

I statsrådets förordning fastställs ett minimiantal timmar gemensam undervisning för varje konst- och färdighetsämne (musik, bildkonst, slöjd, gymnastik, huslig ekonomi) i årskurs 1–6 och 7–9. Konst- och färdighetsämnena anvisas i årskurs 1–6 ytterligare sammanlagt sex årsveckotimmar och i årskurs 7–9 sammanlagt fem årsveckotimmar, som i timfördelningen går under namnet valfria konst- och färdig-hetsämnen. Utbildningsanordnaren beslutar om användningen av de valfria timmarna.

De årsveckotimmar som anvisats valfria konst- och färdighetsämnen kan i den lokala läroplanen fördelas mellan musik, bildkonst, slöjd, gymnastik och huslig ekonomi på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar. Alternativt kan årsveckotimmar eller en del av dem erbjudas så att eleverna har möjlighet att välja. Valfria timmar kan användas för att ordna intensifierad undervisning ifall man i den lokala läroplanen betonar vissa konst- och färdighetsämnen eller ämneshelheter som består av dessa.

Lärokurserna i konst- och färdighetsämnen består av minimiantalet timmar i läroämnet och möjliga timmar i valfria konst- och färdig-hetsämnen. De valfria konst- och färdighetsämnena bedöms som en del av lärokurserna i den gemensamma undervisningen i konst- och färdighetsämnen och bedöms således inte separat i betyg som an-vänds i den grundläggande utbildningen.

13.2. Valfria ämnen

Syftet med de valfria ämnena är att fördjupa och bredda elevens kunskaper enligt elevens val. Det sammanlagda antalet årsveckotimmar för de valfria ämnena i årskurs 1–9 är minst nio. Som valfritt ämne kan utbildningsanordnaren erbjuda fördjupade och tillämpade ämnen eller ämneshelheter som består av flera läroämnen och som lämpar sig för den grundläggande utbildningen och stöder dess mål. De valfria ämnena ska främja de mål som fastställts för den grundläggande utbildningen.[233] Fördjupade valfria lärokurser ska fördjupa och/eller bredda målen och innehållet i de gemensamma läroämnena. Tillämpade valfria ämnen kan innehålla element från flera

233 *Statsrådets förordning (422/2012) 6 §*

olika läroämnen eller från mångsidig kompetens. Tillämpade valfria ämnen bidrar till att främja samarbetet mellan läroämnena, till exempel inom konst- och färdighetsämnen, informations- och kommunikationsteknik, konsument- och ekonomikunskap, global fostran och studier i drama.

Utbildningsanordnaren beslutar vilka valfria ämnen som erbjuds. Utbildningsanordnaren ska vid beslut om utbud av valfria ämnen och bedömning av dem beakta grunderna för antagning av studerande till andra stadiet[234]*.*

I timfördelningen som fastställs i statsrådets förordning reserveras nio årsveckotimmar för valfria ämnen i årskurs 1–9. Ifall minimiantalet årsveckotimmar (225 åvt) enligt förordningen om grundläggande utbildning överskrids i den timfördelning som utbildningsanordnaren godkänt-, kan det överskridande antalet timmar också innehålla valfria ämnen. De årsveckotimmar som anvisats för de valfria ämnena kan användas för ordnandet av intensifierad undervisning.

13.3. Frivilliga och valfria lärokurser i främmande språk

För de främmande språkens del fastställer grunderna för läroplanen målen och det centrala innehållet för de frivilliga och valfria språk som undervisas som A2- och B2-språk. Om eventuella andra valfria språk och om målen och innehållet i dem bestäms i den lokala läroplanen.

Undervisningen i det frivilliga A-språket (A2-språket) ska omfatta minst 12 årsveckotimmar. För anordnandet av undervisningen kan användas de årsveckotimmar som reserverats för valfria studier och de årsveckotimmar som överstiger minimitimantalet för grundläggande utbildning. Ifall A2-språket är det andra inhemska språket används de årsveckotimmar som reserverats för B1-språket. Det frivilliga A-språkets årsveckotimmar fördelas på årskurserna på det sätt som utbildningsanordnaren beslutar. Målen och kriterierna för slutbedömningen är de samma som i det för alla gemensamma A-språket.

Undervisningen i det frivilliga B-språket (B2-språk) ska omfatta minst fyra årsveckotimmar.

234 *Undervisnings- och kulturministeriets förordning om grunderna för antagning av studerande inom grundläggande yrkesutbildning (4/2013); Undervisningsministeriets förordning om grunderna för antagning av studerande i gymnasieutbildningen (856/2006)*

14. Bilagor

BILAGA 1 Mål, innehåll och bedömning av elevens lärande i undervisning i samiska som kompletterar den grundläggande utbildningen

BILAGA 2 Mål, innehåll och bedömning av elevens lärande i undervisning i romani som kompletterar den grundläggande utbildningen

BILAGA 3 Mål, innehåll och bedömning av elevens lärande i undervisning i elevens eget modersmål som kompletterar den grundläggande utbildningen

15. Enhetligheten i den grundläggande utbildningen och samarbetet i övergångsskedena

Övergången från föreskolundervisningen till den grundläggande utbildningen förutsätter ett samarbete mellan skolornas personal. Informationen överförs enligt ”Från förskolan till ettan" processen. För att stärka samarbetet mellan förskolan och den grundläggande utbildningen genomförs minst två gemensamma aktiviteter eller verksamhetshelheter, där förskolebarnen och skolans elever deltar tillsammans. Skolans rektor och daghemsföreståndaren ansvarar tillsammans för förverkligandet av samarbetet. Därtill bekantar sig skolans lärare med läroplanen för förskoleundervisningen och planen för småbarnspedagogik. Personalen i förskolan bekantar sig i sin tur med skolans läroplan.

Övergången från årskurs 6 till 7 förutsätter samarbete mellan skolornas personal och att nödvändig information delges. Kommunikationen mellan hem och skola betonas vid övergången. Vårdnadshavaren anmäler sitt barn till årskurs 7 i januari. I samband med anmälningen till årskurs 7 kan vårdnadshavaren ansöka om studieplats i intensifierad musikundervisning. Rektorn för årskurs 7-9 ansvarar för att ett överföringsmöte ordnas där klassläraren för årskurs 6, speciallärare, samt studiehandledare och rektor för mottagande skola deltar. Annan elevvårdspersonal kan delta vid behov. Ett informationsmöte ordnas för elever och vårdnadshavare under våren. Under besöksdagen i maj har eleverna möjlighet att bekanta sig med skolan och sina blivande klasskamrater.

Elevens flytt från den grundläggande utbildningen till andra stadiet stöds av ett mångsidigt samarbete mellan de olika läroanstalterna. Eleverna ges möjlighet att bekanta sig med skolor på det andra stadiet i form av skolbesök och genom att ta del av olika presentationer och mässor. Eleven bekantar sig också med arbetslivet under två veckors tid under årskurs 9.

16. Språkprogram

I de svenskspråkiga skolorna i Vanda är finska obligatoriskt som A1-språk fr.o.m. åk 1 och engelska som A2-språk fr.o.m. åk 3. På årskurserna 7-9 erbjuds tyska och franska som valbara B2-språk.

De valfria ämnena beskrivs i kapitel 13 i föreliggande läroplan.

17. Timfördelning grundläggande utbildning i Vanda på svenska

Timfördelning för grundläggande utbildningen på svenska i Vanda										
Ämne	**åk 1**	**åk 2**	**åk 3**	**åk 4**	**åk 5**	**åk 6**	**åk 7**	**åk 8**	**åk 9**	
Modersmål och litteratur	8	7	6	6	5	4	3	3	4	46
A1-språk finska	1	1	2	2	2	3	2	3	2	18
B1-finska						3	2	3	2	10
A2-språk engelska			2	2	2	2	2	2	2	14
Matematik	3	4	4	4	4	4	3	4	4	34
Omgivningslära	2	2	3	3	2	2				14
Biologi och geografi							1,67	2,67	2,67	7
Fysik och kemi							1,33	2,67	3	7
Hälsokunskap							1	1	1	3
Religion/ livsåskådning	1	1	1	1	2	1	1	1	1	10
Historia					1	2	2	2		7
Samhällslära					1	1			3	5
Musik	1	1	1	1	2	2	2			10
Bildkonst	1	1	1	1	2	2	2			10
Slöjd	2	2	2	2	2	2	3			15
Gymnastik	2	2	2	2	2	3	2	3	2	20
Huslig ekonomi							3			3
Valfria konst- och färdighetsämnen								2	2	4
Elevhandledning							0,67	0,67	0,67	2
MåBra								0,67	0,33	1
Valfria ämnen (B2 ingår)*							(2)	2	2	6
Valfria ämnen: Mångvetenskapliga lärområden								1	1	2

		21	21	24	24	27	28	31,67	30,67	30,67	
Timfördelning för musikklass på svenska i Vanda											
Ämne		**åk 1**	**åk 2**	**åk 3**	**åk 4**	**åk 5**	**åk 6**	**åk 7**	**åk 8**	**åk 9**	
Modersmål och litteratur		8	7	5	5	5	4	3	3	4	44
A1-språk finska		1	1	2	2	2	3	2	3	2	18
B1-språk finska							3	2	3	2	10
A2-språk engelska				2	2	2	2	2	2	2	14
Matematik		3	4	4	4	4	4	3	4	4	34
Omgivningslära		2	2	3	3	2	2				14
Biologi och geografi								1,67	2,67	2,67	7
Fysik och kemi								1,33	2,67	3	7
Hälsokunskap								1	1	1	3
Religion/ livsåskådning		1	1	1	1	2	1	1	1	1	10
Historia						1	2	2	2		7
Samhällslära						1	1			3	5
Musik		1	1	2	3	4	3	3	3	3	23
Bildkonst		1	1	1	1	1	2	2			9
Slöjd		2	2	2	1	1	1	2			11
Gymnastik		2	2	2	2	2	3	2	3	2	20
Huslig ekonomi								3			
Valfria konst- och färdighetsämnen											
Elevhandledning								0,67	0,67	0,67	2
MåBra									0,67	0,33	1
Valfria ämnen (B2 ingår)*								2	2	2	6
Valfria ämnen: Mångsidiga lärområden											
		21	21	24	24	27	28	31,67	30,67	30,67	

18. Handledningsplan

Handledningsplanen finns i läsårsplanen.

19. Intensifierad undervisning

Intensifierad undervisning erbjuds i musik.

20. Årskurs 1-2

20.1. Att utvecklas till skolelev

Utöver de gemensamma uppdragen har varje årskurshelhet i den grundläggande utbildningen sitt särskilda uppdrag. Uppdraget förutsätter att elevernas ålder och utvecklingsnivå beaktas och att undervisningen planeras så att övergångarna löper smidigt och tryggt.

Undervisningen i årskurserna 1–2 ska ta hänsyn till de färdigheter som eleverna tillägnat sig i förskoleundervisningen och tidigare inom småbarnspedagogiken. Det särskilda uppdraget i årskurserna 1–2 är att ge eleverna förutsättningar att utveckla en positiv bild av sig själva som lärande individer och skolelever samt färdigheter för fortsatt arbete och lärande. I början av den grundläggande utbildningen är det särskilt viktigt att man följer med varje elevs lärande så att man kan garantera att eleven har förutsättningar att göra framsteg i sina studier.

Det är viktigt att varje elev får uppmuntrande respons och möjlighet att känna glädje över att lära sig och av att lyckas. Eleverna ska uppmuntras att föra fram sina intressen och att bli intresserade av nya fenomen. Undervisningen ska vara tillräckligt utmanande med tanke på varje elevs behov. Mobbning och diskriminerande beteende ska inte tillåtas i skolan. Eleverna ska uppmuntras att arbeta tillsammans, att ta egna initiativ och att ta ansvar för sina skoluppgifter. Särskild vikt ska fästas vid att utveckla elevernas språkliga, sociala och motoriska färdigheter och varje elevs individuella utveckling och minnesförmåga. Målet är att upptäcka svårigheter gällande utvecklingen och lärandet i ett tidigt skede och att ge stöd i rätt tid. Arbetssätten ska vara åskådliga och konkreta och präglas av lek och spel, fantasi och berättelser. Tillsammans med hemmen ska man stödja eleverna vid skolstarten och i att utvecklas till skolelever.

I årskurserna 1-2 blir förskoleundervisningens lärområden till läroämnen men undervisningen kan fortsättningsvis i huvudsak vara helhetsskapande. Elevernas initiativförmåga, förmåga att arbeta tillsammans och förstå samband mellan olika företeelser stärks genom att man förverkligar olika mångvetenskapliga lärområden. Då uppstår också fler tillfällen till samarbete såväl med förskoleundervisningen som med de högre årskurserna.

20.2. Övergången mellan förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen

Barnets övergång från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen förutsätter systematiskt samarbete mellan personalen i förskolan och personalen i nybörjarundervisningen. Man behöver känna till varandras lärmiljöer, verksamhetssätt och styrdokument. Det är viktigt att samarbeta med hemmen och att bygga upp ett ömsesidigt förtroende. Varje barns situation, förutsättningar för lärande och behov ska beaktas. Barns eventuella behov av stöd för lärande och skolgång ska tryggas vid skolstarten och man ska också utreda behov och möjligheter för barnen att delta i morgon- och eftermiddagsverksamhet och klubbverksamhet. Barnen ska uppmuntras att vara stolta över de färdigheter de fått under tiden i förskolan. De ska sporras att ansluta sig till den nya gruppen och att samverka med de vuxna som de möter i den nya miljön.

Barnen och vårdnadshavarna ska informeras om det språkprogram som skolan erbjuder. Redan innan undervisningen i A1-lärokursen inleds kan barnen preliminärt få ta del av de språk utbildningsanordnaren erbjuder genom att till exempel ordna språkduschar antingen i förskoleundervisningen eller på hösten i årskurs 1 om språkundervisningen inleds under vårterminen. I språkduscharna kan barnen ta del av språket eller språken till exempel med hjälp av sång, lek, spel och rörelse. Temana väljs tillsammans med barnen utgående från deras intressen. Man kan ordna språkduscharna i samband med den övriga verksamheten eller reservera tid för dem i form av undervisningsstunder.

För att stöda barnets övergång från förskolan till den grundläggande utbildningen krävs att nödvändig information överförs från förskolan till skolan. Informationen överförs enligt "Från

förskolan till ettan” processen. I maj ordnas en nybörjardag på alla skolor då förskolebarnen har möjlighet att bekanta sig med skolan och sina blivande klasskamrater.

20.3. Övergången mellan årskurs 2 och 3

Vid övergången är det viktigt att försäkra sig om att eleven behärskar de grundfärdigheter som förutsätts i studierna och att stärka varje elevs självförtroende som skolelev. I synnerhet ska elevernas läs- och skrivfärdigheter, matematiska färdigheter och studiefärdigheter stödjas. Det blir allt viktigare att utveckla förmågan att arbeta självständigt och i grupp och att ta ansvar för sitt lärande. Skolan ska tillsammans med hemmen stödja eleverna att lyckas i skolarbetet. Eleverna och vårdnadshavarna ska informeras om skolans språkprogram och om hur studierna ordnas, om de nya läroämnen som inleds i årskurs 3 och eventuella valfria eller frivilliga studier. Tillsammans ska man fundera över de krav som studierna ställer och över hur det känns att eventuellt ansluta sig till en ny grupp.

Ett beslut om särskilt stöd ska i enlighet med vad som förutsätts i lagen granskas före årskurs tre.

20.4. Mångsidig kompetens i årskurs 1–2

Grunden för en mångsidig kompetens läggs under småbarnsperioden, i förskoleundervisningen och under de första åren i den grundläggande utbildningen. Målet är att eleven genom att utveckla olika kompetenser ska förbättra förutsättningarna för att lära känna och uppskatta sig själv, forma sin identitet och utveckla en hållbar livsstil. Det är viktigt att skolan redan från början erbjuder varje elev en interaktiv och uppmuntrande gemenskap, där eleven kan känna att hen blir hörd, sedd och uppskattad. Fostran till en hållbar livsstil sker främst genom att skolan föregår med gott exempel. För att främja en hållbar livsstil ska man speciellt bemöda sig om att elevernas sociala färdigheter får möjlighet att utvecklas, att eleverna får lära sig observera kulturell mångfald i närmiljön och att de får vara ute i naturen och stärka sitt förhållande till naturen.

20.5. Mångsidiga kompetensområden

K1 Förmåga att tänka och lära sig

Tankeförmåga och färdighet att lära sig lägger grunden för utveckling av all övrig kompetens och livslångt lärande. Tänkandet och lärandet påverkas av hur eleverna uppfattar sig själva som lärande individer och hur de kommunicerar med sin omgivning. Viktigt är också hur de lär sig att göra iakttagelser och söka, bedöma, bearbeta, producera och dela information och idéer. Eleverna ska handledas att upptäcka att kunskap kan byggas på många olika sätt, till exempel genom att medvetet dra slutsatser eller intuitivt med hjälp av egna erfarenheter. Undersökande och kreativa arbetssätt, samarbete och möjlighet att fördjupa sig och koncentrera sig främjar utvecklingen av tänkandet och färdigheten att lära sig.

Det är viktigt att lärarna uppmuntrar eleverna att lita på sig själva och sina åsikter och att samtidigt vara öppna för nya lösningar. Uppmuntran behövs också för att kunna förhålla sig till otydlig och motstridig information. Eleverna ska uppmuntras att betrakta saker ur olika perspektiv, söka ny information och utifrån den reflektera över sitt sätt att tänka. Eleverna ska ges utrymme att fråga och de ska sporras att söka svar och lyssna på andras åsikter och samtidigt fundera över den kunskap de själva har. De ska sporras att hitta ny kunskap och nya synsätt. Elevernas förmåga att agera stärks när de som medlemmar i skolgemenskapen får stöd och uppmuntran för sina idéer och initiativ.

Eleverna ska få lära sig att använda kunskap på egen hand och tillsammans med andra för att lösa problem, argumentera och dra slutsatser och för att göra innovationer. Eleverna ska ha möjlighet att kritiskt analysera det innehåll som behandlas ur olika perspektiv. För att hitta innovativa lösningar förutsätts att eleverna lär sig att fördomsfritt se alternativ och kombinera olika perspektiv och använda sin fantasi för att överskrida existerande gränser. Lek, spel, fysisk aktivitet,

experiment och andra konkreta arbetssätt främjar glädjen i lärandet och stärker förutsättningarna för insikt och kreativt tänkande. Förmågan att tänka systematiskt och etiskt utvecklas gradvis, när eleverna lär sig att se växelverkan och samband mellan olika saker och att uppfatta helheter.

Alla elever ska få hjälp med att iaktta hur de lär sig och att utveckla sina lärstrategier. Färdigheten att lära sig utvecklas när eleverna får ställa upp mål, planera sitt arbete, utvärdera sina framsteg och använda tekniska och andra hjälpmedel i sina studier på ett för åldern lämpligt sätt. Under den grundläggande utbildningen ska eleverna stödjas så att de utvecklar en god kunskaps- och färdighetsgrund och en bestående motivation för fortsatta studier och livslångt lärande.

K2 Kulturell och kommunikativ kompetens

Eleverna växer upp i en värld som kännetecknas av kulturell och språklig mångfald och av olika religioner och åskådningar. Att leva på ett kulturellt hållbart sätt i en mångfacetterad miljö förutsätter kulturella färdigheter grundade på respekt för mänskliga rättigheter samt förmåga att kommunicera på ett hänsynsfullt sätt och kunna uttrycka sig själv och sina åsikter på olika sätt.

I den grundläggande utbildningen ska eleverna få hjälp med att identifiera och uppskatta kulturella fenomen i omgivningen och att bygga en egen kulturell identitet och ett positivt förhållningssätt till omgivningen. Eleverna ska få lära känna och uppskatta sin livsmiljö och dess kulturarv samt sin egen sociala, kulturella, religiösa, åskådningsmässiga och språkliga bakgrund. Eleverna ska uppmuntras att fundera över betydelsen av sin egen bakgrund och över sin roll i generationskedjan. De ska lära sig att se kulturell och språklig mångfald och olika åskådningar som en positiv resurs. Samtidigt ska de få lära sig att känna till hur kulturer, religioner och åskådningar påverkar samhället och vardagen och hur kulturen omformas av media. De ska också få fundera över vilka saker man inte kan acceptera på grund av att de strider mot de mänskliga rättigheterna. Genom samarbete i och utanför skolan lär sig eleverna att lägga märke till kulturella särdrag och att fungera på ett smidigt sätt i olika miljöer. De ska fostras att bemöta andra människor med respekt och att iaktta goda vanor. Eleverna ska få möjlighet att uppleva och tolka konst, kultur och kulturarv. De ska också få lära sig att förmedla, forma och skapa kultur och traditioner och upptäcka deras betydelse för välbefinnandet.

Skolarbetet ska erbjuda eleverna gott om tillfällen där de får öva sig att framföra sina åsikter på ett konstruktivt sätt och att handla etiskt. Eleverna ska lära sig att sätta sig in i andras situation och granska frågor och situationer ur olika perspektiv. Skolarbetet ska systematiskt främja kännedom och respekt för de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter och att man handlar enligt dem. Respekten och förtroendet för andra människogrupper och folkslag ska stärkas i all verksamhet, också i det internationella samarbetet.

Eleverna ska i skolan uppleva vilken betydelse kommunikation har också för den egna utvecklingen. De ska få träna sina sociala färdigheter, lära sig att uttrycka sig på olika sätt och att uppträda i olika situationer. I undervisningen ska eleverna stödjas så att de utvecklas till skickliga språkbrukare som använder både sitt modersmål och andra språk på ett mångsidigt sätt. Eleverna ska uppmuntras att kommunicera och uttrycka sig även med hjälp av ringa språkkunskaper. Lika viktigt är det att lära sig att använda matematiska symboler, bilder och andra visuella uttryck, drama, musik och rörelse för att kommunicera och uttrycka sig. Skolarbetet ska också ge eleverna mångsidiga möjligheter att arbeta med händerna. Eleverna ska lära sig att uppskatta och kontrollera sin kropp och att använda den för att uttrycka känslor och åsikter, tankar och idéer. I skolarbetet ska de uppmuntras att använda sin fantasi och sin uppfinningsrikedom. De ska lära sig att främja det estetiska och att njuta av dess olika uttrycksformer.

K3 Vardagskompetens

För att klara sig i livet och i vardagen förutsätts allt mångsidigare färdigheter. Det handlar om hälsa, säkerhet och människorelationer, motion och trafik, att fungera i en teknologiserad vardag och att kunna hantera sin ekonomi och konsumtion, allt sådant som påverkar en hållbar livsstil. I den grundläggande utbildningen ska elevernas framtidstro stödjas.

Skolgemenskapen ska hjälpa eleverna att förstå att var och en med sitt eget agerande påverkar såväl sitt eget som andras välbefinnande och sin egen och andras hälsa, trygghet och säkerhet. Eleverna ska uppmuntras att ta hand om sig själva och andra. De ska sporras till att öva färdigheter som är viktiga för deras eget liv och vardag och till att bidra till ökat välbefinnande i sin omgivning. Eleverna ska under den grundläggande utbildningen lära känna och förstå vilka faktorer som inverkar positivt respektive negativt på välbefinnande och hälsa och inse betydelsen av välmående, trygghet och säkerhet samt lära sig att hitta information om dessa. De ska ges möjlighet att ta ansvar för eget och gemensamt arbete och att utveckla sin sociala förmåga och förmågan att hantera sina känslor. Eleverna lär sig att inse betydelsen av mänskliga relationer och ömsesidig omsorg. De ska också få lära sig att hantera tid, vilket är en viktig del av vardagskompetens och självreglering. Eleverna ska ges tillfälle att öva sig att i sitt agerande beakta sin egen och andras trygghet och säkerhet i olika situationer, också i trafiken. De ska få lära sig att förutse och klara av risksituationer på ett ändamålsenligt sätt. De ska också få lära sig att känna igen viktiga symboler som anknyter till trygghet och säkerhet och att skydda sitt privatliv och sin personliga integritet.

Eleverna behöver grundläggande kunskap om teknologi och dess utveckling och effekter inom olika livsområden och i omgivningen. De behöver också handledning för att göra förnuftiga teknologiska val. Teknologins mångfald ska behandlas i undervisningen och eleverna lär sig förstå principerna för hur den fungerar och vad den kostar. Eleverna ska uppmuntras till en ansvarsfull användning av tekniken och att reflektera över etiska frågor gällande den.

Eleverna ska få hjälp med att utveckla sina konsumentkunskaper samt sina förutsättningar att sköta och planera sin egen ekonomi. Eleverna ska handledas i att fungera som konsumenter. De ska också få kunskap om sina rättigheter och skyldigheter och uppmuntras till en etisk användning och måttlighet. Eleverna uppmuntras till att dela med sig och vara sparsamma. Under den grundläggande utbildningen får eleverna lära sig att göra val och att leva i enlighet med en hållbar livsstil.

K4 Multilitteracitet

Med kompetens i multilitteracitet avses förmågan att tolka, producera och värdera olika slag av texter i olika medier och miljöer. Denna kompetens gör det möjligt för eleverna att förstå många olika slag av kulturella uttryck och att forma sin egen identitet. Begreppet multilitteracitet har koppling till det vidgade text- och språkbegreppet. Med texter avses här olika slag av information som kommer till uttryck genom verbala, visuella, auditiva, numeriska eller kinestetiska symbolsystem eller genom kombinationer av dessa. Texterna kan tolkas och produceras till exempel i skriven, talad, tryckt, audiovisuell eller digital form.

Eleverna behöver ha kompetens i multilitteracitet för att kunna förstå och tolka världen omkring sig och skapa sig en bild av den kulturella mångfalden. Kompetens i multilitteracitet innebär att kunna söka, kombinera, omforma, producera, presentera och kritiskt granska information i olika former, i olika kontexter och med hjälp av olika verktyg. Kompetensen i multilitteracitet bidrar även till att utveckla ett kritiskt tänkande och studiekompetens det vill säga att lära sig att lära. I denna kompetens ingår även etisk och estetisk läskunnighet. Det är viktigt att eleverna får möjlighet att träna sin mångsidiga läskunnighet både i traditionella lärmiljöer och i multimediala lärmiljöer där man använder digitala verktyg på många olika sätt.

Eleverna ska utveckla mångsidig läskunnighet inom alla läroämnen via vardagsspråket för att kunna behärska begrepp och kommunikationsformer inom olika fackområden. För att eleverna ska nå kompetens i multilitteracitet krävs en mångsidig textmiljö, en pedagogik som utnyttjar denna och samarbete mellan olika läroämnen och andra aktörer. Eleverna ska ges möjlighet att använda, tolka och producera olika slag av texter både individuellt och tillsammans med andra. Olika slag av multimodala läromedel ska användas och man ska göra det möjligt för eleven att förstå de kulturella sambanden mellan dessa texter. I undervisningen ska man analysera och reflektera kring texter som är autentiska och meningsfulla för eleverna. På detta sätt blir det möjligt för eleverna att använda sina styrkor i studierna och utnyttja texter och innehåll som intresserar dem samt att delta aktivt och påverka.

K5 Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet, både i sig och som en del av multilitteraciteten. Den är både föremål och redskap för lärandet. I den grundläggande utbildningen ska alla elever ha möjligheter att utveckla sin digitala kompetens. Informations- och kommunikationsteknik ska systematiskt användas i den grundläggande utbildningens alla årskurser, i de olika läroämnena, i de mångvetenskapliga lärområdena och i det övriga skolarbetet.

Den digitala kompetensen ska utvecklas inom fyra huvudområden: 1) Eleverna får lära sig att förstå centrala begrepp och principerna för hur digitala verktyg används och fungerar och ges möjlighet att utveckla sin praktiska digitala kompetens när de utarbetar egna produkter. 2) Eleverna får handledning i hur man använder digitala verktyg på ett ansvarsfullt, ergonomiskt och tryggt sätt. 3) Eleverna får lära sig att använda digitala verktyg som hjälpmedel i informationshantering och i undersökande och kreativt arbete. 4) Eleverna får erfarenheter och övning i att använda digitala verktyg för att kommunicera och bilda nätverk. Inom alla dessa fyra områden är det viktigt att eleverna är aktiva och ges möjlighet att vara kreativa och hitta arbetssätt och lärstigar som lämpar sig för dem. Det är också viktigt att de upplever glädje över att arbeta tillsammans och upptäcka världen tillsammans, vilket påverkar studiemotivationen. Användningen av digitala verktyg ger eleverna möjligheter att synliggöra sina tankar och idéer på olika sätt. På så sätt utvecklas också deras förmåga att tänka och lära sig.

Eleverna ska få bekanta sig med tillämpningar och användning av olika digitala verktyg för olika syften och lära sig se deras betydelse i vardagen och i kommunikationen mellan människor och som medel för att påverka. Man ska tillsammans fundera över varför digitala verktyg behövs i studierna, i arbetslivet och i samhället och hur denna kompetens har kommit att bli en del av de allmänna färdigheter som behövs i arbetslivet. Eleverna ska lära sig att bedöma informations- och kommunikationsteknikens inverkan ur ett hållbarhetsperspektiv och att vara ansvarsfulla konsumenter. Eleverna ska under den grundläggande utbildningen få använda digitala verktyg även i internationell kommunikation. De lär sig att uppfatta deras betydelse, möjligheter och risker i en global värld.

K6 Arbetslivskompetens och entreprenörskap

Arbetslivet, yrkena och arbetets karaktär förändras bland annat på grund av den teknologiska utvecklingen och genom att ekonomin globaliseras. Det blir svårare att förutspå arbetskraven än tidigare. Eleverna ska i den grundläggande utbildningen utveckla allmänna färdigheter som främjar intresset och en positiv attityd gentemot arbete och arbetslivet. Det är viktigt att eleverna får erfarenheter som hjälper dem att inse betydelsen av arbete och företagsamhet och möjligheterna till entreprenörskap samt sitt eget ansvar som medlemmar i en grupp och i samhället. Skolarbetet ska ordnas så att eleverna kan utveckla sin kännedom om arbetslivet, lära sig entreprenörskap samt inse betydelsen av de kunskaper som inhämtas i skolan och på fritiden för den egna karriären.

Eleverna ska få lära sig vad som är utmärkande för näringslivet i närmiljön och vilka de centrala branscherna är. Under den grundläggande utbildningen ska eleverna bekanta sig med arbetslivet och få erfarenheter av att arbeta och av att samarbeta med aktörer utanför skolan. På detta sätt får eleverna träning i sakligt uppförande och samarbetsförmåga som behövs i arbetslivet och upptäcker vikten av goda språkkunskaper och kommunikationsfärdigheter. Förmåga att sysselsätta sig själv, entreprenörskap och färdigheter att uppskatta och hantera risker utvecklas genom olika projekt. I skolan ska eleverna öva sig att arbeta i grupper, med projekt och inom nätverk.

Eleverna ska ges möjlighet att öva sig att arbeta självständigt och tillsammans med andra och att arbeta metodiskt och långsiktigt. När eleverna arbetar tillsammans kan var och en se sitt arbete som en del av helheten. De lär sig också ömsesidighet och att anstränga sig för att nå ett gemensamt mål. I aktiverande undervisningssituationer kan eleverna lära sig att planera arbetsprocesser, ställa upp hypoteser, testa olika alternativ och dra slutsatser. De övar sig att uppskatta tid och se övriga förutsättningar för arbetet och att hitta nya lösningar om situationen förändras. Samtidigt lär sig eleverna förutse eventuella svårigheter i arbetet och att hantera

misslyckanden och besvikelser. Eleverna ska uppmuntras att vara uthålliga och slutföra sitt arbete samt att värdesätta arbetet och resultatet av det.

Eleverna ska uppmuntras att förhålla sig öppet till nya möjligheter och att handla flexibelt och kreativt om situationen förändras. De ska lära sig att aktivt ta initiativ och att söka olika alternativ. Eleverna ska få hjälp med att upptäcka yrken som intresserar dem och att välja lämpliga fortsatta studier utgående från sina egna förutsättningar, medvetna om traditionella könsrollers och andra rollmodellers inverkan.

K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid

Den grundläggande förutsättningen för demokrati är att människorna deltar i verksamheten i samhället. För att lära sig att delta och påverka och förhålla sig ansvarsfullt till framtiden krävs övning. Skolan erbjuder trygga ramar för detta. Samtidigt ger den grundläggande utbildningen eleverna en kunskapsgrund för att växa till aktiva medborgare som utövar sina demokratiska rättigheter och friheter på ett ansvarsfullt sätt. Skolan ska stärka varje elevs delaktighet.

Den grundläggande utbildningen ska skapa förutsättningar för eleverna att utveckla intresse för frågor som gäller skolan och samhället. Deras rätt att delta i beslutsfattande enligt sin ålder och utvecklingsnivå ska respekteras i skolan. Eleverna ska delta i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av sina studier, det gemensamma skolarbetet och lärmiljön. De ska få kunskaper och erfarenheter av olika sätt att delta och påverka i medborgarsamhället och av gemensamt arbete utanför skolan. Genom att eleverna får ett personligt förhållande till naturen inser de betydelsen av naturskydd. Eleverna får lära sig att bedöma mediernas påverkan i samhället och att använda sig av de möjligheter medierna erbjuder. Genom egna erfarenheter lär sig eleverna att påverka, fatta beslut och ta ansvar. Samtidigt lär de sig att uppfatta betydelsen av regler, överenskommelser och förtroende. Genom att delta i skolan och utanför skolan lär sig eleverna att uttrycka sina åsikter på ett konstruktivt sätt. De lär sig att arbeta tillsammans och får tillfälle att öva sig att förhandla, medla och lösa konflikter samt att förhålla sig kritiskt till olika fenomen. Eleverna ska uppmuntras att reflektera över sina ställningstaganden ur olika perspektiv: likabehandling, jämlikhet, jämställdhet och rättvisa och med tanke på en hållbar livsstil.

Under den grundläggande utbildningen ska eleverna fundera över sambandet mellan det förflutna, nutiden och framtiden samt olika framtidsalternativ. De ska lära sig förstå betydelsen av sina val, levnadssätt och handlingar, inte bara för det egna livet, utan även för den närmaste omgivningen, samhället och naturen. Eleverna ska få färdigheter att utvärdera och förändra både sina egna, skolans och samhällets förfaringssätt och verksamhetsstrukturer så att de bidrar till att bygga en hållbar framtid.

20.6. Läroämnen

Bildkonst

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i bildkonst har som uppdrag att handleda eleverna att genom konsten utforska och uttrycka en kulturellt mångskiftande verklighet. Genom att producera och tolka bilder formas elevernas identitet samtidigt som den kulturella kompetensen och gemenskapen stärks. Undervisningen ska bygga på elevernas egna erfarenheter, fantasi och lust att experimentera. Undervisningen i bildkonst ska utveckla förmågan att förstå konst, omgivningen och annan visuell kultur. Eleverna ska erbjudas olika sätt att bedöma verkligheten och att påverka den. Genom att förstärka kännedomen om kulturarvet stödjer man att traditionerna förmedlas och förnyas. Undervisningen ska stödja eleverna att utveckla kritiskt tänkande och uppmuntra eleverna att påverka den egna livsmiljön och samhället. Undervisningen i bildkonst ska ge eleverna en grund för aktiv medverkan lokalt och globalt.

Det arbetssätt som är karakteristiskt för konsten främjar erfarenhetsbaserat, multisensoriskt och konkret lärande. Eleverna granskar bildkonst och annan visuell kultur ur ett historiskt och kulturellt

perspektiv. Undervisningen ska ta upp olika uppfattningar om konstens uppgifter. Eleverna handleds att på ett mångsidigt sätt använda olika redskap, material, tekniker och uttryckssätt. Undervisningen ska sporra eleven att utveckla multilitteracitet både med hjälp av visuella metoder och andra undersöknings- och framställningssätt. Eleverna ska erbjudas möjligheter att arbeta med mångvetenskapliga lärområden i samarbete med den övriga undervisningen och med aktörer utanför skolan. I undervisningen bekantar man sig med museer och andra kulturobjekt och undersöker möjligheterna att utöva bildkonst som hobby.

Läroämnets uppdrag i årskurs 1-2

***I årskurserna 1-2** skapas grunden för elevernas personliga förhållande till bildkonst och annan visuell kultur. Samtidig användning av olika sinnen och hela kroppen stödjer utvecklingen av uttrycksförmågan och de estetiska färdigheterna. Eleverna ska handledas att använda sin fantasi, begrepp inom bildkonsten och att uttrycka sig visuellt på olika sätt. Konkreta, lekfulla arbetssätt används i undervisningen. Eleverna uppmuntras till långsiktigt konstnärligt lärande. Förmågan att skapa och tolka bilder tränas också med hjälp av digitala verktyg och webbmiljöer. Eleverna uppmuntras att samarbeta, att dela med sig av sina upplevelser och att ta emot och ge respons på sitt visuella arbete.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i bildkonst i årskurs 1–2

Målet är att erbjuda lärmiljöer och arbetssätt som ger eleverna möjlighet att mångsidigt använda material, tekniker och uttryckssätt och tillämpa dem kreativt. Undervisningssituationerna ska präglas av en atmosfär som uppmuntrar eleverna att aktivt experimentera och öva. Genom pedagogiska lösningar stöds multisensoriska upplevelser, långsiktigt arbete samt ett undersökande och målinriktat konstnärligt lärande. Undervisningen ska ta hänsyn till elevernas individuella behov och eleverna ska ges möjlighet att arbeta på ett ändamålsenligt sätt självständigt och i grupp. Målet är att skapa en verksamhetskultur som främjar lärande och socialt samspel både i skolan och i miljöer utanför skolan. I årskurs 1–2 ska eleverna uppmuntras att experimentera på ett lekfullt sätt, att använda digitala verktyg och att arbeta tvärkonstnärligt. Undervisningen genomförs både i skolan och i olika byggda miljöer, i naturen och i webbmiljöer.

Lärmiljön planeras och ordnas på ett sådant sätt att eleven självständigt och i grupp kan tillägna sig material för planering, genomförande och utvärdering av bildkonstarbetet.

- Elevens egna initiativ, kreativitet, nyfikenhet och skapargläde sporras och uppmuntras i alla skeden av arbetet.
- Atmosfären i undervisningen skall vara uppmuntrande och tillåtande.
- Läraren ansvarar för att lärmiljön är ändamålsenlig, trygg och välplanerad.
- Arbetsuppgifterna planeras, introduceras och genomförs så att eleverna hela tiden vet vad som förväntas av dem under bild- och konstskapandets alla skeden.
- Redan vid planeringen av arbetsuppgiften skall läraren beakta elevgruppens och den enskilda elevens behov, förutsättningar och färdigheter.
- Arbetsuppgifterna planeras så att de ger möjlighet till individualisering och differentiering.
- Vid planering av exkursioner och utfärder utanför skolans område skall läraren beakta de föreskrifter för säkerhet som finns på respektive skola.

Handledning, differentiering och stöd i bildkonst i årskurs 1–2

Handledning, differentiering och stöd ska ordnas med hänsyn till elevernas sociala, psykiska och motoriska förutsättningar och färdigheter. Lärande i konst kännetecknas av att eleven lär sig både individuellt och tillsammans med andra, vilket stödjer elevens identitetsutveckling, delaktighet och välbefinnande. Elevens individuella behov av handledning ska beaktas i undervisningen. Undervisningen differentieras vid behov genom till exempel val av uttryckssätt, arbetssätt och lärmiljöer. I undervisningssituationerna ska eleverna få utnyttja sina styrkor samt tillämpa olika arbets- och tillvägagångssätt. Lärandet i konst ska utvecklas i en trygg atmosfär, där

mångfald accepteras och där eleverna uppmuntras att uttrycka sig och får individuell handledning och stöd. Alternativa pedagogiska metoder kan behövas i synnerhet för att utveckla de motoriska färdigheterna och förmågan att uttrycka iakttagelser och känslor visuellt. Handledning, differentiering och stöd kan ordnas till exempel med hjälp av lekar, spel och multisensoriska upplevelser.

- Arbetsuppgifterna väljs så att eleven kan planera och genomföra bildkonstarbetet utgående från sina egna förutsättningar, kunskaper och färdigheter.
- Eleven erbjuds handledning och stöd i alla skeden av bildkonstarbetet.
- Tillsammans diskuteras olika möjligheter att lösa problem som uppstår under arbetets gång.
- Färdigheter tränas utgående från elevens behov och eleven handleds att beakta bildkonstens olika uttryckssätt.

Bedömning av elevens lärande i bildkonst i årskurs 1–2

Bedömningen av lärandet i bildkonst ska vara uppmuntrande och handledande och beakta elevernas individuella framsteg. Bedömningen ska stödja eleven att utveckla sin förmåga att skapa och tolka bilder, kunskapen om konst och övrig visuell kultur, långsiktiga arbetssätt och färdigheter i självbedömning. Responsen ska vara mångsidig och uppmuntra eleverna att uttrycka sina tankar och att värdesätta andras synpunkter. Bedömningen av lärandet ska omfatta alla dimensioner av det konstnärliga lärandet som definieras i målen för undervisningen.

Centrala föremål för bedömningen och responsen med tanke på lärprocessen i bildkonst är följande

- *framsteg i förmågan att ställa upp mål för sitt arbete*
- *framsteg i att pröva olika material och öva olika tekniker*
- *framsteg i att använda uttryckssätt inom bildkonsten och diskutera om dem*
- *framsteg i förmågan att diskutera sina egna och andras bilder.*

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 sporra eleven att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen och genom att skapa bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan iaktta bilder och annan konst.
- Eleven kan rita, måla och skapa bilder och annan konst på olika sätt.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet väljs utgående från elevernas egna bilder och bildkulturer. Eleverna uppmuntras att bekanta sig med varandras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i det egna bildarbetet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse i elevernas vardag, närmiljö och samverkan.

Lokal precisering:

- bilder i böcker, virtuella bilder och bilder i medier
- bildkulturens betydelse för eleven
- iaktta och välja bilder eller fenomen i närmiljön som utgångspunkt för bildskapandet
- kreativ, målinriktad och ändamålsenlig skapande verksamhet

- självutvärdering och kamratrespons övas i någon mån under bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Omgivningens bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen koncentrerar man sig på elevernas närmiljö och dess medier.

Lokal precisering:

- olika sätt används för att väcka nyfikenhet och kreativitet för skapande arbete
- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- bilder och annan konst undersöks med flera sinnen; syn, hörsel, känsel och sensomotorik
- visuella påverkningsmetoder iakttas och tillsammans diskuteras hur motiv och färg
- olika sätt att skapa bilder och konst undersöks
- genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner läggs grunden för visuellt tänkande

I3 Konstens världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna bekantar sig med bildkonstens värld genom att titta på olika verk, teman och fenomen. Man använder sig av konstverk som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlar man det kulturella mångfald som konstverken och upplevelsen av dem ger.

Lokal precisering:

- mångsidiga möjligheter att skapa bilder och konst med olika material och uttryckssätt
- konstverk som eleven lätt kan känna igen och reflektera över
- betrakta konstverk ur olika perspektiv, diskussion kring motiv, tema och teknik
- bilders syfte och målgrupp samt möjligheterna att själv skapa bilder med olika syfte
- konstverk och fenomen i konst som en av utgångspunkterna vid eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman:
  - teckning; blyertspenna, färgpenna, krita
  - målning; penselteknik, att blanda färg
  - modellering och konstruktion; lera, collage, papier-maché, naturinstallation
  - bildframställning; namn på färger, motiv och bakgrund
  - grafik; schablontryck, finger eller handavtryck
  - fotografering och enkelt bildberättande (även digitalt)

M4 uppmuntra eleven att pröva olika material och tekniker samt träna olika visuella uttryckssätt

Lokal precisering:

- Eleven kan skapa bilder och annan konst med olika material i olika storlekar.
- Eleven kan använda teckning, målning, modellering, konstruktion och fotografering i sitt eget bildskapande.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet väljs utgående från elevernas egna bilder och bildkulturer. Eleverna uppmuntras att bekanta sig med varandras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i det egna bildarbetet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse i elevernas vardag, närmiljö och samverkan.

Lokal precisering:

- bilder i böcker, virtuella bilder och bilder i medier
- bildkulturens betydelse för eleven
- iaktta och välja bilder eller fenomen i närmiljön som utgångspunkt för bildskapandet
- kreativ, målinriktad och ändamålsenlig skapande verksamhet
- självutvärdering och kamratrespons övas i någon mån under bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Omgivningens bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen koncentrerar man sig på elevernas närmiljö och dess medier.

Lokal precisering:

- olika sätt används för att väcka nyfikenhet och kreativitet för skapande arbete
- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- bilder och annan konst undersöks med flera sinnen; syn, hörsel, känsel och sensomotorik
- visuella påverkningsmetoder iakttas och tillsammans diskuteras hur motiv och färg
- olika sätt att skapa bilder och konst undersöks
- genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner läggs grunden för visuellt tänkande

I3 Konstens världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna bekantar sig med bildkonstens värld genom att titta på olika verk, teman och fenomen. Man använder sig av konstverk som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlar man det kulturella mångfald som konstverken och upplevelsen av dem ger.

Lokal precisering:

- mångsidiga möjligheter att skapa bilder och konst med olika material och uttryckssätt
- konstverk som eleven lätt kan känna igen och reflektera över
- betrakta konstverk ur olika perspektiv, diskussion kring motiv, tema och teknik
- bilders syfte och målgrupp samt möjligheterna att själv skapa bilder med olika syfte
- konstverk och fenomen i konst som en av utgångspunkterna vid eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman:
  - teckning; blyertspenna, färgpenna, krita
  - målning; penselteknik, att blanda färg
  - modellering och konstruktion; lera, collage, papier-maché, naturinstallation
  - bildframställning; namn på färger, motiv och bakgrund
  - grafik; schablontryck, finger eller handavtryck
  - fotografering och enkelt bildberättande (även digitalt)

M5 uppmuntra eleven till långsiktigt bildskapande arbete, både självständigt och tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven planerar, påbörjar och slutför skapande arbeten.
- Eleven kan arbeta individuellt och tillsammans med andra.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet väljs utgående från elevernas egna bilder och bildkulturer. Eleverna uppmuntras att bekanta sig med varandras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i det egna bildarbetet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse i elevernas vardag, närmiljö och samverkan.

Lokal precisering:

- bilder i böcker, virtuella bilder och bilder i medier
- bildkulturens betydelse för eleven
- iaktta och välja bilder eller fenomen i närmiljön som utgångspunkt för bildskapandet
- kreativ, målinriktad och ändamålsenlig skapande verksamhet
- självutvärdering och kamratrespons övas i någon mån under bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Omgivningens bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen koncentrerar man sig på elevernas närmiljö och dess medier.

Lokal precisering:

- olika sätt används för att väcka nyfikenhet och kreativitet för skapande arbete
- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- bilder och annan konst undersöks med flera sinnen; syn, hörsel, känsel och sensomotorik
- visuella påverkningsmetoder iakttas och tillsammans diskuteras hur motiv och färg
- olika sätt att skapa bilder och konst undersöks
- genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner läggs grunden för visuellt tänkande

I3 Konstens världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna bekantar sig med bildkonstens värld genom att titta på olika verk, teman och fenomen. Man använder sig av konstverk som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlar man det kulturella mångfald som konstverken och upplevelsen av dem ger.

Lokal precisering:

- mångsidiga möjligheter att skapa bilder och konst med olika material och uttryckssätt
- konstverk som eleven lätt kan känna igen och reflektera över
- betrakta konstverk ur olika perspektiv, diskussion kring motiv, tema och teknik
- bilders syfte och målgrupp samt möjligheterna att själv skapa bilder med olika syfte
- konstverk och fenomen i konst som en av utgångspunkterna vid eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman:
    - teckning; blyertspenna, färgpenna, krita
    - målning; penselteknik, att blanda färg
    - modellering och konstruktion; lera, collage, papier-maché, naturinstallation
    - bildframställning; namn på färger, motiv och bakgrund
    - grafik; schablontryck, finger eller handavtryck
    - fotografering och enkelt bildberättande (även digitalt)

M7 handleda eleven att använda begrepp inom bildkonsten och att undersöka olika typer av bilder

Lokal precisering:

- Eleven känner igen vanliga redskap, tekniker och material inom bildkonsten och kan benämna dem.
- Eleven känner igen skillnaden mellan ritade bilder och fotografier.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet väljs utgående från elevernas egna bilder och bildkulturer. Eleverna uppmuntras att bekanta sig med varandras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i det egna bildarbetet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse i elevernas vardag, närmiljö och samverkan.

Lokal precisering:

- bilder i böcker, virtuella bilder och bilder i medier
- bildkulturens betydelse för eleven
- iaktta och välja bilder eller fenomen i närmiljön som utgångspunkt för bildskapandet
- kreativ, målinriktad och ändamålsenlig skapande verksamhet
- självutvärdering och kamratrespons övas i någon mån under bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Omgivningens bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen koncentrerar man sig på elevernas närmiljö och dess medier.

Lokal precisering:

- olika sätt används för att väcka nyfikenhet och kreativitet för skapande arbete
- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- bilder och annan konst undersöks med flera sinnen; syn, hörsel, känsel och sensomotorik
- visuella påverkningsmetoder iakttas och tillsammans diskuteras hur motiv och färg
- olika sätt att skapa bilder och konst undersöks
- genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner läggs grunden för visuellt tänkande

I3 Konstens världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna bekantar sig med bildkonstens värld genom att titta på olika verk, teman och fenomen. Man använder sig av konstverk som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlar man det kulturella mångfald som konstverken och upplevelsen av dem ger.

Lokal precisering:

- mångsidiga möjligheter att skapa bilder och konst med olika material och uttryckssätt
- konstverk som eleven lätt kan känna igen och reflektera över
- betrakta konstverk ur olika perspektiv, diskussion kring motiv, tema och teknik
- bilders syfte och målgrupp samt möjligheterna att själv skapa bilder med olika syfte
- konstverk och fenomen i konst som en av utgångspunkterna vid eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman:

- teckning; blyertspenna, färgpenna, krita
- målning; penselteknik, att blanda färg
- modellering och konstruktion; lera, collage, papier-maché, naturinstallation
- bildframställning; namn på färger, motiv och bakgrund
- grafik; schablontryck, finger eller handavtryck
- fotografering och enkelt bildberättande (även digitalt)

M10 handleda eleven att känna igen olika värden i konsten, i sin omgivning och i den övriga visuella kulturen

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sin åsikt om visuella värden i konst.
- Eleven kan identifiera reklam i tidningar och visuell media.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet väljs utgående från elevernas egna bilder och bildkulturer. Eleverna uppmuntras att bekanta sig med varandras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i det egna bildarbetet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse i elevernas vardag, närmiljö och samverkan.

Lokal precisering:

- bilder i böcker, virtuella bilder och bilder i medier
- bildkulturens betydelse för eleven
- iaktta och välja bilder eller fenomen i närmiljön som utgångspunkt för bildskapandet
- kreativ, målinriktad och ändamålsenlig skapande verksamhet
- självutvärdering och kamratrespons övas i någon mån under bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Omgivningens bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen koncentrerar man sig på elevernas närmiljö och dess medier.

Lokal precisering:

- olika sätt används för att väcka nyfikenhet och kreativitet för skapande arbete
- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- bilder och annan konst undersöks med flera sinnen; syn, hörsel, känsel och sensomotorik
- visuella påverkningsmetoder iakttas och tillsammans diskuteras hur motiv och färg
- olika sätt att skapa bilder och konst undersöks
- genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner läggs grunden för visuellt tänkande

I3 Konstens världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna bekantar sig med bildkonstens värld genom att titta på olika verk, teman och fenomen. Man använder sig av konstverk som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlar man det kulturella mångfald som konstverken och upplevelsen av dem ger.

Lokal precisering:

- mångsidiga möjligheter att skapa bilder och konst med olika material och uttryckssätt
- konstverk som eleven lätt kan känna igen och reflektera över
- betrakta konstverk ur olika perspektiv, diskussion kring motiv, tema och teknik
- bilders syfte och målgrupp samt möjligheterna att själv skapa bilder med olika syfte
- konstverk och fenomen i konst som en av utgångspunkterna vid eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman:
  - teckning; blyertspenna, färgpenna, krita
  - målning; penselteknik, att blanda färg
  - modellering och konstruktion; lera, collage, papier-maché, naturinstallation
  - bildframställning; namn på färger, motiv och bakgrund
  - grafik; schablontryck, finger eller handavtryck
  - fotografering och enkelt bildberättande (även digitalt)

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 uppmuntra eleven att diskutera sina iakttagelser och tankar

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva sina iakttagelser om bilder, konst, omgivningen och visuell kultur samt beskriva någon detalj i dem.
- Eleven kan uttrycka sin åsikt och lyssna på andras åsikter om egna och andras bilder.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet väljs utgående från elevernas egna bilder och bildkulturer. Eleverna uppmuntras att bekanta sig med varandras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i det egna bildarbetet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse i elevernas vardag, närmiljö och samverkan.

Lokal precisering:

- bilder i böcker, virtuella bilder, bilder i medier eller andra bilder som eleven kommit i kontakt med
- bekanta sig med varandras bilder och bildkulturer.
- iaktta och välja bilder eller fenomen som utgångspunkt för bildskapandet
- kreativ, målinriktad och ändamålsenlig skapande verksamhet
- självutvärdering och kamratrespons övas under bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Omgivningens bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen koncentrerar man sig på elevernas närmiljö och dess medier.

Lokal precisering:

- olika sätt används för att väcka nyfikenhet och kreativitet för skapande arbete
- bilder och visuell konst i närmiljön och i medier
- bilder och annan konst samt bygda och naturliga miljöer undersöks med flera sinnen
- visuella påverkningsmetoder iakttas och tillsammans diskuteras hur motiv, färg och form påverkar bilden
- reklamens roll i vardagen
- olika sätt att skapa bilder och konst undersöks
- genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner läggs grunden för visuellt tänkande

I3 Konstens världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna bekantar sig med bildkonstens värld genom att titta på olika verk, teman och fenomen. Man använder sig av konstverk som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlar man det kulturella mångfald som konstverken och upplevelsen av dem ger.

Lokal precisering:

- mångsidiga och varierande möjligheter att skapa bilder och konst med olika material, redskap och uttryckssätt
- betrakta konstverk ur olika perspektiv, diskussion kring motiv, tema och teknik
- bekanta sig med några kända finländska och internationella konstverk.
- konstverk och fenomen i konst som en av utgångspunkterna vid elevens eget bildskapande
- exempel på tekniker, material och teman:
  - teckning; blyertspenna, färgpenna, krita
  - målning; penselteknik, blanda färg
  - modellering och konstruktion: lera, collage, återvinningskonst
  - bildframställning; namn på färger, enkel färglära, motiv och bakgrund, helbild-närbild
  - grafik; frottage, stämpeltryck
  - fotografering, bildberättande (även digitalt), grunder i animation

M3 uppmuntra eleven att ge uttryck för sina iakttagelser och tankar genom olika sätt att skapa bilder

Lokal precisering:

- Eleven använder sina iakttagelser och tankar som inspiration för sitt skapande.
- Eleven är kreativ och har egna idéer.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet väljs utgående från elevernas egna bilder och bildkulturer. Eleverna uppmuntras att bekanta sig med varandras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i det egna bildarbetet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse i elevernas vardag, närmiljö och samverkan.

Lokal precisering:

- bilder i böcker, virtuella bilder, bilder i medier eller andra bilder som eleven kommit i kontakt med
- bekanta sig med varandras bilder och bildkulturer.
- iaktta och välja bilder eller fenomen som utgångspunkt för bildskapandet
- kreativ, målinriktad och ändamålsenlig skapande verksamhet

- självutvärdering och kamratrespons övas under bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Omgivningens bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen koncentrerar man sig på elevernas närmiljö och dess medier.

Lokal precisering:

- olika sätt används för att väcka nyfikenhet och kreativitet för skapande arbete
- bilder och visuell konst i närmiljön och i medier
- bilder och annan konst samt bygda och naturliga miljöer undersöks med flera sinnen
- visuella påverkningsmetoder iakttas och tillsammans diskuteras hur motiv, färg och form påverkar bilden
- reklamens roll i vardagen
- olika sätt att skapa bilder och konst undersöks
- genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner läggs grunden för visuellt tänkande

I3 Konstens världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna bekantar sig med bildkonstens värld genom att titta på olika verk, teman och fenomen. Man använder sig av konstverk som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlar man det kulturella mångfald som konstverken och upplevelsen av dem ger.

Lokal precisering:

- mångsidiga och varierande möjligheter att skapa bilder och konst med olika material, redskap och uttryckssätt
- betrakta konstverk ur olika perspektiv, diskussion kring motiv, tema och teknik
- bekanta sig med några kända finländska och internationella konstverk.
- konstverk och fenomen i konst som en av utgångspunkterna vid elevens eget bildskapande
- exempel på tekniker, material och teman:
  - teckning; blyertspenna, färgpenna, krita
  - målning; penselteknik, blanda färg
  - modellering och konstruktion: lera, collage, återvinningskonst
  - bildframställning; namn på färger, enkel färglära, motiv och bakgrund, helbild-närbild
  - grafik; frottage, stämpeltryck
  - fotografering, bildberättande (även digitalt), grunder i animation

M6 uppmuntra eleven att iaktta hur man kan påverka visuellt genom att studera sina egna och andras bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan göra några iakttagelser om motiv, färg, form och komposition i sina egna och andras bilder.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet väljs utgående från elevernas egna bilder och bildkulturer. Eleverna uppmuntras att bekanta sig med varandras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i det egna bildarbetet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse i elevernas vardag, närmiljö och samverkan.

Lokal precisering:

- bilder i böcker, virtuella bilder, bilder i medier eller andra bilder som eleven kommit i kontakt med
- bekanta sig med varandras bilder och bildkulturer.
- iaktta och välja bilder eller fenomen som utgångspunkt för bildskapandet
- kreativ, målinriktad och ändamålsenlig skapande verksamhet
- självutvärdering och kamratrespons övas under bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Omgivningens bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen koncentrerar man sig på elevernas närmiljö och dess medier.

Lokal precisering:

- olika sätt används för att väcka nyfikenhet och kreativitet för skapande arbete
- bilder och visuell konst i närmiljön och i medier
- bilder och annan konst samt bygda och naturliga miljöer undersöks med flera sinnen
- visuella påverkningsmetoder iakttas och tillsammans diskuteras hur motiv, färg och form påverkar bilden
- reklamens roll i vardagen
- olika sätt att skapa bilder och konst undersöks
- genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner läggs grunden för visuellt tänkande

I3 Konstens världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna bekantar sig med bildkonstens värld genom att titta på olika verk, teman och fenomen. Man använder sig av konstverk som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlar man det kulturella mångfald som konstverken och upplevelsen av dem ger.

Lokal precisering:

- mångsidiga och varierande möjligheter att skapa bilder och konst med olika material, redskap och uttryckssätt
- betrakta konstverk ur olika perspektiv, diskussion kring motiv, tema och teknik
- bekanta sig med några kända finländska och internationella konstverk.
- konstverk och fenomen i konst som en av utgångspunkterna vid elevens eget bildskapande
- exempel på tekniker, material och teman:
  - teckning; blyertspenna, färgpenna, krita
  - målning; penselteknik, blanda färg

- modellering och konstruktion: lera, collage, återvinningskonst
- bildframställning; namn på färger, enkel färglära, motiv och bakgrund, helbild-närbild
- grafik; frottage, stämpeltryck
- fotografering, bildberättande (även digitalt), grunder i animation

M8 uppmuntra eleven att känna igen olika konstföremål och annan visuell kultur i näromgivningen

Lokal precisering:

- Eleven kan skilja på tavlor, fotografier, illustrationer och filmer.
- Eleven känner till några konstföremål i närmiljön.
- Eleven kan namnge vanliga tekniker inom bildkonsten.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet väljs utgående från elevernas egna bilder och bildkulturer. Eleverna uppmuntras att bekanta sig med varandras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i det egna bildarbetet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse i elevernas vardag, närmiljö och samverkan.

Lokal precisering:

- bilder i böcker, virtuella bilder, bilder i medier eller andra bilder som eleven kommit i kontakt med
- bekanta sig med varandras bilder och bildkulturer.
- iaktta och välja bilder eller fenomen som utgångspunkt för bildskapandet
- kreativ, målinriktad och ändamålsenlig skapande verksamhet
- självutvärdering och kamratrespons övas under bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Omgivningens bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen koncentrerar man sig på elevernas närmiljö och dess medier.

Lokal precisering:

- olika sätt används för att väcka nyfikenhet och kreativitet för skapande arbete
- bilder och visuell konst i närmiljön och i medier
- bilder och annan konst samt bygda och naturliga miljöer undersöks med flera sinnen
- visuella påverkningsmetoder iakttas och tillsammans diskuteras hur motiv, färg och form påverkar bilden
- reklamens roll i vardagen
- olika sätt att skapa bilder och konst undersöks
- genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner läggs grunden för visuellt tänkande

I3 Konstens världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna bekantar sig med bildkonstens värld genom att titta på olika verk, teman och fenomen. Man använder sig av konstverk som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlar man det kulturella mångfald som konstverken och upplevelsen av dem ger.

Lokal precisering:

- mångsidiga och varierande möjligheter att skapa bilder och konst med olika material, redskap och uttryckssätt
- betrakta konstverk ur olika perspektiv, diskussion kring motiv, tema och teknik
- bekanta sig med några kända finländska och internationella konstverk.
- konstverk och fenomen i konst som en av utgångspunkterna vid elevens eget bildskapande
- exempel på tekniker, material och teman:
  - teckning; blyertspenna, färgpenna, krita
  - målning; penselteknik, blanda färg
  - modellering och konstruktion: lera, collage, återvinningskonst
  - bildframställning; namn på färger, enkel färglära, motiv och bakgrund, helbild-närbild
  - grafik; frottage, stämpeltryck
  - fotografering, bildberättande (även digitalt), grunder i animation

M9 uppmuntra eleven att göra bilder utgående från att granska sin egen omgivning, olika tider och olika kulturer

Lokal precisering:

- Eleven kan skapa bilder och annan visuell konst utgående från olika inspirationskällor.
- Eleven känner till grunderna i bildkomposition och kan i någon mån beakta dem i sitt eget arbete.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet väljs utgående från elevernas egna bilder och bildkulturer. Eleverna uppmuntras att bekanta sig med varandras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i det egna bildarbetet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse i elevernas vardag, närmiljö och samverkan.

Lokal precisering:

- bilder i böcker, virtuella bilder, bilder i medier eller andra bilder som eleven kommit i kontakt med
- bekanta sig med varandras bilder och bildkulturer.
- iaktta och välja bilder eller fenomen som utgångspunkt för bildskapandet
- kreativ, målinriktad och ändamålsenlig skapande verksamhet
- självutvärdering och kamratrespons övas under bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Omgivningens bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen koncentrerar man sig på elevernas närmiljö och dess medier.

Lokal precisering:

- olika sätt används för att väcka nyfikenhet och kreativitet för skapande arbete
- bilder och visuell konst i närmiljön och i medier
- bilder och annan konst samt bygda och naturliga miljöer undersöks med flera sinnen
- visuella påverkningsmetoder iakttas och tillsammans diskuteras hur motiv, färg och form påverkar bilden
- reklamens roll i vardagen
- olika sätt att skapa bilder och konst undersöks
- genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner läggs grunden för visuellt tänkande

I3 Konstens världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna bekantar sig med bildkonstens värld genom att titta på olika verk, teman och fenomen. Man använder sig av konstverk som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlar man det kulturella mångfald som konstverken och upplevelsen av dem ger.

Lokal precisering:

- mångsidiga och varierande möjligheter att skapa bilder och konst med olika material, redskap och uttryckssätt
- betrakta konstverk ur olika perspektiv, diskussion kring motiv, tema och teknik
- bekanta sig med några kända finländska och internationella konstverk.
- konstverk och fenomen i konst som en av utgångspunkterna vid elevens eget bildskapande
- exempel på tekniker, material och teman:
  - teckning; blyertspenna, färgpenna, krita
  - målning; penselteknik, blanda färg
  - modellering och konstruktion: lera, collage, återvinningskonst
  - bildframställning; namn på färger, enkel färglära, motiv och bakgrund, helbild-närbild
  - grafik; frottage, stämpeltryck
  - fotografering, bildberättande (även digitalt), grunder i animation

M11 stödja eleven att beakta det kulturella mångfaldet och hållbar utveckling i sitt bildskapande

Lokal precisering:

- Eleven skapar åtminstone ett projekt med återvinningsmaterial och deltar i diskussioner om hållbar utveckling och måttlig konsumtion.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet väljs utgående från elevernas egna bilder och bildkulturer. Eleverna uppmuntras att bekanta sig med varandras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i det egna bildarbetet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse i elevernas vardag, närmiljö och samverkan.

Lokal precisering:

- bilder i böcker, virtuella bilder, bilder i medier eller andra bilder som eleven kommit i kontakt med
- bekanta sig med varandras bilder och bildkulturer.
- iaktta och välja bilder eller fenomen som utgångspunkt för bildskapandet
- kreativ, målinriktad och ändamålsenlig skapande verksamhet
- självutvärdering och kamratrespons övas under bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Omgivningens bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen koncentrerar man sig på elevernas närmiljö och dess medier.

Lokal precisering:

- olika sätt används för att väcka nyfikenhet och kreativitet för skapande arbete
- bilder och visuell konst i närmiljön och i medier
- bilder och annan konst samt bygda och naturliga miljöer undersöks med flera sinnen
- visuella påverkningsmetoder iakttas och tillsammans diskuteras hur motiv, färg och form påverkar bilden
- reklamens roll i vardagen
- olika sätt att skapa bilder och konst undersöks
- genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner läggs grunden för visuellt tänkande

I3 Konstens världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna bekantar sig med bildkonstens värld genom att titta på olika verk, teman och fenomen. Man använder sig av konstverk som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlar man det kulturella mångfald som konstverken och upplevelsen av dem ger.

Lokal precisering:

- mångsidiga och varierande möjligheter att skapa bilder och konst med olika material, redskap och uttryckssätt
- betrakta konstverk ur olika perspektiv, diskussion kring motiv, tema och teknik
- bekanta sig med några kända finländska och internationella konstverk.
- konstverk och fenomen i konst som en av utgångspunkterna vid elevens eget bildskapande
- exempel på tekniker, material och teman:
  - teckning; blyertspenna, färgpenna, krita
  - målning; penselteknik, blanda färg
  - modellering och konstruktion: lera, collage, återvinningskonst
  - bildframställning; namn på färger, enkel färglära, motiv och bakgrund, helbild-närbild
  - grafik; frottage, stämpeltryck
  - fotografering, bildberättande (även digitalt), grunder i animation

Gymnastik

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i gymnastikundervisningen är att påverka elevernas välbefinnande genom att stödja den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan och en positiv inställning till den egna kroppen. Det är viktigt att de enskilda lektionerna i gymnastik ger eleverna positiva upplevelser och stödjer en aktiv livsstil. I gymnastiken betonas kroppsuppfattning, fysisk aktivitet och samarbete. Gymnastiken ska bidra till att främja jämlikhet, jämställdhet och gemenskap samt stödja kulturell mångfald. Undervisningen ska vara trygg och utgå från de möjligheter som olika årstider och de lokala förhållandena erbjuder. Skolans lokaler, idrottsplatser i närmiljön och naturen ska utnyttjas mångsidigt i undervisningen. Eleverna ska handledas att främja ett tryggt och etiskt hållbart arbetssätt och inlärningsklimat.

I gymnastiken får eleverna lära sig att röra på sig och samtidigt utvecklas de genom att röra på sig. Att lära sig att röra på sig innebär fysisk aktivitet enligt elevernas ålder och utvecklingsnivå, träning av motoriska basfärdigheter och fysiska egenskaper. Eleverna ska få kunskaper och färdigheter för olika slags gymnastiksituationer. Att utvecklas genom att röra på sig innebär att man lär sig att respektera andra, att vara ansvarsfull, att utveckla sig själv långsiktigt, att identifiera och reglera känslor samt att utveckla en positiv självbild. Gymnastiken ska ge eleverna möjlighet att känna glädje, uttrycka sig med kroppen, delta, vara social, koppla av, tävla och kämpa på ett lekfullt sätt och att hjälpa andra. Eleverna ska också få beredskap att främja sin hälsa.

Läroämnets uppdrag i årskurs 1-2

"Vi leker och rör på oss tillsammans."

***I årskurserna 1–2** ligger tyngdpunkten i undervisningen på att tillägna sig sensomotoriska färdigheter och grundläggande motoriska färdigheter, att göra saker tillsammans och att utveckla sociala färdigheter och stärka de positiva upplevelserna av gymnastik. Undervisningen ska hjälpa eleverna att möta emotionellt varierande situationer. Elevernas fantasi och idéer ska utnyttjas i undervisningen.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i gymnastik i årskurs 1–2

Gymnastikens uppdrag och mål genomförs genom trygg och mångsidig undervisning i olika lärmiljöer inomhus och utomhus med betoning på elevernas delaktighet. I undervisningen beaktas på ett ändamålsenligt sätt årstiderna, de lokala förhållandena samt de möjligheter som skolan och omgivningen erbjuder. I undervisningen betonas arbetssätt som främjar fysisk aktivitet och gemenskap och ger möjlighet till uppmuntrande växelverkan och att hjälpa andra samt att verksamheten är trygg både psykiskt och fysiskt. Det är viktigt att främja säkert trafikbeteende när man förflyttar sig till idrottsplatser utanför skolan.

- Eleverna bekantar sig med skolans utrymmen (t.ex. korridorer och trappor), skolgården och närmiljön.
- Trafikfostran och -säkerheten beaktas då eleverna rör sig i närmiljön.
- De olika årstiderna tas i beaktande i undervisningen.
- Fysisk aktivitet och funktionsförmåga framhävs.

Handledning, differentiering och stöd i gymnastik i årskurs 1–2

En uppmuntrande och accepterande atmosfär än en förutsättning för att målen för gymnastikundervisningen ska nås. Undervisningen ska ge alla elever möjlighet att lyckas och att delta samt stödja en tillräcklig funktionsförmåga med tanke på välbefinnandet. Det är viktigt att beakta elevernas individualitet, att arbetsklimatet är tryggt och att undervisningsarrangemangen och kommunikationen i undervisningen är tydliga. Upplevelsen av att kunna och den sociala

samhörigheten stöds genom elevorienterade och engagerande arbetssätt, lämpliga uppgifter och uppmuntrande respons. I årskurs 1–2 är det viktigt att upptäcka sådana motoriska svårigheter som kan ha samband med andra inlärningssvårigheter.

- Uppgifter på olika nivå, olika arbetssätt och möjlighet att välja en uppgift på sin egen nivå.
- Bekanta sig med olika arbetssätt (banor, stationer, pararbete, grupparbete, lärarledd, småspel).
- Bli medveten om sina motoriska färdigheter i samarbete med hemmet och elevvården.
- Stödundervisning för de motoriska grundfärdigheterna vid behov.
- Eleverna ges möjlighet att påverka innehållet i gymnastikundervisningen.

Bedömning av elevens lärande i gymnastik i årskurs 1–2

Bedömningen av lärandet ska stödja eleverna att röra på sig med hjälp av gymnastik. Syftet är med andra ord att stödja utvecklingen av den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Bedömningen ska grunda sig på mångsidig information om elevernas lärande, arbetssätt och framsteg.

I bedömningen ska man sträva efter att fästa vikt vid elevernas individuella styrkor och utvecklingsbehov och stödja dem. Elevens hälsotillstånd och specialbehov ska beaktas i gymnastikundervisningen och bedömningen. Bedömningen görs utgående från observation av elevernas aktivitet och arbete och genom att eleverna handleds i självbedömning.

Centrala föremål för bedömningen och responsen med tanke på lärprocessen i gymnastik är följande

- *framsteg i förmågan att finna lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer*
- *framsteg i de grundläggande motoriska färdigheterna och träningen av dem*
- *framsteg i förmågan att agera tryggt och aktivt i överenskomna uppgifter*
- *framsteg i förmågan att arbeta självständigt och tillsammans med andra.*

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att röra på sig och att självständigt och tillsammans med andra pröva nya, olika gymnastikuppgifter samt våga uttrycka sig själv genom gymnastiken

Lokal precisering:

- Eleven kan turvis spänna kroppen och slappna av i olika övningar.
- Eleven kan balansera på omväxlande underlag och röra sig i olika terränger.
- Eleven kan åla, krypa, klättra, hoppa jämfota och på ett ben.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik innehåller mycket fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs lekar, uppgifter och idrottsformer där eleverna får träna sin balans- och rörelseförmåga (t.ex. att klättra, springa och hoppa) och sin förmåga att hantera redskap (t.ex. utföra uppgifter med olika redskap och spela boll) och i olika lärmiljöer (t.ex. i en sal, i naturen, på snö och is). Kroppskontrollen främjas genom olika uppgifter (t.ex. gymnastik- och musiklekar), där eleverna övar sig att uppfatta sin kropp, att uttrycka sig och att röra sig i takt till en rytm.

Eleverna får genom mångsidiga och trygga uppgifter lära sig att röra sig inomhus och utomhus under olika årstider och i olika lärmiljöer. Vattenvaneövningar och simning ingår i gymnastikundervisningen.

Lokal precisering:

- lyfta och bära på egen hand skol- och idrottsredskap
- skriva/forma olika mönster, bokstäver och siffror med hjälp av den egna kroppen
- röra på sig på olika sätt med växlande snabbhet
- leka och göra olika övningar som går ut på att röra sig sicksack och väja
- balansera (t.ex. i omväxlande skogsmiljö, på golvfigurer, gå på till exempel gatstenar, en gymnastikbänk, linjerna i gymnastiksalen, ett hopprep som ligger på marken, att gymnastisera och leka tafatt)
- utveckla sin rörelsefärdighet (t.ex med hjälp av hinderbanor, hoppbanor, löp- och tafattlekar, gång och löpning i olika terränger)
- leka med boll och andra redskap
- hänga, klättra, hoppa och brottas lekfullt.
- utveckla snabbhet genom löp- och tafattlekar, spel, stafettävlingar, med olika hopp, språng och kast.
- röra sig mångsidigt, sträcka på sig, sitta på huk och göra korta tänjningar
- hantera redskap genom att rulla, skuffa, studsa, kasta, fånga, sparka och slå med handen eller en racket på olika banor, i lekar och spel

M2 hjälpa eleven att utveckla sina sensomotoriska färdigheter, d.v.s. att iaktta sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och att välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik innehåller mycket fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs lekar, uppgifter och idrottsformer där eleverna får träna sin balans- och rörelseförmåga (t.ex. att klättra, springa och hoppa) och sin förmåga att hantera redskap (t.ex. utföra uppgifter med olika redskap och spela boll) och i olika lärmiljöer (t.ex. i en sal, i naturen, på snö och is). Kroppskontrollen främjas genom olika uppgifter (t.ex. gymnastik- och musiklekar), där eleverna övar sig att uppfatta sin kropp, att uttrycka sig och att röra sig i takt till en rytm.

Eleverna får genom mångsidiga och trygga uppgifter lära sig att röra sig inomhus och utomhus under olika årstider och i olika lärmiljöer. Vattenvaneövningar och simning ingår i gymnastikundervisningen.

Lokal precisering:

- lyfta och bära på egen hand skol- och idrottsredskap
- skriva/forma olika mönster, bokstäver och siffror med hjälp av den egna kroppen
- röra på sig på olika sätt med växlande snabbhet
- leka och göra olika övningar som går ut på att röra sig sicksack och väja
- balansera (t.ex. i omväxlande skogsmiljö, på golvfigurer, gå på till exempel gatstenar, en gymnastikbänk, linjerna i gymnastiksalen, ett hopprep som ligger på marken, att gymnastisera och leka tafatt)
- utveckla sin rörelsefärdighet (t.ex med hjälp av hinderbanor, hoppbanor, löp- och tafattlekar, gång och löpning i olika terränger)
- leka med boll och andra redskap
- hänga, klättra, hoppa och brottas lekfullt.
- utveckla snabbhet genom löp- och tafattlekar, spel, stafettävlingar, med olika hopp, språng och kast.
- röra sig mångsidigt, sträcka på sig, sitta på huk och göra korta tänjningar
- hantera redskap genom att rulla, skuffa, studsa, kasta, fånga, sparka och slå med handen eller en racket på olika banor, i lekar och spel

M5 vänja eleven vid att röra sig i vatten och träna grundläggande simkunnighet

Lokal precisering:

- Eleven kan simma 10m.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik innehåller mycket fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs lekar, uppgifter och idrottsformer där eleverna får träna sin balans- och rörelseförmåga (t.ex. att klättra, springa och hoppa) och sin förmåga att hantera redskap (t.ex. utföra uppgifter med olika redskap och spela boll) och i olika lärmiljöer (t.ex. i en sal, i naturen, på snö och is). Kroppskontrollen främjas genom olika uppgifter (t.ex. gymnastik- och musiklekar), där eleverna övar sig att uppfatta sin kropp, att uttrycka sig och att röra sig i takt till en rytm.

Eleverna får genom mångsidiga och trygga uppgifter lära sig att röra sig inomhus och utomhus under olika årstider och i olika lärmiljöer. Vattenvaneövningar och simning ingår i gymnastikundervisningen.

Lokal precisering:

- lyfta och bära på egen hand skol- och idrottsredskap
- skriva/forma olika mönster, bokstäver och siffror med hjälp av den egna kroppen
- röra på sig på olika sätt med växlande snabbhet
- leka och göra olika övningar som går ut på att röra sig sicksack och väja
- balansera (t.ex. i omväxlande skogsmiljö, på golvfigurer, gå på till exempel gatstenar, en gymnastikbänk, linjerna i gymnastiksalen, ett hopprep som ligger på marken, att gymnastisera och leka tafatt)
- utveckla sin rörelsefärdighet (t.ex med hjälp av hinderbanor, hoppbanor, löp- och tafattlekar, gång och löpning i olika terränger)
- leka med boll och andra redskap
- hänga, klättra, hoppa och brottas lekfullt.
- utveckla snabbhet genom löp- och tafattlekar, spel, stafettävlingar, med olika hopp, språng och kast.
- röra sig mångsidigt, sträcka på sig, sitta på huk och göra korta tänjningar
- hantera redskap genom att rulla, skuffa, studsa, kasta, fånga, sparka och slå med handen eller en racket på olika banor, i lekar och spel

M6 vägleda eleven att bete sig säkert och sakligt under gymnastiklektionerna

Lokal precisering:

- Eleven kan sköta sin personliga hygien och ha med sig ändamålsenlig utrustning .

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik innehåller mycket fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs lekar, uppgifter och idrottsformer där eleverna får träna sin balans- och rörelseförmåga (t.ex. att klättra, springa och hoppa) och sin förmåga att hantera redskap (t.ex. utföra uppgifter med olika redskap och spela boll) och i olika lärmiljöer (t.ex. i en sal, i naturen, på snö och is). Kroppskontrollen främjas genom olika uppgifter (t.ex. gymnastik- och musiklekar), där eleverna övar sig att uppfatta sin kropp, att uttrycka sig och att röra sig i takt till en rytm.

Eleverna får genom mångsidiga och trygga uppgifter lära sig att röra sig inomhus och utomhus under olika årstider och i olika lärmiljöer. Vattenvaneövningar och simning ingår i gymnastikundervisningen.

Lokal precisering:

- lyfta och bära på egen hand skol- och idrottsredskap
- skriva/forma olika mönster, bokstäver och siffror med hjälp av den egna kroppen
- röra på sig på olika sätt med växlande snabbhet
- leka och göra olika övningar som går ut på att röra sig sicksack och väja
- balansera (t.ex. i omväxlande skogsmiljö, på golvfigurer, gå på till exempel gatstenar, en gymnastikbänk, linjerna i gymnastiksalen, ett hopprep som ligger på marken, att gymnastisera och leka tafatt)
- utveckla sin rörelsefärdighet (t.ex med hjälp av hinderbanor, hoppbanor, löp- och tafattlekar, gång och löpning i olika terränger)
- leka med boll och andra redskap
- hänga, klättra, hoppa och brottas lekfullt.
- utveckla snabbhet genom löp- och tafattlekar, spel, stafettävlingar, med olika hopp, språng och kast.
- röra sig mångsidigt, sträcka på sig, sitta på huk och göra korta tänjningar
- hantera redskap genom att rulla, skuffa, studsa, kasta, fånga, sparka och slå med handen eller en racket på olika banor, i lekar och spel

M7 vägleda eleven att reglera sina handlingar och känslouttryck i sociala situationer i gymnastiken

Lokal precisering:

- Eleven kan behärska sina känslor och handlingar i tävlingssituationer.

I2 Social funktionsförmåga

Gymnastikundervisningen omfattar enkla motionslekar med regler, uppgifter och spel där eleverna samarbetar och får erfarenhet av att hjälpa varandra.

Lokal precisering:

- lyssna på andra
- vänta på sin tur
- hjälpa andra

M9 stödja eleven att stärka sin positiva självbild och sin förmåga att arbeta självständigt och att uttrycka sig på olika sätt

I3 Psykisk funktionsförmåga

I undervisningen väljs roliga och uppfriskande lekar och uppgifter där eleverna får uppleva att de lyckas samt med stöd av läraren möta emotionellt varierande situationer, t.ex. situationer som uppstår under lek, tävlingar eller spel.

Lokal precisering:

- lyssna på elevernas bekymmer och ta bort onödig rädsla
- stärka självförtroendet genom att berömma när eleverna lyckas

- skapa en positiv och aktiv atmosfär
- uppmuntra

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M3 stärka de grundläggande motoriska färdigheterna (balans- och rörelseförmåga, förmåga att hantera redskap), så att eleven lär sig att anpassa dem i olika lärmiljöer, i olika situationer och under olika årstider

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sin rörelsefärdighet.
- Eleven kan röra sig med boll och andra redskap.
- Eleven utvecklar sin snabbhet.
- Eleven kan röra sig mångsidigt.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik innehåller mycket fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs lekar, uppgifter och idrottsformer där eleverna får träna sin balans- och rörelseförmåga (t.ex. att klättra, springa och hoppa) och sin förmåga att hantera redskap (t.ex. utföra uppgifter med olika redskap och spela boll) och i olika lärmiljöer (t.ex. i en sal, i naturen, på snö och is). Kroppskontrollen främjas genom olika uppgifter (t.ex. gymnastik- och musiklekar), där eleverna övar sig att uppfatta sin kropp, att uttrycka sig och att röra sig i takt till en rytm.

Eleverna får genom mångsidiga och trygga uppgifter lära sig att röra sig inomhus och utomhus under olika årstider och i olika lärmiljöer. Vattenvaneövningar och simning ingår i gymnastikundervisningen.

Lokal precisering:

- skriva/forma olika mönster, bokstäver och siffror med hjälp av den egna kroppen
- leka och göra olika övningar som går ut på att röra sig sicksack och väja
- lyfta och bära på egen hand skol- och idrottsredskap
- balansera (t.ex. i omväxlande skogsmiljö, på golvfigurer, gå på till exempel gatstenar, en gymnastikbänk, linjerna i gymnastiksalen, ett hopprep som ligger på marken, att gymnastisera och leka tafatt)
- öva rörelsefärdighet med hjälp av hinderbanor, hoppbanor, löp- och tafattlekar, gång och löpning i olika terränger
- leka med boll och andra redskap
- hänga, klättra, hoppa och brottas lekfullt
- utveckla snabbhet genom löp- och tafattlekar, spel, stafettävlingar, med olika hopp, språng och kast
- röra sig mångsidigt, sträcka på sig, sitta på huk och göra korta tänjningar
- hantera redskap genom att rulla, skuffa, studsa, kasta, fånga, sparka och slå med handen eller en racket på olika banor, i lekar och spel

M4 lära eleven att röra sig tryggt i olika miljöer, med olika redskap och på olika ställningar

Lokal precisering:

- Eleven kan hantera olika redskap.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik innehåller mycket fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs lekar, uppgifter och idrottsformer där eleverna får träna sin balans- och rörelseförmåga (t.ex. att klättra, springa och hoppa) och sin förmåga att hantera redskap (t.ex. utföra uppgifter med olika redskap och spela boll) och i olika lärmiljöer (t.ex. i en sal, i naturen, på snö och is). Kroppskontrollen främjas genom olika uppgifter (t.ex. gymnastik- och musiklekar), där eleverna övar sig att uppfatta sin kropp, att uttrycka sig och att röra sig i takt till en rytm.

Eleverna får genom mångsidiga och trygga uppgifter lära sig att röra sig inomhus och utomhus under olika årstider och i olika lärmiljöer. Vattenvaneövningar och simning ingår i gymnastikundervisningen.

Lokal precisering:

- skriva/forma olika mönster, bokstäver och siffror med hjälp av den egna kroppen
- leka och göra olika övningar som går ut på att röra sig sicksack och väja
- lyfta och bära på egen hand skol- och idrottsredskap
- balansera (t.ex. i omväxlande skogsmiljö, på golvfigurer, gå på till exempel gatstenar, en gymnastikbänk, linjerna i gymnastiksalen, ett hopprep som ligger på marken, att gymnastisera och leka tafatt)
- öva rörelsefärdighet med hjälp av hinderbanor, hoppbanor, löp- och tafattlekar, gång och löpning i olika terränger
- leka med boll och andra redskap
- hänga, klättra, hoppa och brottas lekfullt
- utveckla snabbhet genom löp- och tafattlekar, spel, stafettävlingar, med olika hopp, språng och kast
- röra sig mångsidigt, sträcka på sig, sitta på huk och göra korta tänjningar
- hantera redskap genom att rulla, skuffa, studsa, kasta, fånga, sparka och slå med handen eller en racket på olika banor, i lekar och spel

M5 vänja eleven vid att röra sig i vatten och träna grundläggande simkunnighet

Lokal precisering:

- Eleven kan simma 50m.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik innehåller mycket fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs lekar, uppgifter och idrottsformer där eleverna får träna sin balans- och rörelseförmåga (t.ex. att klättra, springa och hoppa) och sin förmåga att hantera redskap (t.ex. utföra uppgifter med olika redskap och spela boll) och i olika lärmiljöer (t.ex. i en sal, i naturen, på snö och is). Kroppskontrollen främjas genom olika uppgifter (t.ex. gymnastik- och musiklekar), där eleverna övar sig att uppfatta sin kropp, att uttrycka sig och att röra sig i takt till en rytm.

Eleverna får genom mångsidiga och trygga uppgifter lära sig att röra sig inomhus och utomhus under olika årstider och i olika lärmiljöer. Vattenvaneövningar och simning ingår i gymnastikundervisningen.

Lokal precisering:

- skriva/forma olika mönster, bokstäver och siffror med hjälp av den egna kroppen
- leka och göra olika övningar som går ut på att röra sig sicksack och väja
- lyfta och bära på egen hand skol- och idrottsredskap

- balansera (t.ex. i omväxlande skogsmiljö, på golvfigurer, gå på till exempel gatstenar, en gymnastikbänk, linjerna i gymnastiksalen, ett hopprep som ligger på marken, att gymnastisera och leka tafatt)
- öva rörelsefärdighet med hjälp av hinderbanor, hoppbanor, löp- och tafattlekar, gång och löpning i olika terränger
- leka med boll och andra redskap
- hänga, klättra, hoppa och brottas lekfullt
- utveckla snabbhet genom löp- och tafattlekar, spel, stafettävlingar, med olika hopp, språng och kast
- röra sig mångsidigt, sträcka på sig, sitta på huk och göra korta tänjningar
- hantera redskap genom att rulla, skuffa, studsa, kasta, fånga, sparka och slå med handen eller en racket på olika banor, i lekar och spel

M6 vägleda eleven att bete sig säkert och sakligt under gymnastiklektionerna

Lokal precisering:

- Eleven kan sköta sin personliga hygien och ha med sig ändamålsenlig utrustning.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik innehåller mycket fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs lekar, uppgifter och idrottsformer där eleverna får träna sin balans- och rörelseförmåga (t.ex. att klättra, springa och hoppa) och sin förmåga att hantera redskap (t.ex. utföra uppgifter med olika redskap och spela boll) och i olika lärmiljöer (t.ex. i en sal, i naturen, på snö och is). Kroppskontrollen främjas genom olika uppgifter (t.ex. gymnastik- och musiklekar), där eleverna övar sig att uppfatta sin kropp, att uttrycka sig och att röra sig i takt till en rytm.

Eleverna får genom mångsidiga och trygga uppgifter lära sig att röra sig inomhus och utomhus under olika årstider och i olika lärmiljöer. Vattenvaneövningar och simning ingår i gymnastikundervisningen.

Lokal precisering:

- skriva/forma olika mönster, bokstäver och siffror med hjälp av den egna kroppen
- leka och göra olika övningar som går ut på att röra sig sicksack och väja
- lyfta och bära på egen hand skol- och idrottsredskap
- balansera (t.ex. i omväxlande skogsmiljö, på golvfigurer, gå på till exempel gatstenar, en gymnastikbänk, linjerna i gymnastiksalen, ett hopprep som ligger på marken, att gymnastisera och leka tafatt)
- öva rörelsefärdighet med hjälp av hinderbanor, hoppbanor, löp- och tafattlekar, gång och löpning i olika terränger
- leka med boll och andra redskap
- hänga, klättra, hoppa och brottas lekfullt
- utveckla snabbhet genom löp- och tafattlekar, spel, stafettävlingar, med olika hopp, språng och kast
- röra sig mångsidigt, sträcka på sig, sitta på huk och göra korta tänjningar
- hantera redskap genom att rulla, skuffa, studsa, kasta, fånga, sparka och slå med handen eller en racket på olika banor, i lekar och spel

M8 stödja samarbetsfärdigheterna, t.ex. att följa gemensamt överenskomna regler genom att vägleda eleven att ta ansvar för att gemensamma spel och lekar lyckas

Lokal precisering:

- Eleven kan lyssna på andra, vänta på sin tur och hjälpa andra.

I2 Social funktionsförmåga

Gymnastikundervisningen omfattar enkla motionslekar med regler, uppgifter och spel där eleverna samarbetar och får erfarenhet av att hjälpa varandra.

Lokal precisering:

- lyssna på andra
- vänta på sin tur
- hjälpa andra

M10 se till att eleven får positiva upplevelser av gymnastik och uppmuntra eleven att testa gränserna för sin förmåga

Lokal precisering:

- Eleven vågar testa gränserna för sin förmåga.

I3 Psykisk funktionsförmåga

I undervisningen väljs roliga och uppfriskande lekar och uppgifter där eleverna får uppleva att de lyckas samt med stöd av läraren möta emotionellt varierande situationer, t.ex. situationer som uppstår under lek, tävlingar eller spel.

Lokal precisering:

- lyssna på elevernas bekymmer och ta bort onödig rädsla
- stärka självförtroendet genom att berömma när eleverna lyckas
- skapa en positiv och aktiv atmosfär
- uppmuntra

Livsåskådningskunskap

Läroämnets uppdrag

Uppdraget för undervisningen i livsåskådningskunskap är att främja elevernas förmåga att sträva efter det goda livet. I livsåskådningskunskapen ses människorna som aktörer som förnyar och skapar sin kultur och som upplever och skapar mening tillsammans och i samverkan med omvärlden. Livsåskådningar, mänskliga sedvanor och deras innebörd anses vara resultat av växelverkan mellan individer, samhällen och kulturarv. I livsåskådningskunskapen betonas människans förmåga att aktivt påverka sina egna tankar och handlingar. Detta gäller även elevernas studier och lärande. Därför är det viktigt att undervisningen och studierna anpassas efter elevernas tanke- och upplevelsevärld.

Undervisningen i livsåskådningskunskap har som uppdrag att utveckla elevernas förmåga att växa till självständiga, toleranta, ansvarsfulla och omdömesgilla medlemmar i sitt samhälle. Målet är

ett fullständigt demokratiskt medborgarskap i en allt mer global och snabbt föränderlig värld. Det förutsätter att undervisningen i livsåskådningskunskap mångsidigt ökar den åskådningsmässiga och kulturella allmänbildningen, utvecklar förmågan att tänka, förmågan att handla etiskt och kritiskt och att lära sig. Att tänka kritiskt innebär inom livsåskådningskunskap att söka orsaker, se sammanhang, ha känsla för situationer och att kunna ändra sitt förhållningssätt. Hit hör också en öppen och reflekterande attityd.

Livsåskådningskunskapen ska stödja utvecklingen av mångsidig kompetens, i synnerhet förmågan att tänka och lära sig, kulturell och kommunikativ kompetens, vardagskompetens och förmågan att delta, påverka och ta ansvar.

Läroämnets uppdrag i årskurs 1-2

***I årskurserna 1–2** ska tyngdpunkten i undervisningen i livsåskådningskunskap ligga på att utveckla elevernas samarbets- och kommunikationsförmåga, uttrycksförmåga samt tänkande och lärande. Genom att vara lyhörd för och respektera elevens tankar och erfarenheter hjälper man eleven att utveckla en sund självkänsla och en positiv självbild.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i livsåskådningskunskap i årskurs 1–2

Vid valet av arbetssätt är det med tanke på läroämnets mål viktigt att skapa en trygg och öppen psykisk och social lärmiljö, där eleven upplever att hen blir hörd och respekterad. Eleven ska uppmuntras till självstyrt lärande. Den fysiska lärmiljön utvecklas så att den tar hänsyn till olika sätt att arbeta och lära sig och går lätt att förändra. De gemensamma, lärarledda undersökande diskussionerna berikas med konkreta aktiviteter, sagor, berättelser, lekar, musik, bildkonst och drama. Digitaliseringen av barnens livsmiljö ska beaktas i arbetet.

- Eftersom undervisningen i livsåskådning ofta sker i åldersintegrerade grupper bör lärmiljön anpassas enligt det.
- Pyssel, bildkonst och musik integreras i undervisningen av livsåskådning.
- Hjälporganisationernas digitala material (Plan, Unicef, FRK) kan användas som stödmaterial

Handledning, differentiering och stöd i livsåskådningskunskap i årskurs 1–2

Med tanke på läroämnets mål är det centralt att handledningen och stödet stärker elevens självförtroende och känsla av delaktighet. Läroämnet livsåskådningskunskap ska stödja elevens välbefinnande, utveckling och lärande genom att erbjuda möjligheter och begreppsliga redskap att undersöka, strukturera och skapa en egen livsåskådningsidentitet tillsammans med andra. Handledning och stöd behövs särskilt för att utveckla kommunikations- och tankeförmågan. Elevernas individuella behov av stöd ska beaktas vid valet av arbetssätt.

- Förståelse för olika familjers livsåskådliga bakgrund och dess seder utgör grunden för handledningen
- Existensen av olika övertygelser och respekten för dem bör beaktas i undervisningen
- Den kulturella mångfalden i den egna skolan skall tas till vara

Bedömning av elevens lärande i livsåskådningskunskap i årskurs 1–2

Bedömningen av lärande ska vara handledande och uppmuntrande. Mångsidig respons ges i samband med arbetet och gemensamma diskussioner. Bedömningen ska stödja och stärka elevernas delaktighet och självförtroende. Responsen ska utveckla elevernas samarbetsförmåga och uppmuntra dem att uttrycka sina tankar. Eleverna ska i undervisningen ges utrymme och

uppmuntras att ifrågasätta och ställa frågor samt att motivera sina åsikter och lyssna på andras synpunkter. Mångsidiga arbetssätt ger eleverna möjligheter att visa och själva ge akt på sina framsteg och kunskaper.

Centrala föremål för bedömningen och responsen med tanke på lärprocessen i livsåskådningskunskap är följande

- *framsteg i att känna igen och namnge fenomen som rör livsåskådning i sin närmiljö*
- *framsteg i förmågan att arbeta i grupp*
- *framsteg i förmågan att uttrycka tankar och att lyssna på andra.*

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 vägleda eleven att lyssna på andra elevers åsikter och tankar

Lokal precisering:

- Eleven kan i viss mån lyssna på andra elevers åsikter och tankar.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna tränar samtalsfärdigheter genom att lära sig lyssna på andra med respekt och genom att öva att uttrycka sig tydligt. De reflekterar tillsammans över betydelsen av gott handlande, rätt och fel och att skilja mellan dem samt på människans godhet. Tillsammans undersöker man vad vänskap innefattar och betyder i barns liv.

Lokal precisering:

- samtalsfärdigheter (lyssna på andra och uttrycka sig tydligt)
- att skilja mellan rätt och fel
- människans inbygda godhet
- vänskap och dess betydelse i barnens liv

I2 Olika sätt att leva

Eleverna reflekterar över frågan "Vem är jag?" och olika sätt att leva och tänka. Tillsammans undersöker man olika livsstilar, särskilt sådana som anknyter till elevens egen hem- och kulturbakgrund.

Lokal precisering:

- olika sätt att leva och tänka
- olika livsstilar
- elevens egen hem- och kulturbakgrund

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunderna för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av regler, förtroende, ärlighet och uppriktighet i olika vardagliga situationer och miljöer i sitt liv. De stiftar inledningsvis bekantskap med barnets rättigheter och barnets ställning i olika samhällen.

Lokal precisering:

- grunderna för att kunna leva tillsammans
- regler, förtroende, ärlighet och uppriktighet i vardagen
- barnets rättigheter och barnets ställning i olika samhällen

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna undersöker olika levnadssätt i världen och reflekterar samtidigt över livets förgänglighet. Tillsammans fördjupar man sig i berättelser om världens uppkomst. Eleverna undersöker sin egen närmiljö och granskar hur de egna valen och handlingarna påverkar miljön. Eleverna försöker hitta betydelsefulla upplevelser som hör samman med naturen.

Lokal precisering:

- olika levnadssätt i världen
- olika teorier och berättelser om världens uppkomst
- den egna närmiljön och upplevelser som den erbjuder
- hur egna val och handlingar påverkar miljön

M2 uppmuntra eleven att uttrycka sina egna tankar och känslor på olika sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan i viss mån uttrycka sina egna tankar och känslor på olika sätt

I2 Olika sätt att leva

Eleverna reflekterar över frågan "Vem är jag?" och olika sätt att leva och tänka. Tillsammans undersöker man olika livsstilar, särskilt sådana som anknyter till elevens egen hem- och kulturbakgrund.

Lokal precisering:

- olika sätt att leva och tänka
- olika livsstilar
- elevens egen hem- och kulturbakgrund

M3 vägleda eleven att värdesätta sina egna och andras tankar

Lokal precisering:

- Eleven kan i viss mån värdesätta sina egna och andras tankar.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna tränar samtalsfärdigheter genom att lära sig lyssna på andra med respekt och genom att öva att uttrycka sig tydligt. De reflekterar tillsammans över betydelsen av gott handlande, rätt och fel och att skilja mellan dem samt på människans godhet. Tillsammans undersöker man vad vänskap innefattar och betyder i barns liv.

Lokal precisering:

- samtalsfärdigheter (lyssna på andra och uttrycka sig tydligt)

- att skilja mellan rätt och fel
- människans inbygda godhet
- vänskap och dess betydelse i barnens liv

M5 vägleda eleven att uppfatta orsak och verkan samt etiska aspekter i vardagliga situationer

Lokal precisering:

- Eleven uppfattar orsak och verkan och kan i viss mån uppfatta etiska aspekter i vardagliga situationer.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna tränar samtalsfärdigheter genom att lära sig lyssna på andra med respekt och genom att öva att uttrycka sig tydligt. De reflekterar tillsammans över betydelsen av gott handlande, rätt och fel och att skilja mellan dem samt på människans godhet. Tillsammans undersöker man vad vänskap innefattar och betyder i barns liv.

Lokal precisering:

- samtalsfärdigheter (lyssna på andra och uttrycka sig tydligt)
- att skilja mellan rätt och fel
- människans inbygda godhet
- vänskap och dess betydelse i barnens liv

I2 Olika sätt att leva

Eleverna reflekterar över frågan "Vem är jag?" och olika sätt att leva och tänka. Tillsammans undersöker man olika livsstilar, särskilt sådana som anknyter till elevens egen hem- och kulturbakgrund.

Lokal precisering:

- olika sätt att leva och tänka
- olika livsstilar
- elevens egen hem- och kulturbakgrund

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunderna för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av regler, förtroende, ärlighet och uppriktighet i olika vardagliga situationer och miljöer i sitt liv. De stiftar inledningsvis bekantskap med barnets rättigheter och barnets ställning i olika samhällen.

Lokal precisering:

- grunderna för att kunna leva tillsammans
- regler, förtroende, ärlighet och uppriktighet i vardagen
- barnets rättigheter och barnets ställning i olika samhällen

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna undersöker olika levnadssätt i världen och reflekterar samtidigt över livets förgänglighet. Tillsammans fördjupar man sig i berättelser om världens uppkomst. Eleverna undersöker sin egen närmiljö och granskar hur de egna valen och handlingarna påverkar miljön. Eleverna försöker hitta betydelsefulla upplevelser som hör samman med naturen.

Lokal precisering:

- olika levnadssätt i världen
- olika teorier och berättelser om världens uppkomst
- den egna närmiljön och upplevelser som den erbjuder
- hur egna val och handlingar påverkar miljön

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M4 främja elevens förmåga att ställa frågor och framföra motiverade argument

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa frågor och framföra motiverade argument.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna tränar samtalsfärdigheter genom att lära sig lyssna på andra med respekt och genom att öva att uttrycka sig tydligt. De reflekterar tillsammans över betydelsen av gott handlande, rätt och fel och att skilja mellan dem samt på människans godhet. Tillsammans undersöker man vad vänskap innefattar och betyder i barns liv.

Lokal precisering:

- samtalsfärdigheter (lyssna på andra och uttrycka sig tydligt)
- att skilja mellan rätt och fel
- människans inbyggda godhet
- vänskap och dess betydelse i barnens liv

I2 Olika sätt att leva

Eleverna reflekterar över frågan "Vem är jag?" och olika sätt att leva och tänka. Tillsammans undersöker man olika livsstilar, särskilt sådana som anknyter till elevens egen hem- och kulturbakgrund.

Lokal precisering:

- olika sätt att leva och tänka
- olika livsstilar
- elevens egen hem- och kulturbakgrund

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunderna för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av regler, förtroende, ärlighet och uppriktighet i olika vardagliga situationer och miljöer

i sitt liv. De stiftar inledningsvis bekantskap med barnets rättigheter och barnets ställning i olika samhällen.

Lokal precisering:

- grunderna för att kunna leva tillsammans
- regler, förtroende, ärlighet och uppriktighet i vardagen
- barnets rättigheter och barnets ställning i olika samhällen

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna undersöker olika levnadssätt i världen och reflekterar samtidigt över livets förgänglighet. Tillsammans fördjupar man sig i berättelser om världens uppkomst. Eleverna undersöker sin egen närmiljö och granskar hur de egna valen och handlingarna påverkar miljön. Eleverna försöker hitta betydelsefulla upplevelser som hör samman med naturen.

Lokal precisering:

- olika levnadssätt i världen
- olika teorier och berättelser om världens uppkomst
- den egna närmiljön och upplevelser som den erbjuder
- hur egna val och handlingar påverkar miljön

M6 uppmuntra eleven att reflektera över skillnaden mellan rätt och fel samt godhet

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över skillnaden mellan rätt och fel.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna tränar samtalsfärdigheter genom att lära sig lyssna på andra med respekt och genom att öva att uttrycka sig tydligt. De reflekterar tillsammans över betydelsen av gott handlande, rätt och fel och att skilja mellan dem samt på människans godhet. Tillsammans undersöker man vad vänskap innefattar och betyder i barns liv.

Lokal precisering:

- samtalsfärdigheter (lyssna på andra och uttrycka sig tydligt)
- att skilja mellan rätt och fel
- människans inbyggda godhet
- vänskap och dess betydelse i barnens liv

I2 Olika sätt att leva

Eleverna reflekterar över frågan "Vem är jag?" och olika sätt att leva och tänka. Tillsammans undersöker man olika livsstilar, särskilt sådana som anknyter till elevens egen hem- och kulturbakgrund.

Lokal precisering:

- olika sätt att leva och tänka
- olika livsstilar

- elevens egen hem- och kulturbakgrund

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunderna för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av regler, förtroende, ärlighet och uppriktighet i olika vardagliga situationer och miljöer i sitt liv. De stiftar inledningsvis bekantskap med barnets rättigheter och barnets ställning i olika samhällen.

Lokal precisering:

- grunderna för att kunna leva tillsammans
- regler, förtroende, ärlighet och uppriktighet i vardagen
- barnets rättigheter och barnets ställning i olika samhällen

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna undersöker olika levnadssätt i världen och reflekterar samtidigt över livets förgänglighet. Tillsammans fördjupar man sig i berättelser om världens uppkomst. Eleverna undersöker sin egen närmiljö och granskar hur de egna valen och handlingarna påverkar miljön. Eleverna försöker hitta betydelsefulla upplevelser som hör samman med naturen.

Lokal precisering:

- olika levnadssätt i världen
- olika teorier och berättelser om världens uppkomst
- den egna närmiljön och upplevelser som den erbjuder
- hur egna val och handlingar påverkar miljön

M7 handleda eleven att lära känna seder och bruk i närmiljön

Lokal precisering:

- Eleven känner till seder och bruk i närmiljön.

I2 Olika sätt att leva

Eleverna reflekterar över frågan "Vem är jag?" och olika sätt att leva och tänka. Tillsammans undersöker man olika livsstilar, särskilt sådana som anknyter till elevens egen hem- och kulturbakgrund.

Lokal precisering:

- olika sätt att leva och tänka
- olika livsstilar
- elevens egen hem- och kulturbakgrund

M8 handleda eleven att förstå grundläggande faktorer för att människor ska kunna leva tillsammans

Lokal precisering:

- Eleven förstår grundläggande faktorer för att människor ska kunna leva tillsammans.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna tränar samtalsfärdigheter genom att lära sig lyssna på andra med respekt och genom att öva att uttrycka sig tydligt. De reflekterar tillsammans över betydelsen av gott handlande, rätt och fel och att skilja mellan dem samt på människans godhet. Tillsammans undersöker man vad vänskap innefattar och betyder i barns liv.

Lokal precisering:

- samtalsfärdigheter (lyssna på andra och uttrycka sig tydligt)
- att skilja mellan rätt och fel
- människans inbygda godhet
- vänskap och dess betydelse i barnens liv

I2 Olika sätt att leva

Eleverna reflekterar över frågan "Vem är jag?" och olika sätt att leva och tänka. Tillsammans undersöker man olika livsstilar, särskilt sådana som anknyter till elevens egen hem- och kulturbakgrund.

Lokal precisering:

- olika sätt att leva och tänka
- olika livsstilar
- elevens egen hem- och kulturbakgrund

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunderna för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av regler, förtroende, ärlighet och uppriktighet i olika vardagliga situationer och miljöer i sitt liv. De stiftar inledningsvis bekantskap med barnets rättigheter och barnets ställning i olika samhällen.

Lokal precisering:

- grunderna för att kunna leva tillsammans
- regler, förtroende, ärlighet och uppriktighet i vardagen
- barnets rättigheter och barnets ställning i olika samhällen

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna undersöker olika levnadssätt i världen och reflekterar samtidigt över livets förgänglighet. Tillsammans fördjupar man sig i berättelser om världens uppkomst. Eleverna undersöker sin egen närmiljö och granskar hur de egna valen och handlingarna påverkar miljön. Eleverna försöker hitta betydelsefulla upplevelser som hör samman med naturen.

Lokal precisering:

- olika levnadssätt i världen
- olika teorier och berättelser om världens uppkomst
- den egna närmiljön och upplevelser som den erbjuder
- hur egna val och handlingar påverkar miljön

M9 vägleda eleven att respektera och uppskatta naturen och sin närmiljö

Lokal precisering:

- Eleven respekterar och uppskattar naturen och sin närmiljö.

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna undersöker olika levnadssätt i världen och reflekterar samtidigt över livets förgänglighet. Tillsammans fördjupar man sig i berättelser om världens uppkomst. Eleverna undersöker sin egen närmiljö och granskar hur de egna valen och handlingarna påverkar miljön. Eleverna försöker hitta betydelsefulla upplevelser som hör samman med naturen.

Lokal precisering:

- olika levnadssätt i världen
- olika teorier och berättelser om världens uppkomst
- den egna närmiljön och upplevelser som den erbjuder
- hur egna val och handlingar påverkar miljön

Matematik

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i undervisningen i matematik är att utveckla ett logiskt, exakt och kreativt matematisk tänkande hos eleverna. Undervisningen ska lägga grund för förståelsen av matematiska begrepp och strukturer samt utveckla elevernas förmåga att behandla information och lösa problem. På grund av matematikens kumulativa natur ska undervisningen framskrida systematiskt. Konkreta och laborativa inslag är centrala i undervisningen och studierna i matematik. Lärandet stöds med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Undervisningen i matematik ska stödja eleverna att utveckla en positiv attityd till matematik och en positiv bild av sig själva som elever i matematik. Den ska också utveckla elevernas förmåga att kommunicera, interagera och samarbeta. Undervisningen i matematik ska vara målinriktad och långsiktig och stödja eleverna att själva ta ansvar för sitt lärande.

Undervisningen ska handleda eleverna att förstå nyttan av matematik i sitt eget liv och i ett bredare samhällsperspektiv. Undervisningen ska utveckla elevernas förmåga att använda och tillämpa matematik på ett mångsidigt sätt.

Läroämnets uppdrag i årskurs 1-2

I årskurserna 1–2 *ska eleverna i undervisningen i matematik erbjudas mångsidiga upplevelser för att tillägna sig matematiska begrepp och strukturer. Olika sinnen ska utnyttjas i undervisningen. Undervisningen ska utveckla elevernas förmåga att uttrycka matematiska tankar med konkreta hjälpmedel, muntligt, skriftligt och genom att rita och tolka bilder. Undervisningen i matematik ska lägga en stabil grund för förståelse av talbegreppet och tiosystemet samt för räknefärdigheter.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i matematik i årskurs 1-2

Undervisningen ska utgå från bekanta ämnen och problem som intresserar eleverna. Målet är att skapa en lärmiljö där eleverna studerar matematik aktivt och med olika hjälpmedel. Varierande arbetssätt används i undervisningen. Eleverna får vänja sig vid att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Pedagogiskt ledda lekar och spel är ett viktigt arbetssätt. Digitala verktyg används i undervisningen och studierna.

- Undervisningen bygger på mångsidiga arbetssätt, t.ex. grupparbete, pararbete, självständigt arbete och lärarlett arbete.
- Förutom läromedlet används laborativt material, konkretiserande material och digitala program.
- Undervisningen kan ske t.ex. i klassrummet, utomhus eller i närmiljön.

Handledning, differentiering och stöd i matematik i årskurs 1-2

Vid skolstarten ska man klargöra vad eleverna redan kan och vilka skillnader det finns i deras kunskaper. Eftersom matematik är ett kumulativt läroämne, är det nödvändigt att behärska grundläggande matematiska begrepp och färdigheter för att kunna lära sig nya saker. Eleverna ska erbjudas stöd både för att komplettera bristfälliga kunskaper och färdigheter och för att tillägna sig nytt innehåll. Man ska reservera tillräckligt mycket tid och stödja lärandet systematiskt för att utveckla matematiklärandet och elevernas förmåga att ta till sig ny kunskap. Utvecklingen av elevernas kunskaper och färdigheter i matematik ska följas upp kontinuerligt. Stödet ska ge dem möjlighet att utveckla sina färdigheter och samtidigt känna glädje över att lära sig och att kunna. Eleverna ska erbjudas lämpliga hjälpmedel som stöd för lärandet samt möjligheter att själva komma till insikt och förstå. Eleverna ska ges möjlighet att öva tillräckligt.

Elever som behöver mera utmaningar ska erbjudas möjlighet att fördjupa förståelsen för innehållet i årskurserna 1–2. Uppgifterna kan till exempel omfatta egenskaperna hos naturliga tal, olika talföljder, geometri, kreativ problemlösning och mera krävande tillämpningar av grundläggande räkneoperationer.

- I slutet av både årskurs 1 och 2 görs en kartläggning av hela gruppens färdigheter i matematik.
- Undervisningen differentieras med hjälp av olika typer av arbetssätt.
- Eleverna uppmuntras att arbeta i olika konstellationer (t.ex. individuellt, parvis eller i grupper).
- I undervisningen utnyttjas olika verktyg och hjälpmedel, t.ex. lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel, olika tabeller, hundraruta, sifferkort, tiobasmaterial.
- Eleven kan få personligt stöd eller stöd i en liten grupp om elevens kunskaper är bristfälliga.
- Utvecklingen följs upp bl.a. genom muntliga eller skriftliga uppgifter, prov och förhör.

Bedömning av elevens lärande i matematik i årskurs 1-2

Under läsåret är den huvudsakliga uppgiften för bedömningen av lärandet att stödja och främja elevernas matematiska tänkande och kunskapsutveckling inom alla målområden. Bedömningen av matematiklärandet och responsen ska vara uppmuntrande. Eleverna ska sporras att utnyttja sina styrkor och att träna de färdigheter som behöver utvecklas. Eleverna handleds att själva iaktta hur deras eget lärande framskrider.

Elevernas kunskapsnivå och förståelse av matematik kan utredas med hjälp av samtal, konkreta hjälpmedel, figurer eller skriftliga alster. De ska ha möjlighet att visa sina framsteg på olika sätt. Det är viktigt att vid sidan av korrekta lösningar även beakta på vilket sätt och hur obehindrat eleven räknar.

Centrala föremål för bedömningen och responsen med tanke på lärprocessen i matematik är följande

- *framsteg i förståelsen av talbegreppet och talföljder*
- *framsteg i förståelsen av tiosystemet*
- *framsteg i hur obehindrat eleven räknar*
- *framsteg i förmågan att klassificera kroppar och figurer*
- *framsteg i förmågan att använda matematik vid problemlösning.*

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stödja elevens iver och intresse för matematik samt utvecklingen av en positiv självbild och ett gott självförtroende

Lokal precisering:

- Eleven känner till matematikens olika uttrycksformer och får positiva upplevelser av matematik.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna erbjuds möjligheter att finna likheter, skillnader och mönster. De jämför, klassificerar och ordnar samt observerar samband mellan orsak och verkan. De övar sig att se matematiska situationer ur olika perspektiv. Eleverna får kunskap om programmeringens grunder genom att skapa stegvisa instruktioner som också testas.

Lokal precisering:

- undersöka siffror, tal och former
- olika strategier för problemlösning och logiskt tänkande övas
- programmering tränas i klassen bl.a.genom att göra instruktioner som går att genomföra i praktiken i klassen

I2 Tal och räkneoperationer

I räkneoperationerna används naturliga tal. Målet är att eleverna behärskar sambandet mellan antal, talnamn och sifferbeteckning. Eleverna breddar sin förståelse av tal genom att räkna, observera och uppskatta antal. Förmågan att se talföljder, att jämföra och ordna tal övas. Eleverna undersöker egenskaper hos tal, såsom jämna tal, multiplar och halvering samt lär sig uppdelningarna av talen 1–10.

Eleverna handleds att använda tal på ett ändamålsenligt sätt i olika situationer: uttrycka antal, ordningsföljd och mätresultat samt använda talen i räkneoperationer.

Eleverna utforskar principen för tiosystemet med hjälp av konkreta modeller.

Elevernas kunskaper i addition och subtraktion utvecklas först inom talområdet 0–20 och sedan inom talområdet 0–100. Man övar olika huvudräkningsstrategier för att utveckla elevernas räknefärdigheter. Addition och subtraktion konkretiseras med hjälp av tillämpningar i olika situationer. Eleverna lär sig att utnyttja principerna för kommutativitet och associativitet i addition.

Eleverna handleds med hjälp av konkreta exempel att förstå begreppet multiplikation och lär sig multiplikationstabellerna för talen 1–5 och 10. Grunden för förståelse av division och sambandet mellan multiplikation och division läggs. Man utnyttjar kommutativitet vid multiplikation och introduceras i associativitet vid multiplikation.

Grunden för begreppet bråk läggs genom att dela det hela i lika stora delar.

Lokal precisering:

- talområde: 0-20 (0-100)
- talens namn, talföljder, antalsuppfattning, ental-tiotal, jämna och udda tal
- addition och subtraktion: utan och med tiotalsövergång

I3 Geometri och mätning

Elevernas förmåga att uppfatta den tredimensionella omgivningen och plangeometrin i den utvecklas. Eleverna övar sig att använda riktnings- och lägesbegrepp.

Kroppar och plana figurer studeras tillsammans. Eleverna övar sig att känna igen, bygga och rita. De handleds att hitta och nämna egenskaper som också utgör grund för klassificering av kroppar och plana figurer.

Eleverna övar och handleds att inse mätningens principer. Man behandlar storheterna längd, massa, volym och tid och övar sig att använda motsvarande måttenheter. De centrala måttenheterna är meter och centimeter, kilogram och gram samt liter och deciliter. Eleverna övar klockslag och tidsenheter.

Lokal precisering:

- rumsuppfattning och lägesbeskrivningar
- plana figurer (kvadrat, triangel, rektangel, cirkel)
- mätning och uppskattning av centimeter
- timmar och minuter samt avläsning av hel och halvtimmar

I4 Informationsbehandling och statistik

Eleverna lär sig samla och registrera information om intressanta ämnesområden. De utarbetar och tolkar enkla tabeller och stapeldiagram.

Lokal precisering:

- gemensamma stapeldiagram

M2 handleda eleven att utveckla färdigheten att göra matematiska observationer samt tolka och utnyttja dem i olika situationer

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på var man behöver matematik i vardagen.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna erbjuds möjligheter att finna likheter, skillnader och mönster. De jämför, klassificerar och ordnar samt observerar samband mellan orsak och verkan. De övar sig att se matematiska situationer ur olika perspektiv. Eleverna får kunskap om programmeringens grunder genom att skapa stegvisa instruktioner som också testas.

Lokal precisering:

- undersöka siffror, tal och former
- olika strategier för problemlösning och logiskt tänkande övas
- programmering tränas i klassen bl.a.genom att göra instruktioner som går att genomföra i praktiken i klassen

I2 Tal och räkneoperationer

I räkneoperationerna används naturliga tal. Målet är att eleverna behärskar sambandet mellan antal, talnamn och sifferbeteckning. Eleverna breddar sin förståelse av tal genom att räkna, observera och uppskatta antal. Förmågan att se talföljder, att jämföra och ordna tal övas.

Eleverna undersöker egenskaper hos tal, såsom jämna tal, multiplar och halvering samt lär sig uppdelningarna av talen 1–10.

Eleverna handleds att använda tal på ett ändamålsenligt sätt i olika situationer: uttrycka antal, ordningsföljd och mätresultat samt använda talen i räkneoperationer.

Eleverna utforskar principen för tiosystemet med hjälp av konkreta modeller.

Elevernas kunskaper i addition och subtraktion utvecklas först inom talområdet 0–20 och sedan inom talområdet 0–100. Man övar olika huvudräkningsstrategier för att utveckla elevernas räknefärdigheter. Addition och subtraktion konkretiseras med hjälp av tillämpningar i olika situationer. Eleverna lär sig att utnyttja principerna för kommutativitet och associativitet i addition.

Eleverna handleds med hjälp av konkreta exempel att förstå begreppet multiplikation och lär sig multiplikationstabellerna för talen 1–5 och 10. Grunden för förståelse av division och sambandet mellan multiplikation och division läggs. Man utnyttjar kommutativitet vid multiplikation och introduceras i associativitet vid multiplikation.

Grunden för begreppet bråk läggs genom att dela det hela i lika stora delar.

Lokal precisering:

- talområde: 0-20 (0-100)
- talens namn, talföljder, antalsuppfattning, ental-tiotal, jämna och udda tal
- addition och subtraktion: utan och med tiotalsövergång

I3 Geometri och mätning

Elevernas förmåga att uppfatta den tredimensionella omgivningen och plangeometrin i den utvecklas. Eleverna övar sig att använda riktnings- och lägesbegrepp.

Kroppar och plana figurer studeras tillsammans. Eleverna övar sig att känna igen, bygga och rita. De handleds att hitta och nämna egenskaper som också utgör grund för klassificering av kroppar och plana figurer.

Eleverna övar och handleds att inse mätningens principer. Man behandlar storheterna längd, massa, volym och tid och övar sig att använda motsvarande måttenheter. De centrala måttenheterna är meter och centimeter, kilogram och gram samt liter och deciliter. Eleverna övar klockslag och tidsenheter.

Lokal precisering:

- rumsuppfattning och lägesbeskrivningar
- plana figurer (kvadrat, triangel, rektangel, cirkel)
- mätning och uppskattning av centimeter
- timmar och minuter samt avläsning av hel och halvtimmar

I4 Informationsbehandling och statistik

Eleverna lär sig samla och registrera information om intressanta ämnesområden. De utarbetar och tolkar enkla tabeller och stapeldiagram.

Lokal precisering:

- gemensamma stapeldiagram

M5 handleda eleven att förstå matematiska begrepp och beteckningar

Lokal precisering:

- Eleven känner igen och kan använda vanliga matematiska strukturer, beteckningar och begrepp i samband med addition och subtraktion.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna erbjuds möjligheter att finna likheter, skillnader och mönster. De jämför, klassificerar och ordnar samt observerar samband mellan orsak och verkan. De övar sig att se matematiska situationer ur olika perspektiv. Eleverna får kunskap om programmeringens grunder genom att skapa stegvisa instruktioner som också testas.

Lokal precisering:

- undersöka siffror, tal och former
- olika strategier för problemlösning och logiskt tänkande övas
- programmering tränas i klassen bl.a.genom att göra instruktioner som går att genomföra i praktiken i klassen

I2 Tal och räkneoperationer

I räkneoperationerna används naturliga tal. Målet är att eleverna behärskar sambandet mellan antal, talnamn och sifferbeteckning. Eleverna breddar sin förståelse av tal genom att räkna, observera och uppskatta antal. Förmågan att se talföljder, att jämföra och ordna tal övas. Eleverna undersöker egenskaper hos tal, såsom jämna tal, multiplar och halvering samt lär sig uppdelningarna av talen 1–10.

Eleverna handleds att använda tal på ett ändamålsenligt sätt i olika situationer: uttrycka antal, ordningsföljd och mätresultat samt använda talen i räkneoperationer.

Eleverna utforskar principen för tiosystemet med hjälp av konkreta modeller.

Elevernas kunskaper i addition och subtraktion utvecklas först inom talområdet 0–20 och sedan inom talområdet 0–100. Man övar olika huvudräkningsstrategier för att utveckla elevernas räknefärdigheter. Addition och subtraktion konkretiseras med hjälp av tillämpningar i olika situationer. Eleverna lär sig att utnyttja principerna för kommutativitet och associativitet i addition.

Eleverna handleds med hjälp av konkreta exempel att förstå begreppet multiplikation och lär sig multiplikationstabellerna för talen 1–5 och 10. Grunden för förståelse av division och sambandet mellan multiplikation och division läggs. Man utnyttjar kommutativitet vid multiplikation och introduceras i associativitet vid multiplikation.

Grunden för begreppet bråk läggs genom att dela det hela i lika stora delar.

Lokal precisering:

- talområde: 0-20 (0-100)
- talens namn, talföljder, antalsuppfattning, ental-tiotal, jämna och udda tal
- addition och subtraktion: utan och med tiotalsövergång

I3 Geometri och mätning

Elevernas förmåga att uppfatta den tredimensionella omgivningen och plangeometrin i den utvecklas. Eleverna övar sig att använda riktnings- och lägesbegrepp.

Kroppar och plana figurer studeras tillsammans. Eleverna övar sig att känna igen, bygga och rita. De handleds att hitta och nämna egenskaper som också utgör grund för klassificering av kroppar och plana figurer.

Eleverna övar och handleds att inse mätningens principer. Man behandlar storheterna längd, massa, volym och tid och övar sig att använda motsvarande måttenheter. De centrala måttenheterna är meter och centimeter, kilogram och gram samt liter och deciliter. Eleverna övar klockslag och tidsenheter.

Lokal precisering:

- rumsuppfattning och lägesbeskrivningar
- plana figurer (kvadrat, triangel, rektangel, cirkel)
- mätning och uppskattning av centimeter
- timmar och minuter samt avläsning av hel och halvtimmar

I4 Informationsbehandling och statistik

Eleverna lär sig samla och registrera information om intressanta ämnesområden. De utarbetar och tolkar enkla tabeller och stapeldiagram.

Lokal precisering:

- gemensamma stapeldiagram

M6 stödja eleven att utveckla förståelsen av talbegreppet och principen för tiosystemet.

Lokal precisering:

- Eleven kan namnge talen 0-20 och känner till ental och tiotal.
- Eleven känner igen och kan namnge talen 0-100.
- Eleven kan placera tal i talföljden samt räkna uppåt och neråt inom talområdet 0-100.

I2 Tal och räkneoperationer

I räkneoperationerna används naturliga tal. Målet är att eleverna behärskar sambandet mellan antal, talnamn och sifferbeteckning. Eleverna breddar sin förståelse av tal genom att räkna, observera och uppskatta antal. Förmågan att se talföljder, att jämföra och ordna tal övas. Eleverna undersöker egenskaper hos tal, såsom jämna tal, multiplar och halvering samt lär sig uppdelningarna av talen 1–10.

Eleverna handleds att använda tal på ett ändamålsenligt sätt i olika situationer: uttrycka antal, ordningsföljd och mätresultat samt använda talen i räkneoperationer.

Eleverna utforskar principen för tiosystemet med hjälp av konkreta modeller.

Elevernas kunskaper i addition och subtraktion utvecklas först inom talområdet 0–20 och sedan inom talområdet 0–100. Man övar olika huvudräkningsstrategier för att utveckla elevernas räknefärdigheter. Addition och subtraktion konkretiseras med hjälp av tillämpningar i olika situationer. Eleverna lär sig att utnyttja principerna för kommutativitet och associativitet i addition.

Eleverna handleds med hjälp av konkreta exempel att förstå begreppet multiplikation och lär sig multiplikationstabellerna för talen 1–5 och 10. Grunden för förståelse av division och sambandet mellan multiplikation och division läggs. Man utnyttjar kommutativitet vid multiplikation och introduceras i associativitet vid multiplikation.

Grunden för begreppet bråk läggs genom att dela det hela i lika stora delar.

Lokal precisering:

- talområde: 0-20 (0-100)
- talens namn, talföljder, antalsuppfattning, ental-tiotal, jämna och udda tal
- addition och subtraktion: utan och med tiotalsövergång

M7 introducera eleven i principerna för de grundläggande räkneoperationerna och deras egenskaper

Lokal precisering:

- Eleven kan räkna enkla additioner och subtraktioner inom talområdet 0-100.

I2 Tal och räkneoperationer

I räkneoperationerna används naturliga tal. Målet är att eleverna behärskar sambandet mellan antal, talnamn och sifferbeteckning. Eleverna breddar sin förståelse av tal genom att räkna, observera och uppskatta antal. Förmågan att se talföljder, att jämföra och ordna tal övas. Eleverna undersöker egenskaper hos tal, såsom jämna tal, multiplar och halvering samt lär sig uppdelningarna av talen 1–10.

Eleverna handleds att använda tal på ett ändamålsenligt sätt i olika situationer: uttrycka antal, ordningsföljd och mätresultat samt använda talen i räkneoperationer.

Eleverna utforskar principen för tiosystemet med hjälp av konkreta modeller.

Elevernas kunskaper i addition och subtraktion utvecklas först inom talområdet 0–20 och sedan inom talområdet 0–100. Man övar olika huvudräkningsstrategier för att utveckla elevernas räknefärdigheter. Addition och subtraktion konkretiseras med hjälp av tillämpningar i olika situationer. Eleverna lär sig att utnyttja principerna för kommutativitet och associativitet i addition.

Eleverna handleds med hjälp av konkreta exempel att förstå begreppet multiplikation och lär sig multiplikationstabellerna för talen 1–5 och 10. Grunden för förståelse av division och sambandet mellan multiplikation och division läggs. Man utnyttjar kommutativitet vid multiplikation och introduceras i associativitet vid multiplikation.

Grunden för begreppet bråk läggs genom att dela det hela i lika stora delar.

Lokal precisering:

- talområde: 0-20 (0-100)
- talens namn, talföljder, antalsuppfattning, ental-tiotal, jämna och udda tal
- addition och subtraktion: utan och med tiotalsövergång

M10 handleda eleven att förstå principen för mätning

Lokal precisering:

- Eleven kan mäta längder och vikter med enkla mätredskap.
- Eleven kan använda centimeter, meter, kilogram och gram på ett ändamålsenligt satt.
- Eleven kan avläsa hela och halva timmar på analoga och digitala klockor.

I3 Geometri och mätning

Elevernas förmåga att uppfatta den tredimensionella omgivningen och plangeometrin i den utvecklas. Eleverna övar sig att använda riktnings- och lägesbegrepp.

Kroppar och plana figurer studeras tillsammans. Eleverna övar sig att känna igen, bygga och rita. De handleds att hitta och nämna egenskaper som också utgör grund för klassificering av kroppar och plana figurer.

Eleverna övar och handleds att inse mätningens principer. Man behandlar storheterna längd, massa, volym och tid och övar sig att använda motsvarande måttenheter. De centrala måttenheterna är meter och centimeter, kilogram och gram samt liter och deciliter. Eleverna övar klockslag och tidsenheter.

Lokal precisering:

- rumsuppfattning och lägesbeskrivningar
- plana figurer (kvadrat, triangel, rektangel, cirkel)
- mätning och uppskattning av centimeter
- timmar och minuter samt avläsning av hel och halvtimmar

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M3 uppmuntra eleven att framföra sina lösningar och slutledningar med konkreta hjälpmedel, figurer, muntligt och skriftligt, även med hjälp av digitala verktyg

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva sina lösningar muntligt och skriftligt med eller utan hjälpmedel.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna erbjuds möjligheter att finna likheter, skillnader och mönster. De jämför, klassificerar och ordnar samt observerar samband mellan orsak och verkan. De övar sig att se matematiska situationer ur olika perspektiv. Eleverna får kunskap om programmeringens grunder genom att skapa stegvisa instruktioner som också testas.

Lokal precisering:

- bekanta sig med och undersöka tal, antal, former, kroppar
- olika strategier för problemlösning prövas
- verbalisera matematiska tankar
- logiskt tänkande tränas individuellt och i grupp
- programmering via bl.a. stegvisa instruktioner individuellt och i grupp

I2 Tal och räkneoperationer

I räkneoperationerna används naturliga tal. Målet är att eleverna behärskar sambandet mellan antal, talnamn och sifferbeteckning. Eleverna breddar sin förståelse av tal genom att räkna, observera och uppskatta antal. Förmågan att se talföljder, att jämföra och ordna tal övas. Eleverna undersöker egenskaper hos tal, såsom jämna tal, multiplar och halvering samt lär sig uppdelningarna av talen 1–10.

Eleverna handleds att använda tal på ett ändamålsenligt sätt i olika situationer: uttrycka antal, ordningsföljd och mätresultat samt använda talen i räkneoperationer.

Eleverna utforskar principen för tiosystemet med hjälp av konkreta modeller.

Elevernas kunskaper i addition och subtraktion utvecklas först inom talområdet 0–20 och sedan inom talområdet 0–100. Man övar olika huvudräkningsstrategier för att utveckla elevernas räknefärdigheter. Addition och subtraktion konkretiseras med hjälp av tillämpningar i olika situationer. Eleverna lär sig att utnyttja principerna för kommutativitet och associativitet i addition.

Eleverna handleds med hjälp av konkreta exempel att förstå begreppet multiplikation och lär sig multiplikationstabellerna för talen 1–5 och 10. Grunden för förståelse av division och sambandet mellan multiplikation och division läggs. Man utnyttjar kommutativitet vid multiplikation och introduceras i associativitet vid multiplikation.

Grunden för begreppet bråk läggs genom att dela det hela i lika stora delar.

Lokal precisering:

- talområde: 0-100 (0-1000)
- talens namn, talföljd, antalsuppfattning, ental och tiotal, jämna och udda tal
- addition och subtraktion utan och med tiotalsövergång
- additons- och subtraktionsuppställning med minnessiffra och lån
- multiplikationstabellerna 0-5, 10
- grunderna i bråk

I3 Geometri och mätning

Elevernas förmåga att uppfatta den tredimensionella omgivningen och plangeometrin i den utvecklas. Eleverna övar sig att använda riktnings- och lägesbegrepp.

Kroppar och plana figurer studeras tillsammans. Eleverna övar sig att känna igen, bygga och rita. De handleds att hitta och nämna egenskaper som också utgör grund för klassificering av kroppar och plana figurer.

Eleverna övar och handleds att inse mätningens principer. Man behandlar storheterna längd, massa, volym och tid och övar sig att använda motsvarande måttenheter. De centrala måttenheterna är meter och centimeter, kilogram och gram samt liter och deciliter. Eleverna övar klockslag och tidsenheter.

Lokal precisering:

- rumsuppfattning och lägesbeskrivningar
- plana figurer; hörn sida
- geometriska kroppar (klot, kub, rätblock)
- mätning och uppskattning av cm-m, g-kg, dl-l
- avläsning av analog och digital klocka
- minuter och timmar och beräkning av tid

I4 Informationsbehandling och statistik

Eleverna lär sig samla och registrera information om intressanta ämnesområden. De utarbetar och tolkar enkla tabeller och stapeldiagram.

Lokal precisering:

- avläsa enkla tabeller
- avläsa och sammanställa stapeldiagram

M4 handleda eleven att utveckla förmågan att dra slutsatser och lösa problem

Lokal precisering:

- Eleven kan dra några slutsatser och lösa enkla problemlösningsuppgifter i anknytning till det aktuella temat.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna erbjuds möjligheter att finna likheter, skillnader och mönster. De jämför, klassificerar och ordnar samt observerar samband mellan orsak och verkan. De övar sig att se matematiska situationer ur olika perspektiv. Eleverna får kunskap om programmeringens grunder genom att skapa stegvisa instruktioner som också testas.

Lokal precisering:

- bekanta sig med och undersöka tal, antal, former, kroppar
- olika strategier för problemlösning prövas
- verbalisera matematiska tankar
- logiskt tänkande tränas individuellt och i grupp
- programmering via bl.a. stegvisa instruktioner individuellt och i grupp

I2 Tal och räkneoperationer

I räkneoperationerna används naturliga tal. Målet är att eleverna behärskar sambandet mellan antal, talnamn och sifferbeteckning. Eleverna breddar sin förståelse av tal genom att räkna, observera och uppskatta antal. Förmågan att se talföljder, att jämföra och ordna tal övas. Eleverna undersöker egenskaper hos tal, såsom jämna tal, multiplar och halvering samt lär sig uppdelningarna av talen 1–10.

Eleverna handleds att använda tal på ett ändamålsenligt sätt i olika situationer: uttrycka antal, ordningsföljd och mätresultat samt använda talen i räkneoperationer.

Eleverna utforskar principen för tiosystemet med hjälp av konkreta modeller.

Elevernas kunskaper i addition och subtraktion utvecklas först inom talområdet 0–20 och sedan inom talområdet 0–100. Man övar olika huvudräkningsstrategier för att utveckla elevernas räknefärdigheter. Addition och subtraktion konkretiseras med hjälp av tillämpningar i olika situationer. Eleverna lär sig att utnyttja principerna för kommutativitet och associativitet i addition.

Eleverna handleds med hjälp av konkreta exempel att förstå begreppet multiplikation och lär sig multiplikationstabellerna för talen 1–5 och 10. Grunden för förståelse av division och sambandet mellan multiplikation och division läggs. Man utnyttjar kommutativitet vid multiplikation och introduceras i associativitet vid multiplikation.

Grunden för begreppet bråk läggs genom att dela det hela i lika stora delar.

Lokal precisering:

- talområde: 0-100 (0-1000)
- talens namn, talföljd, antalsuppfattning, ental och tiotal, jämna och udda tal
- addition och subtraktion utan och med tiotalsövergång
- additons- och subtraktionsuppställning med minnessiffra och lån
- multiplikationstabellerna 0-5, 10
- grunderna i bråk

I3 Geometri och mätning

Elevernas förmåga att uppfatta den tredimensionella omgivningen och plangeometrin i den utvecklas. Eleverna övar sig att använda riktnings- och lägesbegrepp.

Kroppar och plana figurer studeras tillsammans. Eleverna övar sig att känna igen, bygga och rita. De handleds att hitta och nämna egenskaper som också utgör grund för klassificering av kroppar och plana figurer.

Eleverna övar och handleds att inse mätningens principer. Man behandlar storheterna längd, massa, volym och tid och övar sig att använda motsvarande måttenheter. De centrala måttenheterna är meter och centimeter, kilogram och gram samt liter och deciliter. Eleverna övar klockslag och tidsenheter.

Lokal precisering:

- rumsuppfattning och lägesbeskrivningar
- plana figurer; hörn sida
- geometriska kroppar (klot, kub, rätblock)
- mätning och uppskattning av cm-m, g-kg, dl-l
- avläsning av analog och digital klocka
- minuter och timmar och beräkning av tid

I4 Informationsbehandling och statistik

Eleverna lär sig samla och registrera information om intressanta ämnesområden. De utarbetar och tolkar enkla tabeller och stapeldiagram.

Lokal precisering:

- avläsa enkla tabeller
- avläsa och sammanställa stapeldiagram

M8 handleda eleven att utveckla flytande grundläggande räknefärdigheter med naturliga tal samt att använda olika huvudräkningsstrategier

Lokal precisering:

- Eleven kan obehindrat räkna additioner och subtraktioner inom talområdet 0-100.

I2 Tal och räkneoperationer

I räkneoperationerna används naturliga tal. Målet är att eleverna behärskar sambandet mellan antal, talnamn och sifferbeteckning. Eleverna breddar sin förståelse av tal genom att räkna, observera och uppskatta antal. Förmågan att se talföljder, att jämföra och ordna tal övas. Eleverna undersöker egenskaper hos tal, såsom jämna tal, multiplar och halvering samt lär sig uppdelningarna av talen 1–10.

Eleverna handleds att använda tal på ett ändamålsenligt sätt i olika situationer: uttrycka antal, ordningsföljd och mätresultat samt använda talen i räkneoperationer.

Eleverna utforskar principen för tiosystemet med hjälp av konkreta modeller.

Elevernas kunskaper i addition och subtraktion utvecklas först inom talområdet 0–20 och sedan inom talområdet 0–100. Man övar olika huvudräkningsstrategier för att utveckla elevernas räknefärdigheter. Addition och subtraktion konkretiseras med hjälp av tillämpningar i olika situationer. Eleverna lär sig att utnyttja principerna för kommutativitet och associativitet i addition.

Eleverna handleds med hjälp av konkreta exempel att förstå begreppet multiplikation och lär sig multiplikationstabellerna för talen 1–5 och 10. Grunden för förståelse av division och sambandet mellan multiplikation och division läggs. Man utnyttjar kommutativitet vid multiplikation och introduceras i associativitet vid multiplikation.

Grunden för begreppet bråk läggs genom att dela det hela i lika stora delar.

Lokal precisering:

- talområde: 0-100 (0-1000)
- talens namn, talföljd, antalsuppfattning, ental och tiotal, jämna och udda tal
- addition och subtraktion utan och med tiotalsövergång
- additons- och subtraktionsuppställning med minnessiffra och lån
- multiplikationstabellerna 0-5, 10
- grunderna i bråk

M9 introducera eleven i geometriska former och handleda eleven att uppfatta deras egenskaper

Lokal precisering:

- Eleven känner till begreppen hörn och sida samt kan beskriva egenskaper för kvadrat, rektangel, cirkel och triangel.
- Eleven kan räkna omkrets på plangeometriska figurer med raka sidor.
- Eleven känner igen och kan namnge kub, klot och rätblock.

I3 Geometri och mätning

Elevernas förmåga att uppfatta den tredimensionella omgivningen och plangeometrin i den utvecklas. Eleverna övar sig att använda riktnings- och lägesbegrepp.

Kroppar och plana figurer studeras tillsammans. Eleverna övar sig att känna igen, bygga och rita. De handleds att hitta och nämna egenskaper som också utgör grund för klassificering av kroppar och plana figurer.

Eleverna övar och handleds att inse mätningens principer. Man behandlar storheterna längd, massa, volym och tid och övar sig att använda motsvarande måttenheter. De centrala måttenheterna är meter och centimeter, kilogram och gram samt liter och deciliter. Eleverna övar klockslag och tidsenheter.

Lokal precisering:

- rumsuppfattning och lägesbeskrivningar
- plana figurer; hörn sida
- geometriska kroppar (klot, kub, rätblock)
- mätning och uppskattning av cm-m, g-kg, dl-l
- avläsning av analog och digital klocka
- minuter och timmar och beräkning av tid

M11 introducera eleven i tabeller och diagram

Lokal precisering:

- Eleven kan avläsa och sammanställa stapeldiagram.
- Eleven kan avläsa enkla tabeller.

I4 Informationsbehandling och statistik

Eleverna lär sig samla och registrera information om intressanta ämnesområden. De utarbetar och tolkar enkla tabeller och stapeldiagram.

Lokal precisering:

- avläsa enkla tabeller
- avläsa och sammanställa stapeldiagram

M12 lära eleven att skapa stegvisa instruktioner och att följa dem

Lokal precisering:

- Eleven kan göra stegvisa instruktioner som kan genomföras i vardagen. (programmering)

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna erbjuds möjligheter att finna likheter, skillnader och mönster. De jämför, klassificerar och ordnar samt observerar samband mellan orsak och verkan. De övar sig att se matematiska situationer ur olika perspektiv. Eleverna får kunskap om programmeringens grunder genom att skapa stegvisa instruktioner som också testas.

Lokal precisering:

- bekanta sig med och undersöka tal, antal, former, kroppar
- olika strategier för problemlösning prövas
- verbalisera matematiska tankar
- logiskt tänkande tränas individuellt och i grupp
- programmering via bl.a. stegvisa instruktioner individuellt och i grupp

Musik

Läroämnets uppdrag

Musikundervisningens uppdrag är att skapa förutsättningar för mångsidig musikalisk aktivitet och ett aktivt kulturellt deltagande. Undervisningen ska hjälpa eleverna att tolka musikens många betydelser i olika kulturer samt i individers och gruppers verksamhet. Genom att bredda musikkunskaperna stärks elevernas positiva relation till musiken, vilket lägger grund för livslångt musicerande. Musikundervisningen ska utveckla en positiv och nyfiken inställning till musik och kulturell mångfald.

Funktionell musikundervisning främjar utvecklingen av elevernas musikaliska kunskaper och förståelse, totala växande och förmåga att samarbeta med andra. Dessa stärks genom att man i musikundervisningen beaktar elevernas musikintressen, andra läroämnen, ämnesövergripande teman, fester och evenemang i skolan samt verksamhet utanför skolan. Genom att regelbundet erbjuda eleverna möjlighet att använda sin röst och musicera, komponera och skapa utvecklas deras tänkande och uppfattningsförmåga. I musikundervisningen studerar eleverna musik på ett mångsidigt sätt, vilket bidrar till att utveckla deras uttrycksförmåga.

Läroämnets uppdrag i årskurs 1-2

I årskurserna 1–2 *kan eleverna i musikundervisningen tillsammans upptäcka och uppleva hur var och en är unik i musiken och hur musikalisk aktivitet i bästa fall skapar glädje och en känsla av samhörighet. Musikundervisningen ska stödja den kinestetiska och auditiva*

uppfattningsförmågan, en sund röstanvändning och utveckla en positiv relation till musik. Eleverna lär sig musikbegrepp och uttryckssätt när man sjunger, spelar, komponerar, rör sig och lyssnar till musik och diskuterar om det. Elevernas kreativa musikaliska tänkande samt estetiska och musikaliska förståelse främjas när de ges möjlighet att planera och genomföra olika ljudhelheter och använda sin fantasi och påhittighet på egen hand eller tillsammans med andra. Musikalisk verksamhet ska vara en naturlig del av de ämnesövergripande studierna i skolans vardag och fest.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i musik i årskurs 1–2

Målet är att skapa pedagogiskt mångsidiga och flexibla studiehelheter i musik, som möjliggör olika arbetssätt, socialt sampel, gemensamt musicerande och andra gemensamma musikaktiviteter i musikundervisningen. Glädje i lärandet, en atmosfär som sporrar kreativt tänkande och positiva musikupplevelser inspirerar eleverna att utveckla sina musikaliska färdigheter. I undervisningssituationerna ska eleverna ges möjligheter att använda digitala verktyg i den musikaliska verksamheten. I undervisningen utnyttjar man de möjligheter som konst- och kulturinstitutioner och andra samarbetspartner erbjuder.

- Eleven stiftar bekantskap med skolans näromgivning t.ex. musikinstitut, församlingar, daghem, åldringshem, andra skolor och övriga musikarrangörer.
- I musikundervisningen används mångsidiga arbetssätt, t.ex. sång, spel, aktivt lyssnande som kan uttryckas genom rörelse, bild och ord, musiklek, musik och rörelse, improvisation, sammuciserande i grupp.
- Undervisningen och arbetssätten bygger vidare på och fördjupar det eleven lärt sig tidigare.

- Eleven stiftar bekantskap med skolans näromgivning t.ex. musikinstitut, församlingar, daghem, åldringshem, andra skolor och övriga musikarrangörer.
- I musikundervisningen används mångsidiga arbetssätt, t.ex. sång, spel, aktivt lyssnande som kan uttryckas genom rörelse, bild och ord, musiklek, musik och rörelse, improvisation, sammuciserande i grupp.
- Undervisningen och arbetssätten bygger vidare på och fördjupar det eleven lärt sig tidigare.

Handledning, differentiering och stöd i musik i årskurs 1–2

Musikundervisningen och arbetet ska planeras med hänsyn till elevernas olika behov, förutsättningar och intressen. Utgående från dem fattas beslut om bland annat arbetssätt, användningen av olika instrument och gruppindelning, så att också eleverna får sin röst hörd. Musikundervisningen ska ge möjlighet till gemensamt musicerande som främjar lärande och delaktighet och stärker elevens självkänsla, samarbets- och initiativförmåga.

- I musik beaktas elevens varierande behov och intressen och erbjuds nya och mångsidiga erfarenheter.
- Eleven går jobba på sin egen nivå och elevens förkunskaper utnyttjas och fördjupas.

- I musik beaktas elevens varierande behov och intressen och erbjuds nya och mångsidiga erfarenheter.
- Eleven går jobba på sin egen nivå och elevens förkunskaper utnyttjas och fördjupas.

Bedömning av elevens lärande i musik i årskurs 1–2

Bedömningen av elevernas lärande i musik ska handleda och sporra eleverna. Eleverna ska ges respons och möjligheter att utvärdera sin egen och gruppens aktivitet, så att responsen uppmuntrar dem att försöka och att träna sina färdigheter. I bedömningen ska särskild vikt fästas vid hur den musikaliska samarbetsförmågan och färdigheterna i musicerande utvecklats. Elevernas lärande ska bedömas med mångsidiga metoder.

Centrala föremål för bedömningen och responsen med tanke på lärprocessen i musik är följande

- *framsteg i musikalisk samarbetsförmåga, i synnerhet att musicera i grupp*
- *framsteg i förmågan att uppfatta grundläggande musikaliska begrepp i musikalisk aktivitet.*

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att musicera i grupp och utveckla en positiv självbild

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sitt intresse för musik och deltar aktivt i sammusicerandet.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerande fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp och skapa en positiv vi-anda. Det centrala innehållet är att uppmuntra eleverna att uttrycka sig och komma med idéer, öva sig att andas naturligt, använda sin röst och sjunga samt hantera de instrument och anordningar som finns på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger, också utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, melodiupprepningar
  - i sångvalen beaktas
    - årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen (t.ex. alfabetsånger)
- Spel
  - rytminstrument, ekorytmer
  - i mån av möjlighet kantele och stavspel
  - body percussion
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar
  - body percussion och ramsor
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att framträda inför publik
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

Det centrala i undervisningen är att eleverna lär sig uppfatta grundbegreppen tonläge, tonlängd, tonstyrka och klang. När elevernas kunskaper utvecklas behandlas också rytm, melodi, dynamik, klangfärg, harmoni och form.

Lokal precisering:

- musik kännedom
- musikens grundbegrepp (t.ex.fjärdedelsnot, åttondelsnot, fjärdedelspaus, piano-forte, form (A-B-A), snabb-långsam)
- olika instrument

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser såväl gällande musik som olika vardagliga ljudmiljöer. Man funderar också över musikens betydelse i den egna livsmiljön.

Lokal precisering:

- lyssna koncentrerat och ge uttryck åt det hen hör
    - lyssnarexemplen stöder inlärningshelheten

I4 Repertoar

I musikundervisningen används sånger, lekar, ramsor, rörelser och uppgifter där eleverna ska spela eller lyssna samt kreativa övningar som beträffande tema och musikaliska egenskaper lämpar sig för elevernas ålder och skolans verksamhetskultur. Repertoaren planeras också så att man beaktar elevernas egna kulturer och värnar om kulturarvet. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta olika slag av musik, också barnsånger och elevernas eventuella egna kompositioner och musikstycken.

Lokal precisering:

- barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger

M2 handleda eleven att använda sin röst naturligt samt att sjunga och spela i grupp

Lokal precisering:

- Eleven följer gemensamma spelregler och agerar ansvarsfullt i grupp.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerande fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp och skapa en positiv vi-anda. Det centrala innehållet är att uppmuntra eleverna att uttrycka sig och komma med idéer, öva sig att andas naturligt, använda sin röst och sjunga samt hantera de instrument och anordningar som finns på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
    - barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger, också utan ackompanjemang
    - enkla övningar för att utveckla rösten, melodiupprepningar
    - i sångvalen beaktas
        - årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
        - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen (t.ex. alfabetsånger)

- Spel
  - rytminstrument, ekorytmer
  - i mån av möjlighet kantele och stavspel
  - body percussion
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar
  - body percussion och ramsor
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att framträda inför publik
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

Det centrala i undervisningen är att eleverna lär sig uppfatta grundbegreppen tonläge, tonlängd, tonstyrka och klang. När elevernas kunskaper utvecklas behandlas också rytm, melodi, dynamik, klangfärg, harmoni och form.

Lokal precisering:

- musik kännedom
- musikens grundbegrepp (t.ex.fjärdedelsnot, åttondelsnot, fjärdedelspaus, piano-forte, form (A-B-A), snabb-långsam)
- olika instrument

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser såväl gällande musik som olika vardagliga ljudmiljöer. Man funderar också över musikens betydelse i den egna livsmiljön.

Lokal precisering:

- lyssna koncentrerat och ge uttryck åt det hen hör
  - lyssnarexemplen stöder inlärningshelheten

I4 Repertoar

I musikundervisningen används sånger, lekar, ramsor, rörelser och uppgifter där eleverna ska spela eller lyssna samt kreativa övningar som beträffande tema och musikaliska egenskaper lämpar sig för elevernas ålder och skolans verksamhetskultur. Repertoaren planeras också så att man beaktar elevernas egna kulturer och värnar om kulturarvet. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta olika slag av musik, också barnsånger och elevernas eventuella egna kompositioner och musikstycken.

Lokal precisering:

- barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger

M3 uppmuntra eleven att uppleva och uppfatta ljudmiljöer, ljud, musik och musikbegrepp genom att röra sig och lyssna

Lokal precisering:

- Eleven känner till musikaliska begrepp.
- Eleven kan grunderna för att kunna läsa och tolka musik.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerande fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp och skapa en positiv vi-anda. Det centrala innehållet är att uppmuntra eleverna att uttrycka sig och komma med idéer, öva sig att andas naturligt, använda sin röst och sjunga samt hantera de instrument och anordningar som finns på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger, också utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, melodiupprepningar
  - i sångvalen beaktas
    - årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen (t.ex. alfabetsånger)
- Spel
  - rytminstrument, ekorytmer
  - i mån av möjlighet kantele och stavspel
  - body percussion
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar
  - body percussion och ramsor
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att framträda inför publik
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

Det centrala i undervisningen är att eleverna lär sig uppfatta grundbegreppen tonläge, tonlängd, tonstyrka och klang. När elevernas kunskaper utvecklas behandlas också rytm, melodi, dynamik, klangfärg, harmoni och form.

Lokal precisering:

- musik kännedom
- musikens grundbegrepp (t.ex.fjärdedelsnot, åttondelsnot, fjärdedelspaus, piano-forte, form (A-B-A), snabb-långsam)
- olika instrument

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser såväl gällande musik som olika vardagliga ljudmiljöer. Man funderar också över musikens betydelse i den egna livsmiljön.

Lokal precisering:

- lyssna koncentrerat och ge uttryck åt det hen hör
    - lyssnarexemplen stöder inlärningshelheten

I4 Repertoar

I musikundervisningen används sånger, lekar, ramsor, rörelser och uppgifter där eleverna ska spela eller lyssna samt kreativa övningar som beträffande tema och musikaliska egenskaper lämpar sig för elevernas ålder och skolans verksamhetskultur. Repertoaren planeras också så att man beaktar elevernas egna kulturer och värnar om kulturarvet. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta olika slag av musik, också barnsånger och elevernas eventuella egna kompositioner och musikstycken.

Lokal precisering:

- barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger

M5 inspirera eleven att utforska det musikaliska kulturarvet genom att leka, sjunga och röra sig till musik samt att njuta av musikens estetiska, kulturella och historiska mångfald

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerande fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp och skapa en positiv vi-anda. Det centrala innehållet är att uppmuntra eleverna att uttrycka sig och komma med idéer, öva sig att andas naturligt, använda sin röst och sjunga samt hantera de instrument och anordningar som finns på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
    - barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger, också utan ackompanjemang
    - enkla övningar för att utveckla rösten, melodiupprepningar
    - i sångvalen beaktas
        - årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
        - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen (t.ex. alfabetsånger)
- Spel
    - rytminstrument, ekorytmer
    - i mån av möjlighet kantele och stavspel
    - body percussion
- Musik och rörelse
    - sång- och ringlekar
    - body percussion och ramsor
    - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
- Att framträda
    - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna

- skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att framträda inför publik
- att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

Det centrala i undervisningen är att eleverna lär sig uppfatta grundbegreppen tonläge, tonlängd, tonstyrka och klang. När elevernas kunskaper utvecklas behandlas också rytm, melodi, dynamik, klangfärg, harmoni och form.

Lokal precisering:

- musik kännedom
- musikens grundbegrepp (t.ex.fjärdedelsnot, åttondelsnot, fjärdedelspaus, piano-forte, form (A-B-A), snabb-långsam)
- olika instrument

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser såväl gällande musik som olika vardagliga ljudmiljöer. Man funderar också över musikens betydelse i den egna livsmiljön.

Lokal precisering:

- lyssna koncentrerat och ge uttryck åt det hen hör
    - lyssnarexemplen stöder inlärningshelheten

I4 Repertoar

I musikundervisningen används sånger, lekar, ramsor, rörelser och uppgifter där eleverna ska spela eller lyssna samt kreativa övningar som beträffande tema och musikaliska egenskaper lämpar sig för elevernas ålder och skolans verksamhetskultur. Repertoaren planeras också så att man beaktar elevernas egna kulturer och värnar om kulturarvet. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta olika slag av musik, också barnsånger och elevernas eventuella egna kompositioner och musikstycken.

Lokal precisering:

- barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 handleda eleven att använda sin röst naturligt samt att sjunga och spela i grupp

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerande fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp och skapa en positiv vi-anda. Det centrala innehållet är att uppmuntra eleverna att uttrycka sig och komma med idéer, öva sig att andas naturligt, använda sin röst och sjunga samt hantera de instrument och anordningar som finns på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger, också utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton
  - i sångvalen beaktas
    - årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - rytminstrument, ekorytmer, ostinaton
  - melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. kantele, stavspel)
  - body percussion
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar
  - body percussion och ramsor
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att framträda inför publik
  - övar sig i att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

Det centrala i undervisningen är att eleverna lär sig uppfatta grundbegreppen tonläge, tonlängd, tonstyrka och klang. När elevernas kunskaper utvecklas behandlas också rytm, melodi, dynamik, klangfärg, harmoni och form.

Lokal precisering:

- musikens grundbegrepp genom funktionella övningar
- begrepp (t.ex. hög-låg, snabb-långsam, tretakt-tvåtakt)
- instrument ur symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser såväl gällande musik som olika vardagliga ljudmiljöer. Man funderar också över musikens betydelse i den egna livsmiljön.

Lokal precisering:

- lyssna koncentrerat och ge uttryck åt det hen hör genom rörelse, bild och ord
  - lyssnarexemplen stöder inlärningshelheten (t.ex. Vivaldis Årstiderna, Saint-Saens Djurens karneval)

I4 Repertoar

I musikundervisningen används sånger, lekar, ramsor, rörelser och uppgifter där eleverna ska spela eller lyssna samt kreativa övningar som beträffande tema och musikaliska egenskaper lämpar sig för elevernas ålder och skolans verksamhetskultur. Repertoaren planeras också så att man beaktar elevernas egna kulturer och värnar om kulturarvet. Repertoaren ska vara mångsidig

och omfatta olika slag av musik, också barnsånger och elevernas eventuella egna kompositioner och musikstycken.

Lokal precisering:

- barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger
  - i sångvalen beaktas årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M4 ge utrymme för elevernas egna musikaliska idéer och improvisationer samt handleda dem att planera och skapa mindre kompositioner eller andra helheter genom att använda ljud, rörelser, bilder, teknologi eller andra uttryckssätt

Lokal precisering:

- Eleven har gjort framsteg i sitt musikaliska skapande.
- Eleven kan jobba självständigt och som en del av en grupp.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerande fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp och skapa en positiv vi-anda. Det centrala innehållet är att uppmuntra eleverna att uttrycka sig och komma med idéer, öva sig att andas naturligt, använda sin röst och sjunga samt hantera de instrument och anordningar som finns på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger, också utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton
  - i sångvalen beaktas
    - årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - rytminstrument, ekorytmer, ostinaton
  - melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. kantele, stavspel)
  - body percussion
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar
  - body percussion och ramsor
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att framträda inför publik
  - övar sig i att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

Det centrala i undervisningen är att eleverna lär sig uppfatta grundbegreppen tonläge, tonlängd, tonstyrka och klang. När elevernas kunskaper utvecklas behandlas också rytm, melodi, dynamik, klangfärg, harmoni och form.

Lokal precisering:

- musikens grundbegrepp genom funktionella övningar
- begrepp (t.ex. hög-låg, snabb-långsam, tretakt-tvåtakt)
- instrument ur symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser såväl gällande musik som olika vardagliga ljudmiljöer. Man funderar också över musikens betydelse i den egna livsmiljön.

Lokal precisering:

- lyssna koncentrerat och ge uttryck åt det hen hör genom rörelse, bild och ord
  - lyssnarexemplen stöder inlärningshelheten (t.ex. Vivaldis Årstiderna, Saint-Saens Djurens karneval)

I4 Repertoar

I musikundervisningen används sånger, lekar, ramsor, rörelser och uppgifter där eleverna ska spela eller lyssna samt kreativa övningar som beträffande tema och musikaliska egenskaper lämpar sig för elevernas ålder och skolans verksamhetskultur. Repertoaren planeras också så att man beaktar elevernas egna kulturer och värnar om kulturarvet. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta olika slag av musik, också barnsånger och elevernas eventuella egna kompositioner och musikstycken.

Lokal precisering:

- barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger
  - i sångvalen beaktas årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M6 hjälpa eleven att förstå grundprinciperna för notationssätten inom musiken i samband med musicerande

Lokal precisering:

- Eleven kan notskriftens grunder.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerande fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp och skapa en positiv vi-anda. Det centrala innehållet är att uppmuntra eleverna att uttrycka sig och komma med idéer, öva sig att andas naturligt, använda sin röst och sjunga samt hantera de instrument och anordningar som finns på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger, också utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton
  - i sångvalen beaktas
    - årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - rytminstrument, ekorytmer, ostinaton
  - melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. kantele, stavspel)
  - body percussion
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar
  - body percussion och ramsor
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att framträda inför publik
  - övar sig i att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

Det centrala i undervisningen är att eleverna lär sig uppfatta grundbegreppen tonläge, tonlängd, tonstyrka och klang. När elevernas kunskaper utvecklas behandlas också rytm, melodi, dynamik, klangfärg, harmoni och form.

Lokal precisering:

- musikens grundbegrepp genom funktionella övningar
- begrepp (t.ex. hög-låg, snabb-långsam, tretakt-tvåtakt)
- instrument ur symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser såväl gällande musik som olika vardagliga ljudmiljöer. Man funderar också över musikens betydelse i den egna livsmiljön.

Lokal precisering:

- lyssna koncentrerat och ge uttryck åt det hen hör genom rörelse, bild och ord
  - lyssnarexemplen stöder inlärningshelheten (t.ex. Vivaldis Årstiderna, Saint-Saens Djurens karneval)

I4 Repertoar

I musikundervisningen används sånger, lekar, ramsor, rörelser och uppgifter där eleverna ska spela eller lyssna samt kreativa övningar som beträffande tema och musikaliska egenskaper lämpar sig för elevernas ålder och skolans verksamhetskultur. Repertoaren planeras också så att man beaktar elevernas egna kulturer och värnar om kulturarvet. Repertoaren ska vara mångsidig

och omfatta olika slag av musik, också barnsånger och elevernas eventuella egna kompositioner och musikstycken.

Lokal precisering:

- barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger
  - i sångvalen beaktas årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M7 handleda eleven i att agera ansvarsfullt i samband med musicerande

Lokal precisering:

- Eleven kan ta hänsyn till sin omgivning och fungerar ansvarsfullt i en musicerande grupp.
- Eleven följer gemensamma spelregler och kan agera ansvarsfullt i grupp.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerande fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp och skapa en positiv vi-anda. Det centrala innehållet är att uppmuntra eleverna att uttrycka sig och komma med idéer, öva sig att andas naturligt, använda sin röst och sjunga samt hantera de instrument och anordningar som finns på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger, också utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton
  - i sångvalen beaktas
    - årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - rytminstrument, ekorytmer, ostinaton
  - melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. kantele, stavspel)
  - body percussion
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar
  - body percussion och ramsor
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att framträda inför publik
  - övar sig i att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

Det centrala i undervisningen är att eleverna lär sig uppfatta grundbegreppen tonläge, tonlängd, tonstyrka och klang. När elevernas kunskaper utvecklas behandlas också rytm, melodi, dynamik, klangfärg, harmoni och form.

Lokal precisering:

- musikens grundbegrepp genom funktionella övningar
- begrepp (t.ex. hög-låg, snabb-långsam, tretakt-tvåtakt)
- instrument ur symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser såväl gällande musik som olika vardagliga ljudmiljöer. Man funderar också över musikens betydelse i den egna livsmiljön.

Lokal precisering:

- lyssna koncentrerat och ge uttryck åt det hen hör genom rörelse, bild och ord
  - lyssnarexemplen stöder inlärningshelheten (t.ex. Vivaldis Årstiderna, Saint-Saens Djurens karneval)

I4 Repertoar

I musikundervisningen används sånger, lekar, ramsor, rörelser och uppgifter där eleverna ska spela eller lyssna samt kreativa övningar som beträffande tema och musikaliska egenskaper lämpar sig för elevernas ålder och skolans verksamhetskultur. Repertoaren planeras också så att man beaktar elevernas egna kulturer och värnar om kulturarvet. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta olika slag av musik, också barnsånger och elevernas eventuella egna kompositioner och musikstycken.

Lokal precisering:

- barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger
  - i sångvalen beaktas årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M8 ge eleven erfarenhet av att ställa upp mål och förstå betydelsen av gemensam övning för att lära sig musik

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat sin förmåga att ställa upp mål och se vilken betydelse det har för den egna inlärningen i musik.
- Eleven kan arbeta uthålligt och samarbeta med andra för att skapa musikaliska produktioner.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerande fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp och skapa en positiv vi-anda. Det centrala innehållet är att uppmuntra eleverna att uttrycka sig och komma med idéer, öva sig att andas naturligt, använda sin röst och sjunga samt hantera de instrument och anordningar som finns på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- Sång

        - barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger, också utan ackompanjemang
        - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton
        - i sångvalen beaktas
            - årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
            - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
    - rytminstrument, ekorytmer, ostinaton
    - melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. kantele, stavspel)
    - body percussion
- Musik och rörelse
    - sång- och ringlekar
    - body percussion och ramsor
    - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
- Att framträda
    - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
    - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att framträda inför publik
    - övar sig i att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

Det centrala i undervisningen är att eleverna lär sig uppfatta grundbegreppen tonläge, tonlängd, tonstyrka och klang. När elevernas kunskaper utvecklas behandlas också rytm, melodi, dynamik, klangfärg, harmoni och form.

Lokal precisering:

- musikens grundbegrepp genom funktionella övningar
- begrepp (t.ex. hög-låg, snabb-långsam, tretakt-tvåtakt)
- instrument ur symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser såväl gällande musik som olika vardagliga ljudmiljöer. Man funderar också över musikens betydelse i den egna livsmiljön.

Lokal precisering:

- lyssna koncentrerat och ge uttryck åt det hen hör genom rörelse, bild och ord
    - lyssnarexemplen stöder inlärningshelheten (t.ex. Vivaldis Årstiderna, Saint-Saens Djurens karneval)

I4 Repertoar

I musikundervisningen används sånger, lekar, ramsor, rörelser och uppgifter där eleverna ska spela eller lyssna samt kreativa övningar som beträffande tema och musikaliska egenskaper lämpar sig för elevernas ålder och skolans verksamhetskultur. Repertoaren planeras också så att man beaktar elevernas egna kulturer och värnar om kulturarvet. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta olika slag av musik, också barnsånger och elevernas eventuella egna kompositioner och musikstycken.

Lokal precisering:

- barnsånger, folkmusik, finlandssvenska visor och andra för åldersgruppen lämpliga sånger
  - i sångvalen beaktas årstiderna, årets olika högtider (särskild tonvikt läggs på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

Omgivningslära

Läroämnets uppdrag

I läroämnet omgivningslära integreras ämnesområdena biologi, geografi, fysik, kemi och hälsokunskap. Undervisningen ska omfatta perspektivet för hållbar utveckling. I omgivningslära förenas såväl naturvetenskapliga som humanvetenskapliga perspektiv. I omgivningsläran ska eleverna ses som en del av den omgivning de lever i. Utgångspunkten är respekt för naturen och ett människovärdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna.

Undervisningen ska stödja eleven att utveckla sitt förhållande till miljön och sin världsbild samt att växa som människa. Målet för undervisningen i omgivningslära är att eleverna lär känna och förstå naturen och den byggda miljön, fenomen som förekommer i dem, sig själva och andra människor samt betydelsen av hälsa och välbefinnande. Omgivningslärans tvärvetenskapliga karaktär förutsätter att eleverna lär sig att söka, bearbeta, producera, presentera, bedöma och värdera information i olika situationer. Undervisningen ska vila på vetenskaplig grund[235] *och eleverna ska utveckla kritiskt tänkande. De ekologiska, kulturella, sociala och ekonomiska dimensionerna av hållbar utveckling ska beaktas i undervisningen i omgivningslära. Det centrala målet för omgivningsläran är att handleda eleverna att förstå hur människans val påverkar livet och miljön i dag och i framtiden.*

Omgivningsläran ska lägga grund för kunskaper inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Målet är att förstå deras betydelse för miljön, tekniken, det vardagliga livet, människan och mänsklig verksamhet. Inom biologi är det centralt att eleverna lär känna och förstå naturmiljön, människan, livet och dess utveckling samt villkoren för liv på jorden. Inom geografi är det viktigt att eleverna undersöker deras egen närmiljö och förstår olika områden i världen, fenomen som förekommer i dem och hur livet ser ut för de människor som bor i områdena. Inom fysik är det viktigt att stödja eleverna att förstå naturens grundstrukturer och fenomen och att förklara dessa fenomen även med hjälp av information baserad på egna undersökningar. Inom kemi är det centralt att iaktta olika ämnen i vår omgivning. Man ska undersöka, beskriva och förklara ämnenas egenskaper, deras sammansättning samt omvandlingar som de genomgår. Inom hälsokunskap är det viktigt att eleverna lär sig att förstå de faktorer som stödjer och skyddar hälsan i vår omgivning och i mänsklig verksamhet samt att främja kunskaper som stödjer hälsa, välbefinnande, trygghet och säkerhet.

Målet med undervisningen är att väcka och fördjupa elevernas intresse för de olika ämnesområdena i omgivningslära. Likvärdighet och jämlikhet främjas genom att varje elev erbjuds möjligheter att mångsidigt bekanta sig med omgivningslärans samtliga vetenskapsområden och med den teknik och de utbildningsmöjligheter som finns på området.

Läroämnets uppdrag i årskurs 1-2

I årskurserna 1–2 planeras undervisningen i omgivningslära som helheter där man granskar elevernas egen omgivning samt eleverna och deras aktiviteter som en del av omgivningen. Genom uppgifter där man på ett lekfullt sätt löser problem och gör undersökningar väcks elevernas nyfikenhet och intresse för olika fenomen i omgivningen. Dessutom får eleven öva sig att strukturera och benämna omgivningen samt företeelser som anknyter till det egna välbefinnandet och den egna tryggheten och säkerheten.

235 *Statsrådets förordning (422/2012) 3 §*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i omgivningslära i årskurs 1–2

Utgångspunkten vid valet av arbetssätt och lärmiljöer är elevernas egna erfarenheter av olika företeelser, fenomen och händelser som anknyter till människan, omgivningen, människans aktiviteter och vardag. I valet av lärmiljöer och arbetssätt beaktas funktionalitet, erfarenhets- och upplevelseaspekten, användningen av drama och berättelser samt omgivningslärans tvärvetenskapliga karaktär. Målet är att undersöka fenomen inom omgivningslärans olika ämnesområden i naturliga situationer och miljöer. Som lärmiljöer används förutom skolans lokaler och den egna klassen mångsidigt även den närliggande naturen och den byggda miljön, olika sociala sammanhang och situationer, digitala lärmiljöer samt lokala möjligheter såsom samarbete med naturskolor, museer, företag, medborgarorganisationer samt natur- och vetenskapscentra. Med tanke på målen är det viktigt att eleverna deltar och samverkar i planeringen och genomförandet av enkla undersökningar samt i diskussionen kring olika perspektiv och lösningar. Genom att eleverna arbetar aktivt med det fenomen, tema eller aktuella problem som studeras stödjer man lärandet enligt omgivningslärans mål.

- I anslutning till undervisningen i omgivningslära kan man besöka t.ex. Vanda naturskola. Naturskolan erbjuder verksamhet som stöder målen i omgivningslära.
- Ett besök i Heureka ger möjlighet att forska och uppleva naturvetenskapliga fenomen ur olika perspektiv.
- I Vanda kan man även besöka t.ex. Vanda stadsmuseum, Vanda lantbruksmuseum, Helsinge hembygdsmuseum i Helsinge kyrkoby, Trollberga traktor- och lantbruksmuseum i Sottungsby, flygfältet och flygmuséet.
- Naturmiljöer som är värda att ta i beakta är områdena kring Vandaforsen, Kervo å och skogarna i västra och östra Vanda.

- I anslutning till undervisningen i omgivningslära kan man besöka t.ex. Vanda naturskola. Naturskolan erbjuder verksamhet som stöder målen i omgivningslära.
- Ett besök i Heureka ger möjlighet att forska och uppleva naturvetenskapliga fenomen ur olika perspektiv.
- I Vanda kan man även besöka t.ex. Vanda stadsmuseum, Vanda lantbruksmuseum, Helsinge hembygdsmuseum i Helsinge kyrkoby, Trollberga traktor- och lantbruksmuseum i Sottungsby, flygfältet och flygmuséet.
- Naturmiljöer som är värda att ta i beakta är områdena kring Vandaforsen, Kervo å och skogarna i västra och östra Vanda.

Handledning, differentiering och stöd i omgivningslära i årskurs 1–2

Med tanke på målen för omgivningsläran är det viktigt att handleda eleverna att mångsidigt använda olika studiesätt. Handledning behövs särskilt för att varje elev ska lära sig agera tryggt och ta hänsyn till andra i olika lärmiljöer. I undervisningen och vid valet av arbetssätt beaktas elevernas tidigare kunskaper och färdigheter samt specialbehov i anslutning till utveckling, livssituation och kultur. Eleverna får lära sig att respektera allas rätt till integritet i personliga frågor. Ett undersökande arbetssätt och övningar som förutsätter olika nivåer av tänkande kan stödja differentiering enligt individuella behov. Gruppsamverkan stödjer att eleverna lär sig tillsammans och utnyttjar de olika styrkor som finns representerade i gruppen. Handledning och stöd, valet av arbetssätt samt känslan av att lyckas stärker elevernas självbild i omgivningslära. Eleverna ska även ges möjlighet till fördjupning samt till lugn och ro.

- Olika arbetssätt används i undervisningen anpassat till undervisningens karaktär.
- Undervisningen stöds av passande verktyg, som exempelvis lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel, olika kartor.
- Kreativt skapande och upplevelsebetonat lärande uppmärksammas även.

- Olika arbetssätt används i undervisningen anpassat till undervisningens karaktär.

- Undervisningen stöds av passande verktyg, som exempelvis lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel, olika kartor.
- Kreativt skapande och upplevelsebetonat lärande uppmärksammas även.

Bedömning av elevens lärande i omgivningslära i årskurs 1–2

Att dela in lärostoffet i helheter med egna mål och bedömningsgrunder stödjer en mångsidig bedömning. Konstruktiv respons, frågor och konkreta utvecklingsförslag bidrar till att arbetet framskrider. Positiv respons och uppmuntran stärker elevernas motivation och ökar deras intresse för att utforska sin omgivning. Eleverna ska ges möjligheter att visa sina kunskaper och färdigheter på många olika sätt, inte endast skriftligt. I slutet av helheten bedöms hur väl de överenskomna målen uppnåtts. Eleverna ska öva sig att observera sitt eget lärande och sin aktivitet. Elevernas värderingar, attityder, hälsobeteende, sociala färdigheter, temperament eller andra personliga egenskaper är inte föremål för bedömningen.

Centrala föremål för bedömningen och responsen med tanke på lärprocessen i omgivningslära är följande

- *framsteg i förmågan att undersöka, agera och röra sig i närmiljön*
- *framsteg i förmågan att iaktta och observera*
- *framsteg i förmågan att agera tryggt och säkert*
- *framsteg i förmågan att arbeta i grupp.*

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 uppmuntra eleven att glädjas över sitt lärande i omgivningsläran, de egna kunskaperna och nya utmaningar samt att öva sig att arbeta långsiktigt

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika arbetssätt och arbetar individuellt och i grupp.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppsdelar
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- emotionella färdigheter: glädje, frustration, ilska, sorg m.m.
- kamratfärdigheter
- psykiskt välbefinnande: elevens färdigheter, vardagsrutiner

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs.

Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- säker skolväg
- bekanta sig med skolans omgivning
- gott uppförande i olika situationer och händelser
- behandla vardagliga fenomen; till exempel väder och lämpliga kläder för olika väder

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- årstider, månader, veckodagar, dygnets tider
- bekanta sig med kartan
- observation av omgivningen under de olika årstiderna: livlösa och levande

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- utfärder till skolans närmiljö
- odla växter, växtens delar

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- vattnets aggregationsformer
- tallriksmodellen, hälsosam mat, varifrån kommer mat och vatten?

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- egna, andras och gemensamma saker
- sortering

M5 uppmuntra eleven att undra och ställa frågor samt använda gemensamma reflektioner som utgångspunkt för små undersökningar och andra aktiviteter

Lokal precisering:

- Eleven lägger märke till omgivningen och ställer frågor i samband med undervisningen.
- Eleven reflekterar över sina observationer enskilt och i grupp.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppsdelar
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- emotionella färdigheter: glädje, frustration, ilska, sorg m.m.
- kamratfärdigheter
- psykiskt välbefinnande: elevens färdigheter, vardagsrutiner

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- säker skolväg
- bekanta sig med skolans omgivning
- gott uppförande i olika situationer och händelser
- behandla vardagliga fenomen; till exempel väder och lämpliga kläder för olika väder

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- årstider, månader, veckodagar, dygnets tider
- bekanta sig med kartan
- observation av omgivningen under de olika årstiderna: livlösa och levande

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- utfärder till skolans närmiljö
- odla växter, växtens delar

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- vattnets aggregationsformer
- tallriksmodellen, hälsosam mat, varifrån kommer mat och vatten?

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- egna, andras och gemensamma saker
- sortering

M8 vägleda eleven att agera på ett tryggt och säkert sätt, följa givna anvisningar och förstå motiveringarna för dem

Lokal precisering:

- Eleven agerar tryggt och säkert i olika situationer.
- Eleven känner till hur man rör sig i närmiljön och trafikregler för fotgängare.
- Eleven förstår betydelsen av gemensamma regler och hen tar ansvar för sin egen och andras trygghet.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppsdelar
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- emotionella färdigheter: glädje, frustration, ilska, sorg m.m.
- kamratfärdigheter
- psykiskt välbefinnande: elevens färdigheter, vardagsrutiner

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- säker skolväg
- bekanta sig med skolans omgivning
- gott uppförande i olika situationer och händelser
- behandla vardagliga fenomen; till exempel väder och lämpliga kläder för olika väder

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- årstider, månader, veckodagar, dygnets tider

- bekanta sig med kartan
- observation av omgivningen under de olika årstiderna: livlösa och levande

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- utfärder till skolans närmiljö
- odla växter, växtens delar

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- vattnets aggregationsformer
- tallriksmodellen, hälsosam mat, varifrån kommer mat och vatten?

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- egna, andras och gemensamma saker
- sortering

M9 handleda eleven att på ett mångsidigt sätt bekanta sig med vardagsteknik samt uppmuntra eleverna att tillsammans pröva, upptäcka, bygga och skapa nytt

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva vardagsteknik.

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- säker skolväg
- bekanta sig med skolans omgivning
- gott uppförande i olika situationer och händelser
- behandla vardagliga fenomen; till exempel väder och lämpliga kläder för olika väder

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- utfärder till skolans närmiljö
- odla växter, växtens delar

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- egna, andras och gemensamma saker
- sortering

M10 handleda eleven att träna sin förmåga att arbeta i grupp och sina emotionella färdigheter samt att stärka respekten för sig själv och andra

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sina tankar och åsikter samt delta i par- och grupparbeten.
- Eleven identifierar och uttrycker sina känslor samt utvecklar emotionell kompetens.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppsdelar
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- emotionella färdigheter: glädje, frustration, ilska, sorg m.m.
- kamratfärdigheter
- psykiskt välbefinnande: elevens färdigheter, vardagsrutiner

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- säker skolväg
- bekanta sig med skolans omgivning
- gott uppförande i olika situationer och händelser
- behandla vardagliga fenomen; till exempel väder och lämpliga kläder för olika väder

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- årstider, månader, veckodagar, dygnets tider
- bekanta sig med kartan
- observation av omgivningen under de olika årstiderna: livlösa och levande

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- utfärder till skolans närmiljö
- odla växter, växtens delar

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- vattnets aggregationsformer
- tallriksmodellen, hälsosam mat, varifrån kommer mat och vatten?

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- egna, andras och gemensamma saker
- sortering

M12 handleda eleven att strukturera omgivningen, den mänskliga verksamheten och fenomen som förekommer i den med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära

Lokal precisering:

- Eleven iakttar strukturer och fenomen i omgivningen.
- Eleven känner igen olika begrepp inom de olika ämnesområdena.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppsdelar
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- emotionella färdigheter: glädje, frustration, ilska, sorg m.m.
- kamratfärdigheter
- psykiskt välbefinnande: elevens färdigheter, vardagsrutiner

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- säker skolväg
- bekanta sig med skolans omgivning
- gott uppförande i olika situationer och händelser
- behandla vardagliga fenomen; till exempel väder och lämpliga kläder för olika väder

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- årstider, månader, veckodagar, dygnets tider
- bekanta sig med kartan
- observation av omgivningen under de olika årstiderna: livlösa och levande

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- utfärder till skolans närmiljö
- odla växter, växtens delar

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- vattnets aggregationsformer
- tallriksmodellen, hälsosam mat, varifrån kommer mat och vatten?

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- egna, andras och gemensamma saker
- sortering

M14 uppmuntra eleven att uttrycka sig och öva sig att motivera sina åsikter

Lokal precisering:

- Eleven vågar uttrycka sin åsikt och lyssnar på andra.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppsdelar
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- emotionella färdigheter: glädje, frustration, ilska, sorg m.m.
- kamratfärdigheter
- psykiskt välbefinnande: elevens färdigheter, vardagsrutiner

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- säker skolväg

- bekanta sig med skolans omgivning
- gott uppförande i olika situationer och händelser
- behandla vardagliga fenomen; till exempel väder och lämpliga kläder för olika väder

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- årstider, månader, veckodagar, dygnets tider
- bekanta sig med kartan
- observation av omgivningen under de olika årstiderna: livlösa och levande

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- utfärder till skolans närmiljö
- odla växter, växtens delar

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- vattnets aggregationsformer
- tallriksmodellen, hälsosam mat, varifrån kommer mat och vatten?

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- egna, andras och gemensamma saker
- sortering

M15 handleda eleven att reflektera över faktorer som främjar växande och utveckling, hälsa och välbefinnande samt de grundläggande förutsättningarna för liv

Lokal precisering:

- Eleven känner till goda matvanor och ändamålsenlig klädsel.
- Eleven förstår vikten av sömn och motion.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppsdelar
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- emotionella färdigheter: glädje, frustration, ilska, sorg m.m.
- kamratfärdigheter
- psykiskt välbefinnande: elevens färdigheter, vardagsrutiner

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- vattnets aggregationsformer
- tallriksmodellen, hälsosam mat, varifrån kommer mat och vatten?

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 ge eleven möjligheter att ge utlopp för sin naturliga nyfikenhet och hjälpa eleven att inse att innehållet i omgivningsläran är viktigt för hen

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika fenomen och företeelser i sin omgivning samt förstår vikten av att lära sig nya saker.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppens vitala funktioner
- livets olika skeden
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- kamratfärdigheter

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- gott uppförande i olika situationer och händelser
- små vardagliga första hjälpen färdigheter och hur man söker hjälp, nödläge
- förebyggande av mobbning

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- kartritning (gårdskarta, klasskarta), väderstrecken, Vanda identitet
- (Finlands och Vandas karta)
- observation av närmiljön: arter och deras livsmiljöer
- bekanta sig med: klassificering, människans påverkan på miljön, trivsam miljö, bebyggd miljö
- Identifiering av sin egen skolas närmiljö ur miljöhänsyn med hjälp av olika djur- och växtarter
- tekniska färdigheter: el i vardagen

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar

och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- lära känna närmiljön genom att utforska och observera,
- små forskningar och olika forskningsskeden
- rörelse och konkretisering av friktion (till exempel ett pappersflygplan, cyklar, utförsåkning)

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- matsmältning

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- bekanta sig med återvinning, återvinningspunkter nära skola, avfallshantering och återvinning av avfall: Vart förs avfallet?
- gemensam omsorg för miljön
- hur våra handlingar inverkar på miljön (till exempel; skolans städdag)

M3 stödja eleven att utveckla känsla för miljön och handleda eleven att agera på ett hållbart sätt i närmiljön och i skolan

Lokal precisering:

- Eleven förstår några olika sätt som kan bidra till hållbar utveckling.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppens vitala funktioner
- livets olika skeden
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- kamratfärdigheter

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- gott uppförande i olika situationer och händelser
- små vardagliga första hjälpen färdigheter och hur man söker hjälp, nödläge
- förebyggande av mobbning

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- kartritning (gårdskarta, klasskarta), väderstrecken, Vanda identitet
- (Finlands och Vandas karta)
- observation av närmiljön: arter och deras livsmiljöer
- bekanta sig med: klassificering, människans påverkan på miljön, trivsam miljö, bebyggd miljö
- Identifiering av sin egen skolas närmiljö ur miljöhänsyn med hjälp av olika djur- och växtarter
- tekniska färdigheter: el i vardagen

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- lära känna närmiljön genom att utforska och observera,

- små forskningar och olika forskningsskeden
- rörelse och konkretisering av friktion (till exempel ett pappersflygplan, cyklar, utförsåkning)

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- matsmältning

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- bekanta sig med återvinning, återvinningspunkter nära skola, avfallshantering och återvinning av avfall: Vart förs avfallet?
- gemensam omsorg för miljön
- hur våra handlingar inverkar på miljön (till exempel; skolans städdag)

M4 handleda eleven att undersöka, röra sig och göra utflykter i sin närmiljö

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika undersökningsmetoder i närmiljön.
- Eleven deltar i utflykter i närmiljön och tar hänsyn till naturens mångfald.

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- gott uppförande i olika situationer och händelser
- små vardagliga första hjälpen färdigheter och hur man söker hjälp, nödläge
- förebyggande av mobbning

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- kartritning (gårdskarta, klasskarta), väderstrecken, Vanda identitet
- (Finlands och Vandas karta)
- observation av närmiljön: arter och deras livsmiljöer
- bekanta sig med: klassificering, människans påverkan på miljön, trivsam miljö, bebyggd miljö
- Identifiering av sin egen skolas närmiljö ur miljöhänsyn med hjälp av olika djur- och växtarter
- tekniska färdigheter: el i vardagen

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- lära känna närmiljön genom att utforska och observera,
- små forskningar och olika forskningsskeden
- rörelse och konkretisering av friktion (till exempel ett pappersflygplan, cyklar, utförsåkning)

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- bekanta sig med återvinning, återvinningspunkter nära skola, avfallshantering och återvinning av avfall: Vart förs avfallet?
- gemensam omsorg för miljön
- hur våra handlingar inverkar på miljön (till exempel; skolans städdag)

M6 handleda eleven att göra iakttagelser och experiment i skolan och närmiljön med hjälp av olika sinnen och enkla undersökningsredskap samt att presentera sina resultat på olika sätt

Lokal precisering:

- Eleven observerar och kan gör enkla experiment.
- Eleven känner till och kan använda enkla undersökningsredskap.
- Eleven kan presentera sina iakttagelser och resultat för andra.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppens vitala funktioner
- livets olika skeden
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- kamratfärdigheter

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- gott uppförande i olika situationer och händelser
- små vardagliga första hjälpen färdigheter och hur man söker hjälp, nödläge
- förebyggande av mobbning

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- kartritning (gårdskarta, klasskarta), väderstrecken, Vanda identitet
- (Finlands och Vandas karta)
- observation av närmiljön: arter och deras livsmiljöer

- bekanta sig med: klassificering, människans påverkan på miljön, trivsam miljö, bebyggd miljö
- Identifiering av sin egen skolas närmiljö ur miljöhänsyn med hjälp av olika djur- och växtarter
- tekniska färdigheter: el i vardagen

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- lära känna närmiljön genom att utforska och observera,
- små forskningar och olika forskningsskeden
- rörelse och konkretisering av friktion (till exempel ett pappersflygplan, cyklar, utförsåkning)

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- matsmältning

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- bekanta sig med återvinning, återvinningspunkter nära skola, avfallshantering och återvinning av avfall: Vart förs avfallet?
- gemensam omsorg för miljön
- hur våra handlingar inverkar på miljön (till exempel; skolans städdag)

M7 handleda eleven att mångsidigt beskriva, jämföra och klassificera organismer, livsmiljöer, fenomen, material och situationer samt namnge dessa

Lokal precisering:

- Eleven känner igen och kan beskriva vanliga djur och växter i närmiljön.
- Eleven känner till olika organismer och livsmiljöer.
- Eleven känner till olika fenomen, material och situationer.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppens vitala funktioner
- livets olika skeden
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- kamratfärdigheter

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- gott uppförande i olika situationer och händelser
- små vardagliga första hjälpen färdigheter och hur man söker hjälp, nödläge
- förebyggande av mobbning

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- kartritning (gårdskarta, klasskarta), väderstrecken, Vanda identitet
- (Finlands och Vandas karta)
- observation av närmiljön: arter och deras livsmiljöer

- bekanta sig med: klassificering, människans påverkan på miljön, trivsam miljö, bebyggd miljö
- Identifiering av sin egen skolas närmiljö ur miljöhänsyn med hjälp av olika djur- och växtarter
- tekniska färdigheter: el i vardagen

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- lära känna närmiljön genom att utforska och observera,
- små forskningar och olika forskningsskeden
- rörelse och konkretisering av friktion (till exempel ett pappersflygplan, cyklar, utförsåkning)

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- matsmältning

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- bekanta sig med återvinning, återvinningspunkter nära skola, avfallshantering och återvinning av avfall: Vart förs avfallet?
- gemensam omsorg för miljön
- hur våra handlingar inverkar på miljön (till exempel; skolans städdag)

M10 handleda eleven att träna sin förmåga att arbeta i grupp och sina emotionella färdigheter samt att stärka respekten för sig själv och andra

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sina tankar och åsikter samt lyssna på andra.

- Eleven arbetar självständigt och tillsammans med andra.
- Eleven kan identifiera och uttrycka sina känslor samt ta hänsyn till andras känslor.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppens vitala funktioner
- livets olika skeden
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- kamratfärdigheter

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- gott uppförande i olika situationer och händelser
- små vardagliga första hjälpen färdigheter och hur man söker hjälp, nödläge
- förebyggande av mobbning

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- kartritning (gårdskarta, klasskarta), väderstrecken, Vanda identitet
- (Finlands och Vandas karta)
- observation av närmiljön: arter och deras livsmiljöer
- bekanta sig med: klassificering, människans påverkan på miljön, trivsam miljö, bebyggd miljö
- Identifiering av sin egen skolas närmiljö ur miljöhänsyn med hjälp av olika djur- och växtarter
- tekniska färdigheter: el i vardagen

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- lära känna närmiljön genom att utforska och observera,
- små forskningar och olika forskningsskeden
- rörelse och konkretisering av friktion (till exempel ett pappersflygplan, cyklar, utförsåkning)

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- matsmältning

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- bekanta sig med återvinning, återvinningspunkter nära skola, avfallshantering och återvinning av avfall: Vart förs avfallet?
- gemensam omsorg för miljön
- hur våra handlingar inverkar på miljön (till exempel; skolans städdag)

M11 handleda eleven att använda informations- och kommunikationsteknik för att söka information samt för att dokumentera och presentera observationer

Lokal precisering:

- Eleven kan använda något digitalt hjälpmedel.
- Eleven kan söka information och övar sig att dokumentera och presentera observationer.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppens vitala funktioner
- livets olika skeden
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- kamratfärdigheter

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- gott uppförande i olika situationer och händelser
- små vardagliga första hjälpen färdigheter och hur man söker hjälp, nödläge
- förebyggande av mobbning

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- kartritning (gårdskarta, klasskarta), väderstrecken, Vanda identitet
- (Finlands och Vandas karta)
- observation av närmiljön: arter och deras livsmiljöer
- bekanta sig med: klassificering, människans påverkan på miljön, trivsam miljö, bebyggd miljö
- Identifiering av sin egen skolas närmiljö ur miljöhänsyn med hjälp av olika djur- och växtarter
- tekniska färdigheter: el i vardagen

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar

och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- lära känna närmiljön genom att utforska och observera,
- små forskningar och olika forskningsskeden
- rörelse och konkretisering av friktion (till exempel ett pappersflygplan, cyklar, utförsåkning)

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- matsmältning

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- bekanta sig med återvinning, återvinningspunkter nära skola, avfallshantering och återvinning av avfall: Vart förs avfallet?
- gemensam omsorg för miljön
- hur våra handlingar inverkar på miljön (till exempel; skolans städdag)

M13 hjälpa eleven att förstå enkla bilder, modeller och kartor som beskriver omgivningen

Lokal precisering:

- Eleven förstår enkla beskrivningar och modeller.
- Eleven förstår idén med kartor och kan rita en enkel karta.

I1 Att växa och utvecklas

Innehållet väljs så att eleverna får en uppfattning om människokroppens olika delar och livsfunktioner samt om livets gång och den egna åldersgruppens växande och utveckling i huvuddrag. Eleverna får träna sina emotionella färdigheter och att främja psykiskt välbefinnande, som att respektera sig själva och andra, i enlighet med åldern.

Lokal precisering:

- kroppens vitala funktioner
- livets olika skeden
- den egna åldersgruppens tillväxt och utveckling
- kamratfärdigheter

I2 Livet hemma och i skolan

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till livet hemma och i skolan. Lärmiljöerna iakttas ur säkerhetsperspektiv. Eleverna får öva att röra sig på ett säkert sätt i närmiljön och i trafiken. De fördjupar sig i säkerhetsfärdigheter och -anvisningar och motiveringarna till att dessa behövs. Begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära används för att beskriva fenomen, teknik och vardagliga situationer, till exempel att klä sig enligt väderlek. Eleverna får öva sig att samarbeta och att arbeta i olika grupper. Dessutom får eleverna lära sig hur man beter sig i olika situationer i vardagen, att respektera fysisk integritet, att förhindra mobbning, att klara grundläggande egenvård i vardagen och att söka hjälp.

Lokal precisering:

- gott uppförande i olika situationer och händelser
- små vardagliga första hjälpen färdigheter och hur man söker hjälp, nödläge
- förebyggande av mobbning

I3 Närmiljön och dess förändringar

Eleverna övar sig att iaktta och undersöka naturen i olika naturmiljöer och byggda miljöer i närheten av skolan. De lär sig att identifiera de vanligaste organismerna och deras livsmiljöer samt objekt i den byggda miljön. Naturens särdrag, fenomen och egenskaper under alla årstider studeras. Miljön och dess fenomen, såsom vädret, beskrivs med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Eleverna får skapa en gårdskarta över ett bekant område för att lära sig att förstå idén med kartor.

Lokal precisering:

- kartritning (gårdskarta, klasskarta), väderstrecken, Vanda identitet
- (Finlands och Vandas karta)
- observation av närmiljön: arter och deras livsmiljöer
- bekanta sig med: klassificering, människans påverkan på miljön, trivsam miljö, bebyggd miljö
- Identifiering av sin egen skolas närmiljö ur miljöhänsyn med hjälp av olika djur- och växtarter
- tekniska färdigheter: el i vardagen

I4 Att undersöka och experimentera

Som innehåll väljs problemlösnings- och undersökningsuppgifter med anknytning till naturen, den byggda miljön, vardagliga fenomen och teknik samt människan och människans verksamhet. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Man experimenterar och hittar tillsammans på alternativ och lösningar till vardagliga problem. Man iakttar rörelse och funderar på orsaker till att en rörelse förändras. Småskaliga experiment och undersökningar görs i närmiljön och genom att odla växter.

Lokal precisering:

- lära känna närmiljön genom att utforska och observera,

- små forskningar och olika forskningsskeden
- rörelse och konkretisering av friktion (till exempel ett pappersflygplan, cyklar, utförsåkning)

I5 Att reflektera över de grundläggande förutsättningarna för liv

Eleverna fördjupar sig i de grundläggande förutsättningarna för liv – näring, vatten, luft, värme och omsorg. De får insikt i näringsproduktion och varifrån dricksvattnet kommer. Vardagliga hälsovanor och -färdigheter tränas. Man funderar över vad som gör en människa glad och på gott humör och utvecklar tillsammans dagsrutinerna i skolan med tanke på hälsa, välmående och lärande.

Lokal precisering:

- matsmältning

I6 Att träna en hållbar livsstil

Innehållet väljs mångsidigt från olika delområden inom hållbar utveckling. Eleverna övar sig att ta hand om sina egna och gemensamma saker. De får lära sig att minska mängden avfall samt att återvinna och sortera avfall. Eleverna får kunskap om den egna hembygden och dess betydelse. Man medverkar i att främja välbefinnandet i den närmaste omgivningen och i skolan. Man funderar på vilken betydelse de egna handlingarna har för en själv, andra människor samt den närmaste omgivningen.

Lokal precisering:

- bekanta sig med återvinning, återvinningspunkter nära skola, avfallshantering och återvinning av avfall: Vart förs avfallet?
- gemensam omsorg för miljön
- hur våra handlingar inverkar på miljön (till exempel; skolans städdag)

Slöjd

Läroämnets uppdrag

Läroämnet slöjd har som uppdrag att lära eleverna att behärska en slöjdprocess i sin helhet. Slöjd är ett läroämne där eleverna med hjälp av många olika slags material får uttrycka sig genom att skapa för hand, genom att formge och genom att använda teknologi. Hit hör att självständigt eller gemensamt planera och framställa en produkt eller ett alster och att utvärdera den egna eller gemensamma slöjdprocessen. Att slöjda innebär undersökande, kreativt och experimentellt arbete, där man fördomsfritt väljer olika visuella, materiella och tekniska lösningar och framställningsmetoder. I slöjden lär sig eleverna att förstå, utvärdera och utveckla olika slags tekniska tillämpningar och att använda de inlärda kunskaperna och färdigheterna i vardagen. Slöjden ska utveckla elevernas rumsuppfattning, taktila känsla och förmåga att skapa med händerna, vilket främjar de motoriska färdigheterna, kreativiteten och förmågan att planera. Undervisningen ska stärka elevens förutsättningar att arbeta mångsidigt. Slöjdens betydelse ligger i den långsiktiga och innovativa arbetsprocessen samt i upplevelser som ger tillfredsställelse och stärker självkänslan.

I undervisningen betonas elevernas olika intressen och gruppsamverkan. I slöjd är utgångspunkten att studera olika övergripande teman på ett heltäckande och naturligt sätt över läroämnesgränserna. Kunskap om den omgivande materiella världen bidrar till att lägga grund för en hållbar livsstil och utveckling. Det här omfattar elevens livsmiljö, det lokala kulturarvet, olika gruppers kulturarv samt skolans kulturella mångfald. Undervisningen i slöjd ska fostra etiska, medvetna och delaktiga samt kunniga och företagsamma medborgare, som värdesätter sina slöjdfärdigheter, kan uttrycka sig genom slöjd och har vilja att värna om och utveckla slöjdkulturen.

Läroämnets uppdrag i årskurs 1-2

I årskurserna 1–2*är uppdraget för undervisningen i slöjd att göra det möjligt för eleverna att uttrycka sig genom slöjd och att utveckla sådana kunskaper, färdigheter och erfarenheter som behövs för att planera och skapa. Eleverna uppmuntras att planera och framställa slöjdprodukter med olika material. Slöjd utvecklar koncentrationsförmågan och förmågan att ta initiativ. Den uppmuntrar eleverna att värdesätta och utvärdera sitt eget och andras arbete. Slöjdens fostrande roll är att hjälpa eleverna att förstå kulturell mångfald och jämlikhet.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i slöjd i årskurs 1–2

Lärmiljön stödjer slöjdens konkreta och praktiska karaktär och elevernas samspel med läraren, de andra eleverna samt med externa parter. Ändamålsenliga och trygga utrymmen, arbetsredskap och material bidrar till att uppnå målen. Eleverna ska inspireras att iaktta och använda sina iakttagelser som en del av slöjdfärdigheterna och för att påverka sin omgivning. Med hjälp av olika arbetssätt uppmuntras eleverna att delta, vara aktiva och ta självständigt ansvar. Fantasi, historier, drama, lek, spel, naturen och den byggda miljön används som stöd för planeringen och arbetet. I undervisningen används arbetssätt som är typiska för tekniskt arbete och textilarbete.

- Lärmiljön planeras och ordnas på ett sådant sätt att eleven självständigt kan tillägna sig material för planering, genomförande och utvärdering av slöjdarbetet.
- Läraren ansvarar för att lärmiljön är ändamålsenlig, trygg och välplanerad för det aktuella slöjdarbetet.
- Redan vid planeringen av arbetsuppgiften skall läraren beakta elevgruppens och den enskilda elevens behov, förutsättningar och färdigheter.
- Arbetsuppgifterna planeras så att de ger möjlighet till individualisering och differentiering. Undervisningen består av både textilarbete, tekniskt arbete och pyssel med olika material.

- Lärmiljön planeras och ordnas på ett sådant sätt att eleven självständigt kan tillägna sig material för planering, genomförande och utvärdering av slöjdarbetet.
- Läraren ansvarar för att lärmiljön är ändamålsenlig, trygg och välplanerad för det aktuella slöjdarbetet.
- Redan vid planeringen av arbetsuppgiften skall läraren beakta elevgruppens och den enskilda elevens behov, förutsättningar och färdigheter.
- Arbetsuppgifterna planeras så att de ger möjlighet till individualisering och differentiering. Undervisningen består av både textilarbete, tekniskt arbete och pyssel med olika material.

Handledning, differentiering och stöd i slöjd i årskurs 1–2

Med tanke på målen för läroämnet är det viktigt att man stödjer elevernas individuella lärande samt planeringen och det gemensamma arbetet i slöjdundervisningen genom att erbjuda olika pedagogiska arbetssätt och kommunikationssituationer. Undervisningen ska ta hänsyn till elevernas olika förutsättningar och behoven differentieras utgående från dem, till exempel genom valet av material, arbetssätt och pedagogiska uppgifter. Det är viktigt att reservera tillräckligt med tid, utrymme och handledning för att eleverna ska lära sig att slöjda funktionellt.

- Arbetsuppgifterna skall väljas så att eleven kan planera och genomföra slöjdarbetet utgående från sina egna förutsättningar, kunskaper och färdigheter.
- Eleven erbjuds handledning och stöd i alla skeden av slöjdarbetet.
- Tillsammans diskuteras olika möjligheter att lösa problem som uppstår under arbetets gång.

- Arbetsuppgifterna skall väljas så att eleven kan planera och genomföra slöjdarbetet utgående från sina egna förutsättningar, kunskaper och färdigheter.
- Eleven erbjuds handledning och stöd i alla skeden av slöjdarbetet.

- Tillsammans diskuteras olika möjligheter att lösa problem som uppstår under arbetets gång.

Bedömning av elevens lärande i slöjd i årskurs 1–2

Vid bedömningen av lärandet ska man fästa uppmärksamhet vid att ge positiv respons och uppmuntra eleven både under arbetets gång och i slutet av processen. Genom mångsidig bedömning och respons garanterar man att eleverna utvecklar mångsidiga kunskaper och färdigheter i slöjd. Eleverna ska erbjudas olika sätt att visa sina framsteg och uppmuntras att upprätthålla sina styrkor och träna de färdigheter som behöver utvecklas. Gruppens arbete och arbetsresultat kan presenteras och utvärderas tillsammans för att eleverna ska lära sig att uppträda och att uppskatta andras arbete.

Bedömningen ska omfatta hela slöjdprocessen. Dokumenteringen av de olika faserna i slöjdprocessen ska beskriva hur elevernas färdigheter utvecklats och ange nivån på deras kunskaper. Dokumentationen ska fungera som ett stöd för bedömningen. Eleverna ska vägledas att utvärdera sitt lärande och ges möjlighet till olika slag av självbedömning och kamratbedömning.

Centrala föremål för bedömningen och responsen med tanke på lärprocessen i slöjd är följande

- *framsteg i sättet att arbeta*
- *framsteg i förmågan att planera, tillverka och utvärdera*
- *framsteg i förmågan att arbeta målinriktat*
- *framsteg i förmågan att hitta på kreativa lösningar.*

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka elevens intresse och inspiration för att arbeta med händerna samt elevens nyfikenhet för kreativt och experimentellt slöjdarbete

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat ett intresserad för att arbeta med händerna.
- Eleven känner till och kan tillverka olika slöjdprodukter.
- Eleven känner glädje över sin fingerfärdighet (används inte som grund för bedömningen).

I1 Att hitta en idé

Eleverna planerar en slöjdprodukt utgående från sina egna känslor, historier och fantasivärldar, den byggda miljön och naturen och tar hjälp av olika visuella och materiella metoder. Eleverna övar att ge sina arbeten form, färg och yta. Eleverna undersöker rörelse och balans. Eleverna diskuterar förvaring och skydd.

Lokal precisering:

- mångsidig innovation för slöjdprodukter utgående från olika teman
- individuell och gemensam idé
- färg, form, yta
- rörelse och balans
- pröva och verkställa sina egna idéer

I2 Att pröva

Eleverna erbjuds möjligheter att utforska olika materiella och tekniska miljöer. Eleverna får pröva på olika material, t.ex. trä, metall, plast, fiber, garn och tyg. Utgående från experimenten planerar och bearbetar eleverna vidare sina produkter eller alster.

Lokal precisering:

- olika slöjdmiljöer
- undersöka och bearbeta tråd, garn, tyg, trä, papper och kartong
- iaktta och undersöka slöjdprodukter i samband med det aktuella slöjdtemat

I3 Att planera

Eleverna gör upp en plan för hela slöjdprocessen. Eleverna övar sig att beskriva processen och produkten.

Lokal precisering:

- slöjdprocessen introduceras, innovation, planering, tillverkning, utvärdering och bedömning
- gemensam arbetsordning för tillverkningen
- planeringen och den färdiga produkten diskuteras tillsammans

I4 Att tillverka

Eleverna tillverkar slöjdprodukter eller alster utgående från egna eller gemensamma planer. Eleverna använder olika slöjdredskap och apparater för att klippa, fästa, sätta ihop, forma och bearbeta material på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- tillverkning av olika slöjdprodukter med varierande material
- slöjdredskap introduceras; sax, nål, såg, hammare
- slöjdtekniker introduceras och övas; klippa, sy, tova, limma, kapa, foga
- ändamålsenlig terminologi för tekniker och redskap
- benämningar på redskap och material

M2 handleda eleven att genomföra en hel slöjdprocess, presentera sina idéer visuellt och berätta om slöjdarbetet och den färdiga produkten

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning planera och tillverka slöjdprodukter.
- Eleven har gjort framsteg i berätta om arbetet och den färdiga produkten.

I1 Att hitta en idé

Eleverna planerar en slöjdprodukt utgående från sina egna känslor, historier och fantasivärldar, den byggda miljön och naturen och tar hjälp av olika visuella och materiella metoder. Eleverna övar att ge sina arbeten form, färg och yta. Eleverna undersöker rörelse och balans. Eleverna diskuterar förvaring och skydd.

Lokal precisering:

- mångsidig innovation för slöjdprodukter utgående från olika teman
- individuell och gemensam idé
- färg, form, yta
- rörelse och balans
- pröva och verkställa sina egna idéer

I2 Att pröva

Eleverna erbjuds möjligheter att utforska olika materiella och tekniska miljöer. Eleverna får pröva på olika material, t.ex. trä, metall, plast, fiber, garn och tyg. Utgående från experimenten planerar och bearbetar eleverna vidare sina produkter eller alster.

Lokal precisering:

- olika slöjdmiljöer
- undersöka och bearbeta tråd, garn, tyg, trä, papper och kartong
- iaktta och undersöka slöjdprodukter i samband med det aktuella slöjdtemat

I3 Att planera

Eleverna gör upp en plan för hela slöjdprocessen. Eleverna övar sig att beskriva processen och produkten.

Lokal precisering:

- slöjdprocessen introduceras, innovation, planering, tillverkning, utvärdering och bedömning
- gemensam arbetsordning för tillverkningen
- planeringen och den färdiga produkten diskuteras tillsammans

M4 introducera olika material för eleven och handleda eleven att bearbeta materialen samt arbeta på ett ansvarsfullt och säkert sätt

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika materal och enkla slöjdredskap.
- Eleven kan följa en enkel arbetsordning (gärna med bilder eller pictogram).
- Eleven kan följa lärarens anvisningar för säkerhet och ett ansvarsfullt användande av material och redskap.
- Eleven har gjort framsteg i att arbeta självständigt.

I2 Att pröva

Eleverna erbjuds möjligheter att utforska olika materiella och tekniska miljöer. Eleverna får pröva på olika material, t.ex. trä, metall, plast, fiber, garn och tyg. Utgående från experimenten planerar och bearbetar eleverna vidare sina produkter eller alster.

Lokal precisering:

- olika slöjdmiljöer
- undersöka och bearbeta tråd, garn, tyg, trä, papper och kartong
- iaktta och undersöka slöjdprodukter i samband med det aktuella slöjdtemat

I3 Att planera

Eleverna gör upp en plan för hela slöjdprocessen. Eleverna övar sig att beskriva processen och produkten.

Lokal precisering:

- slöjdprocessen introduceras, innovation, planering, tillverkning, utvärdering och bedömning
- gemensam arbetsordning för tillverkningen

- planeringen och den färdiga produkten diskuteras tillsammans

I4 Att tillverka

Eleverna tillverkar slöjdprodukter eller alster utgående från egna eller gemensamma planer. Eleverna använder olika slöjdredskap och apparater för att klippa, fästa, sätta ihop, forma och bearbeta material på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- tillverkning av olika slöjdprodukter med varierande material
- slöjdredskap introduceras; sax, nål, såg, hammare
- slöjdtekniker introduceras och övas; klippa, sy, tova, limma, kapa, foga
- ändamålsenlig terminologi för tekniker och redskap
- benämningar på redskap och material

M5 stödja eleven att utveckla sin självkänsla genom att ge eleven möjlighet att känna att hen lyckas, förstår och hittar på lösningar i slöjden

Lokal precisering:

- Eleven känner glädje över att planera och tillverka slöjdprodukter (användens inte som grund för bedömningen).
- Eleven har förslag på lösningar i några problemsituationer.

I1 Att hitta en idé

Eleverna planerar en slöjdprodukt utgående från sina egna känslor, historier och fantasivärldar, den byggda miljön och naturen och tar hjälp av olika visuella och materiella metoder. Eleverna övar att ge sina arbeten form, färg och yta. Eleverna undersöker rörelse och balans. Eleverna diskuterar förvaring och skydd.

Lokal precisering:

- mångsidig innovation för slöjdprodukter utgående från olika teman
- individuell och gemensam idé
- färg, form, yta
- rörelse och balans
- pröva och verkställa sina egna idéer

I2 Att pröva

Eleverna erbjuds möjligheter att utforska olika materiella och tekniska miljöer. Eleverna får pröva på olika material, t.ex. trä, metall, plast, fiber, garn och tyg. Utgående från experimenten planerar och bearbetar eleverna vidare sina produkter eller alster.

Lokal precisering:

- olika slöjdmiljöer
- undersöka och bearbeta tråd, garn, tyg, trä, papper och kartong
- iaktta och undersöka slöjdprodukter i samband med det aktuella slöjdtemat

I3 Att planera

Eleverna gör upp en plan för hela slöjdprocessen. Eleverna övar sig att beskriva processen och produkten.

Lokal precisering:

- slöjdprocessen introduceras, innovation, planering, tillverkning, utvärdering och bedömning
- gemensam arbetsordning för tillverkningen
- planeringen och den färdiga produkten diskuteras tillsammans

I4 Att tillverka

Eleverna tillverkar slöjdprodukter eller alster utgående från egna eller gemensamma planer. Eleverna använder olika slöjdredskap och apparater för att klippa, fästa, sätta ihop, forma och bearbeta material på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- tillverkning av olika slöjdprodukter med varierande material
- slöjdredskap introduceras; sax, nål, såg, hammare
- slöjdtekniker introduceras och övas; klippa, sy, tova, limma, kapa, foga
- ändamålsenlig terminologi för tekniker och redskap
- benämningar på redskap och material

I5 Att dokumentera

Digitala verktyg introduceras som en del i idéarbetet, planeringen och dokumentationen.

Lokal precisering:

- digitala verkytg används vid behov

I6 Att bedöma

Under slöjdprocessens gång ges eleverna möjlighet till olika slag av självbedömning och kamratbedömning. Eleverna får lära sig att ge respons till andra.

Lokal precisering:

- självutvärdering och kamratrespons introduceras som en del av slöjdprocessen

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka elevens intresse och inspiration för att arbeta med händerna samt elevens nyfikenhet för kreativt och experimentellt slöjdarbete

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat ett intresse för att arbeta med händerna och har egna idéer som hen vill pröva.
- Eleven planerar och tillverkar olika slöjdprodukter.
- Eleven känner glädje över sin slöjdfärdighet (används inte som grund för bedömningen).

I1 Att hitta en idé

Eleverna planerar en slöjdprodukt utgående från sina egna känslor, historier och fantasivärldar, den byggda miljön och naturen och tar hjälp av olika visuella och materiella metoder. Eleverna övar att ge sina arbeten form, färg och yta. Eleverna undersöker rörelse och balans. Eleverna diskuterar förvaring och skydd.

Lokal precisering:

- mångsidig innovation för slöjdprodukter utgående från olika teman
- individuell och gemensam idé
- färg, form, yta
- förvaring och skydd
- pröva och verkställa sina egna idéer.

I2 Att pröva

Eleverna erbjuds möjligheter att utforska olika materiella och tekniska miljöer. Eleverna får pröva på olika material, t.ex. trä, metall, plast, fiber, garn och tyg. Utgående från experimenten planerar och bearbetar eleverna vidare sina produkter eller alster.

Lokal precisering:

- slöjdmiljöer och arbete i dem
- undersöka och bearbeta tråd, garn, tyg, trä, papper, kartong, plast och ståltråd
- iaktta och undersöka slöjdprodukter och lösningar i samband med det aktuella slöjdtemat

I3 Att planera

Eleverna gör upp en plan för hela slöjdprocessen. Eleverna övar sig att beskriva processen och produkten.

Lokal precisering:

- slöjdprocessen en naturlig del av slöjdarbetet
- gemensam och bearbetad arbetsordning för tillverkningen
- planeringen, tillverkningen och den färdiga produkten diskuteras

I4 Att tillverka

Eleverna tillverkar slöjdprodukter eller alster utgående från egna eller gemensamma planer. Eleverna använder olika slöjdredskap och apparater för att klippa, fästa, sätta ihop, forma och bearbeta material på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- tillverkning av olika slöjdprodukter med varierande material
- slöjdredskap används; sax, nål, virknål, såg, hammare, borr
- slöjdtekniker introduceras och övas; klippa, sy,virka, limma, kapa, foga, borra
- ändamålsenlig terminologi för tekniker och redskap.
- benämningar på redskap och material

M2 handleda eleven att genomföra en hel slöjdprocess, presentera sina idéer visuellt och berätta om slöjdarbetet och den färdiga produkten

Lokal precisering:

- Eleven kan nästan självständigt planera och tillverka slöjdprodukter.
- Eleven har gjort framsteg i att under slöjdprocessen beskriva olika skeden i arbetet och den färdiga produkten.

I1 Att hitta en idé

Eleverna planerar en slöjdprodukt utgående från sina egna känslor, historier och fantasivärldar, den byggda miljön och naturen och tar hjälp av olika visuella och materiella metoder. Eleverna övar att ge sina arbeten form, färg och yta. Eleverna undersöker rörelse och balans. Eleverna diskuterar förvaring och skydd.

Lokal precisering:

- mångsidig innovation för slöjdprodukter utgående från olika teman
- individuell och gemensam idé
- färg, form, yta
- förvaring och skydd
- pröva och verkställa sina egna idéer.

I2 Att pröva

Eleverna erbjuds möjligheter att utforska olika materiella och tekniska miljöer. Eleverna får pröva på olika material, t.ex. trä, metall, plast, fiber, garn och tyg. Utgående från experimenten planerar och bearbetar eleverna vidare sina produkter eller alster.

Lokal precisering:

- slöjdmiljöer och arbete i dem
- undersöka och bearbeta tråd, garn, tyg, trä, papper, kartong, plast och ståltråd
- iaktta och undersöka slöjdprodukter och lösningar i samband med det aktuella slöjdtemat

I3 Att planera

Eleverna gör upp en plan för hela slöjdprocessen. Eleverna övar sig att beskriva processen och produkten.

Lokal precisering:

- slöjdprocessen en naturlig del av slöjdarbetet
- gemensam och bearbetad arbetsordning för tillverkningen
- planeringen, tillverkningen och den färdiga produkten diskuteras

M3 handleda eleven att planera och framställa slöjdprodukter eller -alster genom att lita på sina egna estetiska och tekniska lösningar

Lokal precisering:

- Eleven har prövat sina egna idéer i slöjdarbetet.
- Eleven kan beskriva sina idéer för andra.

- Eleven har gjort framsteg i att planera sina slöjdprodukter med beaktande av detaljer, färg, form och yta .
- Eleven har gjort framsteg i att dokumentera slöjdprocessen och slöjdprodukten under handledning av läraren.

I1 Att hitta en idé

Eleverna planerar en slöjdprodukt utgående från sina egna känslor, historier och fantasivärldar, den byggda miljön och naturen och tar hjälp av olika visuella och materiella metoder. Eleverna övar att ge sina arbeten form, färg och yta. Eleverna undersöker rörelse och balans. Eleverna diskuterar förvaring och skydd.

Lokal precisering:

- mångsidig innovation för slöjdprodukter utgående från olika teman
- individuell och gemensam idé
- färg, form, yta
- förvaring och skydd
- pröva och verkställa sina egna idéer.

I2 Att pröva

Eleverna erbjuds möjligheter att utforska olika materiella och tekniska miljöer. Eleverna får pröva på olika material, t.ex. trä, metall, plast, fiber, garn och tyg. Utgående från experimenten planerar och bearbetar eleverna vidare sina produkter eller alster.

Lokal precisering:

- slöjdmiljöer och arbete i dem
- undersöka och bearbeta tråd, garn, tyg, trä, papper, kartong, plast och ståltråd
- iaktta och undersöka slöjdprodukter och lösningar i samband med det aktuella slöjdtemat

I3 Att planera

Eleverna gör upp en plan för hela slöjdprocessen. Eleverna övar sig att beskriva processen och produkten.

Lokal precisering:

- slöjdprocessen en naturlig del av slöjdarbetet
- gemensam och bearbetad arbetsordning för tillverkningen
- planeringen, tillverkningen och den färdiga produkten diskuteras

I4 Att tillverka

Eleverna tillverkar slöjdprodukter eller alster utgående från egna eller gemensamma planer. Eleverna använder olika slöjdredskap och apparater för att klippa, fästa, sätta ihop, forma och bearbeta material på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- tillverkning av olika slöjdprodukter med varierande material
- slöjdredskap används; sax, nål, virknål, såg, hammare, borr
- slöjdtekniker introduceras och övas; klippa, sy,virka, limma, kapa, foga, borra

- ändamålsenlig terminologi för tekniker och redskap.
- benämningar på redskap och material

I5 Att dokumentera

Digitala verktyg introduceras som en del i idéarbetet, planeringen och dokumentationen.

Lokal precisering:

- digitala verktyg används vid behov
- färdiga slöjdprodukter fotas

M4 introducera olika material för eleven och handleda eleven att bearbeta materialen samt arbeta på ett ansvarsfullt och säkert sätt

Lokal precisering:

- Eleven känner till och kan använda olika slöjdmateral och slöjdredskap.
- Eleven kan tillsammans med gruppen göra upp en enkel arbetsordning och följa den.
- Eleven förstår och kan följa lärarens anvisningar för säkerhet och ett ansvarsfullt användande av material och redskap.
- Eleven har gjort framsteg i att arbeta självständigt utgående från arbetsordning och instruktioner.

I2 Att pröva

Eleverna erbjuds möjligheter att utforska olika materiella och tekniska miljöer. Eleverna får pröva på olika material, t.ex. trä, metall, plast, fiber, garn och tyg. Utgående från experimenten planerar och bearbetar eleverna vidare sina produkter eller alster.

Lokal precisering:

- slöjdmiljöer och arbete i dem
- undersöka och bearbeta tråd, garn, tyg, trä, papper, kartong, plast och ståltråd
- iaktta och undersöka slöjdprodukter och lösningar i samband med det aktuella slöjdtemat

I3 Att planera

Eleverna gör upp en plan för hela slöjdprocessen. Eleverna övar sig att beskriva processen och produkten.

Lokal precisering:

- slöjdprocessen en naturlig del av slöjdarbetet
- gemensam och bearbetad arbetsordning för tillverkningen
- planeringen, tillverkningen och den färdiga produkten diskuteras

I4 Att tillverka

Eleverna tillverkar slöjdprodukter eller alster utgående från egna eller gemensamma planer. Eleverna använder olika slöjdredskap och apparater för att klippa, fästa, sätta ihop, forma och bearbeta material på ett ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- tillverkning av olika slöjdprodukter med varierande material
- slöjdredskap används; sax, nål, virknål, såg, hammare, borr
- slöjdtekniker introduceras och övas; klippa, sy,virka, limma, kapa, foga, borra
- ändamålsenlig terminologi för tekniker och redskap.
- benämningar på redskap och material

Det andra inhemska språket

Läroämnets uppdrag

Språk är en förutsättning för lärande och tänkande. Språket är närvarande i all verksamhet i skolan och alla lärare är språklärare. Språkstudierna främjar utvecklingen av tankeförmågan. De ger underlag för att forma en flerspråkig och mångkulturell identitet och värdesätta den. I takt med att ordförrådet och strukturerna utvecklas, utvecklas också de kommunikativa färdigheterna och förmågan att söka information. Språkundervisningen ger goda möjligheter till glädje, lek och kreativitet.

Undervisningen i det andra inhemska språket är en del av språkpedagogiken och fostran till språkmedvetenhet. Den ska väcka elevernas intresse för den språkliga och kulturella mångfalden i skolan och den omgivande världen och uppmuntra dem att kommunicera i autentiska språkmiljöer. Eleverna ska lära sig värdesätta andra språk, människorna som talar dem och olika kulturer. Jämställdheten i språkval och språkstudier förstärks genom att man på varierande och intressanta sätt informerar om valmöjligheter i språken, genom att man uppmuntrar eleverna att oberoende av kön fatta beslut om språkval utgående från sina individuella intressen, genom att man behandlar teman mångsidigt och ur olika synvinklar och genom att man använder omväxlande och praktiska arbetsmetoder.

Studierna i det andra inhemska språket ska förbereda eleverna för planmässigt och kreativt arbete i olika sammansättningar. Eleverna och elevgrupperna ska också ges möjligheter att bilda nätverk och kommunicera med finskspråkiga elever och grupper. Digitala verktyg erbjuder en naturlig möjlighet att genomföra språkundervisningen i autentiska situationer och utifrån elevernas kommunikationsbehov. Undervisningen ska också ge färdigheter som främjar delaktighet och aktiv påverkan.

Undervisningen ska stärka elevernas tilltro till sin förmåga att lära sig språk och att modigt använda dem. Eleverna ska ges möjlighet att studera i egen takt och vid behov få stöd för sitt lärande. Undervisningen ska ordnas så att också elever som avancerar snabbare eller kan språket sedan tidigare kan göra framsteg.

Språkundervisningen ska utveckla multilitteracitet och ta upp olika texter. Texterna ska väljas med hänsyn till barnens och de ungas intressen. Undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och med de språk som eleverna använder på fritiden. Eleverna ska uppmuntras att söka information på de språk som de behärskar.

Språkpedagogik och språkutveckling

Den språkliga utvecklingen startar vid födseln och fortsätter livet ut. Individen tillägnar sig sin kompetens i flera språk i hemmet, i skolan och under fritiden. Den språkliga kompetensen består av kompetens i modersmålen, i andra språk och i olika dialektala varianter, på olika nivåer. Utgångspunkten för skolans språkundervisning är att språket används i olika situationer och sammanhang. Språkundervisningen ska stärka elevernas språkliga medvetenhet och stödja språkbruk på olika språk parallellt. Den ska även bidra till att eleverna utvecklar kompetens i multilitteracitet. Eleverna ska lära sig att analysera texter och kommunikationsformer på olika språk och använda språkvetenskapliga begrepp vid tolkning av texter och använda sig av olika sätt att lära sig språk. De ska också uppmuntras att lära sig språk på flera olika sätt och att använda sin kompetens i olika språk som stöd för allt lärande i alla läroämnen. Eleverna ska få handledning

i att läsa texter på lämplig nivå på olika språk och att i sina studier söka information och kunskap på olika språk.

Eleverna ska vägledas att se och förstå sin egen och andras mångfasetterade språkliga och kulturella identitet. Även betydelsen av minoritetsspråken och de utrotningshotade språken ska behandlas i undervisningen och den ska stödja elevens flerspråkighet genom att inkludera elevens alla språk, även de som används på fritiden. Undervisningen ska stärka elevens tro på den egna förmågan att lära sig språk och uppmuntra till att modigt använda nya språk, även på grundläggande nivå. Utgångspunkten för all språkpedagogisk verksamhet är att flera olika läroämnen samarbetar.

Läroämnets uppdrag i årskurs 1-2

Det särskilda uppdraget i undervisningen i det andra inhemska språket i årskurserna 1–2 *är att hos eleverna väcka en positiv attityd till att lära sig finska eller svenska samt att stärka elevernas tro på sin egen förmåga att lära sig språk och att modigt använda även det lilla de kan på det andra språket. Undervisningen ska väcka elevernas nyfikenhet för språk och stödja deras förmåga att iaktta och använda sig av de språkliga och kulturella intryck som de får från omgivningen. Undervisningen ska ge eleverna mångsidiga upplevelser av finska eller svenska och kulturerna som har anknytning till det finska eller svenska språket.* ***I undervisningen i modersmålsinriktad finska eller svenska*** *får eleverna möjlighet att reflektera över och fördjupa sina kunskaper i finska eller svenska och sin kännedom om särdragen i finsk- eller svenskspråkig kultur. I undervisningen ska man betona glädje i lärandet, varierande och aktiverande arbetssätt samt muntlig kommunikation i vardagliga situationer. Teman som behandlas i undervisningen väljs tillsammans med eleverna utgående från deras egna intressen och de behandlas på ett mångsidigt sätt. Av eleverna förutsätts inga läs- eller skrivkunskaper då undervisningen inleds. Man väcker och ökar efterhand elevernas intresse för det talade och skrivna språket. Så småningom ökar man också elevernas intresse för att läsa och skriva.*

Finska, A1-lärokurs

Lärokursens uppdrag i årskurs 1-2

Vanda är en mångkulturell, men samtidigt starkt finskspråkig stad. Det finska språket är en del av elevernas vardag. Detta medför att eleverna kommer naturligt i kontakt med språket, kulturen och traditioner samt får använda det andra inhemska språket i autentiska situationer.

A-lärokursen är ämnad i första hand för elever med ringa förhandskunskaper i finska. Undervisningen i finska inleds i årskurs 1 i de svenska skolorna i Vanda. I åk 1-2 genomförs den som en årsveckotimme (á 45 min).

Eleverna erbjuds en stark grund och goda förutsättningar för fortsatta språkstudier. De uppmuntras att bilda en positiv attityd till det finska språket.

Lärmiljöer och arbetssätt

I valet av arbetssätt ska man ta i beaktande olika slags elever och elever med olika bakgrund samt elevernas ålder och utvecklingsnivå. Arbetssätten ska vara mångsidiga, elevorienterade och engagerande. Utgångspunkten för arbetssätten ska vara att de är konkreta och stöder undersökande lärande. Undervisningen kan göras mer övergripande så att eleverna lär sig finska också i samband med undervisningen i andra läroämnen.

Med hjälp av arbetssätten ska man handleda elerna att kommunicera på många olika sätt och diskutera och fundera tillsammans samt väcka deras nyfikenhet för språk och utveckla deras slutlednings- och samarbetsförmåga. Arbetssätten ska kombinera lek, musik, drama, spel och rörelse samt olika sinnen. Förutom den muntliga kommunikationen ska eleverna också ges möjlighet att bekanta sig med det finska språket och lära sig det genom att iaktta språket i skrift.

Eleverna handleds att reflektera över hur de lär sig finska till exempel med hjälp av den europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg och så småningom ta ansvar för sitt eget lärande.

Som lärmiljöer i undervisningen kan man utnyttja hela skolan och skolans närmiljö. Flerspråkigheten, den kulturella mångfalden och språkmedvetenheten ska vara synliga i lärmiljöerna. Det finska språket ska höras och synas i undervisningssituationer och kommunikationssituationer som är bekanta för eleverna. Lärmiljöerna kan anpassas så att de lämpar sig för olika situationer för språkinlärning och ger möjlighet att arbeta på ett mångsidigt sätt både i grupp och självständigt. Lärmiljöerna planeras tillsammans med eleverna. Lärmiljöerna ska stödja elevens naturliga nyfikenhet, lust att pröva på nya saker samt lekfullhet och fantasi så att eleven från början vågar använda även det lilla hen kan på det nya språket. Lärmiljöerna ska stärka utvecklingen av barnens multilitteracitet genom att man i undervisningen använder till exempel bilder, rörelse, ljud och olika didaktiska verktyg. I undervisningen ska man erbjuda eleverna möjlighet att bekanta sig med det finska språket och kulturen som hör till språket med hjälp av olika lärmiljöer och i mån av möjlighet genom att till exempel via digitala hjälpmedel ha kontakt med andra som talar finska.

Handledning, differentiering och stöd i A1-lärokursen i finska i årskurs 1-2

Eleverna ska i undervisningen uppmuntras att modigt använda sina språkkunskaper. Gott om kommunikativa övningar, stärkande av färdigheter för språkstudier och aktiverande arbetssätt som främjar kreativitet och delaktighet stöder utvecklingen av elevernas språkkunskaper. Eleverna erbjuds möjligheter att bekanta sig med andra språk som skolan erbjuder. Eleverna ska få mångsidig information om betydelsen av att kunna språk och de ska uppmuntras att studera många olika språk.

Undervisningen ska ordnas så att den tar i beaktande elevernas olika utgångslägen och undervisningen ska vid behov differentieras. Eleverna har rätt att vid behov få stöd för sitt lärande. Det ska finnas särskilt vägande skäl för att en elev befrias från språkstudierna och bedömningen ska göras individuellt för varje elev. I kapitel 7 i Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 föreskrivs om stöd för lärande och skolgång. Undervisningen ska planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbare eller kan finska från tidigare. Eleverna handleds att finna material som intresserar dem och som främjar lärandet, till exempel på nätet eller biblioteket.

Bedömning av elevens lärande i A1-lärokursen i finska i årskurs 1-2

Syftet med bedömningen under läsåret är i första hand att handleda lärandet med hjälp av uppmuntrande respons. Lärarens respons ger eleverna en möjlighet att bli medvetna om målen för lärandet samt om sina egna kunskaper och hur de kan utvecklas. För att studierna ska framskrida är det viktigt att läraren ger eleverna möjlighet att visa sina kunskaper på olika sätt. Eleverna övar med hjälp av lärarens handledning sina kunskaper i själv- och kamratbedömning som en del av språkstudierna.

I slutet av läsåret ska läraren ge en verbal bedömning eller ett siffervitsord i A1-språket som baserar sig på lärarens iakttagelser av elevernas kunskaper i relation till samtliga mål som ställts upp i läroplanen. Då läraren bedömer elevernas lärande ska hen se till att eleverna kan visa sina kunskaper på olika sätt.

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 Eleven bekantar sig med olika språk och kulturer i skolan, närmiljön samt i Norden. Eleven handleds att förstå finskans och svenskans

ställning som nationalspråk. Eleven handleds att känna igen finska och kunna skilja det från andra språk hen kan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig iaktta olika språk och kulturer i sin vardag samt lär sig känna igen finska och skilja det från andra språk hen kan.

(används inte som bedömningsgrund)

Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

I1 I undervisningen reflekterar man tillsammans över vilka språk som talas i skolan, den närmaste omgivningen samt i Finland och Norden och man bekantar sig med de olika kulturerna. Eleverna iakttar vilka likheter och olikheter det finns mellan olika språk.

M2 Handleda eleven att värdesätta sin egen språkliga bakgrund samt språklig och kulturell mångfald.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig värdesätta sin egen språkliga bakgrund och olika språk och kulturer.

(används inte som bedömningsgrund)

Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

I2 Eleverna funderar tillsammans den språkliga och kulturella mångfaldens betydelse och värde har för olika gemenskaper.

M3 Erbjuda eleven möjligheter att samarbeta med andra och fungera i grupp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig samarbeta och fungera i grupp med andra.

Färdigheter för språkstudier

I3 Eleverna övar att samarbeta och arbeta parvis och i grupper.

M4 Handleda eleven att göra iakttagelser om språket och språkbruket samt att gissa sig till och härleda enskilda ords och uttrycks betydelser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig gissa och härleda ords och uttrycks betydelser samt att göra iakttagelser om språket och språkbruket.

(används inte som bedömningsgrund)

Färdigheter för språkstudier

I4 I undervisningen iakttar man huvudsakligen talat språk. Eleverna övar på att härleda ords betydelse utifrån kontexten, allmänbildningen eller andra språkkunskaper.

M6 Uppmuntra eleven att använda språket på ett mångsidigt sätt i olika kommunikationssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig använda språket i ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer med stöd av sin samtalspartner.

Växande språkkunskap, förmåga att kommunicera

I6 Innehållet väljs utgående från elevernas vardag och intressen. Innehållet väljs tillsammans med eleverna. En central del av innehållet i undervisningen är att använda språket för olika syften, till exempel för att hälsa, säga adjö, berätta om sig själv samt för olika situationer i vardagen. Eleverna tränar ett artigt språkbruk i olika kommunikationssituationer. Som en del av kommunikationen tränar eleverna ordförråd samt strukturer och fraser med hjälp av sång, lek, drama och spelifiering.

M7 Handleda eleven att använda olika non-verbala tillvägagångssätt samt olika sätt för att härleda ords betydelse. Uppmuntra eleven att uttrycka sina egna iakttagelser och sina svårigheter att förstå budskapet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig använda non-verbala hjälpmedel, till exempel gester, miner, ordförråd och digitala färdigheter för att klara av kommunikationssituationer. Eleven lär sig gissa eller härleda enskilda ords betydelse. Eleven lär sig uttrycka att hen har förstått budskapet. Eleven lär sig framföra sina egna iakttagelser.

Växande språkkunskap, förmåga att kommunicera

I7 I undervisningen diskuterar och funderar man över hur man ska agera om man endast har ringa kunskaper i ett språk. Eleverna övar att använda olika hjälpmedel för att kommunicera, till exempel att använda gester och att rita. Eleverna övar att härleda ords betydelse utifrån kontexten, allmänbildningen eller andra språkkunskaper. Eleverna lär sig uttryck som behövs då det uppstår svårigheter med att förstå budskapet.

M9 Handleda eleven att förstå målspråkets vanligaste ord och uttryck i kommunikationssituationer som är bekanta för eleven.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig förstå ett antal ord och uttryck som hen hör och ser.

Växande språkkunskap, förmåga att tolka texter

I9 Innehållet väljs utgående från elevernas vardag och egna intressen. Innehållet väljs tillsammans med eleverna. Eleverna får i första hand ta del av talade texter och så småningom även skrivna texter samt språket som hörs och syns i vardagen. Eleverna övar att iaktta uttalet och betoningen av ord på finska. Eleverna över att förstå språket med hjälp av sång, lek, ramsor, berättelser och bilder.

M10 Handleda eleven att i olika situationer som är bekanta för eleven använda de vanligaste orden och uttrycken på finska, särskilt i tal, samt att träna uttalet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig använda de vanligaste orden och uttrycken samt att uttala dem förståeligt

Växande språkkunskap, förmåga att producera texter

I10 Innehållet väljs utgående från elevernas vardag och egna intressen. Innehållet väljs tillsammans med eleverna. Eleverna övar mycket och på ett mångsidigt sätt att uttala och betona ord på finska. Eleverna övar ord och satsstrukturer som en del av kommunikationen i situationer som är bekanta för eleverna med hjälp av till exempel bilder, sång, lek, ramsor, berättelser, drama och spelifiering. Eleverna ges så småningom möjlighet att öva sig att skriva.

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 Eleven bekantar sig med olika språk och kulturer i skolan, närmiljön samt i Norden. Eleven handleds att förstå finskans och svenskans ställning som nationalspråk. Eleven handleds att känna igen finska och kunna skilja det från andra språk hen kan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig iaktta olika språk och kulturer i sin vardag samt lär sig känna igen finska och skilja det från andra språk hen kan.

(används inte som bedömningsgrund)

Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

I1 I undervisningen reflekterar man tillsammans över vilka språk som talas i skolan, den närmaste omgivningen samt i Finland och Norden och man bekantar sig med de olika kulturerna. Eleverna iakttar vilka likheter och olikheter det finns mellan olika språk.

M2 Handleda eleven att värdesätta sin egen språkliga bakgrund samt språklig och kulturell mångfald.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig värdesätta sin egen språkliga bakgrund och olika språk och kulturer.

(används inte som bedömningsgrund)

Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

I2 Eleverna funderar tillsammans den språkliga och kulturella mångfaldens betydelse och värde har för olika gemenskaper.

M3 Erbjuda eleven möjligheter att samarbeta med andra och fungera i grupp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig samarbeta och fungera i grupp med andra.

Färdigheter för språkstudier

I3 Eleverna övar att samarbeta och arbeta parvis och i grupper.

M4 Handleda eleven att göra iakttagelser om språket och språkbruket samt att gissa sig till och härleda enskilda ords och uttrycks betydelser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig gissa och härleda ords och uttrycks betydelser samt att göra iakttagelser om språket och språkbruket.

(används inte som bedömningsgrund)

Färdigheter för språkstudier

I4 I undervisningen iakttar man huvudsakligen talat språk. Eleverna övar på att härleda ords betydelse utifrån kontexten, allmänbildningen eller andra språkkunskaper.

M5 Eleven bekantar sig med olika sätt att lära sig språk och prövar vilka sätt att lära sig som passar hen själv bäst. Eleverna övar tillsammans att ställa upp mål för sina språkstudier.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig känna igen, pröva på och öva samt använda olika färdigheter för språkstudier.

Färdigheter för språkstudier

I5 Eleverna diskuterar och funderar hur och på vilka olika sätt man kan lära sig språk. Eleverna övar olika sätt att lära sig språk. Eleverna övar på att utvärdera både sina egna och sina klasskamraters språkkunskaper med hjälp av till exempel Den europeiska språkportfolion.

M8 Uppmuntra eleven att använda finska språket på ett för kommunikationssituationen och kulturen lämpligt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig använda ett antal för språket och kulturen vanliga artighetsfraser.

Växande språkkunskap, förmåga att kommunicera

I8 Eleven får vänja sig vid att använda de för språket och kulturen vanligaste artighetsfraserna i vardagliga kommunikationssituationer, till exempel för att hälsa, säga adjö, tacka och be om hjälp. Eleverna övar på olika naturliga sätt att reagera i kommunikationssituationer.

M9 Handleda eleven att förstå målspråkets vanligaste ord och uttryck i kommunikationssituationer som är bekanta för eleven.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig förstå ett antal ord och uttryck som hen hör och ser.

Växande språkkunskap, förmåga att tolka texter

I9 Innehållet väljs utgående från elevernas vardag och egna intressen. Innehållet väljs tillsammans med eleverna. Eleverna får i första hand ta del av talade texter och så småningom även skrivna texter samt språket som hörs och syns i vardagen. Eleverna övar att iaktta uttalet och betoningen av ord på finska. Eleverna över att förstå språket med hjälp av sång, lek, ramsor, berättelser och bilder.

M10 Handleda eleven att i olika situationer som är bekanta för eleven använda de vanligaste orden och uttrycken på finska, särskilt i tal, samt att träna uttalet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig använda de vanligaste orden och uttrycken samt att uttala dem förståeligt

Växande språkkunskap, förmåga att producera texter

I10 Innehållet väljs utgående från elevernas vardag och egna intressen. Innehållet väljs tillsammans med eleverna. Eleverna övar mycket och på ett mångsidigt sätt att uttala och betona ord på finska. Eleverna övar ord och satsstrukturer som en del av kommunikationen i situationer som är bekanta för eleverna med hjälp av till exempel bilder, sång, lek, ramsor, berättelser, drama och spelifiering. Eleverna ges så småningom möjlighet att öva sig att skriva.

Finska, modersmålsinriktad finska, A1-lärokurs

Oppiaineen tehtävä

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i A1-lärokursen i modersmålsinriktad finska i årskurs 1-2

I valet av arbetssätt ska man ta i beaktande olika slags elever och elever med olika bakgrund samt elevernas ålder och utvecklingsnivå. Arbetssätten ska vara mångsidiga, elevorienterade och engagerande. Utgångspunkten för arbetssätten ska vara att de är konkreta och stöder undersökande lärande. Undervisningen kan göras mer övergripande så att eleverna utvecklar sina kunskaper i både finska och svenska också i samband med undervisningen i andra läroämnen. Elevernas tvåspråkiga bakgrund ska beaktas i undervisningen.

Arbetssätten ska vara mångsidiga för att uppmuntra eleverna att kommunicera på många olika sätt och diskutera och fundera tillsammans samt för att väcka deras nyfikenhet för språk och utveckla deras slutlednings- och samarbetsförmåga. Arbetssätten ska kombinera lek, musik, drama, spel och rörelse samt olika sinnen. Förutom den muntliga kommunikationen ska eleverna också ges möjlighet att utveckla sina färdigheter i finska samt så småningom bekanta sig med finska i skrift. Eleverna handleds att reflektera över hur de lär sig finska till exempel med hjälp av den europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg och att så småningom ta ansvar för sitt eget lärande.

Som lärmiljöer i undervisningen kan man utnyttja hela skolan och skolans närmiljö. Flerspråkigheten, den kulturella mångfalden och språkmedvetenheten ska vara synliga i lärmiljöerna. Det finska språket ska användas och synas i undervisningssituationer och

kommunikationssituationer. Lärmiljöerna kan anpassas så att de lämpar sig för olika situationer för språkinlärning och ger möjlighet att arbeta på ett mångsidigt sätt både i grupp och självständigt. Lärmiljöerna planeras tillsammans med eleverna. Lärmiljöerna ska stöda elevens naturliga nyfikenhet, lust att pröva på nya saker samt lekfullhet och fantasi. Lärmiljöerna ska stärka utvecklingen av barnens multilitteracitet genom att man i undervisningen använder till exempel bilder, rörelse, ljud och olika didaktiska verktyg. I undervisningen ska man med beaktande av elevernas tvåspråkiga bakgrund och dubbla kulturidentitet erbjuda eleverna möjlighet att utveckla sitt språk och sin förståelse av den finska kulturen med hjälp av olika lärmiljöer.

Handledning, differentiering och stöd i A1-lärokursen i modersmålsinriktad finska i årskurs 1-2

Eleverna ska i undervisningen uppmuntras att mångsidigt använda sina språkkunskaper. Gott om kommunikativa övningar, stärkande av färdigheter för språkstudier och aktiverande arbetssätt som främjar kreativitet och delaktighet stöder utvecklingen av de språkkunskaper eleverna redan har. Eleverna erbjuds möjligheter att bekanta sig med andra språk som skolan erbjuder. Eleverna ska få mångsidig information om betydelsen av att kunna språk och de ska uppmuntras att studera många olika språk.

Undervisningen ska ordnas så att den tar i beaktande elevernas olika utgångslägen och undervisningen ska vid behov differentieras. Eleverna har rätt att vid behov få stöd för sitt lärande. Det ska finnas särskilt vägande skäl för att en elev befrias från språkstudierna och bedömningen ska göras individuellt för varje elev. I kapitel 7 i Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 föreskrivs om stöd för lärande och skolgång. Undervisningen ska planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbare eller kan finska från tidigare. Eleverna handleds att finna material som intresserar dem och som främjar lärandet, till exempel på nätet eller biblioteket.

Bedömning av elevens lärande i A1-lärokursen modersmålsinriktad finska i årskurs 1-2

Syftet med bedömningen under läsåret är i första hand att handleda lärandet med hjälp av uppmuntrande respons. Lärarens respons ger eleverna en möjlighet att bli medvetna om målen för lärandet samt om sina egna kunskaper och hur de kan utvecklas. För att studierna ska framskrida är det viktigt att läraren ger eleverna möjlighet att visa sina kunskaper på olika sätt. Eleverna övar med hjälp av lärarens handledning sina kunskaper i själv- och kamratbedömning som en del av språkstudierna.

I slutet av läsåret ska läraren ge en verbal bedömning eller ett siffervitsord i A1-lärokursen i modersmålsinriktad finska som baserar sig på lärarens iakttagelser av elevernas kunskaper i relation till samtliga mål som ställts upp i läroplanen. Då läraren bedömer elevernas lärande ska hen se till att eleverna kan visa sina kunskaper på olika sätt.

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 Handleda eleven att värdesätta sin egen tvåspråkiga bakgrund och dubbla kulturidentitet samt språklig och kulturell mångfald.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig värdesätta sin egen språkliga bakgrund och olika språk och kulturer.

(används inte som bedömningsgrund)

Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

I2 Eleverna funderar tillsammans på den språkliga och kulturella mångfaldens betydelse för olika gemenskaper.

M3 Erbjuda eleven möjlighet att samarbeta med andra och fungera i grupp med andra samt att använda båda sina språk.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig samarbeta och fungera i grupp med andra.

Färdigheter för språkstudier

I3 Eleverna övar att samarbeta och arbeta parvis och i grupper.

M4 Uppmuntra eleven att göra iakttagelser om olika språk och språkbruket i både finska och svenska samt att härleda nya ords och uttrycks betydelser och att aktivt använda dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig härleda nya ords och uttrycks betydelser samt att göra iakttagelser om språket och språkbruket.

(används inte som bedömningsgrund)

Färdigheter för språkstudier

I4 I undervisningen iakttar man i huvudsak talat språk. Eleverna övar på att härleda nya ords och uttrycks betydelse utifrån kontexten, allmänbildningen och den egna tvåspråkiga bakgrunden och dubbla kulturidentiteten.

M6 Uppmuntra eleven att aktivt använda språket på ett mångsidigt sätt och utveckla sina uttrycks- och kommunikationsfärdigheter i olika kommunikationssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig använda språket i olika kommunikationssituationer

Växande språkkunskap, förmåga att kommunicera

I6 Innehållet väljs utgående från elevernas vardag och intressen. Innehållet väljs tillsammans med eleverna med beaktande av deras tvåspråkiga bakgrund. En central del av innehållet är att använda språket för olika syften och att öva ett artigt språkbruk i olika kommunikationssituationer. Eleverna ges möjlighet att använda språket i olika situationer som främjar elevernas språkliga utveckling och ger lämpliga utmaningar med beaktande av elevernas tvåspråkiga bakgrund. Som en del av kommunikationen utvidgar eleverna ordförråd och strukturer med hjälp av sång, lek, drama och spelifiering.

M7 Handleda eleven att använda olika non-verbala tillvägagångssätt och olika sätt för att härleda ords betydelse. Uppmuntra eleven att uttrycka sina egna iakttagelser och sina svårigheter att förstå budskapet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig använda nonverbala hjälpmedel till exempel gester, miner, ordförråd och digitala färdigheter för att hantera kommunikationssituationer. Eleven lär sig framföra sina egna iakttagelser.

Växande språkkunskap, förmåga att kommunicera

I7 Eleverna övar att använda olika hjälpmedel för att kommunicera, till exempel att använda gester och att rita samt övar sig på att härleda nya ords och uttrycks betydelse utifrån kontexten, allmänbildningen och den egna tvåspråkiga bakgrunden och den dubbla kulturidentiteten. Eleverna lär sig utnyttja sin tvåspråkiga bakgrund i olika situationer.

M9 Handleda eleven att utveckla sina kunskaper i finska språket i olika slags situationer samt att bekanta sig med muntliga och skriftliga åldersenliga texter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att beskriva och återge företeelser muntligt och med hjälp av olika typer av texter.

Växande språkkunskap, förmåga att tolka texter

I9 Innehållen väljs utgående från elevernas vardag och egna intressen. Innehållet väljs tillsammans med eleverna och med beaktande av elevernas tvåspråkiga bakgrund. Eleven får i första hand ta del av talade texter och så småningom även skrivna texter samt bekanta sig med de språkliga dragen i dessa. Eleverna övar att utnyttja finskspråkigt material och utvecklar sina färdigheter i finska med hjälp av sång, lek, ramsor, berättelser och bilder. Eleverna övar tillsammans att lyssna, tala och så småningom läsa och skriva på finska utifrån de teman som behandlas i undervisningen.

M10 Erbjuda eleven rikliga möjligheter att använda finska, särskilt i tal, i många olika situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda finska mångsidigt i olika situationer.

Växande språkkunskap, förmåga att producera texter

I10 Innehållet väljs utgående från elevernas vardag och egna intressen. Innehållet väljs tillsammans med eleverna och med beaktande av elevernas tvåspråkiga bakgrund och dubbla språkidentitet. Eleverna utvidgar sitt ordförråd och övar på ett mångsidigt sätt ord och strukturer som en del av kommunikationen i olika situationer med hjälp av aktiverande arbetssätt, digitala hjälpmedel och till exempel sång, lek, ramsor, berättelser, drama och spelifiering. Eleverna får så småningom öva sig på att skriva.

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 Eleven bekantar sig med olika språk och kulturer i skolan, närmiljön samt i Finland och Norden. Handleda eleven att förstå finskans och svenskans ställning som nationalspråk. Handleda eleven att lägga märke till kännetecknande och kulturella särdrag i finska.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig göra iakttagelser om olika språk och kulturer i sin vardag samt inser nyttan av de språkkunskaper som hen redan har.

(används inte som bedömningsgrund)

Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

I1 I undervisningen reflekterar man tillsammans över vilka språk som talas i skolan, närmiljön samt i Finland och Norden, och man bekantar sig med de olika kulturerna. Eleverna iakttar vilka likheter och olikheter det finns mellan olika språk. Eleverna reflekterar över och diskuterar den egna tvåspråkiga bakgrunden och kulturidentiteten.

M2 Handleda eleven att värdesätta sin egen tvåspråkiga bakgrund och dubbla kulturidentitet samt språklig och kulturell mångfald.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig värdesätta sin egen språkliga bakgrund och olika språk och kulturer.

(används inte som bedömningsgrund)

Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

I2 Eleverna funderar tillsammans på den språkliga och kulturella mångfaldens betydelse för olika gemenskaper.

M3 Erbjuda eleven möjlighet att samarbeta med andra och fungera i grupp med andra samt att använda båda sina språk.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig samarbeta och fungera i grupp med andra.

Färdigheter för språkstudier

I3 Eleverna övar att samarbeta och arbeta parvis och i grupper.

M4 Uppmuntra eleven att göra iakttagelser om olika språk och språkbruket i både finska och svenska samt att härleda nya ords och uttrycks betydelser och att aktivt använda dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig härleda nya ords och uttrycks betydelser samt att göra iakttagelser om språket och språkbruket.

(används inte som bedömningsgrund)

Färdigheter för språkstudier

I4 I undervisningen iakttar man i huvudsak talat språk. Eleverna övar på att härleda nya ords och uttrycks betydelse utifrån kontexten, allmänbildningen och den egna tvåspråkiga bakgrunden och dubbla kulturidentiteten.

M5 Eleven bekantar sig med olika sätt att lära sig språk och prövar vilka sätt att lära sig som passar hen själv bäst. Eleverna övar tillsammans att ställa upp mål för sina språkstudier.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig känna igen, pröva, öva samt använda olika färdigheter för språkstudier.

Färdigheter för språkstudier

I5 Eleverna diskuterar och funderar hur och på vilka olika sätt man kan lära sig språk. Eleverna övar olika sätt att lära sig språk. Eleverna övar på att utvärdera både sina egna och sina klasskamraters språkkunskaper med hjälp av till exempel den europeiska språkportfolion.

M8 Uppmuntra eleven att använda finska språket på ett för kommunikationssituationen lämpligt sätt samt känna igen kulturella drag i interaktionen på finska och svenska.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleverna lär sig fungera naturligt i olika kommunikationssituationer.

Växande språkkunskap, förmåga att kommunicera

I8 Eleverna övar på olika naturliga sätt att uttrycka sig och reagera i olika vardagliga kommunikationssituationer.

M9 Handleda eleven att utveckla sina kunskaper i finska språket i olika slags situationer samt att bekanta sig med muntliga och skriftliga åldersenliga texter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att beskriva och återge företeelser muntligt och med hjälp av olika typer av texter.

Växande språkkunskap, förmåga att tolka texter

I9 Innehållen väljs utgående från elevernas vardag och egna intressen. Innehållet väljs tillsammans med eleverna och med beaktande av elevernas tvåspråkiga bakgrund. Eleven får i första hand ta del av talade texter och så småningom även skrivna texter samt bekanta sig med de språkliga dragen i dessa. Eleverna övar att utnyttja finskspråkigt material och utvecklar sina färdigheter i finska med hjälp av sång, lek, ramsor, berättelser och bilder. Eleverna övar tillsammans att lyssna, tala och så småningom läsa och skriva på finska utifrån de teman som behandlas i undervisningen.

M10 Erbjuda eleven rikliga möjligheter att använda finska, särskilt i tal, i många olika situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda finska mångsidigt i olika situationer.

Växande språkkunskap, förmåga att producera texter

I10 Innehållet väljs utgående från elevernas vardag och egna intressen. Innehållet väljs tillsammans med eleverna och med beaktande av elevernas tvåspråkiga bakgrund och dubbla språkidentitet. Eleverna utvidgar sitt ordförråd och övar på ett mångsidigt sätt ord och strukturer som en del av kommunikationen i olika situationer med hjälp av aktiverande arbetssätt, digitala hjälpmedel och till exempel sång, lek, ramsor, berättelser, drama och spelifiering. Eleverna får så småningom öva sig på att skriva.

Elevhandledning

Läroämnets uppdrag

Elevhandledningen har en central betydelse ur såväl elevernas och skolans som ur samhällets perspektiv. Handledningsverksamheten ska bilda en sammanhängande helhet som fortgår under hela den grundläggande utbildningen och vidare under studierna efter den grundläggande utbildningen. Elevhandledningen ska främja att eleverna lyckas i skolarbetet, att studierna löper smidigt och att eleverna uppnår goda studieresultat.

Elevhandledningens uppdrag är att främja elevernas fostran och utveckling så att de kan vidareutveckla sina studievanor och sina sociala färdigheter och tillägna sig kunskaper och färdigheter som behövs i livet. Elevhandledningen ska stödja eleverna att fatta beslut och att göra val gällande vardagslivet, studierna, fortsatta studier och framtiden utgående från sina egna förutsättningar, sina värderingar, sitt utgångsläge och sina intressen. Med hjälp av elevhandledningen lär sig eleverna att bli medvetna om sina möjligheter att påverka planeringen och besluten i sitt eget liv. Eleverna ska uppmuntras att fundera över och ifrågasätta sina förhandsuppfattningar om utbildning och yrken och att göra sina val utan könsbundna rollmodeller. Elevhandledningen ska genomföras i samarbete med vårdnadshavarna.

Strukturen, verksamhetssätten, arbets- och ansvarsfördelningen inom elevhandledningen samt de yrkesövergripande nätverk som behövs för att uppnå målen för elevhandledningen ska beskrivas i skolans handledningsplan. I planen ska även samarbetet mellan hem och skola gällande handledning beskrivas, likaså skolans samarbete med arbetslivet och arrangemang i anslutning till praktisk arbetslivsorientering. Det är viktigt att systematiskt utvärdera hur målen i handledningsplanen nås. För att elevernas studier ska fortlöpa smidigt vid etappmålen inom den grundläggande utbildningen och vid övergången till fortsatta studier är det viktigt med samarbete mellan lärarna och studiehandledarna och att man vid behov samarbetar med andra yrkeskategorier. Lärarna ska i sitt arbete använda aktuell information om fortsatta studier, arbetsliv och arbetsuppgifter samt förändringar i dessa.

Elevhandledningen fungerar som en länk mellan skolan, samhället och arbetslivet. Elevhandledningen ska främja rättvisa, likvärdighet, jämlikhet och delaktighet samt förebygga marginalisering från utbildning och arbetsliv. De kunskaper och färdigheter som utvecklas inom elevhandledningen bidrar för sin del till att trygga tillgången på kompetent arbetskraft och till att efterfrågan och utbud på kunnande sammanfaller i det framtida arbetslivet.

Läroämnets uppdrag i årskurs 1-2

***I årskurserna 1–2** genomförs elevhandledningen som en integrerad del av den övriga undervisningen och skolans verksamhet. Klassläraren ansvarar tillsammans med de övriga lärarna för elevhandledningen. Handledningen ska främja utvecklingen av elevernas studievanor och -färdigheter samt stödja eleverna att gradvis börja ta ansvar för skolarbetet, sina egna uppgifter och sin egendom. Eleverna ska få handledning i att ställa upp individuella mål samt uppmuntrande och vägledande respons på hur målen nåtts på ett sådant sätt att förmågan att lära sig stärks. Med tanke på målen för elevhandledningen är det viktigt att välja sådana arbetssätt och ge respons på ett sådant sätt att eleverna kan bilda sig en positiv uppfattning om sig själva som elever och som medlemmar i gruppen. Eleverna ska handledas till att utveckla sina sociala färdigheter och sin förmåga att arbeta i grupp. De uppmuntras även till aktiv delaktighet i sin närmiljö.*

Med hjälp av elevhandledningen läggs grunden för samarbetet mellan hem och skola i ett tidigt skede av den grundläggande utbildningen. Elevhandledningen ska stödja eleverna och vårdnadshavarna att göra de första valen gällande utbildning och hjälpa dem att förstå valens betydelse för framtida studier. Eleverna bekantar sig med olika yrken och med arbetslivet utgående från de yrken som finns representerade i skolan och i deras närmaste omgivning.

Elevhandledningen ska främja att eleverna lyckas i skolarbetet, att studierna löper smidigt och att eleverna uppnår goda studieresultat. Som en del av elevhandledningen skall eleven också bekanta sig med yrken och arbetsplatser i näromgivningen. Elevhandledningen genomförs som en integrerad del av den övriga undervisningen och verksamheten i skolan. Klasslärare tillsammans med de övriga lärarna ansvarar för elevhandledningen.

Elevens mål

- Eleven har studievanor som stöder inlärningen.
- Eleven har gjort framsteg i att utveckla en positiv självbild.
- Eleven har gjort framsteg i att ta hand om sig och sina saker
- Eleven har gjort framsteg i att jobba i grupp

Innehåll:

- stöda studiteknik- och strategier
- hjälpa eleven att lära sig ställa upp mål för det egna kunnandet och utveckling
- eleven bekantar sig med yrken inom skolan och skolans näromgivnig

Främmande språk

Engelska, A-lärokurs

Läroämnets uppdrag

Språk är en förutsättning för lärande och tänkande. Språket är närvarande i all verksamhet i skolan och alla lärare är språklärare. Språkstudierna främjar utvecklingen av tankeförmågan. De ger underlag för att forma en flerspråkig och mångkulturell identitet och värdesätta den. I takt med att ordförrådet och strukturerna utvecklas, utvecklas också de kommunikativa färdigheterna

och förmågan att söka information. Språkundervisningen ger goda möjligheter till glädje, lek och kreativitet.

Språkundervisningen är en del av språkpedagogiken och fostran till språkmedvetenhet. Den ska väcka elevernas intresse för den språkliga och kulturella mångfalden i skolan och den omgivande världen och uppmuntra dem att kommunicera i autentiska miljöer. Eleverna ska lära sig värdesätta andra språk, människorna som talar dem och olika kulturer. Jämställdheten i språkval och språkstudier förstärks genom att man på varierande och intressanta sätt informerar om valmöjligheter i språken, genom att man uppmuntrar eleverna att oberoende av kön fatta beslut om språkval utgående från sina individuella intressen, genom att man behandlar teman mångsidigt och ur olika synvinklar och genom att man använder omväxlande och praktiska arbetsmetoder.

Språkstudierna ska förbereda eleverna för planmässigt och kreativt arbete i olika sammansättningar. Eleverna och elevgrupperna ska ges möjligheter att bilda nätverk och kommunicera muntligt med elever och grupper också på olika håll i världen. Digitala verktyg erbjuder en naturlig möjlighet att genomföra språkundervisningen i autentiska situationer och utifrån elevernas kommunikationsbehov. Undervisningen ska också ge färdigheter som främjar delaktighet och aktiv påverkan i en internationell värld.

Undervisningen ska stärka elevernas tilltro till sin förmåga att lära sig språk och att modigt använda dem. Eleverna ska ges möjlighet att studera i egen takt och vid behov få stöd för sitt lärande. Undervisningen ska ordnas så att också elever som avancerar snabbare eller kan språket sedan tidigare kan göra framsteg.

Språkundervisningen ska utveckla multilitteracitet och ta upp olika texter. Texterna ska väljas med hänsyn till barnens och de ungas intressen. Undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och med de språk som eleverna använder på fritiden. Eleverna uppmuntras att söka information på de språk som de behärskar.

Mål för undervisningen i A-lärokursen i engelska i årskurs 1–2

Studierna i det första främmande språket eller det andra inhemska språket inleds oftast i årskurs 3. Undervisningen i A-lärokursen kan dock påbörjas redan före årskurs 3. I det fallet följs grunderna för läroplanen för A-lärokursen med hänsyn till elevernas ålder.

Redan innan undervisningen i A-lärokursen inleds kan eleverna preliminärt stifta bekantskap med olika språk, till exempel engelska, samiska eller annat främmande språk. Sådan verksamhet kallas för språkdusch. Eleverna lär sig grunderna i språket eller språken samtidigt som de sjunger, leker, spelar och rör på sig. Innehållet väljs tillsammans med eleverna utifrån elevernas intressen. Undervisningen kan genomföras i samband med andra lektioner, som en del av den helhetsskapande undervisningen och de mångvetenskapliga lärområdena eller under särskilda lektioner eller undervisningspass. Språkdusch kan också ordnas i högre årskurser.

Modersmål och litteratur

Läroämnets uppdrag

Mål, handledning, differentiering och stöd samt bedömning av lärande som hör samman med läroämnets uppdrag, lärmiljöer och arbetssätt gäller alla lärokurser i läroämnet modersmål och litteratur.

Läroämnet modersmål och litteratur har som uppdrag att utveckla elevernas språk-, text- och kommunikationsfärdigheter, att stimulera eleverna att bli intresserade av språk, litteratur och övrig kultur och bli medvetna om sig själva som kommunikatörer och språkanvändare. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla sin kreativitet och vidga sitt vardagsspråk och sin textkompetens så att de med hjälp av lämpliga begrepp kan ge uttryck för iakttagelser och fenomen och verbalisera sina egna tankar.

Läroämnet modersmål och litteratur ansvarar, i samarbete med de övriga läroämnena och med hemmen, för elevernas språkliga utveckling. Undervisningen ska hjälpa eleverna att skapa sin språkliga och kulturella identitet i ett mångkulturellt och medialiserat samhälle. Modersmål och litteratur är ett mångvetenskapligt kunskaps-, färdighets- och kulturämne. Undervisningen ska baseras på en vidgad textsyn. Centrala färdigheter som ska betonas är färdighet i att tolka och producera mångformiga texter och i att söka och dela information. Kreativiteten stärks och fantasin får möjlighet att utvecklas på ett mångsidigt sätt genom att eleverna bekantar sig med litteratur som är lämplig för deras ålder och språkfärdighet. Litteraturen vidgar även elevernas uppfattning om sig själva som språkanvändare, skapar band till den egna kulturen och vidgar förståelsen för andra kulturer.

Eleverna ska uppmuntras till att kommunicera och uttrycka sig i olika slag av kommunikationsmiljöer. Genom att eleverna blir handledda i att inse hur deras egen språkanvändning påverkar andra människor bidrar modersmålsämnet även till elevernas etiska utveckling. Läs- och skrivstrategier är centrala metakognitiva färdigheter som ska betonas inom modersmålsundervisningen. Syftet med undervisningen om språket är att stödja och utveckla språklig medvetenhet och analytisk språkfärdighet. Undervisningen ska basera sig på en social och funktionell syn på språket: de språkliga strukturerna ska studeras i språkliga sammanhang och inom textgenrer som är lämpliga för den aktuella åldersgruppen. Undervisningen ska avancera trappstegsvis i enlighet med elevernas utvecklingsstadium.

Inom undervisningen ska eleverna lära känna flera kulturområden, av vilka ordkonsten, mediekulturen, drama och teater samt muntlig kommunikationskultur är de mest centrala. Undervisningen i ordkonst innebär att man skriver, läser och tolkar skönlitterära texter. Syftet med litteraturundervisningen är att väcka läslust, stödja eleverna i att få och dela med sig av läsupplevelser, fördjupa kulturkännedomen, stödja den etiska utvecklingen och att berika elevernas språk och fantasi. Drama i undervisningen stärker läroämnets funktionella, erfarenhetsbaserade och estetiska karaktär. Genom arbete med mediekunskap ökar elevernas medvetenhet om och vana att använda olika medieinnehåll och de lär sig förstå och tolka mediernas roll som ett kulturellt fenomen. Arbetet med muntlig kommunikation stärker elevernas kommunikativa kompetens.

Att innehållet i modersmåls- och litteraturundervisningen görs meningsfullt är en viktig motivationsfaktor för eleverna. Motivationen och intresset stärks genom att man i undervisningen utgår från barnens och de ungas språkvärld och erfarenheter och vidgar dessa samt låter eleverna göra egna val och vara aktiva aktörer. Det är också viktigt att man inom undervisningen beaktar elevernas egna textvärldar och erfarenheter och breddar dessa. Då skolan formar sina lärmiljöer och väljer undervisningsmetoder inom läroämnet modersmål och litteratur ska elevernas olikheter, olika förutsättningar och jämställdheten mellan könen beaktas. Både de som är specialbegåvade på området och de som har inlärningssvårigheter ska få stöd. De olika lärokurserna i läroämnet ska samarbeta med varandra.

Språkpedagogik och språkutveckling

Den språkliga utvecklingen startar vid födseln och fortsätter livet ut. Individen tillägnar sig sin kompetens i flera språk i hemmet, i skolan och under fritiden. Den språkliga kompetensen består av kompetens i modersmålen, i andra språk och i olika dialektala varianter, på olika nivåer. Utgångspunkten för skolans språkundervisning är att språket används i olika situationer och sammanhang. Språkundervisningen ska stärka elevernas språkliga medvetenhet och stödja språkbruk på olika språk parallellt. Den ska även bidra till att eleverna utvecklar kompetens i multilitteracitet. Eleverna ska lära sig att analysera texter och kommunikationsformer på olika språk och använda språkvetenskapliga begrepp vid tolkning av texter och använda sig av olika sätt att lära sig språk. De ska också uppmuntras att lära sig språk på flera olika sätt och att använda sin kompetens i olika språk som stöd för allt lärande i alla läroämnen. Eleverna ska få handledning i att läsa texter på lämplig nivå på olika språk och att i sina studier söka information och kunskap på olika språk.

Eleverna ska vägledas att se och förstå sin egen och andras mångfasetterade språkliga och kulturella identitet. Även betydelsen av minoritetsspråken och de utrotningshotade språken ska

behandlas i undervisningen och den ska stödja elevens flerspråkighet genom att inkludera elevens alla språk, även de som används på fritiden. Undervisningen ska stärka elevens tro på den egna förmågan att lära sig språk och uppmuntra till att modigt använda nya språk, även på grundläggande nivå. Utgångspunkten för all språkpedagogisk verksamhet är att flera olika läroämnen samarbetar.

Läroämnets uppdrag i årskurs 1-2

***I årskurserna 1-2** har undervisningen i läroämnet modersmål och litteratur som särskilt uppdrag att, utgående från elevernas individuella förutsättningar, stärka uttrycks- och kommunikationsfärdigheterna och den språkliga medvetenheten samt att stödja eleven i att utveckla färdighet i att lyssna, tala, läsa och skriva. Undervisningens uppgift är att väcka intresset för språkliga uttrycksformer, drama och litteratur samt för att tolka och producera många olika slag av texter. Inom undervisningen ska man se till att lärprocessen blir progressiv från förskola till skola gällande både basfärdigheterna i modersmålet och de centrala mångsidiga kompetenserna.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 1–2

Lärmiljön ska utgöra en mångsidig text- och språkmiljö. Det ska finnas god tillgång till litteratur och olika slags texter som intresserar eleverna. Eleverna ska självständigt och tillsammans få producera texter som publiceras i klassen och i andra bekanta miljöer. Språket ska undersökas genom lek, till exempel med hjälp av roll-, drama- och teaterlekar. De olika delområdena ska integreras i undervisningen så att eleverna tillägnar sig olika färdigheter i läroämnet samtidigt som de lär sig att gestalta olika företeelser språkligt. Genom att bekanta sig med skolbiblioteks- eller närbiblioteksverksamheten och med olika kulturevenemang för barn utvidgas lärmiljön till områden utanför klassrummet. Den kulturella mångfalden i närmiljön och medierna ska också utnyttjas. Undervisningen ska fokusera på att dela upplevelser och öva färdigheter tillsammans och individuellt, också med hjälp av digitala verktyg. Drama ska integreras i litteraturundervisningen och i andra läroämnen, till exempel musik, gymnastik, omgivningslära.

Handledning, differentiering och stöd i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 1–2

Målet är att stödja elevens språkliga utveckling samt inlärningen av läs- och skrivfärdigheter i samarbete med hemmen. Det är viktigt att identifiera språksvårigheter vad gäller tal, läsning eller skrivning och att erbjuda stöd så tidigt som möjligt. Läraren ska visa hur man läser och förstår ord, meningar och texter och skriver på olika sätt. Eleven uppmuntras att använda medier på ett mångsidigt och tryggt sätt. Språkligt begåvade elever ska erbjudas mera utmanande uppgifter, material och textmiljöer. Alla elever oavsett kön ska stödjas så att de hittar texter och arbetssätt som intresserar dem.

Bedömning av elevens lärande i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 1–2

Bedömningen ska handleda och sporra eleverna. Genom att diskutera med eleverna och genom att ge och ta emot respons styr läraren såväl hela undervisningsgruppen som den enskilda elevens lärande och framsteg. I årskurs 1–2 är utgångspunkten och målet för bedömningen av lärandet att ge en helhetsbild av elevens språkliga utveckling inom alla målområden. Genom den respons som baserar sig på bedömningen ska elevens kommunikativa färdigheter, verbala uttrycksförmåga samt utvecklingen av grundläggande läs- och skrivfärdigheter beaktas. Genom respons som baserar sig på utvärdering av elevens språkliga utveckling ska eleven få information om sina språkliga styrkor och om hur de språkliga och kommunikativa färdigheterna har utvecklats. Eleven ska också få mångsidig feedback om hur hen förstår och använder språket, uttrycker sig, deltar i diskussioner och tolkar och producerar texter. Det är viktigt med uppmuntrande respons inom de

olika färdighetsområdena. Eleven ska uppmuntras att observera sina egna modersmålskunskaper och vårdnadshavarna ska ges tillräcklig information om hur deras barns språkliga färdigheter, inklusive läs- och skrivfärdigheter, utvecklas.

Centrala föremål för bedömningen och responsen med tanke på lärprocessen inom alla lärokurser i läroämnet modersmål och litteratur är följande

- *framsteg i förmågan att uttrycka sig och kommunicera samt att utveckla ordförrådet*
- *framsteg i läsfärdigheten, textförståelsen och läsintresset*
- *framsteg i förmågan att producera texter, speciellt att skriva för hand och använda tangentbord*
- *framsteg i förmågan att förstå språk och kultur, speciellt då det gäller att reflektera över vardagsspråket och ords betydelser.*

Svenska och litteratur

Lärokursens särskilda uppdrag

Svenska språket är det ena av Finlands två nationalspråk och lärokursen i svenska och litteratur undervisas i samma omfattning och med samma mål och innehåll som lärokursen finska och litteratur, dock med vissa mindre avvikelser som beror på språkliga och kulturella särdrag. Läroämnets centrala kulturbärande uppdrag i de svenska skolorna i Finland är även viktigt att betona. Elevernas skolspråk och språkmedvetenhet ska kontinuerligt stödjas, parallellt med att flerspråkighet ska användas som en resurs. Elevernas varierande språkbakgrund ska uppmärksammas och beaktas i undervisningen i modersmål och litteratur och även i alla övriga läroämnen.

Lärokursens uppdrag i årskurs 1-2

***I årskurserna 1-2** är det speciellt viktigt att eleverna lär sig grundläggande läs- och skrivfärdighet, och att de kommunicerar genom många olika uttryckssätt och lär sig att lära. Undervisningens syfte är att väcka intresse för språk och kommunikation och för att producera och tolka olika slag av texter.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 1-2

Lärmiljön ska utgöra en mångsidig text- och språkmiljö. Det ska finnas god tillgång till litteratur och olika slags texter som intresserar eleverna. Eleverna ska självständigt och tillsammans få producera texter som publiceras i klassen och i andra bekanta miljöer. Språket ska undersökas genom lek, till exempel med hjälp av roll-, drama- och teaterlekar. De olika delområdena ska integreras i undervisningen så att eleverna tillägnar sig olika färdigheter i läroämnet samtidigt som de lär sig att gestalta olika företeelser språkligt. Genom att bekanta sig med skolbiblioteks- eller närbiblioteksverksamheten och med olika kulturevenemang för barn utvidgas lärmiljön till områden utanför klassrummet. Den kulturella mångfalden i närmiljön och medierna ska också utnyttjas. Undervisningen ska fokusera på att dela upplevelser och öva färdigheter tillsammans och individuellt, också med hjälp av digitala verktyg. Drama ska integreras i litteraturundervisningen och i andra läroämnen, till exempel musik, gymnastik, omgivningslära.

Handledning, differentiering och stöd i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 1-2

Målet är att stödja elevens språkliga utveckling samt inlärningen av läs- och skrivfärdigheter i samarbete med hemmen. Det är viktigt att identifiera språksvårigheter vad gäller tal, läsning eller skrivning och att erbjuda stöd så tidigt som möjligt. Läraren ska visa hur man läser och förstår ord, meningar och texter och skriver på olika sätt. Eleven uppmuntras att använda medier på ett

mångsidigt och tryggt sätt. Språkligt begåvade elever ska erbjudas mera utmanande uppgifter, material och textmiljöer. Alla elever oavsett kön ska stödjas så att de hittar texter och arbetssätt som intresserar dem.

Bedömning av elevens lärande i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 1-2

Bedömningen ska handleda och sporra eleverna. Genom att diskutera med eleverna och genom att ge och ta emot respons styr läraren såväl hela undervisningsgruppen som den enskilda elevens lärande och framsteg. I årskurs 1–2 är utgångspunkten och målet för bedömningen av lärandet att ge en helhetsbild av elevens språkliga utveckling inom alla målområden. Genom den respons som baserar sig på bedömningen ska elevens kommunikativa färdigheter, verbala uttrycksförmåga samt utvecklingen av grundläggande läs- och skrivfärdigheter beaktas. Genom respons som baserar sig på utvärdering av elevens språkliga utveckling ska eleven få information om sina språkliga styrkor och om hur de språkliga och kommunikativa färdigheterna har utvecklats. Eleven ska också få mångsidig feedback om hur hen förstår och använder språket, uttrycker sig, deltar i diskussioner och tolkar och producerar texter. Det är viktigt med uppmuntrande respons inom de olika färdighetsområdena. Eleven ska uppmuntras att observera sina egna modersmålskunskaper och vårdnadshavarna ska ges tillräcklig information om hur deras barns språkliga färdigheter, inklusive läs- och skrivfärdigheter, utvecklas.

Centrala föremål för bedömningen och responsen med tanke på lärprocessen inom alla lärokurser i läroämnet modersmål och litteratur är följande

- *framsteg i förmågan att uttrycka sig och kommunicera samt att utveckla ordförrådet*
- *framsteg i läsfärdigheten, textförståelsen och läsintresset*
- *framsteg i förmågan att producera texter, speciellt att skriva för hand och använda tangentbord*
- *framsteg i förmågan att förstå språk och kultur, speciellt då det gäller att reflektera över vardagsspråket och ords betydelser.*

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stödja eleven i att stärka sin förmåga att uttrycka sig och fungera i olika kommunikationssituationer

Lokal precisering:

- Eleven kan i viss mån uttrycka sina egna tankar och åsikter.

I1 Att kommunicera

Eleverna får öva sig i att verbalt gestalta och benämna sin omvärld, att lyssna, fråga, svara och berätta ansikte mot ansikte i olika slag av kommunikationssituationer och för olika syften. De övar sig att kommunicera i grupp i olika textmiljöer. Med hjälp av kommunikationsövningar och drama, roll- och teaterlekar får eleverna möjlighet att gemensamt behandla barnlitteratur, sagor, berättelser, ramsor, faktatexter, medietexter och spel.

Lokal precisering:

- lyssna och diskutera
- uttrycka sina egna tankar och åsikter
- leva sig in i och fördjupa sig i berättelser; deras karaktärer och miljöer
- använda drama på ett mångsidigt sätt t.ex. rollekar, dockteater, inlevelseövningar

- uppträda inför publik
- uttrycka sig mångsidigt (t.ex. genom lek)

M2 stödja eleven i att utveckla sitt språk och sin fantasi, kommunikations- och samarbetsförmåga genom att erbjuda möjlighet för eleven att delta i olika kommunikations-situationer och bli bekant med normerna för dessa

Lokal precisering:

- Eleven kan lyssna på andra.
- Eleven kan vänta på sin egen tur.
- Eleven tar ansvar för gruppens arbete och gemensamma process.
- Eleven har utvecklat sitt språk och sin fantasi.

I1 Att kommunicera

Eleverna får öva sig i att verbalt gestalta och benämna sin omvärld, att lyssna, fråga, svara och berätta ansikte mot ansikte i olika slag av kommunikationssituationer och för olika syften. De övar sig att kommunicera i grupp i olika textmiljöer. Med hjälp av kommunikationsövningar och drama, roll- och teaterlekar får eleverna möjlighet att gemensamt behandla barnlitteratur, sagor, berättelser, ramsor, faktatexter, medietexter och spel.

Lokal precisering:

- lyssna och diskutera
- uttrycka sina egna tankar och åsikter
- leva sig in i och fördjupa sig i berättelser; deras karaktärer och miljöer
- använda drama på ett mångsidigt sätt t.ex. rollekar, dockteater, inlevelseövningar
- uppträda inför publik
- uttrycka sig mångsidigt (t.ex. genom lek)

M3 stödja elevens lust och vilja att uttrycka sig både verbalt och icke-verbalt och genom drama

Lokal precisering:

- Eleven uttrycker sig på olika sätt.

I1 Att kommunicera

Eleverna får öva sig i att verbalt gestalta och benämna sin omvärld, att lyssna, fråga, svara och berätta ansikte mot ansikte i olika slag av kommunikationssituationer och för olika syften. De övar sig att kommunicera i grupp i olika textmiljöer. Med hjälp av kommunikationsövningar och drama, roll- och teaterlekar får eleverna möjlighet att gemensamt behandla barnlitteratur, sagor, berättelser, ramsor, faktatexter, medietexter och spel.

Lokal precisering:

- lyssna och diskutera
- uttrycka sina egna tankar och åsikter
- leva sig in i och fördjupa sig i berättelser; deras karaktärer och miljöer
- använda drama på ett mångsidigt sätt t.ex. rollekar, dockteater, inlevelseövningar
- uppträda inför publik
- uttrycka sig mångsidigt (t.ex. genom lek)

M5 sporra och handleda eleven vid läsinlärningen och ge eleven möjlighet till övning i att använda strategier för läsförståelse samt uppmuntra eleven att iaktta sin egen läsförståelse

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat det egna läsandet.
- Eleven förstår åldersenliga texter.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig läsa och övar sig samtidigt i läsförståelse och i att använda grundläggande lässtrategier. Eleverna bekantar sig med sambandet mellan ljud och bokstav och med begreppen språkljud, stavelse, ord, sats, mening, punkt, rubrik, text och bild. Eleverna får möjlighet att iaktta och tolka många olika slag av texter i omgivningen och fundera över deras betydelser och strukturer. De arbetar med bland annat bilder, berättelser, sagor, dikter, enkla faktatexter och olika slag av medietexter. Eleverna bekantar sig även med olika sätt att uttrycka tid, ordningsföljd och plats, speciellt i berättande, beskrivande och instruerande texter, och de lär sig förstå berättelsens grundbegrepp såsom huvudperson, plats, tid och händelseförlopp. Läsupplevelserna diskuteras med de övriga i gruppen och eleverna övar sig att återge en text med egna ord och reflektera kring texters innehåll, ordval och ords betydelser och vidgar på så sätt sitt ordförråd. Eleverna övar sig i informationssökning genom att göra iakttagelser om sin omgivning, analysera bilder och skrivna texter och berätta för andra om sina iakttagelser.

Lokal precisering:

- känna igen bokstäver, ljudning av bokstäver, stavelser och ord
- mekanisk läsning
- läsa och förstå texter
- strategier för läsförståelse
- samband mellan text och bild
- enkla faktatexter
- observera texter i omgivningen

M8 sporra eleven att bli intresserad av (barn)litteratur, medietexter och andra texter genom att skapa positiva läsupplevelser och samtidigt väcka intresse och lust att läsa och lära sig samt dela med sig av sina läsupplevelser

Lokal precisering:

- Eleven kan återge och dela med sig av sina läsupplevelser.
- Eleven har intresse och lust att läsa.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig läsa och övar sig samtidigt i läsförståelse och i att använda grundläggande lässtrategier. Eleverna bekantar sig med sambandet mellan ljud och bokstav och med begreppen språkljud, stavelse, ord, sats, mening, punkt, rubrik, text och bild. Eleverna får möjlighet att iaktta och tolka många olika slag av texter i omgivningen och fundera över deras betydelser och strukturer. De arbetar med bland annat bilder, berättelser, sagor, dikter, enkla faktatexter och olika slag av medietexter. Eleverna bekantar sig även med olika sätt att uttrycka tid, ordningsföljd och plats, speciellt i berättande, beskrivande och instruerande texter, och de lär sig förstå berättelsens grundbegrepp såsom huvudperson, plats, tid och händelseförlopp. Läsupplevelserna diskuteras med de övriga i gruppen och eleverna övar sig att återge en text med egna ord och reflektera kring

texters innehåll, ordval och ords betydelser och vidgar på så sätt sitt ordförråd. Eleverna övar sig i informationssökning genom att göra iakttagelser om sin omgivning, analysera bilder och skrivna texter och berätta för andra om sina iakttagelser.

Lokal precisering:

- känna igen bokstäver, ljudning av bokstäver, stavelser och ord
- mekanisk läsning
- läsa och förstå texter
- strategier för läsförståelse
- samband mellan text och bild
- enkla faktatexter
- observera texter i omgivningen

M9 inspirera eleven att berätta och uttrycka sina åsikteroch beskriva sina upplevelser i tal, bild och skrift

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sina åsikter och beskriva sina upplevelser muntligt.

I3 Att producera texter

Eleverna övar sig att producera texter utgående från sina egna tankar, upplevelser och iakttagelser och ur sin fantasi och sina inre bilder, både individuellt och tillsammans. Dessutom bekantar sig eleverna med textuella och språkliga drag som är typiska för berättelser såsom uttryck för tid och plats och berättelsestruktur. De använder sig av dessa strukturer i sina egna texter. Eleverna lär sig att forma och skriva textade gemener och versaler för hand och att använda tangentbord och skriva digitalt, lär sig grundläggande skrivregler såsom mellanrum mellan ord, mening och skiljetecken, användningen av versal i början av en mening och i namn och de övar rättstavning med hjälp av läsning och övningar som utvecklar den fonologiska medvetenheten.

Lokal precisering:

- grunder i rättstavning
- forma bokstäver
- bilda meningar
- mellanrum mellan ord
- bygga upp berättelser utgående från egna upplevelser och fantasier, ensam, i par och i grupp

M13 uppmuntra eleven att lyssna till och själv läsa litteratur för barn, att hitta intressant läsning och utveckla sitt läsintresse och använda sig av bibliotek

Lokal precisering:

- Eleven kan hitta litteratur som intresserar hen.
- Eleven kan använda bibliotek med hjälp av lärarens handledning.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Elevernas språkliga medvetenhet stärks genom att de laborerar med talat språk och grundläggande språkliga begrepp samt läser och lyssnar till skrivna texter, såsom litteratur och kultur för barn. Eleverna får iaktta det talade språket i dess olika varianter och reflekterar kring hur

språkanvändningen påverkar omgivningen. De läser, lyssnar till, diskuterar och bearbetar många olika slag av texter såsom sagor, berättelser, dikter, serier och annan litteratur i flera olika medier. Tillsammans bekantar sig eleverna med biblioteket och hur det används. Eleverna får även bekanta sig med kulturutbudet för barn i närområdet och med olika kultur- och högtidstraditioner och de arbetar kreativt tillsammans inom olika kulturella uttrycksformer.

Lokal precisering:

- språklekar t.ex. rim och ramsor, dikter, ordspråk, rebusar, rimord
- mångsidig läsning: högläsning, parläsning, individuell läsning, sambandet mellan att läsa och lyssna
- skillnaden mellan tal- och skriftspråk
- delta i skolans gemensamma kulturverksamhet och bekanta sig med finlandssvenska traditioner

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M3 stödja elevens lust och vilja att uttrycka sig både verbalt och icke-verbalt och genom drama

Lokal precisering:

- Eleven utrycker sig på olika sätt både verbalt och icke verbalt (t.ex. med hjälp av drama).

I1 Att kommunicera

Eleverna får öva sig i att verbalt gestalta och benämna sin omvärld, att lyssna, fråga, svara och berätta ansikte mot ansikte i olika slag av kommunikationssituationer och för olika syften. De övar sig att kommunicera i grupp i olika textmiljöer. Med hjälp av kommunikationsövningar och drama, roll- och teaterlekar får eleverna möjlighet att gemensamt behandla barnlitteratur, sagor, berättelser, ramsor, faktatexter, medietexter och spel.

Lokal precisering:

- lyssna och disskutera
- uttrycka sina egna tankar och åsikter
- analysera berättelser (t.ex. med hjälp av berättelsens huvudpersoner och händelseplatser)
- använda drama som arbetsmetod
- uppträda inför publik
- uttrycka sig mångsidigt (t.ex. genom lek)

M4 stödja eleven i att utveckla kommunikativa färdigheter och förståelse för att människor kommunicerar på olika sätt

Lokal precisering:

- Eleven förstår sin egen och andras roll i en grupp.
- Eleven förstår den egna och andras påverkan på gruppens arbete och på gruppandan.
- Eleven kan ta ansvar för gruppens gemensamma arbetsprocess.

I1 Att kommunicera

Eleverna får öva sig i att verbalt gestalta och benämna sin omvärld, att lyssna, fråga, svara och berätta ansikte mot ansikte i olika slag av kommunikationssituationer och för olika syften. De övar sig att kommunicera i grupp i olika textmiljöer. Med hjälp av kommunikationsövningar och drama, roll- och teaterlekar får eleverna möjlighet att gemensamt behandla barnlitteratur, sagor, berättelser, ramsor, faktatexter, medietexter och spel.

Lokal precisering:

- lyssna och disskutera
- uttrycka sina egna tankar och åsikter
- analysera berättelser (t.ex. med hjälp av berättelsens huvudpersoner och händelseplatser)
- använda drama som arbetsmetod
- uppträda inför publik
- uttrycka sig mångsidigt (t.ex. genom lek)

M6 handleda eleven att analysera texter av många olika slag och att vidga sitt ordförråd i samband med textanalys

Lokal precisering:

- Eleven kan ljuda bokstäver, stavelser och ord.
- Eleven känner till olika texttyper och förstår deras uppbyggnad.
- Eleven har utvecklat sitt ordförråd och sin förmåga att uttrycka sig.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig läsa och övar sig samtidigt i läsförståelse och i att använda grundläggande lässtrategier. Eleverna bekantar sig med sambandet mellan ljud och bokstav och med begreppen språkljud, stavelse, ord, sats, mening, punkt, rubrik, text och bild. Eleverna får möjlighet att iaktta och tolka många olika slag av texter i omgivningen och fundera över deras betydelser och strukturer. De arbetar med bland annat bilder, berättelser, sagor, dikter, enkla faktatexter och olika slag av medietexter. Eleverna bekantar sig även med olika sätt att uttrycka tid, ordningsföljd och plats, speciellt i berättande, beskrivande och instruerande texter, och de lär sig förstå berättelsens grundbegrepp såsom huvudperson, plats, tid och händelseförlopp. Läsupplevelserna diskuteras med de övriga i gruppen och eleverna övar sig att återge en text med egna ord och reflektera kring texters innehåll, ordval och ords betydelser och vidgar på så sätt sitt ordförråd. Eleverna övar sig i informationssökning genom att göra iakttagelser om sin omgivning, analysera bilder och skrivna texter och berätta för andra om sina iakttagelser.

Lokal precisering:

- träna läsfärdigheten
- utnyttja strategier för läsförståelse
- tolka bilder
- läsa enkla faktatexter
- observera texter i omgivningen

M7 handleda eleven i att söka information på många olika sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan söka enkel information med hjälp av böcker och internet.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig läsa och övar sig samtidigt i läsförståelse och i att använda grundläggande lässtrategier. Eleverna bekantar sig med sambandet mellan ljud och bokstav och med begreppen språkljud, stavelse, ord, sats, mening, punkt, rubrik, text och bild. Eleverna får möjlighet att iaktta och tolka många olika slag av texter i omgivningen och fundera över deras betydelser och strukturer. De arbetar med bland annat bilder, berättelser, sagor, dikter, enkla faktatexter och olika slag av medietexter. Eleverna bekantar sig även med olika sätt att uttrycka tid, ordningsföljd och plats, speciellt i berättande, beskrivande och instruerande texter, och de lär sig förstå berättelsens grundbegrepp såsom huvudperson, plats, tid och händelseförlopp. Läsupplevelserna diskuteras med de övriga i gruppen och eleverna övar sig att återge en text med egna ord och reflektera kring texters innehåll, ordval och ords betydelser och vidgar på så sätt sitt ordförråd. Eleverna övar sig i informationssökning genom att göra iakttagelser om sin omgivning, analysera bilder och skrivna texter och berätta för andra om sina iakttagelser.

Lokal precisering:

- träna läsfärdigheten
- utnyttja strategier för läsförståelse
- tolka bilder
- läsa enkla faktatexter
- observera texter i omgivningen

M10 erbjuda eleven möjlighet att producera enkla berättelser, beskrivningar och andra texter, även i multimediala miljöer

Lokal precisering:

- Eleven kan bygga upp berättelser.
- Eleven kan skapa och planera en struktur för den egna berättelsen.

I3 Att producera texter

Eleverna övar sig att producera texter utgående från sina egna tankar, upplevelser och iakttagelser och ur sin fantasi och sina inre bilder, både individuellt och tillsammans. Dessutom bekantar sig eleverna med textuella och språkliga drag som är typiska för berättelser såsom uttryck för tid och plats och berättelsestruktur. De använder sig av dessa strukturer i sina egna texter. Eleverna lär sig att forma och skriva textade gemener och versaler för hand och att använda tangentbord och skriva digitalt, lär sig grundläggande skrivregler såsom mellanrum mellan ord, mening och skiljetecken, användningen av versal i början av en mening och i namn och de övar rättstavning med hjälp av läsning och övningar som utvecklar den fonologiska medvetenheten.

Lokal precisering:

- grunder i rättstavning
- skriva meningar
- stora och små bokstäver
- skiljetecken
- rubriker
- mellanrum mellan ord
- bygga upp berättelser, ensam, i par och i grupp
- bekanta sig med begrepp som huvudperson, händelsplats, tidpunkt och handling

M11 lära eleven att skriva för hand och utveckla skrivförmågan och att använda tangentbord, handleda eleven i att småningom börja planera

och strukturera texter samt lära känna de grundläggande färdigheterna i rättstavning och övriga skriftspråkskonventioner

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat sin handstil.
- Eleven har utvecklat färdigheter i att skriva digitalt.
- Eleven kan rättstavningens grunder.
- Eleven förstår att rättskrivning och uttal kan stå i konflikt med varandra.
- Eleven använder stor begynnelse bokstav, interpunktion, mellanrum mellan orden och radbrytning.

I3 Att producera texter

Eleverna övar sig att producera texter utgående från sina egna tankar, upplevelser och iakttagelser och ur sin fantasi och sina inre bilder, både individuellt och tillsammans. Dessutom bekantar sig eleverna med textuella och språkliga drag som är typiska för berättelser såsom uttryck för tid och plats och berättelsestruktur. De använder sig av dessa strukturer i sina egna texter. Eleverna lär sig att forma och skriva textade gemener och versaler för hand och att använda tangentbord och skriva digitalt, lär sig grundläggande skrivregler såsom mellanrum mellan ord, mening och skiljetecken, användningen av versal i början av en mening och i namn och de övar rättstavning med hjälp av läsning och övningar som utvecklar den fonologiska medvetenheten.

Lokal precisering:

- grunder i rättstavning
- skriva meningar
- stora och små bokstäver
- skiljetecken
- rubriker
- mellanrum mellan ord
- bygga upp berättelser, ensam, i par och i grupp
- bekanta sig med begrepp som huvudperson, händelsplats, tidpunkt och handling

M12 sporra eleven att utveckla sin språkliga medvetenhet gällande talat och skrivet språk och sin kunskap om grundläggande språkbegrepp samt handleda eleven i att göra iakttagelser om språk och språkbruk och bli medveten om hur det egna språkbruket påverkar andra

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat den egna litteraturförståelsen.
- Eleven har utvecklat sitt språk genom att läsa och lyssna.
- Eleven har utvecklat sin språkliga medvetenhet gällande talat och skrivet språk.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Elevernas språkliga medvetenhet stärks genom att de laborerar med talat språk och grundläggande språkliga begrepp samt läser och lyssnar till skrivna texter, såsom litteratur och kultur för barn. Eleverna får iaktta det talade språket i dess olika varianter och reflekterar kring hur språkanvändningen påverkar omgivningen. De läser, lyssnar till, diskuterar och bearbetar många olika slag av texter såsom sagor, berättelser, dikter, serier och annan litteratur i flera olika medier. Tillsammans bekantar sig eleverna med biblioteket och hur det används. Eleverna får även bekanta sig med kulturutbudet för barn i närområdet och med olika kultur- och högtidstraditioner och de arbetar kreativt tillsammans inom olika kulturella uttrycksformer.

Lokal precisering:

- språklekar t.ex. rim och ramsor, dikter, ordspråk, rebusar, rimord
- mångsidig läsning: högläsning, parläsning, individuell läsning, sambandet mellan att läsa och lyssna
- skillnaden mellan tal- och skriftspråk
- delta i skolans gemensamma kulturverksamhet och bekanta sig med finlandssvenska traditioner

M14 handleda eleven att uppskatta sin egen och andras kultur och språk samt kulturell mångfald, ge eleven möjlighet att bekanta sig med olika former av barnkultur och sporra eleven att producera kultur tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven uppskattar sin egen och andras kultur och språk.
- Eleven producerar kultur tillsammans med andra.
- Eleven har utvecklat sin mediala läsfärdighet.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Elevernas språkliga medvetenhet stärks genom att de laborerar med talat språk och grundläggande språkliga begrepp samt läser och lyssnar till skrivna texter, såsom litteratur och kultur för barn. Eleverna får iaktta det talade språket i dess olika varianter och reflekterar kring hur språkanvändningen påverkar omgivningen. De läser, lyssnar till, diskuterar och bearbetar många olika slag av texter såsom sagor, berättelser, dikter, serier och annan litteratur i flera olika medier. Tillsammans bekantar sig eleverna med biblioteket och hur det används. Eleverna får även bekanta sig med kulturutbudet för barn i närområdet och med olika kultur- och högtidstraditioner och de arbetar kreativt tillsammans inom olika kulturella uttrycksformer.

Lokal precisering:

- språklekar t.ex. rim och ramsor, dikter, ordspråk, rebusar, rimord
- mångsidig läsning: högläsning, parläsning, individuell läsning, sambandet mellan att läsa och lyssna
- skillnaden mellan tal- och skriftspråk
- delta i skolans gemensamma kulturverksamhet och bekanta sig med finlandssvenska traditioner

Svenska som andraspråk och litteratur

Lärokursens särskilda uppdrag

Enligt förordningen om timfördelning kan invandrare i stället för att följa lärokursen i modersmål och litteratur, som bestäms av skolans undervisningsspråk, helt eller delvis undervisas i svenska eller finska enligt en lärokurs som är speciellt inriktad för invandrare[236]. Syftet med denna lärokurs är att stödja barnens och de ungas utveckling till fullvärdiga medlemmar i språkgemenskapen och ge dem språkliga förutsättningar för fortsatta studier. Undervisningen eftersträvar att utveckla elevernas multilitteracitet för att de ska kunna söka information och förstå, producera, bedöma och analysera olika slags talade och skrivna texter på svenska i daglig kommunikation, i skolarbetet och i samhället. Undervisningen ska stödja utvecklingen av de olika delområdena av språkkunskaperna samt språk som används inom olika kunskapsområden.

236 *Statsrådets förordning (422/2012)*

Det särskilda uppdraget i lärokursen svenska som andraspråk och litteratur är att stödja utvecklingen av flerspråkighet hos eleverna samt väcka intresse och erbjuda redskap för att utveckla språkkunskaperna under hela livet. Undervisningen i svenska som andraspråk ska i samarbete med hemmen, undervisningen i det egna modersmålet och de övriga läroämnena hjälpa eleverna att bygga upp en språklig och kulturell identitet i ett mångkulturellt och -medialt samhälle.

Kunskaper i svenska stödjer integreringen i det finländska samhället. Utgångspunkten för lärokursen svenska som andraspråk och litteratur är att utnyttja sådana textgenrer och språksituationer som är relevanta och viktiga för att eleven ska kunna undersöka och analysera språkets former, betydelser och användning. Språkkunskapen ska utvecklas inom alla delområden: hörförståelse, tal, läsförståelse och skrivande. Förmågan att förstå och förmågan att producera ska utvecklas samtidigt. Elevernas språkkunskaper ska utvidgas från konkret vardagsspråk till ett språk som lämpar sig för abstrakt tänkande. Eleverna ska få färdigheter att ge språkligt uttryck åt iakttagelser och företeelser och sina personliga tankar, känslor och åsikter på ett för situationen lämpligt sätt. I undervisningen ska de språk som eleverna behärskar värdesättas och utnyttjas.

En elevs behov av lärokursen svenska som andraspråk och litteratur fastställs gemensamt av de lärare som undervisar eleven. Elevens vårdnadshavare fattar beslut om valet av lärokurs[237]*. Eftersom undervisningen ska ordnas enligt elevernas ålder och förutsättningar*[238] *är det viktigt att valet av lärokurs gör det möjligt för eleven att få undervisning enligt den mest lämpliga lärokursen. En elev kan studera enligt lärokursen svenska som andraspråk och litteratur om elevens modersmål inte är svenska, finska eller samiska eller eleven i övrigt har en flerspråkig bakgrund. Då behovet av lärokursen kartläggs ska också följande eventualiteter tas i betraktande*

- *elevens baskunskaper i svenska är bristfälliga inom ett eller flera delområden av språkkunskaperna och räcker inte ännu till för att eleven ska kunna delta i den dagliga interaktionen och det dagliga skolarbetet som en jämlik medlem i skolgemenskapen, eller*
- *elevens kunskaper i svenska räcker inte ännu till för studier enligt lärokursen svenska och litteratur.*

En elev som studerar enligt lärokursen svenska som andraspråk och litteratur får undervisning i svenska som andraspråk antingen helt eller delvis i stället för undervisning i svenska och litteratur. Undervisningen läggs upp utgående från elevens behov att lära sig och det skede av språkutvecklingen eleven befinner sig i. Om lärokursen svenska som andraspråk och litteratur valts för en elev ska elevens utveckling och prestationer bedömas enligt målen och kriterierna för lärokursen svenska som andraspråk och litteratur oberoende av i vilken undervisningsgrupp undervisningen ordnas. Det är viktigt att eleven tar del av samma texter och textgenrer som de övriga eleverna i samma årskurs. Om en elev flyttat till Finland mitt i den grundläggande utbildningen är det viktigt att ta hänsyn till elevens språkkunskaper och tidigare kunskaper och färdigheter då målsättningarna och innehållet i undervisningen fastställs. Vid behov görs en plan för elevens lärande. Olika lärmiljöer som stödjer mångsidig utveckling av språkkunskaperna ska målinriktat användas i undervisningen, både i skolan och utanför skolan. Det är möjligt att övergå till att läsa svenska enligt lärokursen svenska och litteratur, om eleven har tillräckliga förutsättningar för att lära sig svenska enligt målsättningarna för den lärokursen.

Lärokursens uppdrag i årskurs 1-2

I årskurserna 1–2 *ligger undervisningens tyngdpunkt i att skapa en grund för elevernas svenska språk och läs- och skrivfärdigheter samt i att utveckla elevernas studie- och kommunikationsfärdigheter. Undervisningens uppdrag är att väcka elevernas intresse för språk, uttryckssätt och för att tolka och producera olika slags texter.*

237 *Lag om grundläggande utbildning 628/1998, 30 §*
238 *Lag om grundläggande utbildning 628/1998, 3 §*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 1–2

Lärmiljön ska utgöra en mångsidig text- och språkmiljö. Det ska finnas god tillgång till litteratur och olika slags texter som intresserar eleverna. Eleverna ska självständigt och tillsammans få producera texter som publiceras i klassen och i andra bekanta miljöer. Språket ska undersökas genom lek, till exempel med hjälp av roll-, drama- och teaterlekar. De olika delområdena ska integreras i undervisningen så att eleverna tillägnar sig olika färdigheter i läroämnet samtidigt som de lär sig att gestalta olika företeelser språkligt. Genom att bekanta sig med skolbiblioteks- eller närbiblioteksverksamheten och med olika kulturevenemang för barn utvidgas lärmiljön till områden utanför klassrummet. Den kulturella mångfalden i närmiljön och medierna ska också utnyttjas. Undervisningen ska fokusera på att dela upplevelser och öva färdigheter tillsammans och individuellt, också med hjälp av digitala verktyg. Drama ska integreras i litteraturundervisningen och i andra läroämnen, till exempel musik, gymnastik, omgivningslära.

Handledning, differentiering och stöd i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 1–2

Målet är att stödja elevens språkliga utveckling samt inlärningen av läs- och skrivfärdigheter i samarbete med hemmen. Det är viktigt att identifiera språksvårigheter vad gäller tal, läsning eller skrivning och att erbjuda stöd så tidigt som möjligt. Läraren ska visa hur man läser och förstår ord, meningar och texter och skriver på olika sätt. Eleven uppmuntras att använda medier på ett mångsidigt och tryggt sätt. Språkligt begåvade elever ska erbjudas mera utmanande uppgifter, material och textmiljöer. Alla elever oavsett kön ska stödjas så att de hittar texter och arbetssätt som intresserar dem.

Bedömning av elevens lärande i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 1–2

Bedömningen ska handleda och sporra eleverna. Genom att diskutera med eleverna och genom att ge och ta emot respons styr läraren såväl hela undervisningsgruppen som den enskilda elevens lärande och framsteg. I årskurs 1–2 är utgångspunkten och målet för bedömningen av lärandet att ge en helhetsbild av elevens språkliga utveckling inom alla målområden. Genom den respons som baserar sig på bedömningen ska elevens kommunikativa färdigheter, verbala uttrycksförmåga samt utvecklingen av grundläggande läs- och skrivfärdigheter beaktas. Genom respons som baserar sig på utvärdering av elevens språkliga utveckling ska eleven få information om sina språkliga styrkor och om hur de språkliga och kommunikativa färdigheterna har utvecklats. Eleven ska också få mångsidig feedback om hur hen förstår och använder språket, uttrycker sig, deltar i diskussioner och tolkar och producerar texter. Det är viktigt med uppmuntrande respons inom de olika färdighetsområdena. Eleven ska uppmuntras att observera sina egna modersmålskunskaper och vårdnadshavarna ska ges tillräcklig information om hur deras barns språkliga färdigheter, inklusive läs- och skrivfärdigheter, utvecklas.

Centrala föremål för bedömningen och responsen med tanke på lärprocessen inom alla lärokurser i läroämnet modersmål och litteratur är följande

- *framsteg i förmågan att uttrycka sig och kommunicera samt att utveckla ordförrådet*
- *framsteg i läsfärdigheten, textförståelsen och läsintresset*
- *framsteg i förmågan att producera texter, speciellt att skriva för hand och använda tangentbord*
- *framsteg i förmågan att förstå språk och kultur, speciellt då det gäller att reflektera över vardagsspråket och ords betydelser.*

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att använda sina kommunikations- och samarbetsfärdigheter i olika kommunikationssituationer i skolan och i vardagen samt stärka förmågan att lyssna och förstå det som sägs

Lokal precisering:

- Eleven kan i viss mån uttrycka sina egna tankar och åsikter.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar artigt språkbruk, att fråga, svara, begära, berätta, uttrycka åsikter och berätta om sina känslor i olika situationer i vardagen och i skolan. Eleverna övar sig på att lägga märke till hur språket fungerar i olika situationer: artighetsfraser, åsikts- och känsloyttringar, frågeformulering samt att ange nutid och förfluten tid i berättelser. Eleverna tränar uttal, hörförståelse och att lyssna och lära sig av andra. Roll- och teaterlekar samt andra interaktiva övningar utnyttjas i samband med att sagor, berättelser, ramsor och faktatexter behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- lyssna och diskutera
- uttrycka sina egna tankar och åsikter
- leva sig in i och fördjupa sig i berättelser; deras karaktärer och miljöer
- använda drama på ett mångsidigt sätt t.ex. rollekar, dockteater, inlevelseövningar
- uppträda inför publik
- uttrycka sig mångsidigt (t.ex. genom lek)

M2 träna och uppmuntra eleven att berätta om sina tankar och känslor och att diskutera olika ämnen samt stärka ordförrådet och de uttryckssätt som behövs för det

Lokal precisering:

- Eleven kan lyssna på andra.
- Eleven kan vänta på sin egen tur.
- Eleven har utvecklat sitt språk och sin fantasi.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar artigt språkbruk, att fråga, svara, begära, berätta, uttrycka åsikter och berätta om sina känslor i olika situationer i vardagen och i skolan. Eleverna övar sig på att lägga märke till hur språket fungerar i olika situationer: artighetsfraser, åsikts- och känsloyttringar, frågeformulering samt att ange nutid och förfluten tid i berättelser. Eleverna tränar uttal, hörförståelse och att lyssna och lära sig av andra. Roll- och teaterlekar samt andra interaktiva övningar utnyttjas i samband med att sagor, berättelser, ramsor och faktatexter behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- lyssna och diskutera
- uttrycka sina egna tankar och åsikter
- leva sig in i och fördjupa sig i berättelser; deras karaktärer och miljöer
- använda drama på ett mångsidigt sätt t.ex. rollekar, dockteater, inlevelseövningar

- uppträda inför publik
- uttrycka sig mångsidigt (t.ex. genom lek)

M3 uppmuntra eleven att utveckla sitt mod att uttrycka sig språkligt och kroppsligt samt stärka elevens fantasiförmåga genom att uppmuntra eleven att delta och uttrycka sig mångsidigt, även med hjälp av drama

Lokal precisering:

- Eleven uttrycker sig på olika sätt.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar artigt språkbruk, att fråga, svara, begära, berätta, uttrycka åsikter och berätta om sina känslor i olika situationer i vardagen och i skolan. Eleverna övar sig på att lägga märke till hur språket fungerar i olika situationer: artighetsfraser, åsikts- och känsloyttringar, frågeformulering samt att ange nutid och förfluten tid i berättelser. Eleverna tränar uttal, hörförståelse och att lyssna och lära sig av andra. Roll- och teaterlekar samt andra interaktiva övningar utnyttjas i samband med att sagor, berättelser, ramsor och faktatexter behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- lyssna och diskutera
- uttrycka sina egna tankar och åsikter
- leva sig in i och fördjupa sig i berättelser; deras karaktärer och miljöer
- använda drama på ett mångsidigt sätt t.ex. rollekar, dockteater, inlevelseövningar
- uppträda inför publik
- uttrycka sig mångsidigt (t.ex. genom lek)

M4 motivera och handleda eleven att lära sig läsa och utveckla sitt ord- och begreppsförråd

Lokal precisering:

- Eleven kan ljuda och känner igen alla bokstäver.

I2 Att tolka texter

Elevernas läsfärdigheter och läsförståelse främjas genom användning av begreppen text, bild, rubrik, stycke, mening, punkt, ord, stavelse, bokstav och fonem. Eleverna tränar att läsa gemensamt och individuellt valda skönlitterära texter och faktatexter, undersöker vad de betyder och hur de är uppbyggda samt kopplar det lästa till de egna erfarenheterna och delar med sig av sina läsupplevelser. Eleverna arbetar bland annat med bilder, barnlitteratur och enkla fakta- och medietexter. Eleverna bekantar sig med olika sätt att uttrycka tid, ordningsföljd och miljö i synnerhet i berättande och beskrivande texter. Eleverna tränar lässtrategier, vidgar ordförrådet och uttrycksförmågan och lär sig att känna igen berättelsens grundelement (huvudperson, plats, tid och händelseförlopp).

Lokal precisering:

- känna igen bokstäver, ljudning av bokstäver, stavelser och ord
- mekanisk läsning
- läsa och förstå texter
- strategier för läsförståelse
- samband mellan text och bild

- enkla faktatexter
- observera texter i omgivningen

M5 uppmuntra eleven att läsa och diskutera texter och litteratur som lämpar sig för åldern och språkkunskaperna

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat det egna läsandet.
- Eleven förstår åldersenliga texter.

I2 Att tolka texter

Elevernas läsfärdigheter och läsförståelse främjas genom användning av begreppen text, bild, rubrik, stycke, mening, punkt, ord, stavelse, bokstav och fonem. Eleverna tränar att läsa gemensamt och individuellt valda skönlitterära texter och faktatexter, undersöker vad de betyder och hur de är uppbyggda samt kopplar det lästa till de egna erfarenheterna och delar med sig av sina läsupplevelser. Eleverna arbetar bland annat med bilder, barnlitteratur och enkla fakta- och medietexter. Eleverna bekantar sig med olika sätt att uttrycka tid, ordningsföljd och miljö i synnerhet i berättande och beskrivande texter. Eleverna tränar lässtrategier, vidgar ordförrådet och uttrycksförmågan och lär sig att känna igen berättelsens grundelement (huvudperson, plats, tid och händelseförlopp).

Lokal precisering:

- känna igen bokstäver, ljudning av bokstäver, stavelser och ord
- mekanisk läsning
- läsa och förstå texter
- strategier för läsförståelse
- samband mellan text och bild
- enkla faktatexter
- observera texter i omgivningen

M6 handleda eleven att träna produktion av olika textgenrer och att behärska de ord och språkstrukturer som behövs i dem

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika texttyper.
- Eleven har utvecklat sitt ordförråd.

I3 Att producera texter

Eleverna bekantar sig med olika textgenrer och deras typiska drag, såsom ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna övar sig på att producera olika slags skrivna och talade texter både individuellt och tillsammans med andra. Skrivfärdigheterna tränas både för hand och på tangentbord.

Lokal precisering:

- grunder i rättstavning
- forma bokstäver
- bilda meningar
- mellanrum mellan ord

- bygga upp berättelser utgående från egna upplevelser och fantasier, ensam, i par och i grupp

M7 handleda eleven att träna att skriva för hand och att använda tangentbord samt att planera och producera texter

Lokal precisering:

- Eleven kan forma alla bokstäver.
- Eleven kan skriva digitalt.

I3 Att producera texter

Eleverna bekantar sig med olika textgenrer och deras typiska drag, såsom ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna övar sig på att producera olika slags skrivna och talade texter både individuellt och tillsammans med andra. Skrivfärdigheterna tränas både för hand och på tangentbord.

Lokal precisering:

- grunder i rättstavning
- forma bokstäver
- bilda meningar
- mellanrum mellan ord
- bygga upp berättelser utgående från egna upplevelser och fantasier, ensam, i par och i grupp

M8 uppmuntra eleven att träna grunderna i rättstavning

Lokal precisering:

- Eleven kan ljudenlig rättstavning.

I3 Att producera texter

Eleverna bekantar sig med olika textgenrer och deras typiska drag, såsom ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna övar sig på att producera olika slags skrivna och talade texter både individuellt och tillsammans med andra. Skrivfärdigheterna tränas både för hand och på tangentbord.

Lokal precisering:

- grunder i rättstavning
- forma bokstäver
- bilda meningar
- mellanrum mellan ord
- bygga upp berättelser utgående från egna upplevelser och fantasier, ensam, i par och i grupp

M9 motivera eleven att utveckla sin språkmedvetenhet genom att iaktta olika varianter av talspråk i den närmaste omgivningen och hjälpa eleven att märka att det egna språkbruket kan påverka andras språkliga beteende

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika talspråk.
- Eleven förstår hur det egna språkbruket påverkar andra.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna reflekterar över språkets och kulturens betydelser i olika kommunikationssituationer i skolan samt i olika texter som eleverna hör eller läser. Eleverna tränas att ge akt på olika språk och talspråkliga varianter i skolan, i medier och på fritiden. Eleverna övar sig att använda språkliga begrepp för att förstå hur en diskussion fungerar. Eleverna söker litteratur som intresserar och bekantar sig med berättelser, lekar och festtraditioner inom olika kulturer.

Lokal precisering:

- språklekar t.ex. rim och ramsor, dikter, ordspråk, rebusar, rimord
- mångsidig läsning: högläsning, parläsning, individuell läsning, sambandet mellan att läsa och lyssna
- skillnaden mellan tal- och skriftspråk
- delta i skolans gemensamma kulturverksamhet och bekanta sig med finlandssvenska traditioner

M10 motivera eleven att lyssna på och läsa litteratur som lämpar sig för åldern och språkkunskaperna och handleda eleven att välja litteratur som intresserar samt lära eleven använda biblioteket och bli bekant med barnkultur

Lokal precisering:

- Eleven kan återge och dela med sig av sina läsupplevelser.
- Eleven har intresse och lust att läsa.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna reflekterar över språkets och kulturens betydelser i olika kommunikationssituationer i skolan samt i olika texter som eleverna hör eller läser. Eleverna tränas att ge akt på olika språk och talspråkliga varianter i skolan, i medier och på fritiden. Eleverna övar sig att använda språkliga begrepp för att förstå hur en diskussion fungerar. Eleverna söker litteratur som intresserar och bekantar sig med berättelser, lekar och festtraditioner inom olika kulturer.

Lokal precisering:

- språklekar t.ex. rim och ramsor, dikter, ordspråk, rebusar, rimord
- mångsidig läsning: högläsning, parläsning, individuell läsning, sambandet mellan att läsa och lyssna
- skillnaden mellan tal- och skriftspråk
- delta i skolans gemensamma kulturverksamhet och bekanta sig med finlandssvenska traditioner

M11 handleda eleven att känna igen och uppskatta olika språk och kulturer i sin miljö och att kunna sätta sig in i olika människors situationer och livsskeden

Lokal precisering:

- Eleven uppskattar sin egen och andras kultur och språk.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna reflekterar över språkets och kulturens betydelser i olika kommunikationssituationer i skolan samt i olika texter som eleverna hör eller läser. Eleverna tränas att ge akt på olika språk och talspråkliga varianter i skolan, i medier och på fritiden. Eleverna övar sig att använda språkliga begrepp för att förstå hur en diskussion fungerar. Eleverna söker litteratur som intresserar och bekantar sig med berättelser, lekar och festtraditioner inom olika kulturer.

Lokal precisering:

- språklekar t.ex. rim och ramsor, dikter, ordspråk, rebusar, rimord
- mångsidig läsning: högläsning, parläsning, individuell läsning, sambandet mellan att läsa och lyssna
- skillnaden mellan tal- och skriftspråk
- delta i skolans gemensamma kulturverksamhet och bekanta sig med finlandssvenska traditioner

M12 hjälpa eleven att utveckla en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att kommunicera, läsa, skriva och lära sig språk

Lokal precisering:

- Eleven har en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att kommunicera, läsa, skriva och lära sig språk.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna ges modeller för olika språksituationer som har med skolan och lärandet att göra och de får bekanta sig med texter i olika läroämnen. Eleverna genomför enkla uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra. Eleverna observerar sin omgivning, tolkar bilder och skriva texter samt tränar att förmedla information genom att berätta. Eleverna övar sig att använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande. Elevens kunskaper i det egna modersmålet används som stöd för lärandet.

Lokal precisering:

- texter i olika läroämnen
- uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra
- tränar att förmedla information genom att berätta
- använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande
- det egna modersmålet används som stöd för lärandet

M13 handleda eleven att utveckla sina språkfärdigheter i olika läroämnen och att studera i skolan viktiga textgenrer och genretypiska drag

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat sina språkfärdigheter i olika läroämnen.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna ges modeller för olika språksituationer som har med skolan och lärandet att göra och de får bekanta sig med texter i olika läroämnen. Eleverna genomför enkla uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra. Eleverna observerar sin omgivning, tolkar bilder och skriva texter samt tränar att förmedla information genom att berätta. Eleverna övar sig att använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande. Elevens kunskaper i det egna modersmålet används som stöd för lärandet.

Lokal precisering:

- texter i olika läroämnen
- uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra
- tränar att förmedla information genom att berätta
- använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande
- det egna modersmålet används som stöd för lärandet

M14 handleda eleven att observera sitt eget språkbruk och att utvärdera sitt eget språklärande

Lokal precisering:

- Eleven observerar sitt eget språkbruk.
- Eleven kan utvärdera sin egen språkinlärning.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna ges modeller för olika språksituationer som har med skolan och lärandet att göra och de får bekanta sig med texter i olika läroämnen. Eleverna genomför enkla uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra. Eleverna observerar sin omgivning, tolkar bilder och skriva texter samt tränar att förmedla information genom att berätta. Eleverna övar sig att använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande. Elevens kunskaper i det egna modersmålet används som stöd för lärandet.

Lokal precisering:

- texter i olika läroämnen
- uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra
- tränar att förmedla information genom att berätta
- använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande
- det egna modersmålet används som stöd för lärandet

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att använda sina kommunikations- och samarbetsfärdigheter i olika kommunikationssituationer i skolan och i vardagen samt stärka förmågan att lyssna och förstå det som sägs

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sina egna tankar och åsikter.
- Eleven kan lyssna och förstå det som sägs.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar artigt språkbruk, att fråga, svara, begära, berätta, uttrycka åsikter och berätta om sina känslor i olika situationer i vardagen och i skolan. Eleverna övar sig på att lägga märke till hur språket fungerar i olika situationer: artighetsfraser, åsikts- och känsloyttringar, frågeformulering samt att ange nutid och förfluten tid i berättelser. Eleverna tränar uttal, hörförståelse och att lyssna och lära sig av andra. Roll- och teaterlekar samt andra interaktiva övningar utnyttjas i samband med att sagor, berättelser, ramsor och faktatexter behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- lyssna och diskutera
- uttrycka sina egna tankar och åsikter
- leva sig in i och fördjupa sig i berättelser; deras karaktärer och miljöer
- använda drama på ett mångsidigt sätt t.ex. rollekar, dockteater, inlevelseövningar
- uppträda inför publik
- uttrycka sig mångsidigt (t.ex. genom lek)

M2 träna och uppmuntra eleven att berätta om sina tankar och känslor och att diskutera olika ämnen samt stärka ordförrådet och de uttryckssätt som behövs för det

Lokal precisering:

- Eleven kan berätta om sina tankar och känslor.
- Eleven kan diskutera olika ämnen.
- Eleven har stärkt sitt ordförråd.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar artigt språkbruk, att fråga, svara, begära, berätta, uttrycka åsikter och berätta om sina känslor i olika situationer i vardagen och i skolan. Eleverna övar sig på att lägga märke till hur språket fungerar i olika situationer: artighetsfraser, åsikts- och känsloyttringar, frågeformulering samt att ange nutid och förfluten tid i berättelser. Eleverna tränar uttal, hörförståelse och att lyssna och lära sig av andra. Roll- och teaterlekar samt andra interaktiva övningar utnyttjas i samband med att sagor, berättelser, ramsor och faktatexter behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- lyssna och diskutera
- uttrycka sina egna tankar och åsikter
- leva sig in i och fördjupa sig i berättelser; deras karaktärer och miljöer

- använda drama på ett mångsidigt sätt t.ex. rollekar, dockteater, inlevelseövningar
- uppträda inför publik
- uttrycka sig mångsidigt (t.ex. genom lek)

M3 uppmuntra eleven att utveckla sitt mod att uttrycka sig språkligt och kroppsligt samt stärka elevens fantasiförmåga genom att uppmuntra eleven att delta och uttrycka sig mångsidigt, även med hjälp av drama

Lokal precisering:

- Eleven uttrycker sig på olika sätt.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar artigt språkbruk, att fråga, svara, begära, berätta, uttrycka åsikter och berätta om sina känslor i olika situationer i vardagen och i skolan. Eleverna övar sig på att lägga märke till hur språket fungerar i olika situationer: artighetsfraser, åsikts- och känsloyttringar, frågeformulering samt att ange nutid och förfluten tid i berättelser. Eleverna tränar uttal, hörförståelse och att lyssna och lära sig av andra. Roll- och teaterlekar samt andra interaktiva övningar utnyttjas i samband med att sagor, berättelser, ramsor och faktatexter behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- lyssna och diskutera
- uttrycka sina egna tankar och åsikter
- leva sig in i och fördjupa sig i berättelser; deras karaktärer och miljöer
- använda drama på ett mångsidigt sätt t.ex. rollekar, dockteater, inlevelseövningar
- uppträda inför publik
- uttrycka sig mångsidigt (t.ex. genom lek)

M4 motivera och handleda eleven att lära sig läsa och utveckla sitt ord- och begreppsförråd

Lokal precisering:

- Eleven kan läsa.
- Eleven har utvecklat sitt ord- och begreppsförråd.

I2 Att tolka texter

Elevernas läsfärdigheter och läsförståelse främjas genom användning av begreppen text, bild, rubrik, stycke, mening, punkt, ord, stavelse, bokstav och fonem. Eleverna tränar att läsa gemensamt och individuellt valda skönlitterära texter och faktatexter, undersöker vad de betyder och hur de är uppbyggda samt kopplar det lästa till de egna erfarenheterna och delar med sig av sina läsupplevelser. Eleverna arbetar bland annat med bilder, barnlitteratur och enkla fakta- och medietexter. Eleverna bekantar sig med olika sätt att uttrycka tid, ordningsföljd och miljö i synnerhet i berättande och beskrivande texter. Eleverna tränar lässtrategier, vidgar ordförrådet och uttrycksförmågan och lär sig att känna igen berättelsens grundelement (huvudperson, plats, tid och händelseförlopp).

Lokal precisering:

- känna igen bokstäver, ljudning av bokstäver, stavelser och ord
- mekanisk läsning
- läsa och förstå texter

- strategier för läsförståelse
- samband mellan text och bild
- enkla faktatexter
- observera texter i omgivningen

M5 uppmuntra eleven att läsa och diskutera texter och litteratur som lämpar sig för åldern och språkkunskaperna

Lokal precisering:

- Eleven förstår åldersenliga texter.
- Eleven kan återge och dela med sig av sina läsupplevelser.

I2 Att tolka texter

Elevernas läsfärdigheter och läsförståelse främjas genom användning av begreppen text, bild, rubrik, stycke, mening, punkt, ord, stavelse, bokstav och fonem. Eleverna tränar att läsa gemensamt och individuellt valda skönlitterära texter och faktatexter, undersöker vad de betyder och hur de är uppbyggda samt kopplar det lästa till de egna erfarenheterna och delar med sig av sina läsupplevelser. Eleverna arbetar bland annat med bilder, barnlitteratur och enkla fakta- och medietexter. Eleverna bekantar sig med olika sätt att uttrycka tid, ordningsföljd och miljö i synnerhet i berättande och beskrivande texter. Eleverna tränar lässtrategier, vidgar ordförrådet och uttrycksförmågan och lär sig att känna igen berättelsens grundelement (huvudperson, plats, tid och händelseförlopp).

Lokal precisering:

- känna igen bokstäver, ljudning av bokstäver, stavelser och ord
- mekanisk läsning
- läsa och förstå texter
- strategier för läsförståelse
- samband mellan text och bild
- enkla faktatexter
- observera texter i omgivningen

M6 handleda eleven att träna produktion av olika textgenrer och att behärska de ord och språkstrukturer som behövs i dem

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika texttyper och orden i dem.

I3 Att producera texter

Eleverna bekantar sig med olika textgenrer och deras typiska drag, såsom ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna övar sig på att producera olika slags skrivna och talade texter både individuellt och tillsammans med andra. Skrivfärdigheterna tränas både för hand och på tangentbord.

Lokal precisering:

- grunder i rättstavning
- forma bokstäver
- bilda meningar
- mellanrum mellan ord

- bygga upp berättelser utgående från egna upplevelser och fantasier, ensam, i par och i grupp

M7 handleda eleven att träna att skriva för hand och att använda tangentbord samt att planera och producera texter

Lokal precisering:

- Eleven kan skriva läsligt för hand.
- Eleven kan skriva digitalt.

I3 Att producera texter

Eleverna bekantar sig med olika textgenrer och deras typiska drag, såsom ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna övar sig på att producera olika slags skrivna och talade texter både individuellt och tillsammans med andra. Skrivfärdigheterna tränas både för hand och på tangentbord.

Lokal precisering:

- grunder i rättstavning
- forma bokstäver
- bilda meningar
- mellanrum mellan ord
- bygga upp berättelser utgående från egna upplevelser och fantasier, ensam, i par och i grupp

M8 uppmuntra eleven att träna grunderna i rättstavning

Lokal precisering:

- Eleven kan grunderna i rättstavning.

I3 Att producera texter

Eleverna bekantar sig med olika textgenrer och deras typiska drag, såsom ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna övar sig på att producera olika slags skrivna och talade texter både individuellt och tillsammans med andra. Skrivfärdigheterna tränas både för hand och på tangentbord.

Lokal precisering:

- grunder i rättstavning
- forma bokstäver
- bilda meningar
- mellanrum mellan ord
- bygga upp berättelser utgående från egna upplevelser och fantasier, ensam, i par och i grupp

M9 motivera eleven att utveckla sin språkmedvetenhet genom att iaktta olika varianter av talspråk i den närmaste omgivningen och hjälpa eleven att märka att det egna språkbruket kan påverka andras språkliga beteende

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika talspråk.
- Eleven förstår hur det egna språkbruket påverkar andra.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna reflekterar över språkets och kulturens betydelser i olika kommunikationssituationer i skolan samt i olika texter som eleverna hör eller läser. Eleverna tränas att ge akt på olika språk och talspråkliga varianter i skolan, i medier och på fritiden. Eleverna övar sig att använda språkliga begrepp för att förstå hur en diskussion fungerar. Eleverna söker litteratur som intresserar och bekantar sig med berättelser, lekar och festtraditioner inom olika kulturer.

Lokal precisering:

- språklekar t.ex. rim och ramsor, dikter, ordspråk, rebusar, rimord
- mångsidig läsning: högläsning, parläsning, individuell läsning, sambandet mellan att läsa och lyssna
- skillnaden mellan tal- och skriftspråk
- delta i skolans gemensamma kulturverksamhet och bekanta sig med finlandssvenska traditioner

M10 motivera eleven att lyssna på och läsa litteratur som lämpar sig för åldern och språkkunskaperna och handleda eleven att välja litteratur som intresserar samt lära eleven använda biblioteket och bli bekant med barnkultur

Lokal precisering:

- Eleven kan återge och dela med sig av sina läsupplevelser.
- Eleven har intresse och lust att läsa.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna reflekterar över språkets och kulturens betydelser i olika kommunikationssituationer i skolan samt i olika texter som eleverna hör eller läser. Eleverna tränas att ge akt på olika språk och talspråkliga varianter i skolan, i medier och på fritiden. Eleverna övar sig att använda språkliga begrepp för att förstå hur en diskussion fungerar. Eleverna söker litteratur som intresserar och bekantar sig med berättelser, lekar och festtraditioner inom olika kulturer.

Lokal precisering:

- språklekar t.ex. rim och ramsor, dikter, ordspråk, rebusar, rimord
- mångsidig läsning: högläsning, parläsning, individuell läsning, sambandet mellan att läsa och lyssna
- skillnaden mellan tal- och skriftspråk
- delta i skolans gemensamma kulturverksamhet och bekanta sig med finlandssvenska traditioner

M11 handleda eleven att känna igen och uppskatta olika språk och kulturer i sin miljö och att kunna sätta sig in i olika människors situationer och livsskeden

Lokal precisering:

- Eleven uppskattar sin egen och andras kultur och språk.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna reflekterar över språkets och kulturens betydelser i olika kommunikationssituationer i skolan samt i olika texter som eleverna hör eller läser. Eleverna tränas att ge akt på olika språk och talspråkliga varianter i skolan, i medier och på fritiden. Eleverna övar sig att använda språkliga begrepp för att förstå hur en diskussion fungerar. Eleverna söker litteratur som intresserar och bekantar sig med berättelser, lekar och festtraditioner inom olika kulturer.

Lokal precisering:

- språklekar t.ex. rim och ramsor, dikter, ordspråk, rebusar, rimord
- mångsidig läsning: högläsning, parläsning, individuell läsning, sambandet mellan att läsa och lyssna
- skillnaden mellan tal- och skriftspråk
- delta i skolans gemensamma kulturverksamhet och bekanta sig med finlandssvenska traditioner

M12 hjälpa eleven att utveckla en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att kommunicera, läsa, skriva och lära sig språk

Lokal precisering:

- Eleven har en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att kommunicera, läsa, skriva och lära sig språk.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna ges modeller för olika språksituationer som har med skolan och lärandet att göra och de får bekanta sig med texter i olika läroämnen. Eleverna genomför enkla uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra. Eleverna observerar sin omgivning, tolkar bilder och skriva texter samt tränar att förmedla information genom att berätta. Eleverna övar sig att använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande. Elevens kunskaper i det egna modersmålet används som stöd för lärandet.

Lokal precisering:

- texter i olika läroämnen
- uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra
- tränar att förmedla information genom att berätta
- använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande
- det egna modersmålet används som stöd för lärandet

M13 handleda eleven att utveckla sina språkfärdigheter i olika läroämnen och att studera i skolan viktiga textgenrer och genretypiska drag

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat sina språkfärdigheter i olika läroämnen.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna ges modeller för olika språksituationer som har med skolan och lärandet att göra och de får bekanta sig med texter i olika läroämnen. Eleverna genomför enkla uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra. Eleverna observerar sin omgivning, tolkar bilder och skriva texter samt tränar att förmedla information genom att berätta. Eleverna övar sig att använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande. Elevens kunskaper i det egna modersmålet används som stöd för lärandet.

Lokal precisering:

- texter i olika läroämnen
- uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra
- tränar att förmedla information genom att berätta
- använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande
- det egna modersmålet används som stöd för lärandet

M14 handleda eleven att observera sitt eget språkbruk och att utvärdera sitt eget språklärande

Lokal precisering:

- Eleven observerar sitt eget språkbruk.
- Eleven kan utvärdera sin egen språkinlärning.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna ges modeller för olika språksituationer som har med skolan och lärandet att göra och de får bekanta sig med texter i olika läroämnen. Eleverna genomför enkla uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra. Eleverna observerar sin omgivning, tolkar bilder och skriva texter samt tränar att förmedla information genom att berätta. Eleverna övar sig att använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande. Elevens kunskaper i det egna modersmålet används som stöd för lärandet.

Lokal precisering:

- texter i olika läroämnen
- uppgifter i informationssökning med koppling till olika läroämnen, både självständigt och tillsammans med andra
- tränar att förmedla information genom att berätta
- använda digitala verktyg för att skaffa information, för att lära sig och för att utvärdera sitt lärande
- det egna modersmålet används som stöd för lärandet

Religion

Läroämnets uppdrag

Läroämnets uppdrag är att ge eleverna en bred allmänbildning i religion och livsåskådning. Undervisningen ska göra eleverna förtrogna med den religion som studeras och dess mångfald. Eleverna ska få insikt i religiösa och konfessionella traditioner i Finland och i religioner och livsåskådningar på andra håll i världen. Läroämnet ska främja förståelse för förhållandet mellan religion och kultur samt multilitteracitet i fråga om religioner och livsåskådningar. Undervisningen ska ge mångsidig kunskap om religioner och hjälpa eleverna att förstå diskussioner som gäller religion. Eleverna ska vägledas att tänka kritiskt och att studera religioner och livsåskådningar ur olika perspektiv. I undervisningen behandlas förhållandet mellan religion och kunskap samt språk, symbolik och begrepp som är kännetecknande för religioner. Religionsundervisningen ska ge eleverna beredskap att ta del av den dialog som förs både inom och mellan olika religioner och livsåskådningar. Undervisningen ska handleda eleverna att respektera livet, människovärdet och det som är heligt för en själv och andra.

Undervisningen ska ge eleverna insikt i etiskt tänkande inom den religion som studeras och inom andra religioner och livsåskådningar, och uppmuntra eleverna att själva fundera över etiska frågor. Undervisningen ska stödja elevens självkännedom, självaktning och utveckla elevens livskompetens under hela den grundläggande utbildningen. Undervisningen ska hjälpa eleven att forma och bedöma sin identitet, sin livsåskådning och sin världsåskådning. Religionsundervisningen ska stödja att eleven utvecklas till en ansvarsfull medlem i sin grupp och i det demokratiska samhället och till en ansvarsfull världsmedborgare.

Läroämnets uppdrag i årskurs 1-2

***I årskurserna 1–2** har religionsundervisningen som uppdrag att handleda eleverna att lära känna och uppskatta sin egen religiösa och konfessionella bakgrund och att möta mångfalden av religioner och livsåskådningar i den egna klassen, skolan och närmiljön med respekt. För detta ska undervisningen ge grundläggande kunskaper, färdigheter och tankeverktyg. Eleverna ska uppmuntras att identifiera och uttrycka sina känslor och åsikter och öva sig att identifiera andras känslor och respektera andras åsikter. Eleverna ska uppmuntras att undra, fråga och att delta i diskussioner. Eleverna ska vägledas att handla ansvarsfullt och rättvist.*

De olika lärokurserna i religion i årskurs 1–2

I den grundläggande utbildningens lärokurs ingår enligt 11 § i lagen om grundläggande utbildning religion eller livsåskådningskunskap. Enligt 13 § i samma lag ska undervisningen i religion genomföras enligt olika lärokurser i enlighet med elevernas religionssamfund. För att garantera enhetlighet i läroämnet är målen och det centrala innehållet gemensamma för alla lärokurser.

I beskrivningarna av lärokurserna för de olika religionerna preciseras det gemensamma innehållet utgående från respektive religions särdrag. De lokala läroplanerna utarbetas utgående från de gemensamma målen och innehållsbeskrivningarna och de preciserade beskrivningarna av lärokurserna i de olika religionerna.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i religion i årskurs 1–2

I undervisningen ska man sträva efter att skapa ett lugnt, öppet och förtroligt samtalsklimat. Det är viktigt att varje elev får berätta om sina iakttagelser och erfarenheter. Eleverna uppmuntras att lära sig genom samspel, att diskutera och att motivera sina åsikter samt att acceptera olikheter. Det är viktigt att i undervisningen utgå från eleven och respektera elevens upplevelsevärld, i synnerhet när man tar upp etiska frågor. Kreativa, konkreta och upplevelsebaserade metoder, projekt och diskussioner stödjer den holistiska synen på eleven som en social och aktiv person som lär sig genom alla sinnen. Undervisningen kan innehålla individuella eller gemensamma projekt som omfattar flera lärokurser eller överskrider läroämnesgränserna. I undervisningen används digitala

verktyg på ett mångsidigt och interaktivt sätt. Berättelser, musik, bildkonst, lek, drama samt gäster och studiebesök används för att ge variation i arbetet och glädje i lärandet.

- Eleverna erbjuds möjlighet att delta i evenemang som Vanda Svenska Församling ordnar för årskurserna
- Eleverna skall bekanta sig med hemförsamlingen
- Pyssel, bildkonst och musik integreras med religionsundervisningen.
- Hjälporganisationernas digitala material (Plan, Kyrkans utlandshjälp, FRK) kan användas som stödmaterial

Handledning, differentiering och stöd i religion i årskurs 1–2

Undervisningen i de olika lärokurserna i religion ska ta hänsyn till elevernas olika behov och bakgrund, såsom språkkunskap och kulturell bakgrund. Centrala begrepp diskuteras och förklaras så att alla elever har möjlighet att förstå dem. Arbetssätten anpassas till barnens ålder. I undervisningen skapas gemensamma situationer som främjar lärande och delaktighet och eleven handleds att stärka sin studiefärdighet och initiativförmåga.

- Förståelse för olika familjers livsåskådliga bakgrund och dess seder utgör grunden för handledningen
- Existensen av olika övertygelser och respekten för dem bör beaktas i undervisningen
- Den kulturella mångfalden i den egna skolan skall tas till vara

Bedömningen av elevens lärande i religion i årskurs 1–2

Bedömningen av lärande ska vara handledande och uppmuntrande. Mångsidig respons ges i samband med arbetet och gemensamma diskussioner. Responsen ska utveckla elevernas samarbetsförmåga och uppmuntra dem att uttrycka sina tankar. Eleverna ska i undervisningen ges utrymme och uppmuntras att ifrågasätta och ställa frågor samt att motivera sina åsikter och lyssna på andras synpunkter. Mångsidiga arbetssätt ger eleverna möjligheter att visa och själva ge akt på sina framsteg och kunskaper.

Centrala föremål för bedömningen och responsen med tanke på lärprocessen i religion är följande

- *framsteg i att känna igen och namnge fenomen som rör livsåskådning i sin närmiljö*
- *framsteg i förmågan att arbeta i grupp*
- *framsteg i förmågan att uttrycka tankar och lyssna på andra.*

Islam

Lärokursens uppdrag i årskurs 1-2

***I årskurserna 1–2** har religionsundervisningen som uppdrag att handleda eleverna att lära känna och uppskatta sin egen religiösa och konfessionella bakgrund och att möta mångfalden av religioner och livsåskådningar i den egna klassen, skolan och närmiljön med respekt. För detta ska undervisningen ge grundläggande kunskaper, färdigheter och tankeverktyg. Eleverna ska uppmuntras att identifiera och uttrycka sina känslor och åsikter och öva sig att identifiera andras känslor och respektera andras åsikter. Eleverna ska uppmuntras att undra, fråga och att delta i diskussioner. Eleverna ska vägledas att handla ansvarsfullt och rättvist.*

De olika lärokurserna i religion i årskurs 1–2

I den grundläggande utbildningens lärokurs ingår enligt 11 § i lagen om grundläggande utbildning religion eller livsåskådningskunskap. Enligt 13 § i samma lag ska undervisningen i religion genomföras enligt olika lärokurser i enlighet med elevernas religionssamfund. För att garantera enhetlighet i läroämnet är målen och det centrala innehållet gemensamma för alla lärokurser.

I beskrivningarna av lärokurserna för de olika religionerna preciseras det gemensamma innehållet utgående från respektive religions särdrag. De lokala läroplanerna utarbetas utgående från de gemensamma målen och innehållsbeskrivningarna och de preciserade beskrivningarna av lärokurserna i de olika religionerna.

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka elevens intresse för religionsundervisningen och handleda eleven att förstå sin egen familjs religiösa och konfessionella bakgrund

Lokal precisering:

- Eleven förstår olika familjers livsåskådliga bakgrund och dess seder.
- Eleven förstår sambandet mellan religion och vardag i sitt eget liv.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Eleven bekantar sig med islam utgående från den egna familjen. Man studerar högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga. Eleven bekantar sig med Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet. I undervisningen behandlas olika former av islam, moskéns betydelse för muslimerna och religiösa plikter.

Lokal precisering:

- islam utgående från den egna familjen
- högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel
- grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga
- Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet
- olika former av islam
- moskéns betydelse för muslimerna
- religiösa plikter

I2 Religionernas värld

Eleverna bekantar sig med religioner som förekommer i skolan och närmiljön och med de heliga byggnader och festtraditioner som är kopplade till dem samt med seder som hör samman med irreligiositet.

Lokal precisering:

- religioner som förekommer i skolan och närmiljön
- heliga byggnader och festtraditioner som är kopplade till dem
- seder som hör samman med irreligiositet

I3 Ett gott liv

Vid val av innehåll är elevernas livscykel och livsfrågor som hör samman med den det mest centrala. Respekt för livet, människovärdet och barnets rättigheter är centrala innehåll. Man försöker sätta sig in i andra människors situation och bekantar sig med rättigheter och skyldigheter i familjen enligt islam. Man klargör vilken betydelse FN:s konvention om barnets rättigheter har

för elevens eget liv. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för ett gott liv inom islam. Dessutom granskas den egna familjens seder och bruk och man diskuterar vikten av att acceptera olikheter.

Lokal precisering:

- känslor, empati, växelverkan, att godkänna olikheter (t.ex. genom material för social träning)
- att bry sig om sig själv och andra
- ta andra i beaktande och goda beteendemönster
- egna handlingar, goda och dåliga samt följder av dem
- förlåtelse och förlåta

M2 vägleda eleven att få insikt i centrala begrepp, berättelser och symboler i religionen i fråga

Lokal precisering:

- Eleven känner till de centrala symbolerna och begreppen inom islam.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Eleven bekantar sig med islam utgående från den egna familjen. Man studerar högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga. Eleven bekantar sig med Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet. I undervisningen behandlas olika former av islam, moskéns betydelse för muslimerna och religiösa plikter.

Lokal precisering:

- islam utgående från den egna familjen
- högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel
- grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga
- Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet
- olika former av islam
- moskéns betydelse för muslimerna
- religiösa plikter

M3 handleda eleven att utforska det religiösa året, religiösa högtider och seder

Lokal precisering:

- Eleven känner till muslimska seder och högtider.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Eleven bekantar sig med islam utgående från den egna familjen. Man studerar högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga. Eleven bekantar sig med Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet. I undervisningen behandlas olika former av islam, moskéns betydelse för muslimerna och religiösa plikter.

Lokal precisering:

- islam utgående från den egna familjen
- högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel
- grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga
- Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet
- olika former av islam
- moskéns betydelse för muslimerna
- religiösa plikter

M5 uppmuntra eleven att identifiera och uttrycka sina tankar och känslor

Lokal precisering:

- Eleven har i viss mån förstått konsekvenserna av egna handlingar.
- Eleven kan självmant be om förlåtelse.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Eleven bekantar sig med islam utgående från den egna familjen. Man studerar högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga. Eleven bekantar sig med Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet. I undervisningen behandlas olika former av islam, moskéns betydelse för muslimerna och religiösa plikter.

Lokal precisering:

- islam utgående från den egna familjen
- högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel
- grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga
- Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet
- olika former av islam
- moskéns betydelse för muslimerna
- religiösa plikter

I3 Ett gott liv

Vid val av innehåll är elevernas livscykel och livsfrågor som hör samman med den det mest centrala. Respekt för livet, människovärdet och barnets rättigheter är centrala innehåll. Man försöker sätta sig in i andra människors situation och bekantar sig med rättigheter och skyldigheter i familjen enligt islam. Man klargör vilken betydelse FN:s konvention om barnets rättigheter har för elevens eget liv. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för ett gott liv inom islam. Dessutom granskas den egna familjens seder och bruk och man diskuterar vikten av att acceptera olikheter.

Lokal precisering:

- känslor, empati, växelverkan, att godkänna olikheter (t.ex. genom material för social träning)
- att bry sig om sig själv och andra
- ta andra i beaktande och goda beteendemönster
- egna handlingar, goda och dåliga samt följder av dem
- förlåtelse och förlåta

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka elevens intresse för religionsundervisningen och handleda eleven att förstå sin egen familjs religiösa och konfessionella bakgrund

Lokal precisering:

- Eleven förstår olika familjers livsåskådliga bakgrund och dess seder.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Eleven bekantar sig med islam utgående från den egna familjen. Man studerar högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga. Eleven bekantar sig med Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet. I undervisningen behandlas olika former av islam, moskéns betydelse för muslimerna och religiösa plikter.

Lokal precisering:

- islam utgående från den egna familjen
- högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel
- grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga
- Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet
- olika former av islam
- moskéns betydelse för muslimerna
- religiösa plikter

I2 Religionernas värld

Eleverna bekantar sig med religioner som förekommer i skolan och närmiljön och med de heliga byggnader och festtraditioner som är kopplade till dem samt med seder som hör samman med irreligiositet.

Lokal precisering:

- religioner som förekommer i skolan och närmiljön
- heliga byggnader och festtraditioner som är kopplade till dem
- seder som hör samman med irreligiositet

I3 Ett gott liv

Vid val av innehåll är elevernas livscykel och livsfrågor som hör samman med den det mest centrala. Respekt för livet, människovärdet och barnets rättigheter är centrala innehåll. Man försöker sätta sig in i andra människors situation och bekantar sig med rättigheter och skyldigheter i familjen enligt islam. Man klargör vilken betydelse FN:s konvention om barnets rättigheter har för elevens eget liv. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för ett gott liv inom islam. Dessutom granskas den egna familjens seder och bruk och man diskuterar vikten av att acceptera olikheter.

Lokal precisering:

- hur allmän etik och människovärde tangerar den muslimska tron
- kopplingar mellan elevens eget liv och FNs konvention om barnets rättigheter
- anknyta Koranens berättelser till elevens vardag, t.ex mänskliga rättigheter, naturen, jämställdhet
- betydelsen av gemensamma överenskommelser, att ta andra i beaktan och gott beteende
- ta ansvar för sina egna handlingar
- hjälporganisationer
- FN-dagen
- huvuddragen i konventionen om barnets rättigheter

M4 sporra eleven att lära känna seder och högtider i religioner och livsåskådningar som förekommer i klassen, skolan och närmiljön

Lokal precisering:

- Eleven förstår existensen av olika övertygelser samt respekterar dem.

I2 Religionernas värld

Eleverna bekantar sig med religioner som förekommer i skolan och närmiljön och med de heliga byggnader och festtraditioner som är kopplade till dem samt med seder som hör samman med irreligiositet.

Lokal precisering:

- religioner som förekommer i skolan och närmiljön
- heliga byggnader och festtraditioner som är kopplade till dem
- seder som hör samman med irreligiositet

M6 vägleda eleven att handla rättvist, leva sig in i andras situation och att respektera andras tankar och övertygelser samt mänskliga rättigheter

Lokal precisering:

- Eleven förstår betydelsen av gemensamma överenskommelser.
- Eleven känner till huvuddragen i konventionen om barnets rättigheter.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Eleven bekantar sig med islam utgående från den egna familjen. Man studerar högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga. Eleven bekantar sig med Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet. I undervisningen behandlas olika former av islam, moskéns betydelse för muslimerna och religiösa plikter.

Lokal precisering:

- islam utgående från den egna familjen
- högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel
- grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga
- Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet

- olika former av islam
- moskéns betydelse för muslimerna
- religiösa plikter

I2 Religionernas värld

Eleverna bekantar sig med religioner som förekommer i skolan och närmiljön och med de heliga byggnader och festtraditioner som är kopplade till dem samt med seder som hör samman med irreligiositet.

Lokal precisering:

- religioner som förekommer i skolan och närmiljön
- heliga byggnader och festtraditioner som är kopplade till dem
- seder som hör samman med irreligiositet

I3 Ett gott liv

Vid val av innehåll är elevernas livscykel och livsfrågor som hör samman med den det mest centrala. Respekt för livet, människovärdet och barnets rättigheter är centrala innehåll. Man försöker sätta sig in i andra människors situation och bekantar sig med rättigheter och skyldigheter i familjen enligt islam. Man klargör vilken betydelse FN:s konvention om barnets rättigheter har för elevens eget liv. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för ett gott liv inom islam. Dessutom granskas den egna familjens seder och bruk och man diskuterar vikten av att acceptera olikheter.

Lokal precisering:

- hur allmän etik och människovärde tangerar den muslimska tron
- kopplingar mellan elevens eget liv och FNs konvention om barnets rättigheter
- anknyta Koranens berättelser till elevens vardag, t.ex mänskliga rättigheter, naturen, jämställdhet
- betydelsen av gemensamma överenskommelser, att ta andra i beaktan och gott beteende
- ta ansvar för sina egna handlingar
- hjälporganisationer
- FN-dagen
- huvuddragen i konventionen om barnets rättigheter

M7 handleda eleven att tänka etiskt och att inse vad det innebär att ta ansvar för sig själv, sin grupp, miljön och naturen

Lokal precisering:

- Eleven kan i viss mån ta ansvar för sina egna handlingar.

I3 Ett gott liv

Vid val av innehåll är elevernas livscykel och livsfrågor som hör samman med den det mest centrala. Respekt för livet, människovärdet och barnets rättigheter är centrala innehåll. Man försöker sätta sig in i andra människors situation och bekantar sig med rättigheter och skyldigheter i familjen enligt islam. Man klargör vilken betydelse FN:s konvention om barnets rättigheter har för elevens eget liv. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för ett gott liv inom islam. Dessutom granskas den egna familjens seder och bruk och man diskuterar vikten av att acceptera olikheter.

Lokal precisering:

- hur allmän etik och människovärde tangerar den muslimska tron
- kopplingar mellan elevens eget liv och FNs konvention om barnets rättigheter
- anknyta Koranens berättelser till elevens vardag, t.ex mänskliga rättigheter, naturen, jämställdhet
- betydelsen av gemensamma överenskommelser, att ta andra i beaktan och gott beteende
- ta ansvar för sina egna handlingar
- hjälporganisationer
- FN-dagen
- huvuddragen i konventionen om barnets rättigheter

M8 ge eleven möjligheter att öva sig att framföra och motivera sina åsikter samt att lyssna på och förstå olika åsikter

Lokal precisering:

- Eleven kan i viss mån uttrycka sina egna åsikter i diskussionstillfällen.
- Eleven kan lyssna till och förstå andras åsikter.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Eleven bekantar sig med islam utgående från den egna familjen. Man studerar högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga. Eleven bekantar sig med Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet. I undervisningen behandlas olika former av islam, moskéns betydelse för muslimerna och religiösa plikter.

Lokal precisering:

- islam utgående från den egna familjen
- högtiderna i den islamiska kalendern och traditioner förknippade med människans livscykel
- grunderna för den islamiska läran: existensen av en enda Gud, profeterna, de heliga skrifterna, tron på det osynliga
- Koranen och den nedtecknade islamiska traditionen och det islamiska samfundet
- olika former av islam
- moskéns betydelse för muslimerna
- religiösa plikter

I3 Ett gott liv

Vid val av innehåll är elevernas livscykel och livsfrågor som hör samman med den det mest centrala. Respekt för livet, människovärdet och barnets rättigheter är centrala innehåll. Man försöker sätta sig in i andra människors situation och bekantar sig med rättigheter och skyldigheter i familjen enligt islam. Man klargör vilken betydelse FN:s konvention om barnets rättigheter har för elevens eget liv. Centralt innehåll i undervisningen är grunderna för ett gott liv inom islam. Dessutom granskas den egna familjens seder och bruk och man diskuterar vikten av att acceptera olikheter.

Lokal precisering:

- hur allmän etik och människovärde tangerar den muslimska tron
- kopplingar mellan elevens eget liv och FNs konvention om barnets rättigheter
- anknyta Koranens berättelser till elevens vardag, t.ex mänskliga rättigheter, naturen, jämställdhet

- betydelsen av gemensamma överenskommelser, att ta andra i beaktan och gott beteende
- ta ansvar för sina egna handlingar
- hjälporganisationer
- FN-dagen
- huvuddragen i konventionen om barnets rättigheter

Evangelisk-luthersk religion

Lärokursens uppdrag i årskurs 1-2

I årskurserna 1–2 *har religionsundervisningen som uppdrag att handleda eleverna att lära känna och uppskatta sin egen religiösa och konfessionella bakgrund och att möta mångfalden av religioner och livsåskådningar i den egna klassen, skolan och närmiljön med respekt. För detta ska undervisningen ge grundläggande kunskaper, färdigheter och tankeverktyg. Eleverna ska uppmuntras att identifiera och uttrycka sina känslor och åsikter och öva sig att identifiera andras känslor och respektera andras åsikter. Eleverna ska uppmuntras att undra, fråga och att delta i diskussioner. Eleverna ska vägledas att handla ansvarsfullt och rättvist.*

De olika lärokurserna i religion i årskurs 1–2

I den grundläggande utbildningens lärokurs ingår enligt 11 § i lagen om grundläggande utbildning religion eller livsåskådningskunskap. Enligt 13 § i samma lag ska undervisningen i religion genomföras enligt olika lärokurser i enlighet med elevernas religionssamfund. För att garantera enhetlighet i läroämnet är målen och det centrala innehållet gemensamma för alla lärokurser.

I beskrivningarna av lärokurserna för de olika religionerna preciseras det gemensamma innehållet utgående från respektive religions särdrag. De lokala läroplanerna utarbetas utgående från de gemensamma målen och innehållsbeskrivningarna och de preciserade beskrivningarna av lärokurserna i de olika religionerna.

Oppilaan oppimisen arviointi

Åk 1

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka elevens intresse för religionsundervisningen och handleda eleven att förstå sin egen familjs religiösa och konfessionella bakgrund

Lokal precisering:

- Eleven förstår olika familjers livsåskådliga bakgrund och dess seder.
- Eleven förstår sambandet mellan religion och vardag i sitt eget liv (t.ex. jul, påsk, dop, söndag etc.).

I1 Förhållandet till den egna religionen

Undervisningen inleds med att eleven bekantar sig med historier, religioner och livsåskådningar i sin egen familj och släkt. Man uppmärksammar eleverna på att det finns olika slag av familjer. Eleverna bekantar sig med kyrkoårets centrala högtider, jul och påsk och de traditioner och berättelser i Bibeln som är förknippade med dessa. I undervisningen behandlas också livets högtider inom kristendomen, deras innehåll och innebörd. Psalmer och musik som anknyter till kyrkoåret och barndomen behandlas i undervisningen. Eleverna bekantar sig med centrala begrepp och symboler inom kristendomen och församlingen. Den kristna gudsbilden och kyrkobyggnaden behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- den egna familjen och dess livsåskådning, olika slag av familjer
- kristna högtider (dop, begravning) och traditioner som anknyter till dem
- utveckla barnets självkännedom och identitet
- förståelse för olika familjers livsåskådliga bakgrund och dess seder
- förståelse för sambandet mellan religion och vardag i sitt eget liv (jul, påsk, dop, söndag etc.)

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med religioner som förekommer i skolan och närmiljön, deras centrala högtider och seder. Också kristendomens mångfald och irreligiositet behandlas.

Lokal precisering:

- kyrkoårets högtider (t.ex. jul, påsk)
- bibliska berättelser
- psalmer och andliga sånger
- centrala kristna symboler och begrepp (bl.a. Gud, Jesus, korset, församlingen)
- berättelser och diskussioner
- evenemang som församlingen ordnar för årskursen
- bekanta sig med hemförsamlingen

I3 Ett gott liv

I undervisningen behandlas betydelsen av respekt för livet och för människovärdet samt barnets rättigheter. Man reflekterar över livsfrågor och bekantar sig med det kristna perspektivet på dessa. Centralt innehåll är etisk reflektion, FN:s konvention om barnets rättigheter och Den gyllene regeln. Man reflekterar över frågor som hör samman med elevernas vardag och anknyter dem till bibliska berättelser. Man uppmuntrar eleven att identifiera och uttrycka sina känslor och att leva sig in i andras situation och acceptera olikheter. Eleverna reflekterar över egna handlingar och konsekvenserna av dem samt ansvaret för andra människor, miljön och naturen.

Lokal precisering:

- känslor, empati, växelverkan, att godkänna olikheter (t.ex. genom material för social träning)
- att bry sig om sig själv och andra
- ta andra i beaktande och goda beteendemönster
- egna handlingar, goda och dåliga samt följder av dem
- förlåtelse och förlåta

M3 handleda eleven att utforska det religiösa året, religiösa högtider och seder

Lokal precisering:

- Eleven vet varför vi firar jul och påsk.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Undervisningen inleds med att eleven bekantar sig med historier, religioner och livsåskådningar i sin egen familj och släkt. Man uppmärksammar eleverna på att det finns olika slag av familjer. Eleverna bekantar sig med kyrkoårets centrala högtider, jul och påsk och de traditioner och berättelser i Bibeln som är förknippade med dessa. I undervisningen behandlas också livets högtider inom kristendomen, deras innehåll och innebörd. Psalmer och musik som anknyter

till kyrkoåret och barndomen behandlas i undervisningen. Eleverna bekantar sig med centrala begrepp och symboler inom kristendomen och församlingen. Den kristna gudsbilden och kyrkobyggnaden behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- den egna familjen och dess livsåskådning, olika slag av familjer
- kristna högtider (dop, begravning) och traditioner som anknyter till dem
- utveckla barnets självkännedom och identitet
- förståelse för olika familjers livsåskådliga bakgrund och dess seder
- förståelse för sambandet mellan religion och vardag i sitt eget liv (jul, påsk, dop, söndag etc.)

M5 uppmuntra eleven att identifiera och uttrycka sina tankar och känslor

Lokal precisering:

- Eleven har i viss mån förstått konsekvenserna av egna handlingar.
- Eleven kan självmant be om förlåtelse.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Undervisningen inleds med att eleven bekantar sig med historier, religioner och livsåskådningar i sin egen familj och släkt. Man uppmärksammar eleverna på att det finns olika slag av familjer. Eleverna bekantar sig med kyrkoårets centrala högtider, jul och påsk och de traditioner och berättelser i Bibeln som är förknippade med dessa. I undervisningen behandlas också livets högtider inom kristendomen, deras innehåll och innebörd. Psalmer och musik som anknyter till kyrkoåret och barndomen behandlas i undervisningen. Eleverna bekantar sig med centrala begrepp och symboler inom kristendomen och församlingen. Den kristna gudsbilden och kyrkobyggnaden behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- den egna familjen och dess livsåskådning, olika slag av familjer
- kristna högtider (dop, begravning) och traditioner som anknyter till dem
- utveckla barnets självkännedom och identitet
- förståelse för olika familjers livsåskådliga bakgrund och dess seder
- förståelse för sambandet mellan religion och vardag i sitt eget liv (jul, påsk, dop, söndag etc.)

I3 Ett gott liv

I undervisningen behandlas betydelsen av respekt för livet och för människovärdet samt barnets rättigheter. Man reflekterar över livsfrågor och bekantar sig med det kristna perspektivet på dessa. Centralt innehåll är etisk reflektion, FN:s konvention om barnets rättigheter och Den gyllene regeln. Man reflekterar över frågor som hör samman med elevernas vardag och anknyter dem till bibliska berättelser. Man uppmuntrar eleven att identifiera och uttrycka sina känslor och att leva sig in i andras situation och acceptera olikheter. Eleverna reflekterar över egna handlingar och konsekvenserna av dem samt ansvaret för andra människor, miljön och naturen.

Lokal precisering:

- känslor, empati, växelverkan, att godkänna olikheter (t.ex. genom material för social träning)
- att bry sig om sig själv och andra
- ta andra i beaktande och goda beteendemönster
- egna handlingar, goda och dåliga samt följder av dem
- förlåtelse och förlåta

M8 ge eleven möjligheter att öva sig att framföra och motivera sina åsikter samt att lyssna på och förstå olika åsikter

I1 Förhållandet till den egna religionen

Undervisningen inleds med att eleven bekantar sig med historier, religioner och livsåskådningar i sin egen familj och släkt. Man uppmärksammar eleverna på att det finns olika slag av familjer. Eleverna bekantar sig med kyrkoårets centrala högtider, jul och påsk och de traditioner och berättelser i Bibeln som är förknippade med dessa. I undervisningen behandlas också livets högtider inom kristendomen, deras innehåll och innebörd. Psalmer och musik som anknyter till kyrkoåret och barndomen behandlas i undervisningen. Eleverna bekantar sig med centrala begrepp och symboler inom kristendomen och församlingen. Den kristna gudsbilden och kyrkobyggnaden behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- den egna familjen och dess livsåskådning, olika slag av familjer
- kristna högtider (dop, begravning) och traditioner som anknyter till dem
- utveckla barnets självkännedom och identitet
- förståelse för olika familjers livsåskådliga bakgrund och dess seder
- förståelse för sambandet mellan religion och vardag i sitt eget liv (jul, påsk, dop, söndag etc.)

I3 Ett gott liv

I undervisningen behandlas betydelsen av respekt för livet och för människovärdet samt barnets rättigheter. Man reflekterar över livsfrågor och bekantar sig med det kristna perspektivet på dessa. Centralt innehåll är etisk reflektion, FN:s konvention om barnets rättigheter och Den gyllene regeln. Man reflekterar över frågor som hör samman med elevernas vardag och anknyter dem till bibliska berättelser. Man uppmuntrar eleven att identifiera och uttrycka sina känslor och att leva sig in i andras situation och acceptera olikheter. Eleverna reflekterar över egna handlingar och konsekvenserna av dem samt ansvaret för andra människor, miljön och naturen.

Lokal precisering:

- känslor, empati, växelverkan, att godkänna olikheter (t.ex. genom material för social träning)
- att bry sig om sig själv och andra
- ta andra i beaktande och goda beteendemönster
- egna handlingar, goda och dåliga samt följder av dem
- förlåtelse och förlåta

Åk 2

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 vägleda eleven att få insikt i centrala begrepp, berättelser och symboler i religionen i fråga

M4 sporra eleven att lära känna seder och högtider i religioner och livsåskådningar som förekommer i klassen, skolan och närmiljön

Lokal precisering:

- Eleven förstår existensen av olika övertygelser samt respekterar dem.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med religioner som förekommer i skolan och närmiljön, deras centrala högtider och seder. Också kristendomens mångfald och irreligiositet behandlas.

Lokal precisering:

- andra religioner inom skolan och närmiljön
- att godkänna olikheter
- existensen av olika övertygelser och respekt för dem
- kulturell och religiös mångfald i den egna skolan
- irreligiositet - begreppen personlig tro och religion

M6 vägleda eleven att handla rättvist, leva sig in i andras situation och att respektera andras tankar och övertygelser samt mänskliga rättigheter

Lokal precisering:

- Eleven förstår betydelsen av gemensamma överenskommelser.
- Eleven känner till huvuddragen i konventionen om barnets rättigheter.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med religioner som förekommer i skolan och närmiljön, deras centrala högtider och seder. Också kristendomens mångfald och irreligiositet behandlas.

Lokal precisering:

- andra religioner inom skolan och närmiljön
- att godkänna olikheter
- existensen av olika övertygelser och respekt för dem
- kulturell och religiös mångfald i den egna skolan
- irreligiositet - begreppen personlig tro och religion

I3 Ett gott liv

I undervisningen behandlas betydelsen av respekt för livet och för människovärdet samt barnets rättigheter. Man reflekterar över livsfrågor och bekantar sig med det kristna perspektivet på dessa. Centralt innehåll är etisk reflektion, FN:s konvention om barnets rättigheter och Den gyllene regeln. Man reflekterar över frågor som hör samman med elevernas vardag och anknyter dem till bibliska berättelser. Man uppmuntrar eleven att identifiera och uttrycka sina känslor och att leva sig in i andras situation och acceptera olikheter. Eleverna reflekterar över egna handlingar och konsekvenserna av dem samt ansvaret för andra människor, miljön och naturen.

Lokal precisering:

- hur allmän etik och människovärde tangerar den kristna tron
- kopplingar mellan Den gyllene regeln och FNs konvention om barnets rättigheter
- anknyta bibelns berättelser till elevens vardag, t.ex mänskliga rättigheter, naturen, jämställdhet
- betydelsen av gemensamma överenskommelser, att ta andra i beaktan och gott beteende
- ta ansvar för sina egna handlingar
- hjälporganisationer (t.ex. Plan, Kyrkans utlandshjälp, FRK)
- FN-dagen
- huvuddragen i konventionen om barnets rättigheter

M7 handleda eleven att tänka etiskt och att inse vad det innebär att ta ansvar för sig själv, sin grupp, miljön och naturen

Lokal precisering:

- Eleven kan i viss mån ta ansvar för sina egna handlingar.

I3 Ett gott liv

I undervisningen behandlas betydelsen av respekt för livet och för människovärdet samt barnets rättigheter. Man reflekterar över livsfrågor och bekantar sig med det kristna perspektivet på dessa. Centralt innehåll är etisk reflektion, FN:s konvention om barnets rättigheter och Den gyllene regeln. Man reflekterar över frågor som hör samman med elevernas vardag och anknyter dem till bibliska berättelser. Man uppmuntrar eleven att identifiera och uttrycka sina känslor och att leva sig in i andras situation och acceptera olikheter. Eleverna reflekterar över egna handlingar och konsekvenserna av dem samt ansvaret för andra människor, miljön och naturen.

Lokal precisering:

- hur allmän etik och människovärde tangerar den kristna tron
- kopplingar mellan Den gyllene regeln och FNs konvention om barnets rättigheter
- anknyta bibelns berättelser till elevens vardag, t.ex mänskliga rättigheter, naturen, jämställdhet
- betydelsen av gemensamma överenskommelser, att ta andra i beaktan och gott beteende
- ta ansvar för sina egna handlingar
- hjälporganisationer (t.ex. Plan, Kyrkans utlandshjälp, FRK)
- FN-dagen
- huvuddragen i konventionen om barnets rättigheter

21. Årskurs 3-6

21.1. Att utvecklas som elev

Utöver de gemensamma uppdragen har varje årskurshelhet i den grundläggande utbildningen sitt särskilda uppdrag. Uppdraget förutsätter att elevernas ålder och utvecklingsnivå beaktas och att undervisningen planeras så att övergångarna löper smidigt och tryggt.

Det särskilda uppdraget i årskurs 3–6 är att utveckla färdigheten att lära sig och att identifiera och utveckla sin studieteknik och sina studiefärdigheter. Eleverna ska uppmuntras att acceptera sig själva, att uppfatta sina gränser och rättigheter och vid behov försvara dem samt att värna om sin egen trygghet och säkerhet. De ska handledas att förstå sina skyldigheter och sitt ansvar. De ska också uppmuntras att på ett konstruktivt sätt uttrycka sina åsikter och att utveckla sina kommunikativa färdigheter. Mobbning och diskriminerande beteende ska inte tillåtas. Elevernas intresse för frågor om etik och moral ska utnyttjas genom att skapa tillfällen att diskutera och reflektera och öva sig att delta och ta ansvar. Eleverna ska uppmuntras att göra val utifrån sina förutsättningar och undvika könsbundna val. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid elevernas behov av handledning och stöd.

I årskurserna 3–6 ska undervisningen stärka och komplettera de grundläggande färdigheter som eleverna tillägnat sig i de lägre årskurserna och ge dem nya kunskaper. Antalet läroämnen ökar och man strävar efter att hitta naturliga situationer för helhetsskapande undervisning. De mångvetenskapliga lärområdena stärker samarbetet mellan läroämnena och erbjuder eleverna möjligheter till för åldern viktiga upplevelser. Med hjälp av mångvetenskapliga lärområden kan sättet att arbeta bli alltmer funktionellt och förutsättningarna för praktiskt och undersökande lärande i olika lärmiljöer ökar. Elevernas delaktighet i planeringen ökar. De mångvetenskapliga lärområdena ger eleverna möjlighet att arbeta tillsammans, att uttrycka sig och att delta i för gruppen meningsfull verksamhet.

21.2. Övergången mellan årskurs 2 och 3

Vid övergången är det viktigt att försäkra sig om att eleven behärskar de grundfärdigheter som förutsätts i studierna och att stärka varje elevs självförtroende som skolelev. I synnerhet ska elevernas läs- och skrivfärdigheter, matematiska färdigheter och studiefärdigheter stödjas. Det blir allt viktigare att utveckla förmågan att arbeta självständigt och i grupp och att ta ansvar för sitt lärande. Skolan ska tillsammans med hemmen stödja eleverna att lyckas i skolarbetet. Eleverna och vårdnadshavarna ska informeras om hur studierna ordnas, om de nya läroämnena som inleds och eventuella valfria eller frivilliga studier. Tillsammans ska man fundera över de krav som studierna ställer och över hur det känns att eventuellt ansluta sig en ny grupp.

Eleverna och vårdnadshavarna ska få information om det språkprogram som skolan erbjuder. Eleverna uppmuntras att studera många olika språk. För att uppmuntra till mångsidiga språkval kan man ordna språkduschar. I språkduscharna kan eleverna ta del av språket eller språken till exempel med hjälp av sång, lek, spel och rörelse. Man kan ordna språkduscharna i samband med den övriga verksamheten eller reservera tid för dem i form av separata undervisningsstunder.

Ett beslut om särskilt stöd ska i enlighet med vad som förutsätts i lagen granskas före årskurs tre.

21.3. Övergången mellan årskurs 6 och 7

Övergången från årskurs sex till årskurs sju förutsätter systematiskt samarbete mellan skolans eller skolornas personal, att nödvändig information om undervisningen överförs samt att man känner till lärmiljöer, verksamhetssätt och styrdokument. Kommunikation mellan hem och skola betonas vid övergången. Övergången innebär ofta att eleverna måste anpassa sig till en ny grupp, nya lärare och en ny miljö. Det är skolans uppgift att se till att arbetssätten och bedömningsmetoderna även i dessa årskurser är anpassade till elevernas ålder och

förutsättningar. Det är viktigt att både hemma och i skolan se till att eleverna också känner sig trygga och samtidigt uppmuntra dem att möta nya utmaningar. Många val gällande framtiden blir aktuella för eleverna. Det är viktigt att lyssna till och respektera eleverna och låta dem vara med och påverka beslut som gäller dem själva.

Ett beslut om särskilt stöd ska i enlighet med vad som förutsätts i lagen granskas före eleven börjar i årskurs sju.

Övergången från årskurs 6 till 7 förutsätter samarbete mellan skolornas personal och att nödvändig information delges. Kommunikationen mellan hem och skola betonas vid övergången. Vårdnadshavaren anmäler sitt barn till årskurs 7 i januari. I samband med anmälningen till årskurs 7 kan vårdnadshavaren ansöka om studieplats i intensifierad musikundervisning. Rektorn för årskurs 7-9 ansvarar för att ett överföringsmöte ordnas där klassläraren för årskurs 6, speciallärare, samt studiehandledare och rektor för mottagande skola deltar. Annan elevvårdspersonal kan delta vid behov. Ett informationsmöte ordnas för elever och vårdnadshavare under våren. Under besöksdagen i maj har eleverna möjlighet att bekanta sig med skolan och sina blivande klasskamrater.

21.4. Mångsidig kompetens i årskurs 3–6

Utvecklingen av mångsidig kompetens ska systematiskt fortsätta. Målet är att eleven genom att utveckla olika kompetenser ska förbättra förutsättningarna för att lära känna och uppskatta sig själv och forma sin identitet. Den egna identiteten utvecklas i samspel med andra människor och omgivningen. Att ha vänner och känna sig accepterad är mycket viktigt. I den här åldern är eleverna särskilt mottagliga för att tillägna sig en hållbar livsstil och reflektera över betydelsen av hållbar utveckling.

21.5. Mångsidiga kompetensområden

K1 Förmåga att tänka och lära sig

Tankeförmåga och färdighet att lära sig lägger grunden för utveckling av all övrig kompetens och livslångt lärande. Tänkandet och lärandet påverkas av hur eleverna uppfattar sig själva som lärande individer och hur de kommunicerar med sin omgivning. Viktigt är också hur de lär sig att göra iakttagelser och söka, bedöma, bearbeta, producera och dela information och idéer. Eleverna ska handledas att upptäcka att kunskap kan byggas på många olika sätt, till exempel genom att medvetet dra slutsatser eller intuitivt med hjälp av egna erfarenheter. Undersökande och kreativa arbetssätt, samarbete och möjlighet att fördjupa sig och koncentrera sig främjar utvecklingen av tänkandet och färdigheten att lära sig.

Det är viktigt att lärarna uppmuntrar eleverna att lita på sig själva och sina åsikter och att samtidigt vara öppna för nya lösningar. Uppmuntran behövs också för att kunna förhålla sig till otydlig och motstridig information. Eleverna ska uppmuntras att betrakta saker ur olika perspektiv, söka ny information och utifrån den reflektera över sitt sätt att tänka. Eleverna ska ges utrymme att fråga och de ska sporras att söka svar och lyssna på andras åsikter och samtidigt fundera över den kunskap de själva har. De ska sporras att hitta ny kunskap och nya synsätt. Elevernas förmåga att agera stärks när de som medlemmar i skolgemenskapen får stöd och uppmuntran för sina idéer och initiativ.

Eleverna ska få lära sig att använda kunskap på egen hand och tillsammans med andra för att lösa problem, argumentera och dra slutsatser och för att göra innovationer. Eleverna ska ha möjlighet att kritiskt analysera det innehåll som behandlas ur olika perspektiv. För att hitta innovativa lösningar förutsätts att eleverna lär sig att fördomsfritt se alternativ och kombinera olika perspektiv och använda sin fantasi för att överskrida existerande gränser. Lek, spel, fysisk aktivitet, experiment och andra konkreta arbetssätt främjar glädjen i lärandet och stärker förutsättningarna för insikt och kreativt tänkande. Förmågan att tänka systematiskt och etiskt utvecklas gradvis, när eleverna lär sig att se växelverkan och samband mellan olika saker och att uppfatta helheter.

Alla elever ska få hjälp med att iaktta hur de lär sig och att utveckla sina lärstrategier. Färdigheten att lära sig utvecklas när eleverna får ställa upp mål, planera sitt arbete, utvärdera sina framsteg och använda tekniska och andra hjälpmedel i sina studier på ett för åldern lämpligt sätt. Under den grundläggande utbildningen ska eleverna stödjas så att de utvecklar en god kunskaps- och färdighetsgrund och en bestående motivation för fortsatta studier och livslångt lärande.

K2 Kulturell och kommunikativ kompetens

Eleverna växer upp i en värld som kännetecknas av kulturell och språklig mångfald och av olika religioner och åskådningar. Att leva på ett kulturellt hållbart sätt i en mångfacetterad miljö förutsätter kulturella färdigheter grundade på respekt för mänskliga rättigheter samt förmåga att kommunicera på ett hänsynsfullt sätt och kunna uttrycka sig själv och sina åsikter på olika sätt.

I den grundläggande utbildningen ska eleverna få hjälp med att identifiera och uppskatta kulturella fenomen i omgivningen och att bygga en egen kulturell identitet och ett positivt förhållningssätt till omgivningen. Eleverna ska få lära känna och uppskatta sin livsmiljö och dess kulturarv samt sin egen sociala, kulturella, religiösa, åskådningsmässiga och språkliga bakgrund. Eleverna ska uppmuntras att fundera över betydelsen av sin egen bakgrund och över sin roll i generationskedjan. De ska lära sig att se kulturell och språklig mångfald och olika åskådningar som en positiv resurs. Samtidigt ska de få lära sig att känna till hur kulturer, religioner och åskådningar påverkar samhället och vardagen och hur kulturen omformas av media. De ska också få fundera över vilka saker man inte kan acceptera på grund av att de strider mot de mänskliga rättigheterna. Genom samarbete i och utanför skolan lär sig eleverna att lägga märke till kulturella särdrag och att fungera på ett smidigt sätt i olika miljöer. De ska fostras att bemöta andra människor med respekt och att iaktta goda vanor. Eleverna ska få möjlighet att uppleva och tolka konst, kultur och kulturarv. De ska också få lära sig att förmedla, forma och skapa kultur och traditioner och upptäcka deras betydelse för välbefinnandet.

Skolarbetet ska erbjuda eleverna gott om tillfällen där de får öva sig att framföra sina åsikter på ett konstruktivt sätt och att handla etiskt. Eleverna ska lära sig att sätta sig in i andras situation och granska frågor och situationer ur olika perspektiv. Skolarbetet ska systematiskt främja kännedom och respekt för de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter och att man handlar enligt dem. Respekten och förtroendet för andra människogrupper och folkslag ska stärkas i all verksamhet, också i det internationella samarbetet.

Eleverna ska i skolan uppleva vilken betydelse kommunikation har också för den egna utvecklingen. De ska få träna sina sociala färdigheter, lära sig att uttrycka sig på olika sätt och att uppträda i olika situationer. I undervisningen ska eleverna stödjas så att de utvecklas till skickliga språkbrukare som använder både sitt modersmål och andra språk på ett mångsidigt sätt. Eleverna ska uppmuntras att kommunicera och uttrycka sig även med hjälp av ringa språkkunskaper. Lika viktigt är det att lära sig att använda matematiska symboler, bilder och andra visuella uttryck, drama, musik och rörelse för att kommunicera och uttrycka sig. Skolarbetet ska också ge eleverna mångsidiga möjligheter att arbeta med händerna. Eleverna ska lära sig att uppskatta och kontrollera sin kropp och att använda den för att uttrycka känslor och åsikter, tankar och idéer. I skolarbetet ska de uppmuntras att använda sin fantasi och sin uppfinningsrikedom. De ska lära sig att främja det estetiska och att njuta av dess olika uttrycksformer.

K3 Vardagskompetens

För att klara sig i livet och i vardagen förutsätts allt mångsidigare färdigheter. Det handlar om hälsa, säkerhet och människorelationer, motion och trafik, att fungera i en teknologiserad vardag och att kunna hantera sin ekonomi och konsumtion, allt sådant som påverkar en hållbar livsstil. I den grundläggande utbildningen ska elevernas framtidstro stödjas.

Skolgemenskapen ska hjälpa eleverna att förstå att var och en med sitt eget agerande påverkar såväl sitt eget som andras välbefinnande och sin egen och andras hälsa, trygghet och säkerhet. Eleverna ska uppmuntras att ta hand om sig själva och andra. De ska sporras till att öva färdigheter som är viktiga för deras eget liv och vardag och till att bidra till ökat välbefinnande i sin omgivning. Eleverna ska under den grundläggande utbildningen lära känna och förstå

vilka faktorer som inverkar positivt respektive negativt på välbefinnande och hälsa och inse betydelsen av välmående, trygghet och säkerhet samt lära sig att hitta information om dessa. De ska ges möjlighet att ta ansvar för eget och gemensamt arbete och att utveckla sin sociala förmåga och förmågan att hantera sina känslor. Eleverna lär sig att inse betydelsen av mänskliga relationer och ömsesidig omsorg. De ska också få lära sig att hantera tid, vilket är en viktig del av vardagskompetens och självreglering. Eleverna ska ges tillfälle att öva sig att i sitt agerande beakta sin egen och andras trygghet och säkerhet i olika situationer, också i trafiken. De ska få lära sig att förutse och klara av risksituationer på ett ändamålsenligt sätt. De ska också få lära sig att känna igen viktiga symboler som anknyter till trygghet och säkerhet och att skydda sitt privatliv och sin personliga integritet.

Eleverna behöver grundläggande kunskap om teknologi och dess utveckling och effekter inom olika livsområden och i omgivningen. De behöver också handledning för att göra förnuftiga teknologiska val. Teknologins mångfald ska behandlas i undervisningen och eleverna lär sig förstå principerna för hur den fungerar och vad den kostar. Eleverna ska uppmuntras till en ansvarsfull användning av tekniken och att reflektera över etiska frågor gällande den.

Eleverna ska få hjälp med att utveckla sina konsumentkunskaper samt sina förutsättningar att sköta och planera sin egen ekonomi. Eleverna ska handledas i att fungera som konsumenter. De ska också få kunskap om sina rättigheter och skyldigheter och uppmuntras till en etisk användning och måttlighet. Eleverna uppmuntras till att dela med sig och vara sparsamma. Under den grundläggande utbildningen får eleverna lära sig att göra val och att leva i enlighet med en hållbar livsstil.

K4 Multilitteracitet

Med kompetens i multilitteracitet avses förmågan att tolka, producera och värdera olika slag av texter i olika medier och miljöer. Denna kompetens gör det möjligt för eleverna att förstå många olika slag av kulturella uttryck och att forma sin egen identitet. Begreppet multilitteracitet har koppling till det vidgade text- och språkbegreppet. Med texter avses här olika slag av information som kommer till uttryck genom verbala, visuella, auditiva, numeriska eller kinestetiska symbolsystem eller genom kombinationer av dessa. Texterna kan tolkas och produceras till exempel i skriven, talad, tryckt, audiovisuell eller digital form.

Eleverna behöver ha kompetens i multilitteracitet för att kunna förstå och tolka världen omkring sig och skapa sig en bild av den kulturella mångfalden. Kompetens i multilitteracitet innebär att kunna söka, kombinera, omforma, producera, presentera och kritiskt granska information i olika former, i olika kontexter och med hjälp av olika verktyg. Kompetensen i multilitteracitet bidrar även till att utveckla ett kritiskt tänkande och studiekompetens det vill säga att lära sig att lära. I denna kompetens ingår även etisk och estetisk läskunnighet. Det är viktigt att eleverna får möjlighet att träna sin mångsidiga läskunnighet både i traditionella lärmiljöer och i multimediala lärmiljöer där man använder digitala verktyg på många olika sätt.

Eleverna ska utveckla mångsidig läskunnighet inom alla läroämnen via vardagsspråket för att kunna behärska begrepp och kommunikationsformer inom olika fackområden. För att eleverna ska nå kompetens i multilitteracitet krävs en mångsidig textmiljö, en pedagogik som utnyttjar denna och samarbete mellan olika läroämnen och andra aktörer. Eleverna ska ges möjlighet att använda, tolka och producera olika slag av texter både individuellt och tillsammans med andra. Olika slag av multimodala läromedel ska användas och man ska göra det möjligt för eleven att förstå de kulturella sambanden mellan dessa texter. I undervisningen ska man analysera och reflektera kring texter som är autentiska och meningsfulla för eleverna. På detta sätt blir det möjligt för eleverna att använda sina styrkor i studierna och utnyttja texter och innehåll som intresserar dem samt att delta aktivt och påverka.

K5 Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet, både i sig och som en del av multilitteraciteten. Den är både föremål och redskap för lärandet. I den grundläggande utbildningen ska alla elever ha möjligheter att utveckla sin digitala kompetens. Informations- och kommunikationsteknik ska

systematiskt användas i den grundläggande utbildningens alla årskurser, i de olika läroämnena, i de mångvetenskapliga lärområdena och i det övriga skolarbetet.

Den digitala kompetensen ska utvecklas inom fyra huvudområden: 1) Eleverna får lära sig att förstå centrala begrepp och principerna för hur digitala verktyg används och fungerar och ges möjlighet att utveckla sin praktiska digitala kompetens när de utarbetar egna produkter. 2) Eleverna får handledning i hur man använder digitala verktyg på ett ansvarsfullt, ergonomiskt och tryggt sätt. 3) Eleverna får lära sig att använda digitala verktyg som hjälpmedel i informationshantering och i undersökande och kreativt arbete. 4) Eleverna får erfarenheter och övning i att använda digitala verktyg för att kommunicera och bilda nätverk. Inom alla dessa fyra områden är det viktigt att eleverna är aktiva och ges möjlighet att vara kreativa och hitta arbetssätt och lärstigar som lämpar sig för dem. Det är också viktigt att de upplever glädje över att arbeta tillsammans och upptäcka världen tillsammans, vilket påverkar studiemotivationen. Användningen av digitala verktyg ger eleverna möjligheter att synliggöra sina tankar och idéer på olika sätt. På så sätt utvecklas också deras förmåga att tänka och lära sig.

Eleverna ska få bekanta sig med tillämpningar och användning av olika digitala verktyg för olika syften och lära sig se deras betydelse i vardagen och i kommunikationen mellan människor och som medel för att påverka. Man ska tillsammans fundera över varför digitala verktyg behövs i studierna, i arbetslivet och i samhället och hur denna kompetens har kommit att bli en del av de allmänna färdigheter som behövs i arbetslivet. Eleverna ska lära sig att bedöma informations- och kommunikationsteknikens inverkan ur ett hållbarhetsperspektiv och att vara ansvarsfulla konsumenter. Eleverna ska under den grundläggande utbildningen få använda digitala verktyg även i internationell kommunikation. De lär sig att uppfatta deras betydelse, möjligheter och risker i en global värld.

K6 Arbetslivskompetens och entreprenörskap

Arbetslivet, yrkena och arbetets karaktär förändras bland annat på grund av den teknologiska utvecklingen och genom att ekonomin globaliseras. Det blir svårare att förutspå arbetskraven än tidigare. Eleverna ska i den grundläggande utbildningen utveckla allmänna färdigheter som främjar intresset och en positiv attityd gentemot arbete och arbetslivet. Det är viktigt att eleverna får erfarenheter som hjälper dem att inse betydelsen av arbete och företagsamhet och möjligheterna till entreprenörskap samt sitt eget ansvar som medlemmar i en grupp och i samhället. Skolarbetet ska ordnas så att eleverna kan utveckla sin kännedom om arbetslivet, lära sig entreprenörskap samt inse betydelsen av de kunskaper som inhämtas i skolan och på fritiden för den egna karriären.

Eleverna ska få lära sig vad som är utmärkande för näringslivet i närmiljön och vilka de centrala branscherna är. Under den grundläggande utbildningen ska eleverna bekanta sig med arbetslivet och få erfarenheter av att arbeta och av att samarbeta med aktörer utanför skolan. På detta sätt får eleverna träning i sakligt uppförande och samarbetsförmåga som behövs i arbetslivet och upptäcker vikten av goda språkkunskaper och kommunikationsfärdigheter. Förmåga att sysselsätta sig själv, entreprenörskap och färdigheter att uppskatta och hantera risker utvecklas genom olika projekt. I skolan ska eleverna öva sig att arbeta i grupper, med projekt och inom nätverk.

Eleverna ska ges möjlighet att öva sig att arbeta självständigt och tillsammans med andra och att arbeta metodiskt och långsiktigt. När eleverna arbetar tillsammans kan var och en se sitt arbete som en del av helheten. De lär sig också ömsesidighet och att anstränga sig för att nå ett gemensamt mål. I aktiverande undervisningssituationer kan eleverna lära sig att planera arbetsprocesser, ställa upp hypoteser, testa olika alternativ och dra slutsatser. De övar sig att uppskatta tid och se övriga förutsättningar för arbetet och att hitta nya lösningar om situationen förändras. Samtidigt lär sig eleverna förutse eventuella svårigheter i arbetet och att hantera misslyckanden och besvikelser. Eleverna ska uppmuntras att vara uthålliga och slutföra sitt arbete samt att värdesätta arbetet och resultatet av det.

Eleverna ska uppmuntras att förhålla sig öppet till nya möjligheter och att handla flexibelt och kreativt om situationen förändras. De ska lära sig att aktivt ta initiativ och att söka olika alternativ.

Eleverna ska få hjälp med att upptäcka yrken som intresserar dem och att välja lämpliga fortsatta studier utgående från sina egna förutsättningar, medvetna om traditionella könsrollers och andra rollmodellers inverkan.

K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid

Den grundläggande förutsättningen för demokrati är att människorna deltar i verksamheten i samhället. För att lära sig att delta och påverka och förhålla sig ansvarsfullt till framtiden krävs övning. Skolan erbjuder trygga ramar för detta. Samtidigt ger den grundläggande utbildningen eleverna en kunskapsgrund för att växa till aktiva medborgare som utövar sina demokratiska rättigheter och friheter på ett ansvarsfullt sätt. Skolan ska stärka varje elevs delaktighet.

Den grundläggande utbildningen ska skapa förutsättningar för eleverna att utveckla intresse för frågor som gäller skolan och samhället. Deras rätt att delta i beslutsfattande enligt sin ålder och utvecklingsnivå ska respekteras i skolan. Eleverna ska delta i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av sina studier, det gemensamma skolarbetet och lärmiljön. De ska få kunskaper och erfarenheter av olika sätt att delta och påverka i medborgarsamhället och av gemensamt arbete utanför skolan. Genom att eleverna får ett personligt förhållande till naturen inser de betydelsen av naturskydd. Eleverna får lära sig att bedöma mediernas påverkan i samhället och att använda sig av de möjligheter medierna erbjuder. Genom egna erfarenheter lär sig eleverna att påverka, fatta beslut och ta ansvar. Samtidigt lär de sig att uppfatta betydelsen av regler, överenskommelser och förtroende. Genom att delta i skolan och utanför skolan lär sig eleverna att uttrycka sina åsikter på ett konstruktivt sätt. De lär sig att arbeta tillsammans och får tillfälle att öva sig att förhandla, medla och lösa konflikter samt att förhålla sig kritiskt till olika fenomen. Eleverna ska uppmuntras att reflektera över sina ställningstaganden ur olika perspektiv: likabehandling, jämlikhet, jämställdhet och rättvisa och med tanke på en hållbar livsstil.

Under den grundläggande utbildningen ska eleverna fundera över sambandet mellan det förflutna, nutiden och framtiden samt olika framtidsalternativ. De ska lära sig förstå betydelsen av sina val, levnadssätt och handlingar, inte bara för det egna livet, utan även för den närmaste omgivningen, samhället och naturen. Eleverna ska få färdigheter att utvärdera och förändra både sina egna, skolans och samhällets förfaringssätt och verksamhetsstrukturer så att de bidrar till att bygga en hållbar framtid.

21.6. Läroämnen

Bildkonst

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i bildkonst har som uppdrag att handleda eleverna att genom konsten utforska och uttrycka en kulturellt mångskiftande verklighet. Genom att producera och tolka bilder formas elevernas identitet samtidigt som den kulturella kompetensen och gemenskapen stärks. Undervisningen ska bygga på elevernas egna erfarenheter, fantasi och lust att experimentera. Undervisningen i bildkonst ska utveckla förmågan att förstå konst, omgivningen och annan visuell kultur. Eleverna ska erbjudas olika sätt att bedöma verkligheten och att påverka den. Genom att förstärka kännedomen om kulturarvet stödjer man att traditionerna förmedlas och förnyas. Undervisningen ska stödja eleverna att utveckla kritiskt tänkande och uppmuntra eleverna att påverka den egna livsmiljön och samhället. Undervisningen i bildkonst ska ge eleverna en grund för aktiv medverkan lokalt och globalt.

Det arbetssätt som är karakteristiskt för konsten främjar erfarenhetsbaserat, multisensoriskt och konkret lärande. Eleverna granskar bildkonst och annan visuell kultur ur ett historiskt och kulturellt perspektiv. Undervisningen ska ta upp olika uppfattningar om konstens uppgifter. Eleverna handleds att på ett mångsidigt sätt använda olika redskap, material, tekniker och uttryckssätt. Undervisningen ska sporra eleven att utveckla multilitteracitet både med hjälp av visuella metoder och andra undersöknings- och framställningssätt. Eleverna ska erbjudas möjligheter att arbeta

med mångvetenskapliga lärområden i samarbete med den övriga undervisningen och med aktörer utanför skolan. I undervisningen bekantar man sig med museer och andra kulturobjekt och undersöker möjligheterna att utöva bildkonst som hobby.

Läroämnets uppdrag i årskurs 3-6

I årskurserna 3–6 *breddar eleverna sitt personliga förhållande till bildkonst och annan visuell kultur. Eleverna uppmuntras att pröva och träna olika sätt att uttrycka sig med bilder och att målinriktat utveckla sina visuella färdigheter. I undervisningen granskas hur konst och annan visuell kultur påverkar åsikter, attityder och förfaringssätt i elevernas egen livsmiljö och i samhället. Eleverna handleds att utforska vilka mål och roller konstnärer och andra som skapar visuell kultur har haft under olika tider och i olika kulturella sammanhang. Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar och möjligheter att arbeta tillsammans. Förmågan att tolka och skapa bilder fördjupas genom ansvarsfull användning av digitala verktyg och webbmiljöer.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i bildkonst i årskurs 3–6

Målet är att erbjuda lärmiljöer och arbetssätt som ger eleverna möjlighet att mångsidigt använda material, tekniker och uttryckssätt och tillämpa dem kreativt. Undervisningssituationerna ska präglas av en atmosfär som uppmuntrar eleverna att aktivt experimentera och öva. Genom pedagogiska lösningar stöds multisensoriska upplevelser, långsiktigt arbete samt ett undersökande och målinriktat konstnärligt lärande. Undervisningen ska ta hänsyn till elevernas individuella behov och eleverna ska ges möjlighet att arbeta på ett ändamålsenligt sätt självständigt och i grupp. Målet är att skapa en verksamhetskultur som främjar lärande och socialt samspel både i skolan och i miljöer utanför skolan. I årskurs 3–6 ska eleverna granska aktuella fenomen inom konst och annan visuell kultur i sin livsmiljö. Tvärkonstnärliga och tematiska arbetssätt prioriteras i undervisningen. Eleverna uppmanas att förhålla sig kritiskt till olika informationskällor. Teknik och webbmiljöer används på ett mångsidigt, ansvarsfullt och tryggt sätt i undervisningssituationerna.

Lärmiljön planeras och ordnas på ett sådant sätt att eleven individuellt och i grupp självständigt kan tillägna sig material för planering, genomförande och utvärdering av bildkonstarbetet.

Elevens egna initiativ, kreativitet, nyfikenhet och skapargläde sporras och uppmuntras i alla skeden av arbetet. Atmosfären i undervisningen skall vara uppmuntrande, stöttande och tillåtande.

Läraren ansvarar för att lärmiljön är ändamålsenlig, trygg och välplanerad för det aktuella arbetet.

Arbetsuppgifterna planeras, introduceras och genomförs så att eleverna hela tiden vet vad som förväntas av dem då arbetet är färdigt.

Redan vid planeringen av arbetsuppgiften skall läraren beakta elevgruppens och den enskilda elevens behov, förutsättningar och färdigheter.

Vid planering av exkursioner och utfärder utanför skolans område skall läraren beakta de föreskrifter för säkerhet som finns på respektive skola.

Handledning, differentiering och stöd i bildkonst i årskurs 3–6

Handledning, differentiering och stöd ska ordnas med hänsyn till elevernas sociala, psykiska och motoriska förutsättningar och färdigheter. Karaktären i det konstnärliga lärandet att lära sig enskilt och tillsammans stödjer elevens identitetsutveckling, delaktighet och välbefinnande. Elevens individuella behov av handledning ska beaktas i undervisningen. Undervisningen differentieras vid behov genom till exempel val av uttryckssätt, arbetssätt och lärmiljöer. I undervisningssituationerna ska eleverna få utnyttja sina styrkor samt tillämpa olika arbets- och tillvägagångssätt. Det konstnärliga lärandet ska utvecklas i en trygg atmosfär, där mångfald accepteras och där eleverna uppmuntras att uttrycka sig och får individuell handledning

och stöd. Alternativa pedagogiska metoder kan behövas i synnerhet för att utveckla de motoriska färdigheterna och förmågan att uttrycka iakttagelser och känslor visuellt. Handledning, differentiering och stöd kan ordnas till exempel med hjälp av lekar, spel och multisensoriska upplevelser.

Arbetsuppgifterna väljas så att eleven kan planera, genomföra och utvärdera bildkonstarbetet utgående från sina egna förutsättningar, kunskaper och färdigheter.

Eleverna sporras att göra sitt bästa och stäva efter för sin egen kunskap och färdighet bästa resultat.

Eleven får vid behov handledning och stöd i alla skeden av bildkonstarbetet. Läraren ansvarar för att en positiv och uppmuntrande atmosfär präglar undervisningen.

Tillsammans diskuteras olika möjligheter att lösa problem som uppstår under arbetets gång.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i bildkonst i årskurs 3–6

Bedömningen av lärandet och kunnandet i bildkonst ska vara uppmuntrande och handledande och beakta elevernas individuella framsteg. Den formativa och den summativa bedömningen ska stödja eleven att utveckla sin förmåga att skapa och tolka bilder, kunskapen om konst och annan visuell kultur, långsiktiga arbetssätt och färdigheter i självvärdering. Eleven ska med hjälp av bedömningen handledas att uttrycka sina tankar och att värdesätta andras synpunkter. Bedömningen av lärandet och kunnandet ska omfatta alla dimensioner av det konstnärliga lärandet som definieras i målen för undervisningen. Färdigheter i självvärdering och att ge och ta emot kamratrespons ska utvecklas som en del av den formativa bedömningen. I bedömningen av lärande och kunnande ska elevens framsteg i att utveckla färdigheter i att skapa, betrakta och tolka bilder iakttas. För framsteg i studierna är det centralt att i varje årskurs utveckla och bedöma elevens kunnande i alla undervisningens målområden.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i bildkonst genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Bedömningen av elevens arbete ingår i läsårsbedömningen i bildkonst i årskurserna 3–6 och det verbala omdöme eller siffervitsord som ska bildas. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i bildkonst som fastställts i grunderna för läroplanen. Eleven har uppnått målen i bildkonst som fastställts i grunderna för läroplanen för årskurserna 3–6 för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för bildkonst och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. I beskrivningarna av kunskapskraven omfattar beskrivningen av de högre vitsorden även kunnandet för de lägre vitsorden.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 sporra eleven att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen och genom att använda olika bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan iaktta något särdrag i bilder, visuell kultur och omgivningen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen. Eleven använder redskap och metoder för bilduttryck som hjälp för iakttagelserna.

Föremål för bedömningen

Förmåga att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven gör under handledning iakttagelser genom att pröva något visuellt verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven gör iakttagelser genom att pröva något visuellt verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra iakttagelser med olika sinnen och genom att använda olika visuella verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan göra mångsidiga iakttagelser av konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen och genom att använda visuella verktyg på ett ändamålsenligt sätt.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i böcker och tidningar, virtuella bilder, bilder i medier eller andra bilder som eleven kommit i kontakt med
- bildens möjligheter att uttrycka olika känslor och händelser
- bildernas betydelse och ursprung
- utgående från iakttagelser och reflektioner av sin egen bildkultur utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier

- iaktta och undersöka fenomen som är representerade i omgivningen t.ex. reklam, skyltar, ordbilder
- diskutera bilder och annan konst samt bekanta sig med begrepp om innehåll (vad)
- utveckla det visuella tänkandet genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner
- utgående från iakttagelser och reflektioner av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker och sätt att uttrycka sig
- allmänt känd finsk konst; tavlor, skulpturer, mönster, byggnader
- konstverk och bilder används som källa för inspiration och som underlag för analys och diskussion
- iakttagande av motiv och uttryckssätt
- några kulturers sätt att utrycka sig
- utgående från iakttagelser och reflektioner av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande
- Exempel på centrala tekniker, material och teman:
  - teckning och målning
  - modellering, konstruktion och gjutning
  - bildframställning; motiv, bakgrund, horisont, proportion, färgcirkeln
  - grafik; enkelt djuptryck (t.ex.pressprint)
  - fotografering och rörliga bilder
  - bild och text

M3 inspirera eleven att uttrycka sina iakttagelser och tankar genom bild och genom andra uttryckssätt

Lokal precisering:

- Eleven kan använda sina iakttagelser som inspiration och hen har egna idéer.
- Eleven kan använda idéer och fantasi i sitt eget skapande.
- Eleven har utvecklat sin personliga uttrycksförmåga.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig uttrycka sina iakttagelser och tankar i bild. Eleven övar på att även använda annan information än sådan som baserar sig på synsinnet när hen uttrycker sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka sina iakttagelser och tankar visuellt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uttrycker under handledning sina iakttagelser och tankar med redskap och metoder för uttryck i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker sina iakttagelser och tankar med redskap och metoder för uttryck i bild. Eleven använder också något annat sätt att producera information i sitt uttryck i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan uttrycka sina iakttagelser och tankar genom att mångsidigt använda redskap och metoder för uttryck i bild. Eleven använder också andra sätt att producera information i sitt uttryck i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan fördjupa uttrycket av sina iakttagelser och tankar med redskap och metoder för uttryck i bild. Eleven använder målmedvetet andra sätt att producera information i sitt uttryck i bild.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i böcker och tidningar, virtuella bilder, bilder i medier eller andra bilder som eleven kommit i kontakt med
- bildens möjligheter att uttrycka olika känslor och händelser
- bildernas betydelse och ursprung
- utgående från iakttagelser och reflektioner av sin egen bildkultur utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- iaktta och undersöka fenomen som är representerade i omgivningen t.ex. reklam, skyltar, ordbilder
- diskutera bilder och annan konst samt bekanta sig med begrepp om innehåll (vad)

- utveckla det visuella tänkandet genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner
- utgående från iakttagelser och reflektioner av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker och sätt att uttrycka sig
- allmänt känd finsk konst; tavlor, skulpturer, mönster, byggnader
- konstverk och bilder används som källa för inspiration och som underlag för analys och diskussion
- iakttagande av motiv och uttryckssätt
- några kulturers sätt att utrycka sig
- utgående från iakttagelser och reflektioner av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande
- Exempel på centrala tekniker, material och teman:
  - teckning och målning
  - modellering, konstruktion och gjutning
  - bildframställning; motiv, bakgrund, horisont, proportion, färgcirkeln
  - grafik; enkelt djuptryck (t.ex.pressprint)
  - fotografering och rörliga bilder
  - bild och text

M4 handleda eleven att mångsidigt använda olika material, tekniker och uttryckssätt och att öva sin förmåga att skapa bilder

Lokal precisering:

- Eleverna kan använda vanliga redskap för teckning och målning.
- Eleven kan tillämpa enkla tekniker inom teckning och målning.
- Eleven känner några nya uttryckssätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med olika redskap och metoder för att uttrycka sig i bilder samt lär sig använda dem på ett mångsidigt sätt. Eleven lär sig att öva och utveckla sina färdigheter i att skapa bilder på ett långsiktigt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda redskap och metoder för uttryck i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning på att använda något material eller någon teknik när hen skapar bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar och övar på att använda olika redskap och metoder för att uttrycka sig i bild. Hen använder några av dem när hen skapar bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda olika material, tekniker och uttryckssätt för att uttrycka sig i bild. Hen utvecklar sina färdigheter i att skapa bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tillämpa olika material, tekniker och uttryckssätt på ett ändamålsenligt sätt för att skapa bilder. Hen övar sina färdigheter i att skapa bilder, huvudsakligen målmedvetet.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i böcker och tidningar, virtuella bilder, bilder i medier eller andra bilder som eleven kommit i kontakt med
- bildens möjligheter att uttrycka olika känslor och händelser
- bildernas betydelse och ursprung
- utgående från iakttagelser och reflektioner av sin egen bildkultur utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- iaktta och undersöka fenomen som är representerade i omgivningen t.ex. reklam, skyltar, ordbilder
- diskutera bilder och annan konst samt bekanta sig med begrepp om innehåll (vad)
- utveckla det visuella tänkandet genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner
- utgående från iakttagelser och reflektioner av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker och sätt att uttrycka sig
- allmänt känd finsk konst; tavlor, skulpturer, mönster, byggnader
- konstverk och bilder används som källa för inspiration och som underlag för analys och diskussion
- iakttagande av motiv och uttryckssätt
- några kulturers sätt att utrycka sig
- utgående från iakttagelser och reflektioner av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande
- Exempel på centrala tekniker, material och teman:
  - teckning och målning
  - modellering, konstruktion och gjutning
  - bildframställning; motiv, bakgrund, horisont, proportion, färgcirkeln
  - grafik; enkelt djuptryck (t.ex.pressprint)
  - fotografering och rörliga bilder
  - bild och text

M5 handleda eleven att målinriktat utveckla sina visuella färdigheter självständigt och tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven vet målet med uppgiften och hen kan planera och påbörja ett skapande arbete.
- Eleven kan planera, förverkliga och slutföra uppgiften.
- Eleven har deltagit i par och grupparbeten och kan i viss mån ta ansvar för det gemensamma arbetet.
- Eleven kan ta hand om vanliga redskap på rätt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att målmedvetet utveckla sitt visuella uttryck självständigt och i samarbete.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sina visuella färdigheter självständigt och i samarbete

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar under handledning på att arbeta utifrån en egen eller en gemensam plan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att självständigt eller i samarbete med andra ställa upp mål. Eleven utvecklar enskilda färdigheter för uttryck i bild i riktning mot målen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ställa upp mål självständigt och tillsammans med andra. Eleven utvecklar sina färdigheter i att uttrycka sig i bild huvudsakligen i enlighet med målen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan konsekvent ställa upp mål för visuellt arbete självständigt och tillsammans med andra. Eleven utvecklar sina färdigheter i att uttrycka sig i bild i enlighet med målen.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i böcker och tidningar, virtuella bilder, bilder i medier eller andra bilder som eleven kommit i kontakt med
- bildens möjligheter att uttrycka olika känslor och händelser
- bildernas betydelse och ursprung
- utgående från iakttagelser och reflektioner av sin egen bildkultur utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- iaktta och undersöka fenomen som är representerade i omgivningen t.ex. reklam, skyltar, ordbilder
- diskutera bilder och annan konst samt bekanta sig med begrepp om innehåll (vad)
- utveckla det visuella tänkandet genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner
- utgående från iakttagelser och reflektioner av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker och sätt att uttrycka sig
- allmänt känd finsk konst; tavlor, skulpturer, mönster, byggnader
- konstverk och bilder används som källa för inspiration och som underlag för analys och diskussion
- iakttagande av motiv och uttryckssätt
- några kulturers sätt att utrycka sig
- utgående från iakttagelser och reflektioner av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande
- Exempel på centrala tekniker, material och teman:
  - teckning och målning
  - modellering, konstruktion och gjutning
  - bildframställning; motiv, bakgrund, horisont, proportion, färgcirkeln
  - grafik; enkelt djuptryck (t.ex.pressprint)
  - fotografering och rörliga bilder
  - bild och text

M11 handleda eleven att beakta kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder och vid val av arbetssätt

Lokal precisering:

- Eleven känner till begreppen kulturell mångfald och hållbar utveckling.
- Eleven använder redskap och material på ett ansvarsfullt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven beaktar perspektiv som anknyter till kulturell mångfald och hållbar utveckling när hen uttrycker sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja visuella uttryck när de egna åsikterna presenteras

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven för under handledning fram något perspektiv på kulturell mångfald eller hållbar utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beaktar perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i innehållet i några av sina bilder eller sätt att arbeta.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beaktar perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i innehållet i sina bilder och i sitt sätt att arbeta. Hen berättar om sina åsikter i sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beaktar målmedvetet perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder och innehållet och i sitt sätt att arbeta. Hen motiverar sina åsikter och lösningar.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i böcker och tidningar, virtuella bilder, bilder i medier eller andra bilder som eleven kommit i kontakt med
- bildens möjligheter att uttrycka olika känslor och händelser
- bildernas betydelse och ursprung
- utgående från iakttagelser och reflektioner av sin egen bildkultur utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- iaktta och undersöka fenomen som är representerade i omgivningen t.ex. reklam, skyltar, ordbilder
- diskutera bilder och annan konst samt bekanta sig med begrepp om innehåll (vad)
- utveckla det visuella tänkandet genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner
- utgående från iakttagelser och reflektioner av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker och sätt att uttrycka sig
- allmänt känd finsk konst; tavlor, skulpturer, mönster, byggnader
- konstverk och bilder används som källa för inspiration och som underlag för analys och diskussion
- iakttagande av motiv och uttryckssätt
- några kulturers sätt att utrycka sig
- utgående från iakttagelser och reflektioner av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande
- Exempel på centrala tekniker, material och teman:
  - teckning och målning
  - modellering, konstruktion och gjutning
  - bildframställning; motiv, bakgrund, horisont, proportion, färgcirkeln
  - grafik; enkelt djuptryck (t.ex.pressprint)
  - fotografering och rörliga bilder
  - bild och text

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 sporra eleven att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen och genom att använda olika bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan göra iakttagelser av bilder, visuell konst och omgivningen utgående från olika kriterier.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen. Eleven använder redskap och metoder för bilduttryck som hjälp för iakttagelserna.

Föremål för bedömningen

Förmåga att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven gör under handledning iakttagelser genom att pröva något visuellt verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven gör iakttagelser genom att pröva något visuellt verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra iakttagelser med olika sinnen och genom att använda olika visuella verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan göra mångsidiga iakttagelser av konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen och genom att använda visuella verktyg på ett ändamålsenligt sätt.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- iaktta, undersöka och analysera bilder i elevens vardag
- bildens möjligheter att uttrycka erfarenheter och känslor
- bilders betydelse och ursprung
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar av sin egen bildkultur utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- iaktta och undersöka fenomen som är representerade i omgivningen t.ex. rörliga bilder, serier, design, reklam
- att diskutera bilder och annan konst samt lära sig begrepp om innehåll (vad) och form (hur)
- utveckla det visuella tänkandet genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar om bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten,

olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker och sätt att uttrycka sig genom konst
- motiv och form samt grundläggande element i bildkomposition
- estetiska och emotionella värden och aspekter som berör kulturell mångfald
- iakttagande, tolkning och diskussion kring allmänt känd konst i olika form
- bildens utveckling från stenåldern till nutid.
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar om konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande
- exempel på centrala tekniker, material och teman;
    - teckning och målning
    - moddelering: lera
    - bildframställning; motiv, form, proportion, bildkomposition
    - föreställande och abstrakt konst
    - grafik; högtryck
    - fotografering och rörliga bilder
    - mönster och upprepning
    - origami

M3 inspirera eleven att uttrycka sina iakttagelser och tankar genom bild och genom andra uttryckssätt

Lokal precisering:

- Eleven kan använda sina iakttagelser som inspiration och utvecklar egna idéer.
- Eleverna kan använda sina intryck och tankar i sitt eget skapande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig uttrycka sina iakttagelser och tankar i bild. Eleven övar på att även använda annan information än sådan som baserar sig på synsinnet när hen uttrycker sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka sina iakttagelser och tankar visuellt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uttrycker under handledning sina iakttagelser och tankar med redskap och metoder för uttryck i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker sina iakttagelser och tankar med redskap och metoder för uttryck i bild. Eleven använder också något annat sätt att producera information i sitt uttryck i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan uttrycka sina iakttagelser och tankar genom att mångsidigt använda redskap och metoder för uttryck i bild. Eleven använder också andra sätt att producera information i sitt uttryck i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan fördjupa uttrycket av sina iakttagelser och tankar med redskap och metoder för uttryck i bild. Eleven använder målmedvetet andra sätt att producera information i sitt uttryck i bild.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- iaktta, undersöka och analysera bilder i elevens vardag
- bildens möjligheter att uttrycka erfarenheter och känslor
- bilders betydelse och ursprung
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar av sin egen bildkultur utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- iaktta och undersöka fenomen som är representerade i omgivningen t.ex. rörliga bilder, serier, design, reklam
- att diskutera bilder och annan konst samt lära sig begrepp om innehåll (vad) och form (hur)
- utveckla det visuella tänkandet genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner

- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar om bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker och sätt att uttrycka sig genom konst
- motiv och form samt grundläggande element i bildkomposition
- estetiska och emotionella värden och aspekter som berör kulturell mångfald
- iakttagande, tolkning och diskussion kring allmänt känd konst i olika form
- bildens utveckling från stenåldern till nutid.
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar om konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande
- exempel på centrala tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - moddelering: lera
  - bildframställning; motiv, form, proportion, bildkomposition
  - föreställande och abstrakt konst
  - grafik; högtryck
  - fotografering och rörliga bilder
  - mönster och upprepning
  - origami

M4 handleda eleven att mångsidigt använda olika material, tekniker och uttryckssätt och att öva sin förmåga att skapa bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan använda vanliga redskap och tekniker för att skapa konst.
- Eleven kan självständigt tillämpa vanliga tekniker inom tekning och målning.
- Eleven kan tillämpa några andra uttryckssätt i sitt eget arbete.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med olika redskap och metoder för att uttrycka sig i bilder samt lär sig använda dem på ett mångsidigt sätt. Eleven lär sig att öva och utveckla sina färdigheter i att skapa bilder på ett långsiktigt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda redskap och metoder för uttryck i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning på att använda något material eller någon teknik när hen skapar bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar och övar på att använda olika redskap och metoder för att uttrycka sig i bild. Hen använder några av dem när hen skapar bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda olika material, tekniker och uttryckssätt för att uttrycka sig i bild. Hen utvecklar sina färdigheter i att skapa bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tillämpa olika material, tekniker och uttryckssätt på ett ändamålsenligt sätt för att skapa bilder. Hen övar sina färdigheter i att skapa bilder, huvudsakligen målmedvetet.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- iaktta, undersöka och analysera bilder i elevens vardag
- bildens möjligheter att uttrycka erfarenheter och känslor
- bilders betydelse och ursprung
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar av sin egen bildkultur utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- iaktta och undersöka fenomen som är representerade i omgivningen t.ex. rörliga bilder, serier, design, reklam
- att diskutera bilder och annan konst samt lära sig begrepp om innehåll (vad) och form (hur)
- utveckla det visuella tänkandet genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar om bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker och sätt att uttrycka sig genom konst
- motiv och form samt grundläggande element i bildkomposition
- estetiska och emotionella värden och aspekter som berör kulturell mångfald
- iakttagande, tolkning och diskussion kring allmänt känd konst i olika form
- bildens utveckling från stenåldern till nutid.
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar om konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande
- exempel på centrala tekniker, material och teman;
    - teckning och målning
    - moddelering: lera
    - bildframställning; motiv, form, proportion, bildkomposition
    - föreställande och abstrakt konst
    - grafik; högtryck
    - fotografering och rörliga bilder
    - mönster och upprepning
    - origami

M5 handleda eleven att målinriktat utveckla sina visuella färdigheter självständigt och tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven kan återge målet med uppgiften och ställa upp något individuellt mål för sitt arbete.
- Eleven kan identifiera sina styrkor och svagheter och kan tillsammans med andra fundera över hur den visuella färdigheten kunde utvecklas.
- Eleven kan planera, påbörja och slutföra ett arbete enligt instruktioner.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att målmedvetet utveckla sitt visuella uttryck självständigt och i samarbete.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sina visuella färdigheter självständigt och i samarbete

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar under handledning på att arbeta utifrån en egen eller en gemensam plan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att självständigt eller i samarbete med andra ställa upp mål. Eleven utvecklar enskilda färdigheter för uttryck i bild i riktning mot målen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ställa upp mål självständigt och tillsammans med andra. Eleven utvecklar sina färdigheter i att uttrycka sig i bild huvudsakligen i enlighet med målen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan konsekvent ställa upp mål för visuellt arbete självständigt och tillsammans med andra. Eleven utvecklar sina färdigheter i att uttrycka sig i bild i enlighet med målen.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- iaktta, undersöka och analysera bilder i elevens vardag
- bildens möjligheter att uttrycka erfarenheter och känslor
- bilders betydelse och ursprung
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar av sin egen bildkultur utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- iaktta och undersöka fenomen som är representerade i omgivningen t.ex. rörliga bilder, serier, design, reklam
- att diskutera bilder och annan konst samt lära sig begrepp om innehåll (vad) och form (hur)
- utveckla det visuella tänkandet genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar om bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker och sätt att uttrycka sig genom konst
- motiv och form samt grundläggande element i bildkomposition
- estetiska och emotionella värden och aspekter som berör kulturell mångfald
- iakttagande, tolkning och diskussion kring allmänt känd konst i olika form
- bildens utveckling från stenåldern till nutid.
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar om konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande
- exempel på centrala tekniker, material och teman;
    - teckning och målning
    - moddelering: lera
    - bildframställning; motiv, form, proportion, bildkomposition
    - föreställande och abstrakt konst
    - grafik; högtryck
    - fotografering och rörliga bilder
    - mönster och upprepning
    - origami

M11 handleda eleven att beakta kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder och vid val av arbetssätt

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på kulturell mångfald.
- Eleven väljer och använder redskap och material på ett ansvarsfullt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven beaktar perspektiv som anknyter till kulturell mångfald och hållbar utveckling när hen uttrycker sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja visuella uttryck när de egna åsikterna presenteras

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven för under handledning fram något perspektiv på kulturell mångfald eller hållbar utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beaktar perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i innehållet i några av sina bilder eller sätt att arbeta.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beaktar perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i innehållet i sina bilder och i sitt sätt att arbeta. Hen berättar om sina åsikter i sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beaktar målmedvetet perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder och innehållet och i sitt sätt att arbeta. Hen motiverar sina åsikter och lösningar.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- iaktta, undersöka och analysera bilder i elevens vardag
- bildens möjligheter att uttrycka erfarenheter och känslor
- bilders betydelse och ursprung
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar av sin egen bildkultur utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder, föremål och visuell konst i närmiljön och i medier
- iaktta och undersöka fenomen som är representerade i omgivningen t.ex. rörliga bilder, serier, design, reklam
- att diskutera bilder och annan konst samt lära sig begrepp om innehåll (vad) och form (hur)
- utveckla det visuella tänkandet genom iakttagelser, reflektioner och diskussioner
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar om bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker och sätt att uttrycka sig genom konst
- motiv och form samt grundläggande element i bildkomposition
- estetiska och emotionella värden och aspekter som berör kulturell mångfald
- iakttagande, tolkning och diskussion kring allmänt känd konst i olika form
- bildens utveckling från stenåldern till nutid.
- utgående från iakttagelser, reflektioner och tankar om konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande
- exempel på centrala tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - moddelering: lera
  - bildframställning; motiv, form, proportion, bildkomposition
  - föreställande och abstrakt konst
  - grafik; högtryck
  - fotografering och rörliga bilder
  - mönster och upprepning
  - origami

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 uppmuntra eleven att diskutera sina iakttagelser och tankar och att öva sig att motivera sina åsikter

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika former av konst och olika uttryckssätt.
- Eleven kan beskriva sina tankar och iakttagelser och kan reflektera över andras iakttagelser och tankar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att diskutera sina iakttagelser och tankar med andra. Eleven övar på att motivera sina åsikter självständigt och som medlem i en grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka sina iakttagelser och tankar verbalt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven delar under handledning med sig av någon iakttagelse muntligt eller skriftligt. Eleven övar på att uttrycka sina iakttagelser och tankar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker några av sina iakttagelser och tankar i en gemensam diskussion. Eleven övar på att motivera sina åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven för aktivt fram sina iakttagelser och tankar i gemensamma diskussioner. Eleven kan motivera sina åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i gemensamma diskussioner på eget initiativ och tar hänsyn till andras åsikter. Eleven kan framföra sina åsikter huvudsakligen med tydliga motiveringar.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens möjligheter att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- utgående från elevernas bildkulturer väljs teman eller tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser och intryck av sin egen bildkultur utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- iaktta och undersöka byggda och naturliga miljöer samt medier
- diskutera bilder och konst samt befästa begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)

- utveckla det visuella tänkandet genom mångsidiga iakttagelse, reflektion och diskussioner
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- konstens olika uttryckssätt och värden (estetiska, emotionella och etiska)
- olika konstnärer och riktningar i den finländska konsten, arkitekturen och desigen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten introduceras
- tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska faktorer påverkar bilder
- rummets proportioner och möjligheterna att uttrycka rörelse och rymd i egna bilder
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - layout och bildbehandling
  - bildframställning; brutna färger, rummets proportioner, människans proportioner
  - konstruktion; installation, relief, konstruktion
  - fotografering, animation och rörliga bilder
  - kol
  - grafik; högtryck

M4 handleda eleven att mångsidigt använda olika material, tekniker och uttryckssätt och att öva sin förmåga att skapa bilder

Lokal precisering:

- Eleven känner till vanliga redskap och tekniker och deras egenskaper och kan i någon mån självständigt använda dem i sitt eget arbete.
- Eleven kan tillämpa varierande uttrycksätt i sitt eget arbete.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med olika redskap och metoder för att uttrycka sig i bilder samt lär sig använda dem på ett mångsidigt sätt. Eleven lär sig att öva och utveckla sina färdigheter i att skapa bilder på ett långsiktigt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda redskap och metoder för uttryck i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning på att använda något material eller någon teknik när hen skapar bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar och övar på att använda olika redskap och metoder för att uttrycka sig i bild. Hen använder några av dem när hen skapar bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda olika material, tekniker och uttryckssätt för att uttrycka sig i bild. Hen utvecklar sina färdigheter i att skapa bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tillämpa olika material, tekniker och uttryckssätt på ett ändamålsenligt sätt för att skapa bilder. Hen övar sina färdigheter i att skapa bilder, huvudsakligen målmedvetet.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens möjligheter att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- utgående från elevernas bildkulturer väljs teman eller tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser och intryck av sin egen bildkultur utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- iaktta och undersöka byggda och naturliga miljöer samt medier
- diskutera bilder och konst samt befästa begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)

- utveckla det visuella tänkandet genom mångsidiga iakttagelse, reflektion och diskussioner
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- konstens olika uttryckssätt och värden (estetiska, emotionella och etiska)
- olika konstnärer och riktningar i den finländska konsten, arkitekturen och desigen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten introduceras
- tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska faktorer påverkar bilder
- rummets proportioner och möjligheterna att uttrycka rörelse och rymd i egna bilder
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - layout och bildbehandling
  - bildframställning; brutna färger, rummets proportioner, människans proportioner
  - konstruktion; installation, relief, konstruktion
  - fotografering, animation och rörliga bilder
  - kol
  - grafik; högtryck

M5 handleda eleven att målinriktat utveckla sina visuella färdigheter självständigt och tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp mål för sitt arbete och diskutera olika målsättningar med andra.
- Eleven kan identifiera sina styrkor och svagheter samt utnyttja dem i sitt arbete.
- Eleven kan arbeta individuellt och i grupp på ett för arbetet lämpligt sätt.
- Eleven kan nästan självständigt ta hand om redskap och material på ett ändamålsenligt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att målmedvetet utveckla sitt visuella uttryck självständigt och i samarbete.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sina visuella färdigheter självständigt och i samarbete

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar under handledning på att arbeta utifrån en egen eller en gemensam plan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att självständigt eller i samarbete med andra ställa upp mål. Eleven utvecklar enskilda färdigheter för uttryck i bild i riktning mot målen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ställa upp mål självständigt och tillsammans med andra. Eleven utvecklar sina färdigheter i att uttrycka sig i bild huvudsakligen i enlighet med målen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan konsekvent ställa upp mål för visuellt arbete självständigt och tillsammans med andra. Eleven utvecklar sina färdigheter i att uttrycka sig i bild i enlighet med målen.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens möjligheter att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- utgående från elevernas bildkulturer väljs teman eller tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser och intryck av sin egen bildkultur utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- iaktta och undersöka byggda och naturliga miljöer samt medier
- diskutera bilder och konst samt befästa begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)

- utveckla det visuella tänkandet genom mångsidiga iakttagelse, reflektion och diskussioner
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- konstens olika uttryckssätt och värden (estetiska, emotionella och etiska)
- olika konstnärer och riktningar i den finländska konsten, arkitekturen och desigen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten introduceras
- tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska faktorer påverkar bilder
- rummets proportioner och möjligheterna att uttrycka rörelse och rymd i egna bilder
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - layout och bildbehandling
  - bildframställning; brutna färger, rummets proportioner, människans proportioner
  - konstruktion; installation, relief, konstruktion
  - fotografering, animation och rörliga bilder
  - kol
  - grafik; högtryck

M6 handleda eleven att bekanta sig med olika former av visuell kommunikation och att använda olika visuella uttryckssätt för att påverka i sina bilder

Lokal precisering:

- Eleven skapar olika bilder och annan konst, även digitalt, i olika syfte och med olika innehåll.
- Eleven känner till olika uttryckssätt och kan tillämpa dem i sitt eget arbete.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda visuella uttryckssätt för att påverka med hjälp av sina bilder.

Föremål för bedömningen

Förmåga att påverka och delta med hjälp av bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning något sätt att uttrycka sig för att påverka med hjälp av sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på och använder några sätt att uttrycka sig för att påverka när hen uttrycker sina åsikter med hjälp av sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda sätt att uttrycka sig för att påverka när hen uttrycker sina åsikter med hjälp av sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan målmedvetet använda olika sätt att uttrycka sig för att påverka med hjälp av sina bilder. Hen uttrycker sina åsikter i sina bilder och deltar i diskussion med hjälp av dem.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens möjligheter att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- utgående från elevernas bildkulturer väljs teman eller tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser och intryck av sin egen bildkultur utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- iaktta och undersöka byggda och naturliga miljöer samt medier
- diskutera bilder och konst samt befästa begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)

- utveckla det visuella tänkandet genom mångsidiga iakttagelse, reflektion och diskussioner
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- konstens olika uttryckssätt och värden (estetiska, emotionella och etiska)
- olika konstnärer och riktningar i den finländska konsten, arkitekturen och desigen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten introduceras
- tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska faktorer påverkar bilder
- rummets proportioner och möjligheterna att uttrycka rörelse och rymd i egna bilder
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - layout och bildbehandling
  - bildframställning; brutna färger, rummets proportioner, människans proportioner
  - konstruktion; installation, relief, konstruktion
  - fotografering, animation och rörliga bilder
  - kol
  - grafik; högtryck

M7 handleda eleven att iaktta bilder ur olika perspektiv och i olika sammanhang och att fundera över förhållandet mellan fakta och fiktion

Lokal precisering:

- Eleven kan urskilja motivet i bilder och hur bilderna är gjorda.
- Eleven kan iaktta hur motivet och formen påverkar tolkningen av bilder.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven iakttar på ett mångsidigt sätt olika bilder. Eleven lär sig att fundera över förhållandet mellan fakta och fiktion.

Föremål för bedömningen

Föremål för bedömningen i läroämnet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven iakttar bilder under handledning och funderar över förhållandet mellan fakta och fiktion i någon bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven iakttar olika bilder och beaktar under handledning deras utgångspunkter och samband. Hen uttrycker sin syn på förhållandet mellan fakta och fiktion i några bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan iaktta hur innehållet, formen och sammanhanget påverkar tolkningen av olika bilder. Hen redogör för förhållandet mellan fakta och fiktion i olika bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan på ett mångsidigt sätt iaktta hur innehållet, formen och sammanhanget påverkar tolkningen av olika bilder. Hen redogör för förhållandet mellan fakta och fiktion i olika bilder och motiverar sina åsikter.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens möjligheter att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- utgående från elevernas bildkulturer väljs teman eller tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser och intryck av sin egen bildkultur utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form

- iaktta och undersöka byggda och naturliga miljöer samt medier
- diskutera bilder och konst samt befästa begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)
- utveckla det visuella tänkandet genom mångsidiga iakttagelse, reflektion och diskussioner
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- konstens olika uttryckssätt och värden (estetiska, emotionella och etiska)
- olika konstnärer och riktningar i den finländska konsten, arkitekturen och desigen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten introduceras
- tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska faktorer påverkar bilder
- rummets proportioner och möjligheterna att uttrycka rörelse och rymd i egna bilder
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - layout och bildbehandling
  - bildframställning; brutna färger, rummets proportioner, människans proportioner
  - konstruktion; installation, relief, konstruktion
  - fotografering, animation och rörliga bilder
  - kol
  - grafik; högtryck

M9 uppmuntra eleven att använda olika uttryckssätt från olika tider och kulturer i sina bilder

Lokal precisering:

- Eleven känner till några uttryckssätt från olika tider och kulturer.
- Eleven kan utnyttja olika uttryckssätt i sina bilder.
- Eleven känner igen några finska konstverk och konstnärer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med kulturella sätt att uttrycka sig i bilder. Eleven lär sig att använda dem när hen uttrycker sig i bilder.

Föremål för bedömningen

Kunskap om och förmåga att använda kulturella sätt att uttrycka sig i bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven bekantar sig med och prövar under handledning något kulturellt sätt att uttrycka sig i bild när hen skapar bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar några kulturella sätt att uttrycka sig i sina bilder och när hen gör tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder olika kulturella sätt att uttrycka sig i sina bilder och när hen gör tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tillämpa kulturella sätt att uttrycka sig i sina bilder och när hen gör tolkningar.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens möjligheter att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- utgående från elevernas bildkulturer väljs teman eller tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser och intryck av sin egen bildkultur utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- iaktta och undersöka byggda och naturliga miljöer samt medier
- diskutera bilder och konst samt befästa begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)
- utveckla det visuella tänkandet genom mångsidiga iakttagelse, reflektion och diskussioner
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- konstens olika uttryckssätt och värden (estetiska, emotionella och etiska)
- olika konstnärer och riktningar i den finländska konsten, arkitekturen och desigen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten introduceras
- tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska faktorer påverkar bilder
- rummets proportioner och möjligheterna att uttrycka rörelse och rymd i egna bilder
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman;
    - teckning och målning
    - layout och bildbehandling
    - bildframställning; brutna färger, rummets proportioner, människans proportioner
    - konstruktion; installation, relief, konstruktion
    - fotografering, animation och rörliga bilder
    - kol
    - grafik; högtryck

M11 handleda eleven att beakta kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder och vid val av arbetssätt

Lokal precisering:

- Eleven kan i någon mån i sina bilder beakta aspekter som hör samman med kulturell mångfald
- Eleven väljer och använder redskap och material på ett ansvarsfullt sätt i alla skeden av skapandeprocessen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven beaktar perspektiv som anknyter till kulturell mångfald och hållbar utveckling när hen uttrycker sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja visuella uttryck när de egna åsikterna presenteras

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven för under handledning fram något perspektiv på kulturell mångfald eller hållbar utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beaktar perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i innehållet i några av sina bilder eller sätt att arbeta.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beaktar perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i innehållet i sina bilder och i sitt sätt att arbeta. Hen berättar om sina åsikter i sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beaktar målmedvetet perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder och innehållet och i sitt sätt att arbeta. Hen motiverar sina åsikter och lösningar.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens möjligheter att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- utgående från elevernas bildkulturer väljs teman eller tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- utgående från iakttagelser och intryck av sin egen bildkultur utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- iaktta och undersöka byggda och naturliga miljöer samt medier
- diskutera bilder och konst samt befästa begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)

- utveckla det visuella tänkandet genom mångsidiga iakttagelse, reflektion och diskussioner
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven varierande idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- konstens olika uttryckssätt och värden (estetiska, emotionella och etiska)
- olika konstnärer och riktningar i den finländska konsten, arkitekturen och desigen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten introduceras
- tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska faktorer påverkar bilder
- rummets proportioner och möjligheterna att uttrycka rörelse och rymd i egna bilder
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utvecklar eleven idéer för sitt eget bildskapande.
- exempel på tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - layout och bildbehandling
  - bildframställning; brutna färger, rummets proportioner, människans proportioner
  - konstruktion; installation, relief, konstruktion
  - fotografering, animation och rörliga bilder
  - kol
  - grafik; högtryck

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M4 handleda eleven att mångsidigt använda olika material, tekniker och uttryckssätt och att öva sin förmåga att skapa bilder

Lokal precisering:

- Eleven känner till vanliga redskap och tekniker och deras egenskaper och kan använda dem på ett ändamålsenligt sätt i sitt arbete.
- Eleven kan använda varierande uttryckssätt även i digital form.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med olika redskap och metoder för att uttrycka sig i bilder samt lär sig använda dem på ett mångsidigt sätt. Eleven lär sig att öva och utveckla sina färdigheter i att skapa bilder på ett långsiktigt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda redskap och metoder för uttryck i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning på att använda något material eller någon teknik när hen skapar bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar och övar på att använda olika redskap och metoder för att uttrycka sig i bild. Hen använder några av dem när hen skapar bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda olika material, tekniker och uttryckssätt för att uttrycka sig i bild. Hen utvecklar sina färdigheter i att skapa bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tillämpa olika material, tekniker och uttryckssätt på ett ändamålsenligt sätt för att skapa bilder. Hen övar sina färdigheter i att skapa bilder, huvudsakligen målmedvetet.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens olika uttrycksmöjligheter
- teman och tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- den egna bildkulturen som grund för bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- aktuella bilder och visuella fenomen i omgivingen
- samtidskonst och olika uttryckssätt i den

- diskutera olika uttrycksätt och använda begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)
- bildernas möjlighet att skapa olika fenomen, tankar och värderingar
- utveckla det visuella tänkandet genom kontinuerlig iakttagelse, relfektion och diskussion
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven kreativa och mångsidiga idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- uttryckssätt och värden i konst
- konstens möjlighet att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- olika konstnärer och riktningar i den europeiska bildkonsten, arkitekturen och den visuella kulturen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten och arkitekturen
- iaktta och tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska och kulturella faktorer påverkar bilder
- besök till någon konstutställning eller konstnärsateljé
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utveckla kreativa och mångsidiga idéer för det egna bildskapandet
- exempel på tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - blyertspenna
  - bildframställning; färglära, proportioner, perspektiv, bildstorlek, stilar i bildkonsten
  - konstruktion; installation, arkitektur, lera
  - serier
  - grafik; djuptryck
  - digitala uttryckssätt

M5 handleda eleven att målinriktat utveckla sina visuella färdigheter självständigt och tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven ställer upp mål för sitt arbete och sina framsteg.
- Eleven kan i någon mån självständigt identifiera sina styrkor och utvecklingsbehov samt använda det som stöd för att utveckla sina visuella färdigheter.
- Eleven kan målmedvetet arbeta individuellt och i grupp.
- Eleven tar hand om sina redskap och sitt material på ett för arbetet ändamålsenligt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att målmedvetet utveckla sitt visuella uttryck självständigt och i samarbete.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sina visuella färdigheter självständigt och i samarbete

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar under handledning på att arbeta utifrån en egen eller en gemensam plan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att självständigt eller i samarbete med andra ställa upp mål. Eleven utvecklar enskilda färdigheter för uttryck i bild i riktning mot målen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ställa upp mål självständigt och tillsammans med andra. Eleven utvecklar sina färdigheter i att uttrycka sig i bild huvudsakligen i enlighet med målen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan konsekvent ställa upp mål för visuellt arbete självständigt och tillsammans med andra. Eleven utvecklar sina färdigheter i att uttrycka sig i bild i enlighet med målen.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens olika uttrycksmöjligheter
- teman och tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- den egna bildkulturen som grund för bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- aktuella bilder och visuella fenomen i omgivingen
- samtidskonst och olika uttryckssätt i den
- diskutera olika uttrycksätt och använda begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)
- bildernas möjlighet att skapa olika fenomen, tankar och värderingar
- utveckla det visuella tänkandet genom kontinuerlig iakttagelse, relfektion och diskussion

- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven kreativa och mångsidiga idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- uttryckssätt och värden i konst
- konstens möjlighet att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- olika konstnärer och riktningar i den europeiska bildkonsten, arkitekturen och den visuella kulturen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten och arkitekturen
- iaktta och tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska och kulturella faktorer påverkar bilder
- besök till någon konstutställning eller konstnärsateljé
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utveckla kreativa och mångsidiga idéer för det egna bildskapandet
- exempel på tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - blyertspenna
  - bildframställning; färglära, proportioner, perspektiv, bildstorlek, stilar i bildkonsten
  - konstruktion; installation, arkitektur, lera
  - serier
  - grafik; djuptryck
  - digitala uttryckssätt

M8 handleda eleven att granska konst och annan visuell kultur ur verkets, konstnärens och betraktarens perspektiv och att reflektera över hur historiska och kulturella faktorer påverkar bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan tolka och diskutera bilder utgående från verkets, konstnärens och betraktarens synvinkel.
- Eleven kan diskutera över hur historiska och kulturella faktorer påverkar bilder och konst.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven granskar den visuella kulturens betydelse ur olika perspektiv. Eleven lär sig att använda metoder för att tolka bilder.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda metoder för att tolka bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning någon metod för att tolka bilder när hen studerar bildkonst eller annan visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar och övar på metoder för att tolka bilder. Hen använder under handledning någon metod för tolkning av bilder när hen studerar bildkonst eller annan visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda olika metoder för att tolka bilder. Eleven berättar om bilder ur verkets, upphovsmannens och åskådarens perspektiv. Hen använder sina tolkningar när hen diskuterar bilderna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan målmedvetet använda metoder för att tolka bilder när hen tolkar bilder ur verkets, upphovsmannens och åskådarens perspektiv. Hen använder sina tolkningar för att motivera sina åsikter när hen diskuterar bilderna.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens olika uttrycksmöjligheter
- teman och tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- den egna bildkulturen som grund för bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- aktuella bilder och visuella fenomen i omgivingen
- samtidskonst och olika uttryckssätt i den
- diskutera olika uttrycksätt och använda begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)
- bildernas möjlighet att skapa olika fenomen, tankar och värderingar

- utveckla det visuella tänkandet genom kontinuerlig iakttagelse, relfektion och diskussion
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven kreativa och mångsidiga idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- uttryckssätt och värden i konst
- konstens möjlighet att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- olika konstnärer och riktningar i den europeiska bildkonsten, arkitekturen och den visuella kulturen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten och arkitekturen
- iaktta och tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska och kulturella faktorer påverkar bilder
- besök till någon konstutställning eller konstnärsateljé
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utveckla kreativa och mångsidiga idéer för det egna bildskapandet
- exempel på tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - blyertspenna
  - bildframställning; färglära, proportioner, perspektiv, bildstorlek, stilar i bildkonsten
  - konstruktion; installation, arkitektur, lera
  - serier
  - grafik; djuptryck
  - digitala uttryckssätt

M9 uppmuntra eleven att använda olika uttryckssätt från olika tider och kulturer i sina bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan individuellt eller i grupp känna igen uttryckssätt från olika tider och kulturer.
- Eleven kan använda sig av olika visuella uttryckssätt då hen gör bilder.
- Eleven känner igen några kända internationella konstnärer och deras konstverk.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med kulturella sätt att uttrycka sig i bilder. Eleven lär sig att använda dem när hen uttrycker sig i bilder.

Föremål för bedömningen

Kunskap om och förmåga att använda kulturella sätt att uttrycka sig i bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven bekantar sig med och prövar under handledning något kulturellt sätt att uttrycka sig i bild när hen skapar bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar några kulturella sätt att uttrycka sig i sina bilder och när hen gör tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder olika kulturella sätt att uttrycka sig i sina bilder och när hen gör tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tillämpa kulturella sätt att uttrycka sig i sina bilder och när hen gör tolkningar.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens olika uttrycksmöjligheter
- teman och tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- den egna bildkulturen som grund för bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- aktuella bilder och visuella fenomen i omgivingen
- samtidskonst och olika uttryckssätt i den
- diskutera olika uttrycksätt och använda begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)
- bildernas möjlighet att skapa olika fenomen, tankar och värderingar
- utveckla det visuella tänkandet genom kontinuerlig iakttagelse, relfektion och diskussion
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven kreativa och mångsidiga idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- uttryckssätt och värden i konst
- konstens möjlighet att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- olika konstnärer och riktningar i den europeiska bildkonsten, arkitekturen och den visuella kulturen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten och arkitekturen
- iaktta och tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska och kulturella faktorer påverkar bilder
- besök till någon konstutställning eller konstnärsateljé
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utveckla kreativa och mångsidiga idéer för det egna bildskapandet
- exempel på tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - blyertspenna
  - bildframställning; färglära, proportioner, perspektiv, bildstorlek, stilar i bildkonsten
  - konstruktion; installation, arkitektur, lera
  - serier
  - grafik; djuptryck
  - digitala uttryckssätt

M10 handleda eleven att diskutera värderingar som finns i konsten, omgivningen och i den visuella kulturen

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sin åsikt om estetiska, etiska och ekologiska värden i konst, omgivningen och den visuella kulturen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven övar på att framföra sina egna åsikter om visuell kultur och lär sig att diskutera de värderingar som uttrycks i den.

Föremål för bedömningen

Förmåga att granska och diskutera värderingar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar under handledning på att granska och diskutera värderingar som uttrycks i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker och diskuterar några av sina åsikter om värderingar som uttrycks i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker aktivt sina åsikter om värderingar som uttrycks i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ställning till diskussioner om värderingar i visuell kultur och motiverar sina åsikter.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens olika uttrycksmöjligheter
- teman och tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- den egna bildkulturen som grund för bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- aktuella bilder och visuella fenomen i omgivingen
- samtidskonst och olika uttryckssätt i den
- diskutera olika uttrycksätt och använda begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)
- bildernas möjlighet att skapa olika fenomen, tankar och värderingar
- utveckla det visuella tänkandet genom kontinuerlig iakttagelse, relfektion och diskussion
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven kreativa och mångsidiga idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- uttryckssätt och värden i konst
- konstens möjlighet att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- olika konstnärer och riktningar i den europeiska bildkonsten, arkitekturen och den visuella kulturen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten och arkitekturen
- iaktta och tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska och kulturella faktorer påverkar bilder
- besök till någon konstutställning eller konstnärsateljé
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utveckla kreativa och mångsidiga idéer för det egna bildskapandet
- exempel på tekniker, material och teman;
  - teckning och målning
  - blyertspenna
  - bildframställning; färglära, proportioner, perspektiv, bildstorlek, stilar i bildkonsten
  - konstruktion; installation, arkitektur, lera
  - serier
  - grafik; djuptryck
  - digitala uttryckssätt

M11 handleda eleven att beakta kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder och vid val av arbetssätt

Lokal precisering:

- Eleven beaktar aspekter som hör samman med kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder.
- Eleven beaktar måttlighet och ansvarsfull användning av redskap och material i alla skeden av skapandeprocessen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven beaktar perspektiv som anknyter till kulturell mångfald och hållbar utveckling när hen uttrycker sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja visuella uttryck när de egna åsikterna presenteras

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven för under handledning fram något perspektiv på kulturell mångfald eller hållbar utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beaktar perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i innehållet i några av sina bilder eller sätt att arbeta.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beaktar perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i innehållet i sina bilder och i sitt sätt att arbeta. Hen berättar om sina åsikter i sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beaktar målmedvetet perspektiv på kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder och innehållet och i sitt sätt att arbeta. Hen motiverar sina åsikter och lösningar.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Elevernas bildkulturer utforskas i förhållande till andra bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt vid bildskapandet. I undervisningen behandlas de egna bildkulturernas betydelse för elevernas engagemang i olika gemenskaper, omgivningar och samband.

Lokal precisering:

- bilder i olika form och i olika medier
- bildens olika uttrycksmöjligheter
- teman och tekniker som främjar elevernas eget bildskapande
- bildernas ursprung, betydelse, form och motiv
- källkritik och upphovsrätt
- den egna bildkulturen som grund för bildskapandet

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet i undervisningen utgörs av olika miljöer, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och ur medier. Innehållet ska också omfatta bilder och visuella fenomen som skapats av olika grupper och gemenskaper som strävar efter att förnya etablerade bildkulturer. Bildkulturer från omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas elevernas allt större livsrum och mediernas betydelse i samhället.

Lokal precisering:

- bilder och annan visuell konst väljs så att den utvecklar och berikar elevens kännedom om konst i olika form
- aktuella bilder och visuella fenomen i omgivingen
- samtidskonst och olika uttryckssätt i den
- diskutera olika uttrycksätt och använda begrepp om innehåll (vad), form (hur) och kontext (när och varför)
- bildernas möjlighet att skapa olika fenomen, tankar och värderingar
- utveckla det visuella tänkandet genom kontinuerlig iakttagelse, relfektion och diskussion
- utgående från iakttagelser och intryck av bildkulturer i omgivningen utvecklar eleven kreativa och mångsidiga idéer för sitt eget bildskapande

I3 Konstens olika världar

Innehållet i undervisningen omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika tekniker som är karakteristiska inom konsten, olika konstarter och olika uppfattningar om konst. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas kulturidentitetens betydelse för att skapa och ta emot konst.

Lokal precisering:

- olika tekniker, redskap, material och uttrycksmetoder
- uttryckssätt och värden i konst
- konstens möjlighet att uttrycka känslor, erfarenheter och upplevelser
- olika konstnärer och riktningar i den europeiska bildkonsten, arkitekturen och den visuella kulturen under olika tidsepoker
- olika riktningar inom konsten och arkitekturen
- iaktta och tolka verks, konstnärers och betraktares perspektiv samt reflektera över hur historiska och kulturella faktorer påverkar bilder
- besök till någon konstutställning eller konstnärsateljé
- utgående från iakttagelser och intryck av konstens olika världar utveckla kreativa och mångsidiga idéer för det egna bildskapandet
- exempel på tekniker, material och teman;
    - teckning och målning
    - blyertspenna
    - bildframställning; färglära, proportioner, perspektiv, bildstorlek, stilar i bildkonsten
    - konstruktion; installation, arkitektur, lera
    - serier
    - grafik; djuptryck
    - digitala uttryckssätt

Gymnastik

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i gymnastikundervisningen är att påverka elevernas välbefinnande genom att stödja den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan och en positiv inställning till den egna kroppen. Det är viktigt att de enskilda lektionerna i gymnastik ger eleverna positiva upplevelser och stödjer en aktiv livsstil. I gymnastiken betonas kroppsuppfattning, fysisk aktivitet och samarbete. Gymnastiken ska bidra till att främja jämlikhet, jämställdhet och gemenskap samt stödja kulturell mångfald. Undervisningen ska vara trygg och utgå från de möjligheter som olika årstider och de lokala förhållandena erbjuder. Skolans lokaler, idrottsplatser i närmiljön och naturen ska utnyttjas mångsidigt i undervisningen. Eleverna ska handledas att främja ett tryggt och etiskt hållbart arbetssätt och inlärningsklimat.

I gymnastiken får eleverna lära sig att röra på sig och samtidigt utvecklas de genom att röra på sig. Att lära sig att röra på sig innebär fysisk aktivitet enligt elevernas ålder och utvecklingsnivå, träning av motoriska basfärdigheter och fysiska egenskaper. Eleverna ska få kunskaper och färdigheter för olika slags gymnastiksituationer. Att utvecklas genom att röra på sig innebär att man lär sig att respektera andra, att vara ansvarsfull, att utveckla sig själv långsiktigt, att identifiera och reglera känslor samt att utveckla en positiv självbild. Gymnastiken ska ge eleverna möjlighet att känna glädje, uttrycka sig med kroppen, delta, vara social, koppla av, tävla och kämpa på ett lekfullt sätt och att hjälpa andra. Eleverna ska också få beredskap att främja sin hälsa.

Läroämnets uppdrag i årskurs 3-6

"Vi rör på oss och tränar våra färdigheter tillsammans."

I årskurserna 3–6 *ligger tyngdpunkten i undervisningen på att befästa och bredda de grundläggande motoriska färdigheterna samt stärka de sociala färdigheterna. En mångsidig undervisning som präglas av samspel och kommunikation stödjer lärandet, elevernas välbefinnande, deras utveckling mot självständighet och delaktighet samt ger beredskap för en aktiv livsstil. Eleverna deltar enligt sin utvecklingsnivå i att planera och genomföra aktiviteter på ett ansvarsfullt sätt.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i gymnastik i årskurs 3–6

Gymnastikens uppdrag och mål genomförs genom trygg och mångsidig undervisning i olika lärmiljöer inomhus och utomhus med betoning på elevernas delaktighet. I gymnastikundervisningen beaktas på ett ändamålsenligt sätt årstiderna, de lokala förhållandena samt de möjligheter som skolan och omgivningen erbjuder. I undervisningen betonas arbetssätt som främjar fysisk aktivitet och gemenskap och ger möjlighet till uppmuntrande växelverkan och att hjälpa andra samt att verksamheten är trygg både psykiskt och fysiskt. Det är viktigt att främja säkert trafikbeteende, när man förflyttar sig till idrottsplatser utanför skolan.

- Skolans utrymmen (t.ex. korridorer och trappor), närindrottsplatser och naturen utnyttjas.
- Lärmiljön för gymnastiken vidgas.
- Årstiderna tas i beaktande i gymnastikundervisningen.
- Trafiksäkerheten tas i beaktande.
- Motionsteknologin används som hjälpmedel.

Handledning, differentiering och stöd i gymnastik i årskurs 3–6

En uppmuntrande och accepterande atmosfär än en förutsättning för att målen för gymnastikundervisningen ska nås. Undervisningen ska ge alla elever möjlighet att lyckas och att delta samt stödja en tillräcklig funktionsförmåga med tanke på välbefinnandet. Det är viktigt att beakta elevens individualitet, att arbetsklimatet är tryggt och att tydlighet präglar undervisningsarrangemangen och kommunikationen i undervisningen. Upplevelsen av att kunna och den sociala samhörigheten stöds genom elevorienterade och engagerande arbetssätt, lämpliga uppgifter och uppmuntrande respons. I årskurs 3–6 ska särskild vikt fästas vid sådana grundläggande färdigheter som inverkar på hur eleverna kan delta i gemensamma aktiviteter.

- Rörelsefärdigheter utvecklas genom positiva idrottsupplevelser.
- Samarbetsförmågan utvecklas.
- Uppmuntrande och idrottsbefrämjande atmosfär med möjlighet till deltagande och framgång.
- Undervisningen stöder elevens välmående.
- Övningar på olika nivåer
- Utnyttjande av motionsteknologi
- Handleda eleverna till en rörlig livsstil.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i läroämnet gymnastik i årskurs 3–6

Eleverna ska genom mångsidig, uppmuntrande och handledande respons och bedömning stödjas att röra på sig med hjälp av gymnastik. Responsen och bedömningen stöder elevernas positiva uppfattning om sig själva som motionsutövare. Bedömningen i gymnastik ska grunda sig på elevens lärande och arbete som påvisats på ett mångsidigt sätt.

I responsen och bedömningen ska man fästa vikt vid elevernas individuella styrkor och utvecklingsbehov och stödja dem. I undervisningen och bedömningen i gymnastik ska man beakta elevens hälsotillstånd och specialbehov. Bedömningen ska genomföras genom att observera

elevens arbete. Bedömningen i gymnastik ska grunda sig på målen för den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Föremål för bedömningen är elevernas lärande (målen 2–6) och sätt att arbeta (målen 1 och 7–10). Elevernas fysiska konditionsnivå ska inte användas som grund för bedömningen. Mätningar som gjorts med Move! används inte som grund för bedömningen. Eleverna ska handledas i självvärdering.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i gymnastik genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i gymnastik. Eleven har uppnått målen i gymnastik för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för gymnastik och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i gymnastik och i vitsordet som ska bildas.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att röra på sig, att pröva på olika gymnastikuppgifter och att träna enligt bästa förmåga.

Lokal precisering:

- Eleven är vanligtvis aktiv under lektionerna och prövar och tränar olika gymnastikuppgifter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven är fysiskt aktiv, prövar på olika gymnastikformer och tränar aktivt.

Föremål för bedömningen

Fysisk aktivitet och att vilja att försöka

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven agerar sporadiskt och endast till vissa delar under gymnastiklektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven agerar under gymnastiklektionerna och prövar på olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar vanligtvis aktivt i verksamheten under gymnastiklektionerna och prövar och tränar olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar aktivt i aktiviteterna under gymnastiklektionerna och tränar på de gymnastikformer som undervisas.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- utveckla de sensomotoriska färdigheterna (t.ex. via tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar)
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- hantera olika redskap (t.ex. studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta)

M2 handleda eleven att träna sina sensomotoriska färdigheter, d.v.s. iaktta sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och att välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer

Lokal precisering:

- Eleven förbättrar sina sensomotoriska färdigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven iakttar sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och väljer ändamålsenliga lösningar i förhållande till det omgivande utrymmet samt den tillgängliga tiden och kraften.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja lösningar i olika gymnastiksituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning uttrycka sina iakttagelser och utnyttja dem i sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan uttrycka sina iakttagelser och utnyttja dem i sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven väljer oftast ändamålsenliga lösningar i olika gymnastik- situationer, såsom i lekar och spel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven anpassar sin fysiska aktivitet och väljer ändamålsenliga lösningar enligt sina iakttagelser.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- utveckla de sensomotoriska färdigheterna (t.ex. via tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar)
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- hantera olika redskap (t.ex. studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta)

M3 handleda eleven att både stärka och anpassa sin balans- och rörelseförmåga på ett mångsidigt sätt i olika lärmiljöer, under olika årstider och i olika situationer

Lokal precisering:

- Eleven kan röra sig på ett mångsidigt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin balans- och rörelseförmåga i olika lärmiljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda grundläggande motoriska färdigheter (balans- och rörelsefärdigheter) i olika gymnastikformer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda och kombinera balans- och rörelsefärdigheter i några lärmiljöer och i gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda och kombinera balans- och rörelsefärdigheter i de flesta lärmiljöer och i gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan balansera och röra sig i olika lärmiljöer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder, kombinerar och tillämpar balans- och rörelsefärdigheter i mångsidiga lärmiljöer.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- utveckla de sensomotoriska färdigheterna (t.ex. via tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar)
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- hantera olika redskap (t.ex. studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta)

M8 handleda eleven att samarbeta med alla andra och reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationer med hänsyn till andra

Lokal precisering:

- Eleven kan uppföra sig väl, vara ärlig och ge arbetsro åt andra.
- Eleven kan lyssna på andra, vänta på sin tur och hjälpa andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven arbetar tillsammans med alla och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Föremål för bedömningen

Emotionella och kommunikativa färdigheter samt arbetsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar under lärarens handledning tillsammans med de hen själv valt och reglerar sina handlingar och känslor så att hen kan arbeta tillsammans med andra i gymnastiksituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan arbeta med alla och agerar oftast på gemensamt överenskommet sättet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera på gemensamt överenskommet sätt i olika gymnastiksituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar tillsammans med alla samt främjar gruppens aktivitet och lärande.

I2 Social funktionsförmåga

I undervisningen väljs par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel som ökar den positiva gemenskapen och där eleverna lär sig att ta hänsyn till och hjälpa varandra, samt uppgifter där eleverna lär sig att ta ansvar för de egna handlingarna, gemensamma aktiviteterna och reglerna.

Lokal precisering:

- uppföra sig vänligt mot alla
- vara ärlig
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap
- ge arbetsro åt andra

M9 handleda eleven att delta i aktiviteterna enligt principen för rent spel och bära ansvar för gemensamma aktiviteter

Lokal precisering:

- Eleven kan behärska sina känslor och handlingar i tävlingssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven följer principerna för rent spel och tar ansvar för gemensamma aktiviteter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för gemensamma aktiviteter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning ange principerna för rent spel och tar sporadiskt ansvar för gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven följer principerna för rent spel och ger de övriga arbetsro.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven följer principerna för rent spel och visar att hen strävar efter att ta ansvar i gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ansvar för och främjar de gemensamma aktiviteterna.

I2 Social funktionsförmåga

I undervisningen väljs par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel som ökar den positiva gemenskapen och där eleverna lär sig att ta hänsyn till och hjälpa varandra, samt uppgifter där eleverna lär sig att ta ansvar för de egna handlingarna, gemensamma aktiviteterna och reglerna.

Lokal precisering:

- uppföra sig vänligt mot alla
- vara ärlig
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap
- ge arbetsro åt andra

M10 uppmuntra eleven att ta ansvar för sina handlingar och stärka sin förmåga att arbeta självständigt

Lokal precisering:

- Eleven deltar i planeringen av innehållet i lektionerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tar ansvar för sina egna handlingar och kan arbeta självständigt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta självständigt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan uttrycka hur man kan ta ansvar för sina egna handlingar, och tar i allmänhet ansvar under lärarens handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tar ansvar för sina egna handlingar och kan tidvis arbeta självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan vanligtvis arbeta ansvarsfullt och självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar ansvarsfullt och självständigt.

I3 Psykisk funktionsförmåga

I undervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom gemensamma uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild.

Lokal precisering:

Ge eleverna möjlighet att:

- påverka lektionsinnehållet.
- få estetiska upplevelser.
- uttrycka sig med kroppen.
- känna trygghet genom rättvist bemötande.

M11 se till att eleven får tillräckligt med positiva upplevelser av sin egen kropp, av att kunna och av att vara en del av gemenskapen

Lokal precisering:

- Eleven reflekterar över sina erfarenheter som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

I3 Psykisk funktionsförmåga

I undervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom gemensamma uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild.

Lokal precisering:

Ge eleverna möjlighet att:

- påverka lektionsinnehållet.
- få estetiska upplevelser.
- uttrycka sig med kroppen.
- känna trygghet genom rättvist bemötande.

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att röra på sig, att pröva på olika gymnastikuppgifter och att träna enligt bästa förmåga.

Lokal precisering:

- Eleven är aktiv under lektionerna och prövar och tränar olika gymnastikuppgifter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven är fysiskt aktiv, prövar på olika gymnastikformer och tränar aktivt.

Föremål för bedömningen

Fysisk aktivitet och att vilja att försöka

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven agerar sporadiskt och endast till vissa delar under gymnastiklektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven agerar under gymnastiklektionerna och prövar på olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar vanligtvis aktivt i verksamheten under gymnastiklektionerna och prövar och tränar olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar aktivt i aktiviteterna under gymnastiklektionerna och tränar på de gymnastikformer som undervisas.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta.
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap.

M2 handleda eleven att träna sina sensomotoriska färdigheter, d.v.s. iaktta sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och att välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer

Lokal precisering:

- Eleven förbättrar sina sensomotoriska färdigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven iakttar sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och väljer ändamålsenliga lösningar i förhållande till det omgivande utrymmet samt den tillgängliga tiden och kraften.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja lösningar i olika gymnastiksituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning uttrycka sina iakttagelser och utnyttja dem i sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan uttrycka sina iakttagelser och utnyttja dem i sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven väljer oftast ändamålsenliga lösningar i olika gymnastik- situationer, såsom i lekar och spel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven anpassar sin fysiska aktivitet och väljer ändamålsenliga lösningar enligt sina iakttagelser.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta

simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta.
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap.

M3 handleda eleven att både stärka och anpassa sin balans- och rörelseförmåga på ett mångsidigt sätt i olika lärmiljöer, under olika årstider och i olika situationer

Lokal precisering:

- Eleven kan röra sig på ett mångsidigt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin balans- och rörelseförmåga i olika lärmiljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda grundläggande motoriska färdigheter (balans- och rörelsefärdigheter) i olika gymnastikformer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda och kombinera balans- och rörelsefärdigheter i några lärmiljöer och i gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda och kombinera balans- och rörelsefärdigheter i de flesta lärmiljöer och i gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan balansera och röra sig i olika lärmiljöer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder, kombinerar och tillämpar balans- och rörelsefärdigheter i mångsidiga lärmiljöer.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta.
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap.

M7 handleda eleven att agera tryggt och sakligt under gymnastiklektionerna

Lokal precisering:

- Eleven kan röra sig säkert i en trafikerad miljö.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven agerar på ett tryggt och sakligt sätt under lektionerna.

Föremål för bedömningen

Trygg aktivitet under gymnastiklektionerna

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan uttrycka hur man agerar på ett tryggt sätt samt agerar och utrustar sig vanligtvis enligt lärarens instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår riskfaktorer som hör samman med säkerheten och strävar efter att agera på ett tryggt och sakligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ta i beaktande eventuella riskfyllda situationer under gymnastiklektionerna samt strävar efter att agera på ett tryggt och sakligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven agerar på ett tryggt och sakligt sätt samt främjar tryggheten och säkerheten under gymnastiklektionerna.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben

- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta.
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap.

M8 handleda eleven att samarbeta med alla andra och reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationer med hänsyn till andra

Lokal precisering:

- Eleven kan uppföra sig väl, vara ärlig och ge arbetsro åt andra.
- Eleven kan lyssna på andra, vänta på sin tur och hjälpa andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven arbetar tillsammans med alla och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Föremål för bedömningen

Emotionella och kommunikativa färdigheter samt arbetsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar under lärarens handledning tillsammans med de hen själv valt och reglerar sina handlingar och känslor så att hen kan arbeta tillsammans med andra i gymnastiksituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan arbeta med alla och agerar oftast på gemensamt överenskommet sättet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera på gemensamt överenskommet sätt i olika gymnastiksituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar tillsammans med alla samt främjar gruppens aktivitet och lärande.

I2 Social funktionsförmåga

I undervisningen väljs par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel som ökar den positiva gemenskapen och där eleverna lär sig att ta hänsyn till och hjälpa varandra, samt uppgifter där eleverna lär sig att ta ansvar för de egna handlingarna, gemensamma aktiviteterna och reglerna.

Lokal precisering:

- uppföra sig väl mot alla
- vara ärlig
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap
- ge arbetsro åt andra

M9 handleda eleven att delta i aktiviteterna enligt principen för rent spel och bära ansvar för gemensamma aktiviteter

Lokal precisering:

- Eleven kan behärska sina känslor och handlingar i tävlingssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven följer principerna för rent spel och tar ansvar för gemensamma aktiviteter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för gemensamma aktiviteter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning ange principerna för rent spel och tar sporadiskt ansvar för gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven följer principerna för rent spel och ger de övriga arbetsro.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven följer principerna för rent spel och visar att hen strävar efter att ta ansvar i gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ansvar för och främjar de gemensamma aktiviteterna.

I2 Social funktionsförmåga

I undervisningen väljs par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel som ökar den positiva gemenskapen och där eleverna lär sig att ta hänsyn till och hjälpa varandra, samt uppgifter där eleverna lär sig att ta ansvar för de egna handlingarna, gemensamma aktiviteterna och reglerna.

Lokal precisering:

- uppföra sig väl mot alla
- vara ärlig
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap
- ge arbetsro åt andra

M10 uppmuntra eleven att ta ansvar för sina handlingar och stärka sin förmåga att arbeta självständigt

Lokal precisering:

- Eleven deltar i planeringen av innehållet i lektionerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tar ansvar för sina egna handlingar och kan arbeta självständigt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta självständigt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan uttrycka hur man kan ta ansvar för sina egna handlingar, och tar i allmänhet ansvar under lärarens handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tar ansvar för sina egna handlingar och kan tidvis arbeta självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan vanligtvis arbeta ansvarsfullt och självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar ansvarsfullt och självständigt.

I3 Psykisk funktionsförmåga

I undervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom gemensamma uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild.

Lokal precisering:

Ge eleverna möjlighet att:

- påverka lektionsinnehållet.
- få estetiska upplevelser.
- uttrycka sig med kroppen.
- känna trygghetgenom rättvist bemötande.

M11 se till att eleven får tillräckligt med positiva upplevelser av sin egen kropp, av att kunna och av att vara en del av gemenskapen

Lokal precisering:

- Eleven reflekterar över sina erfarenheter som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

I3 Psykisk funktionsförmåga

I undervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom gemensamma uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild.

Lokal precisering:

Ge eleverna möjlighet att:

- påverka lektionsinnehållet.
- få estetiska upplevelser.
- uttrycka sig med kroppen.

- känna trygghetgenom rättvist bemötande.

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att röra på sig, att pröva på olika gymnastikuppgifter och att träna enligt bästa förmåga.

Lokal precisering:

- Eleven är aktiv under lektionerna och prövar och tränar olika gymnastikuppgifter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven är fysiskt aktiv, prövar på olika gymnastikformer och tränar aktivt.

Föremål för bedömningen

Fysisk aktivitet och att vilja att försöka

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven agerar sporadiskt och endast till vissa delar under gymnastiklektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven agerar under gymnastiklektionerna och prövar på olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar vanligtvis aktivt i verksamheten under gymnastiklektionerna och prövar och tränar olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar aktivt i aktiviteterna under gymnastiklektionerna och tränar på de gymnastikformer som undervisas.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk

funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta
- utveckla de fysiska egenskaperna (t.ex. med skridskoåkning, skidning, bollspel, gymnastik med redskap, musik- och dansgymnastik)
- utveckla rörelsefärdigheter (t.ex. med redskapsbanor, friidrott, skridskoåkning, skidning, orientering och friluftsliv)
- utveckla uthålligheten (t.ex. bollspel, simning och genom att röra sig i terrängen under olika årstider)
- utveckla styrka (t.ex. med cirkelövningar, hopp, kast och genom att springa upp och ner för en backe eller trappor)
- utveckla snabbhet genom löpruscher (också som en del av spel och lekar), hopp, kast, språng och tävlingar

M2 handleda eleven att träna sina sensomotoriska färdigheter, d.v.s. iaktta sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och att välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer

Lokal precisering:

- Eleven förbättrar sina sensomotoriska färdigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven iakttar sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och väljer ändamålsenliga lösningar i förhållande till det omgivande utrymmet samt den tillgängliga tiden och kraften.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja lösningar i olika gymnastiksituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning uttrycka sina iakttagelser och utnyttja dem i sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan uttrycka sina iakttagelser och utnyttja dem i sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven väljer oftast ändamålsenliga lösningar i olika gymnastik- situationer, såsom i lekar och spel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven anpassar sin fysiska aktivitet och väljer ändamålsenliga lösningar enligt sina iakttagelser.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta
- utveckla de fysiska egenskaperna (t.ex. med skridskoåkning, skidning, bollspel, gymnastik med redskap, musik- och dansgymnastik)
- utveckla rörelsefärdigheter (t.ex. med redskapsbanor, friidrott, skridskoåkning, skidning, orientering och friluftsliv)
- utveckla uthålligheten (t.ex. bollspel, simning och genom att röra sig i terrängen under olika årstider)
- utveckla styrka (t.ex. med cirkelövningar, hopp, kast och genom att springa upp och ner för en backe eller trappor)
- utveckla snabbhet genom löpruscher (också som en del av spel och lekar), hopp, kast, språng och tävlingar

M4 handleda eleven att både stärka och anpassa sin förmåga att hantera redskap på ett mångsidigt sätt genom att använda olika redskap i olika lärmiljöer, under olika årstider och i olika situationer

Lokal precisering:

- Eleven kan använda olika redskap.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att hantera redskap i olika lärmiljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda grundläggande motoriska färdigheter (förmåga att hantera redskap) i olika gymnastikformer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda sina färdigheter att använda redskap i några lärmiljöer och i gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda och kombinera sina färdigheter att hantera redskap i de flesta lärmiljöer och i gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan hantera olika redskap i olika lärmiljöer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder, kombinerar och tillämpar sina färdigheter att hantera redskap i mångsidiga lärmiljöer.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta
- utveckla de fysiska egenskaperna (t.ex. med skridskoåkning, skidning, bollspel, gymnastik med redskap, musik- och dansgymnastik)
- utveckla rörelsefärdigheter (t.ex. med redskapsbanor, friidrott, skridskoåkning, skidning, orientering och friluftsliv)
- utveckla uthålligheten (t.ex. bollspel, simning och genom att röra sig i terrängen under olika årstider)
- utveckla styrka (t.ex. med cirkelövningar, hopp, kast och genom att springa upp och ner för en backe eller trappor)
- utveckla snabbhet genom löpruscher (också som en del av spel och lekar), hopp, kast, språng och tävlingar

M5 uppmuntra och vägleda eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sina fysiska egenskaper: snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sina fysiska egenskaper, rörelsefärdigheter samt sin uthållighet, styrka och snabbhet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utvärdera och utveckla sina fysiska egenskaper.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utvärdera, upprätthålla och utveckla fysiska egenskaper

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning träna sina fysiska egenskaper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta hur man kan mäta fysiska egenskaper och kan träna några av sina fysiska egenskaper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan utvärdera sina fysiska egenskaper och träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan utvärdera sina fysiska egenskaper, ställa upp egna mål och utveckla sina fysiska egenskaper.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta
- utveckla de fysiska egenskaperna (t.ex. med skridskoåkning, skidning, bollspel, gymnastik med redskap, musik- och dansgymnastik)
- utveckla rörelsefärdigheter (t.ex. med redskapsbanor, friidrott, skridskoåkning, skidning, orientering och friluftsliv)
- utveckla uthålligheten (t.ex. bollspel, simning och genom att röra sig i terrängen under olika årstider)
- utveckla styrka (t.ex. med cirkelövningar, hopp, kast och genom att springa upp och ner för en backe eller trappor)
- utveckla snabbhet genom löpruscher (också som en del av spel och lekar), hopp, kast, språng och tävlingar

M8 handleda eleven att samarbeta med alla andra och reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationer med hänsyn till andra

Lokal precisering:

- Eleven kan uppföra sig väl, vara ärlig och ge arbetsro åt andra.
- Eleven kan lyssna på andra, vänta på sin tur och hjälpa andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven arbetar tillsammans med alla och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Föremål för bedömningen

Emotionella och kommunikativa färdigheter samt arbetsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar under lärarens handledning tillsammans med de hen själv valt och reglerar sina handlingar och känslor så att hen kan arbeta tillsammans med andra i gymnastiksituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan arbeta med alla och agerar oftast på gemensamt överenskommet sättet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera på gemensamt överenskommet sätt i olika gymnastiksituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar tillsammans med alla samt främjar gruppens aktivitet och lärande.

I2 Social funktionsförmåga

I undervisningen väljs par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel som ökar den positiva gemenskapen och där eleverna lär sig att ta hänsyn till och hjälpa varandra, samt uppgifter där eleverna lär sig att ta ansvar för de egna handlingarna, gemensamma aktiviteterna och reglerna.

Lokal precisering:

- uppföra sig vänligt mot alla
- vara ärlig
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap
- ge arbetsro åt andra

M9 handleda eleven att delta i aktiviteterna enligt principen för rent spel och bära ansvar för gemensamma aktiviteter

Lokal precisering:

- Eleven kan behärska sina känslor och handlingar i tävlingssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven följer principerna för rent spel och tar ansvar för gemensamma aktiviteter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för gemensamma aktiviteter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning ange principerna för rent spel och tar sporadiskt ansvar för gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven följer principerna för rent spel och ger de övriga arbetsro.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven följer principerna för rent spel och visar att hen strävar efter att ta ansvar i gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ansvar för och främjar de gemensamma aktiviteterna.

I2 Social funktionsförmåga

I undervisningen väljs par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel som ökar den positiva gemenskapen och där eleverna lär sig att ta hänsyn till och hjälpa varandra, samt uppgifter där eleverna lär sig att ta ansvar för de egna handlingarna, gemensamma aktiviteterna och reglerna.

Lokal precisering:

- uppföra sig vänligt mot alla
- vara ärlig
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap
- ge arbetsro åt andra

M10 uppmuntra eleven att ta ansvar för sina handlingar och stärka sin förmåga att arbeta självständigt

Lokal precisering:

- Eleven deltar i planeringen av innehållet i lektionerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tar ansvar för sina egna handlingar och kan arbeta självständigt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta självständigt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan uttrycka hur man kan ta ansvar för sina egna handlingar, och tar i allmänhet ansvar under lärarens handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tar ansvar för sina egna handlingar och kan tidvis arbeta självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan vanligtvis arbeta ansvarsfullt och självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar ansvarsfullt och självständigt.

I3 Psykisk funktionsförmåga

I undervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom gemensamma uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild.

Lokal precisering:

Ge eleverna möjlighet att:

- påverka lektionsinnehållet.
- få estetiska upplevelser.
- uttrycka sig med kroppen.
- känna trygghet genom rättvist bemötande.

M11 se till att eleven får tillräckligt med positiva upplevelser av sin egen kropp, av att kunna och av att vara en del av gemenskapen

Lokal precisering:

- Eleven reflekterar över sina erfarenheter som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

I3 Psykisk funktionsförmåga

I undervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom gemensamma uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild.

Lokal precisering:

Ge eleverna möjlighet att:

- påverka lektionsinnehållet.
- få estetiska upplevelser.
- uttrycka sig med kroppen.
- känna trygghet genom rättvist bemötande.

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att röra på sig, att pröva på olika gymnastikuppgifter och att träna enligt bästa förmåga.

Lokal precisering:

- Eleven är aktiv under lektionerna och prövar och tränar olika gymnastikuppgifter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven är fysiskt aktiv, prövar på olika gymnastikformer och tränar aktivt.

Föremål för bedömningen

Fysisk aktivitet och att vilja att försöka

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven agerar sporadiskt och endast till vissa delar under gymnastiklektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven agerar under gymnastiklektionerna och prövar på olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar vanligtvis aktivt i verksamheten under gymnastiklektionerna och prövar och tränar olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar aktivt i aktiviteterna under gymnastiklektionerna och tränar på de gymnastikformer som undervisas.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta
- utveckla de fysiska egenskaperna (t.ex. med skridskoåkning, skidning, bollspel, gymnastik med redskap, musik- och dansgymnastik)
- utveckla rörelsefärdigheter (t.ex. med redskapsbanor, friidrott, skridskoåkning, skidning, orientering och friluftsliv)
- utveckla uthålligheten (t.ex. bollspel, simning och genom att röra sig i terrängen under olika årstider)
- utveckla styrka (t.ex. med cirkelövningar, hopp, kast och genom att springa upp och ner för en backe eller trappor)
- utveckla snabbhet genom löpruscher (också som en del av spel och lekar), hopp, kast, språng och tävlingar

M2 handleda eleven att träna sina sensomotoriska färdigheter, d.v.s. iaktta sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och att välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer

Lokal precisering:

- Eleven förbättrar sina sensomotoriska färdigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven iakttar sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och väljer ändamålsenliga lösningar i förhållande till det omgivande utrymmet samt den tillgängliga tiden och kraften.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja lösningar i olika gymnastiksituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning uttrycka sina iakttagelser och utnyttja dem i sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan uttrycka sina iakttagelser och utnyttja dem i sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven väljer oftast ändamålsenliga lösningar i olika gymnastik- situationer, såsom i lekar och spel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven anpassar sin fysiska aktivitet och väljer ändamålsenliga lösningar enligt sina iakttagelser.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta
- utveckla de fysiska egenskaperna (t.ex. med skridskoåkning, skidning, bollspel, gymnastik med redskap, musik- och dansgymnastik)
- utveckla rörelsefärdigheter (t.ex. med redskapsbanor, friidrott, skridskoåkning, skidning, orientering och friluftsliv)
- utveckla uthålligheten (t.ex. bollspel, simning och genom att röra sig i terrängen under olika årstider)
- utveckla styrka (t.ex. med cirkelövningar, hopp, kast och genom att springa upp och ner för en backe eller trappor)
- utveckla snabbhet genom löpruscher (också som en del av spel och lekar), hopp, kast, språng och tävlingar

M4 handleda eleven att både stärka och anpassa sin förmåga att hantera redskap på ett mångsidigt sätt genom att använda olika redskap i olika lärmiljöer, under olika årstider och i olika situationer

Lokal precisering:

- Eleven kan använda olika redskap.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att hantera redskap i olika lärmiljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda grundläggande motoriska färdigheter (förmåga att hantera redskap) i olika gymnastikformer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda sina färdigheter att använda redskap i några lärmiljöer och i gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda och kombinera sina färdigheter att hantera redskap i de flesta lärmiljöer och i gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan hantera olika redskap i olika lärmiljöer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder, kombinerar och tillämpar sina färdigheter att hantera redskap i mångsidiga lärmiljöer.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta
- utveckla de fysiska egenskaperna (t.ex. med skridskoåkning, skidning, bollspel, gymnastik med redskap, musik- och dansgymnastik)
- utveckla rörelsefärdigheter (t.ex. med redskapsbanor, friidrott, skridskoåkning, skidning, orientering och friluftsliv)

- utveckla uthålligheten (t.ex. bollspel, simning och genom att röra sig i terrängen under olika årstider)
- utveckla styrka (t.ex. med cirkelövningar, hopp, kast och genom att springa upp och ner för en backe eller trappor)
- utveckla snabbhet genom löpruscher (också som en del av spel och lekar), hopp, kast, språng och tävlingar

M6 lära ut simkunnighet så att eleven kan röra sig i och rädda sig ur vattnet

Lokal precisering:

- Eleven kan simma 50m på två olika sätt med regelrätt teknik.
- Eleven kan dyka 5m.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven kan röra sig i och rädda sig ur vattnet.

Föremål för bedömningen

Simkunnighet och förmåga att rädda sig ur vattnet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan simma 10 m.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan simma 50 m och hoppa ner i vatten med simdjup.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven har grundläggande simkunnighet (kan simma 50 meter på två simsätt och dyka 5 meter under ytan).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan simma 100 meter genom att använda två simsätt och rädda sig ur vattnet.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas i hög grad av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som är lämpliga och trygga med tanke på elevernas utvecklingsstadium. Uppgifterna ska ge eleverna möjlighet att öva sig att iaktta och välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer (t.ex. gymnastik ute i naturen och bollspel) samt att stärka sin balans- och rörlighetsförmåga och förmåga att hantera redskap med hjälp av mångsidiga motionsformer (t.ex. aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och olika idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta simning, rörelse i vatten och livräddning. Eleverna ska ges sådana kunskaper som förutsätts för att utöva motion och idrott.

I undervisningen väljs uppgifter där eleverna får träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka. I undervisningen används mångsidigt lekar, övningar och spel, som ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig och att få estetiska erfarenheter.

I gymnastikundervisningen väljs också uppgifter där eleverna får lära sig att utvärdera den egna funktionsförmågan. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk

funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 5.

Lokal precisering:

- förbättra sensomotoriska färdigheter med bland annat tafattlekar, gymnastik, musikgymnastik, bollspel och -lekar
- snurra, gunga, stanna, väja, böja sig, sträcka sig, rulla, stå i upprätt ställning och stå i en ställning med huvudet nedåt
- gå, springa, ta långa språng, hoppa i rytm, hoppa, klättra, galoppera, glida och hoppa på ett ben
- använda olika redskap genom att studsa, dribbla med händer och fötter, kasta och fånga, slå och skjuta
- utveckla de fysiska egenskaperna (t.ex. med skridskoåkning, skidning, bollspel, gymnastik med redskap, musik- och dansgymnastik)
- utveckla rörelsefärdigheter (t.ex. med redskapsbanor, friidrott, skridskoåkning, skidning, orientering och friluftsliv)
- utveckla uthålligheten (t.ex. bollspel, simning och genom att röra sig i terrängen under olika årstider)
- utveckla styrka (t.ex. med cirkelövningar, hopp, kast och genom att springa upp och ner för en backe eller trappor)
- utveckla snabbhet genom löpruscher (också som en del av spel och lekar), hopp, kast, språng och tävlingar

M8 handleda eleven att samarbeta med alla andra och reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationer med hänsyn till andra

Lokal precisering:

- Eleven kan uppföra sig väl, vara ärlig och ge arbetsro åt andra.
- Eleven kan lyssna på andra, vänta på sin tur och hjälpa andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven arbetar tillsammans med alla och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Föremål för bedömningen

Emotionella och kommunikativa färdigheter samt arbetsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar under lärarens handledning tillsammans med de hen själv valt och reglerar sina handlingar och känslor så att hen kan arbeta tillsammans med andra i gymnastiksituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan arbeta med alla och agerar oftast på gemensamt överenskommet sättet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera på gemensamt överenskommet sätt i olika gymnastiksituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar tillsammans med alla samt främjar gruppens aktivitet och lärande.

I2 Social funktionsförmåga

I undervisningen väljs par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel som ökar den positiva gemenskapen och där eleverna lär sig att ta hänsyn till och hjälpa varandra, samt uppgifter där eleverna lär sig att ta ansvar för de egna handlingarna, gemensamma aktiviteterna och reglerna.

Lokal precisering:

- uppföra sig vänligt mot alla
- vara ärlig
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap
- ge arbetsro åt andra

M9 handleda eleven att delta i aktiviteterna enligt principen för rent spel och bära ansvar för gemensamma aktiviteter

Lokal precisering:

- Eleven kan behärska sina känslor och handlingar i tävlingssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven följer principerna för rent spel och tar ansvar för gemensamma aktiviteter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för gemensamma aktiviteter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning ange principerna för rent spel och tar sporadiskt ansvar för gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven följer principerna för rent spel och ger de övriga arbetsro.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven följer principerna för rent spel och visar att hen strävar efter att ta ansvar i gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ansvar för och främjar de gemensamma aktiviteterna.

I2 Social funktionsförmåga

I undervisningen väljs par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel som ökar den positiva gemenskapen och där eleverna lär sig att ta hänsyn till och hjälpa varandra, samt uppgifter där eleverna lär sig att ta ansvar för de egna handlingarna, gemensamma aktiviteterna och reglerna.

Lokal precisering:

- uppföra sig vänligt mot alla
- vara ärlig
- ta hand om sina egna och gemensamma redskap
- ge arbetsro åt andra

M10 uppmuntra eleven att ta ansvar för sina handlingar och stärka sin förmåga att arbeta självständigt

Lokal precisering:

- Eleven deltar i planeringen av innehållet i lektionerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tar ansvar för sina egna handlingar och kan arbeta självständigt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta självständigt

Bedömningskriterier i slutet av årskursheltheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan uttrycka hur man kan ta ansvar för sina egna handlingar, och tar i allmänhet ansvar under lärarens handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tar ansvar för sina egna handlingar och kan tidvis arbeta självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan vanligtvis arbeta ansvarsfullt och självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar ansvarsfullt och självständigt.

I3 Psykisk funktionsförmåga

I undervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom gemensamma uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild.

Lokal precisering:

Ge eleverna möjlighet att:

- påverka lektionsinnehållet.
- få estetiska upplevelser.
- uttrycka sig med kroppen.
- känna trygghet genom rättvist bemötande.

M11 se till att eleven får tillräckligt med positiva upplevelser av sin egen kropp, av att kunna och av att vara en del av gemenskapen

Lokal precisering:

- Eleven reflekterar över sina erfarenheter som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

I3 Psykisk funktionsförmåga

I undervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom gemensamma uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild.

Lokal precisering:

Ge eleverna möjlighet att:

- påverka lektionsinnehållet.
- få estetiska upplevelser.
- uttrycka sig med kroppen.
- känna trygghet genom rättvist bemötande.

Valfritt ämne Modersmål

Valinnaisen tehtävä

fördjupade och tillämpande kunskaper i svenska som modersmål.

fördjupade och tillämpande kunskaper i svenska som modersmål.

Särdrag i fråga om lärmiljöer och arbetssätt

Särdrag i fråga om stöd och handledning

Bedömning

Åk 3

Åk 4

Historia

Läroämnets uppdrag

Historieundervisningens uppdrag är att utveckla elevernas historiemedvetande och kulturkunskap samt att uppmuntra eleven att bli en ansvarsfull och demokratisk medborgare. Med hjälp av historisk kunskap lär sig eleverna att förstå den utveckling som format nutiden, att inse värdet av intellektuellt och kroppsligt arbete och att reflektera över framtida val. Eleverna lär sig att se individens betydelse som historisk aktör och att uppfatta mänskliga motiv och bakomliggande strukturer. Syftet är att bidra till att forma elevernas identitet och främja deras utveckling till aktiva samhällsmedlemmar som har förståelse för mångfald.

I historieundervisningen ska eleverna fördjupa sig i hur man kritiskt behandlar information från olika aktörer och hur man handskas med olika slag av historiska källor. Eleverna ska även få insikt i villkor för historieforskningen, framför allt dess strävan efter att skapa en så tillförlitlig bild av det förflutna som möjligt utgående från det källmaterial som finns. Undervisningens syfte är att utveckla elevers förmåga att analysera historia: förmåga att tillgodogöra sig historiska källor och göra kompetenta tolkningar av deras betydelse och roll.

Eleverna ska lära sig förstå att historia kan tolkas på olika sätt och ur olika perspektiv och att förklara förändring och kontinuitet i den historiska utvecklingen. Undervisningen i historia ska hjälpa eleverna att uppfatta värderingar och konflikter i samhället och hur de har förändrats under olika tider.

Läroämnets uppdrag i årskurs 4-6

I årskurserna 4-6 *är historieundervisningens uppdrag att göra eleverna förtrogna med den historiska kunskapens natur, hur man söker historisk information och vilka grundbegrepp som används. Syftet är att väcka elevernas intresse och förståelse för historia och för betydelsen av mänsklig aktivitet. I undervisningen av innehållet som beskrivs i grunderna ska konkreta och upplevelsebaserade arbetssätt prioriteras.*

- Eleven har utvecklat ett intresse för historia t.ex.genom intervjuer och släktforskning och tolka närhistoria via diskussioner, bilder och föremål.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i historia i årskurs 4–6

För att uppnå målen i läroämnet historia är det viktigt att prioritera interaktiva, upplevelsebaserade arbetssätt, till exempel att undersöka olika källor och att berätta och använda drama, lekar och spel. Målet är att stärka elevernas förmåga att läsa och tolka historiska texter och miljöer samt att öva sig att göra tolkningar både självständigt och tillsammans med andra. Eleverna ska lära sig att söka och använda historisk information, också med hjälp av digitala verktyg. Som läroämne går historia bra att integrera med andra läroämnen.

- stärka elevernas förmåga att läsa och tolka historiska texter och miljöer samt att öva sig att göra tolkningar både självständigt och tillsammans med andra.
- prioritera interaktiva, upplevelsebaserade arbetssätt t.ex. genom intervjuer, släktforskning, tolkning av närhistoria via diskussioner, bilder, texter,statistik och föremål,
- användning av dramapedagogik,konstfärdighetsämnen, lekar och spel för att levandegöra historia
- Museibesök, besök vid utgrävningar.

Handledning, differentiering och stöd i historia i årskurs 4–6

I historieundervisningen får eleverna lära sig genom att undersöka. Eleverna ska uppmuntras att tolka, jämföra, dra slutsatser och tillämpa information både muntligt och skriftligt. För att eleverna ska förstå historietexterna ska läraren förklara de begrepp som förekommer.

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, ljudböcker, LL-material)
- Eleverna uppmuntras att arbeta i olika konstallationer (t.ex. individuellt, parvis och grupper)
- Eleverna deltar i planeringen av undervisningen och uppsättandet av sina egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika verktyg (t.ex.kartor, lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel och olika tabeller)

Bedömning av elevens lärande och kunnande i historia i årskurs 4–6

I historieundervisningen ska bedömningen vara handledande och sporrande. Genom att ge respons ska man sträva efter att uppmuntra eleverna att undersöka olika historiska källor och göra sina egna tolkningar av dem. I bedömningen ska beaktas såväl elevens förmåga att uttrycka sig mångsidigt i tal och skrift som kunnande som eleven visat eller uttryckt på andra sätt. I stället för att fästa uppmärksamheten vid memorering av innehållet ska man i bedömningen uppmärksamma elevens förmåga att tillämpa kunskap och utveckla sitt historiska tänkande.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i historia genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 4–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i historia. Eleven har uppnått målen i historia för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för läroämnet historia och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i bedömningen i historia och i vitsordet som ska bildas.

Med tanke på studieframgången är det viktigt att på ett interaktivt sätt få möjlighet att undersöka historiska företeelser och leva sig in i historiska skeenden, men också att förstå den kulturella

miljön, uppfatta tidsperspektiv samt förstå människans roll i historien och historiens betydelse för mänskligheten och för det egna livet i dag och i framtiden.

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka elevens intresse för historia som vetenskap och identitetsskapande läroämne

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat ett intresse för historia (används inte som grund för bedömningen).
- Eleven kan under handledning levandegöra historiska händelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven intresserar sig för historia som vetenskap och dess betydelse för identiteten.

I1 Förhistorisk tid och civilisationens uppkomst

Eleven får kunskap om människans liv i små populationer, brytningsskedet mellan jakt- och jordbrukskultur och civilisationens uppkomst.

Lokal precisering:

- jakt- och samlarkulturer
- utvecklingen från jordbruks-och stadskulturer till högkulturer (t.ex. Mesopotamiens och Egyptens)
- betydelsefulla uppfinningar (t.ex. hjulet, skrivkonsten)

I2 Gamla tiden och arvet från antiken

Eleven studerar demokratins uppkomst i den grekiska världen och det romerska samhället. Tidsperioden granskas också utgående från bosättningen i Norden.

Lokal precisering:

- antikens Grekland, dess samhälluppsuppbyggnad, kultur samt betydelse för demokratins födelse
- utvecklingen till storvälde under Alexander den store
- romerska imperiets uppgång och fall, samt den romerska kulturens inverkan på de erövrade områdena
- från stenåldern till järnåldern i Finland
    - Under handledning jämförelser till Vandas lokalhistoria under denna period

M2 handleda eleven att känna till olika historiska källor

Lokal precisering:

- Eleven är medveten om att informationen baserar sig på historiska källor.
- Eleven kan under handledning söka historisk information från olika informationskällor.

- Eleven är medveten om att historia baserar sig på olika sorters källor och vad dessa olika källor kan berätta åt oss om det förflutna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven känner till olika historiska källor.

Föremål för bedömningen

Förmåga att känna till historiska källor

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till några historiska källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger exempel på historiska ursprungskällor för de tidsperioder som ska studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven ger ett exempel på hur en ursprungskälla skiljer sig från andrahandskällor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ger exempel på hur ursprungskällorna för de tidsperioder som studeras skiljer sig från andrahandskällor.

I1 Förhistorisk tid och civilisationens uppkomst

Eleven får kunskap om människans liv i små populationer, brytningsskedet mellan jakt- och jordbrukskultur och civilisationens uppkomst.

Lokal precisering:

- jakt- och samlarkulturer
- utvecklingen från jordbruks-och stadskulturer till högkulturer (t.ex. Mesopotamiens och Egyptens)
- betydelsefulla uppfinningar (t.ex. hjulet, skrivkonsten)

I2 Gamla tiden och arvet från antiken

Eleven studerar demokratins uppkomst i den grekiska världen och det romerska samhället. Tidsperioden granskas också utgående från bosättningen i Norden.

Lokal precisering:

- antikens Grekland, dess samhälluppsuppbyggnad, kultur samt betydelse för demokratins födelse
- utvecklingen till storvälde under Alexander den store
- romerska imperiets uppgång och fall, samt den romerska kulturens inverkan på de erövrade områdena
- från stenåldern till järnåldern i Finland
    - Under handledning jämförelser till Vandas lokalhistoria under denna period

M4 hjälpa eleven att förstå olika sätt att dela in historien i epoker och att använda därmed relaterade historiska begrepp

Lokal precisering:

- Eleven förstår att historiska händelser kan delas i olika epoker.
- Eleven känner igen de centrala indelningarna.
- Elevens förstår vad kronologiskt tänkande innebär.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår olika sätt att dela in historien i epoker och att använda därmed relaterade begrepp.

Föremål för bedömningen

Kronologisk uppfattning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till de centrala indelningarna i historiska epoker (antiken, medeltiden, nya tiden; förhistorisk tid, historisk tid; f.v.t., e.v.t).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner de centrala indelningarna i historiska epoker och placerar händelser under olika epoker kronologiskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder de centrala indelningarna i historiska epoker och ger exempel på olika särdrag som kännetecknar samhällen under olika tider och epoker.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven nämner de centrala indelningarna i historiska epoker och placerar händelser under olika epoker kronologiskt.

I1 Förhistorisk tid och civilisationens uppkomst

Eleven får kunskap om människans liv i små populationer, brytningsskedet mellan jakt- och jordbrukskultur och civilisationens uppkomst.

Lokal precisering:

- jakt- och samlarkulturer
- utvecklingen från jordbruks-och stadskulturer till högkulturer (t.ex. Mesopotamiens och Egyptens)
- betydelsefulla uppfinningar (t.ex. hjulet, skrivkonsten)

I2 Gamla tiden och arvet från antiken

Eleven studerar demokratins uppkomst i den grekiska världen och det romerska samhället. Tidsperioden granskas också utgående från bosättningen i Norden.

Lokal precisering:

- antikens Grekland, dess samhälluppsuppbyggnad, kultur samt betydelse för demokratins födelse
- utvecklingen till storvälde under Alexander den store
- romerska imperiets uppgång och fall, samt den romerska kulturens inverkan på de erövrade områdena
- från stenåldern till järnåldern i Finland
    - Under handledning jämförelser till Vandas lokalhistoria under denna period

M7 hjälpa eleven att identifiera förändringar i den egna familjens eller samhällets historia samt förstå hur samma förändringar har kunnat få olika innebörd för olika människor

Lokal precisering:

- Eleven har en förståelse för att historiska händelser kan tolkas olika av olika människor eller grupper.
- Eleven förstår att en förändring inte alltid innebär det samma som framsteg.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppfattar förändringar och deras innebörd för olika människor och förstår hur samma förändringar har kunnat få olika innebörd för olika människor.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå förändring

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till saker som förändrats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till förändringar i det förgångna och ger exempel på vad en förändring inneburit för olika människor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver med hjälp av exempel hur en förändring haft olika innebörd för olika människogrupper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ger exempel på situationer i vilka en förändring inte innebär utveckling för olika människor eller människogrupper.

I1 Förhistorisk tid och civilisationens uppkomst

Eleven får kunskap om människans liv i små populationer, brytningsskedet mellan jakt- och jordbrukskultur och civilisationens uppkomst.

Lokal precisering:

- jakt- och samlarkulturer
- utvecklingen från jordbruks-och stadskulturer till högkulturer (t.ex. Mesopotamiens och Egyptens)

- betydelsefulla uppfinningar (t.ex. hjulet, skrivkonsten)

I2 Gamla tiden och arvet från antiken

Eleven studerar demokratins uppkomst i den grekiska världen och det romerska samhället. Tidsperioden granskas också utgående från bosättningen i Norden.

Lokal precisering:

- antikens Grekland, dess samhälluppsuppbyggnad, kultur samt betydelse för demokratins födelse
- utvecklingen till storvälde under Alexander den store
- romerska imperiets uppgång och fall, samt den romerska kulturens inverkan på de erövrade områdena
- från stenåldern till järnåldern i Finland
    - Under handledning jämförelser till Vandas lokalhistoria under denna period

M10 lära eleven förklara hur tolkningar kan ändras på grund av nya källor eller betraktelsesätt

Lokal precisering:

- Eleven kan utgående från några exempel förklara varför samma händelse eller företeelse kan tolkas på olika sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven kan förklara varför tolkningar av det förgångna kan ändras på grund av nya källor eller betraktelsesätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förklara tolkningar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ger ett exempel på en situation som det finns olika tolkningar om.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förklarar med hjälp av ett exempel varför nya källor kan ändra tolkningen av en historisk händelse eller företeelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan utgående från några exempel förklara varför nya källor och betraktelsesätt kan ändra tolkningar av historien.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven jämför tolkningar som gjorts om samma historiska händelse eller företeelse och redogör för varför valet av källor inverkar på tolkningen.

I1 Förhistorisk tid och civilisationens uppkomst

Eleven får kunskap om människans liv i små populationer, brytningsskedet mellan jakt- och jordbrukskultur och civilisationens uppkomst.

Lokal precisering:

- jakt- och samlarkulturer
- utvecklingen från jordbruks-och stadskulturer till högkulturer (t.ex. Mesopotamiens och Egyptens)
- betydelsefulla uppfinningar (t.ex. hjulet, skrivkonsten)

I2 Gamla tiden och arvet från antiken

Eleven studerar demokratins uppkomst i den grekiska världen och det romerska samhället. Tidsperioden granskas också utgående från bosättningen i Norden.

Lokal precisering:

- antikens Grekland, dess samhälluppsuppbyggnad, kultur samt betydelse för demokratins födelse
- utvecklingen till storvälde under Alexander den store
- romerska imperiets uppgång och fall, samt den romerska kulturens inverkan på de erövrade områdena
- från stenåldern till järnåldern i Finland
    - Under handledning jämförelser till Vandas lokalhistoria under denna period

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka elevens intresse för historia som vetenskap och identitetsskapande läroämne

Lokal precisering:

- Eleverna ska handledas att reflektera över sina erfarenheter, som ett led i självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven intresserar sig för historia som vetenskap och dess betydelse för identiteten.

I3 Medeltiden

Eleven utforskar den medeltida världsbilden samt kulturella likheter och skillnader mellan öst och väst och hur de påverkat olika folkgrupper. Här behandlas också övergången till historisk tid i Finland och införlivandet med det svenska riket.

Lokal precisering:

- kyrkans betydelse för den medeltida människans liv
- ståndssamhällets uppbyggnad och betydelse i olika delar av Europa och i Finland
- handelns betydelse i olika delar av Europa; till exempel Medelhavet och Östersjön

- svarta dödens betydelse för Europas befolkning och dess kultur, samt jämförelse med nutida epidemier (t.ex. med hjälp av statistik)
- Finland som en del av det svenska riket
  - Från historisk tid till medeltiden
- livet i Finland på medeltiden, på landsbygden och i städerna

I4 Nya tiden - ett brytningsskede

Eleven undersöker förändringar inom vetenskapen, konsten och människans föreställningar.

Lokal precisering:

- förändringar i vetenskapen, konsten och i människornas tankesätt
- renässansens och upplysningstidens vetenskapsmän,konstnärer och nya tidens mest betydelsefulla uppfinningar
- upptäcktsfärderna och deras betydelse
- dåtida världen sedd ur både Europeisk och de nya kulturernas synvinkel

I5 Finland som en del av Sverige

Eleven fördjupar sig i utvecklingen i Finland på 1600–1700-talen.

Lokal precisering:

- svenska stormaktens uppgång och fall, samt stormaktspolitikens betydelse för Finland som en del av det svenska riket
- samhälletsutvecklingen i Finland under den svenska tiden

M3 hjälpa eleven att inse att historisk information kan tolkas på olika sätt

Lokal precisering:

- Eleven skiljer fakta från åsikter och förstår vikten av källkritik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven inser att historisk information kan tolkas på olika sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att inse att historisk information kan tolkas på olika sätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ger exempel på historiska fakta.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger exempel på historiska fakta och tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven inser att det kan finnas olika tolkningar av samma händelse eller företeelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ger exempel på olika tolkningar i anknytning till samma händelse eller företeelse.

I3 Medeltiden

Eleven utforskar den medeltida världsbilden samt kulturella likheter och skillnader mellan öst och väst och hur de påverkat olika folkgrupper. Här behandlas också övergången till historisk tid i Finland och införlivandet med det svenska riket.

Lokal precisering:

- kyrkans betydelse för den medeltida människans liv
- ståndssamhällets uppbyggnad och betydelse i olika delar av Europa och i Finland
- handelns betydelse i olika delar av Europa; till exempel Medelhavet och Östersjön
- svarta dödens betydelse för Europas befolkning och dess kultur, samt jämförelse med nutida epidemier (t.ex. med hjälp av statistik)
- Finland som en del av det svenska riket
    - Från historisk tid till medeltiden
- livet i Finland på medeltiden, på landsbygden och i städerna

I4 Nya tiden - ett brytningsskede

Eleven undersöker förändringar inom vetenskapen, konsten och människans föreställningar.

Lokal precisering:

- förändringar i vetenskapen, konsten och i människornas tankesätt
- renässansens och upplysningstidens vetenskapsmän,konstnärer och nya tidens mest betydelsefulla uppfinningar
- upptäcktsfärderna och deras betydelse
- dåtida världen sedd ur både Europeisk och de nya kulturernas synvinkel

I5 Finland som en del av Sverige

Eleven fördjupar sig i utvecklingen i Finland på 1600–1700-talen.

Lokal precisering:

- svenska stormaktens uppgång och fall, samt stormaktspolitikens betydelse för Finland som en del av det svenska riket
- samhälletsutvecklingen i Finland under den svenska tiden

M4 hjälpa eleven att förstå olika sätt att dela in historien i epoker och att använda därmed relaterade historiska begrepp

Lokal precisering:

- Eleven känner igen de centrala indelningarna i historiska epoker och kan ge exempel på olika särdrag som kännetecknar samhällen under olika tider och epoker.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår olika sätt att dela in historien i epoker och att använda därmed relaterade begrepp.

Föremål för bedömningen

Kronologisk uppfattning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till de centrala indelningarna i historiska epoker (antiken, medeltiden, nya tiden; förhistorisk tid, historisk tid; f.v.t., e.v.t).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner de centrala indelningarna i historiska epoker och placerar händelser under olika epoker kronologiskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder de centrala indelningarna i historiska epoker och ger exempel på olika särdrag som kännetecknar samhällen under olika tider och epoker.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven nämner de centrala indelningarna i historiska epoker och placerar händelser under olika epoker kronologiskt.

I3 Medeltiden

Eleven utforskar den medeltida världsbilden samt kulturella likheter och skillnader mellan öst och väst och hur de påverkat olika folkgrupper. Här behandlas också övergången till historisk tid i Finland och införlivandet med det svenska riket.

Lokal precisering:

- kyrkans betydelse för den medeltida människans liv
- ståndssamhällets uppbyggnad och betydelse i olika delar av Europa och i Finland
- handelns betydelse i olika delar av Europa; till exempel Medelhavet och Östersjön
- svarta dödens betydelse för Europas befolkning och dess kultur, samt jämförelse med nutida epidemier (t.ex. med hjälp av statistik)
- Finland som en del av det svenska riket
    - Från historisk tid till medeltiden
- livet i Finland på medeltiden, på landsbygden och i städerna

I4 Nya tiden - ett brytningsskede

Eleven undersöker förändringar inom vetenskapen, konsten och människans föreställningar.

Lokal precisering:

- förändringar i vetenskapen, konsten och i människornas tankesätt
- renässansens och upplysningstidens vetenskapsmän,konstnärer och nya tidens mest betydelsefulla uppfinningar
- upptäcktsfärderna och deras betydelse
- dåtida världen sedd ur både Europeisk och de nya kulturernas synvinkel

I5 Finland som en del av Sverige

Eleven fördjupar sig i utvecklingen i Finland på 1600–1700-talen.

Lokal precisering:

- svenska stormaktens uppgång och fall, samt stormaktspolitikens betydelse för Finland som en del av det svenska riket

- samhälletsutvecklingen i Finland under den svenska tiden

M5 hjälpa eleven att förstå motiven bakom människans handlingar

Lokal precisering:

- Eleven kan leva sig in i hur människor levde förr och beskriva motiven bakom deras handlingar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår motiven bakom människans handlingar i olika historiska situationer.

Föremål för bedömningen

Historisk inlevelseförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven inser att människor har haft olika motiv för sina handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger exempel på motiv som människor i förgången tid har haft för sina handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven lever sig in i situationen för människan i förgången tid och anger motiv till hennes handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven lever sig in i hur människan levde förr och granskar hur människans samhälleliga ställning påverkar hennes handlingar.

I3 Medeltiden

Eleven utforskar den medeltida världsbilden samt kulturella likheter och skillnader mellan öst och väst och hur de påverkat olika folkgrupper. Här behandlas också övergången till historisk tid i Finland och införlivandet med det svenska riket.

Lokal precisering:

- kyrkans betydelse för den medeltida människans liv
- ståndssamhällets uppbyggnad och betydelse i olika delar av Europa och i Finland
- handelns betydelse i olika delar av Europa; till exempel Medelhavet och Östersjön
- svarta dödens betydelse för Europas befolkning och dess kultur, samt jämförelse med nutida epidemier (t.ex. med hjälp av statistik)
- Finland som en del av det svenska riket
    - Från historisk tid till medeltiden
- livet i Finland på medeltiden, på landsbygden och i städerna

I4 Nya tiden - ett brytningsskede

Eleven undersöker förändringar inom vetenskapen, konsten och människans föreställningar.

Lokal precisering:

- förändringar i vetenskapen, konsten och i människornas tankesätt
- renässansens och upplysningstidens vetenskapsmän,konstnärer och nya tidens mest betydelsefulla uppfinningar
- upptäcktsfärderna och deras betydelse
- åtida världen sedd ur både Europeisk och de nya kulturernas synvinkel

I5 Finland som en del av Sverige

Eleven fördjupar sig i utvecklingen i Finland på 1600–1700-talen.

Lokal precisering:

- svenska stormaktens uppgång och fall, samt stormaktspolitikens betydelse för Finland som en del av det svenska riket
- samhälletsutvecklingen i Finland under den svenska tiden

M6 handleda eleven att inse olika orsaker till och följder av historiska händelser och företeelser

Lokal precisering:

- Eleven känner igen och kan ge exempel på historiska orsakssammanhang och vilka förändringar dessa i sin tur lett till.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven känner till orsaker till och följder av historiska händelser och företeelser.

Föremål för bedömningen

Förståelse för orsakssammanhang i historia

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till en enskild orsak till eller följd av något som hänt i det förgångna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till en enskild orsak och en följd av den för sådant som hänt i det förgångna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven känner till orsaker till och följder av sådant som hänt i det förgångna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven känner till olika orsaker (direkta och indirekta) till och följder (långvariga och kortvariga) av sådant som hänt i det förgångna.

I3 Medeltiden

Eleven utforskar den medeltida världsbilden samt kulturella likheter och skillnader mellan öst och väst och hur de påverkat olika folkgrupper. Här behandlas också övergången till historisk tid i Finland och införlivandet med det svenska riket.

Lokal precisering:

- kyrkans betydelse för den medeltida människans liv
- ståndssamhällets uppbyggnad och betydelse i olika delar av Europa och i Finland
- handelns betydelse i olika delar av Europa; till exempel Medelhavet och Östersjön
- svarta dödens betydelse för Europas befolkning och dess kultur, samt jämförelse med nutida epidemier (t.ex. med hjälp av statistik)
- Finland som en del av det svenska riket
    - Från historisk tid till medeltiden
- livet i Finland på medeltiden, på landsbygden och i städerna

I4 Nya tiden - ett brytningsskede

Eleven undersöker förändringar inom vetenskapen, konsten och människans föreställningar.

Lokal precisering:

- förändringar i vetenskapen, konsten och i människornas tankesätt
- renässansens och upplysningstidens vetenskapsmän,konstnärer och nya tidens mest betydelsefulla uppfinningar
- upptäcktsfärderna och deras betydelse
- dåtida världen sedd ur både Europeisk och de nya kulturernas synvinkel

I5 Finland som en del av Sverige

Eleven fördjupar sig i utvecklingen i Finland på 1600–1700-talen.

Lokal precisering:

- svenska stormaktens uppgång och fall, samt stormaktspolitikens betydelse för Finland som en del av det svenska riket
- samhälletsutvecklingen i Finland under den svenska tiden

M8 lära eleven att uppfatta historiska kontinuiteter

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på företeelser som omspänner flera epoker.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppfattar historiska kontinuiteter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå kontinuitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till hur en företeelse ur det förgångna är synlig i nutid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner företeelser som kännetecknas av kontinuitet från en tidsepok till en annan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver kontinuitet i företeelser i det förgångna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven anger orsaker till att någon företeelse inte förändrats under olika tider.

I3 Medeltiden

Eleven utforskar den medeltida världsbilden samt kulturella likheter och skillnader mellan öst och väst och hur de påverkat olika folkgrupper. Här behandlas också övergången till historisk tid i Finland och införlivandet med det svenska riket.

Lokal precisering:

- kyrkans betydelse för den medeltida människans liv
- ståndssamhällets uppbyggnad och betydelse i olika delar av Europa och i Finland
- handelns betydelse i olika delar av Europa; till exempel Medelhavet och Östersjön
- svarta dödens betydelse för Europas befolkning och dess kultur, samt jämförelse med nutida epidemier (t.ex. med hjälp av statistik)
- Finland som en del av det svenska riket
    - Från historisk tid till medeltiden
- livet i Finland på medeltiden, på landsbygden och i städerna

I4 Nya tiden - ett brytningsskede

Eleven undersöker förändringar inom vetenskapen, konsten och människans föreställningar.

Lokal precisering:

- förändringar i vetenskapen, konsten och i människornas tankesätt
- renässansens och upplysningstidens vetenskapsmän,konstnärer och nya tidens mest betydelsefulla uppfinningar
- upptäcktsfärderna och deras betydelse
- dåtida världen sedd ur både Europeisk och de nya kulturernas synvinkel

I5 Finland som en del av Sverige

Eleven fördjupar sig i utvecklingen i Finland på 1600–1700-talen.

Lokal precisering:

- svenska stormaktens uppgång och fall, samt stormaktspolitikens betydelse för Finland som en del av det svenska riket
- samhälletsutvecklingen i Finland under den svenska tiden

M9 handleda eleven att redogöra för orsaker till förändringar

Lokal precisering:

- Eleven kan i stora drag beskriva förhållandet mellan orsak och verkan i historiska företeelser.
- Eleven förstår att dessa händelser kan vara slumpmässiga eller planerade.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven kan redogöra för orsaker till förändringar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att beskriva förhållandet mellan orsak och verkan

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven anger orsaken till en förändring.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger exempel på orsaker som lett till förändringar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver inverkan av direkta och indirekta orsaker på en förändring.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven jämför olika orsakers inverkan på en förändring.

I3 Medeltiden

Eleven utforskar den medeltida världsbilden samt kulturella likheter och skillnader mellan öst och väst och hur de påverkat olika folkgrupper. Här behandlas också övergången till historisk tid i Finland och införlivandet med det svenska riket.

Lokal precisering:

- kyrkans betydelse för den medeltida människans liv
- ståndssamhällets uppbyggnad och betydelse i olika delar av Europa och i Finland
- handelns betydelse i olika delar av Europa; till exempel Medelhavet och Östersjön
- svarta dödens betydelse för Europas befolkning och dess kultur, samt jämförelse med nutida epidemier (t.ex. med hjälp av statistik)
- Finland som en del av det svenska riket
    - Från historisk tid till medeltiden
- livet i Finland på medeltiden, på landsbygden och i städerna

I4 Nya tiden - ett brytningsskede

Eleven undersöker förändringar inom vetenskapen, konsten och människans föreställningar.

Lokal precisering:

- förändringar i vetenskapen, konsten och i människornas tankesätt
- renässansens och upplysningstidens vetenskapsmän,konstnärer och nya tidens mest betydelsefulla uppfinningar

- upptäcktsfärderna och deras betydelse
- dåtida världen sedd ur både Europeisk och de nya kulturernas synvinkel

I5 Finland som en del av Sverige

Eleven fördjupar sig i utvecklingen i Finland på 1600–1700-talen.

Lokal precisering:

- svenska stormaktens uppgång och fall, samt stormaktspolitikens betydelse för Finland som en del av det svenska riket
- samhälletsutvecklingen i Finland under den svenska tiden

M11 handleda eleven att förklara mänsklig aktivitet

Lokal precisering:

- Eleven kan berätta och förklara en händelse eller företeelse ur olika människors synvinkel.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förklarar avsikter för mänsklig aktivitet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förklara mänsklig aktivitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven anger hur motivet för en människas agerande syns i hennes aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver möjliga orsaker till människans aktivitet i det förgångna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven presenterar något som ska behandlas så att hen förklarar händelsen eller företeelsen ur en enskild aktörs perspektiv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven analyserar motiven till människors aktivitet och ger en beskrivning av hur människors position i samhället inverkar på deras aktivitet.

I3 Medeltiden

Eleven utforskar den medeltida världsbilden samt kulturella likheter och skillnader mellan öst och väst och hur de påverkat olika folkgrupper. Här behandlas också övergången till historisk tid i Finland och införlivandet med det svenska riket.

Lokal precisering:

- kyrkans betydelse för den medeltida människans liv
- ståndssamhällets uppbyggnad och betydelse i olika delar av Europa och i Finland
- handelns betydelse i olika delar av Europa; till exempel Medelhavet och Östersjön

- svarta dödens betydelse för Europas befolkning och dess kultur, samt jämförelse med nutida epidemier (t.ex. med hjälp av statistik)
- Finland som en del av det svenska riket
  - Från historisk tid till medeltiden
- livet i Finland på medeltiden, på landsbygden och i städerna

I4 Nya tiden - ett brytningsskede

Eleven undersöker förändringar inom vetenskapen, konsten och människans föreställningar.

Lokal precisering:

- förändringar i vetenskapen, konsten och i människornas tankesätt
- renässansens och upplysningstidens vetenskapsmän,konstnärer och nya tidens mest betydelsefulla uppfinningar
- upptäcktsfärderna och deras betydelse
- dåtida världen sedd ur både Europeisk och de nya kulturernas synvinkel

I5 Finland som en del av Sverige

Eleven fördjupar sig i utvecklingen i Finland på 1600–1700-talen.

Lokal precisering:

- svenska stormaktens uppgång och fall, samt stormaktspolitikens betydelse för Finland som en del av det svenska riket
- samhälletsutvecklingen i Finland under den svenska tiden

Valfritt ämne Matematik

Valinnaisen tehtävä

fördjupade och tillämpade kunskaper i matematik.

fördjupade och tillämpade kunskaper i matematik.

Särdrag i fråga om lärmiljöer och arbetssätt

Särdrag i fråga om stöd och handledning

Bedömning

Åk 6

Livsåskådningskunskap

Läroämnets uppdrag

Uppdraget för undervisningen i livsåskådningskunskap är att främja elevernas förmåga att sträva efter det goda livet. I livsåskådningskunskapen ses människorna som aktörer som förnyar och skapar sin kultur och som upplever och skapar mening tillsammans och i samverkan med omvärlden. Livsåskådningar, mänskliga sedvanor och deras innebörd anses vara resultat av växelverkan mellan individer, samhällen och kulturarv. I livsåskådningskunskapen betonas människans förmåga att aktivt påverka sina egna tankar och handlingar. Detta gäller även

elevernas studier och lärande. Därför är det viktigt att undervisningen och studierna anpassas efter elevernas tanke- och upplevelsevärld.

Undervisningen i livsåskådningskunskap har som uppdrag att utveckla elevernas förmåga att växa till självständiga, toleranta, ansvarsfulla och omdömesgilla medlemmar i sitt samhälle. Målet är ett fullständigt demokratiskt medborgarskap i en allt mer global och snabbt föränderlig värld. Det förutsätter att undervisningen i livsåskådningskunskap mångsidigt ökar den åskådningsmässiga och kulturella allmänbildningen, utvecklar förmågan att tänka, förmågan att handla etiskt och kritiskt och att lära sig. Att tänka kritiskt innebär inom livsåskådningskunskap att söka orsaker, se sammanhang, ha känsla för situationer och att kunna ändra sitt förhållningssätt. Hit hör också en öppen och reflekterande attityd.

Livsåskådningskunskapen ska stödja utvecklingen av mångsidig kompetens, i synnerhet förmågan att tänka och lära sig, kulturell och kommunikativ kompetens, vardagskompetens och förmågan att delta, påverka och ta ansvar.

Läroämnets uppdrag i årskurs 3-6

I årskurserna 3–6 *har undervisningen i livsåskådningskunskap som särskilt uppdrag att uppmuntra och stödja elevernas strävan efter att skapa en egen identitet och livsåskådning.Det centrala i undervisningen är att stödja utvecklingen av elevernas etiska tänkande, kulturella färdigheter och förmåga att uttrycka sina åsikter och motivera dem.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i livsåskådningskunskap i årskurs 3–6

Vid valet av arbetssätt är det med tanke på läroämnets mål viktigt att skapa en trygg och öppen psykisk och social lärmiljö, där varje elev upplever att hen blir hörd och respekterad. Eleven ska uppmuntras till självstyrt lärande. Den fysiska lärmiljön utvecklas så att den tar hänsyn till olika sätt att lära sig och arbeta och går lätt att förändra. De gemensamma undersökningarna och diskussionerna som leds av läraren berikas med konkreta aktiviteter, sagor, berättelser, lekar, musik, bildkonst och drama. I de konkreta aktiviteterna ska digitaliseringen i livsmiljön beaktas.

- Eleven kan sätta sig in i en annans situation och kan leva sig in i olika känslor, känselkort kan användas i undervisningen
- Utnyttjar AV-hjälpmedel och lärplattor vid mediepresentationer som eleven producerar
- Eleven fördjupar sig i olika kulturella verksamhetsformer i hembygden
- IKT-färdigheter utvecklas genom att man producerar egna verk (animationer, serier, video)
- Eleven övar sig i färdigheter om växelverkan och samarbete genom att göra olika projekt och grupparbeten

Handledning, differentiering och stöd i livsåskådningskunskap i årskurs 3–6

Med tanke på läroämnets mål är det centralt att handledningen och stödet stärker elevens självförtroende och känsla av delaktighet. Läroämnet livsåskådningskunskap ska stödja elevens välbefinnande, utveckling och lärande genom att erbjuda möjligheter och begreppsliga redskap att undersöka, strukturera och skapa en egen livsåskådningsidentitet tillsammans med andra. Handledning och stöd behövs särskilt för att utveckla kommunikations- och tankeförmågan. Elevernas individuella behov av stöd samt möjlighet att fördjupa sig och avancera i egen takt ska beaktas vid valet av arbetssätt och innehåll.

- Den egna familjens festtraditioner (intervju, diskussioner hemma etc.)
- Eleven sätter sig in i en annans situation och lever sig in i olika känslor, känselkort kan användas i undervisningen.

- Eleven lär sig färdigheter som behövs för att uppnå gemensamma mål genom att fungera i en åldersintegrerad grupp.
- Eleven förstår värdet och betydelsen av sitt eget kulturarv.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i livsåskådningskunskap i årskurs 3–6

Bedömningen i livsåskådningskunskap ska vara handledande och uppmuntrande. Responsen ska sträva efter att uppmuntra eleven att studera och undersöka centrala källor och deras särdrag och att göra egna tolkningar. I bedömningen ska man beakta olika former av skriftlig och muntlig framställning samt kunnande som visas med hjälp av andra uttrycksformer. Det centrala är elevens förmåga att uttrycka sig själv och sina tankar. I stället för att fästa uppmärksamheten vid memorering av detaljer ska man i bedömningen uppmärksamma elevens förmåga att förstå och kunna tillämpa sin kunskap och utveckla sitt tänkande.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i livsåskådningskunskap genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i livsåskådningskunskap. Eleven har uppnått målen i livsåskådningskunskap för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för livsåskådningskunskap och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i bedömningen i livsåskådningskunskap och i vitsordet som ska bildas. I beskrivningarna av kunskapskraven omfattar beskrivningen av de högre vitsorden även kunnandet för de lägre vitsorden.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M4 vägleda eleven att ta ansvar för sig själv, andra människor och naturen

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva vad det innebär att ta ansvar för sig själv, andra och naturen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven kan ta ansvar för sig själv, andra människor och naturen.

Föremål för bedömningen

Kunskap om vad det innebär att ta ansvar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning beskriva ett sätt att ta ansvar för sig själv, andra människor eller naturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva ett sätt att ta ansvar för sig själv, andra människor och naturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva vad det innebär att ta ansvar för sig själv, andra och naturen och redogöra för vad det innebär att ta ansvar för sina egna handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara och motivera vad det innebär att ta ansvar för sig själv, andra och naturen och med olika exempel beskriva vad det innebär att ta ansvar för sina egna handlingar.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera varandra
- rättvisa, frihet och ansvar
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten
- den finländska identiteten
- kulturella minoriteter i Finland
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I

undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter)
- grunderna i FN:s deklaration om barnets rättigheter
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar

MM8 uppmuntra eleven att uttrycka sin åskådning och att lyssna på andras ställningstaganden i åskådningsfrågor

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sin egen och andras livsåskådningar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uttrycker sin åskådning och agerar konstruktivt i kommunikationssituationer som en i gruppen.

Föremål för bedömningen

Sociala färdigheter och förmåga att arbeta i grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven lyssnar sakligt till de andras ställningstaganden i åskådningsmässiga frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker under handledning sina ställningstaganden i åskådningsmässiga frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker sina åskådningsmässiga tankar eller sin identitet på ett konstruktivt sätt. Eleven agerar i positiv kommunikation med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uttrycker sina åskådningsmässiga tankar eller sin identitet på ett mångsidigt sätt. Eleven agerar konstruktivt i kommunikation med andra.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över

jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera varandra
- rättvisa, frihet och ansvar
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten
- den finländska identiteten
- kulturella minoriteter i Finland
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter)
- grunderna i FN:s deklaration om barnets rättigheter
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M4 vägleda eleven att ta ansvar för sig själv, andra människor och naturen

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva vad det innebär att ta ansvar för sig själv, andra och naturen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven kan ta ansvar för sig själv, andra människor och naturen.

Föremål för bedömningen

Kunskap om vad det innebär att ta ansvar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning beskriva ett sätt att ta ansvar för sig själv, andra människor eller naturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva ett sätt att ta ansvar för sig själv, andra människor och naturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva vad det innebär att ta ansvar för sig själv, andra och naturen och redogöra för vad det innebär att ta ansvar för sina egna handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara och motivera vad det innebär att ta ansvar för sig själv, andra och naturen och med olika exempel beskriva vad det innebär att ta ansvar för sina egna handlingar.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera varandra
- rättvisa, frihet och ansvar
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten
- den finländska identiteten
- kulturella minoriteter i Finland

- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter)
- grunderna i FN:s deklaration om barnets rättigheter
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar

MM8 uppmuntra eleven att uttrycka sin åskådning och att lyssna på andras ställningstaganden i åskådningsfrågor

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sin egen och andras livsåskådningar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uttrycker sin åskådning och agerar konstruktivt i kommunikationssituationer som en i gruppen.

Föremål för bedömningen

Sociala färdigheter och förmåga att arbeta i grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven lyssnar sakligt till de andras ställningstaganden i åskådningsmässiga frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker under handledning sina ställningstaganden i åskådningsmässiga frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker sina åskådningsmässiga tankar eller sin identitet på ett konstruktivt sätt. Eleven agerar i positiv kommunikation med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uttrycker sina åskådningsmässiga tankar eller sin identitet på ett mångsidigt sätt. Eleven agerar konstruktivt i kommunikation med andra.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera varandra
- rättvisa, frihet och ansvar
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten
- den finländska identiteten
- kulturella minoriteter i Finland
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I

undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter)
- grunderna i FN:s deklaration om barnets rättigheter
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar

M9 vägleda eleven att bekanta sig med människorättsetiken som bygger på FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på barnets rättigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår begreppet mänskliga rättigheter. Eleven vet vad FN:s deklaration om mänskliga rättigheter är.

Föremål för bedömningen

Kunskap om människorättsetik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning beskriva en central barnets rättighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till begreppet mänskliga rättigheter. Eleven vet att det finns mänskliga rättigheter och kan beskriva en central sådan. Eleven vet att det finns rättigheter för barn och kan beskriva en central sådan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår begreppet mänsklig rättighet. Eleven vet att FN:s universella deklaration om mänskliga rättigheter finns och kan redogöra för två mänskliga rättigheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår och kan förklara begreppet mänsklig rättighet. Eleven vet att FN:s universella deklaration om mänskliga rättigheter finns och kan redogöra för åtminstone tre mänskliga rättigheter. Eleven vet och kan motivera det att det finns många rättigheter för barn och kan redogöra för åtminstone tre.

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter)
- grunderna i FN:s deklaration om barnets rättigheter
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 skapa förutsättningar för eleven att utveckla sitt etiska tänkande och sporra eleven att tillämpa etiska principer i vardagliga situationer

Lokal precisering:

- Eleven kan förklara vissa centrala etiska begrepp.
- Eleven kan analysera vissa etiska situationer som hen mött i livet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar färdigheter i etiskt tänkande. Eleven kan tillämpa etiska principer i vardagliga situationer och i val.

Föremål för bedömningen

Förmåga till etiskt tänkande och att tillämpa etiska principer.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning beskriva någon etisk princip eller ett etiskt val som ska göras i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva en etisk princip och ett etiskt val som ska göras i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår centrala begrepp och principer i etiken. Eleven kan beskriva och motivera hur etiska principer kan tillämpas i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår centrala begrepp och principer i etiken. Eleven kan förklara och motivera hur etiska principer kan tillämpas logiskt i olika situationer.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera olika synsätt
- rättvisa, frihet och ansvar
- tanke- religions- och livsåskådningsfrihet
- värde och norm
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt i förhållande till andras synpunkter

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten ur olika perspektiv
- den finländska kulturen
- kulturella minoriteter i Finland
- olika livs- och världsåskådningar
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- världens kulturarv och dess värde
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati)
- FN:s deklaration om barnets rättigheter
- barnets rättigheter ur lokalt och globalt perspektiv
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar utgående från deras kontext, syfte och följder

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna fördjupar sig i olika tidsbegrepp och sätt att förklara världen och reflekterar över hur de påverkar människors liv samt över olika uppfattningar som anknyter till dem. De undersöker olika naturuppfattningar, naturens och människans framtid samt hållbar utveckling. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- tidsbegrepp
- sätt att förklara världen, dess uppkomst och utveckling
- hur eget agerande påverkar människors liv
- olika naturuppfattningar
- naturens och människans framtid samt hållbar utveckling
- motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid

M2 handleda eleven att känna igen och bedöma ett argument och motiveringar till det

Lokal precisering:

- Eleven kan urskilja argument och dess motiveringar i en diskussion.
- Eleven kan reflektera över hur relevanta egna och andras motiveringar är.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera argument och uppfatta och bedöma motiveringar för dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att känna igen och bedöma argument och motiveringar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning känna igen ett argument i en diskussion eller text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan urskilja ett argument och motiveringen till det i en diskussion och en text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan urskilja centrala argument och motiveringar till dem i en diskussion och i en text samt reflektera över hur relevanta motiveringarna är.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan urskilja centrala argument med motiveringar i en diskussion och i olika texter. Eleven kan på ett mångsidigt sätt reflektera över hur relevanta motiveringarna är.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och

livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera olika synsätt
- rättvisa, frihet och ansvar
- tanke- religions- och livsåskådningsfrihet
- värde och norm
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt i förhållande till andras synpunkter

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten ur olika perspektiv
- den finländska kulturen
- kulturella minoriteter i Finland
- olika livs- och världsåskådningar
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- världens kulturarv och dess värde
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati)
- FN:s deklaration om barnets rättigheter
- barnets rättigheter ur lokalt och globalt perspektiv
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar utgående från deras kontext, syfte och följder

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna fördjupar sig i olika tidsbegrepp och sätt att förklara världen och reflekterar över hur de påverkar människors liv samt över olika uppfattningar som anknyter till dem. De undersöker olika naturuppfattningar, naturens och människans framtid samt hållbar utveckling. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- tidsbegrepp
- sätt att förklara världen, dess uppkomst och utveckling
- hur eget agerande påverkar människors liv
- olika naturuppfattningar
- naturens och människans framtid samt hållbar utveckling
- motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid

M3 främja elevens förmåga att uppfatta samband mellan olika företeelser och att utveckla sitt tänkande

Lokal precisering:

- Eleven kan identifiera felaktiga slutsatser och korrigera sitt tänkande utgående från dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppfattar samband mellan olika företeelser och identifierar felaktiga slutsatser. Eleven utvecklas i sitt tänkande.

Föremål för bedömningen

Tankefärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning uppfatta samband mellan olika företeelser eller felaktiga slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan uppfatta samband mellan olika företeelser och felaktiga slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uppfattar samband mellan olika företeelser. Eleven kan identifiera felaktiga slutsatser och undvika sådana i sitt eget tänkande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uppfattar på ett mångsidigt sätt samband mellan olika företeelser och identifierar felaktiga slutsatser. Eleven kan tillämpa dessa färdigheter i sitt tänkande.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och

livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera olika synsätt
- rättvisa, frihet och ansvar
- tanke- religions- och livsåskådningsfrihet
- värde och norm
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt i förhållande till andras synpunkter

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten ur olika perspektiv
- den finländska kulturen
- kulturella minoriteter i Finland
- olika livs- och världsåskådningar
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- världens kulturarv och dess värde
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati)
- FN:s deklaration om barnets rättigheter
- barnets rättigheter ur lokalt och globalt perspektiv
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar utgående från deras kontext, syfte och följder

M5 vägleda eleven att lära känna Finlands, Europas och världens kulturarv och att förstå kulturell mångfald som fenomen

Lokal precisering:

- Eleven kan namnge och förklara vissa kulturella fenomen som ingår i Finlands, Europas och världens kulturarv.
- Eleven kan ge exempel på kulturell mångfald i gruppen eller samhället.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med Finlands, Europas och världens kulturarv och förstår kulturell mångfald som fenomen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa kunskaper och begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning nämna en kulturell minoritet. Eleven kan under handledning nämna ett kulturarv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven vet att det finns olika kulturer och kan nämna en kulturell minoritet och något karakteristiskt för den. Eleven kan nämna ett kulturarv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan nämna och förklara några särdrag i anknytning till kultur i Finlands, Europas och världens kulturarv. Eleven kan ge exempel på kulturell mångfald i gruppen eller i samhället.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan nämna och förklara flera särdrag i anknytning till kultur i Finlands, Europas och världens kulturarv. Eleven kan beskriva gruppens eller samhällets kulturella mångfald och reflektera över dess betydelse.

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten ur olika perspektiv
- den finländska kulturen
- kulturella minoriteter i Finland
- olika livs- och världsåskådningar
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta

- världens kulturarv och dess värde
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati)
- FN:s deklaration om barnets rättigheter
- barnets rättigheter ur lokalt och globalt perspektiv
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar utgående från deras kontext, syfte och följder

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna fördjupar sig i olika tidsbegrepp och sätt att förklara världen och reflekterar över hur de påverkar människors liv samt över olika uppfattningar som anknyter till dem. De undersöker olika naturuppfattningar, naturens och människans framtid samt hållbar utveckling. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- tidsbegrepp
- sätt att förklara världen, dess uppkomst och utveckling
- hur eget agerande påverkar människors liv
- olika naturuppfattningar
- naturens och människans framtid samt hållbar utveckling
- motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid

M6 stödja eleven att utveckla sin allmänbildning inom åskådning och kultur

Lokal precisering:

- Eleven kan nämna viktiga särdrag i några livsåskådningar och kulturer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven identifierar grundläggande särdrag i åskådningar och kulturer och identifierar och använder åskådningsrelaterade begrepp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa kunskaper och begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna någon åskådning, kultur eller något åskådningsmässigt begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna någon åskådning eller kultur och något särdrag i anknytning till den. Eleven känner till åtminstone ett åskådningsmässigt begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan nämna någon åskådning eller kultur och redogöra för den med hjälp av åskådningsmässiga begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan nämna några åskådningar och kulturer. Eleven kan berätta om och ge exempel på dem genom att använda åskådningsmässiga begrepp.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera olika synsätt
- rättvisa, frihet och ansvar
- tanke- religions- och livsåskådningsfrihet
- värde och norm
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt i förhållande till andras synpunkter

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten ur olika perspektiv
- den finländska kulturen
- kulturella minoriteter i Finland
- olika livs- och världsåskådningar
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- världens kulturarv och dess värde
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati)
- FN:s deklaration om barnets rättigheter
- barnets rättigheter ur lokalt och globalt perspektiv
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar utgående från deras kontext, syfte och följder

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna fördjupar sig i olika tidsbegrepp och sätt att förklara världen och reflekterar över hur de påverkar människors liv samt över olika uppfattningar som anknyter till dem. De undersöker olika naturuppfattningar, naturens och människans framtid samt hållbar utveckling. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- tidsbegrepp
- sätt att förklara världen, dess uppkomst och utveckling
- hur eget agerande påverkar människors liv
- olika naturuppfattningar
- naturens och människans framtid samt hållbar utveckling
- motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid

MM8 uppmuntra eleven att uttrycka sin åskådning och att lyssna på andras ställningstaganden i åskådningsfrågor

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sin egen livsåskådning.
- Eleven kan lyssna på andras synpunkter angående livsåskådning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uttrycker sin åskådning och agerar konstruktivt i kommunikationssituationer som en i gruppen.

Föremål för bedömningen

Sociala färdigheter och förmåga att arbeta i grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven lyssnar sakligt till de andras ställningstaganden i åskådningsmässiga frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker under handledning sina ställningstaganden i åskådningsmässiga frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker sina åskådningsmässiga tankar eller sin identitet på ett konstruktivt sätt. Eleven agerar i positiv kommunikation med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uttrycker sina åskådningsmässiga tankar eller sin identitet på ett mångsidigt sätt. Eleven agerar konstruktivt i kommunikation med andra.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera olika synsätt
- rättvisa, frihet och ansvar
- tanke- religions- och livsåskådningsfrihet
- värde och norm
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt i förhållande till andras synpunkter

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten ur olika perspektiv
- den finländska kulturen
- kulturella minoriteter i Finland
- olika livs- och världsåskådningar
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- världens kulturarv och dess värde
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati)
- FN:s deklaration om barnets rättigheter
- barnets rättigheter ur lokalt och globalt perspektiv
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar utgående från deras kontext, syfte och följder

M10 uppmuntra eleven att ta initiativ och agera på ett ansvarsfullt sätt i sin omgivning

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva några sätt att påverka sin omgivning på ett ansvarsfullt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vet att det finns internationellt överenskomna mål för hållbar utveckling. Eleven kan agera ansvarsfullt i sin omgivning.

Föremål för bedömningen

Kännedom om sätt att påverka

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning berätta om ett sätt att agera ansvarsfullt i sin omgivning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva ett mål för hållbar utveckling. Eleven kan berätta om ett sätt att agera ansvarsfullt i sin omgivning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven vet att det finns olika mål för hållbar utveckling och kan beskriva och motivera två av dem. Eleven kan ge exempel på det ansvarsfulla i sitt eget agerande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven vet att uppsättningen av mål för hållbar utveckling är en omfattande helhet. Eleven kan beskriva och motivera tre mål för hållbar utveckling. Eleven kan beskriva och motivera två viktiga sätt att agera ansvarsfullt i omgivningen och berätta hur man kunde ta initiativ till dem.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera olika synsätt
- rättvisa, frihet och ansvar
- tanke- religions- och livsåskådningsfrihet
- värde och norm
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt i förhållande till andras synpunkter

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten ur olika perspektiv
- den finländska kulturen
- kulturella minoriteter i Finland
- olika livs- och världsåskådningar
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- världens kulturarv och dess värde
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati)
- FN:s deklaration om barnets rättigheter
- barnets rättigheter ur lokalt och globalt perspektiv
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar utgående från deras kontext, syfte och följder

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna fördjupar sig i olika tidsbegrepp och sätt att förklara världen och reflekterar över hur de påverkar människors liv samt över olika uppfattningar som anknyter till dem. De undersöker olika naturuppfattningar, naturens och människans framtid samt hållbar utveckling. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- tidsbegrepp
- sätt att förklara världen, dess uppkomst och utveckling
- hur eget agerande påverkar människors liv
- olika naturuppfattningar
- naturens och människans framtid samt hållbar utveckling
- motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 skapa förutsättningar för eleven att utveckla sitt etiska tänkande och sporra eleven att tillämpa etiska principer i vardagliga situationer

Lokal precisering:

- Eleven kan förklara vissa centrala etiska begrepp.
- Eleven kan analysera vissa etiska situationer som hen mött i livet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar färdigheter i etiskt tänkande. Eleven kan tillämpa etiska principer i vardagliga situationer och i val.

Föremål för bedömningen

Förmåga till etiskt tänkande och att tillämpa etiska principer.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning beskriva någon etisk princip eller ett etiskt val som ska göras i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva en etisk princip och ett etiskt val som ska göras i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår centrala begrepp och principer i etiken. Eleven kan beskriva och motivera hur etiska principer kan tillämpas i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår centrala begrepp och principer i etiken. Eleven kan förklara och motivera hur etiska principer kan tillämpas logiskt i olika situationer.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera olika synsätt
- rättvisa, frihet och ansvar
- tanke- religions- och livsåskådningsfrihet
- värde och norm
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt i förhållande till andras synpunkter

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten ur olika perspektiv
- den finländska kulturen
- kulturella minoriteter i Finland
- olika livs- och världsåskådningar
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- världens kulturarv och dess värde

- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati)
- FN:s deklaration om barnets rättigheter
- barnets rättigheter ur lokalt och globalt perspektiv
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar utgående från deras kontext, syfte och följder

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna fördjupar sig i olika tidsbegrepp och sätt att förklara världen och reflekterar över hur de påverkar människors liv samt över olika uppfattningar som anknyter till dem. De undersöker olika naturuppfattningar, naturens och människans framtid samt hållbar utveckling. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- tidsbegrepp
- sätt att förklara världen, dess uppkomst och utveckling
- hur eget agerande påverkar människors liv
- olika naturuppfattningar
- naturens och människans framtid samt hållbar utveckling
- motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid

M3 främja elevens förmåga att uppfatta samband mellan olika företeelser och att utveckla sitt tänkande

Lokal precisering:

- Eleven kan identifiera felaktiga slutsatser och korrigera sitt tänkande utgående från dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppfattar samband mellan olika företeelser och identifierar felaktiga slutsatser. Eleven utvecklas i sitt tänkande.

Föremål för bedömningen

Tankefärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning uppfatta samband mellan olika företeelser eller felaktiga slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan uppfatta samband mellan olika företeelser och felaktiga slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uppfattar samband mellan olika företeelser. Eleven kan identifiera felaktiga slutsatser och undvika sådana i sitt eget tänkande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uppfattar på ett mångsidigt sätt samband mellan olika företeelser och identifierar felaktiga slutsatser. Eleven kan tillämpa dessa färdigheter i sitt tänkande.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera olika synsätt
- rättvisa, frihet och ansvar
- tanke- religions- och livsåskådningsfrihet
- värde och norm
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt i förhållande till andras synpunkter

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten ur olika perspektiv
- den finländska kulturen
- kulturella minoriteter i Finland
- olika livs- och världsåskådningar
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- världens kulturarv och dess värde
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati)
- FN:s deklaration om barnets rättigheter
- barnets rättigheter ur lokalt och globalt perspektiv
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar utgående från deras kontext, syfte och följder

M7 handleda eleven att planera och utvärdera sitt eget lärande i livsåskådning

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp mål för sina studier.
- Eleven kan sträva mot ställda mål och bedöma hur de nås både individuellt och i grupp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bildar sig en uppfattning om sitt eget åskådningsmässiga kunnande och ställer upp mål utgående från det. Eleven utvärderar sitt åskådningsmässiga lärande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lära sig

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning ställa upp ett mål för sitt eget åskådningsmässiga lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan identifiera sitt kunnande och ställa upp åtminstone ett mål för sitt eget åskådningsmässiga lärande. Under handledning planerar och utvärderar eleven sina studier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ställa upp ändamålsenliga mål för sig i anknytning till sina åskådningsmässiga studier, sträva efter att arbeta i riktning mot målen och utvärdera hur de nås.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer upp ändamålsenliga mål för sig i anknytning till sina åskådningsmässiga studier och arbetar i enlighet med dem. Eleven utvärderar på ett mångsidigt sätt hur hen når målen.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera olika synsätt
- rättvisa, frihet och ansvar
- tanke- religions- och livsåskådningsfrihet
- värde och norm
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt i förhållande till andras synpunkter

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten ur olika perspektiv
- den finländska kulturen
- kulturella minoriteter i Finland
- olika livs- och världsåskådningar
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- världens kulturarv och dess värde
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati)
- FN:s deklaration om barnets rättigheter
- barnets rättigheter ur lokalt och globalt perspektiv
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar utgående från deras kontext, syfte och följder

I4 Naturen och en hållbar framtid

Eleverna fördjupar sig i olika tidsbegrepp och sätt att förklara världen och reflekterar över hur de påverkar människors liv samt över olika uppfattningar som anknyter till dem. De undersöker olika naturuppfattningar, naturens och människans framtid samt hållbar utveckling. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- tidsbegrepp
- sätt att förklara världen, dess uppkomst och utveckling
- hur eget agerande påverkar människors liv
- olika naturuppfattningar
- naturens och människans framtid samt hållbar utveckling
- motivera egna synpunkter i förhållande till världsbilden och en hållbar framtid

MM8 uppmuntra eleven att uttrycka sin åskådning och att lyssna på andras ställningstaganden i åskådningsfrågor

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sin egen livsåskådning.
- Eleven kan lyssna på andras synpunkter angående livsåskådning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uttrycker sin åskådning och agerar konstruktivt i kommunikationssituationer som en i gruppen.

Föremål för bedömningen

Sociala färdigheter och förmåga att arbeta i grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven lyssnar sakligt till de andras ställningstaganden i åskådningsmässiga frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker under handledning sina ställningstaganden i åskådningsmässiga frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker sina åskådningsmässiga tankar eller sin identitet på ett konstruktivt sätt. Eleven agerar i positiv kommunikation med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uttrycker sina åskådningsmässiga tankar eller sin identitet på ett mångsidigt sätt. Eleven agerar konstruktivt i kommunikation med andra.

I1 Att växa till ett gott liv

Eleverna övar sig att möta andra och att respektera olika synsätt. De undersöker hur rättvisa tar sig uttryck i det dagliga livet. Man undersöker frihet och ansvar, i synnerhet tanke-, religions- och livsåskådningsfrihet. Man fördjupar sig i begreppen värde och norm. Eleverna reflekterar över jämlikhet, lycka och ett bra liv. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till andras.

Lokal precisering:

- att möta och respektera olika synsätt
- rättvisa, frihet och ansvar
- tanke- religions- och livsåskådningsfrihet
- värde och norm
- jämlikhet, lycka och ett bra liv
- förklara och motivera egen synpunkt i förhållande till andras synpunkter

I2 Olika sätt att leva

Eleverna undersöker den egna identiteten ur olika perspektiv. I undervisningen fördjupar man sig i den finländska kulturen och kulturella minoriteter samt olika livs- och världsåskådningar. Man reflekterar över till exempel vad det innebär att vara jämlik, att acceptera, att förstå, att veta, att tro och att anta. Man fördjupar sig i världens kulturarv och inser dess värde. Eleverna övar sig att förklara och motivera sin synpunkt i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar.

Lokal precisering:

- den egna identiteten ur olika perspektiv
- den finländska kulturen
- kulturella minoriteter i Finland
- olika livs- och världsåskådningar
- uttrycken jämlikhet, acceptens och förståelse
- skillnaden mellan att veta, att tro och att anta
- världens kulturarv och dess värde
- förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till olika kulturer och livsåskådningar

I3 Grunderna för ett gemensamt liv

Eleverna fördjupar sig i grunden för att leva tillsammans genom att undersöka till exempel betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati i såväl olika vardagliga situationer i det egna livet som i större omfattning. I undervisningen fördjupar man sig i barnets rättigheter och fundera på hur de förverkligas nära och fjärran. Man övar sig att etiskt bedöma gärningar utifrån deras kontext, syfte och följder. Eleverna övar sig att förklara och motivera egna synpunkter i förhållande till förutsättningarna för att leva tillsammans.

Lokal precisering:

- grunden för att leva tillsammans (t.ex. betydelsen av överenskommelser, löften, rättigheter och skyldigheter, jämlikhet, fred och demokrati)
- FN:s deklaration om barnets rättigheter
- barnets rättigheter ur lokalt och globalt perspektiv
- förhållandet till olika kulturer och livsåskådningar
- etiskt bedömande av företeelser och gärningar utgående från deras kontext, syfte och följder

Matematik

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i undervisningen i matematik är att utveckla ett logiskt, exakt och kreativt matematisk tänkande hos eleverna. Undervisningen ska lägga grund för förståelsen av matematiska begrepp och strukturer samt utveckla elevernas förmåga att behandla information och lösa problem. På grund av matematikens kumulativa natur ska undervisningen framskrida systematiskt. Konkreta och laborativa inslag är centrala i undervisningen och studierna i matematik. Lärandet stöds med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Undervisningen i matematik ska stödja eleverna att utveckla en positiv attityd till matematik och en positiv bild av sig själva som elever i matematik. Den ska också utveckla elevernas förmåga att kommunicera, interagera och samarbeta. Undervisningen i matematik ska vara målinriktad och långsiktig och stödja eleverna att själva ta ansvar för sitt lärande.

Undervisningen ska handleda eleverna att förstå nyttan av matematik i sitt eget liv och i ett bredare samhällsperspektiv. Undervisningen ska utveckla elevernas förmåga att använda och tillämpa matematik på ett mångsidigt sätt.

Läroämnets uppdrag i årskurs 3-6

***I årskurserna 3-6** ska undervisningen i matematik erbjuda upplevelser med vilkas hjälp eleverna kan tillägna sig matematiska begrepp och strukturer. Undervisningen ska utveckla elevernas förmåga att uttrycka sina matematiska tankar och lösningar på olika sätt och med olika hjälpmedel. Mångsidig problemlösning självständigt och i grupp samt jämförelse av olika sätt att lösa problem är centrala delar av undervisningen. Undervisningen i matematik ska befästa och bredda elevernas förståelse av talbegreppet och tiosystemet samt utveckla en flytande räknefärdighet.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i matematik i årskurs 3–6

Undervisningen ska utgå från bekanta ämnen och problem som intresserar eleverna. Matematik ska fortsättningsvis studeras i en lärmiljö som präglas av konkretisering och olika hjälpmedel. Hjälpmedlen ska vara lätt tillgängliga. Varierande arbetssätt används i undervisningen. Eleverna ska ha möjlighet att påverka valet av arbetssätt. Man arbetar både gemensamt och individuellt.

Pedagogiska spel och lekar är ett viktigt arbetssätt som motiverar eleverna. Digitala verktyg och miniräknare används i undervisningen och studierna.

- Undervisningen bygger på mångsidiga arbetssätt, t.ex. grupparbete, pararbete, självständigt arbete och lärarlett arbete.
- Förutom läromedlet används laborativt material, konkretiserande material och digitala program.
- Undervisningen kan ske t.ex. i klassrummet, utomhus eller i närmiljön.

Handledning, differentiering och stöd i matematik i årskurs 3–6

Varje elev ska ha möjlighet att få undervisning i det centrala innehållet för tidigare årskurser, om kunskaperna är bristfälliga. Utöver det ska eleverna ges förebyggande stöd för att tillägna sig nytt innehåll. Man ska reservera tillräckligt mycket tid för matematiklärandet och stödet ska vara systematiskt. Utvecklingen av elevernas kunskaper och färdigheter i matematik ska följas upp kontinuerligt. Stödet ska ge eleverna möjlighet att utveckla sina kunskaper samtidigt som deras positiva attityd och självförtroende stärks. Eleverna ska erbjudas lämpliga konkreta hjälpmedel som stöd för lärandet samt möjligheter att själva komma till insikt och förstå. Varje elev ska ges möjlighet att öva tillräckligt.

Elever som behöver mera utmaningar ska stödjas med hjälp av alternativa arbetsformer och genom att berika undervisningsinnehållet. Uppgifterna kan till exempel omfatta talens egenskaper, olika talföljder, geometri, kreativ problemlösning och matematiska tillämpningar.

- I slutet av både årskurs 1 och 2 görs en kartläggning av hela gruppens färdigheter i matematik.

- Undervisningen differentieras med hjälp av olika typer av arbetssätt.
- Eleverna uppmuntras att arbeta i olika konstellationer (t.ex. individuellt, parvis eller i grupper).

- I undervisningen utnyttjas olika verktyg och hjälpmedel, t.ex. lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel, olika tabeller, hundraruta, sifferkort, tiobasmaterial.
- Eleven kan få personligt stöd eller stöd i en liten grupp om elevens kunskaper är bristfälliga.
- Utvecklingen följs upp bl.a. genom muntliga eller skriftliga uppgifter, prov och förhör.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i matematik i årskurs 3–6

Vid bedömningen av lärandet i matematik är det centrala att stödja och främja elevernas matematiska tänkande och kunskapsutveckling inom alla målområden. Bedömningen ska vara mångsidig och responsen handledande och konstruktiv. Dessa stöder eleverna att utveckla matematiska färdigheter och sporrar vid behov eleverna att försöka på nytt. Eleverna handleds att själva utvärdera sitt lärande och bli medveten om sina styrkor. Responsen ska hjälpa eleverna att förstå vilka kunskaper och färdigheter som borde utvecklas och hur. Eleverna ska dessutom handledas att fästa vikt vid sina arbetssätt och sin attityd till matematikstudierna.

Av eleverna förutsätts mer än tidigare att de presenterar sitt matematiska tänkande muntligt och med hjälp av redskap, figurer och skriftligt arbete. Föremål för bedömningen är arbetssättet, lösningarnas giltighet samt färdigheter i att tillämpa det man lärt sig.

Vid grupparbete bedöms såväl gruppens som den enskilda gruppmedlemmens arbetsinsats och resultat. Syftet med responsen är att eleverna lär sig förstå betydelsen av varje gruppmedlems arbete och utveckling. Eleverna handleds att själva utvärdera arbetet och resultatet.Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i matematik genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i matematik. Eleven har uppnått målen i matematik för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för matematik och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i matematik och i vitsordet som ska bildas.

I beskrivningarna av kunskapskraven omfattar beskrivningen av de högre vitsorden även kunnandet för de lägre vitsorden. Kunskapskraven kan användas då man planerar de situationer där elevens kunnande ska visas upp eller då man bedömer det som eleven visar.

Med handledning av elevens arbete avses i matematiken exempelvis att läraren ger muntliga tilläggsanvisningar, ställer styrande frågor, använder konkretiseringsmaterial eller ger motsvarande exempel i de situationer där kunnandet visas upp.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 bibehålla elevens inspiration och intresse för matematik samt stödja elevens positiva självbild och självförtroende

Lokal precisering:

- Eleven visar intresse för matematik och handleds att lita på sina egna matematiska lösningar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera vilka delområden i matematiken och studiemetoder som motiverar hen. Eleven strävar efter att förstärka sin positiva självbild och sitt självförtroende i sina matematikstudier.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-1000 och bråk
- matematik i vardagen
- enkla problemlösningsstrategier
- pröva olika lösningsmodeller
- enkel programmering i olika miljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Talområde 0-10 000

- talens namn, jämförelse, talföljder
- matematiska termer i addition, subtraktion, multiplikation och division
- ental-tiotal-hundratal-tusental
- addition och subtraktion som huvudräkning
- addition och subtraktion med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation med 10, 100 och 1000 som huvudräkning
- uppställning av multiplikation där den ena faktorn är < 10
- enkel division med och utan rest

Bråk

- tal i bråkform samt jämförelse av liknämniga och oliknämniga bråk

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljer med positiva heltal
- ekvationer där ena termen är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- rep. av kvadrat, cirkel, rätblock, triangel och månghörningar
- area av rätblock
- kub, rätblock, klot, pyramid, cylinder
- rätvinklig-, trubbvinklig- och spetsvinkligtriangel
- omkrets av figurer med raka sidor
- introduktion av vinklar
- tidmätning och enhetsbyten; h, min, sek
- kalendern
- enkla enhetsbyten med; massa, längd, volym

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa stapeldiagram
- avläsa tabeller

M2 handleda eleven att uppfatta samband i det som hen lär sig

Lokal precisering:

- Eleven kan jämföra, klassificera, ordna, dela upp och kombinera tal.
- Eleven förstår i någon mån sambandet mellan matematiken och vardagen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppfattar samband mellan det som hen lär sig. Hen beskriver och förklarar sina observationer.

Föremål för bedömningen

Samband mellan det som hen lärt sig

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uppfattar under handledning samband mellan det som hen lär sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar samband mellan det som hen lär sig och ger exempel under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uppfattar och ger exempel på samband mellan det som hen lär sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva och förklara vad sambanden mellan det som hen lär sig beror på.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-1000 och bråk
- matematik i vardagen
- enkla problemlösningsstrategier
- pröva olika lösningsmodeller
- enkel programmering i olika miljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Talområde 0-10 000

- talens namn, jämförelse, talföljder
- matematiska termer i addition, subtraktion, multiplikation och division
- ental-tiotal-hundratal-tusental
- addition och subtraktion som huvudräkning
- addition och subtraktion med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation med 10, 100 och 1000 som huvudräkning
- uppställning av multiplikation där den ena faktorn är < 10
- enkel division med och utan rest

Bråk

- tal i bråkform samt jämförelse av liknämniga och oliknämniga bråk

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljer med positiva heltal
- ekvationer där ena termen är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- rep. av kvadrat, cirkel, rätblock, triangel och månghörningar
- area av rätblock
- kub, rätblock, klot, pyramid, cylinder
- rätvinklig-, trubbvinklig- och spetsvinkligtriangel
- omkrets av figurer med raka sidor
- introduktion av vinklar
- tidmätning och enhetsbyten; h, min, sek

- kalendern
- enkla enhetsbyten med; massa, längd, volym

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa stapeldiagram
- avläsa tabeller

M3 handleda eleven att utveckla sin förmåga att ställa frågor och dra motiverade slutsatser utifrån sina observationer

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa och svara på frågor i enkla räkneoperationer och problemlösningar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven ställer frågor och kan dra motiverade slutsatser utifrån sina observationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ställa frågor och slutledningsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven observerar vad hen behöver hjälp med. Eleven kan under handledning göra observationer och sammanställa information för att kunna dra slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att framställa matematiska frågor. Eleven kan under handledning presentera motiveringar för sina slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan framställa frågor i anknytning till det område som studeras och kan ge motiveringar för sina slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framställer frågor som stöder det område som studeras. Eleven kan framställa klara motiveringar för sina slutsatser.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka

orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-1000 och bråk
- matematik i vardagen
- enkla problemlösningsstrategier
- pröva olika lösningsmodeller
- enkel programmering i olika miljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Talområde 0-10 000

- talens namn, jämförelse, talföljder
- matematiska termer i addition, subtraktion, multiplikation och division
- ental-tiotal-hundratal-tusental
- addition och subtraktion som huvudräkning
- addition och subtraktion med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation med 10, 100 och 1000 som huvudräkning
- uppställning av multiplikation där den ena faktorn är < 10
- enkel division med och utan rest

Bråk

- tal i bråkform samt jämförelse av liknämniga och oliknämniga bråk

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljer med positiva heltal
- ekvationer där ena termen är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- rep. av kvadrat, cirkel, rätblock, triangel och månghörningar
- area av rätblock
- kub, rätblock, klot, pyramid, cylinder
- rätvinklig-, trubbvinklig- och spetsvinkligtriangel
- omkrets av figurer med raka sidor
- introduktion av vinklar
- tidmätning och enhetsbyten; h, min, sek
- kalendern
- enkla enhetsbyten med; massa, längd, volym

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa stapeldiagram
- avläsa tabeller

M5 handleda och stödjaeleven i utvecklingen avförmågan att lösa problem

Lokal precisering:

- Eleven lär sig strategier för huvudräkning, mekaniskräkning och problemlösning.
- Eleven kan lösa enkla ekvationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder olika strategier i problemlösning.

Föremål för bedömningen

Problemlösningsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning använda något sätt för att lösa ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar på ett sätt som leder till en korrekt lösning på ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan välja och använda ett fungerande sätt för att lösa ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma hur fungerande och effektiv hens lösningsmetod är.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-1000 och bråk
- matematik i vardagen
- enkla problemlösningsstrategier
- pröva olika lösningsmodeller
- enkel programmering i olika miljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Talområde 0-10 000

- talens namn, jämförelse, talföljder
- matematiska termer i addition, subtraktion, multiplikation och division
- ental-tiotal-hundratal-tusental
- addition och subtraktion som huvudräkning
- addition och subtraktion med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation med 10, 100 och 1000 som huvudräkning
- uppställning av multiplikation där den ena faktorn är < 10
- enkel division med och utan rest

Bråk

- tal i bråkform samt jämförelse av liknämniga och oliknämniga bråk

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljer med positiva heltal
- ekvationer där ena termen är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- rep. av kvadrat, cirkel, rätblock, triangel och månghörningar
- area av rätblock
- kub, rätblock, klot, pyramid, cylinder
- rätvinklig-, trubbvinklig- och spetsvinkligtriangel
- omkrets av figurer med raka sidor
- introduktion av vinklar
- tidmätning och enhetsbyten; h, min, sek
- kalendern
- enkla enhetsbyten med; massa, längd, volym

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa stapeldiagram
- avläsa tabeller

M6 handleda eleven att utveckla förmågan att bedöma hur ändamålsenlig en lösning är och om resultatet är rimligt

Lokal precisering:

- Eleven kan tillsammans med andra uppskatta rimligheten av ett resultat.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bedömer hur förnuftig en lösning är och om resultatet är rimligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bedöma en lösning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning uppfatta hur rimligt ett resultat är.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven reflekterar över hur rimligt hens resultat är och bedömer sin lösning under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven granskar kritiskt sin lösning och hur rimligt resultatet är.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven bedömer och motiverar sin lösning och hur rimligt resultatet är.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-1000 och bråk
- matematik i vardagen
- enkla problemlösningsstrategier
- pröva olika lösningsmodeller
- enkel programmering i olika miljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Talområde 0-10 000

- talens namn, jämförelse, talföljder

- matematiska termer i addition, subtraktion, multiplikation och division
- ental-tiotal-hundratal-tusental
- addition och subtraktion som huvudräkning
- addition och subtraktion med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation med 10, 100 och 1000 som huvudräkning
- uppställning av multiplikation där den ena faktorn är < 10
- enkel division med och utan rest

Bråk

- tal i bråkform samt jämförelse av liknämniga och oliknämniga bråk

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljer med positiva heltal
- ekvationer där ena termen är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- rep. av kvadrat, cirkel, rätblock, triangel och månghörningar
- area av rätblock
- kub, rätblock, klot, pyramid, cylinder
- rätvinklig-, trubbvinklig- och spetsvinkligtriangel
- omkrets av figurer med raka sidor
- introduktion av vinklar
- tidmätning och enhetsbyten; h, min, sek
- kalendern

- enkla enhetsbyten med; massa, längd, volym

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa stapeldiagram
- avläsa tabeller

M7 handleda eleven att förstå och använda matematiska begrepp och symboler

Lokal precisering:

- Eleven känner till de fyra räknesättens symboler och kan i viss mån använda sig av rätt terminologi.
- Eleven känner till och kan använda begrepp som används i vardagsmatematik, geometri och statistik.
- Eleven avläser och förstår tids- och måttenheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder och förstår matematiska begrepp och beteckningar.

Föremål för bedömningen

Förståelse och användning av matematiska begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen matematiska begrepp under handledning och övar på beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till matematikens begrepp och använder i regel korrekta beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder matematiska begrepp och korrekta beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår och använder korrekta begrepp och beteckningar.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-1000 och bråk
- matematik i vardagen
- enkla problemlösningsstrategier
- pröva olika lösningsmodeller
- enkel programmering i olika miljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Talområde 0-10 000

- talens namn, jämförelse, talföljder
- matematiska termer i addition, subtraktion, multiplikation och division
- ental-tiotal-hundratal-tusental
- addition och subtraktion som huvudräkning
- addition och subtraktion med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation med 10, 100 och 1000 som huvudräkning
- uppställning av multiplikation där den ena faktorn är < 10
- enkel division med och utan rest

Bråk

- tal i bråkform samt jämförelse av liknämniga och oliknämniga bråk

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljer med positiva heltal

- ekvationer där ena termen är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- rep. av kvadrat, cirkel, rätblock, triangel och månghörningar
- area av rätblock
- kub, rätblock, klot, pyramid, cylinder
- rätvinklig-, trubbvinklig- och spetsvinkligtriangel
- omkrets av figurer med raka sidor
- introduktion av vinklar
- tidmätning och enhetsbyten; h, min, sek
- kalendern
- enkla enhetsbyten med; massa, längd, volym

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa stapeldiagram
- avläsa tabeller

M10 handleda eleven att uppnå flytande räknefärdigheter både i huvudräkning och skriftligt genom att utnyttja räkneoperationernas egenskaper

Lokal precisering:

- Eleven befäster räknesättens systematik samt sambandet mellan räknesätten.
- Eleven kan räkna additioner och subtraktioner med och utan uppställning.
- Eleven kan multiplikationstabellerna 0-10.
- Eleven kan räkna additioner och subtraktioner som huvudräkning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utför huvudräkning på ett flytande sätt och även skriftligt genom att använda egenskaper hos räkneoperationer.

Föremål för bedömningen

Räknefärdigheter och att utnyttja de grundläggande räkneoperationernas egenskaper

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven utför basräkneoperationer med två naturliga tal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven utför räkneoperationer som består av flera än en räkneoperation med naturliga tal och kan under handledning dela upp talen i en enklare form som stöder en huvudräkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utför på ett flytande sätt beräkningar som består av flera räkneuttryck och kan dela upp talen i en enklare form som stöder uträkningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan mångsidigt använda olika beräkningssätt.

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer.

I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Talområde 0-10 000

- talens namn, jämförelse, talföljder
- matematiska termer i addition, subtraktion, multiplikation och division
- ental-tiotal-hundratal-tusental
- addition och subtraktion som huvudräkning
- addition och subtraktion med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation med 10, 100 och 1000 som huvudräkning
- uppställning av multiplikation där den ena faktorn är < 10
- enkel division med och utan rest

Bråk

- tal i bråkform samt jämförelse av liknämniga och oliknämniga bråk

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 bibehålla elevens inspiration och intresse för matematik samt stödja elevens positiva självbild och självförtroende

Lokal precisering:

- Eleven visar intresse för matematik och eleven uppmuntras att reflektera över sina styrkor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera vilka delområden i matematiken och studiemetoder som motiverar hen. Eleven strävar efter att förstärka sin positiva självbild och sitt självförtroende i sina matematikstudier.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-10000 och bråk
- matematik i vardagen
- samband mellan tal och räkneoperationer
- utveckla problemlösningsstrategier
- kodning och programmering

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer för addition, subtraktion, multiplikation och division
- addition och subtraktion som huvudräkning och med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation där den andra faktorn är tvåsiffrig
- division med uppställning och kort division
- räknesättens ordningsföljd
- uttryck med parenteser
- sambandet mellan räknesätten

Decimaltal

- tiondelar och hundradelar
- addition och subtraktion
- samband mellan bråk och decimaltal

Bråk

- addition och subtraktion av liknämniga bråk
- addition och subtraktion med decimaltal som huvudräkning och som uppställning

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal
- ekvationer där en term är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant

- ekvationer där täljaren eller nämnaren är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- namn och egenskaper hos geometriska kroppar och plangeometriska figurer
- namnge och rita vinklar och månghörningar
- omkrets av månghörningar
- area av fyrhörningar
- rita och undersöka cirkeln
- rita och bestämma punkter i koordinatsystemets första kvadrant
- avläsa klockan och beräkna tid
- enhetsbyten med h, min, sek
- tidtabeller
- mätning och uppskattning av tid, massa, längd och volym
- enhetsbyten med mm, cm, m, km
- enhetsbyten med g, kg, ton
- symmetri och spegling i linje

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa tabeller och diagram
- sammanställa stapeldiagram

M2 handleda eleven att uppfatta samband i det som hen lär sig

Lokal precisering:

- Eleven kan jämföra och uppfatta samband mellan tal och räkneoperationer.
- Eleven kan återge räkneoperationer som verkliga situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppfattar samband mellan det som hen lär sig. Hen beskriver och förklarar sina observationer.

Föremål för bedömningen

Samband mellan det som hen lärt sig

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uppfattar under handledning samband mellan det som hen lär sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar samband mellan det som hen lär sig och ger exempel under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uppfattar och ger exempel på samband mellan det som hen lär sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva och förklara vad sambanden mellan det som hen lär sig beror på.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-10000 och bråk
- matematik i vardagen
- samband mellan tal och räkneoperationer
- utveckla problemlösningsstrategier
- kodning och programmering

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar

multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer för addition, subtraktion, multiplikation och division
- addition och subtraktion som huvudräkning och med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation där den andra faktorn är tvåsiffrig
- division med uppställning och kort division
- räknesättens ordningsföljd
- uttryck med parenteser
- sambandet mellan räknesätten

Decimaltal

- tiondelar och hundradelar
- addition och subtraktion
- samband mellan bråk och decimaltal

Bråk

- addition och subtraktion av liknämniga bråk
- addition och subtraktion med decimaltal som huvudräkning och som uppställning

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal
- ekvationer där en term är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant
- ekvationer där täljaren eller nämnaren är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar.

De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- namn och egenskaper hos geometriska kroppar och plangeometriska figurer
- namnge och rita vinklar och månghörningar
- omkrets av månghörningar
- area av fyrhörningar
- rita och undersöka cirkeln
- rita och bestämma punkter i koordinatsystemets första kvadrant
- avläsa klockan och beräkna tid
- enhetsbyten med h, min, sek
- tidtabeller
- mätning och uppskattning av tid, massa, längd och volym
- enhetsbyten med mm, cm, m, km
- enhetsbyten med g, kg, ton
- symmetri och spegling i linje

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa tabeller och diagram
- sammanställa stapeldiagram

M3 handleda eleven att utveckla sin förmåga att ställa frågor och dra motiverade slutsatser utifrån sina observationer

Lokal precisering:

- Eleven kan formulera egna frågor och dra några slutsatser på basen av sina observationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven ställer frågor och kan dra motiverade slutsatser utifrån sina observationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ställa frågor och slutledningsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven observerar vad hen behöver hjälp med. Eleven kan under handledning göra observationer och sammanställa information för att kunna dra slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att framställa matematiska frågor. Eleven kan under handledning presentera motiveringar för sina slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan framställa frågor i anknytning till det område som studeras och kan ge motiveringar för sina slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framställer frågor som stöder det område som studeras. Eleven kan framställa klara motiveringar för sina slutsatser.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-10000 och bråk
- matematik i vardagen
- samband mellan tal och räkneoperationer
- utveckla problemlösningsstrategier
- kodning och programmering

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av

tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer för addition, subtraktion, multiplikation och division
- addition och subtraktion som huvudräkning och med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation där den andra faktorn är tvåsiffrig
- division med uppställning och kort division
- räknesättens ordningsföljd
- uttryck med parenteser
- sambandet mellan räknesätten

Decimaltal

- tiondelar och hundradelar
- addition och subtraktion
- samband mellan bråk och decimaltal

Bråk

- addition och subtraktion av liknämniga bråk
- addition och subtraktion med decimaltal som huvudräkning och som uppställning

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal
- ekvationer där en term är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant
- ekvationer där täljaren eller nämnaren är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- namn och egenskaper hos geometriska kroppar och plangeometriska figurer
- namnge och rita vinklar och månghörningar
- omkrets av månghörningar
- area av fyrhörningar
- rita och undersöka cirkeln
- rita och bestämma punkter i koordinatsystemets första kvadrant
- avläsa klockan och beräkna tid
- enhetsbyten med h, min, sek
- tidtabeller
- mätning och uppskattning av tid, massa, längd och volym
- enhetsbyten med mm, cm, m, km
- enhetsbyten med g, kg, ton
- symmetri och spegling i linje

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa tabeller och diagram
- sammanställa stapeldiagram

M5 handleda och stödjaeleven i utvecklingen avförmågan att lösa problem

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar en individuell strategi för huvudräkning och problemlösning samt befäster reglerna för mekanisk räkning.
- Eleven kan lösa ekvationer med en obekant variabel.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder olika strategier i problemlösning.

Föremål för bedömningen

Problemlösningsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning använda något sätt för att lösa ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar på ett sätt som leder till en korrekt lösning på ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan välja och använda ett fungerande sätt för att lösa ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma hur fungerande och effektiv hens lösningsmetod är.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-10000 och bråk
- matematik i vardagen
- samband mellan tal och räkneoperationer
- utveckla problemlösningsstrategier
- kodning och programmering

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer för addition, subtraktion, multiplikation och division

- addition och subtraktion som huvudräkning och med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation där den andra faktorn är tvåsiffrig
- division med uppställning och kort division
- räknesättens ordningsföljd
- uttryck med parenteser
- sambandet mellan räknesätten

Decimaltal

- tiondelar och hundradelar
- addition och subtraktion
- samband mellan bråk och decimaltal

Bråk

- addition och subtraktion av liknämniga bråk
- addition och subtraktion med decimaltal som huvudräkning och som uppställning

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal
- ekvationer där en term är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant
- ekvationer där täljaren eller nämnaren är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- namn och egenskaper hos geometriska kroppar och plangeometriska figurer
- namnge och rita vinklar och månghörningar

- omkrets av månghörningar
- area av fyrhörningar
- rita och undersöka cirkeln
- rita och bestämma punkter i koordinatsystemets första kvadrant
- avläsa klockan och beräkna tid
- enhetsbyten med h, min, sek
- tidtabeller
- mätning och uppskattning av tid, massa, längd och volym
- enhetsbyten med mm, cm, m, km
- enhetsbyten med g, kg, ton
- symmetri och spegling i linje

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa tabeller och diagram
- sammanställa stapeldiagram

M6 handleda eleven att utveckla förmågan att bedöma hur ändamålsenlig en lösning är och om resultatet är rimligt

Lokal precisering:

- Eleven kan i någon mån självständigt bedöma rimligheten i resultat.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bedömer hur förnuftig en lösning är och om resultatet är rimligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bedöma en lösning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning uppfatta hur rimligt ett resultat är.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven reflekterar över hur rimligt hens resultat är och bedömer sin lösning under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven granskar kritiskt sin lösning och hur rimligt resultatet är.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven bedömer och motiverar sin lösning och hur rimligt resultatet är.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-10000 och bråk
- matematik i vardagen
- samband mellan tal och räkneoperationer
- utveckla problemlösningsstrategier
- kodning och programmering

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer för addition, subtraktion, multiplikation och division
- addition och subtraktion som huvudräkning och med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation där den andra faktorn är tvåsiffrig
- division med uppställning och kort division
- räknesättens ordningsföljd
- uttryck med parenteser
- sambandet mellan räknesätten

Decimaltal

- tiondelar och hundradelar
- addition och subtraktion
- samband mellan bråk och decimaltal

Bråk

- addition och subtraktion av liknämniga bråk
- addition och subtraktion med decimaltal som huvudräkning och som uppställning

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal
- ekvationer där en term är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant
- ekvationer där täljaren eller nämnaren är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- namn och egenskaper hos geometriska kroppar och plangeometriska figurer
- namnge och rita vinklar och månghörningar
- omkrets av månghörningar
- area av fyrhörningar
- rita och undersöka cirkeln
- rita och bestämma punkter i koordinatsystemets första kvadrant
- avläsa klockan och beräkna tid
- enhetsbyten med h, min, sek
- tidtabeller
- mätning och uppskattning av tid, massa, längd och volym
- enhetsbyten med mm, cm, m, km
- enhetsbyten med g, kg, ton
- symmetri och spegling i linje

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa tabeller och diagram
- sammanställa stapeldiagram

M7 handleda eleven att förstå och använda matematiska begrepp och symboler

Lokal precisering:

- Eleven känner till de fyra räknesättens symboler och terminologi och kan använda dem på rätt sätt.
- Eleven känner till och kan namnge olika begrepp och symboler i samband med bråk och decimaltal.
- Eleven kan använda vanliga begrepp i samband med geometri, tid och måttenheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder och förstår matematiska begrepp och beteckningar.

Föremål för bedömningen

Förståelse och användning av matematiska begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen matematiska begrepp under handledning och övar på beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till matematikens begrepp och använder i regel korrekta beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder matematiska begrepp och korrekta beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår och använder korrekta begrepp och beteckningar.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna tal 0-10000 och bråk
- matematik i vardagen
- samband mellan tal och räkneoperationer
- utveckla problemlösningsstrategier
- kodning och programmering

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer för addition, subtraktion, multiplikation och division
- addition och subtraktion som huvudräkning och med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation där den andra faktorn är tvåsiffrig
- division med uppställning och kort division
- räknesättens ordningsföljd
- uttryck med parenteser
- sambandet mellan räknesätten

Decimaltal

- tiondelar och hundradelar
- addition och subtraktion
- samband mellan bråk och decimaltal

Bråk

- addition och subtraktion av liknämniga bråk
- addition och subtraktion med decimaltal som huvudräkning och som uppställning

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal
- ekvationer där en term är obekant
- ekvationer där en faktor är obekant
- ekvationer där täljaren eller nämnaren är obekant

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- namn och egenskaper hos geometriska kroppar och plangeometriska figurer
- namnge och rita vinklar och månghörningar
- omkrets av månghörningar
- area av fyrhörningar
- rita och undersöka cirkeln
- rita och bestämma punkter i koordinatsystemets första kvadrant
- avläsa klockan och beräkna tid
- enhetsbyten med h, min, sek
- tidtabeller
- mätning och uppskattning av tid, massa, längd och volym
- enhetsbyten med mm, cm, m, km
- enhetsbyten med g, kg, ton
- symmetri och spegling i linje

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- avläsa tabeller och diagram
- sammanställa stapeldiagram

M8 stödja och handleda eleven att förstärka och bredda förståelsen av tiosystemet

Lokal precisering:

- Eleven känner igen och kan namnge talen 0-100000.
- Eleven kan beskriva tal enligt tiosystemet samt jämföra och ordna tal.
- Eleven kan namnge tal i decimalform och benämna tiondelar och hundradelar.
- Eleven kan avrunda heltal.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår principen bakom tiosystemet.

Föremål för bedömningen

Förståelse av tiosystemet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven urskiljer storleksordningar mellan hela tal. Eleven känner igen talenheterna i ett decimaltal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna talenheterna i ett decimaltal och använder tiosystemet i räkneoperationer med naturliga tal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder tiosystemet som ett positionssystem i räkneoperationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår att tiosystemet är ett av positionssystemen.

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer för addition, subtraktion, multiplikation och division
- addition och subtraktion som huvudräkning och med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation där den andra faktorn är tvåsiffrig
- division med uppställning och kort division
- räknesättens ordningsföljd
- uttryck med parenteser
- sambandet mellan räknesätten

Decimaltal

- tiondelar och hundradelar
- addition och subtraktion
- samband mellan bråk och decimaltal

Bråk

- addition och subtraktion av liknämniga bråk
- addition och subtraktion med decimaltal som huvudräkning och som uppställning

M10 handleda eleven att uppnå flytande räknefärdigheter både i huvudräkning och skriftligt genom att utnyttja räkneoperationernas egenskaper

Lokal precisering:

- Eleven har befäst räknesättens systematik och kan utnyttja sambandet mellan räknesätten.
- Eleven kan lösa huvudräkningsuppgifter inom det aktuella området.
- Eleven kan skriftligt räkna additioner, subtraktioner, multiplikationer och divisioner inom talområdet 0-100 000.
- Eleven behärskar multiplikationstabellerna 0-10.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utför huvudräkning på ett flytande sätt och även skriftligt genom att använda egenskaper hos räkneoperationer.

Föremål för bedömningen

Räknefärdigheter och att utnyttja de grundläggande räkneoperationernas egenskaper

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven utför basräkneoperationer med två naturliga tal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven utför räkneoperationer som består av flera än en räkneoperation med naturliga tal och kan under handledning dela upp talen i en enklare form som stöder en huvudräkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utför på ett flytande sätt beräkningar som består av flera räkneuttryck och kan dela upp talen i en enklare form som stöder uträkningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan mångsidigt använda olika beräkningssätt.

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer för addition, subtraktion, multiplikation och division
- addition och subtraktion som huvudräkning och med uppställning
- multiplikationstabellerna 0-10
- multiplikation där den andra faktorn är tvåsiffrig
- division med uppställning och kort division
- räknesättens ordningsföljd
- uttryck med parenteser
- sambandet mellan räknesätten

Decimaltal

- tiondelar och hundradelar

- addition och subtraktion
- samband mellan bråk och decimaltal

Bråk

- addition och subtraktion av liknämniga bråk
- addition och subtraktion med decimaltal som huvudräkning och som uppställning

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 bibehålla elevens inspiration och intresse för matematik samt stödja elevens positiva självbild och självförtroende

Lokal precisering:

- Eleven är intresserad av matematik och hen stöds att utveckla en positiv självbild.
- Eleven känner till sina styrkor och svagheter i ämnet samt kan i någon mån utnyttja styrkorna för att utveckla sitt kunnande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera vilka delområden i matematiken och studiemetoder som motiverar hen. Eleven strävar efter att förstärka sin positiva självbild och sitt självförtroende i sina matematikstudier.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk och negativa tal
- samband mellan matematik och verklighet
- förstå och utnyttja sambandet mellan räknesätten
- befästa problemlösningsstrategier
- programmering i olika programmeringsmiljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division som huvudräkning och med uppställning
- delbarhet
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- negativa tal på tallinjen
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division där det andra talet är ett naturligt tal

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga
- multiplikation och division med tal < 10
- från bråk till procent

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal, decimaltal och tal i bråkform
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar.

De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- kroppar och plangeometriska figurer
- mäta och rita vinklar
- area av fyrhörningar och trianglar
- cirkelns delar
- skalor, förstoring och förminskning
- koordinatsystemets första och andra kvadrant

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde
- medelvärde
- introduktion av sannolikhet

M2 handleda eleven att uppfatta samband i det som hen lär sig

Lokal precisering:

- Eleven förstår sambandet mellan räknesätten och kan i viss mån utnyttja det för att kontrollera sina uträkningar.
- Eleven kan beskriva verkliga situationer matematiskt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppfattar samband mellan det som hen lär sig. Hen beskriver och förklarar sina observationer.

Föremål för bedömningen

Samband mellan det som hen lärt sig

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uppfattar under handledning samband mellan det som hen lär sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar samband mellan det som hen lär sig och ger exempel under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uppfattar och ger exempel på samband mellan det som hen lär sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva och förklara vad sambanden mellan det som hen lär sig beror på.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk och negativa tal
- samband mellan matematik och verklighet
- förstå och utnyttja sambandet mellan räknesätten
- befästa problemlösningsstrategier
- programmering i olika programmeringsmiljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division som huvudräkning och med uppställning
- delbarhet
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- negativa tal på tallinjen
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division där det andra talet är ett naturligt tal

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga
- multiplikation och division med tal < 10
- från bråk till procent

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal, decimaltal och tal i bråkform
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett

enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- kroppar och plangeometriska figurer
- mäta och rita vinklar
- area av fyrhörningar och trianglar
- cirkelns delar
- skalor, förstoring och förminskning
- koordinatsystemets första och andra kvadrant

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde
- medelvärde
- introduktion av sannolikhet

M3 handleda eleven att utveckla sin förmåga att ställa frågor och dra motiverade slutsatser utifrån sina observationer

Lokal precisering:

- .Eleven kan beskriva konkreta och abstrakta matematiska problem genom att göra påståenden om dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven ställer frågor och kan dra motiverade slutsatser utifrån sina observationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ställa frågor och slutledningsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven observerar vad hen behöver hjälp med. Eleven kan under handledning göra observationer och sammanställa information för att kunna dra slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att framställa matematiska frågor. Eleven kan under handledning presentera motiveringar för sina slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan framställa frågor i anknytning till det område som studeras och kan ge motiveringar för sina slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framställer frågor som stöder det område som studeras. Eleven kan framställa klara motiveringar för sina slutsatser.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk och negativa tal
- samband mellan matematik och verklighet
- förstå och utnyttja sambandet mellan räknesätten
- befästa problemlösningsstrategier
- programmering i olika programmeringsmiljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division som huvudräkning och med uppställning
- delbarhet
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- negativa tal på tallinjen
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division där det andra talet är ett naturligt tal

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga
- multiplikation och division med tal < 10
- från bråk till procent

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal, decimaltal och tal i bråkform
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett

enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- kroppar och plangeometriska figurer
- mäta och rita vinklar
- area av fyrhörningar och trianglar
- cirkelns delar
- skalor, förstoring och förminskning
- koordinatsystemets första och andra kvadrant

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde
- medelvärde
- introduktion av sannolikhet

M5 handleda och stödjaeleven i utvecklingen avförmågan att lösa problem

Lokal precisering:

- Eleven befäster olika strategier för huvudräkning och mekaniskräkning samt kan självständigt tillämpa några strategier vid problemlösning.
- Eleven kan lösa ekvationer med heltal och decimaltal med en obekant variabel.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder olika strategier i problemlösning.

Föremål för bedömningen

Problemlösningsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning använda något sätt för att lösa ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar på ett sätt som leder till en korrekt lösning på ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan välja och använda ett fungerande sätt för att lösa ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma hur fungerande och effektiv hens lösningsmetod är.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk och negativa tal
- samband mellan matematik och verklighet
- förstå och utnyttja sambandet mellan räknesätten
- befästa problemlösningsstrategier
- programmering i olika programmeringsmiljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer

- addition, subtraktion, multiplikation och division som huvudräkning och med uppställning
- delbarhet
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- negativa tal på tallinjen
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division där det andra talet är ett naturligt tal

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga
- multiplikation och division med tal < 10
- från bråk till procent

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal, decimaltal och tal i bråkform
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- kroppar och plangeometriska figurer
- mäta och rita vinklar
- area av fyrhörningar och trianglar
- cirkelns delar
- skalor, förstoring och förminskning
- koordinatsystemets första och andra kvadrant

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde
- medelvärde
- introduktion av sannolikhet

M6 handleda eleven att utveckla förmågan att bedöma hur ändamålsenlig en lösning är och om resultatet är rimligt

Lokal precisering:

- Eleven kan i någon mån bedöma hur ändamålsenlig lösningen är och hen kan uppskatta resultatet på förhand.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bedömer hur förnuftig en lösning är och om resultatet är rimligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bedöma en lösning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning uppfatta hur rimligt ett resultat är.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven reflekterar över hur rimligt hens resultat är och bedömer sin lösning under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven granskar kritiskt sin lösning och hur rimligt resultatet är.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven bedömer och motiverar sin lösning och hur rimligt resultatet är.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk och negativa tal
- samband mellan matematik och verklighet
- förstå och utnyttja sambandet mellan räknesätten
- befästa problemlösningsstrategier
- programmering i olika programmeringsmiljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division som huvudräkning och med uppställning
- delbarhet
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- negativa tal på tallinjen
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division där det andra talet är ett naturligt tal

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga
- multiplikation och division med tal < 10
- från bråk till procent

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal, decimaltal och tal i bråkform
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- kroppar och plangeometriska figurer
- mäta och rita vinklar
- area av fyrhörningar och trianglar
- cirkelns delar
- skalor, förstoring och förminskning
- koordinatsystemets första och andra kvadrant

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde
- medelvärde
- introduktion av sannolikhet

M7 handleda eleven att förstå och använda matematiska begrepp och symboler

Lokal precisering:

- Eleven använder de fyra räknesättens symboler och terminologi på rätt sätt.
- Eleven använder adekvata begrepp i anknytning till geometri, bråk, decimaltal, tid- och måttenheter.
- Eleven övar att använda symboler och begrepp i samband med procent och statistik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder och förstår matematiska begrepp och beteckningar.

Föremål för bedömningen

Förståelse och användning av matematiska begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen matematiska begrepp under handledning och övar på beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till matematikens begrepp och använder i regel korrekta beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder matematiska begrepp och korrekta beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår och använder korrekta begrepp och beteckningar.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk och negativa tal
- samband mellan matematik och verklighet
- förstå och utnyttja sambandet mellan räknesätten
- befästa problemlösningsstrategier

- programmering i olika programmeringsmiljöer

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division som huvudräkning och med uppställning
- delbarhet
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- negativa tal på tallinjen
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division där det andra talet är ett naturligt tal

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga
- multiplikation och division med tal < 10
- från bråk till procent

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med heltal, decimaltal och tal i bråkform
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- kroppar och plangeometriska figurer
- mäta och rita vinklar
- area av fyrhörningar och trianglar
- cirkelns delar
- skalor, förstoring och förminskning
- koordinatsystemets första och andra kvadrant

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde
- medelvärde
- introduktion av sannolikhet

M9 stödja eleven att utveckla talbegreppet till positiva rationella tal och negativa heltal

Lokal precisering:

- Eleven kan förlänga och förkorta bråk samt addera och subtrahera tal i bråkform och blandad form.
- Eleven kan utföra enkla additioner och subtraktioner med negativa tal.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår begreppen positiva rationella tal och negativa heltal.

Föremål för bedömningen

Förståelse av talbegreppet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan placera negativa tal i storleksordning och jämför under handledning storleken på bråktal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan placera bråktal i storleksordning och kan ge exempel på användning av negativa tal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda positiva rationella tal och negativa heltal i räkneoperationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder positiva rationella tal och negativa heltal som del av problemlösning.

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division som huvudräkning och med uppställning
- delbarhet
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- negativa tal på tallinjen
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division där det andra talet är ett naturligt tal

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga
- multiplikation och division med tal < 10
- från bråk till procent

M10 handleda eleven att uppnå flytande räknefärdigheter både i huvudräkning och skriftligt genom att utnyttja räkneoperationernas egenskaper

Lokal precisering:

- Eleven kan skriftligt räkna additioner, subtraktioner, multiplikationer och divisioner inom talområdet 0-1 000 000.
- Eleven kan lösa huvudräkningsuppgifter inom det aktuella området.
- Eleven utvecklar fungerande strategier för huvudräkning och problemlösning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utför huvudräkning på ett flytande sätt och även skriftligt genom att använda egenskaper hos räkneoperationer.

Föremål för bedömningen

Räknefärdigheter och att utnyttja de grundläggande räkneoperationernas egenskaper

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven utför basräkneoperationer med två naturliga tal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven utför räkneoperationer som består av flera än en räkneoperation med naturliga tal och kan under handledning dela upp talen i en enklare form som stöder en huvudräkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utför på ett flytande sätt beräkningar som består av flera räkneuttryck och kan dela upp talen i en enklare form som stöder uträkningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan mångsidigt använda olika beräkningssätt.

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Naturliga tal

- positionssystemet
- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division som huvudräkning och med uppställning
- delbarhet
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- negativa tal på tallinjen
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning

- addition och subtraktion
- multiplikation och division där det andra talet är ett naturligt tal

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga
- multiplikation och division med tal < 10
- från bråk till procent

M12 handleda eleven att uppskatta storleken av ett mätobjekt, välja lämpliga mätredskap och lämplig enhet samt bedöma mätresultatets rimlighet

Lokal precisering:

- Eleven känner till de vanligaste mätredskapen och kan använda dem för att fastställa längd, vikt och volym.
- Eleven kan räkna omkrets och area på fyrhörningar och trianglar.
- Eleven kan göra måttenhetsförvandlingar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bedömer storleken på det objekt som ska mätas och väljer ett lämpligt verktyg för mätningen och en lämplig enhet att ange resultatet i. Eleven bedömer mätresultatets rimlighet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att mäta

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven utför en mätning med givna mätredskap och meddelar hur många enheter med mätredskapet hen får som resultat. Eleven kan under handledning byta en längdenhet till en annan längdenhet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven utför en mätning med ett mätredskap som hen valt och kan ange mätningens resultat i den efterfrågade enheten. Eleven kan byta enheter på rymdmåtten (l, dl, osv.).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan observera storleken på mätobjektet och väljer ett lämpligt redskap för mätningen. Eleven behärskar de vanligaste måttenhetsomvandlingarna och reflekterar över förnuftigheten hos mätresultaten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara faktorer som inverkar på mätningsresultatets noggrannhet och välja korrekt mätenhet. Eleven kan byta måttenheter på areor.

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- kroppar och plangeometriska figurer
- mäta och rita vinklar
- area av fyrhörningar och trianglar
- cirkelns delar
- skalor, förstoring och förminskning
- koordinatsystemets första och andra kvadrant

M13 handleda eleven att utarbeta och tolka tabeller och diagram samt använda statistiska nyckeltal samterbjuda eleven upplevelser om sannolikhet

Lokal precisering:

- Eleven kan sammanställa och avläsa tabeller och diagram.
- Eleven kan räkna medelvärde.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utarbetar och tolkar tabeller och diagram samt använder statistiska nyckeltal.

Eleven kan bestämma antalet av alla händelser och av de önskade händelserna och kan beräkna sannolikhet.

Föremål för bedömningen

Att göra och tolka tabeller och diagram samt klassisk sannolikhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra en tabell på observationerna och läsa ett stapeldiagram. Eleven kan plocka ut den observation som det finns flest värden på och kan under handledning beräkna medelvärdet av tal. Eleven känner igen en säker händelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan tolka olika diagram. Eleven kan be-stämma typvärdet och beräkna medelvärdet. Eleven kan beräkna det efterfrågade antalet alternativ och det totala antalet alternativ.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra en användbar beskrivning med tabell eller diagram. Eleven kan avgöra vilket av alternativen som är mest sannolikt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utnyttjar tabeller, diagram samt typvärdet och medelvärdet. Eleven kan med hjälp av en händelse bestämma den motsatta händelsen.

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde
- medelvärde
- introduktion av sannolikhet

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 bibehålla elevens inspiration och intresse för matematik samt stödja elevens positiva självbild och självförtroende

Lokal precisering:

- Eleven visar intresse för matematikens olika delområden och hen vågar pröva olika lösningar.
- Eleven kan använda sina styrkor föra att utveckla sina kunskaper och färdigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera vilka delområden i matematiken och studiemetoder som motiverar hen. Eleven strävar efter att förstärka sin positiva självbild och sitt självförtroende i sina matematikstudier.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk, negativa tal och procent
- samband mellan matematiska språket och vardagsspråket
- självständigt och tillsammans undersöka och pröva olika strategier för problemlösning.
- programmering av enkla fungerande program

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Heltal

Naturliga tal

- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- addition och subtraktion
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga samt oliknämniga bråk
- multiplikation och division av tal i bråkform och blandad form
- från bråk till procent

Procent

- beräkna procent
- procent av ett tal

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med reella tal
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- vinklar
- vinkelsumma i fyrhörningar och trianglar
- area och volym av rätblock
- skalor
- förminskning och förstoring
- koordinatsystemet

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde, medelvärde och typvärde
- sannolikhet i praktiken

M2 handleda eleven att uppfatta samband i det som hen lär sig

Lokal precisering:

- Eleven kan utnyttja sambandet mellan tal och räknesätt för att lösa matematiska problem.
- Eleven kan se sambandet mellan matematiken och den reella värden och förstår sambandet mellan vardagsspråket och det matematiska språket.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppfattar samband mellan det som hen lär sig. Hen beskriver och förklarar sina observationer.

Föremål för bedömningen

Samband mellan det som hen lärt sig

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uppfattar under handledning samband mellan det som hen lär sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar samband mellan det som hen lär sig och ger exempel under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uppfattar och ger exempel på samband mellan det som hen lär sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva och förklara vad sambanden mellan det som hen lär sig beror på.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk, negativa tal och procent
- samband mellan matematiska språket och vardagsspråket
- självständigt och tillsammans undersöka och pröva olika strategier för problemlösning.
- programmering av enkla fungerande program

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Heltal

Naturliga tal

- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- addition och subtraktion
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga samt oliknämniga bråk
- multiplikation och division av tal i bråkform och blandad form
- från bråk till procent

Procent

- beräkna procent
- procent av ett tal

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med reella tal
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- vinklar
- vinkelsumma i fyrhörningar och trianglar
- area och volym av rätblock
- skalor
- förminskning och förstoring
- koordinatsystemet

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde, medelvärde och typvärde
- sannolikhet i praktiken

M3 handleda eleven att utveckla sin förmåga att ställa frågor och dra motiverade slutsatser utifrån sina observationer

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa frågor och dra slutsatser i samband med räkneoperationer och problemlösning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven ställer frågor och kan dra motiverade slutsatser utifrån sina observationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ställa frågor och slutledningsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven observerar vad hen behöver hjälp med. Eleven kan under handledning göra observationer och sammanställa information för att kunna dra slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att framställa matematiska frågor. Eleven kan under handledning presentera motiveringar för sina slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan framställa frågor i anknytning till det område som studeras och kan ge motiveringar för sina slutsatser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framställer frågor som stöder det område som studeras. Eleven kan framställa klara motiveringar för sina slutsatser.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk, negativa tal och procent
- samband mellan matematiska språket och vardagsspråket
- självständigt och tillsammans undersöka och pröva olika strategier för problemlösning.
- programmering av enkla fungerande program

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Heltal

Naturliga tal

- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- addition och subtraktion
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga samt oliknämniga bråk
- multiplikation och division av tal i bråkform och blandad form
- från bråk till procent

Procent

- beräkna procent
- procent av ett tal

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med reella tal
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- vinklar
- vinkelsumma i fyrhörningar och trianglar
- area och volym av rätblock
- skalor
- förminskning och förstoring
- koordinatsystemet

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde, medelvärde och typvärde
- sannolikhet i praktiken

M4 uppmuntra eleven att presentera sina lösningar och slutledningar för andra med konkreta hjälpmedel, figurer, muntligt och skriftligt, även med hjälp av digitala verktyg

Lokal precisering:

- Eleven uttrycker sina tankar och kan beskriva sina lösningar och slutsatser på olika sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven presenterar sina slutledningar och lösningar genom att använda olika framställningsformer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att presentera lösningar och slutledningar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta om sin slutledning och presenterar under handledning sina lösningar med någon framställningsform.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven presenterar sin slutledning och sina lösningar med någon framställningsform.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven presenterar sin slutledning och sina lösningar, vid behov med en annan framställningsform.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven presenterar sin slutledning och sina lösningar med en framställningsform som är lämplig för situationen.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk, negativa tal och procent
- samband mellan matematiska språket och vardagsspråket
- självständigt och tillsammans undersöka och pröva olika strategier för problemlösning.
- programmering av enkla fungerande program

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–

9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Heltal

Naturliga tal

- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- addition och subtraktion
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga samt oliknämniga bråk
- multiplikation och division av tal i bråkform och blandad form
- från bråk till procent

Procent

- beräkna procent
- procent av ett tal

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med reella tal
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- vinklar
- vinkelsumma i fyrhörningar och trianglar
- area och volym av rätblock
- skalor
- förminskning och förstoring
- koordinatsystemet

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde, medelvärde och typvärde
- sannolikhet i praktiken

M5 handleda och stödjaeleven i utvecklingen avförmågan att lösa problem

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat fungerande strategier för huvudräkning och mekaniskräkning.
- Eleven utnyttjar olika strategier och tankeprocesser för att lösa matematiska problem.
- Eleven kan lösa olika ekvationer med en obekant variabel.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder olika strategier i problemlösning.

Föremål för bedömningen

Problemlösningsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning använda något sätt för att lösa ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar på ett sätt som leder till en korrekt lösning på ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan välja och använda ett fungerande sätt för att lösa ett problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma hur fungerande och effektiv hens lösningsmetod är.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk, negativa tal och procent
- samband mellan matematiska språket och vardagsspråket
- självständigt och tillsammans undersöka och pröva olika strategier för problemlösning.
- programmering av enkla fungerande program

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Heltal

Naturliga tal

- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- addition och subtraktion
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga samt oliknämniga bråk
- multiplikation och division av tal i bråkform och blandad form
- från bråk till procent

Procent

- beräkna procent
- procent av ett tal

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med reella tal
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- vinklar
- vinkelsumma i fyrhörningar och trianglar
- area och volym av rätblock
- skalor
- förminskning och förstoring
- koordinatsystemet

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde, medelvärde och typvärde
- sannolikhet i praktiken

M6 handleda eleven att utveckla förmågan att bedöma hur ändamålsenlig en lösning är och om resultatet är rimligt

Lokal precisering:

- Eleven kan uppskatta resultatet i förväg och bedöma hur ändamålsenlig lösningen är.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bedömer hur förnuftig en lösning är och om resultatet är rimligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bedöma en lösning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning uppfatta hur rimligt ett resultat är.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven reflekterar över hur rimligt hens resultat är och bedömer sin lösning under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven granskar kritiskt sin lösning och hur rimligt resultatet är.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven bedömer och motiverar sin lösning och hur rimligt resultatet är.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk, negativa tal och procent
- samband mellan matematiska språket och vardagsspråket
- självständigt och tillsammans undersöka och pröva olika strategier för problemlösning.
- programmering av enkla fungerande program

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Heltal

Naturliga tal

- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- addition och subtraktion
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga samt oliknämniga bråk
- multiplikation och division av tal i bråkform och blandad form
- från bråk till procent

Procent

- beräkna procent
- procent av ett tal

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med reella tal
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett

enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- vinklar
- vinkelsumma i fyrhörningar och trianglar
- area och volym av rätblock
- skalor
- förminskning och förstoring
- koordinatsystemet

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde, medelvärde och typvärde
- sannolikhet i praktiken

M7 handleda eleven att förstå och använda matematiska begrepp och symboler

Lokal precisering:

- Eleven har befäst symboler och terminologi för de fyra räknesätten.
- Eleven använder rätt begrepp och symboler i samband med geometri, bråk, decimaltal, procent, statistik, tid och måttenheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder och förstår matematiska begrepp och beteckningar.

Föremål för bedömningen

Förståelse och användning av matematiska begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen matematiska begrepp under handledning och övar på beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till matematikens begrepp och använder i regel korrekta beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder matematiska begrepp och korrekta beteckningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår och använder korrekta begrepp och beteckningar.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk, negativa tal och procent
- samband mellan matematiska språket och vardagsspråket
- självständigt och tillsammans undersöka och pröva olika strategier för problemlösning.
- programmering av enkla fungerande program

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Heltal

Naturliga tal

- algoritmer

- addition, subtraktion, multiplikation och division
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- addition och subtraktion
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning
- addition och subtraktion
- multiplikation och division

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga samt oliknämniga bråk
- multiplikation och division av tal i bråkform och blandad form
- från bråk till procent

Procent

- beräkna procent
- procent av ett tal

I3 Algebra

Eleverna undersöker mönster i talföljder och fortsätter en talföljd enligt en regel. De introduceras i begreppet obekant, undersöker ekvationer och söker lösningar till ekvationer genom slutledning och prövning.

Lokal precisering:

- talföljder med reella tal
- ekvationer med heltal och decimaltal

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- vinklar
- vinkelsumma i fyrhörningar och trianglar
- area och volym av rätblock
- skalor
- förminskning och förstoring
- koordinatsystemet

I5 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Elevernas förmåga att systematiskt söka information om intressanta ämnen utvecklas. Informationen registreras och presenteras med hjälp av tabeller och diagram. Av statistiska nyckeltal behandlas största och minsta värde, medelvärde och typvärde.

Eleverna undersöker sannolikhet utgående från vardagliga situationer genom att resonera sig fram till om en händelse är omöjlig, möjlig eller säker.

Lokal precisering:

- tabeller och diagram
- största och minsta värde, medelvärde och typvärde
- sannolikhet i praktiken

M10 handleda eleven att uppnå flytande räknefärdigheter både i huvudräkning och skriftligt genom att utnyttja räkneoperationernas egenskaper

Lokal precisering:

- Eleven kan tillämpa de fyra räknesätten och räkna med dem.
- Eleven räknar huvudräkning och mekanisk räkning samt löser problem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utför huvudräkning på ett flytande sätt och även skriftligt genom att använda egenskaper hos räkneoperationer.

Föremål för bedömningen

Räknefärdigheter och att utnyttja de grundläggande räkneoperationernas egenskaper

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven utför basräkneoperationer med två naturliga tal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven utför räkneoperationer som består av flera än en räkneoperation med naturliga tal och kan under handledning dela upp talen i en enklare form som stöder en huvudräkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utför på ett flytande sätt beräkningar som består av flera räkneuttryck och kan dela upp talen i en enklare form som stöder uträkningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan mångsidigt använda olika beräkningssätt.

I2 Tal och räkneoperationer

Elevernas förståelse av tiosystemet fördjupas och förankras. De utvecklar sin uppfattning om talens uppbyggnad, samband och delbarhet genom att undersöka och klassificera tal.

Eleverna övar sig att utföra grundläggande räkneoperationer som huvudräkning. De övar additions- och subtraktionsalgoritmer och försäkrar sig om att de behärskar dem. Förståelsen av begreppet multiplikation förankras och eleverna lär sig multiplikationstabellerna 6–9. Man försäkrar sig om att eleverna kan multiplikationstabellerna 1–10. Eleverna övar multiplikationsalgoritmen och försäkrar sig om att de kan den. Begreppet division studeras vid både innehålls- och delningsdivision. Eleverna övar att dividera en talenhet i taget. Räkneoperationernas egenskaper och sambanden mellan dem utnyttjas.

Eleverna handleds att avrunda tal och använda överslagsräkning för att lära sig att bedöma storleksordningen av ett resultat. Alla räkneoperationer övas i mångsidiga situationer med olika konkreta hjälpmedel.

Begreppet negativt tal introduceras och talområdet utvidgas med negativa heltal. Eleverna lär sig begreppet bråk och övar de grundläggande räkneoperationerna med bråk i olika situationer. I multiplikation och division används naturliga tal. Eleverna utforskar decimaltal som en del av tiosystemet och övar grundläggande räkneoperationer med decimaltal. Eleverna gör sig förtrogna med begreppet procent. De utvecklar en förståelse för procenttal och –värde och övar sig att beräkna dem i enkla situationer. Sambanden mellan bråk, decimaltal och procent utnyttjas.

Lokal precisering:

Heltal

Naturliga tal

- algoritmer
- addition, subtraktion, multiplikation och division
- räknesättens ordningsföljd

Negativa tal

- addition och subtraktion
- tillämpning

Decimaltal

- tiondelar, hundradelar, tusendelar
- avrundning

- addition och subtraktion
- multiplikation och division

Bråk

- förlängning och förkortning
- förvandlingar från bråkform till blandad form och vice versa
- addition och subtraktion med liknämniga samt oliknämniga bråk
- multiplikation och division av tal i bråkform och blandad form
- från bråk till procent

Procent

- beräkna procent
- procent av ett tal

M11 handleda eleven att observera och beskriva geometriska egenskaper hos kroppar och figurer samt introducera eleven i geometriska begrepp

Lokal precisering:

- Eleven kan namnge figurer och kroppar samt se likheter och skillnader .
- Eleven kan mäta och rita vinklar samt beräkna vinkelstorlekar i trianglar och fyrhörningar.
- Eleven kan bestämma arean av trianglar och fyrhörningar samt beräkna volymen av rätblock.
- Eleven kan avläsa skalor samt kan göra förminskningar och förstoringar.
- Eleven kan rita och avläsa punkter i koordinatsystemets alla kvadranter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar och beskriver geometriska egenskaper hos kroppar och figurer.

Eleven känner till geometrins grundbegrepp samt symmetrier med avseende på en linje och en punkt.

Föremål för bedömningen

Geometriska begrepp och förmåga att observera geometriska egenskaper

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och nämner de vanligaste geometriska figurerna och kropparna samt deras delar. Eleven kan rita de vanligaste geometriska figurerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven observerar och beskriver sambanden mellan en punkt, sträcka, linje och vinkel. Eleven känner igen figurer som är symmetriska med avseende på linje. Eleven kan under handledning förstora eller förminska en figur. Eleven kan placera ut en given punkt i koordinatsystemet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven observerar och beskriver egenskaper hos figurer och kroppar. Eleven ritar symmetriska figurer med avseende på en punkt eller en linje genom att använda koordinatsystemet. Eleven kan använda en given skala.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda egenskaper hos figurer och kroppar i problemlösning. Eleven kan rita förminskningar och förstoringar på figurer och bestämma skalan utgående från givna mått.

I4 Geometri och mätning

Eleverna bygger, ritar, undersöker och klassificerar kroppar och figurer. Kropparna klassificeras som cylindrar, koner och övriga kroppar. Eleverna undersöker närmare rätblock, cylindrar och koner med cirkulär basyta samt pyramider. Plana figurer indelas i månghörningar och andra figurer och deras egenskaper undersöks. Eleverna utforskar närmare trianglar, fyrhörningar och cirklar. De lär sig begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel. Eleverna övar sig att rita, mäta och klassificera vinklar.

Eleverna granskar symmetri i förhållande till en rät linje. Eleverna handleds också att iaktta rotations- och förskjutningssymmetri i omgivningen, till exempel inom konst.

I koordinatsystemet behandlas först den första kvadranten och därefter de övriga kvadranterna.

Eleverna undersöker begreppet skala och använder skalor för att förstora och förminska. De handleds i att använda skalor vid kartläsning.

Eleverna övar sig att mäta och man fäster deras uppmärksamhet vid mätningens noggrannhet, vid bedömningen av mätresultatet och vid att mätningen kontrolleras. Eleverna mäter och beräknar omkretsen och arean av olika figurer och volymen av rätblock. De vägleds att förstå hur ett enhetssystem är uppbyggt. Eleverna tränar enhetsbyten genom att använda de vanligaste måttenheterna.

Lokal precisering:

- vinklar
- vinkelsumma i fyrhörningar och trianglar
- area och volym av rätblock
- skalor
- förminskning och förstoring
- koordinatsystemet

M14 inspirera eleven att utarbeta instruktioner som datorprogram i en visuell programmeringsmiljö

Lokal precisering:

- Eleven vet hur man programmerar och kan programmera utgående från egna eller gemensamma idéer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utarbetar ett program i en visuell programmeringsmiljö.

Föremål för bedömningen

Visuell programmering

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven testar ett färdigt program och identifierar vad olika kommandon utför i praktiken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan sätta till en villkors- eller upprepningsstruktur i ett färdigt program. Hen kan söka efter ett fel i programmet och korrigera felet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan programmera ett fungerande program i en visuell programmeringsmiljö, i vilket villkors- och upprepningsstrukturer används.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder visuell programmering i problemlösning. Eleven kan utvärdera programmet och editera det så att det kan användas för ett specifikt ändamål.

I1 Matematiskt tänkande

Eleverna utvecklar sin förmåga att finna likheter, skillnader och mönster. De fördjupar sin förmåga att jämföra, klassificera och ordna, systematiskt söka alternativ samt upptäcka orsakssammanhang och samband i matematiken. Eleverna planerar och utarbetar datorprogram i en visuell programmeringsmiljö.

Lokal precisering:

- jämföra och ordna reella tal, bråk, negativa tal och procent
- samband mellan matematiska språket och vardagsspråket
- självständigt och tillsammans undersöka och pröva olika strategier för problemlösning.
- programmering av enkla fungerande program

Musik

Läroämnets uppdrag

Musikundervisningens uppdrag är att skapa förutsättningar för mångsidig musikalisk aktivitet och ett aktivt kulturellt deltagande. Undervisningen ska hjälpa eleverna att tolka musikens många betydelser i olika kulturer samt i individers och gruppers verksamhet. Genom att bredda musikkunskaperna stärks elevernas positiva relation till musiken, vilket lägger grund för livslångt musicerande. Musikundervisningen ska utveckla en positiv och nyfiken inställning till musik och kulturell mångfald.

Funktionell musikundervisning främjar utvecklingen av elevernas musikaliska kunskaper och förståelse, totala växande och förmåga att samarbeta med andra. Dessa stärks genom att man i musikundervisningen beaktar elevernas musikintressen, andra läroämnen, ämnesövergripande teman, fester och evenemang i skolan samt verksamhet utanför skolan. Genom att regelbundet erbjuda eleverna möjlighet att använda sin röst och musicera, komponera och skapa utvecklas deras tänkande och uppfattningsförmåga. I musikundervisningen studerar eleverna musik på ett mångsidigt sätt, vilket bidrar till att utveckla deras uttrycksförmåga.

Läroämnets uppdrag i årskurs 3-6

I årskurserna 3–6 *ska eleverna i musikundervisningen få lära sig att förhålla sig öppet och respektfullt till andras upplevelser och bidra till att skapa en känsla av samhörighet i gruppen. Samtidigt vänjer de sig vid att analysera musikaliska erfarenheter och fenomen samt musikkulturer mer medvetet än tidigare. Elevernas förståelse för musikaliska begrepp och uttryckssätt fördjupas och breddas i takt med att elevens färdigheter i att sjunga, spela, komponera, röra sig och lyssna till musik utvecklas. För att utveckla det kreativa och estetiska tänkande som hör ihop med ljud och musikaliska uttryckssätt ska eleverna ges möjlighet att planera och genomföra olika musikaliska eller tvärkonstnärliga helheter genom att använda sin fantasi och sin uppfinningsrikedom självständigt eller tillsammans med andra. Musicerandet ska vara en naturlig del av de ämnesövergripande studierna i skolans vardag och fest. Elevernas uppfattning om sig själva som musikaliska aktörer stärks genom positiva upplevelser av lärande.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i musik i årskurs 3–6

Målet är att skapa en pedagogiskt mångsidig och flexibel studiehelhet i musik, som ger varje elev möjlighet till olika musikaliska arbetssätt, musikalisk samverkan, gemensamt musicerande och andra gemensamma musikaliska aktiviteter. Glädje i lärandet, en fördomsfri atmosfär som sporrar kreativt tänkande och positiva musikupplevelser inspirerar eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter. I undervisningssituationerna ska eleven ges möjligheter att använda digitala verktyg i den musikaliska verksamheten. De möjligheter som konst- och kulturinrättningar och andra samarbetspartner erbjuder ska användas i undervisningen.

- Eleven stiftar bekantskap med skolans näromgivning t.ex. musikinstitut, församlingar, daghem, åldringshem, andra skolor och övriga musikarrangörer.
- I musikundervisningen används mångsidiga arbetssätt, t.ex. sång, spel, aktivt lyssnande som kan uttryckas genom rörelse, bild och ord, musiklek, musik och rörelse, improvisation, sammuciserande i grupp.
- Undervisningen och arbetssätten bygger vidare på och fördjupar det eleven lärt sig tidigare.

Handledning, differentiering och stöd i musik i årskurs 3–6

Musikundervisningen och arbetet ska planeras med hänsyn till elevernas olika behov, tidigare lärande och intressen. Utgående från dem fattas beslut om bland annat arbetssätt, användning av läromedel och beslut om grupparbeten så, att också eleverna får sin röst hörd.

Musikundervisningen ska ge möjlighet till gemensamt musicerande som främjar lärandet och stärka elevens studiefärdighet och initiativförmåga.

- I musik beaktas elevens varierande behov och intressen och erbjuds nya och mångsidiga erfarenheter.
- Eleven går jobba på sin egen nivå och elevens förkunskaper utnyttjas och fördjupas.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i musik i årskurs 3–6

Bedömningen av lärandet och kunnandet i musik är till sin karaktär handledande och uppmuntrande och beaktar elevernas individuella framsteg. I musikundervisningen behöver eleverna vägledande och sporrande respons under studierna, i synnerhet då gemensamma aktiviteter och musikaliska färdigheter övas. Responsen vägleder varje elev att uppfatta musik och musiktermer samt att utveckla sin egen aktivitet som medlem av en grupp i förhållande till den musikaliska helheten. För progressionen i studierna är det centralt att följa med hur elevernas färdigheter utvecklas i synnerhet i gemensamt musicerande, begreppsligt tänkande och förmågan att lära sig.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i musik genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i musik. Eleven har uppnått målen i musik för årskurs 3–6 som fastställts i grunderna för läroplanen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för undervisningen i musik för årskurs 3–6 och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. I beskrivningarna av kunskapskraven för läsårsbedömningen i musik i årskurs 6 omfattar beskrivningen av de högre vitsorden även kunnandet för de lägre vitsorden.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att delta i gemensamt musicerande och att medverka till att skapa en positiv sammanhållning i sin grupp

Lokal precisering:

- Eleven deltar i samspel och fördjupar den kunskap hen lärt sig tidigare.
- Eleven kan arbeta självständigt och i grupp.
- Eleven tar ansvar för sitt eget arbete och lär sig uppskatta dess resultat.
- Eleven förstår konsekvenserna av sina egna val och handlingar både för sig själv och för sin omgivning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att agera som en medlem i musikaliska grupper.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera som en medlem i en musikalisk grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under individuell handledning i verksamheten i en musicerande grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i musicerande som en medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i gemensamt musicerande och tar hänsyn till gruppens övriga medlemmar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i gemensamt musicerande på ett konstruktivt sätt, tar hand om sin egen del och uppmuntrar och hjälper andra.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, också sånger utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton, eleven bekantar sig med flerstämmighet
  - i sångvalen beaktas: årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan befästs genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- halvnot, helnot, fjärdedelsnot
- stamtonerna
- dynamik (t.ex. crescendo-diminuendo)
- taktarter (t.ex. 3/4 och 4/4)

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken (t.ex. något verk av Sibelius, Cantus Arcticus av Rautavaara, Peter och vargen av Prokofjev, Nötknäpparen av Tjajkovskij)

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M2 handleda eleven till en naturlig röstanvändning och sång samt att utveckla sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

Lokal precisering:

- Eleven deltar i sång och spel och kan följa instruktioner och anpassa sig till den musikaliska helheten.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina röstanvändnings- och sångfärdigheter samt sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Föremål för bedömningen

Röstanvändning, sång och förmåga att spela som en del av en grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under individuell handledning på möjligheter för röstanvändning och musicerande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på röstanvändning och deltar i allsång. Eleven använder kroppen och spelar rytm-, melodi- och ackordinstrument som del av en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven övar på röstanvändning, användning av kroppen samt på att spela rytm-, melodi- och ackordinstrument. Eleven deltar i allsång och gemensamt musicerande, och strävar efter att göra sin del till en del av den musikaliska helheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvecklar sin röstanvändning och sina färdigheter i användning av kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument samt deltar smidigt i gemensam sång och gemensamt musicerande.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, också sånger utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton, eleven bekantar sig med flerstämmighet
  - i sångvalen beaktas: årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan befästs genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- halvnot, helnot, fjärdedelsnot
- stamtonerna
- dynamik (t.ex. crescendo-diminuendo)
- taktarter (t.ex. 3/4 och 4/4)

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken (t.ex. något verk av Sibelius, Cantus Arcticus av Rautavaara, Peter och vargen av Prokofjev, Nötknäpparen av Tjajkovskij)

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M3 uppmuntra eleven att kroppsligt uttrycka musik, bilder, berättelser och känslor genom rörelse

Lokal precisering:

- Eleven uttrycker sig genom musiken med hjälp av rörelse och lek.
- Eleven deltar i samspel och fördjupar det inlärda.
- Eleven uttrycker sig genom musiken och övar på att framträda i olika situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uttrycker och utforskar musikens och konstens värld med hjälp av att röra sig till musik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att röra sig till musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i verksamhet som kombinerar musik och rörelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i verksamhet som kombinerar musik och rörelse som en del av gruppen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven rör sig till musik och använder sin kropp för musikaliskt uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder hela kroppens rörelse mångsidigt och kreativt i lärandet av musik samt i musikaliskt uttryck och interaktion.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, också sånger utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton, eleven bekantar sig med flerstämmighet
  - i sångvalen beaktas: årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan befästs genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- halvnot, helnot, fjärdedelsnot
- stamtonerna
- dynamik (t.ex. crescendo-diminuendo)
- taktarter (t.ex. 3/4 och 4/4)

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken (t.ex. något verk av Sibelius, Cantus Arcticus av Rautavaara, Peter och vargen av Prokofjev, Nötknäpparen av Tjajkovskij)

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M4 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och hjälpa eleven att analysera och berätta om vad hen hört

Lokal precisering:

- Eleven kan lyssna koncentrerat och berätta om det hen hört och upplevt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lyssnar till, iakttar och upplever ljudmiljön samt kan delta i diskussion om ämnet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lyssna till musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik samt identifierar sina preferenser i fråga om dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven lyssnar koncentrerat på ljudmiljöer och musik, identifierar sina preferenser i fråga om dem samt framför observationer om det som hen lyssnat på.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik, identifierar sina preferenser i fråga om dem samt diskuterar sina observationer.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, också sånger utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton, eleven bekantar sig med flerstämmighet
  - i sångvalen beaktas: årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan befästs genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- halvnot, helnot, fjärdedelsnot
- stamtonerna
- dynamik (t.ex. crescendo-diminuendo)
- taktarter (t.ex. 3/4 och 4/4)

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken (t.ex. något verk av Sibelius, Cantus Arcticus av Rautavaara, Peter och vargen av Prokofjev, Nötknäpparen av Tjajkovskij)

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M7 handleda eleven att förstå musikaliska begrepp och principerna för notationssätten inom musiken i samband med musicerande

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder musikaliska begrepp och notationssätt för musiken i sin musikaliska verksamhet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå notationssätt inom musiken

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen några musikaliska begrepp och notationssätt inom musiken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen några musikaliska begrepp och notationssätt inom musiken samt kan musicera enligt dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven följer de musikaliska nota–tionssätten som hen lärt sig när hen musicerar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder och tillämpar musikaliska begrepp och notationssätt inom musiken som hen lärt sig i sin musikaliska verksamhet.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, också sånger utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton, eleven bekantar sig med flerstämmighet
  - i sångvalen beaktas: årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan befästs genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- halvnot, helnot, fjärdedelsnot
- stamtonerna
- dynamik (t.ex. crescendo-diminuendo)
- taktarter (t.ex. 3/4 och 4/4)

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken (t.ex. något verk av Sibelius, Cantus Arcticus av Rautavaara, Peter och vargen av Prokofjev, Nötknäpparen av Tjajkovskij)

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att delta i gemensamt musicerande och att medverka till att skapa en positiv sammanhållning i sin grupp

Lokal precisering:

- Eleven deltar i samspel och fördjupar den kunskap hen lärt sig tidigare.
- Eleven kan arbeta självständigt och i grupp.
- Eleven tar ansvar för sitt eget arbete och lär sig uppskatta dess resultat.
- Eleven förstår konsekvenserna av sina egna val och handlingar både för sig själv och för sin omgivning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att agera som en medlem i musikaliska grupper.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera som en medlem i en musikalisk grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under individuell handledning i verksamheten i en musicerande grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i musicerande som en medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i gemensamt musicerande och tar hänsyn till gruppens övriga medlemmar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i gemensamt musicerande på ett konstruktivt sätt, tar hand om sin egen del och uppmuntrar och hjälper andra.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, nordiska visor, också sånger utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton, eleven bekantar sig med flerstämmighet
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan befästs genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- halvnot, helnot, fjärdedelsnot
- stamtonerna
- dynamik (t.ex. crescendo-diminuendo)
- taktarter (t.ex. 3/4 och 4/4)

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- känna igen olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken (t.ex. Peer Gynt)

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, nordiska visor

- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M2 handleda eleven till en naturlig röstanvändning och sång samt att utveckla sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

Lokal precisering:

- Eleven deltar i sång och spel och kan följa instruktioner och anpassa sig till den musikaliska helheten.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina röstanvändnings- och sångfärdigheter samt sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Föremål för bedömningen

Röstanvändning, sång och förmåga att spela som en del av en grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under individuell handledning på möjligheter för röstanvändning och musicerande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på röstanvändning och deltar i allsång. Eleven använder kroppen och spelar rytm-, melodi- och ackordinstrument som del av en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven övar på röstanvändning, användning av kroppen samt på att spela rytm-, melodi- och ackordinstrument. Eleven deltar i allsång och gemensamt musicerande, och strävar efter att göra sin del till en del av den musikaliska helheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvecklar sin röstanvändning och sina färdigheter i användning av kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument samt deltar smidigt i gemensam sång och gemensamt musicerande.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, nordiska visor, också sånger utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton, eleven bekantar sig med flerstämmighet
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan befästs genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- halvnot, helnot, fjärdedelsnot
- stamtonerna
- dynamik (t.ex. crescendo-diminuendo)
- taktarter (t.ex. 3/4 och 4/4)

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- känna igen olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken (t.ex. Peer Gynt)

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, nordiska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M3 uppmuntra eleven att kroppsligt uttrycka musik, bilder, berättelser och känslor genom rörelse

Lokal precisering:

- Eleven uttrycker sig genom musiken med hjälp av rörelse och lek.
- Eleven deltar i samspel och fördjupar det inlärda.
- Eleven uttrycker sig genom musiken och övar på att framträda i olika situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uttrycker och utforskar musikens och konstens värld med hjälp av att röra sig till musik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att röra sig till musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i verksamhet som kombinerar musik och rörelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i verksamhet som kombinerar musik och rörelse som en del av gruppen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven rör sig till musik och använder sin kropp för musikaliskt uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder hela kroppens rörelse mångsidigt och kreativt i lärandet av musik samt i musikaliskt uttryck och interaktion.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, nordiska visor, också sånger utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton, eleven bekantar sig med flerstämmighet
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan befästs genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- halvnot, helnot, fjärdedelsnot
- stamtonerna
- dynamik (t.ex. crescendo-diminuendo)
- taktarter (t.ex. 3/4 och 4/4)

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- känna igen olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken (t.ex. Peer Gynt)

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, nordiska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M4 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och hjälpa eleven att analysera och berätta om vad hen hört

Lokal precisering:

- Eleven kan lyssna koncentrerat och berätta om det hen hört och upplevt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lyssnar till, iakttar och upplever ljudmiljön samt kan delta i diskussion om ämnet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lyssna till musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik samt identifierar sina preferenser i fråga om dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven lyssnar koncentrerat på ljudmiljöer och musik, identifierar sina preferenser i fråga om dem samt framför observationer om det som hen lyssnat på.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik, identifierar sina preferenser i fråga om dem samt diskuterar sina observationer.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, nordiska visor, också sånger utan ackompanjemang
  - enkla övningar för att utveckla rösten, sångostinaton, eleven bekantar sig med flerstämmighet
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan befästs genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- halvnot, helnot, fjärdedelsnot
- stamtonerna
- dynamik (t.ex. crescendo-diminuendo)
- taktarter (t.ex. 3/4 och 4/4)

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- känna igen olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken (t.ex. Peer Gynt)

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger, folkmusik, finlandssvenska visor, nordiska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att delta i gemensamt musicerande och att medverka till att skapa en positiv sammanhållning i sin grupp

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att agera som en medlem i musikaliska grupper.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera som en medlem i en musikalisk grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under individuell handledning i verksamheten i en musicerande grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i musicerande som en medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i gemensamt musicerande och tar hänsyn till gruppens övriga medlemmar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i gemensamt musicerande på ett konstruktivt sätt, tar hand om sin egen del och uppmuntrar och hjälper andra.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång

    - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer (t.ex. Europa, finlandssvenska visor)
    - röstvård och målbrott
    - i sångvalen beaktas
        - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
        - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
    - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
    - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
    - sång- och ringlekar, dans
    - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
    - pulskänslan stärks genom olika övningar

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Sibelius: Tuonelas svan, Valse triste, Britten: Young person´s guide to orchestra, Mozart: Trollflöjten, Mary Poppins)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, t.ex. Europa, finlandssvenska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M2 handleda eleven till en naturlig röstanvändning och sång samt att utveckla sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina röstanvändnings- och sångfärdigheter samt sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Föremål för bedömningen

Röstanvändning, sång och förmåga att spela som en del av en grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under individuell handledning på möjligheter för röstanvändning och musicerande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på röstanvändning och deltar i allsång. Eleven använder kroppen och spelar rytm-, melodi- och ackordinstrument som del av en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven övar på röstanvändning, användning av kroppen samt på att spela rytm-, melodi- och ackordinstrument. Eleven deltar i allsång och gemensamt musicerande, och strävar efter att göra sin del till en del av den musikaliska helheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvecklar sin röstanvändning och sina färdigheter i användning av kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument samt deltar smidigt i gemensam sång och gemensamt musicerande.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer (t.ex. Europa, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan stärks genom olika övningar

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad

- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Sibelius: Tuonelas svan, Valse triste, Britten: Young person´s guide to orchestra, Mozart: Trollflöjten, Mary Poppins)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, t.ex. Europa, finlandssvenska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M3 uppmuntra eleven att kroppsligt uttrycka musik, bilder, berättelser och känslor genom rörelse

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uttrycker och utforskar musikens och konstens värld med hjälp av att röra sig till musik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att röra sig till musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i verksamhet som kombinerar musik och rörelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i verksamhet som kombinerar musik och rörelse som en del av gruppen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven rör sig till musik och använder sin kropp för musikaliskt uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder hela kroppens rörelse mångsidigt och kreativt i lärandet av musik samt i musikaliskt uttryck och interaktion.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande

teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer (t.ex. Europa, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan stärks genom olika övningar

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Sibelius: Tuonelas svan, Valse triste, Britten: Young person´s guide to orchestra, Mozart: Trollflöjten, Mary Poppins)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden

- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, t.ex. Europa, finlandssvenska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M4 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och hjälpa eleven att analysera och berätta om vad hen hört

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lyssnar till, iakttar och upplever ljudmiljön samt kan delta i diskussion om ämnet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lyssna till musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik samt identifierar sina preferenser i fråga om dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven lyssnar koncentrerat på ljudmiljöer och musik, identifierar sina preferenser i fråga om dem samt framför observationer om det som hen lyssnat på.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik, identifierar sina preferenser i fråga om dem samt diskuterar sina observationer.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer (t.ex. Europa, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan stärks genom olika övningar

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Sibelius: Tuonelas svan, Valse triste, Britten: Young person´s guide to orchestra, Mozart: Trollflöjten, Mary Poppins)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, t.ex. Europa, finlandssvenska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M5 uppmuntra eleven att improvisera samt planera och skapa mindre kompositioner eller tvärkonstnärliga helheter på olika sätt, även med hjälp av digitala verktyg

Lokal precisering:

- Eleven deltar i att planera och genomföra mindre musikaliska kompositioner.
- Eleven deltar i samspel och sång och uttrycker sig via musiken.
- Eleven granskar den digitala dimensionen inom musiken och överväger hur den kan utnyttjas ändamålsenligt.
- Eleven lär sig känna igen sina egna styrkor samt lär sig betydelsen av samarbete och interaktion inom musiken.
- Eleven granskar medias inverkan och ser dess möjligheter.
- Eleven tar del i planeringen och genomförandet av gemensamma projekt och tar ansvar för förverkligandet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bygger upp en kreativ relation till musikens ljud genom att leka, pröva på och improvisera samt genom att komponera och arbeta tvärkonstnärligt. Eleven använder digitala verktyg för att skapa musik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att kreativt uttrycka musikaliskt tänkande på olika sätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i en kreativ produktionsprocess ensam eller som medlem i en grupp. Eleven prövar några musikteknologiska verktyg under individuell handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i en kreativ produktionsprocess och tar fram enstaka musikaliska idéer ensam eller som medlem i en grupp. Eleven prövar på musikteknologins möjligheter i skapandet av musik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder musikaliska eller andra ljudelement i en kreativ skapandeprocess. Eleven kan vid behov under handledning använda de möjligheter som musikteknologin erbjuder ensam eller som medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder musikaliska eller andra ljudelement för att utveckla och förverkliga musikaliska idéer ensam eller som medlem i en grupp. Eleven använder de möjligheter som musikteknologin erbjuder i sitt eget eller gruppens uttryck.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer (t.ex. Europa, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan stärks genom olika övningar

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller

vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Sibelius: Tuonelas svan, Valse triste, Britten: Young person´s guide to orchestra, Mozart: Trollflöjten, Mary Poppins)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, t.ex. Europa, finlandssvenska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M7 handleda eleven att förstå musikaliska begrepp och principerna för notationssätten inom musiken i samband med musicerande

Lokal precisering:

- Eleven förstår musikaliska begrepp och kan tolka musiknotation.

- Eleven granskar och tolkar tonspråket och ser musikens tids- och platsbundenhet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder musikaliska begrepp och notationssätt för musiken i sin musikaliska verksamhet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå notationssätt inom musiken

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen några musikaliska begrepp och notationssätt inom musiken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen några musikaliska begrepp och notationssätt inom musiken samt kan musicera enligt dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven följer de musikaliska nota–tionssätten som hen lärt sig när hen musicerar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder och tillämpar musikaliska begrepp och notationssätt inom musiken som hen lärt sig i sin musikaliska verksamhet.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer (t.ex. Europa, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan stärks genom olika övningar

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Sibelius: Tuonelas svan, Valse triste, Britten: Young person´s guide to orchestra, Mozart: Trollflöjten, Mary Poppins)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, t.ex. Europa, finlandssvenska visor
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M8 hjälpa eleven att iaktta hur musiken påverkar välbefinnandet och att se till att musik- och ljudmiljön är trygg

Lokal precisering:

- Eleven granskar musikens effekter på människans fysiska och psykiska välmående samt lär sig beakta hörsel- och andra säkerhetsfrågor då hen musicerar.
- Eleven förstår hur det egna beteendet påverkar omgivningens välmående och säkerhet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven känner till hur musik och ljudmiljöer påverkar humöret och välbefinnandet. Eleven ser till att musik- och ljudmiljön är trygg.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda instrument och utrustning på ett säkert sätt. Eleven handleds också att reflektera över sina erfarenheter av ljud och musik, men detta används inte som grund för bildandet av vitsordet.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven följer de säkerhetsanvisningar som ges då hen använder utrustning och instrument.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven agerar i enlighet med säkerhetsanvisningarna då hen använder utrustning och instrument.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda utrustning och instrument enligt säkerhetsanvisningarna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda utrustning och instrument enligt säkerhetsanvisningarna och ser till att musik- och ljudmiljön är trygg.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer (t.ex. Europa, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel

    - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
    - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
    - sång- och ringlekar, dans
    - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
    - pulskänslan stärks genom olika övningar

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- igenkänning av olika orkesterinstrument
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Sibelius: Tuonelas svan, Valse triste, Britten: Young person´s guide to orchestra, Mozart: Trollflöjten, Mary Poppins)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att delta i gemensamt musicerande och att medverka till att skapa en positiv sammanhållning i sin grupp

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att agera som en medlem i musikaliska grupper.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera som en medlem i en musikalisk grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under individuell handledning i verksamheten i en musicerande grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i musicerande som en medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i gemensamt musicerande och tar hänsyn till gruppens övriga medlemmar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i gemensamt musicerande på ett konstruktivt sätt, tar hand om sin egen del och uppmuntrar och hjälper andra.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan stärks genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller

vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- hörseln och dess vård
- huvuddragen i den västerländska konstmusiken
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Phantom of the opera, Sound of music)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med (t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden)
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M2 handleda eleven till en naturlig röstanvändning och sång samt att utveckla sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina röstanvändnings- och sångfärdigheter samt sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Föremål för bedömningen

Röstanvändning, sång och förmåga att spela som en del av en grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under individuell handledning på möjligheter för röstanvändning och musicerande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på röstanvändning och deltar i allsång. Eleven använder kroppen och spelar rytm-, melodi- och ackordinstrument som del av en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven övar på röstanvändning, användning av kroppen samt på att spela rytm-, melodi- och ackordinstrument. Eleven deltar i allsång och gemensamt musicerande, och strävar efter att göra sin del till en del av den musikaliska helheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvecklar sin röstanvändning och sina färdigheter i användning av kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument samt deltar smidigt i gemensam sång och gemensamt musicerande.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel

    - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
    - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
    - sång- och ringlekar, dans
    - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
    - pulskänslan stärks genom olika övningar
- Att framträda
    - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
    - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
    - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- hörseln och dess vård
- huvuddragen i den västerländska konstmusiken
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Phantom of the opera, Sound of music)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med (t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden)
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M3 uppmuntra eleven att kroppsligt uttrycka musik, bilder, berättelser och känslor genom rörelse

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uttrycker och utforskar musikens och konstens värld med hjälp av att röra sig till musik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att röra sig till musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i verksamhet som kombinerar musik och rörelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i verksamhet som kombinerar musik och rörelse som en del av gruppen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven rör sig till musik och använder sin kropp för musikaliskt uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder hela kroppens rörelse mångsidigt och kreativt i lärandet av musik samt i musikaliskt uttryck och interaktion.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott

    - i sångvalen beaktas
        - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
        - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
    - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
    - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
    - sång- och ringlekar, dans
    - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
    - pulskänslan stärks genom olika övningar
- Att framträda
    - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
    - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
    - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- hörseln och dess vård
- huvuddragen i den västerländska konstmusiken
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Phantom of the opera, Sound of music)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med (t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden)
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M4 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och hjälpa eleven att analysera och berätta om vad hen hört

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lyssnar till, iakttar och upplever ljudmiljön samt kan delta i diskussion om ämnet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lyssna till musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik samt identifierar sina preferenser i fråga om dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven lyssnar koncentrerat på ljudmiljöer och musik, identifierar sina preferenser i fråga om dem samt framför observationer om det som hen lyssnat på.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven lyssnar på ljudmiljöer och musik, identifierar sina preferenser i fråga om dem samt diskuterar sina observationer.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång

    - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
    - röstvård och målbrott
    - i sångvalen beaktas
        - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
        - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
    - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
    - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
    - sång- och ringlekar, dans
    - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
    - pulskänslan stärks genom olika övningar
- Att framträda
    - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
    - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
    - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- hörseln och dess vård
- huvuddragen i den västerländska konstmusiken
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Phantom of the opera, Sound of music)
- musik och välmående

- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med (t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden)
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M5 uppmuntra eleven att improvisera samt planera och skapa mindre kompositioner eller tvärkonstnärliga helheter på olika sätt, även med hjälp av digitala verktyg

Lokal precisering:

- Eleven deltar i att planera och genomföra mindre musikaliska kompositioner.
- Eleven deltar i samspel och sång och uttrycker sig via musiken.
- Eleven granskar den digitala dimensionen inom musiken och överväger hur den kan utnyttjas ändamålsenligt.
- Eleven lär sig känna igen sina egna styrkor samt lär sig betydelsen av samarbete och interaktion inom musiken.
- Eleven granskar medias inverkan och ser dess möjligheter.
- Eleven tar del i planeringen och genomförandet av gemensamma projekt och tar ansvar för förverkligandet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bygger upp en kreativ relation till musikens ljud genom att leka, pröva på och improvisera samt genom att komponera och arbeta tvärkonstnärligt. Eleven använder digitala verktyg för att skapa musik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att kreativt uttrycka musikaliskt tänkande på olika sätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i en kreativ produktionsprocess ensam eller som medlem i en grupp. Eleven prövar några musikteknologiska verktyg under individuell handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i en kreativ produktionsprocess och tar fram enstaka musikaliska idéer ensam eller som medlem i en grupp. Eleven prövar på musikteknologins möjligheter i skapandet av musik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder musikaliska eller andra ljudelement i en kreativ skapandeprocess. Eleven kan vid behov under handledning använda de möjligheter som musikteknologin erbjuder ensam eller som medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder musikaliska eller andra ljudelement för att utveckla och förverkliga musikaliska idéer ensam eller som medlem i en grupp. Eleven använder de möjligheter som musikteknologin erbjuder i sitt eget eller gruppens uttryck.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan stärks genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- hörseln och dess vård
- huvuddragen i den västerländska konstmusiken
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Phantom of the opera, Sound of music)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med (t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden)
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M6 handleda eleven att analysera sina musikaliska upplevelser och musikens estetiska, kulturella och historiska mångfald

Lokal precisering:

- Eleven granskar musiken och framför synpunkter och sina egna musikaliska upplevelser genom ord, bild och rörelse.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven analyserar sina musikaliska upplevelser och den musikaliska världens mångfald.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta musikens betydelse

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen några estetiska, tidsmässiga och kulturella drag hos musik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven berättar om sina musikaliska iakttagelser samt känner igen några tidsmässiga, estetiska och kulturella drag hos musik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven berättar om och framför åsikter om sina musikaliska iakttagelser samt om musikens tidsmässiga, estetiska och kulturella betydelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framför motiverade åsikter och deltar i diskussioner om musikaliska iakttagelser och om musikens tidsmässiga, estetiska och kulturella betydelser.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)

    - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
    - sång- och ringlekar, dans
    - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
    - pulskänslan stärks genom olika övningar
- Att framträda
    - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
    - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
    - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- hörseln och dess vård
- huvuddragen i den västerländska konstmusiken
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Phantom of the opera, Sound of music)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med (t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden)
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat

barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

M9 handleda eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, att vara med och ställa upp mål och att utvärdera sina framsteg i förhållande till målen

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sitt musikaliska kunnande genom övning och hen deltar aktivt i sin egen inlärning genom att ställa upp mål och utvärdera sina egna framsteg.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, deltar i att ställa upp mål för sitt musikaliska lärande samt bedömer hur färdigheterna framskrider i förhållande till målen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lära sig samt arbetsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven utvecklar med lärarens stöd sina färdigheter inom något delområde inom musikaliska färdigheter i riktning mot ett givet mål.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven utvecklar sina musikaliska färdigheter genom övning samt övar på att ställa upp mål och bedöma framsteg i gemensamt musicerande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utvecklar sina musikaliska färdigheter genom övning samt deltar i att ställa upp mål och bedöma framsteg i gemensamt musicerande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer upp mål för sina musikaliska färdigheter och arbetar i enlighet med dem. Eleven utvärderar sitt agerande och anpassar sitt arbete i enlighet med målen.

I1 Musikalisk praxis

I samband med musicerandet fästs uppmärksamhet vid att arbeta i grupp. Genom gemensamt musicerande övar eleven en naturlig röstanvändning och sång, rörelse och de grundläggande teknikerna i att musicera med hjälp av kropps-, rytm-, melodi- och ackordinstrument. Det centrala i undervisningen är att utveckla elevens uttrycksförmåga och fantasi på ett mångsidigt sätt.

Lokal precisering:

- Sång
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
  - röstvård och målbrott
  - i sångvalen beaktas
    - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
    - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)
- Spel
  - att spela i grupp på något melodi- eller harmoniinstrument (t.ex. gitarr, stavspel, blockflöjt eller kantele, också olika rytminstrument används)
  - body percussion, också som förberedande övningar inför samspel
- Musik och rörelse
  - sång- och ringlekar, dans
  - musikalisk improvisation genom rörelse, sång och spel
  - pulskänslan stärks genom olika övningar
- Att framträda
  - i mån av möjlighet framträder man med något av det material man övat in under lektionerna
  - skolan erbjuder eleven positiva erfarenheter av att uppträda och fäster uppmärksamhet vid övningsprocessen
  - att agera som publik och stå på scen

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet fästs uppmärksamheten, utöver vid de grundläggande begreppen, vid att utveckla elevens förmåga att uppfatta rytm, melodi, harmoni, form, klangfärg och dynamik. I takt med att elevens kunskaper utvecklas börjar man namnge och använda egna eller vedertagna symboler för att beskriva musikaliska skeenden. I musikalisk verksamhet fästs också uppmärksamhet vid olika sätt att tolka och uttrycka musik.

Lokal precisering:

- notsystem, notnyckel
- notvärden och pauser
- stamtonerna, fiss och b
- tempobeteckningar
- notbilden (t.ex. dal segno, coda, mål)
- symfoniorkestern

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen också behandla elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik och musicerande i olika miljöer i och utanför skolan. I undervisningen skapar man kopplingar till andra läroämnen och till den egna livsmiljön och reflekterar över musikens betydelser i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- hörseln och dess vård
- huvuddragen i den västerländska konstmusiken
- ge uttryck åt musiken genom rörelse, bild och ord
- musikens formuppbyggnad
- centrala verk inom konstmusiken och scenmusiken (t.ex. Phantom of the opera, Sound of music)
- musik och välmående
- musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med (t.ex. religion, livsåskådning, gymnastik och omgivningslära, mångsidiga lärområden)
- individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer
- musiken i media

I4 Repertoar

Vid planeringen av repertoar ska man beakta elevernas egna kulturer, värna om kulturarvet och vidga den kulturella förståelsen. Repertoaren ska vara mångsidig och omfatta bland annat barnmusik, musik från olika kulturer, konstmusik, populärmusik och folkmusik. Också musikaliska produkter och kompositioner som eleverna skapat i musicerandet ska ingå i repertoaren.

Lokal precisering:

- för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, världsmusik (t.ex. Afrika, Asien, finlandssvenska visor)
- i sångvalen beaktas
  - årets olika högtider (särskild tonvikt sätts på de finlandssvenska festerna)
  - sånger som kan kopplas ihop med andra läroämnen, en del sånger sjungs utantill (t.ex. Vårt land, Den blomstertid)

Omgivningslära

Läroämnets uppdrag

I läroämnet omgivningslära integreras ämnesområdena biologi, geografi, fysik, kemi och hälsokunskap. Undervisningen ska omfatta perspektivet för hållbar utveckling. I omgivningslära förenas såväl naturvetenskapliga som humanvetenskapliga perspektiv. I omgivningsläran ska eleverna ses som en del av den omgivning de lever i. Utgångspunkten är respekt för naturen och ett människovärdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna.

Undervisningen ska stödja eleven att utveckla sitt förhållande till miljön och sin världsbild samt att växa som människa. Målet för undervisningen i omgivningslära är att eleverna lär känna och förstå naturen och den byggda miljön, fenomen som förekommer i dem, sig själva och andra människor samt betydelsen av hälsa och välbefinnande. Omgivningslärans tvärvetenskapliga karaktär förutsätter att eleverna lär sig att söka, bearbeta, producera, presentera, bedöma och värdera information i olika situationer. Undervisningen ska vila på vetenskaplig grund[239] *och eleverna ska utveckla kritiskt tänkande. De ekologiska, kulturella, sociala och ekonomiska dimensionerna av hållbar utveckling ska beaktas i undervisningen i omgivningslära. Det centrala målet för omgivningsläran är att handleda eleverna att förstå hur människans val påverkar livet och miljön i dag och i framtiden.*

Omgivningsläran ska lägga grund för kunskaper inom de olika ämnesområdena i omgivningslära. Målet är att förstå deras betydelse för miljön, tekniken, det vardagliga livet, människan och mänsklig verksamhet. Inom biologi är det centralt att eleverna lär känna och förstå naturmiljön,

239 *Statsrådets förordning (422/2012) 3 §*

människan, livet och dess utveckling samt villkoren för liv på jorden. Inom geografi är det viktigt att eleverna undersöker deras egen närmiljö och förstår olika områden i världen, fenomen som förekommer i dem och hur livet ser ut för de människor som bor i områdena. Inom fysik är det viktigt att stödja eleverna att förstå naturens grundstrukturer och fenomen och att förklara dessa fenomen även med hjälp av information baserad på egna undersökningar. Inom kemi är det centralt att iaktta olika ämnen i vår omgivning. Man ska undersöka, beskriva och förklara ämnenas egenskaper, deras sammansättning samt omvandlingar som de genomgår. Inom hälsokunskap är det viktigt att eleverna lär sig att förstå de faktorer som stödjer och skyddar hälsan i vår omgivning och i mänsklig verksamhet samt att främja kunskaper som stödjer hälsa, välbefinnande, trygghet och säkerhet.

Målet med undervisningen är att väcka och fördjupa elevernas intresse för de olika ämnesområdena i omgivningslära. Likvärdighet och jämlikhet främjas genom att varje elev erbjuds möjligheter att mångsidigt bekanta sig med omgivningslärans samtliga vetenskapsområden och med den teknik och de utbildningsmöjligheter som finns på området.

Läroämnets uppdrag i årskurs 3-6

***I årskurserna 3–6** kan undervisningen i omgivningslära planeras som helheter där man granskar den omgivande världen samt eleverna och deras aktiviteter som en del av omgivningen. Eleven vägleds att ge akt på sitt växande och sin utveckling. Med hjälp av problemlösnings- och undersökningsuppgifter fördjupas intresset för fenomen i omgivningen. I slutet av årskurshelheten funderar man också på de olika ämnesområdenas särdrag.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i omgivningslära i årskurs 3–6

Utgångspunkten vid valet av arbetssätt och lärmiljöer är elevernas egna erfarenheter av olika företeelser, fenomen och händelser som anknyter till människan, omgivningen, människans aktiviteter och vardag. I valet av lärmiljöer och arbetssätt beaktas funktionalitet, erfarenhets- och upplevelseaspekten, användningen av drama och berättelser samt omgivningslärans tvärvetenskapliga karaktär. Målet är att undersöka fenomen inom omgivningslärans olika ämnesområden i naturliga situationer och miljöer. Som lärmiljöer används förutom skolans lokaler och den egna klassen mångsidigt även den närliggande naturen och den byggda miljön, olika sociala sammanhang och situationer, digitala lärmiljöer samt lokala möjligheter såsom samarbete med naturskolor, museer, företag, medborgarorganisationer samt natur- och vetenskapscentra. Med tanke på målen är det viktigt att eleverna deltar och samverkar i planeringen och genomförandet av enkla undersökningar samt i diskussionen kring olika perspektiv och lösningar. Genom att eleverna arbetar aktivt med det fenomen, tema eller aktuella problem som studeras stödjer man lärandet enligt omgivningslärans mål.

- I anslutning till undervisningen i omgivningslära kan man tex besöka Vanda naturskola. Naturskolan erbjuder verksamhet som stöder målen i omgivningslära.
- Ett besök till vetenskapscentret Heureka ger möjlighet att forska och uppleva natrurvetenskapliga fenomen ur olika perspektiv.
- I Vanda kan man även besöka ett av de många muséerna.
- I högre klasser kan besök till Sortti-stationer och Vanda Energis avfallskraftverk vara ändamålsenliga besöksmål.
- Naturmiljöer runt skolan är värda att ta i beaktande.

Handledning, differentiering och stöd i omgivningslära i årskurs 3–6

Med tanke på målen för omgivningsläran är det viktigt att handleda eleverna att mångsidigt använda olika studiesätt. Handledning behövs särskilt för att eleven ska lära sig agera tryggt och ta hänsyn till andra i olika lärmiljöer. I undervisningen och vid valet av arbetssätt beaktas elevernas tidigare kunskaper och färdigheter samt specialbehov i anslutning till utveckling, livssituation och kultur. Eleverna får lära sig att respektera allas rätt till integritet i personliga frågor. Ett

undersökande arbetssätt och övningar som förutsätter olika nivåer av tänkande kan stödja differentiering enligt individuella behov. Gemenskap stödjer lärande tillsammans och möjligheten att utnyttja olika styrkor. Handledning och stöd, valet av arbetssätt samt känslan av att lyckas stärker elevens självbild i omgivningsläran. Eleverna ska även ges möjlighet till fördjupning samt lugn och ro.

- Olika arbetssätt används i undervisningen anpassat till undervisningens karaktär.
- Undervisningen stöds av passande verktyg, som exempelvis lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel, olika kartor.
- Kreativt skapande och upplevelsebetonat lärande uppmärksammas även.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i omgivningslära i årskurs 3–6

Vid bedömningen av kunnandet i omgivningslära är bedömningen av undersökningsfärdigheterna och arbetet centralt vid sidan om bedömningen av den teoretiska kunskapen inom de olika kunskapsområden som ingår i omgivningsläran. De olika kunskapsområdena förenas till en helhet och de har sina egna mål och bedömningsgrunder. Eleverna erbjuds mångsidiga möjligheter att visa sitt kunnande. Elevernas värderingar, attityder, hälsobeteende, sociala färdigheter, temperament eller övriga personliga egenskaper utgör inte föremål för bedömningen.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i omgivningslära genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i omgivningslära. Eleven har uppnått målen i omgivningslära för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för omgivningslära och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i omgivningslära och i vitsordet som ska bildas. I beskrivningarna av kunskapskraven omfattar beskrivningen av de högre vitsorden även kunnandet för de lägre vitsorden.Eleverna instrueras att identifiera sina egna förhandsuppfattningar, styrkor och utvecklingsbehov samt uppmuntras att sporra varandra i lärandet. Lärandet styrs genom frågor, uppbyggande respons och konkreta utvecklingsförslag. Positiv respons och uppmuntran stöder i synnerhet utvecklingen av arbetsfärdigheterna och motivationen.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka och upprätthålla elevens intresse för omgivningen och undervisningen i omgivningslära samt hjälpa eleven att inse att samtliga ämnesområden i omgivningsläran är viktiga för hen

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven upprätthåller sitt intresse för omgivningen och för studierna i omgivningslära samt inser att samtliga ämnesområden i omgivningsläran är viktiga för hen själv.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- känna igen, ge uttryck för och reglera olika känslor
- skötsel av hälsan, en god vardag
- kroppens delar, hur en person fungerar (skelett och rörelse)

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- vett och etikett
- respektfullt handlande gentemot andra
- ta andra i beaktande och följa instruktioner samt hålla fast vid överenskommelser
- att känna till och identifiera riskfaktorer som hotar säkerheten i den egna miljön (t.ex. trafik)

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Finlands naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Finland på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under

handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön och bokföring av observationer
- den levande naturen: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur),
- begreppet näringskedja
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- väderfenomen

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med jordklotets rörelse på omloppsbanan (t.ex. dag/natt, årstider)
- vattnets kretslopp
- utforska ljud- och ljuseffekter
- djurens förökning

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- vårda sitt eget kulturarv
- bekanta sig med andra kulturer
- utvärdera effekterna av hur den egna verksamheten påverkar närmiljön

M9 handleda eleven att undersöka, agera, röra sig och göra utflykter i naturen och den byggda miljön

Lokal precisering:

- Eleven kan undersöka och göra utflykter i naturen och den byggda miljön.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven undersöker, agerar, rör sig och gör utflykter i naturen och den byggda miljön.

Föremål för bedömningen

Förmåga att undersöka omgivningen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i utomhusundervisningen i naturen och i den byggda miljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven rör sig, gör utflykter och observationer under handledning i naturen och i den byggda miljön. Eleven gör under handledning undersökningar antingen självständigt eller i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven rör sig, gör utflykter och observationer i naturen och den byggda miljön. Eleven gör undersökningar i omgivningen antingen självständigt eller i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven rör sig, gör utflykter och gör på eget initiativ observationer i naturen och den byggda miljön. Eleven gör undersökningar i omgivningen antingen självständigt eller i grupp och hjälper de övriga gruppmedlemmarna vid behov.

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- vett och etikett
- respektfullt handlande gentemot andra
- ta andra i beaktande och följa instruktioner samt hålla fast vid överenskommelser
- att känna till och identifiera riskfaktorer som hotar säkerheten i den egna miljön (t.ex. trafik)

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Finlands naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Finland på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön och bokföring av observationer
- den levande naturen: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur),
- begreppet näringskedja
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- väderfenomen

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med jordklotets rörelse på omloppsbanan (t.ex. dag/natt, årstider)
- vattnets kretslopp
- utforska ljud- och ljuseffekter
- djurens förökning

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- vårda sitt eget kulturarv
- bekanta sig med andra kulturer
- utvärdera effekterna av hur den egna verksamheten påverkar närmiljön

M10 erbjuda eleven möjligheter att öva sig att arbeta i grupp genom att agera i olika roller och kommunikationssituationer, inspirera eleven att uttrycka sig och lyssna på andra samt stödja elevens förmåga att identifiera, uttrycka och reglera sina känslor

Lokal precisering:

- Eleven kan arbeta i grupp genom att delta i olika roller och sociala situationer.
- Eleven kan uttrycka sig och lyssna på andra.
- Eleven känner till hur hen kan identifiera, uttrycka och reglera sina känslor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven agerar i olika roller och kommunikationssituationer i gruppen. Eleven uttrycker sig själv och lyssnar på andra. Eleven identifierar, uttrycker och reglerar sina känslor.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla kommunikativa färdigheter, identifiera och reglera känslor

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar under handledning i olika grupper. Eleven nämner under handledning sätt att uttrycka och reglera känslor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar enligt den uppgift som gruppen gett och ger på uppmaning respons på aktiviteten. Eleven nämner sätt att uttrycka och reglera känslor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar för att uppnå gemensamt uppställda mål genom att ge och ta emot respons. Eleven beskriver metoder för hur man uttrycker och reglerar känslor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar på ett ansvarsfullt och initiativtagande sätt i olika roller genom att ge, ta emot och använda respons. Eleven beskriver på ett motiverat sätt metoder för hur man uttrycker och reglerar känslor och tillämpar dem i olika situationer och roller.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera

olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- känna igen, ge uttryck för och reglera olika känslor
- skötsel av hälsan, en god vardag
- kroppens delar, hur en person fungerar (skelett och rörelse)

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- vett och etikett
- respektfullt handlande gentemot andra
- ta andra i beaktande och följa instruktioner samt hålla fast vid överenskommelser
- att känna till och identifiera riskfaktorer som hotar säkerheten i den egna miljön (t.ex. trafik)

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Finlands naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Finland på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön och bokföring av observationer
- den levande naturen: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur),
- begreppet näringskedja
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- väderfenomen

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med jordklotets rörelse på omloppsbanan (t.ex. dag/natt, årstider)
- vattnets kretslopp
- utforska ljud- och ljuseffekter
- djurens förökning

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- vårda sitt eget kulturarv
- bekanta sig med andra kulturer
- utvärdera effekterna av hur den egna verksamheten påverkar närmiljön

M12 handleda eleven att observera omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med hjälp av begrepp inom omgivningsläran samt att utveckla sina begreppskonstruktioner från att bestå av olika förhandsuppfattningar så att de bättre motsvarar den exakta användningen av begreppen

Lokal precisering:

- Eleven observerar nyfiket omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med hjälp av begrepp inom omgivningsläran.
- Eleven använder enkla begreppskonstruktioner inom ämnet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med hjälp av begrepp inom omgivningsläran.

Eleven utvecklar sina begreppskonstruktioner från att bestå av olika förhandsuppfattningar så att de bättre motsvarar den exakta användningen av begreppen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen några be-grepp inom omgivningslärans olika ämnesområden och kan koppla ihop begreppen med omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med några centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven kan koppla ihop begrepp som anknyter till varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen som anknyter till dem med centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven kopplar ihop begrepp på ett logiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen som anknyter till dem med centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven använder och kopplar ihop begrepp så att de bildar logiska helheter.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- känna igen, ge uttryck för och reglera olika känslor
- skötsel av hälsan, en god vardag
- kroppens delar, hur en person fungerar (skelett och rörelse)

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- vett och etikett
- respektfullt handlande gentemot andra
- ta andra i beaktande och följa instruktioner samt hålla fast vid överenskommelser
- att känna till och identifiera riskfaktorer som hotar säkerheten i den egna miljön (t.ex. trafik)

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Finlands naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Finland på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön och bokföring av observationer
- den levande naturen: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur),
- begreppet näringskedja
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- väderfenomen

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera

värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med jordklotets rörelse på omloppsbanan (t.ex. dag/natt, årstider)
- vattnets kretslopp
- utforska ljud- och ljuseffekter
- djurens förökning

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- vårda sitt eget kulturarv
- bekanta sig med andra kulturer
- utvärdera effekterna av hur den egna verksamheten påverkar närmiljön

M13 handleda eleven att förstå, använda och skapa olika modeller med hjälp av vilka man kan tolka och förklara människan, omgivningen och anknytande fenomen

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår, använder och skapar olika modeller, med vilka man kan tolka och förklara människan, omgivningen och anknytande fenomen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda modeller

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att en modell är en förenkling av verkligheten. Eleven räknar under handledning upp de centrala delarna i en given modell.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder och skapar under handledning modeller för att förklara människan, omgivningen och anknytande fenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder och skapar modeller som förklarar människan, omgivningen och anknytande fenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder och skapar ändamålsenliga modeller och förklarar på ett motiverat sätt människan, omgivningen och anknytande fenomen med hjälp av dessa.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- känna igen, ge uttryck för och reglera olika känslor
- skötsel av hälsan, en god vardag
- kroppens delar, hur en person fungerar (skelett och rörelse)

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- vett och etikett
- respektfullt handlande gentemot andra
- ta andra i beaktande och följa instruktioner samt hålla fast vid överenskommelser
- att känna till och identifiera riskfaktorer som hotar säkerheten i den egna miljön (t.ex. trafik)

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Finlands naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Finland på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön och bokföring av observationer
- den levande naturen: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur),
- begreppet näringskedja
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- väderfenomen

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med jordklotets rörelse på omloppsbanan (t.ex. dag/natt, årstider)
- vattnets kretslopp
- utforska ljud- och ljuseffekter
- djurens förökning

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- vårda sitt eget kulturarv
- bekanta sig med andra kulturer
- utvärdera effekterna av hur den egna verksamheten påverkar närmiljön

M15 vägleda eleven att undersöka naturen, identifiera organismer och livsmiljöer, tänka ekologiskt samt hjälpa eleven att förstå människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling

Lokal precisering:

- Eleven undersöker naturen, identifierar organismer och livsmiljöer, tänker och handlar ekologiskt.
- Eleven känner till människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven undersöker naturen, identifierar organismer och livsmiljöer samt kan tänka ekologiskt. Eleven förstår människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling.

Föremål för bedömningen

Kunskaper i biologi: Förmåga att undersöka naturen, identifiera organismer och livsmiljöer samt förstå människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar under handledning några organismer, livsmiljöer och faktorer i den icke-levande naturen. Eleven känner igen några av människans kroppsdelar, livsfunktioner samt skeden i människans utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven identifierar några organismer och livsmiljöer. Eleven nämner faktorer i den icke-levande och den levande naturen som organismerna behöver av sin miljö. Eleven nämner några av människans kroppsdelar och ger exempel på människans livsfunktioner samt skeden i människans utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven nämner organismer och livsmiljöer som är kännetecknande för dem. Eleven ger exempel på interaktionen mellan den icke-levande och den levande naturen. Eleven nämner människans kroppsdelar och beskriver människans livsfunktioner och utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven nämner organismer och livsmiljöer på ett mångsidigt sätt. Eleven beskriver interaktionsförhållanden mellan organismer och den icke-levande naturen. Eleven nämner människans kroppsdelar på ett mångsidigt sätt och beskriver samband mellan människans livsfunktioner samt människans utveckling.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- känna igen, ge uttryck för och reglera olika känslor
- skötsel av hälsan, en god vardag
- kroppens delar, hur en person fungerar (skelett och rörelse)

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Finlands naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Finland på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön och bokföring av observationer
- den levande naturen: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur),
- begreppet näringskedja
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- väderfenomen

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med jordklotets rörelse på omloppsbanan (t.ex. dag/natt, årstider)
- vattnets kretslopp
- utforska ljud- och ljuseffekter
- djurens förökning

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- vårda sitt eget kulturarv
- bekanta sig med andra kulturer
- utvärdera effekterna av hur den egna verksamheten påverkar närmiljön

M16 handleda eleven i geografiskt tänkande och att iaktta sin omgivning och hela världen samt att lära sig använda kartor och andra geomedier

Lokal precisering:

- Eleven känner till geografiskt tänkande och kan iaktta sin näromgivning och sitt hemland.
- Eleven kan använda enkla kartor och andra enkla geomedier.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar sin egen närmiljö och hela världen med hjälp av geografiska begrepp och ortsnamn. Eleven kan använda karta och andra geomedier.

Föremål för bedömningen

Kunskaper i geografi: Förmåga att gestalta jordklotet, använda kartor och andra geomedier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven nämner några världsdelar, länder, städer och naturgeografiska objekt. Eleven använder några geografiska begrepp och räknar upp huvudväderstrecken. Eleven använder kartor under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner världsdelar, länder, städer och naturgeografiska objekt och ger exempel på dem på en karta. Eleven ger exempel på särdrag hos områden genom att använda geografiska begrepp och kan namnge väderstrecken. Eleven använder kartor eller andra geomedier under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven nämner världsdelarna, länder, städer och naturgeografiska objekt och ger exempel på dem på en karta. Eleven beskriver områden och deras läge och visar prov på kännedom om geografiska begrepp och särdrag hos områden. Eleven använder kartor och andra geomedier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven nämner världsdelarna samt länder, städer och naturgeografiska objekt mångsidigt och ger exempel på dem på en karta. Eleven jämför särdrag hos läget för områden genom att använda geografiska begrepp. Eleven tolkar de kartor som hen använder och övriga geomedier och bedömer dem kritiskt.

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Finlands naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Finland på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön och bokföring av observationer
- den levande naturen: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur),
- begreppet näringskedja
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- väderfenomen

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med jordklotets rörelse på omloppsbanan (t.ex. dag/natt, årstider)
- vattnets kretslopp
- utforska ljud- och ljuseffekter
- djurens förökning

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- vårda sitt eget kulturarv
- bekanta sig med andra kulturer
- utvärdera effekterna av hur den egna verksamheten påverkar närmiljön

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka och upprätthålla elevens intresse för omgivningen och undervisningen i omgivningslära samt hjälpa eleven att inse att samtliga ämnesområden i omgivningsläran är viktiga för hen

Lokal precisering:

- Eleven visar intresse för omgivningslära.
- Eleven känner till några ämnesområden i omgivningslära.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven upprätthåller sitt intresse för omgivningen och för studierna i omgivningslära samt inser att samtliga ämnesområden i omgivningsläran är viktiga för hen själv.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- pubertetens inverkan på din kropp och själ
- känna igen de vanligaste sjukdomarna och veta hur man sköter dem

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp

och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- brandsäkerhet och trafiksäkerhet
- lära sig första hjälpen och hur reagera i nödsituationer
- jag som en del av olika sammanhang

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Östersjöstaternas naturmiljöer och kulturer upp
- Östersjöregionen på karta

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön, bokföring av observationer,
- användning av olika informationskällor för presentationer
- förklara beteende
- handledd forskning
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- göra en växtsamling (t.ex. digitalt)
- allemansrätten

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med

näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med solsystemet
- ämnens olika aggregationstillstånd
- mätning av temperatur
- livsmedelsproduktion och livsmedlens vägar
- att röra sig i skogen

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- öva sig på miljövänlig verksamhet
- effekterna av den egna verksamheten på djurens välmående och naturen

M4 uppmuntra eleven att formulera frågor om olika ämnesområden samt att använda dem som utgångspunkt för undersökningar och andra aktiviteter

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa frågor och söka svar till dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven formulerar frågor om olika ämnesområden och använder dem som utgångspunkt för undersökningar och andra aktiviteter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att formulera frågor

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar tillsammans med andra i att formulera frågor som anknyter till ämnet eller identifierar teman kring vilka man kan utveckla frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven formulerar under handledning frågor som man tillsammans kan utveckla till utgångspunkter för undersökningar och andra aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven formulerar frågor som man tillsammans kan utveckla till utgångspunkter för undersökningar och andra aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven formulerar motiverade frågor och utvecklar dem som utgångspunkt för undersökningar och andra aktiviteter.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- pubertetens inverkan på din kropp och själ
- känna igen de vanligaste sjukdomarna och veta hur man sköter dem

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- brandsäkerhet och trafiksäkerhet
- lära sig första hjälpen och hur reagera i nödsituationer
- jag som en del av olika sammanhang

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att

värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Östersjöstaternas naturmiljöer och kulturer upp
- Östersjöregionen på karta

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön, bokföring av observationer,
- användning av olika informationskällor för presentationer
- förklara beteende
- handledd forskning
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- göra en växtsamling (t.ex. digitalt)
- allemansrätten

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med solsystemet
- ämnens olika aggregationstillstånd
- mätning av temperatur
- livsmedelsproduktion och livsmedlens vägar
- att röra sig i skogen

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden.

Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- öva sig på miljövänlig verksamhet
- effekterna av den egna verksamheten på djurens välmående och naturen

M8 uppmuntra eleven att främja välbefinnande och säkerhet i sina aktiviteter och i sin närmiljö och vägleda eleven att handla på ett säkert, ändamålsenligt och ansvarsfullt sätt som även skyddar hen själv

Lokal precisering:

- Eleven känner till goda levnadsvanor och kan agera på ett säkert sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven främjar välbefinnande och säkerhet i sina aktiviteter och i sin miljö. Eleven handlar på ett säkert, ändamålsenligt och ansvarsfullt sätt som även skyddar hen själv.

Föremål för bedömningen

Förmåga att främja säkerheten och säkerhetskunskap

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven nämner någon faktor som anknyter till välbefinnande och säkerhet. Eleven nämner något tillvägagångssätt som främjar säkerhet och som anknyter till säkerhetsfärdigheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner flera faktorer som anknyter till välbefinnande och säkerhet. Eleven nämner tillvägagångssätt som främjar säkerhet och som anknyter till säkerhetsfärdigheter, samt beaktar under handledning dessa i lärsituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver med hjälp av exempel centrala faktorer som anknyter till välbefinnande och säkerhet. Eleven beskriver tillvägagångssätt som främjar säkerhet och som anknyter till säkerhetsfärdigheter, samt kan huvudsakligen använda dem på ett ändamålsenligt sätt i lärsituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar hur centrala faktorer inverkar på välbefinnandet och säkerheten. Eleven beskriver och motiverar tillvägagångssätt som främjar säkerhet och som anknyter till säkerhetsfärdigheter, samt använder dessa på ett ändamålsenligt sätt i lärsituationer.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- pubertetens inverkan på din kropp och själ
- känna igen de vanligaste sjukdomarna och veta hur man sköter dem

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- brandsäkerhet och trafiksäkerhet
- lära sig första hjälpen och hur reagera i nödsituationer
- jag som en del av olika sammanhang

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Östersjöstaternas naturmiljöer och kulturer upp
- Östersjöregionen på karta

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön, bokföring av observationer,
- användning av olika informationskällor för presentationer
- förklara beteende
- handledd forskning
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- göra en växtsamling (t.ex. digitalt)
- allemansrätten

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med solsystemet
- ämnens olika aggregationstillstånd
- mätning av temperatur
- livsmedelsproduktion och livsmedlens vägar
- att röra sig i skogen

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- öva sig på miljövänlig verksamhet
- effekterna av den egna verksamheten på djurens välmående och naturen

M12 handleda eleven att observera omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med hjälp av begrepp inom omgivningsläran samt att utveckla sina begreppskonstruktioner från att bestå av olika förhandsuppfattningar så att de bättre motsvarar den exakta användningen av begreppen

Lokal precisering:

- Eleven använder sina färdigheter i att observera omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med hjälp av begrepp inom omgivningsläran.

- Eleven använder begreppskonstruktioner av olika förhandsuppfattningar så att de bättre motsvarar användningen av begreppen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med hjälp av begrepp inom omgivningsläran.

Eleven utvecklar sina begreppskonstruktioner från att bestå av olika förhandsuppfattningar så att de bättre motsvarar den exakta användningen av begreppen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen några be-grepp inom omgivningslärans olika ämnesområden och kan koppla ihop begreppen med omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med några centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven kan koppla ihop begrepp som anknyter till varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen som anknyter till dem med centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven kopplar ihop begrepp på ett logiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen som anknyter till dem med centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven använder och kopplar ihop begrepp så att de bildar logiska helheter.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- pubertetens inverkan på din kropp och själ
- känna igen de vanligaste sjukdomarna och veta hur man sköter dem

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- brandsäkerhet och trafiksäkerhet
- lära sig första hjälpen och hur reagera i nödsituationer
- jag som en del av olika sammanhang

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Östersjöstaternas naturmiljöer och kulturer upp
- Östersjöregionen på karta

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön, bokföring av observationer,
- användning av olika informationskällor för presentationer
- förklara beteende
- handledd forskning
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- göra en växtsamling (t.ex. digitalt)
- allemansrätten

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med solsystemet
- ämnens olika aggregationstillstånd
- mätning av temperatur
- livsmedelsproduktion och livsmedlens vägar
- att röra sig i skogen

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- öva sig på miljövänlig verksamhet
- effekterna av den egna verksamheten på djurens välmående och naturen

M15 vägleda eleven att undersöka naturen, identifiera organismer och livsmiljöer, tänka ekologiskt samt hjälpa eleven att förstå människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling

Lokal precisering:

- Eleven kan undersöka naturen, identifiera organismer och livsmiljöer, tänka och handla ekologiskt.
- Eleven känner till hur människan är uppbyggd, känner till livsfunktioner och hens utveckling.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven undersöker naturen, identifierar organismer och livsmiljöer samt kan tänka ekologiskt. Eleven förstår människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling.

Föremål för bedömningen

Kunskaper i biologi: Förmåga att undersöka naturen, identifiera organismer och livsmiljöer samt förstå människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar under handledning några organismer, livsmiljöer och faktorer i den icke-levande naturen. Eleven känner igen några av människans kroppsdelar, livsfunktioner samt skeden i människans utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven identifierar några organismer och livsmiljöer. Eleven nämner faktorer i den icke-levande och den levande naturen som organismerna behöver av sin miljö. Eleven nämner några av människans kroppsdelar och ger exempel på människans livsfunktioner samt skeden i människans utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven nämner organismer och livsmiljöer som är kännetecknande för dem. Eleven ger exempel på interaktionen mellan den icke-levande och den levande naturen. Eleven nämner människans kroppsdelar och beskriver människans livsfunktioner och utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven nämner organismer och livsmiljöer på ett mångsidigt sätt. Eleven beskriver interaktionsförhållanden mellan organismer och den icke-levande naturen. Eleven nämner människans kroppsdelar på ett mångsidigt sätt och beskriver samband mellan människans livsfunktioner samt människans utveckling.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- pubertetens inverkan på din kropp och själ
- känna igen de vanligaste sjukdomarna och veta hur man sköter dem

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Östersjöstaternas naturmiljöer och kulturer upp
- Östersjöregionen på karta

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön, bokföring av observationer,
- användning av olika informationskällor för presentationer
- förklara beteende
- handledd forskning
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- göra en växtsamling (t.ex. digitalt)
- allemansrätten

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med solsystemet
- ämnens olika aggregationstillstånd
- mätning av temperatur
- livsmedelsproduktion och livsmedlens vägar
- att röra sig i skogen

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- öva sig på miljövänlig verksamhet
- effekterna av den egna verksamheten på djurens välmående och naturen

M16 handleda eleven i geografiskt tänkande och att iaktta sin omgivning och hela världen samt att lära sig använda kartor och andra geomedier

Lokal precisering:

- Eleven visar förmåga att tänka geografiskt och kan iaktta sin omgivning och hur den anknyter till Norden och Baltikum.
- Eleven kan använda kartor och andra geomedier.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar sin egen närmiljö och hela världen med hjälp av geografiska begrepp och ortsnamn. Eleven kan använda karta och andra geomedier.

Föremål för bedömningen

Kunskaper i geografi: Förmåga att gestalta jordklotet, använda kartor och andra geomedier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven nämner några världsdelar, länder, städer och naturgeografiska objekt. Eleven använder några geografiska begrepp och räknar upp huvudväderstrecken. Eleven använder kartor under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner världsdelar, länder, städer och naturgeografiska objekt och ger exempel på dem på en karta. Eleven ger exempel på särdrag hos områden genom att använda geografiska begrepp och kan namnge väderstrecken. Eleven använder kartor eller andra geomedier under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven nämner världsdelarna, länder, städer och naturgeografiska objekt och ger exempel på dem på en karta. Eleven beskriver områden och deras läge och visar prov på kännedom om geografiska begrepp och särdrag hos områden. Eleven använder kartor och andra geomedier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven nämner världsdelarna samt länder, städer och naturgeografiska objekt mångsidigt och ger exempel på dem på en karta. Eleven jämför särdrag hos läget för områden genom att använda geografiska begrepp. Eleven tolkar de kartor som hen använder och övriga geomedier och bedömer dem kritiskt.

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Östersjöstaternas naturmiljöer och kulturer upp
- Östersjöregionen på karta

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- observation av närmiljön, bokföring av observationer,
- användning av olika informationskällor för presentationer
- förklara beteende
- handledd forskning
- bekanta sig med närmiljöns vanligaste växt- och djurarter
- göra en växtsamling (t.ex. digitalt)
- allemansrätten

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- bekanta sig med solsystemet
- ämnens olika aggregationstillstånd
- mätning av temperatur
- livsmedelsproduktion och livsmedlens vägar
- att röra sig i skogen

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- öva sig på miljövänlig verksamhet
- effekterna av den egna verksamheten på djurens välmående och naturen

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka och upprätthålla elevens intresse för omgivningen och undervisningen i omgivningslära samt hjälpa eleven att inse att samtliga ämnesområden i omgivningsläran är viktiga för hen

Lokal precisering:

- Elevens visar intresse för omgivningslära och undervisningen i omgivningslära.
- Eleven förstår att ämnesområden i omgivningslära har betydelse för hen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven upprätthåller sitt intresse för omgivningen och för studierna i omgivningslära samt inser att samtliga ämnesområden i omgivningsläran är viktiga för hen själv.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- min kropp: de viktigaste vitala delarna (t.ex. blodcirkulation, andning) och inre organ (t.ex. placering och huvudfunktion)
- människans fortplantning och den egna sexualiteten
- pubertetens inflytande på våra egna känslor

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Europas länders naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Europa på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- göra mindre forskningar självständigt (t.ex. hypotes, observering, bokföring och syntes)
- levande natur: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur)
- begreppet näringskedja
- undersöka experimentellt växters tillväxt
- jordmån, berggrund och jordklotets uppbyggnad

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan

mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- rymdens uppbyggnad
- fotosyntes
- växternas förökning
- olika ämnens egenskaper och olika begrepp i anslutning till de kemiska och fysikaliska reaktioner (t.ex. grundämnen, blandningar, strukturer, densitet, massa)
- materians bevarande (t ex. kolets kretslopp i naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- klimatförändring
- hållbart nyttjande av naturresurser
- effekten av den egna verksamheten gentemot andra människor och samhället

M3 stödja eleven att utveckla miljömedvetenhet samt att agera och påverka i sin närmiljö och i olika sammanhang för att främja hållbar utveckling och att uppskatta betydelsen av en hållbar utveckling för sig själv och världen

Lokal precisering:

- Eleven visar intresse för miljömedvetenhet och verkar i sin närmiljö för att främja hållbar utveckling.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin miljömedvetenhet, agerar och påverkar i sin miljö och i olika sammanhang för att främja hållbar utveckling. Eleven förstår betydelsen av hållbar utveckling för sig själv och för världen.

Föremål för bedömningen

Kunskaper och färdigheter i hållbar utveckling

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ger ett exempel på en förändring i miljön som orsakats av människan. Eleven nämner positiva handlingar som hen kan göra för miljöns och gemenskapens bästa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver miljöns tillstånd med hjälp av exempel och nämner några faktorer som hotar en hållbar framtid. Eleven beskriver metoder för hur man värnar om och utvecklar miljön och gemenskapen samt deltar under handledning i gemensamt påverkansarbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver stödjande och hotande element i byggandet av en hållbar framtid med hjälp av exempel. Eleven beskriver och identifierar olika metoder för hur man värnar om och utvecklar miljön och gemenskaper samt deltar i gemensamt påverkansarbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ger motiverade exempel på faktorer som utvecklar och hotar en hållbar framtid. Eleven beskriver på ett motiverat sätt olika metoder för hur man värnar om och utvecklar miljön och gemenskaper samt deltar aktivt i gemensamt påverkansarbete.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- min kropp: de viktigaste vitala delarna (t.ex. blodcirkulation, andning) och inre organ (t.ex. placering och huvudfunktion)
- människans fortplantning och den egna sexualiteten
- pubertetens inflytande på våra egna känslor

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Europas länders naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Europa på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- göra mindre forskningar självständigt (t.ex. hypotes, observering, bokföring och syntes)
- levande natur: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur)
- begreppet näringskedja
- undersöka experimentellt växters tillväxt
- jordmån, berggrund och jordklotets uppbyggnad

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- rymdens uppbyggnad
- fotosyntes
- växternas förökning

- olika ämnens egenskaper och olika begrepp i anslutning till de kemiska och fysikaliska reaktioner (t.ex. grundämnen, blandningar, strukturer, densitet, massa)
- materians bevarande (t ex. kolets kretslopp i naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- klimatförändring
- hållbart nyttjande av naturresurser
- effekten av den egna verksamheten gentemot andra människor och samhället

M7 handleda eleven att förstå betydelsen av vardagliga tekniska tillämpningar, hur de fungerar och används samt inspirera eleven att pröva, upptäcka och skapa nytt tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven förstår vardagliga tekniska tillämpningar och hur de fungerar och används.
- Eleven deltar genom att pröva, upptäcka och skapa tillsammans.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår användningen och betydelsen av vardagliga tekniska tillämpningar, hur de fungerar och används samt prövar, upptäcker och skapar nytt tillsammans med andra.

Föremål för bedömningen

Tekniska kunskaper och förmåga att samarbeta vid teknisk problemlösning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beskriver användningsområdet för en teknisk tillämpning. Eleven deltar under handledning i att experimentera och skapa nytt i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger några exempel på användningsområden för vardagliga tekniska tillämpningar och hur de fungerar. Eleven arbetar under handled-ning med att experimentera och skapa nytt tillsammans med de andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver hur vissa vardagliga tekniska tillämpningar fungerar och kan ge exempel på deras betydelse. Eleven samarbetar med de andra kring experiment och nyskapande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beskriver och förklarar hur flera tekniska tillämpningar fungerar och kan ge exempel på deras användningsområden. Eleven är initiativrik i samband med experiment och nyskapande. Eleven hjälper vid behov de andra i samband med experiment och nyskapande.

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Europas länders naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Europa på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- göra mindre forskningar självständigt (t.ex. hypotes, observering, bokföring och syntes)
- levande natur: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur)
- begreppet näringskedja
- undersöka experimentellt växters tillväxt
- jordmån, berggrund och jordklotets uppbyggnad

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- rymdens uppbyggnad
- fotosyntes
- växternas förökning
- olika ämnens egenskaper och olika begrepp i anslutning till de kemiska och fysikaliska reaktioner (t.ex. grundämnen, blandningar, strukturer, densitet, massa)
- materians bevarande (t ex. kolets kretslopp i naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- klimatförändring
- hållbart nyttjande av naturresurser

- effekten av den egna verksamheten gentemot andra människor och samhället

M11 handleda eleven att använda informations- och kommunikationsteknik för att söka, bearbeta och presentera information och för att kommunicera på ett ansvarsfullt, tryggt och ergonomiskt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan använda informations- och kommunikationsteknik för att söka, bearbeta och presentera information och för att kommunicera på ett ansvarsfullt, tryggt och ergonomiskt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder digitala verktyg för att söka, bearbeta och presentera information och för att kommunicera på ett ansvarsfullt, tryggt och ergonomiskt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda informations- och kommunikationsteknik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder under handledning digitala verktyg i informationssökning. Eleven deltar i att producera och presentera en digital produkt. Eleven nämner under handledning en faktor som anknyter till hur man använder digitala verktyg på ett ansvarsfullt, tryggt och ergonomiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder självständigt digitala verktyg i informationssökning. Eleven agerar aktivt i att producera och presentera en digital produkt. Eleven nämner faktorer som anknyter till hur man använder digitala verktyg på ett ansvarsfullt, tryggt och ergonomiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder digitala verktyg i olika lärsituationer och som verktyg för kommunikation. Eleven beskriver hur digitala verktyg används på ett ansvarsfullt, säkert och ergonomiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven väljer på ett motiverat sätt digitala verktyg och använder dem i olika lärsituationer och som verktyg för kommunikation samt stöder de andra eleverna i gruppen. Eleven beskriver på ett motiverat sätt hur man använder digitala verktyg på ett ansvarsfullt, säkert och ergonomiskt sätt.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- min kropp: de viktigaste vitala delarna (t.ex. blodcirkulation, andning) och inre organ (t.ex. placering och huvudfunktion)
- människans fortplantning och den egna sexualiteten
- pubertetens inflytande på våra egna känslor

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Europas länders naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Europa på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker

också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- göra mindre forskningar självständigt (t.ex. hypotes, observering, bokföring och syntes)
- levande natur: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur)
- begreppet näringskedja
- undersöka experimentellt växters tillväxt
- jordmån, berggrund och jordklotets uppbyggnad

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- rymdens uppbyggnad
- fotosyntes
- växternas förökning
- olika ämnens egenskaper och olika begrepp i anslutning till de kemiska och fysikaliska reaktioner (t.ex. grundämnen, blandningar, strukturer, densitet, massa)
- materians bevarande (t ex. kolets kretslopp i naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- klimatförändring
- hållbart nyttjande av naturresurser
- effekten av den egna verksamheten gentemot andra människor och samhället

M12 handleda eleven att observera omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med hjälp av begrepp inom omgivningsläran samt att utveckla sina begreppskonstruktioner från

att bestå av olika förhandsuppfattningar så att de bättre motsvarar den exakta användningen av begreppen

Lokal precisering:

- Eleven kan observera omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med hjälp av begrepp inom omgivningsläran.
- Eleven använder begreppskonstruktioner som motsvarar den exakta användningen av begreppen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med hjälp av begrepp inom omgivningsläran.

Eleven utvecklar sina begreppskonstruktioner från att bestå av olika förhandsuppfattningar så att de bättre motsvarar den exakta användningen av begreppen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen några be-grepp inom omgivningslärans olika ämnesområden och kan koppla ihop begreppen med omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med några centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven kan koppla ihop begrepp som anknyter till varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen som anknyter till dem med centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven kopplar ihop begrepp på ett logiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen som anknyter till dem med centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven använder och kopplar ihop begrepp så att de bildar logiska helheter.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera

olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- min kropp: de viktigaste vitala delarna (t.ex. blodcirkulation, andning) och inre organ (t.ex. placering och huvudfunktion)
- människans fortplantning och den egna sexualiteten
- pubertetens inflytande på våra egna känslor

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Europas länders naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Europa på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- göra mindre forskningar självständigt (t.ex. hypotes, observering, bokföring och syntes)

- levande natur: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur)
- begreppet näringskedja
- undersöka experimentellt växters tillväxt
- jordmån, berggrund och jordklotets uppbyggnad

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- rymdens uppbyggnad
- fotosyntes
- växternas förökning
- olika ämnens egenskaper och olika begrepp i anslutning till de kemiska och fysikaliska reaktioner (t.ex. grundämnen, blandningar, strukturer, densitet, massa)
- materians bevarande (t ex. kolets kretslopp i naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- klimatförändring
- hållbart nyttjande av naturresurser
- effekten av den egna verksamheten gentemot andra människor och samhället

M15 vägleda eleven att undersöka naturen, identifiera organismer och livsmiljöer, tänka ekologiskt samt hjälpa eleven att förstå människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling

Lokal precisering:

- Eleven kan på olika sätt undersöka naturen, identifiera organismer och livsmiljöer, tänka och handla ekologiskt.
- Eleven vet och förstår människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven undersöker naturen, identifierar organismer och livsmiljöer samt kan tänka ekologiskt. Eleven förstår människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling.

Föremål för bedömningen

Kunskaper i biologi: Förmåga att undersöka naturen, identifiera organismer och livsmiljöer samt förstå människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar under handledning några organismer, livsmiljöer och faktorer i den icke-levande naturen. Eleven känner igen några av människans kroppsdelar, livsfunktioner samt skeden i människans utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven identifierar några organismer och livsmiljöer. Eleven nämner faktorer i den icke-levande och den levande naturen som organismerna behöver av sin miljö. Eleven nämner några av människans kroppsdelar och ger exempel på människans livsfunktioner samt skeden i människans utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven nämner organismer och livsmiljöer som är kännetecknande för dem. Eleven ger exempel på interaktionen mellan den icke-levande och den levande naturen. Eleven nämner människans kroppsdelar och beskriver människans livsfunktioner och utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven nämner organismer och livsmiljöer på ett mångsidigt sätt. Eleven beskriver interaktionsförhållanden mellan organismer och den icke-levande naturen. Eleven nämner människans kroppsdelar på ett mångsidigt sätt och beskriver samband mellan människans livsfunktioner samt människans utveckling.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- min kropp: de viktigaste vitala delarna (t.ex. blodcirkulation, andning) och inre organ (t.ex. placering och huvudfunktion)
- människans fortplantning och den egna sexualiteten
- pubertetens inflytande på våra egna känslor

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Europas länders naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Europa på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- göra mindre forskningar självständigt (t.ex. hypotes, observering, bokföring och syntes)
- levande natur: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur)
- begreppet näringskedja
- undersöka experimentellt växters tillväxt
- jordmån, berggrund och jordklotets uppbyggnad

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- rymdens uppbyggnad

- fotosyntes
- växternas förökning
- olika ämnens egenskaper och olika begrepp i anslutning till de kemiska och fysikaliska reaktioner (t.ex. grundämnen, blandningar, strukturer, densitet, massa)
- materians bevarande (t ex. kolets kretslopp i naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- klimatförändring
- hållbart nyttjande av naturresurser
- effekten av den egna verksamheten gentemot andra människor och samhället

M16 handleda eleven i geografiskt tänkande och att iaktta sin omgivning och hela världen samt att lära sig använda kartor och andra geomedier

Lokal precisering:

- Eleven tänker geografiskt och kan iaktta sin omgivning och Europa på olika sätt.
- Eleven kan använda kartor och andra geomedier på ett mångsidigt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar sin egen närmiljö och hela världen med hjälp av geografiska begrepp och ortsnamn. Eleven kan använda karta och andra geomedier.

Föremål för bedömningen

Kunskaper i geografi: Förmåga att gestalta jordklotet, använda kartor och andra geomedier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven nämner några världsdelar, länder, städer och naturgeografiska objekt. Eleven använder några geografiska begrepp och räknar upp huvudväderstrecken. Eleven använder kartor under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner världsdelar, länder, städer och naturgeografiska objekt och ger exempel på dem på en karta. Eleven ger exempel på särdrag hos områden genom att använda geografiska begrepp och kan namnge väderstrecken. Eleven använder kartor eller andra geomedier under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven nämner världsdelarna, länder, städer och naturgeografiska objekt och ger exempel på dem på en karta. Eleven beskriver områden och deras läge och visar prov på kännedom om geografiska begrepp och särdrag hos områden. Eleven använder kartor och andra geomedier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven nämner världsdelarna samt länder, städer och naturgeografiska objekt mångsidigt och ger exempel på dem på en karta. Eleven jämför särdrag hos läget för områden genom att använda geografiska begrepp. Eleven tolkar de kartor som hen använder och övriga geomedier och bedömer dem kritiskt.

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Europas länders naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Europa på kartan

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- göra mindre forskningar självständigt (t.ex. hypotes, observering, bokföring och syntes)
- levande natur: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur)
- begreppet näringskedja
- undersöka experimentellt växters tillväxt
- jordmån, berggrund och jordklotets uppbyggnad

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- rymdens uppbyggnad
- fotosyntes
- växternas förökning
- olika ämnens egenskaper och olika begrepp i anslutning till de kemiska och fysikaliska reaktioner (t.ex. grundämnen, blandningar, strukturer, densitet, massa)
- materians bevarande (t ex. kolets kretslopp i naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- klimatförändring
- hållbart nyttjande av naturresurser
- effekten av den egna verksamheten gentemot andra människor och samhället

M17 handleda eleven att undersöka, beskriva och förklara fysikaliska fenomen i vardagen, naturen och tekniken samt lägga grund för förståelsen av principen om energins bevarande

Lokal precisering:

- Eleven kan delvis undersöka, beskriva och förklara fysikaliska fenomen i vardagen, naturen och tekniken.
- Eleven förstår delvis principen om energins bevarande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven undersöker, beskriver och förklarar fysikaliska fenomen i vardagen, naturen och tekniken samt förstår principen om energins bevarande.

Föremål för bedömningen

Kunskaper i fysik: Förmåga att undersöka, beskriva och förklara fysikaliska fenomen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven gör observationer om något fysikaliskt fenomen och beskriver detta genom under handledning att använda fysikens begrepp. Eleven nämner några energikällor och energiformer i bekanta situationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven observerar, undersöker och beskriver enkla fysikaliska fenomen samt förklarar några enkla fenomen under handledning genom att använda fysikens begrepp. Eleven använder energi-, kraft- och rörelsebegrepp i bekanta situationer. Eleven nämner olika energikällor och energiformer samt kan ge enskilda exempel på omvandling av energi till olika former.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven observerar, undersöker och beskriver enkla fysikaliska fenomen samt förklarar några av dessa fenomen genom att använda fysikens begrepp. Eleven använder energi-, kraft- och rörelsebegrepp i vardagliga situationer och ger exempel på principen om energins bevarande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven observerar, undersöker och förklarar fysikaliska fenomen genom att använda fysikens begrepp. Eleven använder energi-, kraft- och rörelsebegrepp i olika situationer. Eleven förklarar hur principen om energins bevarande framkommer i olika givna situationer.

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- göra mindre forskningar självständigt (t.ex. hypotes, observering, bokföring och syntes)
- levande natur: organismer och deras livsmiljöer, klassificering (t.ex. ryggradsdjur, ryggradslösa djur, däggdjur, kräldjur)
- begreppet näringskedja
- undersöka experimentellt växters tillväxt
- jordmån, berggrund och jordklotets uppbyggnad

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- rymdens uppbyggnad
- fotosyntes
- växternas förökning
- olika ämnens egenskaper och olika begrepp i anslutning till de kemiska och fysikaliska reaktioner (t.ex. grundämnen, blandningar, strukturer, densitet, massa)
- materians bevarande (t ex. kolets kretslopp i naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- klimatförändring
- hållbart nyttjande av naturresurser

- effekten av den egna verksamheten gentemot andra människor och samhället

M19 vägleda eleven att förstå delområdena inom hälsa, betydelsen av sunda vanor och livets gång, den individuella tillväxten och utvecklingen i barndomen och ungdomen samt uppmuntra eleven att öva och tillämpa sina kunskaper om hälsa i vardagen

Lokal precisering:

- Eleven kan och förstår några delområden inom hälsa, betydelsen av sunda vanor samt livets gång, den individuella tillväxten och utvecklingen i barndomen och ungdomen.
- Eleven kan diskutera, öva och tillämpa sina kunskaper om hälsa i vardagen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår delområdena inom hälsa, betydelsen av sunda vanor och livets gång, den individuella tillväxten och utvecklingen i barndomen och ungdomen. Eleven får färdigheter i att tillämpa sina kunskaper om hälsa i olika situationer.

Föremål för bedömningen

Kunskaper i hälsokunskap: Kännedom om delområdena inom hälsa och sunda vanor, förmåga att reflektera över deras betydelse samt att identifiera och beskriva tillväxten och utvecklingen vid en viss ålder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven nämner något delområde inom hälsa och en livsstil som främjar hälsa. Eleven nämner något kännetecken i anknytning till tillväxt och utveckling i barndomen och ungdomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner delområden inom hälsa och beskriver någon enskild livsstil som främjar hälsan. Eleven kan nämna kännetecken i anknytning till tillväxt och utveckling i barndomen och ungdomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver delområden inom hälsa och centrala livsstilar som främjar hälsan. Eleven beskriver centrala kännetecken i anknytning till tillväxt och utveckling i barndomen och ungdomen och hur de varierar individuellt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beskriver delområdena inom hälsa och ger exempel på samband mellan dem. Eleven förklarar med hjälp av exempel hur livsstilen inverkar på hälsan. Eleven förklarar på ett motiverat sätt centrala kännetecken i anknytning till tillväxt och utveckling i barndomen och ungdomen och hur de varierar individuellt.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- min kropp: de viktigaste vitala delarna (t.ex. blodcirkulation, andning) och inre organ (t.ex. placering och huvudfunktion)
- människans fortplantning och den egna sexualiteten
- pubertetens inflytande på våra egna känslor

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- genom aktuella nyheter byggs en bild av Europas länders naturmiljöer och mänsklig verksamhet upp
- Europa på kartan

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- klimatförändring
- hållbart nyttjande av naturresurser
- effekten av den egna verksamheten gentemot andra människor och samhället

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka och upprätthålla elevens intresse för omgivningen och undervisningen i omgivningslära samt hjälpa eleven att inse att samtliga ämnesområden i omgivningsläran är viktiga för hen

Lokal precisering:

- Elevens visar intresse för omgivningslära och undervisningen i omgivningslära
- Eleven kan ge exempel på betydelsen av de olika ämnesområdena i omgivningslära och förstår att de är viktiga för hen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven upprätthåller sitt intresse för omgivningen och för studierna i omgivningslära samt inser att samtliga ämnesområden i omgivningsläran är viktiga för hen själv.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- betydelsen av motion, kost och sömn för den egna hälsan
- en positiv inställning till att sköta sin egen hälsa
- den egna sexualiteten och rätten till den egna kroppsintegriteten

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen
- ansvar och t; samarbete med skolpolis och ungdomsväsendet
- eget handlande i olika sociala sammanhang
- rusmedelsfostran
- vad göra vid förgiftningsfall
- elsäkerhet och brandsäkerhet

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- med hjälp av nyheter skaffa sig en bild av olika världsdelars naturliga landskap, kulturella särdrag och mänskliga aktiviteter
- geografiska begrepp (t.ex. klimat, vegetation, karttecken; bergskedjor, lågland, högland, världshav, vattendrag)
- att stärka global förståelse

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- klassificeringen av organismer (djur, växter, svampar, bakterier)
- mindre forskningar från egna livsmiljöer
- forska självständigt (forskningens arbetsmoment)
- bekanta sig med hembygdens olika livsmiljöer
- värdesätta mångfalden i miljöer

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- fenomen som härrör sig från jordens och månens rörelser (dag/natt, årstidernas växlingar, tidvatten)
- gå tillbaka till de grundläggande förutsättningarna
- förbränningens grundförutsättningar (tex värmenergi)
- skogarnas nyttoanvändning
- utrotnings hotade organismer och deras livsmiljöer (förhållande mellan mänskan och naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- bekanta sig med andra kulturer
- global välfärd
- förverkliga ett gemensamt projekt där man övar delaktighet och inflytande på lokal eller på global nivå (t.ex. påverkardag).
- bromsa klimatförändringen

M2 handleda och sporra eleven att ställa upp mål för sina studier och att arbeta långsiktigt för att uppnå dem samt att analysera sina kunskaper i omgivningslära

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp mål för sina studier, kan arbeta långsiktigt och kan analysera sina kunskaper i omgivningslära för att uppnå sina mål.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven ställer upp egna mål för sina studier och arbetar långsiktigt för att uppnå dem samt identifierar sina kunskaper i omgivningslära.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta målinriktat och att lära sig lära

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ställer upp ett enskilt mål under handledning och deltar i det gemensamma arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ställer upp egna mål för mindre helheter under handledning och arbetar under handledning för att uppnå gemensamma mål.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven ställer upp egna mål för mindre helheter och arbetar för att uppnå gemensamma mål.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer upp egna mål för mindre helheter och utvärderar hur hen uppnått målen och arbetar på eget initiativ för att uppnå gemensamma mål.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- betydelsen av motion, kost och sömn för den egna hälsan
- en positiv inställning till att sköta sin egen hälsa
- den egna sexualiteten och rätten till den egna kroppsintegriteten

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen
- ansvar och t; samarbete med skolpolis och ungdomsväsendet
- eget handlande i olika sociala sammanhang
- rusmedelsfostran
- vad göra vid förgiftningsfall
- elsäkerhet och brandsäkerhet

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- med hjälp av nyheter skaffa sig en bild av olika världsdelars naturliga landskap, kulturella särdrag och mänskliga aktiviteter
- geografiska begrepp (t.ex. klimat, vegetation, karttecken; bergskedjor, lågland, högland, världshav, vattendrag)
- att stärka global förståelse

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- klassificeringen av organismer (djur, växter, svampar, bakterier)
- mindre forskningar från egna livsmiljöer
- forska självständigt (forskningens arbetsmoment)
- bekanta sig med hembygdens olika livsmiljöer
- värdesätta mångfalden i miljöer

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- fenomen som härrör sig från jordens och månens rörelser (dag/natt, årstidernas växlingar, tidvatten)
- gå tillbaka till de grundläggande förutsättningarna
- förbränningens grundförutsättningar (tex värmenergi)
- skogarnas nyttoanvändning
- utrotnings hotade organismer och deras livsmiljöer (förhållande mellan mänskan och naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- bekanta sig med andra kulturer
- global välfärd
- förverkliga ett gemensamt projekt där man övar delaktighet och inflytande på lokal eller på global nivå (t.ex. påverkardag).
- bromsa klimatförändringen

M5 hjälpa eleven att planera och genomföra små undersökningar, göra observationer och mätningar i mångsidiga lärmiljöer med hjälp av olika sinnen samt undersöknings- och mätredskap

Lokal precisering:

- Eleven kan göra små undersökningar, observationer och mätningar i olika lärmiljöer med hjälp av sina sinnen samt med undersöknings- och mätredskap.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven planerar och genomför små undersökningar, gör observationer och mätningar i mångsidiga lärmiljöer med hjälp av olika sinnen samt undersöknings- och mätredskap.

Föremål för bedömningen

Undersökningsfärdigheter: förmåga att planera, observera och mäta

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i att observera, mäta och dokumentera resultat och berättar om dessa under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven planerar och genomför små undersökningar under handledning. Eleven gör under handledning observationer och mätningar samt dokumenterar resultat under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven planerar och genomför små undersökningar självständigt eller tillsammans med andra. Eleven gör observationer och mätningar samt dokumenterar resultat enligt anvisningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven planerar och genomför små undersökningar självständigt samt stöder de övriga medlemmarna i gruppen vid behov. Eleven gör observationer och mätningar samt dokumenterar resultat genom att använda olika redskap för undersökning och mätning i olika lärmiljöer.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- betydelsen av motion, kost och sömn för den egna hälsan
- en positiv inställning till att sköta sin egen hälsa
- den egna sexualiteten och rätten till den egna kroppsintegriteten

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen

- ansvar och t; samarbete med skolpolis och ungdomsväsendet
- eget handlande i olika sociala sammanhang
- rusmedelsfostran
- vad göra vid förgiftningsfall
- elsäkerhet och brandsäkerhet

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- med hjälp av nyheter skaffa sig en bild av olika världsdelars naturliga landskap, kulturella särdrag och mänskliga aktiviteter
- geografiska begrepp (t.ex. klimat, vegetation, karttecken; bergskedjor, lågland, högland, världshav, vattendrag)
- att stärka global förståelse

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- klassificeringen av organismer (djur, växter, svampar, bakterier)
- mindre forskningar från egna livsmiljöer
- forska självständigt (forskningens arbetsmoment)
- bekanta sig med hembygdens olika livsmiljöer
- värdesätta mångfalden i miljöer

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- fenomen som härrör sig från jordens och månens rörelser (dag/natt, årstidernas växlingar, tidvatten)
- gå tillbaka till de grundläggande förutsättningarna
- förbränningens grundförutsättningar (tex värmenergi)
- skogarnas nyttoanvändning
- utrotnings hotade organismer och deras livsmiljöer (förhållande mellan mänskan och naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- bekanta sig med andra kulturer
- global välfärd
- förverkliga ett gemensamt projekt där man övar delaktighet och inflytande på lokal eller på global nivå (t.ex. påverkardag).
- bromsa klimatförändringen

M6 hjälpa eleven att se samband mellan orsak och verkan, dra slutsatser utgående från resultaten och presentera sina resultat och undersökningar på olika sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan se samband mellan orsak och verkan, dra slutsatser utgående från resultaten och presentera sina resultat och undersökningar på olika sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven identifierar orsakssamband, drar slutsatser utgående från sina resultat och presenterar sina resultat och undersökningar på olika sätt.

Föremål för bedömningen

Undersökningsfärdigheter: förmåga att dra slutsatser och presentera resultat

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beskriver under handledning den utförda undersökningen och dess resultat genom att använda insamlad information eller observationer som gjorts.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven drar enkla slutsatser under handledning. Eleven presenterar sina resultat enligt anvisningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven identifierar orsakssamband och drar enkla slutsatser utgående från resultaten. Eleven presenterar sina resultat på ett tydligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beskriver orsakssamband och presenterar slutsatser utgående från resultaten. Eleven presenterar sina resultat och undersökningar på olika sätt.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- betydelsen av motion, kost och sömn för den egna hälsan
- en positiv inställning till att sköta sin egen hälsa
- den egna sexualiteten och rätten till den egna kroppsintegriteten

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen
- ansvar och t; samarbete med skolpolis och ungdomsväsendet
- eget handlande i olika sociala sammanhang
- rusmedelsfostran
- vad göra vid förgiftningsfall
- elsäkerhet och brandsäkerhet

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- med hjälp av nyheter skaffa sig en bild av olika världsdelars naturliga landskap, kulturella särdrag och mänskliga aktiviteter
- geografiska begrepp (t.ex. klimat, vegetation, karttecken; bergskedjor, lågland, högland, världshav, vattendrag)
- att stärka global förståelse

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- klassificeringen av organismer (djur, växter, svampar, bakterier)
- mindre forskningar från egna livsmiljöer
- forska självständigt (forskningens arbetsmoment)
- bekanta sig med hembygdens olika livsmiljöer
- värdesätta mångfalden i miljöer

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- fenomen som härrör sig från jordens och månens rörelser (dag/natt, årstidernas växlingar, tidvatten)
- gå tillbaka till de grundläggande förutsättningarna
- förbränningens grundförutsättningar (tex värmenergi)
- skogarnas nyttoanvändning
- utrotnings hotade organismer och deras livsmiljöer (förhållande mellan mänskan och naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- bekanta sig med andra kulturer
- global välfärd
- förverkliga ett gemensamt projekt där man övar delaktighet och inflytande på lokal eller på global nivå (t.ex. påverkardag).
- bromsa klimatförändringen

M12 handleda eleven att observera omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med hjälp av begrepp inom omgivningsläran samt att utveckla sina begreppskonstruktioner från att bestå av olika förhandsuppfattningar så att de bättre motsvarar den exakta användningen av begreppen

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva miljön, mänskliga aktiviteter och fenomen som anknyter till dem med centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden och med egna ord.
- Eleven kan koppla ihop begrepp på ett logiskt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med hjälp av begrepp inom omgivningsläran.

Eleven utvecklar sina begreppskonstruktioner från att bestå av olika förhandsuppfattningar så att de bättre motsvarar den exakta användningen av begreppen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen några be-grepp inom omgivningslärans olika ämnesområden och kan koppla ihop begreppen med omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem med några centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven kan koppla ihop begrepp som anknyter till varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen som anknyter till dem med centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven kopplar ihop begrepp på ett logiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen som anknyter till dem med centrala begrepp inom omgivningslärans olika ämnesområden. Eleven använder och kopplar ihop begrepp så att de bildar logiska helheter.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- betydelsen av motion, kost och sömn för den egna hälsan
- en positiv inställning till att sköta sin egen hälsa
- den egna sexualiteten och rätten till den egna kroppsintegriteten

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen
- ansvar och t; samarbete med skolpolis och ungdomsväsendet
- eget handlande i olika sociala sammanhang
- rusmedelsfostran
- vad göra vid förgiftningsfall
- elsäkerhet och brandsäkerhet

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- med hjälp av nyheter skaffa sig en bild av olika världsdelars naturliga landskap, kulturella särdrag och mänskliga aktiviteter
- geografiska begrepp (t.ex. klimat, vegetation, karttecken; bergskedjor, lågland, högland, världshav, vattendrag)
- att stärka global förståelse

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- klassificeringen av organismer (djur, växter, svampar, bakterier)
- mindre forskningar från egna livsmiljöer
- forska självständigt (forskningens arbetsmoment)
- bekanta sig med hembygdens olika livsmiljöer
- värdesätta mångfalden i miljöer

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- fenomen som härrör sig från jordens och månens rörelser (dag/natt, årstidernas växlingar, tidvatten)
- gå tillbaka till de grundläggande förutsättningarna
- förbränningens grundförutsättningar (tex värmenergi)
- skogarnas nyttoanvändning
- utrotnings hotade organismer och deras livsmiljöer (förhållande mellan mänskan och naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- bekanta sig med andra kulturer
- global välfärd
- förverkliga ett gemensamt projekt där man övar delaktighet och inflytande på lokal eller på global nivå (t.ex. påverkardag).
- bromsa klimatförändringen

M14 handleda eleven att söka tillförlitlig information, uttrycka olika synpunkter och motivera dem samt tolka och kritiskt bedöma informationskällor och synvinklar

Lokal precisering:

- Eleven kan söka tillförlitlig information, uttrycka olika synpunkter och motivera dem samt tolka och kritiskt bedöma informationskällor och synvinklar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven hämtar tillförlitlig information, uttrycker på ett motiverat sätt olika synpunkter samt tolkar och kritiskt bedömer informationskällor och synvinklar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka åsikter och läsa kritiskt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven söker under handledning information ur givna informationskällor. Eleven nämner en faktor i anknytning till någon informationskällas tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven söker under handledning information ur olika informationskällor. Eleven bedömer under handledning faktorer i anknytning till en informationskällas tillförlitlighet. Eleven motiverar under handledning olika synpunkter och nämner skillnader mellan synvinklarna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven söker efter information ur olika informationskällor. Eleven bedömer faktorer i anknytning till en informationskällas tillförlitlighet. Eleven motiverar olika synpunkter och nämner skillnader mellan synvinklarna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven söker på ett mångsidigt sätt efter information ur olika informationskällor. Eleven bedömer på ett mångsidigt sätt faktorer i anknytning till en informationskällas tillförlitlighet. Eleven motiverar olika synpunkter och jämför olika synvinklar.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- betydelsen av motion, kost och sömn för den egna hälsan
- en positiv inställning till att sköta sin egen hälsa
- den egna sexualiteten och rätten till den egna kroppsintegriteten

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen
- ansvar och t; samarbete med skolpolis och ungdomsväsendet
- eget handlande i olika sociala sammanhang
- rusmedelsfostran
- vad göra vid förgiftningsfall
- elsäkerhet och brandsäkerhet

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- med hjälp av nyheter skaffa sig en bild av olika världsdelars naturliga landskap, kulturella särdrag och mänskliga aktiviteter
- geografiska begrepp (t.ex. klimat, vegetation, karttecken; bergskedjor, lågland, högland, världshav, vattendrag)
- att stärka global förståelse

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- klassificeringen av organismer (djur, växter, svampar, bakterier)
- mindre forskningar från egna livsmiljöer
- forska självständigt (forskningens arbetsmoment)
- bekanta sig med hembygdens olika livsmiljöer
- värdesätta mångfalden i miljöer

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- fenomen som härrör sig från jordens och månens rörelser (dag/natt, årstidernas växlingar, tidvatten)
- gå tillbaka till de grundläggande förutsättningarna
- förbränningens grundförutsättningar (tex värmenergi)
- skogarnas nyttoanvändning
- utrotnings hotade organismer och deras livsmiljöer (förhållande mellan mänskan och naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- bekanta sig med andra kulturer
- global välfärd
- förverkliga ett gemensamt projekt där man övar delaktighet och inflytande på lokal eller på global nivå (t.ex. påverkardag).
- bromsa klimatförändringen

M15 vägleda eleven att undersöka naturen, identifiera organismer och livsmiljöer, tänka ekologiskt samt hjälpa eleven att förstå människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling

Lokal precisering:

- Eleven kan använda mångsidiga metoder för att undersöka naturen, identifiera organismer och livsmiljöer.
- Eleven kan tänka och handla ekologiskt.
- Eleven vet och förstår människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven undersöker naturen, identifierar organismer och livsmiljöer samt kan tänka ekologiskt. Eleven förstår människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling.

Föremål för bedömningen

Kunskaper i biologi: Förmåga att undersöka naturen, identifiera organismer och livsmiljöer samt förstå människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar under handledning några organismer, livsmiljöer och faktorer i den icke-levande naturen. Eleven känner igen några av människans kroppsdelar, livsfunktioner samt skeden i människans utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven identifierar några organismer och livsmiljöer. Eleven nämner faktorer i den icke-levande och den levande naturen som organismerna behöver av sin miljö. Eleven nämner några av människans kroppsdelar och ger exempel på människans livsfunktioner samt skeden i människans utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven nämner organismer och livsmiljöer som är kännetecknande för dem. Eleven ger exempel på interaktionen mellan den icke-levande och den levande naturen. Eleven nämner människans kroppsdelar och beskriver människans livsfunktioner och utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven nämner organismer och livsmiljöer på ett mångsidigt sätt. Eleven beskriver interaktionsförhållanden mellan organismer och den icke-levande naturen. Eleven nämner människans kroppsdelar på ett mångsidigt sätt och beskriver samband mellan människans livsfunktioner samt människans utveckling.

I1 Jag som människa

Innehållet väljs så att det anknyter till människans uppbyggnad och centrala livsfunktioner samt de olika faserna i människans växande och utveckling. Särskild vikt fästs vid aktuella förändringar i utvecklingen hos åldersgruppen och att förstå dem. Man behandlar den sexuella utvecklingen som anknyter till åldersstadiet samt människans fortplantning. Eleverna övar sig att identifiera olika fysiska och psykiska signaler och att bli medvetna om sina egna tankar, behov, attityder och värderingar. Eleverna får insikt i de olika delområdena av hälsa, hälsoresurser, vardagliga hälsovanor, mentala färdigheter, förhindrande av sjukdomar och färdigheter i egenvård. Dessutom får de öva sig att identifiera, uttrycka och reglera känslor. Eleven ger akt på faktorer som stödjer det egna lärandet.

Lokal precisering:

- betydelsen av motion, kost och sömn för den egna hälsan
- en positiv inställning till att sköta sin egen hälsa
- den egna sexualiteten och rätten till den egna kroppsintegriteten

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- med hjälp av nyheter skaffa sig en bild av olika världsdelars naturliga landskap, kulturella särdrag och mänskliga aktiviteter
- geografiska begrepp (t.ex. klimat, vegetation, karttecken; bergskedjor, lågland, högland, världshav, vattendrag)
- att stärka global förståelse

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- klassificeringen av organismer (djur, växter, svampar, bakterier)
- mindre forskningar från egna livsmiljöer
- forska självständigt (forskningens arbetsmoment)
- bekanta sig med hembygdens olika livsmiljöer
- värdesätta mångfalden i miljöer

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- fenomen som härrör sig från jordens och månens rörelser (dag/natt, årstidernas växlingar, tidvatten)
- gå tillbaka till de grundläggande förutsättningarna
- förbränningens grundförutsättningar (tex värmenergi)
- skogarnas nyttoanvändning
- utrotnings hotade organismer och deras livsmiljöer (förhållande mellan mänskan och naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens

välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- bekanta sig med andra kulturer
- global välfärd
- förverkliga ett gemensamt projekt där man övar delaktighet och inflytande på lokal eller på global nivå (t.ex. påverkardag).
- bromsa klimatförändringen

M16 handleda eleven i geografiskt tänkande och att iaktta sin omgivning och hela världen samt att lära sig använda kartor och andra geomedier

Lokal precisering:

- Eleven behärskar geografiskt tänkande och har en fördjupad förmåga i att kunna iaktta sin omgivning och hela världen.
- Eleven kan använda kartor och andra geomedier för att söka relevant information på mångsidiga sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar sin egen närmiljö och hela världen med hjälp av geografiska begrepp och ortsnamn. Eleven kan använda karta och andra geomedier.

Föremål för bedömningen

Kunskaper i geografi: Förmåga att gestalta jordklotet, använda kartor och andra geomedier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven nämner några världsdelar, länder, städer och naturgeografiska objekt. Eleven använder några geografiska begrepp och räknar upp huvudväderstrecken. Eleven använder kartor under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner världsdelar, länder, städer och naturgeografiska objekt och ger exempel på dem på en karta. Eleven ger exempel på särdrag hos områden genom att använda geografiska begrepp och kan namnge väderstrecken. Eleven använder kartor eller andra geomedier under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven nämner världsdelarna, länder, städer och naturgeografiska objekt och ger exempel på dem på en karta. Eleven beskriver områden och deras läge och visar prov på kännedom om geografiska begrepp och särdrag hos områden. Eleven använder kartor och andra geomedier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven nämner världsdelarna samt länder, städer och naturgeografiska objekt mångsidigt och ger exempel på dem på en karta. Eleven jämför särdrag hos läget för områden genom att använda geografiska begrepp. Eleven tolkar de kartor som hen använder och övriga geomedier och bedömer dem kritiskt.

I3 På upptäcktsfärd i en pluralistisk värld

Naturmiljön och mänsklig verksamhet i Finland, Norden, Europa och övriga världsdelar undersöks med hjälp av mångsidiga regionala exempel och aktuella nyheter. Centrala perspektiv är att värdesätta naturens och kulturens mångfald samt öka den globala förståelsen. Man bygger upp sin världsbild och dess regionala ramar med hjälp av olika kartor och andra geomedier.

Lokal precisering:

- med hjälp av nyheter skaffa sig en bild av olika världsdelars naturliga landskap, kulturella särdrag och mänskliga aktiviteter
- geografiska begrepp (t.ex. klimat, vegetation, karttecken; bergskedjor, lågland, högland, världshav, vattendrag)
- att stärka global förståelse

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- klassificeringen av organismer (djur, växter, svampar, bakterier)
- mindre forskningar från egna livsmiljöer
- forska självständigt (forskningens arbetsmoment)
- bekanta sig med hembygdens olika livsmiljöer
- värdesätta mångfalden i miljöer

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- fenomen som härrör sig från jordens och månens rörelser (dag/natt, årstidernas växlingar, tidvatten)
- gå tillbaka till de grundläggande förutsättningarna
- förbränningens grundförutsättningar (tex värmenergi)
- skogarnas nyttoanvändning
- utrotnings hotade organismer och deras livsmiljöer (förhållande mellan mänskan och naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden. Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- bekanta sig med andra kulturer
- global välfärd
- förverkliga ett gemensamt projekt där man övar delaktighet och inflytande på lokal eller på global nivå (t.ex. påverkardag).
- bromsa klimatförändringen

M18 handleda eleven att undersöka, beskriva och förklara kemiska fenomen, ämnens egenskaper och omvandlingar samt lägga grund för förståelsen av principen om materiens bevarande

Lokal precisering:

- Eleven kan undersöka, beskriva och förklara kemiska fenomen, ämnens egenskaper och omvandlingar.

- Eleven förstår i princip principen om materiens bevarande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven undersöker, beskriver och förklarar kemiska fenomen, ämnens egenskaper och omvandlingar samt förstår principen om materiens bevarande.

Föremål för bedömningen

Kunskaper i kemi: Förmåga att undersöka, beskriva och förklara kemiska fenomen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven nämner de tre aggregationstillstånden för ett ämne och identifierar till exempel vattnets aggregationstillstånd i olika situationer. Eleven klassificerar eller beskriver ämnen utgående från någon egenskap. Eleven kan ge exempel på hur ämnen återvinns.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven observerar och undersöker aggregationstillstånd och några bekanta ämnens egenskaper under handledning. Eleven beskriver till exempel vattnets kretslopp eller idén bakom återvinning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven observerar, undersöker och beskriver aggregationstillstånd och bekanta ämnens egenskaper genom att använda kemins begrepp. Eleven berättar om vad som händer i en kemisk reaktion. Eleven förklarar till exempel förändringar i vattnets aggregationstillstånd i vattnets kretslopp och återvinning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven observerar, undersöker och beskriver aggregationstillstånd och ämnens egenskaper genom att använda kemins begrepp på ett exakt sätt. Eleven berättar om vad som händer i en kemisk reaktion. Eleven förklarar till exempel vattnets kretslopp och återvinning av ämnen med hjälp av principen om materiens bevarande.

I2 Vardagliga situationer och sammanhang

Innehållet och uppgifterna väljs så att de anknyter till vardagliga situationer och sammanhang. Eleverna får öva sig att beskriva vardagliga situationer, fenomen och teknik med begrepp och modeller från olika ämnesområden. De undersöker hur apparater och olika konstruktioner fungerar. Säkerhetskunskapen utvecklas till exempel inom följande delområden: trafik-, brand-, elsäkerhet, olyckor, förgiftningar, rusmedel, förebyggande av mobbning, fysisk och mental integritet samt åtgärder i nöd- och risksituationer. Eleverna övar sig att delta i olika grupper och funderar över hur olika sociala situationer och sammanhang påverkar välbefinnandet.

Lokal precisering:

- gemensamma avtal: veta vilka skyldigheter och rättigheter som hör till åldersgruppen
- ansvar och t; samarbete med skolpolis och ungdomsväsendet
- eget handlande i olika sociala sammanhang
- rusmedelsfostran
- vad göra vid förgiftningsfall
- elsäkerhet och brandsäkerhet

I4 Att undersöka omgivningen

Som innehåll väljs undersökningsuppgifter som härrör till den egna livsmiljön. I livsmiljön fäster man uppmärksamhet vid den levande och icke-levande naturen, den byggda och sociala miljön samt fenomen, material och tekniska tillämpningar i omgivningen. Med hjälp av uppgifterna får eleven insikt i de olika faserna av en undersökning. Eleverna undersöker jordmånen och berggrunden. Genom att undersöka förändringar i kroppars rörelser bekantar de sig med begreppet kraft. Eleverna identifierar organismer och olika livsmiljöer, sammanställer under handledning en växtsamling samt undersöker experimentellt växternas tillväxt. De undersöker också betydelsen av olika miljöer i hembygden ur ett hälsoperspektiv. Eleverna bekantar sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Lokal precisering:

- klassificeringen av organismer (djur, växter, svampar, bakterier)
- mindre forskningar från egna livsmiljöer
- forska självständigt (forskningens arbetsmoment)
- bekanta sig med hembygdens olika livsmiljöer
- värdesätta mångfalden i miljöer

I5 Naturens strukturer, principer och kretslopp

Med hjälp av olika material och ämnen granskas aggregationstillstånd och ämnens egenskaper. Förbränning, fotosyntesen och vattnets kretslopp utgör grunden för förståelse av principen om ämnens förändringar och bevarande. Med hjälp av att utföra temperaturmätningar, studera värmeenergi och omvandling mellan energiformer får eleven insikt i principen om energins bevarande. Man undersöker ljud- och ljusfenomen. Eleverna fördjupar sig i närrymden, årstiderna, växlingen mellan dag och natt samt jordklotets uppbyggnad. De ska undersöka växelverkan mellan mänsklig verksamhet och olika organismer och deras livsmiljöer. Man bekantar sig med näringskedjor, djurs och växters fortplantning, näringsproduktion och matens kretslopp samt bruket av skog.

Lokal precisering:

- fenomen som härrör sig från jordens och månens rörelser (dag/natt, årstidernas växlingar, tidvatten)
- gå tillbaka till de grundläggande förutsättningarna
- förbränningens grundförutsättningar (tex värmenergi)
- skogarnas nyttoanvändning
- utrotnings hotade organismer och deras livsmiljöer (förhållande mellan mänskan och naturen)

I6 Att bygga en hållbar framtid

Vid valet av innehåll beaktas värnandet om naturens mångfald, klimatförändringen och hur den kan hejdas, hållbar användning av naturresurser, att främja hälsa, värna om det egna kulturarvet och att bo i en mångkulturell värld samt människans globala välbefinnande nu och i framtiden.

Eleverna reflekterar över hur deras egna aktiviteter påverkar dem själva, andra människor, djurens välmående, naturen och samhället. I den egna närmiljön övas miljövänlig verksamhet och omsorg om andra. Man förverkligar ett gemensamt påverkningsprojekt där man övar sig att delta och påverka lokalt eller globalt.

Lokal precisering:

- bekanta sig med andra kulturer
- global välfärd
- förverkliga ett gemensamt projekt där man övar delaktighet och inflytande på lokal eller på global nivå (t.ex. påverkardag).
- bromsa klimatförändringen

Samhällslära

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i undervisningen i samhällslära är att stödja elevernas utveckling till aktiva, ansvarsfulla och företagsamma medborgare. Eleverna ska vägledas att iaktta demokratiska värden och principer i ett pluralistiskt samhälle som har förståelse för olikhet och respekterar jämlikhet och mänskliga rättigheter. Läroämnets uppdrag är att ge teoretisk kunskap om hur samhället fungerar och hur en medborgare kan påverka samt uppmuntra eleverna att utvecklas till handlingskraftiga och initiativrika samhälleliga och ekonomiska aktörer.

I undervisningen i samhällslära ska eleverna handledas att följa med aktuella frågor och händelser och att inse vilket samband de har med det egna livet. Det centrala är att eleverna lär sig att söka och kritiskt bedöma information producerad av olika slags aktörer och att tillämpa informationen i olika situationer. Eleverna ska uppmuntras att delta aktivt och konstruktivt i olika situationer och grupper. Eleverna ska också lära sig förstå att samhälleliga beslut grundar sig på ett val mellan alternativa möjligheter med målet att nå samförstånd.

Läroämnets uppdrag i årskurs 4-6

***I årskurserna 4-6** ligger tyngdpunkten i undervisningen i samhällslära på att göra eleven förtrogen med samhällslivet och med konstruktiv kommunikation. Eleverna ska uppmuntras att lyssna på andra, uttrycka sina åsikter och motivera dem samt att hitta sina styrkor. Eleverna ska både i skolan och med aktörer i sin närmiljö få träna sådana färdigheter som behövs vid beslutsfattande och påverkan. Undervisningen ska stärka elevernas intresse för olika arbeten, arbetsliv, företagsamhet och olika yrken. Eleverna ska även få grundläggande kunskaper om hur de bör handskas med sin egen ekonomi och om ansvarsfull konsumtion.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i samhällslära i årskurs 4–6

För att uppnå målen i samhällslära är det viktigt att använda interaktiva, upplevelsebaserade och konkreta arbetssätt då man förmedlar kunskap, till exempel simulering, diskussioner, debatter och drama. På så sätt får eleverna möjlighet att öva sig att samverka, delta och påverka i närsamhället. I synnerhet elevernas vardag inklusive hobbyer och egna erfarenheter samt den egna klassen, skolan och elevkåren samt andra aktörer i närsamhället erbjuder goda möjligheter att öva sig att delta. Med hjälp av digitala verktyg kan eleverna på ett naturligt sätt söka information om samhället och ekonomin och engagera sig både självständigt och tillsammans med andra.

Eleven skall på ett mångsidigt sätt kunna bekanta sig med samhällets olika områden. Det är viktigt att använda interaktiva, upplevelsebaserade och konkreta arbetssätt då man förmedlar kunskap, till exempel simulering, diskussioner,intervjuer,inbjudna föreläsare, debatter och drama. På så sätt får eleverna möjlighet att öva sig att samverka, delta och påverka i närsamhället.

I den egna klassen, skolan och elevkåren, i vardagen och i samband med hobbyer kan eleven öva sig på delaktighet.

Med hjälp av digitala verktyg kan eleverna på ett naturligt sätt söka information om samhället och ekonomin och engagera sig både självständigt och tillsammans med andra.

Handledning, differentiering och stöd i samhällslära i årskurs 4–6

Med tanke på läroämnets mål och karaktär är det viktigt att handleda eleverna att se sig själva som medlemmar i samhället med såväl rättigheter som skyldigheter och att stödja elevernas utveckling till handlingskraftiga medlemmar i olika grupper. Eleverna ska speciellt få stöd för att söka, förstå och tillämpa sådan information om samhälle och ekonomi som har betydelse för deras liv och framtid. De ska uppmuntras att delta och diskutera. Läroämnets abstrakta karaktär ska beaktas genom att läraren förklarar och konkretiserar centrala begrepp som används.

Eleverna ska speciellt få stöd för att söka, förstå och tillämpa sådan information om samhälle och ekonomi som har betydelse för deras liv och framtid. De ska uppmuntras att delta och diskutera. Läroämnets abstrakta karaktär ska beaktas genom att läraren förklarar och konkretiserar centrala begrepp som används och strävar till att befästa dem i elevens vardag.Från det enkla konkreta till större abstrakta helheter.

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, ljudböcker)
- Eleverna uppmuntras att arbeta i olika konstellationer (t.ex. individuellt, parvis och grupper)
- Eleverna deltar i planeringen av undervisningen och uppsättandet av sina egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika verktyg (t.ex.kartor, lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel och olika tabeller)

Bedömning av elevens lärande och kunnande i samhällslära i årskurs 4–6

I undervisningen i samhällslära ska man genom bedömning och respons av lärandet handleda och uppmuntra eleverna att agera aktivt och konstruktivt i den egna närmiljön och att tillämpa sina samhällskunskaper och -färdigheter i praktiken. I bedömningen ska läraren beakta olika sätt att arbeta och producera. Uppmärksamhet ska fästas vid hur väl eleven behärskar sina samhällskunskaper och -färdigheter.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i samhällslära genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 4–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i samhällslära. Eleven har uppnått målen i samhällslära för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för läroämnet samhällslära och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i samhällslära och i vitsordet som ska bildas.

Med tanke på studieframgången är det viktigt att eleven har en uppfattning om hur det omgivande samhället fungerar, ser sig själv som en del av medborgarsamhället och är medveten om sitt ansvar och sina möjligheter att påverka.

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka elevens intresse för det omgivande samhället och för samhällslära som vetenskap

Lokal precisering:

Motivationsfaktorer används inte som grund för bedömningen. Eleverna uppmuntras att reflektera över sina erfarenheter som en del av självbedömningen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven intresserar sig för det omgivande samhället och för samhällslära som vetenskap.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna får insikt i hur samhället fungerar ur individens, familjens och närmiljöns synvinkel. Man funderar på hur var och en själv kan påverka tryggheten och trivseln i närmiljön. Dessutom fördjupar sig eleverna i arbete, yrken, egen penninganvändning och egen ekonomi samt ansvarsfull konsumtion i vardagliga situationer.

Lokal precisering:

- ansvar som individ, familjemedlem, skolelev eller samhällsindivid
- ansvar för trygghet och trivsel i omgivningen
- förståelse för värdet av pengarna i vardagliga livet
- användning av egna pengar, vad pengar räcker till och vad hållbar konsumtion innebär
- olika yrken och vikten av arbetet i samhället

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna bekantar sig med olika slag av samhällsgrupper i närmiljön och med deras rättigheter och skyldigheter, och övar sig i att fatta gemensamma beslut. De får även kunskap om demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet. Därtill behandlas olika kulturer och minoritetsgrupper i Finland.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 6

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna utforskar och tränar demokratisk kompetens och samhällsmedverkan i praktiken, det vill säga sådan kompetens som behövs för att kunna delta i olika grupper, till exempel i klassen, i skolan, på fritiden, inom ramen för olika fritidssysselsättningar och föreningar, i medier och i ekonomiska sammanhang. De övar sig också i att samarbeta med aktörer i närmiljön.

Lokal precisering:

- Eleven förstår betydelsen av gemensamma spelregler och kan följa dem.
- Eleven förstår att ansvar och rättigheter hör ihop.
- Eleven kan motivera varför de mänskliga rättigheterna är betydelsefulla och varför ett rättsväsende behövs i samhället.

- Eleven kan grunderna i den finska demokratin.

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna undersöker ekonomisk verksamhet och dess betydelse. De fördjupar sig i hur man förtjänar, använder och sparar pengar och i hållbar konsumtion. Dessutom får de i praktiska situationer kunskap om ekonomisk verksamhet i närmiljön via företag, arbetsplatser och serviceproducenter.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 6

M2 stödja eleven att öva sin etiska omdömesförmåga i olika mänskliga, samhälleliga och ekonomiska frågor

Lokal precisering:

Etisk förståelse och omdömesförmåga används inte som grund för bedömningen. Eleverna uppmuntras att reflektera över sina erfarenheter som en del av självbedömningen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att öva sin etiska omdömesförmåga i mänskliga, samhälleliga och ekonomiska frågor.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna får insikt i hur samhället fungerar ur individens, familjens och närmiljöns synvinkel. Man funderar på hur var och en själv kan påverka tryggheten och trivseln i närmiljön. Dessutom fördjupar sig eleverna i arbete, yrken, egen penninganvändning och egen ekonomi samt ansvarsfull konsumtion i vardagliga situationer.

Lokal precisering:

- ansvar som individ, familjemedlem, skolelev eller samhällsindivid
- ansvar för trygghet och trivsel i omgivningen
- förståelse för värdet av pengarna i vardagliga livet
- användning av egna pengar, vad pengar räcker till och vad hållbar konsumtion innebär
- olika yrken och vikten av arbetet i samhället

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna bekantar sig med olika slag av samhällsgrupper i närmiljön och med deras rättigheter och skyldigheter, och övar sig i att fatta gemensamma beslut. De får även kunskap om demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet. Därtill behandlas olika kulturer och minoritetsgrupper i Finland.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 6

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna utforskar och tränar demokratisk kompetens och samhällsmedverkan i praktiken, det vill säga sådan kompetens som behövs för att kunna delta i olika grupper, till exempel i klassen, i skolan, på fritiden, inom ramen för olika fritidssysselsättningar och föreningar, i medier och i ekonomiska sammanhang. De övar sig också i att samarbeta med aktörer i närmiljön.

Lokal precisering:

- Eleven förstår betydelsen av gemensamma spelregler och kan följa dem.
- Eleven förstår att ansvar och rättigheter hör ihop.
- Eleven kan motivera varför de mänskliga rättigheterna är betydelsefulla och varför ett rättsväsende behövs i samhället.
- Eleven kan grunderna i den finska demokratin.

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna undersöker ekonomisk verksamhet och dess betydelse. De fördjupar sig i hur man förtjänar, använder och sparar pengar och i hållbar konsumtion. Dessutom får de i praktiska situationer kunskap om ekonomisk verksamhet i närmiljön via företag, arbetsplatser och serviceproducenter.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 6

M3 stödja eleven att uppfatta sig själv som en individ och medlem i olika grupper och handleda eleven att förstå betydelsen av de mänskliga rättigheterna och jämlikhet samt att känna till grunderna för rättssystemet

Lokal precisering:

- Eleven förstår betydelsen av gemensamma spelregler och kan följa dem.
- Eleven förstår att ansvar och rättigheter hör ihop.
- Eleven kan motivera varför de mänskliga rättigheterna är betydelsefulla och varför ett rättsväsende behövs i samhället.
- Eleven kan grunderna i den finska demokratin.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uppfatta sig själv som en individ och medlem i olika grupper, att förstå betydelsen av de mänskliga rättigheterna och jämlikhet samt att känna till grunderna för rättssystemet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att reflektera över gemensamma spelregler och principen om lika värde

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ger exempel på gemensamma spelregler. Eleven känner igen saker i vardagen i anknytning till de mänskliga rättigheterna och jämlikhet. Eleven känner under handledning igen centrala rättsliga principer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven berättar varför gemensamma spelregler behövs. Eleven beskriver betydelsen av jämlikhet och mänskliga rättigheter. Eleven ger ett exempel på hur rättssystemet fungerar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förklarar betydelsen av gemensamma spelregler också i praktiken. Eleven kan motivera varför de mänskliga rättigheterna är betydelsefulla och varför ett rättsväsende behövs. Eleven ger exempel på hur rättssystemet fungerar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven redogör för den betydelse gemensamma spelregler, rättsväsendet och mänskliga rättigheter har för hur samhället fungerar och för dess medlemmar.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna får insikt i hur samhället fungerar ur individens, familjens och närmiljöns synvinkel. Man funderar på hur var och en själv kan påverka tryggheten och trivseln i närmiljön. Dessutom fördjupar sig eleverna i arbete, yrken, egen penninganvändning och egen ekonomi samt ansvarsfull konsumtion i vardagliga situationer.

Lokal precisering:

- ansvar som individ, familjemedlem, skolelev eller samhällsindivid
- ansvar för trygghet och trivsel i omgivningen
- förståelse för värdet av pengarna i vardagliga livet
- användning av egna pengar, vad pengar räcker till och vad hållbar konsumtion innebär
- olika yrken och vikten av arbetet i samhället

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna bekantar sig med olika slag av samhällsgrupper i närmiljön och med deras rättigheter och skyldigheter, och övar sig i att fatta gemensamma beslut. De får även kunskap om demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet. Därtill behandlas olika kulturer och minoritetsgrupper i Finland.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 6

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna utforskar och tränar demokratisk kompetens och samhällsmedverkan i praktiken, det vill säga sådan kompetens som behövs för att kunna delta i olika grupper, till exempel i klassen,

i skolan, på fritiden, inom ramen för olika fritidssysselsättningar och föreningar, i medier och i ekonomiska sammanhang. De övar sig också i att samarbeta med aktörer i närmiljön.

Lokal precisering:

- Eleven förstår betydelsen av gemensamma spelregler och kan följa dem.
- Eleven förstår att ansvar och rättigheter hör ihop.
- Eleven kan motivera varför de mänskliga rättigheterna är betydelsefulla och varför ett rättsväsende behövs i samhället.
- Eleven kan grunderna i den finska demokratin.

M4 handleda eleven att analysera mediernas roll och betydelse i den egna vardagen och i samhället

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på hur olika medier kan användas för att påverka.
- Eleven kan under handledning analysera de olika mediernas för- och nackdelar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig uppfatta medias roll och betydelse i den egna vardagen och i samhället.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta mediernas roll

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uppfattar hur media påverkar hens eget liv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger exempel på olika sätt på vilka media påverkar hens eget liv och i samhället.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver vilken betydelse media har i hens eget liv och hur olika medier kan användas för att påverka.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven redogör för mediers olika sätt att påverka i samhället och granskar användningen av media och mediers betydelse kritiskt.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna får insikt i hur samhället fungerar ur individens, familjens och närmiljöns synvinkel. Man funderar på hur var och en själv kan påverka tryggheten och trivseln i närmiljön. Dessutom fördjupar sig eleverna i arbete, yrken, egen penninganvändning och egen ekonomi samt ansvarsfull konsumtion i vardagliga situationer.

Lokal precisering:

- ansvar som individ, familjemedlem, skolelev eller samhällsindivid
- ansvar för trygghet och trivsel i omgivningen

- förståelse för värdet av pengarna i vardagliga livet
- användning av egna pengar, vad pengar räcker till och vad hållbar konsumtion innebär
- olika yrken och vikten av arbetet i samhället

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna bekantar sig med olika slag av samhällsgrupper i närmiljön och med deras rättigheter och skyldigheter, och övar sig i att fatta gemensamma beslut. De får även kunskap om demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet. Därtill behandlas olika kulturer och minoritetsgrupper i Finland.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 6

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna utforskar och tränar demokratisk kompetens och samhällsmedverkan i praktiken, det vill säga sådan kompetens som behövs för att kunna delta i olika grupper, till exempel i klassen, i skolan, på fritiden, inom ramen för olika fritidssysselsättningar och föreningar, i medier och i ekonomiska sammanhang. De övar sig också i att samarbeta med aktörer i närmiljön.

Lokal precisering:

- Eleven förstår betydelsen av gemensamma spelregler och kan följa dem.
- Eleven förstår att ansvar och rättigheter hör ihop.
- Eleven kan motivera varför de mänskliga rättigheterna är betydelsefulla och varför ett rättsväsende behövs i samhället.
- Eleven kan grunderna i den finska demokratin.

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna undersöker ekonomisk verksamhet och dess betydelse. De fördjupar sig i hur man förtjänar, använder och sparar pengar och i hållbar konsumtion. Dessutom får de i praktiska situationer kunskap om ekonomisk verksamhet i närmiljön via företag, arbetsplatser och serviceproducenter.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 6

M8 hjälpa eleven att förstå grunderna för sin egen penninganvändning och sina egna konsumtionsval och öva färdigheter som anknyter till dem

Lokal precisering:

- Eleven kan motivera sin penninganvändning och sina konsumtionsval och berätta hur konsumtionsvalen påverkar andra människor och miljön.
- Eleven kan bedöma sambandet mellan konsumtion och sparande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå grunderna för sin egen penninganvändning och sina egna konsumtionsval samt färdigheter som anknyter till dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa grunderna för penninganvändning och egna konsumtionsval

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ger exempel på konsumtion och sparande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger exempel på effekter av hållbar penninganvändning och konsumtionsval.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utvärderar olika sätt att använda pengar och lösningar i anknytning till konsumtion och berättar om hur hens konsumtionsbeslut inverkar på andra människor och miljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven redogör för vilken inverkan individens penninganvändning och konsumtion har på närgemenskapen, miljön och samhället.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna får insikt i hur samhället fungerar ur individens, familjens och närmiljöns synvinkel. Man funderar på hur var och en själv kan påverka tryggheten och trivseln i närmiljön. Dessutom fördjupar sig eleverna i arbete, yrken, egen penninganvändning och egen ekonomi samt ansvarsfull konsumtion i vardagliga situationer.

Lokal precisering:

- ansvar som individ, familjemedlem, skolelev eller samhällsindivid
- ansvar för trygghet och trivsel i omgivningen
- förståelse för värdet av pengarna i vardagliga livet
- användning av egna pengar, vad pengar räcker till och vad hållbar konsumtion innebär
- olika yrken och vikten av arbetet i samhället

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna undersöker ekonomisk verksamhet och dess betydelse. De fördjupar sig i hur man förtjänar, använder och sparar pengar och i hållbar konsumtion. Dessutom får de i praktiska situationer kunskap om ekonomisk verksamhet i närmiljön via företag, arbetsplatser och serviceproducenter.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 6

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 väcka elevens intresse för det omgivande samhället och för samhällslära som vetenskap

Lokal precisering:

- Eleverna uppmuntras att reflektera över sina erfarenheter som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven intresserar sig för det omgivande samhället och för samhällslära som vetenskap.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna får insikt i hur samhället fungerar ur individens, familjens och närmiljöns synvinkel. Man funderar på hur var och en själv kan påverka tryggheten och trivseln i närmiljön. Dessutom fördjupar sig eleverna i arbete, yrken, egen penninganvändning och egen ekonomi samt ansvarsfull konsumtion i vardagliga situationer.

Lokal precisering:

- Behandlas i åk 5

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna bekantar sig med olika slag av samhällsgrupper i närmiljön och med deras rättigheter och skyldigheter, och övar sig i att fatta gemensamma beslut. De får även kunskap om demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet. Därtill behandlas olika kulturer och minoritetsgrupper i Finland.

Lokal precisering:

- innebörden av demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet.
- fatta gemensamma beslut.
- olika kulturer och minoriteter i Finland samt deras rättigheter och skyldigheter

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna utforskar och tränar demokratisk kompetens och samhällsmedverkan i praktiken, det vill säga sådan kompetens som behövs för att kunna delta i olika grupper, till exempel i klassen, i skolan, på fritiden, inom ramen för olika fritidssysselsättningar och föreningar, i medier och i ekonomiska sammanhang. De övar sig också i att samarbeta med aktörer i närmiljön.

Lokal precisering:

- Behandlas i åk 5

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna undersöker ekonomisk verksamhet och dess betydelse. De fördjupar sig i hur man förtjänar, använder och sparar pengar och i hållbar konsumtion. Dessutom får de i praktiska situationer kunskap om ekonomisk verksamhet i närmiljön via företag, arbetsplatser och serviceproducenter.

Lokal precisering:

- olika företag och arbetsuppgifter inom kommunen
- tredjesektorns arbete
- hur arbete, skatter, tjänster och konsumtion hör ihop med varandra
- betydelsen av hållbar konsumtion

M2 stödja eleven att öva sin etiska omdömesförmåga i olika mänskliga, samhälleliga och ekonomiska frågor

Lokal precisering:

- Eleverna uppmuntras att reflektera över sina erfarenheter som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att öva sin etiska omdömesförmåga i mänskliga, samhälleliga och ekonomiska frågor.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna får insikt i hur samhället fungerar ur individens, familjens och närmiljöns synvinkel. Man funderar på hur var och en själv kan påverka tryggheten och trivseln i närmiljön. Dessutom fördjupar sig eleverna i arbete, yrken, egen penninganvändning och egen ekonomi samt ansvarsfull konsumtion i vardagliga situationer.

Lokal precisering:

- Behandlas i åk 5

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna bekantar sig med olika slag av samhällsgrupper i närmiljön och med deras rättigheter och skyldigheter, och övar sig i att fatta gemensamma beslut. De får även kunskap om demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet. Därtill behandlas olika kulturer och minoritetsgrupper i Finland.

Lokal precisering:

- innebörden av demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet.
- fatta gemensamma beslut.
- olika kulturer och minoriteter i Finland samt deras rättigheter och skyldigheter

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna utforskar och tränar demokratisk kompetens och samhällsmedverkan i praktiken, det vill säga sådan kompetens som behövs för att kunna delta i olika grupper, till exempel i klassen, i skolan, på fritiden, inom ramen för olika fritidssysselsättningar och föreningar, i medier och i ekonomiska sammanhang. De övar sig också i att samarbeta med aktörer i närmiljön.

Lokal precisering:

- Behandlas i åk 5

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna undersöker ekonomisk verksamhet och dess betydelse. De fördjupar sig i hur man förtjänar, använder och sparar pengar och i hållbar konsumtion. Dessutom får de i praktiska situationer kunskap om ekonomisk verksamhet i närmiljön via företag, arbetsplatser och serviceproducenter.

Lokal precisering:

- olika företag och arbetsuppgifter inom kommunen
- tredjesektorns arbete
- hur arbete, skatter, tjänster och konsumtion hör ihop med varandra
- betydelsen av hållbar konsumtion

M5 hjälpa eleven att inse betydelsen av arbete och entreprenörskap i närmiljön

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel ur vardagen hur arbete och entrepenörskap möjliggör en familjs utkomst.
- Eleven kan med hjälp av handledning inse sin betydelse för ett fungerande samhälle.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig förstå betydelsen av arbete och entreprenörskap i närmiljön.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå betydelsen av arbete och entreprenörskap

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uppfattar skillnaderna mellan lönearbete och entreprenörskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger exempel på drag i lönearbete och entreprenörskap och nämner yrken som representerar dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver betydelsen av arbete och entreprenörskap som utkomstkälla för familjen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven analyserar betydelsen av lönearbete och entreprenörskap i sin närmiljö.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna får insikt i hur samhället fungerar ur individens, familjens och närmiljöns synvinkel. Man funderar på hur var och en själv kan påverka tryggheten och trivseln i närmiljön. Dessutom fördjupar sig eleverna i arbete, yrken, egen penninganvändning och egen ekonomi samt ansvarsfull konsumtion i vardagliga situationer.

Lokal precisering:

- Behandlas i åk 5

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna undersöker ekonomisk verksamhet och dess betydelse. De fördjupar sig i hur man förtjänar, använder och sparar pengar och i hållbar konsumtion. Dessutom får de i praktiska situationer kunskap om ekonomisk verksamhet i närmiljön via företag, arbetsplatser och serviceproducenter.

Lokal precisering:

- olika företag och arbetsuppgifter inom kommunen
- tredjesektorns arbete
- hur arbete, skatter, tjänster och konsumtion hör ihop med varandra
- betydelsen av hållbar konsumtion

M6 handleda eleven att förstå att information om samhällsfrågor som produceras av olika aktörer förmedlar olika värderingar och perspektiv och har olika syften

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva hur samhällsinformation som produceras av olika aktörer förmedlar olika värden och perspektiv och har olika syften.
- Eleven kan ge exempel på olika sorts samhällsinformation.
- Eleven kan med hjälp av handledning analysera kritiskt text och bild och producenternas motiv.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå att det finns olika värderingar, perspektiv och syften i anknytning till information om samhällsfrågor.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta olika värderingar, perspektiv och syften

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uppfattar under handledning att olika aktörer som producerar information om samhällsfrågor har olika perspektiv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar att information om samhällsfrågor som produceras av olika aktörer innehåller olika perspektiv och har olika syften.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven ger exempel på olika perspektiv och syften i anknytning till samhällsinformation som produceras av olika aktörer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar med hjälp av exempel hur samhällsinformation som produceras av olika aktörer anknyter till olika värderingar, perspektiv och syften.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna får insikt i hur samhället fungerar ur individens, familjens och närmiljöns synvinkel. Man funderar på hur var och en själv kan påverka tryggheten och trivseln i närmiljön. Dessutom fördjupar sig eleverna i arbete, yrken, egen penninganvändning och egen ekonomi samt ansvarsfull konsumtion i vardagliga situationer.

Lokal precisering:

- Behandlas i åk 5

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna bekantar sig med olika slag av samhällsgrupper i närmiljön och med deras rättigheter och skyldigheter, och övar sig i att fatta gemensamma beslut. De får även kunskap om demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet. Därtill behandlas olika kulturer och minoritetsgrupper i Finland.

Lokal precisering:

- innebörden av demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet.
- fatta gemensamma beslut.
- olika kulturer och minoriteter i Finland samt deras rättigheter och skyldigheter

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna utforskar och tränar demokratisk kompetens och samhällsmedverkan i praktiken, det vill säga sådan kompetens som behövs för att kunna delta i olika grupper, till exempel i klassen, i skolan, på fritiden, inom ramen för olika fritidssysselsättningar och föreningar, i medier och i ekonomiska sammanhang. De övar sig också i att samarbeta med aktörer i närmiljön.

Lokal precisering:

- Behandlas i åk 5

M7 uppmuntra eleven att öva grundläggande demokratiska färdigheter att påverka och att diskutera olika åsikter konstruktivt

Lokal precisering:

- Eleven förstår hur en demokrati fungerar.
- Eleven kan tillämpa demokratiska principer och färdigheter, till exempel att lyssna, ta ställning och anpassa sig till majoritetsbeslut.
- Eleven förstår hur den påverkar närsamhället.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig grundläggande färdigheter att påverka på ett demokratiskt sätt och att diskutera olika åsikter konstruktivt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa grundläggande färdigheter i att påverka på ett demokratiskt sätt samt samhällskunskaper och -färdigheter i praktiken.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att i en demokrati har hen möjlighet att påverka i frågor som berör hen själv och andra samhällsmedlemmar. Eleven ger ett exempel på ett sätt att påverka.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder några sätt att påverka på ett demokratiskt sätt. Eleven lyssnar på andra och motiverar sina egna åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tillämpar principer och färdigheter som gäller i en demokratisk gemenskap, till exempel att lyssna, ta ställning, förbinda sig till majoritetsbeslut samt att påverka i närmiljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar principer och färdigheter som gäller i en demokratisk gemenskap på ett mångsidigt sätt. Eleven utvärderar sitt eget och gemenskapens sätt att agera ur perspektivet att påverka på ett demokratiskt sätt.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna får insikt i hur samhället fungerar ur individens, familjens och närmiljöns synvinkel. Man funderar på hur var och en själv kan påverka tryggheten och trivseln i närmiljön. Dessutom fördjupar sig eleverna i arbete, yrken, egen penninganvändning och egen ekonomi samt ansvarsfull konsumtion i vardagliga situationer.

Lokal precisering:

- Behandlas i åk 5

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna bekantar sig med olika slag av samhällsgrupper i närmiljön och med deras rättigheter och skyldigheter, och övar sig i att fatta gemensamma beslut. De får även kunskap om demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet. Därtill behandlas olika kulturer och minoritetsgrupper i Finland.

Lokal precisering:

- innebörden av demokratiska värden och grundprinciper, såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet.
- fatta gemensamma beslut.
- olika kulturer och minoriteter i Finland samt deras rättigheter och skyldigheter

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna utforskar och tränar demokratisk kompetens och samhällsmedverkan i praktiken, det vill säga sådan kompetens som behövs för att kunna delta i olika grupper, till exempel i klassen, i skolan, på fritiden, inom ramen för olika fritidssysselsättningar och föreningar, i medier och i ekonomiska sammanhang. De övar sig också i att samarbeta med aktörer i närmiljön.

Lokal precisering:

- Behandlas i åk 5

M9 uppmuntra eleven att delta i olika samhällsaktiviteter och öva sig i medieanvändning på ett säkert och samhällsmedvetet sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan använda medier som verktyg för att tänka och handla i samhällsfrågor samt reflektera över medieanvändning och säkerhet.
- Eleven kan använda medier för att skaffa information i samhällsfrågor.
- Eleven kan under handledning förstå hur medierna kan användas.
- Eleven förstår vad mediekritiska färdigheter innebär.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att delta i olika samhällsaktiviteter och använda media på ett säkert och samhällsmedvetet sätt.

Föremål för bedömningen

Deltagande och mediekompetens

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ger ett exempel på ett säkert sätt att använda media. Eleven kan under handledning ge ett exempel på att använda media som ett medel på samhällsaktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger exempel på säkra sätt att använda media och känner till risker i anknytning till att använda media. Eleven ger exempel på sätt att använda media som ett medel för att tänka och handla i samhällsfrågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven reflekterar över säkerhetsaspekter i anknytning till att använda medier och att använda medier som verktyg för att tänka och handla i samhällsfrågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvärderar olika sätt att använda medier ur säkerhetsperspektiv och ur perspektiv att påverka.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna får insikt i hur samhället fungerar ur individens, familjens och närmiljöns synvinkel. Man funderar på hur var och en själv kan påverka tryggheten och trivseln i närmiljön. Dessutom fördjupar sig eleverna i arbete, yrken, egen penninganvändning och egen ekonomi samt ansvarsfull konsumtion i vardagliga situationer.

Lokal precisering:

- Behandlas i åk 5

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna utforskar och tränar demokratisk kompetens och samhällsmedverkan i praktiken, det vill säga sådan kompetens som behövs för att kunna delta i olika grupper, till exempel i klassen, i skolan, på fritiden, inom ramen för olika fritidssysselsättningar och föreningar, i medier och i ekonomiska sammanhang. De övar sig också i att samarbeta med aktörer i närmiljön.

Lokal precisering:

- Behandlas i åk 5

Slöjd

Läroämnets uppdrag

Läroämnet slöjd har som uppdrag att lära eleverna att behärska en slöjdprocess i sin helhet. Slöjd är ett läroämne där eleverna med hjälp av många olika slags material får uttrycka sig genom att skapa för hand, genom att formge och genom att använda teknologi. Hit hör att

självständigt eller gemensamt planera och framställa en produkt eller ett alster och att utvärdera den egna eller gemensamma slöjdprocessen. Att slöjda innebär undersökande, kreativt och experimentellt arbete, där man fördomsfritt väljer olika visuella, materiella och tekniska lösningar och framställningsmetoder. I slöjden lär sig eleverna att förstå, utvärdera och utveckla olika slags tekniska tillämpningar och att använda de inlärda kunskaperna och färdigheterna i vardagen. Slöjden ska utveckla elevernas rumsuppfattning, taktila känsla och förmåga att skapa med händerna, vilket främjar de motoriska färdigheterna, kreativiteten och förmågan att planera. Undervisningen ska stärka elevens förutsättningar att arbeta mångsidigt. Slöjdens betydelse ligger i den långsiktiga och innovativa arbetsprocessen samt i upplevelser som ger tillfredsställelse och stärker självkänslan.

I undervisningen betonas elevernas olika intressen och gruppsamverkan. I slöjd är utgångspunkten att studera olika övergripande teman på ett heltäckande och naturligt sätt över läroämnesgränserna. Kunskap om den omgivande materiella världen bidrar till att lägga grund för en hållbar livsstil och utveckling. Det här omfattar elevens livsmiljö, det lokala kulturarvet, olika gruppers kulturarv samt skolans kulturella mångfald. Undervisningen i slöjd ska fostra etiska, medvetna och delaktiga samt kunniga och företagsamma medborgare, som värdesätter sina slöjdfärdigheter, kan uttrycka sig genom slöjd och har vilja att värna om och utveckla slöjdkulturen.

Läroämnets uppdrag i årskurs 3-6

***I årskurserna 3–6** är slöjdens uppdrag att stödja elevernas förmåga att behärska en slöjdprocess i sin helhet. Undervisingen ska stödja eleverna att lära sig och tillämpa begrepp, ord och termer som anknyter till slöjd. Eleverna bekantar sig med olika materiella egenskaper och blir bekant med hur egenskaperna kan utnyttjas och vilka lösningar de möjliggör. Eleverna ska vägledas i att kunna välja mellan olika arbetsmetoder, arbetsredskap, maskiner och anordningar samt att arbeta med hjälp av dem. Slöjdens fostrande uppdrag är att lära eleven att kritiskt granska människans konsumtions- och produktionssätt ur ett rättvise- och hållbarhetsperspektiv och ur ett etiskt perspektiv.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i slöjd i årskurs 3–6

Ändamålsenliga och säkra lokaler, arbetsredskap, maskiner, anordningar och material formar en lärmiljö som stödjer lärandet. Samtidigt lär sig eleverna med hjälp av dem förstå hur den teknologi som används inom slöjd fungerar. Informations- och kommunikationsteknik ger möjlighet att använda olika läromedel, plattformer för lärande, ritprogram och digital bildredigering samt att skapa ritningar och modeller som stöd för det egna arbetet och planeringen. I undervisningen används arbetssätt som är typiska för teknisk slöjd och textilslöjd.

Det praktiska lärandet stöds med hjälp av undersökande projekt, över läroämnesgränserna och i samarbete med utomstående experter och gemenskaper. Eleverna får kunskap om den nationella kulturen och det nationella kulturarvet virtuellt och genom att besöka museer, utställningar och bibliotek. Besök på utställningar och företag används för att stödja och förstärka lärandet. Besöken utnyttjas i olika pedagogiska uppgifter. Teknik och virtuella lärmiljöer används mångsidigt, ansvarsfullt och säkert.

- Lärmiljön planeras och ordnas på ett sådant sätt att eleven självständigt kan tillägna sig mångsidiga material för planering, genomförande och utvärdering av slöjdarbetet.
- Planeringen av arbetsuppgiften kan ske tillsammans med eleverna utgående från olika teman eller tekniker som är specifika för slöjden. Vid planeringen av arbetsuppgiften skall läraren beakta den aktuella tekniken, elevernas tidigare kunskaper och färdigheter.
- Arbetsuppgifterna planeras så att de ger möjlighet för eleven att komma på och utveckla egna idéer samt skapar förutsättningar för eleven att utveckla sina kunskaper och färdigheter.
- Eleverna uppmuntras till att handleda och stöda varandra under hela slöjdprocessen, samt sporras till att ge och ta emot respons av varandra.

- Undervisningen består av lika stora delar textilarbete och tekniskt arbete eller läroämnet kan också anordnas som ett ämnesövergripande samarbete mellan textilarbete och tekniskt arbete. Dessutom genomförs temahelheter och projekt med övriga läroämnen.
- Den gemensamma slöjdundervisningen avslutas i åk 7. Slöjd i årskurs 8 och 9 är valfria ämnen.

Handledning, differentiering och stöd i slöjd i årskurs 3–6

Med tanke på målen för läroämnet är det väsentligt att man beaktar elevernas olika förutsättningar och behov och differentierar slöjdundervisningen utgående från det, till exempel genom valet av lärmiljöer, arbetssätt och arbetsuppgifter. Eleverna ska stödjas att utveckla sina slöjdfärdigheter på ett flexibelt och lämpligt sätt. Eleverna ska uppmuntras att njuta av sitt skapande. Slöjdundervisningen ska stödja eleverna att utveckla egna lösningar och att bygga och använda nyskapande kunskap individuellt eller tillsammans med andra. Det är viktigt att reservera tillräckligt med tid för handledning och stöd.

- Arbetsuppgifterna väljs så att eleven kan planera, genomföra och utvärdera slöjdarbetet utgående från sina egna förutsättningar, kunskaper och färdigheter.
- Eleverna sporras att göra sitt bästa.
- Eleven får vid behov handledning och stöd i alla skeden av slöjdarbetet.
- Läraren ansvarar för att en positiv och uppmuntrande atmosfär präglar undervisningen i slöjd.
- Tillsammans diskuteras olika möjligheter att lösa problem som uppstår under arbetets gång.
- Läraren ger handledning i grupp eller individuellt vid behov.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i slöjd i årskurs 3–6

Bedömningen av lärandet och kunnandet i slöjd är till sin natur handledande, sporrande och uppmärksammar elevernas individuella framsteg i hela slöjdprocessen. Dokumentationen av de olika skedena av praktiska färdigheter utgör ett redskap för bedömningen. Att prova och undersöka för slöjd lämpliga material och sätt att bearbeta olika material samt elevens färdigheter, arbetets framskridande och kvaliteten på produkterna och tillämpande av kunskaper som inhämtats i andra läroämnen ska ingå i bedömningen av lärande och kunnande utöver observation av slöjdprocessen i sin helhet.

Responsen ska på ett positivt sätt betona elevens utveckling och sporra till att bredda och fördjupa kunnandet. Parallellt med att eleverna lär sig det centrala innehållet ska utvecklingen av de praktiska färdigheterna och kunskaperna inom den mångsidiga kompetensen bedömas på ett mångsidigt sätt. I bedömningsdiskussioner och annan respons ska elevens styrkor och utvecklingsområden diskuteras tillsammans och eleven ska handledas att utveckla sin prestation. Eleverna ska erbjudas olika sätt att genomföra självvärdering och kamratrespons. Elevens eller gruppens arbete och produkter kan visas upp och granskas, varvid eleverna lär sig att genomföra presentationer på ett tydligt och analytiskt sätt, uppskatta andras arbete och ge konstruktiv respons.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i slöjd genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i slöjd. Eleven har uppnått målen för undervisningen i slöjd som fastställts i grunderna för läroplanen för årskurs 3–6 för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för undervisningen i slöjd för årskurs 3–6 och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera

en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i slöjd i årskurserna 3–6 och i det verbala omdöme eller siffervitsordet som ska bildas. I beskrivningarna av kunskapskraven i slöjd för läsårsbedömningen i årskurs 6 ingår beskrivningarna av kunnandet för de lägre vitsorden i kunskapskraven för ett högre vitsord.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stärka elevens intresse för arbete med händerna samt väcka elevens nyfikenhet för kreativt, experimentellt och lokalt förankrat slöjdarbete

Lokal precisering:

- Eleven har intresse att arbeta med händerna och hen har egna idéer (används inte som grund för bedömningen).
- Eleven visar glädje över att skapa med händerna (används inte som grund för bedömningen).

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utgående från olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera föremål med olika sinnen
- form, färg, detaljer

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- digitala hjälpmedel används som inspirationskälla vid planeringen
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras i mindre skala och eleven övar att ange mått och färg
- planeringen dokumenteras på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- olika maskiner som behövs för slöjdarbetet introduceras och prövas
- fakta och egenskaper hos någon råvara (t.ex. ull och furu)
- iaktta och pröva egenskaper hos ull och olika typer av tyg och trä

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- uppgörande av arbetsordning
- symaskinen introduceras
- användning av slöjdredskap och handverktyg
- slöjdprocessen övas
- tillverkning av enkla slöjdprodukter
- tekniker: sömnad, tovning, garnteknik (t.ex. virkning), kapa, foga, borra, fila, slipa, ytbehandla

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- grundläggande termer inom slöjden används och olika material och redskap används
- olika produkter undersöks
- säkra arbetssätt introduceras

I6 Dokumentering och bedömning

Informations- och kommunikationsteknik används som en del av planeringen och dokumentationen. Under slöjdprocessens gång ges eleverna möjlighet till olika slag av självbedömning och kamratbedömning. Eleverna får öva sig att ge respons till enskilda elever och till grupper.

Lokal precisering:

- dokumentation av slöjdprocessen introduceras
- enkel självbedömning utifrån målen och slöjdprocessen
- självbedömning, kamratrespons och formativ bedömning under arbetet

M2 handleda eleven att lära sig gestalta, behärska och dokumentera en slöjdprocess i sin helhet

Lokal precisering:

- Eleven kan planera en slöjdprodukt i mindre skala.
- Eleven kan dokumentera den färdiga produkten.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven genomför en hel slöjdprocess, som omfattar planering och framställning av ett eget arbete samt utvärdering under arbetet. Eleven dokumenterar processen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att planera och genomföra sitt arbete samt utvärdera och dokumentera processen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen slöjdprocessens delar. Eleven genomför någon del av slöjdprocessen under konkret handledning av läraren och dokumenterar den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven genomför slöjdprocessens centrala delar under lärarens handledning. Eleven dokumenterar några skeden i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven genomför en hel slöjdprocess och dokumenterar dess olika skeden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven genomför en hel slöjdprocess självständigt och dokumenterar skedena i slöjdprocessen. Eleven reflekterar över sitt arbete.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utgående från olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera föremål med olika sinnen
- form, färg, detaljer

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- digitala hjälpmedel används som inspirationskälla vid planeringen
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras i mindre skala och eleven övar att ange mått och färg
- planeringen dokumenteras på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- olika maskiner som behövs för slöjdarbetet introduceras och prövas
- fakta och egenskaper hos någon råvara (t.ex. ull och furu)
- iaktta och pröva egenskaper hos ull och olika typer av tyg och trä

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- uppgörande av arbetsordning
- symaskinen introduceras
- användning av slöjdredskap och handverktyg
- slöjdprocessen övas
- tillverkning av enkla slöjdprodukter
- tekniker: sömnad, tovning, garnteknik (t.ex. virkning), kapa, foga, borra, fila, slipa, ytbehandla

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- grundläggande termer inom slöjden används och olika material och redskap används
- olika produkter undersöks
- säkra arbetssätt introduceras

I6 Dokumentering och bedömning

Informations- och kommunikationsteknik används som en del av planeringen och dokumentationen. Under slöjdprocessens gång ges eleverna möjlighet till olika slag av självbedömning och kamratbedömning. Eleverna får öva sig att ge respons till enskilda elever och till grupper.

Lokal precisering:

- dokumentation av slöjdprocessen introduceras
- enkel självbedömning utifrån målen och slöjdprocessen
- självbedömning, kamratrespons och formativ bedömning under arbetet

M3 handleda eleven att på egen hand eller tillsammans med andra planera och framställa en slöjdprodukt eller ett alster genom att lita på sina egna estetiska och tekniska lösningar

Lokal precisering:

- Eleven kan i någon mån självständigt följa en gemensam arbetsordning.
- Eleven känner till aktuella slöjdtekniken och kan nästan självständigt tillverka egna produkter utifrån sin egen idé.
- Eleven deltar i uppgörandet av en individuell eller gemensam arbetsordning och kan i någon mån självständigt följa den.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven planerar och framställer ensam eller i en grupp en slöjdprodukt eller ett alster där motiverade estetiska och tekniska lösningar förverkligas.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillverka en produkt eller ett alster

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven planerar eller framställer en produkt eller ett alster under konkret handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven framställer en produkt eller ett alster som baserar sig på en egen eller gemensam plan under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven framställer en produkt eller ett alster och som baserar sig på en egen eller gemensam plan, och där estetiken och funktionaliteten har beaktats i produkten eller alstret.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framställer en produkt eller ett alster som baserar sig på en egen eller gemensam plan, där estetiken och funktionaliteten har beaktats i produkten eller alstret. Eleven bedömer och motiverar produktens estetiska eller funktionella lösningar.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utgående från olika utgångspunkter och behov

- iaktta och analysera föremål med olika sinnen
- form, färg, detaljer

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- digitala hjälpmedel används som inspirationskälla vid planeringen
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras i mindre skala och eleven övar att ange mått och färg
- planeringen dokumenteras på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- olika maskiner som behövs för slöjdarbetet introduceras och prövas
- fakta och egenskaper hos någon råvara (t.ex. ull och furu)
- iaktta och pröva egenskaper hos ull och olika typer av tyg och trä

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- uppgörande av arbetsordning
- symaskinen introduceras
- användning av slöjdredskap och handverktyg
- slöjdprocessen övas
- tillverkning av enkla slöjdprodukter
- tekniker: sömnad, tovning, garnteknik (t.ex. virkning), kapa, foga, borra, fila, slipa, ytbehandla

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stärka elevens intresse för arbete med händerna samt väcka elevens nyfikenhet för kreativt, experimentellt och lokalt förankrat slöjdarbete

Lokal precisering:

- Eleven kan arbeta med händerna och är öppen för att experimentera med nya idéer (används inte som grund för bedömningen).
- Eleven är nöjd med sina idéer och sitt slöjdande (används inte som grund för bedömningen).

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utgående från olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera föremål med olika sinnen
- form, färg, detaljer

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- digitala hjälpmedel används som inspirationskälla vid planeringen
- arbetstekniker prövas och utvecklas
- slöjdprodukter planeras i mindre skala och eleven övar att ange mått och färg samt handleds att utveckla planen vid behov
- planeringen dokumenteras på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras

- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. tyg, metall)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika typer av tyg, tråd, garn, trä och metall

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- uppgörande av arbetsordning
- symaskinen
- elektronik
- användning av slöjdredskap och handverktyg
- slöjdprocessen befästs
- tillverkning av slöjdprodukter
- tekniker: sömnad, broderi, tryckning, kapa, foga, borra, ytbehandla, löda, koppla

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- grundläggande termer inom slöjden används och olika material och redskap används
- varudeklarationen hos olika föremål
- produkters tillkomst och användning
- säkerhet vid användning av maskiner och redskap

I6 Dokumentering och bedömning

Informations- och kommunikationsteknik används som en del av planeringen och dokumentationen. Under slöjdprocessens gång ges eleverna möjlighet till olika slag av självbedömning och kamratbedömning. Eleverna får öva sig att ge respons till enskilda elever och till grupper.

Lokal precisering:

- dokumentation av slöjdprocessen övas
- självbedömning utifrån målen och slöjdprocessen
- självbedömning, kamratrespons och formativ bedömning under arbetet

M2 handleda eleven att lära sig gestalta, behärska och dokumentera en slöjdprocess i sin helhet

Lokal precisering:

- Eleven kan planera en slöjdprodukt i mindre skala utgående från instruktioner.
- Eleven kan i stora drag beskriva vad hen skall göra.
- Eleven kan dokumentera planeringsskedet och den färdiga produkten.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven genomför en hel slöjdprocess, som omfattar planering och framställning av ett eget arbete samt utvärdering under arbetet. Eleven dokumenterar processen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att planera och genomföra sitt arbete samt utvärdera och dokumentera processen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen slöjdprocessens delar. Eleven genomför någon del av slöjdprocessen under konkret handledning av läraren och dokumenterar den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven genomför slöjdprocessens centrala delar under lärarens handledning. Eleven dokumenterar några skeden i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven genomför en hel slöjdprocess och dokumenterar dess olika skeden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven genomför en hel slöjdprocess självständigt och dokumenterar skedena i slöjdprocessen. Eleven reflekterar över sitt arbete.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utgående från olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera föremål med olika sinnen
- form, färg, detaljer

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- digitala hjälpmedel används som inspirationskälla vid planeringen
- arbetstekniker prövas och utvecklas
- slöjdprodukter planeras i mindre skala och eleven övar att ange mått och färg samt handleds att utveckla planen vid behov
- planeringen dokumenteras på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. tyg, metall)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika typer av tyg, tråd, garn, trä och metall

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- uppgörande av arbetsordning
- symaskinen
- elektronik
- användning av slöjdredskap och handverktyg
- slöjdprocessen befästs
- tillverkning av slöjdprodukter
- tekniker: sömnad, broderi, tryckning, kapa, foga, borra, ytbehandla, löda, koppla

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- grundläggande termer inom slöjden används och olika material och redskap används
- varudeklarationen hos olika föremål
- produkters tillkomst och användning
- säkerhet vid användning av maskiner och redskap

I6 Dokumentering och bedömning

Informations- och kommunikationsteknik används som en del av planeringen och dokumentationen. Under slöjdprocessens gång ges eleverna möjlighet till olika slag av självbedömning och kamratbedömning. Eleverna får öva sig att ge respons till enskilda elever och till grupper.

Lokal precisering:

- dokumentation av slöjdprocessen övas

- självbedömning utifrån målen och slöjdprocessen
- självbedömning, kamratrespons och formativ bedömning under arbetet

M3 handleda eleven att på egen hand eller tillsammans med andra planera och framställa en slöjdprodukt eller ett alster genom att lita på sina egna estetiska och tekniska lösningar

Lokal precisering:

- Eleven kan följa en arbetsordning med bekanta instruktioner.
- Eleven behärskar den aktuella slöjdtekniken och kan arbeta självständigt utgående från instruktioner.
- Eleven förstår betydelsen av en arbetsordning och kan med handledning göra upp en individuell arbetsordning för sin slöjdprodukt och följa den.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven planerar och framställer ensam eller i en grupp en slöjdprodukt eller ett alster där motiverade estetiska och tekniska lösningar förverkligas.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillverka en produkt eller ett alster

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven planerar eller framställer en produkt eller ett alster under konkret handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven framställer en produkt eller ett alster som baserar sig på en egen eller gemensam plan under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven framställer en produkt eller ett alster och som baserar sig på en egen eller gemensam plan, och där estetiken och funktionaliteten har beaktats i produkten eller alstret.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framställer en produkt eller ett alster som baserar sig på en egen eller gemensam plan, där estetiken och funktionaliteten har beaktats i produkten eller alstret. Eleven bedömer och motiverar produktens estetiska eller funktionella lösningar.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utgående från olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera föremål med olika sinnen
- form, färg, detaljer

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- digitala hjälpmedel används som inspirationskälla vid planeringen
- arbetstekniker prövas och utvecklas
- slöjdprodukter planeras i mindre skala och eleven övar att ange mått och färg samt handleds att utveckla planen vid behov
- planeringen dokumenteras på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. tyg, metall)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika typer av tyg, tråd, garn, trä och metall

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- uppgörande av arbetsordning
- symaskinen
- elektronik
- användning av slöjdredskap och handverktyg
- slöjdprocessen befästs
- tillverkning av slöjdprodukter
- tekniker: sömnad, broderi, tryckning, kapa, foga, borra, ytbehandla, löda, koppla

M8 uppmana eleven att börja granska olika konsumtionsvanor och produktionssätt kritiskt

Lokal precisering:

- Eleven känner till en produkts livscykel.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven granskar mångsidigt konsumtionsvanor och produktionssätt. Eleven framställer sina produkter på ett materialekonomiskt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att reflektera över olika konsumtionsvanor och produktionssätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven väljer och använder material ekonomiskt under konkret handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven reflekterar över konsumtionsvanor och produktionssätt under handledning av läraren. Eleven väljer och använder material ekonomiskt under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta hur konsumtionsvanor och produktionssätt påverkar livscykeln för en produkt. Eleven framställer sina produkter på ett materialekonomiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven granskar kritiskt konsumtions- och produktionssättens inverkan på livscykeln för en produkt. Eleven framställer sina produkter på ett materialekonomiskt sätt och motiverar sina val.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utgående från olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera föremål med olika sinnen
- form, färg, detaljer

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- digitala hjälpmedel används som inspirationskälla vid planeringen
- arbetstekniker prövas och utvecklas
- slöjdprodukter planeras i mindre skala och eleven övar att ange mått och färg samt handleds att utveckla planen vid behov
- planeringen dokumenteras på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. tyg, metall)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika typer av tyg, tråd, garn, trä och metall

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- grundläggande termer inom slöjden används och olika material och redskap används
- varudeklarationen hos olika föremål
- produkters tillkomst och användning
- säkerhet vid användning av maskiner och redskap

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stärka elevens intresse för arbete med händerna samt väcka elevens nyfikenhet för kreativt, experimentellt och lokalt förankrat slöjdarbete

Lokal precisering:

- Eleven utnyttjar vardagen och närmiljön som inspirationskälla och är intresserad att tillverka olika slöjdprodukter (används inte som grund för bedömningen).

- Eleven är nöjd med sin slöjdprocess och kan i någon mån uppmuntra andra i deras slöjdande (används inte som grund för bedömningen).

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utifrån olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera, föremål, miljön och företeelser
- form, stil, fasthet, böjlighet

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- digital planering introduceras
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras på olika sätt och eleven övar att ange mått, mängder och skalor
- planeringen görs på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. linne och plast)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika typer av tyg, tråd, garn, trä samt återvinningsmaterial, fibrer och plast
- robotteknik och automation introduceras

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- individuell arbetsordning
- tillverkning av olika slöjdprodukter
- användning av mångsidiga tekniker, redskap och maskiner
- tekniker: sömnad, garnteknik (virkning), tygtryck, girsågning, kapa, foga, borra, ytbehandla

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- rätt terminologi för tekniker, redskap och maskiner används
- nödvändiga säkerhetsåtgärder vidtas vid användningen av redskap, material och maskiner
- I undervisningen diskuteras hur och var olika slöjdprodukter produceras (t.ex. kläder, inredning, möbler) och eleverna uppmärksammas på att produkter har olika kvalitet

I6 Dokumentering och bedömning

Informations- och kommunikationsteknik används som en del av planeringen och dokumentationen. Under slöjdprocessens gång ges eleverna möjlighet till olika slag av självbedömning och kamratbedömning. Eleverna får öva sig att ge respons till enskilda elever och till grupper.

Lokal precisering:

- några sätt att dokumentera slöjdprocessen behandlas
- kamratrespons och självutvärdering är en del av slöjdprocessen och eleven får flera möjligheter till det under slöjdarbetet

M2 handleda eleven att lära sig gestalta, behärska och dokumentera en slöjdprocess i sin helhet

Lokal precisering:

- Eleven kan planera en användbar produkt i mindre skala och kan dokumentera planering, tillverkning och slutprodukt.
- Eleven kan beskriva slöjdprocessen på förhand och kan genomföra med handledning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven genomför en hel slöjdprocess, som omfattar planering och framställning av ett eget arbete samt utvärdering under arbetet. Eleven dokumenterar processen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att planera och genomföra sitt arbete samt utvärdera och dokumentera processen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen slöjdprocessens delar. Eleven genomför någon del av slöjdprocessen under konkret handledning av läraren och dokumenterar den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven genomför slöjdprocessens centrala delar under lärarens handledning. Eleven dokumenterar några skeden i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven genomför en hel slöjdprocess och dokumenterar dess olika skeden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven genomför en hel slöjdprocess självständigt och dokumenterar skedena i slöjdprocessen. Eleven reflekterar över sitt arbete.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utifrån olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera, föremål, miljön och företeelser
- form, stil, fasthet, böjlighet

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- digital planering introduceras
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras på olika sätt och eleven övar att ange mått, mängder och skalor
- planeringen görs på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. linne och plast)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika typer av tyg, tråd, garn, trä samt återvinningsmaterial, fibrer och plast
- robotteknik och automation introduceras

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- individuell arbetsordning
- tillverkning av olika slöjdprodukter
- användning av mångsidiga tekniker, redskap och maskiner
- tekniker: sömnad, garnteknik (virkning), tygtryck, girsågning, kapa, foga, borra, ytbehandla

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- rätt terminologi för tekniker, redskap och maskiner används
- nödvändiga säkerhetsåtgärder vidtas vid användningen av redskap, material och maskiner
- I undervisningen diskuteras hur och var olika slöjdprodukter produceras (t.ex. kläder, inredning, möbler) och eleverna uppmärksammas på att produkter har olika kvalitet

I6 Dokumentering och bedömning

Informations- och kommunikationsteknik används som en del av planeringen och dokumentationen. Under slöjdprocessens gång ges eleverna möjlighet till olika slag av självbedömning och kamratbedömning. Eleverna får öva sig att ge respons till enskilda elever och till grupper.

Lokal precisering:

- några sätt att dokumentera slöjdprocessen behandlas
- kamratrespons och självutvärdering är en del av slöjdprocessen och eleven får flera möjligheter till det under slöjdarbetet

M3 handleda eleven att på egen hand eller tillsammans med andra planera och framställa en slöjdprodukt eller ett alster genom att lita på sina egna estetiska och tekniska lösningar

Lokal precisering:

- Eleven kan utifrån den aktuella slöjdtekniken utveckla egna estetiska lösningar.

- Eleven gör upp en individuell arbetsordning utgående från en modell och följa den.
- Eleven behärskar den aktuella slöjdtekniken och arbetar självständigt eller tillsammans med andra på ett målinriktat sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven planerar och framställer ensam eller i en grupp en slöjdprodukt eller ett alster där motiverade estetiska och tekniska lösningar förverkligas.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillverka en produkt eller ett alster

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven planerar eller framställer en produkt eller ett alster under konkret handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven framställer en produkt eller ett alster som baserar sig på en egen eller gemensam plan under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven framställer en produkt eller ett alster och som baserar sig på en egen eller gemensam plan, och där estetiken och funktionaliteten har beaktats i produkten eller alstret.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framställer en produkt eller ett alster som baserar sig på en egen eller gemensam plan, där estetiken och funktionaliteten har beaktats i produkten eller alstret. Eleven bedömer och motiverar produktens estetiska eller funktionella lösningar.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utifrån olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera, föremål, miljön och företeelser
- form, stil, fasthet, böjlighet

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt

eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- digital planering introduceras
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras på olika sätt och eleven övar att ange mått, mängder och skalor
- planeringen görs på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. linne och plast)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika typer av tyg, tråd, garn, trä samt återvinningsmaterial, fibrer och plast
- robotteknik och automation introduceras

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- individuell arbetsordning
- tillverkning av olika slöjdprodukter
- användning av mångsidiga tekniker, redskap och maskiner
- tekniker: sömnad, garnteknik (virkning), tygtryck, girsågning, kapa, foga, borra, ytbehandla

M4 handleda eleven att bli bekant med olika termer, använda många olika material samt kunna bearbeta material på ett ändamålsenligt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan välja och använda material på ett ändamålsenligt sätt.
- Eleven kan tillämpa tidigare inlärda arbetssätt och utveckla sitt eget kunnande.
- Eleven känner till och använder för slöjdarbetet specifika begrepp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder slöjdrelaterade begrepp och känner till olika slöjdmaterial. Eleven bearbetar olika material på ändamålsenliga sätt och väljer tillverkningstekniker som lämpar sig för dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja, kombinera och använda material och tillverkningstekniker som används inom slöjden

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen några slöjdverktyg, material och tillverkningstekniker under konkret handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen och nämner slöjdrelaterade begrepp och använder redskap, material och tillverkningstekniker för slöjd under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven känner till och kan använda slöjdrelaterade begrepp. Eleven väljer, kombinerar och använder olika material och tillverkningstekniker på ändamålsenliga sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven väljer, kombinerar och använder på ett skickligt sätt olika material och tillverkningstekniker samt tillämpar dem på ändamålsenliga sätt.

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. linne och plast)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika typer av tyg, tråd, garn, trä samt återvinningsmaterial, fibrer och plast
- robotteknik och automation introduceras

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- rätt terminologi för tekniker, redskap och maskiner används
- nödvändiga säkerhetsåtgärder vidtas vid användningen av redskap, material och maskiner
- I undervisningen diskuteras hur och var olika slöjdprodukter produceras (t.ex. kläder, inredning, möbler) och eleverna uppmärksammas på att produkter har olika kvalitet

M5 uppmuntra eleven att arbeta långsiktigt, ansvarsfullt och med hänsyn till trygghet och säkerhet samt att lära eleven att välja och använda ändamålsenliga redskap

Lokal precisering:

- Eleven kan arbeta självständigt och är noggrann och målmedveten.
- Eleven kan nästan självständigt använda symaskinen.
- Eleven kan tillämpa tidigare inlärda arbetssätt och använda apparater och redskap på rätt sätt.
- Eleven kan redogöra för ergonomiska och säkra arbetssätt i bekanta slöjdsituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven agerar långsiktigt och ansvarsfullt. Eleven arbetar enligt säkerhetsanvisningarna. Eleven väljer och använder redskap som lämpar sig för arbetet.

Föremål för bedömningen

Arbetsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar på långsiktigt och säkert arbete under konkret handledning av läraren. Eleven väljer och använder redskap under konkret handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar långsiktigt, ansvarsfullt och säkert under handledning av läraren. Eleven övar på målmedvetet arbete. Eleven känner till funktionsprinciperna för de arbetsredskap och apparater som används i slöjden samt kan använda dem under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tar ansvar för sitt arbete och agerar långsiktigt och målmedvetet. Eleven känner till funktionsprinciperna för de arbetsredskap och apparater som används i slöjden samt kan använda dem på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar ansvarsfullt, långsiktigt och målmedvetet. Eleven beaktar säkerheten i sitt eget arbete och i samarbetet med andra. Eleven känner till funktionsprinciperna för de arbetsredskap och apparater som används i slöjden samt kan välja de mest ändamålsenliga.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar

eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utifrån olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera, föremål, miljön och företeelser
- form, stil, fasthet, böjlighet

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- digital planering introduceras
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras på olika sätt och eleven övar att ange mått, mängder och skalor
- planeringen görs på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. linne och plast)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika typer av tyg, tråd, garn, trä samt återvinningsmaterial, fibrer och plast
- robotteknik och automation introduceras

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- individuell arbetsordning
- tillverkning av olika slöjdprodukter
- användning av mångsidiga tekniker, redskap och maskiner
- tekniker: sömnad, garnteknik (virkning), tygtryck, girsågning, kapa, foga, borra, ytbehandla

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- rätt terminologi för tekniker, redskap och maskiner används
- nödvändiga säkerhetsåtgärder vidtas vid användningen av redskap, material och maskiner
- I undervisningen diskuteras hur och var olika slöjdprodukter produceras (t.ex. kläder, inredning, möbler) och eleverna uppmärksammas på att produkter har olika kvalitet

M7 handleda eleven att utvärdera, uppskatta och granska både sin egen och de andras slöjdprocess på ett interaktivt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan värdesätta sitt arbete.
- Eleven kan utvärdera sin slöjdprocess och sin slöjdprodukt muntligt eller skriftligt.
- Eleven kan i någon mån muntligt utvärdera en klasskamrats slöjdarbete.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppskattar sitt eget och andras arbete. Eleven granskar sin egen slöjdprocess och ändrar vid behov på sitt arbete. Eleven ger kamratrespons på slöjdprocessen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att granska sitt eget arbete och slöjdprocessen samt förmåga att ge kamratrespons.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar på att granska sitt eget arbete och slöjdprocessen under konkret handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i granskningen av det egna arbetet och slöjdprocessen samt i att ge kamratrespons under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar på ett konstruktivt sätt i granskningen av det egna arbetet och slöjdprocessen. Eleven deltar på ett ändamålsenligt sätt i att ge kamratrespons.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven granskar på ett realistiskt sätt sitt eget arbete och slöjdprocessen. Eleven ger aktivt konstruktiv kamratrespons på slöjdprocessen.

I6 Dokumentering och bedömning

Informations- och kommunikationsteknik används som en del av planeringen och dokumentationen. Under slöjdprocessens gång ges eleverna möjlighet till olika slag av

självbedömning och kamratbedömning. Eleverna får öva sig att ge respons till enskilda elever och till grupper.

Lokal precisering:

- några sätt att dokumentera slöjdprocessen behandlas
- kamratrespons och självutvärdering är en del av slöjdprocessen och eleven får flera möjligheter till det under slöjdarbetet

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stärka elevens intresse för arbete med händerna samt väcka elevens nyfikenhet för kreativt, experimentellt och lokalt förankrat slöjdarbete

Lokal precisering:

- Eleven är kreativ och kan självständigt förverkliga sina idéer (används inte som grund för bedömningen).
- Eleven uppskattar sitt och andras slöjdande och slöjdprodukt (används inte som grund för bedömningen).

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utifrån olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera, föremål, miljön och företeelser
- form, stil, fasthet, böjlighet

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- olika sätt att planera av slöjdprodukter
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras på olika sätt och eleven övar att ange mått, mängder och skalor
- planeringen görs på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna

experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. konstfiber och metall)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika slöjdmaterial
- robotteknik och automation behandlas

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- individuell arbetsordning
- tillverkning av mångsidiga slöjdprodukter
- användning av mångsidiga tekniker, redskap och maskiner
- elektronik
- tekniker: sömnad, garnteknik (stickning), broderi, kapa, borrtappning, foga, ytbehandling

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- rätt terminologi för tekniker, redskap, material och maskiner används
- säkra arbetssätt tillämpas vid slöjdarbetet
- i undervisningen undersöker eleven olika produkter och diskuterar vad som definierar god kvalitet

I6 Dokumentering och bedömning

Informations- och kommunikationsteknik används som en del av planeringen och dokumentationen. Under slöjdprocessens gång ges eleverna möjlighet till olika slag av självbedömning och kamratbedömning. Eleverna får öva sig att ge respons till enskilda elever och till grupper.

Lokal precisering:

- slöjdprocessen dokumenteras på olika sätt.
- kamratrespons och självutvärdering är en naturlig del av slöjdprocessen och eleven kan i någon mån självständigt ta initiativ till det.

M2 handleda eleven att lära sig gestalta, behärska och dokumentera en slöjdprocess i sin helhet

Lokal precisering:

- Eleven kan redan i planeringsskedet beakta sina styrkor och svagheter.
- Eleven kan planera, tillverka och utvärdera en produkt samt dokumentera alla skeden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven genomför en hel slöjdprocess, som omfattar planering och framställning av ett eget arbete samt utvärdering under arbetet. Eleven dokumenterar processen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att planera och genomföra sitt arbete samt utvärdera och dokumentera processen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen slöjdprocessens delar. Eleven genomför någon del av slöjdprocessen under konkret handledning av läraren och dokumenterar den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven genomför slöjdprocessens centrala delar under lärarens handledning. Eleven dokumenterar några skeden i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven genomför en hel slöjdprocess och dokumenterar dess olika skeden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven genomför en hel slöjdprocess självständigt och dokumenterar skedena i slöjdprocessen. Eleven reflekterar över sitt arbete.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utifrån olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera, föremål, miljön och företeelser
- form, stil, fasthet, böjlighet

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt

eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- olika sätt att planera av slöjdprodukter
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras på olika sätt och eleven övar att ange mått, mängder och skalor
- planeringen görs på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. konstfiber och metall)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika slöjdmaterial
- robotteknik och automation behandlas

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- individuell arbetsordning
- tillverkning av mångsidiga slöjdprodukter
- användning av mångsidiga tekniker, redskap och maskiner
- elektronik
- tekniker: sömnad, garnteknik (stickning), broderi, kapa, borrtappning, foga, ytbehandling

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- rätt terminologi för tekniker, redskap, material och maskiner används
- säkra arbetssätt tillämpas vid slöjdarbetet
- i undervisningen undersöker eleven olika produkter och diskuterar vad som definierar god kvalitet

I6 Dokumentering och bedömning

Informations- och kommunikationsteknik används som en del av planeringen och dokumentationen. Under slöjdprocessens gång ges eleverna möjlighet till olika slag av självbedömning och kamratbedömning. Eleverna får öva sig att ge respons till enskilda elever och till grupper.

Lokal precisering:

- slöjdprocessen dokumenteras på olika sätt.
- kamratrespons och självutvärdering är en naturlig del av slöjdprocessen och eleven kan i någon mån självständigt ta initiativ till det.

M3 handleda eleven att på egen hand eller tillsammans med andra planera och framställa en slöjdprodukt eller ett alster genom att lita på sina egna estetiska och tekniska lösningar

Lokal precisering:

- Eleven kan utifrån tidigare erfarenheter skapa estetiskt tilltalande produkter som präglas av smarta tekniska lösningar.
- Eleven kan självständigt utgående från sina tidigare kunskaper göra upp en arbetsordning för sitt arbete.
- Eleven behärskar det den aktuella slöjdtekniken och kan i sitt arbete reflektera över och tillämpa tidigare kunskap.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven planerar och framställer ensam eller i en grupp en slöjdprodukt eller ett alster där motiverade estetiska och tekniska lösningar förverkligas.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillverka en produkt eller ett alster

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven planerar eller framställer en produkt eller ett alster under konkret handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven framställer en produkt eller ett alster som baserar sig på en egen eller gemensam plan under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven framställer en produkt eller ett alster och som baserar sig på en egen eller gemensam plan, och där estetiken och funktionaliteten har beaktats i produkten eller alstret.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framställer en produkt eller ett alster som baserar sig på en egen eller gemensam plan, där estetiken och funktionaliteten har beaktats i produkten eller alstret. Eleven bedömer och motiverar produktens estetiska eller funktionella lösningar.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utifrån olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera, föremål, miljön och företeelser
- form, stil, fasthet, böjlighet

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- olika sätt att planera av slöjdprodukter
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras på olika sätt och eleven övar att ange mått, mängder och skalor
- planeringen görs på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp

av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. konstfiber och metall)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika slöjdmaterial
- robotteknik och automation behandlas

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- individuell arbetsordning
- tillverkning av mångsidiga slöjdprodukter
- användning av mångsidiga tekniker, redskap och maskiner
- elektronik
- tekniker: sömnad, garnteknik (stickning), broderi, kapa, borrtappning, foga, ytbehandling

M4 handleda eleven att bli bekant med olika termer, använda många olika material samt kunna bearbeta material på ett ändamålsenligt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan välja arbetssätt och material på ett för slöjdprocessen ändamålsenligt sätt.
- Eleven känner till och använder adekvata begrepp i slöjdprocessens alla skeden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder slöjdrelaterade begrepp och känner till olika slöjdmaterial. Eleven bearbetar olika material på ändamålsenliga sätt och väljer tillverkningstekniker som lämpar sig för dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja, kombinera och använda material och tillverkningstekniker som används inom slöjden

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen några slöjdverktyg, material och tillverkningstekniker under konkret handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen och nämner slöjdrelaterade begrepp och använder redskap, material och tillverkningstekniker för slöjd under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven känner till och kan använda slöjdrelaterade begrepp. Eleven väljer, kombinerar och använder olika material och tillverkningstekniker på ändamålsenliga sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven väljer, kombinerar och använder på ett skickligt sätt olika material och tillverkningstekniker samt tillämpar dem på ändamålsenliga sätt.

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. konstfiber och metall)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika slöjdmaterial
- robotteknik och automation behandlas

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- rätt terminologi för tekniker, redskap, material och maskiner används
- säkra arbetssätt tillämpas vid slöjdarbetet
- i undervisningen undersöker eleven olika produkter och diskuterar vad som definierar god kvalitet

M5 uppmuntra eleven att arbeta långsiktigt, ansvarsfullt och med hänsyn till trygghet och säkerhet samt att lära eleven att välja och använda ändamålsenliga redskap

Lokal precisering:

- Eleven kan arbeta långsiktigt och ta ansvar för sin slöjdprocess.
- Eleven kan självständigt använda symaskinen.
- Eleven väljer apparat och redskap på ett för slöjdprocessen ändamålsenligt sätt.
- Eleven tar ansvar för sin egen och andras säkerhet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven agerar långsiktigt och ansvarsfullt. Eleven arbetar enligt säkerhetsanvisningarna. Eleven väljer och använder redskap som lämpar sig för arbetet.

Föremål för bedömningen

Arbetsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar på långsiktigt och säkert arbete under konkret handledning av läraren. Eleven väljer och använder redskap under konkret handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar långsiktigt, ansvarsfullt och säkert under handledning av läraren. Eleven övar på målmedvetet arbete. Eleven känner till funktionsprinciperna för de arbetsredskap och apparater som används i slöjden samt kan använda dem under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tar ansvar för sitt arbete och agerar långsiktigt och målmedvetet. Eleven känner till funktionsprinciperna för de arbetsredskap och apparater som används i slöjden samt kan använda dem på ett säkert och ändamålsenligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar ansvarsfullt, långsiktigt och målmedvetet. Eleven beaktar säkerheten i sitt eget arbete och i samarbetet med andra. Eleven känner till funktionsprinciperna för de arbetsredskap och apparater som används i slöjden samt kan välja de mest ändamålsenliga.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar

eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utifrån olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera, föremål, miljön och företeelser
- form, stil, fasthet, böjlighet

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- olika sätt att planera av slöjdprodukter
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras på olika sätt och eleven övar att ange mått, mängder och skalor
- planeringen görs på papper eller digitalt

I3 Prövning

Eleverna undersöker materialens egenskaper samt hur de vanligaste maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet fungerar. Kunskapen tillämpas sedan i det egna arbetet. Eleverna experimenterar mångsidigt med olika material såsom träslag, metaller, plaster, fibrer, garn, tyger och återvinningsmaterial. Eleverna övar programmering av olika funktioner, t.ex. med hjälp av robotteknik och automation. Eleverna bearbetar sina produkter eller alster utgående från experiment.

Lokal precisering:

- arbete med olika maskiner som behövs för slöjdarbetet
- val av material och arbetssätt diskuteras
- fakta och egenskaper hos något material (t.ex. konstfiber och metall)
- iaktta och pröva egenskaper hos olika slöjdmaterial
- robotteknik och automation behandlas

I4 Tillverkning

Eleverna framställer olika individuella och/eller gemensamma produkter och alster och använder många olika typer av tekniker, redskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet. Arbetet genomförs enligt den plan som eleverna själva utarbetat.

Lokal precisering:

- individuell arbetsordning
- tillverkning av mångsidiga slöjdprodukter
- användning av mångsidiga tekniker, redskap och maskiner
- elektronik
- tekniker: sömnad, garnteknik (stickning), broderi, kapa, borrtappning, foga, ytbehandling

I5 Tillämpning

Eleverna lär sig använda grundläggande termer inom branschen och bekantar sig med säkra material och arbetssätt. Eleverna utforskar egenskaperna hos en produkt av hög kvalitet och får kunskap om arbetssäkerhet.

Lokal precisering:

- rätt terminologi för tekniker, redskap, material och maskiner används
- säkra arbetssätt tillämpas vid slöjdarbetet
- i undervisningen undersöker eleven olika produkter och diskuterar vad som definierar god kvalitet

M6 handleda eleven att använda informations- och kommunikationsteknik för att planera och tillverka slöjdprodukter samt för att dokumentera slöjdprocessen

Lokal precisering:

- Eleven kan självständigt bedöma behovet av digitala hjälpmedel i slöjdprocessen.
- Eleven kan dokumenterar alla skeden i en slöjdprocess med digitala hjälpmedel under handledning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder digitala verktyg för att planera och tillverka slöjdprodukter samt för att dokumentera slöjdprocessen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda digitala verktyg i det egna arbetet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder digitala verktyg under något skede av slöjdprocessen under konkret handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder digitala verktyg under handledning av läraren för att planera och tillverka slöjdprodukter samt för att dokumentera slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder digitala verktyg enligt anvisningar för att planera och tillverka slöjdprodukter samt för att dokumentera slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder självständigt lämpliga digitala verktyg i olika skeden av slöjdprocessen och i dokumentationen av dem.

I1 Innovation

Eleverna lär sig att planera en slöjdprodukt genom att begrunda olika utgångsmöjligheter, genom att utnyttja sina egna multisensoriska erfarenheter och upplevelser samt genom att iaktta och analysera föremål, den byggda miljön och naturen för att utveckla nya idéer. I slöjd kombinerar eleverna färger, figurer, olika ytor, stilar och former och utnyttjar materialens fasthet och böjlighet. Eleverna undersöker hur olika strukturer skapas och hur energi kan utnyttjas.

Lokal precisering:

- innovation utifrån olika utgångspunkter och behov
- iaktta och analysera, föremål, miljön och företeelser
- form, stil, fasthet, böjlighet

I2 Planering

Eleverna utarbetar en plan för att framställa en egen produkt eller ett alster och utvecklar planen vid behov. Eleverna prövar olika material och arbetstekniker för att utveckla sina idéer till en produkt eller ett alster. Eleverna övar att dokumentera planen verbalt och/eller visuellt samt numeriskt genom att t.ex. ange mått, mängder och skalor.

Lokal precisering:

- olika sätt att planera av slöjdprodukter
- arbetstekniker introduceras och prövas
- slöjdprodukter planeras på olika sätt och eleven övar att ange mått, mängder och skalor
- planeringen görs på papper eller digitalt

I6 Dokumentering och bedömning

Informations- och kommunikationsteknik används som en del av planeringen och dokumentationen. Under slöjdprocessens gång ges eleverna möjlighet till olika slag av självbedömning och kamratbedömning. Eleverna får öva sig att ge respons till enskilda elever och till grupper.

Lokal precisering:

- slöjdprocessen dokumenteras på olika sätt.
- kamratrespons och självutvärdering är en naturlig del av slöjdprocessen och eleven kan i någon mån självständigt ta initiativ till det.

Det andra inhemska språket

Läroämnets uppdrag

Språk är en förutsättning för lärande och tänkande. Språket är närvarande i all verksamhet i skolan och alla lärare är språklärare. Språkstudierna främjar utvecklingen av tankeförmågan. De ger underlag för att forma en flerspråkig och mångkulturell identitet och värdesätta den. I takt med att ordförrådet och strukturerna utvecklas, utvecklas också de kommunikativa färdigheterna och förmågan att söka information. Språkundervisningen ger goda möjligheter till glädje, lek och kreativitet.

Undervisningen i det andra inhemska språket är en del av språkpedagogiken och fostran till språkmedvetenhet. Den ska väcka elevernas intresse för den språkliga och kulturella mångfalden i skolan och den omgivande världen och uppmuntra dem att kommunicera i autentiska språkmiljöer. Eleverna ska lära sig värdesätta andra språk, människorna som talar dem och olika kulturer.

Jämställdheten i språkval och språkstudier förstärks genom att man på varierande och intressanta sätt informerar om valmöjligheter i språken, genom att man uppmuntrar eleverna att oberoende av kön fatta beslut om språkval utgående från sina individuella intressen, genom att man behandlar teman mångsidigt och ur olika synvinklar och genom att man använder omväxlande och praktiska arbetsmetoder.

Studierna i det andra inhemska språket ska förbereda eleverna för planmässigt och kreativt arbete i olika sammansättningar. Eleverna och elevgrupperna ska också ges möjligheter att bilda nätverk och kommunicera med finskspråkiga elever och grupper. Digitala verktyg erbjuder en naturlig möjlighet att genomföra språkundervisningen i autentiska situationer och utifrån elevernas kommunikationsbehov. Undervisningen ska också ge färdigheter som främjar delaktighet och aktiv påverkan.

Undervisningen ska stärka elevernas tilltro till sin förmåga att lära sig språk och att modigt använda dem. Eleverna ska ges möjlighet att studera i egen takt och vid behov få stöd för sitt lärande. Undervisningen ska ordnas så att också elever som avancerar snabbare eller kan språket sedan tidigare kan göra framsteg.

Språkundervisningen ska utveckla multilitteracitet och ta upp olika texter. Texterna ska väljas med hänsyn till barnens och de ungas intressen. Undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och med de språk som eleverna använder på fritiden. Eleverna ska uppmuntras att söka information på de språk som de behärskar.

Språkpedagogik och språkutveckling

Den språkliga utvecklingen startar vid födseln och fortsätter livet ut. Individen tillägnar sig sin kompetens i flera språk i hemmet, i skolan och under fritiden. Den språkliga kompetensen består av kompetens i modersmålen, i andra språk och i olika dialektala varianter, på olika nivåer. Utgångspunkten för skolans språkundervisning är att språket används i olika situationer och sammanhang. Språkundervisningen ska stärka elevernas språkliga medvetenhet och stödja språkbruk på olika språk parallellt. Den ska även bidra till att eleverna utvecklar kompetens i multilitteracitet. Eleverna ska lära sig att analysera texter och kommunikationsformer på olika språk och använda språkvetenskapliga begrepp vid tolkning av texter och använda sig av olika sätt att lära sig språk. De ska också uppmuntras att lära sig språk på flera olika sätt och att använda sin kompetens i olika språk som stöd för allt lärande i alla läroämnen. Eleverna ska få handledning i att läsa texter på lämplig nivå på olika språk och att i sina studier söka information och kunskap på olika språk.

Eleverna ska vägledas att se och förstå sin egen och andras mångfasetterade språkliga och kulturella identitet. Även betydelsen av minoritetsspråken och de utrotningshotade språken ska behandlas i undervisningen och den ska stödja elevens flerspråkighet genom att inkludera elevens alla språk, även de som används på fritiden. Undervisningen ska stärka elevens tro på den egna förmågan att lära sig språk och uppmuntra till att modigt använda nya språk, även på grundläggande nivå. Utgångspunkten för all språkpedagogisk verksamhet är att flera olika läroämnen samarbetar.

Finska, modersmålsinriktad finska, A-lärokurs

A-lärokurs i modersmålsinriktad finska i årskurs 3–6

I årskurs 3–6 ska alla elever få undervisning i minst två andra språk utöver modersmålet. Det första språket är ett gemensamt A1-språk, det följande ett A2-språk (frivillig, lång lärokurs) eller B1-språk.

I den modersmålsinriktade lärokursen i finska ges de tvåspråkiga eleverna möjlighet att reflektera över och fördjupa sig i finska språket och den finska kulturens särdrag. Den modersmålsinriktade lärokursen är ämnad för elever som lever i en tvåspråkig hemmiljö och som i tidig ålder kommit i kontakt med den finska kulturen.

Den modersmålsinriktade lärokursen undervisas som A1-språk eller som A2-språk. Undervisningen i A1- och A2-lärokursen i modersmålsinriktad finska har samma mål. Årsveckotimmarna i A2-språket fördelas på de olika årskurserna utan etappmål mellan årskurs 6 och årskurs 7.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska i årskurs 3–6

Målet är att språkbruket ska vara så korrekt, naturligt och så relevant för eleverna som möjligt. Arbetet ska även ske genom pararbete, smågruppsarbete och lärande tillsammans i olika typer av lärmiljöer. För att uppnå målen för flerspråkighet och språkpedagogik behövs samarbete mellan lärarna. Eleverna ska med hjälp av lek, sång, spel och drama få möjlighet att testa sina växande språkkunskaper och även bearbeta sina attityder. Olika lärmiljöer, medier och digitala verktyg ska mångsidigt användas i undervisningen. Eleverna ska uppmuntras att vara aktiva och ta självständigt ansvar för sitt lärande med hjälp av den Europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg. Med hjälp av olika nätverk får eleverna också bekanta sig med flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i närmiljön eller samhället. Målspråket finska används alltid när det är möjligt.

- Undervisningen i finska erbjuder eleven mångsidiga möjligheter att använda språket både muntligt och skriftligt.
- Elevens finska språkfärdighet och tvåspråkighet stärks och utvecklas genom olika arbetssätt och arrangemang i undervisningen.
- Eleven uppmuntras och handleds att utveckla sitt språk i olika situationer.
- I undervisningen uppmuntras och handleds eleverna till ett korrekt språkbruk i olika situationer i vardagen och olika offentliga sammanhang.
- Lärmiljön organiseras på ett sådant sätt att eleven har tillgång till ändamålsenliga redskap för sin inlärning.
- Arbetssätten är varierande och mångsidiga.

Handledning, differentiering och stöd i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska i årskurs 3–6

Eleverna ska uppmuntras att mångsidigt använda sina språkkunskaper, utvidga sitt ordförråd, tillägna sig begrepp, klä sina tankar i ord och utveckla sina kommunikativa färdigheter. Eleverna ska uppmuntras att läsa litteratur och andra texter i enlighet med sin färdighetsnivå och handledas att tillämpa läsförståelsestrategier, utveckla lämpliga studiestrategier och identifiera sina styrkor. Kommunikativa övningar stödjer utvecklingen av elevens språkkunskaper. Elever som har inlärningssvårigheter i språk ska ges stöd. Undervisningen planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbt.

- Eleven handleds att välja lämplig litteratur och eleven läser minst en bok varje läsår.
- I undervisningen ges eleverna mångsidiga och varierande möjligheter att prata och uttrycka sig muntligt.
- De elever som har svårigheter med inlärningen ges stöd.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska i årskurs 3–6

Bedömningen ska sporra och ge eleverna möjlighet att bli medvetna om sina kunskaper, att utveckla dem och att uttrycka sig på för dem naturliga sätt. För att studierna ska framskrida är det centralt att eleven genomför självvärdering och kamratrespons. Mångsidig bedömning ger de elever som har inlärningssvårigheter i språk, eller annars har ett annorlunda språkligt utgångsläge, möjligheter att visa sitt kunnande.

Läraren ska ge en verbal bedömning eller ett siffervitsord i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska. Eleven har uppnått målen i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska och i vitsordet som ska bildas.

I bedömningen ska man ta i beaktande alla mål i läroämnet. Bedömningen av förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter och förmåga att producera texter, ska grunda sig på den Europeiska referensramen och den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den.

Finska, B1-lärokurs

B1-lärokurs i finska i årskurs 3–6

I årskurs 3–6 ska alla elever få undervisning i minst två andra språk utöver modersmålet. Det första språket är ett gemensamt A1-språk, det följande ett A2-språk (frivillig, lång lärokurs) eller B1-språk.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i B1-lärokursen i finska i årskurs 3–6

Målet är att språkbruket ska vara så korrekt, naturligt och så relevant för eleverna som möjligt. Arbetet ska även ske genom pararbete, smågruppsarbete och lärande tillsammans i olika typer av lärmiljöer. För att uppnå målen för flerspråkighet och språkpedagogik behövs samarbete mellan lärarna. Eleverna ska med hjälp av lek, sång, spel och drama få möjlighet att testa sina växande språkkunskaper och även bearbeta attityder. Olika lärmiljöer, medier och digitala verktyg ska mångsidigt användas i undervisningen. Eleverna ska uppmuntras att vara aktiva och ta självständigt ansvar för sitt lärande med hjälp av den Europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg. Med hjälp av olika nätverk får eleverna också bekanta sig med flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i närmiljön eller samhället. Målspråket finska används alltid när det är möjligt.

Handledning, differentiering och stöd i B1-lärokursen i finska i årskurs 3–6

Eleverna ska i språkundervisningen uppmuntras att modigt använda sina språkkunskaper. Gott om kommunikativa övningar stödjer utvecklingen av elevens språkkunskaper. Eleverna ska också uppmuntras att studera andra språk som skolan erbjuder. Elever som har inlärningssvårigheter i språk ska ges stöd. Undervisningen ska planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbare eller kan språket från tidigare.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i B1-lärokursen i finska i årskurs 3–6

Bedömningen ska sporra och ge eleverna möjlighet att bli medvetna om sina kunskaper, att utveckla dem och att uttrycka sig på för dem naturliga sätt. För att studierna ska framskrida är det centralt att eleven genomför självvärdering och kamratrespons. Mångsidig bedömning ger de

elever som har inlärningssvårigheter i språk, eller annars har ett annorlunda språkligt utgångsläge, möjligheter att visa sitt kunnande.

Läraren ska ge en verbal bedömning eller ett siffervitsord i B1-lärokursen i finska genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i B1-lärokursen i finska. Eleven har uppnått målen i B1-lärokursen i finska för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i B1-lärokursen i finska och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i B1-lärokursen i finska och i vitsordet som ska bildas.

I bedömningen ska man ta i beaktande alla mål i läroämnet. Bedömningen av förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter och förmåga att producera texter, ska grunda sig på den Europeiska referensramen och den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den.

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 (årskurs 3-6) handleda eleven att bli medveten om att det i Finland finns två nationalspråk, finska och svenska, och att lägga märke till och känna igen det finska språket i olika språkliga sammanhang och miljöer samt att lägga märke till finskan och dess kulturella mångfald i närmiljön och olika språkliga sammanhang

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att det i Finland finns två nationalspråk, finska och svenska. Eleven lär sig att känna igen det finska språket i olika språkliga sammanhang och miljöer. Handleda eleven att lägga märke till finskan och dess kulturella mångfald i närmiljön och olika språkliga sammanhang.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bilda sig en uppfattning om finskans och svenskans betydelse som nationalspråk i Finland. Förmåga att lägga märke till finskan och dess kulturella mångfald i närmiljön och olika språkliga sammanhang.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna vilka Finlands nationalspråk är. Eleven kan ge något exempel på var man kan se och höra finska.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna vilka Finlands nationalspråk är samt något om finskans ställning som nationalspråk. Eleven kan ge några exempel på i vilka sammanhang hen kan se och höra finska. Eleven kan ge något exempel på språkliga och kulturella särdrag i det finska språket.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan nämna vilka Finlands nationalspråk är och berätta om finskans ställning som nationalspråk. Eleven kan ge exempel på i vilka sammanhang man kan se och höra finska. Eleven kan ge några exempel på några språkliga och kulturella särdrag hos det finska språket.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan berätta varför Finland har två nationalspråk samt om finskans ställning som nationalspråk. Eleven kan berätta i vilka sammanhang man kan se och höra finska. Eleven kan berätta om språkliga och kulturella särdrag hos det finska språket.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att reflektera över varför det finns två nationalspråk, finska och svenska, och varför finska studeras i Finland. Att tillsammans bekanta sig med sammanhang där man kan se och höra finska. Att lägga märke till likheter och olikheter mellan finska språket och andra språk och språkliga miljöer. Centrala teman anknyter till finskan och svenskan samt finska, svenska och tvåspråkiga språkmiljöer. Innehåll väljs även utgående från ämnen som är av intresse och betydelse för eleverna.

M2 (årskurs 3-6) stärka utvecklingen av elevens språkliga nyfikenhet och härledningsförmåga och uppmuntra eleven att göra iakttagelser om språk, handleda eleven att lägga märke till likheter och olikheter mellan finska och svenska samt mellan andra språk

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin språkliga härledningsförmåga. Eleven lär sig att lägga märke till likheter och olikheter mellan olika språk. Eleven lär sig att med hjälp av de språk hen kan eller studerar härleda betydelsen av olika finska ord och uttryck.

Föremål för bedömningen

Används inte som grund för bedömningen. Det kunnande som ska bedömas ingår i beskrivningarna av kunskapskraven för växande språkkunskap.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att reflektera över varför det finns två nationalspråk, finska och svenska, och varför finska studeras i Finland. Att tillsammans bekanta sig med sammanhang där man kan se och höra finska. Att lägga märke till likheter och olikheter mellan finska språket och andra språk och språkliga miljöer. Centrala teman anknyter till finskan och svenskan samt finska, svenska och tvåspråkiga språkmiljöer. Innehåll väljs även utgående från ämnen som är av intresse och betydelse för eleverna.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att stärka elevernas intresse för att lära sig det finska språket. Att väcka elevernas språkmedvetenhet och utveckla deras språkliga förmåga. Ord, fraser och standarduttryck i finskan studeras i anknytning till situationer och sammanhang i elevernas liv och vardag, så att eleverna på ett mångsidigt sätt kan använda och utveckla sin språkliga förmåga. Uppmuntra eleven att i sina studier i finska utnyttja andra språk som är bekanta för eleven sedan tidigare. Analysera och jämföra de viktigaste likheterna och olikheterna mellan finska och svenska samt andra språk som är bekanta för eleverna sedan tidigare.

M3 (årskurs 3-6) handleda eleven att ta ansvar och ställa upp mål för sina studier i finska, att pröva många olika sätt för att lära sig finska tillsammans med andra samt uppmuntra eleven att mångsidigt använda och utveckla sina färdigheter i finska, även med hjälp av digitala verktyg

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ta ansvar och ställa upp mål för sina studier i finska. Eleven lär sig att hitta olika och för hen lämpliga sätt att lära sig finska även tillsammans med andra. Eleven lär sig att mångsidigt använda och utveckla sina färdigheter i finska, även med hjälp av digitala verktyg.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för sina studier i finska och att hitta mångsidiga strategier för studierna i finska.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven tar under handledning sporadiskt ansvar för sina studier i finska. Eleven kan använda något sätt för att lära sig finska även tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tar ofta ansvar för sina studier i finska. Eleven kan använda några sätt för att lära sig finska även tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tar i huvudsak ansvar för sina studier i finska. Eleven kan använda flera för honom eller henne själv lämpliga sätt att lära sig finska även tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ansvar för sina studier i finska. Eleven kan mångsidigt använda för honom eller henne lämpliga sätt att lära sig finska även tillsammans med andra.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i det finska språket. Att använda arbetssätt som stärker målinriktade språkstudier och mångsidig informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningssituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att hitta sätt att lära sig finska som passar eleven själv.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att stärka elevernas intresse för att lära sig det finska språket. Att väcka elevernas språkmedvetenhet och utveckla deras språkliga förmåga. Ord, fraser och standarduttryck i finskan studeras i anknytning till situationer och sammanhang i elevernas liv och vardag, så att eleverna på ett mångsidigt sätt kan använda och utveckla sin språkliga förmåga. Uppmuntra eleven att i sina studier i finska utnyttja andra språk som är bekanta för eleven sedan tidigare. Analysera och jämföra de viktigaste likheterna och olikheterna mellan finska och svenska samt andra språk som är bekanta för eleverna sedan tidigare.

M4 (årskurs 3-6) uppmuntra eleven att se egna kunskaper i finska som en viktig del av kontinuerligt lärande och utökade personliga språkresurser samt handleda eleven att söka och utnyttja finskspråkiga sammanhang och miljöer för att utveckla det egna lärandet

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå betydelsen av kunskaper i finska som en del av kontinuerligt lärande och utökade personliga språkresurser. Eleven lär sig att förstå betydelsen av kunskaper i finska även i framtiden. Eleven lär sig att hitta och utnyttja finskspråkiga sammanhang och miljöer för att utveckla det egna lärandet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bilda sig en uppfattning om betydelsen av kunskaper i finska som en del av kontinuerligt lärande och språkresurser.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge något exempel på sammanhang där hen kan använda sina kunskaper i finska.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge några exempel på sammanhang där hen kan använda sina kunskaper i finska. Eleven kan ge några exempel på vilken nytta hen har av kunskaper i finska idag och i framtide
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om några sammanhang där hen kan använda sina kunskaper i finska. Eleven kan berätta vilken nytta hen har av kunskaper i finska idag och i framtiden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över olika sammanhang där hen kan använda sina kunskaper i finska. Eleven kan reflektera över vilken nytta hen har av kunskaper i finska idag och i framtiden.

Färdigheter för språkstudier

Att reflektera över betydelsen av kunskaper i finska som en del av kontinuerligt lärande och personliga språkresurser. Att ta reda på i vilka olika sammanhang kunskaper i finska behövs och kan användas idag och i framtiden. Att bekanta sig med olika finskspråkiga sammanhang och miljöer. Att lägga märke till och tillsammans reflektera över var det finska språket kan används och utnyttjas samt hur finskan syns i olika situationer och sammanhang.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att stärka elevernas intresse för att lära sig det finska språket. Att väcka elevernas språkmedvetenhet och utveckla deras språkliga förmåga. Ord, fraser och standarduttryck i finskan studeras i anknytning till situationer och sammanhang i elevernas liv och vardag, så att eleverna på ett mångsidigt sätt kan använda och utveckla sin språkliga förmåga. Uppmuntra eleven att i sina studier i finska utnyttja andra språk som är bekanta för eleven sedan tidigare. Analysera och jämföra de viktigaste likheterna och olikheterna mellan finska och svenska samt andra språk som är bekanta för eleverna sedan tidigare.

M5 (årskurs 3-6) handleda eleven att öva olika, i synnerhet muntliga, kommunikationssituationer

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att kommunicera i olika, i synnerhet muntliga, kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Eleven lär sig att kommunicera i olika situationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå Pre-A1.1: Eleven klarar under handledning eller med stöd av sin samtalspartner av någon av de vanligaste och ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.1: Eleven klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.2: Eleven klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A1.3: Eleven reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i det finska språket. Att använda arbetssätt som stärker målinriktade språkstudier och mångsidig informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningssituationerna. Att

mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att hitta sätt att lära sig finska som passar eleven själv.

Växande språkkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att öva muntlig och skriftlig kommunikation i olika rutinmässiga situationer som anknyter till elevens livsområden, som till exempel att hälsa, att fråga hur det går, att berätta om det egna eller någon annans liv och att uträtta olika korta ärenden. Att öva olika kommunikationssituationer genom aktiverande sätt, till exempel med hjälp av sånger, lekar, drama och spelifiering. Innehåll väljs även utgående från ämnen som är av intresse och betydelse för eleverna.

M6 (årskurs 3-6) uppmuntra eleven att använda olika, också non-verbala tillvägagångssätt för att nå fram med sitt budskap och att vid behov i en muntlig kommunikationssituation be om upprepning eller långsammare tempo

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda olika kommunikationsstrategier för att förstå och för att nå fram med sitt budskap i olika kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda kommunikationsstrategier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå Pre-A1.1: Eleven behöver väldigt mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet) då hen deltar i kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.1: Eleven behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Eleven kan ibland gissa eller härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Eleven kan uttrycka om hen har förstått.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.2: Eleven använder sig av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i sin kommunikation. Eleven behöver mycket hjälpmedel. Eleven kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A1.3: Eleven deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Eleven kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Eleven måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i det finska språket. Att använda arbetssätt som stärker målinriktade språkstudier och mångsidig informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningssituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att hitta sätt att lära sig finska som passar eleven själv.

Växande språkkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att öva olika sätt att be om upprepning, långsammare tempo och förtydligande av sin samtalspartner samt att använda ickeverbala tillvägagångssätt, till exempel gester och miner, för att nå fram med sitt budskap. Att öva olika kompensationsstrategier, till exempel att uttrycka sig på ett annat sätt. Att stärka elevens tilltro till den egna förmågan att lära sig språk och att modigt använda även begränsade språkkunskaper.

M7 (årskurs 3-6) handleda eleven att öva sig i olika artighetsfraser

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig olika artighetsfraser.

Föremål för bedömningen

Kulturellt lämpligt kommunikation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå Pre-A1.1: Eleven kan under handledning använda någon av de för språket eller kulturen mest typiska artighetsfraserna (hälsa, säga adjö, tacka).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.1: Eleven kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.2: Eleven kan använda några av de vanligaste artighetsfraserna på språket i rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A1.3: Eleven kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i det finska språket. Att använda arbetssätt som stärker målinriktade språkstudier och mångsidig informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningssituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att hitta sätt att lära sig finska som passar eleven själv.

Växande språkkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att öva artigt språkbruk, till exempel olika artighetsfraser, på ett för kommunikationssituationen och kulturen lämpligt sätt.

M8 (årskurs 3-6) uppmuntra eleven att med hjälp av kontexten få insikt i innehållet i tal eller text som är förutsägbart och lämpligt för åldersgruppen

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå olika muntliga och skriftliga texter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå Pre-A1.1: Eleven förstår under handledning en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.1: Eleven förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Eleven känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.2: Eleven förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Eleven kan urskilja enskilda fakta i en text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A1.3: Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Eleven kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i det finska språket. Att använda arbetssätt som stärker målinriktade språkstudier och mångsidig informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningssituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att hitta sätt att lära sig finska som passar eleven själv.

Växande språkkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att öva ord, fraser, standarduttryck och strukturer som har ett samband med ämnesområden som anknyter till elevernas liv, till exempel jag själv, min familj, skolan, fritid och hobbyer. Innehåll väljs även utgående från ämnen som är av intresse och betydelse för eleverna. Att bilda sig en uppfattning om och öva finskans uttal, betoning och intonation.

M9 (årskurs 3-6) erbjuda eleven rikligt med möjligheter att öva sig i att tala och skriva i för åldern relevanta situationer

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig muntligt och skriftligt genom att använda språkets centrala ord och strukturer. Eleven lär sig att uttala begripligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå Pre-A1.1: Eleven kan under handledning uttrycka sig i tal och skrift med hjälp av enskilda ord och uttryck som till exempel anknyter till att berätta om sig själv, familj och fritid. Eleven uttalar några ord begripligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.1: Eleven kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärda standarduttryck. Eleven uttalar några inövade uttryck begripligt. Eleven kan skriva några enskilda ord och uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.1/A1.2: Eleven kan under handledning berätta om några bekanta och för hen viktiga saker med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd. Eleven kan skriva några enskilda ord och uttryck. Eleven uttalar inövade uttryck begripligt. Eleven kan ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A1.2: Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och för hen viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Eleven uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Eleven behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i det finska språket. Att använda arbetssätt som stärker målinriktade språkstudier och mångsidig informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningssituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att hitta sätt att lära sig finska som passar eleven själv.

Växande språkkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att öva ord, fraser, standarduttryck och strukturer både muntligt och skriftligt i olika naturliga språkanvändningssituationer. Innehåll väljs utgående från ämnen som är av intresse och betydelse för eleverna, till exempel jag själv, min familj, skolan, fritid och hobbyn. Att rikligt och mångsidigt öva finskans uttal, betoning och intonation. Att öva sig att använda fonetiska tecken då man lär sig uttal.

Finska, A-lärokurs

A-lärokurs i finska i årskurs 3-6

I årskurs 3–6 ska alla elever få undervisning i minst två andra språk utöver modersmålet. Det första språket är ett gemensamt A1-språk, det följande ett A2-språk (frivillig, lång lärokurs) eller B1-språk.

Årsveckotimmarna i A2-språket fördelas på de olika årskurserna utan etappmål mellan årskurs 6 och årskurs 7.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i A-lärokursen i finska i årskurs 3–6

Målet är att språkbruket ska vara så korrekt, naturligt och så relevant som möjligt för eleverna. Arbetet ska även ske genom pararbete, smågruppsarbete och lärande tillsammans i olika typer av lärmiljöer. För att uppnå målen för flerspråkighet och språkpedagogik behövs samarbete mellan lärarna. Eleverna ska med hjälp av lek, sång, spel och drama få möjlighet att testa sina växande språkkunskaper och även bearbeta sina attityder. Olika lärmiljöer, medier och digitala verktyg ska mångsidigt användas i undervisningen. Eleverna ska uppmuntras att vara aktiva och ta självständigt ansvar för sitt lärande med hjälp av den Europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg. Med hjälp av olika nätverk får eleverna också bekanta sig med flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i närmiljön eller samhället. Målspråket finska används alltid när det är möjligt.

- Undervisningen i finska erbjuder eleven mångsidiga möjligheter att använda språket både muntligt och skriftligt.
- Elevens finska språkfärdighet stärks och utvecklas genom olika arbetssätt och arrangemang i undervisningen.
- Eleven uppmuntras och handleds att utveckla sitt språk i olika situationer.
- I undervisningen uppmuntras och handleds eleverna till ett korrekt språkbruk i olika situationer i vardagen och olika offentliga sammanhang.
- Lärmiljön organiseras på ett sådant sätt att eleven har tillgång till ändamålsenliga redskap för sin inlärning.
- Arbetssätten är varierande och mångsidiga.

Handledning, differentiering och stöd i A-lärokursen i finska i årskurs 3–6

Eleverna ska uppmuntras att modigt använda sina språkkunskaper. Gott om kommunikativa övningar stödjer utvecklingen av elevernas språkkunskaper. Eleverna ska också uppmuntras att studera andra språk som skolan erbjuder. Elever som har inlärningssvårigheter i språk ska ges stöd. Undervisningen ska planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbare eller kan språket från tidigare.

- Eleverna ska uppmuntras att mångsidigt använda sina språkkunskaper, utvidga sitt ordförråd, tillägna sig begrepp, klä sina tankar i ord och utveckla sina kommunikativa färdigheter.

- Eleverna ska uppmuntras att läsa litteratur och andra texter i enlighet med sin färdighetsnivå och handledas att tillämpa läsförståelsestrategier, utveckla lämpliga studiestrategier och identifiera sina styrkor.
- Kommunikativa övningar stödjer utvecklingen av elevens språkkunskaper.
- Elever som har inlärningssvårigheter i språk ska ges stöd.
- Undervisningen planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbt.
- Undervisningen planeras så att det finns utrymme för differentiering utgående från elevernas individuella behov.
- Eleven handleds att välja lämplig litteratur och eleven läser minst en bok varje läsår.
- I undervisningen ges eleverna mångsidiga och varierande möjligheter att prata och uttrycka sig muntligt.
- De elever som har svårigheter med inlärningen ges stöd

Bedömning av elevens lärande och kunnande i A-lärokursen i finska i årskurs 3–6

Bedömningen ska sporra och ge eleverna möjlighet att bli medvetna om sina kunskaper, att utveckla dem och att uttrycka sig på för dem naturliga sätt. För att studierna ska framskrida är det centralt att eleven genomför självvärdering och kamratrespons. Mångsidig bedömning ger de elever som har inlärningssvårigheter i språk, eller annars har ett annorlunda språkligt utgångsläge, möjligheter att visa sitt kunnande.

Läraren ska ge en verbal bedömning eller ett siffervitsord i A-lärokursen i finska genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i A-lärokursen i finska. Eleven har uppnått målen i A-lärokursen i finska för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i A-lärokursen i finska och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i A-lärokursen i finska och i vitsordet som ska bildas.

I bedömningen ska man ta i beaktande alla mål i läroämnet. Bedömningen av förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter och förmåga att producera texter, ska grunda sig på den Europeiska referensramen och den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den.

Elevhandledning

Läroämnets uppdrag

Elevhandledningen har en central betydelse ur såväl elevernas och skolans som ur samhällets perspektiv. Handledningsverksamheten ska bilda en sammanhängande helhet som fortgår under hela den grundläggande utbildningen och vidare under studierna efter den grundläggande utbildningen. Elevhandledningen ska främja att eleverna lyckas i skolarbetet, att studierna löper smidigt och att eleverna uppnår goda studieresultat.

Elevhandledningens uppdrag är att främja elevernas fostran och utveckling så att de kan vidareutveckla sina studievanor och sina sociala färdigheter och tillägna sig kunskaper och färdigheter som behövs i livet. Elevhandledningen ska stödja eleverna att fatta beslut och att göra val gällande vardagslivet, studierna, fortsatta studier och framtiden utgående från sina egna förutsättningar, sina värderingar, sitt utgångsläge och sina intressen. Med hjälp av

elevhandledningen lär sig eleverna att bli medvetna om sina möjligheter att påverka planeringen och besluten i sitt eget liv. Eleverna ska uppmuntras att fundera över och ifrågasätta sina förhandsuppfattningar om utbildning och yrken och att göra sina val utan könsbundna rollmodeller. Elevhandledningen ska genomföras i samarbete med vårdnadshavarna.

Strukturen, verksamhetssätten, arbets- och ansvarsfördelningen inom elevhandledningen samt de yrkesövergripande nätverk som behövs för att uppnå målen för elevhandledningen ska beskrivas i skolans handledningsplan. I planen ska även samarbetet mellan hem och skola gällande handledning beskrivas, likaså skolans samarbete med arbetslivet och arrangemang i anslutning till praktisk arbetslivsorientering. Det är viktigt att systematiskt utvärdera hur målen i handledningsplanen nås. För att elevernas studier ska fortlöpa smidigt vid etappmålen inom den grundläggande utbildningen och vid övergången till fortsatta studier är det viktigt med samarbete mellan lärarna och studiehandledarna och att man vid behov samarbetar med andra yrkeskategorier. Lärarna ska i sitt arbete använda aktuell information om fortsatta studier, arbetsliv och arbetsuppgifter samt förändringar i dessa.

Elevhandledningen fungerar som en länk mellan skolan, samhället och arbetslivet. Elevhandledningen ska främja rättvisa, likvärdighet, jämlikhet och delaktighet samt förebygga marginalisering från utbildning och arbetsliv. De kunskaper och färdigheter som utvecklas inom elevhandledningen bidrar för sin del till att trygga tillgången på kompetent arbetskraft och till att efterfrågan och utbud på kunnande sammanfaller i det framtida arbetslivet.

Läroämnets uppdrag i årskurs 3-6

***I årskurserna 3–6** genomförs elevhandledningen huvudsakligen som en integrerad del av den övriga undervisningen och verksamheten i skolan. Man kan också reservera lektioner för elevhandledning på det sätt som fastställs i läroplanen. Klassläraren ansvarar tillsammans med de övriga lärarna för elevhandledningen. Utöver den egna skolan och närmiljön kan även företag och andra samarbetsparter i den närmaste omgivningen fungera som lärmiljöer.*

Elevhandledningen ska stödja eleverna att hitta och utveckla studiestrategier, stärka deras förmåga att ställa upp individuella mål och utvärdera hur målen nås samt bidra till att utveckla förmågan att lära sig. Handledningen ska hjälpa eleverna att tillägna sig olika färdigheter och metoder som behövs för att lära sig, arbeta, inhämta kunskap och hantera information i studierna. De ska också lära sig att identifiera läroämnenas särdrag samt att välja lämpliga inlärningsstrategier för varje läroämne. Handledningen ska stödja utvecklandet av elevernas sociala färdigheter och färdigheter att arbeta i grupp.

Elevhandledningen ska utveckla färdigheter som behövs i livet och stärka elevernas positiva uppfattning om sig själva som elever. Eleverna ska vägledas att identifiera och värdesätta både sina egna och andras styrkor, förmågor och färdigheter. De ska stödjas att ta ansvar för sitt liv, sina studier, sina val och sin medverkan som aktiva medlemmar och aktörer i gruppen och närmiljön. Eleverna ska ges möjligheter att delta och påverka i skolgemenskapen och närmiljön, för att de småningom ska få en uppfattning om sina möjligheter att påverka i samhället.

Via elevhandledningen ska eleverna bekanta sig med yrken, arbetsplatser och näringsliv i den närmaste omgivningen. Syftet med eventuella studiebesök och exkursioner är att ge eleverna en bild av arbetsliv, företagsamhet och olika yrken. Genom besöken väcks också elevernas intresse för olika yrken.

Elevhandledningen ska stödja eleverna och vårdnadshavarna när det gäller att få information och göra val förknippade med studierna. De ska ha möjlighet till personliga handledningssamtal om studier och val och att få svar på olika frågor gällande lärande och skolgång.

Elevhandledningen ska främja att eleverna lyckas i skolarbetet, att studierna löper smidigt och att eleverna uppnår goda studieresultat. Som en del av elevhandledningen skall eleven också bekanta sig med yrken och arbetsplatser i näromgivningen. Elevhandledningen genomförs som en integrerad del av den övriga undervisningen och verksamheten i skolan. Klasslärare tillsammans med de övriga lärarna ansvarar för elevhandledningen.

Mål:

- Eleven behärskar olika studiestrategier och vet när de använder dem.
- Eleven kan ställa upp personliga mål samt utvärdera dem.
- Eleven har sociala färdigheter som krävs i gruppsituationer.
- Eleven förstår konsekvenserna av sina handlingar.
- Eleven kan skilja på fakta och fiktion.
- Eleven har en bild av arbetsliv, företagsamhet och olika yrken.

Innehåll:

- tillägna sig olika färdigheter och metoder som behövs för att lära sig, arbeta, inhämta kunskap och hantera information
- färdigheter att arbeta i olika gruppkonstellationer
- strategier och metoder för själv- samt kamratutvärdering
- sporra eleverna till delaktighet i skolgemenskapen och närmiljön
- studiebesök till företag, arbetsplatser och samarbetspartners i närmiljön

Främmande språk

Engelska, A-lärokurs

Läroämnets uppdrag

Språk är en förutsättning för lärande och tänkande. Språket är närvarande i all verksamhet i skolan och alla lärare är språklärare. Språkstudierna främjar utvecklingen av tankeförmågan. De ger underlag för att forma en flerspråkig och mångkulturell identitet och värdesätta den. I takt med att ordförrådet och strukturerna utvecklas, utvecklas också de kommunikativa färdigheterna och förmågan att söka information. Språkundervisningen ger goda möjligheter till glädje, lek och kreativitet.

Språkundervisningen är en del av språkpedagogiken och fostran till språkmedvetenhet. Den ska väcka elevernas intresse för den språkliga och kulturella mångfalden i skolan och den omgivande världen och uppmuntra dem att kommunicera i autentiska miljöer. Eleverna ska lära sig värdesätta andra språk, människorna som talar dem och olika kulturer. Jämställdheten i språkval och språkstudier förstärks genom att man på varierande och intressanta sätt informerar om valmöjligheter i språken, genom att man uppmuntrar eleverna att oberoende av kön fatta beslut om språkval utgående från sina individuella intressen, genom att man behandlar teman mångsidigt och ur olika synvinklar och genom att man använder omväxlande och praktiska arbetsmetoder.

Språkstudierna ska förbereda eleverna för planmässigt och kreativt arbete i olika sammansättningar. Eleverna och elevgrupperna ska ges möjligheter att bilda nätverk och kommunicera muntligt med elever och grupper också på olika håll i världen. Digitala verktyg erbjuder en naturlig möjlighet att genomföra språkundervisningen i autentiska situationer och utifrån elevernas kommunikationsbehov. Undervisningen ska också ge färdigheter som främjar delaktighet och aktiv påverkan i en internationell värld.

Undervisningen ska stärka elevernas tilltro till sin förmåga att lära sig språk och att modigt använda dem. Eleverna ska ges möjlighet att studera i egen takt och vid behov få stöd för sitt lärande. Undervisningen ska ordnas så att också elever som avancerar snabbare eller kan språket sedan tidigare kan göra framsteg.

Språkundervisningen ska utveckla multilitteracitet och ta upp olika texter. Texterna ska väljas med hänsyn till barnens och de ungas intressen. Undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och med de språk som eleverna använder på fritiden. Eleverna uppmuntras att söka information på de språk som de behärskar.

A-lärokurs i engelska i årskurs 3–6

I årskurs 3–6 ska alla elever få undervisning i minst två andra språk utöver modersmålet. Det första språket är ett gemensamt A1-språk, det följande ett A2-språk (frivillig, lång lärokurs) eller B1-språk.

Undervisningen i A1- och A2-lärokursen i engelska har samma mål. Årsveckotimmarna i A2-språket fördelas på de olika årskurserna utan etappmål mellan årskurs 6 och årskurs 7.

Många elever använder i allt högre grad engelska på sin fritid. Den kunskap som eleverna inhämtar genom det informella lärandet ska beaktas när undervisningen planeras och innehållet väljs.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i A-lärokursen i engelska i årskurs 3–6

Målet är att språkbruket ska vara så korrekt, naturligt och så relevant för eleverna som möjligt. Arbetet ska främst bestå av pararbete, smågruppsarbete och lärande tillsammans i olika typer av lärmiljöer. För att uppnå målen för flerspråkighet och språkpedagogik behövs samarbete mellan lärarna. Eleverna ska med hjälp av lek, sång, spel och drama få möjlighet att testa sina växande språkkunskaper och även bearbeta attityder. Olika lärmiljöer, medier och digitala verktyg ska mångsidigt användas i undervisningen. Eleverna ska uppmuntras att vara aktiva och ta självständigt ansvar för sitt lärande med hjälp av den Europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg. Med hjälp av internationalisering på hemmaplan ska eleverna bekanta sig med flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i det omgivande samhället. De ska också ges möjligheter att öva sig att kommunicera internationellt. Engelska ska alltid användas när det är möjligt.

Eleven ges möjlighet att kommunicera på engelska t.ex. genom vänskolor, kontakter till internationella skolor i hemlandet, med familjer med internationell bakgrund och i klassen med varandra. Målet är att eleverna skulle använda engelska muntligt så mycket som möjligt under lektionerna. Prestationer kan samlas in på någon elektronisk plattform.

Handledning, differentiering och stöd i A-lärokursen i engelska i årskurs 3–6

Eleverna ska uppmuntras att modigt använda sina språkkunskaper. Gott om kommunikativa övningar stödjer utvecklingen av elevernas språkkunskaper. Eleverna ska också uppmuntras att studera andra språk som skolan erbjuder. Elever som har inlärningssvårigheter i språk ska ges stöd. Undervisningen ska planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbare eller kan engelska från tidigare.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i A-lärokursen i engelska i årskurs 3–6

Bedömningen ska sporra och ge eleverna möjlighet att bli medvetna om sina kunskaper, att utveckla dem och att uttrycka sig på för dem naturliga sätt. För att studierna ska framskrida är det centralt att eleven genomför självvärdering och kamratrespons. Mångsidig bedömning ger de elever som har inlärningssvårigheter i språk, eller annars har ett annorlunda språkligt utgångsläge, möjligheter att visa sitt kunnande.

Läraren ska ge en verbal bedömning eller ett siffervitsord i A-lärokursen i engelska genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i A-lärokursen i engelska. Eleven har uppnått målen i A-lärokursen i engelska för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av

kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i A-lärokursen i engelska och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i A-lärokursen i engelska och i vitsordet som ska bildas.

I bedömningen ska man ta i beaktande alla mål i läroämnet. Bedömningen av förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter och förmåga att producera texter, ska grunda sig på den Europeiska referensramen och den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 motivera eleven att värdesätta sin egen språkliga och kulturella bakgrund och den språkliga och kulturella mångfalden i världen samt att bemöta människor fördomsfritt

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att värdesätta sin egen språkliga och kulturella bakgrund. Eleven lär sig att värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden i världen. Eleven lär sig att bemöta människor fördomsfritt.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att bekanta sig med språklig och kulturell mångfald och engelskans utbredning bl.a. på internet. Att fundera över sin egen språkliga och kulturella bakgrund. Att inhämta kunskap om språkets och kulturens betydelse för individen och samhället. Att träna artigt språkbruk i kommunikationssituationer. Att lyssna på olika språk, att se på olika sätt att skriva och att upptäcka hur ord lånas från ett språk till ett annat. Att reflektera över hur man kan göra om man endast har ringa kunskaper i ett språk.

M6 handleda eleven att ta ansvar för sina språkstudier, uppmuntra hen att modigt öva sina kunskaper i engelska, också med hjälp av digitala verktyg, samt att pröva sig fram till vilka sätt att lära sig språk som passar hen bäst

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ta ansvar för sina studier i engelska. Eleven lär sig att använda olika sätt, även digitala, för att utveckla sina kunskaper i engelska samt för sina språkstudier. Eleven lär sig att modigt använda sina färdigheter i engelska.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för sina studier i engelska samt hitta lämpliga sätt att lära sig språk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning i någon mån ta ansvar för sina studier i engelska. Eleven kan använda något sätt, även digitala, för att lära sig engelska och andra språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan i någon mån ta ansvar för sina studier i engelska. Eleven kan använda något sätt, även digitala, för att lära sig engelska och andra språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ta relativt stort ansvar för sina studier i engelska. Eleven kan använda många olika sätt, även digitala, för att lära sig engelska och andra språk och som främjar det egna lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ta stort ansvar för sina studier i engelska. Eleven kan mångsidigt utnyttja olika sätt, även digitala, för att lära sig engelska och andra språk och som främjar det egna lärandet.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att tillsammans lära sig planera arbetet, att ge och ta emot respons och att ta ansvar. Att lära sig effektiva sätt att studera språk, t.ex. att aktivt ta i bruk nya ord eller strukturer i sitt eget sätt att uttrycka sig, öva sig att använda olika minnesstrategier och härleda nya ords betydelse på basen av kontexten. Att vänja sig vid att utvärdera sina språkkunskaper t.ex. med hjälp an den Europeiska språkportfolion.

M8 uppmuntra eleven att med hjälp av olika slag av strategier hålla igång och utveckla en kommunikation

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda kommunikationsstrategier i olika kommunikationssituationer

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda kommunikationsstrategier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Eleven kan ibland gissa eller härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Eleven kan uttrycka om hen har förstått.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Eleven kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Eleven måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven deltar i allt högre grad i kommunikation. Eleven använder mera sällan nonverbala uttryck. Eleven måste ganska ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Eleven kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven deltar i allt högre grad i kommunikation. Eleven använder vid behov standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Eleven måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Eleven använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

M10 handleda eleven att med hjälp av olika strategier sätta sig in i muntliga och skriftliga texter av varierande svårighetsgrad

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå muntliga och skriftliga texter med hjälp av olika strategier.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Eleven känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Eleven kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Eleven förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Eleven klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Eleven kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

M11 erbjuda eleven möjligheter att producera tal och skrift som berör en växande mängd temaområden och med beaktande av centrala strukturer och grundregler för uttal

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig muntligt och skriftligt genom att använda engelskans centrala ordförråd och centrala strukturer. Eleven lär sig att uttala förståeligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärda standarduttryck. Eleven uttalar några inövade uttryck begripligt. Eleven kan skriva några enskilda ord och uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Eleven uttalar inövade uttryck begripligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Eleven behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Eleven kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Eleven kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som

t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 motivera eleven att värdesätta sin egen språkliga och kulturella bakgrund och den språkliga och kulturella mångfalden i världen samt att bemöta människor fördomsfritt

Lokal precisering:

Årskurs 3:

Eleven kan i någon mån reflektera över sina egna erfarenheter (används inte som grund för bedömningen).

Årskurs 4:

- Eleven kan reflektera över sina egna erfarenheter (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att värdesätta sin egen språkliga och kulturella bakgrund. Eleven lär sig att värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden i världen. Eleven lär sig att bemöta människor fördomsfritt.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att bekanta sig med språklig och kulturell mångfald och engelskans utbredning bl.a. på internet. Att fundera över sin egen språkliga och kulturella bakgrund. Att inhämta kunskap om språkets och kulturens betydelse för individen och samhället. Att träna artigt språkbruk i kommunikationssituationer. Att lyssna på olika språk, att se på olika sätt att skriva och att upptäcka hur ord lånas från ett språk till ett annat. Att reflektera över hur man kan göra om man endast har ringa kunskaper i ett språk.

M3 handleda eleven att lägga märke till vad som förenar respektive skiljer olika språk åt samt stödja hen att utveckla språklig slutledningsförmåga

Lokal precisering:

Årskurs 3:

Eleven bekantar sig med typiska språkljud i engelskan.

Eleven uppmuntras till att iaktta språkliga likheter.

Årskurs 4:

- Eleven känner till språkliga likheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att känna igen likheter och olikheter mellan olika språk. Eleven lär sig att utveckla sin språkliga slutledningsförmåga.

Föremål för bedömningen

Språklig slutledningsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna någon likhet och skillnad mellan engelska och modersmålet eller andra språk hen kan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på likheter och skillnader mellan engelska och modersmålet eller andra språk hen kan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om likheter och skillnader mellan engelska och modersmålet eller andra språk hen kan. Eleven kan nämna några strategier som stödjer utvecklingen av hens språkliga slutledningsförmåga.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan jämföra likheter och skillnader mellan engelska och modersmålet eller andra språk hen kan. Eleven kan använda lämpliga strategier som stödjer utvecklingen av hens språkliga slutledningsförmåga.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att bekanta sig med språklig och kulturell mångfald och engelskans utbredning bl.a. på internet. Att fundera över sin egen språkliga och kulturella bakgrund. Att inhämta kunskap om språkets och kulturens betydelse för individen och samhället. Att träna artigt språkbruk i kommunikationssituationer. Att lyssna på olika språk, att se på olika sätt att skriva och att upptäcka hur ord lånas från ett språk till ett annat. Att reflektera över hur man kan göra om man endast har ringa kunskaper i ett språk.

M5 tillsammans gå igenom målen för undervisningen och skapa en tillåtande studieatmosfär, där det viktigaste är att budskapet går fram och att uppmuntra varandra att lära sig tillsammans

Lokal precisering:

Årskurs 3:

- Eleven förstår målen för undervisningen. Eleven uppmuntras till att våga uttrycka sig på engelska.

Årskurs 4:

- Eleven förstår målen för undervisningen. **Eleven uppmuntras till att våga uttrycka sig på engelska.**

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att berätta om målen för sina studier i engelska. Eleven lär sig att samarbeta och delta i gruppens aktiviteter på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.

Föremål för bedömningen

Förmåga att berätta om målen för sina studier i engelska och att fungera i grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna något enskilt mål för sina studier i engelska. Eleven kan stundvis samarbeta och delta i gruppens aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge några exempel på mål för sina studier i engelska. Eleven kan samarbeta och delta i gruppens aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om målen för sina studier i engelska. Eleven kan samarbeta och delta i gruppens aktiviteter på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan berätta om målen för sina studier i engelska och berätta hur hen arbetar för att uppnå målen. Eleven kan samarbeta och delta i gruppens aktiviteter på ett mångsidigt sätt och som motiverar till att lära sig tillsammans.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att tillsammans lära sig planera arbetet, att ge och ta emot respons och att ta ansvar. Att lära sig effektiva sätt att studera språk, t.ex. att aktivt ta i bruk nya ord eller strukturer i sitt eget sätt att uttrycka sig, öva sig att använda olika minnesstrategier och härleda nya ords betydelse på basen av kontexten. Att vänja sig vid att utvärdera sina språkkunskaper t.ex. med hjälp an den Europeiska språkportfolion.

M8 uppmuntra eleven att med hjälp av olika slag av strategier hålla igång och utveckla en kommunikation

Lokal precisering:

Årskurs 3:

- Eleven kan uttrycka enkla fraser främst muntligt.

Årskurs 4:

- Eleven kan uttrycka enkla fraser **både muntligt och skriftligt**.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda kommunikationsstrategier i olika kommunikationssituationer

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda kommunikationsstrategier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Eleven kan ibland gissa eller härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Eleven kan uttrycka om hen har förstått.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Eleven kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Eleven måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven deltar i allt högre grad i kommunikation. Eleven använder mera sällan nonverbala uttryck. Eleven måste ganska ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Eleven kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven deltar i allt högre grad i kommunikation. Eleven använder vid behov standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Eleven måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Eleven använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning

som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

M10 handleda eleven att med hjälp av olika strategier sätta sig in i muntliga och skriftliga texter av varierande svårighetsgrad

Lokal precisering:

Årskurs 3:

- Eleven bekantar sig med sånger, ramsor och korta dialoger av lämplig svårighetsgrad
- Eleven känner till några olika typer av texter.
- Eleven förstår korta bekanta fraser och läser enkla texter.

Årskurs 4:

- Eleven känner till några olika typer av texter **i sin vardagsmiljö**.
- Eleven förstår bekanta fraser och läser texter **av lämplig svårighetsgrad**.
- **Eleven lär sig mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten i form av läs- och hörförståelse.**

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå muntliga och skriftliga texter med hjälp av olika strategier.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Eleven känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Eleven kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Eleven förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Eleven klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Eleven kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

M11 erbjuda eleven möjligheter att producera tal och skrift som berör en växande mängd temaområden och med beaktande av centrala strukturer och grundregler för uttal

Lokal precisering:

Årskurs 3:

- Elevens språkproduktion är i första hand muntlig och kommunikativ.
- Eleven känner till ett grundläggande ordförråd och några av de vanligaste uttrycken.
- Eleven känner till grunderna i att producera vardagliga fraser.

Årskurs 4:

- Elevens språkproduktion är både muntlig och skriftlig.
- Eleven behärskar ett grundläggande ordförråd och några av de vanligaste uttrycken.
- Eleven behärskar grunderna i att producera olika typer av texter.
- Eleven bekantar sig med fonetisk skrift.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig muntligt och skriftligt genom att använda engelskans centrala ordförråd och centrala strukturer. Eleven lär sig att uttala förståeligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärda standarduttryck. Eleven uttalar några inövade uttryck begripligt. Eleven kan skriva några enskilda ord och uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Eleven uttalar inövade uttryck begripligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Eleven behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Eleven kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Eleven kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi

och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 motivera eleven att värdesätta sin egen språkliga och kulturella bakgrund och den språkliga och kulturella mångfalden i världen samt att bemöta människor fördomsfritt

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina egna erfarenheter (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att värdesätta sin egen språkliga och kulturella bakgrund. Eleven lär sig att värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden i världen. Eleven lär sig att bemöta människor fördomsfritt.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att bekanta sig med språklig och kulturell mångfald och engelskans utbredning bl.a. på internet. Att fundera över sin egen språkliga och kulturella bakgrund. Att inhämta kunskap om språkets och kulturens betydelse för individen och samhället. Att träna artigt språkbruk i kommunikationssituationer. Att lyssna på olika språk, att se på olika sätt att skriva och att upptäcka hur ord lånas från ett språk till ett annat. Att reflektera över hur man kan göra om man endast har ringa kunskaper i ett språk.

M4 handleda eleven att förstå att det finns gott om material på engelska och att välja innehållsmässigt och till svårighetsgraden lämpligt material som stödjer det egna lärandet

Lokal precisering:

- Eleven förstår att det finns gott om material på engelska och kan välja innehållsmässigt och till svårighetsgraden lämpligt material.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hitta och välja engelskspråkigt material som är lämpligt och intressant för hen själv.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hitta engelskspråkigt material

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge ett exempel på något för hen själv lämpligt engelskspråkigt material.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på engelskspråkiga material som är intressanta för hen själv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om engelskspråkiga material som är lämpliga och intressanta för hen själv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan jämföra engelskspråkiga material som är lämpliga och intressanta för hen själv.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att bekanta sig med språklig och kulturell mångfald och engelskans utbredning bl.a. på internet. Att fundera över sin egen språkliga och kulturella bakgrund. Att inhämta kunskap om språkets och kulturens betydelse för individen och samhället. Att träna artigt språkbruk i kommunikationssituationer. Att lyssna på olika språk, att se på olika sätt att skriva och att upptäcka hur ord lånas från ett språk till ett annat. Att reflektera över hur man kan göra om man endast har ringa kunskaper i ett språk.

M5 tillsammans gå igenom målen för undervisningen och skapa en tillåtande studieatmosfär, där det viktigaste är att budskapet går fram och att uppmuntra varandra att lära sig tillsammans

Lokal precisering:

- Eleven förstår målen för undervisningen och deltar aktivt i gemensamma arbetsuppgifter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att berätta om målen för sina studier i engelska. Eleven lär sig att samarbeta och delta i gruppens aktiviteter på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.

Föremål för bedömningen

Förmåga att berätta om målen för sina studier i engelska och att fungera i grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna något enskilt mål för sina studier i engelska. Eleven kan stundvis samarbeta och delta i gruppens aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge några exempel på mål för sina studier i engelska. Eleven kan samarbeta och delta i gruppens aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om målen för sina studier i engelska. Eleven kan samarbeta och delta i gruppens aktiviteter på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan berätta om målen för sina studier i engelska och berätta hur hen arbetar för att uppnå målen. Eleven kan samarbeta och delta i gruppens aktiviteter på ett mångsidigt sätt och som motiverar till att lära sig tillsammans.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att tillsammans lära sig planera arbetet, att ge och ta emot respons och att ta ansvar. Att lära sig effektiva sätt att studera språk, t.ex. att aktivt ta i bruk nya ord eller strukturer i sitt eget sätt att uttrycka sig, öva sig att använda olika minnesstrategier och härleda nya ords betydelse på basen av kontexten. Att vänja sig vid att utvärdera sina språkkunskaper t.ex. med hjälp an den Europeiska språkportfolion.

M9 stödja elevens kulturellt lämpliga språkbruk genom att erbjuda möjligheter att mångsidigt öva sig i sociala situationer

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sig både muntligt och skriftligt i hela satser. Eleven förstår vad som är ett passande sätt att kommunicera i olika situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda för engelska språket och för kulturerna inom språkområdet typiska artighetsfraser.

Föremål för bedömningen

Kulturellt lämpligt språkbruk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven klarar av korta sociala situationer. Eleven kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter och besvara sådana.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Eleven kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationsrutiner.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

M10 handleda eleven att med hjälp av olika strategier sätta sig in i muntliga och skriftliga texter av varierande svårighetsgrad

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika typer av texter i sina vardagsmiljöer.
- Eleven förstår ord och uttryck relaterade till sin vardag.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå muntliga och skriftliga texter med hjälp av olika strategier.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Eleven känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Eleven kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Eleven förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Eleven klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Eleven kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

M11 erbjuda eleven möjligheter att producera tal och skrift som berör en växande mängd temaområden och med beaktande av centrala strukturer och grundregler för uttal

Lokal precisering:

- Eleven har ett utvidgat ordförråd och kan uttrycka sig enligt givna strukturer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig muntligt och skriftligt genom att använda engelskans centrala ordförråd och centrala strukturer. Eleven lär sig att uttala förståeligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärda standarduttryck. Eleven uttalar några inövade uttryck begripligt. Eleven kan skriva några enskilda ord och uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Eleven uttalar inövade uttryck begripligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Eleven behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Eleven kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Eleven kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att lägga märke till den språkliga och kulturella mångfalden i den närmaste omgivningen och i världen samt engelskans ställning som ett globalt kommunikationsspråk

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva engelsktalande länders kultur och historia.
- Eleven känner till engelsktalande länder och kan presentera grundläggande information om dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att känna igen den språkliga och kulturella mångfalden i sin närmiljö och i världen. Eleven lär sig att förstå engelskans ställning som globalt kommunikationsspråk.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bilda sig en uppfattning om den språkliga och kulturella mångfalden samt om engelskans ställning och betydelse

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna några språk som används i hens närmiljö eller i världen. Eleven kan ge något exempel på typiska kulturella drag i olika engelskspråkiga länder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta vilka språk som används i hens närmiljö och i världen. Eleven kan ge några exempel på typiska kulturella drag i olika engelskspråkiga länder. Eleven kan ge exempel på en situation där engelska används som ett globalt kommunikationsspråk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om den språkliga mångfalden i hens närmiljö och i världen. Eleven kan ge exempel på typiska kulturella drag i olika engelskspråkiga länder. Eleven kan berätta var i och vilka situationer engelska används som ett globalt kommunikationsspråk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan på ett mångsidigt sätt berätta om den språkliga mångfalden i hens närmiljö och i världen. Eleven kan jämföra typiska kulturella drag i olika engelskspråkiga länder. Eleven kan berätta var, i vilka situationer samt varför engelska används som ett globalt kommunikationsspråk.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att bekanta sig med språklig och kulturell mångfald och engelskans utbredning bl.a. på internet. Att fundera över sin egen språkliga och kulturella bakgrund. Att inhämta kunskap om språkets och kulturens betydelse för individen och samhället. Att träna artigt språkbruk i kommunikationssituationer. Att lyssna på olika språk, att se på olika sätt att skriva och att upptäcka hur ord lånas från ett språk till ett annat. Att reflektera över hur man kan göra om man endast har ringa kunskaper i ett språk.

M2 motivera eleven att värdesätta sin egen språkliga och kulturella bakgrund och den språkliga och kulturella mångfalden i världen samt att bemöta människor fördomsfritt

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina egna erfarenheter (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att värdesätta sin egen språkliga och kulturella bakgrund. Eleven lär sig att värdesätta den språkliga och kulturella mångfalden i världen. Eleven lär sig att bemöta människor fördomsfritt.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att bekanta sig med språklig och kulturell mångfald och engelskans utbredning bl.a. på internet. Att fundera över sin egen språkliga och kulturella bakgrund. Att inhämta kunskap om språkets och kulturens betydelse för individen och samhället. Att träna artigt språkbruk i kommunikationssituationer. Att lyssna på olika språk, att se på olika sätt att skriva och att upptäcka hur ord lånas från ett språk till ett annat. Att reflektera över hur man kan göra om man endast har ringa kunskaper i ett språk.

M5 tillsammans gå igenom målen för undervisningen och skapa en tillåtande studieatmosfär, där det viktigaste är att budskapet går fram och att uppmuntra varandra att lära sig tillsammans

Lokal precisering:

- Eleven ställer upp mål för sina språkstudier.
- Eleven kan använda olika hjälpmedel för att lära sig.
- Eleven har ett grundläggande ordförråd för informationsteknik.
- Eleven kan använda självutvärdering och kamratrespons.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att berätta om målen för sina studier i engelska. Eleven lär sig att samarbeta och delta i gruppens aktiviteter på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.

Föremål för bedömningen

Förmåga att berätta om målen för sina studier i engelska och att fungera i grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskursheltheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna något enskilt mål för sina studier i engelska. Eleven kan stundvis samarbeta och delta i gruppens aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge några exempel på mål för sina studier i engelska. Eleven kan samarbeta och delta i gruppens aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om målen för sina studier i engelska. Eleven kan samarbeta och delta i gruppens aktiviteter på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan berätta om målen för sina studier i engelska och berätta hur hen arbetar för att uppnå målen. Eleven kan samarbeta och delta i gruppens aktiviteter på ett mångsidigt sätt och som motiverar till att lära sig tillsammans.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att tillsammans lära sig planera arbetet, att ge och ta emot respons och att ta ansvar. Att lära sig effektiva sätt att studera språk, t.ex. att aktivt ta i bruk nya ord eller strukturer i sitt eget sätt att uttrycka sig, öva sig att använda olika minnesstrategier och härleda nya ords betydelse på basen av kontexten. Att vänja sig vid att utvärdera sina språkkunskaper t.ex. med hjälp an den Europeiska språkportfolion.

M7 handleda eleven att öva sig i att kommunicera på olika sätt och i olika miljöer också genom att uppmuntra till fortsatt interaktion oberoende av avbrott och pauser

Lokal precisering:

- Eleven kan kommunicera om olika aktuella teman.
- Eleven kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att kommunicera muntligt och skriftligt i olika situationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att kommunicera i olika situationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer. Eleven kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

M10 handleda eleven att med hjälp av olika strategier sätta sig in i muntliga och skriftliga texter av varierande svårighetsgrad

Lokal precisering:

- Eleven förstår tydligt och enkelt tal, kan följa samtal i bekanta situationer och i viktiga ämnen.
- Eleven förstår vardagliga texter samt förstår sammanhang i långa texter

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå muntliga och skriftliga texter med hjälp av olika strategier.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Eleven känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Eleven kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Eleven förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Eleven klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Eleven kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

M11 erbjuda eleven möjligheter att producera tal och skrift som berör en växande mängd temaområden och med beaktande av centrala strukturer och grundregler för uttal

Lokal precisering:

- Eleven har ett rikligt ordförråd och kan använda de viktigaste strukturerna.
- Eleven kan producera texter.
- Eleven kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
- Eleven kan tillämpa och använda fonetisk skrift.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig muntligt och skriftligt genom att använda engelskans centrala ordförråd och centrala strukturer. Eleven lär sig att uttala förståeligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärda standarduttryck. Eleven uttalar några inövade uttryck begripligt. Eleven kan skriva några enskilda ord och uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.3: Eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Eleven uttalar inövade uttryck begripligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A2.1: Eleven kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för hen. Eleven behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Eleven kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Eleven kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att lära sig att lyssna, tala, läsa och skriva på engelska och att behandla olika teman som bl.a. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritidsintressen och fritidssysslor och om livet i engelskspråkiga miljöer. Teman ska också väljas tillsammans. Innehållet väljs med beaktande av elevernas dagliga omgivning, intressen och aktualitet och utgående från perspektivet jag, vi och vårt samhälle. Att använda språket för olika syften, som t.ex. att hälsa, be om hjälp eller uttrycka en åsikt. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter, som t.ex. kortare berättelser, skådespel, intervjuer och sångtexter. Att ge eleven möjlighet att träna mer krävande språksituationer. Att lära sig hitta engelskspråkigt material t.ex. i omgivningen, på nätet eller i bibliotek. Att välja texter och ämne med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att iaktta och flitigt träna uttal, betoning av ord, satsbetoning, talrytm och intonation. Att öva sig att känna igen engelskans fonetiska tecken.

Modersmål och litteratur

Läroämnets uppdrag

Mål, handledning, differentiering och stöd samt bedömning av lärande som hör samman med läroämnets uppdrag, lärmiljöer och arbetssätt gäller alla lärokurser i läroämnet modersmål och litteratur.

Läroämnet modersmål och litteratur har som uppdrag att utveckla elevernas språk-, text- och kommunikationsfärdigheter, att stimulera eleverna att bli intresserade av språk, litteratur och övrig kultur och bli medvetna om sig själva som kommunikatörer och språkanvändare. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla sin kreativitet och vidga sitt vardagsspråk och sin textkompetens så att de med hjälp av lämpliga begrepp kan ge uttryck för iakttagelser och fenomen och verbalisera sina egna tankar.

Läroämnet modersmål och litteratur ansvarar, i samarbete med de övriga läroämnena och med hemmen, för elevernas språkliga utveckling. Undervisningen ska hjälpa eleverna att skapa sin språkliga och kulturella identitet i ett mångkulturellt och medialiserat samhälle. Modersmål och litteratur är ett mångvetenskapligt kunskaps-, färdighets- och kulturämne. Undervisningen ska baseras på en vidgad textsyn. Centrala färdigheter som ska betonas är färdighet i att tolka och producera mångformiga texter och i att söka och dela information. Kreativiteten stärks och fantasin får möjlighet att utvecklas på ett mångsidigt sätt genom att eleverna bekantar sig med litteratur som är lämplig för deras ålder och språkfärdighet. Litteraturen vidgar även elevernas uppfattning om sig själva som språkanvändare, skapar band till den egna kulturen och vidgar förståelsen för andra kulturer.

Eleverna ska uppmuntras till att kommunicera och uttrycka sig i olika slag av kommunikationsmiljöer. Genom att eleverna blir handledda i att inse hur deras egen språkanvändning påverkar andra människor bidrar modersmålsämnet även till elevernas etiska utveckling. Läs- och skrivstrategier är centrala metakognitiva färdigheter som ska betonas inom modersmålsundervisningen. Syftet med undervisningen om språket är att stödja och utveckla språklig medvetenhet och analytisk språkfärdighet. Undervisningen ska basera sig på en social och funktionell syn på språket: de språkliga strukturerna ska studeras i språkliga sammanhang och inom textgenrer som är lämpliga för den aktuella åldersgruppen. Undervisningen ska avancera trappstegsvis i enlighet med elevernas utvecklingsstadium.

Inom undervisningen ska eleverna lära känna flera kulturområden, av vilka ordkonsten, mediekulturen, drama och teater samt muntlig kommunikationskultur är de mest centrala. Undervisningen i ordkonst innebär att man skriver, läser och tolkar skönlitterära texter. Syftet med litteraturundervisningen är att väcka läslust, stödja eleverna i att få och dela med sig av läsupplevelser, fördjupa kulturkännedomen, stödja den etiska utvecklingen och att berika elevernas språk och fantasi. Drama i undervisningen stärker läroämnets funktionella, erfarenhetsbaserade och estetiska karaktär. Genom arbete med mediekunskap ökar elevernas medvetenhet om och vana att använda olika medieinnehåll och de lär sig förstå och tolka mediernas roll som ett kulturellt fenomen. Arbetet med muntlig kommunikation stärker elevernas kommunikativa kompetens.

Att innehållet i modersmåls- och litteraturundervisningen görs meningsfullt är en viktig motivationsfaktor för eleverna. Motivationen och intresset stärks genom att man i undervisningen utgår från barnens och de ungas språkvärld och erfarenheter och vidgar dessa samt låter eleverna göra egna val och vara aktiva aktörer. Det är också viktigt att man inom undervisningen beaktar elevernas egna textvärldar och erfarenheter och breddar dessa. Då skolan formar sina lärmiljöer och väljer undervisningsmetoder inom läroämnet modersmål och litteratur ska elevernas olikheter, olika förutsättningar och jämställdheten mellan könen beaktas. Både de som är specialbegåvade på området och de som har inlärningssvårigheter ska få stöd. De olika lärokurserna i läroämnet ska samarbeta med varandra.

Språkpedagogik och språkutveckling

Den språkliga utvecklingen startar vid födseln och fortsätter livet ut. Individen tillägnar sig sin kompetens i flera språk i hemmet, i skolan och under fritiden. Den språkliga kompetensen består av kompetens i modersmålen, i andra språk och i olika dialektala varianter, på olika nivåer. Utgångspunkten för skolans språkundervisning är att språket används i olika situationer och sammanhang. Språkundervisningen ska stärka elevernas språkliga medvetenhet och stödja språkbruk på olika språk parallellt. Den ska även bidra till att eleverna utvecklar kompetens i multilitteracitet. Eleverna ska lära sig att analysera texter och kommunikationsformer på olika språk och använda språkvetenskapliga begrepp vid tolkning av texter och använda sig av olika sätt att lära sig språk. De ska också uppmuntras att lära sig språk på flera olika sätt och att använda sin kompetens i olika språk som stöd för allt lärande i alla läroämnen. Eleverna ska få handledning i att läsa texter på lämplig nivå på olika språk och att i sina studier söka information och kunskap på olika språk.

Eleverna ska vägledas att se och förstå sin egen och andras mångfasetterade språkliga och kulturella identitet. Även betydelsen av minoritetsspråken och de utrotningshotade språken ska behandlas i undervisningen och den ska stödja elevens flerspråkighet genom att inkludera elevens alla språk, även de som används på fritiden. Undervisningen ska stärka elevens tro på den egna förmågan att lära sig språk och uppmuntra till att modigt använda nya språk, även på grundläggande nivå. Utgångspunkten för all språkpedagogisk verksamhet är att flera olika läroämnen samarbetar.

Läroämnets uppdrag i åk 3-6

I årskurserna 3–6 *har undervisningen som särskilt uppdrag att utveckla elevernas uttrycks- och kommunikationsförmåga, läs- och skrivfärdigheter samt läs- och skrivstrategier och att vidga elevernas textvärld. Eleven ska handledas att på ett ändamålsenligt, tryggt och ansvarsfullt sätt ta del av allt mer mångsidiga kommunikationssituationer, även multimediala, samt att tolka, producera och analysera allt mer multimodala texter som en del av förmågan att lära sig. Samtidigt som eleven utvecklar sina språkliga färdigheter och reflekterar över betydelser i texter utökas kunskapen om språk, litteratur, medier och övrig kultur. Målet för undervisningen är att väcka elevens intresse och ge redskap för att göra språkliga iakttagelser, utveckla ett läsintresse och för att uttrycka sig på olika sätt. Undervisningen ska även erbjuda läs- och språkupplevelser.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 3–6

Målet är en språkligt stimulerande och social lärmiljö, där elevernas åsikter värdesätts och där det finns möjlighet att undersöka och producera texter individuellt och gemensamt, också med hjälp av kommunikationsteknik. Varierande texter och böcker som eleverna själva valt och som intresserar dem ska användas i undervisningen. Elevernas läsupplevelser ska breddas. Lärmiljön i modersmål ska även innefatta kultur- och medieutbudet utanför skolan. Arbetssätten ska väljas så att eleverna har möjlighet att arbeta tillsammans och dela med sig av erfarenheter och så att de olika innehållsområdena integreras naturligt med varandra. Undervisningen ska integreras med hjälp av process- och projektarbete. De kommunikativa färdigheterna och färdigheterna i drama fördjupas både med hjälp av övningar i kommunikation och drama och genom att framträda för andra. Drama och litteraturundervisning ska integreras i undervisningen i andra läroämnen.

Handledning, differentiering och stöd i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 3–6

Målet är att stödja elevens språkliga utveckling, utveckla flytande läs- och skrivfärdigheter samt fördjupa läsfärdigheten och läsförståelsen. Eleven ska stödjas att utvidga sitt ordförråd, tillägna sig begrepp, klä sina tankar i ord och utveckla sina kommunikativa färdigheter. Varje elev ska uppmuntras att läsa litteratur och andra texter i enlighet med sin färdighetsnivå och

handledas att tillämpa läsförståelsestrategier, utveckla lämpliga studiestrategier och identifiera sina styrkor. Eleven ska ges både modeller och gemensamt och individuellt stöd för att utveckla rättstavningsförmågan samt förmågan att producera och bygga upp texter. Också språkligt begåvade elever ska utmanas att läsa och att ställa upp mål och hitta arbetssätt som lämpar sig för dem. Texterna och arbetssätten väljs med syfte att uppnå jämlikhet bland eleverna och jämställdhet mellan könen.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 3–6

Bedömningen och responsen som baserar sig på den ska vara mångsidig, konkret och utveckla förmågan att lära sig. Bedömningen ska bli en naturlig del av lärprocessen. Den ska grunda sig på en mångsidig dokumentation av hur elevens språkliga färdigheter och förmåga att producera och tolka texter utvecklats och på elevens kunskaper om språket, litteraturen och annan kultur.

Eleven ska öva sig att utvärdera egna och andras arbete, uttryckssätt och alster. Mångsidig, analytisk bedömning som stödjer lärandet hjälper eleven att bli medveten om sina kunskaper, färdigheter och arbetsprocesser och ger eleven verktyg att utveckla dem. För att främja lärandet ska man i lärokurserna i modersmål och litteratur fokusera på grundläggande färdigheter inom de olika målområdena och de arbetsprocesser och lärstrategier som de bygger på.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i lärokurserna i modersmål och litteratur genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i modersmål och litteratur. Eleven har uppnått målen i lärokursen i modersmål och litteratur för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i modersmål och litteratur och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i lärokursen i modersmål och litteratur och i vitsordet som ska bildas. I beskrivningarna av kunskapskraven omfattar beskrivningen av de högre vitsorden även kunnandet för de lägre vitsorden.

Svenska och litteratur

Lärokursens särskilda uppdrag

Svenska språket är det ena av Finlands två nationalspråk och lärokursen i svenska och litteratur undervisas i samma omfattning och med samma mål och innehåll som lärokursen finska och litteratur, dock med vissa mindre avvikelser som beror på språkliga och kulturella särdrag. Läroämnets centrala kulturbärande uppdrag i de svenska skolorna i Finland är även viktigt att betona. Elevernas skolspråk och språkmedvetenhet ska kontinuerligt stödjas, parallellt med att flerspråkighet ska användas som en resurs. Elevernas varierande språkbakgrund ska uppmärksammas och beaktas i undervisningen i modersmål och litteratur och även i alla övriga läroämnen.

Lärokursens uppdrag i årskurs 3-6

***I årskurserna 3-6** är det specifika uppdraget för undervisningen i svenska och litteratur att befästa elevens kommunikativa färdigheter, förmåga att lär sig, läsintresse och en flytande läs- och skrivfärdighet. I funktionella sammanhang, då eleverna tolkar och producerar texter, övar de sig*

även i att laborera med språkliga strukturer och litteratur ur olika perspektiv. Eleverna läser allt längre texter och hela verk och delar med sig av sina läserfarenheter.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 3–6

Målet är en språkligt stimulerande och social lärmiljö, där elevernas åsikter värdesätts och där det finns möjlighet att undersöka och producera texter individuellt och gemensamt, också med hjälp av kommunikationsteknik. Varierande texter och böcker som eleverna själva valt och som intresserar dem ska användas i undervisningen. Elevernas läsupplevelser ska breddas. Lärmiljön i modersmål ska även innefatta kultur- och medieutbudet utanför skolan. Arbetssätten ska väljas så att eleverna har möjlighet att arbeta tillsammans och dela med sig av erfarenheter och så att de olika innehållsområdena integreras naturligt med varandra. Undervisningen ska integreras med hjälp av process- och projektarbete. De kommunikativa färdigheterna och färdigheterna i drama fördjupas både med hjälp av övningar i kommunikation och drama och genom att framträda för andra. Drama och litteraturundervisning ska integreras i undervisningen i andra läroämnen.

Handledning, differentiering och stöd i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 3–6

Målet är att stödja elevens språkliga utveckling, utveckla flytande läs- och skrivfärdigheter samt fördjupa läsfärdigheten och läsförståelsen. Eleven ska stödjas att utvidga sitt ordförråd, tillägna sig begrepp, klä sina tankar i ord och utveckla sina kommunikativa färdigheter. Varje elev ska uppmuntras att läsa litteratur och andra texter i enlighet med sin färdighetsnivå och handledas att tillämpa läsförståelsestrategier, utveckla lämpliga studiestrategier och identifiera sina styrkor. Eleven ska ges både modeller och gemensamt och individuellt stöd för att utveckla rättstavningsförmågan samt förmågan att producera och bygga upp texter. Också språkligt begåvade elever ska utmanas att läsa och att ställa upp mål och hitta arbetssätt som lämpar sig för dem. Texterna och arbetssätten väljs med syfte att uppnå jämlikhet bland eleverna och jämställdhet mellan könen.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 3–6

Bedömningen och responsen som baserar sig på den ska vara mångsidig, konkret och utveckla förmågan att lära sig. Bedömningen ska bli en naturlig del av lärprocessen. Den ska grunda sig på en mångsidig dokumentation av hur elevens språkliga färdigheter och förmåga att producera och tolka texter utvecklats och på elevens kunskaper om språket, litteraturen och annan kultur.

Eleven ska öva sig att utvärdera egna och andras arbete, uttryckssätt och alster. Mångsidig, analytisk bedömning som stödjer lärandet hjälper eleven att bli medveten om sina kunskaper, färdigheter och arbetsprocesser och ger eleven verktyg att utveckla dem. För att främja lärandet ska man i lärokurserna i modersmål och litteratur fokusera på grundläggande färdigheter inom de olika målområdena och de arbetsprocesser och lärstrategier som de bygger på.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i lärokurserna i modersmål och litteratur genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i modersmål och litteratur. Eleven har uppnått målen i lärokursen i modersmål och litteratur för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i modersmål och litteratur och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare

prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i lärokursen i modersmål och litteratur och i vitsordet som ska bildas. I beskrivningarna av kunskapskraven omfattar beskrivningen av de högre vitsorden även kunnandet för de lägre vitsorden.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven i förmågan att uttrycka sin åsikt och delta konstruktivt i olika kommunikationssituationer

Lokal precisering:

- Eleven tar andra i beaktande samt fungerar konstruktivt i olika interaktiva situationer och kommunikationsmiljöer.
- Eleven uttrycker sina egna idéer och åsikter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker sin förmåga att agera i olika kommunikationssituationer och stärker sin förmåga att uttrycka sin åsikt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan agera i bekanta och informella kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan agera i bekanta och informella kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera i vardagliga kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar och åsikter samt ge några motiveringar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan agera konstruktivt i många olika kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina åsikter och motivera dem på ett för situationen lämpligt sätt.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av

kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M2 handleda eleven att i sin kommunikation lägga märke till de egna språkvalens betydelse och ta hänsyn till mottagarens behov vid kommunikation i grupp

Lokal precisering:

- Eleven tar ansvar för grupparbeten och den gemensamma processen.
- Eleven tar hänsyn till mottagarens behov i sin kommunikation.
- Eleven uppmärksammar de egna språkvalens betydelse vid kommunikation i grupp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig iaktta hur egna språkliga och kommunikativa val inverkar i gruppkommunikationssituationer och ta hänsyn till andra gruppmedlemmar.

Föremål för bedömningen

Förmåga till gruppkommunikation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och delta i diskussioner på ett sakligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda olika språkliga uttryckssätt när hen deltar i gruppdiskussioner. Eleven kan i någon mån anpassa sin kommunikation på ett för situationen lämpligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan, förutom att dra nytta av sina språkliga uttryckssätt, även använda sin röst, rikta sitt budskap och använda sin förmåga att ta kontakt i olika kommunikationssituationer i grupp. Eleven kan anpassa sin kommunikation enligt situationen och ta hänsyn till de andra deltagarna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan anpassa sina språkliga och kommunikativa uttryckssätt på ett för situationen ändamålsenligt sätt. Eleven kan agera konstruktivt i grupp och ta hänsyn till andras åsikter i diskussioner.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M5 stödja eleven i att vidareutveckla sin grundläggande läsfärdighet till ett flytande läsande, utveckla strategier för läsförståelse samt stödja eleven i att observera och utvärdera sitt eget läsande

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat en flytande läsning och kan reflektera över sin egen läsförmåga.
- Eleven kan läsa olika texter och kan använda grundläggande lässtrategier.
- Eleven har förmåga att dela sina läsupplevelser med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

M5 stödja eleven i att vidareutveckla sin grundläggande läsfärdighet till ett flytande läsande, utveckla strategier för läsförståelse samt stödja eleven i att observera och utvärdera sitt eget läsande

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sin läsfärdighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan långsamt läsa texter som är språkligt och strukturmässigt enkla. Eleven kan under handledning använda någon enkel läsförståelsestrategi. Eleven kan nämna något område där hen kan utvecklas som läsare.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan långsamt läsa texter som är språkligt och strukturmässigt enkla. Eleven kan under handledning använda någon enkel läsförståelsestrategi. Eleven kan nämna något område där hen kan utvecklas som läsare.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan flytande läsa texter som är lämpliga för hens ålder. Eleven kan använda de vanligaste grundläggande läsförståelsestrategierna. Eleven kan iaktta och utvärdera sig själv som läsare.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan flytande läsa olika slag av texter som är lämpliga för hens ålder. Eleven kan använda grundläggande läsförståelsestrategier på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig tillämpa lässtrategier och kognitiva strategier (tankestrategier) som är lämpliga för olika situationer. De övar sig att läsa flytande olika slag av texter, såsom skönlitteratur, faktatexter och medietexter som kombinerar ord och bild. De observerar och utvärderar sin egen läsfärdighet. Eleverna fördjupar sin textanalytiska förmåga genom att laborera med och jämföra många olika slag av texter. De övar sig att förklara, jämföra och reflektera över ord, synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt och olika begrepp. Eleverna lär sig identifiera de typiska språkliga och textuella dragen i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter.

Eleverna tolkar och laborerar med texter genom att använda sig av sin kunskap om språkliga strukturer och klassificerar ord enligt form och innehåll (ordklasser).

Tillsammans läser de och lyssnar till barn- och ungdomslitteratur som de själva är med och väljer. De övar sig att använda även nya begrepp såsom berättare, motiv och tematik när de tolkar skönlitteratur. Eleverna får handledning i att förklara, jämföra och reflektera över innebörden i ord och begrepp. De utvärderar sin egen läsförståelse och vidgar sina kunskaper genom de texter de läser. De söker information i olika källor och skaffar sig nya kunskaper genom att läsa. De använder skolbiblioteket och andra bibliotekstjänster och övar sig i att bedöma texters och källors tillförlitlighet.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- träna på att söka information från olika källor, både tryckta och digitala
- träna på att tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv

- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- bekanta sig med synonymer och ordspråk

M8 sporra eleven att utveckla sin litteraturkunskap och sitt intresse för barn- och ungdomslitteratur, medie- och andra texter samt ge möjlighet till positiva läserfarenheter, släcka kunskapstörst samt möjliggöra läsupplevelser som eleven kan dela med sig av bland annat i multimediala miljöer

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin litteraturkunskap och sitt intresse för barn- och ungdomslitteratur, medie- och andra texter samt lär sig att dela med sig av sina läsupplevelser även i multimediala miljöer.

Föremål för bedömningen

Kunskap om litteratur och texter för barn och unga och förmåga att dela med sig av sina läsupplevelser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning återge intrigen i en enkel fiktiv text. Eleven kan med hjälp av stödfrågor berätta om sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva dragen i fiktiva texter med hjälp av begreppen intrig och person. Eleven kan ytligt beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för fiktiva texter genom att använda begreppen intrig, person, berättare, plats och tid. Eleven kan beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för fiktiva texter med hjälp av ändamålsenliga begrepp. Eleven kan mångsidigt beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser och reflektera över dem.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig tillämpa lässtrategier och kognitiva strategier (tankestrategier) som är lämpliga för olika situationer. De övar sig att läsa flytande olika slag av texter, såsom skönlitteratur, faktatexter och medietexter som kombinerar ord och bild. De observerar och utvärderar sin egen läsfärdighet. Eleverna fördjupar sin textanalytiska förmåga genom att laborera med och jämföra många olika slag av texter. De övar sig att förklara, jämföra och reflektera över ord, synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt och olika begrepp. Eleverna lär sig identifiera de typiska språkliga och textuella dragen i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter.

Eleverna tolkar och laborerar med texter genom att använda sig av sin kunskap om språkliga strukturer och klassificerar ord enligt form och innehåll (ordklasser).

Tillsammans läser de och lyssnar till barn- och ungdomslitteratur som de själva är med och väljer. De övar sig att använda även nya begrepp såsom berättare, motiv och tematik när de tolkar skönlitteratur. Eleverna får handledning i att förklara, jämföra och reflektera över innebörden i ord och begrepp. De utvärderar sin egen läsförståelse och vidgar sina kunskaper genom de texter de läser. De söker information i olika källor och skaffar sig nya kunskaper genom att läsa. De använder skolbiblioteket och andra bibliotekstjänster och övar sig i att bedöma texters och källors tillförlitlighet.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- träna på att söka information från olika källor, både tryckta och digitala
- träna på att tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- bekanta sig med synonymer och ordspråk

M9 uppmuntra eleven att uttrycka upplevelser, tankar och åsikter och stärka elevens positiva bild av sig själv som textproducent

Lokal precisering:

- Eleven kan producera berättande, beskrivande och instruerande texter.
- Eleven kan skriftligt uttrycka sina erfarenheter, tankar och åsikter.
- Eleven klarar av att granska och utvärdera sin egen text.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig uttrycka sina upplevelser, tankar och åsikter och stärker en positiv bild av sig själv som textproducent.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka upplevelser, tankar och åsikter samt utveckla färdigheter som textproducent

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av modeller eller stödfrågor producera texter där hen uttrycker sina tankar, upplevelser eller åsikter. Eleven kan under handledning nämna något enskilt utvecklingsområde som textproducent.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning producera texter, där hen uttrycker sina upplevelser, tankar och åsikter på ett begripligt sätt. Eleven kan beskriva sig själv som textproducent och nämna någon styrka och något utvecklingsområde.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan producera texter som förmedlar hens upplevelser, tankar och åsikter. Eleven kan redogöra för sina styrkor och utvecklingsområden som textproducent.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan mångsidigt och smidigt producera texter där hen uttrycker sina upplevelser, tankar och åsikter. Eleven kan på ett realistiskt sätt utvärdera sig själv som textproducent.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar både fiktiva texter och faktatexter multimodalt, utgående från egna upplevelser, tankar och iakttagelser och från andras texter. De reflekterar över skrivandets idé och hur texters syften syns i de språkliga val man gör. Eleverna skriver textade bokstäver för hand och övar sig att skriva obehindrat digitalt. Eleverna undersöker språkliga drag och textuppbyggnad i olika texter och lär sig att använda rubriker, textstrukturer och styckeindelning i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter som de själva producerar. Medvetenheten om språkets uppbyggnad utvecklas genom övningar i språkanalys av de texter eleverna själva skriver.

Tillsammans undersöker de språkstrukturer och meningsbyggnad: stavningsregler, skiljetecken, ordklasser, böjningsformer, huvudsatser och bisatser. Språkliga element i svenska språket jämförs med andra språk som är bekanta för eleverna.

Eleverna övar sig att producera texter steg för steg från idé till planering, utkast, skrivande, respons, bearbetning, finslipning och publicering. De övar sig i grundläggande rättskrivning och undersöker valet av ordval, uttryck och ordföljd i relation till textens betydelse. De lär sig skilja mellan skriftspråkliga och talspråkliga uttryckssätt och att känna igen huvudsats och bisats och de centrala satsdelarna (subjekt och predikat) i en sats och att använda denna kunskap då de producerar texter.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, presentationer, serier
- skriva för hand och digitalt
- skriva egna texter, uppmärksamma uppbyggnaden (början, handling, slut) och bearbeta texten enligt respons
- lära sig använda rubriker och skiljetecken
- uppmärksamma rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. med hjälp av adjektiv
- träna rättstavning och sammansattaord
- öva på att skriva tankekartor

- öva sig att hitta tillförlitliga källor
- nätikett vid publicering av egen text

M14 sporra eleven att vidga sin textvärld och läsa litteratur som är riktad till barn och unga och uppmuntra eleven att läsa och reflektera kring sina läsupplevelser samt att aktivt använda sig av bibliotek

Lokal precisering:

- Eleven kan hitta och läsa litteratur som är riktad till barn och unga.
- Eleven har läst de böcker som man har kommit överens om.
- Eleven kan reflektera kring sina läsupplevelser.
- Eleven kan använda sig av bibliotekstjänster.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidgar sin textvärld och läser litteratur som är riktad till barn och unga samt lär sig att använda bibliotek.

Föremål för bedömningen

Litteraturkunskap och en vidgad textvärld

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven har läst något kort skönlitterärt verk och faktabok som är lämplig för hens ålder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven har läst en del av de skönlitterära eller facklitterära verk man kommit överens om. Eleven håller sig till välbekanta textgenrer. Eleven kan använda bibliotekstjänster under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven har läst de skönlitterära och facklitterära verk man kommit överens om. Eleven kan välja olika texter att läsa som är lämpliga för hens ålder. Eleven kan använda bibliotekstjänster självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan välja texter att läsa som är nya för hen. Eleven kan använda bibliotekstjänster mångsidigt.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Inom detta delområde arbetar eleverna med det talade och skrivna språket och dess strukturer, med kulturell mångfald samt med litteratur och kultur. De undersöker språkets variation enligt situation och textinnehåll och funderar över olika betydelser i ord, texter och talesätt. De undersöker relationer mellan texter i multimodala sammanhang. Därtill bekantar sig eleverna med övriga språk och kulturer i Finland och med de nordiska grannspråken och nordisk kultur. De möter moderna kulturformer som berör barnens värld. Det lokala kultur- och medieutbudet, till exempel bibliotek, film, teater och museer utnyttjas i undervisningen. Eleverna reflekterar över olika mediekulturella uttryck och diskuterar mediernas roll i sin vardag. De medverkar i skolans kulturevenemang och i planeringen av dessa. Eleverna uppmuntras till att aktivt och

mångsidigt använda bibliotekstjänster, hitta intressant läsning och att läsa och skriva på fritiden. Inom litteraturundervisningen läser eleverna finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barn- och ungdomslitteratur inom olika genrer och de diskuterar och bearbetar teman och frågor som litteraturläsningen väcker.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven i förmågan att uttrycka sin åsikt och delta konstruktivt i olika kommunikationssituationer

Lokal precisering:

- Eleven tar andra i beaktande samt fungerar konstruktivt i olika interaktiva situationer och kommunikationsmiljöer.
- Eleven uttrycker sina egna idéer och åsikter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker sin förmåga att agera i olika kommunikationssituationer och stärker sin förmåga att uttrycka sin åsikt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan agera i bekanta och informella kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan agera i bekanta och informella kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera i vardagliga kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar och åsikter samt ge några motiveringar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan agera konstruktivt i många olika kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina åsikter och motivera dem på ett för situationen lämpligt sätt.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M2 handleda eleven att i sin kommunikation lägga märke till de egna språkvalens betydelse och ta hänsyn till mottagarens behov vid kommunikation i grupp

Lokal precisering:

- Eleven tar ansvar för grupparbeten och den gemensamma processen.
- Eleven tar hänsyn till mottagarens behov i sin kommunikation.
- Eleven uppmärksammar de egna språkvalens betydelse vid kommunikation i grupp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig iaktta hur egna språkliga och kommunikativa val inverkar i gruppkommunikationssituationer och ta hänsyn till andra gruppmedlemmar.

Föremål för bedömningen

Förmåga till gruppkommunikation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och delta i diskussioner på ett sakligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda olika språkliga uttryckssätt när hen deltar i gruppdiskussioner. Eleven kan i någon mån anpassa sin kommunikation på ett för situationen lämpligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan, förutom att dra nytta av sina språkliga uttryckssätt, även använda sin röst, rikta sitt budskap och använda sin förmåga att ta kontakt i olika kommunikationssituationer i grupp. Eleven kan anpassa sin kommunikation enligt situationen och ta hänsyn till de andra deltagarna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan anpassa sina språkliga och kommunikativa uttryckssätt på ett för situationen ändamålsenligt sätt. Eleven kan agera konstruktivt i grupp och ta hänsyn till andras åsikter i diskussioner.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M5 stödja eleven i att vidareutveckla sin grundläggande läsfärdighet till ett flytande läsande, utveckla strategier för läsförståelse samt stödja eleven i att observera och utvärdera sitt eget läsande

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat en flytande läsning och kan reflektera över sin egen läsförmåga.
- Eleven kan läsa olika texter och kan använda grundläggande lässtrategier.

- Eleven har förmåga att dela sina läsupplevelser med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

M5 stödja eleven i att vidareutveckla sin grundläggande läsfärdighet till ett flytande läsande, utveckla strategier för läsförståelse samt stödja eleven i att observera och utvärdera sitt eget läsande

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sin läsfärdighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan långsamt läsa texter som är språkligt och strukturmässigt enkla. Eleven kan under handledning använda någon enkel läsförståelsestrategi. Eleven kan nämna något område där hen kan utvecklas som läsare.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan långsamt läsa texter som är språkligt och strukturmässigt enkla. Eleven kan under handledning använda någon enkel läsförståelsestrategi. Eleven kan nämna något område där hen kan utvecklas som läsare.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan flytande läsa texter som är lämpliga för hens ålder. Eleven kan använda de vanligaste grundläggande läsförståelsestrategierna. Eleven kan iaktta och utvärdera sig själv som läsare.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan flytande läsa olika slag av texter som är lämpliga för hens ålder. Eleven kan använda grundläggande läsförståelsestrategier på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig tillämpa lässtrategier och kognitiva strategier (tankestrategier) som är lämpliga för olika situationer. De övar sig att läsa flytande olika slag av texter, såsom skönlitteratur, faktatexter och medietexter som kombinerar ord och bild. De observerar och utvärderar sin egen läsfärdighet. Eleverna fördjupar sin textanalytiska förmåga genom att laborera med och jämföra många olika slag av texter. De övar sig att förklara, jämföra och reflektera över ord, synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt och olika begrepp. Eleverna lär sig identifiera de typiska språkliga och textuella dragen i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter.

Eleverna tolkar och laborerar med texter genom att använda sig av sin kunskap om språkliga strukturer och klassificerar ord enligt form och innehåll (ordklasser).

Tillsammans läser de och lyssnar till barn- och ungdomslitteratur som de själva är med och väljer. De övar sig att använda även nya begrepp såsom berättare, motiv och tematik när de tolkar skönlitteratur. Eleverna får handledning i att förklara, jämföra och reflektera över innebörden i ord och begrepp. De utvärderar sin egen läsförståelse och vidgar sina kunskaper genom de texter de läser. De söker information i olika källor och skaffar sig nya kunskaper genom att läsa. De

använder skolbiblioteket och andra bibliotekstjänster och övar sig i att bedöma texters och källors tillförlitlighet.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- lära sig var och hur man kan hitta tillförlitlig information
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- satsdelar (subjekt, predikat)
- bekanta sig med synonymer, ordspråk och talesätt

M8 sporra eleven att utveckla sin litteraturkunskap och sitt intresse för barn- och ungdomslitteratur, medie- och andra texter samt ge möjlighet till positiva läserfarenheter, släcka kunskapstörst samt möjliggöra läsupplevelser som eleven kan dela med sig av bland annat i multimediala miljöer

Lokal precisering:

- Eleven har breddat sin litteraturkännedom.
- Eleven kan dela med sig av sina läsupplevelser i olika kommunikationsmiljöer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin litteraturkunskap och sitt intresse för barn- och ungdomslitteratur, medie- och andra texter samt lär sig att dela med sig av sina läsupplevelser även i multimediala miljöer.

Föremål för bedömningen

Kunskap om litteratur och texter för barn och unga och förmåga att dela med sig av sina läsupplevelser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning återge intrigen i en enkel fiktiv text. Eleven kan med hjälp av stödfrågor berätta om sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva dragen i fiktiva texter med hjälp av begreppen intrig och person. Eleven kan ytligt beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för fiktiva texter genom att använda begreppen intrig, person, berättare, plats och tid. Eleven kan beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för fiktiva texter med hjälp av ändamålsenliga begrepp. Eleven kan mångsidigt beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser och reflektera över dem.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig tillämpa lässtrategier och kognitiva strategier (tankestrategier) som är lämpliga för olika situationer. De övar sig att läsa flytande olika slag av texter, såsom skönlitteratur, faktatexter och medietexter som kombinerar ord och bild. De observerar och utvärderar sin egen läsfärdighet. Eleverna fördjupar sin textanalytiska förmåga genom att laborera med och jämföra många olika slag av texter. De övar sig att förklara, jämföra och reflektera över ord, synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt och olika begrepp. Eleverna lär sig identifiera de typiska språkliga och textuella dragen i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter.

Eleverna tolkar och laborerar med texter genom att använda sig av sin kunskap om språkliga strukturer och klassificerar ord enligt form och innehåll (ordklasser).

Tillsammans läser de och lyssnar till barn- och ungdomslitteratur som de själva är med och väljer. De övar sig att använda även nya begrepp såsom berättare, motiv och tematik när de tolkar skönlitteratur. Eleverna får handledning i att förklara, jämföra och reflektera över innebörden i ord och begrepp. De utvärderar sin egen läsförståelse och vidgar sina kunskaper genom de texter de läser. De söker information i olika källor och skaffar sig nya kunskaper genom att läsa. De använder skolbiblioteket och andra bibliotekstjänster och övar sig i att bedöma texters och källors tillförlitlighet.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- lära sig var och hur man kan hitta tillförlitlig information
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- satsdelar (subjekt, predikat)
- bekanta sig med synonymer, ordspråk och talesätt

M9 uppmuntra eleven att uttrycka upplevelser, tankar och åsikter och stärka elevens positiva bild av sig själv som textproducent

Lokal precisering:

- Eleven kan skriftligt uttrycka sina erfarenheter, tankar och åsikter.
- Eleven klarar av att granska och utvärdera sin egen text.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig uttrycka sina upplevelser, tankar och åsikter och stärker en positiv bild av sig själv som textproducent.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka upplevelser, tankar och åsikter samt utveckla färdigheter som textproducent

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av modeller eller stödfrågor producera texter där hen uttrycker sina tankar, upplevelser eller åsikter. Eleven kan under handledning nämna något enskilt utvecklingsområde som textproducent.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning producera texter, där hen uttrycker sina upplevelser, tankar och åsikter på ett begripligt sätt. Eleven kan beskriva sig själv som textproducent och nämna någon styrka och något utvecklingsområde.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan producera texter som förmedlar hens upplevelser, tankar och åsikter. Eleven kan redogöra för sina styrkor och utvecklingsområden som textproducent.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan mångsidigt och smidigt producera texter där hen uttrycker sina upplevelser, tankar och åsikter. Eleven kan på ett realistiskt sätt utvärdera sig själv som textproducent.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar både fiktiva texter och faktatexter multimodalt, utgående från egna upplevelser, tankar och iakttagelser och från andras texter. De reflekterar över skrivandets idé och hur texters syften syns i de språkliga val man gör. Eleverna skriver textade bokstäver för hand och övar sig att skriva obehindrat digitalt. Eleverna undersöker språkliga drag och textuppbyggnad i olika texter och lär sig att använda rubriker, textstrukturer och styckeindelning i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter som de själva producerar. Medvetenheten om språkets uppbyggnad utvecklas genom övningar i språkanalys av de texter eleverna själva skriver.

Tillsammans undersöker de språkstrukturer och meningsbyggnad: stavningsregler, skiljetecken, ordklasser, böjningsformer, huvudsatser och bisatser. Språkliga element i svenska språket jämförs med andra språk som är bekanta för eleverna.

Eleverna övar sig att producera texter steg för steg från idé till planering, utkast, skrivande, respons, bearbetning, finslipning och publicering. De övar sig i grundläggande rättskrivning och undersöker valet av ordval, uttryck och ordföljd i relation till textens betydelse. De lär sig skilja mellan skriftspråkliga och talspråkliga uttryckssätt och att känna igen huvudsats och bisats och de centrala satsdelarna (subjekt och predikat) i en sats och att använda denna kunskap då de producerar texter.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, presentationer, brev, serier
- skriva för hand och digitalt
- skriva egna texter, uppmärksamma uppbyggnaden (början, handling, slut) och bearbeta texten enligt respons
- lära sig använda rubriker och skiljetecken
- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion
- uppmärksamma rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval och repliker
- träna rättstavning och sammansattaord
- öva på att skriva sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor
- nätikett vid publicering av egen text

M11 handleda eleven att vidareutveckla sin förmåga att skriva flytande för hand och digitalt och stärka färdigheterna i rättstavning och de grundläggande strukturerna i skriftspråket

Lokal precisering:

- Eleven kan skriva flytande för hand och digitalt.
- Eleven känner till normerna för grundläggande rättstavning och kan i viss mån använda dem i textproduktion.
- Eleven kan i viss mån använda sig av skriftspråkets grundläggande strukturer i textproduktion.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att skriva flytande för hand och digitalt och stärker färdigheterna i rättstavning och de grundläggande strukturerna i skriftspråket.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla skrivfärdigheten och behärska skriftspråket

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan skriva korta begripliga och sammanhängande texter för hand och med hjälp av digitala verktyg. Eleven kan använda enkel menings- och satsbyggnad samt slumpmässigt använda skiljetecken vid meningsgränser och versal i början av mening och i egennamn. Uttryckssättet har tydliga talspråkliga drag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan skriva texter relativt smidigt både för hand och med hjälp av digitala verktyg. Eleven kan under handledning rubricera sin text samt formulera meningar och använda några olika satsstrukturer samt följa några av standardspråkets skriftspråksnormer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan skriva texter smidigt för hand och med hjälp av digitala verktyg. Eleven kan under handledning rubricera och dela in sin text i stycken samt behärskar det centrala av standardspråkets skriftspråksnormer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan skriva smidigt och tydligt för hand samt producera text med hjälp av digitala verktyg. Eleven kan rubricera och dela in sin text i stycken på ett ändamålsenligt sätt samt behärskar standardspråkets skriftspråksnormer.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar både fiktiva texter och faktatexter multimodalt, utgående från egna upplevelser, tankar och iakttagelser och från andras texter. De reflekterar över skrivandets idé och hur texters syften syns i de språkliga val man gör. Eleverna skriver textade bokstäver för hand och övar sig att skriva obehindrat digitalt. Eleverna undersöker språkliga drag och textuppbyggnad i olika texter och lär sig att använda rubriker, textstrukturer och styckeindelning i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter som de själva producerar. Medvetenheten om språkets uppbyggnad utvecklas genom övningar i språkanalys av de texter eleverna själva skriver.

Tillsammans undersöker de språkstrukturer och meningsbyggnad: stavningsregler, skiljetecken, ordklasser, böjningsformer, huvudsatser och bisatser. Språkliga element i svenska språket jämförs med andra språk som är bekanta för eleverna.

Eleverna övar sig att producera texter steg för steg från idé till planering, utkast, skrivande, respons, bearbetning, finslipning och publicering. De övar sig i grundläggande rättskrivning och undersöker valet av ordval, uttryck och ordföljd i relation till textens betydelse. De lär sig skilja mellan skriftspråkliga och talspråkliga uttryckssätt och att känna igen huvudsats och bisats och de centrala satsdelarna (subjekt och predikat) i en sats och att använda denna kunskap då de producerar texter.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, presentationer, brev, serier
- skriva för hand och digitalt

- skriva egna texter, uppmärksamma uppbyggnaden (början, handling, slut) och bearbeta texten enligt respons
- lära sig använda rubriker och skiljetecken
- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion
- uppmärksamma rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval och repliker
- träna rättstavning och sammansattaord
- öva på att skriva sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor
- nätikett vid publicering av egen text

M14 sporra eleven att vidga sin textvärld och läsa litteratur som är riktad till barn och unga och uppmuntra eleven att läsa och reflektera kring sina läsupplevelser samt att aktivt använda sig av bibliotek

Lokal precisering:

- Eleven kan hitta och läsa litteratur som är riktad till barn och unga.
- Eleven har läst de böcker som man har kommit överens om.
- Eleven kan reflektera kring sina läsupplevelser.
- Eleven kan använda sig av bibliotekstjänster.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidgar sin textvärld och läser litteratur som är riktad till barn och unga samt lär sig att använda bibliotek.

Föremål för bedömningen

Litteraturkunskap och en vidgad textvärld

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven har läst något kort skönlitterärt verk och faktabok som är lämplig för hens ålder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven har läst en del av de skönlitterära eller facklitterära verk man kommit överens om. Eleven håller sig till välbekanta textgenrer. Eleven kan använda bibliotekstjänster under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven har läst de skönlitterära och facklitterära verk man kommit överens om. Eleven kan välja olika texter att läsa som är lämpliga för hens ålder. Eleven kan använda bibliotekstjänster självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan välja texter att läsa som är nya för hen. Eleven kan använda bibliotekstjänster mångsidigt.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Inom detta delområde arbetar eleverna med det talade och skrivna språket och dess strukturer, med kulturell mångfald samt med litteratur och kultur. De undersöker språkets variation enligt situation och textinnehåll och funderar över olika betydelser i ord, texter och talesätt. De undersöker relationer mellan texter i multimodala sammanhang. Därtill bekantar sig eleverna med övriga språk och kulturer i Finland och med de nordiska grannspråken och nordisk kultur. De möter moderna kulturformer som berör barnens värld. Det lokala kultur- och medieutbudet, till exempel bibliotek, film, teater och museer utnyttjas i undervisningen. Eleverna reflekterar över olika mediekulturella uttryck och diskuterar mediernas roll i sin vardag. De medverkar i skolans kulturevenemang och i planeringen av dessa. Eleverna uppmuntras till att aktivt och mångsidigt använda bibliotekstjänster, hitta intressant läsning och att läsa och skriva på fritiden. Inom litteraturundervisningen läser eleverna finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barn- och ungdomslitteratur inom olika genrer och de diskuterar och bearbetar teman och frågor som litteraturläsningen väcker.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

M15 stärka elevens språkliga och kulturella identitet(er), handleda eleven att lära känna och värdesätta olika kulturer och språk, väcka elevens intresse för de nordiska grannspråken och erbjuda eleven möjlighet att bekanta sig med ett mångsidigt medie- och kulturutbud och att själv medverka i kulturproduktioner

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva likheter och skillnader mellan olika kulturer och språk.
- Eleven får en inblick i de nordiska grannspråken.
- Eleven planerar och medverkar i egna framträdanden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin(a) språklig(a) och kulturella identitet(er) och lär sig att värdesätta olika kulturer och språk samt lär sig att använda medier och kulturutbud.

Föremål för bedömningen

Att utveckla språklig och kulturell medvetenhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning nämna några likheter och skillnader i språk och kultur. Eleven kan nämna några språk som talas i de nordiska länderna. Eleven kan berätta om sin egen användning av medier och kulturtjänster.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna flera likheter och skillnader i språk och kultur. Eleven kan nämna flera språk som talas i de nordiska länderna och hör skillnaden mellan några av dem. Eleven kan beskriva medie- och kulturutbud som intresserar hen själv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan under handledning jämföra likheter och skillnader i språk och kultur. Eleven kan identifiera språk som talas i de nordiska länderna. Eleven kan beskriva mediernas och kulturens roll i den egna vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera kring likheter och skillnader i språk och kultur. Eleven kan jämföra likheter och skillnader i de nordiska grannspråken. Eleven kan reflektera över medie- och kulturutbudets betydelse mer omfattande än enbart utgående från sin egen erfarenhet.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Inom detta delområde arbetar eleverna med det talade och skrivna språket och dess strukturer, med kulturell mångfald samt med litteratur och kultur. De undersöker språkets variation enligt situation och textinnehåll och funderar över olika betydelser i ord, texter och talesätt. De undersöker relationer mellan texter i multimodala sammanhang. Därtill bekantar sig eleverna med övriga språk och kulturer i Finland och med de nordiska grannspråken och nordisk kultur. De möter moderna kulturformer som berör barnens värld. Det lokala kultur- och medieutbudet, till exempel bibliotek, film, teater och museer utnyttjas i undervisningen. Eleverna reflekterar över olika mediekulturella uttryck och diskuterar mediernas roll i sin vardag. De medverkar i skolans kulturevenemang och i planeringen av dessa. Eleverna uppmuntras till att aktivt och mångsidigt använda bibliotekstjänster, hitta intressant läsning och att läsa och skriva på fritiden. Inom litteraturundervisningen läser eleverna finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barn- och ungdomslitteratur inom olika genrer och de diskuterar och bearbetar teman och frågor som litteraturläsningen väcker.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven i förmågan att uttrycka sin åsikt och delta konstruktivt i olika kommunikationssituationer

Lokal precisering:

- Eleven tar andra i beaktande samt fungerar konstruktivt i olika interaktiva situationer och kommunikationsmiljöer.
- Eleven uttrycker sina egna idéer och åsikter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker sin förmåga att agera i olika kommunikationssituationer och stärker sin förmåga att uttrycka sin åsikt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan agera i bekanta och informella kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan agera i bekanta och informella kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera i vardagliga kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar och åsikter samt ge några motiveringar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan agera konstruktivt i många olika kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina åsikter och motivera dem på ett för situationen lämpligt sätt.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera
- uttrycka och motivera sina åsikter (t.ex. debattartiklar)
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M2 handleda eleven att i sin kommunikation lägga märke till de egna språkvalens betydelse och ta hänsyn till mottagarens behov vid kommunikation i grupp

Lokal precisering:

- Eleven tar ansvar för grupparbeten och den gemensamma processen.
- Eleven tar hänsyn till mottagarens behov i sin kommunikation.
- Eleven uppmärksammar de egna språkvalens betydelse vid kommunikation i grupp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig iaktta hur egna språkliga och kommunikativa val inverkar i gruppkommunikationssituationer och ta hänsyn till andra gruppmedlemmar.

Föremål för bedömningen

Förmåga till gruppkommunikation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och delta i diskussioner på ett sakligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda olika språkliga uttryckssätt när hen deltar i gruppdiskussioner. Eleven kan i någon mån anpassa sin kommunikation på ett för situationen lämpligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan, förutom att dra nytta av sina språkliga uttryckssätt, även använda sin röst, rikta sitt budskap och använda sin förmåga att ta kontakt i olika kommunikationssituationer i grupp. Eleven kan anpassa sin kommunikation enligt situationen och ta hänsyn till de andra deltagarna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan anpassa sina språkliga och kommunikativa uttryckssätt på ett för situationen ändamålsenligt sätt. Eleven kan agera konstruktivt i grupp och ta hänsyn till andras åsikter i diskussioner.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera
- uttrycka och motivera sina åsikter (t.ex. debattartiklar)
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M3 handleda eleven att använda sin kreativitet och uttrycka sig mångsidigt i olika kommunikationssituationer och framträdanden, även genom drama

Lokal precisering:

- Eleven använder sin kreativitet och uttrycker sig mångsidigt i olika kommunikationssituationer.
- Eleven deltar i och uttrycker sig genom drama.
- Eleven kan hålla en kort förberedd presentation eller ett diskussionsinlägg.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig mångsidigt och kreativt i kommunikationssituationer och framträdanden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att framträda

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan hålla ett kort förberett anförande. Eleven kan uttrycka sig verbalt och icke-verbalt när hen framträder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan hålla ett kort förberett anförande kring ett för hen bekant ämne. Eleven uttrycker sig i någon mån både verbalt och icke-verbalt när hen framträder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan hålla ett kort förberett anförande. Eleven kan uttrycka sig verbalt och icke-verbalt när hen framträder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan hålla ett förberett anförande. Eleven kan på ett mångsidigt sätt uttrycka sig verbalt och icke-verbalt när hen framträder.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera
- uttrycka och motivera sina åsikter (t.ex. debattartiklar)
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M4 sporra eleven att på ett positivt sätt stärka de egna kommunikativa färdigheterna samt viljan och förmågan att delta i olika typer av kommunikationssituationer, även multimediala

Lokal precisering:

- Eleven kan ta emot och ge respons på sin egen och andras kommunikation.
- Eleven kan delta i olika typer av kommunikationssituationer, även multimediala.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig iaktta sin egen kommunikation och identifiera sina styrkor och utvecklingsområden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan identifiera någon av sina kommunikativa styrkor eller utvecklingsområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva sitt sätt att kommunicera och identifiera några styrkor eller utvecklingsområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva styrkor och utvecklingsområden i sin egen kommunikation. Eleven kan ta emot och ge knapphändig respons.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan utvärdera egna kommunikationsfärdigheter. Eleven kan ta till sig och dra nytta av respons samt ge mångsidig respons.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera
- uttrycka och motivera sina åsikter (t.ex. debattartiklar)
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M6 stödja eleven i att utveckla sin färdighet att analysera, tolka och utvärdera texter av många olika slag, bredda elevens ord- och begreppsförråd samt stödja tänkandet

Lokal precisering:

- Eleven känner igen vissa typiska språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter.
- Eleven kan använda textanalys för att utveckla sitt ord- och begreppsförråd.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin färdighet att redogöra för, utvärdera och tolka texter av många olika slag och breddar sitt ord- och begreppsförråd.

Föremål för bedömningen

Förmåga att redogöra för och förstå text

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av stödfrågor återge något av innehållet i en text. Eleven kan identifiera ord och begrepp som är nya för hen i texter. Eleven kan under handledning identifiera några typiska drag för enkla textgenrer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan urskilja textens huvuddrag och under handledning nämna något syfte med texten. Eleven kan under handledning härleda betydelsen av nya ord och begrepp. Eleven kan under handledning göra iakttagelser kring några språkliga och visuella särdrag för berättande, beskrivande, instruerande och enkla ställningstagande texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan under handledning göra iakttagelser kring textens strukturer och deras betydelse och reflektera över textens syften. Eleven kan härleda betydelsen av nya ord och begrepp. Eleven kan under handledning beskriva de centrala språkliga, visuella och textuella dragen i vanliga typer av berättande, beskrivande, instruerande och ställningstagande texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan göra iakttagelser kring textens strukturer och deras betydelse och reflektera över textens syften.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig tillämpa lässtrategier och kognitiva strategier (tankestrategier) som är lämpliga för olika situationer. De övar sig att läsa flytande olika slag av texter, såsom skönlitteratur, faktatexter och medietexter som kombinerar ord och bild. De observerar och utvärderar sin egen läsfärdighet. Eleverna fördjupar sin textanalytiska förmåga genom att laborera med och jämföra många olika slag av texter. De övar sig att förklara, jämföra och reflektera över ord, synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt och olika begrepp. Eleverna lär sig identifiera de typiska språkliga och textuella dragen i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter.

Eleverna tolkar och laborerar med texter genom att använda sig av sin kunskap om språkliga strukturer och klassificerar ord enligt form och innehåll (ordklasser).

Tillsammans läser de och lyssnar till barn- och ungdomslitteratur som de själva är med och väljer. De övar sig att använda även nya begrepp såsom berättare, motiv och tematik när de tolkar skönlitteratur. Eleverna får handledning i att förklara, jämföra och reflektera över innebörden i ord och begrepp. De utvärderar sin egen läsförståelse och vidgar sina kunskaper genom de texter de läser. De söker information i olika källor och skaffar sig nya kunskaper genom att läsa. De använder skolbiblioteket och andra bibliotekstjänster och övar sig i att bedöma texters och källors tillförlitlighet.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av texter, t.ex. skönlitterära berättelser, faktatexter, poesi, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- högläsning med inlevelse
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, underrubrik, bild, sammanfattning, nyckelord, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- informationssökning, källkritik och upphovsrätt
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare, motiv och tematik
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- skillnaden mellan åsikt och fakta
- analysera texter enligt struktur (t.ex. huvudsats, bisats)
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb, pronomen, adverb, preposition, räkneord, möjligtvis också interjektion och konjunktion)
- satsdelar (subjekt, predikat, objekt, predikatsfyllnad)
- bekanta sig med synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt

M7 handleda eleven i att söka information, använda många olika slag av informationskällor och bedöma informationens tillförlitlighet

Lokal precisering:

- Eleven utnyttjar olika medier och textmiljöer.
- Eleven vet var och hur man kan söka information.
- Eleven kan i någon mån bedöma källors tillförlitlighet.
- Eleven kan värdera vilken information som är användbar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att söka information, använda mångsidiga informationskällor och bedöma informationens tillförlitlighet.

Föremål för bedömningen

Färdigheter i informationssökning och källkritik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning plocka ut enskild information ur givna källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda olika textmiljöer som källa och under handledning söka information i dem. Eleven kan under handledning göra iakttagelser om källornas tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda olika källor och söka information i dem. Eleven kan nämna några typiska drag för tillförlitliga källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan på ett mångsidigt sätt använda olika källor.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig tillämpa lässtrategier och kognitiva strategier (tankestrategier) som är lämpliga för olika situationer. De övar sig att läsa flytande olika slag av texter, såsom skönlitteratur, faktatexter och medietexter som kombinerar ord och bild. De observerar och utvärderar sin egen läsfärdighet. Eleverna fördjupar sin textanalytiska förmåga genom att laborera med och jämföra många olika slag av texter. De övar sig att förklara, jämföra och reflektera över ord, synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt och olika begrepp. Eleverna lär sig identifiera de typiska språkliga och textuella dragen i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter.

Eleverna tolkar och laborerar med texter genom att använda sig av sin kunskap om språkliga strukturer och klassificerar ord enligt form och innehåll (ordklasser).

Tillsammans läser de och lyssnar till barn- och ungdomslitteratur som de själva är med och väljer. De övar sig att använda även nya begrepp såsom berättare, motiv och tematik när de tolkar skönlitteratur. Eleverna får handledning i att förklara, jämföra och reflektera över innebörden i ord och begrepp. De utvärderar sin egen läsförståelse och vidgar sina kunskaper genom de texter de läser. De söker information i olika källor och skaffar sig nya kunskaper genom att läsa. De använder skolbiblioteket och andra bibliotekstjänster och övar sig i att bedöma texters och källors tillförlitlighet.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av texter, t.ex. skönlitterära berättelser, faktatexter, poesi, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- högläsning med inlevelse
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, underrubrik, bild, sammanfattning, nyckelord, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- informationssökning, källkritik och upphovsrätt
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare, motiv och tematik
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- skillnaden mellan åsikt och fakta
- analysera texter enligt struktur (t.ex. huvudsats, bisats)
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb, pronomen, adverb, preposition, räkneord, möjligtvis också interjektion och konjunktion)
- satsdelar (subjekt, predikat, objekt, predikatsfyllnad)
- bekanta sig med synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt

M8 sporra eleven att utveckla sin litteraturkunskap och sitt intresse för barn- och ungdomslitteratur, medie- och andra texter samt ge möjlighet till positiva läserfarenheter, släcka kunskapstörst samt möjliggöra läsupplevelser som eleven kan dela med sig av bland annat i multimediala miljöer

Lokal precisering:

- Eleven har breddat sin litteraturkännedom.
- Eleven kan dela med sig av sina läsupplevelser i olika kommunikationsmiljöer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin litteraturkunskap och sitt intresse för barn- och ungdomslitteratur, medie- och andra texter samt lär sig att dela med sig av sina läsupplevelser även i multimediala miljöer.

Föremål för bedömningen

Kunskap om litteratur och texter för barn och unga och förmåga att dela med sig av sina läsupplevelser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning återge intrigen i en enkel fiktiv text. Eleven kan med hjälp av stödfrågor berätta om sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva dragen i fiktiva texter med hjälp av begreppen intrig och person. Eleven kan ytligt beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för fiktiva texter genom att använda begreppen intrig, person, berättare, plats och tid. Eleven kan beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för fiktiva texter med hjälp av ändamålsenliga begrepp. Eleven kan mångsidigt beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser och reflektera över dem.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig tillämpa lässtrategier och kognitiva strategier (tankestrategier) som är lämpliga för olika situationer. De övar sig att läsa flytande olika slag av texter, såsom skönlitteratur, faktatexter och medietexter som kombinerar ord och bild. De observerar och utvärderar sin egen läsfärdighet. Eleverna fördjupar sin textanalytiska förmåga genom att laborera med och jämföra många olika slag av texter. De övar sig att förklara, jämföra och reflektera över ord, synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt och olika begrepp. Eleverna lär sig identifiera de typiska språkliga och textuella dragen i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter.

Eleverna tolkar och laborerar med texter genom att använda sig av sin kunskap om språkliga strukturer och klassificerar ord enligt form och innehåll (ordklasser).

Tillsammans läser de och lyssnar till barn- och ungdomslitteratur som de själva är med och väljer. De övar sig att använda även nya begrepp såsom berättare, motiv och tematik när de tolkar skönlitteratur. Eleverna får handledning i att förklara, jämföra och reflektera över innebörden i ord och begrepp. De utvärderar sin egen läsförståelse och vidgar sina kunskaper genom de texter de läser. De söker information i olika källor och skaffar sig nya kunskaper genom att läsa. De använder skolbiblioteket och andra bibliotekstjänster och övar sig i att bedöma texters och källors tillförlitlighet.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av texter, t.ex. skönlitterära berättelser, faktatexter, poesi, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- högläsning med inlevelse
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, underrubrik, bild, sammanfattning, nyckelord, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse

- informationssökning, källkritik och upphovsrätt
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare, motiv och tematik
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- skillnaden mellan åsikt och fakta
- analysera texter enligt struktur (t.ex. huvudsats, bisats)
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb, pronomen, adverb, preposition, räkneord, möjligtvis också interjektion och konjunktion)
- satsdelar (subjekt, predikat, objekt, predikatsfyllnad)
- bekanta sig med synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt

M10 uppmuntra och handleda eleven att verbalisera sina tankar och att öva sig att producera berättande, beskrivande, instruerande och enkla ställningstagande texter, även i multimediala miljöer

Lokal precisering:

- Eleven kan producera berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter.
- Eleven behärskar styckeindelning och rubriksättning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig producera berättande, beskrivande, instruerande och enkla ställningstagande texter, även i multimediala miljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska textgenrer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av modeller eller stödfrågor producera enkla berättande texter om ett för hen bekant ämne.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning producera berättande, beskrivande, instruerande texter samt använda några uttryckssätt som är typiska för dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan under handledning använda uttryckssätt som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och enkla ställningstagande texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda ändamålsenliga uttryckssätt som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och enkla ställningstagande texter.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar både fiktiva texter och faktatexter multimodalt, utgående från egna upplevelser, tankar och iakttagelser och från andras texter. De reflekterar över skrivandets idé och hur texters syften syns i de språkliga val man gör. Eleverna skriver textade bokstäver för hand och

övar sig att skriva obehindrat digitalt. Eleverna undersöker språkliga drag och textuppbyggnad i olika texter och lär sig att använda rubriker, textstrukturer och styckeindelning i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter som de själva producerar. Medvetenheten om språkets uppbyggnad utvecklas genom övningar i språkanalys av de texter eleverna själva skriver.

Tillsammans undersöker de språkstrukturer och meningsbyggnad: stavningsregler, skiljetecken, ordklasser, böjningsformer, huvudsatser och bisatser. Språkliga element i svenska språket jämförs med andra språk som är bekanta för eleverna.

Eleverna övar sig att producera texter steg för steg från idé till planering, utkast, skrivande, respons, bearbetning, finslipning och publicering. De övar sig i grundläggande rättskrivning och undersöker valet av ordval, uttryck och ordföljd i relation till textens betydelse. De lär sig skilja mellan skriftspråkliga och talspråkliga uttryckssätt och att känna igen huvudsats och bisats och de centrala satsdelarna (subjekt och predikat) i en sats och att använda denna kunskap då de producerar texter.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, tidningsartiklar, föredrag, recensioner, brev, multimodala texter
- skriva flytande för hand och digitalt
- producera texter steg för steg, från idé till planering, utkast, skrivande, respons, bearbetning, finslipning och publicering
- lära sig använda rubriker, skiljetecken och styckeindelning
- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion
- känna igen huvudsats och bisats och använda rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval, ordspråk, repliker
- befästa rättstavningen och lära sig att korrekturläsa sin egen text
- öva sig i konsekvent användning av berättarform och tempus i sin egen textproduktion
- skriva anteckningar, sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor och göra källförteckningar
- nätikett vid publicering av egen text

M12 sporra eleven att lära sig textproduktionsprocesser och förmåga att utvärdera sina egna texter, erbjuda möjligheter att producera text tillsammans, ta emot och ge konstruktiv respons, vägleda eleven att ta hänsyn till textmottagaren och att agera etiskt på nätet med hänsyn till integritetsskydd och följa upphovsrättsliga normer

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina textproduktionsprocesser och sin förmåga att producera text tillsammans, utvärdera sina egna och andras texter och ta emot respons på sina egna texter samt lär sig att agera etiskt på nätet med hänsyn till integritetsskydd och följa upphovsrättsliga normer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska textproduktionsprocessen och att kommunicera på ett etiskt sätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan planera och producera text med hjälp av modeller eller stödfrågor. Eleven kan göra några ytliga iakttagelser om sin egen text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning planera och producera text individuellt och i grupp. Eleven kan under handledning göra iakttagelser om sin egen text. Hen kan ge knapphändig respons på andras texter. Eleven kan mekaniskt använda källor. Eleven kan under handledning följa upphovsrättsliga normer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan under handledning redigera sin text på basis av respons. Eleven kan utvärdera sina egna texter och ge och ta emot respons på texter. Eleven kan under handledning använda källor. Eleven följer upphovsrättsliga normer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redigera struktur och språk i sin text. Eleven kan utvärdera sina egna texter och ta emot respons samt ge konstruktiv respons på andras texter. Eleven kan använda källor på ett ändamålsenligt sätt.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar både fiktiva texter och faktatexter multimodalt, utgående från egna upplevelser, tankar och iakttagelser och från andras texter. De reflekterar över skrivandets idé och hur texters syften syns i de språkliga val man gör. Eleverna skriver textade bokstäver för hand och övar sig att skriva obehindrat digitalt. Eleverna undersöker språkliga drag och textuppbyggnad i olika texter och lär sig att använda rubriker, textstrukturer och styckeindelning i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter som de själva producerar. Medvetenheten om språkets uppbyggnad utvecklas genom övningar i språkanalys av de texter eleverna själva skriver.

Tillsammans undersöker de språkstrukturer och meningsbyggnad: stavningsregler, skiljetecken, ordklasser, böjningsformer, huvudsatser och bisatser. Språkliga element i svenska språket jämförs med andra språk som är bekanta för eleverna.

Eleverna övar sig att producera texter steg för steg från idé till planering, utkast, skrivande, respons, bearbetning, finslipning och publicering. De övar sig i grundläggande rättskrivning och undersöker valet av ordval, uttryck och ordföljd i relation till textens betydelse. De lär sig skilja mellan skriftspråkliga och talspråkliga uttryckssätt och att känna igen huvudsats och bisats och de centrala satsdelarna (subjekt och predikat) i en sats och att använda denna kunskap då de producerar texter.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, tidningsartiklar, föredrag, recensioner, brev, multimodala texter
- skriva flytande för hand och digitalt
- producera texter steg för steg, från idé till planering, utkast, skrivande, respons, bearbetning, finslipning och publicering
- lära sig använda rubriker, skiljetecken och styckeindelning
- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion

- känna igen huvudsats och bisats och använda rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval, ordspråk, repliker
- befästa rättstavningen och lära sig att korrekturläsa sin egen text
- öva sig i konsekvent användning av berättarform och tempus i sin egen textproduktion
- skriva anteckningar, sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor och göra källförteckningar
- nätikett vid publicering av egen text

M14 sporra eleven att vidga sin textvärld och läsa litteratur som är riktad till barn och unga och uppmuntra eleven att läsa och reflektera kring sina läsupplevelser samt att aktivt använda sig av bibliotek

Lokal precisering:

- Eleven kan hitta och läsa litteratur som är riktad till barn och unga.
- Eleven har läst de böcker som man har kommit överrens om.
- Eleven kan reflektera kring sina läsupplevelser.
- Eleven kan använda sig av bibliotekstjänster.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidgar sin textvärld och läser litteratur som är riktad till barn och unga samt lär sig att använda bibliotek.

Föremål för bedömningen

Litteraturkunskap och en vidgad textvärld

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven har läst något kort skönlitterärt verk och faktabok som är lämplig för hens ålder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven har läst en del av de skönlitterära eller facklitterära verk man kommit överens om. Eleven håller sig till välbekanta textgenrer. Eleven kan använda bibliotekstjänster under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven har läst de skönlitterära och facklitterära verk man kommit överens om. Eleven kan välja olika texter att läsa som är lämpliga för hens ålder. Eleven kan använda bibliotekstjänster självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan välja texter att läsa som är nya för hen. Eleven kan använda bibliotekstjänster mångsidigt.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Inom detta delområde arbetar eleverna med det talade och skrivna språket och dess strukturer, med kulturell mångfald samt med litteratur och kultur. De undersöker språkets variation enligt situation och textinnehåll och funderar över olika betydelser i ord, texter och talesätt. De

undersöker relationer mellan texter i multimodala sammanhang. Därtill bekantar sig eleverna med övriga språk och kulturer i Finland och med de nordiska grannspråken och nordisk kultur. De möter moderna kulturformer som berör barnens värld. Det lokala kultur- och medieutbudet, till exempel bibliotek, film, teater och museer utnyttjas i undervisningen. Eleverna reflekterar över olika mediekulturella uttryck och diskuterar mediernas roll i sin vardag. De medverkar i skolans kulturevenemang och i planeringen av dessa. Eleverna uppmuntras till att aktivt och mångsidigt använda bibliotekstjänster, hitta intressant läsning och att läsa och skriva på fritiden. Inom litteraturundervisningen läser eleverna finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barn- och ungdomslitteratur inom olika genrer och de diskuterar och bearbetar teman och frågor som litteraturläsningen väcker.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med olika dialekter och övriga språk i Finland
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barn- och ungdomslitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- planera och medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- undersöka relationer i multimodala sammanhang (hur text hänger ihop med bilder, faktarutor, ljud, animationer)
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven i förmågan att uttrycka sin åsikt och delta konstruktivt i olika kommunikationssituationer

Lokal precisering:

- Eleven tar andra i beaktande samt fungerar konstruktivt i olika interaktiva situationer och kommunikationsmiljöer.
- Eleven uttrycker sina egna idéer och åsikter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker sin förmåga att agera i olika kommunikationssituationer och stärker sin förmåga att uttrycka sin åsikt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan agera i bekanta och informella kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan agera i bekanta och informella kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera i vardagliga kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina tankar och åsikter samt ge några motiveringar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan agera konstruktivt i många olika kommunikationssituationer. Eleven kan uttrycka sina åsikter och motivera dem på ett för situationen lämpligt sätt.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera
- uttrycka och motivera sina åsikter (t.ex. debattartiklar)
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M2 handleda eleven att i sin kommunikation lägga märke till de egna språkvalens betydelse och ta hänsyn till mottagarens behov vid kommunikation i grupp

Lokal precisering:

- Eleven tar ansvar för grupparbeten och den gemensamma processen.
- Eleven tar hänsyn till mottagarens behov i sin kommunikation.
- Eleven uppmärksammar de egna språkvalens betydelse vid kommunikation i grupp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig iaktta hur egna språkliga och kommunikativa val inverkar i gruppkommunikationssituationer och ta hänsyn till andra gruppmedlemmar.

Föremål för bedömningen

Förmåga till gruppkommunikation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och delta i diskussioner på ett sakligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda olika språkliga uttryckssätt när hen deltar i gruppdiskussioner. Eleven kan i någon mån anpassa sin kommunikation på ett för situationen lämpligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan, förutom att dra nytta av sina språkliga uttryckssätt, även använda sin röst, rikta sitt budskap och använda sin förmåga att ta kontakt i olika kommunikationssituationer i grupp. Eleven kan anpassa sin kommunikation enligt situationen och ta hänsyn till de andra deltagarna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan anpassa sina språkliga och kommunikativa uttryckssätt på ett för situationen ändamålsenligt sätt. Eleven kan agera konstruktivt i grupp och ta hänsyn till andras åsikter i diskussioner.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera
- uttrycka och motivera sina åsikter (t.ex. debattartiklar)
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M3 handleda eleven att använda sin kreativitet och uttrycka sig mångsidigt i olika kommunikationssituationer och framträdanden, även genom drama

Lokal precisering:

- Eleven använder sin kreativitet och uttrycker sig mångsidigt i olika kommunikationssituationer.
- Eleven deltar i och uttrycker sig genom drama.
- Eleven kan hålla en kort förberedd presentation eller ett diskussionsinlägg.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig mångsidigt och kreativt i kommunikationssituationer och framträdanden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att framträda

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan hålla ett kort förberett anförande. Eleven kan uttrycka sig verbalt och icke-verbalt när hen framträder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan hålla ett kort förberett anförande kring ett för hen bekant ämne. Eleven uttrycker sig i någon mån både verbalt och icke-verbalt när hen framträder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan hålla ett kort förberett anförande. Eleven kan uttrycka sig verbalt och icke-verbalt när hen framträder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan hålla ett förberett anförande. Eleven kan på ett mångsidigt sätt uttrycka sig verbalt och icke-verbalt när hen framträder.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera
- uttrycka och motivera sina åsikter (t.ex. debattartiklar)
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama

- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M4 sporra eleven att på ett positivt sätt stärka de egna kommunikativa färdigheterna samt viljan och förmågan att delta i olika typer av kommunikationssituationer, även multimediala

Lokal precisering:

- Eleven kan ta emot och ge respons på sin egen och andras kommunikation.
- Eleven kan delta i olika typer av kommunikationssituationer, även multimediala.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig iaktta sin egen kommunikation och identifiera sina styrkor och utvecklingsområden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan identifiera någon av sina kommunikativa styrkor eller utvecklingsområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva sitt sätt att kommunicera och identifiera några styrkor eller utvecklingsområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva styrkor och utvecklingsområden i sin egen kommunikation. Eleven kan ta emot och ge knapphändig respons.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan utvärdera egna kommunikationsfärdigheter. Eleven kan ta till sig och dra nytta av respons samt ge mångsidig respons.

I1 Att kommunicera

I årskurs 3-6 övar sig eleverna i att i olika kommunikationssituationer dela med sig av sina tankar, erfarenheter och åsikter och övar sig att ta och ge konstruktiv respons som kommunikatörer i olika kommunikationsmiljöer. Eleverna observerar sitt eget sätt att kommunicera och tränar sig till exempel i att visa respekt, kommunicera målinriktat, uttrycka sina egna åsikter och motivera dessa samtidigt som de lyssnar till andra. De övar sig i att fungera i olika slag av kommunikations- och rollsituationer och att använda sig av retoriska verktyg och drama som kommunikationsverktyg då man behandlar litteratur och aktuella teman. Eleverna får möjlighet att medverka i kulturproduktioner i skolan och i planeringen av dessa.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera

- uttrycka och motivera sina åsikter (t.ex. debattartiklar)
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M6 stödja eleven i att utveckla sin färdighet att analysera, tolka och utvärdera texter av många olika slag, bredda elevens ord- och begreppsförråd samt stödja tänkandet

Lokal precisering:

- Eleven känner igen vissa typiska språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter.
- Eleven kan använda textanalys för att utveckla sitt ord- och begreppsförråd.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin färdighet att redogöra för, utvärdera och tolka texter av många olika slag och breddar sitt ord- och begreppsförråd.

Föremål för bedömningen

Förmåga att redogöra för och förstå text

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av stödfrågor återge något av innehållet i en text. Eleven kan identifiera ord och begrepp som är nya för hen i texter. Eleven kan under handledning identifiera några typiska drag för enkla textgenrer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan urskilja textens huvuddrag och under handledning nämna något syfte med texten. Eleven kan under handledning härleda betydelsen av nya ord och begrepp. Eleven kan under handledning göra iakttagelser kring några språkliga och visuella särdrag för berättande, beskrivande, instruerande och enkla ställningstagande texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan under handledning göra iakttagelser kring textens strukturer och deras betydelse och reflektera över textens syften. Eleven kan härleda betydelsen av nya ord och begrepp. Eleven kan under handledning beskriva de centrala språkliga, visuella och textuella dragen i vanliga typer av berättande, beskrivande, instruerande och ställningstagande texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan göra iakttagelser kring textens strukturer och deras betydelse och reflektera över textens syften.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig tillämpa lässtrategier och kognitiva strategier (tankestrategier) som är lämpliga för olika situationer. De övar sig att läsa flytande olika slag av texter, såsom skönlitteratur, faktatexter och medietexter som kombinerar ord och bild. De observerar och utvärderar sin egen läsfärdighet. Eleverna fördjupar sin textanalytiska förmåga genom att laborera med och jämföra många olika slag av texter. De övar sig att förklara, jämföra och reflektera över ord, synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt och olika begrepp. Eleverna lär sig identifiera de typiska språkliga och textuella dragen i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter.

Eleverna tolkar och laborerar med texter genom att använda sig av sin kunskap om språkliga strukturer och klassificerar ord enligt form och innehåll (ordklasser).

Tillsammans läser de och lyssnar till barn- och ungdomslitteratur som de själva är med och väljer. De övar sig att använda även nya begrepp såsom berättare, motiv och tematik när de tolkar skönlitteratur. Eleverna får handledning i att förklara, jämföra och reflektera över innebörden i ord och begrepp. De utvärderar sin egen läsförståelse och vidgar sina kunskaper genom de texter de läser. De söker information i olika källor och skaffar sig nya kunskaper genom att läsa. De använder skolbiblioteket och andra bibliotekstjänster och övar sig i att bedöma texters och källors tillförlitlighet.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av texter, t.ex. skönlitterära berättelser, faktatexter, poesi, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- högläsning med inlevelse

- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, underrubrik, bild, sammanfattning, nyckelord, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- informationssökning, källkritik och upphovsrätt
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare, motiv och tematik
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- skillnaden mellan åsikt och fakta
- analysera texter enligt struktur (t.ex. huvudsats, bisats)
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb, pronomen, adverb, preposition, räkneord, möjligtvis också interjektion och konjunktion)
- satsdelar (subjekt, predikat, objekt, predikatsfyllnad)
- bekanta sig med synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt

M7 handleda eleven i att söka information, använda många olika slag av informationskällor och bedöma informationens tillförlitlighet

Lokal precisering:

- Eleven utnyttjar olika medier och textmiljöer.
- Eleven vet var och hur man kan söka information.
- Eleven kan i någon mån bedöma källors tillförlitlighet.
- Eleven kan värdera vilken information som är användbar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att söka information, använda mångsidiga informationskällor och bedöma informationens tillförlitlighet.

Föremål för bedömningen

Färdigheter i informationssökning och källkritik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning plocka ut enskild information ur givna källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda olika textmiljöer som källa och under handledning söka information i dem. Eleven kan under handledning göra iakttagelser om källornas tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda olika källor och söka information i dem. Eleven kan nämna några typiska drag för tillförlitliga källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan på ett mångsidigt sätt använda olika källor.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig tillämpa lässtrategier och kognitiva strategier (tankestrategier) som är lämpliga för olika situationer. De övar sig att läsa flytande olika slag av texter, såsom skönlitteratur, faktatexter och medietexter som kombinerar ord och bild. De observerar och utvärderar sin egen läsfärdighet. Eleverna fördjupar sin textanalytiska förmåga genom att laborera med och jämföra många olika

slag av texter. De övar sig att förklara, jämföra och reflektera över ord, synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt och olika begrepp. Eleverna lär sig identifiera de typiska språkliga och textuella dragen i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter.

Eleverna tolkar och laborerar med texter genom att använda sig av sin kunskap om språkliga strukturer och klassificerar ord enligt form och innehåll (ordklasser).

Tillsammans läser de och lyssnar till barn- och ungdomslitteratur som de själva är med och väljer. De övar sig att använda även nya begrepp såsom berättare, motiv och tematik när de tolkar skönlitteratur. Eleverna får handledning i att förklara, jämföra och reflektera över innebörden i ord och begrepp. De utvärderar sin egen läsförståelse och vidgar sina kunskaper genom de texter de läser. De söker information i olika källor och skaffar sig nya kunskaper genom att läsa. De använder skolbiblioteket och andra bibliotekstjänster och övar sig i att bedöma texters och källors tillförlitlighet.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av texter, t.ex. skönlitterära berättelser, faktatexter, poesi, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- högläsning med inlevelse
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, underrubrik, bild, sammanfattning, nyckelord, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- informationssökning, källkritik och upphovsrätt
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare, motiv och tematik
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- skillnaden mellan åsikt och fakta
- analysera texter enligt struktur (t.ex. huvudsats, bisats)
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb, pronomen, adverb, preposition, räkneord, möjligtvis också interjektion och konjunktion)
- satsdelar (subjekt, predikat, objekt, predikatsfyllnad)
- bekanta sig med synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt

M8 sporra eleven att utveckla sin litteraturkunskap och sitt intresse för barn- och ungdomslitteratur, medie- och andra texter samt ge möjlighet till positiva läserfarenheter, släcka kunskapstörst samt möjliggöra läsupplevelser som eleven kan dela med sig av bland annat i multimediala miljöer

Lokal precisering:

- Eleven har breddat sin litteraturkännedom.
- Eleven kan dela med sig av sina läsupplevelser i olika kommunikationsmiljöer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin litteraturkunskap och sitt intresse för barn- och ungdomslitteratur, medie- och andra texter samt lär sig att dela med sig av sina läsupplevelser även i multimediala miljöer.

Föremål för bedömningen

Kunskap om litteratur och texter för barn och unga och förmåga att dela med sig av sina läsupplevelser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning återge intrigen i en enkel fiktiv text. Eleven kan med hjälp av stödfrågor berätta om sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva dragen i fiktiva texter med hjälp av begreppen intrig och person. Eleven kan ytligt beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för fiktiva texter genom att använda begreppen intrig, person, berättare, plats och tid. Eleven kan beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för fiktiva texter med hjälp av ändamålsenliga begrepp. Eleven kan mångsidigt beskriva sina läs-, lyssnar- och tittarupplevelser och reflektera över dem.

I2 Att tolka texter

Eleverna lär sig tillämpa lässtrategier och kognitiva strategier (tankestrategier) som är lämpliga för olika situationer. De övar sig att läsa flytande olika slag av texter, såsom skönlitteratur, faktatexter och medietexter som kombinerar ord och bild. De observerar och utvärderar sin egen läsfärdighet. Eleverna fördjupar sin textanalytiska förmåga genom att laborera med och jämföra många olika slag av texter. De övar sig att förklara, jämföra och reflektera över ord, synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt och olika begrepp. Eleverna lär sig identifiera de typiska språkliga och textuella dragen i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter.

Eleverna tolkar och laborerar med texter genom att använda sig av sin kunskap om språkliga strukturer och klassificerar ord enligt form och innehåll (ordklasser).

Tillsammans läser de och lyssnar till barn- och ungdomslitteratur som de själva är med och väljer. De övar sig att använda även nya begrepp såsom berättare, motiv och tematik när de tolkar skönlitteratur. Eleverna får handledning i att förklara, jämföra och reflektera över innebörden i ord och begrepp. De utvärderar sin egen läsförståelse och vidgar sina kunskaper genom de texter de läser. De söker information i olika källor och skaffar sig nya kunskaper genom att läsa. De använder skolbiblioteket och andra bibliotekstjänster och övar sig i att bedöma texters och källors tillförlitlighet.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av texter, t.ex. skönlitterära berättelser, faktatexter, poesi, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- högläsning med inlevelse
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, underrubrik, bild, sammanfattning, nyckelord, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- informationssökning, källkritik och upphovsrätt
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare, motiv och tematik
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- skillnaden mellan åsikt och fakta
- analysera texter enligt struktur (t.ex. huvudsats, bisats)

- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb, pronomen, adverb, preposition, räkneord, möjligtvis också interjektion och konjunktion)
- satsdelar (subjekt, predikat, objekt, predikatsfyllnad)
- bekanta sig med synonymer, metaforer, ordspråk och talesätt

M10 uppmuntra och handleda eleven att verbalisera sina tankar och att öva sig att producera berättande, beskrivande, instruerande och enkla ställningstagande texter, även i multimediala miljöer

Lokal precisering:

- Eleven kan producera berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter.
- Eleven behärskar styckeindelning och rubriksättning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig producera berättande, beskrivande, instruerande och enkla ställningstagande texter, även i multimediala miljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska textgenrer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av modeller eller stödfrågor producera enkla berättande texter om ett för hen bekant ämne.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning producera berättande, beskrivande, instruerande texter samt använda några uttryckssätt som är typiska för dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan under handledning använda uttryckssätt som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och enkla ställningstagande texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda ändamålsenliga uttryckssätt som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och enkla ställningstagande texter.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar både fiktiva texter och faktatexter multimodalt, utgående från egna upplevelser, tankar och iakttagelser och från andras texter. De reflekterar över skrivandets idé och hur texters syften syns i de språkliga val man gör. Eleverna skriver textade bokstäver för hand och övar sig att skriva obehindrat digitalt. Eleverna undersöker språkliga drag och textuppbyggnad i olika texter och lär sig att använda rubriker, textstrukturer och styckeindelning i berättande, beskrivande, instruerande och argumenterande texter som de själva producerar. Medvetenheten om språkets uppbyggnad utvecklas genom övningar i språkanalys av de texter eleverna själva skriver.

Tillsammans undersöker de språkstrukturer och meningsbyggnad: stavningsregler, skiljetecken, ordklasser, böjningsformer, huvudsatser och bisatser. Språkliga element i svenska språket jämförs med andra språk som är bekanta för eleverna.

Eleverna övar sig att producera texter steg för steg från idé till planering, utkast, skrivande, respons, bearbetning, finslipning och publicering. De övar sig i grundläggande rättskrivning och undersöker valet av ordval, uttryck och ordföljd i relation till textens betydelse. De lär sig skilja mellan skriftspråkliga och talspråkliga uttryckssätt och att känna igen huvudsats och bisats och de centrala satsdelarna (subjekt och predikat) i en sats och att använda denna kunskap då de producerar texter.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter, bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, tidningsartiklar, föredrag, recensioner, brev, multimodala texter
- skriva flytande för hand och digitalt
- producera texter steg för steg, från idé till planering, utkast, skrivande, respons, bearbetning, finslipning och publicering
- lära sig använda rubriker, skiljetecken och styckeindelning
- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion
- känna igen huvudsats och bisats och använda rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval, ordspråk, repliker
- befästa rättstavningen och lära sig att korrekturläsa sin egen text
- konsekvent användning av berättarform och tempus i sin egen textproduktion
- skriva anteckningar, sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor och göra källförteckningar
- nätikett vid publicering av egen text

M13 handleda eleven att stärka sin språkliga medvetenhet, väcka elevens intresse för att undersöka och observera språket och dess olika varianter samt ge eleven möjligheter att använda begrepp som beskriver språket och språkliga strukturer och hjälpa eleven att förstå betydelsen av språkliga val

Lokal precisering:

- Eleven kan göra iakktagelser om språkliga drag i texter samt är språkligt medveten.
- Eleven känner till olika dialekter av det svenska språket.
- Eleven behärskar begrepp som beskriver språket och språkliga strukturer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka sin språkliga medvetenhet, undersöka och observera språket och dess olika varianter samt använda begrepp som beskriver språket och språkliga strukturer samt lär sig förstå betydelsen av språkliga val.

Föremål för bedömningen

Utveckla förmågan att observera språk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra slumpmässiga iakttagelser om några språkliga situationer. Eleven kan nämna några drag och strukturer i språk och text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra iakttagelser om olika språkliga situationer. Eleven kan nämna flera drag och strukturer i språk och text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra iakttagelser kring följderna av språkliga val i olika situationer. Eleven kan med hjälp av lämpliga begrepp beskriva drag och strukturer i språk och text som producerats i olika situationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan mångsidigt reflektera kring följderna av språkliga val i förhållande till situationen och syftet med den. Eleven kan med hjälp av lämpliga begrepp mångsidigt beskriva språkliga och textuella drag och strukturer som producerats i olika situationer.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Inom detta delområde arbetar eleverna med det talade och skrivna språket och dess strukturer, med kulturell mångfald samt med litteratur och kultur. De undersöker språkets variation enligt situation och textinnehåll och funderar över olika betydelser i ord, texter och talesätt. De undersöker relationer mellan texter i multimodala sammanhang. Därtill bekantar sig eleverna med övriga språk och kulturer i Finland och med de nordiska grannspråken och nordisk kultur. De möter moderna kulturformer som berör barnens värld. Det lokala kultur- och medieutbudet, till exempel bibliotek, film, teater och museer utnyttjas i undervisningen. Eleverna reflekterar över olika mediekulturella uttryck och diskuterar mediernas roll i sin vardag. De medverkar i skolans kulturevenemang och i planeringen av dessa. Eleverna uppmuntras till att aktivt och mångsidigt använda bibliotekstjänster, hitta intressant läsning och att läsa och skriva på fritiden. Inom litteraturundervisningen läser eleverna finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barn- och ungdomslitteratur inom olika genrer och de diskuterar och bearbetar teman och frågor som litteraturläsningen väcker.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med olika dialekter och övriga språk i Finland
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barn- och ungdomslitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- planera och medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- undersöka relationer i multimodala sammanhang (hur text hänger ihop med bilder, faktarutor, ljud, animationer)
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

M14 sporra eleven att vidga sin textvärld och läsa litteratur som är riktad till barn och unga och uppmuntra eleven att läsa och reflektera kring sina läsupplevelser samt att aktivt använda sig av bibliotek

Lokal precisering:

- Eleven kan hitta och läsa litteratur som är riktad till barn och unga.
- Eleven har läst de böcker som man har kommit överens om.
- Eleven kan reflektera kring sina läsupplevelser.
- Eleven kan använda sig av bibliotekstjänster.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidgar sin textvärld och läser litteratur som är riktad till barn och unga samt lär sig att använda bibliotek.

Föremål för bedömningen

Litteraturkunskap och en vidgad textvärld

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven har läst något kort skönlitterärt verk och faktabok som är lämplig för hens ålder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven har läst en del av de skönlitterära eller facklitterära verk man kommit överens om. Eleven håller sig till välbekanta textgenrer. Eleven kan använda bibliotekstjänster under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven har läst de skönlitterära och facklitterära verk man kommit överens om. Eleven kan välja olika texter att läsa som är lämpliga för hens ålder. Eleven kan använda bibliotekstjänster självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan välja texter att läsa som är nya för hen. Eleven kan använda bibliotekstjänster mångsidigt.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Inom detta delområde arbetar eleverna med det talade och skrivna språket och dess strukturer, med kulturell mångfald samt med litteratur och kultur. De undersöker språkets variation enligt situation och textinnehåll och funderar över olika betydelser i ord, texter och talesätt. De undersöker relationer mellan texter i multimodala sammanhang. Därtill bekantar sig eleverna med övriga språk och kulturer i Finland och med de nordiska grannspråken och nordisk kultur. De möter moderna kulturformer som berör barnens värld. Det lokala kultur- och medieutbudet, till exempel bibliotek, film, teater och museer utnyttjas i undervisningen. Eleverna reflekterar över olika mediekulturella uttryck och diskuterar mediernas roll i sin vardag. De medverkar i skolans kulturevenemang och i planeringen av dessa. Eleverna uppmuntras till att aktivt och mångsidigt använda bibliotekstjänster, hitta intressant läsning och att läsa och skriva på fritiden. Inom litteraturundervisningen läser eleverna finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barn- och ungdomslitteratur inom olika genrer och de diskuterar och bearbetar teman och frågor som litteraturläsningen väcker.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med olika dialekter och övriga språk i Finland
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barn- och ungdomslitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- planera och medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- undersöka relationer i multimodala sammanhang (hur text hänger ihop med bilder, faktarutor, ljud, animationer)
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

Svenska som andraspråk och litteratur

Lärokursens särskilda uppdrag

Enligt förordningen om timfördelning kan invandrare i stället för att följa lärokursen i modersmål och litteratur, som bestäms av skolans undervisningsspråk, helt eller delvis undervisas i svenska eller finska enligt en lärokurs som är speciellt inriktad för invandrare[240]. Syftet med denna lärokurs är att stödja barnens och de ungas utveckling till fullvärdiga medlemmar i språkgemenskapen och ge dem språkliga förutsättningar för fortsatta studier. Undervisningen eftersträvar att utveckla elevernas multilitteracitet för att de ska kunna söka information och förstå, producera, bedöma och analysera olika slags talade och skrivna texter på svenska i daglig kommunikation, i skolarbetet och i samhället. Undervisningen ska stödja utvecklingen av de olika delområdena av språkkunskaperna samt språk som används inom olika kunskapsområden.

Det särskilda uppdraget i lärokursen svenska som andraspråk och litteratur är att stödja utvecklingen av flerspråkighet hos eleverna samt väcka intresse och erbjuda redskap för att utveckla språkkunskaperna under hela livet. Undervisningen i svenska som andraspråk ska i samarbete med hemmen, undervisningen i det egna modersmålet och de övriga läroämnena hjälpa eleverna att bygga upp en språklig och kulturell identitet i ett mångkulturellt och -medialt samhälle.

Kunskaper i svenska stödjer integreringen i det finländska samhället. Utgångspunkten för lärokursen svenska som andraspråk och litteratur är att utnyttja sådana textgenrer och språksituationer som är relevanta och viktiga för att eleven ska kunna undersöka och analysera språkets former, betydelser och användning. Språkkunskapen ska utvecklas inom alla delområden: hörförståelse, tal, läsförståelse och skrivande. Förmågan att förstå och förmågan att producera ska utvecklas samtidigt. Elevernas språkkunskaper ska utvidgas från konkret vardagsspråk till ett språk som lämpar sig för abstrakt tänkande. Eleverna ska få färdigheter att ge språkligt uttryck åt iakttagelser och företeelser och sina personliga tankar, känslor och åsikter på ett för situationen lämpligt sätt. I undervisningen ska de språk som eleverna behärskar värdesättas och utnyttjas.

En elevs behov av lärokursen svenska som andraspråk och litteratur fastställs gemensamt av de lärare som undervisar eleven. Elevens vårdnadshavare fattar beslut om valet av lärokurs[241]. Eftersom undervisningen ska ordnas enligt elevernas ålder och förutsättningar[242] är det viktigt att valet av lärokurs gör det möjligt för eleven att få undervisning enligt den mest lämpliga lärokursen. En elev kan studera enligt lärokursen svenska som andraspråk och litteratur om

240 *Statsrådets förordning (422/2012)*
241 *Lag om grundläggande utbildning 628/1998, 30 §*
242 *Lag om grundläggande utbildning 628/1998, 3 §*

elevens modersmål inte är svenska, finska eller samiska eller eleven i övrigt har en flerspråkig bakgrund. Då behovet av lärokursen kartläggs ska också följande eventualiteter tas i betraktande

- *elevens baskunskaper i svenska är bristfälliga inom ett eller flera delområden av språkkunskaperna och räcker inte ännu till för att eleven ska kunna delta i den dagliga interaktionen och det dagliga skolarbetet som en jämlik medlem i skolgemenskapen, eller*
- *elevens kunskaper i svenska räcker inte ännu till för studier enligt lärokursen svenska och litteratur.*

En elev som studerar enligt lärokursen svenska som andraspråk och litteratur får undervisning i svenska som andraspråk antingen helt eller delvis i stället för undervisning i svenska och litteratur. Undervisningen läggs upp utgående från elevens behov att lära sig och det skede av språkutvecklingen eleven befinner sig i. Om lärokursen svenska som andraspråk och litteratur valts för en elev ska elevens utveckling och prestationer bedömas enligt målen och kriterierna för lärokursen svenska som andraspråk och litteratur oberoende av i vilken undervisningsgrupp undervisningen ordnas. Det är viktigt att eleven tar del av samma texter och textgenrer som de övriga eleverna i samma årskurs. Om en elev flyttat till Finland mitt i den grundläggande utbildningen är det viktigt att ta hänsyn till elevens språkkunskaper och tidigare kunskaper och färdigheter då målsättningarna och innehållet i undervisningen fastställs. Vid behov görs en plan för elevens lärande. Olika lärmiljöer som stödjer mångsidig utveckling av språkkunskaperna ska målinriktat användas i undervisningen, både i skolan och utanför skolan. Det är möjligt att övergå till att läsa svenska enligt lärokursen svenska och litteratur, om eleven har tillräckliga förutsättningar för att lära sig svenska enligt målsättningarna för den lärokursen.

Lärokursens uppdrag i årskurs 3-6

I årskurserna 3–6 *är det särskilda målet att stödja utvecklingen av elevernas svenska språk samt att värna om att elevernas läs- och skrivfärdigheter vidareutvecklas och blir mångsidigare. Undervisningen ska beakta elevernas språkfärdigheter och styrkor. Då eleverna tolkar och producerar texter handleds de samtidigt i att observera språkliga drag och litterära medel. Repertoaren vidgas gradvis till längre texter och eleverna lär sig olika sätt att dela med sig av sina läsupplevelser.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 3–6

Målet är en språkligt stimulerande och social lärmiljö, där elevernas åsikter värdesätts och där det finns möjlighet att undersöka och producera texter individuellt och gemensamt, också med hjälp av kommunikationsteknik. Varierande texter och böcker som eleverna själva valt och som intresserar dem ska användas i undervisningen. Elevernas läsupplevelser ska breddas. Lärmiljön i modersmål ska även innefatta kultur- och medieutbudet utanför skolan. Arbetssätten ska väljas så att eleverna har möjlighet att arbeta tillsammans och dela med sig av erfarenheter och så att de olika innehållsområdena integreras naturligt med varandra. Undervisningen ska integreras med hjälp av process- och projektarbete. De kommunikativa färdigheterna och färdigheterna i drama fördjupas både med hjälp av övningar i kommunikation och drama och genom att framträda för andra. Drama och litteraturundervisning ska integreras i undervisningen i andra läroämnen.

Handledning, differentiering och stöd i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 3–6

Målet är att stödja elevens språkliga utveckling, utveckla flytande läs- och skrivfärdigheter samt fördjupa läsfärdigheten och läsförståelsen. Eleven ska stödjas att utvidga sitt ordförråd, tillägna sig begrepp, klä sina tankar i ord och utveckla sina kommunikativa färdigheter. Varje elev ska uppmuntras att läsa litteratur och andra texter i enlighet med sin färdighetsnivå och handledas att tillämpa läsförståelsestrategier, utveckla lämpliga studiestrategier och identifiera sina styrkor. Eleven ska ges både modeller och gemensamt och individuellt stöd för att utveckla

rättstavningsförmågan samt förmågan att producera och bygga upp texter. Också språkligt begåvade elever ska utmanas att läsa och att ställa upp mål och hitta arbetssätt som lämpar sig för dem. Texterna och arbetssätten väljs med syfte att uppnå jämlikhet bland eleverna och jämställdhet mellan könen.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 3–6

Bedömningen och responsen som baserar sig på den ska vara mångsidig, konkret och utveckla förmågan att lära sig. Bedömningen ska bli en naturlig del av lärprocessen. Den ska grunda sig på en mångsidig dokumentation av hur elevens språkliga färdigheter och förmåga att producera och tolka texter utvecklats och på elevens kunskaper om språket, litteraturen och annan kultur.

Eleven ska öva sig att utvärdera egna och andras arbete, uttryckssätt och alster. Mångsidig, analytisk bedömning som stödjer lärandet hjälper eleven att bli medveten om sina kunskaper, färdigheter och arbetsprocesser och ger eleven verktyg att utveckla dem. För att främja lärandet ska man i lärokurserna i modersmål och litteratur fokusera på grundläggande färdigheter inom de olika målområdena och de arbetsprocesser och lärstrategier som de bygger på.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i lärokurserna i modersmål och litteratur genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i modersmål och litteratur. Eleven har uppnått målen i lärokursen i modersmål och litteratur för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i modersmål och litteratur och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i läsårsbedömningen i lärokursen i modersmål och litteratur och i vitsordet som ska bildas. I beskrivningarna av kunskapskraven omfattar beskrivningen av de högre vitsorden även kunnandet för de lägre vitsorden.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att stärka sin uttrycksförmåga och förmåga att uttrycka sina åsikter samt lära eleven att agera konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i vardagen

Lokal precisering:

- Eleven tar andra i beaktande samt fungerar konstruktivt i olika interaktiva situationer och kommunikationsmiljöer.
- Eleven uttrycker sina egna idéer och åsikter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka sin uttrycksförmåga och förmåga att uttrycka sina åsikter samt lära eleven att agera konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i vardagen.

Föremål för bedömningen

Kommunikativa färdigheter och uttrycksförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i kommunikationssituationer oftast genom att lyssna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger uttryck för sina åsikter genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i olika kommunikationssituationer. Eleven uttrycker sina tankar och åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar genom att ta initiativ i olika kommunikationssituationer, uttrycker sina åsikter och motiverar dem.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M2 motivera eleven att stärka förmågan att kommunicera öga mot öga samt färdigheterna att lyssna på och förstå lärarens kommunikation och annan muntlig kommunikation

Lokal precisering:

- Eleven tar hänsyn till mottagarens behov i sin kommunikation.
- Eleven uppmärksammar de egna språkvalens betydelse vid kommunikation.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka förmågan att kommunicera öga mot öga samt färdigheterna att lyssna på och förstå lärarens kommunikation och annan muntlig kommunikation.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera i kommunikationssituationer och förstå muntliga texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan delta i en kommunikationssituation genom att lyssna och förstår tydligt visualiserat tal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan själv agera muntligt i en kommunikationssituation. Eleven förstår varierande lärarens kommunikation och andra muntliga texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan på ett ändamålsenligt sätt delta i en kommunikationssituation öga mot öga. Eleven förstår det merparten av lärarens kommunikation och annat som hen hör.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan på ett konstruktivt sätt delta i en kommunikationssituation öga mot öga. Eleven kan urskilja det viktigaste i lärarens kommunikation och annat som hen hör.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M3 handleda eleven att uttrycka sig mångsidigt både verbalt och icke-verbalt, att utnyttja sin kreativitet och att ta hänsyn till andra

Lokal precisering:

- Eleven använder sin kreativitet och uttrycker sig mångsidigt i olika kommunikationssituationer.
- Eleven deltar i och uttrycker sig genom drama.
- Eleven kan hålla en kort förberedd presentation.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig mångsidigt både verbalt och icke-verbalt, att utnyttja sin kreativitet och att ta hänsyn till andra.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda olika uttryckssätt i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan uttrycka sig verbalt i olika vardagliga situationer. Eleven kan komplettera sin verbala kommunikation icke-verbalt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan delta i en diskussion kring ett ämne som står hen nära. Eleven kan uttrycka sig förståeligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda olika verbala uttryckssätt och ta hänsyn till sin samtalspart. Eleven kan hålla ett förberett anförande om ett för hen bekant ämne.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan uttrycka sig på ett ändamålsenligt sätt genom att använda olika verbala uttryckssätt. Eleven kan hålla ett förberett och till innehållet mångsidigt anförande.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M4 handleda eleven att utveckla en flytande läsförmåga samt att använda kunskap om textgenrer i textanalys och i bedömningen av informationens tillförlitlighet, både på egen hand och tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven har lärt sig läsa och kan reflektera över sin egen läsförmåga.
- Eleven kan läsa olika texter.
- Eleven kan att dela sina läsupplevelser med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla en flytande läsförmåga samt att använda kunskap om textgenrer i textanalys och i bedömningen av informationens tillförlitlighet, både på egen hand och tillsammans med andra.

Föremål för bedömningen

Förmåga att läsa flytande samt förmåga att använda kunskaper om textgenrer i tolkningen av texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar på att läsa flytande. Eleven kan identifiera de mest centrala textgenrerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser texter till största del flytande. Eleven kan identifiera en berättelse, facktext och en värderande text. Eleven övar på att använda sin kunskap om genretypiska drag i tolkningen av texter och när hen bedömer tillförlitligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven läser olika textgenrer flytande. Eleven kan använda kunskap om genretypiska drag i tolkningen av texter och när hen bedömer tillförlitligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven läser mångsidigt olika textgenrer. Eleven redogör för texter utgående från innehåll, struktur och språkliga drag samt bedömer tillförlitligheten i texten.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor

- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- träna på att söka information från olika källor, både tryckta och digitala
- träna på att tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- bekanta sig med synonymer och ordspråk

M5 uppmuntra eleven att utveckla sin förmåga att tolka skrivna och talade texter genom att utnyttja lässtrategier ändamålsenligt i olika situationer

Lokal precisering:

Eleven deltar i olika situationer där språk används.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin förmåga att tolka skrivna och talade texter genom att utnyttja lässtrategier ändamålsenligt i olika situationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan läsa och förstå enkla och språkligt sett konkreta talade och skrivna texter. Eleven kan endast i liten grad utnyttja läs- och läsförståelsestrategier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan till största del förstå talade och skrivna texter och kan uppfatta texten som helhet. Eleven övar på olika läs- och läsförståelsestrategier som främjar texttolkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan tolka talade och skrivna texter i olika situationer där språket används. Eleven kan i någon mån använda olika läs- och läsförståelsestrategier som främjar texttolkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt göra iakttagelser och dra slutsatser om talade och skrivna texter. Eleven kan använda ändamålsenliga läs- och läsförståelsestrategier.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från

betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- träna på att söka information från olika källor, både tryckta och digitala
- träna på att tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- bekanta sig med synonymer och ordspråk

M6 handleda eleven att utveckla sin förmåga att dra slutsatser om en texts betydelser samt att vidga ord- och begreppsförrådet

Lokal precisering:

- Eleven har en relativt stor ordförråd.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin förmåga att dra slutsatser om en texts betydelser samt att vidga ord- och begreppsförrådet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att vidga ord- och begreppsförrådet samt att dra slutsatser om en texts betydelser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uppfattar texten som lösryckta delar. Eleven har ett begränsat ord- och begreppsförråd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar texten som en helhet. Eleven kan utnyttja texter för att vidga ord- och begreppsförrådet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven behärskar ett tillräckligt stort ord- och begreppsförråd för att dra slutsatser om det hen läst.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Elevens ord- och begreppsförråd möjliggör en självständig och insiktsfull tolkning av texter.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- träna på att söka information från olika källor, både tryckta och digitala
- träna på att tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- bekanta sig med synonymer och ordspråk

M7 motivera eleven att utveckla förmågan att producera olika slags texter som behövs i vardagen och i skolan för hand och med hjälp av digitala verktyg både individuellt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan skriva för hand och digitalt.
- Eleven kan grundläggande rättstavning.
- Eleven kan i viss mån använda sig av skriftspråkets grundläggande strukturer i textproduktion.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla förmågan att producera olika slags texter som behövs i vardagen och i skolan för hand och med hjälp av digitala verktyg, både individuellt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda kunskaper om textgenrer i textproduktion, förmåga att skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan skriva texter som till sin struktur och språkligt och innehållsmässigt sett är begränsade och enkla. Elevens bristande kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg kan bromsa textproduktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan skriva texter som genremässigt sett kan identifieras som berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg kan i någon mån bromsa textproduktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan skriva sammanhängande berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg är tillräckliga för textproduktion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt skriva sammanhängande berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kan smidigt skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg.

I3 Att producera texter

Eleverna tränar att skriva flytande, grunderna i att producera och behandla texter samt behärskning av språknormer. Eleverna tränar både individuellt och tillsammans med andra. Eleverna producerar för åldern lämpliga berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter och tränar samtidigt ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna bekantar sig med skrivprocessens faser och bearbetar texter utifrån respons.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, presentationer, serier
- skriva för hand och digitalt
- skriva egna texter, uppmärksamma uppbyggnaden (början, handling, slut) och bearbeta texten enligt respons
- lära sig använda rubriker och skiljetecken
- uppmärksamma rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. med hjälp av adjektiv
- träna rättstavning och sammansattaord
- öva på att skriva tankekartor
- öva sig att hitta tillförlitliga källor
- nätikett vid publicering av egen text

M11 motivera eleven att mångsidigt stifta bekantskap med litteratur och kultur, att uppmuntra eleven att läsa litteratur skriven för barn och

unga och att dela med sig av sina läsupplevelser och att bli en aktiv biblioteksanvändare

Lokal precisering:

- Eleven kan hitta och läsa litteratur som är riktad till barn och unga.
- Eleven har läst de böcker som man har kommit överens om.
- Eleven kan reflektera kring sina läsupplevelser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att mångsidigt stifta bekantskap med litteratur och kultur, att uppmuntra eleven att läsa litteratur skriven för barn och unga och att dela med sig av sina läsupplevelser och att bli en aktiv biblioteksanvändare.

Föremål för bedömningen

Kännedom om litteratur och kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven läser korta texter. Eleven deltar i litterära diskussioner genom att lyssna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser barn- och ungdomsböcker. Eleven berättar om det hen läst.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven läser barn- och ungdomsböcker. Eleven diskuterar och skriver om sina läsupplevelser och om övrig barn- och ungdomskultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven läser mångsidigt barn- och ungdomsböcker. Eleven granskar det hen läst ur olika synvinklar.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker hur olika situationer och ämnen skapar variationer i språket genom att iaktta kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt hur variationer kommer till uttryck i olika typer av talade och skrivna texter. Eleverna reflekterar över betydelser hos ord, fraser och texter och bekantar sig samtidigt med olika sätt att klassificera dem. Eleverna bekantar sig med kännetecken för svenskt tal- och skriftspråk. Eleverna lär sig centrala lagbundenheter i språket (ordklasser och satser, böjning av substantiv och verb, sammansättning och avledning) och olika sätt att skapa betydelser. Eleverna bekantar sig med skön- och faktalitteratur, filmer och medietexter riktade till barn och unga och stiftar samtidigt bekantskap med biblioteket som en resurs. Eleverna bekantar sig också med nya och gamla arter av olika kulturtraditioner som har anknytning till barnens och de ungas värld.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur

- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

M13 motivera eleven att stärka en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att använda och lära sig språk samt uppmuntra eleven att ställa upp mål för lärandet

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning ställa upp mål för lärandet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att använda och lära sig språk samt uppmuntra eleven att ställa upp mål för lärandet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ställa upp mål för lärandet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra iakttagelser om sitt sätt att lära sig språk och sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning ställa upp mål för sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan identifiera sina styrkor och utvecklingsområden när hen lär sig språk och som språkanvändare samt ställa upp mål för sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ställa upp utmanande mål för sitt eget lärande och främja gemensamt lärande.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt olika skriv- och lyssnartekniker. Eleverna tränar att känna igen och använda viktiga begrepp och uttryck i olika läroämnen. I undervisningen används digitala verktyg för att lära eleverna att söka information inom olika kunskapsområden och för att eleverna ska lära sig utvärdera sitt lärande i förhållande till målen för undervisningen. Eleverna vägleds att handla etiskt med respekt för upphovsrätt och integritet. I undervisningen stärks elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål som ett stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt

- olika skriv- och lyssnartekniker
- begrepp och uttryck i olika läroämnen
- digitala verktyg
- utvärdering av lärande
- upphovsrätt och integritet

M14 handleda eleven att lägga märke till hur språk används i olika läroämnen

Lokal precisering:

- Eleven läser med hjälp av stöd texter eller delar av texter som används i olika läroämnen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att lägga märke till hur språk används i olika läroämnen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå språket i olika läroämnen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan behandla innehållet i olika läroämnen med ett vardagligt språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan förstå huvuddragen i olika läroämnestexter samt av vilka delar texter är uppbyggda.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan, i kommunikationssituationer med andra, förstå språket i olika läroämnen, utgående från sin ålder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt förstå när hen läser texter från olika läroämnen. Eleven kan beskriva av vilka delar texter är uppbyggda.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt olika skriv- och lyssnartekniker. Eleverna tränar att känna igen och använda viktiga begrepp och uttryck i olika läroämnen. I undervisningen används digitala verktyg för att lära eleverna att söka information inom olika kunskapsområden och för att eleverna ska lära sig utvärdera sitt lärande i förhållande till målen för undervisningen. Eleverna vägleds att handla etiskt med respekt för upphovsrätt och integritet. I undervisningen stärks elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål som ett stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt

- olika skriv- och lyssnartekniker
- begrepp och uttryck i olika läroämnen
- digitala verktyg

- utvärdering av lärande
- upphovsrätt och integritet

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att stärka sin uttrycksförmåga och förmåga att uttrycka sina åsikter samt lära eleven att agera konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i vardagen

Lokal precisering:

- Eleven tar andra i beaktande samt fungerar konstruktivt i olika interaktiva situationer och kommunikationsmiljöer.
- Eleven uttrycker sina egna idéer och åsikter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka sin uttrycksförmåga och förmåga att uttrycka sina åsikter samt lära eleven att agera konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i vardagen.

Föremål för bedömningen

Kommunikativa färdigheter och uttrycksförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i kommunikationssituationer oftast genom att lyssna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger uttryck för sina åsikter genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i olika kommunikationssituationer. Eleven uttrycker sina tankar och åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar genom att ta initiativ i olika kommunikationssituationer, uttrycker sina åsikter och motiverar dem.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter

- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M2 motivera eleven att stärka förmågan att kommunicera öga mot öga samt färdigheterna att lyssna på och förstå lärarens kommunikation och annan muntlig kommunikation

Lokal precisering:

- Eleven tar hänsyn till mottagarens behov i sin kommunikation.
- Eleven uppmärksammar de egna språkvalens betydelse vid kommunikation.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka förmågan att kommunicera öga mot öga samt färdigheterna att lyssna på och förstå lärarens kommunikation och annan muntlig kommunikation.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera i kommunikationssituationer och förstå muntliga texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan delta i en kommunikationssituation genom att lyssna och förstår tydligt visualiserat tal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan själv agera muntligt i en kommunikationssituation. Eleven förstår varierande lärarens kommunikation och andra muntliga texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan på ett ändamålsenligt sätt delta i en kommunikationssituation öga mot öga. Eleven förstår det merparten av lärarens kommunikation och annat som hen hör.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan på ett konstruktivt sätt delta i en kommunikationssituation öga mot öga. Eleven kan urskilja det viktigaste i lärarens kommunikation och annat som hen hör.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M3 handleda eleven att uttrycka sig mångsidigt både verbalt och icke-verbalt, att utnyttja sin kreativitet och att ta hänsyn till andra

Lokal precisering:

- Eleven använder sin kreativitet och uttrycker sig mångsidigt i olika kommunikationssituationer.
- Eleven deltar i och uttrycker sig genom drama.
- Eleven kan hålla en kort förberedd presentation.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig mångsidigt både verbalt och icke-verbalt, att utnyttja sin kreativitet och att ta hänsyn till andra.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda olika uttryckssätt i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan uttrycka sig verbalt i olika vardagliga situationer. Eleven kan komplettera sin verbala kommunikation icke-verbalt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan delta i en diskussion kring ett ämne som står hen nära. Eleven kan uttrycka sig förståeligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda olika verbala uttryckssätt och ta hänsyn till sin samtalspart. Eleven kan hålla ett förberett anförande om ett för hen bekant ämne.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan uttrycka sig på ett ändamålsenligt sätt genom att använda olika verbala uttryckssätt. Eleven kan hålla ett förberett och till innehållet mångsidigt anförande.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M4 handleda eleven att utveckla en flytande läsförmåga samt att använda kunskap om textgenrer i textanalys och i bedömningen av informationens tillförlitlighet, både på egen hand och tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven har lärt sig läsa och kan reflektera över sin egen läsförmåga.
- Eleven kan läsa olika texter.
- Eleven kan att dela sina läsupplevelser med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla en flytande läsförmåga samt att använda kunskap om textgenrer i textanalys och i bedömningen av informationens tillförlitlighet, både på egen hand och tillsammans med andra.

Föremål för bedömningen

Förmåga att läsa flytande samt förmåga att använda kunskaper om textgenrer i tolkningen av texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar på att läsa flytande. Eleven kan identifiera de mest centrala textgenrerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser texter till största del flytande. Eleven kan identifiera en berättelse, facktext och en värderande text. Eleven övar på att använda sin kunskap om genretypiska drag i tolkningen av texter och när hen bedömer tillförlitligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven läser olika textgenrer flytande. Eleven kan använda kunskap om genretypiska drag i tolkningen av texter och när hen bedömer tillförlitligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven läser mångsidigt olika textgenrer. Eleven redogör för texter utgående från innehåll, struktur och språkliga drag samt bedömer tillförlitligheten i texten.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella

drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- lära sig var och hur man kan hitta tillförlitlig information
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- satsdelar (subjekt, predikat)
- bekanta sig med synonymer, ordspråk och talesätt

M5 uppmuntra eleven att utveckla sin förmåga att tolka skrivna och talade texter genom att utnyttja lässtrategier ändamålsenligt i olika situationer

Lokal precisering:

- Eleven deltar i olika situationer där språk används.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin förmåga att tolka skrivna och talade texter genom att utnyttja lässtrategier ändamålsenligt i olika situationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan läsa och förstå enkla och språkligt sett konkreta talade och skrivna texter. Eleven kan endast i liten grad utnyttja läs- och läsförståelsestrategier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan till största del förstå talade och skrivna texter och kan uppfatta texten som helhet. Eleven övar på olika läs- och läsförståelsestrategier som främjar texttolkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan tolka talade och skrivna texter i olika situationer där språket används. Eleven kan i någon mån använda olika läs- och läsförståelsestrategier som främjar texttolkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt göra iakttagelser och dra slutsatser om talade och skrivna texter. Eleven kan använda ändamålsenliga läs- och läsförståelsestrategier.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- lära sig var och hur man kan hitta tillförlitlig information
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- satsdelar (subjekt, predikat)
- bekanta sig med synonymer, ordspråk och talesätt

M6 handleda eleven att utveckla sin förmåga att dra slutsatser om en texts betydelser samt att vidga ord- och begreppsförrådet

Lokal precisering:

- Eleven har en relativt stor ordförråd.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin förmåga att dra slutsatser om en texts betydelser samt att vidga ord- och begreppsförrådet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att vidga ord- och begreppsförrådet samt att dra slutsatser om en texts betydelser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uppfattar texten som lösryckta delar. Eleven har ett begränsat ord- och begreppsförråd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar texten som en helhet. Eleven kan utnyttja texter för att vidga ord- och begreppsförrådet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven behärskar ett tillräckligt stort ord- och begreppsförråd för att dra slutsatser om det hen läst.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Elevens ord- och begreppsförråd möjliggör en självständig och insiktsfull tolkning av texter.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor

- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- lära sig var och hur man kan hitta tillförlitlig information
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- satsdelar (subjekt, predikat)
- bekanta sig med synonymer, ordspråk och talesätt

M7 motivera eleven att utveckla förmågan att producera olika slags texter som behövs i vardagen och i skolan för hand och med hjälp av digitala verktyg både individuellt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan hitta och läsa litteratur som är riktad till barn och unga.
- Eleven har läst de böcker som man har kommit överens om.
- Eleven kan reflektera kring sina läsupplevelser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla förmågan att producera olika slags texter som behövs i vardagen och i skolan för hand och med hjälp av digitala verktyg, både individuellt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda kunskaper om textgenrer i textproduktion, förmåga att skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan skriva texter som till sin struktur och språkligt och innehållsmässigt sett är begränsade och enkla. Elevens bristande kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg kan bromsa textproduktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan skriva texter som genremässigt sett kan identifieras som berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg kan i någon mån bromsa textproduktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan skriva sammanhängande berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg är tillräckliga för textproduktion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt skriva sammanhängande berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kan smidigt skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg.

I3 Att producera texter

Eleverna tränar att skriva flytande, grunderna i att producera och behandla texter samt behärskning av språknormer. Eleverna tränar både individuellt och tillsammans med andra. Eleverna producerar för åldern lämpliga berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter och tränar samtidigt ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna bekantar sig med skrivprocessens faser och bearbetar texter utifrån respons.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, presentationer, brev, serier
- skriva för hand och digitalt
- skriva egna texter, uppmärksamma uppbyggnaden (början, handling, slut) och bearbeta texten enligt respons
- lära sig använda rubriker och skiljetecken
- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion
- uppmärksamma rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval och repliker
- träna rättstavning och sammansattaord
- öva på att skriva sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor
- nätikett vid publicering av egen text

M8 hjälpa eleven att fördjupa förmågan att planera och producera texter både självständigt och i grupp samt att lära eleven att göra mångsidigt bruk av ord och strukturer som behövs vid textproduktion

Lokal precisering:

- Eleven kan skriva texter och uppvisar kännedom om rättskrivning i sina texter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att fördjupa förmågan att planera och producera texter både självständigt och i grupp samt att göra mångsidigt bruk av ord och strukturer som behövs vid textproduktion.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan skriva om bekanta ämnen. Texten kan vara icke-koherent, relativt svårläst och ha ett begränsat ordförråd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan skriva texter som är förståeliga trots grammatikaliska brister. Ordförrådet kan vara begränsat. Eleven kan i varierande grad följa skriftspråksnormer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan skriva hela texter och fästa uppmärksamhet vid ordval. Grammatikaliskt sett kan strukturen vara vacklande. Eleven kan till största del följa skriftspråksnormer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan skriva mångsidiga texter både till innehåll och språk. Den grammatikaliska strukturen är i huvudsak korrekt. Eleven har en etablerad förmåga att följa skriftspråksnormer.

I3 Att producera texter

Eleverna tränar att skriva flytande, grunderna i att producera och behandla texter samt behärskning av språknormer. Eleverna tränar både individuellt och tillsammans med andra. Eleverna producerar för åldern lämpliga berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter och tränar samtidigt ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna bekantar sig med skrivprocessens faser och bearbetar texter utifrån respons.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, presentationer, brev, serier
- skriva för hand och digitalt
- skriva egna texter, uppmärksamma uppbyggnaden (början, handling, slut) och bearbeta texten enligt respons
- lära sig använda rubriker och skiljetecken
- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion
- uppmärksamma rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval och repliker
- träna rättstavning och sammansattaord
- öva på att skriva sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor
- nätikett vid publicering av egen text

M10 handleda eleven att stärka sin språkliga medvetenhet och att iaktta situationsbundna variationer i språkbruket, egenskaper hos olika språk och lagbundenheter i svenskt tal- och skriftspråk

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka sin språkliga medvetenhet och att iaktta situationsbundna variationer i språkbruket, egenskaper hos olika språk och lagbundenheter i svenskt tal- och skriftspråk.

Föremål för bedömningen

Förmåga att observera och jämföra olika drag i språk och språkbruk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan identifiera att talat och skrivet språk är olika.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan identifiera skillnader mellan talat och skrivet språk. Eleven kan uppfatta några centrala språkliga strukturer och lagbundenheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan identifiera språkliga strukturer och lagbundenheter samt sätt att skapa betydelser. Eleven kan beskriva variationer i den språkliga situationen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förstå språkliga strukturer och lagbundenheter samt hur de används. Eleven kan förstå betydelsen av språkliga val i kommunikationssituationer.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker hur olika situationer och ämnen skapar variationer i språket genom att iaktta kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt hur variationer kommer till uttryck i olika typer av talade och skrivna texter. Eleverna reflekterar över betydelser hos ord, fraser och texter och bekantar sig samtidigt med olika sätt att klassificera dem. Eleverna bekantar sig med kännetecken för svenskt tal- och skriftspråk. Eleverna lär sig centrala lagbundenheter i språket (ordklasser och satser, böjning av substantiv och verb, sammansättning och avledning) och olika sätt att skapa betydelser. Eleverna bekantar sig med skön- och faktalitteratur, filmer och medietexter riktade till barn och unga och stiftar samtidigt bekantskap med biblioteket som en resurs. Eleverna bekantar sig också med nya och gamla arter av olika kulturtraditioner som har anknytning till barnens och de ungas värld.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

M11 motivera eleven att mångsidigt stifta bekantskap med litteratur och kultur, att uppmuntra eleven att läsa litteratur skriven för barn och

unga och att dela med sig av sina läsupplevelser och att bli en aktiv biblioteksanvändare

Lokal precisering:

- Eleven kan hitta och läsa litteratur som är riktad till barn och unga.
- Eleven har läst de böcker som man har kommit överens om.
- Eleven kan reflektera kring sina läsupplevelser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att mångsidigt stifta bekantskap med litteratur och kultur, att uppmuntra eleven att läsa litteratur skriven för barn och unga och att dela med sig av sina läsupplevelser och att bli en aktiv biblioteksanvändare.

Föremål för bedömningen

Kännedom om litteratur och kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven läser korta texter. Eleven deltar i litterära diskussioner genom att lyssna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser barn- och ungdomsböcker. Eleven berättar om det hen läst.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven läser barn- och ungdomsböcker. Eleven diskuterar och skriver om sina läsupplevelser och om övrig barn- och ungdomskultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven läser mångsidigt barn- och ungdomsböcker. Eleven granskar det hen läst ur olika synvinklar.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker hur olika situationer och ämnen skapar variationer i språket genom att iaktta kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt hur variationer kommer till uttryck i olika typer av talade och skrivna texter. Eleverna reflekterar över betydelser hos ord, fraser och texter och bekantar sig samtidigt med olika sätt att klassificera dem. Eleverna bekantar sig med kännetecken för svenskt tal- och skriftspråk. Eleverna lär sig centrala lagbundenheter i språket (ordklasser och satser, böjning av substantiv och verb, sammansättning och avledning) och olika sätt att skapa betydelser. Eleverna bekantar sig med skön- och faktalitteratur, filmer och medietexter riktade till barn och unga och stiftar samtidigt bekantskap med biblioteket som en resurs. Eleverna bekantar sig också med nya och gamla arter av olika kulturtraditioner som har anknytning till barnens och de ungas värld.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur

- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

M13 motivera eleven att stärka en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att använda och lära sig språk samt uppmuntra eleven att ställa upp mål för lärandet

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning ställa upp mål för lärandet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att använda och lära sig språk samt uppmuntra eleven att ställa upp mål för lärandet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ställa upp mål för lärandet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra iakttagelser om sitt sätt att lära sig språk och sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning ställa upp mål för sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan identifiera sina styrkor och utvecklingsområden när hen lär sig språk och som språkanvändare samt ställa upp mål för sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ställa upp utmanande mål för sitt eget lärande och främja gemensamt lärande.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt olika skriv- och lyssnartekniker. Eleverna tränar att känna igen och använda viktiga begrepp och uttryck i olika läroämnen. I undervisningen används digitala verktyg för att lära eleverna att söka information inom olika kunskapsområden och för att eleverna ska lära sig utvärdera sitt lärande i förhållande till målen för undervisningen. Eleverna vägleds att handla etiskt med respekt för upphovsrätt och integritet. I undervisningen stärks elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål som ett stöd för allt lärande.

M14 handleda eleven att lägga märke till hur språk används i olika läroämnen

Lokal precisering:

- Eleven läser med hjälp av stöd texter eller delar av texter som används i olika läroämnen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att lägga märke till hur språk används i olika läroämnen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå språket i olika läroämnen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan behandla innehållet i olika läroämnen med ett vardagligt språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan förstå huvuddragen i olika läroämnestexter samt av vilka delar texter är uppbyggda.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan, i kommunikationssituationer med andra, förstå språket i olika läroämnen, utgående från sin ålder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt förstå när hen läser texter från olika läroämnen. Eleven kan beskriva av vilka delar texter är uppbyggda.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt olika skriv- och lyssnartekniker. Eleverna tränar att känna igen och använda viktiga begrepp och uttryck i olika läroämnen. I undervisningen används digitala verktyg för att lära eleverna att söka information inom olika kunskapsområden och för att eleverna ska lära sig utvärdera sitt lärande i förhållande till målen för undervisningen. Eleverna vägleds att handla etiskt med respekt för upphovsrätt och integritet. I undervisningen stärks elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål som ett stöd för allt lärande.

M15 uppmuntra eleven att utveckla kunskaper och språkliga medel för självstyrt arbete, informationssökning och för att kunna strukturera information självständigt och i grupp

Lokal precisering:

- olika skriv- och lyssnartekniker
- begrepp och uttryck i olika läroämnen
- digitala verktyg
- utvärdering av lärande
- upphovsrätt och integritet

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla kunskaper och språkliga medel för självstyrt arbete, informationssökning och för att kunna strukturera information självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bygga upp en text och söka information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan söka enskild information i givna källor. Eleven deltar i det gemensamma arbetet genom att lyssna. Eleven vet att all information inte är tillförlitlig information.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan söka information i bekanta eller givna källor, men använder informationen genom att upprepa den. Eleven deltar i det gemensamma arbetet. Eleven känner till tillförlitliga källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan an-vända information utan att kopiera den. Eleven kan främja det gemensamma arbetet. Eleven kan göra iakttagelser om trovärdiga och icke-trovärdiga källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan, på basis av den information hen fått fram, självständigt producera en disponerad muntlig eller skriftlig text. Eleven kan under handledning välja ett för situationen och ämnet lämpligt sätt att hämta information. Eleven främjar ändamålsenligt det gemensamma arbetet. Eleven kan bedöma källornas tillförlitlighet.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt olika skriv- och lyssnartekniker. Eleverna tränar att känna igen och använda viktiga begrepp och uttryck i olika läroämnen. I undervisningen används digitala verktyg för att lära eleverna att söka information inom olika kunskapsområden och för att eleverna ska lära sig utvärdera sitt lärande i förhållande till målen för undervisningen. Eleverna vägleds att handla etiskt med respekt för upphovsrätt och integritet. I undervisningen stärks elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål som ett stöd för allt lärande.

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att stärka sin uttrycksförmåga och förmåga att uttrycka sina åsikter samt lära eleven att agera konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i vardagen

Lokal precisering:

- Eleven deltar i olika kommunikationssituationer, utnyttjar sina språkkunskaper och kan diskutera och arbeta utgående från olika teman och texter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka sin uttrycksförmåga och förmåga att uttrycka sina åsikter samt lära eleven att agera konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i vardagen.

Föremål för bedömningen

Kommunikativa färdigheter och uttrycksförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i kommunikationssituationer oftast genom att lyssna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger uttryck för sina åsikter genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i olika kommunikationssituationer. Eleven uttrycker sina tankar och åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar genom att ta initiativ i olika kommunikationssituationer, uttrycker sina åsikter och motiverar dem.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M2 motivera eleven att stärka förmågan att kommunicera öga mot öga samt färdigheterna att lyssna på och förstå lärarens kommunikation och annan muntlig kommunikation

Lokal precisering:

- Eleven förstår lärarens kommunikation och annat tal då en situation eller ett ämne är bekant eller då läraren ger handledning.
- Eleven kan agera ansikte mot ansikte i kommunikationssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka förmågan att kommunicera öga mot öga samt färdigheterna att lyssna på och förstå lärarens kommunikation och annan muntlig kommunikation.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera i kommunikationssituationer och förstå muntliga texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan delta i en kommunikationssituation genom att lyssna och förstår tydligt visualiserat tal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan själv agera muntligt i en kommunikationssituation. Eleven förstår varierande lärarens kommunikation och andra muntliga texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan på ett ändamålsenligt sätt delta i en kommunikationssituation öga mot öga. Eleven förstår det merparten av lärarens kommunikation och annat som hen hör.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan på ett konstruktivt sätt delta i en kommunikationssituation öga mot öga. Eleven kan urskilja det viktigaste i lärarens kommunikation och annat som hen hör.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer

- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M3 handleda eleven att uttrycka sig mångsidigt både verbalt och icke-verbalt, att utnyttja sin kreativitet och att ta hänsyn till andra

Lokal precisering:

- Eleven uttrycker sig mångsidigt genom att använda olika uttryckssätt och kan ta hänsyn till sin samtalspart.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig mångsidigt både verbalt och icke-verbalt, att utnyttja sin kreativitet och att ta hänsyn till andra.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda olika uttryckssätt i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan uttrycka sig verbalt i olika vardagliga situationer. Eleven kan komplettera sin verbala kommunikation icke-verbalt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan delta i en diskussion kring ett ämne som står hen nära. Eleven kan uttrycka sig förståeligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda olika verbala uttryckssätt och ta hänsyn till sin samtalspart. Eleven kan hålla ett förberett anförande om ett för hen bekant ämne.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan uttrycka sig på ett ändamålsenligt sätt genom att använda olika verbala uttryckssätt. Eleven kan hålla ett förberett och till innehållet mångsidigt anförande.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer

- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M4 handleda eleven att utveckla en flytande läsförmåga samt att använda kunskap om textgenrer i textanalys och i bedömningen av informationens tillförlitlighet, både på egen hand och tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven läser olika texter flytande.
- Eleven känner igen en berättelse, en faktatext och en värderande text och tränar tillämpning av kunskap om genretypiska drag i tolkningen och bedömningen av texter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla en flytande läsförmåga samt att använda kunskap om textgenrer i textanalys och i bedömningen av informationens tillförlitlighet, både på egen hand och tillsammans med andra.

Föremål för bedömningen

Förmåga att läsa flytande samt förmåga att använda kunskaper om textgenrer i tolkningen av texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar på att läsa flytande. Eleven kan identifiera de mest centrala textgenrerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser texter till största del flytande. Eleven kan identifiera en berättelse, facktext och en värderande text. Eleven övar på att använda sin kunskap om genretypiska drag i tolkningen av texter och när hen bedömer tillförlitligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven läser olika textgenrer flytande. Eleven kan använda kunskap om genretypiska drag i tolkningen av texter och när hen bedömer tillförlitligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven läser mångsidigt olika textgenrer. Eleven redogör för texter utgående från innehåll, struktur och språkliga drag samt bedömer tillförlitligheten i texten.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig

hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- lära sig var och hur man kan hitta tillförlitlig information
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- satsdelar (subjekt, predikat)
- bekanta sig med synonymer, ordspråk och talesätt

M5 uppmuntra eleven att utveckla sin förmåga att tolka skrivna och talade texter genom att utnyttja lässtrategier ändamålsenligt i olika situationer

Lokal precisering:

- Eleven deltar i olika situationer där språk används och har en förmåga att tolka skrivna och talade texter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin förmåga att tolka skrivna och talade texter genom att utnyttja lässtrategier ändamålsenligt i olika situationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan läsa och förstå enkla och språkligt sett konkreta talade och skrivna texter. Eleven kan endast i liten grad utnyttja läs- och läsförståelsestrategier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan till största del förstå talade och skrivna texter och kan uppfatta texten som helhet. Eleven övar på olika läs- och läsförståelsestrategier som främjar texttolkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan tolka talade och skrivna texter i olika situationer där språket används. Eleven kan i någon mån använda olika läs- och läsförståelsestrategier som främjar texttolkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt göra iakttagelser och dra slutsatser om talade och skrivna texter. Eleven kan använda ändamålsenliga läs- och läsförståelsestrategier.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- lära sig var och hur man kan hitta tillförlitlig information
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- satsdelar (subjekt, predikat)
- bekanta sig med synonymer, ordspråk och talesätt

M6 handleda eleven att utveckla sin förmåga att dra slutsatser om en texts betydelser samt att vidga ord- och begreppsförrådet

Lokal precisering:

- Eleven har en relativt stor ord- och begreppsrepertoar och kan identifiera textbetydelser som kräver slutledning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin förmåga att dra slutsatser om en texts betydelser samt att vidga ord- och begreppsförrådet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att vidga ord- och begreppsförrådet samt att dra slutsatser om en texts betydelser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uppfattar texten som lösryckta delar. Eleven har ett begränsat ord- och begreppsförråd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar texten som en helhet. Eleven kan utnyttja texter för att vidga ord- och begreppsförrådet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven behärskar ett tillräckligt stort ord- och begreppsförråd för att dra slutsatser om det hen läst.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Elevens ord- och begreppsförråd möjliggör en självständig och insiktsfull tolkning av texter.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"

- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- lära sig var och hur man kan hitta tillförlitlig information
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- satsdelar (subjekt, predikat)
- bekanta sig med synonymer, ordspråk och talesätt

M7 motivera eleven att utveckla förmågan att producera olika slags texter som behövs i vardagen och i skolan för hand och med hjälp av digitala verktyg både individuellt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning använda språk som kännetecknar berättande, beskrivande och enkla argumenterande texter.
- Eleven kan skriva svenska för hand och har tillägnat sig färdigheter att skriva med hjälp av tangentbord.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla förmågan att producera olika slags texter som behövs i vardagen och i skolan för hand och med hjälp av digitala verktyg, både individuellt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda kunskaper om textgenrer i textproduktion, förmåga att skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan skriva texter som till sin struktur och språkligt och innehållsmässigt sett är begränsade och enkla. Elevens bristande kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg kan bromsa textproduktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan skriva texter som genremässigt sett kan identifieras som berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg kan i någon mån bromsa textproduktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan skriva sammanhängande berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg är tillräckliga för textproduktion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt skriva sammanhängande berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kan smidigt skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg.

I3 Att producera texter

Eleverna tränar att skriva flytande, grunderna i att producera och behandla texter samt behärskning av språknormer. Eleverna tränar både individuellt och tillsammans med andra. Eleverna producerar för åldern lämpliga berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter och tränar samtidigt ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna bekantar sig med skrivprocessens faser och bearbetar texter utifrån respons.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, presentationer, brev, serier
- skriva för hand och digitalt
- skriva egna texter, uppmärksamma uppbyggnaden (början, handling, slut) och bearbeta texten enligt respons
- lära sig använda rubriker och skiljetecken
- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion
- uppmärksamma rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval och repliker
- träna rättstavning och sammansattaord
- öva på att skriva sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor
- nätikett vid publicering av egen text

M8 hjälpa eleven att fördjupa förmågan att planera och producera texter både självständigt och i grupp samt att lära eleven att göra mångsidigt bruk av ord och strukturer som behövs vid textproduktion

Lokal precisering:

- Eleven kan skriva hela texter och uppvisar kännedom om rättskrivning i sina texter.
- Eleven behärskar rubriksättning, styckeindelning och fäster uppmärksamhet vid ordval.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att fördjupa förmågan att planera och producera texter både självständigt och i grupp samt att göra mångsidigt bruk av ord och strukturer som behövs vid textproduktion.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan skriva om bekanta ämnen. Texten kan vara icke-koherent, relativt svårläst och ha ett begränsat ordförråd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan skriva texter som är förståeliga trots grammatikaliska brister. Ordförrådet kan vara begränsat. Eleven kan i varierande grad följa skriftspråksnormer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan skriva hela texter och fästa uppmärksamhet vid ordval. Grammatikaliskt sett kan strukturen vara vacklande. Eleven kan till största del följa skriftspråksnormer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan skriva mångsidiga texter både till innehåll och språk. Den grammatikaliska strukturen är i huvudsak korrekt. Eleven har en etablerad förmåga att följa skriftspråksnormer.

I3 Att producera texter

Eleverna tränar att skriva flytande, grunderna i att producera och behandla texter samt behärskning av språknormer. Eleverna tränar både individuellt och tillsammans med andra. Eleverna producerar för åldern lämpliga berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter och tränar samtidigt ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna bekantar sig med skrivprocessens faser och bearbetar texter utifrån respons.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, presentationer, brev, serier
- skriva för hand och digitalt
- skriva egna texter, uppmärksamma uppbyggnaden (början, handling, slut) och bearbeta texten enligt respons
- lära sig använda rubriker och skiljetecken

- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion
- uppmärksamma rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval och repliker
- träna rättstavning och sammansattaord
- öva på att skriva sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor
- nätikett vid publicering av egen text

M10 handleda eleven att stärka sin språkliga medvetenhet och att iaktta situationsbundna variationer i språkbruket, egenskaper hos olika språk och lagbundenheter i svenskt tal- och skriftspråk

Lokal precisering:

- Eleven känner igen lagbundenheter i språket och kan med hjälp av gängse begrepp beskriva hur språket varierar i olika situationer.
- Eleven kan ge exempel på språk och dialekter i sin omgivning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka sin språkliga medvetenhet och att iaktta situationsbundna variationer i språkbruket, egenskaper hos olika språk och lagbundenheter i svenskt tal- och skriftspråk.

Föremål för bedömningen

Förmåga att observera och jämföra olika drag i språk och språkbruk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan identifiera att talat och skrivet språk är olika.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan identifiera skillnader mellan talat och skrivet språk. Eleven kan uppfatta några centrala språkliga strukturer och lagbundenheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan identifiera språkliga strukturer och lagbundenheter samt sätt att skapa betydelser. Eleven kan beskriva variationer i den språkliga situationen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förstå språkliga strukturer och lagbundenheter samt hur de används. Eleven kan förstå betydelsen av språkliga val i kommunikationssituationer.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker hur olika situationer och ämnen skapar variationer i språket genom att iaktta kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt hur variationer kommer till uttryck i olika typer av talade och skrivna texter. Eleverna reflekterar över betydelser hos ord, fraser och texter och bekantar sig samtidigt med olika sätt att klassificera dem. Eleverna bekantar sig med kännetecken för svenskt tal- och skriftspråk. Eleverna lär sig centrala lagbundenheter i språket (ordklasser och satser, böjning av substantiv och verb, sammansättning och avledning)

och olika sätt att skapa betydelser. Eleverna bekantar sig med skön- och faktalitteratur, filmer och medietexter riktade till barn och unga och stiftar samtidigt bekantskap med biblioteket som en resurs. Eleverna bekantar sig också med nya och gamla arter av olika kulturtraditioner som har anknytning till barnens och de ungas värld.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

M11 motivera eleven att mångsidigt stifta bekantskap med litteratur och kultur, att uppmuntra eleven att läsa litteratur skriven för barn och unga och att dela med sig av sina läsupplevelser och att bli en aktiv biblioteksanvändare

Lokal precisering:

- Eleven läser barn- och ungdomslitteratur och kan delta i diskussioner om sina läsupplevelser och om övrig barn- och ungdomskultur.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att mångsidigt stifta bekantskap med litteratur och kultur, att uppmuntra eleven att läsa litteratur skriven för barn och unga och att dela med sig av sina läsupplevelser och att bli en aktiv biblioteksanvändare.

Föremål för bedömningen

Kännedom om litteratur och kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven läser korta texter. Eleven deltar i litterära diskussioner genom att lyssna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser barn- och ungdomsböcker. Eleven berättar om det hen läst.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven läser barn- och ungdomsböcker. Eleven diskuterar och skriver om sina läsupplevelser och om övrig barn- och ungdomskultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven läser mångsidigt barn- och ungdomsböcker. Eleven granskar det hen läst ur olika synvinklar.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker hur olika situationer och ämnen skapar variationer i språket genom att iaktta kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt hur variationer kommer till uttryck i olika typer av talade och skrivna texter. Eleverna reflekterar över betydelser hos ord, fraser och texter och bekantar sig samtidigt med olika sätt att klassificera dem. Eleverna bekantar sig med kännetecken för svenskt tal- och skriftspråk. Eleverna lär sig centrala lagbundenheter i språket (ordklasser och satser, böjning av substantiv och verb, sammansättning och avledning) och olika sätt att skapa betydelser. Eleverna bekantar sig med skön- och faktalitteratur, filmer och medietexter riktade till barn och unga och stiftar samtidigt bekantskap med biblioteket som en resurs. Eleverna bekantar sig också med nya och gamla arter av olika kulturtraditioner som har anknytning till barnens och de ungas värld.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

M12 handleda eleven att lägga märke till den kulturella mångfalden i skolan och i den övriga omgivningen, stödja elevens flerspråkiga och multikulturella identitet samt uppmuntra eleven att utnyttja och utveckla sin språkrepertoar

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i sitt eget liv och i sin omgivning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att lägga märke till den kulturella mångfalden i skolan och i den övriga omgivningen samt får stöd för att utveckla sin flerspråkiga och kulturella identitet och lär sig att utnyttja och utveckla sin språkrepertoar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lägga märke till den språkliga och kulturella mångfalden och stärka den egna flerspråkiga identiteten och språkrepertoaren

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna några drag i sin egen flerspråkighet och kulturella mångfald.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna några drag i närområgivningen som visar på flerspråkighet och kulturell mångfald.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva sin egen och närområgivningens flerspråkighet och kulturella mångfald.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva betydelsen av flerspråkighet och kulturell mångfald. Eleven kan jämföra likheter och skillnader i olika språk och kulturer.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker hur olika situationer och ämnen skapar variationer i språket genom att iaktta kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt hur variationer kommer till uttryck i olika typer av talade och skrivna texter. Eleverna reflekterar över betydelser hos ord, fraser och texter och bekantar sig samtidigt med olika sätt att klassificera dem. Eleverna bekantar sig med kännetecken för svenskt tal- och skriftspråk. Eleverna lär sig centrala lagbundenheter i språket (ordklasser och satser, böjning av substantiv och verb, sammansättning och avledning) och olika sätt att skapa betydelser. Eleverna bekantar sig med skön- och faktalitteratur, filmer och medietexter riktade till barn och unga och stiftar samtidigt bekantskap med biblioteket som en resurs. Eleverna bekantar sig också med nya och gamla arter av olika kulturtraditioner som har anknytning till barnens och de ungas värld.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

M13 motivera eleven att stärka en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att använda och lära sig språk samt uppmuntra eleven att ställa upp mål för lärandet

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning ställa upp mål för lärandet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att använda och lära sig språk samt uppmuntra eleven att ställa upp mål för lärandet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ställa upp mål för lärandet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra iakttagelser om sitt sätt att lära sig språk och sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning ställa upp mål för sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan identifiera sina styrkor och utvecklingsområden när hen lär sig språk och som språkanvändare samt ställa upp mål för sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ställa upp utmanande mål för sitt eget lärande och främja gemensamt lärande.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt olika skriv- och lyssnartekniker. Eleverna tränar att känna igen och använda viktiga begrepp och uttryck i olika läroämnen. I undervisningen används digitala verktyg för att lära eleverna att söka information inom olika kunskapsområden och för att eleverna ska lära sig utvärdera sitt lärande i förhållande till målen för undervisningen. Eleverna vägleds att handla etiskt med respekt för upphovsrätt och integritet. I undervisningen stärks elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål som ett stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- olika skriv- och lyssnartekniker
- begrepp och uttryck i olika läroämnen
- digitala verktyg
- utvärdering av lärande
- upphovsrätt och integritet

M14 handleda eleven att lägga märke till hur språk används i olika läroämnen

Lokal precisering:

- Eleven läser med hjälp av stöd texter eller delar av texter som används i olika läroämnen och kan beskriva hur de är uppbyggda.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att lägga märke till hur språk används i olika läroämnen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå språket i olika läroämnen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan behandla innehållet i olika läroämnen med ett vardagligt språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan förstå huvuddragen i olika läroämnestexter samt av vilka delar texter är uppbyggda.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan, i kommunikationssituationer med andra, förstå språket i olika läroämnen, utgående från sin ålder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt förstå när hen läser texter från olika läroämnen. Eleven kan beskriva av vilka delar texter är uppbyggda.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt olika skriv- och lyssnartekniker. Eleverna tränar att känna igen och använda viktiga begrepp och uttryck i olika läroämnen. I undervisningen används digitala verktyg för att lära eleverna att söka information inom olika kunskapsområden och för att eleverna ska lära sig utvärdera sitt lärande i förhållande till målen för undervisningen. Eleverna vägleds att handla etiskt med respekt för upphovsrätt och integritet. I undervisningen stärks elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål som ett stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- olika skriv- och lyssnartekniker
- begrepp och uttryck i olika läroämnen
- digitala verktyg
- utvärdering av lärande
- upphovsrätt och integritet

M15 uppmuntra eleven att utveckla kunskaper och språkliga medel för självstyrt arbete, informationssökning och för att kunna strukturera information självständigt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information om ett visst ämne och producera en strukturerad muntlig eller skriftlig presentation av ämnet självständigt eller i grupp.
- Eleven kan under handledning välja ett sätt att söka information som är lämpligt med tanke på sammanhanget och ämnet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla kunskaper och språkliga medel för självstyrt arbete, informationssökning och för att kunna strukturera information självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bygga upp en text och söka information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan söka enskild information i givna källor. Eleven deltar i det gemensamma arbetet genom att lyssna. Eleven vet att all information inte är tillförlitlig information.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan söka information i bekanta eller givna källor, men använder informationen genom att upprepa den. Eleven deltar i det gemensamma arbetet. Eleven känner till tillförlitliga källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan an-vända information utan att kopiera den. Eleven kan främja det gemensamma arbetet. Eleven kan göra iakttagelser om trovärdiga och icke-trovärdiga källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan, på basis av den information hen fått fram, självständigt producera en disponerad muntlig eller skriftlig text. Eleven kan under handledning välja ett för situationen och ämnet lämpligt sätt att hämta information. Eleven främjar ändamålsenligt det gemensamma arbetet. Eleven kan bedöma källornas tillförlitlighet.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt olika skriv- och lyssnartekniker. Eleverna tränar att känna igen och använda viktiga begrepp och uttryck i olika läroämnen. I undervisningen används digitala verktyg för att lära eleverna att söka information inom olika kunskapsområden och för att eleverna ska lära sig utvärdera sitt lärande i förhållande till målen för undervisningen. Eleverna vägleds att handla etiskt med respekt för upphovsrätt och integritet. I undervisningen stärks elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål som ett stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- olika skriv- och lyssnartekniker
- begrepp och uttryck i olika läroämnen
- digitala verktyg
- utvärdering av lärande
- upphovsrätt och integritet

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att stärka sin uttrycksförmåga och förmåga att uttrycka sina åsikter samt lära eleven att agera konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i vardagen

Lokal precisering:

- Eleven deltar i olika kommunikationssituationer, utnyttjar sina språkkunskaper och kan diskutera och arbeta utgående från olika teman och texter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka sin uttrycksförmåga och förmåga att uttrycka sina åsikter samt lära eleven att agera konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i vardagen.

Föremål för bedömningen

Kommunikativa färdigheter och uttrycksförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i kommunikationssituationer oftast genom att lyssna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger uttryck för sina åsikter genom att svara på frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i olika kommunikationssituationer. Eleven uttrycker sina tankar och åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar genom att ta initiativ i olika kommunikationssituationer, uttrycker sina åsikter och motiverar dem.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer
- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M2 motivera eleven att stärka förmågan att kommunicera öga mot öga samt färdigheterna att lyssna på och förstå lärarens kommunikation och annan muntlig kommunikation

Lokal precisering:

- Eleven förstår lärarens kommunikation och annat tal då en situation eller ett ämne är bekant eller då läraren ger handledning.
- Eleven kan agera ansikte mot ansikte i kommunikationssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka förmågan att kommunicera öga mot öga samt färdigheterna att lyssna på och förstå lärarens kommunikation och annan muntlig kommunikation.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera i kommunikationssituationer och förstå muntliga texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan delta i en kommunikationssituation genom att lyssna och förstår tydligt visualiserat tal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan själv agera muntligt i en kommunikationssituation. Eleven förstår varierande lärarens kommunikation och andra muntliga texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan på ett ändamålsenligt sätt delta i en kommunikationssituation öga mot öga. Eleven förstår det merparten av lärarens kommunikation och annat som hen hör.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan på ett konstruktivt sätt delta i en kommunikationssituation öga mot öga. Eleven kan urskilja det viktigaste i lärarens kommunikation och annat som hen hör.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer

- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M3 handleda eleven att uttrycka sig mångsidigt både verbalt och icke-verbalt, att utnyttja sin kreativitet och att ta hänsyn till andra

Lokal precisering:

- Eleven uttrycker sig mångsidigt genom att använda olika uttryckssätt och kan ta hänsyn till sin samtalspart.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig mångsidigt både verbalt och icke-verbalt, att utnyttja sin kreativitet och att ta hänsyn till andra.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda olika uttryckssätt i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan uttrycka sig verbalt i olika vardagliga situationer. Eleven kan komplettera sin verbala kommunikation icke-verbalt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan delta i en diskussion kring ett ämne som står hen nära. Eleven kan uttrycka sig förståeligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda olika verbala uttryckssätt och ta hänsyn till sin samtalspart. Eleven kan hålla ett förberett anförande om ett för hen bekant ämne.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan uttrycka sig på ett ändamålsenligt sätt genom att använda olika verbala uttryckssätt. Eleven kan hålla ett förberett och till innehållet mångsidigt anförande.

I1 Att kommunicera

Eleverna övar tillsammans att berätta, uttrycka och beskriva åsikter utgående från olika ämnesområden och texter. Eleverna handleds att uttrycka sig mångsidigt och att utnyttja drama som ett arbetssätt. Eleverna undersöker och använder språket som en del av den dagliga verksamheten med fokus på situationsbundna fraser och uttryck, tidsuttryck i berättelser, modalitet, jämförande beskrivningar samt indirekt anföring och hur man hänvisar till någon annans tal. Eleverna ges träning i att uttala, lyssna och lära sig av det hörda. Eleverna deltar i att planera och genomföra den egna klassens och skolans interaktiva och kulturella verksamhet.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och uttrycka sina åsikter
- att ge och få kamratrespons: läsa andra elevers texter, arbeta i par och i grupp
- uttrycka sig genom drama
- förbereda muntliga och skriftliga presentationer

- planera och utföra framträdanden, samt medverka i skolans kulturproduktioner

M4 handleda eleven att utveckla en flytande läsförmåga samt att använda kunskap om textgenrer i textanalys och i bedömningen av informationens tillförlitlighet, både på egen hand och tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven läser olika texter flytande.
- Eleven känner igen en berättelse, en faktatext och en värderande text och tränar tillämpning av kunskap om genretypiska drag i tolkningen och bedömningen av texter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla en flytande läsförmåga samt att använda kunskap om textgenrer i textanalys och i bedömningen av informationens tillförlitlighet, både på egen hand och tillsammans med andra.

Föremål för bedömningen

Förmåga att läsa flytande samt förmåga att använda kunskaper om textgenrer i tolkningen av texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar på att läsa flytande. Eleven kan identifiera de mest centrala textgenrerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser texter till största del flytande. Eleven kan identifiera en berättelse, facktext och en värderande text. Eleven övar på att använda sin kunskap om genretypiska drag i tolkningen av texter och när hen bedömer tillförlitligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven läser olika textgenrer flytande. Eleven kan använda kunskap om genretypiska drag i tolkningen av texter och när hen bedömer tillförlitligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven läser mångsidigt olika textgenrer. Eleven redogör för texter utgående från innehåll, struktur och språkliga drag samt bedömer tillförlitligheten i texten.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig

hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- lära sig var och hur man kan hitta tillförlitlig information
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- satsdelar (subjekt, predikat)
- bekanta sig med synonymer, ordspråk och talesätt

M5 uppmuntra eleven att utveckla sin förmåga att tolka skrivna och talade texter genom att utnyttja lässtrategier ändamålsenligt i olika situationer

Lokal precisering:

- Eleven deltar i olika situationer där språk används och har en förmåga att tolka skrivna och talade texter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin förmåga att tolka skrivna och talade texter genom att utnyttja lässtrategier ändamålsenligt i olika situationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan läsa och förstå enkla och språkligt sett konkreta talade och skrivna texter. Eleven kan endast i liten grad utnyttja läs- och läsförståelsestrategier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan till största del förstå talade och skrivna texter och kan uppfatta texten som helhet. Eleven övar på olika läs- och läsförståelsestrategier som främjar texttolkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan tolka talade och skrivna texter i olika situationer där språket används. Eleven kan i någon mån använda olika läs- och läsförståelsestrategier som främjar texttolkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt göra iakttagelser och dra slutsatser om talade och skrivna texter. Eleven kan använda ändamålsenliga läs- och läsförståelsestrategier.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"
- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- lära sig var och hur man kan hitta tillförlitlig information
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- satsdelar (subjekt, predikat)
- bekanta sig med synonymer, ordspråk och talesätt

M6 handleda eleven att utveckla sin förmåga att dra slutsatser om en texts betydelser samt att vidga ord- och begreppsförrådet

Lokal precisering:

- Eleven har en relativt stor ord- och begreppsrepertoar och kan identifiera textbetydelser som kräver slutledning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin förmåga att dra slutsatser om en texts betydelser samt att vidga ord- och begreppsförrådet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att vidga ord- och begreppsförrådet samt att dra slutsatser om en texts betydelser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uppfattar texten som lösryckta delar. Eleven har ett begränsat ord- och begreppsförråd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar texten som en helhet. Eleven kan utnyttja texter för att vidga ord- och begreppsförrådet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven behärskar ett tillräckligt stort ord- och begreppsförråd för att dra slutsatser om det hen läst.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Elevens ord- och begreppsförråd möjliggör en självständig och insiktsfull tolkning av texter.

I2 Att tolka texter

Eleverna tränar att läsa skönlitteratur och olika fakta- och medietexter flytande samt att utnyttja för situationen och ändamålet lämpliga lässtrategier. Undervisningen ska främja kännedomen om olika textgenrer och litterära grundbegrepp. Eleverna lär sig att känna igen språkliga och textuella drag i berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter. Eleverna övar sig att urskilja åsikter, värderingar och informationskällor i texter och att bedöma informationens tillförlitlighet. Eleverna övar att uppfatta delarna i en mening (sats, förhållandet mellan huvudord och bestämning, satsdel) som stöd för läsförståelsen. Eleverna klassificerar ord utgående från betydelse och form. Eleverna reflekterar över hur ordböjning påverkar betydelsen och lär sig hur man böjer verb i olika tidsformer. Eleverna tränar att beskriva, jämföra och reflektera över betydelser och hierarkier hos ord, synonymer, språkliga bilder, talesätt och begrepp. Eleverna ges också träning i att ge akt på hur person och tid uttrycks i en text. Ord- och begreppsförrådet vidgas.

Lokal precisering:

- läsa och lyssna på olika typer av fiktiva texter, t.ex. berättelser, sagor, fabler, poesi
- läsa och analysera verierande texttyper t.ex. faktatexter, tidningsartiklar, multimodala texter
- utveckla och reflektera över den egna läsfärdigheten
- utveckla en flytande högläsning
- befästa olika strategier för läsförståelse, t.ex. med hjälp av "En läsande klass"

- tolka texter med hjälp av begrepp som t.ex. titel, bild, sammanfattning, fetstilade ord, bildtexter och tankekartor
- utnyttja bibliotekstjänster, hitta lämplig litteratur och utveckla ett läsintresse
- lära sig var och hur man kan hitta tillförlitlig information
- tolka skönlitterär text med hjälp av begrepp som berättare och motiv
- lära sig identifiera olika litterära genrer genom typiska språkliga och textuella drag
- ordklasser (substantiv, adjektiv, verb)
- satsdelar (subjekt, predikat)
- bekanta sig med synonymer, ordspråk och talesätt

M7 motivera eleven att utveckla förmågan att producera olika slags texter som behövs i vardagen och i skolan för hand och med hjälp av digitala verktyg både individuellt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning använda språk som kännetecknar berättande, beskrivande och enkla argumenterande texter.
- Eleven kan skriva svenska för hand och har tillägnat sig färdigheter att skriva med hjälp av tangentbord.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla förmågan att producera olika slags texter som behövs i vardagen och i skolan för hand och med hjälp av digitala verktyg, både individuellt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda kunskaper om textgenrer i textproduktion, förmåga att skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan skriva texter som till sin struktur och språkligt och innehållsmässigt sett är begränsade och enkla. Elevens bristande kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg kan bromsa textproduktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan skriva texter som genremässigt sett kan identifieras som berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg kan i någon mån bromsa textproduktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan skriva sammanhängande berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kunskaper i att skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg är tillräckliga för textproduktion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt skriva sammanhängande berättande, beskrivande och ställningstagande texter. Elevens kan smidigt skriva för hand eller med hjälp av digitala verktyg.

I3 Att producera texter

Eleverna tränar att skriva flytande, grunderna i att producera och behandla texter samt behärskning av språknormer. Eleverna tränar både individuellt och tillsammans med andra. Eleverna producerar för åldern lämpliga berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter och tränar samtidigt ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna bekantar sig med skrivprocessens faser och bearbetar texter utifrån respons.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, presentationer, brev, serier
- skriva för hand och digitalt
- skriva egna texter, uppmärksamma uppbyggnaden (början, handling, slut) och bearbeta texten enligt respons
- lära sig använda rubriker och skiljetecken
- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion
- uppmärksamma rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval och repliker
- träna rättstavning och sammansattaord
- öva på att skriva sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor
- nätikett vid publicering av egen text

M8 hjälpa eleven att fördjupa förmågan att planera och producera texter både självständigt och i grupp samt att lära eleven att göra mångsidigt bruk av ord och strukturer som behövs vid textproduktion

Lokal precisering:

- Eleven kan skriva hela texter och uppvisar kännedom om rättskrivning i sina texter.
- Eleven behärskar rubriksättning, styckeindelning och fäster uppmärksamhet vid ordval.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att fördjupa förmågan att planera och producera texter både självständigt och i grupp samt att göra mångsidigt bruk av ord och strukturer som behövs vid textproduktion.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan skriva om bekanta ämnen. Texten kan vara icke-koherent, relativt svårläst och ha ett begränsat ordförråd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan skriva texter som är förståeliga trots grammatikaliska brister. Ordförrådet kan vara begränsat. Eleven kan i varierande grad följa skriftspråksnormer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan skriva hela texter och fästa uppmärksamhet vid ordval. Grammatikaliskt sett kan strukturen vara vacklande. Eleven kan till största del följa skriftspråksnormer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan skriva mångsidiga texter både till innehåll och språk. Den grammatikaliska strukturen är i huvudsak korrekt. Eleven har en etablerad förmåga att följa skriftspråksnormer.

I3 Att producera texter

Eleverna tränar att skriva flytande, grunderna i att producera och behandla texter samt behärskning av språknormer. Eleverna tränar både individuellt och tillsammans med andra. Eleverna producerar för åldern lämpliga berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter och tränar samtidigt ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna bekantar sig med skrivprocessens faser och bearbetar texter utifrån respons.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, presentationer, brev, serier
- skriva för hand och digitalt
- skriva egna texter, uppmärksamma uppbyggnaden (början, handling, slut) och bearbeta texten enligt respons
- lära sig använda rubriker och skiljetecken

- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion
- uppmärksamma rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval och repliker
- träna rättstavning och sammansattaord
- öva på att skriva sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor
- nätikett vid publicering av egen text

M9 handleda eleven att analysera och bedöma egna texter samt att utveckla färdigheterna att ge och ta emot respons

Lokal precisering:

- Eleven kan bedöma sina egna texter, är medveten om styrkor och utvecklingsbehov i sitt skrivande och kan ge och ta emot respons.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att analysera och bedöma egna texter samt att utveckla färdigheterna att ge och ta emot respons.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bedöma texter och att ge och ta emot respons

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ta emot respons på sina texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning granska sina texter utgående från responsen. Eleven kan ge knapphändig respons åt andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan bedöma sina egna texter utgående från responsen. Eleven kan ge respons åt andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma och bearbeta sina texter utgående från responsen. Eleven kan ta emot och ge konstruktiv respons åt andra.

I3 Att producera texter

Eleverna tränar att skriva flytande, grunderna i att producera och behandla texter samt behärskning av språknormer. Eleverna tränar både individuellt och tillsammans med andra. Eleverna producerar för åldern lämpliga berättande, beskrivande, instruerande och enkla argumenterande texter och tränar samtidigt ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer. Eleverna bekantar sig med skrivprocessens faser och bearbetar texter utifrån respons.

Lokal precisering:

- producera olika typer av texter bl.a. berättelser, faktatexter, poesi, presentationer, brev, serier
- skriva för hand och digitalt

- skriva egna texter, uppmärksamma uppbyggnaden (början, handling, slut) och bearbeta texten enligt respons
- lära sig använda rubriker och skiljetecken
- känna igen de centrala satsdelarna och utnyttja kunskapen i sin egen textproduktion
- uppmärksamma rätt ordföljd (vid behov jämföra med andra språk)
- öva sig att göra texten levande t.ex. genom ordval och repliker
- träna rättstavning och sammansattaord
- öva på att skriva sammanfattningar och tankekartor
- öva sig att använda tillförlitliga källor
- nätikett vid publicering av egen text

M10 handleda eleven att stärka sin språkliga medvetenhet och att iaktta situationsbundna variationer i språkbruket, egenskaper hos olika språk och lagbundenheter i svenskt tal- och skriftspråk

Lokal precisering:

- Eleven känner igen lagbundenheter i språket och kan med hjälp av gängse begrepp beskriva hur språket varierar i olika situationer.
- Eleven kan ge exempel på språk och dialekter i sin omgivning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka sin språkliga medvetenhet och att iaktta situationsbundna variationer i språkbruket, egenskaper hos olika språk och lagbundenheter i svenskt tal- och skriftspråk.

Föremål för bedömningen

Förmåga att observera och jämföra olika drag i språk och språkbruk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan identifiera att talat och skrivet språk är olika.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan identifiera skillnader mellan talat och skrivet språk. Eleven kan uppfatta några centrala språkliga strukturer och lagbundenheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan identifiera språkliga strukturer och lagbundenheter samt sätt att skapa betydelser. Eleven kan beskriva variationer i den språkliga situationen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förstå språkliga strukturer och lagbundenheter samt hur de används. Eleven kan förstå betydelsen av språkliga val i kommunikationssituationer.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker hur olika situationer och ämnen skapar variationer i språket genom att iaktta kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt hur variationer kommer till uttryck i olika typer av talade och skrivna texter. Eleverna reflekterar över betydelser hos ord, fraser

och texter och bekantar sig samtidigt med olika sätt att klassificera dem. Eleverna bekantar sig med kännetecken för svenskt tal- och skriftspråk. Eleverna lär sig centrala lagbundenheter i språket (ordklasser och satser, böjning av substantiv och verb, sammansättning och avledning) och olika sätt att skapa betydelser. Eleverna bekantar sig med skön- och faktalitteratur, filmer och medietexter riktade till barn och unga och stiftar samtidigt bekantskap med biblioteket som en resurs. Eleverna bekantar sig också med nya och gamla arter av olika kulturtraditioner som har anknytning till barnens och de ungas värld.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

M11 motivera eleven att mångsidigt stifta bekantskap med litteratur och kultur, att uppmuntra eleven att läsa litteratur skriven för barn och unga och att dela med sig av sina läsupplevelser och att bli en aktiv biblioteksanvändare

Lokal precisering:

- Eleven läser barn- och ungdomslitteratur och kan delta i diskussioner om sina läsupplevelser och om övrig barn- och ungdomskultur.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att mångsidigt stifta bekantskap med litteratur och kultur, att uppmuntra eleven att läsa litteratur skriven för barn och unga och att dela med sig av sina läsupplevelser och att bli en aktiv biblioteksanvändare.

Föremål för bedömningen

Kännedom om litteratur och kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven läser korta texter. Eleven deltar i litterära diskussioner genom att lyssna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser barn- och ungdomsböcker. Eleven berättar om det hen läst.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven läser barn- och ungdomsböcker. Eleven diskuterar och skriver om sina läsupplevelser och om övrig barn- och ungdomskultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven läser mångsidigt barn- och ungdomsböcker. Eleven granskar det hen läst ur olika synvinklar.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker hur olika situationer och ämnen skapar variationer i språket genom att iaktta kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt hur variationer kommer till uttryck i olika typer av talade och skrivna texter. Eleverna reflekterar över betydelser hos ord, fraser och texter och bekantar sig samtidigt med olika sätt att klassificera dem. Eleverna bekantar sig med kännetecken för svenskt tal- och skriftspråk. Eleverna lär sig centrala lagbundenheter i språket (ordklasser och satser, böjning av substantiv och verb, sammansättning och avledning) och olika sätt att skapa betydelser. Eleverna bekantar sig med skön- och faktalitteratur, filmer och medietexter riktade till barn och unga och stiftar samtidigt bekantskap med biblioteket som en resurs. Eleverna bekantar sig också med nya och gamla arter av olika kulturtraditioner som har anknytning till barnens och de ungas värld.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

M12 handleda eleven att lägga märke till den kulturella mångfalden i skolan och i den övriga omgivningen, stödja elevens flerspråkiga och multikulturella identitet samt uppmuntra eleven att utnyttja och utveckla sin språkrepertoar

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i sitt eget liv och i sin omgivning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att lägga märke till den kulturella mångfalden i skolan och i den övriga omgivningen samt får stöd för att utveckla sin flerspråkiga och kulturella identitet och lär sig att utnyttja och utveckla sin språkrepertoar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lägga märke till den språkliga och kulturella mångfalden och stärka den egna flerspråkiga identiteten och språkrepertoaren

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna några drag i sin egen flerspråkighet och kulturella mångfald.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna några drag i närområdet som visar på flerspråkighet och kulturell mångfald.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva sin egen och närområdets flerspråkighet och kulturella mångfald.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva betydelsen av flerspråkighet och kulturell mångfald. Eleven kan jämföra likheter och skillnader i olika språk och kulturer.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker hur olika situationer och ämnen skapar variationer i språket genom att iaktta kommunikationssituationer i skolan och på fritiden samt hur variationer kommer till uttryck i olika typer av talade och skrivna texter. Eleverna reflekterar över betydelser hos ord, fraser och texter och bekantar sig samtidigt med olika sätt att klassificera dem. Eleverna bekantar sig med kännetecken för svenskt tal- och skriftspråk. Eleverna lär sig centrala lagbundenheter i språket (ordklasser och satser, böjning av substantiv och verb, sammansättning och avledning) och olika sätt att skapa betydelser. Eleverna bekantar sig med skön- och faktalitteratur, filmer och medietexter riktade till barn och unga och stiftar samtidigt bekantskap med biblioteket som en resurs. Eleverna bekantar sig också med nya och gamla arter av olika kulturtraditioner som har anknytning till barnens och de ungas värld.

Lokal precisering:

- undersöka språkets variation enligt situation och ämne och fundera på ordval och uttrycksformer
- bekanta sig med de nordiska språken
- läsa och diskutera finländsk, svensk, nordisk och annan internationell barnlitteratur
- bekanta sig med de finlandssvenska och finländska traditionerna (morgonsamlingar, tema- och festdagar)
- bekanta sig med andra kulturer, traditioner och språk
- medverka i skolans kulturevenemang
- utnyttja det kultur- och medieutbud som erbjuds barn och unga
- granska och diskutera mediernas roll i elevens liv

M13 motivera eleven att stärka en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att använda och lära sig språk samt uppmuntra eleven att ställa upp mål för lärandet

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning ställa upp mål för lärandet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att stärka en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att använda och lära sig språk samt uppmuntra eleven att ställa upp mål för lärandet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ställa upp mål för lärandet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra iakttagelser om sitt sätt att lära sig språk och sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning ställa upp mål för sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan identifiera sina styrkor och utvecklingsområden när hen lär sig språk och som språkanvändare samt ställa upp mål för sitt lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ställa upp utmanande mål för sitt eget lärande och främja gemensamt lärande.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt olika skriv- och lyssnartekniker. Eleverna tränar att känna igen och använda viktiga begrepp och uttryck i olika läroämnen. I undervisningen används digitala verktyg för att lära eleverna att söka information inom olika kunskapsområden och för att eleverna ska lära sig utvärdera sitt lärande i förhållande till målen för undervisningen. Eleverna vägleds att handla etiskt med respekt för upphovsrätt och integritet. I undervisningen stärks elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål som ett stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- olika skriv- och lyssnartekniker
- begrepp och uttryck i olika läroämnen
- digitala verktyg
- utvärdering av lärande
- upphovsrätt och integritet

M14 handleda eleven att lägga märke till hur språk används i olika läroämnen

Lokal precisering:

- Eleven läser med hjälp av stöd texter eller delar av texter som används i olika läroämnen och kan beskriva hur de är uppbyggda.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att lägga märke till hur språk används i olika läroämnen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå språket i olika läroämnen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan behandla innehållet i olika läroämnen med ett vardagligt språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan förstå huvuddragen i olika läroämnestexter samt av vilka delar texter är uppbyggda.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan, i kommunikationssituationer med andra, förstå språket i olika läroämnen, utgående från sin ålder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt förstå när hen läser texter från olika läroämnen. Eleven kan beskriva av vilka delar texter är uppbyggda.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt olika skriv- och lyssnartekniker. Eleverna tränar att känna igen och använda viktiga begrepp och uttryck i olika läroämnen. I undervisningen används digitala verktyg för att lära eleverna att söka information inom olika kunskapsområden och för att eleverna ska lära sig utvärdera sitt lärande i förhållande till målen för undervisningen. Eleverna vägleds att handla etiskt med respekt för upphovsrätt och integritet. I undervisningen stärks elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål som ett stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- olika skriv- och lyssnartekniker
- begrepp och uttryck i olika läroämnen
- digitala verktyg
- utvärdering av lärande
- upphovsrätt och integritet

M15 uppmuntra eleven att utveckla kunskaper och språkliga medel för självstyrt arbete, informationssökning och för att kunna strukturera information självständigt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information om ett visst ämne och producera en strukturerad muntlig eller skriftlig presentation av ämnet självständigt eller i grupp.
- Eleven kan under handledning välja ett sätt att söka information som är lämpligt med tanke på sammanhanget och ämnet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla kunskaper och språkliga medel för självstyrt arbete, informationssökning och för att kunna strukturera information självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bygga upp en text och söka information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan söka enskild information i givna källor. Eleven deltar i det gemensamma arbetet genom att lyssna. Eleven vet att all information inte är tillförlitlig information.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan söka information i bekanta eller givna källor, men använder informationen genom att upprepa den. Eleven deltar i det gemensamma arbetet. Eleven känner till tillförlitliga källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan an-vända information utan att kopiera den. Eleven kan främja det gemensamma arbetet. Eleven kan göra iakttagelser om trovärdiga och icke-trovärdiga källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan, på basis av den information hen fått fram, självständigt producera en disponerad muntlig eller skriftlig text. Eleven kan under handledning välja ett för situationen och ämnet lämpligt sätt att hämta information. Eleven främjar ändamålsenligt det gemensamma arbetet. Eleven kan bedöma källornas tillförlitlighet.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Eleverna lär sig att dela upp läs-, skriv-, lyssnande- och talprocesser i mindre delar och att träna delfärdigheter samt olika skriv- och lyssnartekniker. Eleverna tränar att känna igen och använda viktiga begrepp och uttryck i olika läroämnen. I undervisningen används digitala verktyg för att lära eleverna att söka information inom olika kunskapsområden och för att eleverna ska lära sig utvärdera sitt lärande i förhållande till målen för undervisningen. Eleverna vägleds att handla etiskt

med respekt för upphovsrätt och integritet. I undervisningen stärks elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål som ett stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- olika skriv- och lyssnartekniker
- begrepp och uttryck i olika läroämnen
- digitala verktyg
- utvärdering av lärande
- upphovsrätt och integritet

Religion

Läroämnets uppdrag

Läroämnets uppdrag är att ge eleverna en bred allmänbildning i religion och livsåskådning. Undervisningen ska göra eleverna förtrogna med den religion som studeras och dess mångfald. Eleverna ska få insikt i religiösa och konfessionella traditioner i Finland och i religioner och livsåskådningar på andra håll i världen. Läroämnet ska främja förståelse för förhållandet mellan religion och kultur samt multilitteracitet i fråga om religioner och livsåskådningar. Undervisningen ska ge mångsidig kunskap om religioner och hjälpa eleverna att förstå diskussioner som gäller religion. Eleverna ska vägledas att tänka kritiskt och att studera religioner och livsåskådningar ur olika perspektiv. I undervisningen behandlas förhållandet mellan religion och kunskap samt språk, symbolik och begrepp som är kännetecknande för religioner. Religionsundervisningen ska ge eleverna beredskap att ta del av den dialog som förs både inom och mellan olika religioner och livsåskådningar. Undervisningen ska handleda eleverna att respektera livet, människovärdet och det som är heligt för en själv och andra.

Undervisningen ska ge eleverna insikt i etiskt tänkande inom den religion som studeras och inom andra religioner och livsåskådningar, och uppmuntra eleverna att själva fundera över etiska frågor. Undervisningen ska stödja elevens självkännedom, självaktning och utveckla elevens livskompetens under hela den grundläggande utbildningen. Undervisningen ska hjälpa eleven att forma och bedöma sin identitet, sin livsåskådning och sin världsåskådning. Religionsundervisningen ska stödja att eleven utvecklas till en ansvarsfull medlem i sin grupp och i det demokratiska samhället och till en ansvarsfull världsmedborgare.

Läroämnets uppdrag i årskurs 3-6

***I årskurserna 3–6** ska undervisningen i religion bredda och fördjupa elevens baskunskaper i hens egen religion. Eleven får insikt i religionens heliga skrifter och berättelser samt centrala lära, etiska principer, ritualer och seder. Eleverna uppmuntras att undra och fråga. I undervisningen granskas de religiösa rötterna i Finland och Europa samt det religiösa livet och livsåskådningarna i dagens Finland och Europa. Eleverna ska utveckla sin mediekunskap och handledas att bedöma och använda olika källor för att söka information och utnyttja den i olika situationer.*

Undervisningen behandlar barnets rättigheter och individens ansvar för sina handlingar. Eleverna får träna sina emotionella och sociala färdigheter och lär sig att formulera egna åsikter och motivera dem. Eleverna uppmuntras att utveckla vänskap, att bidra till en positiv gemenskap i klassen och skolan och att motarbeta diskriminering.

De olika lärokurserna i religion i årskurs 3–6

Enligt 11 § i lagen om grundläggande utbildning studerar eleverna i den grundläggande utbildningen religion eller livsåskådningskunskap. Religionsundervisningen genomförs dock enligt 13 § i samma förordning i enlighet med elevernas religionssamfund som undervisning i den egna religionen enligt särskilda lärokurser. För att trygga läroämnets enhetlighet har för alla former av undervisning i den egna religionen utarbetats gemensamma mål och centralt innehåll.

I läroämnesbeskrivningarna för de olika religionerna preciseras de för alla gemensamma innehållen i enlighet med den egna religionens särart. De lokala läroplanerna utarbetas på basis av de gemensamma målen, innehållsbeskrivningarna och de preciserade lärokursbeskrivningarna för de olika religionerna i grunderna för läroplanen.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i religion i årskurs 3–6

Innehållet behandlas med hjälp av berättelser och drama samt genom erfarenhetsbaserat, konkret och gemensamt lärande. Det är viktigt att börja introducera begrepp. Olika digitala verktyg används i religionsundervisningen för att främja lärandet och öka elevernas aktivitet och interaktion. I undervisningen betonas rofylldhet och diskussion. I mån av möjlighet kan studiebesök och gäster utnyttjas i undervisningen. Undervisningen kan innehålla individuella eller gemensamma projekt som omfattar flera lärokurser eller överskrider läroämnesgränserna. Målet är att visa respekt för alla religioner och livsåskådningar som finns representerade i skolan.

- Eleven kan granska berättelser ur olika synvinklar, kan sätta sig in i en annans situation och kan leva sig in i olika känslor, känselkort kan användas i undervisningen
- Utnyttjar AV-hjälpmedel och lärplattor vid mediepresentationer som eleven producerar
- Eleven fördjupar sig i församlingens olika verksamhetsformer samt i hembygdens kristna liv
- Besök till elevernas hemförsamlingar
- Evenemang och besök som församlingar ordnar för olika årskurser
- IKT-färdigheter utvecklas genom att man producerar egna verk (animationer, serier, video) on Jesu liv och lära
- Eleven övar sig i färdigheter om växelverkan och samarbete genom att göra olika projekt och grupparbeten

Handledning, differentiering och stöd i religion i årskurs 3–6

Lärokurserna genomförs så att elevernas olika religiösa och konfessionella bakgrund och språkkunskaper beaktas i undervisningen och arbetet. Eleverna ska få stöd för att förstå centrala begrepp. I undervisningen skapas gemensamma situationer som främjar lärande och delaktighet och eleven handleds att stärka sin studiefärdighet och initiativförmåga.

- Den egna familjens festtraditioner (intervju, diskussioner hemma etc.)
- Handleda eleven i att uppföra sig på religiösa tillställningar och stunder
- Eleven granskar berättelser ur olika synvinklar, sätter sig in i en annans situation och lever sig in i olika känslor, känselkort kan användas i undervisningen
- Eleven lär sig färdigheter som behövs för att uppnå gemensamma mål genom att fungera i en grupp
- Eleven förstår värdet och betydelsen av sitt eget kulturarv med hjälp av Nya Testamentets berättelser

Bedömning av elevens lärande och kunnande i religion i årskurs 3–6

Bedömningen i religion ska vara handledande och uppmuntrande. Responsen ska sträva efter att uppmuntra eleven att studera och undersöka centrala religiösa källor och deras särdrag samt att göra egna tolkningar. I bedömningen ska man beakta olika former av skriftlig och muntlig framställning samt kunnande som visas med hjälp av andra uttrycksformer. Det centrala är elevens förmåga att uttrycka sig själv och sina tankar. I stället för att fästa uppmärksamheten vid memorering av detaljer ska man i bedömningen uppmärksamma elevens förmåga att förstå och kunna tillämpa sin kunskap och utveckla sitt tänkande.

Läraren ska ge ett verbalt omdöme eller ett siffervitsord i religion genom att bedöma elevernas kunnande i relation till de mål som i den lokala läroplanen fördelats årskursvis i årskurserna 3–

6. Läsårsbedömningen i årskurs 6 grundar sig på de mål för undervisningen i läroämnet som fördelats för årskursen i den lokala läroplanen.

För att definiera kunskapsnivån för läsårsbetyget i årskurs 6 ska läraren använda de nationella bedömningskriterierna i religion. Eleven har uppnått målen i religion för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för religion och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för läsårsbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i bedömningen i religion och i vitsordet som ska bildas. I beskrivningarna av kunskapskraven omfattar beskrivningen av de högre vitsorden även kunnandet för de lägre vitsorden.

Islam

Lärokursens uppdrag i årskurs 3-6

***I årskurserna 3–6** ska undervisningen i religion bredda och fördjupa elevens baskunskaper i hens egen religion. Eleven får insikt i religionens heliga skrifter och berättelser samt centrala lära, etiska principer, ritualer och seder. Eleverna uppmuntras att undra och fråga. I undervisningen granskas de religiösa rötterna i Finland och Europa samt det religiösa livet och livsåskådningarna i dagens Finland och Europa. Eleverna ska utveckla sin mediekunskap och handledas att bedöma och använda olika källor för att söka information och utnyttja den i olika situationer.*

Undervisningen behandlar barnets rättigheter och individens ansvar för sina handlingar. Eleverna får träna sina emotionella och sociala färdigheter och lär sig att formulera egna åsikter och motivera dem. Eleverna uppmuntras att utveckla vänskap, att bidra till en positiv gemenskap i klassen och skolan och att motarbeta diskriminering.

De olika lärokurserna i religion i årskurs 3–6

Enligt 11 § i lagen om grundläggande utbildning studerar eleverna i den grundläggande utbildningen religion eller livsåskådningskunskap. Religionsundervisningen genomförs dock enligt 13 § i samma förordning i enlighet med elevernas religionssamfund som undervisning i den egna religionen enligt särskilda lärokurser. För att trygga läroämnets enhetlighet har för alla former av undervisning i den egna religionen utarbetats gemensamma mål och centralt innehåll.

I läroämnesbeskrivningarna för de olika religionerna preciseras de för alla gemensamma innehållen i enlighet med den egna religionens särart. De lokala läroplanerna utarbetas på basis av de gemensamma målen, innehållsbeskrivningarna och de preciserade lärokursbeskrivningarna för de olika religionerna i grunderna för läroplanen.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att fördjupa sig i religionens heliga skrifter och berättelser samt de centrala lärorna

Lokal precisering:

- Eleven känner till Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven fördjupar sig i religionens heliga skrifter och berättelser samt de centrala lärorna.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hantera information om religion, religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna den heliga skriften eller den centrala källan i den religion som studeras och känner igen någon av de berättelser eller läror som behandlats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om någon central lära och berättelse i den religion som studeras. Under handledning kan eleven berätta om vad berättelsen betyder eller olika sätt att tolka den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om de heliga skrifterna i den religion som studeras samt beskriva vad berättelser betyder eller olika sätt att tolka dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över innehållet i och tolkningarna av berättelserna. Ur perspektiv av den religion som studeras kan eleven beskriva betydelserna av de centrala lärorna.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

M3 hjälpa eleven att känna igen karaktäristiska drag och symbolik i religiöst språk

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på religiöst språk och religiös symbolik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven känner igen karaktäristiska drag och symbolik i religiöst språk.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera religiöst språk och religiösa symboler

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen en religiös symbol, en liknelse, ett talesätt eller ett påstående.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge ett exempel på religiöst språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ge exempel på religiöst språk och religiös symbolik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för det karakteristiska i religiöst språk och religiös symbolik.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

M6 handleda eleven att få insikt i judendomen, kristendomen och islam och deras inflytande och historia i Europa

Lokal precisering:

- Eleven känner till gemensamma berättelser i judendomen, kristendomen och islam.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med judendomen, kristendomen och islam och deras inflytande och historia i Europa.

Föremål för bedömningen

Kunskap om religion och kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen huvuddragen i judendomen, kristendomen och islam.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om huvuddragen i judendomen, kristendomen och islam.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan jämföra huvuddragen i judendomen, kristendomen och islam.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för judendomens, kristendomens och islams inflytande eller historia i Europa.

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och

betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M7 uppmuntra eleven att respektera det som är heligt för en själv och för andra samt att agera lämpligt i olika religiösa sammanhang och situationer

Lokal precisering:

- Eleven förstår vad som avses med helighet i religioner.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vad som avses med begreppet heligt och strävar till att respektera det som är heligt för en själv och för andra. Eleven vet hur man agerar lämpligt i olika religiösa situationer och på olika religiösa platser och strävar till att uppföra sig sakligt och respektfullt i dessa.

Föremål för bedömningen

Religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något som anses vara heligt eller en sed i anknytning till det heliga. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna olika saker som anses vara heliga och kan beskriva vilka seder som anknyter till dessa. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår vad som avses med att respektera det som är heligt för andra. Hen kan ge exempel på kulturella seder i anknytning till religiösa situationer och platser och andra heliga saker. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för hur det heliga kan ta sig olika uttryck i religioner. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M8 handleda eleven i att utforska etiska normer i religionen i fråga och etiska principer som förenar olika religioner

Lokal precisering:

- Eleven känner igen de centrala etiska principer som förenar religioner och livsåskådningar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med de etiska normerna i den religion som studeras och etiska principer som förenar olika religioner.

Föremål för bedömningen

Kunskap om etik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något enstaka exempel på de etiska normerna i den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på de etiska normerna i den religion som studeras eller etiska principer som förenar olika religioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva de centrala etiska normerna i den religion som studeras samt redogöra för någon etisk princip som förenar religioner och ge exempel på hur de tillämpas i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över hur religioners olika etiska principer tillämpas i vardagen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland

- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M11 ge eleven möjligheter att diskutera etiska frågor, uttrycka sina tankar och känslor på ett konstruktivt sätt samt öva sig att motivera sina synpunkter

Lokal precisering:

- Eleven kan samtala om olika livsfrågor, uttrycka sina känslor och lyssna på andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven övar sig i att diskutera etiska frågor och utvecklar sina tankefärdigheter och färdigheter att delta i diskussioner.

Föremål för bedömningen

Tankeförmåga, kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskursheltheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och uttrycka sina tankar på något sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i en gemensam diskussion och uttrycker sig konstruktivt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ta hänsyn till andra i diskussionen och kan motivera sina egna åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan diskutera konstruktivt samt reflektera och skapa egna åsikter i kommunikation med andra.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv

- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M12 hjälpa och stödja eleven att utveckla och stärka en positiv syn på världen, en positiv självkänsla och tro på livet

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven får förmåga att formulera och stärka en positiv syn på världen och självkänsla och tro på sitt liv.

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att fördjupa sig i religionens heliga skrifter och berättelser samt de centrala lärorna

Lokal precisering:

- Eleven kan nämna källor och texter inom islam samt beskriva det centrala innehållet i dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven fördjupar sig i religionens heliga skrifter och berättelser samt de centrala lärorna.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hantera information om religion, religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna den heliga skriften eller den centrala källan i den religion som studeras och känner igen någon av de berättelser eller läror som behandlats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om någon central lära och berättelse i den religion som studeras. Under handledning kan eleven berätta om vad berättelsen betyder eller olika sätt att tolka den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om de heliga skrifterna i den religion som studeras samt beskriva vad berättelser betyder eller olika sätt att tolka dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över innehållet i och tolkningarna av berättelserna. Ur perspektiv av den religion som studeras kan eleven beskriva betydelserna av de centrala lärorna.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

M2 handleda eleven att bekanta sig med ritualer och seder samt heliga platser och byggnader i den religion som studeras

Lokal precisering:

- Eleven kan med hjälp av exempel redogöra för viktiga ritualer, seder och heliga platser inom isalm och beskriva deras innebörd.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med ritualerna och sederna samt heliga platser och byggnader i den religion som studeras.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hantera information om religion, religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till en ritual eller sed i den religion som studeras och känner igen någon helig plats eller byggnad.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna ritualer eller seder i den religion som studeras samt en helig plats eller byggnad.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om centrala ritualer och seder i den religion som studeras och beskriva religionens heliga platser eller byggnader.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för innebörden av de centrala ritualerna och sederna och de heliga platserna och byggnaderna i den religion som studeras.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

M4 handleda eleven att söka information om religionen i olika källor samt bedöma och använda informationen

Lokal precisering:

- Eleven känner till gemensamma profeter, heliga platser och skrifter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att söka information om religion i olika källor samt bedöma och använda informationen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lära sig i studierna i religion

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning hämta information om religion i givna källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan hämta information om religion i flera källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda den information hen hämtat och inser att det är skillnad i tillförlitligheten i källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan hämta, kombinera och jämföra information om religion i olika källor och göra observationer om källornas tillförlitlighet.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M7 uppmuntra eleven att respektera det som är heligt för en själv och för andra samt att agera lämpligt i olika religiösa sammanhang och situationer

Lokal precisering:

- Eleven förstår det heliga för en själv och för andra.
- Eleven kan bete sig sakligt i religiösa situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vad som avses med begreppet heligt och strävar till att respektera det som är heligt för en själv och för andra. Eleven vet hur man agerar lämpligt i olika religiösa situationer och på olika religiösa platser och strävar till att uppföra sig sakligt och respektfullt i dessa.

Föremål för bedömningen

Religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något som anses vara heligt eller en sed i anknytning till det heliga. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna olika saker som anses vara heliga och kan beskriva vilka seder som anknyter till dessa. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår vad som avses med att respektera det som är heligt för andra. Hen kan ge exempel på kulturella seder i anknytning till religiösa situationer och platser och andra heliga saker. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för hur det heliga kan ta sig olika uttryck i religioner. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M10 handleda eleven att utvärdera sina val och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid

Lokal precisering:

- Eleven ser en koppling mellan etiska principer och livets värde inom islam.
- Eleven ser kopplingen mellan islam och ansvaret för natur och liv.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att utvärdera sina val och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid.

Föremål för bedömningen

Förmåga att reflektera över etiska frågor

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Ur givna exempel känner eleven igen några värden som påverkat hen eller etiska valsituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen etiska principer. Hen kan ge exempel på etiska valsituationer och ge olika lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för de gemensamma etiska principerna i den religion som studeras och i andra religioner och ge exempel på hur de tillämpas. Eleven kan ge exempel ur vardagen på hur man skapar en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över sina egna val och etiska valsituationer ur perspektiven för värderingar, olika etiska principer och en hållbar framtid.

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M11 ge eleven möjligheter att diskutera etiska frågor, uttrycka sina tankar och känslor på ett konstruktivt sätt samt öva sig att motivera sina synpunkter

Lokal precisering:

- Eleven kan diskutera centrala livsfrågor, känslor och värden enligt Koranens etik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven övar sig i att diskutera etiska frågor och utvecklar sina tankefärdigheter och färdigheter att delta i diskussioner.

Föremål för bedömningen

Tankeförmåga, kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och uttrycka sina tankar på något sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i en gemensam diskussion och uttrycker sig konstruktivt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ta hänsyn till andra i diskussionen och kan motivera sina egna åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan diskutera konstruktivt samt reflektera och skapa egna åsikter i kommunikation med andra.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M12 hjälpa och stödja eleven att utveckla och stärka en positiv syn på världen, en positiv självkänsla och tro på livet

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven får förmåga att formulera och stärka en positiv syn på världen och självkänsla och tro på sitt liv.

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M4 handleda eleven att söka information om religionen i olika källor samt bedöma och använda informationen

Lokal precisering:

- Eleven känner till religiösa samfund i Finland.
- Eleven är medveten om olika sätt att beskriva religioner i media.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att söka information om religion i olika källor samt bedöma och använda informationen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lära sig i studierna i religion

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning hämta information om religion i givna källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan hämta information om religion i flera källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda den information hen hämtat och inser att det är skillnad i tillförlitligheten i källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan hämta, kombinera och jämföra information om religion i olika källor och göra observationer om källornas tillförlitlighet.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det

religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M5 handleda eleven att utforska Finlands och Europas religiösa och konfessionella rötter och situationen i dag

Lokal precisering:

- Eleven känner till hur religionerna har påverkat samhällenas utveckling, kultur och medier och kan ge exempel.
- Eleven kan i huvuddrag beskriva Finlands och Europas religiösa rötter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med Finlands och Europas religiösa och konfessionella rötter och situationen i dag.

Föremål för bedömningen

Kunskap om religion och kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen Finlands och Europas religiösa och konfessionella rötter eller särdrag i anknytning till situationen i dag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på Finlands och Europas religiösa och konfessionella rötter eller situationen i dag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven känner till religionernas och åskådningarnas påverkan på kulturer och samhällen i Finland och Europa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ge exempel på religionernas och åskådningarnas påverkan på kulturer och samhällen i Finland och Europa.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse

- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

M6 handleda eleven att få insikt i judendomen, kristendomen och islam och deras inflytande och historia i Europa

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva huvuddragen i judendomen, kristendomen och islam och deras inbördes relationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med judendomen, kristendomen och islam och deras inflytande och historia i Europa.

Föremål för bedömningen

Kunskap om religion och kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen huvuddragen i judendomen, kristendomen och islam.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om huvuddragen i judendomen, kristendomen och islam.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan jämföra huvuddragen i judendomen, kristendomen och islam.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för judendomens, kristendomens och islams inflytande eller historia i Europa.

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M7 uppmuntra eleven att respektera det som är heligt för en själv och för andra samt att agera lämpligt i olika religiösa sammanhang och situationer

Lokal precisering:

- Eleven förstår vad som avses med helighet i religioner.
- Eleven kan bete sig sakligt på olika religiösa tillställningar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vad som avses med begreppet heligt och strävar till att respektera det som är heligt för en själv och för andra. Eleven vet hur man agerar lämpligt i olika religiösa situationer och på olika religiösa platser och strävar till att uppföra sig sakligt och respektfullt i dessa.

Föremål för bedömningen

Religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något som anses vara heligt eller en sed i anknytning till det heliga. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna olika saker som anses vara heliga och kan beskriva vilka seder som anknyter till dessa. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår vad som avses med att respektera det som är heligt för andra. Hen kan ge exempel på kulturella seder i anknytning till religiösa situationer och platser och andra heliga saker. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för hur det heliga kan ta sig olika uttryck i religioner. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M8 handleda eleven i att utforska etiska normer i religionen i fråga och etiska principer som förenar olika religioner

Lokal precisering:

- Eleven kan de centrala etiska normerna inom islam.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med de etiska normerna i den religion som studeras och etiska principer som förenar olika religioner.

Föremål för bedömningen

Kunskap om etik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något enstaka exempel på de etiska normerna i den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på de etiska normerna i den religion som studeras eller etiska principer som förenar olika religioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva de centrala etiska normerna i den religion som studeras samt redogöra för någon etisk princip som förenar religioner och ge exempel på hur de tillämpas i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över hur religioners olika etiska principer tillämpas i vardagen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland

- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M9 handleda eleven att förstå värdena i de mänskliga rättigheterna och i synnerhet i FN:s konvention om barnets rättigheter ur individuellt och kollektivt perspektiv

Lokal precisering:

- Eleven ser kopplingen mellan islams etiska normer och FN:s konvention om barnets rättigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår värdena i de mänskliga rättigheterna och i synnerhet i FN:s konvention om barnets rättigheter ur individuellt och kollektivt perspektiv.

Föremål för bedömningen

Kunskap om människorättsetik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen mänskliga rättigheter eller barns rättigheter som bygger på konventionen om barnets rättigheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på barns rättigheter eller andra mänskliga rättigheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för konsekvensen av barns rättigheter eller andra mänskliga rättigheter i den egna livsmiljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över frågor i anknytning till barns rättigheter eller andra mänskliga rättigheter ur individens och kollektivets perspektiv.

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M11 ge eleven möjligheter att diskutera etiska frågor, uttrycka sina tankar och känslor på ett konstruktivt sätt samt öva sig att motivera sina synpunkter

Lokal precisering:

- Eleven kan motivera sina tankar och åsikter på ett mångsidigt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven övar sig i att diskutera etiska frågor och utvecklar sina tankefärdigheter och färdigheter att delta i diskussioner.

Föremål för bedömningen

Tankeförmåga, kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och uttrycka sina tankar på något sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i en gemensam diskussion och uttrycker sig konstruktivt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ta hänsyn till andra i diskussionen och kan motivera sina egna åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan diskutera konstruktivt samt reflektera och skapa egna åsikter i kommunikation med andra.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M12 hjälpa och stödja eleven att utveckla och stärka en positiv syn på världen, en positiv självkänsla och tro på livet

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven får förmåga att formulera och stärka en positiv syn på världen och självkänsla och tro på sitt liv.

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M4 handleda eleven att söka information om religionen i olika källor samt bedöma och använda informationen

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information i flera källor.
- Eleven kan bedöma tillförlitligheten och objektiviteten i den information hen hittar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att söka information om religion i olika källor samt bedöma och använda informationen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lära sig i studierna i religion

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning hämta information om religion i givna källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan hämta information om religion i flera källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda den information hen hämtat och inser att det är skillnad i tillförlitligheten i källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan hämta, kombinera och jämföra information om religion i olika källor och göra observationer om källornas tillförlitlighet.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det

religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M7 uppmuntra eleven att respektera det som är heligt för en själv och för andra samt att agera lämpligt i olika religiösa sammanhang och situationer

Lokal precisering:

- Eleven vet hur man ska agera och strävar efter att agera på ett lämpligt och respektfullt sätt i olika religiösa situationer och på religiösa platser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vad som avses med begreppet heligt och strävar till att respektera det som är heligt för en själv och för andra. Eleven vet hur man agerar lämpligt i olika religiösa situationer och på olika religiösa platser och strävar till att uppföra sig sakligt och respektfullt i dessa.

Föremål för bedömningen

Religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något som anses vara heligt eller en sed i anknytning till det heliga. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna olika saker som anses vara heliga och kan beskriva vilka seder som anknyter till dessa. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår vad som avses med att respektera det som är heligt för andra. Hen kan ge exempel på kulturella seder i anknytning till religiösa situationer och platser och andra heliga saker. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för hur det heliga kan ta sig olika uttryck i religioner. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M8 handleda eleven i att utforska etiska normer i religionen i fråga och etiska principer som förenar olika religioner

Lokal precisering:

- Eleven känner igen och kan nämna etiska normer i islam
- Eleven vet vilka etiska principer som förenar religioner och livsåskådningar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med de etiska normerna i den religion som studeras och etiska principer som förenar olika religioner.

Föremål för bedömningen

Kunskap om etik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något enstaka exempel på de etiska normerna i den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på de etiska normerna i den religion som studeras eller etiska principer som förenar olika religioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva de centrala etiska normerna i den religion som studeras samt redogöra för någon etisk princip som förenar religioner och ge exempel på hur de tillämpas i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över hur religioners olika etiska principer tillämpas i vardagen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M9 handleda eleven att förstå värdena i de mänskliga rättigheterna och i synnerhet i FN:s konvention om barnets rättigheter ur individuellt och kollektivt perspektiv

Lokal precisering:

- Eleven kan det centrala innehållet i FN:s konvention om barnets rättigheter och kan ge exempel på mänskliga rättigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår värdena i de mänskliga rättigheterna och i synnerhet i FN:s konvention om barnets rättigheter ur individuellt och kollektivt perspektiv.

Föremål för bedömningen

Kunskap om människorättsetik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen mänskliga rättigheter eller barns rättigheter som bygger på konventionen om barnets rättigheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på barns rättigheter eller andra mänskliga rättigheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för konsekvensen av barns rättigheter eller andra mänskliga rättigheter i den egna livsmiljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över frågor i anknytning till barns rättigheter eller andra mänskliga rättigheter ur individens och kollektivets perspektiv.

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M10 handleda eleven att utvärdera sina val och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på hur man skapar en hållbar framtid.
- Eleven kan tillämpa de etiska principerna inom islam.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att utvärdera sina val och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid.

Föremål för bedömningen

Förmåga att reflektera över etiska frågor

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Ur givna exempel känner eleven igen några värden som påverkat hen eller etiska valsituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen etiska principer. Hen kan ge exempel på etiska valsituationer och ge olika lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för de gemensamma etiska principerna i den religion som studeras och i andra religioner och ge exempel på hur de tillämpas. Eleven kan ge exempel ur vardagen på hur man skapar en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över sina egna val och etiska valsituationer ur perspektiven för värderingar, olika etiska principer och en hållbar framtid.

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M11 ge eleven möjligheter att diskutera etiska frågor, uttrycka sina tankar och känslor på ett konstruktivt sätt samt öva sig att motivera sina synpunkter

Lokal precisering:

- Eleven deltar i gemensamma diskussioner, kan lyssna på andra och uttrycka sig.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven övar sig i att diskutera etiska frågor och utvecklar sina tankefärdigheter och färdigheter att delta i diskussioner.

Föremål för bedömningen

Tankeförmåga, kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och uttrycka sina tankar på något sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i en gemensam diskussion och uttrycker sig konstruktivt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ta hänsyn till andra i diskussionen och kan motivera sina egna åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan diskutera konstruktivt samt reflektera och skapa egna åsikter i kommunikation med andra.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran. Den islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk

konst studeras. Man bekantar sig med islams globala inflytande via antikens litteratur och dess kommentatorer. Man behandlar de heliga platserna och deras betydelse. Vid val av innehåll är för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition viktiga. Man bekantar sig med religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern. Vid val av innehåll beaktas det religiösa språkets särdrag, islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen. Man bekantar sig med islams mångfald och granskar berättelser om profeterna med tanke på hur den islamska läran utvecklats. I undervisningen studeras islams historia i Europa och islam i Finland.

Lokal precisering:

- Koranen, den nedtecknade islamiska traditionen och grunden för den islamiska läran
- islamiska traditionens inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
- islams globala inflytande via antikens litteratur
- de heliga platserna och deras betydelse
- för åldern lämpliga religiösa regler och berättelser enligt islamisk tradition
- religiösa symboler, högtider och den islamiska kalendern
- islamisk terminologi
- berättelser om profeterna
- islams historia i Europa och islam i Finland

I2 Religionernas värld

Centralt innehåll i undervisningen är judendomen, kristendomen och islam. Gemensamma profeter, heliga platser och skrifter studeras. Man bekantar sig med judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur. Man behandlar religiösa samfund i Finland och betydelsen av en religiös dialog, religioner i medier och inom populärkulturen och religionernas betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- judendomen, kristendomen och islam - gemensamma profeter, heliga platser och skrifter
- judendomens, kristendomens och islams inflytande på europeisk kultur
- religiösa samfund i Finland
- betydelsen av en religiös dialog
- religioner i medier och inom populärkulturen
- religionernas betydelse för världsfreden

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

M12 hjälpa och stödja eleven att utveckla och stärka en positiv syn på världen, en positiv självkänsla och tro på livet

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven får förmåga att formulera och stärka en positiv syn på världen och självkänsla och tro på sitt liv.

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de etiska principerna och livets värde inom islam. Man studerar uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet. Man reflekterar över människan och naturen och globalt ansvar. Viktigt innehåll är människans rätt till liv och FN:s konvention om barnets rättigheter. Man reflekterar över förhållandet mellan tro och handlingar, islamiska seder och bruk, empati och etiska frågor som uppstår i elevernas liv.

Lokal precisering:

- etiska principer och livets värde inom islam
- uppfattningen om det förbjudna och tillåtna inom islam samt syndabegreppet
- människan, naturen och globalt ansvar
- människans rätt till liv
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- förhållandet mellan tro och handlingar
- islamiska seder och bruk
- empati och etiska frågor

Evangelisk-luthersk religion

Lärokursens uppdrag i årskurs 3-6

I årskurserna 3–6 *ska undervisningen i religion bredda och fördjupa elevens baskunskaper i hens egen religion. Eleven får insikt i religionens heliga skrifter och berättelser samt centrala lära, etiska principer, ritualer och seder. Eleverna uppmuntras att undra och fråga. I undervisningen granskas de religiösa rötterna i Finland och Europa samt det religiösa livet och livsåskådningarna i dagens Finland och Europa. Eleverna ska utveckla sin mediekunskap och handledas att bedöma och använda olika källor för att söka information och utnyttja den i olika situationer.*

Undervisningen behandlar barnets rättigheter och individens ansvar för sina handlingar. Eleverna får träna sina emotionella och sociala färdigheter och lär sig att formulera egna åsikter och motivera dem. Eleverna uppmuntras att utveckla vänskap, att bidra till en positiv gemenskap i klassen och skolan och att motarbeta diskriminering.

De olika lärokurserna i religion i årskurs 3–6

Enligt 11 § i lagen om grundläggande utbildning studerar eleverna i den grundläggande utbildningen religion eller livsåskådningskunskap. Religionsundervisningen genomförs dock enligt 13 § i samma förordning i enlighet med elevernas religionssamfund som undervisning i den egna religionen enligt särskilda lärokurser. För att trygga läroämnets enhetlighet har för alla former av undervisning i den egna religionen utarbetats gemensamma mål och centralt innehåll.

I läroämnesbeskrivningarna för de olika religionerna preciseras de för alla gemensamma innehållen i enlighet med den egna religionens särart. De lokala läroplanerna utarbetas på basis av

de gemensamma målen, innehållsbeskrivningarna och de preciserade lärokursbeskrivningarna för de olika religionerna i grunderna för läroplanen.

Oppilaan oppimisen arviointi

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 handleda eleven att bekanta sig med ritualer och seder samt heliga platser och byggnader i den religion som studeras

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med ritualerna och sederna samt heliga platser och byggnader i den religion som studeras.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hantera information om religion, religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till en ritual eller sed i den religion som studeras och känner igen någon helig plats eller byggnad.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna ritualer eller seder i den religion som studeras samt en helig plats eller byggnad.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om centrala ritualer och seder i den religion som studeras och beskriva religionens heliga platser eller byggnader.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för innebörden av de centrala ritualerna och sederna och de heliga platserna och byggnaderna i den religion som studeras.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen granskas kristendomens centrala begrepp, symboler och lära. Vid val av innehåll uppmärksammas kristendomens mångfald och i synnerhet protestantismen som en del av kristendomen. Man bekantar sig med Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen. Man behandlar den lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänst och församlingsverksamhet. I undervisningen granskas Bibeln och dess olika stilarter, det religiösa språkets särdrag och symbolik. Man bekantar sig med Jesu liv, lära och betydelse inom kristendomen. Man reflekterar över Paulus och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion. Man bekantar sig med sambandet mellan Bibelns centrala berättelser och konst, vetenskap och kultur och hur kristendomen syns inom populärkulturen. I undervisningen fördjupas kunskaperna om kyrkoåret och kristna ritualer som hör ihop med livet samt olika seder och bruk. Man bekantar sig med kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den. Psalmer och annan andlig musik behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- urberättelser (skapelsen)
- Gamla Testamentets patriarkberättelser: Abraham, Isak, Jakob
- andra centrala berättelser från Gamla Testamentet (t.ex. Josef, Moses etc.)
- judendomens, islams och kristendomens gemensamma berättelser (Abrahams barn)
- kristendomens centrala begrepp, symboler och lära
- Bibeln och det religiösa språkets särdrag

M7 uppmuntra eleven att respektera det som är heligt för en själv och för andra samt att agera lämpligt i olika religiösa sammanhang och situationer

Lokal precisering:

- Eleven förstår vad som avses med helighet i religioner.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vad som avses med begreppet heligt och strävar till att respektera det som är heligt för en själv och för andra. Eleven vet hur man agerar lämpligt i olika religiösa situationer och på olika religiösa platser och strävar till att uppföra sig sakligt och respektfullt i dessa.

Föremål för bedömningen

Religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något som anses vara heligt eller en sed i anknytning till det heliga. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna olika saker som anses vara heliga och kan beskriva vilka seder som anknyter till dessa. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår vad som avses med att respektera det som är heligt för andra. Hen kan ge exempel på kulturella seder i anknytning till religiösa situationer och platser och andra heliga saker. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för hur det heliga kan ta sig olika uttryck i religioner. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen granskas kristendomens centrala begrepp, symboler och lära. Vid val av innehåll uppmärksammas kristendomens mångfald och i synnerhet protestantismen som en del av kristendomen. Man bekantar sig med Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen. Man behandlar den lutherska läran, sakramenten, böner,

gudstjänst och församlingsverksamhet. I undervisningen granskas Bibeln och dess olika stilarter, det religiösa språkets särdrag och symbolik. Man bekantar sig med Jesu liv, lära och betydelse inom kristendomen. Man reflekterar över Paulus och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion. Man bekantar sig med sambandet mellan Bibelns centrala berättelser och konst, vetenskap och kultur och hur kristendomen syns inom populärkulturen. I undervisningen fördjupas kunskaperna om kyrkoåret och kristna ritualer som hör ihop med livet samt olika seder och bruk. Man bekantar sig med kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den. Psalmer och annan andlig musik behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- urberättelser (skapelsen)
- Gamla Testamentets patriarkberättelser: Abraham, Isak, Jakob
- andra centrala berättelser från Gamla Testamentet (t.ex. Josef, Moses etc.)
- judendomens, islams och kristendomens gemensamma berättelser (Abrahams barn)
- kristendomens centrala begrepp, symboler och lära
- Bibeln och det religiösa språkets särdrag

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

- kyrkoåret, kristna ritualer i olika skeden i livet samt traditioner som förknippas med dem.
- psalmer och annan andlig musik
- det heliga inom kristendomen, judendomen och islam samt högtider under året

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

- centrala livsfrågor
- känslor, värderingar och val utgående från Gamla Testamentets texter

M8 handleda eleven i att utforska etiska normer i religionen i fråga och etiska principer som förenar olika religioner

Lokal precisering:

- Eleven känner igen de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudet och de tio budorden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med de etiska normerna i den religion som studeras och etiska principer som förenar olika religioner.

Föremål för bedömningen

Kunskap om etik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något enstaka exempel på de etiska normerna i den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på de etiska normerna i den religion som studeras eller etiska principer som förenar olika religioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva de centrala etiska normerna i den religion som studeras samt redogöra för någon etisk princip som förenar religioner och ge exempel på hur de tillämpas i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över hur religioners olika etiska principer tillämpas i vardagen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen granskas kristendomens centrala begrepp, symboler och lära. Vid val av innehåll uppmärksammas kristendomens mångfald och i synnerhet protestantismen som en del av kristendomen. Man bekantar sig med Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen. Man behandlar den lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänst och församlingsverksamhet. I undervisningen granskas Bibeln och dess olika stilarter, det religiösa språkets särdrag och symbolik. Man bekantar sig med Jesu liv, lära och betydelse inom kristendomen. Man reflekterar över Paulus och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion. Man bekantar sig med sambandet mellan Bibelns centrala berättelser och konst, vetenskap och kultur och hur kristendomen syns inom populärkulturen. I undervisningen fördjupas kunskaperna om kyrkoåret och kristna ritualer som hör ihop med livet samt olika seder och bruk. Man bekantar sig med kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den. Psalmer och annan andlig musik behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- urberättelser (skapelsen)
- Gamla Testamentets patriarkberättelser: Abraham, Isak, Jakob

- andra centrala berättelser från Gamla Testamentet (t.ex. Josef, Moses etc.)
- judendomens, islams och kristendomens gemensamma berättelser (Abrahams barn)
- kristendomens centrala begrepp, symboler och lära
- Bibeln och det religiösa språkets särdrag

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

- kyrkoåret, kristna ritualer i olika skeden i livet samt traditioner som förknippas med dem.
- psalmer och annan andlig musik
- det heliga inom kristendomen, judendomen och islam samt högtider under året

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

- centrala livsfrågor
- känslor, värderingar och val utgående från Gamla Testamentets texter

M12 hjälpa och stödja eleven att utveckla och stärka en positiv syn på världen, en positiv självkänsla och tro på livet

Lokal precisering:

- Eleven har en positiv självkänsla (används inte som grund för bedömning).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven får förmåga att formulera och stärka en positiv syn på världen och självkänsla och tro på sitt liv.

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor,

känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

- centrala livsfrågor
- känslor, värderingar och val utgående från Gamla Testamentets texter

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 handleda eleven att bekanta sig med ritualer och seder samt heliga platser och byggnader i den religion som studeras

Lokal precisering:

- Eleven kan med hjälp av exempel redogöra för kristendomens viktiga ritualer, seder och heliga platser och beskriva deras innebörd.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med ritualerna och sederna samt heliga platser och byggnader i den religion som studeras.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hantera information om religion, religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till en ritual eller sed i den religion som studeras och känner igen någon helig plats eller byggnad.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna ritualer eller seder i den religion som studeras samt en helig plats eller byggnad.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om centrala ritualer och seder i den religion som studeras och beskriva religionens heliga platser eller byggnader.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för innebörden av de centrala ritualerna och sederna och de heliga platserna och byggnaderna i den religion som studeras.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen granskas kristendomens centrala begrepp, symboler och lära. Vid val av innehåll uppmärksammas kristendomens mångfald och i synnerhet protestantismen som en del av kristendomen. Man bekantar sig med Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen. Man behandlar den lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänst och församlingsverksamhet. I undervisningen granskas Bibeln och dess olika stilarter, det religiösa språkets särdrag och symbolik. Man bekantar sig med Jesu liv, lära och betydelse inom kristendomen. Man reflekterar över Paulus och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion. Man bekantar sig med sambandet mellan Bibelns centrala berättelser och konst, vetenskap och kultur och hur kristendomen syns inom populärkulturen. I undervisningen fördjupas kunskaperna om kyrkoåret och kristna ritualer som hör ihop med livet samt olika seder och bruk. Man bekantar sig med kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den. Psalmer och annan andlig musik behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänster och församlingens verksamhet
- psalmer och annan andlig musik

M7 uppmuntra eleven att respektera det som är heligt för en själv och för andra samt att agera lämpligt i olika religiösa sammanhang och situationer

Lokal precisering:

- Eleven förstår det heliga för en själv och för andra. Eleven kan bete sig sakligt i religiösa situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vad som avses med begreppet heligt och strävar till att respektera det som är heligt för en själv och för andra. Eleven vet hur man agerar lämpligt i olika religiösa situationer och på olika religiösa platser och strävar till att uppföra sig sakligt och respektfullt i dessa.

Föremål för bedömningen

Religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något som anses vara heligt eller en sed i anknytning till det heliga. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna olika saker som anses vara heliga och kan beskriva vilka seder som anknyter till dessa. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår vad som avses med att respektera det som är heligt för andra. Hen kan ge exempel på kulturella seder i anknytning till religiösa situationer och platser och andra heliga saker. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för hur det heliga kan ta sig olika uttryck i religioner. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen granskas kristendomens centrala begrepp, symboler och lära. Vid val av innehåll uppmärksammas kristendomens mångfald och i synnerhet protestantismen som en del av kristendomen. Man bekantar sig med Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen. Man behandlar den lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänst och församlingsverksamhet. I undervisningen granskas Bibeln och dess olika stilarter, det religiösa språkets särdrag och symbolik. Man bekantar sig med Jesu liv, lära och betydelse inom kristendomen. Man reflekterar över Paulus och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion. Man bekantar sig med sambandet mellan Bibelns centrala berättelser och konst, vetenskap och kultur och hur kristendomen syns inom populärkulturen. I undervisningen fördjupas kunskaperna om kyrkoåret och kristna ritualer som hör ihop med livet samt olika seder och bruk. Man bekantar sig med kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den. Psalmer och annan andlig musik behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänster och församlingens verksamhet
- psalmer och annan andlig musik

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- Jesu liv, lära och dess betydelse i kristendomen

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- centrala livsfrågor, känslor och värden med hjälp av valda berättelser ur Nya Testamentet som förknippas med olika situationer i Jesu liv

M9 handleda eleven att förstå värdena i de mänskliga rättigheterna och i synnerhet i FN:s konvention om barnets rättigheter ur individuellt och kollektivt perspektiv

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår värdena i de mänskliga rättigheterna och i synnerhet i FN:s konvention om barnets rättigheter ur individuellt och kollektivt perspektiv.

Föremål för bedömningen

Kunskap om människorättsetik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen mänskliga rättigheter eller barns rättigheter som bygger på konventionen om barnets rättigheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på barns rättigheter eller andra mänskliga rättigheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för konsekvensen av barns rättigheter eller andra mänskliga rättigheter i den egna livsmiljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över frågor i anknytning till barns rättigheter eller andra mänskliga rättigheter ur individens och kollektivets perspektiv.

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- Jesu liv, lära och dess betydelse i kristendomen

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- centrala livsfrågor, känslor och värden med hjälp av valda berättelser ur Nya Testamentet som förknippas med olika situationer i Jesu liv

M11 ge eleven möjligheter att diskutera etiska frågor, uttrycka sina tankar och känslor på ett konstruktivt sätt samt öva sig att motivera sina synpunkter

Lokal precisering:

- Eleven kan diskutera centrala livsfrågor, känslor och värden enligt Nya testamentets etik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven övar sig i att diskutera etiska frågor och utvecklar sina tankefärdigheter och färdigheter att delta i diskussioner.

Föremål för bedömningen

Tankeförmåga, kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och uttrycka sina tankar på något sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i en gemensam diskussion och uttrycker sig konstruktivt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ta hänsyn till andra i diskussionen och kan motivera sina egna åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan diskutera konstruktivt samt reflektera och skapa egna åsikter i kommunikation med andra.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen granskas kristendomens centrala begrepp, symboler och lära. Vid val av innehåll uppmärksammas kristendomens mångfald och i synnerhet protestantismen som en del av kristendomen. Man bekantar sig med Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen. Man behandlar den lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänst och församlingsverksamhet. I undervisningen granskas Bibeln och dess olika stilarter, det religiösa språkets särdrag och symbolik. Man bekantar sig med Jesu liv, lära och betydelse inom kristendomen. Man reflekterar över Paulus och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion. Man bekantar sig med sambandet mellan Bibelns centrala berättelser och konst, vetenskap och kultur och hur kristendomen syns inom populärkulturen. I undervisningen fördjupas kunskaperna om kyrkoåret och kristna ritualer som hör ihop med livet samt olika seder och bruk. Man bekantar sig med kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den. Psalmer och annan andlig musik behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänster och församlingens verksamhet
- psalmer och annan andlig musik

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- Jesu liv, lära och dess betydelse i kristendomen

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska

princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- centrala livsfrågor, känslor och värden med hjälp av valda berättelser ur Nya Testamentet som förknippas med olika situationer i Jesu liv

M12 hjälpa och stödja eleven att utveckla och stärka en positiv syn på världen, en positiv självkänsla och tro på livet

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven får förmåga att formulera och stärka en positiv syn på världen och självkänsla och tro på sitt liv.

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- centrala livsfrågor, känslor och värden med hjälp av valda berättelser ur Nya Testamentet som förknippas med olika situationer i Jesu liv

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att fördjupa sig i religionens heliga skrifter och berättelser samt de centrala lärorna

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven fördjupar sig i religionens heliga skrifter och berättelser samt de centrala lärorna.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hantera information om religion, religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna den heliga skriften eller den centrala källan i den religion som studeras och känner igen någon av de berättelser eller läror som behandlats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om någon central lära och berättelse i den religion som studeras. Under handledning kan eleven berätta om vad berättelsen betyder eller olika sätt att tolka den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om de heliga skrifterna i den religion som studeras samt beskriva vad berättelser betyder eller olika sätt att tolka dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över innehållet i och tolkningarna av berättelserna. Ur perspektiv av den religion som studeras kan eleven beskriva betydelserna av de centrala lärorna.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen granskas kristendomens centrala begrepp, symboler och lära. Vid val av innehåll uppmärksammas kristendomens mångfald och i synnerhet protestantismen som en del av kristendomen. Man bekantar sig med Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen. Man behandlar den lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänst och församlingsverksamhet. I undervisningen granskas Bibeln och dess olika stilarter, det religiösa språkets särdrag och symbolik. Man bekantar sig med Jesu liv, lära och betydelse inom kristendomen. Man reflekterar över Paulus och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion. Man bekantar sig med sambandet mellan Bibelns centrala berättelser och konst, vetenskap och kultur och hur kristendomen syns inom populärkulturen. I undervisningen fördjupas kunskaperna om kyrkoåret och kristna ritualer som hör ihop med livet samt olika seder och bruk. Man bekantar sig med kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den. Psalmer och annan andlig musik behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- Paulus verksamhet och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion
- Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen
- kristendomens mångfald och speciellt protestantismen som en del av kristendom
- ortodoxa, katolska och frikyrkliga samfund som en del av den kristna gemenskapen i Finland, uppmärksamma närmiljöns religiösa samfund
- kristna sakrament i olika kyrkosamfund

M3 hjälpa eleven att känna igen karaktäristiska drag och symbolik i religiöst språk

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven känner igen karaktäristiska drag och symbolik i religiöst språk.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera religiöst språk och religiösa symboler

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen en religiös symbol, en liknelse, ett talesätt eller ett påstående.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge ett exempel på religiöst språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ge exempel på religiöst språk och religiös symbolik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för det karakteristiska i religiöst språk och religiös symbolik.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen granskas kristendomens centrala begrepp, symboler och lära. Vid val av innehåll uppmärksammas kristendomens mångfald och i synnerhet protestantismen som en del av kristendomen. Man bekantar sig med Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen. Man behandlar den lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänst och församlingsverksamhet. I undervisningen granskas Bibeln och dess olika stilarter, det religiösa språkets särdrag och symbolik. Man bekantar sig med Jesu liv, lära och betydelse inom kristendomen. Man reflekterar över Paulus och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion. Man bekantar sig med sambandet mellan Bibelns centrala berättelser och konst, vetenskap och kultur och hur kristendomen syns inom populärkulturen. I undervisningen fördjupas kunskaperna om kyrkoåret och kristna ritualer som hör ihop med livet samt olika seder och bruk. Man bekantar sig med kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den. Psalmer och annan andlig musik behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- Paulus verksamhet och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion
- Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen
- kristendomens mångfald och speciellt protestantismen som en del av kristendom
- ortodoxa, katolska och frikyrkliga samfund som en del av den kristna gemenskapen i Finland, uppmärksamma närmiljöns religiösa samfund
- kristna sakrament i olika kyrkosamfund

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som

förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- religioner och livsåskådningar samt irreligiositet i nuläget i Finland och Europa
- ekumenik och dialog mellan olika religioner
- religioners synlighet i vardagen och media
- respektera andras övertygelser och att bete sig sakligt på olika religiösa tillställningar och stunder
- det religiösa kulturarvet i Vanda, i medier och i populärkultur
- kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den

M6 handleda eleven att få insikt i judendomen, kristendomen och islam och deras inflytande och historia i Europa

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva huvuddragen i judendomen, kristendomen och islam och deras inbördes relationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med judendomen, kristendomen och islam och deras inflytande och historia i Europa.

Föremål för bedömningen

Kunskap om religion och kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen huvuddragen i judendomen, kristendomen och islam.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om huvuddragen i judendomen, kristendomen och islam.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan jämföra huvuddragen i judendomen, kristendomen och islam.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för judendomens, kristendomens och islams inflytande eller historia i Europa.

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som

förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- religioner och livsåskådningar samt irreligiositet i nuläget i Finland och Europa
- ekumenik och dialog mellan olika religioner
- religioners synlighet i vardagen och media
- respektera andras övertygelser och att bete sig sakligt på olika religiösa tillställningar och stunder
- det religiösa kulturarvet i Vanda, i medier och i populärkultur
- kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- kristendomens viktigaste etiska normer: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudet och de tio budorden
- att uttrycka och motivera sina tankar och åsikter på ett mångsidigt sätt
- att hantera konflikter och att söka lösningar
- människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter och människovärde
- att respektera livet och omsorg om naturen
- etiska frågor samt elevens möjligheter är att deltaga och påverka
- ansvar för sin nästa och sin omgivning
- en hållbar framtid

M7 uppmuntra eleven att respektera det som är heligt för en själv och för andra samt att agera lämpligt i olika religiösa sammanhang och situationer

Lokal precisering:

- Eleven förstår vad som avses med helighet i religioner och kan bete sig sakligt på olika religiösa tillställningar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vad som avses med begreppet heligt och strävar till att respektera det som är heligt för en själv och för andra. Eleven vet hur man agerar lämpligt i olika religiösa situationer och på olika religiösa platser och strävar till att uppföra sig sakligt och respektfullt i dessa.

Föremål för bedömningen

Religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något som anses vara heligt eller en sed i anknytning till det heliga. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna olika saker som anses vara heliga och kan beskriva vilka seder som anknyter till dessa. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår vad som avses med att respektera det som är heligt för andra. Hen kan ge exempel på kulturella seder i anknytning till religiösa situationer och platser och andra heliga saker. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för hur det heliga kan ta sig olika uttryck i religioner. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen granskas kristendomens centrala begrepp, symboler och lära. Vid val av innehåll uppmärksammas kristendomens mångfald och i synnerhet protestantismen som en del av kristendomen. Man bekantar sig med Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen. Man behandlar den lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänst och församlingsverksamhet. I undervisningen granskas Bibeln och dess olika stilarter, det religiösa språkets särdrag och symbolik. Man bekantar sig med Jesu liv, lära och betydelse inom kristendomen. Man reflekterar över Paulus och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion. Man bekantar sig med sambandet mellan Bibelns centrala berättelser och konst, vetenskap och kultur och hur kristendomen syns inom populärkulturen. I undervisningen fördjupas kunskaperna om kyrkoåret och kristna ritualer som hör ihop med livet samt olika seder och bruk. Man bekantar sig med kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den. Psalmer och annan andlig musik behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- Paulus verksamhet och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion
- Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen
- kristendomens mångfald och speciellt protestantismen som en del av kristendom

- ortodoxa, katolska och frikyrkliga samfund som en del av den kristna gemenskapen i Finland, uppmärksamma närmiljöns religiösa samfund
- kristna sakrament i olika kyrkosamfund

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- religioner och livsåskådningar samt irreligiositet i nuläget i Finland och Europa
- ekumenik och dialog mellan olika religioner
- religioners synlighet i vardagen och media
- respektera andras övertygelser och att bete sig sakligt på olika religiösa tillställningar och stunder
- det religiösa kulturarvet i Vanda, i medier och i populärkultur
- kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- kristendomens viktigaste etiska normer: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudet och de tio budorden
- att uttrycka och motivera sina tankar och åsikter på ett mångsidigt sätt
- att hantera konflikter och att söka lösningar
- människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter och människovärde
- att respektera livet och omsorg om naturen
- etiska frågor samt elevens möjligheter är att deltaga och påverka
- ansvar för sin nästa och sin omgivning
- en hållbar framtid

M10 handleda eleven att utvärdera sina val och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att utvärdera sina val och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid.

Föremål för bedömningen

Förmåga att reflektera över etiska frågor

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Ur givna exempel känner eleven igen några värden som påverkat hen eller etiska valsituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen etiska principer. Hen kan ge exempel på etiska valsituationer och ge olika lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för de gemensamma etiska principerna i den religion som studeras och i andra religioner och ge exempel på hur de tillämpas. Eleven kan ge exempel ur vardagen på hur man skapar en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över sina egna val och etiska valsituationer ur perspektiven för värderingar, olika etiska principer och en hållbar framtid.

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- religioner och livsåskådningar samt irreligiositet i nuläget i Finland och Europa
- ekumenik och dialog mellan olika religioner
- religioners synlighet i vardagen och media
- respektera andras övertygelser och att bete sig sakligt på olika religiösa tillställningar och stunder
- det religiösa kulturarvet i Vanda, i medier och i populärkultur

- kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- kristendomens viktigaste etiska normer: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudet och de tio budorden
- att uttrycka och motivera sina tankar och åsikter på ett mångsidigt sätt
- att hantera konflikter och att söka lösningar
- människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter och människovärde
- att respektera livet och omsorg om naturen
- etiska frågor samt elevens möjligheter är att deltaga och påverka
- ansvar för sin nästa och sin omgivning
- en hållbar framtid

M11 ge eleven möjligheter att diskutera etiska frågor, uttrycka sina tankar och känslor på ett konstruktivt sätt samt öva sig att motivera sina synpunkter

Lokal precisering:

- Eleven kan motivera sina tankar och åsikter på ett mångsidigt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven övar sig i att diskutera etiska frågor och utvecklar sina tankefärdigheter och färdigheter att delta i diskussioner.

Föremål för bedömningen

Tankeförmåga, kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och uttrycka sina tankar på något sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i en gemensam diskussion och uttrycker sig konstruktivt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ta hänsyn till andra i diskussionen och kan motivera sina egna åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan diskutera konstruktivt samt reflektera och skapa egna åsikter i kommunikation med andra.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen granskas kristendomens centrala begrepp, symboler och lära. Vid val av innehåll uppmärksammas kristendomens mångfald och i synnerhet protestantismen som en del av kristendomen. Man bekantar sig med Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen. Man behandlar den lutherska läran, sakramenten, böner, gudstjänst och församlingsverksamhet. I undervisningen granskas Bibeln och dess olika stilarter, det religiösa språkets särdrag och symbolik. Man bekantar sig med Jesu liv, lära och betydelse inom kristendomen. Man reflekterar över Paulus och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion. Man bekantar sig med sambandet mellan Bibelns centrala berättelser och konst, vetenskap och kultur och hur kristendomen syns inom populärkulturen. I undervisningen fördjupas kunskaperna om kyrkoåret och kristna ritualer som hör ihop med livet samt olika seder och bruk. Man bekantar sig med kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den. Psalmer och annan andlig musik behandlas i undervisningen.

Lokal precisering:

- Paulus verksamhet och den tidiga kristendomens betydelse för kristendomens utveckling till världsreligion
- Martin Luthers och Mikael Agricolas betydelse som reformatorer inom religionen
- kristendomens mångfald och speciellt protestantismen som en del av kristendom
- ortodoxa, katolska och frikyrkliga samfund som en del av den kristna gemenskapen i Finland, uppmärksamma närmiljöns religiösa samfund
- kristna sakrament i olika kyrkosamfund

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- religioner och livsåskådningar samt irreligiositet i nuläget i Finland och Europa
- ekumenik och dialog mellan olika religioner

- religioners synlighet i vardagen och media
- respektera andras övertygelser och att bete sig sakligt på olika religiösa tillställningar och stunder
- det religiösa kulturarvet i Vanda, i medier och i populärkultur
- kyrkan som religiös byggnad, med kyrkoarkitektur och den symbolik som hör samman med den

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- kristendomens viktigaste etiska normer: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudet och de tio budorden
- att uttrycka och motivera sina tankar och åsikter på ett mångsidigt sätt
- att hantera konflikter och att söka lösningar
- människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter och människovärde
- att respektera livet och omsorg om naturen
- etiska frågor samt elevens möjligheter är att deltaga och påverka
- ansvar för sin nästa och sin omgivning
- en hållbar framtid

M12 hjälpa och stödja eleven att utveckla och stärka en positiv syn på världen, en positiv självkänsla och tro på livet

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven får förmåga att formulera och stärka en positiv syn på världen och självkänsla och tro på sitt liv.

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

Centralt innehåll:

- kristendomens viktigaste etiska normer: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudet och de tio budorden
- att uttrycka och motivera sina tankar och åsikter på ett mångsidigt sätt
- att hantera konflikter och att söka lösningar
- människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter och människovärde
- att respektera livet och omsorg om naturen
- etiska frågor samt elevens möjligheter är att deltaga och påverka
- ansvar för sin nästa och sin omgivning
- en hållbar framtid

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M4 handleda eleven att söka information om religionen i olika källor samt bedöma och använda informationen

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information i flera källor.
- Eleven kan bedöma tillförlitligheten och objektiviteten i religiös information.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att söka information om religion i olika källor samt bedöma och använda informationen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lära sig i studierna i religion

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning hämta information om religion i givna källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan hämta information om religion i flera källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda den information hen hämtat och inser att det är skillnad i tillförlitligheten i källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan hämta, kombinera och jämföra information om religion i olika källor och göra observationer om källornas tillförlitlighet.

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar

sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

- religionen i populärkultur och medier
- religionen i samhället och i vandabors vardag
- analysera och tolka kritiskt text och bilder

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

- viktigaste etiska normerna i kristendomen
- människorättsetik
- att respektera livet
- omsorg om naturen, djurens rättigheter
- elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar
- livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande
- den egna synen på etik

M5 handleda eleven att utforska Finlands och Europas religiösa och konfessionella rötter och situationen i dag

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med Finlands och Europas religiösa och konfessionella rötter och situationen i dag.

Föremål för bedömningen

Kunskap om religion och kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen Finlands och Europas religiösa och konfessionella rötter eller särdrag i anknytning till situationen i dag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på Finlands och Europas religiösa och konfessionella rötter eller situationen i dag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven känner till religionernas och åskådningarnas påverkan på kulturer och samhällen i Finland och Europa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ge exempel på religionernas och åskådningarnas påverkan på kulturer och samhällen i Finland och Europa.

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

- religionen i populärkultur och medier
- religionen i samhället och i vandabors vardag
- analysera och tolka kritiskt text och bilder

M7 uppmuntra eleven att respektera det som är heligt för en själv och för andra samt att agera lämpligt i olika religiösa sammanhang och situationer

Lokal precisering:

- Eleven vet hur man agerar på ett lämpligt och respektfullt sätt i olika religiösa situationer och på religiösa platser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vad som avses med begreppet heligt och strävar till att respektera det som är heligt för en själv och för andra. Eleven vet hur man agerar lämpligt i olika religiösa situationer och på olika religiösa platser och strävar till att uppföra sig sakligt och respektfullt i dessa.

Föremål för bedömningen

Religiös multilitteracitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen eller kan nämna något som anses vara heligt eller en sed i anknytning till det heliga. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna olika saker som anses vara heliga och kan beskriva vilka seder som anknyter till dessa. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår vad som avses med att respektera det som är heligt för andra. Hen kan ge exempel på kulturella seder i anknytning till religiösa situationer och platser och andra heliga saker. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan redogöra för hur det heliga kan ta sig olika uttryck i religioner. Innehållet i anknytning till uppförande bedöms inte.

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

- religionen i populärkultur och medier
- religionen i samhället och i vandabors vardag
- analysera och tolka kritiskt text och bilder

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

- viktigaste etiska normerna i kristendomen
- människorättsetik
- att respektera livet
- omsorg om naturen, djurens rättigheter

- elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar
- livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande
- den egna synen på etik

M10 handleda eleven att utvärdera sina val och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på hur man skapar en hållbar framtid.
- Eleven kan tillämpa kristna etiska principer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att utvärdera sina val och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid.

Föremål för bedömningen

Förmåga att reflektera över etiska frågor

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Ur givna exempel känner eleven igen några värden som påverkat hen eller etiska valsituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen etiska principer. Hen kan ge exempel på etiska valsituationer och ge olika lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för de gemensamma etiska principerna i den religion som studeras och i andra religioner och ge exempel på hur de tillämpas. Eleven kan ge exempel ur vardagen på hur man skapar en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över sina egna val och etiska valsituationer ur perspektiven för värderingar, olika etiska principer och en hållbar framtid.

I2 Religionernas värld

I undervisningen undersöks vad som avses med helighet i religioner, det heliga för en själv och för andra. Man bekantar sig inledningsvis med profeter, heliga platser och berättelser som förenar judendomen, kristendomen och islam samt Jesu ställning i dessa religioner. Man bekantar sig med religiösa samfund i skolans närhet. I undervisningen granskar man religioners och livsåskådningars situation i Finland och Europa i dag och bakgrunden till den samt irreligiositet. Man bekantar sig med ekumenik och religionsdialog och granskar med hjälp av aktuella exempel religiösa inslag i medier och inom populärkulturen.

Lokal precisering:

- religionen i populärkultur och medier
- religionen i samhället och i vandabors vardag
- analysera och tolka kritiskt text och bilder

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

- viktigaste etiska normerna i kristendomen
- människorättsetik
- att respektera livet
- omsorg om naturen, djurens rättigheter
- elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar
- livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande
- den egna synen på etik

M12 hjälpa och stödja eleven att utveckla och stärka en positiv syn på världen, en positiv självkänsla och tro på livet

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven får förmåga att formulera och stärka en positiv syn på världen och självkänsla och tro på sitt liv.

I3 Ett gott liv

I undervisningen granskas de centrala etiska normerna inom kristendomen: Den gyllene regeln, det dubbla kärleksbudskapet och de tio budorden. Man reflekterar över Den gyllene regelns etiska princip inom kristendomen och andra religioner. I undervisningen behandlas centrala livsfrågor, känslor och värdeval med hjälp av valda berättelser ur Gamla och Nya Testamentet. Viktiga innehåll är människorättsetik, FN:s konvention om barnets rättigheter samt människovärde, att respektera livet och att värna om naturen. Man reflekterar över elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar. Viktiga aspekter är livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande. Innehållet i undervisningen ska ge eleven verktyg att diskutera och motivera sin egen syn på etik samt att diskutera religioner.

Lokal precisering:

- viktigaste etiska normerna i kristendomen
- människorättsetik
- att respektera livet
- omsorg om naturen, djurens rättigheter
- elevens egna val och värden som påverkar dem samt globalt ansvar
- livskompetens, självkännedom, emotionella färdigheter och ett helhetsmässigt välbefinnande
- den egna synen på etik

Valfritt ämne: musik i musikklass

Läroplanen för musikklasserna utgår från Vandas allmänna läroplan i musik. De olika delområdena inom musikundervisningen fördjupas och breddas i läroplanen för musikklasserna. Målet för musikklassverksamheten är att stöda elevernas musikaliska utveckling, skapa förutsättningar för eleverna att musicera aktivt och målinriktat, fördjupa deras musikaliska kunnande, erbjuda möjligheter till eget kreativt skapande, ge dem möjligheter att framträda i olika musikaliska sammanhang och skapa förutsättningar till ett aktivt kulturellt deltagande. De olika delområdena i musik för musikklasserna är mera krävande och innehållet är bredare än i den allmänna läroplanen i musik. Musikklassverksamheten uppmuntrar till samarbete och musikaliska möten mellan aktörer i olika åldrar och med olika bakgrund; detta är en grogrund för en känsla av samhörighet och tolerans. För att utveckla och stärka det estetiska och kreativa tänkandet som hör ihop med musiken erbjuds eleverna möjlighet att genomföra och planera olika musikaliska eller tvärkonstnärliga helheter. Musicerandet ska vara en naturlig del av de ämnesövergripande studierna i skolans vardag och fest. Musikklasserna samarbetar i mån av möjlighet med olika musikaktörer som t.ex. Vanda musikinstitut.

Bedömningen i musik i musikklasserna följer direktiven från den nationella läroplanen. Bedömningen fokuserar på musikaliska färdigheter och musikkännedom samt ett mångsidigt musikaliskt deltagande i musikklassernas verksamhet.

Centrala delområden att beakta vid bedömningen i musik i musikklasserna:

- utvecklingen av sång- och spelförmågan ensam och i grupp
- utvecklingen av förståelsen för rytm och melodi
- utvecklingen av förståelsen för form- och stilkänsla inom musiken
- utvecklingen av det musikaliska minnet
- utvecklingen av den musikaliska kreativiteten

Bedömningen baserar sig på alla delområden, men kan betona elevens starka sidor och därigenom är slutbedömningen inte nödvändigtvis ett medeltal av de olika delområdenas bedömning.

Åk 3

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att delta i gemensamt musicerande och att medverka till att skapa en positiv sammanhållning i sin grupp

- *Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.*
- *Eleven deltar aktivt i samspel och övar på att lyssna på den musikaliska helheten.*
- *Eleven övar på att utvärdera sin inlärning.*
- *Eleven kan spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.*

- *Eleven övar på att ackompanjera med ackord.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *finländsk folkmusik*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.
- Eleven deltar aktivt i samspel och övar på att lyssna på den musikaliska helheten.
- Eleven övar på att utvärdera sin inlärning.
- Eleven kan spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.
- Eleven övar på att ackompanjera med ackord.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- finländsk folkmusik

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M2 handleda eleven till en naturlig röstanvändning och sång samt att utveckla sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

- *Eleven övar på att använda sin sångröst friskt, sjunga rent samt följa en melodi i körsång.*
- *Eleven utvecklar sitt gehör och lär sig uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång.*
- *Eleven deltar aktivt i varierande sångrepertoar och sångtillfällen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *finländsk folkmusik*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven övar på att använda sin sångröst friskt, sjunga rent samt följa en melodi i körsång.
- Eleven utvecklar sitt gehör och lär sig uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång.
- Eleven deltar aktivt i varierande sångrepertoar och sångtillfällen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- finländsk folkmusik

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M3 uppmuntra eleven att kroppsligt uttrycka musik, bilder, berättelser och känslor genom rörelse

- *Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en känsla för rytm.*
- *Eleven uttrycker sina musikaliska upplevelser genom bild, ord och rörelse.*
- *Eleven kan använda sig av body percussion.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en känsla för rytm.
- Eleven uttrycker sina musikaliska upplevelser genom bild, ord och rörelse.
- Eleven kan använda sig av body percussion.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M4 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och hjälpa eleven att analysera och berätta om vad hen hört

- *Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *finländsk folkmusik*

- Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- finländsk folkmusik

M5 uppmuntra eleven att improvisera samt planera och skapa mindre kompositioner eller tvärkonstnärliga helheter på olika sätt, även med hjälp av digitala verktyg

- *Eleven tränar sig i att improvisera.*
- *Eleven kan ensam och i grupp skapa musikaliska lösningar och förverkliga egna musiklaiska idér.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven tränar sig i att improvisera.
- Eleven kan ensam och i grupp skapa musikaliska lösningar och förverkliga egna musiklaiska idér.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M6 handleda eleven att analysera sina musikaliska upplevelser och musikens estetiska, kulturella och historiska mångfald

- *Eleven granskar musiken och övar på att berätta om sina egna musikaliska upplevelser.*
- *Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.*
- *Eleven har en positiv attityd till musikens mångfald.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *finländsk folkmusik*

- Eleven granskar musiken och övar på att berätta om sina egna musikaliska upplevelser.

- Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.
- Eleven har en positiv attityd till musikens mångfald.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- finländsk folkmusik

M7 handleda eleven att förstå musikaliska begrepp och principerna för notationssätten inom musiken i samband med musicerande

- *Eleven bekantar sig med musikaliska begrepp och musiknotation i den musikaliska verksamheten (används inte som grund för bedömningen).*

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *finländsk folkmusik*

- Eleven bekantar sig med musikaliska begrepp och musiknotation i den musikaliska verksamheten (används inte som grund för bedömningen).

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- finländsk folkmusik

M8 hjälpa eleven att iaktta hur musiken påverkar välbefinnandet och att se till att musik- och ljudmiljön är trygg

- *Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *finländsk folkmusik*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- finländsk folkmusik

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M9 handleda eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, att vara med och ställa upp mål och att utvärdera sina framsteg i förhållande till målen

- *Eleven övar på att sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.*
- *Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.*
- *Eleven deltar i planering, genomförande och utvärdering.*
- *Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.*
- *Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom övning.*
- *Eleven övar på att utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *finländsk folkmusik*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven övar på att sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.
- Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.
- Eleven deltar i planering, genomförande och utvärdering.
- Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.
- Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom övning.
- Eleven övar på att utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- finländsk folkmusik

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M10 Erbjuda eleven varierande möjligheter att uppträda inför publik

- *Eleven deltar aktivt i uppträdanden.*
- *Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *finländsk folkmusik*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven deltar aktivt i uppträdanden.
- Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- finländsk folkmusik

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

Åk 4

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att delta i gemensamt musicerande och att medverka till att skapa en positiv sammanhållning i sin grupp

- *Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.*
- *Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten.*
- *Eleven deltar i planeringen och förverkligandet av undervisningen.*
- *Eleven övar på att utvärdera sin inlärning.*
- *Eleven kan spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.*
- *Eleven kan ackompanjera med ackord.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *nordisk folkmusik*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.
- Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten.
- Eleven deltar i planeringen och förverkligandet av undervisningen.
- Eleven övar på att utvärdera sin inlärning.
- Eleven kan spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.
- Eleven kan ackompanjera med ackord.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- nordisk folkmusik

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M2 handleda eleven till en naturlig röstanvändning och sång samt att utveckla sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

- *Eleven kan använda sin sångröst friskt och sjunga rent samt följa en melodi i körsång.*
- *Eleven utvecklar sitt gehör och lär sig uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång.*
- *Eleven deltar aktivt i varierande sångrepertoar och sångtillfällen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *nordisk folkmusik*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven kan använda sin sångröst friskt och sjunga rent samt följa en melodi i körsång.
- Eleven utvecklar sitt gehör och lär sig uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång.
- Eleven deltar aktivt i varierande sångrepertoar och sångtillfällen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- nordisk folkmusik

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M3 uppmuntra eleven att kroppsligt uttrycka musik, bilder, berättelser och känslor genom rörelse

- *Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en känsla för rytm.*
- *Eleven uttrycker sina musikaliska upplevelser genom bild, ord och rörelse.*
- *Eleven kan använda sig av body percussion.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en känsla för rytm.
- Eleven uttrycker sina musikaliska upplevelser genom bild, ord och rörelse.
- Eleven kan använda sig av body percussion.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M4 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och hjälpa eleven att analysera och berätta om vad hen hört

- *Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*

- *nordisk folkmusik*

- Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- nordisk folkmusik

M5 uppmuntra eleven att improvisera samt planera och skapa mindre kompositioner eller tvärkonstnärliga helheter på olika sätt, även med hjälp av digitala verktyg

- *Eleven tränar sig i att improvisera.*
- *Eleven kan ensam och i grupp skapa musikaliska lösningar och förverkliga egna musiklaiska idér.*
- *Eleven kan med handledning använda program och skapa grundläggande musikaliska produkter.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven tränar sig i att improvisera.
- Eleven kan ensam och i grupp skapa musikaliska lösningar och förverkliga egna musiklaiska idér.

- Eleven kan med handledning använda program och skapa grundläggande musikaliska produkter.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M6 handleda eleven att analysera sina musikaliska upplevelser och musikens estetiska, kulturella och historiska mångfald

- *Eleven granskar musiken och berättar om sina egna musikaliska upplevelser.*
- *Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.*
- *Eleven har en positiv attityd till musikens mångfald.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *nordisk folkmusik*

- Eleven granskar musiken och berättar om sina egna musikaliska upplevelser.
- Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.

- Eleven har en positiv attityd till musikens mångfald.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- nordisk folkmusik

M7 handleda eleven att förstå musikaliska begrepp och principerna för notationssätten inom musiken i samband med musicerande

- *Eleven bekantar sig med musikaliska begrepp och musiknotation i den musikaliska verksamheten (används inte som grund för bedömningen).*

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *nordisk folkmusik*

- Eleven bekantar sig med musikaliska begrepp och musiknotation i den musikaliska verksamheten (används inte som grund för bedömningen).

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- nordisk folkmusik

M8 hjälpa eleven att iaktta hur musiken påverkar välbefinnandet och att se till att musik- och ljudmiljön är trygg

- *Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *nordisk folkmusik*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- nordisk folkmusik

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M9 handleda eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, att vara med och ställa upp mål och att utvärdera sina framsteg i förhållande till målen

- *Eleven övar på att sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.*
- *Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.*
- *Eleven deltar i planering, genomförande och utvärdering.*
- *Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.*
- *Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.*
- *Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom övning.*
- *Eleven övar på att utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *nordisk folkmusik*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven övar på att sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.
- Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.
- Eleven deltar i planering, genomförande och utvärdering.
- Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.
- Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.
- Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom övning.
- Eleven övar på att utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång

- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- nordisk folkmusik

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M10 Erbjuda eleven varierande möjligheter att uppträda inför publik

- *Eleven deltar aktivt i uppträdanden.*
- *Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *nordisk folkmusik*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven deltar aktivt i uppträdanden.

- Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- nordisk folkmusik

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

Åk 5

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att delta i gemensamt musicerande och att medverka till att skapa en positiv sammanhållning i sin grupp

- *Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.*
- *Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten samt kan anpassa sitt eget spelande till den.*
- *Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.*
- *Eleven kan obehindrat spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.*
- *Eleven kan ackompanjera med ackord och spela melodier.*
- *Eleven kan rytmisera sitt ackompanjemang och spela rytmiska melodier.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*
- *orkesterinstrument*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.
- Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten samt kan anpassa sitt eget spelande till den.
- Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.
- Eleven kan obehindrat spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.
- Eleven kan ackompanjera med ackord och spela melodier.
- Eleven kan rytmisera sitt ackompanjemang och spela rytmiska melodier.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia
- orkesterinstrument

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M2 handleda eleven till en naturlig röstanvändning och sång samt att utveckla sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

- *Eleven kan använda sin sångröst friskt och sjunga rent samt följa en melodi i körsång.*
- *Eleven utvecklar sitt gehör och lär sig uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång.*
- *Eleven deltar aktivt i varierande sångrepertoar och sångtillfällen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*
- *orkesterinstrument*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven kan använda sin sångröst friskt och sjunga rent samt följa en melodi i körsång.
- Eleven utvecklar sitt gehör och lär sig uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång.
- Eleven deltar aktivt i varierande sångrepertoar och sångtillfällen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia
- orkesterinstrument

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M3 uppmuntra eleven att kroppsligt uttrycka musik, bilder, berättelser och känslor genom rörelse

- *Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en känsla för rytm.*
- *Eleven kan uttrycka sina musikaliska upplevelser genom bild, ord och rörelse.*
- *Eleven kan mångsidigt använda sig av body percussion.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en känsla för rytm.
- Eleven kan uttrycka sina musikaliska upplevelser genom bild, ord och rörelse.
- Eleven kan mångsidigt använda sig av body percussion.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M4 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och hjälpa eleven att analysera och berätta om vad hen hört

- *Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.*
- *Eleven känner till endel musikstycken från olika genrer.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*

- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*
- *orkesterinstrument*

- Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.
- Eleven känner till endel musikstycken från olika genrer.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia
- orkesterinstrument

M5 uppmuntra eleven att improvisera samt planera och skapa mindre kompositioner eller tvärkonstnärliga helheter på olika sätt, även med hjälp av digitala verktyg

- *Eleven tränar sig i att improvisera.*
- *Eleven kan ensam och i grupp skapa musikaliska lösningar och förverkliga egna musiklaiska idér.*
- *Eleven kan använda de program hen övat på och skapa grundläggande musikaliska produkter självständigt.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*

- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven tränar sig i att improvisera.
- Eleven kan ensam och i grupp skapa musikaliska lösningar och förverkliga egna musiklaiska idér.
- Eleven kan använda de program hen övat på och skapa grundläggande musikaliska produkter självständigt.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M6 handleda eleven att analysera sina musikaliska upplevelser och musikens estetiska, kulturella och historiska mångfald

- *Eleven granskar musiken och framför synpunkter och sina egna musikaliska upplevelser genom ord, bild och rörelse.*
- *Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.*
- *Eleven har en positiv attityd till musikens mångfald.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*
- *orkesterinstrument*

- Eleven granskar musiken och framför synpunkter och sina egna musikaliska upplevelser genom ord, bild och rörelse.
- Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.
- Eleven har en positiv attityd till musikens mångfald.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia
- orkesterinstrument

M7 handleda eleven att förstå musikaliska begrepp och principerna för notationssätten inom musiken i samband med musicerande

- *Eleven kan använda musikaliska begrepp och musiknotation i den musikaliska verksamheten.*

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *folkmusiken i Europa*
- *konstmusikens historia*
- *orkesterinstrument*

- Eleven kan använda musikaliska begrepp och musiknotation i den musikaliska verksamheten.

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- folkmusiken i Europa
- konstmusikens historia
- orkesterinstrument

M8 hjälpa eleven att iaktta hur musiken påverkar välbefinnandet och att se till att musik- och ljudmiljön är trygg

- *Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*

- *orkesterinstrument*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia
- orkesterinstrument

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M9 handleda eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, att vara med och ställa upp mål och att utvärdera sina framsteg i förhållande till målen

- *Eleven kan sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.*
- *Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.*
- *Eleven deltar aktivt i planering, genomförande och utvärdering.*
- *Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.*
- *Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.*
- *Eleven har utvecklat sitt eget musikaliska kunnande genom övning.*
- *Eleven utvärderar sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*

- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*
- *orkesterinstrument*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven kan sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.
- Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.
- Eleven deltar aktivt i planering, genomförande och utvärdering.
- Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.
- Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.
- Eleven har utvecklat sitt eget musikaliska kunnande genom övning.
- Eleven utvärderar sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp

- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia
- orkesterinstrument

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M10 Erbjuda eleven varierande möjligheter att uppträda inför publik

- *Eleven deltar aktivt i uppträdanden.*
- *Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl både för sig själv och gruppen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*
- *orkesterinstrument*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven deltar aktivt i uppträdanden.
- Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl både för sig själv och gruppen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia
- orkesterinstrument

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

Åk 6

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att delta i gemensamt musicerande och att medverka till att skapa en positiv sammanhållning i sin grupp

- *Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.*
- *Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten samt kan anpassa sitt eget spelande till den.*
- *Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.*
- *Eleven kan obehindrat spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.*
- *Eleven kan ackompanjera med ackord och spela melodier.*
- *Eleven känner till instrumentens särdrag och kan i viss mån beakta dem i sitt spelande.*
- *Eleven kan rytmisera sitt ackompanjemang och spela rytmiska melodier.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*

- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.
- Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten samt kan anpassa sitt eget spelande till den.
- Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.
- Eleven kan obehindrat spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.
- Eleven kan ackompanjera med ackord och spela melodier.
- Eleven känner till instrumentens särdrag och kan i viss mån beakta dem i sitt spelande.
- Eleven kan rytmisera sitt ackompanjemang och spela rytmiska melodier.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M2 handleda eleven till en naturlig röstanvändning och sång samt att utveckla sina färdigheter att spela i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

- *Eleven kan använda sin sångröst friskt och sjunga rent samt följa en melodi i körsång.*
- *Eleven utvecklar sitt gehör och lär sig uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång samt samspel.*
- *Eleven deltar aktivt i varierande sångrepertoar och sångtillfällen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven kan använda sin sångröst friskt och sjunga rent samt följa en melodi i körsång.
- Eleven utvecklar sitt gehör och lär sig uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång samt samspel.
- Eleven deltar aktivt i varierande sångrepertoar och sångtillfällen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M3 uppmuntra eleven att kroppsligt uttrycka musik, bilder, berättelser och känslor genom rörelse

- *Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en stark känsla för rytm.*
- *Eleven kan uttrycka sina musikaliska upplevelser genom bild, ord och rörelse.*
- *Eleven kan mångsidigt använda sig av body percussion.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en stark känsla för rytm.
- Eleven kan uttrycka sina musikaliska upplevelser genom bild, ord och rörelse.
- Eleven kan mångsidigt använda sig av body percussion.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M4 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och hjälpa eleven att analysera och berätta om vad hen hört

- *Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.*
- *Eleven känner till endel musikstycken från olika genrer.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*

- Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.
- Eleven känner till endel musikstycken från olika genrer.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia

M5 uppmuntra eleven att improvisera samt planera och skapa mindre kompositioner eller tvärkonstnärliga helheter på olika sätt, även med hjälp av digitala verktyg

- *Eleven tränar sig i att improvisera.*
- *Eleven lär sig strukturera sina musikaliska idéer och skapa musikaliska helheter.*
- *Eleven kan använda de program hen övat på och skapa grundläggande musikaliska produkter självständigt.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven tränar sig i att improvisera.
- Eleven lär sig strukturera sina musikaliska idéer och skapa musikaliska helheter.
- Eleven kan använda de program hen övat på och skapa grundläggande musikaliska produkter självständigt.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M6 handleda eleven att analysera sina musikaliska upplevelser och musikens estetiska, kulturella och historiska mångfald

- *Eleven granskar musiken och framför synpunkter och sina egna musikaliska upplevelser genom ord, bild och rörelse.*
- *Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.*
- *Eleven har en positiv attityd till musikens mångfald.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*

- Eleven granskar musiken och framför synpunkter och sina egna musikaliska upplevelser genom ord, bild och rörelse.
- Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.
- Eleven har en positiv attityd till musikens mångfald.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia

M7 handleda eleven att förstå musikaliska begrepp och principerna för notationssätten inom musiken i samband med musicerande

- *Eleven kan använda musikaliska begrepp och musiknotation i den musikaliska verksamheten.*

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*

- *konstmusikens historia*

- Eleven kan använda musikaliska begrepp och musiknotation i den musikaliska verksamheten.

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia

M8 hjälpa eleven att iaktta hur musiken påverkar välbefinnandet och att se till att musik- och ljudmiljön är trygg

- *Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M9 handleda eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, att vara med och ställa upp mål och att utvärdera sina framsteg i förhållande till målen

- *Eleven kan sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.*
- *Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.*
- *Eleven deltar aktivt i planering, genomförande och utvärdering.*
- *Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.*
- *Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.*
- *Eleven har utvecklat sitt eget musikaliska kunnande genom övning.*
- *Eleven utvärderar sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*

- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven kan sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.
- Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.
- Eleven deltar aktivt i planering, genomförande och utvärdering.
- Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.
- Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.
- Eleven har utvecklat sitt eget musikaliska kunnande genom övning.
- Eleven utvärderar sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik
- världsmusik
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M10 Erbjuda eleven varierande möjligheter att uppträda inför publik

- *Eleven deltar aktivt i uppträdanden.*
- *Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl både för sig själv och gruppen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *musikteknologi*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *scenmusik*
- *världsmusik*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven deltar aktivt i uppträdanden.
- Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl både för sig själv och gruppen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- musikteknologi

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- scenmusik

- världsmusik
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

22. Årskurs 7-9

22.1. Att växa som medlem i gemenskapen

Utöver de gemensamma uppdragen har varje årskurshelhet i den grundläggande utbildningen sitt särskilda uppdrag. Uppdraget förutsätter att elevernas ålder och utvecklingsnivå beaktas och att undervisningen planeras så att övergångarna löper smidigt och tryggt.

Det särskilda uppdraget i årskurs 7–9 är att handleda och stödja eleverna under deras intensiva utvecklingsfas, se till att de slutför den grundläggande utbildningens lärokurs och uppmuntra alla elever att fortsätta studera. Det är särskilt viktigt att varje elev får så bra förutsättningar som möjligt för att studera efter den grundläggande utbildningen och kunna fatta realistiska och kunskapsbaserade beslut. Individuella skillnader i elevernas utveckling, också mellan pojkar och flickor, blir tydligare och inverkar på skolarbetet. Eleverna ska handledas att förstå sin utveckling och uppmuntras att acceptera och ta ansvar för sig själva och sina studier, sina kamrater och närmiljön. Eleverna ska stödjas att utveckla en gemenskap, som inte godkänner varken mobbning, sexuella trakasserier, rasism eller annan diskriminering. Studiemotivationen ska stärkas genom omsorg, individuellt bemötande samt mångsidiga arbetssätt och lärmiljöer. Praxis för bedömning och respons under studierna planeras och genomförs så att de är interaktiva och ger handledning i lärandet samt uppmuntrar eleverna att arbeta målmedvetet som individer och i grupp. Samarbetet mellan hem och skola antar nya former och får nytt innehåll men är fortfarande ett viktigt stöd för den unga. Gemensamma avtal om spelregler och uppförande med eleverna och deras vårdnadshavare skapar trygghet och främjar skolarbetet.

Under årskurs 7–9 lägger eleverna grunden för sin vuxenidentitet, stärker sina kunskaper samt inriktar sig på och förbereder sig för livet efter den grundläggande utbildningen. Undervisningen ska fördjupa, berika och bredda de kunskaper och färdigheter eleverna tillägnat sig i de lägre årskurserna. Nya gemensamma läroämnen är huslig ekonomi och elevhandledning. Undervisningen i fysik och kemi, biologi och geografi samt hälsokunskap som tidigare ingått i omgivningslära uppdelas i fem separata läroämnen. Eleverna erbjuds flera valfria läroämnen. De mångvetenskapliga lärområdena och de valfria ämnena ger eleverna möjligheter att fördjupa sina intressen och att kombinera det de lärt sig på fritiden med skolarbetet. Dessa ger eleverna tillfällen att öva sig att arbeta självständigt och ta ansvar i till exempel konstnärliga produktioner, forskningsprojekt eller samhällsprojekt.

22.2. Övergången mellan årskurs 6 och 7

Övergången från årskurs sex till årskurs sju förutsätter systematiskt samarbete mellan skolans eller skolornas personal, att nödvändig information om undervisningen överförs samt att man känner till lärmiljöer, verksamhetssätt och styrdokument. Kommunikation mellan hem och skola betonas vid övergången. Övergången innebär ofta att eleverna måste anpassa sig till en ny grupp, nya lärare och en ny miljö. Det är skolans uppgift att se till att arbetssätten och bedömningsmetoderna även i dessa årskurser är anpassade till elevernas ålder och förutsättningar. Det är viktigt att både hemma och i skolan se till att eleverna också känner sig trygga och samtidigt uppmuntra dem att möta nya utmaningar. Många val gällande framtiden blir aktuella för eleverna. Det är viktigt att lyssna till och respektera eleverna och låta dem vara med och påverka beslut som gäller dem själva.

Ett beslut om särskilt stöd ska i enlighet med vad som förutsätts i lagen granskas före eleven börjar i årskurs sju.

Övergången från årskurs 6 till 7 förutsätter samarbete mellan skolornas personal och att nödvändig information delges. Kommunikationen mellan hem och skola betonas vid övergången. Vårdnadshavaren anmäler sitt barn till årskurs 7 i januari. I samband med anmälningen till årskurs 7 kan vårdnadshavaren ansöka om studieplats i intensifierad musikundervisning. Rektorn för årskurs 7-9 ansvarar för att ett överföringsmöte ordnas där klassläraren för årskurs

6, speciallärare, samt studiehandledare och rektor för mottagande skola deltar. Annan elevvårdspersonal kan delta vid behov. Ett informationsmöte ordnas för elever och vårdnadshavare under våren. Under besöksdagen i maj har eleverna möjlighet att bekanta sig med skolan och sina blivande klasskamrater.

22.3. Övergången från den grundläggande utbildningen till följande utbildningsstadium

Vid övergången från den grundläggande utbildningen till utbildning på andra stadiet inriktar sig eleverna på fortsatta studier och fattar beslut om sin utbildning och karriär. Övergången förutsätter systematiskt och yrkesövergripande samarbete samt kommunikation med eleverna och vårdnadshavarna. Målet är att ge eleverna så goda färdigheter som möjligt att gå vidare till följande utbildningsstadium samt att trygga välbefinnandet och förutsättningarna för studier. Övergången till ett nytt skede av livet förutsätter ökad livskompetens och självständighet och mera ansvar. Skolan ska stödja eleverna i utvecklingsprocessen, vilket innebär att betydelsen av elevhandledning och elevvård ökar. Eleverna behöver mycket information om olika utbildningsmöjligheter efter grundskolan samt mångsidig handledning både av studiehandledaren och av lärarna i olika läroämnen. Det är viktigt att reservera tid för diskussion med eleverna om deras planer, att hjälpa dem att förstå vilka krav de fortsatta studierna ställer och att göra realistiska val.

Elevens flytt från den grundläggande utbildningen till andra stadiet stöds av ett mångsidigt samarbete mellan de olika läroanstalterna. Eleverna ges möjlighet att bekanta sig med skolor på det andra stadiet i form av skolbesök och genom att ta del av olika presentationer och mässor. Eleven bekantar sig också med arbetslivet under två veckors tid under årskurs 9.

22.4. Mångsidig kompetens i årskurs 7–9

Förutsättningarna för utveckling av mångsidig kompetens stärks i takt med att eleverna utvecklas. Å andra sidan ökar utmaningarna i fråga om samarbete mellan läroämnena och i skolvardagen. Skolan kan i bästa fall erbjuda en gemenskap som känns meningsfull för den unga som är i puberteten och där den unga får hjälp med att strukturera både sin egen utveckling och omvärlden. Det är särskilt viktigt att ge eleverna möjligheter att uppleva att de kan och lyckas för att på så sätt stärka deras självkänsla och att handleda varje elev att bli medveten om sina styrkor och att realistiskt se sina utvecklingsbehov.

Under dessa år fortsätter man att lägga grund för en hållbar livsstil och ett hållbart välbefinnande och reflekterar tillsammans med eleverna över sociala, samhälleliga och ekonomiska samt kulturella och ekologiska förutsättningar för hållbar utveckling. Undervisningen ska innehålla både praktiska och teoretiska exempel på sambandet mellan de olika aspekterna av hållbar utveckling och vad en hållbar livsstil i praktiken betyder.

Varje läroämne ska stödja utvecklingen av mångsidig kompetens på ett för läroämnet naturligt sätt. Att planera och genomföra de mångvetenskapliga lärområdena i samarbete med eleverna strävar i synnerhet till att utveckla och fördjupa mångsidig kompetens.

22.5. Mångsidiga kompetensområden

K1 Förmåga att tänka och lära sig

Tankeförmåga och färdighet att lära sig lägger grunden för utveckling av all övrig kompetens och livslångt lärande. Tänkandet och lärandet påverkas av hur eleverna uppfattar sig själva som lärande individer och hur de kommunicerar med sin omgivning. Viktigt är också hur de lär sig att göra iakttagelser och söka, bedöma, bearbeta, producera och dela information och idéer. Eleverna ska handledas att upptäcka att kunskap kan byggas på många olika sätt, till exempel genom att

medvetet dra slutsatser eller intuitivt med hjälp av egna erfarenheter. Undersökande och kreativa arbetssätt, samarbete och möjlighet att fördjupa sig och koncentrera sig främjar utvecklingen av tänkandet och färdigheten att lära sig.

Det är viktigt att lärarna uppmuntrar eleverna att lita på sig själva och sina åsikter och att samtidigt vara öppna för nya lösningar. Uppmuntran behövs också för att kunna förhålla sig till otydlig och motstridig information. Eleverna ska uppmuntras att betrakta saker ur olika perspektiv, söka ny information och utifrån den reflektera över sitt sätt att tänka. Eleverna ska ges utrymme att fråga och de ska sporras att söka svar och lyssna på andras åsikter och samtidigt fundera över den kunskap de själva har. De ska sporras att hitta ny kunskap och nya synsätt. Elevernas förmåga att agera stärks när de som medlemmar i skolgemenskapen får stöd och uppmuntran för sina idéer och initiativ.

Eleverna ska få lära sig att använda kunskap på egen hand och tillsammans med andra för att lösa problem, argumentera och dra slutsatser och för att göra innovationer. Eleverna ska ha möjlighet att kritiskt analysera det innehåll som behandlas ur olika perspektiv. För att hitta innovativa lösningar förutsätts att eleverna lär sig att fördomsfritt se alternativ och kombinera olika perspektiv och använda sin fantasi för att överskrida existerande gränser. Lek, spel, fysisk aktivitet, experiment och andra konkreta arbetssätt främjar glädjen i lärandet och stärker förutsättningarna för insikt och kreativt tänkande. Förmågan att tänka systematiskt och etiskt utvecklas gradvis, när eleverna lär sig att se växelverkan och samband mellan olika saker och att uppfatta helheter.

Alla elever ska få hjälp med att iaktta hur de lär sig och att utveckla sina lärstrategier. Färdigheten att lära sig utvecklas när eleverna får ställa upp mål, planera sitt arbete, utvärdera sina framsteg och använda tekniska och andra hjälpmedel i sina studier på ett för åldern lämpligt sätt. Under den grundläggande utbildningen ska eleverna stödjas så att de utvecklar en god kunskaps- och färdighetsgrund och en bestående motivation för fortsatta studier och livslångt lärande.

K2 Kulturell och kommunikativ kompetens

Eleverna växer upp i en värld som kännetecknas av kulturell och språklig mångfald och av olika religioner och åskådningar. Att leva på ett kulturellt hållbart sätt i en mångfacetterad miljö förutsätter kulturella färdigheter grundade på respekt för mänskliga rättigheter samt förmåga att kommunicera på ett hänsynsfullt sätt och kunna uttrycka sig själv och sina åsikter på olika sätt.

I den grundläggande utbildningen ska eleverna få hjälp med att identifiera och uppskatta kulturella fenomen i omgivningen och att bygga en egen kulturell identitet och ett positivt förhållningssätt till omgivningen. Eleverna ska få lära känna och uppskatta sin livsmiljö och dess kulturarv samt sin egen sociala, kulturella, religiösa, åskådningsmässiga och språkliga bakgrund. Eleverna ska uppmuntras att fundera över betydelsen av sin egen bakgrund och över sin roll i generationskedjan. De ska lära sig att se kulturell och språklig mångfald och olika åskådningar som en positiv resurs. Samtidigt ska de få lära sig att känna till hur kulturer, religioner och åskådningar påverkar samhället och vardagen och hur kulturen omformas av media. De ska också få fundera över vilka saker man inte kan acceptera på grund av att de strider mot de mänskliga rättigheterna. Genom samarbete i och utanför skolan lär sig eleverna att lägga märke till kulturella särdrag och att fungera på ett smidigt sätt i olika miljöer. De ska fostras att bemöta andra människor med respekt och att iaktta goda vanor. Eleverna ska få möjlighet att uppleva och tolka konst, kultur och kulturarv. De ska också få lära sig att förmedla, forma och skapa kultur och traditioner och upptäcka deras betydelse för välbefinnandet.

Skolarbetet ska erbjuda eleverna gott om tillfällen där de får öva sig att framföra sina åsikter på ett konstruktivt sätt och att handla etiskt. Eleverna ska lära sig att sätta sig in i andras situation och granska frågor och situationer ur olika perspektiv. Skolarbetet ska systematiskt främja kännedom och respekt för de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter och att man handlar enligt dem. Respekten och förtroendet för andra människogrupper och folkslag ska stärkas i all verksamhet, också i det internationella samarbetet.

Eleverna ska i skolan uppleva vilken betydelse kommunikation har också för den egna utvecklingen. De ska få träna sina sociala färdigheter, lära sig att uttrycka sig på olika sätt och att uppträda i olika situationer. I undervisningen ska eleverna stödjas så att de utvecklas till skickliga

språkbrukare som använder både sitt modersmål och andra språk på ett mångsidigt sätt. Eleverna ska uppmuntras att kommunicera och uttrycka sig även med hjälp av ringa språkkunskaper. Lika viktigt är det att lära sig att använda matematiska symboler, bilder och andra visuella uttryck, drama, musik och rörelse för att kommunicera och uttrycka sig. Skolarbetet ska också ge eleverna mångsidiga möjligheter att arbeta med händerna. Eleverna ska lära sig att uppskatta och kontrollera sin kropp och att använda den för att uttrycka känslor och åsikter, tankar och idéer. I skolarbetet ska de uppmuntras att använda sin fantasi och sin uppfinningsrikedom. De ska lära sig att främja det estetiska och att njuta av dess olika uttrycksformer.

K3 Vardagskompetens

För att klara sig i livet och i vardagen förutsätts allt mångsidigare färdigheter. Det handlar om hälsa, säkerhet och människorelationer, motion och trafik, att fungera i en teknologiserad vardag och att kunna hantera sin ekonomi och konsumtion, allt sådant som påverkar en hållbar livsstil. I den grundläggande utbildningen ska elevernas framtidstro stödjas.

Skolgemenskapen ska hjälpa eleverna att förstå att var och en med sitt eget agerande påverkar såväl sitt eget som andras välbefinnande och sin egen och andras hälsa, trygghet och säkerhet. Eleverna ska uppmuntras att ta hand om sig själva och andra. De ska sporras till att öva färdigheter som är viktiga för deras eget liv och vardag och till att bidra till ökat välbefinnande i sin omgivning. Eleverna ska under den grundläggande utbildningen lära känna och förstå vilka faktorer som inverkar positivt respektive negativt på välbefinnande och hälsa och inse betydelsen av välmående, trygghet och säkerhet samt lära sig att hitta information om dessa. De ska ges möjlighet att ta ansvar för eget och gemensamt arbete och att utveckla sin sociala förmåga och förmågan att hantera sina känslor. Eleverna lär sig att inse betydelsen av mänskliga relationer och ömsesidig omsorg. De ska också få lära sig att hantera tid, vilket är en viktig del av vardagskompetens och självreglering. Eleverna ska ges tillfälle att öva sig att i sitt agerande beakta sin egen och andras trygghet och säkerhet i olika situationer, också i trafiken. De ska få lära sig att förutse och klara av risksituationer på ett ändamålsenligt sätt. De ska också få lära sig att känna igen viktiga symboler som anknyter till trygghet och säkerhet och att skydda sitt privatliv och sin personliga integritet.

Eleverna behöver grundläggande kunskap om teknologi och dess utveckling och effekter inom olika livsområden och i omgivningen. De behöver också handledning för att göra förnuftiga teknologiska val. Teknologins mångfald ska behandlas i undervisningen och eleverna lär sig förstå principerna för hur den fungerar och vad den kostar. Eleverna ska uppmuntras till en ansvarsfull användning av tekniken och att reflektera över etiska frågor gällande den.

Eleverna ska få hjälp med att utveckla sina konsumentkunskaper samt sina förutsättningar att sköta och planera sin egen ekonomi. Eleverna ska handledas i att fungera som konsumenter. De ska också få kunskap om sina rättigheter och skyldigheter och uppmuntras till en etisk användning och måttlighet. Eleverna uppmuntras till att dela med sig och vara sparsamma. Under den grundläggande utbildningen får eleverna lära sig att göra val och att leva i enlighet med en hållbar livsstil.

K4 Multilitteracitet

Med kompetens i multilitteracitet avses förmågan att tolka, producera och värdera olika slag av texter i olika medier och miljöer. Denna kompetens gör det möjligt för eleverna att förstå många olika slag av kulturella uttryck och att forma sin egen identitet. Begreppet multilitteracitet har koppling till det vidgade text- och språkbegreppet. Med texter avses här olika slag av information som kommer till uttryck genom verbala, visuella, auditiva, numeriska eller kinestetiska symbolsystem eller genom kombinationer av dessa. Texterna kan tolkas och produceras till exempel i skriven, talad, tryckt, audiovisuell eller digital form.

Eleverna behöver ha kompetens i multilitteracitet för att kunna förstå och tolka världen omkring sig och skapa sig en bild av den kulturella mångfalden. Kompetens i multilitteracitet innebär att kunna söka, kombinera, omforma, producera, presentera och kritiskt granska information i olika former, i olika kontexter och med hjälp av olika verktyg. Kompetensen i multilitteracitet bidrar även

till att utveckla ett kritiskt tänkande och studiekompetens det vill säga att lära sig att lära. I denna kompetens ingår även etisk och estetisk läskunnighet. Det är viktigt att eleverna får möjlighet att träna sin mångsidiga läskunnighet både i traditionella lärmiljöer och i multimediala lärmiljöer där man använder digitala verktyg på många olika sätt.

Eleverna ska utveckla mångsidig läskunnighet inom alla läroämnen via vardagsspråket för att kunna behärska begrepp och kommunikationsformer inom olika fackområden. För att eleverna ska nå kompetens i multilitteracitet krävs en mångsidig textmiljö, en pedagogik som utnyttjar denna och samarbete mellan olika läroämnen och andra aktörer. Eleverna ska ges möjlighet att använda, tolka och producera olika slag av texter både individuellt och tillsammans med andra. Olika slag av multimodala läromedel ska användas och man ska göra det möjligt för eleven att förstå de kulturella sambanden mellan dessa texter. I undervisningen ska man analysera och reflektera kring texter som är autentiska och meningsfulla för eleverna. På detta sätt blir det möjligt för eleverna att använda sina styrkor i studierna och utnyttja texter och innehåll som intresserar dem samt att delta aktivt och påverka.

K5 Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet, både i sig och som en del av multilitteraciteten. Den är både föremål och redskap för lärandet. I den grundläggande utbildningen ska alla elever ha möjligheter att utveckla sin digitala kompetens. Informations- och kommunikationsteknik ska systematiskt användas i den grundläggande utbildningens alla årskurser, i de olika läroämnena, i de mångvetenskapliga lärområdena och i det övriga skolarbetet.

Den digitala kompetensen ska utvecklas inom fyra huvudområden: 1) Eleverna får lära sig att förstå centrala begrepp och principerna för hur digitala verktyg används och fungerar och ges möjlighet att utveckla sin praktiska digitala kompetens när de utarbetar egna produkter. 2) Eleverna får handledning i hur man använder digitala verktyg på ett ansvarsfullt, ergonomiskt och tryggt sätt. 3) Eleverna får lära sig att använda digitala verktyg som hjälpmedel i informationshantering och i undersökande och kreativt arbete. 4) Eleverna får erfarenheter och övning i att använda digitala verktyg för att kommunicera och bilda nätverk. Inom alla dessa fyra områden är det viktigt att eleverna är aktiva och ges möjlighet att vara kreativa och hitta arbetssätt och lärstigar som lämpar sig för dem. Det är också viktigt att de upplever glädje över att arbeta tillsammans och upptäcka världen tillsammans, vilket påverkar studiemotivationen. Användningen av digitala verktyg ger eleverna möjligheter att synliggöra sina tankar och idéer på olika sätt. På så sätt utvecklas också deras förmåga att tänka och lära sig.

Eleverna ska få bekanta sig med tillämpningar och användning av olika digitala verktyg för olika syften och lära sig se deras betydelse i vardagen och i kommunikationen mellan människor och som medel för att påverka. Man ska tillsammans fundera över varför digitala verktyg behövs i studierna, i arbetslivet och i samhället och hur denna kompetens har kommit att bli en del av de allmänna färdigheter som behövs i arbetslivet. Eleverna ska lära sig att bedöma informations- och kommunikationsteknikens inverkan ur ett hållbarhetsperspektiv och att vara ansvarsfulla konsumenter. Eleverna ska under den grundläggande utbildningen få använda digitala verktyg även i internationell kommunikation. De lär sig att uppfatta deras betydelse, möjligheter och risker i en global värld.

K6 Arbetslivskompetens och entreprenörskap

Arbetslivet, yrkena och arbetets karaktär förändras bland annat på grund av den teknologiska utvecklingen och genom att ekonomin globaliseras. Det blir svårare att förutspå arbetskraven än tidigare. Eleverna ska i den grundläggande utbildningen utveckla allmänna färdigheter som främjar intresset och en positiv attityd gentemot arbete och arbetslivet. Det är viktigt att eleverna får erfarenheter som hjälper dem att inse betydelsen av arbete och företagsamhet och möjligheterna till entreprenörskap samt sitt eget ansvar som medlemmar i en grupp och i samhället. Skolarbetet ska ordnas så att eleverna kan utveckla sin kännedom om arbetslivet, lära sig entreprenörskap samt inse betydelsen av de kunskaper som inhämtas i skolan och på fritiden för den egna karriären.

Eleverna ska få lära sig vad som är utmärkande för näringslivet i närmiljön och vilka de centrala branscherna är. Under den grundläggande utbildningen ska eleverna bekanta sig med arbetslivet och få erfarenheter av att arbeta och av att samarbeta med aktörer utanför skolan. På detta sätt får eleverna träning i sakligt uppförande och samarbetsförmåga som behövs i arbetslivet och upptäcker vikten av goda språkkunskaper och kommunikationsfärdigheter. Förmåga att sysselsätta sig själv, entreprenörskap och färdigheter att uppskatta och hantera risker utvecklas genom olika projekt. I skolan ska eleverna öva sig att arbeta i grupper, med projekt och inom nätverk.

Eleverna ska ges möjlighet att öva sig att arbeta självständigt och tillsammans med andra och att arbeta metodiskt och långsiktigt. När eleverna arbetar tillsammans kan var och en se sitt arbete som en del av helheten. De lär sig också ömsesidighet och att anstränga sig för att nå ett gemensamt mål. I aktiverande undervisningssituationer kan eleverna lära sig att planera arbetsprocesser, ställa upp hypoteser, testa olika alternativ och dra slutsatser. De övar sig att uppskatta tid och se övriga förutsättningar för arbetet och att hitta nya lösningar om situationen förändras. Samtidigt lär sig eleverna förutse eventuella svårigheter i arbetet och att hantera misslyckanden och besvikelser. Eleverna ska uppmuntras att vara uthålliga och slutföra sitt arbete samt att värdesätta arbetet och resultatet av det.

Eleverna ska uppmuntras att förhålla sig öppet till nya möjligheter och att handla flexibelt och kreativt om situationen förändras. De ska lära sig att aktivt ta initiativ och att söka olika alternativ. Eleverna ska få hjälp med att upptäcka yrken som intresserar dem och att välja lämpliga fortsatta studier utgående från sina egna förutsättningar, medvetna om traditionella könsrollers och andra rollmodellers inverkan.

K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid

Den grundläggande förutsättningen för demokrati är att människorna deltar i verksamheten i samhället. För att lära sig att delta och påverka och förhålla sig ansvarsfullt till framtiden krävs övning. Skolan erbjuder trygga ramar för detta. Samtidigt ger den grundläggande utbildningen eleverna en kunskapsgrund för att växa till aktiva medborgare som utövar sina demokratiska rättigheter och friheter på ett ansvarsfullt sätt. Skolan ska stärka varje elevs delaktighet.

Den grundläggande utbildningen ska skapa förutsättningar för eleverna att utveckla intresse för frågor som gäller skolan och samhället. Deras rätt att delta i beslutsfattande enligt sin ålder och utvecklingsnivå ska respekteras i skolan. Eleverna ska delta i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av sina studier, det gemensamma skolarbetet och lärmiljön. De ska få kunskaper och erfarenheter av olika sätt att delta och påverka i medborgarsamhället och av gemensamt arbete utanför skolan. Genom att eleverna får ett personligt förhållande till naturen inser de betydelsen av naturskydd. Eleverna får lära sig att bedöma mediernas påverkan i samhället och att använda sig av de möjligheter medierna erbjuder. Genom egna erfarenheter lär sig eleverna att påverka, fatta beslut och ta ansvar. Samtidigt lär de sig att uppfatta betydelsen av regler, överenskommelser och förtroende. Genom att delta i skolan och utanför skolan lär sig eleverna att uttrycka sina åsikter på ett konstruktivt sätt. De lär sig att arbeta tillsammans och får tillfälle att öva sig att förhandla, medla och lösa konflikter samt att förhålla sig kritiskt till olika fenomen. Eleverna ska uppmuntras att reflektera över sina ställningstaganden ur olika perspektiv: likabehandling, jämlikhet, jämställdhet och rättvisa och med tanke på en hållbar livsstil.

Under den grundläggande utbildningen ska eleverna fundera över sambandet mellan det förflutna, nutiden och framtiden samt olika framtidsalternativ. De ska lära sig förstå betydelsen av sina val, levnadssätt och handlingar, inte bara för det egna livet, utan även för den närmaste omgivningen, samhället och naturen. Eleverna ska få färdigheter att utvärdera och förändra både sina egna, skolans och samhällets förfaringssätt och verksamhetsstrukturer så att de bidrar till att bygga en hållbar framtid.

22.6. Läroämnen

Biologi

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i biologiundervisningen är att hjälpa eleverna att förstå livet och dess utveckling, att öka deras naturkännedom och handleda dem att förstå ekosystemens funktion, människans livsfunktioner samt grunderna i ärftlighet och evolution.

Undervisningen i biologi genomförs också i naturen och eleverna får genom undersökande lärande insikter i hur man söker biologisk kunskap. Naturen undersöks både i terrängen och med laboratoriemetoder. Upplevelse- och erfarenhetsbaserat lärande ökar glädjen i lärandet och väcker elevernas intresse att iaktta sin livsmiljö och förändringar i den. Användning av informations- och kommunikationsteknik främjar jämlikhet och likvärdighet i biologiundervisningen.

Biologiundervisningen ska stödja eleverna att utveckla sina problemlösnings- och samarbetsfärdigheter och den sociala gemenskapen. Undervisningen ska ge färdigheter för studier inom områden som utnyttjar biologi och för arbetslivet.

Biologiundervisningen ska hjälpa eleverna att förstå hur kunskaper och färdigheter i biologi kan tillämpas och utnyttjas i deras eget liv, i etiska frågor, för att följa med aktuella nyheter som anknyter till biologi och hur man kan påverka beslutsfattandet i samhället. Biologiundervisningen ska utveckla elevernas miljömedvetenhet och vilja att värna om naturens mångfald. Eleverna ska få färdigheter för att påverka och vara med och utveckla sin närmiljö och bevara dess livskraft. De ska också vägledas att tillägna sig en hållbar livsstil och förståelse för globalt ansvar.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i biologi i årskurs 7–9

Målet är att eleverna i biologiundervisningen har möjlighet att arbeta i olika lärmiljöer som stödjer forskningsorienterat lärande, både i och utanför skolan. I samband med fält- och laboratoriearbete handleds eleverna att iaktta och använda undersökningsmetoder som är typiska för biologin. Med tanke på målen för biologiundervisningen är det också viktigt att eleverna får lära sig använda digitala lärmiljöer för att söka, behandla, tolka och presentera biologisk information.

Arbetssätten i biologi ska väljas så att de främjar kommunikation och social gemenskap och tar hänsyn till elevernas olika individuella behov. Genom mångsidiga arbetssätt får eleven olika erfarenheter, kan tillägna sig naturvetenskapliga undersökningsmetoder och lär sig att dra slutsatser samt rapportera och tillämpa sin kunskap. I enlighet med målen för biologiundervisningen utvecklas förmågan att reflektera över värdeval genom upplevelser, erfarenheter och praktiskt arbete. Dessutom utvecklas förmågan att kritiskt granska fenomen och olika informationskällor.

Arbetssätt

- Lärarledd genomgång av teori
- Självständigt arbete
- Pararbeten och grupparbeten
- Laborativa övningar och dissektioner för att induktivt lära sig ny teori eller för att konkretisera teori
- Odlingsexperiment och insamling av växter
- Pedagogiska spel och övningar med hjälp av IKT
- IKT används kontinuerligt som ett arbetsverktyg

Lärmiljöer

- Klassrummet
- Skolgården
- Närmiljön

Arbetssätt

- Lärarledd genomgång av teori
- Självständigt arbete
- Pararbeten och grupparbeten
- Laborativa övningar och dissektioner för att induktivt lära sig ny teori eller för att konkretisera teori
- Odlingsexperiment och insamling av växter
- Pedagogiska spel och övningar med hjälp av IKT
- IKT används kontinuerligt som ett arbetsverktyg

Lärmiljöer

- Klassrummet
- Skolgården
- Närmiljön

Handledning, differentiering och stöd i biologi i årskurs 7–9

Med tanke på målen för biologiundervisningen är det viktigt att handleda eleverna att göra iakttagelser och undersökningar självständigt och i grupp samt i olika lärmiljöer. I fält- och laboratoriearbete ska säkerhetsaspekter beaktas. Elevernas individuella behov av stöd ska beaktas vid valet av olika arbetsmetoder. Undersökande lärande, arbete tillsammans, ansvar för det egna arbetet, en fördjupad relation till naturen och koppling till tidigare kunskap stödjer elevernas tillväxt och utveckling och ökar glädjen i lärandet. Med tanke på målen i biologi är det viktigt att upptäcka elevernas eventuella svårigheter i laboratorie- eller fältarbete. De ska få stöd i arbetet utgående från sina styrkor och vid behov genom att stärka deras färdigheter genom att använda olika stödformer. Differentiering kan genomföras i gemensamma undersökningsuppgifter, där eleverna kan ha olika roller och avancera i egen takt till olika nivåer av tänkande.

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, modeller, ljudböcker, bilder)
- Eleverna uppmuntras att arbeta både självständigt och i grupp
- Eleverna medverkar i att sätta upp egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika digitala verktyg (t.ex. lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel)
- Eleven kan få personligt stöd eller stöd i en liten grupp om elevens kunskaper är bristfälliga

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, modeller, ljudböcker, bilder)
- Eleverna uppmuntras att arbeta både självständigt och i grupp
- Eleverna medverkar i att sätta upp egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika digitala verktyg (t.ex. lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel)
- Eleven kan få personligt stöd eller stöd i en liten grupp om elevens kunskaper är bristfälliga

Bedömning av elevens lärande och kunnande i biologi i årskurs 7–9

Uppmuntrande och konstruktiv respons i studierna dvs. formativ bedömning i biologi stöder elevernas motivation, utvecklar forskningsfärdigheterna och hjälper dem att hitta sina styrkor. Eleverna ska få veta hur lärandet framskrider och hur de klarar sig i förhållande till målen i biologi. Med hjälp av respons uppmuntras eleverna att agera aktivt och ansvarsfullt i sin närmiljö och att tillämpa sina biologikunskaper i praktiken. I bedömningen i biologi ska eleverna ges möjlighet

att visa sina kunskaper på ett mångsidigt sätt. Den summativa bedömningen ska fokusera på såväl elevens teoretiska kunskaper som biologiska färdigheter i olika undervisningssituationer och lärmiljöer. Läraren iakttar elevens förmåga att göra observationer, samla in, bearbeta, tolka, utvärdera och presentera olika slags material. Vidare bedöms förmågan att använda utrustning som är typisk för biologin, digitala verktyg samt förmågan att genomföra små experiment och undersökningar i och utanför skolan. Syftet med bedömningen och responsen är att utveckla elevernas arbetsfärdigheter.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i biologi avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i biologi då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i biologi som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för biologi. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i biologi och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i biologi och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I biologi utvecklas i allmänhet elevens kunskaper inom de olika målområdena fram till slutskedet av lärokursen. Med handledning av arbetet avses i biologi exempelvis att läraren ger muntliga tilläggsanvisningar, ställer styrande frågor, använder konkretiseringsmaterial eller ger motsvarande exempel under arbetets gång. I varje kunskapsbeskrivning i biologi ingår även kunskapskraven för de lägre vitsorden.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 hjälpa eleven att beskriva organismers struktur och livsfunktioner samt att förstå organismsamhällets struktur

Lokal precisering:

- Eleven förstår hur organismerna klassificeras.
- Eleven kan beskriva organismernas uppbyggnad och kan på basen av det jämföra släktskap mellan organismgrupper.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att beskriva organismers struktur och livsfunktioner. Eleven lär sig att klassificera organismer i olika organismgrupper och att ge exempel på typiska drag för varje grupp.

Föremål för bedömningen

Kännedom om organismsamhällets och organismernas struktur och livsfunktioner

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan benämna rikena och gemensamma grundstrukturer och funktioner för olika organismgrupper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan benämna rikena. Eleven benämner och jämför organismernas grundstrukturer och beskriver deras livsfunktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan benämna rikena och beskriva principerna för organismernas indelning i riken med hjälp av exempelarter. Eleven benämner och jämför organismernas grundstrukturer samt berättar om organismernas livsfunktioner och deras uppgift.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan benämna rikena och motivera principerna för organismernas indelning i riken. Eleven identifierar, klassificerar och jämför de mest centrala organismgrupperna. Eleven benämner och jämför organismernas strukturer samt förklarar organismernas livsfunktioner och deras uppgift.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- växtodling (insikter i biologisk undersökning)

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- exkursion till vattendrag, växtliv och djurliv undersöks
- fågelexkursion till fågelrikt område, fåglarnas vår- eller höstflyttning observeras

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- olika typer av vattenmiljöer

- livsmiljöer, arter, miljöns tillstånd
- hav, sjöar, vattendrag och myrar
- kännetecknande drag för dessa ekosystem
- samverkan mellan arter

- organismsamling

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- skillnader mellan levande och icke-levnade natur samt viktiga kännetecken för liv
- samverkan mellan den levande och den icke-levande naturen
- fotosyntes
- klassificeringen av organismer med tyngdpunkt på djurriket
- ryggradsdjuren, ryggradslösa djur samt jämförelse mellan olika djurgrupper enligt deras egenskaper
- typiska egenskaper som organismer i olika riken har, d.v.s. växter, svampar, urdjur och bakterier
- djurrikets evolution samt olika djurs anpassning till olika livsmiljöer

M3 handleda eleven att undersöka hur organismer anpassar sig till olika livsmiljöer och att förstå vilken betydelse olika livsmiljöer har för naturens mångfald

Lokal precisering:

- Eleven kan observera och identifiera organismer som lever i vatten och luft och förstår deras betydelse för biodiversiteten.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att granska organismernas anpassning till olika livsmiljöer och förstå hur anpassningen syns exempelvis som olika strukturer. Eleven lär sig att olika livsmiljöer ökar naturens mångfald.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta organismernas anpassning och livsmiljöernas variation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan känna igen egenskaper hos organismer som lever i olika livsmiljöer. Eleven ger några exempel på organismer som lever i olika livsmiljöer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva hur arterna anpassar sig till olika livsmiljöer. Eleven berättar vad mångfald betyder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta och ge exempel på förekomster av arter och arters anpassning till olika livsmiljöer. Eleven ger exempel på livsmiljöernas betydelse för naturens mångfald. Eleven berättar varför mångfald är viktigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara organismernas anpassning till olika livsmiljöer och berättar om samband mellan orsak och verkan gällande anpassning. Eleven motiverar livsmiljöernas betydelse för naturens mångfald. Eleven motiverar varför mångfald är viktigt.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- växtodling (insikter i biologisk undersökning)

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- exkursion till vattendrag, växtliv och djurliv undersöks
- fågelexkursion till fågelrikt område, fåglarnas vår- eller höstflyttning observeras

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- olika typer av vattenmiljöer

    - livsmiljöer, arter, miljöns tillstånd
    - hav, sjöar, vattendrag och myrar
    - kännetecknande drag för dessa ekosystem
    - samverkan mellan arter
- organismsamling

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- skillnader mellan levande och icke-levnade natur samt viktiga kännetecken för liv
- samverkan mellan den levande och den icke-levande naturen
- fotosyntes
- klassificeringen av organismer med tyngdpunkt på djurriket
- ryggradsdjuren, ryggradslösa djur samt jämförelse mellan olika djurgrupper enligt deras egenskaper
- typiska egenskaper som organismer i olika riken har, d.v.s. växter, svampar, urdjur och bakterier
- djurrikets evolution samt olika djurs anpassning till olika livsmiljöer

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- hållbar utveckling ur ett vatten- och luftperspektiv
    - världens vattenresurser och deras hushållning
    - vattenkvalitet och konsekvenser av förorenat vatten
    - viskets och fiskodlingens hållbarhet
    - Östersjöns ekosystem och hållbara lösningar för dess välmående
    - övergödningen av vattendrag och vad det leder till
    - försurning av vattendrag och dess följder
    - luftkvaliteten och konsekvenser av förorenad luft

M4 handleda eleven att förstå grundprinciperna för ärftlighet och evolution

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva olika djurgruppers individutveckling.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig grundprinciperna för ärftlighet och evolution.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta grundprinciperna för ärftlighet och evolution

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta att individens egenskaper påverkas både av arvet och miljön. Eleven berättar att organismerna har utvecklats som ett resultat av evolutionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på hur arvet och miljön påverkar individens egenskaper. Eleven vet vad bioteknik betyder. Eleven beskriver hur livet och mångfalden har utvecklats genom evolutionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ge exempel på hur arvet och miljön påverkar individens egenskaper. Eleven ger praktiska exempel på hur bioteknik används. Eleven beskriver hur livet och mångfalden har utvecklats genom evolutionen. Eleven förklarar sambandet mellan ärftlighet och evolution.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara hur ärftligheten och miljön tillsammans påverkar uppkomsten av individens egenskaper samt tillämpar sitt kunnande genom praktiska exempel. Eleven ger exempel på hur bioteknik används och på bioteknikens möjligheter och utmaningar. Eleven beskriver hur livet och mångfalden har utvecklats genom evolution och ger exempel på evolution som en kontinuerlig process. Eleven förklarar sambandet mellan ärftlighet och evolution med hjälp av exempel.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- växtodling (insikter i biologisk undersökning)

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad,

livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- skillnader mellan levande och icke-levnade natur samt viktiga kännetecken för liv
- samverkan mellan den levande och den icke-levande naturen
- fotosyntes
- klassificeringen av organismer med tyngdpunkt på djurriket
- ryggradsdjuren, ryggradslösa djur samt jämförelse mellan olika djurgrupper enligt deras egenskaper
- typiska egenskaper som organismer i olika riken har, d.v.s. växter, svampar, urdjur och bakterier
- djurrikets evolution samt olika djurs anpassning till olika livsmiljöer

M7 handleda eleven att utveckla naturvetenskapligt tänkande och att förstå samband mellan orsak och verkan

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa grundläggande frågor om vatten- och luftmiljöer.
- Eleven kan använda biologiska begrepp för att förklara vatten- och luftmiljöer.
- Eleven kan använda olika metoder för undersökning och informationssökning.
- Eleven kan framställa välgrundade naturvetenskapliga uppfattningar och slutsatser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig samband mellan orsak och verkan inom biologin

Föremål för bedömningen

Naturvetenskapligt tänkande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda några grundbegrepp inom biologin samt förknippa dessa till givna biologiska fenomen. Eleven berättar enkelt och med egna ord om biologiska fenomen som hen lärt sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda biologiska grundbegrepp. Eleven presenterar ett biologiskt fenomen som hen lärt sig med egna ord och väljer ett lämpligt sätt att presentera informationen. Eleven ställer enkla frågor om naturen och naturfenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda biologiska begrepp på ett ändamålsenligt sätt. Eleven presenterar något som hen lärt sig med egna ord på ett för biologin utmärkande sätt och väljer ett lämpligt sätt att presentera informationen. Eleven presenterar några meningsfulla frågor om naturen och naturfenomen samt redogör för naturvetenskapliga samband mellan orsak och verkan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda biologiska begrepp på ett ändamålsenligt sätt. Eleven presenterar något som hen lärt sig med egna ord och på ett strukturerat och för biologin utmärkande sätt samt väljer ett lämpligt sätt att presentera informationen. Eleven presenterar meningsfulla frågor om naturen och naturfenomen samt redogör för naturvetenskapliga samband mellan orsak och verkan.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- växtodling (insikter i biologisk undersökning)

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- exkursion till vattendrag, växtliv och djurliv undersöks
- fågelexkursion till fågelrikt område, fåglarnas vår- eller höstflyttning observeras

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- olika typer av vattenmiljöer
  - livsmiljöer, arter, miljöns tillstånd
  - hav, sjöar, vattendrag och myrar
  - kännetecknande drag för dessa ekosystem
  - samverkan mellan arter
- organismsamling

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- skillnader mellan levande och icke-levnade natur samt viktiga kännetecken för liv
- samverkan mellan den levande och den icke-levande naturen
- fotosyntes
- klassificeringen av organismer med tyngdpunkt på djurriket
- ryggradsdjuren, ryggradslösa djur samt jämförelse mellan olika djurgrupper enligt deras egenskaper
- typiska egenskaper som organismer i olika riken har, d.v.s. växter, svampar, urdjur och bakterier
- djurrikets evolution samt olika djurs anpassning till olika livsmiljöer

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- hållbar utveckling ur ett vatten- och luftperspektiv
  - världens vattenresurser och deras hushållning
  - vattenkvalitet och konsekvenser av förorenat vatten
  - viskets och fiskodlingens hållbarhet
  - Östersjöns ekosystem och hållbara lösningar för dess välmående
  - övergödningen av vattendrag och vad det leder till
  - försurning av vattendrag och dess följder
  - luftkvaliteten och konsekvenser av förorenad luft

M8 handleda eleven att använda utrustning som behövs vid biologisk undersökning samt digitala verktyg

Lokal precisering:

- Eleven kan bete sig på ett ändamålsenligt och tryggt sätt i laboratorium och fält.
- Eleven vet hur man använder undersökningsutrustning samt informations- och kommunikationsteknik inom biologin.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda utrustning som behövs vid biologisk undersökning. Eleven lär sig att använda digitala verktyg samt olika informationskällor i biologistudierna.

Föremål för bedömningen

Användning av utrustning som behövs vid biologisk undersökning samt av teknologi och information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i undervisningen i laboratorium och i fält. Eleven använder under handledning några typer av utrustning som behövs vid biologisk undersökning. Eleven söker under handledning biologisk information från olika informationskällor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning arbeta på ett säkert sätt i laboratorium och i fält. Eleven använder utrustning som behövs vid biologisk undersökning enligt anvisningar. Eleven söker biologisk information från några olika informationskällor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan arbeta på ett säkert sätt i laboratorium och i fält. Eleven använder utrustning som behövs vid biologisk undersökning på ett ändamålsenligt sätt. Eleven söker biologisk information från olika informationskällor och väljer ut några tillförlitliga informationskällor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan arbeta självständigt och målinriktat i laboratorium och i fält. Eleven använder utrustning som behövs vid biologisk undersökning och bedömer utrustningens lämplighet för arbetet. Eleven söker biologisk information från olika informationskällor och bedömer informationskällornas tillförlitlighet och lämplighet.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- växtodling (insikter i biologisk undersökning)

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- exkursion till vattendrag, växtliv och djurliv undersöks
- fågelexkursion till fågelrikt område, fåglarnas vår- eller höstflyttning observeras

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- olika typer av vattenmiljöer
  - livsmiljöer, arter, miljöns tillstånd
  - hav, sjöar, vattendrag och myrar
  - kännetecknande drag för dessa ekosystem
  - samverkan mellan arter
- organismsamling

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- skillnader mellan levande och icke-levnade natur samt viktiga kännetecken för liv
- samverkan mellan den levande och den icke-levande naturen
- fotosyntes
- klassificeringen av organismer med tyngdpunkt på djurriket
- ryggradsdjuren, ryggradslösa djur samt jämförelse mellan olika djurgrupper enligt deras egenskaper
- typiska egenskaper som organismer i olika riken har, d.v.s. växter, svampar, urdjur och bakterier
- djurrikets evolution samt olika djurs anpassning till olika livsmiljöer

M9 handleda eleven att sammanställa en samling organismer och att odla växter för att förstå biologiska fenomen

Lokal precisering:

- Eleven kan framställa ett herbarium.
- Eleven kan göra ett småskaligt odlingsexperiment.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att sammanställa en samling organismer. Eleven lär sig att odla växter för att förstå biologiska fenomen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att sammanställa en samling organismer och odla växter experimentellt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan sammanställa en liten samling organismer under handledning. Eleven deltar i växtodling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan enligt anvisningar sammanställa ett mindre, traditionellt eller digitalt, herbarium eller en annan digital samling organismer. Eleven utför under handledning ett odlingsexperiment och berättar om experimentets resultat.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan enligt anvisningar sammanställa ett traditionellt eller digitalt herbarium eller en annan digital samling organismer. Eleven utför ett odlingsexperiment och drar slutsatser i anknytning till det biologiska fenomen som granskas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan med hjälp av instruktioner sammanställa ett större och noggrant utfört traditionellt eller digitalt herbarium eller en annan digital samling organismer. Eleven planerar och utför ett odlingsexperiment, bedömer de erhållna resultatens tillförlitlighet samt förklarar hur odlingsexperimentet anknyter till det granskade biologiska fenomenet.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- växtodling (insikter i biologisk undersökning)

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- exkursion till vattendrag, växtliv och djurliv undersöks
- fågelexkursion till fågelrikt område, fåglarnas vår- eller höstflyttning observeras

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- olika typer av vattenmiljöer
  - livsmiljöer, arter, miljöns tillstånd
  - hav, sjöar, vattendrag och myrar
  - kännetecknande drag för dessa ekosystem
  - samverkan mellan arter
- organismsamling

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- skillnader mellan levande och icke-levnade natur samt viktiga kännetecken för liv
- samverkan mellan den levande och den icke-levande naturen
- fotosyntes
- klassificeringen av organismer med tyngdpunkt på djurriket
- ryggradsdjuren, ryggradslösa djur samt jämförelse mellan olika djurgrupper enligt deras egenskaper
- typiska egenskaper som organismer i olika riken har, d.v.s. växter, svampar, urdjur och bakterier
- djurrikets evolution samt olika djurs anpassning till olika livsmiljöer

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- hållbar utveckling ur ett vatten- och luftperspektiv
  - världens vattenresurser och deras hushållning
  - vattenkvalitet och konsekvenser av förorenat vatten
  - viskets och fiskodlingens hållbarhet
  - Östersjöns ekosystem och hållbara lösningar för dess välmående
  - övergödningen av vattendrag och vad det leder till
  - försurning av vattendrag och dess följder
  - luftkvaliteten och konsekvenser av förorenad luft

M10 handleda eleven att genomföra undersökningar både i och utanför skolan

Lokal precisering:

- Eleven kan göra observationer i laboratorium och fält samt sammanställa resultaten.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utföra biologiska undersökningar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utföra biologiska undersökningar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i utförandet av en biologisk undersökning och berättar vad som gjorts i undersökningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra iakttagelser i laboratorium och i fält. Eleven utför en mindre biologisk undersökning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra observationer och registrera den information som hen införskaffat i laboratorium och i fält. Eleven planerar och utför en mindre biologisk undersökning och rapporterar om resultaten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan göra iakttagelser och lagra den information som hen samlat in i laboratorium och i terräng. Eleven planerar och utför självständigt en egen undersökning och rapporterar om resultaten på ett tydligt sätt.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- växtodling (insikter i biologisk undersökning)

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- exkursion till vattendrag, växtliv och djurliv undersöks
- fågelexkursion till fågelrikt område, fåglarnas vår- eller höstflyttning observeras

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- olika typer av vattenmiljöer
  - livsmiljöer, arter, miljöns tillstånd
  - hav, sjöar, vattendrag och myrar
  - kännetecknande drag för dessa ekosystem
  - samverkan mellan arter
- organismsamling

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- skillnader mellan levande och icke-levnade natur samt viktiga kännetecken för liv
- samverkan mellan den levande och den icke-levande naturen
- fotosyntes
- klassificeringen av organismer med tyngdpunkt på djurriket
- ryggradsdjuren, ryggradslösa djur samt jämförelse mellan olika djurgrupper enligt deras egenskaper
- typiska egenskaper som organismer i olika riken har, d.v.s. växter, svampar, urdjur och bakterier
- djurrikets evolution samt olika djurs anpassning till olika livsmiljöer

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- hållbar utveckling ur ett vatten- och luftperspektiv
  - världens vattenresurser och deras hushållning
  - vattenkvalitet och konsekvenser av förorenat vatten
  - viskets och fiskodlingens hållbarhet
  - Östersjöns ekosystem och hållbara lösningar för dess välmående
  - övergödningen av vattendrag och vad det leder till
  - försurning av vattendrag och dess följder
  - luftkvaliteten och konsekvenser av förorenad luft

M12 inspirera eleven att fördjupa sitt intresse för naturen och naturfenomen samt stärka elevens förhållande till naturen och hens miljömedvetenhet

Lokal precisering:

- Eleven vet hur man agerar på ett sätt som är hållbart för vatten- och luftmiljön för att bevara mångfalden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att intressera sig för naturen och naturfenomen. Elevens förhållande till naturen stärks.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- växtodling (insikter i biologisk undersökning)

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- exkursion till vattendrag, växtliv och djurliv undersöks
- fågelexkursion till fågelrikt område, fåglarnas vår- eller höstflyttning observeras

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- olika typer av vattenmiljöer
  - livsmiljöer, arter, miljöns tillstånd
  - hav, sjöar, vattendrag och myrar
  - kännetecknande drag för dessa ekosystem
  - samverkan mellan arter
- organismsamling

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- skillnader mellan levande och icke-levnade natur samt viktiga kännetecken för liv
- samverkan mellan den levande och den icke-levande naturen
- fotosyntes
- klassificeringen av organismer med tyngdpunkt på djurriket
- ryggradsdjuren, ryggradslösa djur samt jämförelse mellan olika djurgrupper enligt deras egenskaper
- typiska egenskaper som organismer i olika riken har, d.v.s. växter, svampar, urdjur och bakterier
- djurrikets evolution samt olika djurs anpassning till olika livsmiljöer

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- hållbar utveckling ur ett vatten- och luftperspektiv
  - världens vattenresurser och deras hushållning
  - vattenkvalitet och konsekvenser av förorenat vatten
  - viskets och fiskodlingens hållbarhet
  - Östersjöns ekosystem och hållbara lösningar för dess välmående
  - övergödningen av vattendrag och vad det leder till
  - försurning av vattendrag och dess följder
  - luftkvaliteten och konsekvenser av förorenad luft

M13 handleda eleven att göra etiskt motiverade val

Lokal precisering:

- Eleven kan på basen av biologiska kunskaper och färdigheter göra etiskt hållbara val i vardagen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att göra etiskt motiverade val.

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- hållbar utveckling ur ett vatten- och luftperspektiv
  - världens vattenresurser och deras hushållning
  - vattenkvalitet och konsekvenser av förorenat vatten
  - viskets och fiskodlingens hållbarhet
  - Östersjöns ekosystem och hållbara lösningar för dess välmående
  - övergödningen av vattendrag och vad det leder till
  - försurning av vattendrag och dess följder
  - luftkvaliteten och konsekvenser av förorenad luft

M14 inspirera eleven att påverka och agera för att bygga en hållbar framtid

Lokal precisering:

- Eleven vet hur man som individ kan påverka en hållbar framtid för jordens vatten- och luftmiljöer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven inspireras att påverka och agera för att bygga en hållbar framtid.

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- hållbar utveckling ur ett vatten- och luftperspektiv
  - världens vattenresurser och deras hushållning

- vattenkvalitet och konsekvenser av förorenat vatten
- viskets och fiskodlingens hållbarhet
- Östersjöns ekosystem och hållbara lösningar för dess välmående
- övergödningen av vattendrag och vad det leder till
- försurning av vattendrag och dess följder
- luftkvaliteten och konsekvenser av förorenad luft

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att förstå grundstrukturen i ekosystemet och hur det fungerar samt att jämföra olika ekosystem och identifiera arter

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för huvuddragen i landekosystemens uppbyggnad samt deras funktion.
- Eleven känner till begreppen näringskedja, näringsväv och näringspyramid.
- Eleven förstår mångfaldens betydelse för ekosystemens välmående.
- Eleven vet hur man på ett hållbart sätt använder skogarna och andra landekosystem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven fördjupar sina färdigheter om ekosystemens grundstruktur och funktion. Eleven lär sig att jämföra olika ekosystem. Eleven lär sig att identifiera arter.

Föremål för bedömningen

Kännedom om ekosystemets struktur och funktion

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan klassificera skogsekosystemets delar i levande och icke-levande. Eleven bygger upp en enkel näringskedja med exempelarter. Eleven känner igen och benämner några arter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan klassificera och benämna skogsekosystemets delar och berätta om deras funktion. Eleven känner igen och benämner olika ekosystem. Eleven känner igen och benämner arter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva och berätta om skogsekosystemets grundstruktur och hur det fungerar. Eleven identifierar, benämner och jämför olika ekosystem. Eleven identifierar och benämner arter från olika ekosystem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara och motivera skogsekosystemets grundstruktur och hur det fungerar. Eleven jämför olika ekosystem och redogör för de faktorer som bidragit till att de uppstått. Eleven identifierar och benämner mångsidigt arter i olika ekosystem.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- vetenskaplig undersökning relaterat till landekosystem

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- skogsexkursion
  - olika delekosystem i skogen
  - olika skogstyper
  - allemansrätten och hur man visar hänsyn till naturen

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- skogsekosystemets funktion och samverkan mellan olika arter
  - producent, konsument, nedbrytare
  - näringskedja, näringsväv
  - näringsämnens kretslopp och energins flöde i ekosystemet
- jämförelse av olika ekosystem
  - skogstyper och myrtyper
  - skogs-, myr-, fjäll- och stadsekosystem

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- grunderna i ärftlighet, växtcellen
  - kärna, kromosom, celldelning

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- världens skogs- och landsresurser, deras bevarande och hållbara andvänding.
- konsekvenser av minskad biodiversitet, förorenade markområden, förstörelse av skogsmark
- klimatförändringens påverkan på landområden
- enskilda individens inverkan på en hållbar framtid
- innovationer och ny teknik för en hållbar framtid

M3 handleda eleven att undersöka hur organismer anpassar sig till olika livsmiljöer och att förstå vilken betydelse olika livsmiljöer har för naturens mångfald

Lokal precisering:

- Eleven kan observera och beskriva växter samt förstå växternas betydelse för mångfalden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att granska organismernas anpassning till olika livsmiljöer och förstå hur anpassningen syns exempelvis som olika strukturer. Eleven lär sig att olika livsmiljöer ökar naturens mångfald.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta organismernas anpassning och livsmiljöernas variation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan känna igen egenskaper hos organismer som lever i olika livsmiljöer. Eleven ger några exempel på organismer som lever i olika livsmiljöer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva hur arterna anpassar sig till olika livsmiljöer. Eleven berättar vad mångfald betyder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta och ge exempel på förekomster av arter och arters anpassning till olika livsmiljöer. Eleven ger exempel på livsmiljöernas betydelse för naturens mångfald. Eleven berättar varför mångfald är viktigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara organismernas anpassning till olika livsmiljöer och berättar om samband mellan orsak och verkan gällande anpassning. Eleven motiverar livsmiljöernas betydelse för naturens mångfald. Eleven motiverar varför mångfald är viktigt.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- vetenskaplig undersökning relaterat till landekosystem

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- skogsexkursion
  - olika delekosystem i skogen
  - olika skogstyper
  - allemansrätten och hur man visar hänsyn till naturen

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll-

och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- skogsekosystemets funktion och samverkan mellan olika arter
  - producent, konsument, nedbrytare
  - näringskedja, näringsväv
  - näringsämnens kretslopp och energins flöde i ekosystemet
- jämförelse av olika ekosystem
  - skogstyper och myrtyper
  - skogs-, myr-, fjäll- och stadsekosystem

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- grunderna i ärftlighet, växtcellen
  - kärna, kromosom, celldelning

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- världens skogs- och landsresurser, deras bevarande och hållbara andvänding.
- konsekvenser av minskad biodiversitet, förorenade markområden, förstörelse av skogsmark
- klimatförändringens påverkan på landområden
- enskilda individens inverkan på en hållbar framtid
- innovationer och ny teknik för en hållbar framtid

M4 handleda eleven att förstå grundprinciperna för ärftlighet och evolution

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva hur växternas mångfald har utvecklats som ett resultat av evolution.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig grundprinciperna för ärftlighet och evolution.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta grundprinciperna för ärftlighet och evolution

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta att individens egenskaper påverkas både av arvet och miljön. Eleven berättar att organismerna har utvecklats som ett resultat av evolutionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på hur arvet och miljön påverkar individens egenskaper. Eleven vet vad bioteknik betyder. Eleven beskriver hur livet och mångfalden har utvecklats genom evolutionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ge exempel på hur arvet och miljön påverkar individens egenskaper. Eleven ger praktiska exempel på hur bioteknik används. Eleven beskriver hur livet och mångfalden har utvecklats genom evolutionen. Eleven förklarar sambandet mellan ärftlighet och evolution.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara hur ärftligheten och miljön tillsammans påverkar uppkomsten av individens egenskaper samt tillämpar sitt kunnande genom praktiska exempel. Eleven ger exempel på hur bioteknik används och på bioteknikens möjligheter och utmaningar. Eleven beskriver hur livet och mångfalden har utvecklats genom evolution och ger exempel på evolution som en kontinuerlig process. Eleven förklarar sambandet mellan ärftlighet och evolution med hjälp av exempel.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- vetenskaplig undersökning relaterat till landekosystem

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- grunderna i ärftlighet, växtcellen
  - kärna, kromosom, celldelning

M6 handleda eleven att bedöma förändringar i naturen och människans påverkan på miljön samt att förstå betydelsen av ekosystemtjänster

Lokal precisering:

- Eleven kan iakta naturliga och antropogena förändringar i sin närmiljö.
- Eleven vet hur man rör sig i naturen och kan ta allemansrätten i beaktande.
- Eleven vet att jordens naturresurser är begränsade.
- Eleven förstår vad ekosystemtjänster innebär.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig om hur mänsklig verksamhet påverkar de förändringar som sker i miljön. Eleven förstår biologins betydelse i byggandet av en hållbar framtid. Eleven förstår betydelsen av bioekonomi och ekosystemtjänster.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta människans och naturens samspel samt förståelse för en hållbar framtid

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge exempel på hur mänsklig verksamhet påverkar miljön. Eleven räknar upp delområden inom hållbar utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva och ge exempel på hur den mänskliga verksamheten påverkar miljön. Eleven berättar om delområdena inom hållbar utveckling och ger några exempel på hur man ur ett biologiskt perspektiv kan bygga en hållbar framtid. Eleven ger exempel på bioekonomi och ekosystemtjänster.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för och ge exempel på hur den mänskliga verksamheten påverkar miljön. Eleven beskriver delområdena inom hållbar utveckling och ger exempel på hur man ur ett biologiskt perspektiv kan bygga en hållbar framtid. Eleven berättar om bioekonomi och ekosystemtjänster.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan motivera hur den mänskliga verksamheten påverkar miljön och granskar följderna av dessa förändringar. Eleven förklarar samband mellan orsak och verkan kring byggandet av en hållbar framtid och argumenterar för sin ståndpunkt utgående från kunskaperna i biologi. Eleven bedömer betydelsen av bioekonomi och ekosystemtjänster med tanke på en hållbar framtid.

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- världens skogs- och landsresurser, deras bevarande och hållbara andvänding.
- konsekvenser av minskad biodiversitet, förorenade markområden, förstörelse av skogsmark
- klimatförändringens påverkan på landområden
- enskilda individens inverkan på en hållbar framtid
- innovationer och ny teknik för en hållbar framtid

M7 handleda eleven att utveckla naturvetenskapligt tänkande och att förstå samband mellan orsak och verkan

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa grundläggande frågor om landekosystem.
- Eleven kan använda biologiska begrepp för att förklara landekosystem.

- Eleven kan använda olika metoder för undersökning och informationssökning.
- Eleven kan framställa välgrundade naturvetenskapliga uppfattningar och slutsatser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig samband mellan orsak och verkan inom biologin

Föremål för bedömningen

Naturvetenskapligt tänkande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda några grundbegrepp inom biologin samt förknippa dessa till givna biologiska fenomen. Eleven berättar enkelt och med egna ord om biologiska fenomen som hen lärt sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda biologiska grundbegrepp. Eleven presenterar ett biologiskt fenomen som hen lärt sig med egna ord och väljer ett lämpligt sätt att presentera informationen. Eleven ställer enkla frågor om naturen och naturfenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda biologiska begrepp på ett ändamålsenligt sätt. Eleven presenterar något som hen lärt sig med egna ord på ett för biologin utmärkande sätt och väljer ett lämpligt sätt att presentera informationen. Eleven presenterar några meningsfulla frågor om naturen och naturfenomen samt redogör för naturvetenskapliga samband mellan orsak och verkan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda biologiska begrepp på ett ändamålsenligt sätt. Eleven presenterar något som hen lärt sig med egna ord och på ett strukturerat och för biologin utmärkande sätt samt väljer ett lämpligt sätt att presentera informationen. Eleven presenterar meningsfulla frågor om naturen och naturfenomen samt redogör för naturvetenskapliga samband mellan orsak och verkan.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- vetenskaplig undersökning relaterat till landekosystem

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- skogsexkursion
  - olika delekosystem i skogen
  - olika skogstyper
  - allemansrätten och hur man visar hänsyn till naturen

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- skogsekosystemets funktion och samverkan mellan olika arter
  - producent, konsument, nedbrytare
  - näringskedja, näringsväv
  - näringsämnens kretslopp och energins flöde i ekosystemet
- jämförelse av olika ekosystem
  - skogstyper och myrtyper
  - skogs-, myr-, fjäll- och stadsekosystem

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- grunderna i ärftlighet, växtcellen
  - kärna, kromosom, celldelning

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- världens skogs- och landsresurser, deras bevarande och hållbara andvänding.
- konsekvenser av minskad biodiversitet, förorenade markområden, förstörelse av skogsmark
- klimatförändringens påverkan på landområden
- enskilda individens inverkan på en hållbar framtid
- innovationer och ny teknik för en hållbar framtid

M8 handleda eleven att använda utrustning som behövs vid biologisk undersökning samt digitala verktyg

Lokal precisering:

- Eleven kan bete sig på ett ändamålsenligt och tryggt sätt i laboratorium och fält.
- Eleven vet hur man använder undersökningsutrustning samt informations- och kommunikationsteknik inom biologin.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda utrustning som behövs vid biologisk undersökning. Eleven lär sig att använda digitala verktyg samt olika informationskällor i biologistudierna.

Föremål för bedömningen

Användning av utrustning som behövs vid biologisk undersökning samt av teknologi och information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i undervisningen i laboratorium och i fält. Eleven använder under handledning några typer av utrustning som behövs vid biologisk undersökning. Eleven söker under handledning biologisk information från olika informationskällor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning arbeta på ett säkert sätt i laboratorium och i fält. Eleven använder utrustning som behövs vid biologisk undersökning enligt anvisningar. Eleven söker biologisk information från några olika informationskällor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan arbeta på ett säkert sätt i laboratorium och i fält. Eleven använder utrustning som behövs vid biologisk undersökning på ett ändamålsenligt sätt. Eleven söker biologisk information från olika informationskällor och väljer ut några tillförlitliga informationskällor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan arbeta självständigt och målinriktat i laboratorium och i fält. Eleven använder utrustning som behövs vid biologisk undersökning och bedömer utrustningens lämplighet för arbetet. Eleven söker biologisk information från olika informationskällor och bedömer informationskällornas tillförlitlighet och lämplighet.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- vetenskaplig undersökning relaterat till landekosystem

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- skogsexkursion
  - olika delekosystem i skogen
  - olika skogstyper
  - allemansrätten och hur man visar hänsyn till naturen

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- skogsekosystemets funktion och samverkan mellan olika arter
  - producent, konsument, nedbrytare
  - näringskedja, näringsväv
  - näringsämnens kretslopp och energins flöde i ekosystemet
- jämförelse av olika ekosystem
  - skogstyper och myrtyper
  - skogs-, myr-, fjäll- och stadsekosystem

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- grunderna i ärftlighet, växtcellen
  - kärna, kromosom, celldelning

M10 handleda eleven att genomföra undersökningar både i och utanför skolan

Lokal precisering:

- Eleven kan göra observationer i laboratorium och fält samt sammanställa resultaten.
- Eleven deltar i projekt som värnar om närmiljön genom att delta i genomförandet och rapporteringen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utföra biologiska undersökningar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utföra biologiska undersökningar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i utförandet av en biologisk undersökning och berättar vad som gjorts i undersökningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra iakttagelser i laboratorium och i fält. Eleven utför en mindre biologisk undersökning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra observationer och registrera den information som hen införskaffat i laboratorium och i fält. Eleven planerar och utför en mindre biologisk undersökning och rapporterar om resultaten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan göra iakttagelser och lagra den information som hen samlat in i laboratorium och i terräng. Eleven planerar och utför självständigt en egen undersökning och rapporterar om resultaten på ett tydligt sätt.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- vetenskaplig undersökning relaterat till landekosystem

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- skogsexkursion
  - olika delekosystem i skogen
  - olika skogstyper
  - allemansrätten och hur man visar hänsyn till naturen

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- skogsekosystemets funktion och samverkan mellan olika arter
  - producent, konsument, nedbrytare
  - näringskedja, näringsväv

    - näringsämnens kretslopp och energins flöde i ekosystemet
- jämförelse av olika ekosystem
    - skogstyper och myrtyper
    - skogs-, myr-, fjäll- och stadsekosystem

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- grunderna i ärftlighet, växtcellen
    - kärna, kromosom, celldelning

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- världens skogs- och landsresurser, deras bevarande och hållbara andvänding.
- konsekvenser av minskad biodiversitet, förorenade markområden, förstörelse av skogsmark
- klimatförändringens påverkan på landområden
- enskilda individens inverkan på en hållbar framtid
- innovationer och ny teknik för en hållbar framtid

M12 inspirera eleven att fördjupa sitt intresse för naturen och naturfenomen samt stärka elevens förhållande till naturen och hens miljömedvetenhet

Lokal precisering:

- Eleven vet hur man agerar på ett sätt som är hållbart för skogs- och landekosystem för att bevara mångfalden och minska effekterna av klimatuppvärmningen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att intressera sig för naturen och naturfenomen. Elevens förhållande till naturen stärks.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- vetenskaplig undersökning relaterat till landekosystem

I2 Exkursioner i naturen och närmiljön

Innehållet väljs så att eleverna lär sig att röra sig ansvarsfullt i naturen, lär känna olika arter samt får undersöka och jämföra skogen och andra ekosystem. I fältarbete iakttar och bedömer eleverna miljön, förändringar i den och människans andel i detta.

Lokal precisering:

- skogsexkursion
  - olika delekosystem i skogen
  - olika skogstyper
  - allemansrätten och hur man visar hänsyn till naturen

I3 Ekosystemets grundstruktur och funktion

Innehållet koncentreras på det finländska skogsekosystemets struktur och funktion och hur det påverkas av mänsklig verksamhet. Dessutom får eleverna baskunskap om vatten-, myr-, fjäll- och stadsekosystem. Eleverna bekantar sig med arternas ekologi och samspelet mellan dem. I undervisningen ingår att sammanställa en organismsamling. Innehållet väljs så att vikten av ekosystemens mångfald blir tydlig.

Lokal precisering:

- skogsekosystemets funktion och samverkan mellan olika arter
  - producent, konsument, nedbrytare
  - näringskedja, näringsväv
  - näringsämnens kretslopp och energins flöde i ekosystemet
- jämförelse av olika ekosystem
  - skogstyper och myrtyper
  - skogs-, myr-, fjäll- och stadsekosystem

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- grunderna i ärftlighet, växtcellen
  - kärna, kromosom, celldelning

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och

ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- världens skogs- och landsresurser, deras bevarande och hållbara andvänding.
- konsekvenser av minskad biodiversitet, förorenade markområden, förstörelse av skogsmark
- klimatförändringens påverkan på landområden
- enskilda individens inverkan på en hållbar framtid
- innovationer och ny teknik för en hållbar framtid

M13 handleda eleven att göra etiskt motiverade val

Lokal precisering:

- Eleven kan på basen av biologiska kunskaper och färdigheter göra etiskt hållbara val i vardagen

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att göra etiskt motiverade val.

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- världens skogs- och landsresurser, deras bevarande och hållbara andvänding.
- konsekvenser av minskad biodiversitet, förorenade markområden, förstörelse av skogsmark
- klimatförändringens påverkan på landområden
- enskilda individens inverkan på en hållbar framtid
- innovationer och ny teknik för en hållbar framtid

M14 inspirera eleven att påverka och agera för att bygga en hållbar framtid

Lokal precisering:

- Eleven vet hur man som individ kan påverka en hållbar framtid för jordens skogs- och landekosystem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven inspireras att påverka och agera för att bygga en hållbar framtid.

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- världens skogs- och landsresurser, deras bevarande och hållbara andvänding.
- konsekvenser av minskad biodiversitet, förorenade markområden, förstörelse av skogsmark
- klimatförändringens påverkan på landområden
- enskilda individens inverkan på en hållbar framtid
- innovationer och ny teknik för en hållbar framtid

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M4 handleda eleven att förstå grundprinciperna för ärftlighet och evolution

Lokal precisering:

- Eleven förstår hur samverkan gener och miljö formar människan.
- Eleven vet principerna för könsbestämning.
- Eleven förstår principerna för nedärvning av egenskaper.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig grundprinciperna för ärftlighet och evolution.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta grundprinciperna för ärftlighet och evolution

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta att individens egenskaper påverkas både av arvet och miljön. Eleven berättar att organismerna har utvecklats som ett resultat av evolutionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på hur arvet och miljön påverkar individens egenskaper. Eleven vet vad bioteknik betyder. Eleven beskriver hur livet och mångfalden har utvecklats genom evolutionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ge exempel på hur arvet och miljön påverkar individens egenskaper. Eleven ger praktiska exempel på hur bioteknik används. Eleven beskriver hur livet och mångfalden har utvecklats genom evolutionen. Eleven förklarar sambandet mellan ärftlighet och evolution.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara hur ärftligheten och miljön tillsammans påverkar uppkomsten av individens egenskaper samt tillämpar sitt kunnande genom praktiska exempel. Eleven ger exempel på hur bioteknik används och på bioteknikens möjligheter och utmaningar. Eleven beskriver hur livet och mångfalden har utvecklats genom evolution och ger exempel på evolution som en kontinuerlig process. Eleven förklarar sambandet mellan ärftlighet och evolution med hjälp av exempel.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- framställning av egna cellpreparat och studie i mikroskåp
- små experiment som visar hur kroppen fungerar
- småskalig biologisk undersökning görs som tangerar kroppen och om detta skrivs en forskningsrapport om resultaten

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- grunddragen i människans evolution
- djurcellens uppbyggnad och funktion

- ärftlighetsfaktorer hos männsiskan
  - gener, DNA, proteinsyntes
  - könsbestämning
  - nedärvning av egenskaper
- bioteknikens nytta för människokroppen
  - mediciner och livsmedel

I5 Människan

I innehållet ligger fokus på att undersöka människokroppens funktioner och att fördjupa insikterna i människans uppbyggnad, livsfunktioner och regleringssystem. Eleverna granskar grunderna för biologiska faktorer som påverkar tillväxt, utveckling och hälsa. De lär sig hur arv och miljö påverkar utvecklingen av olika egenskaper hos människan.

Lokal precisering:

- människokroppens uppbyggnad och funktion
  - organisationsnivåer
    - cell, vävnad, organ, organsystem, individ
  - stöd- och rörelseorgan
  - ämnesomsättning
    - matsmältning
    - andning
    - blodcirkulation
    - transport av slaggämnen
  - styrsystem
    - nervsystem
    - hormonsystem
  - sinnen
  - fortplantning
    - könsorgan
    - graviditet och fosterutveckling

M5 handleda eleven att förstå människans utveckling och kroppens grundläggande funktioner

Lokal precisering:

- Eleven vet hur människokroppen är uppbyggd och fungerar, olika organ och organsystem.
- Eleven vet hur djurcellen är uppbyggd samt fungerar.
- Eleven kan redogöra för människans förökning och fosterutveckling.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig skedena i människans tillväxt och utveckling. Eleven lär sig kroppens grundläggande funktioner.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta människokroppens struktur och funktion

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan benämna människans mest centrala organ och organsystem. Eleven beskriver de mest centrala organsystemens uppgift.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan benämna människans mest centrala organ och organsystem. Eleven beskriver människans centrala livsfunktioner. Eleven beskriver de centrala skedena i människans tillväxt och utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan benämna människans organ och organsystem. Eleven beskriver de centrala livsfunktionerna och regleringssystemen. Eleven redogör för de centrala skedena i människans tillväxt och utveckling.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan benämna och beskriva människans organ och organsystem. Eleven beskriver de centrala livsfunktionerna och regleringssystemen samt förklarar hur de bildar funktionella helheter. Eleven förklarar och motiverar de centrala skedena i människans tillväxt och utveckling.

I5 Människan

I innehållet ligger fokus på att undersöka människokroppens funktioner och att fördjupa insikterna i människans uppbyggnad, livsfunktioner och regleringssystem. Eleverna granskar grunderna för biologiska faktorer som påverkar tillväxt, utveckling och hälsa. De lär sig hur arv och miljö påverkar utvecklingen av olika egenskaper hos människan.

Lokal precisering:

- människokroppens uppbyggnad och funktion
  - organisationsnivåer
    - cell, vävnad, organ, organsystem, individ
  - stöd- och rörelseorgan
  - ämnesomsättning
    - matsmältning
    - andning
    - blodcirkulation
    - transport av slaggämnen
  - styrsystem
    - nervsystem
    - hormonsystem
  - sinnen
  - fortplantning
    - könsorgan
    - graviditet och fosterutveckling

M8 handleda eleven att använda utrustning som behövs vid biologisk undersökning samt digitala verktyg

Lokal precisering:

- Eleven kan använda biologisk utrustning på ett ändamålsenligt sätt och kan arbeta på ett tryggt sätt i fält och laboratorium.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda utrustning som behövs vid biologisk undersökning. Eleven lär sig att använda digitala verktyg samt olika informationskällor i biologistudierna.

Föremål för bedömningen

Användning av utrustning som behövs vid biologisk undersökning samt av teknologi och information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i undervisningen i laboratorium och i fält. Eleven använder under handledning några typer av utrustning som behövs vid biologisk undersökning. Eleven söker under handledning biologisk information från olika informationskällor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning arbeta på ett säkert sätt i laboratorium och i fält. Eleven använder utrustning som behövs vid biologisk undersökning enligt anvisningar. Eleven söker biologisk information från några olika informationskällor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan arbeta på ett säkert sätt i laboratorium och i fält. Eleven använder utrustning som behövs vid biologisk undersökning på ett ändamålsenligt sätt. Eleven söker biologisk information från olika informationskällor och väljer ut några tillförlitliga informationskällor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan arbeta självständigt och målinriktat i laboratorium och i fält. Eleven använder utrustning som behövs vid biologisk undersökning och bedömer utrustningens lämplighet för arbetet. Eleven söker biologisk information från olika informationskällor och bedömer informationskällornas tillförlitlighet och lämplighet.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- framställning av egna cellpreparat och studie i mikroskåp
- små experiment som visar hur kroppen fungerar
- småskalig biologisk undersökning görs som tangerar kroppen och om detta skrivs en forskningsrapport om resultaten

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- grunddragen i människans evolution
- djurcellens uppbyggnad och funktion
- ärftlighetsfaktorer hos männsiskan
  - gener, DNA, proteinsyntes
  - könsbestämning
  - nedärvning av egenskaper
- bioteknikens nytta för människokroppen
  - mediciner och livsmedel

I5 Människan

I innehållet ligger fokus på att undersöka människokroppens funktioner och att fördjupa insikterna i människans uppbyggnad, livsfunktioner och regleringssystem. Eleverna granskar grunderna för biologiska faktorer som påverkar tillväxt, utveckling och hälsa. De lär sig hur arv och miljö påverkar utvecklingen av olika egenskaper hos människan.

Lokal precisering:

- människokroppens uppbyggnad och funktion
  - organisationsnivåer
    - cell, vävnad, organ, organsystem, individ
  - stöd- och rörelseorgan
  - ämnesomsättning
    - matsmältning
    - andning
    - blodcirkulation
    - transport av slaggämnen
  - styrsystem
    - nervsystem
    - hormonsystem
  - sinnen
  - fortplantning
    - könsorgan
    - graviditet och fosterutveckling

M10 handleda eleven att genomföra undersökningar både i och utanför skolan

Lokal precisering:

- Eleven kan utföra små experiment för att förstå den egna kroppens funktioner.
- Eleven kan ställa upp hypoteser, analysera sina resultat och sammanfatta resultaten i en forskningsrapport.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utföra biologiska undersökningar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utföra biologiska undersökningar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i utförandet av en biologisk undersökning och berättar vad som gjorts i undersökningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra iakttagelser i laboratorium och i fält. Eleven utför en mindre biologisk undersökning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra observationer och registrera den information som hen införskaffat i laboratorium och i fält. Eleven planerar och utför en mindre biologisk undersökning och rapporterar om resultaten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan göra iakttagelser och lagra den information som hen samlat in i laboratorium och i terräng. Eleven planerar och utför självständigt en egen undersökning och rapporterar om resultaten på ett tydligt sätt.

I1 Biologisk undersökning

Innehållet väljs så att eleverna genom sitt eget arbete får insikt i de olika faserna i biologisk undersökning.

Lokal precisering:

- framställning av egna cellpreparat och studie i mikroskåp
- små experiment som visar hur kroppen fungerar
- småskalig biologisk undersökning görs som tangerar kroppen och om detta skrivs en forskningsrapport om resultaten

I4 Vad är liv?

Innehållet fokuserar på att undersöka livets grundfenomen med hjälp av undersökningsmetoder som är typiska för biologin. I undervisningen ingår att odla växter. Eleverna får insikter

i organismsamhällets struktur och mångfald genom att jämföra organismers uppbyggnad, livsfunktioner och livsmiljöer. De får dessutom kunskap om grunderna i ärftlighet och evolution. Bioteknikens möjligheter och utmaningar granskas.

Lokal precisering:

- grunddragen i människans evolution
- djurcellens uppbyggnad och funktion
- ärftlighetsfaktorer hos männsiskan
  - gener, DNA, proteinsyntes
  - könsbestämning
  - nedärvning av egenskaper
- bioteknikens nytta för människokroppen
  - mediciner och livsmedel

I5 Människan

I innehållet ligger fokus på att undersöka människokroppens funktioner och att fördjupa insikterna i människans uppbyggnad, livsfunktioner och regleringssystem. Eleverna granskar grunderna för biologiska faktorer som påverkar tillväxt, utveckling och hälsa. De lär sig hur arv och miljö påverkar utvecklingen av olika egenskaper hos människan.

Lokal precisering:

- människokroppens uppbyggnad och funktion
  - organisationsnivåer
    - cell, vävnad, organ, organsystem, individ
  - stöd- och rörelseorgan
  - ämnesomsättning
    - matsmältning
    - andning
    - blodcirkulation
    - transport av slaggämnen
  - styrsystem
    - nervsystem
    - hormonsystem
  - sinnen
  - fortplantning
    - könsorgan
    - graviditet och fosterutveckling

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- etiska frågor och förhållningssätt inom biotekniken

M11 uppmuntra eleven att tillämpa kunskaper och färdigheter i biologi i sitt eget liv samt i samhällsdebatten och beslutsfattandet

Lokal precisering:

- Eleven vet hur biologisk kunskap kan användas i vardagen och i samhället.
- Eleven kan motivera sina åsikter med hjälp av biologisk kunskap.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ge exempel på hur kunskaper och färdigheter i biologi kan utnyttjas i det egna livet, i samhällsdebatten och beslutsfattandet.

Föremål för bedömningen

Tillämpning av kunskaper och färdigheter i biologi i vardagen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge exempel på hur de egna valen påverkar hälsan och miljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på hur de egna valen påverkar hälsan och miljön utgående från biologisk kunskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva och ge exempel på hur kunskaper och färdigheter i biologi kan tillämpas i det egna livet och i samhällsdebatten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över och motivera hur kunskaper i biologi kan tillämpas i det egna livet, i samhällsdebatten och beslutsfattandet.

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- etiska frågor och förhållningssätt inom biotekniken

M13 handleda eleven att göra etiskt motiverade val

Lokal precisering:

- Eleven kan bedöma ansvarsfrågor som tangerar människa och miljö och kan motivera hållbara etiska val.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att göra etiskt motiverade val.

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- etiska frågor och förhållningssätt inom biotekniken

M14 inspirera eleven att påverka och agera för att bygga en hållbar framtid

Lokal precisering:

- Eleven kan använda biologisk kunskap för att som individ göra val som styr in samhället mot en hållbar framtid.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven inspireras att påverka och agera för att bygga en hållbar framtid.

I6 En hållbar framtid

Innehållet anknyter till bevarande av naturens mångfald, klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser och förändringar i närmiljön. Eleverna reflekterar över ekologiska, sociala, ekonomiska och etiska principer för hållbar användning av naturresurser, hållbar näringsproduktion och djurens välmående. De får insikt i möjligheterna med bioekonomi och ekosystemtjänster ur hållbarhetsperspektiv. Eleverna utforskar naturskyddsmål och -metoder och hur målen uppnåtts.

Lokal precisering:

- etiska frågor och förhållningssätt inom biotekniken

Geografi

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i geografiundervisningen är att stödja eleverna att skapa sig en världsbild. Eleverna ska vägledas att följa med aktuella händelser i sin närmiljö och i världen samt få hjälp med att placera nyheter om världshändelser inom de regionala ramar som de tillägnat sig genom geografiundervisningen.

Geografi är ett tvärvetenskapligt läroämne, där man undersöker jordklotet och dess områden, naturen, mänsklig verksamhet och olika kulturer. I geografiundervisningen ska naturvetenskapliga, humanvetenskapliga och samhällsvetenskapliga perspektiv beaktas. På så sätt får eleverna en helhetsbild av den mångskiftande världen och hur den fungerar.

I geografiundervisningen behandlas samspelet mellan naturen och människan och hur detta samspel påverkar miljöns tillstånd. Undervisningen ska hjälpa eleverna att förstå olika regionala synvinklar och konflikter i världen. Förståelse för och analys av geografiska orsakssamband och miljöförändringar motiverar dem att agera ansvarsfullt i sin egen vardag.

Geografiundervisningen ska beakta den värld som eleverna lever i. Undervisningen ska erbjuda konkreta upplevelser i olika lärmiljöer, där eleverna gör observationer och undersöker. Geografiundervisningen ska stärka elevernas förmåga att främja hållbar utveckling. Informations- och kommunikationsteknik ska mångsidigt användas i undervisningen. Användningen av teknik främjar också ett jämlikt och likvärdigt lärande för alla elever.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i geografi i årskurs 7–9

Med tanke på målen för undervisningen i geografi är det centralt att använda mångsidiga lärmiljöer både i och utanför skolan. Fältarbete, exkursioner i naturen och den byggda miljön samt användning av digitala lärmiljöer och geodata är en väsentlig del av geografiundervisningen. Lärande via spel ökar elevernas motivation. Ett forskningsorienterat arbetssätt stödjer eleven att utveckla sitt geografiska tänkande och sina problemlösnings- och undersökningsfärdigheter och främjar gemensamt och interaktivt arbete.

I undervisningen följer man med aktuella händelser och fenomen i närmiljön och på andra håll i världen. Arbetssätten ska väljas med hänsyn till den värld eleverna lever i, internationalism och samarbete med aktörer utanför skolan. I undervisningen ska eleverna ges tid för eftertanke, kreativitet och aktivitet.

Arbetssätt

- Lärarledd genomgång av teori
- Självständigt arbete
- Pararbeten och grupparbeten
- Fältarbete och exkursioner
- Användande av geodata vid analys av områden
- Pedagogiska spel och övningar med hjälp av IKT
- IKTanvänds kontinuerligt som ett arbetsverktyg

Lärmiljöer

- Klassrummet
- Skolgården
- Närmiljön

Arbetssätt

- Lärarledd genomgång av teori
- Självständigt arbete
- Pararbeten och grupparbeten
- Fältarbete och exkursioner
- Användande av geodata vid analys av områden
- Pedagogiska spel och övningar med hjälp av IKT
- IKTanvänds kontinuerligt som ett arbetsverktyg

Lärmiljöer

- Klassrummet
- Skolgården
- Närmiljön

Handledning, differentiering och stöd i geografi i årskurs 7–9

Med tanke på målen för geografiundervisningen är det viktigt att vägleda eleverna att iaktta den omgivande världen och förstå fenomenen som förekommer i den. Bevakningen av aktuella nyheter stödjer varje elev att skapa sig en världsbild. I fältundervisningen tolkar eleverna närmiljön med hjälp av alla sinnen och delar gemensamma upplevelser med varandra och med läraren. När det gäller stöd är det med tanke på målen i geografi viktigt att upptäcka om eleverna har svårigheter med att göra spatiala bedömningar och i synnerhet med att läsa och tolka kartor. Eleverna ska få handledning och stöd i att använda geodata och andra geomedier i vardagliga situationer. Elevernas förmåga att gestalta den närmaste omgivningen och världen utvecklas genom att läraren stödjer och uppmuntrar dem utifrån deras egna styrkor samt vid behov genom att stärka deras färdigheter genom att använda olika former av stöd. Differentiering kan genomföras i undersökningsuppgifter, där eleverna kan ha olika roller och i övningar där det är möjligt att avancera individuellt till olika nivåer av tänkande.

Med tanke på målen för geografiundervisningen är det viktigt att vägleda eleverna att iaktta den omgivande världen och förstå fenomenen som förekommer i den. Bevakningen av aktuella nyheter stödjer varje elev att skapa sig en världsbild. I fältundervisningen tolkar eleverna närmiljön med hjälp av alla sinnen och delar gemensamma upplevelser med varandra och med läraren. När det gäller stöd är det med tanke på målen i geografi viktigt att upptäcka om eleverna har svårigheter med att göra spatiala bedömningar och i synnerhet med att läsa och tolka kartor. Eleverna ska få handledning och stöd i att använda geodata och andra geomedier i vardagliga situationer. Elevernas förmåga att gestalta den närmaste omgivningen och världen utvecklas genom att läraren stödjer och uppmuntrar dem utifrån deras egna styrkor samt vid behov genom att stärka deras färdigheter genom att använda olika former av stöd. Differentiering kan genomföras i undersökningsuppgifter, där eleverna kan ha olika roller och i övningar där det är möjligt att avancera individuellt till olika nivåer av tänkande.

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, modeller, ljudböcker, bilder)
- Eleverna uppmuntras att arbeta både självständigt och i grupp
- Eleverna medverkar i att sätta upp egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika digitala verktyg (t.ex. lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel)
- Eleven kan få personligt stöd eller stöd i en liten grupp om elevens kunskaper är bristfälliga

Med tanke på målen för geografiundervisningen är det viktigt att vägleda eleverna att iaktta den omgivande världen och förstå fenomenen som förekommer i den. Bevakningen av aktuella nyheter stödjer varje elev att skapa sig en världsbild. I fältundervisningen tolkar eleverna närmiljön med hjälp av alla sinnen och delar gemensamma upplevelser med varandra och med läraren. När det gäller stöd är det med tanke på målen i geografi viktigt att upptäcka om eleverna har svårigheter med att göra spatiala bedömningar och i synnerhet med att läsa och tolka kartor. Eleverna ska få handledning och stöd i att använda geodata och andra geomedier i vardagliga situationer. Elevernas förmåga att gestalta den närmaste omgivningen och världen utvecklas genom att läraren stödjer och uppmuntrar dem utifrån deras egna styrkor samt vid behov genom att stärka deras färdigheter genom att använda olika former av stöd. Differentiering kan genomföras i undersökningsuppgifter, där eleverna kan ha olika roller och i övningar där det är möjligt att avancera individuellt till olika nivåer av tänkande.

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, modeller, ljudböcker, bilder)
- Eleverna uppmuntras att arbeta både självständigt och i grupp
- Eleverna medverkar i att sätta upp egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika digitala verktyg (t.ex. lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel)
- Eleven kan få personligt stöd eller stöd i en liten grupp om elevens kunskaper är bristfälliga

Bedömning av elevens lärande och kunnande i geografi i årskurs 7–9

Uppmuntrande och konstruktiv respons i studierna, dvs. formativ bedömning, i geografi stöder elevernas motivation, utvecklar undersökningsfärdigheterna och hjälper eleverna att hitta sina styrkor. Eleverna ska få veta hur lärandet framskrider och hur de klarar sig i förhållande till målen i geografi. Med hjälp av respons uppmuntras eleverna att agera aktivt och ansvarsfullt i sin närmiljö och att tillämpa sina kunskaper i praktiken. I den summativa bedömningen i geografi ska eleverna ges möjlighet att visa sina kunskaper på ett mångsidigt sätt. Bedömningen ska fokusera på såväl elevernas teoretiska kunskaper och geografiska färdigheter som på geomediala färdigheter och förmåga att kritiskt granska information. Dessutom bedöms förmågan att använda informations- och kommunikationsteknik samt utrustning som är typisk för geografin. Syftet med bedömningen och responsen är att utveckla varje elevs arbetsfärdigheter.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i geografi avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i geografi då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i geografi som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för geografi. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i geografi och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i geografi och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I geografi utvecklas i allmänhet elevens kunskaper inom de olika målområdena fram till slutskedet av lärokursen. Med handledning av arbetet avses i geografi exempelvis att läraren ger muntliga tilläggsanvisningar, ställer styrande frågor, använder konkretiseringsmaterial eller ger motsvarande exempel under arbetets gång. I geografi ingår kunskapskraven för de lägre vitsorden i kunskapskraven för ett högre vitsord.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stödja eleven att skapa en strukturerad kartbild av jordklotet

Lokal precisering:

- Eleven förstår varför man använder olika kartprojektioner och vilka felaktigheter som kan uppstå i kartbilden.
- Eleven kan grundläggande kartografiska begrepp.
- Eleven kan uppfatta grunddragen på världskartan och placera in centrala orter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uppfatta kartbilden av jordklotet och dess grundläggande karaktäristiska drag. Eleven lär sig läget och namnen på centrala platser.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta jordklotets kartbild och känna till centrala ortnamn

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta om skillnaden mellan en världsdel och ett land. Eleven benämner världshaven och världsdelarna på kartan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan benämna några städer och centrala platser i Finland samt länder i Europa och övriga världen samt känner till de nämnda platsernas och ländernas geografiska läge.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan huvuddragen i en kartbild av jordklotet, såsom bergskedjor, halvöar, sund, havsområden samt känner till de centrala platsernas geografiska läge och ortnamn.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda huvuddragen i en kartbild ändamålsenligt, som att tillämpa platsernas geografiska läge och namn för att beskriva och förklara geografiska fenomen.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- kartor och projektioner
  - exempel på olika projektioner samt vilka egenskaper de ger en karta
  - reliefkartor, terrängkartor och temakartor samt deras tillämpning i olika sammanhang
- avstånd på kartor
  - linjära- och förhållandeskalor
- centrala geografiska namn i världen
  - områden, länder, städer, floder, sjöar, berg

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter som berör naturgeografi
  - nyhetshändelser i geografisk kontext och placering på kartan

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- grundläggande naturgeografiska begrepp
- jordens olika sfärer (t.ex. litosfären, biosfären, atmosfären, hydrosfären)
- grundförutsättningarna för liv
- planetariska fenomen som påverkar liv (t.ex. årstids-, månads- och dygnsväxlingar samt solstrålningens fördelning över jordklotet)
- växtlighet och temperaturzoner (t.ex. klimatet och klimatområden)

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- växthuseffekten och dess inverkan i olika områden på jordklotet

M2 handleda eleven att undersöka naturgeografiska fenomen samt att jämföra naturlandskap i Finland och på andra håll i världen

Lokal precisering:

- Eleven kan redoföra för jordklotets planetarism, dygns- och årstidsväxlingar, solstrålningens fördelning samt centrala sfärer och zoner på jordklotet.
- Eleven kan förklara varför det förekommer liv just på vår planet.
- Eleven känner igen olika naturlandskap och kan ge exempel på platser i världen där de förekommer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig effekterna av naturgeografiska fenomen. Eleven lär sig att känna igen och beskriva naturlandskap i Finland och på andra håll i världen.

Föremål för bedömningen

Kännedom om naturgeografiska fenomen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge exempel på fenomen som orsakas av jordklotets form och rörelser. Eleven benämner olika naturlandskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan med hjälp av exempel berätta om fenomen som orsakas av jordklotets form och rörelser. Eleven benämner och ger exempel på några klimat- och vegetationszoner. Eleven känner igen och beskriver naturlandskap i Finland och på jordklotet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel förklara fenomen som orsakas av jordklotets form och rörelser. Eleven benämner och placerar jordklotets mest centrala klimat- och vegetationszoner på kartan och berättar om några faktorer som bidragit till att zonerna uppstått. Eleven ger exempel på faktorer i Finland och på jordklotet som bidragit till att naturlandskapen uppstått.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår Jordens planetariska egenskaper och kan förklara fenomen som orsakas av jordklotets form och rörelser samt berättar hur dessa påverkar människans verksamhet. Eleven kan jämföra jordklotets mest centrala klimat- och vegetationszoner och förklara de faktorer som bidragit till att zonerna uppstått. Eleven förklarar de faktorer i Finland och på jordklotet som bidragit till att naturlandskapen uppstått.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- kartor och projektioner
  - exempel på olika projektioner samt vilka egenskaper de ger en karta
  - reliefkartor, terrängkartor och temakartor samt deras tillämpning i olika sammanhang
- avstånd på kartor
  - linjära- och förhållandeskalor
- centrala geografiska namn i världen
  - områden, länder, städer, floder, sjöar, berg

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter som berör naturgeografi
    - nyhetshändelser i geografisk kontext och placering på kartan

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- grundläggande naturgeografiska begrepp
- jordens olika sfärer (t.ex. litosfären, biosfären, atmosfären, hydrosfären)
- grundförutsättningarna för liv
- planetariska fenomen som påverkar liv (t.ex. årstids-, månads- och dygnsväxlingar samt solstrålningens fördelning över jordklotet)
- växtlighet och temperaturzoner (t.ex. klimatet och klimatområden)

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- växthuseffekten och dess inverkan i olika områden på jordklotet

M5 handleda eleven att utveckla sin förmåga att tänka geografiskt och att ställa geografiska frågor

Lokal precisering:

- Eleven kan tänka geografiskt och ställa grundläggande geografiska frågor samt besvara dem.
- Eleven känner till likheter och skillnader mellan olika områden ute i världen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tänka geografiskt. Eleven lär sig att ställa geografiska frågor.

Föremål för bedömningen

Geografiskt tänkande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta om innebörden av centrala geografiska grundbegrepp. Eleven beskriver ett område utgående från kartor och bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan definiera geografiska grundbegrepp. Eleven identifierar olika regionala nivåer, såsom den egna närmiljön, kommunen, Finland, Europa och hela världen. Eleven beskriver ett område på basis av kartor och bilder. Eleven skapar enkla geografiska frågor som hänför sig till det granskade temaområdet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva fenomen genom att använda geografiska grundbegrepp. Eleven beskriver skillnader mellan olika områden på några regionala nivåer. Eleven ställer geografiska frågor och funderar ut svar på dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara fenomen genom att använda sig av ändamålsenliga geografiska begrepp. Eleven jämför geografiska fenomen på olika regionala nivåer och beskriver orsaker till skillnaderna mellan områdena. Eleven ställer motiverade geografiska frågor och funderar ut svar på dem.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- kartor och projektioner
  - exempel på olika projektioner samt vilka egenskaper de ger en karta
  - reliefkartor, terrängkartor och temakartor samt deras tillämpning i olika sammanhang
- avstånd på kartor
  - linjära- och förhållandeskalor
- centrala geografiska namn i världen
  - områden, länder, städer, floder, sjöar, berg

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter som berör naturgeografi

- nyhetshändelser i geografisk kontext och placering på kartan

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- grundläggande naturgeografiska begrepp
- jordens olika sfärer (t.ex. litosfären, biosfären, atmosfären, hydrosfären)
- grundförutsättningarna för liv
- planetariska fenomen som påverkar liv (t.ex. årstids-, månads- och dygnsväxlingar samt solstrålningens fördelning över jordklotet)
- växtlighet och temperaturzoner (t.ex. klimatet och klimatområden)

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- växthuseffekten och dess inverkan i olika områden på jordklotet

M6 handleda eleven att utveckla sin rumsuppfattning samt förståelsen för symboler, proportioner, riktningar och avstånd

Lokal precisering:

- Eleven kan mäta avstånd på kartan med hjälp av både streck- och längdskala.
- Eleven kan röra sig i fält med hjälp av karta.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tillämpa kartfärdigheter i praktiken. Eleven lär sig att använda symboler och skalor på en karta samt att ta ut riktningar och mäta avstånd.

Föremål för bedömningen

Utveckling av rumsuppfattningen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan väderstrecken. Eleven känner igen och benämner några symboler på en karta.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan uttrycka var ett objekt befinner sig med hjälp av väderstreck. Eleven känner igen och benämner symboler på en karta. Eleven mäter avstånd med hjälp av kartans grafiska skala.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan rikta en terrängkarta riktigt enligt terrängen och röra sig där med hjälp av kartan. Eleven mäter avstånd på kartan med hjälp av skalan uttryckt i ett förhållande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan på ett ändamålsenligt sätt använda olika karttyper, flyg- och satellitbilder.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- kartor och projektioner
  - exempel på olika projektioner samt vilka egenskaper de ger en karta
  - reliefkartor, terrängkartor och temakartor samt deras tillämpning i olika sammanhang
- avstånd på kartor
  - linjära- och förhållandeskalor
- centrala geografiska namn i världen
  - områden, länder, städer, floder, sjöar, berg

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter som berör naturgeografi
  - nyhetshändelser i geografisk kontext och placering på kartan

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- grundläggande naturgeografiska begrepp
- jordens olika sfärer (t.ex. litosfären, biosfären, atmosfären, hydrosfären)
- grundförutsättningarna för liv
- planetariska fenomen som påverkar liv (t.ex. årstids-, månads- och dygnsväxlingar samt solstrålningens fördelning över jordklotet)
- växtlighet och temperaturzoner (t.ex. klimatet och klimatområden)

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- växthuseffekten och dess inverkan i olika områden på jordklotet

M7 handleda eleven att träna geomediala färdigheter i vardagen och att läsa, tolka och sammanställa kartor och andra modeller över geografiska fenomen

Lokal precisering:

- Eleven kan använda bilder, kartor, karttjänster och övriga geomedier i studierna och i sin vardag.
- Eleven kan göra enkla kartor, geografiska diagram och modeller.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig geomediafärdigheter. Eleven lär sig att läsa, tolka och göra kartor och andra modeller av geografiska fenomen.

Föremål för bedömningen

Geomediafärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan känna igen enkla objekt på kartor, diagram och bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan tolka bilder, diagram, kartor och karttjänster över geografiska fenomen. Eleven gör enkla kartor och diagram.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan tolka bilder, diagram, kartor, karttjänster och annan geomedia över geografiska fenomen. Eleven gör kartor, diagram och andra geografiska modeller.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan dra slutsatser utgående från de kartor, diagram, annan geomedia och andra geografiska modeller hen gjort.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- kartor och projektioner
  - exempel på olika projektioner samt vilka egenskaper de ger en karta
  - reliefkartor, terrängkartor och temakartor samt deras tillämpning i olika sammanhang
- avstånd på kartor
  - linjära- och förhållandeskalor
- centrala geografiska namn i världen
  - områden, länder, städer, floder, sjöar, berg

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter som berör naturgeografi
  - nyhetshändelser i geografisk kontext och placering på kartan

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- grundläggande naturgeografiska begrepp

- jordens olika sfärer (t.ex. litosfären, biosfären, atmosfären, hydrosfären)
- grundförutsättningarna för liv
- planetariska fenomen som påverkar liv (t.ex. årstids-, månads- och dygnsväxlingar samt solstrålningens fördelning över jordklotet)
- växtlighet och temperaturzoner (t.ex. klimatet och klimatområden)

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- växthuseffekten och dess inverkan i olika områden på jordklotet

M9 lära eleven att öva sig i att iaktta miljön och förändringar i miljön samt aktivera eleven att följa med aktuella händelser i sin närmiljö, i Finland och i hela världen

Lokal precisering:

- Eleven kan registrera miljöförändringar i världen samt räkna upp centrala faktorer som orsakar förändringar.
- Eleven kan förstå aktuella nyheter om naturgeografiska fenomen och förklara bakgrunden till dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta miljön och de förändringar som sker där, särskilt klimatförändringen och försvagningen av biodiversiteten. Eleven lär sig att följa med aktuella händelser i den egna närmiljön, i Finland och i hela världen.

Föremål för bedömningen

Miljölitteracitet och förmåga att bedöma förändringar i miljön

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under handledning i fältundersökningar. Eleven känner igen förändringar i miljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar självständigt i fältundersökningar enligt anvisning. Eleven kan iaktta miljöförändringar, såsom klimatförändring och att biodiversiteten försvagas i Finland och på andra håll i världen samt ge exempel på dessa. Eleven följer aktuella händelser i anknytning till geografiska fenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i fältundersökningar och sammankopplar under lärarens handledning observationerna med det fenomen som behandlas. Eleven kan berätta om förändringar i miljön och nämner orsaker till de mest centrala miljöförändringarna. Eleven följer aktuella händelser i anknytning till geografiska fenomen och förklarar bakgrunden till några av händelserna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i fältundersökningar och kopplar samman observationerna med det fenomen som behandlas. Eleven kan förklara orsaker som ligger bakom miljöförändringar. Eleven bedömer kritiskt hur geografiska händelser som hen följer med påverkar den egna närmiljön, Finland eller hela världen.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- kartor och projektioner
  - exempel på olika projektioner samt vilka egenskaper de ger en karta
  - reliefkartor, terrängkartor och temakartor samt deras tillämpning i olika sammanhang
- avstånd på kartor
  - linjära- och förhållandeskalor
- centrala geografiska namn i världen
  - områden, länder, städer, floder, sjöar, berg

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter som berör naturgeografi
    - nyhetshändelser i geografisk kontext och placering på kartan

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- grundläggande naturgeografiska begrepp
- jordens olika sfärer (t.ex. litosfären, biosfären, atmosfären, hydrosfären)
- grundförutsättningarna för liv
- planetariska fenomen som påverkar liv (t.ex. årstids-, månads- och dygnsväxlingar samt solstrålningens fördelning över jordklotet)
- växtlighet och temperaturzoner (t.ex. klimatet och klimatområden)

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- växthuseffekten och dess inverkan i olika områden på jordklotet

M10 stödja eleven att utveckla sin förmåga att kommunicera och arbeta i grupp samt att argumentera och presentera geografiska data på ett tydligt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan arbeta i grupp och utvärdera sitt arbete i gruppen.
- Eleven kan ge uttryck för sina åsikter om geografiska fenomen samt lyssna konstruktivt till andra synpunkter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig kommunikations- och grupparbetesfärdigheter samt att reflektera över sin aktivitet som en medlem i gruppen. Eleven lär sig att argumentera och framföra geografisk information på ett tydligt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta i grupp, att presentera geografisk information och att argumentera

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning fungera som en del av gruppen. Eleven kan skilja geografisk information från åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan fungera som en medlem i gruppen. Eleven framför geografisk information med egna ord. Eleven lyssnar på andras åsikter och framför sina egna åsikter kring geografiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan fungera konstruktivt som medlem i en grupp. Eleven framför geografisk information på ett för läroämnet utmärkande sätt. Eleven framför argument för sina åsikter i geografiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan fungera uppmuntrande som en medlem i gruppen. Eleven motiverar den geografiska information som hen framför. Eleven motiverar utgående från sina geografiska kunskaper konsekvent sina egna åsikter kring geografiska frågor.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- kartor och projektioner
  - exempel på olika projektioner samt vilka egenskaper de ger en karta
  - reliefkartor, terrängkartor och temakartor samt deras tillämpning i olika sammanhang
- avstånd på kartor
  - linjära- och förhållandeskalor
- centrala geografiska namn i världen
  - områden, länder, städer, floder, sjöar, berg

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter som berör naturgeografi
  - nyhetshändelser i geografisk kontext och placering på kartan

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- grundläggande naturgeografiska begrepp
- jordens olika sfärer (t.ex. litosfären, biosfären, atmosfären, hydrosfären)
- grundförutsättningarna för liv
- planetariska fenomen som påverkar liv (t.ex. årstids-, månads- och dygnsväxlingar samt solstrålningens fördelning över jordklotet)
- växtlighet och temperaturzoner (t.ex. klimatet och klimatområden)

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- växthuseffekten och dess inverkan i olika områden på jordklotet

M11 handleda eleven att värna om naturen, den byggda miljön och mångfalden i dem samt stärka elevens förmåga att delta och påverka

Lokal precisering:

- Eleven medverkar i ett projekt som berör globalt ansvar samt hur man som individ kan påverka.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig färdigheter i att delta och påverka på olika regionala nivåer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa färdigheterna att delta och påverka på olika regionala nivåer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under handledning i att värna om närmiljön, som att förbättra trivseln och säkerheten eller att bevara miljöns mångfald.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i att värna om närmiljön. Eleven ger exempel på sätt att delta och att påverka närmiljön, globala fenomen och regionala utvecklingsfrågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan under handledning planera och deltar i att värna om närmiljön. Eleven förklarar hur man kan delta och påverka närmiljön, globala fenomen och regionala utvecklingsfrågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan planera metoder för att värna om närmiljön och förverkligar något av dem. Eleven jämför och bedömer olika sätt att delta och påverka närmiljön, globala fenomen och regionala utvecklingsfrågor.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- kartor och projektioner
  - exempel på olika projektioner samt vilka egenskaper de ger en karta
  - reliefkartor, terrängkartor och temakartor samt deras tillämpning i olika sammanhang
- avstånd på kartor
  - linjära- och förhållandeskalor
- centrala geografiska namn i världen
  - områden, länder, städer, floder, sjöar, berg

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter som berör naturgeografi
  - nyhetshändelser i geografisk kontext och placering på kartan

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de

grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- grundläggande naturgeografiska begrepp
- jordens olika sfärer (t.ex. litosfären, biosfären, atmosfären, hydrosfären)
- grundförutsättningarna för liv
- planetariska fenomen som påverkar liv (t.ex. årstids-, månads- och dygnsväxlingar samt solstrålningens fördelning över jordklotet)
- växtlighet och temperaturzoner (t.ex. klimatet och klimatområden)

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- växthuseffekten och dess inverkan i olika områden på jordklotet

M12 stödja eleven att växa till en aktiv och ansvarsfull medborgare som tillägnar sig en hållbar livsstil

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för hur man kan agera på ett hållbart sätt i skolan och på sin fritid.
- Eleven kan ta ställning i frågor som berör hållbar utveckling.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att växa till en aktiv medborgare som handlar ansvarsfullt och tillägnar sig en hållbar livsstil.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- kartor och projektioner
  - exempel på olika projektioner samt vilka egenskaper de ger en karta
  - reliefkartor, terrängkartor och temakartor samt deras tillämpning i olika sammanhang
- avstånd på kartor
  - linjära- och förhållandeskalor
- centrala geografiska namn i världen
  - områden, länder, städer, floder, sjöar, berg

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter som berör naturgeografi
    - nyhetshändelser i geografisk kontext och placering på kartan

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- grundläggande naturgeografiska begrepp
- jordens olika sfärer (t.ex. litosfären, biosfären, atmosfären, hydrosfären)
- grundförutsättningarna för liv
- planetariska fenomen som påverkar liv (t.ex. årstids-, månads- och dygnsväxlingar samt solstrålningens fördelning över jordklotet)
- växtlighet och temperaturzoner (t.ex. klimatet och klimatområden)

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- växthuseffekten och dess inverkan i olika områden på jordklotet

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stödja eleven att skapa en strukturerad kartbild av jordklotet

Lokal precisering:

- Eleven kan tolka och analysera temakartor.
- Eleven känner till centrala områdens, länders och städers placering på världskartan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uppfatta kartbilden av jordklotet och dess grundläggande karaktäristiska drag. Eleven lär sig läget och namnen på centrala platser.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta jordklotets kartbild och känna till centrala ortnamn

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta om skillnaden mellan en världsdel och ett land. Eleven benämner världshaven och världsdelarna på kartan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan benämna några städer och centrala platser i Finland samt länder i Europa och övriga världen samt känner till de nämnda platsernas och ländernas geografiska läge.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan huvuddragen i en kartbild av jordklotet, såsom bergskedjor, halvöar, sund, havsområden samt känner till de centrala platsernas geografiska läge och ortnamn.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda huvuddragen i en kartbild ändamålsenligt, som att tillämpa platsernas geografiska läge och namn för att beskriva och förklara geografiska fenomen.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- analys av geografiska bilder och diagram.
- centrala geografiska namn i Europa och världen (t.ex. regioner, länder, städer)
- tolkning och analys av temakartor samt produktion av egna temakartor

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- kulturkretsar, kulturgeografiska fenomen och olika kulturlandskap i Europa och världen
- levnadsförhållanden i olika delar av världen (t.ex. likheter, olikheter)
- behandling och analys av nyheter inom kulturgeografin samt placering på kartan

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- befolkningspyramider och geografiska diagram (t.ex.tolkning, analys samt egen produktion)
- kulturgeografiska faktorers påverkan på mänsklig verksamhet på olika håll i världen
- kulturella olikheter samt skillnader mellan regionala identiteter
- befolkningsutvecklingen i olika världsdelar
- folkgrupper, språk och kulturer
- flyttningsrörelser och deras orsaker

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- industri- och utvecklingsländer
- jämförelse av näringsstrukturen i olika länder samt påverkande faktorer
- bosättningens placering i världen samt faktorer som inverkar på det
- ekoturism och hållbarhet inom transport och resande
- globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor

M3 handleda eleven att undersöka kulturgeografiska fenomen och kulturlandskap samt att förstå olika kulturer, näringsgrenar och människors liv i Finland och i olika områden i världen

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva likheter och särdrag i olika kulturkretsar i världen och i olika delar av Europa.
- Eleven kan förklara hur och varför olika näringsgrenar varierar på olika håll i världen.
- Eleven kan redogöra för centrala kulturgeografiska fenomen och kulturlandskap i Europa och i världen.
- Eleven kan förklara genom att ge exempel på hur och varför människans levnadsförhållanden varierar mellan olika områden på jorden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig effekterna av kulturgeografiska fenomen. Eleven lär sig variationerna i kulturella drag och kulturlandskap i Finland och i olika områden i världen.

Föremål för bedömningen

Kännedom om kulturgeografiska fenomen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan benämna några kulturgeografiska fenomen som befolkning, näringar, trafikformer och turism i Finland och i övriga världen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan benämna och ge exempel på kulturgeografiska fenomen i Finland och i övriga världen. Eleven nämner några faktorer som inverkar på kulturernas särdrag. Eleven beskriver olika kulturlandskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om kulturgeografiska fenomen i Finland och i andra delar av världen. Eleven berättar om vilka faktorer som påverkar kulturernas särdrag på olika områden. Eleven jämför kulturlandskap i olika områden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara olika kulturgeografiska fenomen i Finland och i andra delar av världen samt motivera de faktorer som bidragit till deras uppkomst. Eleven beskriver variationen i kulturernas särdrag i Finland och i andra delar av världen. Eleven förklarar vilka faktorer som bidrar till uppkomsten av kulturlandskap i Finland och i andra delar av världen.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- analys av geografiska bilder och diagram.
- centrala geografiska namn i Europa och världen (t.ex. regioner, länder, städer)
- tolkning och analys av temakartor samt produktion av egna temakartor

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- kulturkretsar, kulturgeografiska fenomen och olika kulturlandskap i Europa och världen
- levnadsförhållanden i olika delar av världen (t.ex. likheter, olikheter)
- behandling och analys av nyheter inom kulturgeografin samt placering på kartan

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- befolkningspyramider och geografiska diagram (t.ex.tolkning, analys samt egen produktion)
- kulturgeografiska faktorers påverkan på mänsklig verksamhet på olika håll i världen
- kulturella olikheter samt skillnader mellan regionala identiteter
- befolkningsutvecklingen i olika världsdelar
- folkgrupper, språk och kulturer
- flyttningsrörelser och deras orsaker

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- industri- och utvecklingsländer
- jämförelse av näringsstrukturen i olika länder samt påverkande faktorer
- bosättningens placering i världen samt faktorer som inverkar på det
- ekoturism och hållbarhet inom transport och resande
- globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor

M4 uppmuntra eleven att reflektera över samspelet mellan människan och naturen samt att förstå betydelsen av en hållbar användning av naturresurser

Lokal precisering:

- Eleven förstår hur naturgeografiska förhållanden påverkar mänsklig verksamhet på olika håll i världen.
- Eleven kan redogöra för hurudan inverkan mänsklig verksamhet har på naturen i olika områden på jorden.
- Eleven förstår vad en hållbar användning av naturresurser innebär.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig samspelet mellan människans verksamhet och naturen. Eleven förstår betydelsen av att bruka naturresurser hållbart.

Föremål för bedömningen

Insikt om samspelet mellan naturen och människan samt hållbart bruk av naturresurser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan känna igen hur naturmiljön påverkar mänsklig verksamhet såsom näringar. Eleven nämner olika naturresurser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva hur naturmiljön påverkar människans verksamhet. Eleven klassificerar naturresurser ur ett hållbarhetsperspektiv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta hur naturmiljön påverkar människans verksamhet i Finland och på olika håll i världen. Eleven berättar varför det är viktigt att använda naturresurser på ett hållbart sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara hur naturmiljön påverkar människans verksamhet samt nämner regionala exempel på det. Eleven motiverar hur mänsklig verksamhet orsakar olika miljöproblem. Eleven kan förklara hur hållbar användning av naturresurser och miljöproblem förhåller sig till varandra och motivera en hållbar användning av naturresurser.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- analys av geografiska bilder och diagram.
- centrala geografiska namn i Europa och världen (t.ex. regioner, länder, städer)
- tolkning och analys av temakartor samt produktion av egna temakartor

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- kulturkretsar, kulturgeografiska fenomen och olika kulturlandskap i Europa och världen
- levnadsförhållanden i olika delar av världen (t.ex. likheter, olikheter)
- behandling och analys av nyheter inom kulturgeografin samt placering på kartan

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- befolkningspyramider och geografiska diagram (t.ex.tolkning, analys samt egen produktion)
- kulturgeografiska faktorers påverkan på mänsklig verksamhet på olika håll i världen
- kulturella olikheter samt skillnader mellan regionala identiteter
- befolkningsutvecklingen i olika världsdelar
- folkgrupper, språk och kulturer
- flyttningsrörelser och deras orsaker

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- industri- och utvecklingsländer
- jämförelse av näringsstrukturen i olika länder samt påverkande faktorer
- bosättningens placering i världen samt faktorer som inverkar på det
- ekoturism och hållbarhet inom transport och resande
- globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor

M7 handleda eleven att träna geomediala färdigheter i vardagen och att läsa, tolka och sammanställa kartor och andra modeller över geografiska fenomen

Lokal precisering:

- Eleven kan använda sig av kartor, bilder, karttjänter och andra geomedier i studierna och vardagen.
- Eleven kan göra egna kartor, diagram och andra geografiska modeller.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig geomediafärdigheter. Eleven lär sig att läsa, tolka och göra kartor och andra modeller av geografiska fenomen.

Föremål för bedömningen

Geomediafärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan känna igen enkla objekt på kartor, diagram och bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan tolka bilder, diagram, kartor och karttjänster över geografiska fenomen. Eleven gör enkla kartor och diagram.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan tolka bilder, diagram, kartor, karttjänster och annan geomedia över geografiska fenomen. Eleven gör kartor, diagram och andra geografiska modeller.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan dra slutsatser utgående från de kartor, diagram, annan geomedia och andra geografiska modeller hen gjort.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- analys av geografiska bilder och diagram.
- centrala geografiska namn i Europa och världen (t.ex. regioner, länder, städer)
- tolkning och analys av temakartor samt produktion av egna temakartor

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- kulturkretsar, kulturgeografiska fenomen och olika kulturlandskap i Europa och världen
- levnadsförhållanden i olika delar av världen (t.ex. likheter, olikheter)
- behandling och analys av nyheter inom kulturgeografin samt placering på kartan

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- befolkningspyramider och geografiska diagram (t.ex.tolkning, analys samt egen produktion)
- kulturgeografiska faktorers påverkan på mänsklig verksamhet på olika håll i världen
- kulturella olikheter samt skillnader mellan regionala identiteter
- befolkningsutvecklingen i olika världsdelar

- folkgrupper, språk och kulturer
- flyttningsrörelser och deras orsaker

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- industri- och utvecklingsländer
- jämförelse av näringsstrukturen i olika länder samt påverkande faktorer
- bosättningens placering i världen samt faktorer som inverkar på det
- ekoturism och hållbarhet inom transport och resande
- globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor

M9 lära eleven att öva sig i att iaktta miljön och förändringar i miljön samt aktivera eleven att följa med aktuella händelser i sin närmiljö, i Finland och i hela världen

Lokal precisering:

- Eleven kan observera miljöförändringar som orsakas av eller påverkar människan och hennes verksamhet.
- Eleven förstår orsakerna bakom centrala samhällsrelaterade miljöförändringar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta miljön och de förändringar som sker där, särskilt klimatförändringen och försvagningen av biodiversiteten. Eleven lär sig att följa med aktuella händelser i den egna närmiljön, i Finland och i hela världen.

Föremål för bedömningen

Miljölitteracitet och förmåga att bedöma förändringar i miljön

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under handledning i fältundersökningar. Eleven känner igen förändringar i miljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar självständigt i fältundersökningar enligt anvisning. Eleven kan iaktta miljöförändringar, såsom klimatförändring och att biodiversiteten försvagas i Finland och på andra håll i världen samt ge exempel på dessa. Eleven följer aktuella händelser i anknytning till geografiska fenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i fältundersökningar och sammankopplar under lärarens handledning observationerna med det fenomen som behandlas. Eleven kan berätta om förändringar i miljön och nämner orsaker till de mest centrala miljöförändringarna. Eleven följer aktuella händelser i anknytning till geografiska fenomen och förklarar bakgrunden till några av händelserna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i fältundersökningar och kopplar samman observationerna med det fenomen som behandlas. Eleven kan förklara orsaker som ligger bakom miljöförändringar. Eleven bedömer kritiskt hur geografiska händelser som hen följer med påverkar den egna närmiljön, Finland eller hela världen.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- analys av geografiska bilder och diagram.
- centrala geografiska namn i Europa och världen (t.ex. regioner, länder, städer)
- tolkning och analys av temakartor samt produktion av egna temakartor

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- kulturkretsar, kulturgeografiska fenomen och olika kulturlandskap i Europa och världen
- levnadsförhållanden i olika delar av världen (t.ex. likheter, olikheter)

- behandling och analys av nyheter inom kulturgeografin samt placering på kartan

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- befolkningspyramider och geografiska diagram (t.ex.tolkning, analys samt egen produktion)
- kulturgeografiska faktorers påverkan på mänsklig verksamhet på olika håll i världen
- kulturella olikheter samt skillnader mellan regionala identiteter
- befolkningsutvecklingen i olika världsdelar
- folkgrupper, språk och kulturer
- flyttningsrörelser och deras orsaker

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- industri- och utvecklingsländer
- jämförelse av näringsstrukturen i olika länder samt påverkande faktorer
- bosättningens placering i världen samt faktorer som inverkar på det
- ekoturism och hållbarhet inom transport och resande
- globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor

M10 stödja eleven att utveckla sin förmåga att kommunicera och arbeta i grupp samt att argumentera och presentera geografiska data på ett tydligt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan arbeta i grupp och utvärdera sitt arbete i gruppen.
- Eleven kan säga sina åsikter och geografiska fenomen och lyssna på andra på ett konstruktivt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig kommunikations- och grupparbetesfärdigheter samt att reflektera över sin aktivitet som en medlem i gruppen. Eleven lär sig att argumentera och framföra geografisk information på ett tydligt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta i grupp, att presentera geografisk information och att argumentera

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning fungera som en del av gruppen. Eleven kan skilja geografisk information från åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan fungera som en medlem i gruppen. Eleven framför geografisk information med egna ord. Eleven lyssnar på andras åsikter och framför sina egna åsikter kring geografiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan fungera konstruktivt som medlem i en grupp. Eleven framför geografisk information på ett för läroämnet utmärkande sätt. Eleven framför argument för sina åsikter i geografiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan fungera uppmuntrande som en medlem i gruppen. Eleven motiverar den geografiska information som hen framför. Eleven motiverar utgående från sina geografiska kunskaper konsekvent sina egna åsikter kring geografiska frågor.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- analys av geografiska bilder och diagram.
- centrala geografiska namn i Europa och världen (t.ex. regioner, länder, städer)
- tolkning och analys av temakartor samt produktion av egna temakartor

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- kulturkretsar, kulturgeografiska fenomen och olika kulturlandskap i Europa och världen
- levnadsförhållanden i olika delar av världen (t.ex. likheter, olikheter)
- behandling och analys av nyheter inom kulturgeografin samt placering på kartan

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar

näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- befolkningspyramider och geografiska diagram (t.ex.tolkning, analys samt egen produktion)
- kulturgeografiska faktorers påverkan på mänsklig verksamhet på olika håll i världen
- kulturella olikheter samt skillnader mellan regionala identiteter
- befolkningsutvecklingen i olika världsdelar
- folkgrupper, språk och kulturer
- flyttningsrörelser och deras orsaker

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- industri- och utvecklingsländer
- jämförelse av näringsstrukturen i olika länder samt påverkande faktorer
- bosättningens placering i världen samt faktorer som inverkar på det
- ekoturism och hållbarhet inom transport och resande
- globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor

M12 stödja eleven att växa till en aktiv och ansvarsfull medborgare som tillägnar sig en hållbar livsstil

Lokal precisering:

- Eleven vet hur man beter sig ansvarsfullt i och utanför skolan.
- Eleven kan ta ställning i frågor gällande hållbar utveckling och kan ge exempel på hållbar livsstil.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att växa till en aktiv medborgare som handlar ansvarsfullt och tillägnar sig en hållbar livsstil.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- analys av geografiska bilder och diagram.
- centrala geografiska namn i Europa och världen (t.ex. regioner, länder, städer)
- tolkning och analys av temakartor samt produktion av egna temakartor

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- kulturkretsar, kulturgeografiska fenomen och olika kulturlandskap i Europa och världen
- levnadsförhållanden i olika delar av världen (t.ex. likheter, olikheter)
- behandling och analys av nyheter inom kulturgeografin samt placering på kartan

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- befolkningspyramider och geografiska diagram (t.ex.tolkning, analys samt egen produktion)
- kulturgeografiska faktorers påverkan på mänsklig verksamhet på olika håll i världen
- kulturella olikheter samt skillnader mellan regionala identiteter
- befolkningsutvecklingen i olika världsdelar
- folkgrupper, språk och kulturer
- flyttningsrörelser och deras orsaker

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- industri- och utvecklingsländer
- jämförelse av näringsstrukturen i olika länder samt påverkande faktorer
- bosättningens placering i världen samt faktorer som inverkar på det
- ekoturism och hållbarhet inom transport och resande
- globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor

M13 handleda eleven att värdesätta sin regionala identitet samt naturens, mänsklig och kulturell mångfald och att respektera mänskliga rättigheter överallt i världen

Lokal precisering:

- Eleven kan förklara betydelsen av kulturell och mänsklig mångfald.
- Eleven kan granska samhällsfenomen i ett perspektiv av mänskliga rättigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att värdesätta sin regionala identitet och naturens, mänsklig och kulturell mångfald samt att respektera mänskliga rättigheter överallt i världen.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- analys av geografiska bilder och diagram.
- centrala geografiska namn i Europa och världen (t.ex. regioner, länder, städer)
- tolkning och analys av temakartor samt produktion av egna temakartor

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- kulturkretsar, kulturgeografiska fenomen och olika kulturlandskap i Europa och världen
- levnadsförhållanden i olika delar av världen (t.ex. likheter, olikheter)
- behandling och analys av nyheter inom kulturgeografin samt placering på kartan

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- befolkningspyramider och geografiska diagram (t.ex.tolkning, analys samt egen produktion)
- kulturgeografiska faktorers påverkan på mänsklig verksamhet på olika håll i världen
- kulturella olikheter samt skillnader mellan regionala identiteter
- befolkningsutvecklingen i olika världsdelar
- folkgrupper, språk och kulturer
- flyttningsrörelser och deras orsaker

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- industri- och utvecklingsländer
- jämförelse av näringsstrukturen i olika länder samt påverkande faktorer
- bosättningens placering i världen samt faktorer som inverkar på det
- ekoturism och hållbarhet inom transport och resande
- globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 handleda eleven att undersöka naturgeografiska fenomen samt att jämföra naturlandskap i Finland och på andra håll i världen

Lokal precisering:

- Eleven kan identifiera och beskriva naturgeografiska fenomen och landskap i Finland och Norden samt förklara deras uppkomst.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig effekterna av naturgeografiska fenomen. Eleven lär sig att känna igen och beskriva naturlandskap i Finland och på andra håll i världen.

Föremål för bedömningen

Kännedom om naturgeografiska fenomen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge exempel på fenomen som orsakas av jordklotets form och rörelser. Eleven benämner olika naturlandskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan med hjälp av exempel berätta om fenomen som orsakas av jordklotets form och rörelser. Eleven benämner och ger exempel på några klimat- och vegetationszoner. Eleven känner igen och beskriver naturlandskap i Finland och på jordklotet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel förklara fenomen som orsakas av jordklotets form och rörelser. Eleven benämner och placerar jordklotets mest centrala klimat- och vegetationszoner på kartan och berättar om några faktorer som bidragit till att zonerna uppstått. Eleven ger exempel på faktorer i Finland och på jordklotet som bidragit till att naturlandskapen uppstått.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår Jordens planetariska egenskaper och kan förklara fenomen som orsakas av jordklotets form och rörelser samt berättar hur dessa påverkar människans verksamhet. Eleven kan jämföra jordklotets mest centrala klimat- och vegetationszoner och förklara de faktorer som bidragit till att zonerna uppstått. Eleven förklarar de faktorer i Finland och på jordklotet som bidragit till att naturlandskapen uppstått.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- världen på olika regionala nivåer (t.ex. närmiljön, kommunen, Finland, Norden, Europa, världen)
- centrala ortsnamn i Finland och Norden
- tolkning och analys av grundkartor
- analys och produktion av egna temakartor
- analys och tolkning av geografiska bilder och diagram

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter från Finland och närliggande områden (t.ex. analys samt placering på kartan)

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- centrala naturgeografiska ytformer och fenomen i Finland
  - spår från istiden i landskapet
  - landskapstyper
  - sjöar, floder, vattendrag
  - berg och berggrunden
  - vegetationszoner
  - väder och klimat

I4 Föränderliga landskap och livsmiljöer

Eleverna granskar särdrag i sin egen hembygd samt olika landskapsområden i Finland. De gör fältundersökningar i sin närmiljö. De är med om att värna om mångfalden i sin närmiljö samt planera och öka dess trivsel och säkerhet. Eleverna undersöker med hjälp av exempel natur- och kulturlandskap i olika områden i världen.

Lokal precisering:

- planering och utförande av en egen geografisk undersökning i närmiljön (t.ex. muntlig och skriftlig framställning av resultaten samt användning av informationsteknik)

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- naturresurser i Finland och deras användning
- minskande av biodiversitet och dess orsaker
- klimatförändringen och hur vi i Finland påverkas av den
- miljöns tillstånd i Finland (t.ex. vatten, luft och mark)
- påverkningsmöjligheter för individen gällande närmiljö och hållbarhet i naturliga och samhälleliga system

M3 handleda eleven att undersöka kulturgeografiska fenomen och kulturlandskap samt att förstå olika kulturer, näringsgrenar och människors liv i Finland och i olika områden i världen

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva människors liv, kulturella särdrag och kulturlandskap i Finland.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig effekterna av kulturgeografiska fenomen. Eleven lär sig variationerna i kulturella drag och kulturlandskap i Finland och i olika områden i världen.

Föremål för bedömningen

Kännedom om kulturgeografiska fenomen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan benämna några kulturgeografiska fenomen som befolkning, näringar, trafikformer och turism i Finland och i övriga världen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan benämna och ge exempel på kulturgeografiska fenomen i Finland och i övriga världen. Eleven nämner några faktorer som inverkar på kulturernas särdrag. Eleven beskriver olika kulturlandskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om kulturgeografiska fenomen i Finland och i andra delar av världen. Eleven berättar om vilka faktorer som påverkar kulturernas särdrag på olika områden. Eleven jämför kulturlandskap i olika områden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara olika kulturgeografiska fenomen i Finland och i andra delar av världen samt motivera de faktorer som bidragit till deras uppkomst. Eleven beskriver variationen i kulturernas särdrag i Finland och i andra delar av världen. Eleven förklarar vilka faktorer som bidrar till uppkomsten av kulturlandskap i Finland och i andra delar av världen.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- världen på olika regionala nivåer (t.ex. närmiljön, kommunen, Finland, Norden, Europa, världen)
- centrala ortsnamn i Finland och Norden
- tolkning och analys av grundkartor
- analys och produktion av egna temakartor
- analys och tolkning av geografiska bilder och diagram

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter från Finland och närliggande områden (t.ex. analys samt placering på kartan)

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- centrala naturgeografiska ytformer och fenomen i Finland
  - spår från istiden i landskapet
  - landskapstyper
  - sjöar, floder, vattendrag
  - berg och berggrunden
  - vegetationszoner
  - väder och klimat

I4 Föränderliga landskap och livsmiljöer

Eleverna granskar särdrag i sin egen hembygd samt olika landskapsområden i Finland. De gör fältundersökningar i sin närmiljö. De är med om att värna om mångfalden i sin närmiljö samt planera och öka dess trivsel och säkerhet. Eleverna undersöker med hjälp av exempel natur- och kulturlandskap i olika områden i världen.

Lokal precisering:

- planering och utförande av en egen geografisk undersökning i närmiljön (t.ex. muntlig och skriftlig framställning av resultaten samt användning av informationsteknik)

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- livet på landsbygden och i tätorter i Finland
  - kännetecken
  - kulturlandskap
- huvudstadsregionen
  - näringsgrenar
  - trafik
  - servicestruktur
  - markanvändning och områdesplanering
  - flyttningsrörelser och betydelsen av en lokal identitet
  - framtid och hur man som individ kan påverka sitt eget område

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- naturresurser i Finland och deras användning
- minskande av biodiversitet och dess orsaker
- klimatförändringen och hur vi i Finland påverkas av den
- miljöns tillstånd i Finland (t.ex. vatten, luft och mark)
- påverkningsmöjligheter för individen gällande närmiljö och hållbarhet i naturliga och samhälleliga system

M4 uppmuntra eleven att reflektera över samspelet mellan människan och naturen samt att förstå betydelsen av en hållbar användning av naturresurser

Lokal precisering:

- Eleven förstår hur mänsklig verksamhet påverkar naturen och vice versa i Finland och Norden.
- Eleven kan beskriva centrala naturresurer och näringsgrenar i Finland och Norden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig samspelet mellan människans verksamhet och naturen. Eleven förstår betydelsen av att bruka naturresurser hållbart.

Föremål för bedömningen

Insikt om samspelet mellan naturen och människan samt hållbart bruk av naturresurser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan känna igen hur naturmiljön påverkar mänsklig verksamhet såsom näringar. Eleven nämner olika naturresurser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva hur naturmiljön påverkar människans verksamhet. Eleven klassificerar naturresurser ur ett hållbarhetsperspektiv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta hur naturmiljön påverkar människans verksamhet i Finland och på olika håll i världen. Eleven berättar varför det är viktigt att använda naturresurser på ett hållbart sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara hur naturmiljön påverkar människans verksamhet samt nämner regionala exempel på det. Eleven motiverar hur mänsklig verksamhet orsakar olika miljöproblem. Eleven kan förklara hur hållbar användning av naturresurser och miljöproblem förhåller sig till varandra och motivera en hållbar användning av naturresurser.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- världen på olika regionala nivåer (t.ex. närmiljön, kommunen, Finland, Norden, Europa, världen)
- centrala ortsnamn i Finland och Norden
- tolkning och analys av grundkartor
- analys och produktion av egna temakartor
- analys och tolkning av geografiska bilder och diagram

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter från Finland och närliggande områden (t.ex. analys samt placering på kartan)

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de

grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- centrala naturgeografiska ytformer och fenomen i Finland
  - spår från istiden i landskapet
  - landskapstyper
  - sjöar, floder, vattendrag
  - berg och berggrunden
  - vegetationszoner
  - väder och klimat

I4 Föränderliga landskap och livsmiljöer

Eleverna granskar särdrag i sin egen hembygd samt olika landskapsområden i Finland. De gör fältundersökningar i sin närmiljö. De är med om att värna om mångfalden i sin närmiljö samt planera och öka dess trivsel och säkerhet. Eleverna undersöker med hjälp av exempel natur- och kulturlandskap i olika områden i världen.

Lokal precisering:

- planering och utförande av en egen geografisk undersökning i närmiljön (t.ex. muntlig och skriftlig framställning av resultaten samt användning av informationsteknik)

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- livet på landsbydgden och i tätorter i Finland
  - kännetecken
  - kulturlandskap
- huvudstadsregionen
  - näringsgrenar
  - trafik
  - servicestruktur
  - markanvändning och områdesplanering
  - flyttningsrörelser och betydelsen av en lokal identitet
  - framtid och hur man som individ kan påverka sitt eget område

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- naturresurser i Finland och deras användning
- minskande av biodiversitet och dess orsaker
- klimatförändringen och hur vi i Finland påverkas av den
- miljöns tillstånd i Finland (t.ex. vatten, luft och mark)
- påverkningsmöjligheter för individen gällande närmiljö och hållbarhet i naturliga och samhälleliga system

M5 handleda eleven att utveckla sin förmåga att tänka geografiskt och att ställa geografiska frågor

Lokal precisering:

- Eleven kan gestalta olika regionala nivåer: den egna närmiljön, kommunen, Finland, Europa och hela världen.
- Eleven kan ställa geografiska frågor och besvara dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tänka geografiskt. Eleven lär sig att ställa geografiska frågor.

Föremål för bedömningen

Geografiskt tänkande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta om innebörden av centrala geografiska grundbegrepp. Eleven beskriver ett område utgående från kartor och bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan definiera geografiska grundbegrepp. Eleven identifierar olika regionala nivåer, såsom den egna närmiljön, kommunen, Finland, Europa och hela världen. Eleven beskriver ett område på basis av kartor och bilder. Eleven skapar enkla geografiska frågor som hänför sig till det granskade temaområdet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva fenomen genom att använda geografiska grundbegrepp. Eleven beskriver skillnader mellan olika områden på några regionala nivåer. Eleven ställer geografiska frågor och funderar ut svar på dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara fenomen genom att använda sig av ändamålsenliga geografiska begrepp. Eleven jämför geografiska fenomen på olika regionala nivåer och beskriver orsaker till skillnaderna mellan områdena. Eleven ställer motiverade geografiska frågor och funderar ut svar på dem.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- världen på olika regionala nivåer (t.ex. närmiljön, kommunen, Finland, Norden, Europa, världen)
- centrala ortsnamn i Finland och Norden
- tolkning och analys av grundkartor
- analys och produktion av egna temakartor
- analys och tolkning av geografiska bilder och diagram

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter från Finland och närliggande områden (t.ex. analys samt placering på kartan)

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- centrala naturgeografiska ytformer och fenomen i Finland
  - spår från istiden i landskapet
  - landskapstyper
  - sjöar, floder, vattendrag
  - berg och berggrunden
  - vegetationszoner
  - väder och klimat

I4 Föränderliga landskap och livsmiljöer

Eleverna granskar särdrag i sin egen hembygd samt olika landskapsområden i Finland. De gör fältundersökningar i sin närmiljö. De är med om att värna om mångfalden i sin närmiljö samt planera och öka dess trivsel och säkerhet. Eleverna undersöker med hjälp av exempel natur- och kulturlandskap i olika områden i världen.

Lokal precisering:

- planering och utförande av en egen geografisk undersökning i närmiljön (t.ex. muntlig och skriftlig framställning av resultaten samt användning av informationsteknik)

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- livet på landsbygden och i tätorter i Finland
  - kännetecken
  - kulturlandskap
- huvudstadsregionen
  - näringsgrenar
  - trafik
  - servicestruktur
  - markanvändning och områdesplanering
  - flyttningsrörelser och betydelsen av en lokal identitet
  - framtid och hur man som individ kan påverka sitt eget område

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- naturresurser i Finland och deras användning
- minskande av biodiversitet och dess orsaker
- klimatförändringen och hur vi i Finland påverkas av den
- miljöns tillstånd i Finland (t.ex. vatten, luft och mark)
- påverkningsmöjligheter för individen gällande närmiljö och hållbarhet i naturliga och samhälleliga system

M7 handleda eleven att träna geomediala färdigheter i vardagen och att läsa, tolka och sammanställa kartor och andra modeller över geografiska fenomen

Lokal precisering:

- Eleven kan använda och tolka geografiska bilder, kartor, karttjänster och övriga geomedier.
- Eleven kan göra gena kartor, diagram och geografiska modeller.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig geomediafärdigheter. Eleven lär sig att läsa, tolka och göra kartor och andra modeller av geografiska fenomen.

Föremål för bedömningen

Geomediafärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan känna igen enkla objekt på kartor, diagram och bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan tolka bilder, diagram, kartor och karttjänster över geografiska fenomen. Eleven gör enkla kartor och diagram.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan tolka bilder, diagram, kartor, karttjänster och annan geomedia över geografiska fenomen. Eleven gör kartor, diagram och andra geografiska modeller.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan dra slutsatser utgående från de kartor, diagram, annan geomedia och andra geografiska modeller hen gjort.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- världen på olika regionala nivåer (t.ex. närmiljön, kommunen, Finland, Norden, Europa, världen)
- centrala ortsnamn i Finland och Norden
- tolkning och analys av grundkartor
- analys och produktion av egna temakartor
- analys och tolkning av geografiska bilder och diagram

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter från Finland och närliggande områden (t.ex. analys samt placering på kartan)

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- centrala naturgeografiska ytformer och fenomen i Finland
    - spår från istiden i landskapet

- landskapstyper
- sjöar, floder, vattendrag
- berg och berggrunden
- vegetationszoner
- väder och klimat

I4 Föränderliga landskap och livsmiljöer

Eleverna granskar särdrag i sin egen hembygd samt olika landskapsområden i Finland. De gör fältundersökningar i sin närmiljö. De är med om att värna om mångfalden i sin närmiljö samt planera och öka dess trivsel och säkerhet. Eleverna undersöker med hjälp av exempel natur- och kulturlandskap i olika områden i världen.

Lokal precisering:

- planering och utförande av en egen geografisk undersökning i närmiljön (t.ex. muntlig och skriftlig framställning av resultaten samt användning av informationsteknik)

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- livet på landsbydgden och i tätorter i Finland
  - kännetecken
  - kulturlandskap
- huvudstadsregionen
  - näringsgrenar
  - trafik
  - servicestruktur
  - markanvändning och områdesplanering
  - flyttningsrörelser och betydelsen av en lokal identitet
  - framtid och hur man som individ kan påverka sitt eget område

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- naturresurser i Finland och deras användning
- minskande av biodiversitet och dess orsaker
- klimatförändringen och hur vi i Finland påverkas av den
- miljöns tillstånd i Finland (t.ex. vatten, luft och mark)
- påverkningsmöjligheter för individen gällande närmiljö och hållbarhet i naturliga och samhälleliga system

M8 handleda eleven att utveckla geografiska undersökningsfärdigheter

Lokal precisering:

- Eleven kan genomföra en småskalig geografisk undersökning.
- Eleven kan framställa resultaten med hjälp av geomedier samt genom en muntlig presentation.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig geografiska undersökningsfärdigheter.

Föremål för bedömningen

Geografiska undersökningsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i genomförandet av en mindre undersökning och kan berätta vad man gjort i den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan förverkliga en mindre geografisk undersökning. Eleven kan välja ett lämpligt sätt att presentera resultaten från undersökningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan genomföra en geografisk undersökning. Eleven åskådliggör sina resultat med hjälp av geomedia och presenterar resultaten på ett för geografin utmärkande sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan genomföra en till sin struktur tydlig geografisk undersökning. Eleven åskådliggör och presenterar sina resultat mångsidigt med hjälp av geomedia och sammankopplar undersökningsresultaten med geografiska fenomen.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- världen på olika regionala nivåer (t.ex. närmiljön, kommunen, Finland, Norden, Europa, världen)
- centrala ortsnamn i Finland och Norden
- tolkning och analys av grundkartor
- analys och produktion av egna temakartor
- analys och tolkning av geografiska bilder och diagram

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter från Finland och närliggande områden (t.ex. analys samt placering på kartan)

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- centrala naturgeografiska ytformer och fenomen i Finland
  - spår från istiden i landskapet
  - landskapstyper
  - sjöar, floder, vattendrag
  - berg och berggrunden
  - vegetationszoner
  - väder och klimat

I4 Föränderliga landskap och livsmiljöer

Eleverna granskar särdrag i sin egen hembygd samt olika landskapsområden i Finland. De gör fältundersökningar i sin närmiljö. De är med om att värna om mångfalden i sin närmiljö samt planera och öka dess trivsel och säkerhet. Eleverna undersöker med hjälp av exempel natur- och kulturlandskap i olika områden i världen.

Lokal precisering:

- planering och utförande av en egen geografisk undersökning i närmiljön (t.ex. muntlig och skriftlig framställning av resultaten samt användning av informationsteknik)

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- livet på landsbygden och i tätorter i Finland
  - kännetecken
  - kulturlandskap
- huvudstadsregionen
  - näringsgrenar
  - trafik

- servicestruktur
- markanvändning och områdesplanering
- flyttningsrörelser och betydelsen av en lokal identitet
- framtid och hur man som individ kan påverka sitt eget område

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- naturresurser i Finland och deras användning
- minskande av biodiversitet och dess orsaker
- klimatförändringen och hur vi i Finland påverkas av den
- miljöns tillstånd i Finland (t.ex. vatten, luft och mark)
- påverkningsmöjligheter för individen gällande närmiljö och hållbarhet i naturliga och samhälleliga system

M9 lära eleven att öva sig i att iaktta miljön och förändringar i miljön samt aktivera eleven att följa med aktuella händelser i sin närmiljö, i Finland och i hela världen

Lokal precisering:

- Eleven kan observera förändringar i närmiljön och i Finland samt förklara orsakerna till dem.
- Eleven kan lägga fram aktuella nyheter om geografiska fenomen i närmiljön, Finland och Norden samt förklara bakgrunden till händelserna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta miljön och de förändringar som sker där, särskilt klimatförändringen och försvagningen av biodiversiteten. Eleven lär sig att följa med aktuella händelser i den egna närmiljön, i Finland och i hela världen.

Föremål för bedömningen

Miljölitteracitet och förmåga att bedöma förändringar i miljön

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under handledning i fältundersökningar. Eleven känner igen förändringar i miljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar självständigt i fältundersökningar enligt anvisning. Eleven kan iaktta miljöförändringar, såsom klimatförändring och att biodiversiteten försvagas i Finland och på andra håll i världen samt ge exempel på dessa. Eleven följer aktuella händelser i anknytning till geografiska fenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i fältundersökningar och sammankopplar under lärarens handledning observationerna med det fenomen som behandlas. Eleven kan berätta om förändringar i miljön och nämner orsaker till de mest centrala miljöförändringarna. Eleven följer aktuella händelser i anknytning till geografiska fenomen och förklarar bakgrunden till några av händelserna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i fältundersökningar och kopplar samman observationerna med det fenomen som behandlas. Eleven kan förklara orsaker som ligger bakom miljöförändringar. Eleven bedömer kritiskt hur geografiska händelser som hen följer med påverkar den egna närmiljön, Finland eller hela världen.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- världen på olika regionala nivåer (t.ex. närmiljön, kommunen, Finland, Norden, Europa, världen)
- centrala ortsnamn i Finland och Norden
- tolkning och analys av grundkartor
- analys och produktion av egna temakartor
- analys och tolkning av geografiska bilder och diagram

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter från Finland och närliggande områden (t.ex. analys samt placering på kartan)

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- centrala naturgeografiska ytformer och fenomen i Finland
  - spår från istiden i landskapet
  - landskapstyper
  - sjöar, floder, vattendrag
  - berg och berggrunden
  - vegetationszoner
  - väder och klimat

I4 Föränderliga landskap och livsmiljöer

Eleverna granskar särdrag i sin egen hembygd samt olika landskapsområden i Finland. De gör fältundersökningar i sin närmiljö. De är med om att värna om mångfalden i sin närmiljö samt planera och öka dess trivsel och säkerhet. Eleverna undersöker med hjälp av exempel natur- och kulturlandskap i olika områden i världen.

Lokal precisering:

- planering och utförande av en egen geografisk undersökning i närmiljön (t.ex. muntlig och skriftlig framställning av resultaten samt användning av informationsteknik)

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- livet på landsbydgden och i tätorter i Finland
  - kännetecken
  - kulturlandskap
- huvudstadsregionen
  - näringsgrenar
  - trafik
  - servicestruktur
  - markanvändning och områdesplanering
  - flyttningsrörelser och betydelsen av en lokal identitet
  - framtid och hur man som individ kan påverka sitt eget område

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- naturresurser i Finland och deras användning
- minskande av biodiversitet och dess orsaker
- klimatförändringen och hur vi i Finland påverkas av den
- miljöns tillstånd i Finland (t.ex. vatten, luft och mark)
- påverkningsmöjligheter för individen gällande närmiljö och hållbarhet i naturliga och samhälleliga system

M10 stödja eleven att utveckla sin förmåga att kommunicera och arbeta i grupp samt att argumentera och presentera geografiska data på ett tydligt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan arbeta i grupp och utvärdera sitt eget och andras arbete på ett konstruktivt sätt.
- Eleven kan uttrycka sina åsikter om geografiska fenomen samt visa förståelse för olika synpunkter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig kommunikations- och grupparbetesfärdigheter samt att reflektera över sin aktivitet som en medlem i gruppen. Eleven lär sig att argumentera och framföra geografisk information på ett tydligt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta i grupp, att presentera geografisk information och att argumentera

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning fungera som en del av gruppen. Eleven kan skilja geografisk information från åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan fungera som en medlem i gruppen. Eleven framför geografisk information med egna ord. Eleven lyssnar på andras åsikter och framför sina egna åsikter kring geografiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan fungera konstruktivt som medlem i en grupp. Eleven framför geografisk information på ett för läroämnet utmärkande sätt. Eleven framför argument för sina åsikter i geografiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan fungera uppmuntrande som en medlem i gruppen. Eleven motiverar den geografiska information som hen framför. Eleven motiverar utgående från sina geografiska kunskaper konsekvent sina egna åsikter kring geografiska frågor.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- världen på olika regionala nivåer (t.ex. närmiljön, kommunen, Finland, Norden, Europa, världen)
- centrala ortsnamn i Finland och Norden
- tolkning och analys av grundkartor
- analys och produktion av egna temakartor
- analys och tolkning av geografiska bilder och diagram

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter från Finland och närliggande områden (t.ex. analys samt placering på kartan)

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de

grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- centrala naturgeografiska ytformer och fenomen i Finland
  - spår från istiden i landskapet
  - landskapstyper
  - sjöar, floder, vattendrag
  - berg och berggrunden
  - vegetationszoner
  - väder och klimat

I4 Föränderliga landskap och livsmiljöer

Eleverna granskar särdrag i sin egen hembygd samt olika landskapsområden i Finland. De gör fältundersökningar i sin närmiljö. De är med om att värna om mångfalden i sin närmiljö samt planera och öka dess trivsel och säkerhet. Eleverna undersöker med hjälp av exempel natur- och kulturlandskap i olika områden i världen.

Lokal precisering:

- planering och utförande av en egen geografisk undersökning i närmiljön (t.ex. muntlig och skriftlig framställning av resultaten samt användning av informationsteknik)

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- livet på landsbydgden och i tätorter i Finland
  - kännetecken
  - kulturlandskap
- huvudstadsregionen
  - näringsgrenar
  - trafik
  - servicestruktur
  - markanvändning och områdesplanering
  - flyttningsrörelser och betydelsen av en lokal identitet
  - framtid och hur man som individ kan påverka sitt eget område

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- naturresurser i Finland och deras användning
- minskande av biodiversitet och dess orsaker
- klimatförändringen och hur vi i Finland påverkas av den
- miljöns tillstånd i Finland (t.ex. vatten, luft och mark)
- påverkningsmöjligheter för individen gällande närmiljö och hållbarhet i naturliga och samhälleliga system

M11 handleda eleven att värna om naturen, den byggda miljön och mångfalden i dem samt stärka elevens förmåga att delta och påverka

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig färdigheter i att delta och påverka på olika regionala nivåer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa färdigheterna att delta och påverka på olika regionala nivåer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under handledning i att värna om närmiljön, som att förbättra trivseln och säkerheten eller att bevara miljöns mångfald.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i att värna om närmiljön. Eleven ger exempel på sätt att delta och att påverka närmiljön, globala fenomen och regionala utvecklingsfrågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan under handledning planera och deltar i att värna om närmiljön. Eleven förklarar hur man kan delta och påverka närmiljön, globala fenomen och regionala utvecklingsfrågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan planera metoder för att värna om närmiljön och förverkligar något av dem. Eleven jämför och bedömer olika sätt att delta och påverka närmiljön, globala fenomen och regionala utvecklingsfrågor.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- världen på olika regionala nivåer (t.ex. närmiljön, kommunen, Finland, Norden, Europa, världen)
- centrala ortsnamn i Finland och Norden
- tolkning och analys av grundkartor

- analys och produktion av egna temakartor
- analys och tolkning av geografiska bilder och diagram

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter från Finland och närliggande områden (t.ex. analys samt placering på kartan)

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- centrala naturgeografiska ytformer och fenomen i Finland
  - spår från istiden i landskapet
  - landskapstyper
  - sjöar, floder, vattendrag
  - berg och berggrunden
  - vegetationszoner
  - väder och klimat

I4 Föränderliga landskap och livsmiljöer

Eleverna granskar särdrag i sin egen hembygd samt olika landskapsområden i Finland. De gör fältundersökningar i sin närmiljö. De är med om att värna om mångfalden i sin närmiljö samt planera och öka dess trivsel och säkerhet. Eleverna undersöker med hjälp av exempel natur- och kulturlandskap i olika områden i världen.

Lokal precisering:

- planering och utförande av en egen geografisk undersökning i närmiljön (t.ex. muntlig och skriftlig framställning av resultaten samt användning av informationsteknik)

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- livet på landsbydgden och i tätorter i Finland
  - kännetecken
  - kulturlandskap

- huvudstadsregionen
  - näringsgrenar
  - trafik
  - servicestruktur
  - markanvändning och områdesplanering
  - flyttningsrörelser och betydelsen av en lokal identitet
  - framtid och hur man som individ kan påverka sitt eget område

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- naturresurser i Finland och deras användning
- minskande av biodiversitet och dess orsaker
- klimatförändringen och hur vi i Finland påverkas av den
- miljöns tillstånd i Finland (t.ex. vatten, luft och mark)
- påverkningsmöjligheter för individen gällande närmiljö och hållbarhet i naturliga och samhälleliga system

M12 stödja eleven att växa till en aktiv och ansvarsfull medborgare som tillägnar sig en hållbar livsstil

Lokal precisering:

- Eleven vet hur man handlar ansvarsfullt i och utanför skolan.
- Eleven kan ta ställning i frågor som berör hållbar utveckling och kan ge exempel på hållbar livsstil.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att växa till en aktiv medborgare som handlar ansvarsfullt och tillägnar sig en hållbar livsstil.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- världen på olika regionala nivåer (t.ex. närmiljön, kommunen, Finland, Norden, Europa, världen)
- centrala ortsnamn i Finland och Norden
- tolkning och analys av grundkartor
- analys och produktion av egna temakartor
- analys och tolkning av geografiska bilder och diagram

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter från Finland och närliggande områden (t.ex. analys samt placering på kartan)

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- centrala naturgeografiska ytformer och fenomen i Finland
  - spår från istiden i landskapet
  - landskapstyper
  - sjöar, floder, vattendrag
  - berg och berggrunden
  - vegetationszoner
  - väder och klimat

I4 Föränderliga landskap och livsmiljöer

Eleverna granskar särdrag i sin egen hembygd samt olika landskapsområden i Finland. De gör fältundersökningar i sin närmiljö. De är med om att värna om mångfalden i sin närmiljö samt planera och öka dess trivsel och säkerhet. Eleverna undersöker med hjälp av exempel natur- och kulturlandskap i olika områden i världen.

Lokal precisering:

- planering och utförande av en egen geografisk undersökning i närmiljön (t.ex. muntlig och skriftlig framställning av resultaten samt användning av informationsteknik)

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- livet på landsbygden och i tätorter i Finland
  - kännetecken
  - kulturlandskap
- huvudstadsregionen
  - näringsgrenar
  - trafik

- servicestruktur
- markanvändning och områdesplanering
- flyttningsrörelser och betydelsen av en lokal identitet
- framtid och hur man som individ kan påverka sitt eget område

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- naturresurser i Finland och deras användning
- minskande av biodiversitet och dess orsaker
- klimatförändringen och hur vi i Finland påverkas av den
- miljöns tillstånd i Finland (t.ex. vatten, luft och mark)
- påverkningsmöjligheter för individen gällande närmiljö och hållbarhet i naturliga och samhälleliga system

M13 handleda eleven att värdesätta sin regionala identitet samt naturens, mänsklig och kulturell mångfald och att respektera mänskliga rättigheter överallt i världen

Lokal precisering:

- Eleven kan identifiera de faktorer som påverkar den regionala identiteten.
- Eleven kan beskriva betydelsen av kulturell och mänsklig mångfald i närmiljön och i Finland.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att värdesätta sin regionala identitet och naturens, mänsklig och kulturell mångfald samt att respektera mänskliga rättigheter överallt i världen.

I1 Kartbild över områdena på jordklotet

Innehållet väljs så att elevernas förståelse för grundläggande kartbegrepp samt olika terräng- och temakartor fördjupas. Fokus ska ligga på att eleverna lär sig uppfatta hela världen samt tillägnar sig de centrala ortnamnen i Finland, Europa och världen. Användningen av kartor, geodata och andra geomedier kombineras med alla andra innehåll i geografi.

Lokal precisering:

- världen på olika regionala nivåer (t.ex. närmiljön, kommunen, Finland, Norden, Europa, världen)
- centrala ortsnamn i Finland och Norden
- tolkning och analys av grundkartor
- analys och produktion av egna temakartor
- analys och tolkning av geografiska bilder och diagram

I2 En aktuell, föränderlig värld

Eleverna följer med aktuella nyheter från olika områden i världen och placerar nyheterna på kartan. De reflekterar kritiskt över bakgrunden till och den regionala innebörden av nyhetshändelser. Nyhetsbevakningen kombineras med andra innehåll i geografi. Eleverna bekantar sig med geografisk kunskap som behövs i arbetslivet och i olika delar av samhället.

Lokal precisering:

- nyheter från Finland och närliggande områden (t.ex. analys samt placering på kartan)

I3 Grundläggande förutsättningar för liv på jorden

Innehållet anknyter till jordklotets planetarism och hur den påverkar jorden. I undervisningen behandlas dygns- och årstidsväxlingar samt klimat- och vegetationszoner. Eleverna granskar de grundläggande förutsättningarna för liv, t.ex. ren luft, vatten och näring, deras förekomst och hållbar användning av dem.

Lokal precisering:

- centrala naturgeografiska ytformer och fenomen i Finland
  - spår från istiden i landskapet
  - landskapstyper
  - sjöar, floder, vattendrag
  - berg och berggrunden
  - vegetationszoner
  - väder och klimat

I4 Föränderliga landskap och livsmiljöer

Eleverna granskar särdrag i sin egen hembygd samt olika landskapsområden i Finland. De gör fältundersökningar i sin närmiljö. De är med om att värna om mångfalden i sin närmiljö samt planera och öka dess trivsel och säkerhet. Eleverna undersöker med hjälp av exempel natur- och kulturlandskap i olika områden i världen.

Lokal precisering:

- planering och utförande av en egen geografisk undersökning i närmiljön (t.ex. muntlig och skriftlig framställning av resultaten samt användning av informationsteknik)

I5 Människor och kulturer i världen

Eleverna bekantar sig med kulturer, hur människor lever och bor samt med näringsgrenar i Finland, Europa och på olika håll i världen. De granskar med hjälp av exempel hur miljön påverkar näringsgrenar, boende och annan mänsklig verksamhet. Eleverna reflekterar över mänskliga rättigheter och förutsättningar för ett gott liv i synnerhet ur barns och ungas perspektiv.

Lokal precisering:

- livet på landsbygden och i tätorter i Finland
  - kännetecken
  - kulturlandskap
- huvudstadsregionen
  - näringsgrenar
  - trafik

- servicestruktur
- markanvändning och områdesplanering
- flyttningsrörelser och betydelsen av en lokal identitet
- framtid och hur man som individ kan påverka sitt eget område

I6 En hållbar livsstil och hållbar användning av naturresurser

Eleverna koncentrerar sig på hållbar användning av naturresurser och bioekonomins möjligheter i Finland och på andra håll i världen. De undersöker produkters livscykel samt reflekterar över egna konsumtionsval och hur man lever som en ansvarsfull medborgare. Eleverna sätter sig in i miljöförändringar, i synnerhet klimatförändringen och hur naturens mångfald försvagas. Miljöns tillstånd och möjligheterna att samarbeta inom Östersjöområdet utforskas. Eleverna reflekterar med hjälp av exempel kring globaliseringens effekter och regionala utvecklingsfrågor.

Lokal precisering:

- naturresurser i Finland och deras användning
- minskande av biodiversitet och dess orsaker
- klimatförändringen och hur vi i Finland påverkas av den
- miljöns tillstånd i Finland (t.ex. vatten, luft och mark)
- påverkningsmöjligheter för individen gällande närmiljö och hållbarhet i naturliga och samhälleliga system

Fysik

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i fysikundervisningen är att stödja eleverna att utveckla det naturvetenskapliga tänkandet och deras världsbild. Undervisningen i fysik ska hjälpa dem att förstå betydelsen av fysik och teknik i det dagliga livet, livsmiljön och samhället. Undervisningen ska stödja förmågan att diskutera om fysikaliska och tekniska frågor och fenomen. Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse för en hållbar framtid: fysik behövs för att utveckla nya teknologiska lösningar och för att trygga miljöns och människans välbefinnande. Undervisningen ska vägleda eleverna att ta ansvar för sin miljö.

Fysikundervisningens uppdrag är att stödja elevernas begreppsbildning och förståelse för fenomen som anknyter till fysik. I årskurs 7–9 ska tyngdpunkten i studierna ligga på kvalitativ nivå, men allteftersom elevernas abstrakta tänkande och matematiska färdigheter utvecklas kan arbetet till vissa delar utvidgas till en kvantitativ nivå. Tidigare erfarenheter, nya observationer och perspektiv ska genom samspelet mellan elev och lärare formas till en konsekvent helhet och en naturvetenskaplig syn på den omgivande verkligheten. Undervisningen ska vägleda eleverna att tänka naturvetenskapligt samt söka och använda information, komma med idéer, kommunicera och bedöma informationens tillförlitlighet och betydelse i olika situationer på ett naturvetenskapligt sätt.

Utgångspunkten för fysikundervisningen är observationer och undersökningar av naturen och den teknologiska miljön. Att undersöka är viktigt för att eleven ska tillägna sig och förstå begrepp, lära sig olika undersökningsmetoder och för att uppfatta naturvetenskapens karaktär. Undersökande arbetssätt utvecklar arbets- och samarbetsfärdigheterna, förmågan att tänka kreativt och kritiskt samt inspirerar eleverna att lära sig fysik.

Undervisningens uppdrag är att vägleda eleverna att förstå betydelsen av att kunna fysik också med tanke på fortsatta studier och arbetslivet. Jämlikhet och likställdhet främjas genom att man erbjuder eleverna möjligheter att tillämpa fysik i olika kontexter och ger dem mångsidig information om yrken som förutsätter kunskaper i fysik.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i fysik i årskurs 7–9

Mångsidiga arbetssätt och lärmiljöer bidrar till att uppnå målen i fysik. Ett forskningsorienterat arbetssätt stödjer begreppsbildningen och utvecklar elevernas undersökningsfärdigheter. Med tanke på målen är det viktigt att eleverna deltar och samverkar vid planeringen och genomförandet av enkla undersökningar. I det experimentella arbetet ska arbetarskyddslagstiftningen följas, i synnerhet de begränsningar som gäller unga arbetstagare.

I lärmiljöerna används informations- och kommunikationsteknik på ett naturligt sätt. För att eleverna ska få en mångsidig bild av hur fysik och teknik tillämpas, ska man utöver skolans utrymmen utnyttja lokala möjligheter, till exempel den närmaste omgivningen, och samarbeta med företag och sakkunniga.

- Arbetssätten i fysik undervisningen är laborationer, demonstrationer, grupparbeten och forskningsarbeten. IKT används kontinuerligt som ett arbetsverktyg.
- Lärmiljön utsträcker sig från klassrummet och laboratoriet till närmiljön.
- Eleverna deltar och samverkar vid planeringen och genomförandet av enkla undersökningar.

- Arbetssätten i fysik undervisningen är laborationer, demonstrationer, grupparbeten och forskningsarbeten. IKT används kontinuerligt som ett arbetsverktyg.
- Lärmiljön utsträcker sig från klassrummet och laboratoriet till närmiljön.
- Eleverna deltar och samverkar vid planeringen och genomförandet av enkla undersökningar.

Handledning, differentiering och stöd i fysik i årskurs 7–9

Med tanke på målen i fysik är det viktigt att handleda eleverna att arbeta självständigt och långsiktigt samt att identifiera sina lärvanor. Eleverna ska stödjas att tillägna sig och förstå begrepp för att kunna uppfatta begreppen som tydliga helheter. I det experimentella arbetet får eleverna lära sig att arbeta tryggt och smidigt. Undervisningen kan differentieras med hjälp av undersökningsuppgifter, där eleverna kan agera i olika roller eller avancera individuellt till olika nivåer av tänkande. Med olika modeller och genom att använda dem på olika sätt kan man också utmana elevernas begynnande förmåga att tänka abstrakt. Handledning och stöd, valet av arbetssätt, delaktighet i planeringen av arbetet och upplevelser av att lyckas bidrar till att stärka elevens bild av sig själv som elev.

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, modeller, ljudböcker)
- Eleverna uppmuntras att arbeta i olika konstallationer (t.ex. individuellt, parvis och grupper)
- Eleverna deltar i planeringen av undervisningen och uppsättandet av sina egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika verktyg (t.ex. lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel som mätinstrument och olika tabeller och grafer)

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, modeller, ljudböcker)
- Eleverna uppmuntras att arbeta i olika konstallationer (t.ex. individuellt, parvis och grupper)
- Eleverna deltar i planeringen av undervisningen och uppsättandet av sina egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika verktyg (t.ex. lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel som mätinstrument och olika tabeller och grafer)

Bedömning av elevens lärande i fysik i årskurs 7–9

Disponering av arbetet i mindre helheter, projekt eller experimentella arbeten med egna mål och bedömningsgrunder stödjer en mångsidig bedömning. Bedömningen av experimentellt arbete kan avancera från grundläggande färdigheter i arbete, observation och mätning till handledda undersökningsuppgifter och slutligen till öppna undersökningar. Eleverna ska vägledas att ge akt på sina förkunskaper, färdigheter och förhandsuppfattningar. Arbetet främjas med hjälp av konstruktiv respons och frågor. Uppmuntrande respons bidrar i synnerhet till att utveckla undersökningsfärdigheterna och stärka motivationen. I slutet av studiehelheterna bedöms hur väl eleverna har nått de uppställda målen och uppmärksamheten riktas mot nya utvecklingsområden. Bedömningen ska grunda sig på olika alster men också på observation av arbetet. Förutom alstrens innehåll bedöms studieprocessen och arbetets olika faser, till exempel hur eleverna formulerar frågor, avgränsar ämnet, söker information, motiverar åsikter, använder begrepp, hur tydligt de uttrycker sig och hur de slutför arbetet. Elevernas självbedömning, kamratrespons och diskussioner mellan läraren och elever kan användas som stöd för bedömningen.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i fysik avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i fysik då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i fysik som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för fysik. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i fysik och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i fysik och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

Med handledning av arbetet avses i fysiken exempelvis att läraren ger muntliga tilläggsanvisningar, framställer styrande frågor, använder konkretiseringsmaterial eller ger motsvarande exempel under arbetets gång. Beskrivningarna av kunskapskraven i slutbedömningen är kumulativa, dvs. kriterierna för ett vitsord ingår i kriterierna för följande vitsord, även om detta inte är separat utskrivet för varje mål.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra och inspirera eleven att studera fysik

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven upplever studierna i fysik meningsfulla.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens

olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. ljusets brytning)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- fenomen i det vardagliga livet (t.ex. optiska apparater och tillämpningar som glasögon)
- hälsa och säkerhet (t.ex. skydd av hörsel och syn)
- fördjupning i några värmefenomen (t.ex värmeöverföring, värmeutvidgning på kvalitativ nivå)

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om fysik

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen och tillämpningar

M2 handleda och uppmuntra eleven att analysera sina kunskaper i fysik, att ställa upp mål för sitt arbete och att arbeta långsiktigt

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp egna mål för mindre helheter med hjälp av lärarens handledning.
- Eleven arbetar för att nå sina mål.
- Eleven kan beskriva sina kunskaper utgående från lärarens respons och kamratrespons.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar sina egna kunskaper i fysik, lägger upp mål för sitt arbete och arbetar långsiktigt

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. ljusets brytning)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- fenomen i det vardagliga livet (t.ex. optiska apparater och tillämpningar som glasögon)
- hälsa och säkerhet (t.ex. skydd av hörsel och syn)
- fördjupning i några värmefenomen (t.ex värmeöverföring, värmeutvidgning på kvalitativ nivå)

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om fysik

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen och tillämpningar

M4 handleda eleven att använda sina fysikkunskaper för att bygga en hållbar framtid samt att bedöma sina val med tanke på en hållbar användning av energiresurser

Lokal precisering:

- Eleven kan utnyttja sin kunskap om värmeöverföring till en hållbar användning av energiresurser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår betydelsen av fysik för att bygga en hållbar framtid samt utvärderar sina egna val med tanke på en hållbar användning av energiresurser.

Föremål för bedömningen

Kunskaper och färdigheter i hållbar utveckling ur fysikens perspektiv

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge exempel på egna val som har betydelse med tanke på hållbar användning av energiresurser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna situationer där fysik behövs för att bygga en hållbar framtid. Eleven kan nämna några goda lösningar med tanke på hållbar användning av energiresurser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva på vilket sätt kunskaper i fysik behövs för att bygga en hållbar framtid. Eleven kan beskriva olika lösningar med tanke på hållbar användning av energiresurser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar med hjälp av exempel hur fysik används för att bygga en hållbar framtid. Eleven kan förklara samband mellan orsak och verkan i anknytning till att bygga en hållbar framtid samt kan motivera olika lösningar med tanke på hållbar användning av energiresurser.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. ljusets brytning)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- fenomen i det vardagliga livet (t.ex. optiska apparater och tillämpningar som glasögon)
- hälsa och säkerhet (t.ex. skydd av hörsel och syn)
- fördjupning i några värmefenomen (t.ex värmeöverföring, värmeutvidgning på kvalitativ nivå)

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om fysik

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen och tillämpningar

M5 uppmuntra eleven att formulera frågor kring de fenomen som granskas och att vidareutveckla frågorna till utgångspunkter för undersökningar och annan aktivitet

Lokal precisering:

- Eleven kan formulera frågor kring det fenomen (t.ex. regnbågen) som granskas.
- Eleven kan ställa frågor som utgångspunkt för en undersökning, till exempel genom att avgränsa variabler.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven formulerar forskningsfrågor kring fenomen som granskas.

Föremål för bedömningen

Förmåga att formulera frågor samt planera undersökningar och annan aktivitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen fenomen i anknytning till vilka man kan utveckla undersökningsfrågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven formulerar enkla frågor i anknytning till det ämnesområde som granskas och som kan utvecklas till utgångspunkter för undersökningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven formulerar preciserade frågor för att undersöka de fenomen som ska granskas till exempel genom att avgränsa variabler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven formulerar motiverade frågor kring de fenomen som ska granskas genom att stöda sig på tidigare inhämtade kunskaper om fenomenen. Eleven utvecklar frågor som utgångspunkter för undersökningar eller annan aktivitet.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. ljusets brytning)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- fenomen i det vardagliga livet (t.ex. optiska apparater och tillämpningar som glasögon)
- hälsa och säkerhet (t.ex. skydd av hörsel och syn)
- fördjupning i några värmefenomen (t.ex värmeöverföring, värmeutvidgning på kvalitativ nivå)

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om fysik

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen och tillämpningar

M6 handleda eleven att genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra och att arbeta på ett säkert och konsekvent sätt

Lokal precisering:

- Eleven har grundläggande arbetsfärdigheter.
- Eleven kan arbeta på ett säkert sätt.
- Eleven kan göra observationer enligt anvisningarna eller en plan.
- Eleven kan genomföra styrda och öppna undersökningar i samarbete med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven genomför experimentella undersökningar tillsammans med andra.

Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att genomföra en experimentell undersökning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i experimentellt arbete genom att observera genomförandet av undersökningarna med hänsyn till säkerhetsaspekterna samt klarar av att berätta om sina observationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra observationer och mätningar enligt en plan, vid behov under handledning. Eleven arbetar på ett säkert sätt tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar på ett säkert sätt och gör observationer och mätningar enligt anvisningar eller en plan. Eleven samarbetar med de andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt, vid behov självständigt, samt gör observationer och mätningar på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan genomföra olika undersökningar i samarbete med andra och stöder vid behov de övriga gruppmedlemmarna.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. ljusets brytning)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- fenomen i det vardagliga livet (t.ex. optiska apparater och tillämpningar som glasögon)
- hälsa och säkerhet (t.ex. skydd av hörsel och syn)
- fördjupning i några värmefenomen (t.ex värmeöverföring, värmeutvidgning på kvalitativ nivå)

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om fysik

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen och tillämpningar

M7 vägleda eleven att behandla, tolka och presentera egna undersökningsresultat samt utvärdera dem och hela undersökningsprocessen

Lokal precisering:

- Eleven kan behandla och presentera resultat från egna undersökningar.
- Eleven kan beskriva hur undersökningsprocessen fungerade.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven behandlar och analyserar resultaten av undersökningarna och utvärderar undersökningsprocessen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behandla, presentera och utvärdera undersökningsresultat

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beskriver den utförda undersökningen och dess resultat genom att stöda sig på den sammanställda informationen eller på observationerna i undersökningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven behandlar den information som sammanställts i undersökningen och presenterar undersökningsresultaten enligt anvisningar samt drar enkla slutsatser. Eleven kan ge exempel på faktorer som påverkar resultatens korrekthet och tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven behandlar och presenterar undersökningsresultat samt drar slutsatser. Eleven kan ge exempel på faktorer som påverkar hur korrekta och pålitliga resultaten är och på hur undersökningsprocessen fungerar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven behandlar, tolkar och presenterar undersökningsresultat på ett för fysiken typiskt sätt, samt motiverar slutsatserna genom att stöda sig på det material som tagits fram i undersökningarna. Eleven kan utvärdera både resultaten och undersökningsprocessen.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. ljusets brytning)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- fenomen i det vardagliga livet (t.ex. optiska apparater och tillämpningar som glasögon)
- hälsa och säkerhet (t.ex. skydd av hörsel och syn)

- fördjupning i några värmefenomen (t.ex värmeöverföring, värmeutvidgning på kvalitativ nivå)

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om fysik

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen och tillämpningar

M10 vägleda eleven att använda fysikaliska begrepp på ett exakt sätt och att forma sina begreppsstrukturer i enlighet med uppfattningar som utgår från naturvetenskapliga teorier

Lokal precisering:

- Eleven kan använda fysikaliska begrepp på ett korrekt sätt.
- Eleven kan beskriva fenomen med ändamålsenliga begrepp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder fysikaliska begrepp exakt och tillämpar naturvetenskapliga teorier i sitt tänkande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda och strukturera begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förklarar fenomen i fysiken genom att använda några fysikaliska begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förklarar fenomen i fysiken genom att använda fysikens centrala begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förklarar fenomen i fysiken genom att använda fysikens centrala begrepp. Eleven kan kombinera ett fenomen med tillhörande egenskaper och med storheter som beskriver egenskaperna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar fenomen i fysiken genom att använda fysikens centrala begrepp exakt. Eleven kan kombinera egenskaper och storheter som beskriver egenskaperna i anknytning till fenomen till en begreppsstruktur

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. ljusets brytning)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- fenomen i det vardagliga livet (t.ex. optiska apparater och tillämpningar som glasögon)
- hälsa och säkerhet (t.ex. skydd av hörsel och syn)
- fördjupning i några värmefenomen (t.ex värmeöverföring, värmeutvidgning på kvalitativ nivå)

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om fysik

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen och tillämpningar

M13 vägleda eleven att uppfatta den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppfattar den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och sätt på vilka kunskap produceras

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att experimentellt arbete är det sätt på vilket man inom fysik producerar naturvetenskaplig kunskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på hur naturvetenskaplig kunskap utvecklas och på vetenskapliga sätt att producera kunskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel i anknytning till fysik beskriva den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling. Eleven kan beskriva vetenskapliga sätt att producera kunskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan med hjälp av exempel i anknytning till fysik förklara och motivera den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling. Eleven kan förklara och motivera vetenskapliga sätt att producera kunskap.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. ljusets brytning)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- fenomen i det vardagliga livet (t.ex. optiska apparater och tillämpningar som glasögon)
- hälsa och säkerhet (t.ex. skydd av hörsel och syn)
- fördjupning i några värmefenomen (t.ex värmeöverföring, värmeutvidgning på kvalitativ nivå)

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om fysik

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen och tillämpningar

M15 handleda eleven att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i fysik inom mångvetenskapliga lärområden samt erbjuda eleven möjligheter att lära sig hur fysik tillämpas i olika situationer, till exempel i naturen, i näringslivet, i organisationer eller i vetenskapliga samfund

Lokal precisering:

- Eleven kan förklara vardagliga fenomen bla. med hjälp av sin kunskap om värmelära, ljud och ljus.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tillämpar sina kunskaper och färdigheter i fysik i olika situationer.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. ljusets brytning)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.

- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- fenomen i det vardagliga livet (t.ex. optiska apparater och tillämpningar som glasögon)
- hälsa och säkerhet (t.ex. skydd av hörsel och syn)
- fördjupning i några värmefenomen (t.ex värmeöverföring, värmeutvidgning på kvalitativ nivå)

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om fysik

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen och tillämpningar

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra och inspirera eleven att studera fysik

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven upplever studierna i fysik meningsfulla.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. likformig rörelse)
- öppna undersökningar (t.ex. hastighet, friktion)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. kroppars rörelse)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet (t.ex. enkla maskiner, tryck)
- kopplingar till elevers idrottsgrenar

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- tekniska tillämpningar (t.ex enkla maskiner)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- lagen om energins bevarande (t.ex. omvandling mellan lägeesenergi och rörelseenergi)

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)
- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

M2 handleda och uppmuntra eleven att analysera sina kunskaper i fysik, att ställa upp mål för sitt arbete och att arbeta långsiktigt

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp egna mål för mindre helheter med hjälp av lärarens handledning.
- Eleven arbetar för att nå sina mål.
- Eleven kan beskriva sina kunskaper utgående från lärarens respons, kamratrespons och självbedömning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar sina egna kunskaper i fysik, lägger upp mål för sitt arbete och arbetar långsiktigt

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. likformig rörelse)
- öppna undersökningar (t.ex. hastighet, friktion)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. kroppars rörelse)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika

typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet (t.ex. enkla maskiner, tryck)
- kopplingar till elevers idrottsgrenar

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- tekniska tillämpningar (t.ex enkla maskiner)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- lagen om energins bevarande (t.ex. omvandling mellan lägeesenergi och rörelseenergi)

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)
- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

M3 vägleda eleven att förstå betydelsen av att kunna fysik i sitt eget liv, i livsmiljön och i samhället

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva situationer där färdigheter och kunskaper i fysik behövs.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vilken betydelse kunskaper i fysik har i det egna livet, i livsmiljön och i samhället.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå betydelsen av fysik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att vissa fenomen hör ihop med fysik och betydelsen av att kunna fysik i vissa yrken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på vardagliga situationer där man behöver kunskaper och färdigheter i fysik. Eleven kan nämna yrken, i vilka man behöver kunskap i fysik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förklarar med hjälp av exempel vilka kunskaper och färdigheter i fysik som vi har nytta av i den egna livsmiljön. Eleven kan ge exempel på betydelsen av att kunna fysik inom olika yrken och i fortsatta studier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar med hjälp av exempel vilka kunskaper och färdigheter i fysik som vi har nytta av i det egna livet och i samhället. Eleven kan motivera vilken betydelse kunskaper i fysik har inom olika yrken och i fortsatta studier.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. likformig rörelse)
- öppna undersökningar (t.ex. hastighet, friktion)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. kroppars rörelse)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet (t.ex. enkla maskiner, tryck)
- kopplingar till elevers idrottsgrenar

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- tekniska tillämpningar (t.ex enkla maskiner)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- lagen om energins bevarande (t.ex. omvandling mellan lägeesenergi och rörelseenergi)

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)
- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

M6 handleda eleven att genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra och att arbeta på ett säkert och konsekvent sätt

Lokal precisering:

- Eleven har grundläggande arbetsfärdigheter.
- Eleven kan arbeta på ett säkert sätt.
- Eleven kan göra observationer enligt anvisningarna eller en plan.
- Eleven kan genomföra styrda och öppna undersökningar i samarbete med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven genomför experimentella undersökningar tillsammans med andra.

Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att genomföra en experimentell undersökning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i experimentellt arbete genom att observera genomförandet av undersökningarna med hänsyn till säkerhetsaspekterna samt klarar av att berätta om sina observationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra observationer och mätningar enligt en plan, vid behov under handledning. Eleven arbetar på ett säkert sätt tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar på ett säkert sätt och gör observationer och mätningar enligt anvisningar eller en plan. Eleven samarbetar med de andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt, vid behov självständigt, samt gör observationer och mätningar på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan genomföra olika undersökningar i samarbete med andra och stöder vid behov de övriga gruppmedlemmarna.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. likformig rörelse)
- öppna undersökningar (t.ex. hastighet, friktion)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. kroppars rörelse)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet (t.ex. enkla maskiner, tryck)
- kopplingar till elevers idrottsgrenar

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- tekniska tillämpningar (t.ex enkla maskiner)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- lagen om energins bevarande (t.ex. omvandling mellan lägeesenergi och rörelseenergi)

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)
- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

M7 vägleda eleven att behandla, tolka och presentera egna undersökningsresultat samt utvärdera dem och hela undersökningsprocessen

Lokal precisering:

- Eleven kan behandla och presentera resultat från egna undersökningar och dra enkla slutsatser.
- Eleven kan bedöma hur korrekta och pålitliga resultaten är.
- Eleven kan beskriva hur undersökningsprocessen fungerade.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven behandlar och analyserar resultaten av undersökningarna och utvärderar undersökningsprocessen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behandla, presentera och utvärdera undersökningsresultat

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beskriver den utförda undersökningen och dess resultat genom att stöda sig på den sammanställda informationen eller på observationerna i undersökningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven behandlar den information som sammanställts i undersökningen och presenterar undersökningsresultaten enligt anvisningar samt drar enkla slutsatser. Eleven kan ge exempel på faktorer som påverkar resultatens korrekthet och tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven behandlar och presenterar undersökningsresultat samt drar slutsatser. Eleven kan ge exempel på faktorer som påverkar hur korrekta och pålitliga resultaten är och på hur undersökningsprocessen fungerar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven behandlar, tolkar och presenterar undersökningsresultat på ett för fysiken typiskt sätt, samt motiverar slutsatserna genom att stöda sig på det material som tagits fram i undersökningarna. Eleven kan utvärdera både resultaten och undersökningsprocessen.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet

- noggrant styrda undersökningar (t.ex. likformig rörelse)
- öppna undersökningar (t.ex. hastighet, friktion)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. kroppars rörelse)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet (t.ex. enkla maskiner, tryck)
- kopplingar till elevers idrottsgrenar

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- tekniska tillämpningar (t.ex enkla maskiner)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- lagen om energins bevarande (t.ex. omvandling mellan lägeesenergi och rörelseenergi)

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)
- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

M8 vägleda eleven att förstå betydelsen av tekniska tillämpningar och hur de fungerar samt inspirera eleven att vara med och skapa, planera, utveckla och tillämpa enkla tekniska lösningar tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva hur olika tekniska lösningar fungerar (t.ex. enkla maskiner).
- Eleven kan samarbeta för att skapa, planera, utveckla och tillämpa en teknisk lösning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår betydelsen av tekniska tillämpningar och principerna för hur de fungerar. Eleven utvecklar och tillämpar enkla tekniska lösningar i samarbete med andra.

Föremål för bedömningen

Teknologiska kunskaper och förmåga att samarbeta kring teknologisk problemlösning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förstår betydelsen av tekniska tillämpningar i sitt eget liv och kan nämna några exempel bland dem där man använt fysik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på hur fysik tillämpas inom teknologin och beskriva hur dessa tillämpningar används. Eleven deltar med idéer och planer för teknologisk problemlösning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva tekniska tillämpningar där fysik använts och förklara principerna för hur de fungerar. Eleven arbetar i samarbete med andra för att söka idéer till samt planera, utveckla och tillämpa en teknisk lösning i vilken fysik använts.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beskriver tillämpningar inom teknik där fysik används och förklarar principerna för hur de fungerar samt motiverar deras betydelse för samhället. Eleven är aktiv då man söker idéer, planerar, utvecklar och tillämpar en teknisk lösning både självständigt och konstruktivt i samarbete med andra.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. likformig rörelse)
- öppna undersökningar (t.ex. hastighet, friktion)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. kroppars rörelse)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet (t.ex. enkla maskiner, tryck)
- kopplingar till elevers idrottsgrenar

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- tekniska tillämpningar (t.ex enkla maskiner)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- lagen om energins bevarande (t.ex. omvandling mellan lägeesenergi och rörelseenergi)

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)

- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

M9 vägleda eleven attanvända informations- och kommunikationsteknik för att söka, behandla och presentera information och mätresultat samt stödja elevens lärande med hjälp av åskådliga simuleringar

Lokal precisering:

- Eleven kan använda digitala verktyg för att söka, behandla och presentera information och mätresultat.
- Eleven kan göra observationer och dra slutsatser utgående från en simulering.(t.ex. hastighet).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder digitala verktyg samt simuleringar i sitt eget lärande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder under handledning digitala verktyg för att skaffa information. Eleven bekantar sig med någon simulering som stöder lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder digitala verktyg för att hämta och presentera information utgående från anvisningarna. Eleven kan göra observationer av en simulering.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder digitala verktyg eller applikationer för att hämta, behandla och presentera information och mätresultat. Eleven kan göra observationer och dra slutsatser av en simulering.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder digitala verktyg eller applikationer självständigt för att hämta, behandla och presentera information och mätresultat. Eleven kan göra observationer och dra slutsatser av en simulering. Eleven kan göra generaliseringar med hjälp av en simulering.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat

samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. likformig rörelse)
- öppna undersökningar (t.ex. hastighet, friktion)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. kroppars rörelse)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet (t.ex. enkla maskiner, tryck)
- kopplingar till elevers idrottsgrenar

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- tekniska tillämpningar (t.ex enkla maskiner)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- lagen om energins bevarande (t.ex. omvandling mellan lägeesenergi och rörelseenergi)

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)
- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

M10 vägleda eleven att använda fysikaliska begrepp på ett exakt sätt och att forma sina begreppsstrukturer i enlighet med uppfattningar som utgår från naturvetenskapliga teorier

Lokal precisering:

- Eleven kan använda fysikaliska begrepp på ett korrekt sätt (t.ex. hastighet, acceleration,effekt).
- Eleven kan beskriva fenomen med ändamålsenliga begrepp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder fysikaliska begrepp exakt och tillämpar naturvetenskapliga teorier i sitt tänkande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda och strukturera begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förklarar fenomen i fysiken genom att använda några fysikaliska begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förklarar fenomen i fysiken genom att använda fysikens centrala begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förklarar fenomen i fysiken genom att använda fysikens centrala begrepp. Eleven kan kombinera ett fenomen med tillhörande egenskaper och med storheter som beskriver egenskaperna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar fenomen i fysiken genom att använda fysikens centrala begrepp exakt. Eleven kan kombinera egenskaper och storheter som beskriver egenskaperna i anknytning till fenomen till en begreppsstruktur

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. likformig rörelse)
- öppna undersökningar (t.ex. hastighet, friktion)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. kroppars rörelse)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet (t.ex. enkla maskiner, tryck)
- kopplingar till elevers idrottsgrenar

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- tekniska tillämpningar (t.ex enkla maskiner)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- lagen om energins bevarande (t.ex. omvandling mellan lägeesenergi och rörelseenergi)

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)

- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

M11 lära eleven att använda olika modeller för att beskriva och förklara fenomen samt att göra prognoser

Lokal precisering:

- Eleven kan använda bekanta modeller för att förklara fenomen.
- Eleven kan utgångende från en graf avgöra ifall ett samband är linjärt eller ej.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder olika modeller då hen undersöker fenomen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda modeller

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge några exempel på modeller som använts i beskrivningen av fenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder enkla modeller i beskrivning av fenomen och uppgörande av prognoser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder enkla modeller och gör utgående från dem upp prognoser och kan förklara hur modellen är skapad utgående från mätresultat. Eleven kan bedöma modellens relation till verkligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder modeller och gör utgående från dem upp prognoser och kan skapa enkla modeller utgående från mätresultat. Eleven kan bedöma modellens relation till verkligheten samt modellens begränsningar eller brister.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. likformig rörelse)

- öppna undersökningar (t.ex. hastighet, friktion)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. kroppars rörelse)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet (t.ex. enkla maskiner, tryck)
- kopplingar till elevers idrottsgrenar

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- tekniska tillämpningar (t.ex enkla maskiner)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- lagen om energins bevarande (t.ex. omvandling mellan lägeesenergi och rörelseenergi)

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)
- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

M13 vägleda eleven att uppfatta den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp en hypotes.
- Eleven kan beskriva en undersökning.
- Eleven kan dra slutsatser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppfattar den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och sätt på vilka kunskap produceras

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att experimentellt arbete är det sätt på vilket man inom fysik producerar naturvetenskaplig kunskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på hur naturvetenskaplig kunskap utvecklas och på vetenskapliga sätt att producera kunskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel i anknytning till fysik beskriva den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling. Eleven kan beskriva vetenskapliga sätt att producera kunskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan med hjälp av exempel i anknytning till fysik förklara och motivera den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling. Eleven kan förklara och motivera vetenskapliga sätt att producera kunskap.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. likformig rörelse)

- öppna undersökningar (t.ex. hastighet, friktion)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. kroppars rörelse)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet (t.ex. enkla maskiner, tryck)
- kopplingar till elevers idrottsgrenar

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- tekniska tillämpningar (t.ex enkla maskiner)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- lagen om energins bevarande (t.ex. omvandling mellan lägeesenergi och rörelseenergi)

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)
- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

M14 vägleda eleven att nå tillräckliga teoretiska kunskaper för fortsatta studier i fråga om växelverkan och rörelse samt elektricitet

Lokal precisering:

- Eleven kan i bekanta situationer använda centrala begrepp, objekt, fenomen, egenskaper, storheter, modeller och lagar i anknytning till växelverkan och rörelse.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven når tillräckliga teoretiska kunskaper för fortsatta studier i fråga om växelverkan och rörelse samt elektricitet.

Föremål för bedömningen

Hur eleven nått teoretiska kunskaper i fråga om växelverkan och rörelse samt elektricitet för fortsatta studier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner i bekanta situationer till några begrepp, fenomen och storheter i anknytning till växelverkan och rörelse samt elektricitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan i bekanta situationer använda några centrala begrepp, objekt, fenomen, egenskaper, storheter, modeller och lagar i anknytning till växelverkan och rörelse samt elektricitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan i bekanta situationer använda centrala begrepp, objekt, fenomen, egenskaper, storheter, modeller och lagar i anknytning till växelverkan och rörelse samt elektricitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan i bekanta och tillämpningsbara situationer använda centrala begrepp, objekt, fenomen, egenskaper, storheter, modeller och lagar i anknytning till växelverkan och rörelse samt elektricitet.

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)
- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

M15 handleda eleven att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i fysik inom mångvetenskapliga lärområden samt erbjuda eleven möjligheter att lära sig hur fysik tillämpas i olika situationer, till exempel i naturen, i näringslivet, i organisationer eller i vetenskapliga samfund

Lokal precisering:

- Eleven kan förklara vardagliga fenomen bla. med hjälp av sin kunskap om krafter och rörelse.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tillämpar sina kunskaper och färdigheter i fysik i olika situationer.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. likformig rörelse)
- öppna undersökningar (t.ex. hastighet, friktion)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. kroppars rörelse)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet (t.ex. enkla maskiner, tryck)
- kopplingar till elevers idrottsgrenar

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- tekniska tillämpningar (t.ex enkla maskiner)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- lagen om energins bevarande (t.ex. omvandling mellan lägeesenergi och rörelseenergi)

I5 Växelverkan och rörelse

Innehållet anknyter till olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd. Från växelverkan mellan två kroppar går man över till krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser. Rörelse beskrivs med hjälp av modeller för likformig och accelererad rörelse, också kvantitativt. Mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi.

Lokal precisering:

- olika slag av växelverkan och rörelsetillstånd (t.ex. likformig rörelse, acceleration)
- växelverkan mellan två kroppar (t.ex.tyngdkraft)
- krafter som påverkar en enskild kropp och deras effekt på kroppens rörelser
- mekaniskt arbete och effekt kopplas kvalitativt till energi

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra och inspirera eleven att studera fysik

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

Hör inte hit:

- *Eleven känner till kan använda elapparater på ett säkert sätt.*
- *Eleven klarar av att göra noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar).*
- *Eleven kan göra öppna undersökningar (t.ex. hemliga kretsar).*
- *Eleven kan forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.*
- *Eleven kan använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete i elproduktion).*

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven upplever studierna i fysik meningsfulla.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)
- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning
- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M2 handleda och uppmuntra eleven att analysera sina kunskaper i fysik, att ställa upp mål för sitt arbete och att arbeta långsiktigt

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp egna mål för mindre helheter.
- Eleven arbetar för att nå sina mål.
- Eleven kan beskriva sina kunskaper utgående från lärarens respons, kamratrespons och självbedömning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar sina egna kunskaper i fysik, lägger upp mål för sitt arbete och arbetar långsiktigt

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)
- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning
- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M3 vägleda eleven att förstå betydelsen av att kunna fysik i sitt eget liv, i livsmiljön och i samhället

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva flera yrken där kunskaper i fysik används.
- Eleven kan beskriva fortsatta studier där fysikkunskaper behövs.
- Eleven kan uppfatta och beskriva situationer i sin omgivning som kan förklaras med fysik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vilken betydelse kunskaper i fysik har i det egna livet, i livsmiljön och i samhället.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå betydelsen av fysik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att vissa fenomen hör ihop med fysik och betydelsen av att kunna fysik i vissa yrken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på vardagliga situationer där man behöver kunskaper och färdigheter i fysik. Eleven kan nämna yrken, i vilka man behöver kunskap i fysik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förklarar med hjälp av exempel vilka kunskaper och färdigheter i fysik som vi har nytta av i den egna livsmiljön. Eleven kan ge exempel på betydelsen av att kunna fysik inom olika yrken och i fortsatta studier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar med hjälp av exempel vilka kunskaper och färdigheter i fysik som vi har nytta av i det egna livet och i samhället. Eleven kan motivera vilken betydelse kunskaper i fysik har inom olika yrken och i fortsatta studier.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)

- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning

- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M4 handleda eleven att använda sina fysikkunskaper för att bygga en hållbar framtid samt att bedöma sina val med tanke på en hållbar användning av energiresurser

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår betydelsen av fysik för att bygga en hållbar framtid samt utvärderar sina egna val med tanke på en hållbar användning av energiresurser.

Föremål för bedömningen

Kunskaper och färdigheter i hållbar utveckling ur fysikens perspektiv

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge exempel på egna val som har betydelse med tanke på hållbar användning av energiresurser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna situationer där fysik behövs för att bygga en hållbar framtid. Eleven kan nämna några goda lösningar med tanke på hållbar användning av energiresurser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva på vilket sätt kunskaper i fysik behövs för att bygga en hållbar framtid. Eleven kan beskriva olika lösningar med tanke på hållbar användning av energiresurser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar med hjälp av exempel hur fysik används för att bygga en hållbar framtid. Eleven kan förklara samband mellan orsak och verkan i anknytning till att bygga en hållbar framtid samt kan motivera olika lösningar med tanke på hållbar användning av energiresurser.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)
- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning
- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M5 uppmuntra eleven att formulera frågor kring de fenomen som granskas och att vidareutveckla frågorna till utgångspunkter för undersökningar och annan aktivitet

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven formulerar forskningsfrågor kring fenomen som granskas.

Föremål för bedömningen

Förmåga att formulera frågor samt planera undersökningar och annan aktivitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen fenomen i anknytning till vilka man kan utveckla undersökningsfrågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven formulerar enkla frågor i anknytning till det ämnesområde som granskas och som kan utvecklas till utgångspunkter för undersökningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven formulerar preciserade frågor för att undersöka de fenomen som ska granskas till exempel genom att avgränsa variabler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven formulerar motiverade frågor kring de fenomen som ska granskas genom att stöda sig på tidigare inhämtade kunskaper om fenomenen. Eleven utvecklar frågor som utgångspunkter för undersökningar eller annan aktivitet.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)
- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)

- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning
- elkopplingar

- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M6 handleda eleven att genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra och att arbeta på ett säkert och konsekvent sätt

Lokal precisering:

- Eleven har grundläggande arbetsfärdigheter.
- Eleven kan arbeta på ett säkert sätt.
- Eleven kan göra observationer enligt anvisningarna eller en plan.
- Eleven kan genomföra styrda och öppna undersökningar i samarbete med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven genomför experimentella undersökningar tillsammans med andra.

Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att genomföra en experimentell undersökning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i experimentellt arbete genom att observera genomförandet av undersökningarna med hänsyn till säkerhetsaspekterna samt klarar av att berätta om sina observationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra observationer och mätningar enligt en plan, vid behov under handledning. Eleven arbetar på ett säkert sätt tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar på ett säkert sätt och gör observationer och mätningar enligt anvisningar eller en plan. Eleven samarbetar med de andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt, vid behov självständigt, samt gör observationer och mätningar på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan genomföra olika undersökningar i samarbete med andra och stöder vid behov de övriga gruppmedlemmarna.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens

olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)
- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning
- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M7 vägleda eleven att behandla, tolka och presentera egna undersökningsresultat samt utvärdera dem och hela undersökningsprocessen

Lokal precisering:

- Eleven kan behandla, tolka och presentera resultat från egna undersökningar och dra enkla slutsatser.
- Eleven kan bedöma hur korrekta och pålitliga resultaten är.
- Eleven kan beskriva hur undersökningsprocessen fungerade

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven behandlar och analyserar resultaten av undersökningarna och utvärderar undersökningsprocessen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behandla, presentera och utvärdera undersökningsresultat

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beskriver den utförda undersökningen och dess resultat genom att stöda sig på den sammanställda informationen eller på observationerna i undersökningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven behandlar den information som sammanställts i undersökningen och presenterar undersökningsresultaten enligt anvisningar samt drar enkla slutsatser. Eleven kan ge exempel på faktorer som påverkar resultatens korrekthet och tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven behandlar och presenterar undersökningsresultat samt drar slutsatser. Eleven kan ge exempel på faktorer som påverkar hur korrekta och pålitliga resultaten är och på hur undersökningsprocessen fungerar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven behandlar, tolkar och presenterar undersökningsresultat på ett för fysiken typiskt sätt, samt motiverar slutsatserna genom att stöda sig på det material som tagits fram i undersökningarna. Eleven kan utvärdera både resultaten och undersökningsprocessen.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)
- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning
- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M8 vägleda eleven att förstå betydelsen av tekniska tillämpningar och hur de fungerar samt inspirera eleven att vara med och skapa, planera, utveckla och tillämpa enkla tekniska lösningar tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva några tekniska tillämpningar och hur de fungerar (t.ex. kraftverk, transformator).
- Eleven kan samarbeta för att skapa, planera, utveckla och tillämpa en teknisk lösning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår betydelsen av tekniska tillämpningar och principerna för hur de fungerar. Eleven utvecklar och tillämpar enkla tekniska lösningar i samarbete med andra.

Föremål för bedömningen

Teknologiska kunskaper och förmåga att samarbeta kring teknologisk problemlösning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förstår betydelsen av tekniska tillämpningar i sitt eget liv och kan nämna några exempel bland dem där man använt fysik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på hur fysik tillämpas inom teknologin och beskriva hur dessa tillämpningar används. Eleven deltar med idéer och planer för teknologisk problemlösning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva tekniska tillämpningar där fysik använts och förklara principerna för hur de fungerar. Eleven arbetar i samarbete med andra för att söka idéer till samt planera, utveckla och tillämpa en teknisk lösning i vilken fysik använts.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beskriver tillämpningar inom teknik där fysik används och förklarar principerna för hur de fungerar samt motiverar deras betydelse för samhället. Eleven är aktiv då man söker idéer, planerar, utvecklar och tillämpar en teknisk lösning både självständigt och konstruktivt i samarbete med andra.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)
- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning
- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M9 vägleda eleven attanvända informations- och kommunikationsteknik för att söka, behandla och presentera information och mätresultat samt stödja elevens lärande med hjälp av åskådliga simuleringar

Lokal precisering:

- Eleven kan använda digitala verktyg för att söka, behandla och presentera information och mätresultat.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder digitala verktyg samt simuleringar i sitt eget lärande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder under handledning digitala verktyg för att skaffa information. Eleven bekantar sig med någon simulering som stöder lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder digitala verktyg för att hämta och presentera information utgående från anvisningarna. Eleven kan göra observationer av en simulering.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder digitala verktyg eller applikationer för att hämta, behandla och presentera information och mätresultat. Eleven kan göra observationer och dra slutsatser av en simulering.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder digitala verktyg eller applikationer självständigt för att hämta, behandla och presentera information och mätresultat. Eleven kan göra observationer och dra slutsatser av en simulering. Eleven kan göra generaliseringar med hjälp av en simulering.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)

- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning

- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M11 lära eleven att använda olika modeller för att beskriva och förklara fenomen samt att göra prognoser

Lokal precisering:

- Eleven kan använda bekanta modeller för att förklara fenomen.
- Eleven kan utifrån ett linjärt samband göra en matematisk modell.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder olika modeller då hen undersöker fenomen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda modeller

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge några exempel på modeller som använts i beskrivningen av fenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder enkla modeller i beskrivning av fenomen och uppgörande av prognoser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder enkla modeller och gör utgående från dem upp prognoser och kan förklara hur modellen är skapad utgående från mätresultat. Eleven kan bedöma modellens relation till verkligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder modeller och gör utgående från dem upp prognoser och kan skapa enkla modeller utgående från mätresultat. Eleven kan bedöma modellens relation till verkligheten samt modellens begränsningar eller brister.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)
- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning
- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M12 handleda eleven att använda och kritiskt bedöma olika informationskällor och att uttrycka och motivera olika åsikter på ett för fysiken typiskt sätt

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder och bedömer kritiskt olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för fysiken typiskt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att argumentera och använda informationskällor

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven söker under handledning information ur olika informationskällor. Eleven känner till synpunkter som motiveras på ett för fysiken typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven söker information ur olika informationskällor. Eleven kan uttrycka olika synvinklar och övar sig att motivera dem på ett för fysiken typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven söker information ur olika informationskällor och väljer informationskällor som anses vara tillförlitliga. Eleven kan uttrycka och motivera olika synvinklar på ett för fysiken typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven söker information ur olika informationskällor och kan reflektera över informationskällans tillförlitlighet. Eleven kan uttrycka och motivera olika synvinklar på ett för fysiken typiskt sätt samt jämföra motstridiga synvinklar med varandra.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)
- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning
- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M14 vägleda eleven att nå tillräckliga teoretiska kunskaper för fortsatta studier i fråga om växelverkan och rörelse samt elektricitet

Lokal precisering:

- Eleven kan i bekanta situationer använda centrala begrepp, objekt, fenomen, egenskaper, storheter, modeller och lagar i anknytning till elektricitet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven når tillräckliga teoretiska kunskaper för fortsatta studier i fråga om växelverkan och rörelse samt elektricitet.

Föremål för bedömningen

Hur eleven nått teoretiska kunskaper i fråga om växelverkan och rörelse samt elektricitet för fortsatta studier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner i bekanta situationer till några begrepp, fenomen och storheter i anknytning till växelverkan och rörelse samt elektricitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan i bekanta situationer använda några centrala begrepp, objekt, fenomen, egenskaper, storheter, modeller och lagar i anknytning till växelverkan och rörelse samt elektricitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan i bekanta situationer använda centrala begrepp, objekt, fenomen, egenskaper, storheter, modeller och lagar i anknytning till växelverkan och rörelse samt elektricitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan i bekanta och tillämpningsbara situationer använda centrala begrepp, objekt, fenomen, egenskaper, storheter, modeller och lagar i anknytning till växelverkan och rörelse samt elektricitet.

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden

på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning
- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

M15 handleda eleven att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i fysik inom mångvetenskapliga lärområden samt erbjuda eleven möjligheter att lära sig hur fysik tillämpas i olika situationer, till exempel i naturen, i näringslivet, i organisationer eller i vetenskapliga samfund

Lokal precisering:

- Eleven kan använda sina kunskaper och färdigheter i fysik inom ett mångvetenskapligt lärområde eller i en situation där fysik tillämpas i olika miljöer (t.ex. musik o fysik).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tillämpar sina kunskaper och färdigheter i fysik i olika situationer.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I de olika undersökningarna betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera och mäta, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex.elkopplingar)
- öppna undersökningar (t.ex. vad inverkar på resistansen)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om elproduktion)

I2 Fysik i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön begrundas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala miljön. Eleverna får insikt i olika typer av elektromagnetisk strålning och partikelstrålning. De fördjupar sig i några värmefenomen på kvalitativ nivå.

Lokal precisering:

- användning av elapparater på ett säkert sätt
- grunder i elsäkerhet

I3 Fysik i samhället

Innehåll som anknyter till fysikaliska fenomen och tekniska tillämpningar väljs särskilt med tanke på samhällets funktion och utveckling. Tyngdpunkten ligger på energiproduktion och hållbar användning av energiresurser. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i fysik.

Lokal precisering:

- energiproduktion och hållbar användning av energiresurser (t.ex grupparbete med energiproduktion och hur spara energi)

I4 Fysik som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av fysiken som vetenskap, lagen om energins bevarande och världsalltets strukturer och dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- världsalltets strukturer och dimensioner
- granska nyheter som förknippas med fysik, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning

I6 Elektricitet

Elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström. Först granskas detta kvalitativt med fokus på fenomen och egenskaper, sedan kvantitativt genom att mäta värden på storheter och undersöka samband mellan storheter. Innehållet väljs också med tanke på elsäkerhet i hemmet samt elanvändning och elproduktion. Elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar.

Lokal precisering:

- elsäkerhet i hemmet samt elanvändning
- elkopplingar
- elektriska kretsar granskas utgående från sambandet mellan spänning och ström
- förhållandet mellan spänning och ström granskas kvalitativt och kvantitativt
- elektrisk laddning och magnetism anknyts kvalitativt till elektriska kretsar

Kemi

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i kemiundervisningen är att stödja eleverna att utveckla sitt naturvetenskapliga tänkande och sin världsbild. Undervisningen i kemi ska hjälpa eleven att förstå betydelsen av kemi och dess tillämpningar i vardagslivet, livsmiljön, samhället och inom teknologi. Undervisningen ska stödja elevernas förmåga att göra val och att använda sina kunskaper och färdigheter i olika livssituationer. Undervisningen ska förmedla en bild av kemins betydelse för en hållbar framtid:

kemi behövs för att utveckla nya lösningar och trygga miljöns och människans välbefinnande. Undervisningen ska vägleda eleverna att ta ansvar för sin omgivning.

Kemiundervisningens uppdrag är att stödja elevernas begreppsbildning och förståelse för fenomen som anknyter till kemi. I årskurs 7–9 ska tyngdpunkten i studierna ligga på makroskopisk nivå men vartefter elevernas förmåga att tänka abstrakt utvecklas ska sambandet till submikroskopiska och symboliska modeller stärkas. Undervisningen går stegvis från elevernas tidigare erfarenheter och observationer till att beskriva och förklara fenomen samt beskriva ämnens struktur och kemiska reaktioner med hjälp av kemiska symboler. Undervisningen ska vägleda eleverna att tänka naturvetenskapligt samt söka och använda information, komma med idéer, kommunicera och bedöma informationens pålitlighet och betydelse i olika situationer på ett naturvetenskapligt sätt.

Utgångspunkten för undervisningen i kemi är observationer och undersökningar av ämnen och fenomen i livsmiljön. Att undersöka är viktigt för att eleven ska tillägna sig begrepp, lära sig ett undersökande arbetssätt och uppfatta naturvetenskapens karaktär. Undersökande arbetssätt utvecklar arbets- och samarbetsfärdigheterna, förmågan att tänka kreativt och kritiskt samt inspirerar eleverna att studera kemi.

Undervisningens uppdrag är att vägleda eleverna att förstå betydelsen av att kunna kemi med tanke på fortsatta studier och arbetslivet. Jämlikhet och likställdhet främjas genom att man erbjuder eleverna möjligheter att tillämpa kemi i olika kontexter och ger dem mångsidig information om yrken som förutsätter kunskaper i kemi.

-

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i kemi i årskurs 7–9

Mångsidiga arbetssätt och lärmiljöer bidrar till att uppnå målen i kemi. Ett forskningsorienterat arbetssätt stödjer begreppsbildningen och utvecklingen av elevernas undersökningsfärdigheter. Med tanke på målen är det viktigt att eleverna deltar och samverkar vid planeringen och genomförandet av enkla undersökningar. I det experimentella arbetet ska kemikalie- och avfallslagstiftningen samt arbetarskyddslagstiftningen följas, i synnerhet de begränsningar som gäller unga arbetstagare.

I lärmiljöerna används informations- och kommunikationsteknik på ett naturligt sätt. För att eleverna ska få en mångsidig bild av hur kemi och teknik tillämpas, ska man utöver skolans lokaler utnyttja lokala möjligheter, till exempel näromgivningen, och samarbeta med företag och sakkunniga.

- Arbetssätten i kemi undervisningen är laborationer, demonstrationer, grupparbeten och forskningsarbeten. IKT används kontinuerligt som ett arbetsverktyg.
- Lärmiljön utsträcker sig från klassrummet och laboratoriet till närmiljön.
- Eleverna deltar och samverkar vid planeringen och genomförandet av enkla undersökningar.

- Arbetssätten i kemi undervisningen är laborationer, demonstrationer, grupparbeten och forskningsarbeten. IKT används kontinuerligt som ett arbetsverktyg.
- Lärmiljön utsträcker sig från klassrummet och laboratoriet till närmiljön.
- Eleverna deltar och samverkar vid planeringen och genomförandet av enkla undersökningar.

Handledning, differentiering och stöd i kemi i årskurs 7–9

Med tanke på målen i kemi är det viktigt att handleda eleverna att arbeta självständigt och långsiktigt samt att identifiera sina lärvanor. Eleverna ska stödjas att tillägna sig och förstå begrepp för att kunna uppfatta begreppen som tydliga helheter. I det experimentella arbetet får de lära sig att arbeta tryggt och smidigt. Undervisningen kan differentieras med hjälp av undersökningsuppgifter, där eleverna kan agera i olika roller eller avancera individuellt till olika tankenivåer. Med olika modeller och genom att använda dem på olika sätt kan man också utmana elevernas förmåga att tänka abstrakt. Handledning och stöd, valet av arbetssätt, delaktighet i planeringen av arbetet och upplevelser av att lyckas bidrar till att stärka elevens bild av sig själv som elev.

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, modeller, ljudböcker)
- Eleverna uppmuntras att arbeta i olika konstallationer (t.ex. individuellt, parvis och grupper)
- Eleverna deltar i planeringen av undervisningen och uppsättandet av sina egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika verktyg (t.ex. lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel och olika tabeller)

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, modeller, ljudböcker)
- Eleverna uppmuntras att arbeta i olika konstallationer (t.ex. individuellt, parvis och grupper)
- Eleverna deltar i planeringen av undervisningen och uppsättandet av sina egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika verktyg (t.ex. lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel och olika tabeller)

Bedömning av elevens lärande och kunnande i kemi i årskurs 7–9

Disponering av arbetet i mindre helheter, projekt eller experimentella arbeten med egna mål och bedömningsgrunder stöder en mångsidig bedömning. Bedömningen av experimentellt arbete kan avancera från grundläggande färdigheter i arbete, observation och mätning till handledda undersökningsuppgifter och slutligen till öppna undersökningar. Eleverna ska vägledas att ge akt på sina förkunskaper, färdigheter och förhandsuppfattningar. Arbetet främjas med hjälp av konstruktiv respons och frågor. Uppmuntrande respons bidrar i synnerhet till att utveckla undersökningsfärdigheterna och stärka motivationen. I slutet av studiehelheterna bedöms hur väl eleverna har nått de uppställda målen och uppmärksamheten riktas mot nya utvecklingsområden. Bedömningen ska grunda sig på olika alster men också på observation av arbetet. Förutom alstrens innehåll bedöms studieprocessen och arbetets olika faser, till exempel hur eleverna formulerar frågor, avgränsar ämnet, söker information, motiverar åsikter, använder begrepp, hur tydligt de uttrycker sig och hur de slutför arbetet. Elevernas färdigheter i självvärdering och förmåga att ge och ta emot kamratrespons ska utvecklas som en del av den formativa bedömningen. Diskussioner mellan läraren och eleven kan användas som stöd för bedömningen.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i kemi avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i kemi då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i kemi som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för kemi. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i kemi och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något

mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i kemi och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

Med handledning av arbetet avses i kemin exempelvis att läraren ger muntliga tilläggsinstruktioner, framställer styrande frågor, använder konkretiseringsmaterial eller ger motsvarande exempel under arbetets gång. Beskrivningarna av kunskapskraven i slutbedömningen är kumulativa, dvs. kriterierna för ett vitsord ingår i kriterierna för följande vitsord, även om detta inte är separat utskrivet för varje mål.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra och inspirera eleven att studera kemi

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven upplever studierna i kemi meningsfulla.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter (t.ex. varningssymboler)
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. destillering, kemisk reaktion)
- öppna undersökningar: separeringsmetoder (t.ex. separering av sand och salt, löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i laboratoriet och hemmiljö
- insikter i hemmets kemikalier och brandsäkerhet
- förändringar i aggregationstillstånd

- vattenanalys och vattenrening ur lokalt perspektiv

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om kemi

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: separeringsmetoder, brandsläckning och vattenrening
- materiens och energins bevarande, kemiska reaktioner och reaktionshastighet
- atmosfärens kemi
- vattnets kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- blandningar och rena ämnen samt deras egenskaper och lösligheter
- ämnens uppbyggnad av atomer och dess byggstenar
- separeringsmetoder

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter (t.ex. förbränning)
- energiomvandlingar i kemiska reaktioner och reaktionshastighet

M2 handleda och uppmuntra eleven att identifiera sina kunskaper i kemi, att ställa upp mål för sitt arbete och att arbeta långsiktigt

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp egna mål för mindre helheter med hjälp av lärarens handledning.
- Eleven arbetar för att nå sina mål.
- Eleven kan beskriva sina kunskaper utgående från lärarens respons och kamratrespons.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar sitt eget kunnande i kemi, lägger upp mål för sitt arbete och arbetar långsiktigt.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter (t.ex. varningssymboler)
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. destillering, kemisk reaktion)
- öppna undersökningar: separeringsmetoder (t.ex. separering av sand och salt, löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i laboratoriet och hemmiljö
- insikter i hemmets kemikalier och brandsäkerhet
- förändringar i aggregationstillstånd
- vattenanalys och vattenrening ur lokalt perspektiv

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om kemi

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: separeringsmetoder, brandsläckning och vattenrening
- materiens och energins bevarande, kemiska reaktioner och reaktionshastighet
- atmosfärens kemi
- vattnets kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- blandningar och rena ämnen samt deras egenskaper och lösligheter
- ämnens uppbyggnad av atomer och dess byggstenar
- separeringsmetoder

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter (t.ex. förbränning)
- energiomvandlingar i kemiska reaktioner och reaktionshastighet

M5 uppmuntra eleven att formulera frågor kring de fenomen som granskas och att vidareutveckla frågorna till utgångspunkter för undersökningar och annan aktivitet

Lokal precisering:

- Eleven kan formulera frågor kring det fenomen (t.ex. separering) som granskas.
- Eleven kan ställa frågor som utgångspunkt för en undersökning, till exempel genom att avgränsa variabler.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven formulerar forskningsfrågor om de fenomen som granskas.

Föremål för bedömningen

Förmåga att formulera frågor samt planera undersökningar och annan aktivitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen fenomen i anknytning till vilka man kan utveckla undersökningsfrågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven formulerar enkla frågor i anknytning till det ämnesområde som granskas och som kan utvecklas till utgångspunkter för undersökningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven formulerar preciserade frågor för att undersöka de fenomen som ska granskas till exempel genom att avgränsa variabler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven formulerar motiverade frågor kring de fenomen som ska granskas genom att stödja sig på tidigare inhämtade kunskaper om fenomenen. Eleven utvecklar frågor som utgångspunkter för undersökningar eller annan aktivitet.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter (t.ex. varningssymboler)
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. destillering, kemisk reaktion)
- öppna undersökningar: separeringsmetoder (t.ex. separering av sand och salt, löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i laboratoriet och hemmiljö
- insikter i hemmets kemikalier och brandsäkerhet
- förändringar i aggregationstillstånd
- vattenanalys och vattenrening ur lokalt perspektiv

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om kemi

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: separeringsmetoder, brandsläckning och vattenrening
- materiens och energins bevarande, kemiska reaktioner och reaktionshastighet
- atmosfärens kemi
- vattnets kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- blandningar och rena ämnen samt deras egenskaper och lösligheter
- ämnens uppbyggnad av atomer och dess byggstenar
- separeringsmetoder

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter (t.ex. förbränning)

- energiomvandlingar i kemiska reaktioner och reaktionshastighet

M6 handleda eleven att genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra och att arbeta på ett säkert och konsekvent sätt

Lokal precisering:

- Eleven har grundläggande arbetsfärdigheter.
- Eleven kan arbeta på ett säkert sätt.
- Eleven kan göra observationer enligt anvisningarna eller en plan.
- Eleven kan genomföra styrda och öppna undersökningar i samarbete med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven genomför experimentella undersökningar tillsammans med andra. Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att genomföra en experimentell undersökning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i experimentellt arbete genom att observera genomförandet av undersökningarna med hänsyn till säkerhetsaspekterna samt klarar av att berätta om sina observationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra observationer och mätningar enligt en plan, vid behov under handledning. Eleven arbetar på ett säkert sätt tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar på ett säkert sätt och gör observationer och mätningar enligt anvisningar eller en plan. Eleven samarbetar med de andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt, vid behov självständigt, samt gör observationer och mätningar på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan genomföra olika undersökningar i samarbete med andra och stöder vid behov de övriga gruppmedlemmarna.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och

presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter (t.ex. varningssymboler)
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. destillering, kemisk reaktion)
- öppna undersökningar: separeringsmetoder (t.ex. separering av sand och salt, löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i laboratoriet och hemmiljö
- insikter i hemmets kemikalier och brandsäkerhet
- förändringar i aggregationstillstånd
- vattenanalys och vattenrening ur lokalt perspektiv

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om kemi

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: separeringsmetoder, brandsläckning och vattenrening
- materiens och energins bevarande, kemiska reaktioner och reaktionshastighet
- atmosfärens kemi
- vattnets kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens

uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- blandningar och rena ämnen samt deras egenskaper och lösligheter
- ämnens uppbyggnad av atomer och dess byggstenar
- separeringsmetoder

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter (t.ex. förbränning)
- energiomvandlingar i kemiska reaktioner och reaktionshastighet

M7 handleda eleven att behandla, tolka och presentera egna undersökningsresultat samt utvärdera dem och hela undersökningsprocessen

Lokal precisering:

- Eleven kan behandla och presentera resultat från egna undersökningar.
- Eleven kan beskriva hur undersökningsprocessen fungerade.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven behandlar och analyserar resultaten av undersökningarna och utvärderar undersökningsprocessen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behandla, presentera och utvärdera undersökningsresultat

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beskriver den utförda undersökningen och dess resultat genom att stödja sig på den sammanställda informationen eller på de gjorda observationerna i undersökningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven behandlar den information som sammanställts i undersökningen och presenterar undersökningsresultaten enligt instruktionerna samt drar enkla slutsatser. Eleven nämner faktorer som påverkar resultatens korrekthet och tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven behandlar och presenterar undersökningsresultat samt drar slutsatser. Eleven kan ge exempel på faktorer som påverkar hur korrekta och pålitliga resultaten är och på hur undersökningsprocessen fungerar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven behandlar, tolkar och presenterar undersökningsresultat på ett för kemin typiskt sätt, samt motiverar slutsatserna genom att stödja sig på det material som tagits fram i undersökningarna. Eleven kan utvärdera både resultaten och undersökningsprocessen.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter (t.ex. varningssymboler)
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. destillering, kemisk reaktion)
- öppna undersökningar: separeringsmetoder (t.ex. separering av sand och salt, löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i laboratoriet och hemmiljö
- insikter i hemmets kemikalier och brandsäkerhet
- förändringar i aggregationstillstånd
- vattenanalys och vattenrening ur lokalt perspektiv

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om kemi

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: separeringsmetoder, brandsläckning och vattenrening
- materiens och energins bevarande, kemiska reaktioner och reaktionshastighet
- atmosfärens kemi
- vattnets kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- blandningar och rena ämnen samt deras egenskaper och lösligheter
- ämnens uppbyggnad av atomer och dess byggstenar
- separeringsmetoder

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter (t.ex. förbränning)

- energiomvandlingar i kemiska reaktioner och reaktionshastighet

M9 handleda eleven att använda digitala verktyg för att söka, behandla och presentera information och mätresultat samt stödja elevens lärande med hjälp av åskådliga simuleringar

Lokal precisering:

- Eleven kan använda digitala verktyg för att söka, behandla och presentera information och mätresultat.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder digitala verktyg samt simuleringar i sitt eget lärande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder under handledning digitala verktyg för att söka information. Eleven bekantar sig med någon simulering som stöder lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder digitala verktyg för att hämta och presentera information enligt anvisningarna. Eleven kan göra observationer av en simulering.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder digitala verktyg eller applikationer för att hämta, behandla och presentera information och mätresultat. Eleven kan göra observationer och dra slutsatser av en simulering.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder digitala verktyg eller applikationer självständigt för att hämta, behandla och presentera information och mätresultat. Eleven kan göra observationer och dra slutsatser av en simulering. Eleven kan göra generaliseringar med hjälp av en simulering.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter (t.ex. varningssymboler)
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. destillering, kemisk reaktion)
- öppna undersökningar: separeringsmetoder (t.ex. separering av sand och salt, löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i laboratoriet och hemmiljö
- insikter i hemmets kemikalier och brandsäkerhet
- förändringar i aggregationstillstånd
- vattenanalys och vattenrening ur lokalt perspektiv

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om kemi

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: separeringsmetoder, brandsläckning och vattenrening
- materiens och energins bevarande, kemiska reaktioner och reaktionshastighet
- atmosfärens kemi
- vattnets kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- blandningar och rena ämnen samt deras egenskaper och lösligheter
- ämnens uppbyggnad av atomer och dess byggstenar
- separeringsmetoder

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter (t.ex. förbränning)
- energiomvandlingar i kemiska reaktioner och reaktionshastighet

M10 handleda eleven att använda kemiska begrepp på ett exakt sätt och att forma sina begreppsstrukturer i enlighet med uppfattningar som utgår från naturvetenskapliga teorier

Lokal precisering:

- Eleven kan använda kemiska begrepp (t.ex. rena ämnen och blandningar, löslighet).
- Eleven kan beskriva processer och förklara fenomen som kemisk reaktion (t.ex. förbränning, reaktionshastighet).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder kemiska begrepp exakt och tillämpar naturvetenskapliga teorier i sitt tänkande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda och strukturera begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda några kemiska begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda kemins centrala begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda kemins centrala begrepp. Eleven kan kombinera ett fenomen med tillhörande egenskaper och med storheter som beskriver egenskaperna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda kemins centrala begrepp exakt. Eleven kan kombinera egenskaper och storheter som beskriver egenskaperna i anknytning till fenomen till en begreppsstruktur.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter (t.ex. varningssymboler)
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. destillering, kemisk reaktion)
- öppna undersökningar: separeringsmetoder (t.ex. separering av sand och salt, löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i laboratoriet och hemmiljö
- insikter i hemmets kemikalier och brandsäkerhet
- förändringar i aggregationstillstånd
- vattenanalys och vattenrening ur lokalt perspektiv

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om kemi

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: separeringsmetoder, brandsläckning och vattenrening
- materiens och energins bevarande, kemiska reaktioner och reaktionshastighet
- atmosfärens kemi
- vattnets kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- blandningar och rena ämnen samt deras egenskaper och lösligheter
- ämnens uppbyggnad av atomer och dess byggstenar
- separeringsmetoder

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter (t.ex. förbränning)
- energiomvandlingar i kemiska reaktioner och reaktionshastighet

M11 handleda eleven att använda olika modeller för att beskriva och förklara ämnens struktur och kemiska fenomen

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva ämnens struktur med hjälp av atomer.
- Eleven kan beskriva förbränningsfenomenet med hjälp av reaktionslikhet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder olika modeller då hen granskar ämnets struktur och kemiska fenomen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda modeller

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att modeller används för att beskriva ämnens struktur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna exempel där modeller används för att illustrera strukturen hos ett ämne och kemiska fenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva ämnens struktur och kemiska fenomen med olika modeller. Eleven kan bedöma modellens relation till verkligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva och förklara strukturen hos ett ämne och kemiska fenomen genom att använda olika modeller. Eleven kan bedöma modellens relation till verkligheten samt modellens begränsningar eller brister.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter (t.ex. varningssymboler)
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. destillering, kemisk reaktion)
- öppna undersökningar: separeringsmetoder (t.ex. separering av sand och salt, löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i laboratoriet och hemmiljö
- insikter i hemmets kemikalier och brandsäkerhet
- förändringar i aggregationstillstånd
- vattenanalys och vattenrening ur lokalt perspektiv

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om kemi

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: separeringsmetoder, brandsläckning och vattenrening
- materiens och energins bevarande, kemiska reaktioner och reaktionshastighet
- atmosfärens kemi
- vattnets kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- blandningar och rena ämnen samt deras egenskaper och lösligheter
- ämnens uppbyggnad av atomer och dess byggstenar
- separeringsmetoder

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter (t.ex. förbränning)
- energiomvandlingar i kemiska reaktioner och reaktionshastighet

M12 handleda eleven att använda och kritiskt bedöma olika informationskällor och att uttrycka och motivera olika åsikter på ett för kemin typiskt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information från olika informationskällor och välja ut några tillförlitliga informationskällor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder och bedömer kritiskt olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för kemin typiskt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att argumentera och använda informationskällor

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven söker under handledning information från olika informationskällor. Eleven känner till åsikter som motiveras på ett för kemin typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven söker information ur olika informationskällor. Eleven kan uttrycka olika synvinklar och övar sig att motivera dem på ett för kemin typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven söker information ur olika informationskällor och väljer informationskällor som anses vara tillförlitliga. Eleven kan uttrycka och motivera olika synvinklar på ett för kemin typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven söker information ur olika informationskällor och kan reflektera över informationskällans tillförlitlighet. Eleven kan uttrycka och motivera olika synvinklar på ett för kemin typiskt sätt samt jämföra motstridiga synvinklar med varandra.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter (t.ex. varningssymboler)
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. destillering, kemisk reaktion)
- öppna undersökningar: separeringsmetoder (t.ex. separering av sand och salt, löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i laboratoriet och hemmiljö
- insikter i hemmets kemikalier och brandsäkerhet
- förändringar i aggregationstillstånd
- vattenanalys och vattenrening ur lokalt perspektiv

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om kemi

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: separeringsmetoder, brandsläckning och vattenrening
- materiens och energins bevarande, kemiska reaktioner och reaktionshastighet

- atmosfärens kemi
- vattnets kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- blandningar och rena ämnen samt deras egenskaper och lösligheter
- ämnens uppbyggnad av atomer och dess byggstenar
- separeringsmetoder

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter (t.ex. förbränning)
- energiomvandlingar i kemiska reaktioner och reaktionshastighet

M14 handleda eleven att förstå de grundläggande principerna för ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår

Lokal precisering:

- Eleven kan i bekanta situationer använda centrala begrepp, fenomen och modeller för att förklara ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår de grundläggande principerna för ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.

Föremål för bedömningen

Hur eleven nått teoretiska kunskaper i fråga om ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår för fortsatta studier.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner i bekanta situationer igen några begrepp och fenomen, i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan i bekanta situationer använda några centrala begrepp, fenomen och modeller i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan i bekanta situationer använda centrala begrepp, fenomen och modeller i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan i bekanta och tillämpliga situationer använda centrala begrepp, fenomen och modeller i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- blandningar och rena ämnen samt deras egenskaper och lösligheter
- ämnens uppbyggnad av atomer och dess byggstenar
- separeringsmetoder

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter (t.ex. förbränning)
- energiomvandlingar i kemiska reaktioner och reaktionshastighet

M15 handleda eleven att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i kemi inom mångvetenskapliga lärområden samt erbjuda eleven möjligheter

att lära sig hur kemi tillämpas i olika situationer, till exempel i naturen, i näringslivet, i organisationer eller i vetenskapliga samfund

Lokal precisering:

- Eleven kan använda sina kunskaper och färdigheter i en situation där kemi tillämpas.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tillämpar sina kunskaper och färdigheter i kemi i olika situationer.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter (t.ex. varningssymboler)
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. destillering, kemisk reaktion)
- öppna undersökningar: separeringsmetoder (t.ex. separering av sand och salt, löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i laboratoriet och hemmiljö
- insikter i hemmets kemikalier och brandsäkerhet
- förändringar i aggregationstillstånd
- vattenanalys och vattenrening ur lokalt perspektiv

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper om kemi

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: separeringsmetoder, brandsläckning och vattenrening
- materiens och energins bevarande, kemiska reaktioner och reaktionshastighet
- atmosfärens kemi
- vattnets kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- blandningar och rena ämnen samt deras egenskaper och lösligheter
- ämnens uppbyggnad av atomer och dess byggstenar
- separeringsmetoder

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter (t.ex. förbränning)
- energiomvandlingar i kemiska reaktioner och reaktionshastighet

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra och inspirera eleven att studera kemi

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som bedömningsgrund).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven upplever studierna i kemi meningsfulla.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. neutralisation, rödkålsindikator, nickeltest, mässingpeng, lågreaktioner)
- öppna undersökningar (t.ex. metallernas spänningsserie)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. pararbete om metaller)

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i den egna livsmiljön (t.ex. syror, baser, försurning och malmbrytning)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kemiska fenomen och tillämpningar med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. korrosion, spänningsserien)
- hållbar användning av naturresurser (t.ex. sjöar och markers försurning och malmbrytning)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: syror och baser, metallindustrin och spänningsserien

- granska nyheter som förknippas med kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet
- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

M2 handleda och uppmuntra eleven att identifiera sina kunskaper i kemi, att ställa upp mål för sitt arbete och att arbeta långsiktigt

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp egna mål för mindre helheter med hjälp av lärarens handledning.
- Eleven arbetar för att nå sina mål.
- Eleven kan beskriva sina kunskaper utgående från lärarens respons, kamratrespons och självbedömning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar sitt eget kunnande i kemi, lägger upp mål för sitt arbete och arbetar långsiktigt.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. neutralisation, rödkålsindikator, nickeltest, mässingpeng, lågreaktioner)
- öppna undersökningar (t.ex. metallernas spänningsserie)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. pararbete om metaller)

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i den egna livsmiljön (t.ex. syror, baser, försurning och malmbrytning)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kemiska fenomen och tillämpningar med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. korrosion, spänningsserien)
- hållbar användning av naturresurser (t.ex. sjöar och markers försurning och malmbrytning)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: syror och baser, metallindustrin och spänningsserien
- granska nyheter som förknippas med kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet
- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

M3 handleda eleven att förstå betydelsen av att kunna kemi i sitt eget liv, i livsmiljön och i samhället

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva situationer där färdigheter och kunskaper i kemi behövs.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vilken betydelse kunskaper i kemi har i det egna livet, i livsmiljön och i samhället.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå betydelsen av kemi

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att vissa fenomen hör ihop med kemi och betydelsen av att kunna kemi i vissa yrken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på vardagliga situationer där man behöver kunskaper och färdigheter i kemi. Eleven kan nämna yrken, i vilka man behöver kunskap i kemi.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förklarar med hjälp av exempel vilka kunskaper och färdigheter i kemi som vi har nytta av i den egna livsmiljön. Eleven kan ge exempel på betydelsen av att kunna kemi inom olika yrken och i fortsatta studier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar med hjälp av exempel vilka kunskaper och färdigheter i kemi som vi har nytta av i det egna livet och i samhället. Eleven kan motivera betydelsen av kunskaper i kemi inom olika yrken och i fortsatta studier.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. neutralisation, rödkålsindikator, nickeltest, mässingpeng, lågreaktioner)
- öppna undersökningar (t.ex. metallernas spänningsserie)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. pararbete om metaller)

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i den egna livsmiljön (t.ex. syror, baser, försurning och malmbrytning)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kemiska fenomen och tillämpningar med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. korrosion, spänningsserien)
- hållbar användning av naturresurser (t.ex. sjöar och markers försurning och malmbrytning)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: syror och baser, metallindustrin och spänningsserien

- granska nyheter som förknippas med kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet
- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

M5 uppmuntra eleven att formulera frågor kring de fenomen som granskas och att vidareutveckla frågorna till utgångspunkter för undersökningar och annan aktivitet

Lokal precisering:

- Eleven kan formulera frågor kring det fenomen (t.ex. neutralisation) som granskas.
- Eleven kan ställa frågor som utgångspunkt för en undersökning, till exempel genom att avgränsa variabler.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven formulerar forskningsfrågor om de fenomen som granskas.

Föremål för bedömningen

Förmåga att formulera frågor samt planera undersökningar och annan aktivitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen fenomen i anknytning till vilka man kan utveckla undersökningsfrågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven formulerar enkla frågor i anknytning till det ämnesområde som granskas och som kan utvecklas till utgångspunkter för undersökningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven formulerar preciserade frågor för att undersöka de fenomen som ska granskas till exempel genom att avgränsa variabler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven formulerar motiverade frågor kring de fenomen som ska granskas genom att stödja sig på tidigare inhämtade kunskaper om fenomenen. Eleven utvecklar frågor som utgångspunkter för undersökningar eller annan aktivitet.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. neutralisation, rödkålsindikator, nickeltest, mässingpeng, lågreaktioner)
- öppna undersökningar (t.ex. metallernas spänningsserie)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. pararbete om metaller)

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i den egna livsmiljön (t.ex. syror, baser, försurning och malmbrytning)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kemiska fenomen och tillämpningar med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. korrosion, spänningsserien)
- hållbar användning av naturresurser (t.ex. sjöar och markers försurning och malmbrytning)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: syror och baser, metallindustrin och spänningsserien
- granska nyheter som förknippas med kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet
- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

M6 handleda eleven att genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra och att arbeta på ett säkert och konsekvent sätt

Lokal precisering:

- Eleven har grundläggande arbetsfärdigheter.
- Eleven kan arbeta på ett säkert sätt.
- Eleven kan göra observationer enligt anvisningarna eller en plan.
- Eleven kan genomföra styrda och öppna undersökningar i samarbete med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven genomför experimentella undersökningar tillsammans med andra. Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att genomföra en experimentell undersökning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i experimentellt arbete genom att observera genomförandet av undersökningarna med hänsyn till säkerhetsaspekterna samt klarar av att berätta om sina observationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra observationer och mätningar enligt en plan, vid behov under handledning. Eleven arbetar på ett säkert sätt tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar på ett säkert sätt och gör observationer och mätningar enligt anvisningar eller en plan. Eleven samarbetar med de andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt, vid behov självständigt, samt gör observationer och mätningar på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan genomföra olika undersökningar i samarbete med andra och stöder vid behov de övriga gruppmedlemmarna.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. neutralisation, rödkålsindikator, nickeltest, mässingpeng, lågreaktioner)
- öppna undersökningar (t.ex. metallernas spänningsserie)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. pararbete om metaller)

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i den egna livsmiljön (t.ex. syror, baser, försurning och malmbrytning)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kemiska fenomen och tillämpningar med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. korrosion, spänningsserien)
- hållbar användning av naturresurser (t.ex. sjöar och markers försurning och malmbrytning)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: syror och baser, metallindustrin och spänningsserien
- granska nyheter som förknippas med kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet
- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

M7 handleda eleven att behandla, tolka och presentera egna undersökningsresultat samt utvärdera dem och hela undersökningsprocessen

Lokal precisering:

- Eleven kan behandla och presentera resultat från egna undersökningar och dra enkla slutsatser.
- Eleven kan bedöma hur korrekta och pålitliga resultaten är.
- Eleven kan beskriva hur undersökningsprocessen fungerade.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven behandlar och analyserar resultaten av undersökningarna och utvärderar undersökningsprocessen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behandla, presentera och utvärdera undersökningsresultat

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beskriver den utförda undersökningen och dess resultat genom att stödja sig på den sammanställda informationen eller på de gjorda observationerna i undersökningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven behandlar den information som sammanställts i undersökningen och presenterar undersökningsresultaten enligt instruktionerna samt drar enkla slutsatser. Eleven nämner faktorer som påverkar resultatens korrekthet och tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven behandlar och presenterar undersökningsresultat samt drar slutsatser. Eleven kan ge exempel på faktorer som påverkar hur korrekta och pålitliga resultaten är och på hur undersökningsprocessen fungerar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven behandlar, tolkar och presenterar undersökningsresultat på ett för kemin typiskt sätt, samt motiverar slutsatserna genom att stödja sig på det material som tagits fram i undersökningarna. Eleven kan utvärdera både resultaten och undersökningsprocessen.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. neutralisation, rödkålsindikator, nickeltest, mässingpeng, lågreaktioner)
- öppna undersökningar (t.ex. metallernas spänningsserie)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. pararbete om metaller)

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i den egna livsmiljön (t.ex. syror, baser, försurning och malmbrytning)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kemiska fenomen och tillämpningar med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. korrosion, spänningsserien)
- hållbar användning av naturresurser (t.ex. sjöar och markers försurning och malmbrytning)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: syror och baser, metallindustrin och spänningsserien
- granska nyheter som förknippas med kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet
- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

M9 handleda eleven att använda digitala verktyg för att söka, behandla och presentera information och mätresultat samt stödja elevens lärande med hjälp av åskådliga simuleringar

Lokal precisering:

- Eleven kan använda digitala verktyg för att söka, behandla och presentera information och mätresultat.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder digitala verktyg samt simuleringar i sitt eget lärande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder under handledning digitala verktyg för att söka information. Eleven bekantar sig med någon simulering som stöder lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder digitala verktyg för att hämta och presentera information enligt anvisningarna. Eleven kan göra observationer av en simulering.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder digitala verktyg eller applikationer för att hämta, behandla och presentera information och mätresultat. Eleven kan göra observationer och dra slutsatser av en simulering.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder digitala verktyg eller applikationer självständigt för att hämta, behandla och presentera information och mätresultat. Eleven kan göra observationer och dra slutsatser av en simulering. Eleven kan göra generaliseringar med hjälp av en simulering.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet

- noggrant styrda undersökningar (t.ex. neutralisation, rödkålsindikator, nickeltest, mässingpeng, lågreaktioner)
- öppna undersökningar (t.ex. metallernas spänningsserie)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. pararbete om metaller)

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i den egna livsmiljön (t.ex. syror, baser, försurning och malmbrytning)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kemiska fenomen och tillämpningar med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. korrosion, spänningsserien)
- hållbar användning av naturresurser (t.ex. sjöar och markers försurning och malmbrytning)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: syror och baser, metallindustrin och spänningsserien
- granska nyheter som förknippas med kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet

- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

M10 handleda eleven att använda kemiska begrepp på ett exakt sätt och att forma sina begreppsstrukturer i enlighet med uppfattningar som utgår från naturvetenskapliga teorier

Lokal precisering:

- Eleven kan använda kemiska begrepp (t.ex. kemisk bindning, syror och baser).
- Eleven kan beskriva och förklara fenomen (t.ex. metallernas reaktionsförmåga, försurning).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder kemiska begrepp exakt och tillämpar naturvetenskapliga teorier i sitt tänkande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda och strukturera begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda några kemiska begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda kemins centrala begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda kemins centrala begrepp. Eleven kan kombinera ett fenomen med tillhörande egenskaper och med storheter som beskriver egenskaperna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda kemins centrala begrepp exakt. Eleven kan kombinera egenskaper och storheter som beskriver egenskaperna i anknytning till fenomen till en begreppsstruktur.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. neutralisation, rödkålsindikator, nickeltest, mässingpeng, lågreaktioner)
- öppna undersökningar (t.ex. metallernas spänningsserie)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. pararbete om metaller)

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i den egna livsmiljön (t.ex. syror, baser, försurning och malmbrytning)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kemiska fenomen och tillämpningar med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. korrosion, spänningsserien)
- hållbar användning av naturresurser (t.ex. sjöar och markers försurning och malmbrytning)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: syror och baser, metallindustrin och spänningsserien

- granska nyheter som förknippas med kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet
- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

M11 handleda eleven att använda olika modeller för att beskriva och förklara ämnens struktur och kemiska fenomen

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva ämnens struktur med hjälp av atomer och det periodiska systemet.
- Eleven kan beskriva kemiska reaktioner med hjälp av reaktionslikheter.
- Eleven kan beskriva metallernas reaktionsförmåga med hjälp av elektrokemiska spänningsserien.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder olika modeller då hen granskar ämnets struktur och kemiska fenomen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda modeller

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att modeller används för att beskriva ämnens struktur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna exempel där modeller används för att illustrera strukturen hos ett ämne och kemiska fenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva ämnens struktur och kemiska fenomen med olika modeller. Eleven kan bedöma modellens relation till verkligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva och förklara strukturen hos ett ämne och kemiska fenomen genom att använda olika modeller. Eleven kan bedöma modellens relation till verkligheten samt modellens begränsningar eller brister.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. neutralisation, rödkålsindikator, nickeltest, mässingpeng, lågreaktioner)
- öppna undersökningar (t.ex. metallernas spänningsserie)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. pararbete om metaller)

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i den egna livsmiljön (t.ex. syror, baser, försurning och malmbrytning)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland

annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kemiska fenomen och tillämpningar med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. korrosion, spänningsserien)
- hållbar användning av naturresurser (t.ex. sjöar och markers försurning och malmbrytning)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: syror och baser, metallindustrin och spänningsserien
- granska nyheter som förknippas med kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet
- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

M12 handleda eleven att använda och kritiskt bedöma olika informationskällor och att uttrycka och motivera olika åsikter på ett för kemin typiskt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information från olika informationskällor och välja ut några tillförlitliga informationskällor.

- Eleven kan uttrycka och motivera olika åsikter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder och bedömer kritiskt olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för kemin typiskt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att argumentera och använda informationskällor

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven söker under handledning information från olika informationskällor. Eleven känner till åsikter som motiveras på ett för kemin typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven söker information ur olika informationskällor. Eleven kan uttrycka olika synvinklar och övar sig att motivera dem på ett för kemin typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven söker information ur olika informationskällor och väljer informationskällor som anses vara tillförlitliga. Eleven kan uttrycka och motivera olika synvinklar på ett för kemin typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven söker information ur olika informationskällor och kan reflektera över informationskällans tillförlitlighet. Eleven kan uttrycka och motivera olika synvinklar på ett för kemin typiskt sätt samt jämföra motstridiga synvinklar med varandra.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. neutralisation, rödkålsindikator, nickeltest, mässingpeng, lågreaktioner)
- öppna undersökningar (t.ex. metallernas spänningsserie)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten

- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. pararbete om metaller)

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i den egna livsmiljön (t.ex. syror, baser, försurning och malmbrytning)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kemiska fenomen och tillämpningar med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. korrosion, spänningsserien)
- hållbar användning av naturresurser (t.ex. sjöar och markers försurning och malmbrytning)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: syror och baser, metallindustrin och spänningsserien
- granska nyheter som förknippas med kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet
- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

M14 handleda eleven att förstå de grundläggande principerna för ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår

Lokal precisering:

- Eleven kan i bekanta situationer använda centrala begrepp, fenomen och modeller för att förklara ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår de grundläggande principerna för ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.

Föremål för bedömningen

Hur eleven nått teoretiska kunskaper i fråga om ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår för fortsatta studier.

Bedömningskriterier i slutet av årskursheltheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner i bekanta situationer igen några begrepp och fenomen, i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan i bekanta situationer använda några centrala begrepp, fenomen och modeller i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan i bekanta situationer använda centrala begrepp, fenomen och modeller i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan i bekanta och tillämpliga situationer använda centrala begrepp, fenomen och modeller i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet
- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

M15 handleda eleven att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i kemi inom mångvetenskapliga lärområden samt erbjuda eleven möjligheter att lära sig hur kemi tillämpas i olika situationer, till exempel i naturen, i näringslivet, i organisationer eller i vetenskapliga samfund

Lokal precisering:

- Eleven kan använda sina kunskaper och färdigheter i kemi i en situation där kemi tillämpas i olika miljöer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tillämpar sina kunskaper och färdigheter i kemi i olika situationer.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. neutralisation, rödkålsindikator, nickeltest, mässingpeng, lågreaktioner)

- öppna undersökningar (t.ex. metallernas spänningsserie)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. pararbete om metaller)

I2 Kemi i det egna livet och livsmiljön

Innehållet väljs så att fenomen i det egna livet och den egna livsmiljön granskas särskilt med tanke på hälsa och säkerhet. I valet av innehåll beaktas den lokala verksamhetsmiljön och närmiljöns tillstånd. Eleverna får insikter i hemmets kemikalier och i brandsäkerhet. Förändringar i aggregationstillstånd undersöks.

Lokal precisering:

- hälsa och säkerhet i den egna livsmiljön (t.ex. syror, baser, försurning och malmbrytning)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- kemiska fenomen och tillämpningar med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. korrosion, spänningsserien)
- hållbar användning av naturresurser (t.ex. sjöar och markers försurning och malmbrytning)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemiska tillämpningar: syror och baser, metallindustrin och spänningsserien
- granska nyheter som förknippas med kemi

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- det periodiska systemet
- kemisk bindning
- metallernas egenskaper

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra och inspirera eleven att studera kemi

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven upplever studierna i kemi meningsfulla.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

M2 handleda och uppmuntra eleven att identifiera sina kunskaper i kemi, att ställa upp mål för sitt arbete och att arbeta långsiktigt

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp egna mål för mindre helheter.
- Eleven arbetar för att nå sina mål.
- Eleven kan beskriva sina kunskaper utgående från lärarens respons, kamratrespons och självbedömning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar sitt eget kunnande i kemi, lägger upp mål för sitt arbete och arbetar långsiktigt.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens

uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

M3 handleda eleven att förstå betydelsen av att kunna kemi i sitt eget liv, i livsmiljön och i samhället

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva flera yrken där kunskaper i kemi används.
- Eleven kan beskriva fortsatta studier där kemikunskaper behövs.
- Eleven kan beskriva situationer där färdigheter och kunskaper i kemi behövs.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vilken betydelse kunskaper i kemi har i det egna livet, i livsmiljön och i samhället.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå betydelsen av kemi

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att vissa fenomen hör ihop med kemi och betydelsen av att kunna kemi i vissa yrken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på vardagliga situationer där man behöver kunskaper och färdigheter i kemi. Eleven kan nämna yrken, i vilka man behöver kunskap i kemi.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förklarar med hjälp av exempel vilka kunskaper och färdigheter i kemi som vi har nytta av i den egna livsmiljön. Eleven kan ge exempel på betydelsen av att kunna kemi inom olika yrken och i fortsatta studier.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar med hjälp av exempel vilka kunskaper och färdigheter i kemi som vi har nytta av i det egna livet och i samhället. Eleven kan motivera betydelsen av kunskaper i kemi inom olika yrken och i fortsatta studier.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

M4 handleda eleven att använda sina kemikunskaper för att bygga en hållbar framtid samt att bedöma sina val med tanke på en hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt

Lokal precisering:

- Eleven kan med hjälp av exempel beskriva på vilket sätt kunskaper i kemi behövs i byggandet av en hållbar framtid.
- Eleven kan beskriva olika val med tanke på hållbar användning av naturresurser och produkters livscykel.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår betydelsen av kemi för att bygga en hållbar framtid samt utvärderar sina egna val med tanke på en hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt.

Föremål för bedömningen

Kunskaper och färdigheter i hållbar utveckling ur kemins perspektiv

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge exempel på egna val som har betydelse med tanke på hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på situationer, där kemi behövs för att bygga en hållbar framtid. Eleven kan nämna några goda lösningar med tanke på hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva på vilket sätt kunskaper i kemi behövs för att bygga en hållbar framtid. Eleven kan beskriva olika lösningar med tanke på hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar med hjälp av exempel hur kemi används för att bygga en hållbar framtid. Eleven kan förklara sambandet mellan orsak och verkan i anknytning till att bygga en hållbar framtid samt kan motivera olika lösningar med tanke på hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

M5 uppmuntra eleven att formulera frågor kring de fenomen som granskas och att vidareutveckla frågorna till utgångspunkter för undersökningar och annan aktivitet

Lokal precisering:

- Eleven kan formulera frågor kring det fenomen (t.ex. kolvätenas aggregationstillstånd) som granskas.
- Eleven kan precisera frågor som utgångspunkt för en undersökning, till exempel genom att avgränsa variabler.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven formulerar forskningsfrågor om de fenomen som granskas.

Föremål för bedömningen

Förmåga att formulera frågor samt planera undersökningar och annan aktivitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen fenomen i anknytning till vilka man kan utveckla undersökningsfrågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven formulerar enkla frågor i anknytning till det ämnesområde som granskas och som kan utvecklas till utgångspunkter för undersökningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven formulerar preciserade frågor för att undersöka de fenomen som ska granskas till exempel genom att avgränsa variabler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven formulerar motiverade frågor kring de fenomen som ska granskas genom att stödja sig på tidigare inhämtade kunskaper om fenomenen. Eleven utvecklar frågor som utgångspunkter för undersökningar eller annan aktivitet.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)

- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter

- kolets kretslopp

M6 handleda eleven att genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra och att arbeta på ett säkert och konsekvent sätt

Lokal precisering:

- Eleven har grundläggande arbetsfärdigheter.
- Eleven kan arbeta på ett säkert sätt.
- Eleven kan göra observationer enligt anvisningarna eller en plan.
- Eleven kan genomföra styrda och öppna undersökningar i samarbete med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven genomför experimentella undersökningar tillsammans med andra. Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att genomföra en experimentell undersökning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i experimentellt arbete genom att observera genomförandet av undersökningarna med hänsyn till säkerhetsaspekterna samt klarar av att berätta om sina observationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra observationer och mätningar enligt en plan, vid behov under handledning. Eleven arbetar på ett säkert sätt tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar på ett säkert sätt och gör observationer och mätningar enligt anvisningar eller en plan. Eleven samarbetar med de andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt, vid behov självständigt, samt gör observationer och mätningar på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan genomföra olika undersökningar i samarbete med andra och stöder vid behov de övriga gruppmedlemmarna.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets

kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

M7 handleda eleven att behandla, tolka och presentera egna undersökningsresultat samt utvärdera dem och hela undersökningsprocessen

Lokal precisering:

- Eleven kan behandla, tolka och presentera resultat från egna undersökningar och dra enkla slutsatser.
- Eleven kan bedöma hur korrekta och pålitliga resultaten är.
- Eleven kan beskriva hur undersökningsprocessen fungerade.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven behandlar och analyserar resultaten av undersökningarna och utvärderar undersökningsprocessen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behandla, presentera och utvärdera undersökningsresultat

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beskriver den utförda undersökningen och dess resultat genom att stödja sig på den sammanställda informationen eller på de gjorda observationerna i undersökningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven behandlar den information som sammanställts i undersökningen och presenterar undersökningsresultaten enligt instruktionerna samt drar enkla slutsatser. Eleven nämner faktorer som påverkar resultatens korrekthet och tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven behandlar och presenterar undersökningsresultat samt drar slutsatser. Eleven kan ge exempel på faktorer som påverkar hur korrekta och pålitliga resultaten är och på hur undersökningsprocessen fungerar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven behandlar, tolkar och presenterar undersökningsresultat på ett för kemin typiskt sätt, samt motiverar slutsatserna genom att stödja sig på det material som tagits fram i undersökningarna. Eleven kan utvärdera både resultaten och undersökningsprocessen.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

M8 vägleda eleven att uppfatta hur kemi tillämpas inom teknologi samt att vara med och skapa, planera, utveckla och tillämpa lösningar som omfattar tillämpning av kemi i samarbete med andra

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva några exempel på hur kemi tillämpas inom teknologi.
- Eleven kan samarbeta med andra för att skapa idéer, planera, utveckla och tillämpa en lösning där kemi används.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår hur kemi tillämpas inom teknologin. Eleven utvecklar och tillämpar enkla teknologiska lösningar i samarbete med andra.

Föremål för bedömningen

Teknologiska kunskaper och förmåga att samarbeta kring teknologisk problemlösning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förstår betydelsen av teknologiska tillämpningar i sitt eget liv och kan nämna några exempel bland dem, där man använt kemi.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på hur kemi tillämpas inom teknologin och beskriva hur dessa tillämpningar används. Eleven deltar med idéer och planer för problemlösning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva teknologiska tillämpningar där kemi tillämpas och förklara principerna för hur de fungerar. Eleven arbetar i samarbete med andra för att söka idéer till samt planera, utveckla och tillämpa en teknologisk lösning i vilken kemi använts.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beskriver tillämpningar inom teknologin där kemi används och förklarar principerna för hur de fungerar samt motiverar deras betydelse för samhället. Eleven är aktiv då man söker idéer, planerar, utvecklar och tillämpar en lösning både självständigt och konstruktivt i samarbete med andra.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

M9 handleda eleven att använda digitala verktyg för att söka, behandla och presentera information och mätresultat samt stödja elevens lärande med hjälp av åskådliga simuleringar

Lokal precisering:

- Eleven kan använda digitala verktyg för att söka, behandla och presentera information och mätresultat.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder digitala verktyg samt simuleringar i sitt eget lärande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder under handledning digitala verktyg för att söka information. Eleven bekantar sig med någon simulering som stöder lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder digitala verktyg för att hämta och presentera information enligt anvisningarna. Eleven kan göra observationer av en simulering.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder digitala verktyg eller applikationer för att hämta, behandla och presentera information och mätresultat. Eleven kan göra observationer och dra slutsatser av en simulering.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder digitala verktyg eller applikationer självständigt för att hämta, behandla och presentera information och mätresultat. Eleven kan göra observationer och dra slutsatser av en simulering. Eleven kan göra generaliseringar med hjälp av en simulering.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

M10 handleda eleven att använda kemiska begrepp på ett exakt sätt och att forma sina begreppsstrukturer i enlighet med uppfattningar som utgår från naturvetenskapliga teorier

Lokal precisering:

- Eleven kan använda kemiska begrepp (t.ex. kovalent bindning, enkel-, dubbel- och trippelbindning).
- Eleven kan beskriva och förklara fenomen (t.ex. kolets kretslopp, molekyl- och strukturformel).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder kemiska begrepp exakt och tillämpar naturvetenskapliga teorier i sitt tänkande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda och strukturera begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda några kemiska begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda kemins centrala begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda kemins centrala begrepp. Eleven kan kombinera ett fenomen med tillhörande egenskaper och med storheter som beskriver egenskaperna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar fenomen i kemin genom att använda kemins centrala begrepp exakt. Eleven kan kombinera egenskaper och storheter som beskriver egenskaperna i anknytning till fenomen till en begreppsstruktur.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)

- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter

- kolets kretslopp

M11 handleda eleven att använda olika modeller för att beskriva och förklara ämnens struktur och kemiska fenomen

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva ämnens struktur med hjälp av atomer och molekylmodelleringar.
- Eleven kan beskriva organiska reaktioner för kolväten, alkoholer och karboxylsyror med hjälp av reaktionslikheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder olika modeller då hen granskar ämnets struktur och kemiska fenomen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda modeller

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att modeller används för att beskriva ämnens struktur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna exempel där modeller används för att illustrera strukturen hos ett ämne och kemiska fenomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva ämnens struktur och kemiska fenomen med olika modeller. Eleven kan bedöma modellens relation till verkligheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva och förklara strukturen hos ett ämne och kemiska fenomen genom att använda olika modeller. Eleven kan bedöma modellens relation till verkligheten samt modellens begränsningar eller brister.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)

- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter

- kolets kretslopp

M12 handleda eleven att använda och kritiskt bedöma olika informationskällor och att uttrycka och motivera olika åsikter på ett för kemin typiskt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information från olika informationskällor och välja ut några tillförlitliga informationskällor.
- Eleven kan uttrycka och motivera olika åsikter på ett för kemin typiskt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder och bedömer kritiskt olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för kemin typiskt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att argumentera och använda informationskällor

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven söker under handledning information från olika informationskällor. Eleven känner till åsikter som motiveras på ett för kemin typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven söker information ur olika informationskällor. Eleven kan uttrycka olika synvinklar och övar sig att motivera dem på ett för kemin typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven söker information ur olika informationskällor och väljer informationskällor som anses vara tillförlitliga. Eleven kan uttrycka och motivera olika synvinklar på ett för kemin typiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven söker information ur olika informationskällor och kan reflektera över informationskällans tillförlitlighet. Eleven kan uttrycka och motivera olika synvinklar på ett för kemin typiskt sätt samt jämföra motstridiga synvinklar med varandra.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets

kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

M13 handleda eleven att uppfatta den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap

Lokal precisering:

- Eleven kan med hjälp av exempel från kemin beskriva den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling.
- Eleven kan med hjälp av exempel beskriva vetenskapliga sätt att producera kunskap.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uppfattar den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och sätt på vilka kunskap produceras

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att experimentellt arbete är det sätt på vilket man inom kemin producerar naturvetenskaplig kunskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på hur naturvetenskaplig kunskap utvecklas och på vetenskapliga sätt att producera kunskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel i anknytning till kemin beskriva den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling. Eleven kan beskriva vetenskapliga sätt att producera kunskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan med hjälp av exempel i anknytning till kemi förklara och motivera den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling. Eleven kan förklara och motivera vetenskapliga sätt att producera kunskap.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera,

genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)
- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

M14 handleda eleven att förstå de grundläggande principerna för ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår

Lokal precisering:

- Eleven kan i bekanta situationer använda centrala begrepp, fenomen och modeller för att förklara ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår de grundläggande principerna för ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.

Föremål för bedömningen

Hur eleven nått teoretiska kunskaper i fråga om ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår för fortsatta studier.

Bedömningskriterier i slutet av årskursheltheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner i bekanta situationer igen några begrepp och fenomen, i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan i bekanta situationer använda några centrala begrepp, fenomen och modeller i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan i bekanta situationer använda centrala begrepp, fenomen och modeller i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan i bekanta och tillämpliga situationer använda centrala begrepp, fenomen och modeller i anknytning till ämnens egenskaper, struktur och omvandlingar som dessa genomgår.

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

M15 handleda eleven att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i kemi inom mångvetenskapliga lärområden samt erbjuda eleven möjligheter att lära sig hur kemi tillämpas i olika situationer, till exempel i naturen, i näringslivet, i organisationer eller i vetenskapliga samfund

Lokal precisering:

- Eleven kan använda sina kunskaper och färdigheter i kemi inom ett mångvetenskapligt lärområde eller i en situation där kemi tillämpas i olika miljöer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tillämpar sina kunskaper och färdigheter i kemi i olika situationer.

I1 Naturvetenskaplig forskning

Säkerhet i arbetet och grundläggande arbetsfärdigheter lägger grund för experimentellt arbete. Innehåll för noggrant styrda och öppna undersökningar väljs från olika områden och från teman som är föremål för elevernas intresse. I olika undersökningar betonas forskningsprocessens olika faser på ett ändamålsenligt sätt, såsom att begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten. Eleverna övar sig att använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna.

Lokal precisering:

- säkerhet i arbetet
- noggrant styrda undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholer, karboxylsyror och estersyntes)

- öppna undersökningar (t.ex. undersökning av alkoholers och karboxylsyrors löslighet)
- forskningsprocessens olika faser: begrunda ett problem eller fenomen, planera, genomföra ett experiment, observera, sammanställa och behandla resultat samt utvärdera och presentera resultaten.
- använda informations- och kommunikationsteknik i olika skeden av undersökningarna (t.ex. grupparbete om oljediet och ett näringsämne)

I3 Kemi i samhället

Innehåll som anknyter till kemiska fenomen och tillämpningar väljs särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande. Tyngdpunkten ligger på hållbar användning av naturresurser, bland annat utifrån produkters livscykel. Eleverna får kännedom om olika utbildningsstigar och yrken där man behöver kunskaper i kemi.

Lokal precisering:

- hållbar användning av naturresurser bland annat utifrån produkters livscykel
- kemiska fenomen och tillämpningar särskilt med tanke på teknologi och mänskligt välbefinnande (t.ex. plaster, papper, kosmetik, textilier, glas och keramik)

I4 Kemin som grund för världsbilden

Innehållet väljs så att det ger en bild av kemin som vetenskap, lagarna om materiens och energins bevarande samt naturens dimensioner. Till innehållet hör också att granska nyheter som förknippas med kemi, aktuella fenomen, tillämpningar och modern forskning.

Lokal precisering:

- kemins tillämpningar inom organiska kemin
- granska nyheter som förknippas med kemi
- aktuella fenomen och modern forskning (t.ex. kolets allotropi)

I5 Ämnens egenskaper och struktur

Eleverna undersöker mångsidigt egenskaper hos blandningar och rena ämnen, som till exempel vatten- och fettlöslighet. Utgående från egenskaper hos grundämnen studerar eleverna ämnens uppbyggnad av atomer, atomens byggnad och det periodiska systemet. Modeller och simuleringar används för att åskådliggöra strukturen hos föreningar. Eleverna studerar kol, dess föreningar och näringsämnen. De fördjupar sig närmare i någon organisk föreningsgrupp.

Lokal precisering:

- kol, dess föreningar (kolväten, alkoholer, karboxylsyror och estrar)
- fördjupning i något organiskt näringsämne (proteiner, fetter eller kolhydrater)
- åskådliggörande av strukturer hos föreningar med hjälp av modeller och simuleringar

I6 Ämnens egenskaper och omvandlingar

Eleverna studerar vilka omvandlingar energi och ämnen genomgår i kemiska reaktioner. De iakttar reaktionshastighet och funderar över vilka faktorer som påverkar den. Eleverna sätter sig in i kolets kretslopp och dess betydelse för liv. Man lär sig om koncentration och surhet i samband med vardagliga exempel. Eleverna övar sig att tolka kemiska symboler och enkla reaktionslikheter.

Lokal precisering:

- tolka och beteckna kemiska reaktionslikheter
- kolets kretslopp

Hälsokunskap

Läroämnets uppdrag

Hälsokunskap är ett läroämne som bygger på kunskap från flera vetenskapsgrenar. Undervisningen i hälsokunskap har som uppdrag att ge eleverna mångsidig kunskap om hälsa. Utgångspunkt är respekt för livet och ett värdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna. I undervisningen granskas företeelser med anknytning till hälsa, välbefinnande och trygghet på ett för åldersgruppen lämpligt sätt med hjälp av olika delområden. Sådana delområden är kunskaper, färdigheter, självkännedom, kritiskt tänkande och etiskt ansvar när det gäller hälsa.

Undervisningen ska ta hänsyn till att hälsorelaterade företeelser omfattar olika dimensioner och plan: fysiska, psykiska och sociala faktorer som stödjer och tär på hälsan samt sambandet och orsakssammanhangen mellan dem. Hälsan granskas under olika livsskeden, på individ-, familje-, grupp- och samhällsnivå och i tillämpliga delar även globalt. Granskningen av hälsorelaterade frågor breddas och fördjupas i takt med att eleverna utvecklas och livsmiljön expanderar. Det är viktigt att eleverna lär sig se hälsan som en resurs i vardagen, i livsmiljön och i samhället. Undervisningen ska stödja eleverna att självständigt och tillsammans med andra söka, bygga, bedöma och använda kunskap. Dessutom ska eleverna stödjas i att utveckla sina färdigheter gällande säkerhet och trygghet, sin sociala kompetens och sin förmåga att känna igen och reglera sina känslor.

Med hjälp av sina kunskaper och färdigheter i hälsokunskap kan eleverna förstå bredden av begreppet hälsa och få beredskap att göra ändamålsenliga och motiverade val och beslut angående hälsa. Hälsokunskap ökar förmågan att känna igen och påverka faktorer som ger eleverna möjlighet att värdesätta, upprätthålla och främja den egna hälsan och omgivningens hälsa. I undervisningen ska man utnyttja olika möjligheter att observera och undersöka företeelser som anknyter till hälsa och trygghet i den egna livs- och lärmiljön, att samarbeta med andra läroämnen samt att öva och tillämpa sina kunskaper i praktiken.

I årskurserna 1–6 undervisas hälsokunskap som en del av omgivningsläran. I årskurserna 7–9 fördjupas och breddas de teman som behandlats i de lägre klasserna i enlighet med elevernas ålder. Målet är att använda allt exaktare ämnesspecifika begrepp i undervisningen och att stärka elevernas självkännedom samt förmåga att tänka kritiskt och etiskt i enlighet med åldern. I undervisningen i de olika årskurserna ska man beakta att undervisningsstoffet och de kunskaper och färdigheter som hör samman med det ska vara relevanta med tanke på elevernas ålder och utvecklingsstadium.

-

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i hälsokunskap i årskurs 7–9

Genom lärande som utnyttjar olika arbetssätt, behandlar vardagliga hälsofenomen och beaktar aktuella ämnen läggs grunden för utvecklingen av lärandet och förmågan att tillämpa sina kunskaper, tänka kritiskt och att lära sig.

Genom ett fenomenbaserat arbetssätt uppmuntras eleverna att lyfta fram sina egna kunskaper och erfarenheter, att ställa frågor och söka svar, att strukturera kunskap, dra slutsatser och motivera dem. Eleverna handleds att bedöma relevansen av olika faktorer och att uppfatta större helheter. Aktivt, målinriktat och reflekterande arbete utvecklar både de etiska, emotionella och sociala färdigheterna samt tanke- och samarbetsförmågan.

Lärmiljöerna i hälsokunskap består förutom av en mångsidig fysisk miljö också av sociala situationer och sammanhang och digitala miljöer. Lärmiljöerna och arbetssätten ska väljas så att de ger eleverna möjlighet att bygga kunskap självständigt eller i grupp, genom aktiviteter eller upplevelser, med hjälp av drama eller berättelser samt genom att undersöka hälsorelaterade fenomen i så naturliga situationer och miljöer som möjligt.

Att aktivt observera den egna lärmiljön, att vara med och välja lärmiljöer och arbetssätt samt att delta i att främja hälsa och säkerhet ur ett resursperspektiv erbjuds eleverna möjligheter att öva och tillämpa sin hälsokunskap i skolan. Samtidigt stödjer man samhörigheten, det gemensamma välbefinnandet och delaktigheten i den egna undervisningsgruppen och i hela skolan.

- Sträva efter att ha varierande undervisningsmetoder som diskussioner, par- och grupparbeten, värderingsövningar, undervisningsfilmer, föreläsningar.
- Sträva efter att följa med aktuell forskning som berör hälsa.
- Stöda eleven att tillämpa sin egen kunskap och erfarenhet.
- Stöda eleven att tänka kritiskt.
- Sträva efter mångsidig undervisning i olika lärmiljöer.

- Sträva efter att ha varierande undervisningsmetoder som diskussioner, par- och grupparbeten, värderingsövningar, undervisningsfilmer, föreläsningar.
- Sträva efter att följa med aktuell forskning som berör hälsa.
- Stöda eleven att tillämpa sin egen kunskap och erfarenhet.
- Stöda eleven att tänka kritiskt.
- Sträva efter mångsidig undervisning i olika lärmiljöer.

Handledning, differentiering och stöd i hälsokunskap i årskurs 7–9

Flera teman inom hälsokunskap tangerar elevernas utvecklingsskede, individuella erfarenheter och livssituation. I undervisningen och vid valet av arbetssätt beaktas specialbehov som anknyter till elevernas utveckling, livssituation och kultur. Eleverna ska vägledas att förstå och respektera individens rätt till integritet och sekretess i frågor som gäller den egna hälsan och sjukdomar.

Undervisningen ska planeras så att den möjliggör samarbete mellan olika läroämnen, skolhälsovården och övrig elevvård och erbjuder möjligheter att öva och tillämpa olika delområden av hälsokunskapen som en del av den gemensamma elevvården och skolans verksamhetskultur. Genom samarbetet säkrar man också det individuella stöd eleven behöver för lärandet och i frågor som anknyter till hens livssituation.

- Stöda elevens utveckling i puberteten
- Stöda kulturell mångfald
- Sträva efter en hälsosam livsstil
- Sträva efter tillräcklig kunskap för att uppnå god hälsa
- Sträva efter samarbete med skolhälsovården och övrig elevvård
- Differentiering med olika arbetsmetoder och arbetssätt (t.ex. ljudböcker, bilder)
- Personligt stöd vid behov
- Digitala hjälpmedel utnyttjas som t.ex. datorer, plattor, digitala material.

- Stöda elevens utveckling i puberteten
- Stöda kulturell mångfald
- Sträva efter en hälsosam livsstil
- Sträva efter tillräcklig kunskap för att uppnå god hälsa
- Sträva efter samarbete med skolhälsovården och övrig elevvård
- Differentiering med olika arbetsmetoder och arbetssätt (t.ex. ljudböcker, bilder)
- Personligt stöd vid behov
- Digitala hjälpmedel utnyttjas som t.ex. datorer, plattor, digitala material.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i hälsokunskap i årskurs 7–9

Föremål för bedömningen i hälsokunskap är de olika delområdena inom hälsokunskap. Syftet med bedömningen och responsen är att stödja lärandet och sporra eleverna att utveckla sina kunskaper i hälsokunskap och att tillämpa dem i vardagen. Eleverna ska ges möjlighet att visa sina kunskaper på ett mångsidigt sätt, i olika skeden av undervisningen och med hänsyn till delområdets karaktär. Som stöd för lärandet ska man även använda självvärdering och kamratrespons. I hälsokunskap är det särskilt viktigt att komma ihåg att bedömningen inte ska basera sig på elevens värderingar, attityder, hälsobeteende, sociala kompetens, temperament eller andra personliga egenskaper. I målen som anknyter till etiskt tänkande och självkännedom ska man beakta hur eleven begrundar och motiverar det aktuella temat ur ett hälsoperspektiv genom att utnyttja begrepp och olika källor inom området.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i hälsokunskap avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i hälsokunskap då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i hälsokunskap som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för hälsokunskap. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i hälsokunskap och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i hälsokunskap och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

Med handledning av eleven avses i hälsokunskap till exempel att läraren ger muntliga tilläggsanvisningar, ställer handledande frågor, åskådliggör med material eller ger motsvarande exempel. I kunskapskraven ingår beskrivningarna för de lägre vitsorden i beskrivningarna för det högre vitsordet.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att förstå bredden av begreppet hälsa, olika sätt att främja hälsan samt människans levnadslopp, växande och utveckling ur ett resursperspektiv

Lokal precisering:

- Eleven förstår människans livscykel som berör de olika utvecklingsskedena från barndom till vuxenålder.
- Eleven utvecklar sin självkännedom, självkänsla och sin egen identitet.
- Eleven kan beskriva de olika delområden inom hälsa.
- Eleven kan redogöra för faktorer som främjar hälsan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att granska bredden av begreppet hälsa, olika sätt att främja hälsan samt människans levnadslopp och växande och utveckling ur ett resursperspektiv.

Föremål för bedömningen

Elevens uppfattning om hälsa

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna något delområde inom hälsa. Eleven kan nämna något skede i människans levnadslopp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva delområdena inom hälsa och sambandet mellan dem samt kan ge ett exempel på vad som avses med att främja hälsan. Eleven kan beskriva något skede i människans levnadslopp och nämna särdrag för växandet och utvecklingen under ungdomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva delområdena inom hälsa och sambandet mellan dem. Eleven kan med hjälp av exempel beskriva vad som avses med att främja hälsan. Eleven kan beskriva olika skeden i människans levnadslopp, i synnerhet utvecklingen under ungdomen, och kan med hjälp av exempel beskriva betydelsen av hälsa, växande och utveckling som resurser i livet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva delområdena inom hälsa och förklara orsakssambanden mellan dem. Eleven kan redogöra för vad som avses med att främja hälsan. Eleven kan redogöra för olika skeden i människans levnadslopp och kan bedöma vilken betydelse hälsa har som en resurs i olika livsskeden.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling
- identitet, självbild och självkännedom
- sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående
- psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter där fokuset ligger på att lära sig reglera sina känslor

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- faktorer som stödjer och förebygger hälsa och sjukdomar
- vardagsrytm, sömn, kost och motion
- sexualiteten, sexuell hälsa och den sexuella utvecklingen
- psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- aktuella hälsofenomen

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M2 handleda eleven att utveckla sina emotionella och kommunikativa färdigheter samt förmågan att agera i olika konflikt- och krissituationer

Lokal precisering:

- Eleven kan urskilja känslor och koppla ihop känslor och beteende.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda sina emotionella och kommunikativa färdigheter samt lär sig att använda olika metoder för att hantera konflikt- och krissituationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera sina emotionella och kommunikativa färdigheter och hur man reglerar sitt beteende

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna grundläggande känslor och känner till att de inverkar på beteendet. Eleven kan ange konfliktsituationer samt nämna drag som är karakteristiska för stress och kriser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna de grundläggande känslorna samt ge några exempel på växelverkan mellan känslor och beteende. Eleven kan nämna sätt för att reda ut konfliktsituationer och för att hantera stress och kriser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan utöver de grundläggande känslorna även beskriva andra känslor och ge exempel på växelverkan mellan känslor och beteende och hur man reglerar sitt beteende. Eleven kan beskriva olika lösningar och sätt för att reda ut konfliktsituationer samt för att hantera stress och kriser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan kategorisera känslor, analysera bakgrundsfaktorer som inverkar på dem samt redogöra för olika sätt att reglera sitt beteende och sin kommunikation. Eleven kan redogöra för orsaker till konfliktsituationer samt för motiverade sätt och lösningar för att reda ut konfliktsituationer och för att hantera stress och kriser.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling
- identitet, självbild och självkännedom
- sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående
- psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter där fokuset ligger på att lära sig reglera sina känslor

M3 handleda eleven att utveckla sin självkännedom och att ge akt på sina värderingar och attityder samt kroppens och sinnets signaler samt att kontrollera faktorer som stöder det egna beteendet, lärandet och studierna

Lokal precisering:

- Eleven förstår vad självkännedom är och funderar över sina egna värderingar och attityder som berör hälsa (används inte som grund för bedömningen).
- Eleven inser att det går att påverka sin egen hälsa (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin självkännedom och att reglera sitt beteende och lärande

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling
- identitet, självbild och självkännedom
- sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående
- psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter där fokuset ligger på att lära sig reglera sina känslor

M4 handleda eleven att reflektera över frågor med anknytning till individualitet, gemenskap och jämlikhet ur ett hälsoperspektiv samt stödja elevens förmåga att handla på ett ansvarsfullt sätt i kommunikationssituationer

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för hur sociala relationer och socialt stöd påverkar hälsan.

- Eleven kan redogöra för faktorer som påverkar den individuella utvecklingen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att reflektera över frågor med anknytning till individualitet, gemenskap och jämlikhet ur ett hälsoperspektiv samt lär sig att handla på ett ansvarfullt sätt i kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera den hälsomässiga utvecklingen och att agera i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna faktorer som inverkar på individualiteten och ge något exempel på sambandet mellan sociala relationer och det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan nämna etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation och kan under handledning komma med lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva faktorer som inverkar på individualiteten och ge exempel på vilken betydelse sociala relationer har för det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan beskriva etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation och kan komma med lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel och ur ett hälsoperspektiv analysera frågor som anknyter till den individuella utvecklingen samt kan analysera vilken betydelse sociala relationer har för det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan analysera etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation och kan komma med ansvarsfulla lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ur ett hälsoperspektiv analysera och motivera frågor som anknyter till den individuella utvecklingen samt kan bedöma vilken betydelse sociala relationer har för det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan värdera etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation samt kan värdera och motivera ansvarsfulla lösningar till dem.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och

närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling
- identitet, självbild och självkännedom
- sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående
- psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter där fokuset ligger på att lära sig reglera sina känslor

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M5 handleda eleven att fördjupa sin förståelse för fysisk, psykisk och social hälsa och faktorer och mekanismer som stärker och hotar dessa samt stödja elevens förmåga att använda relaterade begrepp på ett korrekt sätt

Lokal precisering:

- Eleven förstår hur fysisk, psykisk och social hälsa hänger ihop med varandra.
- Eleven kan nämna flera faktorer som stödjer samt hotar hälsan.
- Eleven kan använda centrala begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att granska faktorer och mekanismer som stärker och hotar den fysiska, psykiska och sociala hälsan samt lär sig att använda relaterade begrepp på ett korrekt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att observera faktorer som påverkar hälsan samt använda begrepp som anknyter till hälsa

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna faktorer som stöder respektive hotar hälsan. Eleven kan under handledning använda enstaka begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva faktorer som stöder respektive hotar hälsan samt kan i huvuddrag beskriva sambanden mellan dem. Eleven kan på ett korrekt sätt använda några begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera faktorer som stöder respektive hotar hälsan samt kan beskriva sambanden mellan dem. Eleven kan i huvudsak använda begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom på ett korrekt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera och bedöma faktorer som stöder respektive hotar hälsan samt kan beskriva deras samband och orsakssammanhang. Eleven kan använda begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom på ett korrekt sätt.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling
- identitet, självbild och självkännedom
- sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående
- psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter där fokuset ligger på att lära sig reglera sina känslor

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas

vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- faktorer som stödjer och förebygger hälsa och sjukdomar
- vardagsrytm, sömn, kost och motion
- sexualiteten, sexuell hälsa och den sexuella utvecklingen
- psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- aktuella hälsofenomen

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M7 handleda eleven att iaktta och utvärdera sina egna vanor, val och motiv som berör hälsa och säkerhet samt uppmuntra eleven att reflektera över resurser som är viktiga för den egna hälsan

Lokal precisering:

- Eleven inser att de hälsoval de gör idag även kan påverkar dem i framtiden (används inte som grund för bedömningen).

- Eleven kan reflektra över sina val, beteenden och attityder och förstå hur de val de gör påverkar den egna hälsan och även hur det kan påverka andra (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta och utvärdera faktorer som anknyter till den egna hälsan och säkerheten samt lär sig att reflektera över resurser som är viktiga för den egna hälsan.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling
- identitet, självbild och självkännedom
- sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående
- psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter där fokuset ligger på att lära sig reglera sina känslor

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- faktorer som stödjer och förebygger hälsa och sjukdomar
- vardagsrytm, sömn, kost och motion
- sexualiteten, sexuell hälsa och den sexuella utvecklingen
- psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- aktuella hälsofenomen

M11 handleda eleven att förstå och bedöma uppfattningar om hälsa i den egna familjen, den närmaste omgivningen och inom olika samfund och att förstå deras betydelse för en själv samt handleda eleven att bilda sig en uppfattning om på vilka sätt hen lär sig bäst

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera kring hur familjen, omgivningen, sociala samfund och medier påverkar uppfattningen om hälsa.
- Eleven kan med hjälp av egna exempel ange vilka faktorer som främjar lärandet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att observera uppfattningar om hälsa i den egna familjen, den närmaste omgivningen och inom olika samfund samt förstår deras betydelse för en själv. Eleven lär sig att bilda sig en uppfattning om på vilka sätt hen lär sig bäst.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bedöma uppfattningar om hälsa och att inse vilka faktorer som främjar lärande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av ett exempel beskriva hur familjen, den närmaste omgivningen eller andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa. Eleven kan nämna en faktor som stöder det egna lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva hur familjen, den närmaste omgivningen eller andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa samt kan känna igen hur de inverkar på den egna uppfattningen om hälsa. Eleven kan nämna faktorer som stöder det egna lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av ändamålsenliga exempel analysera hur familjen, den närmaste omgivningen och andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa samt kan beskriva deras betydelse för den egna uppfattningen om hälsa. Eleven kan beskriva faktorer som stöder det egna lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma hur familjen, den närmaste omgivningen och andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa samt kan utvärdera deras betydelse för den egna uppfattningen om hälsa. Eleven kan analysera faktorer som stöder det egna lärandet.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling
- identitet, självbild och självkännedom
- sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående
- psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter där fokuset ligger på att lära sig reglera sina känslor

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- faktorer som stödjer och förebygger hälsa och sjukdomar
- vardagsrytm, sömn, kost och motion
- sexualiteten, sexuell hälsa och den sexuella utvecklingen
- psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- aktuella hälsofenomen

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas

jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att förstå bredden av begreppet hälsa, olika sätt att främja hälsan samt människans levnadslopp, växande och utveckling ur ett resursperspektiv

Lokal precisering:

- Eleven förstår människans livscykel som berör de olika utvecklingsskedena från barndom till vuxenålder.
- Eleven har utvecklat sin självkännedom, självkänsla och sin egen identitet i ungdomen.
- Eleven kan beskriva de olika delområdena inom hälsa och belysa dem med egna exempel.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att granska bredden av begreppet hälsa, olika sätt att främja hälsan samt människans levnadslopp och växande och utveckling ur ett resursperspektiv.

Föremål för bedömningen

Elevens uppfattning om hälsa

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna något delområde inom hälsa. Eleven kan nämna något skede i människans levnadslopp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva delområdena inom hälsa och sambandet mellan dem samt kan ge ett exempel på vad som avses med att främja hälsan. Eleven kan beskriva något skede i människans levnadslopp och nämna särdrag för växandet och utvecklingen under ungdomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva delområdena inom hälsa och sambandet mellan dem. Eleven kan med hjälp av exempel beskriva vad som avses med att främja hälsan. Eleven kan beskriva olika skeden i människans levnadslopp, i synnerhet utvecklingen under ungdomen, och kan med hjälp av exempel beskriva betydelsen av hälsa, växande och utveckling som resurser i livet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva delområdena inom hälsa och förklara orsakssambanden mellan dem. Eleven kan redogöra för vad som avses med att främja hälsan. Eleven kan redogöra för olika skeden i människans levnadslopp och kan bedöma vilken betydelse hälsa har som en resurs i olika livsskeden.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- olika delområden i hälsa
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet
- sexuell utveckling och sexuell hälsa
- betydelsen av omsorg, familj och närstående
- emotionella och kommunikativa färdigheter som fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer och stress på ett konstruktivt sätt

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vardagsrytm, sömn, kost och motion
- sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen där tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M3 handleda eleven att utveckla sin självkännedom och att ge akt på sina värderingar och attityder samt kroppens och sinnets signaler samt

att kontrollera faktorer som stöder det egna beteendet, lärandet och studierna

Lokal precisering:

- Eleven förstår vad självkännedom är och funderar över sina egna värderingar och attityder som berör hälsa (används inte som grund för bedömningen).
- Eleven inser att det går att påverka det egna beteendet (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin självkännedom och att reglera sitt beteende och lärande

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- olika delområden i hälsa
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet
- sexuell utveckling och sexuell hälsa
- betydelsen av omsorg, familj och närstående
- emotionella och kommunikativa färdigheter som fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer och stress på ett konstruktivt sätt

M4 handleda eleven att reflektera över frågor med anknytning till individualitet, gemenskap och jämlikhet ur ett hälsoperspektiv samt stödja elevens förmåga att handla på ett ansvarsfullt sätt i kommunikationssituationer

Lokal precisering:

- Eleven kan handla på ett ansvarsfullt sätt i sociala situationer.
- Eleven kan redogöra för faktorer som anknyter till den individuella utvecklingen.
- Eleven kan redogöra hur det sociala stödet hänger ihop med välbefinnandet och hälsan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att reflektera över frågor med anknytning till individualitet, gemenskap och jämlikhet ur ett hälsoperspektiv samt lär sig att handla på ett ansvarfullt sätt i kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera den hälsomässiga utvecklingen och att agera i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna faktorer som inverkar på individualiteten och ge något exempel på sambandet mellan sociala relationer och det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan nämna etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation och kan under handledning komma med lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva faktorer som inverkar på individualiteten och ge exempel på vilken betydelse sociala relationer har för det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan beskriva etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation och kan komma med lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel och ur ett hälsoperspektiv analysera frågor som anknyter till den individuella utvecklingen samt kan analysera vilken betydelse sociala relationer har för det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan analysera etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation och kan komma med ansvarsfulla lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ur ett hälsoperspektiv analysera och motivera frågor som anknyter till den individuella utvecklingen samt kan bedöma vilken betydelse sociala relationer har för det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan värdera etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation samt kan värdera och motivera ansvarsfulla lösningar till dem.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- olika delområden i hälsa
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar

- människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet
- sexuell utveckling och sexuell hälsa
- betydelsen av omsorg, familj och närstående
- emotionella och kommunikativa färdigheter som fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer och stress på ett konstruktivt sätt

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M5 handleda eleven att fördjupa sin förståelse för fysisk, psykisk och social hälsa och faktorer och mekanismer som stärker och hotar dessa samt stödja elevens förmåga att använda relaterade begrepp på ett korrekt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för hur fysisk, psykisk och social hälsa hänger ihop.
- Eleven kan nämna flere faktorer som stödjer samthotar hälsan sam beskriva sambanden mellan dem.
- Eleven kan använda centrala begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att granska faktorer och mekanismer som stärker och hotar den fysiska, psykiska och sociala hälsan samt lär sig att använda relaterade begrepp på ett korrekt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att observera faktorer som påverkar hälsan samt använda begrepp som anknyter till hälsa

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna faktorer som stöder respektive hotar hälsan. Eleven kan under handledning använda enstaka begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva faktorer som stöder respektive hotar hälsan samt kan i huvuddrag beskriva sambanden mellan dem. Eleven kan på ett korrekt sätt använda några begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera faktorer som stöder respektive hotar hälsan samt kan beskriva sambanden mellan dem. Eleven kan i huvudsak använda begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom på ett korrekt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera och bedöma faktorer som stöder respektive hotar hälsan samt kan beskriva deras samband och orsakssammanhang. Eleven kan använda begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom på ett korrekt sätt.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- olika delområden i hälsa
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet
- sexuell utveckling och sexuell hälsa
- betydelsen av omsorg, familj och närstående
- emotionella och kommunikativa färdigheter som fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer och stress på ett konstruktivt sätt

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker

stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vardagsrytm, sömn, kost och motion
- sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen där tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M6 stödja eleven att utveckla sina färdigheter att söka och använda information om hälsa och sjukdomar samt främja elevens förmåga att agera ändamålsenligt i situationer som anknyter till hälsa, säkerhet och sjukdomar

Lokal precisering:

- Eleven kan söka pålitlig hälsorelaterad information och använda den på ett ändamålsenligt sätt.
- Eleven kan med hjälp av exempel beskriva hur man söker hjälp i situationer som hotar den egna hälsan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att söka och använda information om hälsa och sjukdomar samt lär sig att agera ändamålsenligt i situationer som anknyter till hälsa, säkerhet och sjukdomar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa kunskaper och färdigheter med anknytning till hälsa, säkerhet och sjukdom

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning söka hälsorelaterad information. Eleven kan nämna något tillvägagångssätt för egenvård, för att söka hjälp och för situationer som hotar hälsan och tryggheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan söka hälsorelaterad information ur några källor och kan ställvis använda informationen på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan ange tillvägagångssätt för egenvård, för att söka hjälp och för situationer som hotar hälsan och tryggheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan söka hälsorelaterad information i olika källor och huvudsakligen använda den på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan beskriva ändamålsenliga tillvägagångssätt för egenvård, för att söka hjälp och för situationer som hotar hälsan och tryggheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan söka hälsorelaterad information mångsidigt i olika informationskällor, kan bilda sökord och avgränsa sökningen samt använda informationen på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan bedöma olika tillvägagångssätt för egenvård, för att söka hjälp och för situationer som hotar hälsan och tryggheten.

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vardagsrytm, sömn, kost och motion
- sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen där tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M7 handleda eleven att iaktta och utvärdera sina egna vanor, val och motiv som berör hälsa och säkerhet samt uppmuntra eleven att reflektera över resurser som är viktiga för den egna hälsan

Lokal precisering:

- Eleven reflektrar över sina val, beteenden och attityder och förstår hur de påverkar den egna hälsan och även hur det kan påverka andra (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta och utvärdera faktorer som anknyter till den egna hälsan och säkerheten samt lär sig att reflektera över resurser som är viktiga för den egna hälsan.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och

närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- olika delområden i hälsa
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet
- sexuell utveckling och sexuell hälsa
- betydelsen av omsorg, familj och närstående
- emotionella och kommunikativa färdigheter som fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer och stress på ett konstruktivt sätt

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vardagsrytm, sömn, kost och motion
- sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen där tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem

M8 handleda eleven att iaktta och kritiskt granska företeelser som anknyter till hälsa och sjukdom samt värderingar och normer som är förknippade med dem och att bedöma tillförlitligheten och relevansen i information

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för faktorer som påverkar hälsovanorna och förklara hur hälsovanorna uppstår.
- Eleven kan beskriva etiska frågor som berör livsstil.

- Eleven kan bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta och kritiskt granska företeelser som anknyter till hälsa och sjukdom samt värderingar och normer som är förknippade med dem. Eleven lär sig att bedöma tillförlitligheten och relevansen i information.

Föremål för bedömningen

Förmåga att granska företeelser som anknyter till hälsa och sjukdom samt bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna faktorer som påverkar hälsovanorna samt kan nämna etiska frågor som anknyter till livsstil. Eleven kan ge ett exempel på konsekvenserna av val som gäller livsstilen. Eleven kan nämna någon faktor som beskriver tillförlitligheten i hälsorelaterad information.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva faktorer som påverkar hälsovanorna samt kan beskriva etiska frågor som anknyter till livsstil. Eleven kan ge exempel på konsekvenserna av val som gäller livsstilen. Eleven kan under handledning bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information utgående från några faktorer som beskriver informationens tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera faktorer som påverkar hälsovanorna och förklara hur olika företeelser som anknyter till hälsovanor uppstår. Eleven kan beskriva etiska frågor som anknyter till livsstil och analysera konsekvenserna av val som gäller livsstilen. Eleven kan bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information utgående från flera faktorer som beskriver informationens tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma faktorer som påverkar hälsovanorna samt kan förklara och motivera hur företeelser som anknyter till hälsovanor uppstår. Eleven kan analysera etiska frågor som anknyter till livsstil samt kan bedöma och motivera konsekvenserna av val som gäller livsstilen. Eleven kan ur olika synvinklar bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information och hur användbar informationen är.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- olika delområden i hälsa
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet
- sexuell utveckling och sexuell hälsa
- betydelsen av omsorg, familj och närstående
- emotionella och kommunikativa färdigheter som fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer och stress på ett konstruktivt sätt

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vardagsrytm, sömn, kost och motion
- sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen där tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i

livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M11 handleda eleven att förstå och bedöma uppfattningar om hälsa i den egna familjen, den närmaste omgivningen och inom olika samfund och att förstå deras betydelse för en själv samt handleda eleven att bilda sig en uppfattning om på vilka sätt hen lär sig bäst

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för familjens, omgivningens, sociala samfunds och mediernas påverkan på den egna hälsan.
- Eleven kan med hjälp av exempel ange vilka faktorer som främjar det egna lärandet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att observera uppfattningar om hälsa i den egna familjen, den närmaste omgivningen och inom olika samfund samt förstår deras betydelse för en själv. Eleven lär sig att bilda sig en uppfattning om på vilka sätt hen lär sig bäst.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bedöma uppfattningar om hälsa och att inse vilka faktorer som främjar lärande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av ett exempel beskriva hur familjen, den närmaste omgivningen eller andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa. Eleven kan nämna en faktor som stöder det egna lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva hur familjen, den närmaste omgivningen eller andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa samt kan känna igen hur de inverkar på den egna uppfattningen om hälsa. Eleven kan nämna faktorer som stöder det egna lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av ändamålsenliga exempel analysera hur familjen, den närmaste omgivningen och andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa samt kan beskriva deras betydelse för den egna uppfattningen om hälsa. Eleven kan beskriva faktorer som stöder det egna lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma hur familjen, den närmaste omgivningen och andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa samt kan utvärdera deras betydelse för den egna uppfattningen om hälsa. Eleven kan analysera faktorer som stöder det egna lärandet.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- olika delområden i hälsa
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet
- sexuell utveckling och sexuell hälsa
- betydelsen av omsorg, familj och närstående
- emotionella och kommunikativa färdigheter som fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer och stress på ett konstruktivt sätt

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vardagsrytm, sömn, kost och motion
- sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen där tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M12 stödja elevens förmåga att kritiskt bedöma information som berör hälsa och sjukdom samt att beskriva individens rättigheter, ansvar och

möjligheter att påverka i frågor som gäller hälsa och trygghet i den egna lärmiljön och den närmaste omgivningen

Lokal precisering:

- Eleven kan kritiskt bedöma hälsorelaterad information.
- Eleven kan beskriva konsekvenserna av livsstilar för andra och för miljöns hälsa och belysa dem med exempel.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att kritiskt bedöma information som berör hälsa och sjukdom samt lär sig att granska individens rättigheter, ansvar och möjligheter att påverka i frågor som gäller hälsa och trygghet i den egna lärmiljön och den närmaste omgivningen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bedöma hälsorelaterad information samt kännedom om metoder och sätt som påverkar hälsa och trygghet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna något sätt att påverka med hälsorelaterad information eller en faktor som inverkar på den hälsorelaterade informationens tillförlitlighet. Eleven kan ange någon konsekvens som olika livsstilar har för samhället eller för miljöns hälsa eller trygghet. Eleven kan nämna någon metod med vilken man kan påverka hälsan och tryggheten i den närmaste omgivningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning analysera sätt att påverka med hälsorelaterad information samt kan under handledning analysera tillförlitligheten i den hälsorelaterade informationen. Eleven kan beskriva vilka konsekvenser olika livsstilar har för andra människor, för samhället eller för miljöns hälsa och trygghet. Eleven kan beskriva metoder med vilka man kan påverka hälsan och tryggheten i den närmaste omgivningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera olika sätt att påverka med hälsorelaterad information samt kan analysera tillförlitligheten i hälsorelaterad information. Eleven kan analysera vilka konsekvenser olika livsstilar har för andra människor, för samhället och för miljöns hälsa och trygghet. Eleven kan analysera metoder med vilka man kan påverka hälsan och tryggheten i den närmaste omgivningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma sätt att påverka med hälsorelaterad information samt kan bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information. Eleven kan bedöma och motivera vilka konsekvenser olika livsstilar har för andra människor, för samhället och för miljöns hälsa och trygghet. Eleven kan bedöma och motivera metoder med vilka man kan påverka hälsan och tryggheten i den närmaste omgivningen.

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att förstå bredden av begreppet hälsa, olika sätt att främja hälsan samt människans levnadslopp, växande och utveckling ur ett resursperspektiv

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för människans livscykel som berör de olika utvecklingsskedena från barndom till vuxenålder.
- Eleven kan beskriva hur man utvecklar sin självkännedom, självkänsla och sin egen identitet i ungdomen.
- Eleven kan beskriva de olika delområden inom hälsa samt beskriva sambandet mellan dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att granska bredden av begreppet hälsa, olika sätt att främja hälsan samt människans levnadslopp och växande och utveckling ur ett resursperspektiv.

Föremål för bedömningen

Elevens uppfattning om hälsa

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna något delområde inom hälsa. Eleven kan nämna något skede i människans levnadslopp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva delområdena inom hälsa och sambandet mellan dem samt kan ge ett exempel på vad som avses med att främja hälsan. Eleven kan beskriva något skede i människans levnadslopp och nämna särdrag för växandet och utvecklingen under ungdomen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva delområdena inom hälsa och sambandet mellan dem. Eleven kan med hjälp av exempel beskriva vad som avses med att främja hälsan. Eleven kan beskriva olika skeden i människans levnadslopp, i synnerhet utvecklingen under ungdomen, och kan med hjälp av exempel beskriva betydelsen av hälsa, växande och utveckling som resurser i livet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan beskriva delområdena inom hälsa och förklara orsakssambanden mellan dem. Eleven kan redogöra för vad som avses med att främja hälsan. Eleven kan redogöra för olika skeden i människans levnadslopp och kan bedöma vilken betydelse hälsa har som en resurs i olika livsskeden.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- psykiskt välmående och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter ska fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av

sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- kunskap och förståelse för resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vanor som påverkar hälsan som vardagsrytm, sömn, kost och motion
- kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- hälsofrämjande resurser som psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen och tillförlitligheten i hälsorelaterad information
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem
- förebyggandet av sjukdomar, vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet
- hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M2 handleda eleven att utveckla sina emotionella och kommunikativa färdigheter samt förmågan att agera i olika konflikt- och krissituationer

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för sambandet mellan känslor och beteende samt beskriva hur man kontrollerar dem.
- Eleven kan de grundläggande faktorerna om stresshantering och krishantering.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda sina emotionella och kommunikativa färdigheter samt lär sig att använda olika metoder för att hantera konflikt- och krissituationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera sina emotionella och kommunikativa färdigheter och hur man reglerar sitt beteende

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna grundläggande känslor och känner till att de inverkar på beteendet. Eleven kan ange konfliktsituationer samt nämna drag som är karakteristiska för stress och kriser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna de grundläggande känslorna samt ge några exempel på växelverkan mellan känslor och beteende. Eleven kan nämna sätt för att reda ut konfliktsituationer och för att hantera stress och kriser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan utöver de grundläggande känslorna även beskriva andra känslor och ge exempel på växelverkan mellan känslor och beteende och hur man reglerar sitt beteende. Eleven kan beskriva olika lösningar och sätt för att reda ut konfliktsituationer samt för att hantera stress och kriser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan kategorisera känslor, analysera bakgrundsfaktorer som inverkar på dem samt redogöra för olika sätt att reglera sitt beteende och sin kommunikation. Eleven kan redogöra för orsaker till konfliktsituationer samt för motiverade sätt och lösningar för att reda ut konfliktsituationer och för att hantera stress och kriser.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta

upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- psykiskt välmående och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter ska fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt

M3 handleda eleven att utveckla sin självkännedom och att ge akt på sina värderingar och attityder samt kroppens och sinnets signaler samt att kontrollera faktorer som stöder det egna beteendet, lärandet och studierna

Lokal precisering:

- Eleven förstår vad självkännedom är och funderar över sina egna värderingar och attityder som berör hälsa (används inte som grund för bedömningen).
- Eleven inser att det går att påverka det egna beteendet (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin självkännedom och att reglera sitt beteende och lärande

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- psykiskt välmående och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter ska fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt

M4 handleda eleven att reflektera över frågor med anknytning till individualitet, gemenskap och jämlikhet ur ett hälsoperspektiv

samt stödja elevens förmåga att handla på ett ansvarsfullt sätt i kommunikationssituationer

Lokal precisering:

- Eleven kan handla på ett ansvarsfullt sätt i sociala situationer.
- Eleven kan redogöra för faktorer som anknyter till den indiviudella utvecklingen.
- Eleven kan beskriva de sociala relationernas betydelse för hälsan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att reflektera över frågor med anknytning till individualitet, gemenskap och jämlikhet ur ett hälsoperspektiv samt lär sig att handla på ett ansvarfullt sätt i kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera den hälsomässiga utvecklingen och att agera i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna faktorer som inverkar på individualiteten och ge något exempel på sambandet mellan sociala relationer och det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan nämna etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation och kan under handledning komma med lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva faktorer som inverkar på individualiteten och ge exempel på vilken betydelse sociala relationer har för det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan beskriva etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation och kan komma med lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av exempel och ur ett hälsoperspektiv analysera frågor som anknyter till den individuella utvecklingen samt kan analysera vilken betydelse sociala relationer har för det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan analysera etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation och kan komma med ansvarsfulla lösningar till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ur ett hälsoperspektiv analysera och motivera frågor som anknyter till den individuella utvecklingen samt kan bedöma vilken betydelse sociala relationer har för det psykiska välbefinnandet och hälsan. Eleven kan värdera etiska frågor som anknyter till samspel och kommunikation samt kan värdera och motivera ansvarsfulla lösningar till dem.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- psykiskt välmående och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter ska fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet
- hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M5 handleda eleven att fördjupa sin förståelse för fysisk, psykisk och social hälsa och faktorer och mekanismer som stärker och hotar dessa samt stödja elevens förmåga att använda relaterade begrepp på ett korrekt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för hur fysisk, psykisk och social hälsa hänger ihop med varandra samt belysa dem med exempel.
- Eleven kan använda hälsobegrepp på ett korrekt sätt.

- Eleven kan nämna flere faktorer som stödjer samt hotar hälsan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att granska faktorer och mekanismer som stärker och hotar den fysiska, psykiska och sociala hälsan samt lär sig att använda relaterade begrepp på ett korrekt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att observera faktorer som påverkar hälsan samt använda begrepp som anknyter till hälsa

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna faktorer som stöder respektive hotar hälsan. Eleven kan under handledning använda enstaka begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva faktorer som stöder respektive hotar hälsan samt kan i huvuddrag beskriva sambanden mellan dem. Eleven kan på ett korrekt sätt använda några begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera faktorer som stöder respektive hotar hälsan samt kan beskriva sambanden mellan dem. Eleven kan i huvudsak använda begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom på ett korrekt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera och bedöma faktorer som stöder respektive hotar hälsan samt kan beskriva deras samband och orsakssammanhang. Eleven kan använda begrepp som anknyter till hälsa och sjukdom på ett korrekt sätt.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- psykiskt välmående och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter ska fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor

- konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- kunskap och förståelse för resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vanor som påverkar hälsan som vardagsrytm, sömn, kost och motion
- kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- hälsofrämjande resurser som psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen och tillförlitligheten i hälsorelaterad information
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem
- förebyggandet av sjukdomar, vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet

- hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M6 stödja eleven att utveckla sina färdigheter att söka och använda information om hälsa och sjukdomar samt främja elevens förmåga att agera ändamålsenligt i situationer som anknyter till hälsa, säkerhet och sjukdomar

Lokal precisering:

- Eleven kan söka pålitlig hälsorelaterad information och använda det på ett ändåmålsenligt sätt.
- Eleven kan redogöra för egenvård på ett ändamålsenligt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att söka och använda information om hälsa och sjukdomar samt lär sig att agera ändamålsenligt i situationer som anknyter till hälsa, säkerhet och sjukdomar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa kunskaper och färdigheter med anknytning till hälsa, säkerhet och sjukdom

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning söka hälsorelaterad information. Eleven kan nämna något tillvägagångssätt för egenvård, för att söka hjälp och för situationer som hotar hälsan och tryggheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan söka hälsorelaterad information ur några källor och kan ställvis använda informationen på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan ange tillvägagångssätt för egenvård, för att söka hjälp och för situationer som hotar hälsan och tryggheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan söka hälsorelaterad information i olika källor och huvudsakligen använda den på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan beskriva ändamålsenliga tillvägagångssätt för egenvård, för att söka hjälp och för situationer som hotar hälsan och tryggheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan söka hälsorelaterad information mångsidigt i olika informationskällor, kan bilda sökord och avgränsa sökningen samt använda informationen på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan bedöma olika tillvägagångssätt för egenvård, för att söka hjälp och för situationer som hotar hälsan och tryggheten.

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- kunskap och förståelse för resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vanor som påverkar hälsan som vardagsrytm, sömn, kost och motion
- kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- hälsofrämjande resurser som psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen och tillförlitligheten i hälsorelaterad information
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem
- förebyggandet av sjukdomar, vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet
- hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M7 handleda eleven att iaktta och utvärdera sina egna vanor, val och motiv som berör hälsa och säkerhet samt uppmuntra eleven att reflektera över resurser som är viktiga för den egna hälsan

Lokal precisering:

- Eleven inser att de hälsoval de gör idag även kan påverkar dem i framtiden (används inte som grund för bedömningen).
- Eleven reflektrar över sina val, beteenden och attityder och förstå hur de påverkar den egna hälsan och även hur det kan påverka andra (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta och utvärdera faktorer som anknyter till den egna hälsan och säkerheten samt lär sig att reflektera över resurser som är viktiga för den egna hälsan.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- psykiskt välmående och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter ska fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- kunskap och förståelse för resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vanor som påverkar hälsan som vardagsrytm, sömn, kost och motion
- kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- hälsofrämjande resurser som psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen och tillförlitligheten i hälsorelaterad information
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem
- förebyggandet av sjukdomar, vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall

M8 handleda eleven att iaktta och kritiskt granska företeelser som anknyter till hälsa och sjukdom samt värderingar och normer som är förknippade med dem och att bedöma tillförlitligheten och relevansen i information

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för faktorer som påverkar hälsa samt beskriva hur hälsovanor uppstår.
- Eleven kan beskriva etiska frågor i anslutning till livsstil och med hjälp av exemepl bedöma konsekvenserna av val som gäller livsstil.
- Eleven kan kritiskt bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta och kritiskt granska företeelser som anknyter till hälsa och sjukdom samt värderingar och normer som är förknippade med dem. Eleven lär sig att bedöma tillförlitligheten och relevansen i information.

Föremål för bedömningen

Förmåga att granska företeelser som anknyter till hälsa och sjukdom samt bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna faktorer som påverkar hälsovanorna samt kan nämna etiska frågor som anknyter till livsstil. Eleven kan ge ett exempel på konsekvenserna av val som gäller livsstilen. Eleven kan nämna någon faktor som beskriver tillförlitligheten i hälsorelaterad information.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva faktorer som påverkar hälsovanorna samt kan beskriva etiska frågor som anknyter till livsstil. Eleven kan ge exempel på konsekvenserna av val som gäller livsstilen. Eleven kan under handledning bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information utgående från några faktorer som beskriver informationens tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera faktorer som påverkar hälsovanorna och förklara hur olika företeelser som anknyter till hälsovanor uppstår. Eleven kan beskriva etiska frågor som anknyter till livsstil och analysera konsekvenserna av val som gäller livsstilen. Eleven kan bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information utgående från flera faktorer som beskriver informationens tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma faktorer som påverkar hälsovanorna samt kan förklara och motivera hur företeelser som anknyter till hälsovanor uppstår. Eleven kan analysera etiska frågor som anknyter till livsstil samt kan bedöma och motivera konsekvenserna av val som gäller livsstilen. Eleven kan ur olika synvinklar bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information och hur användbar informationen är.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- psykiskt välmående och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter ska fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor

- konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- kunskap och förståelse för resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vanor som påverkar hälsan som vardagsrytm, sömn, kost och motion
- kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- hälsofrämjande resurser som psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen och tillförlitligheten i hälsorelaterad information
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem
- förebyggandet av sjukdomar, vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet

- hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M9 handleda eleven att förstå samhällets, omgivningens, kulturens och informations- och kommunikationsteknologins betydelse för hälsa och välbefinnande

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för samhällets, omgivningens, kulturens och den digitala utvecklingens betydelse för hälsa.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta samhällets, omgivningens, kulturens och informations- och kommunikationsteknologins betydelse för hälsa och välbefinnande.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå hur omgivningen påverkar hälsan

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna effekter som livsmiljön har på hälsan och kan nämna samband mellan hälsa och samfund, kultur eller informations- och kommunikationsteknologi.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva effekter som livsmiljön har på hälsan samt ge exempel på samband mellan hälsa och samfund, kultur eller informations- och kommunikationsteknologi.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera centrala direkta och indirekta effekter som livsmiljön har på hälsan samt förklara sambanden mellan hälsa och samfund, kultur samt informations- och kommunikationsteknologi.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma centrala direkta och indirekta effekter som livsmiljön har på hälsan samt bedöma sambandet mellan hälsa och samfund, kultur samt informations- och kommunikationsteknologi.

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas

jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet
- hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M10 handleda eleven att lägga grunden för den egnastudie-, funktions- och arbetsförmågan och för att upprätthålla den samt att beskriva hur man använder hälsotjänster på ett ändamålsenligt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för den egna användingen av olika hälsotjänster.
- Eleven kan redogöra för hur man utarbetar en plan för studie-, funktions- och arbetsförmågan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att lägga grunden för den egna studie-, funktions- och arbetsförmågan och för att upprätthålla den. Eleven lär sig beskriva hur man använder hälsotjänster på ett ändamålsenligt sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta på vilka sätt man kan främja arbetsförmågan

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna faktorer som påverkar studie-, funktions- och arbetsförmågan. Eleven kan nämna den egna skolans och kommunens hälsotjänster.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva faktorer som påverkar studie-, funktions- och arbetsförmågan. Eleven kan beskriva den egna skolans och kommunens hälsotjänster.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan tillämpa kunskap om faktorer som påverkar studie-, funktions- och arbetsförmågan, till exempel genom att göra upp en plan som stöder dessa. Eleven kan beskriva olika hälsotjänster i samhället och ge exempel på hur de kan användas i olika situationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tillämpa och utvärdera kunskap om faktorer som påverkar studie-, funktions- och arbetsförmågan, till exempel genom att göra upp en motiverad plan som stöder dessa. Eleven kan beskriva och utvärdera olika hälsotjänster i samhället och hur de kan användas på ett ändamålsenligt sätt i olika situationer.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- psykiskt välmående och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter ska fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker

stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- kunskap och förståelse för resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vanor som påverkar hälsan som vardagsrytm, sömn, kost och motion
- kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- hälsofrämjande resurser som psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen och tillförlitligheten i hälsorelaterad information
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem
- förebyggandet av sjukdomar, vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall

M11 handleda eleven att förstå och bedöma uppfattningar om hälsa i den egna familjen, den närmaste omgivningen och inom olika samfund och att förstå deras betydelse för en själv samt handleda eleven att bilda sig en uppfattning om på vilka sätt hen lär sig bäst

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva betydelsen av den egna familjen och omgivningens påverkan på hälsan.
- Elevenkan ange faktorer som främjar det egna lärandet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att observera uppfattningar om hälsa i den egna familjen, den närmaste omgivningen och inom olika samfund samt förstår deras betydelse för en själv. Eleven lär sig att bilda sig en uppfattning om på vilka sätt hen lär sig bäst.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bedöma uppfattningar om hälsa och att inse vilka faktorer som främjar lärande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av ett exempel beskriva hur familjen, den närmaste omgivningen eller andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa. Eleven kan nämna en faktor som stöder det egna lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva hur familjen, den närmaste omgivningen eller andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa samt kan känna igen hur de inverkar på den egna uppfattningen om hälsa. Eleven kan nämna faktorer som stöder det egna lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan med hjälp av ändamålsenliga exempel analysera hur familjen, den närmaste omgivningen och andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa samt kan beskriva deras betydelse för den egna uppfattningen om hälsa. Eleven kan beskriva faktorer som stöder det egna lärandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma hur familjen, den närmaste omgivningen och andra sociala samfund påverkar uppfattningarna om hälsa samt kan utvärdera deras betydelse för den egna uppfattningen om hälsa. Eleven kan analysera faktorer som stöder det egna lärandet.

I1 Växande och utveckling som stöder hälsan

I innehållet betonas vikten av att se de olika delarna av hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar. I undervisningen behandlas människans levnadslopp, växande och utveckling med avseende på särdrag, variation och det individuella perspektivet. Innehållet ska ta upp identitet, självbild och självkännedom, sexuell utveckling, betydelsen av omsorg, familj och närstående, psykiskt välmående, självkänsla och säkerhetskunskap. I innehåll som anknyter till emotionella och kommunikativa färdigheter ska man fokusera på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor. Eleven ska också få lära sig hantera konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt.

Lokal precisering:

- hälsans olika delområden
- hälsa som en helhet för att främja hälsan och förebygga sjukdomar
- psykiskt välmående och säkerhetskunskap
- emotionella och kommunikativa färdigheter ska fokuserar på förmågan att kommunicera i olika situationer samt förmågan att uttrycka och reglera sina känslor
- konflikter, problemsituationer, stress och kriser på ett konstruktivt sätt

I2 Faktorer som stöder och tär på hälsan och förebyggandet av sjukdomar

Innehållet väljs i syfte att fördjupa kunskapen om och förståelsen för resurser som stöder hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar. I samband med vanor som påverkar hälsan behandlas vardagsrytm, sömn, kost och motion. Eleverna får kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling. Som hälsofrämjande resurser granskas

psykisk hälsa, miljöer och samfund som stöder välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter. Dessutom behandlas säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp. Vid valet av innehåll ska också aktuella hälsofenomen beaktas och tillförlitligheten i hälsorelaterad information granskas.

Stillasittande, en passiv livsstil, närings- och sömnproblem, mobbning och stress lyfts fram som riskfaktorer som påverkar hälsan. I innehållet beaktas psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem. Vid valet av innehåll som gäller förebyggandet av sjukdomar beaktas vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall.

Lokal precisering:

- kunskap och förståelse för resurser som stödjer hälsan och faktorer som förebygger sjukdomar
- vanor som påverkar hälsan som vardagsrytm, sömn, kost och motion
- kunskap om sexualitet, olika områden av sexuell hälsa och olika variationer av sexuell utveckling
- hälsofrämjande resurser som psykisk hälsa, miljöer och samfund som stödjer välbefinnandet samt meningsfulla fritidsaktiviteter
- säkerhetskunskap, kunskaper i första hjälpen, egenvård och hur man söker stöd och hjälp
- aktuella hälsofenomen och tillförlitligheten i hälsorelaterad information
- psykiskt illamående hos unga samt beroendeframkallande medel, rusmedel och att förebygga användningen av dem
- förebyggandet av sjukdomar, vanliga och aktuella infektions- och folksjukdomar samt olycksfall

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet
- hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

M12 stödja elevens förmåga att kritiskt bedöma information som berör hälsa och sjukdom samt att beskriva individens rättigheter, ansvar och

möjligheter att påverka i frågor som gäller hälsa och trygghet i den egna lärmiljön och den närmaste omgivningen

Lokal precisering:

- Eleven kan kritiskt bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterd information samt motivera uppfattningar om hälsa och säkerhet.
- Eleven kan beskriva konsekvenserna av livsstilar för andra och för miljöns hälsa samt ge exempel på metoder och sätt att påverka hälsan i den närmaste omgivning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att kritiskt bedöma information som berör hälsa och sjukdom samt lär sig att granska individens rättigheter, ansvar och möjligheter att påverka i frågor som gäller hälsa och trygghet i den egna lärmiljön och den närmaste omgivningen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bedöma hälsorelaterad information samt kännedom om metoder och sätt som påverkar hälsa och trygghet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna något sätt att påverka med hälsorelaterad information eller en faktor som inverkar på den hälsorelaterade informationens tillförlitlighet. Eleven kan ange någon konsekvens som olika livsstilar har för samhället eller för miljöns hälsa eller trygghet. Eleven kan nämna någon metod med vilken man kan påverka hälsan och tryggheten i den närmaste omgivningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan under handledning analysera sätt att påverka med hälsorelaterad information samt kan under handledning analysera tillförlitligheten i den hälsorelaterade informationen. Eleven kan beskriva vilka konsekvenser olika livsstilar har för andra människor, för samhället eller för miljöns hälsa och trygghet. Eleven kan beskriva metoder med vilka man kan påverka hälsan och tryggheten i den närmaste omgivningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera olika sätt att påverka med hälsorelaterad information samt kan analysera tillförlitligheten i hälsorelaterad information. Eleven kan analysera vilka konsekvenser olika livsstilar har för andra människor, för samhället och för miljöns hälsa och trygghet. Eleven kan analysera metoder med vilka man kan påverka hälsan och tryggheten i den närmaste omgivningen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan bedöma sätt att påverka med hälsorelaterad information samt kan bedöma tillförlitligheten i hälsorelaterad information. Eleven kan bedöma och motivera vilka konsekvenser olika livsstilar har för andra människor, för samhället och för miljöns hälsa och trygghet. Eleven kan bedöma och motivera metoder med vilka man kan påverka hälsan och tryggheten i den närmaste omgivningen.

I3 Hälsa, samfund, samhälle och kultur

I innehållet betonas studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen. Hållbar livsstil granskas med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion. I samband med hälsoeffekter i livsmiljön betonas centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen.

Informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter. Vid valet av innehåll som gäller främjande av hälsa beaktas kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet, en hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter. Innehållet behandlas ur olika perspektiv, såsom barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom.

Lokal precisering:

- studie-, arbets- och funktionsförmåga i ungdomen
- hållbar livsstil med avseende på social hållbarhet och ansvarsfull konsumtion
- centrala metoder för att främja hälsa och förebygga sjukdomar, hälsotjänster, medborgaraktivitet och hälsorisker i omgivningen
- informationskällor, olika marknadsförings- och påverkningsmetoder granskas särskilt med tanke på informationens pålitlighet och hälsoeffekter
- kulturens hälsofrämjande effekt och kulturell lyhördhet
- hållbar livsstil, medborgarnas jämlikhet och delaktighet samt respekt för mänskliga rättigheter
- barndom och barnets rättigheter, ålderdom, handikapp eller kronisk sjukdom

Huslig ekonomi

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i huslig ekonomi är att stödja eleverna att utveckla kunskaper, färdigheter, attityder och beredskap som behövs för att hantera vardagen i ett hem och för en hållbar livsstil som stödjer välbefinnandet. Undervisningen i huslig ekonomi ska främja praktiska färdigheter och kreativitet samt förmågan att göra val och agera på ett hållbart sätt i vardagen. Undervisningen ska lägga grunden för elevernas kunskaper i huslig ekonomi, så att eleverna har färdigheter att agera i olika miljöer och klara av att genomföra uppgifter i ett hushåll. Undervisningen ska stödja eleverna att utvecklas till konsumenter som klarar av att upprätthålla de grundläggande förutsättningarna för vardagen i ett hushåll. Undervisningen ska hjälpa eleverna att utvecklas till medmänniskor som bryr sig om sin nästa och som växer till aktiva medlemmar i familjen, hemmet och samhället.

Undervisningen ska ge eleverna färdigheter att kunna kommunicera och leva tillsammans. Undervisningen i huslig ekonomi ska lägga grund för hållbart boende, matkunskap och hållbar konsumtion. Eleverna ska få en uppfattning om den teknik som präglar vardagen i ett hem, om hur man kan leva på ett kostnadsmedvetet sätt samt om hur man kan använda informations- och kommunikationsteknik i hushållet.

Med hjälp av centrala innehåll och arbetsuppgifter i huslig ekonomi utvecklas elevernas förmåga att planera och organisera, att utföra arbete och att ha kontroll över resurser. Uppdraget i huslig ekonomi är att stärka elevernas färdigheter att arbeta långsiktigt, att samarbeta och att granska information kritiskt. Det är särskilt viktigt att se till att eleverna deltar i undervisningen på ett jämlikt och rättvist sätt. Läroämnet ska fostra eleverna till att kunna agera aktivt och företagsamt, ansvarsfullt och ekonomiskt.

Läroämnet huslig ekonomi tillämpar kunskap från olika områden och samarbetar med andra läroämnen för att elevernas inlärningserfarenheter ska bli mångsidigare. En helhetsskapande undervisning stödjer elevernas förståelse av sambanden mellan olika begrepp, saker eller företeelser som har att göra med vardagen i hemmet, ökar kunskapen om förhållandet mellan orsak och verkan och fördjupar lärandet. Undervisningen i huslig ekonomi täcker alla delområden av mångsidig kompetens.

Undervisningen i huslig ekonomi ska vara systematisk och bygga på kontinuitet samt stödja lärandet så att elevernas kunskaper och färdigheter gradvis fördjupas till helheter. Elevernas självständighet och ansvar ska växa efter hand och eleverna ska få lära sig att lösa problem, att tillämpa kunskaper och färdigheter och att vara kreativa. Med hjälp av hemuppgifter ska eleverna få tillämpa och fördjupa sina kunskaper hemma och i den närmaste kretsen.

Undervisning i huslig ekonomi kan ges redan i de lägre årskurserna om utbildningsanordaren så beslutar. I sådana fall följer man grunderna för läroplanen för huslig ekonomi med beaktande av

elevernas ålder. Undervisningens mål, centrala innehåll och genomförande fastställs i den lokala läroplanen genom anpassning av grunderna för läroplanen.

-

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i huslig ekonomi i årskurs 7–9

Med tanke på målen i läroämnet är det viktigt att välja lärmiljöer som möjliggör interaktion i arbetet, att man tillsammans kan skapa och dela kunskap, att man kan använda undersökande och tillämpande arbetssätt samt utvärdera arbetet. Att värdesätta och slutföra arbete, kunna arbeta långsiktigt i en respektfull och lugn atmosfär samt ha möjlighet att lära sig av misslyckanden skapar trygghet i undervisningen. I undervisningen utnyttjas klassgemenskapen, skolans lokaler, skolmiljön samt digitala miljöer och samarbetsnätverk. Skoluppgifterna ska stärka elevernas syn på hur vardagen är uppbyggd och hur olika den kan se ut och ge eleverna träning i att tillämpa sina kunskaper i sin egen familj. Det är viktigt att arbetssätt och metoder väljs så att kunskaper och färdigheter sammanflätas och tillämpas i praktiken.

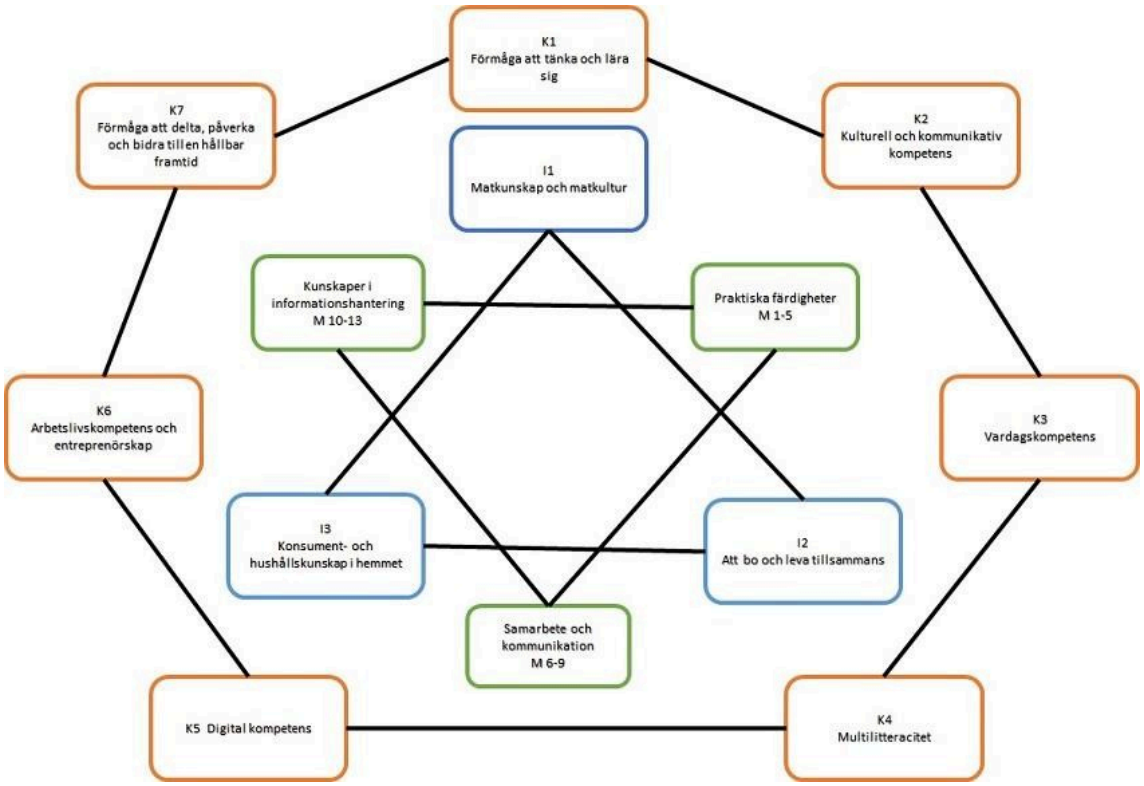

Bild: stjärnan i huslig ekonomi

- Lärmiljön i huslig ekonomi sträcker sig från undervisningsköket till datasalen, till skolans närmiljö och till de olika företagen och hemmen i Vanda
- Arbetssätten i huslig ekonomi är individuellt arbete, pararbete, grupparbete, experiment, forskning och projektarbete
- Intergrering med andra ämnen (t.ex. kemi, matematik, hälsokunskap, finska, religion, geografi) kan också vara ett arbetssätt
- IKT utnyttjas mångsidigt och används både som lärmiljö och som verktyg under lärarens handledning
- Eleverna kan delta och samverka t.ex.i planeringen av lärmiljön och projektarbeten

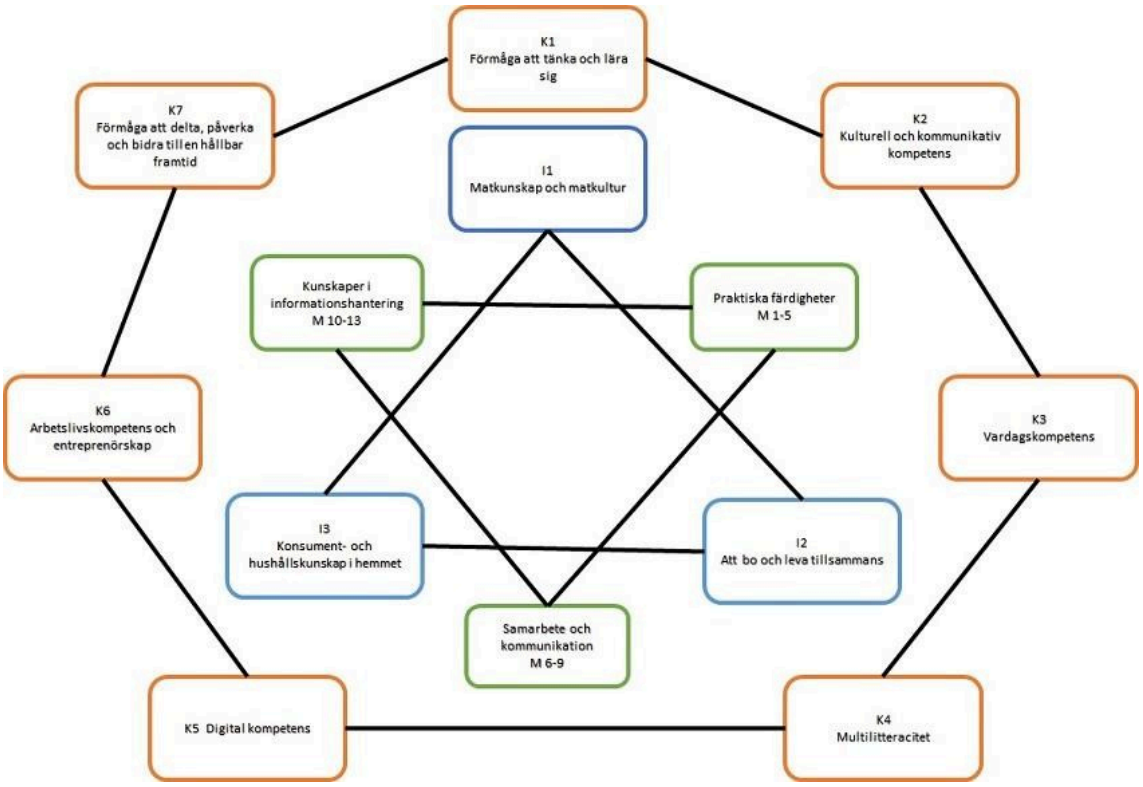

Bild: stjärnan i huslig ekonomi

- Lärmiljön i huslig ekonomi sträcker sig från undervisningsköket till datasalen, till skolans närmiljö och till de olika företagen och hemmen i Vanda
- Arbetssätten i huslig ekonomi är individuellt arbete, pararbete, grupparbete, experiment, forskning och projektarbete
- Intergrering med andra ämnen (t.ex. kemi, matematik, hälsokunskap, finska, religion, geografi) kan också vara ett arbetssätt
- IKT utnyttjas mångsidigt och används både som lärmiljö och som verktyg under lärarens handledning
- Eleverna kan delta och samverka t.ex.i planeringen av lärmiljön och projektarbeten

Handledning, differentiering och stöd i huslig ekonomi i årskurs 7–9

Med tanke på målen i huslig ekonomi är det viktigt att ordna handledning, differentiering och stöd på ett sådant sätt att det gradvis stärker elevernas motivation och förmåga att själva stödja och styra sin egen aktivitet. Det är också viktigt att eleverna lär sig arbeta interaktivt, långsiktigt och utgående från kunskap. Undervisningen planeras så att både undervisningssituationen och kunskapsmiljön har en tydlig struktur och lämplig svårighetsgrad. Utgångspunkten för differentiering är undervisningssituationer som anknyter till vardagen och flexibla undervisningsarrangemang i enlighet med elevens kunskapsnivå.

Genom att sammankoppla undervisningssituationer och vardagliga fenomen stärks elevens praktiska färdigheter. Övningar i sociala situationer stärker förmågan att samarbeta och kommunicera. Enkla och tydliga bilder och instruktioner utvecklar förmågan att hantera information. För att kunna växla mellan olika uppgifter under en lektion behövs handledning i tidshantering och strukturering av uppgiften. Läroämnet huslig ekonomi ger eleverna möjlighet att tillämpa sådant de övat och lärt sig i skolan i sin egen vardag.

Handledningen ska stödja elevernas intresse för att fördjupa och bredda sina kunskaper i huslig ekonomi och ge eleverna beredskap för utbildning efter den grundläggande utbildningen och vidare till yrken som förutsätter kunskaper inom huslig ekonomi.

- Elevernas kulturella bakgrund, kunskapsnivån och eventuella andra speciella behov tas i beaktande när undervisningen planeras och genomförs
- Undervisningen kan differientieras med hjälp av olika typers uppgifter (både praktiska och teoretiska) och innehåll
- Eleverna deltar i mån av möjlighet i planeringen av undervisningen och sina egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika verktyg enligt gruppernas behov och utgångspunkter
- Teoretiska kunskaper, praktiska färdigheter och sociala färdigheter betonas utgående från gruppens kunskaps- och färdighetsnivå, språkkunskaper eller andra specifika behov
- Undervisningsgrupper bildas så att gruppernas speciella behov tas i beaktande och extra stöd kan erbjudas t.ex. i form av assistent eller genom att minska på gruppstorleken
- För att kunna garantera lugn och respektfull arbetsmiljö samt tillräcklig handledning för alla elever borde inte gruppstorleken i huslig ekonomi överstiga rekommendationen (16 elever)

- Elevernas kulturella bakgrund, kunskapsnivån och eventuella andra speciella behov tas i beaktande när undervisningen planeras och genomförs
- Undervisningen kan differientieras med hjälp av olika typers uppgifter (både praktiska och teoretiska) och innehåll
- Eleverna deltar i mån av möjlighet i planeringen av undervisningen och sina egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika verktyg enligt gruppernas behov och utgångspunkter
- Teoretiska kunskaper, praktiska färdigheter och sociala färdigheter betonas utgående från gruppens kunskaps- och färdighetsnivå, språkkunskaper eller andra specifika behov
- Undervisningsgrupper bildas så att gruppernas speciella behov tas i beaktande och extra stöd kan erbjudas t.ex. i form av assistent eller genom att minska på gruppstorleken
- För att kunna garantera lugn och respektfull arbetsmiljö samt tillräcklig handledning för alla elever borde inte gruppstorleken i huslig ekonomi överstiga rekommendationen (16 elever)

Bedömning av elevens lärande och kunnande i huslig ekonomi i årskurs 7–9

Bedömningen av lärandet i huslig ekonomi ska vara mångsidig, handledande och sporrande. Eleverna ska få respons på sina färdigheter att hantera olika situationer och utföra uppgifter i huslig ekonomi. Elevernas tänkande stöds genom att de handleds att reflektera över sitt sätt att uppfatta och behandla sin egen omgivning. Bedömningen ska också ta hänsyn till hur eleverna förstår begrepp och tillägnar sig innehåll som anknyter till huslig ekonomi. I undervisningen ska man se till att eleven och hens vårdnadshavare känner till målen, grunderna för bedömningen och kriterierna för slutbedömningen. Kunnandet ska bedömas med mångsidiga förfaringssätt. Eleverna ska kontinuerligt få information om hur lärandet framskrider och om prestationerna i relation till de uppställda målen.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i huslig ekonomi avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i huslig ekonomi då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i huslig ekonomi som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för huslig ekonomi. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i huslig ekonomi och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i huslig ekonomi och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

Målen för lärandet och föremålen för bedömningen i huslig ekonomi är praktiska arbetsfärdigheter, samarbets- och kommunikationsförmåga och färdigheter att hantera information. Elevens

kunskaper utvecklas och färdigheterna blir synliga genom de centrala innehållen i anknytning till målen i huslig ekonomi.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att planera, organisera och utvärdera arbete och aktivitet

Lokal precisering:

- Eleven kan grunderna i arbetsplanering och vet vilken betydelse planeringen har.
- Eleven kan också sätta upp mål och vet hur man uppnår dem.
- Eleven kan planera sin egen tidsanvändning ändamålsenligt.
- Eleven kan slutföra sina uppgifter inom utsatt tid.
- Eleven kan bilda en realistisk uppfattning om sina egna kunskaper och färdigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att planera, organisera och utvärdera sitt eget arbete och sin aktivitet.

Föremål för bedömningen

Planering och organisering av arbetet samt granskning av egen aktivitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och kan benämna några arbetsuppgifter i anknytning till arbetsprocessen. Eleven behöver mycket handledning och hjälp i att planera och genomföra arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven planerar, organiserar och beskriver stegvis sitt arbete och sin aktivitet enligt givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven planerar och arbetar stegvis genom att tillämpa givna instruktioner samt beskriver sitt kunnande med hjälp av egna iakttagelser av det egna arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven planerar och arbetar självständigt samt motiverar det egna arbetet och den egna aktiviteten.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)
- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)
- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- grunderna i konsumentkunskap (bl.a. konsumentens rättigheter och skyldigheter)
- konsumtion och hållbarutveckling
- hemmets ekonomi (t.ex. planera en budget)
- konsumentrådgivning i Vanda
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M2 handleda eleven att träna praktiska färdigheter som behövs i hushållet samt uppmuntra eleven att vara kreativ och att lägga märke till estetik

Lokal precisering:

- Eleven har mångsidiga praktiska färdigheter att utföra olika sysslor i ett hushåll.
- Eleven kan grunderna i matlagning, bakning, rengöring, textilvård och konsumentkunskap och kan tillämpa sina kunskaper i praktiken.
- Eleven kan också ta hänsyn till estetiken i sitt eget arbete.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig praktiska färdigheter i hushållet och prövar på olika arbetsmetoder. Eleven lär sig att beakta kreativitet och estetik i sitt arbete.

Föremål för bedömningen

Praktiska färdigheter i genomförandet av grundläggande uppgifter i huslig ekonomi, kreativitet och estetik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven klarar under handledning av att utföra enstaka arbetsuppgifter som förutsätter praktiska färdigheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven klarar av att utföra givna arbetsuppgifter som förutsätter praktiska färdigheter. Eleven vet att arbetsuppgifter kan utföras kreativt på många olika sätt och att estetiken är av betydelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven klarar självständigt av att i huslig ekonomi utföra uppgifter som förutsätter praktiska färdigheter och tillämpar de vanligaste arbetsmetoderna. Eleven beaktar enstaka estetiska aspekter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan kreativt använda och motivera olika praktiska färdigheter och arbetsmetoder i uppgifter i huslig ekonomi. Eleven motiverar betydelsen av kreativitet och estetik som en del av helheten och tar dessa i beaktande.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket

- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)
- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)
- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M3 handleda och uppmuntra eleven att välja och använda material, redskap, apparater och digitala verktyg på ett sätt som främjar välbefinnande och hållbar konsumtion

Lokal precisering:

- Eleven kan grundläggande konsumtionsfärdigheter som stärker välbefinnadet och stödjer hållbar utveckling.
- Eleven kan grunderna i hållbarutveckling inom ämnet.
- Eleven kan använda digitala verktyg på ett ändåmålsenligt och hållbart sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att välja och använda råvaror, material, arbetsredskap, och teknologi som främjar en hållbar livsstil.

Föremål för bedömningen

Förmåga att göra och motivera val i arbetet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar sig på att med hjälp av individuell handledning välja och använda givna material eller arbetsredskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven väljer och använder råvaror, material, arbetsredskap eller teknologi i enlighet med givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tillämpar sina kunskaper och färdigheter i hållbar livsstil då hen använder råvaror, material, arbetsredskap, eller teknologi.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven väljer, använder och argumenterar för råvaror, arbetsredskap, material eller teknologi som stöder en hållbar livsstil.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)
- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)

- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- grunderna i konsumentkunskap (bl.a. konsumentens rättigheter och skyldigheter)
- konsumtion och hållbarutveckling
- hemmets ekonomi (t.ex. planera en budget)
- konsumentrådgivning i Vanda
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M4 handleda eleven att planera sin tidsanvändning och arbetets gång samt att hålla ordning i samband med uppgifter

Lokal precisering:

- Eleven kan följa instruktioner i sitt arbete
- Eleven kan planera sitt och gruppens arbete på ett fungerande och ändamålsenligt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att planera sitt eget arbete i relation till den tid som står till buds och den givna uppgiften. Eleven lär sig att sörja för ordningen i arbetsuppgifterna och arbetsmiljön i sin lärmiljö.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hantera tid och hålla ordning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar inom tidsramen och håller under handledning ordning i uppgifterna och arbetsmiljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven håller ordning i arbetsuppgifterna i enlighet med givna instruktioner och angiven tidsram i olika arbetsskeden. Eleven behöver handledning för att upprätthålla ordning i arbetsmiljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar stegvis i enlighet med instruktioner och upprätthåller ordning i arbetsuppgifterna och arbetsmiljön. Eleven planerar och förutser sin tidsanvändning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar självständigt och ansvarsfullt och kan inom ramen för lärmiljön motivera sin tidsanvändning, betydelsen av att upprätthålla ordning i arbetsuppgifterna och arbetsmiljön, samt arbetets framskridande.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)
- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)
- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M5 handleda och motivera eleven att arbeta hygieniskt, säkert och ergonomiskt och att fästa uppmärksamhet vid de resurser som finns

Lokal precisering:

- Eleven kan arbeta säkert och hygieniskt i alla situationer.
- Eleven kan utnyttja de resurser som finns, slöser inte energi.
- Eleven är medveten om ergonomins betydelse.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att arbeta hygieniskt, säkert och ergonomiskt i undervisningsmiljön för huslig ekonomi med beaktande av de material som finns tillgängliga.

Föremål för bedömningen

Säkerhet samt verksamhet som är hållbar med tanke på resurserna

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar hygieniskt och säkert under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar hygieniskt och säkert i enlighet med givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar i enlighet med instruktionerna på ett hygieniskt, säkert och ergonomiskt sätt eller ändamålsenligt i förhållande till, kostnader och energiförbrukning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar sitt arbete utgående från aspekter på säkerhet, hygien och ergonomi, eller kostnader och energiförbrukning.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)
- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)
- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- grunderna i konsumentkunskap (bl.a. konsumentens rättigheter och skyldigheter)
- konsumtion och hållbarutveckling
- hemmets ekonomi (t.ex. planera en budget)
- konsumentrådgivning i Vanda
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M6 handleda eleven att öva sig på att lyssna samt diskutera och argumentera på ett konstruktivt sätt när hen planerar och genomför uppgifter

Lokal precisering:

- Eleven kan ta hänsyn till andra och vid behov göra kompromisser.
- Eleven kan samarbeta med andra elever.
- Eleven kan motivera sina egna åsikter på ett konstruktivt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att möta andra, lyssna, diskutera och argumentera i elevgruppen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lyssna, diskutera och argumentera vid gemensam planering

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar sporadiskt eller med stöd av frågor i diskussionen i gemensamma planerings- och arbetssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i diskussionen i gemensamma planerings- och arbetssituationer och försöker lyssna och föra fram sina egna synpunkter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven lyssnar på olika synpunkter och uttrycker sina åsikter konstruktivt i gemensamma planerings- och arbetssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar aktivt i diskussioner, beaktar olika synpunkter och argumenterar konstruktivt för sina egna åsikter. Eleven uppmuntrar de andra i gemensamma planerings- och arbetssituationer.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära

- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)
- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)
- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- grunderna i konsumentkunskap (bl.a. konsumentens rättigheter och skyldigheter)
- konsumtion och hållbarutveckling
- hemmets ekonomi (t.ex. planera en budget)
- konsumentrådgivning i Vanda
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M7 aktivera eleven att vara uppmärksam på hur vardagen är uppbyggd samt på kulturellt mångskiftande verksamhetsmiljöer och husliga traditioner

Lokal precisering:

- Eleven är medveten om hur vardagen fungerar i ett hem.
- Eleven är medveten om olika husliga traditioner.
- Eleven vet hur kulturen kan påverka traditionerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att känna igen hur rytmen i olika hushåll byggs upp och hur den struktureras tidsmässigt. Eleven lär sig att förhålla sig accepterande till kulturell mångfald i hemmen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta hur vardagen är uppbyggd och skillnader mellan olika hushåll

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven benämner vardagsrutiner och känner till olika slag av hemkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver vardagsrutiner, hur vardagen är uppbyggd, hushållstraditioner och olika slag av hemkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven definierar hur vardagen är uppbyggd och hushållens vardagsrutiner i olika hemkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar uppbyggnaden av vardagen och tidsanvändningen i olika slag av hemkulturer.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning

av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)
- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)
- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- grunderna i konsumentkunskap (bl.a. konsumentens rättigheter och skyldigheter)
- konsumtion och hållbarutveckling
- hemmets ekonomi (t.ex. planera en budget)
- konsumentrådgivning i Vanda
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M8 handleda eleven att arbeta självständigt och i grupp och att komma överens om fördelningen av arbetsuppgifter och tidsanvändningen

Lokal precisering:

- Eleven kan arbeta självständigt och i grupp.
- Eleven kan dela arbeten rättvist och ändamålsenligt i en grupp.
- Eleven kan delta i beslutfattandeprocess på ett konstruktivt sätt.
- Eleven kan utnyttja de resurser som finns.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att arbeta självständigt och som en del av gruppen och den gemensamma uppgiften.
Eleven lär sig att komma överens om fördelningen av arbetsuppgifter.

Föremål för bedömningen

Användningen av resurser och att lära sig hur gemensamma överenskommelser görs upp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar under individuell handledning på att arbeta självständigt och deltar sporadiskt i gruppens aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att arbeta självständigt och att ta ansvar för sitt eget arbete samt deltar i gruppens aktiviteter på överenskommet sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar på egen hand och i grupp och strävar efter att arbeta konstruktivt och genom att förhandla om olika arbetsuppgifter. Eleven vet vad en rättvis arbetsfördelning innebär och kan komma fram till överenskommelser om arbetsfördelning genom att delta i beslutsfattandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar självständigt och rättvist och agerar med samarbetsförmåga samt ansvarfullt i gruppen.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)

- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)
- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M9 uppmuntra eleven att handla enligt goda seder i samspel med andra och att reflektera över hur det egna uppförandet påverkar arbetet i gruppen och gemenskapen

Lokal precisering:

- Eleven kan handla enligt goda seder och även ta hänsyn till andra i gruppen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera faktorer i anknytning till omtänksamt bemötande, goda seder och bruk samt hur man agerar i kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Omtänksamt bemötande av andra elever och agerande i enlighet med goda seder och bruk i kommunikationssituationer under lektionen.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven vet att goda seder och bruk inverkar på kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen och benämner faktorer i anknytning till goda seder och bruk och omtänksamt bemötande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera i enlighet med goda seder och bruk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan motivera goda seder och bruk och omtänksamt bemötande av andra samt handlingar i praktiken i anknytning till dessa.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)

- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)
- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)
- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- grunderna i konsumentkunskap (bl.a. konsumentens rättigheter och skyldigheter)
- konsumtion och hållbarutveckling
- hemmets ekonomi (t.ex. planera en budget)
- konsumentrådgivning i Vanda
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M10 uppmuntra eleven att söka och bedöma information i anslutning till huslig ekonomi samt handleda eleven att använda tillförlitlig information som grund för sina val

Lokal precisering:

- Eleven kan grunderna i informationsökning.

- Eleven vet vad källkritik betyder.
- Eleven kan läsa olika innehålls- och varudeklarationer.
- Eleven kan grunderna i näringslära.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att söka och jämföra information och identifiera tillförlitliga källor för information i anknytning till huslig ekonomi som grund för sina val.

Föremål för bedömningen

Förmåga att söka och använda information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven söker under individuell handledning information i anknytning till huslig ekonomi ur givna källor. Förmågan att tolka och utnyttja informationen är anspråkslös.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven söker information i anknytning till huslig ekonomi ur källor som är bekanta för hen och som givits hen och utnyttjar dem i sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven vet var och hur man kan söka information i anknytning till huslig ekonomi. Eleven bedömer informationens användbarhet och källornas tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven söker information i anknytning till huslig ekonomi ur olika källor. Eleven bedömer källornas och informationens tillförlitlighet och användbarhet och väljer för uppgiften ändamålsenliga källor.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)

- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)
- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)
- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- grunderna i konsumentkunskap (bl.a. konsumentens rättigheter och skyldigheter)
- konsumtion och hållbarutveckling
- hemmets ekonomi (t.ex. planera en budget)
- konsumentrådgivning i Vanda
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M11 lära eleven att läsa, tolka och bedöma anvisningar, tecken och symboler som anknyter till hushåll och närsamhälle

Lokal precisering:

- Eleven känner till de vanligaste tecken och symboler som anknyter till hushåll och närmiljö.
- Eleven kan läsa och tolka olika bruksanvisningar som kan förekomma i ett hem.
- Eleven kan tolka de vanligaste tvätt- varningsymboler som kan förekomma i ett hem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att läsa och tolka instruktioner, tecken och symboler i anknytning till hushållsarbete och närsamhälle och arbeta i enlighet med dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda anvisningar, tecken och symboler

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och benämner enstaka anvisningar och tecken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen, benämner, klassificerar och använder hushållsrelaterade anvisningar och tecken i enlighet med givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder hushållsrelaterade anvisningar, tecken och symboler i sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar användningen av hushållsrelaterade anvisningar, tecken och symboler i olika arbeten.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)

- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)
- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- grunderna i konsumentkunskap (bl.a. konsumentens rättigheter och skyldigheter)
- konsumtion och hållbarutveckling
- hemmets ekonomi (t.ex. planera en budget)
- konsumentrådgivning i Vanda
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M12 handleda eleven att lära sig lösa problem och vara kreativ i olika situationer och miljöer

Lokal precisering:

- Eleven är medveten om olika tjänster som kan stödja vardagen i ett hem.
- Eleven kan lösa problem som förekommer i olika situationer.
- Eleven känner till de vanligaste hushållrelaterade begreppen inom hela ämnesområdet.
- Eleven kan tillämpa sina egna kunskaper i vardagen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda kunskaper och färdigheter, identifiera tjänster och visa på kreativitet i olika situationer och miljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda begrepp, tillämpa kunskaper och färdigheter, samt hitta kreativa lösningar i situationer. Kännedom om tjänster som stöder vardagen i hemmet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven nämner några hushållsrelaterade begrepp, kunskaper och färdigheter samt enstaka tjänster som stöder vardagen i hemmet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder hushållsrelaterade begrepp, sina kunskaper och färdigheter samt beskriver enstaka tjänster som stöder vardagen i hemmet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder hushållsrelaterade begrepp, sina kunskaper och färdigheter i olika situationer. Eleven beskriver olika tjänster som stöder vardagen i hemmet och hur de används i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder hushållsrelaterade begrepp och sina kunskaper och färdigheter motiverat och kreativt i olika situationer. Eleven utvärderar olika tjänster som stöder vardagen i hemmet och motiverar användningen av dem och de möjligheter de erbjuder.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)
- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)
- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- grunderna i konsumentkunskap (bl.a. konsumentens rättigheter och skyldigheter)
- konsumtion och hållbarutveckling
- hemmets ekonomi (t.ex. planera en budget)
- konsumentrådgivning i Vanda
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

M13 handleda eleven mot en hållbar livsstil genom att fästa elevens uppmärksamhet vid miljö- och kostnadsmedvetenhet som en del av valen i vardagen

Lokal precisering:

- Eleven vet vad en hållbarlivstil betyder i praktiken.
- Eleven är medveten om hur man kan påverka en hållbarlivsstil.
- Eleven kan sortera avfall enligt Vanda stads sorteringsinstruktioner.
- Eleven kan undvika onödigt skräpande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tolka faktorer och aktiviteter i anknytning till cirkulär ekonomi och hushållsarbeten som belastar miljön och ekonomin.

Föremål för bedömningen

Handlingar för miljö och ekonomi i arbete och beslutsfattande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven räknar upp några hushållsrelaterade handlingar i anknytning till miljö och användning av pengar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven vet hur man kan minska miljöbelastningen och vad man kan göra i ett hushåll för miljön och ekonomin.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utför i olika uppgifter och situationer enstaka handlingar som anknyter till miljö och ekonomi i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utför i olika uppgifter och situationer handlingar i anknytning till miljö och ekonomi i vardagen på ett logiskt sätt och motiverar betydelsen av dem utgående från en hållbar och ansvarsfull livsstil och konsumtion.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- arbetsredskap och hygien i köket
- de vanligaste matlagningsmetoderna (kokning, stekning, grädda i ugn, fritering)
- grunderna i livsmedelskunskap (bl.a. hantering av olika livsmedel, t.ex. grönsaker, frukt, bär, kött, fisk, ägg)
- att skala och skära
- grunderna i matlagning (tillredning av olika maträtter i vilka man utnyttjar ingredienser ur alla delar av kostpyramiden)
- grunderna i bakning (bl.a. olika jäsdegar, bakning med kemiska jäsmedel)
- grunderna i näringslära (energigivande och icke-energigivande näringsämnen, de finländska näringsrekommenadtionerna och modellerna)
- hemmets vardag och högtider

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- grunderna i arbetsplanering, tidsanvändning och resursanvändning (i familjen)
- grunderna i rengöring - vad, hur och varför (t.ex. olika rengöringsmedel-, och metoder, pH-skalan, de vanligaste materialen)

- grunderna i textilvård - vad, hur och varför (t.ex. olika material, tvättmedel och tvättmetoder, för- och efterbehandling av tvätt)
- boende och boendetjänster i Vanda
- att ta hand om miljön
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- grunderna i konsumentkunskap (bl.a. konsumentens rättigheter och skyldigheter)
- konsumtion och hållbarutveckling
- hemmets ekonomi (t.ex. planera en budget)
- konsumentrådgivning i Vanda
- prismedvetenhet (besöker närbutik i Vanda)

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att planera, organisera och utvärdera arbete och aktivitet

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att planera, organisera och utvärdera sitt eget arbete och sin aktivitet.

Föremål för bedömningen

Planering och organisering av arbetet samt granskning av egen aktivitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och kan benämna några arbetsuppgifter i anknytning till arbetsprocessen. Eleven behöver mycket handledning och hjälp i att planera och genomföra arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven planerar, organiserar och beskriver stegvis sitt arbete och sin aktivitet enligt givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven planerar och arbetar stegvis genom att tillämpa givna instruktioner samt beskriver sitt kunnande med hjälp av egna iakttagelser av det egna arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven planerar och arbetar självständigt samt motiverar det egna arbetet och den egna aktiviteten.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- penninganvändning
- obetald räkning - vad händer?
- studiebesök: företag i Vanda
- ansvarsfull konsumtion

M2 handleda eleven att träna praktiska färdigheter som behövs i hushållet samt uppmuntra eleven att vara kreativ och att lägga märke till estetik

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig praktiska färdigheter i hushållet och prövar på olika arbetsmetoder. Eleven lär sig att beakta kreativitet och estetik i sitt arbete.

Föremål för bedömningen

Praktiska färdigheter i genomförandet av grundläggande uppgifter i huslig ekonomi, kreativitet och estetik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven klarar under handledning av att utföra enstaka arbetsuppgifter som förutsätter praktiska färdigheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven klarar av att utföra givna arbetsuppgifter som förutsätter praktiska färdigheter. Eleven vet att arbetsuppgifter kan utföras kreativt på många olika sätt och att estetiken är av betydelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven klarar självständigt av att i huslig ekonomi utföra uppgifter som förutsätter praktiska färdigheter och tillämpar de vanligaste arbetsmetoderna. Eleven beaktar enstaka estetiska aspekter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan kreativt använda och motivera olika praktiska färdigheter och arbetsmetoder i uppgifter i huslig ekonomi. Eleven motiverar betydelsen av kreativitet och estetik som en del av helheten och tar dessa i beaktande.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

M3 handleda och uppmuntra eleven att välja och använda material, redskap, apparater och digitala verktyg på ett sätt som främjar välbefinnande och hållbar konsumtion

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att välja och använda råvaror, material, arbetsredskap, och teknologi som främjar en hållbar livsstil.

Föremål för bedömningen

Förmåga att göra och motivera val i arbetet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar sig på att med hjälp av individuell handledning välja och använda givna material eller arbetsredskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven väljer och använder råvaror, material, arbetsredskap eller teknologi i enlighet med givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tillämpar sina kunskaper och färdigheter i hållbar livsstil då hen använder råvaror, material, arbetsredskap, eller teknologi.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven väljer, använder och argumenterar för råvaror, arbetsredskap, material eller teknologi som stöder en hållbar livsstil.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- penninganvändning
- obetald räkning - vad händer?
- studiebesök: företag i Vanda
- ansvarsfull konsumtion

M4 handleda eleven att planera sin tidsanvändning och arbetets gång samt att hålla ordning i samband med uppgifter

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att planera sitt eget arbete i relation till den tid som står till buds och den givna uppgiften. Eleven lär sig att sörja för ordningen i arbetsuppgifterna och arbetsmiljön i sin lärmiljö.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hantera tid och hålla ordning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar inom tidsramen och håller under handledning ordning i uppgifterna och arbetsmiljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven håller ordning i arbetsuppgifterna i enlighet med givna instruktioner och angiven tidsram i olika arbetsskeden. Eleven behöver handledning för att upprätthålla ordning i arbetsmiljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar stegvis i enlighet med instruktioner och upprätthåller ordning i arbetsuppgifterna och arbetsmiljön. Eleven planerar och förutser sin tidsanvändning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar självständigt och ansvarsfullt och kan inom ramen för lärmiljön motivera sin tidsanvändning, betydelsen av att upprätthålla ordning i arbetsuppgifterna och arbetsmiljön, samt arbetets framskridande.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

M5 handleda och motivera eleven att arbeta hygieniskt, säkert och ergonomiskt och att fästa uppmärksamhet vid de resurser som finns

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att arbeta hygieniskt, säkert och ergonomiskt i undervisningsmiljön för huslig ekonomi med beaktande av de material som finns tillgängliga.

Föremål för bedömningen

Säkerhet samt verksamhet som är hållbar med tanke på resurserna

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar hygieniskt och säkert under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar hygieniskt och säkert i enlighet med givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar i enlighet med instruktionerna på ett hygieniskt, säkert och ergonomiskt sätt eller ändamålsenligt i förhållande till, kostnader och energiförbrukning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar sitt arbete utgående från aspekter på säkerhet, hygien och ergonomi, eller kostnader och energiförbrukning.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och

uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- penninganvändning
- obetald räkning - vad händer?
- studiebesök: företag i Vanda
- ansvarsfull konsumtion

M6 handleda eleven att öva sig på att lyssna samt diskutera och argumentera på ett konstruktivt sätt när hen planerar och genomför uppgifter

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att möta andra, lyssna, diskutera och argumentera i elevgruppen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lyssna, diskutera och argumentera vid gemensam planering

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar sporadiskt eller med stöd av frågor i diskussionen i gemensamma planerings- och arbetssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i diskussionen i gemensamma planerings- och arbetssituationer och försöker lyssna och föra fram sina egna synpunkter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven lyssnar på olika synpunkter och uttrycker sina åsikter konstruktivt i gemensamma planerings- och arbetssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar aktivt i diskussioner, beaktar olika synpunkter och argumenterar konstruktivt för sina egna åsikter. Eleven uppmuntrar de andra i gemensamma planerings- och arbetssituationer.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- penninganvändning
- obetald räkning - vad händer?
- studiebesök: företag i Vanda
- ansvarsfull konsumtion

M7 aktivera eleven att vara uppmärksam på hur vardagen är uppbyggd samt på kulturellt mångskiftande verksamhetsmiljöer och husliga traditioner

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att känna igen hur rytmen i olika hushåll byggs upp och hur den struktureras tidsmässigt. Eleven lär sig att förhålla sig accepterande till kulturell mångfald i hemmen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta hur vardagen är uppbyggd och skillnader mellan olika hushåll

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven benämner vardagsrutiner och känner till olika slag av hemkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver vardagsrutiner, hur vardagen är uppbyggd, hushållstraditioner och olika slag av hemkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven definierar hur vardagen är uppbyggd och hushållens vardagsrutiner i olika hemkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar uppbyggnaden av vardagen och tidsanvändningen i olika slag av hemkulturer.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska

ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- penninganvändning
- obetald räkning - vad händer?
- studiebesök: företag i Vanda
- ansvarsfull konsumtion

M8 handleda eleven att arbeta självständigt och i grupp och att komma överens om fördelningen av arbetsuppgifter och tidsanvändningen

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att arbeta självständigt och som en del av gruppen och den gemensamma uppgiften. Eleven lär sig att komma överens om fördelningen av arbetsuppgifter.

Föremål för bedömningen

Användningen av resurser och att lära sig hur gemensamma överenskommelser görs upp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar under individuell handledning på att arbeta självständigt och deltar sporadiskt i gruppens aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att arbeta självständigt och att ta ansvar för sitt eget arbete samt deltar i gruppens aktiviteter på överenskommet sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar på egen hand och i grupp och strävar efter att arbeta konstruktivt och genom att förhandla om olika arbetsuppgifter. Eleven vet vad en rättvis arbetsfördelning innebär och kan komma fram till överenskommelser om arbetsfördelning genom att delta i beslutsfattandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar självständigt och rättvist och agerar med samarbetsförmåga samt ansvarfullt i gruppen.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

M9 uppmuntra eleven att handla enligt goda seder i samspel med andra och att reflektera över hur det egna uppförandet påverkar arbetet i gruppen och gemenskapen

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera faktorer i anknytning till omtänksamt bemötande, goda seder och bruk samt hur man agerar i kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Omtänksamt bemötande av andra elever och agerande i enlighet med goda seder och bruk i kommunikationssituationer under lektionen.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven vet att goda seder och bruk inverkar på kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen och benämner faktorer i anknytning till goda seder och bruk och omtänksamt bemötande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera i enlighet med goda seder och bruk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan motivera goda seder och bruk och omtänksamt bemötande av andra samt handlingar i praktiken i anknytning till dessa.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- penninganvändning
- obetald räkning - vad händer?
- studiebesök: företag i Vanda
- ansvarsfull konsumtion

M10 uppmuntra eleven att söka och bedöma information i anslutning till huslig ekonomi samt handleda eleven att använda tillförlitlig information som grund för sina val

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att söka och jämföra information och identifiera tillförlitliga källor för information i anknytning till huslig ekonomi som grund för sina val.

Föremål för bedömningen

Förmåga att söka och använda information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven söker under individuell handledning information i anknytning till huslig ekonomi ur givna källor. Förmågan att tolka och utnyttja informationen är anspråkslös.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven söker information i anknytning till huslig ekonomi ur källor som är bekanta för hen och som givits hen och utnyttjar dem i sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven vet var och hur man kan söka information i anknytning till huslig ekonomi. Eleven bedömer informationens användbarhet och källornas tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven söker information i anknytning till huslig ekonomi ur olika källor. Eleven bedömer källornas och informationens tillförlitlighet och användbarhet och väljer för uppgiften ändamålsenliga källor.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- penninganvändning
- obetald räkning - vad händer?
- studiebesök: företag i Vanda
- ansvarsfull konsumtion

M11 lära eleven att läsa, tolka och bedöma anvisningar, tecken och symboler som anknyter till hushåll och närsamhälle

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att läsa och tolka instruktioner, tecken och symboler i anknytning till hushållsarbete och närsamhälle och arbeta i enlighet med dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda anvisningar, tecken och symboler

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och benämner enstaka anvisningar och tecken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen, benämner, klassificerar och använder hushållsrelaterade anvisningar och tecken i enlighet med givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder hushållsrelaterade anvisningar, tecken och symboler i sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar användningen av hushållsrelaterade anvisningar, tecken och symboler i olika arbeten.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna

konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- penninganvändning
- obetald räkning - vad händer?
- studiebesök: företag i Vanda
- ansvarsfull konsumtion

M12 handleda eleven att lära sig lösa problem och vara kreativ i olika situationer och miljöer

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda kunskaper och färdigheter, identifiera tjänster och visa på kreativitet i olika situationer och miljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda begrepp, tillämpa kunskaper och färdigheter, samt hitta kreativa lösningar i situationer. Kännedom om tjänster som stöder vardagen i hemmet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven nämner några hushållsrelaterade begrepp, kunskaper och färdigheter samt enstaka tjänster som stöder vardagen i hemmet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder hushållsrelaterade begrepp, sina kunskaper och färdigheter samt beskriver enstaka tjänster som stöder vardagen i hemmet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder hushållsrelaterade begrepp, sina kunskaper och färdigheter i olika situationer. Eleven beskriver olika tjänster som stöder vardagen i hemmet och hur de används i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder hushållsrelaterade begrepp och sina kunskaper och färdigheter motiverat och kreativt i olika situationer. Eleven utvärderar olika tjänster som stöder vardagen i hemmet och motiverar användningen av dem och de möjligheter de erbjuder.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan,

livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)
- skovård
- boendetjänster i Vanda

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- penninganvändning
- obetald räkning - vad händer?
- studiebesök: företag i Vanda
- ansvarsfull konsumtion

M13 handleda eleven mot en hållbar livsstil genom att fästa elevens uppmärksamhet vid miljö- och kostnadsmedvetenhet som en del av valen i vardagen

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tolka faktorer och aktiviteter i anknytning till cirkulär ekonomi och hushållsarbeten som belastar miljön och ekonomin.

Föremål för bedömningen

Handlingar för miljö och ekonomi i arbete och beslutsfattande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven räknar upp några hushållsrelaterade handlingar i anknytning till miljö och användning av pengar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven vet hur man kan minska miljöbelastningen och vad man kan göra i ett hushåll för miljön och ekonomin.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utför i olika uppgifter och situationer enstaka handlingar som anknyter till miljö och ekonomi i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utför i olika uppgifter och situationer handlingar i anknytning till miljö och ekonomi i vardagen på ett logiskt sätt och motiverar betydelsen av dem utgående från en hållbar och ansvarsfull livsstil och konsumtion.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- finsk matkultur
- europeisk matkultur
- konservering
- projektarbete: pepparkakshus
- projektarbete: SMART mat
- specialdieter och matallergier
- "att leva ekologisk" , ekologisk odling och mat

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- rengöring (t.ex. fönstertvätt)
- textilvård (t.ex. känsliga material, handtvätt)

- skovård
- boendetjänster i Vanda

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- penninganvändning
- obetald räkning - vad händer?
- studiebesök: företag i Vanda
- ansvarsfull konsumtion

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att planera, organisera och utvärdera arbete och aktivitet

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att planera, organisera och utvärdera sitt eget arbete och sin aktivitet.

Föremål för bedömningen

Planering och organisering av arbetet samt granskning av egen aktivitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och kan benämna några arbetsuppgifter i anknytning till arbetsprocessen. Eleven behöver mycket handledning och hjälp i att planera och genomföra arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven planerar, organiserar och beskriver stegvis sitt arbete och sin aktivitet enligt givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven planerar och arbetar stegvis genom att tillämpa givna instruktioner samt beskriver sitt kunnande med hjälp av egna iakttagelser av det egna arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven planerar och arbetar självständigt samt motiverar det egna arbetet och den egna aktiviteten.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- konsumentens rättigheter och skyldigheter II
- olika sätt att köpa

M2 handleda eleven att träna praktiska färdigheter som behövs i hushållet samt uppmuntra eleven att vara kreativ och att lägga märke till estetik

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig praktiska färdigheter i hushållet och prövar på olika arbetsmetoder. Eleven lär sig att beakta kreativitet och estetik i sitt arbete.

Föremål för bedömningen

Praktiska färdigheter i genomförandet av grundläggande uppgifter i huslig ekonomi, kreativitet och estetik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven klarar under handledning av att utföra enstaka arbetsuppgifter som förutsätter praktiska färdigheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven klarar av att utföra givna arbetsuppgifter som förutsätter praktiska färdigheter. Eleven vet att arbetsuppgifter kan utföras kreativt på många olika sätt och att estetiken är av betydelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven klarar självständigt av att i huslig ekonomi utföra uppgifter som förutsätter praktiska färdigheter och tillämpar de vanligaste arbetsmetoderna. Eleven beaktar enstaka estetiska aspekter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan kreativt använda och motivera olika praktiska färdigheter och arbetsmetoder i uppgifter i huslig ekonomi. Eleven motiverar betydelsen av kreativitet och estetik som en del av helheten och tar dessa i beaktande.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån

- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

M3 handleda och uppmuntra eleven att välja och använda material, redskap, apparater och digitala verktyg på ett sätt som främjar välbefinnande och hållbar konsumtion

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att välja och använda råvaror, material, arbetsredskap, och teknologi som främjar en hållbar livsstil.

Föremål för bedömningen

Förmåga att göra och motivera val i arbetet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar sig på att med hjälp av individuell handledning välja och använda givna material eller arbetsredskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven väljer och använder råvaror, material, arbetsredskap eller teknologi i enlighet med givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tillämpar sina kunskaper och färdigheter i hållbar livsstil då hen använder råvaror, material, arbetsredskap, eller teknologi.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven väljer, använder och argumenterar för råvaror, arbetsredskap, material eller teknologi som stöder en hållbar livsstil.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen.

Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- konsumentens rättigheter och skyldigheter II
- olika sätt att köpa

M4 handleda eleven att planera sin tidsanvändning och arbetets gång samt att hålla ordning i samband med uppgifter

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att planera sitt eget arbete i relation till den tid som står till buds och den givna uppgiften. Eleven lär sig att sörja för ordningen i arbetsuppgifterna och arbetsmiljön i sin lärmiljö.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hantera tid och hålla ordning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar inom tidsramen och håller under handledning ordning i uppgifterna och arbetsmiljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven håller ordning i arbetsuppgifterna i enlighet med givna instruktioner och angiven tidsram i olika arbetsskeden. Eleven behöver handledning för att upprätthålla ordning i arbetsmiljön.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar stegvis i enlighet med instruktioner och upprätthåller ordning i arbetsuppgifterna och arbetsmiljön. Eleven planerar och förutser sin tidsanvändning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar självständigt och ansvarsfullt och kan inom ramen för lärmiljön motivera sin tidsanvändning, betydelsen av att upprätthålla ordning i arbetsuppgifterna och arbetsmiljön, samt arbetets framskridande.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

M5 handleda och motivera eleven att arbeta hygieniskt, säkert och ergonomiskt och att fästa uppmärksamhet vid de resurser som finns

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att arbeta hygieniskt, säkert och ergonomiskt i undervisningsmiljön för huslig ekonomi med beaktande av de material som finns tillgängliga.

Föremål för bedömningen

Säkerhet samt verksamhet som är hållbar med tanke på resurserna

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar hygieniskt och säkert under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar hygieniskt och säkert i enlighet med givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar i enlighet med instruktionerna på ett hygieniskt, säkert och ergonomiskt sätt eller ändamålsenligt i förhållande till, kostnader och energiförbrukning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar sitt arbete utgående från aspekter på säkerhet, hygien och ergonomi, eller kostnader och energiförbrukning.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- konsumentens rättigheter och skyldigheter II
- olika sätt att köpa

M6 handleda eleven att öva sig på att lyssna samt diskutera och argumentera på ett konstruktivt sätt när hen planerar och genomför uppgifter

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att möta andra, lyssna, diskutera och argumentera i elevgruppen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lyssna, diskutera och argumentera vid gemensam planering

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar sporadiskt eller med stöd av frågor i diskussionen i gemensamma planerings- och arbetssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i diskussionen i gemensamma planerings- och arbetssituationer och försöker lyssna och föra fram sina egna synpunkter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven lyssnar på olika synpunkter och uttrycker sina åsikter konstruktivt i gemensamma planerings- och arbetssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar aktivt i diskussioner, beaktar olika synpunkter och argumenterar konstruktivt för sina egna åsikter. Eleven uppmuntrar de andra i gemensamma planerings- och arbetssituationer.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- konsumentens rättigheter och skyldigheter II
- olika sätt att köpa

M7 aktivera eleven att vara uppmärksam på hur vardagen är uppbyggd samt på kulturellt mångskiftande verksamhetsmiljöer och husliga traditioner

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att känna igen hur rytmen i olika hushåll byggs upp och hur den struktureras tidsmässigt. Eleven lär sig att förhålla sig accepterande till kulturell mångfald i hemmen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta hur vardagen är uppbyggd och skillnader mellan olika hushåll

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven benämner vardagsrutiner och känner till olika slag av hemkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver vardagsrutiner, hur vardagen är uppbyggd, hushållstraditioner och olika slag av hemkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven definierar hur vardagen är uppbyggd och hushållens vardagsrutiner i olika hemkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar uppbyggnaden av vardagen och tidsanvändningen i olika slag av hemkulturer.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och

uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- konsumentens rättigheter och skyldigheter II
- olika sätt att köpa

M8 handleda eleven att arbeta självständigt och i grupp och att komma överens om fördelningen av arbetsuppgifter och tidsanvändningen

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att arbeta självständigt och som en del av gruppen och den gemensamma uppgiften. Eleven lär sig att komma överens om fördelningen av arbetsuppgifter.

Föremål för bedömningen

Användningen av resurser och att lära sig hur gemensamma överenskommelser görs upp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar under individuell handledning på att arbeta självständigt och deltar sporadiskt i gruppens aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att arbeta självständigt och att ta ansvar för sitt eget arbete samt deltar i gruppens aktiviteter på överenskommet sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar på egen hand och i grupp och strävar efter att arbeta konstruktivt och genom att förhandla om olika arbetsuppgifter. Eleven vet vad en rättvis arbetsfördelning innebär och kan komma fram till överenskommelser om arbetsfördelning genom att delta i beslutsfattandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar självständigt och rättvist och agerar med samarbetsförmåga samt ansvarfullt i gruppen.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

M9 uppmuntra eleven att handla enligt goda seder i samspel med andra och att reflektera över hur det egna uppförandet påverkar arbetet i gruppen och gemenskapen

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera faktorer i anknytning till omtänksamt bemötande, goda seder och bruk samt hur man agerar i kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Omtänksamt bemötande av andra elever och agerande i enlighet med goda seder och bruk i kommunikationssituationer under lektionen.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven vet att goda seder och bruk inverkar på kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen och benämner faktorer i anknytning till goda seder och bruk och omtänksamt bemötande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera i enlighet med goda seder och bruk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan motivera goda seder och bruk och omtänksamt bemötande av andra samt handlingar i praktiken i anknytning till dessa.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika

måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- konsumentens rättigheter och skyldigheter II
- olika sätt att köpa

M10 uppmuntra eleven att söka och bedöma information i anslutning till huslig ekonomi samt handleda eleven att använda tillförlitlig information som grund för sina val

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att söka och jämföra information och identifiera tillförlitliga källor för information i anknytning till huslig ekonomi som grund för sina val.

Föremål för bedömningen

Förmåga att söka och använda information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven söker under individuell handledning information i anknytning till huslig ekonomi ur givna källor. Förmågan att tolka och utnyttja informationen är anspråkslös.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven söker information i anknytning till huslig ekonomi ur källor som är bekanta för hen och som givits hen och utnyttjar dem i sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven vet var och hur man kan söka information i anknytning till huslig ekonomi. Eleven bedömer informationens användbarhet och källornas tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven söker information i anknytning till huslig ekonomi ur olika källor. Eleven bedömer källornas och informationens tillförlitlighet och användbarhet och väljer för uppgiften ändamålsenliga källor.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- konsumentens rättigheter och skyldigheter II
- olika sätt att köpa

M11 lära eleven att läsa, tolka och bedöma anvisningar, tecken och symboler som anknyter till hushåll och närsamhälle

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att läsa och tolka instruktioner, tecken och symboler i anknytning till hushållsarbete och närsamhälle och arbeta i enlighet med dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda anvisningar, tecken och symboler

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och benämner enstaka anvisningar och tecken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen, benämner, klassificerar och använder hushållsrelaterade anvisningar och tecken i enlighet med givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder hushållsrelaterade anvisningar, tecken och symboler i sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar användningen av hushållsrelaterade anvisningar, tecken och symboler i olika arbeten.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer

- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- konsumentens rättigheter och skyldigheter II
- olika sätt att köpa

M12 handleda eleven att lära sig lösa problem och vara kreativ i olika situationer och miljöer

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda kunskaper och färdigheter, identifiera tjänster och visa på kreativitet i olika situationer och miljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda begrepp, tillämpa kunskaper och färdigheter, samt hitta kreativa lösningar i situationer. Kännedom om tjänster som stöder vardagen i hemmet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven nämner några hushållsrelaterade begrepp, kunskaper och färdigheter samt enstaka tjänster som stöder vardagen i hemmet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder hushållsrelaterade begrepp, sina kunskaper och färdigheter samt beskriver enstaka tjänster som stöder vardagen i hemmet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder hushållsrelaterade begrepp, sina kunskaper och färdigheter i olika situationer. Eleven beskriver olika tjänster som stöder vardagen i hemmet och hur de används i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder hushållsrelaterade begrepp och sina kunskaper och färdigheter motiverat och kreativt i olika situationer. Eleven utvärderar olika tjänster som stöder vardagen i hemmet och motiverar användningen av dem och de möjligheter de erbjuder.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- konsumentens rättigheter och skyldigheter II
- olika sätt att köpa

M13 handleda eleven mot en hållbar livsstil genom att fästa elevens uppmärksamhet vid miljö- och kostnadsmedvetenhet som en del av valen i vardagen

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tolka faktorer och aktiviteter i anknytning till cirkulär ekonomi och hushållsarbeten som belastar miljön och ekonomin.

Föremål för bedömningen

Handlingar för miljö och ekonomi i arbete och beslutsfattande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven räknar upp några hushållsrelaterade handlingar i anknytning till miljö och användning av pengar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven vet hur man kan minska miljöbelastningen och vad man kan göra i ett hushåll för miljön och ekonomin.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utför i olika uppgifter och situationer enstaka handlingar som anknyter till miljö och ekonomi i vardagen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utför i olika uppgifter och situationer handlingar i anknytning till miljö och ekonomi i vardagen på ett logiskt sätt och motiverar betydelsen av dem utgående från en hållbar och ansvarsfull livsstil och konsumtion.

I1 Matkunskap och matkultur

Innehållet i undervisningen väljs så att det stödjer utvecklingen av matlagnings- och bakningsfärdigheter. Genom att eleverna planerar och tillreder måltider samt prövar olika måltidssituationer ska de lära sig att reflektera över val och vanor när det gäller mat och ätande utgående från tillförlitlig information om näringsrekommendationer, matsäkerhet, matkedjan, livsmedelskännedom samt ekonomi och etik. Innehållet ska omfatta matkultur och seder som en del av identiteten och hemmets festligheter.

Lokal precisering:

- internationella matkulturer
- mat och religion
- festplanering

I2 Att bo och leva tillsammans

Innehållet väljs så att det stödjer utvecklingen av färdigheter som behövs i ett hushåll samt miljö- och kostnadsmedvetenhet. Undervisning i renhållning, textil- och materialvård med lämpliga rengöringsmedel, apparater, redskap och arbetssätt utvecklar färdigheter som behövs i vardagen. Med hjälp av innehållet i undervisningen bekantar sig eleverna med goda seder, jämlik användning av resurser samt att ta ansvar i familjen. Innehållet ger eleverna en grund för att kunna utvärdera boende- och hushållsrelaterade tjänster.

Lokal precisering:

- flytta hemifrån
- alternativa och ekologiska rengöringsmedel
- hållbarutveckling i textilvård

I3 Konsument- och hushållskunskap i hemmet

Innehållet väljs så att det eleverna handleds att uträtta ärenden och får kunskap om sina konsumentrelaterade rättigheter och skyldigheter beträffande olika val och avtal. Innehållet ska ge eleverna en grund för att kunna använda medier och teknik som redskap i vardagen och uppmuntra eleverna att reflektera över kamratgruppens och mediernas inverkan på de egna konsumtionsvalen. Undervisningen tränar elevernas förmåga att fatta ansvarsfulla beslut, att söka aktuell information samt stödjer förmågan att identifiera situationer och lösa problem som gäller hushållens ekonomi.

Lokal precisering:

- konsumentens rättigheter och skyldigheter II
- olika sätt att köpa

Bildkonst

Läroämnets uppdrag

Undervisningen i bildkonst har som uppdrag att handleda eleverna att genom konsten utforska och uttrycka en kulturellt mångskiftande verklighet. Genom att producera och tolka bilder formas elevernas identitet samtidigt som den kulturella kompetensen och gemenskapen stärks. Undervisningen ska bygga på elevernas egna erfarenheter, fantasi och lust att experimentera. Undervisningen i bildkonst ska utveckla förmågan att förstå konst, omgivningen och annan visuell kultur. Eleverna ska erbjudas olika sätt att bedöma verkligheten och att påverka den. Genom att förstärka kännedomen om kulturarvet stödjer man att traditionerna förmedlas och förnyas. Undervisningen ska stödja eleverna att utveckla kritiskt tänkande och uppmuntra eleverna att påverka den egna livsmiljön och samhället. Undervisningen i bildkonst ska ge eleverna en grund för aktiv medverkan lokalt och globalt.

Det arbetssätt som är karakteristiskt för konsten främjar erfarenhetsbaserat, multisensoriskt och konkret lärande. Eleverna granskar bildkonst och annan visuell kultur ur ett historiskt och kulturellt perspektiv. Undervisningen ska ta upp olika uppfattningar om konstens uppgifter. Eleverna handleds att på ett mångsidigt sätt använda olika redskap, material, tekniker och uttryckssätt. Undervisningen ska sporra eleven att utveckla multilitteracitet både med hjälp av visuella metoder

och andra undersöknings- och framställningssätt. Eleverna ska erbjudas möjligheter att arbeta med mångvetenskapliga lärområden i samarbete med den övriga undervisningen och med aktörer utanför skolan. I undervisningen bekantar man sig med museer och andra kulturobjekt och undersöker möjligheterna att utöva bildkonst som hobby.

Läroämnets uppdrag i årskurs 7-9

***I årskurserna 7–9** handleds eleverna att fördjupa sitt personliga förhållande till bildkonsten och annan visuell kultur och att ställa upp bestämda mål för sitt arbete. Undervisningen ska stärka elevernas förmåga att skapa bilder och uppmuntra dem att arbeta i olika visuella miljöer. Eleverna ska öva sig att undersöka personliga och samhälleliga betydelser inom bildkonsten och annan visuell kultur och att använda dem som underlag för att delta och påverka. Undervisningen ska utveckla elevernas samarbetsförmåga och skapa kopplingar till aktuella koncept och fenomen inom bildkonsten och annan visuell kultur. Eleverna ska få öva sig att använda informations- och kommunikationsteknik och webbmiljöer på ett kreativt, kritiskt och ansvarsfullt sätt. Undervisningen ska ge eleverna tillräckliga förutsättningar för studier efter den grundläggande utbildningen och även allmänna färdigheter som behövs i arbetslivet och i samhället ska beaktas.*

Bildkonst i åk 7 är ett gemensamt läroämne för alla elever och bedöms enligt nationella kriterier då undervisningen avslutas.

Bildkonst i åk 8 och åk 9 är tillvalsstudier.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i bildkonst i årskurs 7–9

Målet är att erbjuda lärmiljöer och arbetssätt som ger eleverna möjlighet att mångsidigt använda material, tekniker och uttryckssätt och tillämpa dem kreativt. Undervisningssituationerna ska präglas av en atmosfär som uppmuntrar eleverna att aktivt experimentera och öva. Genom pedagogiska lösningar stöds multisensoriska upplevelser, långsiktigt arbete samt ett undersökande och målinriktat konstnärligt lärande. Undervisningen ska ta hänsyn till elevernas individuella behov och eleverna ska ges möjlighet att arbeta på ett ändamålsenligt sätt självständigt och i grupp. Målet är att skapa en verksamhetskultur som främjar lärande och socialt samspel både i skolan och i miljöer utanför skolan. I årskurs 7–9 ska eleverna stödjas att arbeta på ett undersökande och fenomenorienterat sätt genom att utnyttja konsttraditioner och metoder inom den samtida konsten. Undervisningen ska ge eleverna möjligheter att mångsidigt använda webb- och mediemiljöer, delta i tvärkonstnärliga projekt och projekt utanför skolan samt ta upp globala frågor.

Lärmiljön planeras och ordnas på ett sådant sätt att eleven individuellt och i grupp självständigt kan tillägna sig material för planering, genomförande och utvärdering av bildkonstarbetet.

Elevens egna initiativ, kreativitet, nyfikenhet och skapargläde sporras och uppmuntras i alla skeden av arbetet. Atmosfären i undervisningen skall vara uppmuntrande, stöttande och tillåtande.

Läraren ansvarar för att lärmiljön är ändamålsenlig, trygg och välplanerad för det aktuella arbetet.

Vid planering av exkursioner och utfärder utanför skolans område skall läraren beakta de föreskrifter för säkerhet som finns på skolan.

Handledning, differentiering och stöd i bildkonst i årskurs 7–9

Handledning, differentiering och stöd ska ordnas med hänsyn till elevernas sociala, psykiska och motoriska förutsättningar och färdigheter. Eleven lär sig både individuellt och tillsammans med andra, vilket stödjer elevens identitetsutveckling, delaktighet och välbefinnande. Elevernas individuella behov av handledning ska beaktas i undervisningen. Undervisningen

differentieras vid behov genom till exempel val av uttryckssätt, arbetssätt och lärmiljöer. I undervisningssituationerna ska eleverna få utnyttja sina styrkor samt tillämpa olika arbets- och tillvägagångssätt. Det konstnärliga lärandet ska utvecklas i en trygg atmosfär, där mångfald accepteras och där eleverna uppmuntras att uttrycka sig och får individuell handledning och stöd. Alternativa pedagogiska metoder kan behövas i synnerhet för att utveckla de motoriska färdigheterna och förmågan att uttrycka iakttagelser och känslor visuellt. Handledning, differentiering och stöd kan ordnas till exempel med hjälp av lekar, spel och multisensoriska upplevelser. I årskurs 7–9 är målet att stärka elevens kunskaper i bildkonst med tanke på studier efter den grundläggande utbildningen.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i bildkonst i årskurs 7–9

Bedömningen av lärandet i bildkonst ska vara uppmuntrande och handledande och beakta elevernas individuella framsteg. Den formativa och summativa bedömningen ska stödja eleverna att utveckla förmågan att skapa och tolka bilder, kunskapen om konst och annan visuell kultur, långsiktiga arbetssätt och färdigheter i självvärdering. Med hjälp av bedömningen handleds eleverna att uttrycka sina tankar och att värdesätta andras synpunkter. Bedömningen av lärandet och kunnandet ska omfatta alla dimensioner av det konstnärliga lärandet som definieras i målen för undervisningen. Färdigheterna i självvärdering och färdigheterna att ge och ta emot kamratrespons ska utvecklas som en del av den formativa bedömningen.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i bildkonst avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i bildkonst då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i bildkonst som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för bildkonst. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i bildkonst och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i bildkonst och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I beskrivningarna av kunskapskraven för slutbedömningen i bildkonst ingår kunnandet som beskrivs för de lägre vitsorden i beskrivningen av kunskapskraven för ett högre vitsord. Elevens arbete ska bedömas som en del av det kunnande som eleven påvisat i relation till alla mål för lärokursen i läroämnet och kunskapskraven för slutbedömningen. I bildkonst ska elevens kunnande utvecklas inom alla målområden för undervisningen fram till slutet av lärokursen.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 sporra eleven att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen och använda mångsidiga metoder i bildframställning

Lokal precisering:

- Eleven kan självständigt göra iaktagelser av visuell kultur och omgivningen med olika sinnen, samt diskutera sambanden mellan dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur.

Föremål för bedömningen

Förmåga att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven gör iakttagelser under individuell handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder några metoder i bildframställning då hen gör iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder flera metoder i bildframställning och olika sinnen då hen gör iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder metoder i bildframställning ändamålsenligt och mångsidigt då hen gör iakttagelser.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som

utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M2 uppmuntra eleven att diskutera sina egna och andras iakttagelser och tankar samt att motivera sina åsikter

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva och reflektera över sina iaktagelser och tankar samt diskutera omgivningen och konst.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att diskutera sina egna iakttagelser och tankar samt att motivera sina åsikter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att verbalt reflektera över iakttagelser och tankar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan inför läraren sätta ord på någon av sina iakttagelser muntligt eller skriftligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven bidrar med några av sina iakttagelser och tankar till den gemensamma diskussionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar på eget initiativ i diskussionerna och motiverar sina tankar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i diskussionerna genom att tydligt motivera sina åsikter och på ett uppbyggande sätt tolka de andra deltagarnas inlägg.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M3 inspirera eleven att ge uttryck för sina iakttagelser och tankar i bild genom att använda olika tekniker och metoder för att skapa information i olika miljöer

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sina tankar med varierande utryckssätt och tekniker.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sina iakttagelser och tankar genom att använda olika metoder för att uttrycka sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka iakttagelser och tankar i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uttrycker under konkret handledning några iakttagelser och tankar i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker sina iakttagelser och tankar i bild. Eleven använder även någon annan metod för att skapa information när hen uttrycker sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker sina iakttagelser och tankar i bild. Eleven använder även andra metoder för att skapa information när hen uttrycker sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven fördjupar sin förmåga att uttrycka sina iakttagelser och tankar i bild. Eleven använder mångsidigt andra metoder för att skapa information när hen uttrycker sig i bild.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer

- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M4 handleda eleven att använda olika material, tekniker och uttryckssätt och att fördjupa sin förmåga att skapa bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan använda samt välja olika material, tekniker och utryckssätt för sitt arbete.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att fördjupa sin förmåga att uttrycka sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sina färdigheter att uttrycka sig i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar på att använda något material eller någon teknik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på olika sätt att uttrycka sig i bild och använder några av dem målmedvetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder målmedvetet olika sätt för att uttrycka sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar målmedvetet och ändamålsenligt olika sätt för att uttrycka sig i bild.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M5 handleda eleven att tillämpa ett undersökande arbetssätt när hen skapar bilder självständigt eller tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven kan arbeta metodiskt och långsiktigt, slutföra sitt arbete samt värdesätta resultatet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda ett undersökande arbetssätt och att utveckla sin problemlösningsförmåga.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta på ett undersökande sätt och använda sin problemlösningsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar under handledning på att arbeta på ett undersökande sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att använda ett undersökande arbetssätt när hen arbetar själv eller i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder ett undersökande arbetssätt när hen arbetar själv eller i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder målmedvetet ett undersökande arbetssätt i eget arbete och tillsammans med andra.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer

används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M6 uppmuntra eleven att uttrycka sina åsikter och att tillämpa visuella kommunikations- och uttryckssätt för att påverka i sina egna bilder

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat sin förmåga att påverka miljön med hjälp av bilder.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sina åsikter och tillämpa olika sätt att påverka med hjälp av bilder.

Föremål för bedömningen

Förmåga att påverka med hjälp av bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar och prövar på möjligheterna att kommunicera med hjälp av bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder några visuella kommunikationssätt för att uttrycka sina åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker med hjälp av visuella kommunikationssätt sina åsikter om frågor som är betydelsefulla för hen själv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i och påverkar omgivningen genom att tillämpa visuella kommunikationssätt.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M7 handleda eleven att använda olika visuella, verbala och andra metoder för att tolka bilder

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika metoder för att tolka bilder och kan använda några av dem för att tolka bilder.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda olika metoder för att tolka bilder.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa olika metoder för att tolka bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning på någon metod för att tolka bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar på metoder för att tolka bilder och använder några av dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder olika metoder för att tolka bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar mångsidigt olika metoder för att tolka bilder.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M8 handleda eleven att granska vilken betydelse konst och annan visuell kultur har för individen, gruppen och samhället ur ett historiskt och kulturellt perspektiv

Lokal precisering:

- Eleven analyserar och diskuterar sina iakttagelser om den visuella kulturens betydelse för individen och samhället.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att granska vilka olika betydelser konst och annan visuell kultur har.

Föremål för bedömningen

Förmåga att granska betydelsen av visuell kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och nämner någon betydelse som visuell kultur har.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven granskar några betydelser som visuell kultur har och tar del av diskussionen som förs om dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar med sina tolkningar i diskussioner om vilken betydelse visuell kultur har.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar sina synpunkter om betydelsen av visuell kultur.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M9 inspirera eleven att i sitt bildskapande använda sig av olika tiders och kulturers sätt att uttrycka sig i bild

Lokal precisering:

- Eleven kan tillämpa några olika tiders och kulturers sätt att skapa bilder.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att känna till och tillämpa olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att känna till och tillämpa olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning på att använda en specifik kulturs sätt att uttrycka sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven bekantar sig under handledning med olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild och använder dem i sin bildframställning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utvecklar sin kännedom om olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild genom att tillämpa dem i sin bildframställning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvecklar sin kännedom om olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild genom att tillämpa dem i sin bildframställning och genom att motivera sina lösningar.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.

- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M10 handleda eleven att ta ställning till värden som finns i konsten, omgivningen och i annan visuell kultur

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sin syn på värden som framkommer i konst, i omgivningen och i annan visuell kultur.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sina åsikter om värderingar som finns i visuell kultur.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ställning till värden som finns i visuell kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och nämner något värde som finns i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner och reflekterar över värden som finns i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tar ställning till diskussionen om värden som finns i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i diskussionen om värden som finns i visuell kultur och motiverar sina synpunkter.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M11 uppmuntra eleven att beakta kulturell mångfald och hållbar utveckling i sitt bildskapande samt att påverka genom bilder

Lokal precisering:

- Eleven beaktar kulturell mångfald och hållbar utveckling i sitt skapande.
- Eleven undersöker och provar på olika sätt påverka med bilder.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta kulturell mångfald och hållbar utveckling samt lär sig att påverka med hjälp av bilder.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka sina egna värderingar med hjälp av bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven tar i beaktande någon synvinkel som berör kulturell mångfald eller hållbar utveckling i sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tar i beaktande olika synvinklar som berör kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven granskar kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder samt inser möjligheterna att påverka med hjälp av bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uttrycker sina åsikter om frågor som anknyter till kulturell mångfald och hållbar utveckling samt påverkar med hjälp av bilder.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 sporra eleven att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen och använda mångsidiga metoder i bildframställning

Lokal precisering:

- Eleven kan självständigt göra mångsidiga iaktagelser av visuell kultur och omgivningen med olika sinnen, samt diskutera sambanden mellan dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur.

Föremål för bedömningen

Förmåga att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven gör iakttagelser under individuell handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder några metoder i bildframställning då hen gör iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder flera metoder i bildframställning och olika sinnen då hen gör iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder metoder i bildframställning ändamålsenligt och mångsidigt då hen gör iakttagelser.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

Bildskapandet inspireras utgående från de former av bildkulturer som hen är i kontakt med i sin vardag. I undervisningen diskuteras mediers betydelse i elevens vardag samt ur globalt perspektiv.

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande

till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M2 uppmuntra eleven att diskutera sina egna och andras iakttagelser och tankar samt att motivera sina åsikter

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva och reflektera över sina iaktagelser och tankar samt diskutera fenomen i omgivningen och konst.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att diskutera sina egna iakttagelser och tankar samt att motivera sina åsikter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att verbalt reflektera över iakttagelser och tankar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan inför läraren sätta ord på någon av sina iakttagelser muntligt eller skriftligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven bidrar med några av sina iakttagelser och tankar till den gemensamma diskussionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar på eget initiativ i diskussionerna och motiverar sina tankar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i diskussionerna genom att tydligt motivera sina åsikter och på ett uppbyggande sätt tolka de andra deltagarnas inlägg.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven

- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

Bildskapandet inspireras utgående från de former av bildkulturer som hen är i kontakt med i sin vardag. I undervisningen diskuteras mediers betydelse i elevens vardag samt ur globalt perspektiv.

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M3 inspirera eleven att ge uttryck för sina iakttagelser och tankar i bild genom att använda olika tekniker och metoder för att skapa information i olika miljöer

Lokal precisering:

- Eleven kan självständigt uttrycka sina tankar med varierande utryckssätt och tekniker.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sina iakttagelser och tankar genom att använda olika metoder för att uttrycka sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka iakttagelser och tankar i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uttrycker under konkret handledning några iakttagelser och tankar i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker sina iakttagelser och tankar i bild. Eleven använder även någon annan metod för att skapa information när hen uttrycker sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker sina iakttagelser och tankar i bild. Eleven använder även andra metoder för att skapa information när hen uttrycker sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven fördjupar sin förmåga att uttrycka sina iakttagelser och tankar i bild. Eleven använder mångsidigt andra metoder för att skapa information när hen uttrycker sig i bild.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

Bildskapandet inspireras utgående från de former av bildkulturer som hen är i kontakt med i sin vardag. I undervisningen diskuteras mediers betydelse i elevens vardag samt ur globalt perspektiv.

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M4 handleda eleven att använda olika material, tekniker och uttryckssätt och att fördjupa sin förmåga att skapa bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan mångsidigt använda olika material, tekniker och uttryckssätt för att skapa bilder.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att fördjupa sin förmåga att uttrycka sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sina färdigheter att uttrycka sig i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar på att använda något material eller någon teknik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på olika sätt att uttrycka sig i bild och använder några av dem målmedvetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder målmedvetet olika sätt för att uttrycka sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar målmedvetet och ändamålsenligt olika sätt för att uttrycka sig i bild.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen

behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

Bildskapandet inspireras utgående från de former av bildkulturer som hen är i kontakt med i sin vardag. I undervisningen diskuteras mediers betydelse i elevens vardag samt ur globalt perspektiv.

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M5 handleda eleven att tillämpa ett undersökande arbetssätt när hen skapar bilder självständigt eller tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven kan arbeta metodiskt och långsiktigt, slutföra sitt arbete samt bedöma och analysera resultatet både ensam och med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda ett undersökande arbetssätt och att utveckla sin problemlösningsförmåga.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta på ett undersökande sätt och använda sin problemlösningsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar under handledning på att arbeta på ett undersökande sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att använda ett undersökande arbetssätt när hen arbetar själv eller i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder ett undersökande arbetssätt när hen arbetar själv eller i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder målmedvetet ett undersökande arbetssätt i eget arbete och tillsammans med andra.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

Bildskapandet inspireras utgående från de former av bildkulturer som hen är i kontakt med i sin vardag. I undervisningen diskuteras mediers betydelse i elevens vardag samt ur globalt perspektiv.

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M6 uppmuntra eleven att uttrycka sina åsikter och att tillämpa visuella kommunikations- och uttryckssätt för att påverka i sina egna bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan medvetet påverka miljön med hjälp av olika utryckssätt och digitala medel.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sina åsikter och tillämpa olika sätt att påverka med hjälp av bilder.

Föremål för bedömningen

Förmåga att påverka med hjälp av bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar och prövar på möjligheterna att kommunicera med hjälp av bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder några visuella kommunikationssätt för att uttrycka sina åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker med hjälp av visuella kommunikationssätt sina åsikter om frågor som är betydelsefulla för hen själv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i och påverkar omgivningen genom att tillämpa visuella kommunikationssätt.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

Bildskapandet inspireras utgående från de former av bildkulturer som hen är i kontakt med i sin vardag. I undervisningen diskuteras mediers betydelse i elevens vardag samt ur globalt perspektiv.

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M7 handleda eleven att använda olika visuella, verbala och andra metoder för att tolka bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan välja mellan olika metoder för att tolka bilder.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda olika metoder för att tolka bilder.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa olika metoder för att tolka bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning på någon metod för att tolka bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar på metoder för att tolka bilder och använder några av dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder olika metoder för att tolka bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar mångsidigt olika metoder för att tolka bilder.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer

används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

Bildskapandet inspireras utgående från de former av bildkulturer som hen är i kontakt med i sin vardag. I undervisningen diskuteras mediers betydelse i elevens vardag samt ur globalt perspektiv.

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M8 handleda eleven att granska vilken betydelse konst och annan visuell kultur har för individen, gruppen och samhället ur ett historiskt och kulturellt perspektiv

Lokal precisering:

- Eleven kan diskutera konst ur olika synvinklar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att granska vilka olika betydelser konst och annan visuell kultur har.

Föremål för bedömningen

Förmåga att granska betydelsen av visuell kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och nämner någon betydelse som visuell kultur har.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven granskar några betydelser som visuell kultur har och tar del av diskussionen som förs om dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar med sina tolkningar i diskussioner om vilken betydelse visuell kultur har.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar sina synpunkter om betydelsen av visuell kultur.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

Bildskapandet inspireras utgående från de former av bildkulturer som hen är i kontakt med i sin vardag. I undervisningen diskuteras mediers betydelse i elevens vardag samt ur globalt perspektiv.

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M9 inspirera eleven att i sitt bildskapande använda sig av olika tiders och kulturers sätt att uttrycka sig i bild

Lokal precisering:

- Eleven bekantar sig med olika tiders och kulturers sätt att skapa bilder samt kan tillämpa sina kunskaper i sitt eget bildframställande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att känna till och tillämpa olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att känna till och tillämpa olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning på att använda en specifik kulturs sätt att uttrycka sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven bekantar sig under handledning med olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild och använder dem i sin bildframställning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utvecklar sin kännedom om olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild genom att tillämpa dem i sin bildframställning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvecklar sin kännedom om olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild genom att tillämpa dem i sin bildframställning och genom att motivera sina lösningar.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen

behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

Bildskapandet inspireras utgående från de former av bildkulturer som hen är i kontakt med i sin vardag. I undervisningen diskuteras mediers betydelse i elevens vardag samt ur globalt perspektiv.

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M10 handleda eleven att ta ställning till värden som finns i konsten, omgivningen och i annan visuell kultur

Lokal precisering:

- Eleven kan individuellt och i grupp iakkta och reflektera över olika värden som framkommer i konst.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sina åsikter om värderingar som finns i visuell kultur.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ställning till värden som finns i visuell kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och nämner något värde som finns i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner och reflekterar över värden som finns i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tar ställning till diskussionen om värden som finns i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i diskussionen om värden som finns i visuell kultur och motiverar sina synpunkter.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

Bildskapandet inspireras utgående från de former av bildkulturer som hen är i kontakt med i sin vardag. I undervisningen diskuteras mediers betydelse i elevens vardag samt ur globalt perspektiv.

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M11 uppmuntra eleven att beakta kulturell mångfald och hållbar utveckling i sitt bildskapande samt att påverka genom bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan beakta kulturell mångfald och hållbar utveckling i sitt bildskapande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta kulturell mångfald och hållbar utveckling samt lär sig att påverka med hjälp av bilder.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka sina egna värderingar med hjälp av bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven tar i beaktande någon synvinkel som berör kulturell mångfald eller hållbar utveckling i sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tar i beaktande olika synvinklar som berör kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven granskar kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder samt inser möjligheterna att påverka med hjälp av bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uttrycker sina åsikter om frågor som anknyter till kulturell mångfald och hållbar utveckling samt påverkar med hjälp av bilder.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

Bildskapandet inspireras utgående från de former av bildkulturer som hen är i kontakt med i sin vardag. I undervisningen diskuteras mediers betydelse i elevens vardag samt ur globalt perspektiv.

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 sporra eleven att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen och använda mångsidiga metoder i bildframställning

Lokal precisering:

- Eleven kan med hjälp av olika metoder och visuella hjälpmedel mångsidigt granska sin omgivning och bilderna i den.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur.

Föremål för bedömningen

Förmåga att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven gör iakttagelser under individuell handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder några metoder i bildframställning då hen gör iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder flera metoder i bildframställning och olika sinnen då hen gör iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder metoder i bildframställning ändamålsenligt och mångsidigt då hen gör iakttagelser.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M2 uppmuntra eleven att diskutera sina egna och andras iakttagelser och tankar samt att motivera sina åsikter

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva sina iakttagleser samt jämföra och diskutera dem med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att diskutera sina egna iakttagelser och tankar samt att motivera sina åsikter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att verbalt reflektera över iakttagelser och tankar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan inför läraren sätta ord på någon av sina iakttagelser muntligt eller skriftligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven bidrar med några av sina iakttagelser och tankar till den gemensamma diskussionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar på eget initiativ i diskussionerna och motiverar sina tankar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i diskussionerna genom att tydligt motivera sina åsikter och på ett uppbyggande sätt tolka de andra deltagarnas inlägg.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M3 inspirera eleven att ge uttryck för sina iakttagelser och tankar i bild genom att använda olika tekniker och metoder för att skapa information i olika miljöer

Lokal precisering:

- Eleven använder mångsidigt och kreativt olika tekniker, uttryckssätt och metoder för att visualisera sina tankar och iaktagelser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sina iakttagelser och tankar genom att använda olika metoder för att uttrycka sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka iakttagelser och tankar i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uttrycker under konkret handledning några iakttagelser och tankar i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker sina iakttagelser och tankar i bild. Eleven använder även någon annan metod för att skapa information när hen uttrycker sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker sina iakttagelser och tankar i bild. Eleven använder även andra metoder för att skapa information när hen uttrycker sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven fördjupar sin förmåga att uttrycka sina iakttagelser och tankar i bild. Eleven använder mångsidigt andra metoder för att skapa information när hen uttrycker sig i bild.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar

elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M4 handleda eleven att använda olika material, tekniker och uttryckssätt och att fördjupa sin förmåga att skapa bilder

Lokal precisering:

- Eleven använder mångsidigt och kreativt olika tekniker, uttryckssätt och material för att skapa bilder och visuell konst.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att fördjupa sin förmåga att uttrycka sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sina färdigheter att uttrycka sig i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar på att använda något material eller någon teknik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på olika sätt att uttrycka sig i bild och använder några av dem målmedvetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder målmedvetet olika sätt för att uttrycka sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar målmedvetet och ändamålsenligt olika sätt för att uttrycka sig i bild.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M5 handleda eleven att tillämpa ett undersökande arbetssätt när hen skapar bilder självständigt eller tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven är öppen och nyfiken inför nya uttryckssät samt arbetar kreativt, metodiskt och långsiktigt.
- Eleven är aktiv och deltar i gemensamma projekt och tar ansvar för sitt egna skapande verksamhet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda ett undersökande arbetssätt och att utveckla sin problemlösningsförmåga.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta på ett undersökande sätt och använda sin problemlösningsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven övar under handledning på att arbeta på ett undersökande sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven övar på att använda ett undersökande arbetssätt när hen arbetar själv eller i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder ett undersökande arbetssätt när hen arbetar själv eller i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder målmedvetet ett undersökande arbetssätt i eget arbete och tillsammans med andra.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M6 uppmuntra eleven att uttrycka sina åsikter och att tillämpa visuella kommunikations- och uttryckssätt för att påverka i sina egna bilder

Lokal precisering:

- Eleven vet vilka visuella medel som kan användas för att påverka andra, omgivningen och miljön med hjälp av bilder och visuell kultur.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sina åsikter och tillämpa olika sätt att påverka med hjälp av bilder.

Föremål för bedömningen

Förmåga att påverka med hjälp av bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar och prövar på möjligheterna att kommunicera med hjälp av bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder några visuella kommunikationssätt för att uttrycka sina åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker med hjälp av visuella kommunikationssätt sina åsikter om frågor som är betydelsefulla för hen själv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i och påverkar omgivningen genom att tillämpa visuella kommunikationssätt.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M7 handleda eleven att använda olika visuella, verbala och andra metoder för att tolka bilder

Lokal precisering:

- Eleven kan mångsidigt tolka bilder med olika metoder och ur olika synvinklar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda olika metoder för att tolka bilder.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa olika metoder för att tolka bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning på någon metod för att tolka bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar på metoder för att tolka bilder och använder några av dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder olika metoder för att tolka bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar mångsidigt olika metoder för att tolka bilder.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M8 handleda eleven att granska vilken betydelse konst och annan visuell kultur har för individen, gruppen och samhället ur ett historiskt och kulturellt perspektiv

Lokal precisering:

- Eleven deltar i diskussioner om konstens betydelse och hen kan mångsidigt beskriva sina åsikter och iakttagelser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att granska vilka olika betydelser konst och annan visuell kultur har.

Föremål för bedömningen

Förmåga att granska betydelsen av visuell kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och nämner någon betydelse som visuell kultur har.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven granskar några betydelser som visuell kultur har och tar del av diskussionen som förs om dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar med sina tolkningar i diskussioner om vilken betydelse visuell kultur har.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar sina synpunkter om betydelsen av visuell kultur.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M9 inspirera eleven att i sitt bildskapande använda sig av olika tiders och kulturers sätt att uttrycka sig i bild

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika konstriktningar och flera kulturers sätt att uttrycka sig i bild samt kan använda intryck av dessa i sitt eget skapande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att känna till och tillämpa olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild.

Föremål för bedömningen

Förmåga att känna till och tillämpa olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar under handledning på att använda en specifik kulturs sätt att uttrycka sig i bild.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven bekantar sig under handledning med olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild och använder dem i sin bildframställning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utvecklar sin kännedom om olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild genom att tillämpa dem i sin bildframställning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvecklar sin kännedom om olika kulturers sätt att uttrycka sig i bild genom att tillämpa dem i sin bildframställning och genom att motivera sina lösningar.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M10 handleda eleven att ta ställning till värden som finns i konsten, omgivningen och i annan visuell kultur

Lokal precisering:

- Eleven kan på olika sätt ta ställning till värden som finns i konst, visuellkultur och omgivningen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sina åsikter om värderingar som finns i visuell kultur.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ställning till värden som finns i visuell kultur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och nämner något värde som finns i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven nämner och reflekterar över värden som finns i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tar ställning till diskussionen om värden som finns i visuell kultur.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar i diskussionen om värden som finns i visuell kultur och motiverar sina synpunkter.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

M11 uppmuntra eleven att beakta kulturell mångfald och hållbar utveckling i sitt bildskapande samt att påverka genom bilder

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sitt bildskapande och förmågan att påverka genom bilder.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta kulturell mångfald och hållbar utveckling samt lär sig att påverka med hjälp av bilder.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uttrycka sina egna värderingar med hjälp av bilder

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven tar i beaktande någon synvinkel som berör kulturell mångfald eller hållbar utveckling i sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tar i beaktande olika synvinklar som berör kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven granskar kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder samt inser möjligheterna att påverka med hjälp av bilder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uttrycker sina åsikter om frågor som anknyter till kulturell mångfald och hållbar utveckling samt påverkar med hjälp av bilder.

I1 Egna bildkulturer

Innehållet utgörs av elevernas egna bilder och bildkulturer som de frivilligt tar del i. Innehållet i undervisningen väljs också från de fenomen som förnyas i deras bildkulturer. Egna bildkulturer används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas betydelsen av de egna bildkurerna i relation till livsmiljön och hur man kan påverka i samhället.

Lokal precisering:

- bildkulturernas innehåll och betydelse för eleven
- närmiljön och fenomen i elevens vardag

I2 Bildkulturer i omgivningen

Innehållet omfattar olika omgivningar, föremål, mediekulturer och virtuella världar. Innehållet väljs mångsidigt ur byggda och naturliga miljöer och i medier. Innehållet väljs så att det utvecklar elevens medvetenhet om förhållandet mellan den visuella miljön och större mediala frågor. Bildkulturerna i omgivningen används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas olika omgivningars och mediers betydelse sett ur både elevernas egna liv och det globala perspektivet.

Lokal precisering:

- de former av bildkulturer som eleven är i kontakt med i sin vardag
- diskussion om mediers betydelse i elevens vardag

I3 Konstens olika världar

Innehållet omfattar bildkonst som skapats under olika tider, i olika miljöer och kulturer. Eleverna fördjupar sig i olika konstuppfattningar och -fenomen genom att studera dem i förhållande till konstnären och betraktaren samt konstinstitutioner och samhället. Konstverk används som utgångspunkt i bildskapandet. I undervisningen behandlas den kulturella mångfaldens betydelse samt att skapa och tolka både ur individens och samhällets synvinkel.

Lokal precisering:

- konstnärer ur olika tidsåldrar och kulturer
- välja konstverk som utgångspunkt i sitt egna bildskapande.
- kulturell mångfald (t.ex. med hjälp av bildanalys)

Gymnastik

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i gymnastikundervisningen är att påverka elevernas välbefinnande genom att stödja den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan och en positiv inställning till den egna kroppen. Det är viktigt att de enskilda lektionerna i gymnastik ger eleverna positiva upplevelser och stödjer en aktiv livsstil. I gymnastiken betonas kroppsuppfattning, fysisk aktivitet och samarbete. Gymnastiken ska bidra till att främja jämlikhet, jämställdhet och gemenskap samt stödja kulturell mångfald. Undervisningen ska vara trygg och utgå från de möjligheter som olika årstider och de lokala förhållandena erbjuder. Skolans lokaler, idrottsplatser i närmiljön och naturen ska utnyttjas mångsidigt i undervisningen. Eleverna ska handledas att främja ett tryggt och etiskt hållbart arbetssätt och inlärningsklimat.

I gymnastiken får eleverna lära sig att röra på sig och samtidigt utvecklas de genom att röra på sig. Att lära sig att röra på sig innebär fysisk aktivitet enligt elevernas ålder och utvecklingsnivå, träning av motoriska basfärdigheter och fysiska egenskaper. Eleverna ska få kunskaper och färdigheter för olika slags gymnastiksituationer. Att utvecklas genom att röra på sig innebär att man lär sig att respektera andra, att vara ansvarsfull, att utveckla sig själv långsiktigt, att identifiera och reglera känslor samt att utveckla en positiv självbild. Gymnastiken ska ge eleverna möjlighet att känna glädje, uttrycka sig med kroppen, delta, vara social, koppla av, tävla och kämpa på ett lekfullt sätt och att hjälpa andra. Eleverna ska också få beredskap att främja sin hälsa.

Läroämnets uppdrag i årskurs 7-9

"Vi rör på oss tillsammans och tillämpar våra färdigheter samt stärker självbilden och delaktigheten."

I årskurserna 7–9 *ligger tyngdpunkten i undervisningen på att mångsidigt tillämpa grundläggande färdigheter och träna fysiska egenskaper med hjälp av olika gymnastikformer och idrottsgrenar. Det är särskilt viktigt att eleverna stärker sin positiva självbild och accepterar sin kropp som förändras. Undervisningen ska stödja elevernas välbefinnande, utveckling mot självständighet och delaktighet samt uppmuntra eleverna att på eget initiativ delta i motionsaktiviteter som främjar hälsan. Eleverna deltar enligt sin utvecklingsnivå i planeringen av aktiviteter samt tar ansvar för sin egen och gruppens aktivitet.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i gymnastik i årskurs 7–9

Gymnastikens uppdrag och mål genomförs genom trygg och mångsidig undervisning i olika lärmiljöer inomhus och utomhus med betoning på elevernas delaktighet. I undervisningen beaktas på ett ändamålsenligt sätt årstiderna, de lokala förhållandena samt de möjligheter som skolan och omgivningen erbjuder. I undervisningen betonas arbetssätt som främjar fysisk aktivitet och gemenskap, uppmuntrande växelverkan och att hjälpa andra samt att verksamheten är trygg både psykiskt och fysiskt. Utnyttjandet av motionsteknologi stödjer målen för gymnastikundervisningen. Det är viktigt att främja säkert trafikbeteende, när man förflyttar sig till idrottsplatser utanför skolan.

- Skolans utrymmen, näridrottsplatser och naturen utnyttjas.
- Lärmiljön för gymnastiken vidgas.
- Årstiderna tas i beaktande i gymnastikundervisningen.
- Trafiksäkerheten tas i beaktande.
- Motionsteknologin används som hjälpmedel.

Handledning, differentiering och stöd i gymnastik i årskurs 7–9

En uppmuntrande och accepterande atmosfär är en förutsättning för att målen för gymnastikundervisningen ska nås. Undervisningen ska ge alla elever möjlighet att lyckas och att delta samt stödja en tillräcklig funktionsförmåga med tanke på välbefinnandet. Det är viktigt att beakta elevernas individualitet, att arbetsklimatet är tryggt och att undervisningsarrangemangen och kommunikationen i undervisningen är tydliga. Upplevelsen av att kunna och den sociala samhörigheten stöds genom elevorienterade och engagerande arbetssätt, lämpliga uppgifter och uppmuntrande respons. I årskurs 7–9 ska särskild vikt fästas vid att stödja funktionsförmågan samt uppmuntra eleverna att utöva eller hitta en egen lämplig motionsform.

- Främja jämställdhet, jämlikhet samt gemenskap
- Stöda kulturell mångfald
- Differentiering strävar till att beakta var och en som individ och därmed uppmuntra till framsteg
- Sträva till en tillräcklig funktionsförmåga för en god hälsa
- Stöda en aktiv livsstil som strävar till att hitta egna motionsalternativ
- Arbetssätt som främjar samarbete

Bedömning av elevens lärande och kunnande i gymnastik i årskurs 7–9

Eleverna ska genom mångsidig, uppmuntrande och handledande respons och bedömning stödjas att röra på sig med hjälp av gymnastik. Responsen stöder elevernas positiva uppfattning om sig själva som motionsutövare. I responsen och bedömningen ska man fästa vikt vid elevernas individuella styrkor och utvecklingsbehov och stödja dem. I undervisningen och bedömningen i gymnastik ska man fästa uppmärksamhet vid elevens hälsotillstånd och specialbehov.

Bedömningen i gymnastik ska grunda sig på målen för den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Föremål för bedömningen är elevernas lärande (målen 2–6) och sätt att arbeta (målen 1 och 7–10). Elevernas fysiska konditionsnivå ska inte användas som grund för bedömningen. Mätningar som gjorts med Move! används inte som grund för bedömningen. Vid

bedömningen ska man använda mångsidiga metoder så att eleverna har möjlighet att visa sitt bästa kunnande. Eleverna ska handledas i självvärdering.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i gymnastik avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i gymnastik då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i gymnastik som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för gymnastik. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i gymnastik och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i gymnastik och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I gymnastiken utvecklas kunnandet kontinuerligt som en fortsättning på det tidigare kunnandet. I beskrivningarna av kunskapskraven för slutbedömningen ingår beskrivningarna av kunnandet för de lägre vitsorden i kunskapskraven för ett högre vitsord.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att röra på sig, att pröva olika gymnastikformer och att träna enligt bästa förmåga

Lokal precisering:

- Eleven förhåller sig positivt till olika gymnastikformer och träning.
- Eleven är vanligtvis aktiv under lektionerna och tränar enligt bästa förmåga.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven är fysiskt aktiv, prövar på olika gymnastikformer och tränar aktivt.

Föremål för bedömningen

Fysisk aktivitet och vilja att försöka

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar sporadiskt och endast till vissa delar i verksamheten under gymnastiklektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i gymnastiklektionerna och prövar på olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar vanligtvis aktivt i verksamheten under gymnastiklektionerna och prövar och tränar olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar aktivt och tränar de gymnastikformer som undervisas.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- aktiviteter på is, snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik, bollspel samt redskapsgymnastik
- sensomotoriska färdigheter genom orientering, lagspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra sig på olika underlag som t.ex. is, snö
- gymnastik med olika redskap
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- tekniker för att hantera redskap (t.ex. i olika bollspel)
- bära och lyfta olika gymnastik- och idrottsredskap
- uthållighet genom basmotion som till exemepl olika löpsträckor, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten samt med hjälp av olika redskap som ökar motståndet. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan.
- uppvärmning och tänjning
- simning och olika simsätt
- röra sig i trafiken i skolans närmiljö, där det behövs förmåga att observera omgivningen och reagera på ett på ett ändamålsenligt sätt
- styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet genom olika gymnastikformer
- utvärdera, upprätthålla samt utveckla sin fysiska kondition

M2 handleda eleven att träna sina sensomotoriska färdigheter, det vill säga att iaktta sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och att välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sina sensomotoriska färdigheter.
- Eleven väljer lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven iakttar sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och väljer ändamålsenliga lösningar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja lösningar i olika gymnastiksituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta om några av sina iakttagelser och kan med lärarens hjälp använda dem i sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår sina iakttagelser och kan berätta om dem och koppla dem till sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven väljer oftast ändamålsenliga lösningar i olika gymnastiksituationer utgående från sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven väljer ändamålsenliga iakttagelser som grund för sina lösningar, kan motivera sina lösningar och anpassar sin fysiska aktivitet i enlighet med dem.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- aktiviteter på is, snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik, bollspel samt redskapsgymnastik
- sensomotoriska färdigheter genom orientering, lagspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra sig på olika underlag som t.ex. is, snö
- gymnastik med olika redskap
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- tekniker för att hantera redskap (t.ex. i olika bollspel)
- bära och lyfta olika gymnastik- och idrottsredskap
- uthållighet genom basmotion som till exempel olika löpsträckor, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten samt med hjälp av olika redskap som ökar motståndet. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan.
- uppvärmning och tänjning
- simning och olika simsätt
- röra sig i trafiken i skolans närmiljö, där det behövs förmåga att observera omgivningen och reagera på ett på ett ändamålsenligt sätt
- styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet genom olika gymnastikformer
- utvärdera, upprätthålla samt utveckla sin fysiska kondition

M3 handleda eleven att träna och utveckla sin balans- och rörelseförmåga så att hen kan använda, kombinera och tillämpa sina färdigheter på ett mångsidigt sätt i olika lärmiljöer, under olika årstider och i olika gymnastikformer

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sin balans- och rörelseförmåga.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina balans- och rörelsefärdigheter i olika lärmiljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda grundläggande motoriska färdigheter (balans- och rörelsefärdigheter) i olika gymnastikformer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda och kombinera sina balans- och rörelsefärdigheter i några gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda och kombinera sina balans- och rörelsefärdigheter i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda, kombinera och tillämpa sina balans- och rörelsefärdigheter i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder, kombinerar och tillämpar sina balans- och rörlighetsfärdigheter i de gymnastikformer som undervisats.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- aktiviteter på is, snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik, bollspel samt redskapsgymnastik
- sensomotoriska färdigheter genom orientering, lagspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra sig på olika underlag som t.ex. is, snö
- gymnastik med olika redskap
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- tekniker för att hantera redskap (t.ex. i olika bollspel)
- bära och lyfta olika gymnastik- och idrottsredskap
- uthållighet genom basmotion som till exempel olika löpsträckor, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten samt med hjälp av olika redskap som ökar motståndet. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan.
- uppvärmning och tänjning
- simning och olika simsätt
- röra sig i trafiken i skolans närmiljö, där det behövs förmåga att observera omgivningen och reagera på ett på ett ändamålsenligt sätt
- styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet genom olika gymnastikformer
- utvärdera, upprätthålla samt utveckla sin fysiska kondition

M4 handleda eleven att träna och utveckla sina färdigheter att hantera redskap, så att hen kan använda, kombinera och tillämpa sina färdigheter på ett mångsidigt sätt i olika lärmiljöer, med olika redskap, under olika årstider och i olika gymnastikformer

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sin förmåga att hantera redskap.
- Eleven använder ändamålsenlig utrustning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter att hantera redskap i olika lärmiljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda grundläggande motoriska färdigheter (förmåga att hantera redskap) i olika gymnastikformer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda sina färdigheter att hantera redskap i några gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda och kombinera sina färdigheter att hantera redskap i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda, kombinera och tillämpa sina färdigheter att hantera redskap i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder, kombinerar och tillämpar sina färdigheter att hantera redskap i de gymnastikformer som undervisats.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- aktiviteter på is, snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik, bollspel samt redskapsgymnastik
- sensomotoriska färdigheter genom orientering, lagspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra sig på olika underlag som t.ex. is, snö
- gymnastik med olika redskap
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- tekniker för att hantera redskap (t.ex. i olika bollspel)
- bära och lyfta olika gymnastik- och idrottsredskap
- uthållighet genom basmotion som till exemepl olika löpsträckor, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten samt med hjälp av olika redskap som ökar motståndet. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan.
- uppvärmning och tänjning
- simning och olika simsätt
- röra sig i trafiken i skolans närmiljö, där det behövs förmåga att observera omgivningen och reagera på ett på ett ändamålsenligt sätt
- styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet genom olika gymnastikformer
- utvärdera, upprätthålla samt utveckla sin fysiska kondition

M5 uppmuntra och handleda eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sina fysiska egenskaper: snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sina fysiska egenskaper som snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka.
- Eleven lär sig att förebygga följderna av en passiv livsstil genom att upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar, upprätthåller och utvecklar sina fysiska egenskaper.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utvärdera, upprätthålla och utveckla fysiska egenskaper

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna några av utvärderingsmetoderna för de fysiska egenskaperna och kan träna sina egenskaper under handledning av någon annan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna och välja metoder som lämpar sig för utvärderingen av olika fysiska egenskaper och tränar självständigt några av sina fysiska egenskaper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan utvärdera sina fysiska egenskaper och på basis av utvärderingen träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven identifierar sina egna styrkor och svagheter och kan på basis av sina iakttagelser upprätthålla och utveckla sina fysiska egenskaper.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- aktiviteter på is, snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik, bollspel samt redskapsgymnastik
- sensomotoriska färdigheter genom orientering, lagspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra sig på olika underlag som t.ex. is, snö
- gymnastik med olika redskap
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- tekniker för att hantera redskap (t.ex. i olika bollspel)
- bära och lyfta olika gymnastik- och idrottsredskap
- uthållighet genom basmotion som till exempel olika löpsträckor, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten samt med hjälp av olika redskap som ökar motståndet. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan.
- uppvärmning och tänjning
- simning och olika simsätt
- röra sig i trafiken i skolans närmiljö, där det behövs förmåga att observera omgivningen och reagera på ett på ett ändamålsenligt sätt
- styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet genom olika gymnastikformer

- utvärdera, upprätthålla samt utveckla sin fysiska kondition

M6 stärka simkunnigheten och livräddningsfärdigheterna så att eleven kan simma samt rädda sig själv och andra ur vattnet

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sin simkunnighet och rör sig obehindrat i vattnet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker sin simkunnighet och sina livräddningsfärdigheter.

Föremål för bedömningen

Simkunnighet och livräddningsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan simma 10 meter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven simmar 50 meter på två olika simsätt och dyker 5 meter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan simma* och rädda sig själv och andra ur vattnet. (*nordiska kriterier för simkunnighet)
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan simma obehindrat på två simsätt och kan rädda sig själv och andra ur vattnet på olika sätt.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- aktiviteter på is, snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik, bollspel samt redskapsgymnastik
- sensomotoriska färdigheter genom orientering, lagspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring

- röra sig på olika underlag som t.ex. is, snö
- gymnastik med olika redskap
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- tekniker för att hantera redskap (t.ex. i olika bollspel)
- bära och lyfta olika gymnastik- och idrottsredskap
- uthållighet genom basmotion som till exempel olika löpsträckor, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten samt med hjälp av olika redskap som ökar motståndet. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan.
- uppvärmning och tänjning
- simning och olika simsätt
- röra sig i trafiken i skolans närmiljö, där det behövs förmåga att observera omgivningen och reagera på ett på ett ändamålsenligt sätt
- styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet genom olika gymnastikformer
- utvärdera, upprätthålla samt utveckla sin fysiska kondition

M7 handleda eleven att agera tryggt och sakligt

Lokal precisering:

- Eleven lär sig röra sig i trafiken och i skolans närmiljö, där det behövs förmåga att observera omgivningen och reagera på ett ändamålsenligt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven agerar på ett tryggt och sakligt sätt under lektionerna.

Föremål för bedömningen

Trygg aktivitet under gymnastiklektionerna

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta hur man agerar på ett tryggt och sakligt sätt samt agerar och utrustar sig vanligtvis enligt instruktionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår riskfaktorer som hör samman med säkerheten och agerar på ett tryggt sätt samt har ändamålsenlig utrustning under lektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven agerar på ett tryggt och sakligt sätt under gymnastiklektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven agerar på ett tryggt och sakligt sätt och främjar tryggheten och säkerheten under gymnastiklektionerna.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar

under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- aktiviteter på is, snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik, bollspel samt redskapsgymnastik
- sensomotoriska färdigheter genom orientering, lagspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra sig på olika underlag som t.ex. is, snö
- gymnastik med olika redskap
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- tekniker för att hantera redskap (t.ex. i olika bollspel)
- bära och lyfta olika gymnastik- och idrottsredskap
- uthållighet genom basmotion som till exemepl olika löpsträckor, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten samt med hjälp av olika redskap som ökar motståndet. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan.
- uppvärmning och tänjning
- simning och olika simsätt
- röra sig i trafiken i skolans närmiljö, där det behövs förmåga att observera omgivningen och reagera på ett på ett ändamålsenligt sätt
- styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet genom olika gymnastikformer
- utvärdera, upprätthålla samt utveckla sin fysiska kondition

M8 handleda eleven att arbeta tillsammans med alla andra och att reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna med hänsyn till andra

Lokal precisering:

- Eleven kan samarbeta med alla.
- Eleven kan reglera sina handlingar och känslouttryck.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven arbetar tillsammans med alla och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Föremål för bedömningen

Emotionella och kommunikativa färdigheter samt arbetsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar tillsammans med människor hen själv valt och reglerar sina handlingar och sina känslor så att hen kan arbeta tillsammans med andra i gymnastiksituationerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar tillsammans med alla.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar i olika gymnastiksituationer på överenskommet sätt och tar hänsyn till andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar tillsammans med alla och främjar gruppens aktivitet och lärande.

I2 Social funktionsförmåga

Med hjälp av gymnastikuppgifter lär sig eleverna att utvärdera och utveckla sin sociala funktionsförmåga. I gymnastikundervisningen väljs olika par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där eleverna lär sig att ta hänsyn till andra samt att hjälpa och stödja varandra. Genom uppgifterna lär sig eleverna att ta ansvar för gemensamma aktiviteter och organiseringen av dem samt för regler. Gruppuppgifterna stärker positiv gemenskap.

Lokal precisering:

- betydelsen av att uppföra sig lika artigt, vänligt och ansvarsfullt mot alla, bry sig om alla i gruppen och ta ansvar för gemensamma frågor
- par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där eleverna lär sig att ta hänsyn till varandra
- att ta ansvar för gemensamma aktiviteter och arbeta enligt principen om rent spel

M9 handleda eleven att agera enligt principen om rent spel och bära ansvar för gemensamma aktiviteter

Lokal precisering:

- Eleven följer principen om rent spel.
- Eleven tar ansvar för gemensamma aktiviteter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven följer principerna om rent spel och tar ansvar för gemensamma aktiviteter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar i gemensamma aktiviteter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna principer om rent spel och tar sporadiskt ansvar för gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven följer principerna om rent spel och ger de övriga arbetsro.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven följer principerna om rent spel och visar att hen tar ansvar för gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ansvar för och främjar de gemensamma aktiviteterna.

I2 Social funktionsförmåga

Med hjälp av gymnastikuppgifter lär sig eleverna att utvärdera och utveckla sin sociala funktionsförmåga. I gymnastikundervisningen väljs olika par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där eleverna lär sig att ta hänsyn till andra samt att hjälpa och stödja varandra. Genom uppgifterna lär sig eleverna att ta ansvar för gemensamma aktiviteter och organiseringen av dem samt för regler. Gruppuppgifterna stärker positiv gemenskap.

Lokal precisering:

- betydelsen av att uppföra sig lika artigt, vänligt och ansvarsfullt mot alla, bry sig om alla i gruppen och ta ansvar för gemensamma frågor
- par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där eleverna lär sig att ta hänsyn till varandra
- att ta ansvar för gemensamma aktiviteter och arbeta enligt principen om rent spel

M10 uppmuntra eleven att ta ansvar för sina handlingar och stärka elevens förmåga att arbeta självständigt

Lokal precisering:

- Eleven kan ta ansvar för sina handlingar och arbeta självständigt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tar ansvar för sina handlingar och kan arbeta självständigt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta självständigt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta hur man kan ta ansvar för sina egna handlingar och tar ansvar under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tar ansvar för sina egna handlingar och kan tidvis arbeta självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar vanligtvis ansvarsfullt och självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar ansvarsfullt och självständigt.

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- rättvist och jämlikt behandlade (att eleverna accepteras både som individer och som en del av gruppen)
- välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion (lämpliga sätt att koppla av, känna glädje och må bra)
- att ta ansvar genom olika uppgifter
- stärka självbilden
- motionens betydelse för utvecklingen

M11 se till att eleven får tillräckligt med positiva upplevelser av sin egen kropp, av att kunna och av att vara en del av gemenskapen

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina egna upplevelser av sin egen kropp inom idrotten (används inte som grund för bedömningen).

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- rättvist och jämlikt behandlade (att eleverna accepteras både som individer och som en del av gruppen)

- välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion (lämpliga sätt att koppla av, känna glädje och må bra)
- att ta ansvar genom olika uppgifter
- stärka självbilden
- motionens betydelse för utvecklingen

M12 hjälpa eleven att förstå vilken betydelse tillräcklig fysisk aktivitet och en motionsinriktad livsstil har för det totala välbefinnandet

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva betydelsen av tillräcklig fysisk aktivitet för det totala välbefinnandet (används inte som grund för bedömningen).
- Eleven sköter sin personliga hygien (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå vilken betydelse tillräcklig fysisk aktivitet och en motionsinriktad livsstil har för det totala välbefinnandet.

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- rättvist och jämlikt behandlade (att eleverna accepteras både som individer och som en del av gruppen)
- välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion (lämpliga sätt att koppla av, känna glädje och må bra)
- att ta ansvar genom olika uppgifter
- stärka självbilden
- motionens betydelse för utvecklingen

M13 göra eleven bekant med olika vanliga motionsmöjligheter samt ge eleven kunskaper och färdigheter som hör samman med dem så att hen ska kunna hitta egna lämpliga motionsformer som ger glädje, avslappning och energi

Lokal precisering:

- Eleven har bekantat sig med olika motionsmöjligheter samt hittar en egen lämplig motionsform (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hitta egna lämpliga motionsformer som ger glädje, avslappning och energi.

Föremål för bedömningen

[Arvioinnin kohteet oppiaineessa]

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- rättvist och jämlikt behandlade (att eleverna accepteras både som individer och som en del av gruppen)
- välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion (lämpliga sätt att koppla av, känna glädje och må bra)
- att ta ansvar genom olika uppgifter
- stärka självbilden
- motionens betydelse för utvecklingen

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att röra på sig, att pröva olika gymnastikformer och att träna enligt bästa förmåga

Lokal precisering:

- Eleven har provat på och deltagit i olika gymnastikformer.
- Eleven är motiverad att lära sig mera.
- Eleven är aktiv under lektionerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven är fysiskt aktiv, prövar på olika gymnastikformer och tränar aktivt.

Föremål för bedömningen

Fysisk aktivitet och vilja att försöka

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar sporadiskt och endast till vissa delar i verksamheten under gymnastiklektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i gymnastiklektionerna och prövar på olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar vanligtvis aktivt i verksamheten under gymnastiklektionerna och prövar och tränar olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar aktivt och tränar de gymnastikformer som undervisas.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag som is
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen
- konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- hantering av olika redskap i t.ex.bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- förebygga följderna av en passiv livsstil genom att upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- simning, träning av olika simsätt och simhopp
- aktiviteter på is, i snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik
- mätningar enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move!

M2 handleda eleven att träna sina sensomotoriska färdigheter, det vill säga att iaktta sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och att välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sina sensomotoriska färdigheter.
- Eleven väljer oftast ändamålsenliga lösningar i olika gymnastiksituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven iakttar sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och väljer ändamålsenliga lösningar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja lösningar i olika gymnastiksituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta om några av sina iakttagelser och kan med lärarens hjälp använda dem i sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår sina iakttagelser och kan berätta om dem och koppla dem till sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven väljer oftast ändamålsenliga lösningar i olika gymnastiksituationer utgående från sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven väljer ändamålsenliga iakttagelser som grund för sina lösningar, kan motivera sina lösningar och anpassar sin fysiska aktivitet i enlighet med dem.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag som is
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen
- konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- hantering av olika redskap i t.ex.bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- förebygga följderna av en passiv livsstil genom att upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- simning, träning av olika simsätt och simhopp
- aktiviteter på is, i snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik
- mätningar enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move!

M3 handleda eleven att träna och utveckla sin balans- och rörelseförmåga så att hen kan använda, kombinera och tillämpa sina färdigheter på ett mångsidigt sätt i olika lärmiljöer, under olika årstider och i olika gymnastikformer

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sin balans- och rörelseförmåga.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina balans- och rörelsefärdigheter i olika lärmiljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda grundläggande motoriska färdigheter (balans- och rörelsefärdigheter) i olika gymnastikformer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda och kombinera sina balans- och rörelsefärdigheter i några gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda och kombinera sina balans- och rörelsefärdigheter i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda, kombinera och tillämpa sina balans- och rörelsefärdigheter i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder, kombinerar och tillämpar sina balans- och rörlighetsfärdigheter i de gymnastikformer som undervisats.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag som is
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen
- konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- hantering av olika redskap i t.ex.bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- förebygga följderna av en passiv livsstil genom att upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- simning, träning av olika simsätt och simhopp

- aktiviteter på is, i snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik
- mätningar enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move!

M4 handleda eleven att träna och utveckla sina färdigheter att hantera redskap, så att hen kan använda, kombinera och tillämpa sina färdigheter på ett mångsidigt sätt i olika lärmiljöer, med olika redskap, under olika årstider och i olika gymnastikformer

Lokal precisering:

- Eleven använder ändamålsenlig utrustning.
- Eleven sköter sin personliga hygien med tanke på den fysiska utvecklingen.
- Eleven kan hantera olika redskap.
- Eleven kan tillämpa sina färdigheter i olika gymnastikformer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter att hantera redskap i olika lärmiljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda grundläggande motoriska färdigheter (förmåga att hantera redskap) i olika gymnastikformer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda sina färdigheter att hantera redskap i några gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda och kombinera sina färdigheter att hantera redskap i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda, kombinera och tillämpa sina färdigheter att hantera redskap i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder, kombinerar och tillämpar sina färdigheter att hantera redskap i de gymnastikformer som undervisats.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet,

uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag som is
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen
- konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- hantering av olika redskap i t.ex.bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- förebygga följderna av en passiv livsstil genom att upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- simning, träning av olika simsätt och simhopp
- aktiviteter på is, i snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik
- mätningar enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move!

M5 uppmuntra och handleda eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sina fysiska egenskaper: snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sin uthållighet, rörlighet, snabbhet och styrka.
- Eleven förstår följderna av en passiv livsstil och kan upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar, upprätthåller och utvecklar sina fysiska egenskaper.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utvärdera, upprätthålla och utveckla fysiska egenskaper

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna några av utvärderingsmetoderna för de fysiska egenskaperna och kan träna sina egenskaper under handledning av någon annan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna och välja metoder som lämpar sig för utvärderingen av olika fysiska egenskaper och tränar självständigt några av sina fysiska egenskaper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan utvärdera sina fysiska egenskaper och på basis av utvärderingen träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven identifierar sina egna styrkor och svagheter och kan på basis av sina iakttagelser upprätthålla och utveckla sina fysiska egenskaper.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag som is
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen
- konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- hantering av olika redskap i t.ex.bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- förebygga följderna av en passiv livsstil genom att upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel

- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- simning, träning av olika simsätt och simhopp
- aktiviteter på is, i snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik
- mätningar enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move!

M6 stärka simkunnigheten och livräddningsfärdigheterna så att eleven kan simma samt rädda sig själv och andra ur vattnet

Lokal precisering:

- Eleven kan röra sig fritt i vatten och behärskar olika simsätt och simhopp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker sin simkunnighet och sina livräddningsfärdigheter.

Föremål för bedömningen

Simkunnighet och livräddningsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan simma 10 meter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven simmar 50 meter på två olika simsätt och dyker 5 meter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan simma* och rädda sig själv och andra ur vattnet. (*nordiska kriterier för simkunnighet)
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan simma obehindrat på två simsätt och kan rädda sig själv och andra ur vattnet på olika sätt.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag som is
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen
- konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- hantering av olika redskap i t.ex.bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- förebygga följderna av en passiv livsstil genom att upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- simning, träning av olika simsätt och simhopp
- aktiviteter på is, i snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik
- mätningar enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move!

M7 handleda eleven att agera tryggt och sakligt

Lokal precisering:

- Eleven agerar säkert och sakligt under gymnastiklektionerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven agerar på ett tryggt och sakligt sätt under lektionerna.

Föremål för bedömningen

Trygg aktivitet under gymnastiklektionerna

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta hur man agerar på ett tryggt och sakligt sätt samt agerar och utrustar sig vanligtvis enligt instruktionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår riskfaktorer som hör samman med säkerheten och agerar på ett tryggt sätt samt har ändamålsenlig utrustning under lektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven agerar på ett tryggt och sakligt sätt under gymnastiklektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven agerar på ett tryggt och sakligt sätt och främjar tryggheten och säkerheten under gymnastiklektionerna.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag som is
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen
- konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- hantering av olika redskap i t.ex.bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- förebygga följderna av en passiv livsstil genom att upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- simning, träning av olika simsätt och simhopp

- aktiviteter på is, i snö, i naturen, vanlig gymnastik, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik
- mätningar enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move!

M8 handleda eleven att arbeta tillsammans med alla andra och att reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna med hänsyn till andra

Lokal precisering:

- Eleven uppför sig artigt, vänligt och ansvarsfullt mot alla, bry sig om alla i gruppen och tar ansvar för gemensamma frågor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven arbetar tillsammans med alla och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Föremål för bedömningen

Emotionella och kommunikativa färdigheter samt arbetsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar tillsammans med människor hen själv valt och reglerar sina handlingar och sina känslor så att hen kan arbeta tillsammans med andra i gymnastiksituationerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar tillsammans med alla.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar i olika gymnastiksituationer på överenskommet sätt och tar hänsyn till andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar tillsammans med alla och främjar gruppens aktivitet och lärande.

I2 Social funktionsförmåga

Med hjälp av gymnastikuppgifter lär sig eleverna att utvärdera och utveckla sin sociala funktionsförmåga. I gymnastikundervisningen väljs olika par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där eleverna lär sig att ta hänsyn till andra samt att hjälpa och stödja varandra. Genom uppgifterna lär sig eleverna att ta ansvar för gemensamma aktiviteter och organiseringen av dem samt för regler. Gruppuppgifterna stärker positiv gemenskap.

Lokal precisering:

- vikten av att uppföra sig lika artigt, vänligt och ansvarsfullt mot alla, bry sig om alla i gruppen och ta ansvar för gemensamma frågor
- utvärdera och utveckla sin sociala funktionsförmåga
- par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där eleverna lär sig ta hänsyn till varandra
- ansvar för gemensamma aktiviteter och följa reglerna om rent spel

M9 handleda eleven att agera enligt principen om rent spel och bära ansvar för gemensamma aktiviteter

Lokal precisering:

- Eleven följer vanligen principen om rent spel.
- Eleven strävar efter att ta ansvar för gemensamma aktiviteter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven följer principerna om rent spel och tar ansvar för gemensamma aktiviteter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar i gemensamma aktiviteter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna principer om rent spel och tar sporadiskt ansvar för gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven följer principerna om rent spel och ger de övriga arbetsro.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven följer principerna om rent spel och visar att hen tar ansvar för gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ansvar för och främjar de gemensamma aktiviteterna.

I2 Social funktionsförmåga

Med hjälp av gymnastikuppgifter lär sig eleverna att utvärdera och utveckla sin sociala funktionsförmåga. I gymnastikundervisningen väljs olika par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där eleverna lär sig att ta hänsyn till andra samt att hjälpa och stödja varandra. Genom uppgifterna lär sig eleverna att ta ansvar för gemensamma aktiviteter och organiseringen av dem samt för regler. Gruppuppgifterna stärker positiv gemenskap.

Lokal precisering:

- vikten av att uppföra sig lika artigt, vänligt och ansvarsfullt mot alla, bry sig om alla i gruppen och ta ansvar för gemensamma frågor
- utvärdera och utveckla sin sociala funktionsförmåga
- par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där eleverna lär sig ta hänsyn till varandra
- ansvar för gemensamma aktiviteter och följa reglerna om rent spel

M10 uppmuntra eleven att ta ansvar för sina handlingar och stärka elevens förmåga att arbeta självständigt

Lokal precisering:

- Eleven arbetar ansvarsfullt och självständigt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tar ansvar för sina handlingar och kan arbeta självständigt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta självständigt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta hur man kan ta ansvar för sina egna handlingar och tar ansvar under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tar ansvar för sina egna handlingar och kan tidvis arbeta självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar vanligtvis ansvarsfullt och självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar ansvarsfullt och självständigt.

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- rättvist och jämlikt behandlande (att eleverna accepteras både som individer och som en del av gruppen)
- välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion (lämpliga sätt att koppla av, känna glädje och må bra)
- att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål
- att ta ansvar genom olika uppgifter
- stärka självbilden
- motionens betydelse för utvecklingen

M11 se till att eleven får tillräckligt med positiva upplevelser av sin egen kropp, av att kunna och av att vara en del av gemenskapen

Lokal precisering:

- Eleven får positiva upplevelser av sin egen kropp (används inte som grund för bedömningen).

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva

sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- rättvist och jämlikt behandlande (att eleverna accepteras både som individer och som en del av gruppen)
- välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion (lämpliga sätt att koppla av, känna glädje och må bra)
- att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål
- att ta ansvar genom olika uppgifter
- stärka självbilden
- motionens betydelse för utvecklingen

M12 hjälpa eleven att förstå vilken betydelse tillräcklig fysisk aktivitet och en motionsinriktad livsstil har för det totala välbefinnandet

Lokal precisering:

- Eleven förstår betydelsen av tillräcklig fysisk aktivitet för det totala välbefinnandet (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå vilken betydelse tillräcklig fysisk aktivitet och en motionsinriktad livsstil har för det totala välbefinnandet.

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- rättvist och jämlikt behandlande (att eleverna accepteras både som individer och som en del av gruppen)
- välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion (lämpliga sätt att koppla av, känna glädje och må bra)
- att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål
- att ta ansvar genom olika uppgifter
- stärka självbilden
- motionens betydelse för utvecklingen

M13 göra eleven bekant med olika vanliga motionsmöjligheter samt ge eleven kunskaper och färdigheter som hör samman med dem så att hen

ska kunna hitta egna lämpliga motionsformer som ger glädje, avslappning och energi

Lokal precisering:

- Eleven bekantar sig med olika motionsmöjligheter (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hitta egna lämpliga motionsformer som ger glädje, avslappning och energi.

Föremål för bedömningen

[Arvioinnin kohteet oppiaineessa]

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- rättvist och jämlikt behandlande (att eleverna accepteras både som individer och som en del av gruppen)
- välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion (lämpliga sätt att koppla av, känna glädje och må bra)
- att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål
- att ta ansvar genom olika uppgifter
- stärka självbilden
- motionens betydelse för utvecklingen

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att röra på sig, att pröva olika gymnastikformer och att träna enligt bästa förmåga

Lokal precisering:

- Eleven deltar aktivt i olika gymnastikformer med positiv inställning.
- Eleven är motiverad att lära sig mera.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven är fysiskt aktiv, prövar på olika gymnastikformer och tränar aktivt.

Föremål för bedömningen

Fysisk aktivitet och vilja att försöka

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar sporadiskt och endast till vissa delar i verksamheten under gymnastiklektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i gymnastiklektionerna och prövar på olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar vanligtvis aktivt i verksamheten under gymnastiklektionerna och prövar och tränar olika gymnastikformer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar aktivt och tränar de gymnastikformer som undervisas.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen, konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- bekniker för att hantera redskap i t.ex. olika bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel

- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- olika simsätt och simhopp
- grunderna i livräddning

M2 handleda eleven att träna sina sensomotoriska färdigheter, det vill säga att iaktta sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och att välja lämpliga lösningar i olika gymnastiksituationer

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sina sensomotoriska färdigheter.
- Eleven väljer ändamålsenliga lösningar i olika gymnastiksituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven iakttar sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och väljer ändamålsenliga lösningar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att välja lösningar i olika gymnastiksituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta om några av sina iakttagelser och kan med lärarens hjälp använda dem i sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår sina iakttagelser och kan berätta om dem och koppla dem till sin egen aktivitet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven väljer oftast ändamålsenliga lösningar i olika gymnastiksituationer utgående från sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven väljer ändamålsenliga iakttagelser som grund för sina lösningar, kan motivera sina lösningar och anpassar sin fysiska aktivitet i enlighet med dem.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera,

upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen, konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- bekniker för att hantera redskap i t.ex. olika bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- olika simsätt och simhopp
- grunderna i livräddning

M3 handleda eleven att träna och utveckla sin balans- och rörelseförmåga så att hen kan använda, kombinera och tillämpa sina färdigheter på ett mångsidigt sätt i olika lärmiljöer, under olika årstider och i olika gymnastikformer

Lokal precisering:

- Eleven kan använda, kombinera och tillämpa sina balans- och rörelsefärdigheter i de flesta gymnastikformer som undervisats.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina balans- och rörelsefärdigheter i olika lärmiljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda grundläggande motoriska färdigheter (balans- och rörelsefärdigheter) i olika gymnastikformer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda och kombinera sina balans- och rörelsefärdigheter i några gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda och kombinera sina balans- och rörelsefärdigheter i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda, kombinera och tillämpa sina balans- och rörelsefärdigheter i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder, kombinerar och tillämpar sina balans- och rörlighetsfärdigheter i de gymnastikformer som undervisats.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen, konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- bekniker för att hantera redskap i t.ex. olika bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- olika simsätt och simhopp
- grunderna i livräddning

M4 handleda eleven att träna och utveckla sina färdigheter att hantera redskap, så att hen kan använda, kombinera och tillämpa sina färdigheter på ett mångsidigt sätt i olika lärmiljöer, med olika redskap, under olika årstider och i olika gymnastikformer

Lokal precisering:

- Eleven använder ändamålsenlig utrustning i olika gymnastikformer och enligt olika årstider.
- Eleven sköter sin personliga hygien med tanke på den fortsatta fysiska utvecklingen.
- Eleven behärskar tekniker för att hantera olika redskap.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter att hantera redskap i olika lärmiljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda grundläggande motoriska färdigheter (förmåga att hantera redskap) i olika gymnastikformer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda sina färdigheter att hantera redskap i några gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda och kombinera sina färdigheter att hantera redskap i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda, kombinera och tillämpa sina färdigheter att hantera redskap i de flesta gymnastikformer som undervisats.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder, kombinerar och tillämpar sina färdigheter att hantera redskap i de gymnastikformer som undervisats.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen, konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- bekniker för att hantera redskap i t.ex. olika bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- olika simsätt och simhopp
- grunderna i livräddning

M5 uppmuntra och handleda eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sina fysiska egenskaper: snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka

Lokal precisering:

- Eleven kan utvärdera sina fysiska egenskaper.
- Eleven vet hur hen kan träna sin uthållighet, snabbhet, styrka och rörlighet.
- Eleven är medveten om följderna av en passiv livsstil och kan upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar, upprätthåller och utvecklar sina fysiska egenskaper.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utvärdera, upprätthålla och utveckla fysiska egenskaper

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna några av utvärderingsmetoderna för de fysiska egenskaperna och kan träna sina egenskaper under handledning av någon annan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna och välja metoder som lämpar sig för utvärderingen av olika fysiska egenskaper och tränar självständigt några av sina fysiska egenskaper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan utvärdera sina fysiska egenskaper och på basis av utvärderingen träna snabbhet, rörlighet, uthållighet och styrka.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven identifierar sina egna styrkor och svagheter och kan på basis av sina iakttagelser upprätthålla och utveckla sina fysiska egenskaper.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen, konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- bekniker för att hantera redskap i t.ex. olika bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning

- olika simsätt och simhopp
- grunderna i livräddning

M6 stärka simkunnigheten och livräddningsfärdigheterna så att eleven kan simma samt rädda sig själv och andra ur vattnet

Lokal precisering:

- Eleven kan röra sig fritt i vatten och behärskar olika simsätt och simhopp.
- Eleven kan simma och både rädda sig själv och andra ur vattnet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker sin simkunnighet och sina livräddningsfärdigheter.

Föremål för bedömningen

Simkunnighet och livräddningsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan simma 10 meter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven simmar 50 meter på två olika simsätt och dyker 5 meter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan simma* och rädda sig själv och andra ur vattnet. (*nordiska kriterier för simkunnighet)
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan simma obehindrat på två simsätt och kan rädda sig själv och andra ur vattnet på olika sätt.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring

- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen, konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- bekniker för att hantera redskap i t.ex. olika bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- olika simsätt och simhopp
- grunderna i livräddning

M7 handleda eleven att agera tryggt och sakligt

Lokal precisering:

- Eleven agerar på ett säkert och sakligt sätt under gymnastiklektionerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven agerar på ett tryggt och sakligt sätt under lektionerna.

Föremål för bedömningen

Trygg aktivitet under gymnastiklektionerna

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta hur man agerar på ett tryggt och sakligt sätt samt agerar och utrustar sig vanligtvis enligt instruktionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår riskfaktorer som hör samman med säkerheten och agerar på ett tryggt sätt samt har ändamålsenlig utrustning under lektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven agerar på ett tryggt och sakligt sätt under gymnastiklektionerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven agerar på ett tryggt och sakligt sätt och främjar tryggheten och säkerheten under gymnastiklektionerna.

I1 Fysisk funktionsförmåga

Undervisningen i gymnastik präglas av fysisk aktivitet. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter som på ett tryggt och mångsidigt sätt utvecklar elevernas förmåga att observera och lösa problem (t.ex. gymnastiklekar och bollspel). Balans- och rörelseförmågan samt förmågan att hantera

redskap stärks med hjälp av mångsidiga gymnastikformer (såsom aktiviteter på is, i snö, i naturen, basmotion, musik- och dansgymnastik samt bollspel och redskapsgymnastik) och idrottsgrenar under olika årstider och i olika lärmiljöer. Gymnastikundervisningen ska omfatta undervisning i simning, rörelse i vatten och livräddning.

Mångsidiga uppgifter, lekar, övningar och spel ger eleverna möjlighet att delta och uppleva att de kan, att arbeta självständigt, att uttrycka sig med kroppen och få estetiska erfarenheter. I gymnastikundervisningen väljs uppgifter där eleverna lär sig att träna styrka, snabbhet, uthållighet och rörlighet. Med hjälp av gymnastikuppgifterna lär sig eleven att utvärdera, upprätthålla och utveckla sin fysiska funktionsförmåga. Mätningarna enligt det nationella uppföljningssystemet för fysisk funktionsförmåga Move! ska genomföras så att de stödjer den omfattande hälsoundersökningen som ordnas i årskurs 8.

Lokal precisering:

- sensomotoriska färdigheter genom orientering, bollspel, dans, muskelvård, styrketräning och väggklättring
- röra på sig på olika underlag, t.ex. hålla balansen på varierande underlag
- balans- och rörelseförmåga genom gymnastik med redskap och övningar som tränar kroppskontrollen, konståkning och spel på is, utförsåkning och bollspel
- balans- och rörelseförmåga genom parkour, circuit, bollspel och frisbee golf
- bekniker för att hantera redskap i t.ex. olika bollspel
- lyfta och bära gymnastik- och idrottsredskap ergonomiskt
- upprätthålla kroppens naturliga rörelseförmåga, i synnerhet i överkroppen och höftens böjmuskler
- uthållighet till exempel genom basmotion, t.ex. löpning, musikgymnastik, bollspel och simning
- styrka med hjälp av den egna kroppsvikten men också med redskap som ökar motståndet; t.ex. gummiband, konditionsbollar och lätta tyngder. Också exempelvis simning och klättring utvecklar muskelstyrkan
- snabbhet genom bl.a. basmotion och bollspel
- uppvärmning och nedvarvning på gymnastiklektionerna, mångsidig tänjning samt avslappning
- olika simsätt och simhopp
- grunderna i livräddning

M8 handleda eleven att arbeta tillsammans med alla andra och att reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna med hänsyn till andra

Lokal precisering:

- Eleven uppför sig artigt, vänligt och ansvarsfullt mot alla, bry sig om alla i gruppen och tar ansvar för gemensamma frågor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven arbetar tillsammans med alla och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Föremål för bedömningen

Emotionella och kommunikativa färdigheter samt arbetsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven arbetar tillsammans med människor hen själv valt och reglerar sina handlingar och sina känslor så att hen kan arbeta tillsammans med andra i gymnastiksituationerna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar tillsammans med alla.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar i olika gymnastiksituationer på överenskommet sätt och tar hänsyn till andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar tillsammans med alla och främjar gruppens aktivitet och lärande.

I2 Social funktionsförmåga

Med hjälp av gymnastikuppgifter lär sig eleverna att utvärdera och utveckla sin sociala funktionsförmåga. I gymnastikundervisningen väljs olika par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där eleverna lär sig att ta hänsyn till andra samt att hjälpa och stödja varandra. Genom uppgifterna lär sig eleverna att ta ansvar för gemensamma aktiviteter och organiseringen av dem samt för regler. Gruppuppgifterna stärker positiv gemenskap.

Lokal precisering:

- Uppföra sig lika artigt, vänligt och ansvarsfullt mot alla, bry sig om alla i gruppen och ta ansvar för gemensamma frågor.
- Utvärdera och utveckla sin sociala funktionsförmåga.
- Par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där man lär sig att ta hänsyn till andra samt att hjälpa och stödja varandra.
- Ta ansvar för gemensamma aktiviteter och arbetar enligt principen om rent spel.

M9 handleda eleven att agera enligt principen om rent spel och bära ansvar för gemensamma aktiviteter

Lokal precisering:

- Eleven följer vanligen principen om rent spel.
- Eleven strävar att ta ansvar för gemensamma aktiviteter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven följer principerna om rent spel och tar ansvar för gemensamma aktiviteter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar i gemensamma aktiviteter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna principer om rent spel och tar sporadiskt ansvar för gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven följer principerna om rent spel och ger de övriga arbetsro.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven följer principerna om rent spel och visar att hen tar ansvar för gemensamma aktiviteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ansvar för och främjar de gemensamma aktiviteterna.

I2 Social funktionsförmåga

Med hjälp av gymnastikuppgifter lär sig eleverna att utvärdera och utveckla sin sociala funktionsförmåga. I gymnastikundervisningen väljs olika par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där eleverna lär sig att ta hänsyn till andra samt att hjälpa och stödja varandra. Genom uppgifterna lär sig eleverna att ta ansvar för gemensamma aktiviteter och organiseringen av dem samt för regler. Gruppuppgifterna stärker positiv gemenskap.

Lokal precisering:

- Uppföra sig lika artigt, vänligt och ansvarsfullt mot alla, bry sig om alla i gruppen och ta ansvar för gemensamma frågor.
- Utvärdera och utveckla sin sociala funktionsförmåga.
- Par- och gruppuppgifter, lekar, övningar och spel där man lär sig att ta hänsyn till andra samt att hjälpa och stödja varandra.
- Ta ansvar för gemensamma aktiviteter och arbetar enligt principen om rent spel.

M10 uppmuntra eleven att ta ansvar för sina handlingar och stärka elevens förmåga att arbeta självständigt

Lokal precisering:

- Eleven arbetar vanligtvis ansvarsfullt och självständigt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tar ansvar för sina handlingar och kan arbeta självständigt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta självständigt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta hur man kan ta ansvar för sina egna handlingar och tar ansvar under handledning av läraren.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tar ansvar för sina egna handlingar och kan tidvis arbeta självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven arbetar vanligtvis ansvarsfullt och självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven arbetar ansvarsfullt och självständigt.

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- Låta eleverna känna att de blir rättvist och jämlikt behandlade, att de kan och att de accepteras både som individer och som en del av gruppen.
- Information om välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion, så att var och en kan hitta ett lämpligt sätt att koppla av, känna glädje och må bra.
- Förstärka självbilden.

M11 se till att eleven får tillräckligt med positiva upplevelser av sin egen kropp, av att kunna och av att vara en del av gemenskapen

Lokal precisering:

- Eleven får tillräckligt positiva upplevelser av sin kropp.
- Eleven handleds att reflektera över sina erfarenheter som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- Låta eleverna känna att de blir rättvist och jämlikt behandlade, att de kan och att de accepteras både som individer och som en del av gruppen.
- Information om välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion, så att var och en kan hitta ett lämpligt sätt att koppla av, känna glädje och må bra.

- Förstärka självbilden.

M12 hjälpa eleven att förstå vilken betydelse tillräcklig fysisk aktivitet och en motionsinriktad livsstil har för det totala välbefinnandet

Lokal precisering:

- Eleven förstår betydelsen av tillräcklig fysisk aktivitet och en motionsinriktad livsstil för det totala välbefinnandet (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå vilken betydelse tillräcklig fysisk aktivitet och en motionsinriktad livsstil har för det totala välbefinnandet.

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- Låta eleverna känna att de blir rättvist och jämlikt behandlade, att de kan och att de accepteras både som individer och som en del av gruppen.
- Information om välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion, så att var och en kan hitta ett lämpligt sätt att koppla av, känna glädje och må bra.
- Förstärka självbilden.

M13 göra eleven bekant med olika vanliga motionsmöjligheter samt ge eleven kunskaper och färdigheter som hör samman med dem så att hen ska kunna hitta egna lämpliga motionsformer som ger glädje, avslappning och energi

Lokal precisering:

- Eleven bekantar sig med olika motionsmöjligheter samt hittar egna lämpliga motionsformer som ger glädje (används inte som grund för bedömningen).
- Eleven handleds att reflektera över sina erfarenheter som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hitta egna lämpliga motionsformer som ger glädje, avslappning och energi.

Föremål för bedömningen

[Arvioinnin kohteet oppiaineessa]

I3 Psykisk funktionsförmåga

I gymnastikundervisningen används uppgifter där eleverna lär sig att kämpa långsiktigt på egen hand och tillsammans med andra för att uppnå ett mål. Genom olika uppgifter får eleverna öva sig att ta ansvar. Roliga och omväxlande gymnastikuppgifter framkallar positiva känslor som i sin tur stärker elevernas upplevelse av att kunna och deras positiva självbild. I samband med undervisningen får eleverna information om motionens betydelse för utvecklingen, principerna för träning samt om möjligheterna att utöva motion som hobby och vad som kännetecknar olika motionsformer.

Lokal precisering:

- Låta eleverna känna att de blir rättvist och jämlikt behandlade, att de kan och att de accepteras både som individer och som en del av gruppen.
- Information om välbefinnande och erfarenheter av olika sätt att utöva idrott och motion, så att var och en kan hitta ett lämpligt sätt att koppla av, känna glädje och må bra.
- Förstärka självbilden.

Historia

Läroämnets uppdrag

Historieundervisningens uppdrag är att utveckla elevernas historiemedvetande och kulturkunskap samt att uppmuntra eleven att bli en ansvarsfull och demokratisk medborgare. Med hjälp av historisk kunskap lär sig eleverna att förstå den utveckling som format nutiden, att inse värdet av intellektuellt och kroppsligt arbete och att reflektera över framtida val. Eleverna lär sig att se individens betydelse som historisk aktör och att uppfatta mänskliga motiv och bakomliggande strukturer. Syftet är att bidra till att forma elevernas identitet och främja deras utveckling till aktiva samhällsmedlemmar som har förståelse för mångfald.

I historieundervisningen ska eleverna fördjupa sig i hur man kritiskt behandlar information från olika aktörer och hur man handskas med olika slag av historiska källor. Eleverna ska även få insikt i villkor för historieforskningen, framför allt dess strävan efter att skapa en så tillförlitlig bild av det förflutna som möjligt utgående från det källmaterial som finns. Undervisningens syfte är att utveckla elevers förmåga att analysera historia: förmåga att tillgodogöra sig historiska källor och göra kompetenta tolkningar av deras betydelse och roll.

Eleverna ska lära sig förstå att historia kan tolkas på olika sätt och ur olika perspektiv och att förklara förändring och kontinuitet i den historiska utvecklingen. Undervisningen i historia ska hjälpa eleverna att uppfatta värderingar och konflikter i samhället och hur de har förändrats under olika tider.

Läroämnets uppdrag i årskurs 7-9

***I årskurserna 7-9** är historieundervisningens uppdrag är att fördjupa elevernas uppfattning om den historiska kunskapens natur. Undervisningen ska stödja elevernas identitetsutveckling och göra dem förtrogen med hur olika kulturer påverkat individer och samhällen. I undervisningen ska interaktiva och undersökande arbetssätt prioriteras.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i historia i årskurs 7–9

Genom att man granskar den historiska bakgrunden till aktuella händelser kopplas innehållet i ämnet historia till centrala begrepp i samhällsläran.

Med tanke på målen i läroämnet är det viktigt att prioritera undersökande arbetssätt, till exempel att undersöka olika för åldern lämpliga första- och andrahandskällor och att använda sig av

öppna lärmiljöer i historiska undersökningsuppgifter. Målet är att uppmuntra eleven att göra egna tolkningar och lära sig bedöma avvikande tolkningar.

Eleven ska uppmuntras att söka information via informell historiekultur, såsom spel, filmer och litteratur, och att utveckla sin förmåga att tänka historiskt och bedöma kritiskt med hjälp av dessa historiekulturella uttryck.

- stärka elevernas förmåga att läsa och tolka historiska källor och miljöer både självständigt och tillsammans med andra.
- öka elevens förståelse för historiens betydelse i dagens samhälle.
- prioritera undersökande arbetssätt t.ex. texter, bilder, statistik och föremål.
- levandegöra historien genom t.ex. att använda film, litteratur, serier, museibesök och spel.

Handledning, differentiering och stöd i historia i årskurs 7–9

I historieundervisningen ska eleven uppmuntras att mångsidigt observera, kommunicera, producera och tolka text och tal samt att använda drama och visuella uttryck. Vid behov hjälper läraren eleverna att förstå olika texter genom att förenkla dem och förklara de begrepp som används i texterna.

Vissa begrepp som används i historieundervisningen (till exempel samhälle och demokrati) ska fördjupas under hela den grundläggande utbildningen i takt med att eleven utvecklar sitt tänkande från konkret till abstrakt.

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, ljudböcker, drama)
- Eleverna uppmuntras att arbeta i olika konstallationer (t.ex. individuellt, parvis och grupper)
- Eleverna deltar i planeringen av undervisningen och uppsättandet av sina egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika verktyg (t.ex.kartor, lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel, statistik)

Bedömning av elevens lärande och kunnande i historia i årskurs 7–9

Med responsen i undervisningen i historia är strävan att uppmuntra eleverna att göra egna tolkningar och argumentera för sina åsikter. Utöver skriftliga uppgifter ska också elevernas mångsidiga sätt att arbeta och visa sitt kunnande beaktas. I stället för att fokusera på att memorera innehåll ska man i bedömningen fokusera på förmågan att tillämpa kunskap och behärska historiskt tänkande.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i historia avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i historia då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i historia som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för historia. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i historia och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i historia och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stärka elevens intresse för historia som vetenskap och identitetsskapande läroämne

Lokal precisering:

- Eleven uppmanas att reflektera över sina erfarenheter som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven blir intresserad av historia som vetenskap och för dess betydelse för identiteten.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden
  - hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland

- det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten
- Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

M2 aktivera eleven att söka historisk information och att bedöma informationskällornas tillförlitlighet

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information i olika historiska informationskällor och under handledning notera skillnader i deras tillförlitlighet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hämta historisk information och bedöma informationskällornas tillförlitlighet samt förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hämta historisk information och att förstå att källorna är tolkningsbara.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven hittar under handledning information om en historisk företeelse eller händelse ur en given källa. Eleven förstår under handledning av läraren att det förekommer olika tolkningar kring samma fenomen eller källa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven hämtar information om en historisk företeelse eller händelse ur olika källor och lägger märke till skillnader i källornas tillförlitlighet och hur de tolkas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven hämtar information om en historisk företeelse eller händelse ur olika källor och kan skilja mellan mer och mindre tillförlitliga källor och tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder olika källor och kan skilja källorna till den företeelse som undersöks från andra källor. Eleven beskriver hur man kan göra olika tolkningar av samma källor och bedömer eventuella brister i tolkningarna.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden
  - hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland
  - det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten
  - Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

M3 hjälpa eleven att förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan läsa och under handledning tolka olika slag av källor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hämta historisk information och bedöma informationskällornas tillförlitlighet samt förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hämta historisk information och att förstå att källorna är tolkningsbara.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven hittar under handledning information om en historisk företeelse eller händelse ur en given källa. Eleven förstår under handledning av läraren att det förekommer olika tolkningar kring samma fenomen eller källa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven hämtar information om en historisk företeelse eller händelse ur olika källor och lägger märke till skillnader i källornas tillförlitlighet och hur de tolkas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven hämtar information om en historisk företeelse eller händelse ur olika källor och kan skilja mellan mer och mindre tillförlitliga källor och tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder olika källor och kan skilja källorna till den företeelse som undersöks från andra källor. Eleven beskriver hur man kan göra olika tolkningar av samma källor och bedömer eventuella brister i tolkningarna.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden
  - hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland
  - det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten
  - Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

M4 stärka elevens förmåga att förstå begreppet historisk tid och därmed relaterade begrepp

Lokal precisering:

- Eleven kan placera händelser och företeelser i sina tidsmässiga sammanhang och med hjälp av dem i kronologisk ordning

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå begreppet historisk tid och därmed relaterade begrepp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå begreppet kronologi

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen centrala, innehållsmässiga historiska begrepp och kan under lärarens handledning tidsmässigt ställa dem i relation till varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kommer ihåg centrala innehållsmässiga begrepp som anknyter till det förflutna och ger några exempel på särdrag som är karakteristiska för den historiska tidsperiod som granskas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder centrala innehållsmässiga begrepp som anknyter till det förflutna och beskriver särdragen som är karakteristiska för den historiska tidsperiod som granskas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven placerar historiska händelser, företeelser och tidsperioder i kronologisk ordning och i sina tidsmässiga sammanhang. Eleven använder tidsrelaterade begrepp och redogör för händelser, personer och fenomen som är kopplade till centrala historiska tidsperioder.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden
  - hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland
  - det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten
  - Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

M5 handleda eleven att förstå faktorer som har påverkat människans handlingar och beslut i olika historiska situationer

Lokal precisering:

- Eleven kan leva sig in i hur människor levde förr och kan under handledning beskriva motiven bakom deras handlingar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå faktorer som har påverkat människans handlingar och beslut i olika historiska situationer.

Föremål för bedömningen

Historisk inlevelseförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att människorna har haft olika motiv till sina handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår hur människornas sociala och samhälleliga ställning inverkar på motiven bakom deras handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tolkar syftena med människornas handlingar och redogör för hur människornas sociala och samhälleliga ställning eller den historiska kontexten inverkar på deras handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven lever sig in i den historiska människans ställning, bedömer motiven bakom hens handlingar och granskar hur människans sociala eller samhälleliga ställning eller den historiska kontexten inverkar på hens handlingar.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden
  - hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland
  - det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten
  - Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

M6 hjälpa eleven att bedöma olika orsaker till historiska händelser och företeelser

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning särskilja viktiga faktorer som förklarar historiska händelser eller företeelser från mindre viktiga.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att bedöma olika orsaker till historiska händelser och företeelser samt att analysera historisk förändring och kontinuitet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå orsak och verkan i historiska sammanhang och att förstå förändring och kontinuitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar historiska företeelser som har förändrats eller som har förblivit oförändrade. Eleven anger någon enskild orsak till att det har eller inte har skett en förändring.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till att historiska förklaringar grundar sig på analyser av aktörernas avsikter. Eleven iakttar orsaker till och följder av historiska händelser och företeelser. Eleven förklarar under individuell handledning varför man inom vissa livsområden agerade annorlunda förr än man gör idag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår att historiska förklaringar grundar sig på analyser av aktörernas avsikter. Eleven förstår att det finns olika orsaker till och följder av historiska händelser och företeelser och ger exempel på dem. Eleven redogör för varför man inom vissa livsområden agerade lika eller annorlunda förr i förhållande till idag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven skiljer mellan de centrala och de mindre viktiga faktorerna som förklarar orsakerna bakom historiska händelser eller företeelser och analyserar orsakerna till och följderna av historiska händelser (såsom betydelsen av omedelbara och långvariga följder). Eleven utvärderar varför man inom vissa livsområden agerade lika eller annorlunda förr i förhållande till idag och hur följderna av en historisk händelse eller företeelse har haft olika inverkan på människor i olika ställning samt på olika människogrupper.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden
  - hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland
  - det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten
  - Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

M7 hjälpa eleven att analysera historisk förändring och kontinuitet

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning förklara varför man inom vissa livsområden agerade lika eller annorlunda förr än idag.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att bedöma olika orsaker till historiska händelser och företeelser samt att analysera historisk förändring och kontinuitet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå orsak och verkan i historiska sammanhang och att förstå förändring och kontinuitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar historiska företeelser som har förändrats eller som har förblivit oförändrade. Eleven anger någon enskild orsak till att det har eller inte har skett en förändring.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till att historiska förklaringar grundar sig på analyser av aktörernas avsikter. Eleven iakttar orsaker till och följder av historiska händelser och företeelser. Eleven förklarar under individuell handledning varför man inom vissa livsområden agerade annorlunda förr än man gör idag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår att historiska förklaringar grundar sig på analyser av aktörernas avsikter. Eleven förstår att det finns olika orsaker till och följder av historiska händelser och företeelser och ger exempel på dem. Eleven redogör för varför man inom vissa livsområden agerade lika eller annorlunda förr i förhållande till idag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven skiljer mellan de centrala och de mindre viktiga faktorerna som förklarar orsakerna bakom historiska händelser eller företeelser och analyserar orsakerna till och följderna av historiska händelser (såsom betydelsen av omedelbara och långvariga följder). Eleven utvärderar varför man inom vissa livsområden agerade lika eller annorlunda förr i förhållande till idag och hur följderna av en historisk händelse eller företeelse har haft olika inverkan på människor i olika ställning samt på olika människogrupper.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden
  - hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland
  - det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten
  - Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

M8 uppmuntra eleven att göra tolkningar

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning göra egna motiverade tolkningar av historiska händelser och företeelser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven blir modig i att göra tolkningar.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden
  - hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland
  - det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten
  - Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

M9 handleda eleven att förklara avsikter bakom mänsklig aktivitet

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva avsikter bakom mänsklig aktivitet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förklara avsikter bakom mänsklig aktivitet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förklara mänsklig aktivitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven anger under handledning hur motivet bakom människans handlingar syns i någon historisk företeelse eller händelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver hur människornas bakgrund påverkar motiven bakom deras handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven presenterar en slutsats om hur människornas bakgrund påverkar motiven bakom deras handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar motiven bakom människans handlingar och hur människornas bakgrund och den historiska kontexten påverkar dem.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden
  - hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland
  - det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten

- Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

M10 handleda eleven att förklara varför historisk information kan tolkas och användas på olika sätt i olika sammanhang och att kritiskt bedöma tolkningarnas trovärdighet

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning bedöma trovärdigheten i tolkningar av historiska händelser eller företeelser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förklara varför historisk information kan tolkas och användas på olika sätt i olika sammanhang och lär sig att kritiskt bedöma tolkningarnas trovärdighet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förklara historiska tolkningar och bedöma deras trovärdighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ger under handledning något exempel på hur historisk information används för något särskilt syfte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver hur historisk information används för något särskilt syfte och ger exempel på partiskhet i historiska tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver hur historisk information används för något särskilt syfte och redogör för partiskhet i historiska tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar hur historisk information används för något särskilt syfte och hur bakgrunden hos den som tolkar historiska källor kan påverka tolkningens trovärdighet.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden

- hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland
- det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten
- Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

M11 lära eleven att använda olika källor, jämföra dem och göra en egen motiverad tolkning utgående från dem

Lokal precisering:

- Eleven kan svara på frågor om historia genom att använda information från olika källor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda olika källor, jämföra dem och göra en egen motiverad tolkning utgående från dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda historiska källor och producera historisk information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven svarar på frågor om det förflutna under handledning och utgående från en källa som hen har fått. Under lärarens handledning gör eleven en tolkning utifrån någon källa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven presenterar någon tolkning med hjälp av olika källor som finns tillgängliga.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven svarar på frågor om det förflutna genom att tolka information från olika källor. Eleven presenterar egna motiverade tolkningar om en historisk händelse eller företeelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tolkar olika källor i anknytning till information om historia. Eleven presenterar egna motiverade tolkningar om historiska händelser eller företeelser och visar att hen känner till möjligheten till feltolkning i sina egna tolkningar.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden
  - hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland
  - det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten
  - Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

M12 handleda eleven att med hjälp av sin kunskap i historia göra sig en föreställning om framtiden

Lokal precisering:

- Eleven kan under handledning beskriva hur man med hjälp av tolkningar av det förflutna kan motivera val som gäller framtiden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att göra olika föreställningar om framtiden med hjälp av sin kunskap i historia.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda sin kunskap i historia

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven anger under handledning hur historia används för att förklara samtiden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver hur historia används för att förklara samtiden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver hur man med hjälp av kunskap om historia kan motivera något val som berör framtiden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven gör en bedömning av hur tolkningarna av det förflutna påverkar förväntningarna inför framtiden och framtida val.

I1 Industrisamhällets uppkomst och utveckling

Eleven fördjupar sig i någon företeelse som har förändrat människans liv, förhållandet mellan människan och naturen samt världen.

Lokal precisering:

- industrialiseringen som fenomen
  - hur industrialiseringen påverkat samhället, individen och miljön
  - den teknologiska utvecklingen och industrisamhällets uppkomst och utveckling
  - urbanisering, levnads- och arbetsförhållanden i de tidiga industristäderna
  - arbetarrörelsens framväxt och medborgarrörelsernas möjligheter att påverka sin tillvaro
  - utvecklingen av kommunikationerna och hur de förändrat samhället

I2 Människor förändrar världen

Eleven granskar olika samhällsidéer, deras innebörd och följder samt hur människor har kunnat påverka samhället under olika tider.

Lokal precisering:

- begreppet ideologi
  - Liberalism (Franska revolutionen)
  - Nationalism (enande och splittrande verkan under 1800-talet, det nationella uppvaknandet i Finland)
  - Socialism (arbetarrörelsens framväxt och framgångar, Karl Marx och kommunismens och socialdemokrations uppkomst och grundidéer)

I3 Finland skapas, byggs och försvaras

Eleven vägleds till insikt i vilken betydelse kulturen har haft då den nationella identiteten har utvecklats under autonomin och i början av Finlands självständighet.

Lokal precisering:

- Finland under den autonoma tiden
  - hur Finland blev en del av stormaktspolitiken och därmed en del av Ryssland
  - det nationella uppvaknandet och skapandet av den finländska identiteten
  - Finlands självständighet och inbördeskriget

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- Första världskriget
  - orsakerna
  - hur den teknologiska utvecklingen förändrat krigföringen
  - följder (t.ex. förändringen av kartan, hur kriget banade väg för diktaturernas framväxt och det andra världskriget)

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- europeiska imperialismen
  - kolonialiseringen och dess orsaker följder (t.ex. Afrikas kolonialisering)

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stärka elevens intresse för historia som vetenskap och identitetsskapande läroämne

Lokal precisering:

- Eleven uppmanas att reflektera över sina erfarenheter som en del av självbedömningen (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven blir intresserad av historia som vetenskap och för dess betydelse för identiteten.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen
  - det totala kriget

    - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
    - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten
- kalla kriget
    - delningen i öst och väst
    - USA:s och Sovjetunionens roll
    - kapprustningen och krigshotet det skapade
    - kriser och konflikter under det kalla kriget
    - Finlands politiska ställning under Sovjettiden.
    - Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling
    - vardagslivet i det efterkrigstida Finland
    - förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
    - Det koloniala arvet i dagens Afrika
    - Konflikterna i dagens Mellanöstern

M2 aktivera eleven att söka historisk information och att bedöma informationskällornas tillförlitlighet

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information i olika historiska informationskällor och noterar skillnader i deras tillförlitlighet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hämta historisk information och bedöma informationskällornas tillförlitlighet samt förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hämta historisk information och att förstå att källorna är tolkningsbara.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven hittar under handledning information om en historisk företeelse eller händelse ur en given källa. Eleven förstår under handledning av läraren att det förekommer olika tolkningar kring samma fenomen eller källa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven hämtar information om en historisk företeelse eller händelse ur olika källor och lägger märke till skillnader i källornas tillförlitlighet och hur de tolkas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven hämtar information om en historisk företeelse eller händelse ur olika källor och kan skilja mellan mer och mindre tillförlitliga källor och tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder olika källor och kan skilja källorna till den företeelse som undersöks från andra källor. Eleven beskriver hur man kan göra olika tolkningar av samma källor och bedömer eventuella brister i tolkningarna.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen
  - det totala kriget
  - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
  - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten
- kalla kriget
  - delningen i öst och väst
  - USA:s och Sovjetunionens roll
  - kapprustningen och krigshotet det skapade
  - kriser och konflikter under det kalla kriget
  - Finlands politiska ställning under Sovjettiden.
  - Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling

- vardagslivet i det efterkrigstida Finland
- förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
  - Det koloniala arvet i dagens Afrika
  - Konflikterna i dagens Mellanöstern

M3 hjälpa eleven att förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan läsa och tolka olika slag av källor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hämta historisk information och bedöma informationskällornas tillförlitlighet samt förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hämta historisk information och att förstå att källorna är tolkningsbara.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven hittar under handledning information om en historisk företeelse eller händelse ur en given källa. Eleven förstår under handledning av läraren att det förekommer olika tolkningar kring samma fenomen eller källa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven hämtar information om en historisk företeelse eller händelse ur olika källor och lägger märke till skillnader i källornas tillförlitlighet och hur de tolkas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven hämtar information om en historisk företeelse eller händelse ur olika källor och kan skilja mellan mer och mindre tillförlitliga källor och tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder olika källor och kan skilja källorna till den företeelse som undersöks från andra källor. Eleven beskriver hur man kan göra olika tolkningar av samma källor och bedömer eventuella brister i tolkningarna.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen
  - det totala kriget
  - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
  - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten
- kalla kriget
  - delningen i öst och väst
  - USA:s och Sovjetunionens roll
  - kapprustningen och krigshotet det skapade
  - kriser och konflikter under det kalla kriget
  - Finlands politiska ställning under Sovjettiden.
  - Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling
  - vardagslivet i det efterkrigstida Finland
  - förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
  - Det koloniala arvet i dagens Afrika
  - Konflikterna i dagens Mellanöstern

M4 stärka elevens förmåga att förstå begreppet historisk tid och därmed relaterade begrepp

Lokal precisering:

- Eleven kan placera händelser och företeelser i sina tidsmässiga sammanhang och med hjälp av dem i kronologisk ordning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå begreppet historisk tid och därmed relaterade begrepp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå begreppet kronologi

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen centrala, innehållsmässiga historiska begrepp och kan under lärarens handledning tidsmässigt ställa dem i relation till varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kommer ihåg centrala innehållsmässiga begrepp som anknyter till det förflutna och ger några exempel på särdrag som är karakteristiska för den historiska tidsperiod som granskas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder centrala innehållsmässiga begrepp som anknyter till det förflutna och beskriver särdragen som är karakteristiska för den historiska tidsperiod som granskas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven placerar historiska händelser, företeelser och tidsperioder i kronologisk ordning och i sina tidsmässiga sammanhang. Eleven använder tidsrelaterade begrepp och redogör för händelser, personer och fenomen som är kopplade till centrala historiska tidsperioder.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen
  - det totala kriget
  - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
  - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten
- kalla kriget
  - delningen i öst och väst
  - USA:s och Sovjetunionens roll
  - kapprustningen och krigshotet det skapade
  - kriser och konflikter under det kalla kriget
  - Finlands politiska ställning under Sovjettiden.

- Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling
  - vardagslivet i det efterkrigstida Finland
  - förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
  - Det koloniala arvet i dagens Afrika
  - Konflikterna i dagens Mellanöstern

M5 handleda eleven att förstå faktorer som har påverkat människans handlingar och beslut i olika historiska situationer

Lokal precisering:

- Eleven kan leva sig in i hur människor levde förr och beskriva motiven bakom deras handlingar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå faktorer som har påverkat människans handlingar och beslut i olika historiska situationer.

Föremål för bedömningen

Historisk inlevelseförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att människorna har haft olika motiv till sina handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår hur människornas sociala och samhälleliga ställning inverkar på motiven bakom deras handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tolkar syftena med människornas handlingar och redogör för hur människornas sociala och samhälleliga ställning eller den historiska kontexten inverkar på deras handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven lever sig in i den historiska människans ställning, bedömer motiven bakom hens handlingar och granskar hur människans sociala eller samhälleliga ställning eller den historiska kontexten inverkar på hens handlingar.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen
  - det totala kriget
  - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
  - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten
- kalla kriget
  - delningen i öst och väst
  - USA:s och Sovjetunionens roll
  - kapprustningen och krigshotet det skapade
  - kriser och konflikter under det kalla kriget
  - Finlands politiska ställning under Sovjettiden.
  - Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling
  - vardagslivet i det efterkrigstida Finland
  - förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
  - Det koloniala arvet i dagens Afrika
  - Konflikterna i dagens Mellanöstern

M6 hjälpa eleven att bedöma olika orsaker till historiska händelser och företeelser

Lokal precisering:

- Eleven kan särskilja viktiga faktorer som förklarar historiska händelser eller företeelser från mindre viktiga.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att bedöma olika orsaker till historiska händelser och företeelser samt att analysera historisk förändring och kontinuitet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå orsak och verkan i historiska sammanhang och att förstå förändring och kontinuitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar historiska företeelser som har förändrats eller som har förblivit oförändrade. Eleven anger någon enskild orsak till att det har eller inte har skett en förändring.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till att historiska förklaringar grundar sig på analyser av aktörernas avsikter. Eleven iakttar orsaker till och följder av historiska händelser och företeelser. Eleven förklarar under individuell handledning varför man inom vissa livsområden agerade annorlunda förr än man gör idag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår att historiska förklaringar grundar sig på analyser av aktörernas avsikter. Eleven förstår att det finns olika orsaker till och följder av historiska händelser och företeelser och ger exempel på dem. Eleven redogör för varför man inom vissa livsområden agerade lika eller annorlunda förr i förhållande till idag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven skiljer mellan de centrala och de mindre viktiga faktorerna som förklarar orsakerna bakom historiska händelser eller företeelser och analyserar orsakerna till och följderna av historiska händelser (såsom betydelsen av omedelbara och långvariga följder). Eleven utvärderar varför man inom vissa livsområden agerade lika eller annorlunda förr i förhållande till idag och hur följderna av en historisk händelse eller företeelse har haft olika inverkan på människor i olika ställning samt på olika människogrupper.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen
  - det totala kriget
  - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
  - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten
- kalla kriget
  - delningen i öst och väst
  - USA:s och Sovjetunionens roll

- kapprustningen och krigshotet det skapade
- kriser och konflikter under det kalla kriget
- Finlands politiska ställning under Sovjettiden.
- Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling
  - vardagslivet i det efterkrigstida Finland
  - förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
  - Det koloniala arvet i dagens Afrika
  - Konflikterna i dagens Mellanöstern

M7 hjälpa eleven att analysera historisk förändring och kontinuitet

Lokal precisering:

- Eleven kan förklara varför man inom vissa livsområden agerade lika eller annorlunda förr än i dag.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att bedöma olika orsaker till historiska händelser och företeelser samt att analysera historisk förändring och kontinuitet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå orsak och verkan i historiska sammanhang och att förstå förändring och kontinuitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar historiska företeelser som har förändrats eller som har förblivit oförändrade. Eleven anger någon enskild orsak till att det har eller inte har skett en förändring.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till att historiska förklaringar grundar sig på analyser av aktörernas avsikter. Eleven iakttar orsaker till och följder av historiska händelser och företeelser. Eleven förklarar under individuell handledning varför man inom vissa livsområden agerade annorlunda förr än man gör idag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår att historiska förklaringar grundar sig på analyser av aktörernas avsikter. Eleven förstår att det finns olika orsaker till och följder av historiska händelser och företeelser och ger exempel på dem. Eleven redogör för varför man inom vissa livsområden agerade lika eller annorlunda förr i förhållande till idag.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven skiljer mellan de centrala och de mindre viktiga faktorerna som förklarar orsakerna bakom historiska händelser eller företeelser och analyserar orsakerna till och följderna av historiska händelser (såsom betydelsen av omedelbara och långvariga följder). Eleven utvärderar varför man inom vissa livsområden agerade lika eller annorlunda förr i förhållande till idag och hur följderna av en historisk händelse eller företeelse har haft olika inverkan på människor i olika ställning samt på olika människogrupper.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen
  - det totala kriget
  - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
  - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten
- kalla kriget
  - delningen i öst och väst
  - USA:s och Sovjetunionens roll

- kapprustningen och krigshotet det skapade
- kriser och konflikter under det kalla kriget
- Finlands politiska ställning under Sovjettiden.
- Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling
  - vardagslivet i det efterkrigstida Finland
  - förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
  - Det koloniala arvet i dagens Afrika
  - Konflikterna i dagens Mellanöstern

M8 uppmuntra eleven att göra tolkningar

Lokal precisering:

- Eleven kan förklara varför man inom vissa livsområden agerade lika eller annorlunda förr än i dag.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven blir modig i att göra tolkningar.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen
  - det totala kriget
  - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
  - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten

- kalla kriget
  - delningen i öst och väst
  - USA:s och Sovjetunionens roll
  - kapprustningen och krigshotet det skapade
  - kriser och konflikter under det kalla kriget
  - Finlands politiska ställning under Sovjettiden.
  - Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling
  - vardagslivet i det efterkrigstida Finland
  - förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
  - Det koloniala arvet i dagens Afrika
  - Konflikterna i dagens Mellanöstern

M9 handleda eleven att förklara avsikter bakom mänsklig aktivitet

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva avsikter bakom mänsklig aktivitet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förklara avsikter bakom mänsklig aktivitet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förklara mänsklig aktivitet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven anger under handledning hur motivet bakom människans handlingar syns i någon historisk företeelse eller händelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver hur människornas bakgrund påverkar motiven bakom deras handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven presenterar en slutsats om hur människornas bakgrund påverkar motiven bakom deras handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar motiven bakom människans handlingar och hur människornas bakgrund och den historiska kontexten påverkar dem.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen
  - det totala kriget
  - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
  - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten
- kalla kriget
  - delningen i öst och väst
  - USA:s och Sovjetunionens roll
  - kapprustningen och krigshotet det skapade
  - kriser och konflikter under det kalla kriget
  - Finlands politiska ställning under Sovjettiden.
  - Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling
  - vardagslivet i det efterkrigstida Finland
  - förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
  - Det koloniala arvet i dagens Afrika
  - Konflikterna i dagens Mellanöstern

M10 handleda eleven att förklara varför historisk information kan tolkas och användas på olika sätt i olika sammanhang och att kritiskt bedöma tolkningarnas trovärdighet

Lokal precisering:

- Eleven kan bedöma trovärdigheten i tolkningar av historiska händelser eller företeelser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förklara varför historisk information kan tolkas och användas på olika sätt i olika sammanhang och lär sig att kritiskt bedöma tolkningarnas trovärdighet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förklara historiska tolkningar och bedöma deras trovärdighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ger under handledning något exempel på hur historisk information används för något särskilt syfte.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver hur historisk information används för något särskilt syfte och ger exempel på partiskhet i historiska tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver hur historisk information används för något särskilt syfte och redogör för partiskhet i historiska tolkningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar hur historisk information används för något särskilt syfte och hur bakgrunden hos den som tolkar historiska källor kan påverka tolkningens trovärdighet.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen

    - det totala kriget
    - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
    - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten
- kalla kriget
    - delningen i öst och väst
    - USA:s och Sovjetunionens roll
    - kapprustningen och krigshotet det skapade
    - kriser och konflikter under det kalla kriget
    - Finlands politiska ställning under Sovjettiden.
    - Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling
    - vardagslivet i det efterkrigstida Finland
    - förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
    - Det koloniala arvet i dagens Afrika
    - Konflikterna i dagens Mellanöstern

M11 lära eleven att använda olika källor, jämföra dem och göra en egen motiverad tolkning utgående från dem

Lokal precisering:

- Eleven kan svara på frågor om historia genom att använda information från olika källor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda olika källor, jämföra dem och göra en egen motiverad tolkning utgående från dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda historiska källor och producera historisk information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven svarar på frågor om det förflutna under handledning och utgående från en källa som hen har fått. Under lärarens handledning gör eleven en tolkning utifrån någon källa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven presenterar någon tolkning med hjälp av olika källor som finns tillgängliga.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven svarar på frågor om det förflutna genom att tolka information från olika källor. Eleven presenterar egna motiverade tolkningar om en historisk händelse eller företeelse.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tolkar olika källor i anknytning till information om historia. Eleven presenterar egna motiverade tolkningar om historiska händelser eller företeelser och visar att hen känner till möjligheten till feltolkning i sina egna tolkningar.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen
  - det totala kriget
  - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
  - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten
- kalla kriget
  - delningen i öst och väst
  - USA:s och Sovjetunionens roll
  - kapprustningen och krigshotet det skapade
  - kriser och konflikter under det kalla kriget
  - Finlands politiska ställning under Sovjettiden.
  - Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling
  - vardagslivet i det efterkrigstida Finland

- förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
  - Det koloniala arvet i dagens Afrika
  - Konflikterna i dagens Mellanöstern

M12 handleda eleven att med hjälp av sin kunskap i historia göra sig en föreställning om framtiden

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva hur man med hjälp av tolkningar av det förflutna kan motivera val som gäller framtiden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att göra olika föreställningar om framtiden med hjälp av sin kunskap i historia.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda sin kunskap i historia

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven anger under handledning hur historia används för att förklara samtiden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver hur historia används för att förklara samtiden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver hur man med hjälp av kunskap om historia kan motivera något val som berör framtiden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven gör en bedömning av hur tolkningarna av det förflutna påverkar förväntningarna inför framtiden och framtida val.

I4 De stora krigen

Eleverna fördjupar sig i världskrigen och kalla kriget och tiderna efter krigen, i synnerhet ur vanliga människors synvinkel och i ett perspektiv av mänskliga rättigheter. De får även kunskap om brott mot mänskliga rättigheter såsom förintelsen och andra folkmord och hur man kan arbeta för att främja de mänskliga rättigheterna.

Lokal precisering:

- detandra världskriget
  - diktaturernas framväxt och vägen till andra världskriget
  - väsentligaste krigshändelserna (orsaker/följder)
  - förintelsen
  - det totala kriget
  - Finlands roll i stormaktspolitiken och under det andra världskriget
  - vinterkrigets betydelse för skapandet av den nationella identiteten
- kalla kriget
  - delningen i öst och väst
  - USA:s och Sovjetunionens roll
  - kapprustningen och krigshotet det skapade
  - kriser och konflikter under det kalla kriget
  - Finlands politiska ställning under Sovjettiden.
  - Sovjetunionens minskade kontroll och slutliga kollaps

I5 Välfärdssamhällets uppbyggnad

Eleven fördjupar sig i vardagslivets historia och bakgrunder till dagens samhälle. Eleven får insikt i vad utvecklingen har inneburit för individen, men också hur näringsstrukturen har förändrats samt varför urbaniseringen och serviceyrkena ökat.

Lokal precisering:

- finländska värlfärdsstatens uppkomst och utveckling
  - vardagslivet i det efterkrigstida Finland
  - förändringen av näringsstrukturen och urbaniseringen

I6 Bakgrunden till dagens världspolitik

Eleverna fördjupar sig i industriländernas och utvecklingsländernas gemensamma historia, hur nya politiska konflikter uppstår i världen och hur de löses.

Lokal precisering:

- Aktuella konflikter i världen och deras ursprung t.ex.
  - Det koloniala arvet i dagens Afrika
  - Konflikterna i dagens Mellanöstern

Livsåskådningskunskap

Läroämnets uppdrag

Uppdraget för undervisningen i livsåskådningskunskap är att främja elevernas förmåga att sträva efter det goda livet. I livsåskådningskunskapen ses människorna som aktörer som förnyar och skapar sin kultur och som upplever och skapar mening tillsammans och i samverkan med omvärlden. Livsåskådningar, mänskliga sedvanor och deras innebörd anses vara resultat av växelverkan mellan individer, samhällen och kulturarv. I livsåskådningskunskapen betonas människans förmåga att aktivt påverka sina egna tankar och handlingar. Detta gäller även elevernas studier och lärande. Därför är det viktigt att undervisningen och studierna anpassas efter elevernas tanke- och upplevelsevärld.

Undervisningen i livsåskådningskunskap har som uppdrag att utveckla elevernas förmåga att växa till självständiga, toleranta, ansvarsfulla och omdömesgilla medlemmar i sitt samhälle. Målet är ett fullständigt demokratiskt medborgarskap i en allt mer global och snabbt föränderlig värld. Det

förutsätter att undervisningen i livsåskådningskunskap mångsidigt ökar den åskådningsmässiga och kulturella allmänbildningen, utvecklar förmågan att tänka, förmågan att handla etiskt och kritiskt och att lära sig. Att tänka kritiskt innebär inom livsåskådningskunskap att söka orsaker, se sammanhang, ha känsla för situationer och att kunna ändra sitt förhållningssätt. Hit hör också en öppen och reflekterande attityd.

Livsåskådningskunskapen ska stödja utvecklingen av mångsidig kompetens, i synnerhet förmågan att tänka och lära sig, kulturell och kommunikativ kompetens, vardagskompetens och förmågan att delta, påverka och ta ansvar.

Läroämnets uppdrag i årskurs 7–9

I årskurserna 7–9 *har undervisningen i livsåskådningskunskap som särskilt uppdrag att öka elevernas förmåga att gestalta och planera sin framtid. Undervisningen ska stödja eleverna att bygga sin identitet och livsåskådning i synnerhet genom att bredda de allmänbildande kunskaperna samt beakta elevernas personliga val efter den grundläggande utbildningen. Eleverna ska få stöd för att hitta egna modeller för ett gott liv.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i livsåskådningskunskap i årskurs 7–9

Med tanke på läroämnets mål är det viktigt att skapa en trygg och öppen lär- och samtalsmiljö, där eleven upplever att hen blir hörd och respekterad. Ur lärmiljöperspektiv är det, i synnerhet när en ny grupp börjar, viktigt att skapa samhörighet i gruppen. Eleven ska uppmuntras till att ta ansvar för sitt lärande. Eleverna lever i en allt mer globaliserad medievärld, som formas av olika digitala tillämpningar. Därför är det viktigt att i lärmiljön i livsåskådningskunskap kombinera naturligt umgänge och gemensam samvaro med användning av olika medier och digitala verktyg på ett pedagogiskt mångsidigt sätt.

- en trygg och öppen lär- och samtalsmiljö, där eleven upplever att hen blir hörd och respekterad
- samhörighet i gruppen
- eleven uppmuntras till att ta ansvar för sitt lärande
- lärmiljön i livsåskådningskunskap kombinera naturligt umgänge och gemensam samvaro med användning av olika medier och digitala verktyg på ett pedagogiskt mångsidigt sätt.

Handledning, differentiering och stöd i livsåskådningskunskap i årskurs 7–9

Med tanke på läroämnets mål är det centralt att handledningen och stödet stärker elevens självförtroende och känsla av delaktighet. Läroämnet livsåskådningskunskap ska stödja elevens välbefinnande, utveckling och lärande genom att erbjuda möjligheter och begreppsliga redskap att undersöka, strukturera och skapa en egen livsåskådningsidentitet tillsammans med andra. Handledning och stöd behövs för att uppfatta det begreppsliga innehållet i läroämnet, i synnerhet i etiska frågor, och för att utveckla kommunikations- och tankeförmågan. Elevernas individuella behov av stöd samt möjlighet att fördjupa sig och avancera i egen takt ska beaktas vid valet av arbetssätt och innehåll.

- handledningen och stödet stärker elevens självförtroende och känsla av delaktighet
- elevens välbefinnande, utveckling och lärande stöds genom att erbjuda möjligheter och begreppsliga redskap att undersöka, strukturera och skapa en egen livsåskådningsidentitet tillsammans med andra
- handledning och stöd behövs för att uppfatta det begreppsliga innehållet i läroämnet, i synnerhet i etiska frågor, och för att utveckla kommunikations- och tankeförmågan.
- elevernas individuella behov av stöd samt möjlighet att fördjupa sig och avancera i egen takt ska beakta vid valet av arbetssätt och innehåll

Bedömning av elevens lärande och kunnande i livsåskådningskunskap i årskurs 7–9

Bedömningen i livsåskådningskunskap ska grunda sig på observation av arbetet, diskussioner och argumentering samt på att granska elevens olika slag av alster. Utöver alstren ska studieprocessen och arbetets olika faser bedömas, till exempel hur eleven formulerar frågor, bygger upp motiveringar, avgränsar ämnet, söker information, motiverar synpunkter, använder begrepp, hur tydligt eleven uttrycker sig och hur hen slutför sitt arbete. Elevernas självvärdering och kamratrespons ska används som stöd för bedömningen.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i livsåskådningskunskap avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i livsåskådningskunskap då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i livsåskådningskunskap som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för livsåskådningskunskap. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i livsåskådningskunskap och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i livsåskådningskunskap och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I bedömningen i livsåskådningskunskap ska betona att man i läroämnet ska främja elevernas förmåga att sträva efter ett gott liv samt betona deras förmåga att aktivt påverka sitt eget tänkande och agerande. I livsåskådningskunskap ska man stödja elevens självständiga tänkande och utvecklingen av argumentering och öppen diskussion. Utvecklingen fortlöper kontinuerligt genom alla årskurser 7-9, vilket ska beaktas då slutbedömningen ges.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 vägleda eleven att identifiera, förstå och använda begrepp som hör samman med livsåskådning

Lokal precisering:

- Eleven kan använda livsåskådningsbegrepp och se samband mellan dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera, förstå och använda åskådningsmässiga begrepp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska och tillämpa begrepp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen några åskådningsmässiga begrepp (såsom livsåskådning, religion, irreligiositet).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva begreppen världsåskådning, världsbild och livsåskådning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår begreppen världsåskådning, världsbild och livsåskådning, förstår sambandet mellan dem och kan använda dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven identifierar, förstår och kan tillämpa åskådningsmässiga begrepp i sitt eget åskådningsmässiga tänkande och i sina alster.

I1 Åskådning och kultur

I undervisningen fördjupar man sig i begreppen världsbild och världsåskådning. Man för diskussioner som stödjer elevens livsåskådning och identitetsutveckling. Eleverna fördjupar sig i världens kultur- och naturarv som skyddas av Unesco, och följer med hur kulturen tar sig uttryck i bland annat medier och inom konst. I undervisningen studeras teistiska och ateistiska trosuppfattningar i dagens värld, till exempel den sekulära humanismen, kristendomen och islam. Man utforskar valda trosuppfattningars historia och vilka förändringar de genomgått samt bedömer hur åskådningsfrihet och jämlikhet förverkligas i olika samhällen.

Lokal precisering:

- fördjupning i begreppen världsbild och världsåskådning
- diskussioner om elevens livsåskådning och identitetsutveckling
- fördjupning i världens kultur- och naturarv som skyddas av Unesco
- hur kulturen tar sig uttryck i bland annat medier och inom konst
- teistiska och ateistiska trosuppfattningar i dagens värld, till exempel den sekulära humanismen, kristendomen och islam
- trosuppfattningars historia och vilka förändringar de genomgått
- åskådningsfrihet och jämlikhet i olika samhällen

M2 främja elevens kulturella allmänbildning genom att handleda eleven att bekanta sig med olika kulturer och livsåskådningar och fördjupa sig i Unescos världsarvskonvention

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information om olika kulturer och livsåskådningar.
- Eleven kan redogöra för utgångspunkter för Unescos världsarvskonvention och nämna några världsarvsobjekt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar allmänbildning på basis av olika kulturer och åskådningar och Unescos världsarvskonvention.

Föremål för bedömningen

Kännedom om kulturer och åskådningar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna ett grundläggande inslag i minst en kultur (såsom klädsel, språk, mat, fester, näring, utkomst, teknologi) och ett av Unescos världsarvsobjekt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva två olika kulturer eller åskådningar samt känna igen likheter och skillnader mellan dem. Eleven kan berätta om några drag i Unescos världsarvskonvention och nämna några världsarvsobjekt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan hämta information om olika kulturer och åskådningar. Eleven kan redogöra för utgångspunkter för Unescos världsarvskonvention och nämna några världsarvsobjekt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår den kulturella och åskådningsmässiga mångfalden och kan sätta sin egen kulturella och åskådningsmässiga situation i relation till världskulturer och -arv. Eleven kan beskriva utgångspunkterna för Unescos världsarvskonvention och kan nämna de flesta inhemska och några utländska världsarvsobjekt.

I1 Åskådning och kultur

I undervisningen fördjupar man sig i begreppen världsbild och världsåskådning. Man för diskussioner som stödjer elevens livsåskådning och identitetsutveckling. Eleverna fördjupar sig i världens kultur- och naturarv som skyddas av Unesco, och följer med hur kulturen tar sig uttryck i bland annat medier och inom konst. I undervisningen studeras teistiska och ateistiska trosuppfattningar i dagens värld, till exempel den sekulära humanismen, kristendomen och islam. Man utforskar valda trosuppfattningars historia och vilka förändringar de genomgått samt bedömer hur åskådningsfrihet och jämlikhet förverkligas i olika samhällen.

Lokal precisering:

- fördjupning i begreppen världsbild och världsåskådning
- diskussioner om elevens livsåskådning och identitetsutveckling
- fördjupning i världens kultur- och naturarv som skyddas av Unesco
- hur kulturen tar sig uttryck i bland annat medier och inom konst
- teistiska och ateistiska trosuppfattningar i dagens värld, till exempel den sekulära humanismen, kristendomen och islam
- trosuppfattningars historia och vilka förändringar de genomgått
- åskådningsfrihet och jämlikhet i olika samhällen

M3 handleda eleven att lära känna olika religiösa och icke-religiösa livsåskådningar, växelverkan mellan dem samt vilken roll kunskap och forskning spelar vid bedömning av livsåskådningar

Lokal precisering:

- Eleven kan nämna väsentliga drag och utvecklingsförlopp i centrala världsåskådningar och kulturer, särskilt historiska, kulturella och samhälleliga perioder inom den semitiska monoteismen och den sekulära humanismen.
- Eleven kan redogöra för hur man studerar livsåskådningar på ett undersökande och vetenskapligt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär känna olika åskådningar, växelverkan mellan dem samt vilken roll kunskap och forskning spelar vid värdering av åskådningar.

Föremål för bedömningen

Kunskap om olika åskådningar och förmåga att jämföra dem

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna minst två olika åskådningar (såsom kristendom, marxism och veganism).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna centrala drag i semitisk monoteism och sekulär humanism. Eleven vet att man kan närma sig åskådningsmässiga frågor på ett vetenskapligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan nämna de viktigaste dragen och utvecklingsförloppen i centrala världsåskådningar och kulturer, särskilt historiska, kulturella och samhälleliga perioder inom den semitiska monoteismen och den sekulära humanismen. Eleven kan redogöra för hur man kan studera åskådningar på ett undersökande och vetenskapligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår de viktigaste dragen och utvecklingsförloppen i centrala världsåskådningar och kulturer, särskilt historiska, kulturella och samhälleliga perioder inom den semitiska monoteismen och den sekulära humanismen. Eleven kan förklara hur man kan studera åskådningar på ett undersökande och vetenskapligt sätt.

I1 Åskådning och kultur

I undervisningen fördjupar man sig i begreppen världsbild och världsåskådning. Man för diskussioner som stödjer elevens livsåskådning och identitetsutveckling. Eleverna fördjupar sig i världens kultur- och naturarv som skyddas av Unesco, och följer med hur kulturen tar sig uttryck i bland annat medier och inom konst. I undervisningen studeras teistiska och ateistiska

trosuppfattningar i dagens värld, till exempel den sekulära humanismen, kristendomen och islam. Man utforskar valda trosuppfattningars historia och vilka förändringar de genomgått samt bedömer hur åskådningsfrihet och jämlikhet förverkligas i olika samhällen.

Lokal precisering:

- fördjupning i begreppen världsbild och världsåskådning
- diskussioner om elevens livsåskådning och identitetsutveckling
- fördjupning i världens kultur- och naturarv som skyddas av Unesco
- hur kulturen tar sig uttryck i bland annat medier och inom konst
- teistiska och ateistiska trosuppfattningar i dagens värld, till exempel den sekulära humanismen, kristendomen och islam
- trosuppfattningars historia och vilka förändringar de genomgått
- åskådningsfrihet och jämlikhet i olika samhällen

M4 vägleda eleven att utforska grunden för religiöst tänkande och religionskritik

Lokal precisering:

- Eleven kan förklara vad som kännetecknar religiöst tänkande och ge exempel på centrala drag i religionskritik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att reflektera över grunder för religiöst tänkande och religionskritik.

Föremål för bedömningen

Kunskap om religiöst tänkande och religionskritik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning hämta information om religioner och religionskritik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till vad religiöst tänkande innebär och vet vad som avses med religionskritik och kan delvis självständigt hämta information om saken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan förklara vad som kännetecknar religiöst tänkande och ge exempel på centrala drag i religionskritik samt hämta information om saken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera vad som kännetecknar religiöst tänkande och förstår centrala drag i religionskritik samt självständigt hämta information om saken.

I1 Åskådning och kultur

I undervisningen fördjupar man sig i begreppen världsbild och världsåskådning. Man för diskussioner som stödjer elevens livsåskådning och identitetsutveckling. Eleverna fördjupar sig

i världens kultur- och naturarv som skyddas av Unesco, och följer med hur kulturen tar sig uttryck i bland annat medier och inom konst. I undervisningen studeras teistiska och ateistiska trosuppfattningar i dagens värld, till exempel den sekulära humanismen, kristendomen och islam. Man utforskar valda trosuppfattningars historia och vilka förändringar de genomgått samt bedömer hur åskådningsfrihet och jämlikhet förverkligas i olika samhällen.

Lokal precisering:

- fördjupning i begreppen världsbild och världsåskådning
- diskussioner om elevens livsåskådning och identitetsutveckling
- fördjupning i världens kultur- och naturarv som skyddas av Unesco
- hur kulturen tar sig uttryck i bland annat medier och inom konst
- teistiska och ateistiska trosuppfattningar i dagens värld, till exempel den sekulära humanismen, kristendomen och islam
- trosuppfattningars historia och vilka förändringar de genomgått
- åskådningsfrihet och jämlikhet i olika samhällen

M5 vägleda eleven att se åskådningsfrihet som en mänsklig rättighet samt utforska med vilka nationella och internationella medel åskådningsfrihet garanteras

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på åskådningsfrihet som en mänsklig rättighet och på några mekanismer som garanterar åskådningsfrihet och på avsaknad av dessa i olika situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå åskådningsfrihet som en mänsklig rättighet och bekantar sig med nationella och internationella medel med vilka åskådningsfrihet garanteras.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta betydelsen av åskådningsfrihet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge ett exempel på åskådningsfrihet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till att åskådningsfrihet är en mänsklig rättighet. Eleven kan nämna minst ett medel med vilket åskådningsfrihet garanteras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ge exempel på åskådningsfrihet som en mänsklig rättighet och på några medel som garanterar åskådningsfrihet och på brister på sådana i olika situationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar åskådningsfrihet som en mänsklig rättighet och några medel som garanterar åskådningsfrihet och kan redogöra för brister på sådana i olika situationer.

I1 Åskådning och kultur

I undervisningen fördjupar man sig i begreppen världsbild och världsåskådning. Man för diskussioner som stödjer elevens livsåskådning och identitetsutveckling. Eleverna fördjupar sig i världens kultur- och naturarv som skyddas av Unesco, och följer med hur kulturen tar sig uttryck i bland annat medier och inom konst. I undervisningen studeras teistiska och ateistiska trosuppfattningar i dagens värld, till exempel den sekulära humanismen, kristendomen och islam. Man utforskar valda trosuppfattningars historia och vilka förändringar de genomgått samt bedömer hur åskådningsfrihet och jämlikhet förverkligas i olika samhällen.

Lokal precisering:

- fördjupning i begreppen världsbild och världsåskådning
- diskussioner om elevens livsåskådning och identitetsutveckling
- fördjupning i världens kultur- och naturarv som skyddas av Unesco
- hur kulturen tar sig uttryck i bland annat medier och inom konst
- teistiska och ateistiska trosuppfattningar i dagens värld, till exempel den sekulära humanismen, kristendomen och islam
- trosuppfattningars historia och vilka förändringar de genomgått
- åskådningsfrihet och jämlikhet i olika samhällen

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M4 vägleda eleven att utforska grunden för religiöst tänkande och religionskritik

Lokal precisering:

- Eleven kan förklara vad som kännetecknar religiöst tänkande och ge exempel på centrala drag i religionskritik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att reflektera över grunder för religiöst tänkande och religionskritik.

Föremål för bedömningen

Kunskap om religiöst tänkande och religionskritik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning hämta information om religioner och religionskritik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till vad religiöst tänkande innebär och vet vad som avses med religionskritik och kan delvis självständigt hämta information om saken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan förklara vad som kännetecknar religiöst tänkande och ge exempel på centrala drag i religionskritik samt hämta information om saken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera vad som kännetecknar religiöst tänkande och förstår centrala drag i religionskritik samt självständigt hämta information om saken.

I3 De mänskliga rättigheterna och en hållbar framtid

I undervisningen behandlas människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor. Man utforskar utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen. Eleverna studerar olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen. Man utforskar möjligheterna till en hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter. Eleverna reflekterar över hur man kan agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor
- utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen
- olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen
- hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter
- agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid

M5 vägleda eleven att se åskådningsfrihet som en mänsklig rättighet samt utforska med vilka nationella och internationella medel åskådningsfrihet garanteras

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på åskådningsfrihet som en mänsklig rättighet och på några mekanismer som garanterar åskådningsfrihet och på avsaknad av dessa i olika situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå åskådningsfrihet som en mänsklig rättighet och bekantar sig med nationella och internationella medel med vilka åskådningsfrihet garanteras.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta betydelsen av åskådningsfrihet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge ett exempel på åskådningsfrihet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till att åskådningsfrihet är en mänsklig rättighet. Eleven kan nämna minst ett medel med vilket åskådningsfrihet garanteras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ge exempel på åskådningsfrihet som en mänsklig rättighet och på några medel som garanterar åskådningsfrihet och på brister på sådana i olika situationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förklarar åskådningsfrihet som en mänsklig rättighet och några medel som garanterar åskådningsfrihet och kan redogöra för brister på sådana i olika situationer.

I3 De mänskliga rättigheterna och en hållbar framtid

I undervisningen behandlas människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor. Man utforskar utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen. Eleverna studerar olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen. Man utforskar möjligheterna till en hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter. Eleverna reflekterar över hur man kan agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor
- utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen
- olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen
- hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter
- agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid

M6 vägleda eleven att uppfatta åskådningsmässiga val och vilka personliga och sociala orsaker som ligger bakom dem

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva personliga och sociala orsaker som ligger bakom olika människors livsåskådningsval.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uppfatta olika åskådningsmässiga val och bakomliggande personliga och samhälleliga orsaker.

Föremål för bedömningen

Förmåga att granska orsakerna bakom val av åskådning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan beskriva någon åskådningsmässig lösning och kan nämna någon bakomliggande personlig eller samhällelig orsak (såsom att en mänska inte av etiska orsaker reser med flygplan).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva någon åskådningsmässig lösning och kan nämna någon bakomliggande personlig och samhällelig orsak.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva personliga och samhälleliga bakgrundsfaktorer som ligger till grund för olika människors val av åskådning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan särskilja och bedöma personliga och samhälleliga bakgrundsfaktorer som ligger till grund för olika människors val av åskådning och kan jämföra sina egna åskådningsmässiga lösningar med dem.

I3 De mänskliga rättigheterna och en hållbar framtid

I undervisningen behandlas människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor. Man utforskar utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen. Eleverna studerar olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen. Man utforskar möjligheterna till en hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter. Eleverna reflekterar över hur man kan agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor
- utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen
- olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen
- hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter
- agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid

M7 uppmuntra eleven att acceptera och förstå världens mångfald och jämlikt bemötande av alla människor

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva mångfald och ge exempel på jämlikt bemötande av människor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att acceptera och förstå världens mångfald och jämlikt bemötande av alla människor.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta kulturell mångfald och jämlikhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge ett exempel på världens mångfald och jämlikt bemötande av alla människor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva världens mångfald och ge exempel på jämlikt bemötande av alla människor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår betydelsen av världens mångfald och jämlikt bemötande av alla människor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår och kan motivera betydelsen av världens mångfald och jämlikt bemötande av alla människor.

I3 De mänskliga rättigheterna och en hållbar framtid

I undervisningen behandlas människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor. Man utforskar utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen. Eleverna studerar olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen. Man utforskar möjligheterna till en hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter. Eleverna reflekterar över hur man kan agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor
- utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen
- olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen
- hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter
- agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid

M8 handleda eleven att iaktta etiska aspekter i sitt liv och sin omgivning och att utveckla sitt etiska tänkande

Lokal precisering:

- Eleven kan använda etiska begrepp samt tolka och tillämpa dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera etiska dimensioner i sitt liv och sin omgivning och att utveckla sitt etiska tänkande.

Föremål för bedömningen

Förmåga till etiskt tänkande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan känna igen den etiska dimensionen i några handlingar, såsom om handlingen är rätt eller fel eller varken rätt eller fel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan identifiera etiska begrepp (såsom värde, skyldighet, rättighet, frihet, ansvar, jämlikhet och rättvisa). Eleven kan motivera sina etiska åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda etisk terminologi och tolka och tillämpa den. Eleven kan logiskt motivera sina etiska åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda etiska begrepp mångsidigt och motiverat tolka och tillämpa dem i sitt eget tänkande.

I3 De mänskliga rättigheterna och en hållbar framtid

I undervisningen behandlas människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor. Man utforskar utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen. Eleverna studerar olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen. Man utforskar möjligheterna till en hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter. Eleverna reflekterar över hur man kan agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor
- utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen
- olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen
- hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter
- agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid

M9 uppmuntra eleven att reflektera över hur de egna valen påverkar en hållbar framtid lokalt och globalt

Lokal precisering:

- Eleven kan nämna centrala element som anknyter till en hållbar framtid för naturen och samhället och undersöka betydelsen av en hållbar livsstil för framtiden.
- Eleven känner till sätt att påverka lokalt och globalt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att reflektera över och förstå hur de egna valen påverkar en hållbar framtid lokalt och globalt.

Föremål för bedömningen

Kännedom om principerna för en hållbar livsstil

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till någon förutsättning för en hållbar livsstil. Eleven kan berätta att de egna handlingarna kan ha inverkan på framtiden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på förutsättningar för en hållbar livsstil. Eleven förstår att de egna handlingarna kan ha inverkan på framtiden lokalt och globalt (såsom genom återvinning, konsumtionsval och fritidsverksamhet).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan nämna centrala förutsättningar i anknytning till en hållbar framtid för naturen och samhället och granska betydelsen av en hållbar livsstil för framtiden. Eleven känner till sätt att påverka lokalt och globalt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan särskilja centrala förutsättningar i anknytning till en hållbar framtid för naturen och samhället samt beskriva och bedöma sätt att lokalt och globalt påverka framtida problem.

I3 De mänskliga rättigheterna och en hållbar framtid

I undervisningen behandlas människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor. Man utforskar utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen. Eleverna studerar olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen. Man utforskar möjligheterna till en hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter. Eleverna reflekterar över hur man kan agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor

- utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen
- olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen
- hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter
- agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid

M10 vägleda eleven att inse betydelsen av och den etiska grunden för människovärdet, de mänskliga rättigheterna och människors jämlikhet

Lokal precisering:

- Eleven kan nämna de viktigaste begreppen som hör samman med mänskliga rättigheter och jämlikhet och motivera betydelsen av mänskliga rättigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig känna betydelsen av och den etiska grunden för människovärdet, de mänskliga rättigheterna och människors jämlikhet.

Föremål för bedömningen

Kännedom om människorättsetik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan beskriva faktorer i anknytning till människovärdet eller de mänskliga rättigheterna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna några begrepp i anknytning till de mänskliga rättigheterna och jämlikhet och redogöra för betydelsen av de mänskliga rättigheterna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan förklara de viktigaste begreppen i anknytning till de mänskliga rättigheterna och jämlikhet och ge exempel på verkställande av de mänskliga rättigheterna under historiens gång.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara de viktigaste begreppen i anknytning till de mänskliga rättigheterna och jämlikhet och ge exempel på verkställande av de mänskliga rättigheterna under historiens gång samt motivera betydelsen av de mänskliga rättigheterna.

I3 De mänskliga rättigheterna och en hållbar framtid

I undervisningen behandlas människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor. Man utforskar utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen. Eleverna studerar olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen. Man utforskar möjligheterna till en hållbar framtid i naturen och i samhället samt

frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter. Eleverna reflekterar över hur man kan agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid.

Lokal precisering:

- människovärdet, de mänskliga rättigheterna och jämlikhet mellan människor
- utvecklingen av de mänskliga rättigheterna och kränkning av mänskliga rättigheter, såsom förintelsen
- olika uppfattningar om förhållandet mellan människan och naturen, till exempel den humanistiska, utilistiska, mystiska och naturcentrerade uppfattningen
- hållbar framtid i naturen och i samhället samt frågor med anknytning till miljöetik, såsom djurens rättigheter
- agera på ett ansvarsfullt sätt för att främja en hållbar framtid

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M6 vägleda eleven att uppfatta åskådningsmässiga val och vilka personliga och sociala orsaker som ligger bakom dem

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva personliga och sociala orsaker som ligger bakom olika människors livsåskådningsval.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uppfatta olika åskådningsmässiga val och bakomliggande personliga och samhälleliga orsaker.

Föremål för bedömningen

Förmåga att granska orsakerna bakom val av åskådning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan beskriva någon åskådningsmässig lösning och kan nämna någon bakomliggande personlig eller samhällelig orsak (såsom att en mänska inte av etiska orsaker reser med flygplan).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva någon åskådningsmässig lösning och kan nämna någon bakomliggande personlig och samhällelig orsak.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva personliga och samhälleliga bakgrundsfaktorer som ligger till grund för olika människors val av åskådning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan särskilja och bedöma personliga och samhälleliga bakgrundsfaktorer som ligger till grund för olika människors val av åskådning och kan jämföra sina egna åskådningsmässiga lösningar med dem.

I2 Etikens grunder

Eleverna får insikt i etikens grundläggande frågor och huvudriktningar. Man funderar över utgångspunkterna för ett gott liv och allmänmänskliga värden: sanning, godhet, skönhet och rättvisa. I undervisningen granskas olika perspektiv på etisk bedömning av handlingar, såsom gärningens avsiktlighet, gärningsmannens syfte och konsekvenserna av gärningen. Man tillämpar etiska principer och begrepp på situationer som uppstår i ungdomarnas vardag. Eleverna fördjupar sig i aktuella frågor som uppstår i sociala medier och andra massmedier ur ett etiskt perspektiv. Man granskar kulturell mångfald som en rikedom, en rättighet och en etisk fråga.

Lokal precisering:

- etikens grundläggande frågor och huvudriktningar
- utgångspunkterna för ett gott liv och allmänmänskliga värden: sanning, godhet, skönhet och rättvisa
- olika perspektiv på etisk bedömning av handlingar, såsom gärningens avsiktlighet, gärningsmannens syfte och konsekvenserna av gärningen
- etiska principer och begrepp på situationer som uppstår i ungdomarnas vardag
- fördjuping i aktuella frågor som uppstår i sociala medier och andra massmedier ur ett etiskt perspektiv
- kulturell mångfald som en rikedom, en rättighet och en etisk fråga

M7 uppmuntra eleven att acceptera och förstå världens mångfald och jämlikt bemötande av alla människor

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva mångfald och ge exempel på jämlikt bemötande av människor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att acceptera och förstå världens mångfald och jämlikt bemötande av alla människor.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta kulturell mångfald och jämlikhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge ett exempel på världens mångfald och jämlikt bemötande av alla människor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva världens mångfald och ge exempel på jämlikt bemötande av alla människor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår betydelsen av världens mångfald och jämlikt bemötande av alla människor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår och kan motivera betydelsen av världens mångfald och jämlikt bemötande av alla människor.

I2 Etikens grunder

Eleverna får insikt i etikens grundläggande frågor och huvudriktningar. Man funderar över utgångspunkterna för ett gott liv och allmänmänskliga värden: sanning, godhet, skönhet och rättvisa. I undervisningen granskas olika perspektiv på etisk bedömning av handlingar, såsom gärningens avsiktlighet, gärningsmannens syfte och konsekvenserna av gärningen. Man tillämpar etiska principer och begrepp på situationer som uppstår i ungdomarnas vardag. Eleverna fördjupar sig i aktuella frågor som uppstår i sociala medier och andra massmedier ur ett etiskt perspektiv. Man granskar kulturell mångfald som en rikedom, en rättighet och en etisk fråga.

Lokal precisering:

- etikens grundläggande frågor och huvudriktningar
- utgångspunkterna för ett gott liv och allmänmänskliga värden: sanning, godhet, skönhet och rättvisa
- olika perspektiv på etisk bedömning av handlingar, såsom gärningens avsiktlighet, gärningsmannens syfte och konsekvenserna av gärningen
- etiska principer och begrepp på situationer som uppstår i ungdomarnas vardag
- fördjuping i aktuella frågor som uppstår i sociala medier och andra massmedier ur ett etiskt perspektiv
- kulturell mångfald som en rikedom, en rättighet och en etisk fråga

M8 handleda eleven att iaktta etiska aspekter i sitt liv och sin omgivning och att utveckla sitt etiska tänkande

Lokal precisering:

- Eleven kan använda etiska begrepp samt tolka och tillämpa dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera etiska dimensioner i sitt liv och sin omgivning och att utveckla sitt etiska tänkande.

Föremål för bedömningen

Förmåga till etiskt tänkande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan känna igen den etiska dimensionen i några handlingar, såsom om handlingen är rätt eller fel eller varken rätt eller fel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan identifiera etiska begrepp (såsom värde, skyldighet, rättighet, frihet, ansvar, jämlikhet och rättvisa). Eleven kan motivera sina etiska åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda etisk terminologi och tolka och tillämpa den. Eleven kan logiskt motivera sina etiska åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda etiska begrepp mångsidigt och motiverat tolka och tillämpa dem i sitt eget tänkande.

I2 Etikens grunder

Eleverna får insikt i etikens grundläggande frågor och huvudriktningar. Man funderar över utgångspunkterna för ett gott liv och allmänmänskliga värden: sanning, godhet, skönhet och rättvisa. I undervisningen granskas olika perspektiv på etisk bedömning av handlingar, såsom gärningens avsiktlighet, gärningsmannens syfte och konsekvenserna av gärningen. Man tillämpar etiska principer och begrepp på situationer som uppstår i ungdomarnas vardag. Eleverna fördjupar sig i aktuella frågor som uppstår i sociala medier och andra massmedier ur ett etiskt perspektiv. Man granskar kulturell mångfald som en rikedom, en rättighet och en etisk fråga.

Lokal precisering:

- etikens grundläggande frågor och huvudriktningar
- utgångspunkterna för ett gott liv och allmänmänskliga värden: sanning, godhet, skönhet och rättvisa
- olika perspektiv på etisk bedömning av handlingar, såsom gärningens avsiktlighet, gärningsmannens syfte och konsekvenserna av gärningen
- etiska principer och begrepp på situationer som uppstår i ungdomarnas vardag
- fördjuping i aktuella frågor som uppstår i sociala medier och andra massmedier ur ett etiskt perspektiv
- kulturell mångfald som en rikedom, en rättighet och en etisk fråga

M9 uppmuntra eleven att reflektera över hur de egna valen påverkar en hållbar framtid lokalt och globalt

Lokal precisering:

- Eleven kan nämna centrala element som anknyter till en hållbar framtid för naturen och samhället och undersöka betydelsen av en hållbar livsstil för framtiden.
- Eleven känner till sätt att påverka lokalt och globalt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att reflektera över och förstå hur de egna valen påverkar en hållbar framtid lokalt och globalt.

Föremål för bedömningen

Kännedom om principerna för en hållbar livsstil

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till någon förutsättning för en hållbar livsstil. Eleven kan berätta att de egna handlingarna kan ha inverkan på framtiden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på förutsättningar för en hållbar livsstil. Eleven förstår att de egna handlingarna kan ha inverkan på framtiden lokalt och globalt (såsom genom återvinning, konsumtionsval och fritidsverksamhet).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan nämna centrala förutsättningar i anknytning till en hållbar framtid för naturen och samhället och granska betydelsen av en hållbar livsstil för framtiden. Eleven känner till sätt att påverka lokalt och globalt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan särskilja centrala förutsättningar i anknytning till en hållbar framtid för naturen och samhället samt beskriva och bedöma sätt att lokalt och globalt påverka framtida problem.

I2 Etikens grunder

Eleverna får insikt i etikens grundläggande frågor och huvudriktningar. Man funderar över utgångspunkterna för ett gott liv och allmänmänskliga värden: sanning, godhet, skönhet och rättvisa. I undervisningen granskas olika perspektiv på etisk bedömning av handlingar, såsom gärningens avsiktlighet, gärningsmannens syfte och konsekvenserna av gärningen. Man tillämpar etiska principer och begrepp på situationer som uppstår i ungdomarnas vardag. Eleverna fördjupar sig i aktuella frågor som uppstår i sociala medier och andra massmedier ur ett etiskt perspektiv. Man granskar kulturell mångfald som en rikedom, en rättighet och en etisk fråga.

Lokal precisering:

- etikens grundläggande frågor och huvudriktningar
- utgångspunkterna för ett gott liv och allmänmänskliga värden: sanning, godhet, skönhet och rättvisa
- olika perspektiv på etisk bedömning av handlingar, såsom gärningens avsiktlighet, gärningsmannens syfte och konsekvenserna av gärningen
- etiska principer och begrepp på situationer som uppstår i ungdomarnas vardag
- fördjuping i aktuella frågor som uppstår i sociala medier och andra massmedier ur ett etiskt perspektiv
- kulturell mångfald som en rikedom, en rättighet och en etisk fråga

M10 vägleda eleven att inse betydelsen av och den etiska grunden för människovärdet, de mänskliga rättigheterna och människors jämlikhet

Lokal precisering:

- Eleven kan nämna de viktigaste begreppen som hör samman med mänskliga rättigheter och jämlikhet och motivera betydelsen av mänskliga rättigheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig känna betydelsen av och den etiska grunden för människovärdet, de mänskliga rättigheterna och människors jämlikhet.

Föremål för bedömningen

Kännedom om människorättsetik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan beskriva faktorer i anknytning till människovärdet eller de mänskliga rättigheterna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna några begrepp i anknytning till de mänskliga rättigheterna och jämlikhet och redogöra för betydelsen av de mänskliga rättigheterna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan förklara de viktigaste begreppen i anknytning till de mänskliga rättigheterna och jämlikhet och ge exempel på verkställande av de mänskliga rättigheterna under historiens gång.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan förklara de viktigaste begreppen i anknytning till de mänskliga rättigheterna och jämlikhet och ge exempel på verkställande av de mänskliga rättigheterna under historiens gång samt motivera betydelsen av de mänskliga rättigheterna.

I2 Etikens grunder

Eleverna får insikt i etikens grundläggande frågor och huvudriktningar. Man funderar över utgångspunkterna för ett gott liv och allmänmänskliga värden: sanning, godhet, skönhet och rättvisa. I undervisningen granskas olika perspektiv på etisk bedömning av handlingar, såsom gärningens avsiktlighet, gärningsmannens syfte och konsekvenserna av gärningen. Man tillämpar etiska principer och begrepp på situationer som uppstår i ungdomarnas vardag. Eleverna fördjupar sig i aktuella frågor som uppstår i sociala medier och andra massmedier ur ett etiskt perspektiv. Man granskar kulturell mångfald som en rikedom, en rättighet och en etisk fråga.

Lokal precisering:

- etikens grundläggande frågor och huvudriktningar
- utgångspunkterna för ett gott liv och allmänmänskliga värden: sanning, godhet, skönhet och rättvisa

- olika perspektiv på etisk bedömning av handlingar, såsom gärningens avsiktlighet, gärningsmannens syfte och konsekvenserna av gärningen
- etiska principer och begrepp på situationer som uppstår i ungdomarnas vardag
- fördjuping i aktuella frågor som uppstår i sociala medier och andra massmedier ur ett etiskt perspektiv
- kulturell mångfald som en rikedom, en rättighet och en etisk fråga

Valfritt ämne: Företagsamhet

Valinnaisen tehtävä

Undervisningens uppdrag är att vägleda eleverna att förstå betydelsen av att kunna företagsamhet också med tanke på fortsatta studier och arbetslivet. Jämlikhet och likställdhet främjas genom att man erbjuder eleverna möjligheter att tillämpa företagsamhet i olika kontexter och ger dem mångsidig information om yrken som förutsätter kunskaper i företagsamhet.

Undervisningen ska lägga grund för förståelsen av begrepp och strukturer samt utveckla elevernas förmåga att behandla information och lösa problem.

Undervisningen ska stödja eleverna att utveckla en positiv attityd till företagsamhet och en positiv bild av sig själva.

Den ska också utveckla elevernas förmåga att kommunicera, interagera och samarbeta. Undervisningen i företagsamhet ska vara målinriktad och långsiktig och stödja eleverna att själva ta ansvar för sitt lärande.

Undervisningen ska handleda eleverna att förstå nyttan av företagsamhet i sitt eget liv och i ett bredare samhällsperspektiv. Undervisningen ska utveckla elevernas förmåga att använda och tillämpa företagsamhet på ett mångsidigt sätt.

Undervisningens uppdrag är att vägleda eleverna att förstå betydelsen av att kunna företagsamhet också med tanke på fortsatta studier och arbetslivet. Jämlikhet och likställdhet främjas genom att man erbjuder eleverna möjligheter att tillämpa företagsamhet i olika kontexter och ger dem mångsidig information om yrken som förutsätter kunskaper i företagsamhet.

Undervisningen ska lägga grund för förståelsen av begrepp och strukturer samt utveckla elevernas förmåga att behandla information och lösa problem.

Undervisningen ska stödja eleverna att utveckla en positiv attityd till företagsamhet och en positiv bild av sig själva.

Den ska också utveckla elevernas förmåga att kommunicera, interagera och samarbeta. Undervisningen i företagsamhet ska vara målinriktad och långsiktig och stödja eleverna att själva ta ansvar för sitt lärande.

Undervisningen ska handleda eleverna att förstå nyttan av företagsamhet i sitt eget liv och i ett bredare samhällsperspektiv. Undervisningen ska utveckla elevernas förmåga att använda och tillämpa företagsamhet på ett mångsidigt sätt.

Särdrag i fråga om lärmiljöer och arbetssätt

Mångsidiga arbetssätt och lärmiljöer bidrar till att uppnå målen i ämnet. Med tanke på målen är det viktigt att eleverna deltar och samverkar vid planeringen av undervisningen.

I lärmiljöerna används informationsteknik på ett naturligt sätt. För att eleverna ska få en mångsidig bild av hur teknik och företagsamhet tillämpas, ska man utöver skolans utrymmen utnyttja lokala möjligheter, till exempel den närmaste omgivningen, och samarbeta med företag och sakkunniga.

Mångsidiga arbetssätt och lärmiljöer bidrar till att uppnå målen i ämnet. Med tanke på målen är det viktigt att eleverna deltar och samverkar vid planeringen av undervisningen.

I lärmiljöerna används informationsteknik på ett naturligt sätt. För att eleverna ska få en mångsidig bild av hur teknik och företagsamhet tillämpas, ska man utöver skolans utrymmen utnyttja lokala möjligheter, till exempel den närmaste omgivningen, och samarbeta med företag och sakkunniga.

Särdrag i fråga om stöd och handledning

Utvecklingen av kunskaper och färdigheter i matematik ska följas upp kontinuerligt tillsammans med eleverna. Eleverna ska upplysas om vikten av att förstå innehållet. De ska få stöd för att gestalta större helheter och hitta samband. Vid differentiering beaktas elevernas kunskaper och de ska ges möjlighet att uppleva att de lyckas.

Undervisningen kan berikas genom att fördjupa det innehåll som behandlas gemensamt enligt elevernas intresse och kunskapsnivå.

Utvecklingen av kunskaper och färdigheter i matematik ska följas upp kontinuerligt tillsammans med eleverna. Eleverna ska upplysas om vikten av att förstå innehållet. De ska få stöd för att gestalta större helheter och hitta samband. Vid differentiering beaktas elevernas kunskaper och de ska ges möjlighet att uppleva att de lyckas.

Undervisningen kan berikas genom att fördjupa det innehåll som behandlas gemensamt enligt elevernas intresse och kunskapsnivå.

Bedömning

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att upptäcka och förstå samband mellan det som hen lär sig

- *Eleven observerar det hen lär sig.*
- *Eleven kan förklara samband mellan det hen observerat och det hen lärt sig.*

Innehållsområden

- *Träna logiskt tänkande*
- *Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser*
- *Öva att tolka och producera text*
- *Programmerar och tränar god programerarpraxis*
- *Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna*

Mångsidiga kompetensområden

- *K1 Förmåga att tänka och lära sig*
- *K4 Multilitteracitet*

Kunskapskrav för vitsordet 5	*Kunskapskrav för vitsordet 7*	*Kunskapskrav för vitsordet 8*	*Kunskapskrav för vitsordet 9*
Eleven kan under handledning nämna några krav som ställs på en företagare	*Eleven kan nämna några krav som ställs på en företagare och vilka av dem hen själv har*	*Eleven känner till några krav som ställs på en företagare och vilka av dem hen själv har samt vilken nytta man har av dem*	*Eleven känner till några krav som ställs på en företagare och vilka av dem hen själv har samt motivera behovet*

- Eleven observerar det hen lär sig.
- Eleven kan förklara samband mellan det hen observerat och det hen lärt sig.

Innehållsområden

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera text
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna

Mångsidiga kompetensområden

- K1 Förmåga att tänka och lära sig
- K4 Multilitteracitet

Kunskapskrav för vitsordet 5	**Kunskapskrav för vitsordet 7**	**Kunskapskrav för vitsordet 8**	**Kunskapskrav för vitsordet 9**
Eleven kan under handledning nämna några krav som ställs på en företagare	Eleven kan nämna några krav som ställs på en företagare och vilka av dem hen själv har	Eleven känner till några krav som ställs på en företagare och vilka av dem hen själv har samt vilken nytta man har av dem	Eleven känner till några krav som ställs på en företagare och vilka av dem hen själv har samt motivera behovet

M2 Handleda eleven att utveckla sina egna företagarfärdigheter, till exempel sin förmåga att sälja, arbeta i grupp, lösa problem, kommunicera och presentera

- *Eleven tillämpar ändamålsenliga program i olika sammanhang.*

Innehållsområden

- *Träna logiskt tänkande*
- *Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser*
- *Öva att tolka och producera text*
- *Programmerar och tränar god programerarpraxis*
- *Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna*

Mångsidiga kompetensområden

- *K1 Förmåga att tänka och lära sig*
- *K2 Kulturell och kommunikativ kompetens*
- *K3 Vardagskompetens*
- *K4 Multilitteracitet*
- *K5 Digital kompetens*
- *K6 Arbetslivskompetens och entreprenörskap*

- *K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid*

Kunskapskrav för vitsordet 5	***Kunskapskrav för vitsordet 7***	***Kunskapskrav för vitsordet 8***	***Kunskapskrav för vitsordet 9***
Eleven kan under handledning nämna några företagarfärdigheter	*Eleven kan nämna några färdigheter som behövs som företagare och under handledning öva på dem*	*Eleven känner till några färdigheter som behövs som företagare och kan förbättra på dem genom övningar*	*Eleven kan mångsidigt utveckla sina företagarfärdigheter och motivera behovet av dem*

- Eleven tillämpar ändamålsenliga program i olika sammanhang.

Innehållsområden

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera text
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna

Mångsidiga kompetensområden

- K1 Förmåga att tänka och lära sig
- K2 Kulturell och kommunikativ kompetens
- K3 Vardagskompetens
- K4 Multilitteracitet
- K5 Digital kompetens
- K6 Arbetslivskompetens och entreprenörskap
- K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid

Kunskapskrav för vitsordet 5	**Kunskapskrav för vitsordet 7**	**Kunskapskrav för vitsordet 8**	**Kunskapskrav för vitsordet 9**
Eleven kan under handledning nämna några företagarfärdigheter	Eleven kan nämna några färdigheter som behövs som företagare och under handledning öva på dem	Eleven känner till några färdigheter som behövs som företagare och kan förbättra på dem genom övningar	Eleven kan mångsidigt utveckla sina företagarfärdigheter och motivera behovet av dem

M3 Handleda eleven att förstå grunderna i affärsverksamhet och utvärdera och utveckla UF-företagets verksamhet

- *Eleven använder aktivt sin slutledningsförmåga i olika situationer.*
- *Eleven använder aktivt sina kunskaper i olika situationer.*

Innehållsområden

- *Träna logiskt tänkande*
- *Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser*
- *Öva att tolka och producera text*
- *Utövar källkritik i sökandet av information*
- *Programmerar och tränar god programerarpraxis*
- *Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna*

Mångsidiga kompetensområden

- *K1 Förmåga att tänka och lära sig*
- *K3 Vardagskompetens*
- *K4 Multilitteracitet*

Kunskapskrav för vitsordet 5	***Kunskapskrav för vitsordet 7***	***Kunskapskrav för vitsordet 8***	***Kunskapskrav för vitsordet 9***
Eleven kan under handledning nämna några centrala grunder för affärsverksamhet	*Eleven kan nämna några grunder för affärsverksamhet samt under handledning se hur de syns i hens företagutveck*	*Eleven känner till några grunder för affärsverksamhet samt betrakta hur de syns i hens företag*	*Eleven förstår hur grunderna för affärsverksamhet inverkar på ett företag och kan beskriva hur de påverkar hens eget företag*

- Eleven använder aktivt sin slutledningsförmåga i olika situationer.
- Eleven använder aktivt sina kunskaper i olika situationer.

Innehållsområden

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera text
- Utövar källkritik i sökandet av information
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna

Mångsidiga kompetensområden

- K1 Förmåga att tänka och lära sig
- K3 Vardagskompetens
- K4 Multilitteracitet

Kunskapskrav för vitsordet 5	**Kunskapskrav för vitsordet 7**	**Kunskapskrav för vitsordet 8**	**Kunskapskrav för vitsordet 9**
Eleven kan under handledning nämna några centrala grunder för affärsverksamhet	Eleven kan nämna några grunder för affärsverksamhet samt under handledning se hur de syns i hens företagutveck	Eleven känner till några grunder för affärsverksamhet samt betrakta hur de syns i hens företag	Eleven förstår hur grunderna för affärsverksamhet inverkar på ett företag och kan beskriva hur de påverkar hens eget företag

M4 Handleda eleven att kunna utarbeta en affärsmodell och -plan som stödjer teamets idé och utveckla modellen

Kunskapskrav för vitsordet 5	***Kunskapskrav för vitsordet 7***	***Kunskapskrav för vitsordet 8***	***Kunskapskrav för vitsordet 9***

Eleven kan under handledning beskriva fördelar med teamets affärsidé	*Eleven kan beskriva teamets affärside och varför den valdes*	*Eleven kan beskriva teamets affärside och nämna eventuella svagheter eller särskilda fördelar med den*	*Eleven kan presentera teamets affärside och förklara svagheter och särskilda fördelar med den*

Kunskapskrav för vitsordet 5	**Kunskapskrav för vitsordet 7**	**Kunskapskrav för vitsordet 8**	**Kunskapskrav för vitsordet 9**
Eleven kan under handledning beskriva fördelar med teamets affärsidé	Eleven kan beskriva teamets affärside och varför den valdes	Eleven kan beskriva teamets affärside och nämna eventuella svagheter eller särskilda fördelar med den	Eleven kan presentera teamets affärside och förklara svagheter och särskilda fördelar med den

M5 Handleda eleven att utveckla företagets affärsverksamhet

Kunskapskrav för vitsordet 5	***Kunskapskrav för vitsordet 7***	***Kunskapskrav för vitsordet 8***	***Kunskapskrav för vitsordet 9***
Eleven kan under handledning beskriva företagets verksamhet i huvuddrag	*Eleven kan beskriva företagets verksamhet samt under handledning nämna brister i den*	*Eleven kan förklara företagets verksamhet och beskriva vilka svårigheter eller problem det varit i den samt under handledning ge lösningsförslag till dem*	*Eleven kan presentera företagets verksamhet och beskriva vilka svårigheter eller problem det varit i den samt ge lösningsförslag till dem*

Kunskapskrav för vitsordet 5	**Kunskapskrav för vitsordet 7**	**Kunskapskrav för vitsordet 8**	**Kunskapskrav för vitsordet 9**
Eleven kan under handledning beskriva företagets verksamhet i huvuddrag	Eleven kan beskriva företagets verksamhet samt under handledning nämna brister i den	Eleven kan förklara företagets verksamhet och beskriva vilka svårigheter eller problem det varit i den samt under handledning ge lösningsförslag till dem	Eleven kan presentera företagets verksamhet och beskriva vilka svårigheter eller problem det varit i den samt ge lösningsförslag till dem

M6 Handleda eleven att använda olika verktyg för planering och utveckling av affärsverksamheten

Kunskapskrav för vitsordet 5	***Kunskapskrav för vitsordet 7***	***Kunskapskrav för vitsordet 8***	***Kunskapskrav för vitsordet 9***

Eleven kan under handledning nämna olika sätt att samla information för beslutsfattning i ett företag	*Eleven kan nämna olika sätt att samla och bearbeta information för beslutsfattning i ett företag*	*Eleven kan beskriva olika sätt att samla och använda information för beslutsfattning i ett företag och under handledning förklara hur de kunde användas*	*Eleven känner till olika sätt att samla och bearbeta information för beslutsfattning i ett företag och hur de kunde användas i hens företag*

Kunskapskrav för vitsordet 5	**Kunskapskrav för vitsordet 7**	**Kunskapskrav för vitsordet 8**	**Kunskapskrav för vitsordet 9**
Eleven kan under handledning nämna olika sätt att samla information för beslutsfattning i ett företag	Eleven kan nämna olika sätt att samla och bearbeta information för beslutsfattning i ett företag	Eleven kan beskriva olika sätt att samla och använda information för beslutsfattning i ett företag och under handledning förklara hur de kunde användas	Eleven känner till olika sätt att samla och bearbeta information för beslutsfattning i ett företag och hur de kunde användas i hens företag

M6 Handleda eleven att använda olika verktyg för planering och utveckling av affärsverksamheten

Kunskapskrav för vitsordet 5	***Kunskapskrav för vitsordet 7***	***Kunskapskrav för vitsordet 8***	***Kunskapskrav för vitsordet 9***
Eleven kan under handledning nämna olika sätt att samla information för beslutsfattning i ett företag	*Eleven kan nämna olika sätt att samla och bearbeta information för beslutsfattning i ett företag*	*Eleven kan beskriva olika sätt att samla och använda information för beslutsfattning i ett företag och under handledning förklara hur de kunde användas*	*Eleven känner till olika sätt att samla och bearbeta information för beslutsfattning i ett företag och hur de kunde användas i hens företag*

Kunskapskrav för vitsordet 5	**Kunskapskrav för vitsordet 7**	**Kunskapskrav för vitsordet 8**	**Kunskapskrav för vitsordet 9**
Eleven kan under handledning nämna olika sätt att samla information för beslutsfattning i ett företag	Eleven kan nämna olika sätt att samla och bearbeta information för beslutsfattning i ett företag	Eleven kan beskriva olika sätt att samla och använda information för beslutsfattning i ett företag och under handledning förklara hur de kunde användas	Eleven känner till olika sätt att samla och bearbeta information för beslutsfattning i ett företag och hur de kunde användas i hens företag

M7 Handleda eleven att utarbeta de dokument som behövs i processen att grunda ett UF-företag

Kunskapskrav för vitsordet 5	*Kunskapskrav för vitsordet 7*	*Kunskapskrav för vitsordet 8*	*Kunskapskrav för vitsordet 9*
Eleven kan under handledning nämna de mest centrala dokumenten som ska fyllas i vid grundandet av ett UF-företag	*Eleven kan nämna de mest centrala dokumenten som ska fyllas i vid grundandet av ett UF-företag och under handledning beskriva stegen i processen*	*Eleven kan nämna de mest centrala dokumenten som ska fyllas i vid grundandet av ett UF-företag och beskriva stegen i processen*	*Eleven kan nämna de mest centrala dokumenten som ska fyllas i vid grundandet av ett UF-företag och ibeskriva stegen i processen samt vilka dokument fylls i vid de olika stegen*

Kunskapskrav för vitsordet 5	**Kunskapskrav för vitsordet 7**	**Kunskapskrav för vitsordet 8**	**Kunskapskrav för vitsordet 9**
Eleven kan under handledning nämna de mest centrala dokumenten som ska fyllas i vid grundandet av ett UF-företag	*Eleven kan nämna de mest centrala dokumenten som ska fyllas i vid grundandet av ett UF-företag och under handledning beskriva stegen i processen*	*Eleven kan nämna de mest centrala dokumenten som ska fyllas i vid grundandet av ett UF-företag och beskriva stegen i processen*	*Eleven kan nämna de mest centrala dokumenten som ska fyllas i vid grundandet av ett UF-företag och ibeskriva stegen i processen samt vilka dokument fylls i vid de olika stegen*

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att upptäcka och förstå samband mellan det som hen lär sig

- *Eleven observerar det hen lär sig.*
- *Eleven kan förklara samband mellan det hen observerat och det hen lärt sig.*

Innehållsområden

- *Träna logiskt tänkande*
- *Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser*
- *Öva att tolka och producera text*
- *Programmerar och tränar god programerarpraxis*
- *Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna*

Mångsidiga kompetensområden

- *K1 Förmåga att tänka och lära sig*
- *K4 Multilitteracitet*

- Eleven observerar det hen lär sig.
- Eleven kan förklara samband mellan det hen observerat och det hen lärt sig.

Innehållsområden

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera text
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna

Mångsidiga kompetensområden

- K1 Förmåga att tänka och lära sig
- K4 Multilitteracitet

M2 uppmuntra eleven att tillämpa läroämnet i det omgivande samhället

- *Eleven tillämpar läroämnet i olika sammanhang.*

Innehållsområden

- *Träna logiskt tänkande och problemlösning*
- *Stärka förmågan att motivera och dra slutsatser*
- *Förstå skillnaden mellan de olika betalningssätten för konsumenter*
- *Budgetering av den egna ekonomin*
- *Öva att tolka och producera text*
- *Editera och publicera egna hemsidor med ett givet program*
- *Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna*

Mångsidiga kompetensområden

- *K1 Förmåga att tänka och lära sig*
- *K2 Kulturell och kommunikativ kompetens*
- *K3 Vardagskompetens*
- *K4 Multilitteracitet*
- *K5 Digital kompetens*
- *K6 Arbetslivskompetens och entreprenörskap*
- *K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid*

- Eleven tillämpar läroämnet i olika sammanhang.

Innehållsområden

- Träna logiskt tänkande och problemlösning
- Stärka förmågan att motivera och dra slutsatser
- Förstå skillnaden mellan de olika betalningssätten för konsumenter
- Budgetering av den egna ekonomin
- Öva att tolka och producera text
- Editera och publicera egna hemsidor med ett givet program
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna

Mångsidiga kompetensområden

- K1 Förmåga att tänka och lära sig
- K2 Kulturell och kommunikativ kompetens
- K3 Vardagskompetens
- K4 Multilitteracitet
- K5 Digital kompetens
- K6 Arbetslivskompetens och entreprenörskap
- K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid

M3 handleda eleven att stärka sin slutledningsförmåga samt uppmuntra eleven att använda sina kunskaper i olika sammanhang

- *Eleven använder aktivt sin slutledningsförmåga i olika situationer.*
- *Eleven använder aktivt sina kunskaper i olika situationer.*

Innehållsområden

- *Träna logiskt tänkande och problemlösning*
- *Stärka förmågan att motivera och dra slutsatser*
- *Förstå konsekvenserna av besluten som fattas om den egna ekonomin*
- *Budgetering av den egna ekonomin*
- *Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna*

Mångsidiga kompetensområden

- *K1 Förmåga att tänka och lära sig*
- *K3 Vardagskompetens*
- *K4 Multilitteracitet*

- Eleven använder aktivt sin slutledningsförmåga i olika situationer.
- Eleven använder aktivt sina kunskaper i olika situationer.

Innehållsområden

- Träna logiskt tänkande och problemlösning
- Stärka förmågan att motivera och dra slutsatser
- Förstå konsekvenserna av besluten som fattas om den egna ekonomin
- Budgetering av den egna ekonomin
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i studierna

Mångsidiga kompetensområden

- K1 Förmåga att tänka och lära sig
- K3 Vardagskompetens
- K4 Multilitteracitet

M4 hjälpa eleven att fördjupa och uppdatera sina kunskaper och färdigheter i fråga om samhälle, ekonomi och konsumtion och kritiskt värdera mediernas roll och betydelse

- *Eleven kan beskriva hur samhället, ekonomin och medierna fungerar och granska den offentliga debatten inom dessa områden.*

Innehållsområden

- *vardagskompetens och kontroll över det egna livet*
- *medier och aktuella frågor*
- *källkritik och reflektioner kring vilka möjligheter medierna erbjuder*

Mångsidiga kompetensområden

- *K3 Vardagskompetens*
- *K4 Multilitteracitet*
- *K5 Digital kompetens*

- Eleven kan beskriva hur samhället, ekonomin och medierna fungerar och granska den offentliga debatten inom dessa områden.

Innehållsområden

- vardagskompetens och kontroll över det egna livet
- medier och aktuella frågor
- källkritik och reflektioner kring vilka möjligheter medierna erbjuder

Mångsidiga kompetensområden

- K3 Vardagskompetens
- K4 Multilitteracitet
- K5 Digital kompetens

M5 uppmuntra eleven att utvecklas till en företagsam och ansvarsfull ekonomisk aktör, som har insikt i arbetslivet, känner till vilka möjligheter det erbjuder och kan planera sin egen framtid

- *Eleven kan beskriva arbetslivets och entreprenörskapets samhälleliga betydelse samt fälla omdömen om vilka möjligheter de erbjuder även för elevens egen framtid.*

Innehållsområden

- *empati tränas genom att försöka sätta sig in i förstå olika människors livssituation och behov*
- *respekt för egna samt andras rättigheter och skyldigheter*
- *ansvarsfull konsumtion (t.ex.träna på att ha kontroll över den egna ekonomin t.ex. genom att följa med sin egen eller familjens konsumtion och göra upp en budget)*
- *konsekvenser av överkonsumtion för både för individen och miljön*
- *positiv attityd till arbete och entreprenörsskap*
- *egen framtid, intressen och sina styrkor som arbetstagare*
- *centrala ekonomiska begrepp (t.ex. marknadsekonomi, konkurrens, inflation, budget, ränta, beskattning)*
- *följa medier angående aktuella ekonomiska frågor och göra reflektioner angående hur det egna vardagliga livet påverkas av dessa*

Mångsidiga kompetensområden

- *K1 Förmåga att tänka och lära sig*
- *K4 Multilitteracitet*
- *K6 Arbetslivskompetens och entreprenörskap*
- *K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid*

- Eleven kan beskriva arbetslivets och entreprenörskapets samhälleliga betydelse samt fälla omdömen om vilka möjligheter de erbjuder även för elevens egen framtid.

Innehållsområden

- empati tränas genom att försöka sätta sig in i förstå olika människors livssituation och behov
- respekt för egna samt andras rättigheter och skyldigheter
- ansvarsfull konsumtion (t.ex.träna på att ha kontroll över den egna ekonomin t.ex. genom att följa med sin egen eller familjens konsumtion och göra upp en budget)
- konsekvenser av överkonsumtion för både för individen och miljön
- positiv attityd till arbete och entreprenörsskap
- egen framtid, intressen och sina styrkor som arbetstagare
- centrala ekonomiska begrepp (t.ex. marknadsekonomi, konkurrens, inflation, budget, ränta, beskattning)

- följa medier angående aktuella ekonomiska frågor och göra reflektioner angående hur det egna vardagliga livet påverkas av dessa

Mångsidiga kompetensområden

- K1 Förmåga att tänka och lära sig
- K4 Multilitteracitet
- K6 Arbetslivskompetens och entreprenörskap
- K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid

M6 handleda eleven att förstå grunderna i ekonomiförvaltning, att kunna hantera sin egen ekonomi och att konsumera ansvarsfullt och i enlighet med principerna för hållbar utveckling

- *Eleven kan motivera betydelsen av att spara, investera och konsumera både privat och ur nationalekonomiskt perspektiv.*

Innehållsområden

- *centrala ekonomiska begrepp (t.ex. marknadsekonomi, konkurrens, inflation, budget, ränta, beskattning)*
- *följa medier angående aktuella ekonomiska frågor och göra reflektioner angående hur det egna vardagliga livet påverkas av dessa*
- *finanspolitik fungerar och påverkar samhället.*
- *global ekonomin och hur den påverkar ekonomin i Finland*

Mångsidiga kompetensområden

- *K2 Kulturell och kommunikativ kompetens Peruste*
- *K4 Multilitteracitet Peruste*
- *K6 Arbetslivskompetens och entreprenörskap Peruste*
- *K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid*

- Eleven kan motivera betydelsen av att spara, investera och konsumera både privat och ur nationalekonomiskt perspektiv.

Innehållsområden

- centrala ekonomiska begrepp (t.ex. marknadsekonomi, konkurrens, inflation, budget, ränta, beskattning)
- följa medier angående aktuella ekonomiska frågor och göra reflektioner angående hur det egna vardagliga livet påverkas av dessa
- finanspolitik fungerar och påverkar samhället.
- global ekonomin och hur den påverkar ekonomin i Finland

Mångsidiga kompetensområden

- K2 Kulturell och kommunikativ kompetens Peruste
- K4 Multilitteracitet Peruste
- K6 Arbetslivskompetens och entreprenörskap Peruste
- K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid

Matematik

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i undervisningen i matematik är att utveckla ett logiskt, exakt och kreativt matematisk tänkande hos eleverna. Undervisningen ska lägga grund för förståelsen av matematiska begrepp och strukturer samt utveckla elevernas förmåga att behandla information och lösa problem. På grund av matematikens kumulativa natur ska undervisningen framskrida systematiskt. Konkreta och laborativa inslag är centrala i undervisningen och studierna i matematik. Lärandet stöds med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Undervisningen i matematik ska stödja eleverna att utveckla en positiv attityd till matematik och en positiv bild av sig själva som elever i matematik. Den ska också utveckla elevernas förmåga att kommunicera, interagera och samarbeta. Undervisningen i matematik ska vara målinriktad och långsiktig och stödja eleverna att själva ta ansvar för sitt lärande.

Undervisningen ska handleda eleverna att förstå nyttan av matematik i sitt eget liv och i ett bredare samhällsperspektiv. Undervisningen ska utveckla elevernas förmåga att använda och tillämpa matematik på ett mångsidigt sätt.

Läroämnets uppdrag i årskurs 7-9

***I årskurserna 7-9** är uppdraget i matematikundervisningen att stärka den matematiska allmänbildningen. Undervisningen ska fördjupa elevernas förståelse för matematiska begrepp och samband mellan dem. Undervisningen ska inspirera eleven att hitta och använda matematiken i sitt eget liv. Eleverna ska lära sig att lösa problem genom att formulera matematiska modeller för problemen. Matematikundervisningen ska sporra eleverna att arbeta målinriktat, noggrant, koncentrerat och långsiktigt. De ska uppmuntras att presentera sina lösningar och diskutera dem. Elevernas samarbetsförmåga ska utvecklas i undervisningen.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i matematik i årskurs 7–9

Undervisningen ska utgå från ämnen, fenomen och problem som intresserar eleverna. Konkretisering är fortfarande en viktig del av matematikundervisningen. Eleverna uppmuntras att använda figurer och hjälpmedel som stöd för tänkandet. Varierande arbetssätt används i undervisningen. Eleverna matematiserar och löser problem individuellt och i grupp. Vid grupparbete arbetar var och en både för sitt eget och för gruppens bästa. Pedagogiska spel motiverar eleverna. Digitala verktyg, såsom kalkylprogram och dynamiska geometriprogram, används som hjälpmedel i undervisningen för att stödja lärandet, produktionen, kreativiteten och utvärderingen av arbetet.

- Undervisningen bygger på mångsidiga arbetssätt, t.ex. grupparbete, pararbete, självständigt arbete och lärarlett arbete.
- Förutom läromedlet används laborativt material, konkretiserande material och digitala program.
- Undervisningen kan ske t.ex. i klassrummet, utomhus eller i närmiljön.

Handledning, differentiering och stöd i matematik i årskurs 7–9

Varje elev ska ha möjlighet att få undervisning i det centrala innehållet för tidigare årskurser, om elevens kunskaper är bristfälliga. Utöver det ska eleverna ges förebyggande stöd för att tillägna sig nytt innehåll. Utvecklingen av kunskaper och färdigheter i matematik ska följas upp kontinuerligt tillsammans med eleverna. Eleverna ska upplysas om vikten av att förstå innehållet. De ska få stöd för att gestalta större helheter och hitta samband. Vid differentiering beaktas elevernas kunskaper och de ska ges möjlighet att uppleva att de lyckas.

Undervisningen kan berikas genom att fördjupa det innehåll som behandlas gemensamt enligt elevernas intresse och kunskapsnivå. Skickliga elever ska stödjas med hjälp av alternativa arbetsformer, till exempel olika projekt och problembaserade undersökningsuppgifter inom matematiska områden som intresserar dem.

- Undervisningen differentieras med hjälp av olika typer av arbetssätt.
- Eleverna uppmuntras att arbeta i olika konstellationer (t.ex. individuellt, parvis eller i grupper).

- I undervisningen utnyttjas olika verktyg, t.ex. lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel, olika tabeller.
- Eleven kan få personligt stöd eller stöd i en liten grupp om elevens kunskaper är bristfälliga.
- Utvecklingen följs upp bl.a. genom muntliga eller skriftliga uppgifter, prov och förhör.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i matematik i årskurs 7–9

Med mångsidig bedömning och uppmuntrande respons stöder man utvecklingen av det matematiska tänkandet och självförtroendet samtidigt som studiemotivationen stärks. Responsen stöder elevens positiva självbild i matematiklärandet. Eleverna ska regelbundet informeras om sina framsteg och prestationer i relation till de uppställda målen i matematik. Bedömningen vägleder varje elev att utveckla sina kunskaper och sin förståelse i matematik. Dessutom utvecklas färdigheterna att arbeta långsiktigt. Responsen ska hjälpa eleverna att iaktta vilka kunskaper och färdigheter som borde utvecklas och hur.

Eleverna ska ha en aktiv roll i bedömningen. Genom självvärdering lär de sig att ställa upp mål för sitt lärande och iaktta sina framsteg i relation till målen. Eleverna ska också handledas att fästa vikt vid sina arbetssätt och sina attityder till matematikstudierna.

Eleverna ska ges möjlighet att visa sina kunskaper på olika sätt. Föremål för bedömning är elevens matematiska kunskaper och färdigheter och hur de tillämpas. I bedömningen fästs även vikt vid prestationssättet, hur eleverna motiverar sina lösningar, hur lösningarna är strukturerade och hur korrekta de är. I bedömningen beaktas därtill elevernas förmåga att använda hjälpmedel, inklusive digitala verktyg.

Vid grupparbete bedöms såväl gruppens som den enskilda gruppmedlemmens arbetsinsats och resultat. I bedömningen ska man fästa uppmärksamhet på produktens matematiska innehåll och på framställningssättet. Syftet med responsen är att eleverna lär sig förstå betydelsen av varje gruppmedlems arbete och utveckling. Eleverna handleds att själva utvärdera arbetet och resultatet.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i matematik avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i matematik då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i matematik som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för matematik. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i matematik och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i matematik och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

Men handledning av arbetet avses i matematiken exempelvis att läraren ger muntliga tilläggsanvisningar, ställer styrande frågor, använder konkretiseringsmaterial eller ger motsvarande exempel under arbetets gång.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stärka elevens motivation, positiva självbild och självförtroende som elev i matematik

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera de saker och studiemetoder som motiverar hen.Eleven strävar efter att förstärka sin positiva självbild och sitt självförtroende som elev i matematik.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- sanningsvärdet i påståenden
- algoritmer
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal

- avrundning
- potenser

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- förstagradsekvationer
- talföljder

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva och polygoner
- kongruens
- geometrisk konstruktion
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens

och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka information

M2 uppmuntra eleven att ta ansvar för sitt matematiklärande både i självständigt arbete och i arbete tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven visar att hen kan ta ansvar för sitt lärande.
- Eleven deltar konstruktivt i grupparbete.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven påbörjar arbetet, håller i gång det och bedömer när arbetet blivit slutfört. Eleven deltar på eget initiativ i gruppens arbete.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för lärandet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förmår påbörja arbetet under handledning och hålla i gång det under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar delvis självständigt och slutför arbetet under handledning. Eleven deltar i varierande grad i gruppens arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tar ansvar för sitt lärande och deltar konstruktivt i gruppens arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ansvar för gruppens arbete och strävar efter att förbättra hela gruppens kunskaper.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande

- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- sanningsvärdet i påståenden
- algoritmer
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- avrundning
- potenser

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- förstagradsekvationer
- talföljder

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva och polygoner
- kongruens
- geometrisk konstruktion
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka information

M3 handleda eleven att upptäcka och förstå samband mellan det som hen lär sig

Lokal precisering:

- Eleven observerar det hen lär sig.
- Eleven kan förklara vissa samband mellan det hen observerat och det hen lärt sig.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar och förstår samband mellan det som hen lär sig. Eleven kan beskriva, förklara och tillämpa det som hen förstår.

Föremål för bedömningen

Sambanden mellan det man lärt sig

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven observerar under handledning samband mellan olika saker hen lärt sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven observerar och beskriver samband mellan det som hen lär sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven finner samt förklarar och motiverar samband mellan det som hen lärt sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kombinerar de saker hen lärt sig och beskriver vad sambanden mellan dem beror på.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- sanningsvärdet i påståenden
- algoritmer
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- avrundning
- potenser

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- förstagradsekvationer
- talföljder

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva och polygoner
- kongruens
- geometrisk konstruktion
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka information

M4 uppmuntra eleven att få rutin i att uttrycka sig matematiskt på ett exakt sätt både muntligt och i skrift

Lokal precisering:

- Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande muntligt.
- Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande i skrift.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande på ett exakt sätt genom att använda olika uttrycksmedel.

Föremål för bedömningen

Matematisk uttrycksförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uttrycker under handledning sitt matematiska tänkande på något sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande antingen muntligt eller skriftligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande både muntligt och skriftligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uttrycker och motiverar sitt matematiska tänkande.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- sanningsvärdet i påståenden
- algoritmer
- programmering och god programmerarpraxis

- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- avrundning
- potenser

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- förstagradsekvationer
- talföljder

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva och polygoner
- kongruens
- geometrisk konstruktion
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka information

M5 stödja eleven då hen löser uppgifter som kräver logiskt och kreativt tänkande och utvecklar de färdigheter som behövs för detta

Lokal precisering:

- Eleven kan strukturera problem.
- Eleven kan matematiskt lösa problemen hen strukturerat.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven strukturerar problem, identifierar matematisk information i problemen och löser dem genom att använda matematiska metoder.

Föremål för bedömningen

Problemlösningsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven strukturerar problem under handledning och löser delar av problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ta fram den matematiska informationen ur ett givet problem och löser problem under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven strukturerar och löser problem som kräver logiskt och kreativt tänkande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven undersöker om det finns andra lösningsalternativ.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- sanningsvärdet i påståenden
- algoritmer
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- avrundning
- potenser

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- förstagradsekvationer
- talföljder

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva och polygoner
- kongruens
- geometrisk konstruktion
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka information

M6 handleda eleven att utvärdera och utveckla sina matematiska lösningar och att kritiskt granska resultatets rimlighet

Lokal precisering:

- Eleven utvärderar sin matematiska lösning.
- Eleven kan granska kritiskt resultatets rimlighet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar och utvecklar sin matematiska lösning och granskar kritiskt resultatets rimlighet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utvärdera och utveckla matematiska lösningar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beskriver under handledning en lösning som hen producerat och reflekterar under handledning över resultatets rimlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver en lösning som hen utarbetat, reflekterar över resultatets rimlighet och utvärderar sin lösning under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven granskar kritiskt sin matematiska lösning och resultatets rimlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvärderar och utvecklar vid behov sin lösning.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- sanningsvärdet i påståenden
- algoritmer
- programmering och god programmerarpraxis

- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- avrundning
- potenser

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- förstagradsekvationer
- talföljder

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva och polygoner
- kongruens
- geometrisk konstruktion
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka information

M7 uppmuntra eleven att tillämpa matematik också i övriga läroämnen och det omgivande samhället

Lokal precisering:

- Eleven tillämpar matematik i något sammanhang.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven identifierar matematik i olika omgivningar och i andra läroämnen samt uttrycker problem med matematikens språk.

Föremål för bedömningen

Tillämpning av matematik

Bedömningskriterier i slutet av årskursheltheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven inser matematikens användningsmöjligheter i sin närhet och känner till nödvändigheten att uttrycka problem matematiskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tillämpar matematik genom att uttrycka problem på matematikens språk med hjälp av givna exempel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tillämpar matematik i olika miljöer genom att uttrycka problem i den verkliga världen på matematikens språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ger exempel på hur matematiken tillämpas i samhället. Eleven utnyttjar sina matematiska färdigheter i olika situationer.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- sanningsvärdet i påståenden
- algoritmer
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt

- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- avrundning
- potenser

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- förstagradsekvationer
- talföljder

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva och polygoner
- kongruens
- geometrisk konstruktion
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka information

M8 handleda eleven att utveckla sin förmåga att hantera och analysera information samt vägleda eleven att granska information kritiskt

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven hämtar och analyserar information och reflekterar över dess sanningsenlighet och betydelse.

Föremål för bedömningen

Analys och kritisk granskning av information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning jämföra information på matematisk grund.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven behandlar och presenterar information enligt ett givet exempel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven hämtar, behandlar och presenterar information samt reflekterar över dess tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar sina färdigheter i att hantera och analysera information, tolkar information och bedömer informationens tillförlitlighet.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- sanningsvärdet i påståenden
- algoritmer
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka information

M9 handleda eleven att använda digitala verktyg i studierna i matematik och för att lösa matematiska problem

Lokal precisering:

- Eleven tillämpar informations- och kommunikationsteknik i matematikstudierna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tillämpar ändamålsenliga digitala verktyg i studierna i matematik och då hen löser problem.

Föremål för bedömningen

Användning av digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven bekantar sig med en programvara som stöder lärandet i matematik och använder den under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder lämplig programvara för att producera egna arbeten och för studier i matematik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder digitala verktyg för att granska och lösa matematiska problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar och förenar digitala verktyg i undersökande arbete.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- sanningsvärdet i påståenden
- algoritmer
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- avrundning

- potenser

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- förstagradsekvationer
- talföljder

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva och polygoner
- kongruens
- geometrisk konstruktion
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens

och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka information

M10 handleda eleven att stärka sin slutlednings- och huvudräkningsförmåga samt uppmuntra eleven att använda sin räknefärdighet i olika sammanhang

Lokal precisering:

- Eleven använder sin slutledningsförmåga i någon situation.
- Eleven använder sin huvudräkningsförmåga i någon situation.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven drar slutsatser och gör beräkningar som stöd för vardagliga aktiviteter. Hen blir modigare på att använda sin huvudräkningsförmåga

Föremål för bedömningen

Slutledningsförmåga och räknefärdighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven gör korta beräkningar med hjälp av huvudräkning och finner matematiska regelbundenheter under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven gör beräkningar med hjälp av huvudräkning och finner matematiska regelbundenheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder aktivt sin slutlednings- och huvudräkningsförmåga.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utför beräkningar i flera steg med hjälp av huvudräkning och tillämpar sin slutledningsförmåga i olika situationer.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande

- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- sanningsvärdet i påståenden
- algoritmer
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- avrundning
- potenser

M11 handleda eleven att utveckla förmågan att utföra grundläggande räkneoperationer med rationella tal

Lokal precisering:

- Eleven kan utföra grundläggande räkneoperationer med rationella tal.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utför grundläggande räkneoperationer med rationella tal.

Föremål för bedömningen

Grundläggande räkneoperationer med rationella tal

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beräknar additioner och subtraktioner av positiva bråk som har samma nämnare. Eleven multiplicerar ett bråk med ett heltal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beräknar additioner och subtraktioner av positiva bråk. Eleven multiplicerar och dividerar ett bråk med ett heltal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan obehindrat utföra grundläggande räkneoperationer med rationella tal.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder grundläggande räkneoperationer med rationella tal i problemlösning.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- avrundning
- potenser

M14 handleda eleven att förstå begreppet obekant och utveckla förmågan att lösa ekvationer

Lokal precisering:

- Eleven kan lösa en förstagradsekvation symboliskt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår begreppen obekant och uttryck samt löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer genom slutledning och symboliskt.

Föremål för bedömningen

Begreppet obekant och färdigheter att lösa ekvationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förenar likformiga termer. Eleven löser förstagradsekvationer under handledning och resonerar sig fram till någon av lösningarna till en ofullständig andragradsekvation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förenklar uttryck. Eleven förstår att en likhet bevaras och löser en förstagradsekvation symboliskt och en andragradsekvation antingen genom slutledning eller symboliskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår begreppet likhet och löser en ofullständig andragradsekvation symboliskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder obehindrat en obekant som variabel och kan utnyttja sina ekvationslösningsfärdigheter i problemlösning.

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- förstagradsekvationer
- talföljder

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt

M16 stödja eleven att förstå geometriska begrepp och samband mellan dem

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven känner till begreppen punkt, linje, vinkel, sträcka och stråle och egenskaper i anknytning till dessa.Eleven benämner månghörningar, känner till deras egenskaper och beräknar deras omkrets.Eleven förstår egenskaper i anknytning till symmetri och likformighet samt proportionalitet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta geometriska begrepp och samband mellan dem

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och benämner vinklar och månghörningar och utför under handledning beräkningar i anknytning till dem. Eleven ritar symmetriska figurer som speglas med avseende på en linje.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ritar symmetriska figurer som speglas med avseende på en punkt. Eleven tar fram motsvarande delar i likformiga figurer och använder analogi samt kan bestämma en skala.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder och kan motivera egenskaper hos geometriska grundbegrepp och likformighet. Eleven använder analogi och förstår begreppet skala.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder likformighet och analogi i problemlösning.

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva och polygoner
- kongruens
- geometrisk konstruktion
- enheter och enhetsbyten

M20 handleda eleven att utveckla sitt algoritmiska tänkande och sina färdigheter att tillämpa matematik och programmering för att lösa problem

Lokal precisering:

- Eleven förstår principerna för algoritmiskt tänkande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår principerna för algoritmiskt tänkande. Eleven kan läsa, kommentera, tolka, testa, planera och programmera små program med vilka man löser matematiska problem.

Föremål för bedömningen

Algoritmiskt tänkande och programmeringsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen stegen i en enkel algoritm och testar under handledning färdiga program.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder villkor och upprepning i programmering samt testar och tolkar program.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tillämpar principerna för algoritmiskt tänkande och programmerar enkla program.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder programmering då hen löser problem. Eleven modifierar och utvecklar program.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- sanningsvärdet i påståenden
- algoritmer
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stärka elevens motivation, positiva självbild och självförtroende som elev i matematik

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera de saker och studiemetoder som motiverar hen.Eleven strävar efter att förstärka sin positiva självbild och sitt självförtroende som elev i matematik.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- algoritmiskt tänkande
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- reella talens mängd
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- avrundning
- procentberäkning
- potenser
- kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion

och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- förstagradsekvationer
- förstagradsolikheter
- talföljder
- analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt
- proportionalitet

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- kongruens och likformighet
- geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- omkrets och area av polygoner och cirklar
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens

och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka, strukturera och analysera information

M2 uppmuntra eleven att ta ansvar för sitt matematiklärande både i självständigt arbete och i arbete tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven visar att hen kan ta ansvar för sitt lärande.
- Eleven deltar konstruktivt i grupparbete.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven påbörjar arbetet, håller i gång det och bedömer när arbetet blivit slutfört. Eleven deltar på eget initiativ i gruppens arbete.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för lärandet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förmår påbörja arbetet under handledning och hålla i gång det under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar delvis självständigt och slutför arbetet under handledning. Eleven deltar i varierande grad i gruppens arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tar ansvar för sitt lärande och deltar konstruktivt i gruppens arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ansvar för gruppens arbete och strävar efter att förbättra hela gruppens kunskaper.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande

- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- algoritmiskt tänkande
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- reella talens mängd
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- avrundning
- procentberäkning
- potenser
- kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- förstagradsekvationer
- förstagradsolikheter
- talföljder
- analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt
- proportionalitet

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- kongruens och likformighet
- geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- omkrets och area av polygoner och cirklar
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka, strukturera och analysera information

M3 handleda eleven att upptäcka och förstå samband mellan det som hen lär sig

Lokal precisering:

- Eleven observerar det hen lär sig.
- Eleven kan förklara vissa samband mellan det hen observerat och det hen lärt sig.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar och förstår samband mellan det som hen lär sig. Eleven kan beskriva, förklara och tillämpa det som hen förstår.

Föremål för bedömningen

Sambanden mellan det man lärt sig

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven observerar under handledning samband mellan olika saker hen lärt sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven observerar och beskriver samband mellan det som hen lär sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven finner samt förklarar och motiverar samband mellan det som hen lärt sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kombinerar de saker hen lärt sig och beskriver vad sambanden mellan dem beror på.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- algoritmiskt tänkande
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent.

Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- reella talens mängd
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- avrundning
- procentberäkning
- potenser
- kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- förstagradsekvationer
- förstagradsolikheter
- talföljder
- analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt
- proportionalitet

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel

och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- kongruens och likformighet
- geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- omkrets och area av polygoner och cirklar
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka, strukturera och analysera information

M4 uppmuntra eleven att få rutin i att uttrycka sig matematiskt på ett exakt sätt både muntligt och i skrift

Lokal precisering:

- Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande muntligt.
- Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande i skrift.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande på ett exakt sätt genom att använda olika uttrycksmedel.

Föremål för bedömningen

Matematisk uttrycksförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uttrycker under handledning sitt matematiska tänkande på något sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande antingen muntligt eller skriftligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande både muntligt och skriftligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uttrycker och motiverar sitt matematiska tänkande.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- algoritmiskt tänkande
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- reella talens mängd
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- avrundning

- procentberäkning
- potenser
- kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- förstagradsekvationer
- förstagradsolikheter
- talföljder
- analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt
- proportionalitet

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- kongruens och likformighet
- geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats

- bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- omkrets och area av polygoner och cirklar
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka, strukturera och analysera information

M5 stödja eleven då hen löser uppgifter som kräver logiskt och kreativt tänkande och utvecklar de färdigheter som behövs för detta

Lokal precisering:

- Eleven kan strukturera problem.
- Eleven kan matematiskt lösa problemen hen strukturerat.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven strukturerar problem, identifierar matematisk information i problemen och löser dem genom att använda matematiska metoder.

Föremål för bedömningen

Problemlösningsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven strukturerar problem under handledning och löser delar av problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ta fram den matematiska informationen ur ett givet problem och löser problem under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven strukturerar och löser problem som kräver logiskt och kreativt tänkande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven undersöker om det finns andra lösningsalternativ.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De

programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- algoritmiskt tänkande
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- reella talens mängd
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- avrundning
- procentberäkning
- potenser
- kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- förstagradsekvationer
- förstagradsolikheter

- talföljder
- analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt
- proportionalitet

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- kongruens och likformighet
- geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- omkrets och area av polygoner och cirklar
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka, strukturera och analysera information

M6 handleda eleven att utvärdera och utveckla sina matematiska lösningar och att kritiskt granska resultatets rimlighet

Lokal precisering:

- Eleven utvärderar sin matematiska lösning.
- Eleven kan granska kritiskt resultatets rimlighet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar och utvecklar sin matematiska lösning och granskar kritiskt resultatets rimlighet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utvärdera och utveckla matematiska lösningar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beskriver under handledning en lösning som hen producerat och reflekterar under handledning över resultatets rimlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver en lösning som hen utarbetat, reflekterar över resultatets rimlighet och utvärderar sin lösning under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven granskar kritiskt sin matematiska lösning och resultatets rimlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvärderar och utvecklar vid behov sin lösning.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- algoritmiskt tänkande
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- reella talens mängd
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- avrundning
- procentberäkning
- potenser
- kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- förstagradsekvationer
- förstagradsolikheter
- talföljder
- analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt

- proportionalitet

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- kongruens och likformighet
- geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- omkrets och area av polygoner och cirklar
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka, strukturera och analysera information

M7 uppmuntra eleven att tillämpa matematik också i övriga läroämnen och det omgivande samhället

Lokal precisering:

- Eleven tillämpar matematik i vissa sammanhang.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven identifierar matematik i olika omgivningar och i andra läroämnen samt uttrycker problem med matematikens språk.

Föremål för bedömningen

Tillämpning av matematik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven inser matematikens användningsmöjligheter i sin närhet och känner till nödvändigheten att uttrycka problem matematiskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tillämpar matematik genom att uttrycka problem på matematikens språk med hjälp av givna exempel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tillämpar matematik i olika miljöer genom att uttrycka problem i den verkliga världen på matematikens språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ger exempel på hur matematiken tillämpas i samhället. Eleven utnyttjar sina matematiska färdigheter i olika situationer.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- algoritmiskt tänkande
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt

- reella talens mängd
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- avrundning
- procentberäkning
- potenser
- kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- förstagradsekvationer
- förstagradsolikheter
- talföljder
- analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt
- proportionalitet

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- kongruens och likformighet
- geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- omkrets och area av polygoner och cirklar
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka, strukturera och analysera information

M8 handleda eleven att utveckla sin förmåga att hantera och analysera information samt vägleda eleven att granska information kritiskt

Lokal precisering:

- Eleven kan söka, behandla och presentera statistisk information.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven hämtar och analyserar information och reflekterar över dess sanningsenlighet och betydelse.

Föremål för bedömningen

Analys och kritisk granskning av information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning jämföra information på matematisk grund.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven behandlar och presenterar information enligt ett givet exempel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven hämtar, behandlar och presenterar information samt reflekterar över dess tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar sina färdigheter i att hantera och analysera information, tolkar information och bedömer informationens tillförlitlighet.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- algoritmiskt tänkande
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt
- proportionalitet

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka, strukturera och analysera information

M9 handleda eleven att använda digitala verktyg i studierna i matematik och för att lösa matematiska problem

Lokal precisering:

- Eleven tillämpar informations- och kommunikationsteknik i matematikstudierna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tillämpar ändamålsenliga digitala verktyg i studierna i matematik och då hen löser problem.

Föremål för bedömningen

Användning av digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven bekantar sig med en programvara som stöder lärandet i matematik och använder den under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder lämplig programvara för att producera egna arbeten och för studier i matematik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder digitala verktyg för att granska och lösa matematiska problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar och förenar digitala verktyg i undersökande arbete.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- algoritmiskt tänkande
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent.

Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- reella talens mängd
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- avrundning
- procentberäkning
- potenser
- kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- förstagradsekvationer
- förstagradsolikheter
- talföljder
- analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt
- proportionalitet

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel

och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- kongruens och likformighet
- geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- omkrets och area av polygoner och cirklar
- enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka, strukturera och analysera information

M12 stödja eleven att utvidga förståelsen av talbegreppet till reella tal

Lokal precisering:

- Eleven identifierar reella tal och kan beskriva dess egenskaper.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår algebraiska egenskaper samt ordnings- och noggrannhetsegenskaper hos reella tal samt bekantar sig med talet pi och kvadratroten.

Föremål för bedömningen

Förståelse av talbegreppet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven placerar ut ett givet decimaltal på tallinjen. Eleven känner igen situationer där avrundning behövs.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver hurudana tal som finns i olika talmängder och placerar dem på tallinjen. Eleven avrundar ett tal till en given noggrannhet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven känner till skillnaden mellan rationella och irrationella tal. Eleven avrundar ett tal med korrekt noggrannhet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förstår skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt bestämmer talens inbördes storleksordning.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- reella talens mängd
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- avrundning
- procentberäkning
- potenser
- kvadratrötter

M13 stödja eleven att utveckla sin förståelse av procenträkning

Lokal precisering:

- Eleven kan redogöra för hur begreppet procent används.
- Eleven kan beräkna procentuella andelar.
- Eleven kan beräkna en andel av en helhet utgående från ett procenttal.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår begreppen procent och procentenhet och berättar om hur de används i olika situationer. Eleven beräknar procentuell andel, den mängd som ett procenttal anger samt förändrings- och jämförelseprocent.

Föremål för bedömningen

Begreppet procent och procenträkning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förklarar, slutleder eller beräknar procentuell andel och den mängd som ett procenttal anger.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beräknar procentuell andel, mängden av den helhet som ett procenttal anger samt beräknar förändringens storlek och förändringen i procent.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda procenträkningens olika metoder. Eleven förstår skillnaden mellan procent och procentenhet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven gör relativa jämförelser och använder procenträkning i olika situationer.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- bråkräkning, alla fyra räknesätt
- reella talens mängd
- delbarhet och primtalsfaktorer
- decimaltal
- skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- avrundning
- procentberäkning
- potenser
- kvadratrötter

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- söka, strukturera och analysera information

M14 handleda eleven att förstå begreppet obekant och utveckla förmågan att lösa ekvationer

Lokal precisering:

- Eleven kan lösa en förstagradsekvation symboliskt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår begreppen obekant och uttryck samt löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer genom slutledning och symboliskt.

Föremål för bedömningen

Begreppet obekant och färdigheter att lösa ekvationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förenar likformiga termer. Eleven löser förstagradsekvationer under handledning och resonerar sig fram till någon av lösningarna till en ofullständig andragradsekvation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förenklar uttryck. Eleven förstår att en likhet bevaras och löser en förstagradsekvation symboliskt och en andragradsekvation antingen genom slutledning eller symboliskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår begreppet likhet och löser en ofullständig andragradsekvation symboliskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder obehindrat en obekant som variabel och kan utnyttja sina ekvationslösningsfärdigheter i problemlösning.

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- variabler
- förenkling av potensuttryck
- addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- förstagradsekvationer
- förstagradsolikheter
- talföljder
- analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- beskriva samband algebraiskt
- proportionalitet

M16 stödja eleven att förstå geometriska begrepp och samband mellan dem

Lokal precisering:

- Eleven kan namnge och beskriva egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner och samband mellan dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven känner till begreppen punkt, linje, vinkel, sträcka och stråle och egenskaper i anknytning till dessa.Eleven benämner månghörningar, känner till deras egenskaper och beräknar deras omkrets.Eleven förstår egenskaper i anknytning till symmetri och likformighet samt proportionalitet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta geometriska begrepp och samband mellan dem

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen och benämner vinklar och månghörningar och utför under handledning beräkningar i anknytning till dem. Eleven ritar symmetriska figurer som speglas med avseende på en linje.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ritar symmetriska figurer som speglas med avseende på en punkt. Eleven tar fram motsvarande delar i likformiga figurer och använder analogi samt kan bestämma en skala.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder och kan motivera egenskaper hos geometriska grundbegrepp och likformighet. Eleven använder analogi och förstår begreppet skala.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder likformighet och analogi i problemlösning.

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- kongruens och likformighet
- geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- omkrets och area av polygoner och cirklar
- enheter och enhetsbyten

M17 handleda eleven att förstå och utnyttja egenskaper hos rätvinkliga triangeln och cirkeln

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår egenskaperna hos den rätvinkliga triangeln samt använder Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleven känner till begrepp och egenskaper i anknytning till cirkeln samt kan beräkna omkretsen av en cirkel.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta rätvinkliga triangelns och cirkelns egenskaper

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beräknar hypotenusans längd genom att använda Pythagoras sats. Eleven kan undersöka rätvinkligheten hos en triangel. Eleven känner igen begrepp i anknytning till cirkeln och beräknar omkretsen av en cirkel under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven löser ut en sida i en rätvinklig triangel med Pythagoras sats. Eleven finner den närliggande och den motsatta kateten samt hypotenusan till en vinkel och vet hur dessa anknyts till trigonometriska funktioner. Eleven beräknar omkretsen av en cirkel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beräkna vinklarnas storlek och sidornas längder i en given rätvinklig triangel. Eleven förstår begreppen bågvinkel och medelpunktsvinkel samt beräknar längden på den båge som svarar mot medelpunktsvinkeln.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder Pythagoras sats och den omvända satsen till Pythagoras sats samt trigonometri i problemlösning.

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- kongruens och likformighet
- geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- omkrets och area av polygoner och cirklar
- enheter och enhetsbyten

M18 uppmuntra eleven att utveckla sin färdighet att beräkna areor och volymer

Lokal precisering:

- Eleven kan göra enhetsomvandlingar med area- och volymenheter.
- Eleven kan beräkna arean av plana figurer och volymen av olika kroppar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven känner till benämningar och egenskaper i anknytning till rymdkroppar. Hen kan beräkna areor av planfigurer, volymer av kroppar samt mantelytans area. Eleven tillämpar sina kunskaper i praktiska situationer samt utför byten mellan areaenheter, volymenheter och rymdmått.

Föremål för bedömningen

Förmåga att beräkna areor och volymer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven utför de mest allmänna enhetsbytena för areor och volymer. Eleven kan beräkna arean av en rektangel och volymen av ett rätblock.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven utför enhetsbyten för areor och volymer. Eleven beräknar areorna av de vanligaste planfigurerna och volymerna av de vanligaste kropparna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utför enhetsbyten för areor och volymer. Eleven beräknar arean av enstaka planfigurer, volymen av en kropp samt arean av en mantelyta. Eleven beräknar arean av en sektor som svarar mot en medelpunktsvinkel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beräknar arean av en planfigur bestående av flera delar, volymen av en kropp och arean av en mantelyta samt utnyttjar sina kunskaper i problemlösning.

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- kongruens och likformighet
- geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- omkrets och area av polygoner och cirklar
- enheter och enhetsbyten

M20 handleda eleven att utveckla sitt algoritmiska tänkande och sina färdigheter att tillämpa matematik och programmering för att lösa problem

Lokal precisering:

- Eleven kan kan tillämpa principerna för algoritmiskt tänkande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår principerna för algoritmiskt tänkande. Eleven kan läsa, kommentera, tolka, testa, planera och programmera små program med vilka man löser matematiska problem.

Föremål för bedömningen

Algoritmiskt tänkande och programmeringsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen stegen i en enkel algoritm och testar under handledning färdiga program.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder villkor och upprepning i programmering samt testar och tolkar program.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tillämpar principerna för algoritmiskt tänkande och programmerar enkla program.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder programmering då hen löser problem. Eleven modifierar och utvecklar program.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- logiskt tänkande
- motivera och dra slutsatser
- tolka och producera matematisk text
- bevisföring
- att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- algoritmiskt tänkande
- programmering och god programmerarpraxis
- tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 stärka elevens motivation, positiva självbild och självförtroende som elev i matematik

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över sina upplevelser (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera de saker och studiemetoder som motiverar hen.Eleven strävar efter att förstärka sin positiva självbild och sitt självförtroende som elev i matematik.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera matematisk text
- Få insikt i bevisföring
- Öva att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- Fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- Grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- Bråkräkning, alla fyra räknesätt
- Reella talens mängd
- Delbarhet och primtalsfaktorer

- Decimaltal
- Skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- Avrundning
- Procentberäkning
- Potenser
- Kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- Variabler
- Förenkling av potensuttryck
- Addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- Förstagradsekvationer
- Ofullständiga andragradsekvationer
- Lösa ekvationspar grafiskt och algebraiskt
- Förstagradsolikheter
- Talföljder
- Analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- Beskriva samband algebraiskt och grafiskt
- Proportionalitet
- Funktioner, linjer och parabler
- Riktningskoefficienter och konstanter
- Tolka grafer av funktioner
- Nollställen

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen

av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- Punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- Kongruens och likformighet
- Geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- Trigonometri
- Bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- Omkrets och area av polygoner opch cirklar
- Tredimensionella kroppar och dess area och volym
- Enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- Söka, strukturera och analysera information
- Medelvärde och typvärde
- Frekvens, relativ frekvens, median
- Spridning
- Tolka och producera diagram
- Sannolikhet

M2 uppmuntra eleven att ta ansvar för sitt matematiklärande både i självständigt arbete och i arbete tillsammans med andra

Lokal precisering:

- Eleven tar ansvar för sitt lärande.
- Eleven deltar konstruktivt i grupparbete.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven påbörjar arbetet, håller i gång det och bedömer när arbetet blivit slutfört. Eleven deltar på eget initiativ i gruppens arbete.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för lärandet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förmår påbörja arbetet under handledning och hålla i gång det under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven arbetar delvis självständigt och slutför arbetet under handledning. Eleven deltar i varierande grad i gruppens arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tar ansvar för sitt lärande och deltar konstruktivt i gruppens arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar ansvar för gruppens arbete och strävar efter att förbättra hela gruppens kunskaper.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera matematisk text
- Få insikt i bevisföring
- Öva att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- Fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- Grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- Bråkräkning, alla fyra räknesätt
- Reella talens mängd
- Delbarhet och primtalsfaktorer

- Decimaltal
- Skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- Avrundning
- Procentberäkning
- Potenser
- Kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- Variabler
- Förenkling av potensuttryck
- Addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- Förstagradsekvationer
- Ofullständiga andragradsekvationer
- Lösa ekvationspar grafiskt och algebraiskt
- Förstagradsolikheter
- Talföljder
- Analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- Beskriva samband algebraiskt och grafiskt
- Proportionalitet
- Funktioner, linjer och parabler
- Riktningskoefficienter och konstanter
- Tolka grafer av funktioner
- Nollställen

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen

av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- Punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- Kongruens och likformighet
- Geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- Trigonometri
- Bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- Omkrets och area av polygoner opch cirklar
- Tredimensionella kroppar och dess area och volym
- Enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- Söka, strukturera och analysera information
- Medelvärde och typvärde
- Frekvens, relativ frekvens, median
- Spridning
- Tolka och producera diagram
- Sannolikhet

M3 handleda eleven att upptäcka och förstå samband mellan det som hen lär sig

Lokal precisering:

- Eleven observerar det hen lär sig.
- Eleven kan förklara samband mellan det hen observerat och det hen lärt sig.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven observerar och förstår samband mellan det som hen lär sig. Eleven kan beskriva, förklara och tillämpa det som hen förstår.

Föremål för bedömningen

Sambanden mellan det man lärt sig

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven observerar under handledning samband mellan olika saker hen lärt sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven observerar och beskriver samband mellan det som hen lär sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven finner samt förklarar och motiverar samband mellan det som hen lärt sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kombinerar de saker hen lärt sig och beskriver vad sambanden mellan dem beror på.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera matematisk text
- Få insikt i bevisföring
- Öva att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- Fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- Grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- Bråkräkning, alla fyra räknesätt
- Reella talens mängd
- Delbarhet och primtalsfaktorer
- Decimaltal
- Skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde

- Avrundning
- Procentberäkning
- Potenser
- Kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- Variabler
- Förenkling av potensuttryck
- Addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- Förstagradsekvationer
- Ofullständiga andragradsekvationer
- Lösa ekvationspar grafiskt och algebraiskt
- Förstagradsolikheter
- Talföljder
- Analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- Beskriva samband algebraiskt och grafiskt
- Proportionalitet
- Funktioner, linjer och parabler
- Riktningskoefficienter och konstanter
- Tolka grafer av funktioner
- Nollställen

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- Punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- Kongruens och likformighet
- Geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- Trigonometri
- Bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- Omkrets och area av polygoner opch cirklar
- Tredimensionella kroppar och dess area och volym
- Enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- Söka, strukturera och analysera information
- Medelvärde och typvärde
- Frekvens, relativ frekvens, median
- Spridning
- Tolka och producera diagram
- Sannolikhet

M4 uppmuntra eleven att få rutin i att uttrycka sig matematiskt på ett exakt sätt både muntligt och i skrift

Lokal precisering:

- Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande muntligt.
- Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande i skrift.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande på ett exakt sätt genom att använda olika uttrycksmedel.

Föremål för bedömningen

Matematisk uttrycksförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uttrycker under handledning sitt matematiska tänkande på något sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande antingen muntligt eller skriftligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uttrycker sitt matematiska tänkande både muntligt och skriftligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven uttrycker och motiverar sitt matematiska tänkande.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera matematisk text
- Få insikt i bevisföring
- Öva att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- Fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- Grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- Bråkräkning, alla fyra räknesätt
- Reella talens mängd
- Delbarhet och primtalsfaktorer
- Decimaltal
- Skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- Avrundning

- Procentberäkning
- Potenser
- Kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- Variabler
- Förenkling av potensuttryck
- Addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- Förstagradsekvationer
- Ofullständiga andragradsekvationer
- Lösa ekvationspar grafiskt och algebraiskt
- Förstagradsolikheter
- Talföljder
- Analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- Beskriva samband algebraiskt och grafiskt
- Proportionalitet
- Funktioner, linjer och parabler
- Riktningskoefficienter och konstanter
- Tolka grafer av funktioner
- Nollställen

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- Punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- Kongruens och likformighet
- Geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- Trigonometri
- Bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- Omkrets och area av polygoner opch cirklar
- Tredimensionella kroppar och dess area och volym
- Enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- Söka, strukturera och analysera information
- Medelvärde och typvärde
- Frekvens, relativ frekvens, median
- Spridning
- Tolka och producera diagram
- Sannolikhet

M5 stödja eleven då hen löser uppgifter som kräver logiskt och kreativt tänkande och utvecklar de färdigheter som behövs för detta

Lokal precisering:

- Eleven kan strukturera problem.
- Eleven kan matematiskt lösa problemen hen strukturerat.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven strukturerar problem, identifierar matematisk information i problemen och löser dem genom att använda matematiska metoder.

Föremål för bedömningen

Problemlösningsförmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven strukturerar problem under handledning och löser delar av problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ta fram den matematiska informationen ur ett givet problem och löser problem under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven strukturerar och löser problem som kräver logiskt och kreativt tänkande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven undersöker om det finns andra lösningsalternativ.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera matematisk text
- Få insikt i bevisföring
- Öva att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- Fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- Grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- Bråkräkning, alla fyra räknesätt
- Reella talens mängd
- Delbarhet och primtalsfaktorer
- Decimaltal
- Skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde

- Avrundning
- Procentberäkning
- Potenser
- Kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- Variabler
- Förenkling av potensuttryck
- Addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- Förstagradsekvationer
- Ofullständiga andragradsekvationer
- Lösa ekvationspar grafiskt och algebraiskt
- Förstagradsolikheter
- Talföljder
- Analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- Beskriva samband algebraiskt och grafiskt
- Proportionalitet
- Funktioner, linjer och parabler
- Riktningskoefficienter och konstanter
- Tolka grafer av funktioner
- Nollställen

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- Punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- Kongruens och likformighet
- Geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- Trigonometri
- Bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- Omkrets och area av polygoner opch cirklar
- Tredimensionella kroppar och dess area och volym
- Enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- Söka, strukturera och analysera information
- Medelvärde och typvärde
- Frekvens, relativ frekvens, median
- Spridning
- Tolka och producera diagram
- Sannolikhet

M6 handleda eleven att utvärdera och utveckla sina matematiska lösningar och att kritiskt granska resultatets rimlighet

Lokal precisering:

- Eleven kan utvärdera sin matematiska lösning.
- Eleven kan kritiskt granska resultatets rimlighet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvärderar och utvecklar sin matematiska lösning och granskar kritiskt resultatets rimlighet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utvärdera och utveckla matematiska lösningar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beskriver under handledning en lösning som hen producerat och reflekterar under handledning över resultatets rimlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver en lösning som hen utarbetat, reflekterar över resultatets rimlighet och utvärderar sin lösning under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven granskar kritiskt sin matematiska lösning och resultatets rimlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvärderar och utvecklar vid behov sin lösning.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera matematisk text
- Få insikt i bevisföring
- Öva att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- Fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- Grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- Bråkräkning, alla fyra räknesätt
- Reella talens mängd
- Delbarhet och primtalsfaktorer
- Decimaltal

- Skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- Avrundning
- Procentberäkning
- Potenser
- Kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- Variabler
- Förenkling av potensuttryck
- Addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- Förstagradsekvationer
- Ofullständiga andragradsekvationer
- Lösa ekvationspar grafiskt och algebraiskt
- Förstagradsolikheter
- Talföljder
- Analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- Beskriva samband algebraiskt och grafiskt
- Proportionalitet
- Funktioner, linjer och parabler
- Riktningskoefficienter och konstanter
- Tolka grafer av funktioner
- Nollställen

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- Punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- Kongruens och likformighet
- Geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- Trigonometri
- Bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- Omkrets och area av polygoner opch cirklar
- Tredimensionella kroppar och dess area och volym
- Enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- Söka, strukturera och analysera information
- Medelvärde och typvärde
- Frekvens, relativ frekvens, median
- Spridning
- Tolka och producera diagram
- Sannolikhet

M7 uppmuntra eleven att tillämpa matematik också i övriga läroämnen och det omgivande samhället

Lokal precisering:

- Eleven tillämpar matematik i olika sammanhang.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven identifierar matematik i olika omgivningar och i andra läroämnen samt uttrycker problem med matematikens språk.

Föremål för bedömningen

Tillämpning av matematik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven inser matematikens användningsmöjligheter i sin närhet och känner till nödvändigheten att uttrycka problem matematiskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven tillämpar matematik genom att uttrycka problem på matematikens språk med hjälp av givna exempel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tillämpar matematik i olika miljöer genom att uttrycka problem i den verkliga världen på matematikens språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ger exempel på hur matematiken tillämpas i samhället. Eleven utnyttjar sina matematiska färdigheter i olika situationer.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera matematisk text
- Få insikt i bevisföring
- Öva att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- Fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- Grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- Bråkräkning, alla fyra räknesätt

- Reella talens mängd
- Delbarhet och primtalsfaktorer
- Decimaltal
- Skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- Avrundning
- Procentberäkning
- Potenser
- Kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- Variabler
- Förenkling av potensuttryck
- Addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- Förstagradsekvationer
- Ofullständiga andragradsekvationer
- Lösa ekvationspar grafiskt och algebraiskt
- Förstagradsolikheter
- Talföljder
- Analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- Beskriva samband algebraiskt och grafiskt
- Proportionalitet
- Funktioner, linjer och parabler
- Riktningskoefficienter och konstanter
- Tolka grafer av funktioner
- Nollställen

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en

sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- Punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- Kongruens och likformighet
- Geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- Trigonometri
- Bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- Omkrets och area av polygoner opch cirklar
- Tredimensionella kroppar och dess area och volym
- Enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- Söka, strukturera och analysera information
- Medelvärde och typvärde
- Frekvens, relativ frekvens, median
- Spridning
- Tolka och producera diagram
- Sannolikhet

M8 handleda eleven att utveckla sin förmåga att hantera och analysera information samt vägleda eleven att granska information kritiskt

Lokal precisering:

- Eleven kan söka, behandla och presentera statistisk information.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven hämtar och analyserar information och reflekterar över dess sanningsenlighet och betydelse.

Föremål för bedömningen

Analys och kritisk granskning av information

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning jämföra information på matematisk grund.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven behandlar och presenterar information enligt ett givet exempel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven hämtar, behandlar och presenterar information samt reflekterar över dess tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar sina färdigheter i att hantera och analysera information, tolkar information och bedömer informationens tillförlitlighet.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera matematisk text
- Få insikt i bevisföring
- Öva att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- Fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- Beskriva samband algebraiskt och grafiskt
- Proportionalitet
- Funktioner, linjer och parabler
- Riktningskoefficienter och konstanter
- Tolka grafer av funktioner
- Nollställen

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- Söka, strukturera och analysera information
- Medelvärde och typvärde
- Frekvens, relativ frekvens, median
- Spridning
- Tolka och producera diagram
- Sannolikhet

M9 handleda eleven att använda digitala verktyg i studierna i matematik och för att lösa matematiska problem

Lokal precisering:

- Eleven tillämpar informations- och kommunikationsteknik i matematikstudierna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven tillämpar ändamålsenliga digitala verktyg i studierna i matematik och då hen löser problem.

Föremål för bedömningen

Användning av digitala verktyg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven bekantar sig med en programvara som stöder lärandet i matematik och använder den under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder lämplig programvara för att producera egna arbeten och för studier i matematik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder digitala verktyg för att granska och lösa matematiska problem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tillämpar och förenar digitala verktyg i undersökande arbete.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De

programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera matematisk text
- Få insikt i bevisföring
- Öva att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- Fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- Grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- Bråkräkning, alla fyra räknesätt
- Reella talens mängd
- Delbarhet och primtalsfaktorer
- Decimaltal
- Skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- Avrundning
- Procentberäkning
- Potenser
- Kvadratrötter

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- Variabler
- Förenkling av potensuttryck
- Addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- Förstagradsekvationer
- Ofullständiga andragradsekvationer

- Lösa ekvationspar grafiskt och algebraiskt
- Förstagradsolikheter
- Talföljder
- Analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- Beskriva samband algebraiskt och grafiskt
- Proportionalitet
- Funktioner, linjer och parabler
- Riktningskoefficienter och konstanter
- Tolka grafer av funktioner
- Nollställen

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- Punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- Kongruens och likformighet
- Geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- Trigonometri
- Bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- Omkrets och area av polygoner opch cirklar
- Tredimensionella kroppar och dess area och volym
- Enheter och enhetsbyten

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- Söka, strukturera och analysera information
- Medelvärde och typvärde
- Frekvens, relativ frekvens, median
- Spridning
- Tolka och producera diagram
- Sannolikhet

M10 handleda eleven att stärka sin slutlednings- och huvudräkningsförmåga samt uppmuntra eleven att använda sin räknefärdighet i olika sammanhang

Lokal precisering:

- Eleven använder aktivt sin slutledningsförmåga i olika situationer.
- Eleven använder aktivt sin huvudräkningsförmåga i olika situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven drar slutsatser och gör beräkningar som stöd för vardagliga aktiviteter. Hen blir modigare på att använda sin huvudräkningsförmåga

Föremål för bedömningen

Slutledningsförmåga och räknefärdighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven gör korta beräkningar med hjälp av huvudräkning och finner matematiska regelbundenheter under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven gör beräkningar med hjälp av huvudräkning och finner matematiska regelbundenheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder aktivt sin slutlednings- och huvudräkningsförmåga.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utför beräkningar i flera steg med hjälp av huvudräkning och tillämpar sin slutledningsförmåga i olika situationer.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera matematisk text
- Få insikt i bevisföring
- Öva att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- Fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

I2 Tal och räkneoperationer

Eleverna utför grundläggande räkneoperationer också med negativa tal. De stärker sin förmåga att räkna med bråk och lär sig multiplikation och division med bråk. De utforskar begreppen motsatt tal, inverterat tal och absolutbelopp. Talområdet utvidgas till reella tal. Eleverna undersöker tals delbarhet och hur man delar upp tal i primtalsfaktorer. De fördjupar sin förmåga att räkna med decimaltal. De stärker sin förståelse för skillnaden mellan exakt värde och närmevärde samt för avrundning. Man försäkrar sig om att eleverna förstått begreppet procent. Eleverna övar att beräkna procentandelar och en andel av en helhet utgående från ett procenttal. Dessutom lär de sig att beräkna förändrat värde, grundvärde samt förändrings- och jämförelseprocent. Potensräkning med heltal som exponent övas. Eleverna sätter sig in i begreppet kvadratrot och räknar med kvadratrot.

Lokal precisering:

- Grundläggande räkneoperationer, även med negativa tal
- Bråkräkning, alla fyra räknesätt
- Reella talens mängd
- Delbarhet och primtalsfaktorer
- Decimaltal
- Skillnaden mellan exaktvärde och närmevärde
- Avrundning
- Procentberäkning
- Potenser
- Kvadratrötter

M15 handleda eleven att förstå variabelbegreppet och introducera funktionsbegreppet, samt att öva sig att tolka och producera funktionsgrafer

Lokal precisering:

- Eleven förstår begreppen variabel och funktion.
- Eleven kan rita grafen till en förstagrads- och en andragradsfunktion.
- Eleven kan tolka grafer på ett mångsidigt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvidgar sin förståelse av variabler till att omfatta ekvationer med två variabler och ritar grafer till funktioner av första och andra graden. Eleven drar slutsatser om sambandet mellan en funktion och dess graf.

Föremål för bedömningen

Begreppen variabel och funktion samt förmåga att tolka och producera grafer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beräknar värdet av ett uttryck och avläser koordinater för skärningspunkter. Eleven känner utgående från linjens ekvation igen en stigande och en fallande linje. Eleven ritar under handledning grafen till en funktion av första graden i ett koordinatsystem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven sätter in talvärden för en variabel och placerar ut de punkter som erhållits i koordinatsystemet. Eleven ritar grafen av en funktion av första graden och löser under handledning ett ekvationspar grafiskt eller algebraiskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår begreppen variabel och funktion och kan rita grafen till funktioner. Eleven kan tolka grafer på ett mångsidigt sätt. Eleven löser ett givet ekvationspar grafiskt och algebraiskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder ekvationspar i problemlösning och förstår den geometriska betydelsen av ekvationslösningen. Eleven kan tolka grafer på ett mångsidigt sätt.

I3 Algebra

Eleverna undersöker begreppet variabel och räknar ut värdet av ett uttryck. De övar att förenkla potensuttryck. De undersöker begreppet polynom och övar polynomaddition, -subtraktion och -multiplikation. Eleverna tränar att bilda uttryck och förenkla dem. De bildar och löser förstagradsekvationer och ofullständiga andragradsekvationer. Eleverna löser ekvationspar algebraiskt och grafiskt. Man undersöker och löser förstagradsolikheter. Eleverna fördjupar sin förmåga att undersöka och bilda talföljder. Analogi används vid lösningen av uppgifter.

Lokal precisering:

- Variabler
- Förenkling av potensuttryck
- Addition, subtraktion och multiplikation av polynom
- Förstagradsekvationer
- Ofullständiga andragradsekvationer
- Lösa ekvationspar grafiskt och algebraiskt
- Förstagradsolikheter
- Talföljder
- Analogier

I4 Funktioner

Eleverna beskriver samband både algebraiskt och grafiskt. De undersöker direkt och omvänd proportionalitet. Begreppet funktion utforskas. Eleverna ritar linjer och parabler i ett koordinatsystem. De lär sig begreppen riktningskoefficient och konstant. De tolkar olika typer av grafer till exempel genom att studera hur en funktion växer och avtar. Eleverna bestämmer nollställen till funktioner.

Lokal precisering:

- Beskriva samband algebraiskt och grafiskt
- Proportionalitet
- Funktioner, linjer och parabler
- Riktningskoefficienter och konstanter
- Tolka grafer av funktioner
- Nollställen

M17 handleda eleven att förstå och utnyttja egenskaper hos rätvinkliga triangeln och cirkeln

Lokal precisering:

- Eleven kan använda Pythagoras sats och trigonometriska funktioner.
- Eleven förstår begreppen bågvinkel och medelpunktsvinkel.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår egenskaperna hos den rätvinkliga triangeln samt använder Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleven känner till begrepp och egenskaper i anknytning till cirkeln samt kan beräkna omkretsen av en cirkel.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta rätvinkliga triangelns och cirkelns egenskaper

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven beräknar hypotenusans längd genom att använda Pythagoras sats. Eleven kan undersöka rätvinkligheten hos en triangel. Eleven känner igen begrepp i anknytning till cirkeln och beräknar omkretsen av en cirkel under handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven löser ut en sida i en rätvinklig triangel med Pythagoras sats. Eleven finner den närliggande och den motsatta kateten samt hypotenusan till en vinkel och vet hur dessa anknyts till trigonometriska funktioner. Eleven beräknar omkretsen av en cirkel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beräkna vinklarnas storlek och sidornas längder i en given rätvinklig triangel. Eleven förstår begreppen bågvinkel och medelpunktsvinkel samt beräknar längden på den båge som svarar mot medelpunktsvinkeln.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder Pythagoras sats och den omvända satsen till Pythagoras sats samt trigonometri i problemlösning.

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- Punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- Kongruens och likformighet
- Geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- Trigonometri
- Bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- Omkrets och area av polygoner opch cirklar
- Tredimensionella kroppar och dess area och volym
- Enheter och enhetsbyten

M18 uppmuntra eleven att utveckla sin färdighet att beräkna areor och volymer

Lokal precisering:

- Eleven kan göra enhetsomvandlingar med area- och volymenheter.
- Eleven kan beräkna arean av plana figurer och volymen av olika kroppar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven känner till benämningar och egenskaper i anknytning till rymdkroppar. Hen kan beräkna areor av planfigurer, volymer av kroppar samt mantelytans area. Eleven tillämpar sina kunskaper i praktiska situationer samt utför byten mellan areaenheter, volymenheter och rymdmått.

Föremål för bedömningen

Förmåga att beräkna areor och volymer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven utför de mest allmänna enhetsbytena för areor och volymer. Eleven kan beräkna arean av en rektangel och volymen av ett rätblock.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven utför enhetsbyten för areor och volymer. Eleven beräknar areorna av de vanligaste planfigurerna och volymerna av de vanligaste kropparna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utför enhetsbyten för areor och volymer. Eleven beräknar arean av enstaka planfigurer, volymen av en kropp samt arean av en mantelyta. Eleven beräknar arean av en sektor som svarar mot en medelpunktsvinkel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven beräknar arean av en planfigur bestående av flera delar, volymen av en kropp och arean av en mantelyta samt utnyttjar sina kunskaper i problemlösning.

I5 Geometri

Eleverna breddar sin förståelse för begreppen punkt, sträcka, rät linje och vinkel samt undersöker begreppen kurva och stråle. Eleverna undersöker egenskaper hos räta linjer, vinklar och polygoner. De stärker sin förståelse av begreppen kongruens och likformighet. De tränar geometrisk konstruktion. Eleverna lär sig att använda Pythagoras sats, den inverterade satsen till Pythagoras sats och trigonometriska funktioner. Eleverna lär sig bågvinkel och medelpunktsvinkel och bekantar sig med Thales sats. Eleverna beräknar omkretsen och arean av polygoner. Eleverna övar att beräkna omkretsen och arean av en cirkel, längden av en båge och arean av en sektor. Eleverna undersöker tredimensionella kroppar och lär sig att beräkna arean och volymen av klot, cylindrar och koner. Man kontrollerar och breddar elevernas kunskaper om enheter och enhetsbyten.

Lokal precisering:

- Punkt, sträcka, rät linje, vinkel, stråle, kurva, vinklar och polygoner
- Kongruens och likformighet
- Geometrisk konstruktion
- Pythagoras sats
- Trigonometri
- Bågvinklar och medelpunktsvinklar, båglängder och sektorer
- Omkrets och area av polygoner opch cirklar
- Tredimensionella kroppar och dess area och volym
- Enheter och enhetsbyten

M19 handleda eleven att bestämma statistiska nyckeltal och beräkna sannolikheter

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på viktiga statistiska nyckeltal och behärskar hur man använder dem.
- Eleven kan bestämma både klassiska och statistiska sannolikheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven behärskar insamling, klassificering, analys och rapportering av material. Eleven avläser och tolkar diagram samt gör prognoser som baseras på dem. Eleven beräknar medelvärde, bestämmer typvärde och median samt drar slutsatser utifrån dessa. Eleven beräknar klassisk och statistisk sannolikhet samt förstår informationen i sitt resultat.

Föremål för bedömningen

Statistiska nyckeltal och beräkning av sannolikhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven avläser information ur ett stapel-, linje- och cirkeldiagram samt ur en tabell. Eleven beräknar medelvärde och bestämmer under handledning typvärde och median. Eleven drar under handledning slutsatser om klassiska sannolikheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan presentera information med hjälp av ett lämpligt diagram eller en lämplig tabell. Eleven beräknar de vanligaste lägesmåtten, bestämmer variationsbredden och kan under handledning redogöra för resultaten i en undersökning och för slutsatserna. Eleven beräknar klassiska sannolikheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven behärskar de centrala statistiska nyckeltalen. Eleven kan genomföra en mindre undersökning, där statistiska beräkningar används. Eleven bestämmer klassiska och statistiska sannolikheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven observerar och jämför undersökningar genom att använda statistiska nyckeltal. Eleven använder sannolikhetskalkyl i problemlösning.

I6 Informationsbehandling, statistik och sannolikhet

Eleverna fördjupar sin förmåga att söka, strukturera och analysera information. Man kontrollerar att de förstår medelvärde och typvärde. Eleverna lär sig att bestämma frekvens, relativ frekvens och median. De utforskar begreppet spridning. Olika diagram tolkas och produceras. Eleverna beräknar sannolikheter.

Lokal precisering:

- Söka, strukturera och analysera information
- Medelvärde och typvärde
- Frekvens, relativ frekvens, median
- Spridning
- Tolka och producera diagram
- Sannolikhet

M20 handleda eleven att utveckla sitt algoritmiska tänkande och sina färdigheter att tillämpa matematik och programmering för att lösa problem

Lokal precisering:

- Eleven kan tillämpa principerna för algoritmiskt tänkande.
- Eleven kan producera enkla program.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår principerna för algoritmiskt tänkande. Eleven kan läsa, kommentera, tolka, testa, planera och programmera små program med vilka man löser matematiska problem.

Föremål för bedömningen

Algoritmiskt tänkande och programmeringsfärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner igen stegen i en enkel algoritm och testar under handledning färdiga program.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder villkor och upprepning i programmering samt testar och tolkar program.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven tillämpar principerna för algoritmiskt tänkande och programmerar enkla program.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder programmering då hen löser problem. Eleven modifierar och utvecklar program.

I1 Matematiskt tänkande och matematiska metoder

Eleverna tränar aktiviteter som kräver logiskt tänkande, som att hitta regler och beroendeförhållanden och presentera dem på ett exakt sätt. Eleverna funderar på och bestämmer antalet alternativ. De stärker sin förmåga att motivera och dra slutsatser. De övar att tolka och producera matematisk text. Eleverna får insikt i bevisföringens grunder och övar att avgöra sanningsvärdet för påståendesatser. De fördjupar sitt algoritmiska tänkande. De programmerar och tränar samtidigt god programmeringspraxis. Eleverna tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Lokal precisering:

- Träna logiskt tänkande
- Stärka förmåga att motivera och dra slutsatser
- Öva att tolka och producera matematisk text
- Få insikt i bevisföring
- Öva att avgöra sanningsvärdet i påståenden
- Fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- Programmerar och tränar god programerarpraxis
- Tillämpar egna eller färdiga datorprogram i matematikstudierna.

Valfritt ämne: Aktivt medborgarskap

Valinnaisen tehtävä

.

.

Särdrag i fråga om lärmiljöer och arbetssätt

Dagbok, portfoliearbete och aktivt angagemang i frivilligverksamhet.

Dagbok, portfoliearbete och aktivt angagemang i frivilligverksamhet.

Särdrag i fråga om stöd och handledning

Bedömning

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att stärka sitt intresse för det omgivande samhället och förstå sin roll som aktiv medborgare.

- *Eleven vet hur hen kan förminska sin energiförbrukning.*

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *öva på att ta initiativ*
- *hantera grundläggande kunskap om energiproduktion*
- *uppskatta sitt konsumptionsfotavtryck i samhället*

Mångsidiga kompetensområden: K3, K7

- Eleven vet hur hen kan förminska sin energiförbrukning.

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- öva på att ta initiativ
- hantera grundläggande kunskap om energiproduktion
- uppskatta sitt konsumptionsfotavtryck i samhället

Mångsidiga kompetensområden: K3, K7

M2 hjälpa eleven att träna sin etiska förståelse och omdömesförmåga i olika mänskliga, samhälleliga och globala frågor

- *Eleven förstår vikten av skräpsortering och återvinning.*

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *förstå hur konsumptions val påverkar världen*

- *förstå uppbyggnaden av globala marknads samhällen och globaliseringen*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K7

- Eleven förstår vikten av skräpsortering och återvinning.

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- förstå hur konsumptions val påverkar världen
- förstå uppbyggnaden av globala marknads samhällen och globaliseringen

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K7

M3 hjälpa eleven att fördjupa sina kunskaper och färdigheter i fråga om etisk och miljövänlig konsumtion.

- *Eleven kan redogöra för några produkters livscykel.*
- *Eleven förstår följden av sina konsumtionsvanor.*

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *övar på att agera etiskt och miljövänligt*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K3, K6, K7

- Eleven kan redogöra för några produkters livscykel.
- Eleven förstår följden av sina konsumtionsvanor.

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- övar på att agera etiskt och miljövänligt

Mångsidiga kompetensområden: K1, K3, K6, K7

M4 stödja eleven att utveckla miljömedvetenhet samt att agera och påverka i sin närmiljö och i olika sammanhang för att främja hållbar utveckling och att uppskatta betydelsen av en hållbar utveckling för sig själv och världen.

- *Eleven vet hur hen kan göra en samhällelig insats via en lokal förening, en ideéll- eller tredje sektorns organisation*

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *deltar aktivt i förenings- och organisationsverksamhet på frivillig basis*
- *utvärdera sin egen insats och hur den främjar hållbar utveckling*

Mångsidiga kompetensområden: K2, K4, K5, K6

- Eleven vet hur hen kan göra en samhällelig insats via en lokal förening, en ideéll- eller tredje sektorns organisation

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- deltar aktivt i förenings- och organisationsverksamhet på frivillig basis
- utvärdera sin egen insats och hur den främjar hållbar utveckling

Mångsidiga kompetensområden: K2, K4, K5, K6

M5 hjälpa eleven att se samband mellan orsak och verkan, dra slutsatser utgående från resultaten och presentera sina resultat och undersökningar på olika sätt.

- *Eleven kan planera och genomföra en undersökning*

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *träna logiskt tänkande*
- *stärka förmågan att motivera och dra slutsatser*
- *kan utföra en enkel undersökning och presentera dess resultat*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K4, K5, K6

- Eleven kan planera och genomföra en undersökning

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- träna logiskt tänkande
- stärka förmågan att motivera och dra slutsatser
- kan utföra en enkel undersökning och presentera dess resultat

Mångsidiga kompetensområden: K1, K4, K5, K6

M6 uppmuntra eleven att främja välbefinnande och etik i sina aktiviteter och i sin närmiljö och vägleda eleven att handla på ett etiskt, ändamålsenligt och ansvarsfullt sätt.

- *Eleven kan genomföra ett ändamålsenligt informationstillfälle*

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *övar på att agera etiskt och miljövänligt*
- *tar en aktiv roll och förmedlar information i sin närmiljö*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K7

- Eleven kan genomföra ett ändamålsenligt informationstillfälle

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- övar på att agera etiskt och miljövänligt
- tar en aktiv roll och förmedlar information i sin närmiljö

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K7

M7 handleda eleven att använda informations- och kommunikationsteknik för att söka, bearbeta och presentera information och för att kommunicera på ett ansvarsfullt, tryggt och ergonomiskt sätt.

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *öva på att tolka och producera text och information*
- *utövar källkritik i sökandet av information*
- *förstår vikten av den egna kroppen som arbetsredskap*

Mångsidiga kompetensområden: K2, K4, K5, K6

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- öva på att tolka och producera text och information
- utövar källkritik i sökandet av information
- förstår vikten av den egna kroppen som arbetsredskap

Mångsidiga kompetensområden: K2, K4, K5, K6

M8 vägleda eleven att observera omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem samt att utveckla sina förhandsuppfattningar.

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *öva på att tolka information från olika källor*
- *utövar källkritik i sökandet av information*
- *använder varierande media för observering av samhället*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K4

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- öva på att tolka information från olika källor
- utövar källkritik i sökandet av information
- använder varierande media för observering av samhället

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K4

M10 handleda eleven att använda informations- och kommunikationsteknik för att söka, bearbeta och presentera information och för att kommunicera på ett ansvarsfullt, tryggt och ergonomiskt sätt.

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *utövar källkritik i sökandet av information*
- *öva sig på att tolka och producera information och text*
- *förstår vikten av den egna kroppen som arbetsredskap*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K4, K5, K6, K7

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- utövar källkritik i sökandet av information
- öva sig på att tolka och producera information och text
- förstår vikten av den egna kroppen som arbetsredskap

Mångsidiga kompetensområden: K1, K4, K5, K6, K7

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att stärka sitt intresse för det omgivande samhället och förstå sin roll som aktiv medborgare.

Mål

- *Eleven kan planera och vet hur hen kan påverka sin undervisning.*
- *Eleven har grundläggande kunskaper om energiproduktion.*
- *Eleven kan uppskatta sitt konsumptionsfotavtryck i samhället.*

Innehållsområden

- *planering av undervisning*
- *öva på att ta initiativ*
- *grundläggande kunskap om energiproduktion*
- *konsumptionsfotavtryck i samhället*

Mångsidiga kompetensområden: K3, K7

Mål

- Eleven kan planera och vet hur hen kan påverka sin undervisning.
- Eleven har grundläggande kunskaper om energiproduktion.
- Eleven kan uppskatta sitt konsumptionsfotavtryck i samhället.

Innehållsområden

- planering av undervisning
- öva på att ta initiativ
- grundläggande kunskap om energiproduktion
- konsumptionsfotavtryck i samhället

Mångsidiga kompetensområden: K3, K7

M2 hjälpa eleven att träna sin etiska förståelse och omdömesförmåga i olika mänskliga, samhälleliga och globala frågor

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *förstå hur konsumptions val påverkar världen*
- *förstå uppbyggnaden av globala marknads samhällen och globaliseringen*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K7

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- förstå hur konsumptions val påverkar världen
- förstå uppbyggnaden av globala marknads samhällen och globaliseringen

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K7

M5 hjälpa eleven att se samband mellan orsak och verkan, dra slutsatser utgående från resultaten och presentera sina resultat och undersökningar på olika sätt.

- *Eleven kan planera och genomföra en undersökning.*

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *träna logiskt tänkande*
- *stärka förmågan att motivera och dra slutsatser*
- *kan utföra en enkel undersökning och presentera dess resultat*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K4, K5, K6

- Eleven kan planera och genomföra en undersökning.

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- träna logiskt tänkande
- stärka förmågan att motivera och dra slutsatser
- kan utföra en enkel undersökning och presentera dess resultat

Mångsidiga kompetensområden: K1, K4, K5, K6

M6 uppmuntra eleven att främja välbefinnande och etik i sina aktiviteter och i sin närmiljö och vägleda eleven att handla på ett etiskt, ändamålsenligt och ansvarsfullt sätt.

- *Eleven kan genomföra ett ändamålsenligt informationstillfälle.*

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *övar på att agera etiskt och miljövänligt*
- *tar en aktiv roll och förmedlar information i sin närmiljö*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K7

- Eleven kan genomföra ett ändamålsenligt informationstillfälle.

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- övar på att agera etiskt och miljövänligt
- tar en aktiv roll och förmedlar information i sin närmiljö

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K7

M7 handleda eleven att använda informations- och kommunikationsteknik för att söka, bearbeta och presentera information och för att kommunicera på ett ansvarsfullt, tryggt och ergonomiskt sätt.

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *öva på att tolka och producera text och information*
- *utövar källkritik i sökandet av information*
- *förstår vikten av den egna kroppen som arbetsredskap*

Mångsidiga kompetensområden: K2, K4, K5, K6

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- öva på att tolka och producera text och information
- utövar källkritik i sökandet av information
- förstår vikten av den egna kroppen som arbetsredskap

Mångsidiga kompetensområden: K2, K4, K5, K6

M8 vägleda eleven att observera omgivningen, mänskliga aktiviteter och fenomen i anknytning till dem samt att utveckla sina förhandsuppfattningar.

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *öva på att tolka information från olika källor*
- *utövar källkritik i sökandet av information*
- *använder varierande media för observering av samhället*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K4

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- öva på att tolka information från olika källor
- utövar källkritik i sökandet av information
- använder varierande media för observering av samhället

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K3, K4

M9 vägleda eleven att studera olika samhällsaktiviteter, sammanslutningar och samhällsorganisationer på ett mångsidigt och fördomsfritt sätt.

Innehållsområden

- *planera och påverka undervisningen*
- *ha kontakt med en minoritetsgrupp för att öka förståelse*
- *befrämja fördomsfritt tankesätt*
- *använder varierande media för observering av samhället*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K4, K5, K7

Innehållsområden

- planera och påverka undervisningen
- ha kontakt med en minoritetsgrupp för att öka förståelse
- befrämja fördomsfritt tankesätt
- använder varierande media för observering av samhället

Mångsidiga kompetensområden: K1, K2, K4, K5, K7

M10 handleda eleven att använda informations- och kommunikationsteknik för att söka, bearbeta och presentera information och för att kommunicera på ett ansvarsfullt, tryggt och ergonomiskt sätt.

Innehållsområden

- *planera och påverka sin undervisning*
- *utövar källkritik i sökandet av information*
- *öva sig på att tolka och producera information och text*
- *förstår vikten av den egna kroppen som arbetsredskap*

Mångsidiga kompetensområden: K1, K4, K5, K6, K7

Innehållsområden

- planera och påverka sin undervisning
- utövar källkritik i sökandet av information
- öva sig på att tolka och producera information och text
- förstår vikten av den egna kroppen som arbetsredskap

Mångsidiga kompetensområden: K1, K4, K5, K6, K7

Musik

Läroämnets uppdrag

Musikundervisningens uppdrag är att skapa förutsättningar för mångsidig musikalisk aktivitet och ett aktivt kulturellt deltagande. Undervisningen ska hjälpa eleverna att tolka musikens många betydelser i olika kulturer samt i individers och gruppers verksamhet. Genom att bredda musikkunskaperna stärks elevernas positiva relation till musiken, vilket lägger grund för livslångt musicerande. Musikundervisningen ska utveckla en positiv och nyfiken inställning till musik och kulturell mångfald.

Funktionell musikundervisning främjar utvecklingen av elevernas musikaliska kunskaper och förståelse, totala växande och förmåga att samarbeta med andra. Dessa stärks genom att man i musikundervisningen beaktar elevernas musikintressen, andra läroämnen, ämnesövergripande teman, fester och evenemang i skolan samt verksamhet utanför skolan. Genom att regelbundet erbjuda eleverna möjlighet att använda sin röst och musicera, komponera och skapa utvecklas deras tänkande och uppfattningsförmåga. I musikundervisningen studerar eleverna musik på ett mångsidigt sätt, vilket bidrar till att utveckla deras uttrycksförmåga.

Läroämnets uppdrag i årskurs 7-9

I årskurserna 7-9 *ska undervisningen i musik ge eleverna möjlighet att bredda sina musikaliska kunskaper och vidga sin världsbild. Samtidigt ska undervisningen handleda dem att tolka musikens betydelse och att analysera känslor och upplevelser i samband med musik. Undervisningens uppdrag är också att utveckla elevernas förmåga att kritiskt granska olika musikkulturer genom att handleda dem att analysera och bedöma hur man kan kommunicera och påverka med hjälp av musik. Elevernas agerande och tänkande stärks genom att man repeterar och fördjupar de musikaliska färdigheter som de har sedan tidigare. Eleverna ska också ges*

möjlighet att själva planera och utvärdera sitt lärande. Eleverna ska få uttrycka sig musikaliskt på ett mångsidigt och kreativt sätt och skapa musik självständigt och tillsammans med andra. Detta stöds genom att musik kombineras med andra uttrycksformer. När eleverna använder digitala verktyg stiftar de bekantskap med upphovsrätt och möjligheter att använda musik och digitala medier och vilka eventuella etiska problem som kan uppstå.

Musik i åk 7 är ett gemensamt läroämne för alla elever och bedöms enligt nationella kriterier då undervisningen avslutas.

Musik i åk 8 och åk 9 är tillvalsstudier.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i musik i årskurs 7–9

Målet är att skapa en pedagogiskt mångsidig och flexibel studiehelhet i musik, som ger möjlighet till olika musikaliska arbetssätt, musikalisk samverkan, gemensamt musicerande och andra gemensamma musikaktiviteter. Glädje i lärandet, en atmosfär som sporrar kreativt tänkande och positiva musikupplevelser inspirerar eleven och stärker viljan att utveckla sina musikaliska färdigheter. I undervisningssituationerna ska eleven ges möjligheter att använda digitala verktyg i den musikaliska verksamheten. Musikbegrepp lärs ut med hjälp av musikaliska arbetssätt. I undervisningen ska man utnyttja de möjligheter som konst- och kulturinstitutioner och andra samarbetspartner erbjuder.

- Eleven stiftar bekantskap med skolans närområgivning t.ex. musikinstitut, församlingar, daghem, åldringshem, andra skolor och övriga musikarrangörer.
- I musikundervisningen används mångsidiga arbetssätt, t.ex. sång, spel, aktivt lyssnande som kan uttryckas genom rörelse, bild och ord, musiklek, musik och rörelse, improvisation, sammuciserande i grupp.
- Undervisningen och arbetssätten bygger vidare på och fördjupar det eleven lärt sig tidigare.

Handledning, differentiering och stöd i musik i årskurs 7–9

Musikundervisningen och arbetet ska planeras med hänsyn till elevernas olika behov, tidigare lärande och intressen. Beslut om arbetssätt, läromedel, instrument och grupparbete fattas så att också eleverna får sin röst hörd. Musikundervisningen ska ge möjlighet till gemensamt musicerande som främjar lärandet och stärker elevens självkänsla, samarbets- och initiativförmåga. Vid valet av arbetssätt ska målet vara att bryta eventuella könsbundna mönster som förekommer inom musikkulturen och i musikundervisningen.

- I musik beaktas elevens varierande behov och intressen och erbjuds nya och mångsidiga erfarenheter.
- Eleven går jobba på sin egen nivå och elevens förkunskaper utnyttjas och fördjupas.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i musik i årskurs 7–9

Formativ bedömning i musikundervisningen innebär uppmuntrande och konstruktiv respons under studiernas gång. Den formativa bedömningen stöder utvecklingen av elevens motivation och hjälper varje elev att hitta sina egna styrkor. Handledande respons hjälper eleven att bättre uppfatta musikaliskt genomförande, musikaliskt uttryck och musikens betydelser. Eleven behöver respons i synnerhet när hen genomför helheter som omfattar kreativt skapande. Med hjälp av responsen sporras eleverna att agera aktivt och ansvarsfullt och att i praktiken tillämpa de färdigheter och kunskaper som de lärt sig inom musik. I den summativa bedömningen i musik ska eleverna ha möjlighet att visa sina kunskaper på ett mångsidigt sätt. Bedömningen ska fokusera på såväl den studerandes teoretiska kunskaper som på hens färdigheter i musik i olika undervisningssituationer och lärmiljöer. Ett av kunskapskraven som bedöms i musiken är utvecklingen av elevens färdigheter att öva och arbeta, det vill säga förmågan att lära sig.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i musik avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i musik då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i musik som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för musik. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i musik och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i musik och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

Målen för elevens lärande i musik har härletts ur målen för undervisningen i musik. Målen för lärandet i musik och föremålen för bedömningen i musik omfattar delaktighet, musikaliska kunskaper och färdigheter, kreativt skapande, kulturell förståelse, multilitteracitet, välbefinnande och säkerhet i musik samt förmågan att lära sig musik. I beskrivningarna av kunskapskraven ingår kunnandet som beskrivs för de lägre vitsorden i kunskapskraven för ett högre vitsord.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att medverka konstruktivt i en musikgrupp och i musikaliska gemenskaper

Lokal precisering:

- Eleven musicerar aktivt och deltar uppbyggande i samspel av olika slag.
- Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att medverka i musikaliska gemenskaper.

Föremål för bedömningen

Förmåga att medverka i en musikgrupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i verksamheten i en musikgrupp i enlighet med lärarens konkreta instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan medverka i en musikgrupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven medverkar självständigt i en musikgrupp och i musikaliska gemenskaper samt sköter sin andel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven medverkar och agerar konstruktivt i en musikgrupp och i musikaliska gemenskaper, sköter sin egen andel samt uppmuntrar och hjälper andra.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott
  - ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
  - olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)
  - samspel och sång i olika sammansättningar
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - bandinstrumentens grunder
  - rytmer med body percussion och rytminstrument
  - PA-teknikens grunder
  - möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
  - möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet
- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,
  - ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
  - individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
  - musiken i media
  - riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M2 handleda eleven att upprätthålla förmågan att använda sin röst och sjunga och att vidareutveckla den i en musikgrupp

Lokal precisering:

- Eleven upprätthåller och utvecklar sin röstanvändning genom att delta i sång i olika sammanhang.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidareutvecklar förmågan att använda sin röst och sjunga i en musikgrupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda sin röst och sjunga i en musikgrupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder sin röst som en del av att uttrycka sig musikaliskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder sin röst för att uttrycka sig musikaliskt och deltar i allsång.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder sin röst för att uttrycka sig musikaliskt och deltar i allsång samt kan anpassa sin andel till den musikaliska helheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder sin röst för att uttrycka sig musikaliskt i enlighet med uppgiften och situationen samt upprätthåller och utvecklar förmågan att använda sin röst och sjunga.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott
  - ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
  - olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)
  - samspel och sång i olika sammansättningar
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - bandinstrumentens grunder
  - rytmer med body percussion och rytminstrument
  - PA-teknikens grunder
  - möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
  - möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet

- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,
  - ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
  - individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
  - musiken i media
  - riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M3 uppmuntra eleven att vidareutveckla sina färdigheter att spela och musicera i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

Lokal precisering:

- Eleven utvecklar sina spelfärdigheter i samspel med body percussion, melodi- och rytminstrument och deltar ganska ledigt i gemensamt musicerande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidareutvecklar sina färdigheter att spela och musicera i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Föremål för bedömningen

Förmåga att spela i en musikgrupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under konkret handledning i musicerandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven spelar genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument och deltar i musicerande i grupp och strävar efter att anpassa sin andel till helheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven spelar genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument och deltar ganska ledigt i musicerande i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven spelar genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument samt deltar ledigt i musicerande i grupp.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott
  - ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
  - olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)
  - samspel och sång i olika sammansättningar
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - bandinstrumentens grunder
  - rytmer med body percussion och rytminstrument

- PA-teknikens grunder
- möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
- möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet
- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,
  - ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
  - individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
  - musiken i media
  - riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M4 uppmuntra eleven att pröva på mångsidiga sätt att uttrycka sig och röra sig till musik

Lokal precisering:

- Eleven upplever och tolkar musik mångsidigt genom rörelse.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven undersöker musik och uttrycker sig genom olika sätt att röra sig till musik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att röra sig till musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven medverkar som en medlem i gruppen i verksamhet där musik och rörelse kombineras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven anpassar sina rörelser efter musiken och uttrycker sig till musiken som en medlem i gruppen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven anpassar sina rörelser efter den musik hen hör och ger uttryck för musiken genom rörelser, även rytmiskt så att hen följer musikens grundrytm.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder hela kroppens rörelser mångsidigt och kreativt då hen lär sig musik samt för att uttrycka sig och kommunicera musikaliskt.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott
  - ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
  - olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)

- samspel och sång i olika sammansättningar
- musik från olika världsdelar
- bluesformen
- bandinstrumentens grunder
- rytmer med body percussion och rytminstrument
- PA-teknikens grunder
- möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
- möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet
- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,
  - ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
  - individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
  - musiken i media
  - riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och

flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M5 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och handleda eleven att diskutera det hen hört

Lokal precisering:

- Eleven kan lyssna koncentrerat på musik och diskutera det upplevda.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven får upplevelser av att lyssna till och iaktta ljudmiljön samt har förmåga att delta i diskussionen kring ämnet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lyssna till och diskutera ljudmiljöer och musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik och kan lyfta fram enstaka iakttagelser av det hen hört.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik och kan berätta om sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik och diskuterar sina iakttagelser samt motiverar sina synpunkter.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott

- ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
- olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)
- samspel och sång i olika sammansättningar
- musik från olika världsdelar
- bluesformen
- bandinstrumentens grunder
- rytmer med body percussion och rytminstrument
- PA-teknikens grunder
- möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
- möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet
- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,
  - ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
  - individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
  - musiken i media
  - riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M6 uppmuntra eleven att bygga upp ett kreativt förhållande till musik och handleda eleven att improvisera, arrangera och komponera samt arbeta tvärkonstnärligt

Lokal precisering:

- Eleven improviserar och komponerar som en del av kreativt musicerande.
- Eleven fördjupar sina kunskaper genom sammusicerande och koncentrerar sig på ämnet. Eleven har en aktiv roll i inlärningsprocessen.
- Eleven kan arbeta både självständigt och i grupp. Eleven utvecklar sin uthållighet och sitt systematiska tänkande genom sammusicerande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bygger upp ett kreativt förhållande till musik genom att improvisera, arrangera och komponera samt genom att arbeta tvärkonstnärligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att skapa musik kreativt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i den kreativa skapandeprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i den kreativa skapandeprocessen och tar fram enstaka musikaliska idéer självständigt eller som medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder musikaliska eller andra ljudelement för att utveckla och genomföra musikaliska idéer självständigt eller som medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder musikaliska eller andra ljudelement för att utveckla och genomföra mångsidiga samt kreativa musikaliska idéer självständigt eller som medlem i en grupp.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott
  - ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
  - olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)
  - samspel och sång i olika sammansättningar
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - bandinstrumentens grunder
  - rytmer med body percussion och rytminstrument
  - PA-teknikens grunder
  - möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
  - möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet
- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,

- ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
- individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
- musiken i media
- riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
- musik från olika världsdelar
- bluesformen
- finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M7 handleda eleven att spela in musik och att använda informations- och kommunikationsteknik både för att skapa musik och som en del av ämnesövergripande helheter

Lokal precisering:

- Eleven gestaltar digitaliseringens betydelse, möjligheter och risker i en globaliserad värld.
- Eleven kan använda de möjligheter musikteknologin erbjuder för att uttrycka musik självständigt eller i grupp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder informations- och kommunikationsteknik för att skapa och spela in musik och som en del av ämnesövergripande helheter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda musikteknologi

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar på några redskap inom musikteknologi i enlighet med lärarens konkreta instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar på musikteknologins möjligheter för att skapa musik självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder de möjligheter musikteknologin erbjuder för att uttrycka musik självständigt eller i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder mångsidigt de möjligheter musikteknologin erbjuder för att uttrycka musik självständigt eller i grupp.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott
  - ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
  - olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)
  - samspel och sång i olika sammansättningar
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - bandinstrumentens grunder
  - rytmer med body percussion och rytminstrument
  - PA-teknikens grunder
  - möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
  - möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet
- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,
  - ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
  - individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
  - musiken i media
  - riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M8 handleda eleven att granska musiken som konstart och att förstå hur musik används för att kommunicera och påverka i olika kulturer

Lokal precisering:

- Eleven kan analysera hur musik används.
- Eleven kan granska musiken som en konstform.
- Eleven vet hur musiken används till att kommunicera och påverka i olika kulturer.
- Eleven har utvecklat förståelsen för och uppskattningen av den egna kulturidentiteten och kulturell mångfald.
- Eleven utnyttjar sina styrkor och intresseområden i sina musikstudier.
- Eleven känner till olika forum där musik produceras och tolkas.
- Eleven kan självständigt söka fram information och idka källkritik.

- Eleven granskar musiken i förhållande till dåtid, nutid och framtid. Eleven uppfattar att musiken är plats- och tidsbunden och ser sambandet till andra ämnen som historia och bildkonst.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven granskar musik som konstart och lär sig förstå hur musik används för att kommunicera och påverka i olika kulturer.

Föremål för bedömningen

Kulturell kompetens

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till några sätt att använda musik för att kommunicera och påverka. Eleven känner till några musikkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till några av många sätt på vilka musiken används och uttrycks i olika kulturer och kan berätta om sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan särskilja hur musiken används och uttrycks i olika kulturer och berättar om sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven analyserar och utvärderar hur musiken används och uttrycks i olika kulturer och kan diskutera dessa olika sätt.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott
  - ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
  - olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)
  - samspel och sång i olika sammansättningar
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - bandinstrumentens grunder
  - rytmer med body percussion och rytminstrument
  - PA-teknikens grunder
  - möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
  - möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet
- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,
  - ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
  - individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
  - musiken i media
  - riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M9 uppmuntra och handleda eleven att använda notationssätt, musikbegrepp och -termer i den musikaliska verksamheten

Lokal precisering:

- Eleven kan använda musikaliska begrepp, musikterminologi och musiknotation i den musikaliska verksamheten.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder notationssätt, musikbegrepp och -termer i musikalisk verksamhet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda musikbegrepp och -symboler

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till några musikbegrepp och -symboler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder enstaka musikbegrepp, notationssätt och några musiktermer i den musikaliska verksamheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder musikbegrepp, notationssätt och musiktermer i den musikaliska verksamheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder och tillämpar ledigt och ändamålsenligt musikbegrepp, notationssätt och musiktermer i den musikaliska verksamheten.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott
  - ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
  - olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)
  - samspel och sång i olika sammansättningar

- musik från olika världsdelar
- bluesformen
- bandinstrumentens grunder
- rytmer med body percussion och rytminstrument
- PA-teknikens grunder
- möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
- möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet
- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,
  - ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
  - individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
  - musiken i media
  - riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten.

Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M10 handleda eleven att upptäcka hur musiken påverkar känslorna och välbefinnandet

Lokal precisering:

- Eleven kan identifiera hur musiken påverkar känslor och välmående (används inte som grund för bedömningen).
- Eleven utvecklar ett ansvarsfullt förhållningssätt till media och digitala hjälpmedel ur musikens perspektiv (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår hur musiken påverkar känslorna och välbefinnandet.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott
  - ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
  - olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)
  - samspel och sång i olika sammansättningar
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - bandinstrumentens grunder
  - rytmer med body percussion och rytminstrument
  - PA-teknikens grunder
  - möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
  - möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet
- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,
  - ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
  - individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
  - musiken i media
  - riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M11 handleda eleven att vara mån om sin hörsel och att se till att musik- och ljudmiljön är trygg

Lokal precisering:

- Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven är mån om sin hörsel och ser till att musik- och ljudmiljön är trygg.

Föremål för bedömningen

Förmåga att värna om hörseln och om att musik- och ljudmiljön är trygg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven iakttar de säkerhetsanvisningar som ges.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beaktar faktorer som hör samman med en trygg ljudmiljö och använder redskap och instrument enligt säkerhetsanvisningarna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beaktar faktorer som hör samman med en trygg ljudmiljö och använder självständigt redskap och instrument på ett tryggt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ser på ett ansvarsfullt sätt till att musik- och ljudmiljön är trygg.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott
  - ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
  - olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)
  - samspel och sång i olika sammansättningar
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - bandinstrumentens grunder
  - rytmer med body percussion och rytminstrument
  - PA-teknikens grunder
  - möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
  - möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet
- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,
  - ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
  - individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
  - musiken i media
  - riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M12 handleda eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, att ställa upp mål för sitt musikaliska lärande och att utvärdera sina framsteg i förhållande till målen

Lokal precisering:

- Eleven har utvecklat sitt eget musikaliska kunnande genom övning, genom att sätta upp mål för sin musikaliska utveckling och genom att utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, ställer upp mål för sitt musikaliska lärande och utvärderar sina framsteg i förhållande till målen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lära sig

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven utvecklar med stöd av läraren och i riktning med det givna målet sina färdigheter inom något av musikens delområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ställer under handledning upp egna mål för musicerande, rörelse till musik eller komposition och annat kreativt skapande samt agerar och arbetar i enlighet med målen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven ställer under handledning upp egna mål för musicerande, rörelse till musik eller komposition och annat kreativt skapande samt övar i enlighet med målen och utvärderar sina framsteg i förhållande till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer upp mål för musicerande, rörelse till musik eller komposition och annat kreativt skapande och arbetar i enlighet med målen. Eleven utvärderar sin aktivitet och anpassar sina arbetssätt enligt målen.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

- Sång, spel och kreativt skapande
  - för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger
  - röstvård och målbrott
  - ämnesöverskridande samarbete (t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik)
  - olika sångsätt (t.ex. mikrofonteknik)
  - samspel och sång i olika sammansättningar
  - musik från olika världsdelar
  - bluesformen
  - bandinstrumentens grunder
  - rytmer med body percussion och rytminstrument
  - PA-teknikens grunder
  - möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds
  - möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

- olika röstlägen
- hörseln och målbrottet
- musikens formuppbyggnad, olika typer av notbild, centrala begrepp och beteckningar
- bluesformen
- rockmusikens historia
- scenmusik
- etik och upphovsrätt i musiken

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

- Musikkännedom och lyssnarupplevelser
  - analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans
  - verbalisering av lyssnarupplevelse
  - musik i olika tider (t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz)
- Musik och välmående
  - musikens betydelse för individen, samfunden och samhället,
  - ämnessamarbete (t.ex. med hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden)
  - individen som en del av musiken (t.ex. samarbete med yttre musikaktörer eller kontakt med lokala musikaktörer)
  - musiken i media
  - riktlinjer för att stå på scen och vara publik, konsertetikett
  - musik från olika världsdelar

- bluesformen
- finländska kompositörer (t.ex. Sibelius)

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

- Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att medverka konstruktivt i en musikgrupp och i musikaliska gemenskaper

Lokal precisering:

Eleven uppmuntras att musicera aktivt och delta uppbyggande i samspel av olika slag.

Eleven får fundera på musiken i förhållande till dåtid, nutid och framtid. Eleven uppfattar att musiken är plats- och tidsbunden och ser sambandet till andra ämnen som historia och bildkonst.

Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att medverka i musikaliska gemenskaper.

Föremål för bedömningen

Förmåga att medverka i en musikgrupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i verksamheten i en musikgrupp i enlighet med lärarens konkreta instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan medverka i en musikgrupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven medverkar självständigt i en musikgrupp och i musikaliska gemenskaper samt sköter sin andel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven medverkar och agerar konstruktivt i en musikgrupp och i musikaliska gemenskaper, sköter sin egen andel samt uppmuntrar och hjälper andra.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M2 handleda eleven att upprätthålla förmågan att använda sin röst och sjunga och att vidareutveckla den i en musikgrupp

Lokal precisering:

Eleven upprätthåller och utvecklar sin röstanvändning genom att delta i sång i olika sammanhang.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidareutvecklar förmågan att använda sin röst och sjunga i en musikgrupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda sin röst och sjunga i en musikgrupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder sin röst som en del av att uttrycka sig musikaliskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder sin röst för att uttrycka sig musikaliskt och deltar i allsång.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder sin röst för att uttrycka sig musikaliskt och deltar i allsång samt kan anpassa sin andel till den musikaliska helheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder sin röst för att uttrycka sig musikaliskt i enlighet med uppgiften och situationen samt upprätthåller och utvecklar förmågan att använda sin röst och sjunga.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M3 uppmuntra eleven att vidareutveckla sina färdigheter att spela och musicera i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

Lokal precisering:

Eleven utvecklar sina spelfärdigheter i samspel med body percussion, melodi- och rytminstrument och deltar ganska ledigt i gemensamt musicerande

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidareutvecklar sina färdigheter att spela och musicera i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Föremål för bedömningen

Förmåga att spela i en musikgrupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under konkret handledning i musicerandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven spelar genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument och deltar i musicerande i grupp och strävar efter att anpassa sin andel till helheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven spelar genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument och deltar ganska ledigt i musicerande i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven spelar genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument samt deltar ledigt i musicerande i grupp.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna

är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M4 uppmuntra eleven att pröva på mångsidiga sätt att uttrycka sig och röra sig till musik

Lokal precisering:

Eleven upplever och tolkar musik mångsidigt genom rörelse.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven undersöker musik och uttrycker sig genom olika sätt att röra sig till musik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att röra sig till musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven medverkar som en medlem i gruppen i verksamhet där musik och rörelse kombineras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven anpassar sina rörelser efter musiken och uttrycker sig till musiken som en medlem i gruppen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven anpassar sina rörelser efter den musik hen hör och ger uttryck för musiken genom rörelser, även rytmiskt så att hen följer musikens grundrytm.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder hela kroppens rörelser mångsidigt och kreativt då hen lär sig musik samt för att uttrycka sig och kommunicera musikaliskt.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M5 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och handleda eleven att diskutera det hen hört

Lokal precisering:

Eleven kan lyssna koncentrerat på musik och diskutera det upplevda.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven får upplevelser av att lyssna till och iaktta ljudmiljön samt har förmåga att delta i diskussionen kring ämnet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lyssna till och diskutera ljudmiljöer och musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik och kan lyfta fram enstaka iakttagelser av det hen hört.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik och kan berätta om sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik och diskuterar sina iakttagelser samt motiverar sina synpunkter.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M6 uppmuntra eleven att bygga upp ett kreativt förhållande till musik och handleda eleven att improvisera, arrangera och komponera samt arbeta tvärkonstnärligt

Lokal precisering:

Eleven improviserar och komponerar som en del av kreativt muciserande.

Eleven fördjupar sina kunskaper genom sammuciserande och koncentrerar sig på ämnet. Eleven har en aktiv roll i inlärningsprocessen.

Eleven kan arbeta både självständigt och i grupp. Eleven utvecklar sin uthållighet och sitt systematiska tänkande genom sammuciserande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bygger upp ett kreativt förhållande till musik genom att improvisera, arrangera och komponera samt genom att arbeta tvärkonstnärligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att skapa musik kreativt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i den kreativa skapandeprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i den kreativa skapandeprocessen och tar fram enstaka musikaliska idéer självständigt eller som medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder musikaliska eller andra ljudelement för att utveckla och genomföra musikaliska idéer självständigt eller som medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder musikaliska eller andra ljudelement för att utveckla och genomföra mångsidiga samt kreativa musikaliska idéer självständigt eller som medlem i en grupp.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M7 handleda eleven att spela in musik och att använda informations- och kommunikationsteknik både för att skapa musik och som en del av ämnesövergripande helheter

Lokal precisering:

Eleven gestaltar digitaliseringens betydelse, möjligheter och risker i en globaliserad värld.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder informations- och kommunikationsteknik för att skapa och spela in musik och som en del av ämnesövergripande helheter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda musikteknologi

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar på några redskap inom musikteknologi i enlighet med lärarens konkreta instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar på musikteknologins möjligheter för att skapa musik självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder de möjligheter musikteknologin erbjuder för att uttrycka musik självständigt eller i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder mångsidigt de möjligheter musikteknologin erbjuder för att uttrycka musik självständigt eller i grupp.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M8 handleda eleven att granska musiken som konstart och att förstå hur musik används för att kommunicera och påverka i olika kulturer

Lokal precisering:

Eleven granskar musiken som en konstform och ser hur musiken används till att kommunicera och påverka i olika kulturer.

Eleven utvecklar förståelsen för och uppskattningen av den egna kulturidentiteten och kulturell mångfald.

Eleven utnyttjar sina styrkor och intresseområden i sina musikstudier. Eleven bekantar sig med olika forum där musik produceras och tolkas. Eleven kan självständigt söka fram information och idka källkritik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven granskar musik som konstart och lär sig förstå hur musik används för att kommunicera och påverka i olika kulturer.

Föremål för bedömningen

Kulturell kompetens

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till några sätt att använda musik för att kommunicera och påverka. Eleven känner till några musikkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till några av många sätt på vilka musiken används och uttrycks i olika kulturer och kan berätta om sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan särskilja hur musiken används och uttrycks i olika kulturer och berättar om sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven analyserar och utvärderar hur musiken används och uttrycks i olika kulturer och kan diskutera dessa olika sätt.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga läroområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M9 uppmuntra och handleda eleven att använda notationssätt, musikbegrepp och -termer i den musikaliska verksamheten

Lokal precisering:

Eleven kan använda musikaliska begrepp, musikterminologi och musiknotation i den musikaliska verksamheten hen deltar i.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder notationssätt, musikbegrepp och -termer i musikalisk verksamhet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda musikbegrepp och -symboler

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till några musikbegrepp och -symboler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder enstaka musikbegrepp, notationssätt och några musiktermer i den musikaliska verksamheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder musikbegrepp, notationssätt och musiktermer i den musikaliska verksamheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder och tillämpar ledigt och ändamålsenligt musikbegrepp, notationssätt och musiktermer i den musikaliska verksamheten.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt

musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M10 handleda eleven att upptäcka hur musiken påverkar känslorna och välbefinnandet

Lokal precisering:

Eleven kan identifiera hur musiken påverkar känslor och välmående.

Eleven utvecklar ett ansvarsfullt förhållningssätt till media och digitala hjälpmedel ur musikens perspektiv

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår hur musiken påverkar känslorna och välbefinnandet.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av

aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M11 handleda eleven att vara mån om sin hörsel och att se till att musik- och ljudmiljön är trygg

Lokal precisering:

Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven är mån om sin hörsel och ser till att musik- och ljudmiljön är trygg.

Föremål för bedömningen

Förmåga att värna om hörseln och om att musik- och ljudmiljön är trygg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven iakttar de säkerhetsanvisningar som ges.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beaktar faktorer som hör samman med en trygg ljudmiljö och använder redskap och instrument enligt säkerhetsanvisningarna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beaktar faktorer som hör samman med en trygg ljudmiljö och använder självständigt redskap och instrument på ett tryggt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ser på ett ansvarsfullt sätt till att musik- och ljudmiljön är trygg.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

M12 handleda eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, att ställa upp mål för sitt musikaliska lärande och att utvärdera sina framsteg i förhållande till målen

Lokal precisering:

Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom övning, genom att sätta upp mål för sin musikaliska utveckling och genom att utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, ställer upp mål för sitt musikaliska lärande och utvärderar sina framsteg i förhållande till målen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lära sig

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven utvecklar med stöd av läraren och i riktning med det givna målet sina färdigheter inom något av musikens delområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ställer under handledning upp egna mål för musicerande, rörelse till musik eller komposition och annat kreativt skapande samt agerar och arbetar i enlighet med målen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven ställer under handledning upp egna mål för musicerande, rörelse till musik eller komposition och annat kreativt skapande samt övar i enlighet med målen och utvärderar sina framsteg i förhållande till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer upp mål för musicerande, rörelse till musik eller komposition och annat kreativt skapande och arbetar i enlighet med målen. Eleven utvärderar sin aktivitet och anpassar sina arbetssätt enligt målen.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Lokal precisering:

Sång

-repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger ur varierande tids- och stilgenrer, finlandssvenska sånger

-röstvård och målbrott, möjligt samarbete med t.ex. biologi, hälsokunskap, fysik

-olika sångsätt, t.ex. mikrofonteknik

Spel

-bandinstrument

-samspel i grupp

-rytmer med body percussion och rytminstrument

-PA-teknikens grunder

Kreativt skapande

-möjligheter till eget musikaliskt skapande erbjuds

-möjligt samarbete med t.ex. bildkonst, historia, modersmål, gymnastik

-digitala hjälpmedel kan användas, etik och upphovsrätt diskuteras

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

Lokal precisering:

-rockmusikens historia

-scenmusik

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

Lokal precisering:

Musikkännedom och lyssnarupplevelser

-analytiska lyssnarövningar, kritiskt lyssnande och tolerans

-verbalisering att lyssnarupplevelse

-musik i olika tider, t.ex. konstmusik, folkmusik, rock, jazz

Musik och välmående

-musikens betydelse för individen, samfunden och samhället, möjlighet till samarbete med t.ex. hälsokunskap, religion, livsåskådning, gymnastik och biologi, mångsidiga lärområden

-individen som en del av musiken, möjligt samarbete med olika yttre musikaktörer, möjlig kontakt med lokala musikaktörer

-musiken i media

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Lokal precisering:

Repertoaren består av för åldersgruppen lämpliga sånger och musikstycken ur varierande tids- och stilgenrer samt finlandssvenska sånger.

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att medverka konstruktivt i en musikgrupp och i musikaliska gemenskaper

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att medverka i musikaliska gemenskaper.

Föremål för bedömningen

Förmåga att medverka i en musikgrupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i verksamheten i en musikgrupp i enlighet med lärarens konkreta instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan medverka i en musikgrupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven medverkar självständigt i en musikgrupp och i musikaliska gemenskaper samt sköter sin andel.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven medverkar och agerar konstruktivt i en musikgrupp och i musikaliska gemenskaper, sköter sin egen andel samt uppmuntrar och hjälper andra.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

M2 handleda eleven att upprätthålla förmågan att använda sin röst och sjunga och att vidareutveckla den i en musikgrupp

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidareutvecklar förmågan att använda sin röst och sjunga i en musikgrupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda sin röst och sjunga i en musikgrupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder sin röst som en del av att uttrycka sig musikaliskt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder sin röst för att uttrycka sig musikaliskt och deltar i allsång.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder sin röst för att uttrycka sig musikaliskt och deltar i allsång samt kan anpassa sin andel till den musikaliska helheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder sin röst för att uttrycka sig musikaliskt i enlighet med uppgiften och situationen samt upprätthåller och utvecklar förmågan att använda sin röst och sjunga.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

M3 uppmuntra eleven att vidareutveckla sina färdigheter att spela och musicera i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidareutvecklar sina färdigheter att spela och musicera i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

Föremål för bedömningen

Förmåga att spela i en musikgrupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under konkret handledning i musicerandet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven spelar genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument och deltar i musicerande i grupp och strävar efter att anpassa sin andel till helheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven spelar genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument och deltar ganska ledigt i musicerande i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven spelar genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument samt deltar ledigt i musicerande i grupp.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

M4 uppmuntra eleven att pröva på mångsidiga sätt att uttrycka sig och röra sig till musik

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven undersöker musik och uttrycker sig genom olika sätt att röra sig till musik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att röra sig till musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven medverkar som en medlem i gruppen i verksamhet där musik och rörelse kombineras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven anpassar sina rörelser efter musiken och uttrycker sig till musiken som en medlem i gruppen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven anpassar sina rörelser efter den musik hen hör och ger uttryck för musiken genom rörelser, även rytmiskt så att hen följer musikens grundrytm.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder hela kroppens rörelser mångsidigt och kreativt då hen lär sig musik samt för att uttrycka sig och kommunicera musikaliskt.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

M5 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och handleda eleven att diskutera det hen hört

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven får upplevelser av att lyssna till och iaktta ljudmiljön samt har förmåga att delta i diskussionen kring ämnet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lyssna till och diskutera ljudmiljöer och musik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik och kan lyfta fram enstaka iakttagelser av det hen hört.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik och kan berätta om sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven lyssnar till ljudmiljöer och musik och diskuterar sina iakttagelser samt motiverar sina synpunkter.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

M6 uppmuntra eleven att bygga upp ett kreativt förhållande till musik och handleda eleven att improvisera, arrangera och komponera samt arbeta tvärkonstnärligt

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bygger upp ett kreativt förhållande till musik genom att improvisera, arrangera och komponera samt genom att arbeta tvärkonstnärligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att skapa musik kreativt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i den kreativa skapandeprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar i den kreativa skapandeprocessen och tar fram enstaka musikaliska idéer självständigt eller som medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder musikaliska eller andra ljudelement för att utveckla och genomföra musikaliska idéer självständigt eller som medlem i en grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder musikaliska eller andra ljudelement för att utveckla och genomföra mångsidiga samt kreativa musikaliska idéer självständigt eller som medlem i en grupp.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

M7 handleda eleven att spela in musik och att använda informations- och kommunikationsteknik både för att skapa musik och som en del av ämnesövergripande helheter

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder informations- och kommunikationsteknik för att skapa och spela in musik och som en del av ämnesövergripande helheter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda musikteknologi

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven prövar på några redskap inom musikteknologi i enlighet med lärarens konkreta instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven prövar på musikteknologins möjligheter för att skapa musik självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder de möjligheter musikteknologin erbjuder för att uttrycka musik självständigt eller i grupp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder mångsidigt de möjligheter musikteknologin erbjuder för att uttrycka musik självständigt eller i grupp.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av

aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

M8 handleda eleven att granska musiken som konstart och att förstå hur musik används för att kommunicera och påverka i olika kulturer

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven granskar musik som konstart och lär sig förstå hur musik används för att kommunicera och påverka i olika kulturer.

Föremål för bedömningen

Kulturell kompetens

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till några sätt att använda musik för att kommunicera och påverka. Eleven känner till några musikkulturer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner till några av många sätt på vilka musiken används och uttrycks i olika kulturer och kan berätta om sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan särskilja hur musiken används och uttrycks i olika kulturer och berättar om sina iakttagelser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven analyserar och utvärderar hur musiken används och uttrycks i olika kulturer och kan diskutera dessa olika sätt.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar

mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

M9 uppmuntra och handleda eleven att använda notationssätt, musikbegrepp och -termer i den musikaliska verksamheten

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder notationssätt, musikbegrepp och -termer i musikalisk verksamhet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda musikbegrepp och -symboler

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till några musikbegrepp och -symboler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder enstaka musikbegrepp, notationssätt och några musiktermer i den musikaliska verksamheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder musikbegrepp, notationssätt och musiktermer i den musikaliska verksamheten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder och tillämpar ledigt och ändamålsenligt musikbegrepp, notationssätt och musiktermer i den musikaliska verksamheten.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

M10 handleda eleven att upptäcka hur musiken påverkar känslorna och välbefinnandet

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår hur musiken påverkar känslorna och välbefinnandet.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas

musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

M11 handleda eleven att vara mån om sin hörsel och att se till att musik- och ljudmiljön är trygg

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven är mån om sin hörsel och ser till att musik- och ljudmiljön är trygg.

Föremål för bedömningen

Förmåga att värna om hörseln och om att musik- och ljudmiljön är trygg

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven iakttar de säkerhetsanvisningar som ges.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beaktar faktorer som hör samman med en trygg ljudmiljö och använder redskap och instrument enligt säkerhetsanvisningarna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beaktar faktorer som hör samman med en trygg ljudmiljö och använder självständigt redskap och instrument på ett tryggt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ser på ett ansvarsfullt sätt till att musik- och ljudmiljön är trygg.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av

aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

M12 handleda eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, att ställa upp mål för sitt musikaliska lärande och att utvärdera sina framsteg i förhållande till målen

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, ställer upp mål för sitt musikaliska lärande och utvärderar sina framsteg i förhållande till målen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att lära sig

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven utvecklar med stöd av läraren och i riktning med det givna målet sina färdigheter inom något av musikens delområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ställer under handledning upp egna mål för musicerande, rörelse till musik eller komposition och annat kreativt skapande samt agerar och arbetar i enlighet med målen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven ställer under handledning upp egna mål för musicerande, rörelse till musik eller komposition och annat kreativt skapande samt övar i enlighet med målen och utvärderar sina framsteg i förhållande till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer upp mål för musicerande, rörelse till musik eller komposition och annat kreativt skapande och arbetar i enlighet med målen. Eleven utvärderar sin aktivitet och anpassar sina arbetssätt enligt målen.

I1 Musikalisk praxis

Det centrala i undervisningen är att på ett mångsidigt sätt utveckla elevens musikaliska uttrycksförmåga och förmåga att komma med egna idéer och lösningar. Genom gemensamt musicerande fördjupar eleven sin förmåga att använda rösten, att sjunga och att spela genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

I2 Musikens beståndsdelar

I samband med musicerandet används musikbegrepp och grundläggande noteringssätt som eleven kan sedan tidigare. I takt med att elevens färdigheter utvecklas ska förmågan att använda begrepp fördjupas och tillämpas genom musicerande i olika situationer.

I3 Musiken i mitt liv, omgivningen och samhället

Utöver musikaliska kunskaper och färdigheter ska undervisningen behandla ämnesområden som eleverna tar upp samt elevernas erfarenheter och iakttagelser gällande musik. Konsumtions- och hållbarhetsperspektiven är också viktiga inom musiken. I undervisningen skapar man kopplingar mellan musik, andra läroämnen och olika samhällsföreteelser. Samtidigt reflekterar och bedömer man kritiskt musikens betydelse i olika livssituationer under olika tider och epoker.

I4 Repertoar

Repertoaren och i synnerhet den repertoar man lyssnar till, ska mångsidigt innehålla olika typer av musik från olika perioder, allt från folkmusik till klassisk musik med beaktande av aktuella musikaliska fenomen. Röstanvändningen och sångförmågan tränas med hjälp av en- och flerstämmig allsång eller solosång, olika röstövningar och genom att experimentera med rösten. Vid val av repertoar ska man värna om kulturarvet och att de musikaliska verken och uppgifterna är inspirerande för eleverna. Valet av repertoar ska också vara sådan att den tränar elevernas musikaliska färdigheter. I repertoaren ska också ingå verk och kompositioner som eleverna själva skapat.

Samhällslära

Läroämnets uppdrag

Uppdraget i undervisningen i samhällslära är att stödja elevernas utveckling till aktiva, ansvarsfulla och företagsamma medborgare. Eleverna ska vägledas att iaktta demokratiska värden och principer i ett pluralistiskt samhälle som har förståelse för olikhet och respekterar jämlikhet och mänskliga rättigheter. Läroämnets uppdrag är att ge teoretisk kunskap om hur samhället fungerar och hur en medborgare kan påverka samt uppmuntra eleverna att utvecklas till handlingskraftiga och initiativrika samhälleliga och ekonomiska aktörer.

I undervisningen i samhällslära ska eleverna handledas att följa med aktuella frågor och händelser och att inse vilket samband de har med det egna livet. Det centrala är att eleverna lär sig att söka och kritiskt bedöma information producerad av olika slags aktörer och att tillämpa informationen i olika situationer. Eleverna ska uppmuntras att delta aktivt och konstruktivt i olika situationer och grupper. Eleverna ska också lära sig förstå att samhälleliga beslut grundar sig på ett val mellan alternativa möjligheter med målet att nå samförstånd.

Läroämnets uppdrag i årskurs 7-9

***I årskurserna 7-9** ska man betona elevernas möjligheter och kompetens att påverka i ett demokratiskt samhälle samt elevernas ansvar i fråga om egna livsval. Eleverna ska både i skolan och med aktörer i närmiljön få träna sådana färdigheter som behövs vid beslutsfattande och påverkan. I undervisningen ska man fästa vikt vid samhällets och samhällslivets strukturer samt begrepp i anslutning till dessa. Eleven ska vägledas att fälla omdöme om samhälleliga och ekonomiska frågor och att jämföra olika åsikter och strategier inom olika folkgrupper och gällande olika värdemål. Studierna av samhällsfrågor ska vidgas till att omfatta även globala frågor.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i samhällslära i årskurs 7–9

Målet är att stödja elevernas utveckling till aktiva medborgare genom att använda mångsidiga konkreta arbetssätt. Det är viktigt att kontinuerligt följa med, analysera och diskutera aktuella frågor och händelser. Likaså är kommunikationen med olika aktörer i samhället viktig. Man kan även använda ämnesövergripande arbete i undervisningen, till exempel i samband med olika projekt. Utöver kollaborativa arbetssätt prioriteras undersökande lärande. Granskning och användning av medier samt informations- och kommunikationsteknik utgör en central del av studierna.

- Eleven uppmuntras att vara aktiv och med hjälp av mångsidiga metoder få insikt i hur samhället och fungerar och hur individen kan delta i och påverka samhällsutvecklingen.
- Eleverna ska kontinuerligt följa med nyheter genom olika medier samt analysera och diskutera aktuella frågor och händelser.
- samarbeta med olika aktörer i samhället.
- Ämnesövergripande arbete i undervisningen till exempel samarbete med elevhandledningen angående arbete, yrkesval och liknande.
- Granskning och användning av medier samt informations- och kommunikationsteknik utgör en central del av studierna.

Handledning, differentiering och stöd i samhällslära i årskurs 7–9

Med tanke på läroämnets mål och karaktär är det viktigt att handleda eleverna att se sig själva som medlemmar i medborgarsamhället samt stödja elevernas utveckling till aktiva medlemmar i olika samhällsgrupper. Mångsidig kommunikation, delaktighet och samverkan stöds genom praktiska övningar. Eleverna ska öva sig att söka, förstå och tillämpa information om samhälle och ekonomi samt bedöma informationens betydelse både ur sin egen och ur en allmän synvinkel. Läroämnets abstrakta karaktär ska beaktas i undervisningsarrangemangen och arbetssätten genom att läraren förklarar till exempel bilder, grafer och statistik.

- Undervisningen differientieras med hjälp av olika typers arbetssätt (t.ex. undersökningsuppgifter, ljudböcker)
- Eleverna uppmuntras att arbeta i olika konstallationer (t.ex. individuellt, parvis och grupper)
- Eleverna deltar i planeringen av undervisningen och uppsättandet av sina egna mål
- I undervisningen utnyttjas olika verktyg (t.ex.kartor, lärplattor, datorer, digitala hjälpmedel och olika tabeller)

Bedömning av elevens lärande och kunnande i samhällslära i årskurs 7–9

I samhällsläran ska bedömningen av lärandet, det vill säga den formativa bedömningen, vara uppmuntrande och handledande. Genom mångsidig respons ska eleverna uppmuntras att fungera aktivt i sin egen närmiljö och att tillämpa sina kunskaper om samhälle och ekonomi i praktiken i vardagen. Genom bedömningen ska man stödja elevens förmåga att tillämpa samhälleliga kunskaper och färdigheter. Det är viktigt att fästa uppmärksamhet vid hur mångsidigt eleven lärt sig att bilda sig en egen uppfattning om samhället och kan motivera sina åsikter. I den summativa bedömningen ska läraren beakta elevernas mångsidiga sätt att arbeta och visa sitt kunnande.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i samhällslära avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i samhällslära då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i samhällslära som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för samhällslära. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i samhällslära och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i samhällslära och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att stärka sitt intresse för det omgivande samhället och för samhällskunskap som vetenskapsområde

Lokal precisering:

- Eleven uppmanas att reflektera över sina erfarenheter som ett led i självbedömningen (används inte som bedömninsgrund).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven inser vilken betydelse kunskap om samhället har för individen och samhället.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna fördjupar sig i individens ansvar, skyldigheter och rättigheter och i hur man får kontroll över det egna livet och ekonomin. Då de planerar sin egen framtid bekantar de sig med arbetslivet och med olika näringar. De studerar också olika sätt att främja sitt eget välbefinnande och säkerheten i familjen och närmiljön.

Lokal precisering:

- innebörden av begreppet välfärdsstat.
- empati tränas genom att försöka sätta sig in i och förstå olika människors livssituation och behov
- respekt för egna samt andras rättigheter och skyldigheter
- ansvarsfull konsumtion (t.ex.träna på att ha kontroll över den egna ekonomin t.ex. genom att följa med sin egen eller familjens konsumtionen och göra upp en budget)
- konsekvenser av överkonsumtion för både individen och miljön
- positiv attityd till arbete och entreprenörsskap
- egen framtid, intressen och sina styrkor som arbetstagare
- i samarbete med elevhandledningen bekantar sig eleverna med olika yrkesgrupper samt sina rättigheter och skyldigheter som arbetstagare

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna fördjupar sig i demokratiska och rättsstatliga principer och förfaringssätt. I undervisningen behandlas mänskliga rättigheter och anknytande internationella avtal. Undervisningen omfattar strukturer och maktutövning i samhället. Eleverna undersöker även hur åsikter kanaliseras i verksamhet och beslut av individer, organisationer, medier och den offentliga makten, i Finland och internationellt.

Lokal precisering:

- finländska rättssystemet och innebörden av begreppet rättsstat
- reflektioner kring frågor gällande (t.ex. jämlikhet och tolerans)
- beslutsfattandet i Finland både på kommunal och nationell nivå
- individens egna möligheter att påverka beslutsfattandet betonas
- europeiska unionen (t.ex. genom projekt/grupparbete)

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna bekantar sig med olika kanaler och medel för samhällelig påverkan. Skolan ska skapa konkreta förutsättningar för delaktighet och ett aktivt, ansvarsfullt och konstruktivt samarbete, även med aktörer utanför skolan, så att eleverna kan öva sig att använda färdigheter som behövs inom samhällelig verksamhet, i arbetslivet och i ekonomisk verksamhet.

Lokal precisering:

- medier och aktuella frågor
- källkritik och reflektioner kring vilka möjligheter medierna erbjuder både individer och beslutsfattarna.
- aktivt medborgarskap tränas (t.ex. genom att fundera över olägenheter i deras egen närområgivning och hur man kunde gå till väga för att uppnå förändring)
- ta ställning i olika frågor och kunna motivera egen ståndpunkt (t.ex. genom att skriva insändare,inlägg, debattera eller kontakta beslutsfattare)
- bekanta sig med fackföreningsverksamhet och arbetsskyddsfrågor

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna fördjupar sig i grundläggande begrepp, fenomen och centrala ekonomiska aktörer samt granskar ekonomiska faktorer även ur ett också med tanke på hållbar konsumtion. Dessutom fördjupar sig eleverna i förhållandet mellan ekonomi och välbefinnande bland annat genom arbete och entreprenörskap.

Lokal precisering:

- centrala ekonomiska begrepp (t.ex. marknadsekonomi, konkurrens, inflation, budget, ränta, beskattning)
- följa medier angående aktuella ekonomiska frågor och göra reflektioner angående hur det egna vardagliga livet påverkas av dessa
- finanspolitik fungerar och påverkar samhället.
- global ekonomin och hur den påverkar ekonomin i Finland

M2 hjälpa eleven att utveckla sin etiska förståelse och omdömesförmåga i olika mänskliga, samhälleliga och ekonomiska frågor

Lokal precisering:

- Eleven uppmanas att reflektera över sina erfarenheter som ett led i självbedömningen (används inte som bedömninsgrund).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att bedöma de etiska betydelserna och konsekvenserna av de samhälleliga och ekonomiska val som hen själv och de övriga aktörerna i samhället gör.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna fördjupar sig i individens ansvar, skyldigheter och rättigheter och i hur man får kontroll över det egna livet och ekonomin. Då de planerar sin egen framtid bekantar de sig med arbetslivet och med olika näringar. De studerar också olika sätt att främja sitt eget välbefinnande och säkerheten i familjen och närmiljön.

Lokal precisering:

- innebörden av begreppet välfärdsstat.
- empati tränas genom att försöka sätta sig in i och förstå olika människors livssituation och behov
- respekt för egna samt andras rättigheter och skyldigheter
- ansvarsfull konsumtion (t.ex.träna på att ha kontroll över den egna ekonomin t.ex. genom att följa med sin egen eller familjens konsumtionen och göra upp en budget)
- konsekvenser av överkonsumtion för både individen och miljön
- positiv attityd till arbete och entreprenörsskap
- egen framtid, intressen och sina styrkor som arbetstagare
- i samarbete med elevhandledningen bekantar sig eleverna med olika yrkesgrupper samt sina rättigheter och skyldigheter som arbetstagare

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna fördjupar sig i demokratiska och rättsstatliga principer och förfaringssätt. I undervisningen behandlas mänskliga rättigheter och anknytande internationella avtal. Undervisningen omfattar strukturer och maktutövning i samhället. Eleverna undersöker även hur åsikter kanaliseras i verksamhet och beslut av individer, organisationer, medier och den offentliga makten, i Finland och internationellt.

Lokal precisering:

- finländska rättssystemet och innebörden av begreppet rättsstat
- reflektioner kring frågor gällande (t.ex. jämlikhet och tolerans)
- beslutsfattandet i Finland både på kommunal och nationell nivå
- individens egna möligheter att påverka beslutsfattandet betonas
- europeiska unionen (t.ex. genom projekt/grupparbete)

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna bekantar sig med olika kanaler och medel för samhällelig påverkan. Skolan ska skapa konkreta förutsättningar för delaktighet och ett aktivt, ansvarsfullt och konstruktivt samarbete, även med aktörer utanför skolan, så att eleverna kan öva sig att använda färdigheter som behövs inom samhällelig verksamhet, i arbetslivet och i ekonomisk verksamhet.

Lokal precisering:

- medier och aktuella frågor
- källkritik och reflektioner kring vilka möjligheter medierna erbjuder både individer och beslutsfattarna.
- aktivt medborgarskap tränas (t.ex. genom att fundera över olägenheter i deras egen närområgivning och hur man kunde gå till väga för att uppnå förändring)
- ta ställning i olika frågor och kunna motivera egen ståndpunkt (t.ex. genom att skriva insändare,inlägg, debattera eller kontakta beslutsfattare)
- bekanta sig med fackföreningsverksamhet och arbetsskyddsfrågor

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna fördjupar sig i grundläggande begrepp, fenomen och centrala ekonomiska aktörer samt granskar ekonomiska faktorer även ur ett också med tanke på hållbar konsumtion. Dessutom fördjupar sig eleverna i förhållandet mellan ekonomi och välbefinnande bland annat genom arbete och entreprenörskap.

Lokal precisering:

- centrala ekonomiska begrepp (t.ex. marknadsekonomi, konkurrens, inflation, budget, ränta, beskattning)
- följa medier angående aktuella ekonomiska frågor och göra reflektioner angående hur det egna vardagliga livet påverkas av dessa
- finanspolitik fungerar och påverkar samhället.
- global ekonomin och hur den påverkar ekonomin i Finland

M3 handleda eleven att förstå rättsstatliga principer och betydelsen av människorättsfrågor i ett globalt perspektiv samt fördjupa sina kunskaper om hur det finländska rättssystemet fungerar

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva och förklara de centrala människorättsprinciperna i en rättsstat.
- Eleven kan beskriva det finländska rättssystemets struktur och verksamhet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå betydelsen av de mänskliga rättigheterna samt principerna för en rättsstat och hur dessa anknyter till det finländska rättssystemet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå rättsstatliga principer och hur de fungerar, samt att förstå de mänskliga rättigheterna

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Utgående från exempel känner eleven igen mänskliga rättigheter och centrala aktörer och principer i anknytning till rättsväsendet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver mänskliga rättigheter, centrala aktörer och verksamhetsprinciper inom rättsväsendet. Eleven kan under handledning hitta information om lag och rätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven redogör för hur principerna för mänskliga rättigheter och rättsstaten framkommer i Finland och i världen. Eleven hämtar och redogör för information om lag och rätt med hjälp av ändamålsenliga informationskällor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven bedömer förverkligandet av mänskliga rättigheter och rättsstatliga principer i samhället. Eleven använder informationskällor i anknytning till lag och rätt i uppgifter som kräver problemlösning.

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna fördjupar sig i demokratiska och rättsstatliga principer och förfaringssätt. I undervisningen behandlas mänskliga rättigheter och anknytande internationella avtal.

Undervisningen omfattar strukturer och maktutövning i samhället. Eleverna undersöker även hur åsikter kanaliseras i verksamhet och beslut av individer, organisationer, medier och den offentliga makten, i Finland och internationellt.

Lokal precisering:

- finländska rättssystemet och innebörden av begreppet rättsstat
- reflektioner kring frågor gällande (t.ex. jämlikhet och tolerans)
- beslutsfattandet i Finland både på kommunal och nationell nivå
- individens egna möligheter att påverka beslutsfattandet betonas
- europeiska unionen (t.ex. genom projekt/grupparbete)

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna bekantar sig med olika kanaler och medel för samhällelig påverkan. Skolan ska skapa konkreta förutsättningar för delaktighet och ett aktivt, ansvarsfullt och konstruktivt samarbete, även med aktörer utanför skolan, så att eleverna kan öva sig att använda färdigheter som behövs inom samhällelig verksamhet, i arbetslivet och i ekonomisk verksamhet.

Lokal precisering:

- medier och aktuella frågor
- källkritik och reflektioner kring vilka möjligheter medierna erbjuder både individer och beslutsfattarna.
- aktivt medborgarskap tränas (t.ex. genom att fundera över olägenheter i deras egen näromgivning och hur man kunde gå till väga för att uppnå förändring)
- ta ställning i olika frågor och kunna motivera egen ståndpunkt (t.ex. genom att skriva insändare,inlägg, debattera eller kontakta beslutsfattare)
- bekanta sig med fackföreningsverksamhet och arbetsskyddsfrågor

M4 handleda eleven i att fördjupa och uppdatera sina kunskaper och färdigheter i fråga om samhälle, ekonomisk verksamhet och privat hushållning och kritiskt värdera mediernas roll och betydelse

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva hur samhället, ekonomin och medierna fungerar och granska den offentliga debatten inom dessa områden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå funktionerna i samhället och principerna för den privata och den offentliga ekonomin. Hen lär sig att kritiskt granska mediernas roll i samhället.

Föremål för bedömningen

Kunskaper och färdigheter som gäller samhälle, medier, ekonomi och hushållning.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner under handledning igen faktorer som anknyter till samhälle och ekonomi. Med hjälp av handledning hittar eleven information om samhälle och ekonomi ur källor som hen får och ger under handledning ett exempel på mediernas verksamhet som förmedlare av information.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver med hjälp av exempel fenomen och verksamhet i samhället och ekonomin. Eleven hittar information om samhälle och ekonomi ur olika källor och upptäcker skillnader i informationen i olika källor. Eleven beskriver mediernas påverkan i elevens eget liv och i samhället.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven hämtar information om samhälle och ekonomi ur olika källor och jämför informationen. Eleven redogör för mediernas roll i individens liv och dess verksamhet som en del i den offentliga diskussionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven hämtar och presenterar information om samhälle och ekonomi kritiskt och på ett sätt som beaktar olika synpunkter. Eleven bedömer kritiskt mediernas verksamhet och mediepåverkan i samhället.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna fördjupar sig i individens ansvar, skyldigheter och rättigheter och i hur man får kontroll över det egna livet och ekonomin. Då de planerar sin egen framtid bekantar de sig med arbetslivet och med olika näringar. De studerar också olika sätt att främja sitt eget välbefinnande och säkerheten i familjen och närmiljön.

Lokal precisering:

- innebörden av begreppet välfärdsstat.
- empati tränas genom att försöka sätta sig in i och förstå olika människors livssituation och behov
- respekt för egna samt andras rättigheter och skyldigheter
- ansvarsfull konsumtion (t.ex.träna på att ha kontroll över den egna ekonomin t.ex. genom att följa med sin egen eller familjens konsumtionen och göra upp en budget)
- konsekvenser av överkonsumtion för både individen och miljön
- positiv attityd till arbete och entreprenörsskap
- egen framtid, intressen och sina styrkor som arbetstagare
- i samarbete med elevhandledningen bekantar sig eleverna med olika yrkesgrupper samt sina rättigheter och skyldigheter som arbetstagare

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna fördjupar sig i demokratiska och rättsstatliga principer och förfaringssätt. I undervisningen behandlas mänskliga rättigheter och anknytande internationella avtal. Undervisningen omfattar strukturer och maktutövning i samhället. Eleverna undersöker även hur åsikter kanaliseras i verksamhet och beslut av individer, organisationer, medier och den offentliga makten, i Finland och internationellt.

Lokal precisering:

- finländska rättssystemet och innebörden av begreppet rättsstat
- reflektioner kring frågor gällande (t.ex. jämlikhet och tolerans)
- beslutsfattandet i Finland både på kommunal och nationell nivå
- individens egna möligheter att påverka beslutsfattandet betonas
- europeiska unionen (t.ex. genom projekt/grupparbete)

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna bekantar sig med olika kanaler och medel för samhällelig påverkan. Skolan ska skapa konkreta förutsättningar för delaktighet och ett aktivt, ansvarsfullt och konstruktivt samarbete, även med aktörer utanför skolan, så att eleverna kan öva sig att använda färdigheter som behövs inom samhällelig verksamhet, i arbetslivet och i ekonomisk verksamhet.

Lokal precisering:

- medier och aktuella frågor
- källkritik och reflektioner kring vilka möjligheter medierna erbjuder både individer och beslutsfattarna.
- aktivt medborgarskap tränas (t.ex. genom att fundera över olägenheter i deras egen näromgivning och hur man kunde gå till väga för att uppnå förändring)
- ta ställning i olika frågor och kunna motivera egen ståndpunkt (t.ex. genom att skriva insändare,inlägg, debattera eller kontakta beslutsfattare)
- bekanta sig med fackföreningsverksamhet och arbetsskyddsfrågor

M5 uppmuntra eleven att utvecklas till en företagsam och ansvarsfull ekonomisk aktör, som har insikt i entreprenörskap och arbetsliv, känner till vilka möjligheter det erbjuder och kan planera sin egen framtid

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva arbetslivets och entreprenörskapets samhälleliga betydelse samt fälla omdömen om vilka möjligheter de erbjuder även för elevens egen framtid.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att verka som en ekonomisk aktör som känner till arbetsliv och entreprenörskap.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda och tillämpa färdigheter i anknytning till entreprenörskap och arbetsliv

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner under handledning igen skillnaderna mellan lönearbete och entreprenörskap och yrken som representerar lönearbete och entreprenörskap.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver utmärkande drag för lönearbete och entreprenörskap. Eleven redogör för vilka möjligheter lönearbete respektive entreprenörskap erbjuder individen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver lönearbetets och entreprenörskapets ställning i samhället. Eleven jämför de möjligheter som lönearbete respektive entreprenörskap erbjuder individen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven analyserar lönearbetets och entreprenörskapets betydelse i samhället. Eleven bedömer betydelsen av lönearbete respektive entreprenörskap för individen.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna fördjupar sig i individens ansvar, skyldigheter och rättigheter och i hur man får kontroll över det egna livet och ekonomin. Då de planerar sin egen framtid bekantar de sig med arbetslivet och med olika näringar. De studerar också olika sätt att främja sitt eget välbefinnande och säkerheten i familjen och närmiljön.

Lokal precisering:

- innebörden av begreppet välfärdsstat.
- empati tränas genom att försöka sätta sig in i och förstå olika människors livssituation och behov
- respekt för egna samt andras rättigheter och skyldigheter
- ansvarsfull konsumtion (t.ex.träna på att ha kontroll över den egna ekonomin t.ex. genom att följa med sin egen eller familjens konsumtionen och göra upp en budget)
- konsekvenser av överkonsumtion för både individen och miljön
- positiv attityd till arbete och entreprenörsskap
- egen framtid, intressen och sina styrkor som arbetstagare
- i samarbete med elevhandledningen bekantar sig eleverna med olika yrkesgrupper samt sina rättigheter och skyldigheter som arbetstagare

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna fördjupar sig i grundläggande begrepp, fenomen och centrala ekonomiska aktörer samt granskar ekonomiska faktorer även ur ett också med tanke på hållbar konsumtion. Dessutom fördjupar sig eleverna i förhållandet mellan ekonomi och välbefinnande bland annat genom arbete och entreprenörskap.

Lokal precisering:

- centrala ekonomiska begrepp (t.ex. marknadsekonomi, konkurrens, inflation, budget, ränta, beskattning)
- följa medier angående aktuella ekonomiska frågor och göra reflektioner angående hur det egna vardagliga livet påverkas av dessa
- finanspolitik fungerar och påverkar samhället.

- global ekonomin och hur den påverkar ekonomin i Finland

M6 handleda eleven att studera olika samhällsaktiviteter, sammanknytningar och minoritetsgrupper på ett mångsidigt och fördomsfritt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan studera och diskutera olika samhällsgrupper och minoriteter på ett konstruktivt och analytiskt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att analysera olika gemenskaper och befolkningsgrupper i samhället.

Föremål för bedömningen

Förmåga att mångsidigt granska olika gemenskaper och befolkningsgrupper.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner med hjälp av exempel igen gemenskaper och minoritetsgrupper i det finländska samhället.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver olika gemenskaper och minoritetsgrupper och deras ställning i det finländska samhället.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven redogör för faktorer i samhället som påverkar olika befolkningsgrupper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven bedömer sätt på vilka man kan stödja olika befolkningsgruppers likvärdighet i samhället.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna fördjupar sig i individens ansvar, skyldigheter och rättigheter och i hur man får kontroll över det egna livet och ekonomin. Då de planerar sin egen framtid bekantar de sig med arbetslivet och med olika näringar. De studerar också olika sätt att främja sitt eget välbefinnande och säkerheten i familjen och närmiljön.

Lokal precisering:

- innebörden av begreppet välfärdsstat.
- empati tränas genom att försöka sätta sig in i och förstå olika människors livssituation och behov
- respekt för egna samt andras rättigheter och skyldigheter
- ansvarsfull konsumtion (t.ex.träna på att ha kontroll över den egna ekonomin t.ex. genom att följa med sin egen eller familjens konsumtionen och göra upp en budget)
- konsekvenser av överkonsumtion för både individen och miljön
- positiv attityd till arbete och entreprenörsskap
- egen framtid, intressen och sina styrkor som arbetstagare

- i samarbete med elevhandledningen bekantar sig eleverna med olika yrkesgrupper samt sina rättigheter och skyldigheter som arbetstagare

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna fördjupar sig i demokratiska och rättsstatliga principer och förfaringssätt. I undervisningen behandlas mänskliga rättigheter och anknytande internationella avtal. Undervisningen omfattar strukturer och maktutövning i samhället. Eleverna undersöker även hur åsikter kanaliseras i verksamhet och beslut av individer, organisationer, medier och den offentliga makten, i Finland och internationellt.

Lokal precisering:

- finländska rättssystemet och innebörden av begreppet rättsstat
- reflektioner kring frågor gällande (t.ex. jämlikhet och tolerans)
- beslutsfattandet i Finland både på kommunal och nationell nivå
- individens egna möligheter att påverka beslutsfattandet betonas
- europeiska unionen (t.ex. genom projekt/grupparbete)

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna bekantar sig med olika kanaler och medel för samhällelig påverkan. Skolan ska skapa konkreta förutsättningar för delaktighet och ett aktivt, ansvarsfullt och konstruktivt samarbete, även med aktörer utanför skolan, så att eleverna kan öva sig att använda färdigheter som behövs inom samhällelig verksamhet, i arbetslivet och i ekonomisk verksamhet.

Lokal precisering:

- medier och aktuella frågor
- källkritik och reflektioner kring vilka möjligheter medierna erbjuder både individer och beslutsfattarna.
- aktivt medborgarskap tränas (t.ex. genom att fundera över olägenheter i deras egen näromgivning och hur man kunde gå till väga för att uppnå förändring)
- ta ställning i olika frågor och kunna motivera egen ståndpunkt (t.ex. genom att skriva insändare,inlägg, debattera eller kontakta beslutsfattare)
- bekanta sig med fackföreningsverksamhet och arbetsskyddsfrågor

M7 handleda eleven att förstå principerna för samhälleligt beslutsfattande och demokratiska förfaringssätt på lokal och nationell nivå, inom Europeiska unionen och globalt samt att fungera som en aktiv medborgare som utvecklar sitt närsamhälle

Lokal precisering:

- Eleven kan ge exempel på politiskt beslutsfattande, maktutövning, samhällsstrukturer och -funktioner på lokal, nationell och global nivå
- Eleven kan fungera aktivt för att utveckla sin egen närmiljö enligt demokratiska principer och handlingsmönster.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå demokratiska förfaringssätt i samhälleligt beslutsfattande och att använda dem i sitt närsamhälle.

Föremål för bedömningen

Kännedom om och tillämpning av principerna för samhälleligt beslutsfattande och demokratiska förfaringssätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner under handledning igen kännetecken för demokratiskt beslutsfattande. Eleven visar med hjälp av exempel hur ett demokratiskt beslutsfattande framkommer i det egna närsamhället.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven beskriver och förklarar kännetecken för demokratiskt beslutsfattande på lokal nivå, nationellt och inom den Europeiska unionen. Eleven beskriver på vilka olika sätt demokratiska verksamhetsprinciper kan genomföras i det egna närsamhället.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven redogör för hur olika former för beslutsfattande främjar demokrati och hur demokratiskt beslutsfattande stöds på lokal och nationell nivå, inom den Europeiska unionen och globalt. Eleven använder demokratiska verksamhetsprinciper i det egna närsamhället.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Utgående från givet material bedömer eleven hur målen för demokrati uppfylls i beslutsfattandet på olika nivåer. Eleven använder på ett mångsidigt sätt demokratiska verksamhetsprinciper i det egna närsamhället och skapar och motiverar förslag till hur de kan utvecklas.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna fördjupar sig i individens ansvar, skyldigheter och rättigheter och i hur man får kontroll över det egna livet och ekonomin. Då de planerar sin egen framtid bekantar de sig med arbetslivet och med olika näringar. De studerar också olika sätt att främja sitt eget välbefinnande och säkerheten i familjen och närmiljön.

Lokal precisering:

- innebörden av begreppet välfärdsstat.
- empati tränas genom att försöka sätta sig in i och förstå olika människors livssituation och behov
- respekt för egna samt andras rättigheter och skyldigheter
- ansvarsfull konsumtion (t.ex.träna på att ha kontroll över den egna ekonomin t.ex. genom att följa med sin egen eller familjens konsumtionen och göra upp en budget)
- konsekvenser av överkonsumtion för både individen och miljön
- positiv attityd till arbete och entreprenörsskap
- egen framtid, intressen och sina styrkor som arbetstagare
- i samarbete med elevhandledningen bekantar sig eleverna med olika yrkesgrupper samt sina rättigheter och skyldigheter som arbetstagare

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna fördjupar sig i demokratiska och rättsstatliga principer och förfaringssätt. I undervisningen behandlas mänskliga rättigheter och anknytande internationella avtal. Undervisningen omfattar strukturer och maktutövning i samhället. Eleverna undersöker även hur åsikter kanaliseras i verksamhet och beslut av individer, organisationer, medier och den offentliga makten, i Finland och internationellt.

Lokal precisering:

- finländska rättssystemet och innebörden av begreppet rättsstat
- reflektioner kring frågor gällande (t.ex. jämlikhet och tolerans)
- beslutsfattandet i Finland både på kommunal och nationell nivå
- individens egna möligheter att påverka beslutsfattandet betonas
- europeiska unionen (t.ex. genom projekt/grupparbete)

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna bekantar sig med olika kanaler och medel för samhällelig påverkan. Skolan ska skapa konkreta förutsättningar för delaktighet och ett aktivt, ansvarsfullt och konstruktivt samarbete, även med aktörer utanför skolan, så att eleverna kan öva sig att använda färdigheter som behövs inom samhällelig verksamhet, i arbetslivet och i ekonomisk verksamhet.

Lokal precisering:

- medier och aktuella frågor
- källkritik och reflektioner kring vilka möjligheter medierna erbjuder både individer och beslutsfattarna.
- aktivt medborgarskap tränas (t.ex. genom att fundera över olägenheter i deras egen näromgivning och hur man kunde gå till väga för att uppnå förändring)
- ta ställning i olika frågor och kunna motivera egen ståndpunkt (t.ex. genom att skriva insändare,inlägg, debattera eller kontakta beslutsfattare)
- bekanta sig med fackföreningsverksamhet och arbetsskyddsfrågor

M8 handleda eleven att förstå grunderna i ekonomiförvaltning, att kunna hantera sin egen ekonomi och att konsumera ansvarsfullt och i enlighet med principerna för hållbar utveckling

Lokal precisering:

- Eleven kan motivera betydelsen av att spara, investera och konsumera både privat och ur nationalekonomiskt perspektiv.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå och tillämpa principer för hållbar ekonomi utgående från ett privat- och nationalekonomiskt perspektiv.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå och tillämpa ansvarsfull ekonomisk verksamhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Oppilas osoittaa ohjatusti tuntevansa joitakin taloudellisen toiminnan muotoja (kuten kuluttaminen, säästäminen). Oppilas osoittaa tunnistavansa ohjatusti yksilön keinoja vaikuttaa kestävään tulevaisuuteen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förklarar vilken betydelse olika former av ekonomisk verksamhet har för privat ekonomi. Eleven beskriver krav som en hållbar framtid ställer på hushålls- och nationalekonomin samt på skötseln av privat ekonomi.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven beskriver vilken betydelse olika former av ekonomisk verksamhet har för nationalekonomin. Eleven redogör för krav som en hållbar framtid ställer på hushålls- och nationalekonomin samt på skötseln av privat ekonomi.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven motiverar åtgärder som främjar hållbar framtid och bedömer vilken inverkan de har på hushåll och nationalekonomier. Utgående från givet material bedömer eleven planer i anknytning till privat ekonomi utgående från ett hållbart ekonomiskt perspektiv.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna fördjupar sig i individens ansvar, skyldigheter och rättigheter och i hur man får kontroll över det egna livet och ekonomin. Då de planerar sin egen framtid bekantar de sig med arbetslivet och med olika näringar. De studerar också olika sätt att främja sitt eget välbefinnande och säkerheten i familjen och närmiljön.

Lokal precisering:

- innebörden av begreppet välfärdsstat.
- empati tränas genom att försöka sätta sig in i och förstå olika människors livssituation och behov
- respekt för egna samt andras rättigheter och skyldigheter
- ansvarsfull konsumtion (t.ex.träna på att ha kontroll över den egna ekonomin t.ex. genom att följa med sin egen eller familjens konsumtionen och göra upp en budget)
- konsekvenser av överkonsumtion för både individen och miljön
- positiv attityd till arbete och entreprenörsskap
- egen framtid, intressen och sina styrkor som arbetstagare
- i samarbete med elevhandledningen bekantar sig eleverna med olika yrkesgrupper samt sina rättigheter och skyldigheter som arbetstagare

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna fördjupar sig i grundläggande begrepp, fenomen och centrala ekonomiska aktörer samt granskar ekonomiska faktorer även ur ett också med tanke på hållbar konsumtion. Dessutom fördjupar sig eleverna i förhållandet mellan ekonomi och välbefinnande bland annat genom arbete och entreprenörskap.

Lokal precisering:

- centrala ekonomiska begrepp (t.ex. marknadsekonomi, konkurrens, inflation, budget, ränta, beskattning)
- följa medier angående aktuella ekonomiska frågor och göra reflektioner angående hur det egna vardagliga livet påverkas av dessa
- finanspolitik fungerar och påverkar samhället.
- global ekonomin och hur den påverkar ekonomin i Finland

M9 handleda eleven att vidga sitt samhällsperspektiv, engagera sig i samhällelig verksamhet och diskussion samt använda sina medie- och samhällskunskaper då hen bildar sig egna uppfattningar och agerar som medborgare

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka och motivera sina åsikter på ett ändamålsenligt sätt, påverka och fungera konstruktivt som aktiv medborgare i sin närmiljö.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tillgodogöra sig och dra nytta av centrala kunskaper och färdigheter i samhällelig verksamhet.

Föremål för bedömningen

Tillämpa samhälleligt tänkande och färdigheter i att delta och påverka samt mediefärdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ger under handledning exempel på olika sätt att delta och påverka i samhället. Eleven tar ställning i en samhällsfråga.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ger exempel på sätt att delta och påverka i samhället. Eleven motiverar åsikter i samhälleliga frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven deltar i behandlingen av samhällspolitiska frågor och jämför olika sätt att påverka. Eleven motiverar åsikter i samhälleliga frågor på ett mångsidigt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven deltar konstruktivt i behandlingen av samhällspolitiska frågor och utvärderar de diskussioner som förts.

I1 Vardagskompetens och kontroll över det egna livet

Eleverna fördjupar sig i individens ansvar, skyldigheter och rättigheter och i hur man får kontroll över det egna livet och ekonomin. Då de planerar sin egen framtid bekantar de sig med arbetslivet och med olika näringar. De studerar också olika sätt att främja sitt eget välbefinnande och säkerheten i familjen och närmiljön.

Lokal precisering:

- innebörden av begreppet välfärdsstat.
- empati tränas genom att försöka sätta sig in i och förstå olika människors livssituation och behov
- respekt för egna samt andras rättigheter och skyldigheter
- ansvarsfull konsumtion (t.ex.träna på att ha kontroll över den egna ekonomin t.ex. genom att följa med sin egen eller familjens konsumtionen och göra upp en budget)
- konsekvenser av överkonsumtion för både individen och miljön
- positiv attityd till arbete och entreprenörsskap
- egen framtid, intressen och sina styrkor som arbetstagare
- i samarbete med elevhandledningen bekantar sig eleverna med olika yrkesgrupper samt sina rättigheter och skyldigheter som arbetstagare

I2 Ett demokratiskt samhälle

Eleverna fördjupar sig i demokratiska och rättsstatliga principer och förfaringssätt. I undervisningen behandlas mänskliga rättigheter och anknytande internationella avtal. Undervisningen omfattar strukturer och maktutövning i samhället. Eleverna undersöker även hur åsikter kanaliseras i verksamhet och beslut av individer, organisationer, medier och den offentliga makten, i Finland och internationellt.

Lokal precisering:

- finländska rättssystemet och innebörden av begreppet rättsstat
- reflektioner kring frågor gällande (t.ex. jämlikhet och tolerans)
- beslutsfattandet i Finland både på kommunal och nationell nivå
- individens egna möligheter att påverka beslutsfattandet betonas
- europeiska unionen (t.ex. genom projekt/grupparbete)

I3 Aktivt medborgarskap och påverkan

Eleverna bekantar sig med olika kanaler och medel för samhällelig påverkan. Skolan ska skapa konkreta förutsättningar för delaktighet och ett aktivt, ansvarsfullt och konstruktivt samarbete, även med aktörer utanför skolan, så att eleverna kan öva sig att använda färdigheter som behövs inom samhällelig verksamhet, i arbetslivet och i ekonomisk verksamhet.

Lokal precisering:

- medier och aktuella frågor
- källkritik och reflektioner kring vilka möjligheter medierna erbjuder både individer och beslutsfattarna.
- aktivt medborgarskap tränas (t.ex. genom att fundera över olägenheter i deras egen närområgivning och hur man kunde gå till väga för att uppnå förändring)
- ta ställning i olika frågor och kunna motivera egen ståndpunkt (t.ex. genom att skriva insändare,inlägg, debattera eller kontakta beslutsfattare)
- bekanta sig med fackföreningsverksamhet och arbetsskyddsfrågor

I4 Ekonomisk verksamhet

Eleverna fördjupar sig i grundläggande begrepp, fenomen och centrala ekonomiska aktörer samt granskar ekonomiska faktorer även ur ett också med tanke på hållbar konsumtion. Dessutom fördjupar sig eleverna i förhållandet mellan ekonomi och välbefinnande bland annat genom arbete och entreprenörskap.

Lokal precisering:

- centrala ekonomiska begrepp (t.ex. marknadsekonomi, konkurrens, inflation, budget, ränta, beskattning)
- följa medier angående aktuella ekonomiska frågor och göra reflektioner angående hur det egna vardagliga livet påverkas av dessa
- finanspolitik fungerar och påverkar samhället.
- global ekonomin och hur den påverkar ekonomin i Finland

Slöjd

Läroämnets uppdrag

Läroämnet slöjd har som uppdrag att lära eleverna att behärska en slöjdprocess i sin helhet. Slöjd är ett läroämne där eleverna med hjälp av många olika slags material får uttrycka sig genom att skapa för hand, genom att formge och genom att använda teknologi. Hit hör att självständigt eller gemensamt planera och framställa en produkt eller ett alster och att utvärdera den egna eller gemensamma slöjdprocessen. Att slöjda innebär undersökande, kreativt och experimentellt arbete, där man fördomsfritt väljer olika visuella, materiella och tekniska lösningar och framställningsmetoder. I slöjden lär sig eleverna att förstå, utvärdera och utveckla olika slags tekniska tillämpningar och att använda de inlärda kunskaperna och färdigheterna i vardagen. Slöjden ska utveckla elevernas rumsuppfattning, taktila känsla och förmåga att skapa med händerna, vilket främjar de motoriska färdigheterna, kreativiteten och förmågan att planera. Undervisningen ska stärka elevens förutsättningar att arbeta mångsidigt. Slöjdens betydelse ligger i den långsiktiga och innovativa arbetsprocessen samt i upplevelser som ger tillfredsställelse och stärker självkänslan.

I undervisningen betonas elevernas olika intressen och gruppsamverkan. I slöjd är utgångspunkten att studera olika övergripande teman på ett heltäckande och naturligt sätt över läroämnesgränserna. Kunskap om den omgivande materiella världen bidrar till att lägga grund för en hållbar livsstil och utveckling. Det här omfattar elevens livsmiljö, det lokala kulturarvet, olika gruppers kulturarv samt skolans kulturella mångfald. Undervisningen i slöjd ska fostra etiska, medvetna och delaktiga samt kunniga och företagsamma medborgare, som värdesätter sina slöjdfärdigheter, kan uttrycka sig genom slöjd och har vilja att värna om och utveckla slöjdkulturen.

Läroämnets uppdrag i årskurs 7-9

I årskurserna 7–9 *är slöjdens fostrande uppdrag att stärka och fördjupa elevernas förmåga att ta fasta på sina egna erfarenheter för att skapa nytt och lösa problem samt stärka och fördjupa sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att planera, skapa och uttrycka sig genom slöjd. Undervisningen i slöjd utgår från att eleverna ska få iaktta och undersöka den byggda miljön och dess olika material samt tillämpa kunskapen i sitt skapande. Då färdigheterna fördjupas ska eleverna också bli bekanta med olika tekniska funktionsprinciper och praktiska problem som kan uppstå då de tillämpas. Slöjdens ska stödja elevernas välbefinnande och livskompetens samt yrkesval och val som gäller arbetslivet.*

Slöjd i åk 7 är ett gemensamt läroämne för alla elever och bedöms enligt nationella kriterier då undervisningen avslutas.

Slöjd i åk 8 och åk 9 är tillvalsstudier.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i slöjd i årskurs 7–9

Mångsidiga apparater, maskiner, arbetsredskap och lärmiljöer ger eleverna möjlighet att lära sig slöjda med olika material och att tillägna sig en ansvarsfull arbetsattityd. Vardagslivet, naturen, den byggda miljön och olika föremål observeras och utnyttjas för att planera och

framställa slöjdprodukter. Eleverna utnyttjar mobila apparater i slöjden och övar sig att skapa tredimensionella ritningar och modeller. I undervisningen används arbetssätt som är typiska för tekniskt arbete och textilarbete. Det praktiska lärandet stöds med hjälp av undersökande projekt i samarbete med utomstående sakkunniga, olika instanser och över läroämnesgränserna. Eleverna får kunskap om slöjd genom att besöka museer, utställningar och företag.

- Lärmiljön planeras och ordnas på ett sådant sätt att eleven självständigt kan tillägna sig mångsidiga material för planering, genomförande och utvärdering av slöjdarbetet.
- Planeringen av arbetsuppgiften kan ske tillsammans med eleverna utgående från olika teman eller tekniker som är specifika för slöjden. Vid planeringen av arbetsuppgiften skall läraren beakta den aktuella tekniken, elevernas tidigare kunskaper och färdigheter.
- Arbetsuppgifterna planeras så att de ger möjlighet för eleven att komma på och utveckla egna idéer samt skapar förutsättningar för eleven att utveckla sina kunskaper och färdigheter.
- Eleverna uppmuntras till att handleda och stöda varandra under hela slöjdprocessen, samt sporras till att ge och ta emot respons av varandra.
- Undervisningen består av lika stora delar textilarbete och tekniskt arbete eller läroämnet kan också anordnas som ett ämnesövergripande samarbete mellan textilarbete och tekniskt arbete. Dessutom genomförs temahelheter och projekt med övriga läroämnen.
- Den gemensamma slöjdundervisningen avslutas i åk 7. Slöjd i årskurs 8 och 9 är valfria ämnen.

Handledning, differentiering och stöd i slöjd i årskurs 7–9

Med tanke på målen för läroämnet är det viktigt att handledning/stöd ordnas med hänsyn till olika pedagogiska arbets- och förhållningssätt som stödjer eleverna att tillägna sig slöjdfärdigheter och främjar deras förmåga att planera och samarbeta. Genom individuellt arbete, grupparbete och kollaborativa arbetssätt uppmuntras eleverna att delta, vara aktiva och att självständigt ta ansvar. I undervisningen ska elevernas olika förutsättningar och behov beaktas och slöjdundervisningen differentieras utgående från dem, till exempel genom valet av lärmiljöer, arbetsredskap, arbetssätt och arbetsuppgifter.

- Arbetsuppgifterna väljs så att eleven kan planera, genomföra och utvärdera slöjdarbetet utgående från sina egna förutsättningar, kunskaper och färdigheter.
- Eleverna sporras att göra sitt bästa och sträva efter att utveckla sin egen kunskap och färdighet för att nå bästa resultat.
- Eleven får vid behov handledning och stöd i alla skeden av slöjdarbetet.
- Läraren ansvarar för att en positiv och uppmuntrande atmosfär präglar undervisningen i slöjd.
- Tillsammans diskuteras olika möjligheter att lösa problem som uppstår under arbetets gång.
- Läraren ger handledning i grupp eller individuellt vid behov.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i slöjd i årskurs 7–9

Bedömningen av lärandet i slöjd ska vägleda och sporra eleverna. Eleverna ska ges mångsidig respons på sina framsteg och sitt lärande. Den formativa bedömningen ska stödja utvecklingen av mångsidiga slöjdfärdigheter. Eleverna ska erbjudas olika möjligheter att visa sina framsteg och uppmuntras att utnyttja sina styrkor och inhämta de färdigheter som behöver utvecklas. Eleverna ska handledas att utvärdera sitt lärande och erbjudas olika sätt för självvärdering och för att få kamratrespons. Färdigheterna i självvärdering och färdigheterna att ge och ta emot kamratrespons ska utvecklas som en del av den formativa bedömningen. Den summativa bedömningen ska grunda sig på slöjdprocessen i sin helhet samt på målen och kunskapskraven för den. Dokumentationen av de olika skedena av arbetsprocessen fungerar som ett redskap vid bedömningen.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i slöjd avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i slöjd då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i slöjd som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för slöjd. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i slöjd och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i slöjd och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen. I beskrivningarna av kunskapskraven i slöjd ingår beskrivningarna av kunnandet för de lägre vitsorden i kunskapskraven för ett högre vitsord.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att planera sitt arbete samt att utveckla idéer, undersöka och experimentera på ett företagsamt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan planera sitt arbete självständigt eller tillsammans med andra.
- Eleven kan välja ändamålsenliga verktyg för att utveckla sina idéer och forma sin plan.
- Eleven kan göra en digital eller traditionell tredimensionell plan för sitt arbete.
- Eleven kan undersöka och experimentera med olika material på ett företagsamt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att planera sitt arbete. Eleven lär sig att agera på ett företagsamt och kreativt sätt när hen utvecklar idéer, undersöker och experimenterar i slöjd.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta och producera

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven planerar sitt eget arbete utgående från givna instruktioner och exempel. Eleven kan under konkret handledning utföra ett visst skede i arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven planerar sitt arbete enligt givna instruktioner. Eleven strävar efter att arbeta på ett företagsamt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven planerar sitt arbete, kan göra val och söka egna lösningar för sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven planerar självständigt sitt arbete. Eleven arbetar på ett företagsamt sätt och tar egna initiativ.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- dra nytta av lokala möjligheter
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- slöjdprodukter tillverkas utgående från ekologiska och estetiska aspekter.
- arbetstekniker prövas och experimenteras med, då grundteknikerna är bekanta
- datatekniken används som hjälpmedel i slöjdprosessen (t.ex 3D-printning, bildbehandlings- och ritprogram)
- lokala traditioner och utveckling inom den lokala kulturen och teknologin tillämpas i planeringen, formgivningen och tillverkningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativt och modigt användande av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- att tillämpa inbyggda system, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter.
- kunskapen om olika material samt deras funktioner, såsom plast, metall, textilmaterial och trä fördjupas
- redan inlärda arbetsmetoder och tekniker fördjupas, nya arbetsmetoder provas
- på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap samt material görs nya val för slöjdprocessen

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens positiva inverkning på individens utveckling
- olika tekniker och metoder inom produktplanering
- produkters formgivning och funktionalitet

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet används på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- individuella mål för lärande görs på basen av tidigare kunskap och erfarenheter
- målen kopplas till det praktiska arbetet inom tillverkningsprocessen
- mångsidig användning av symaskinen
- olika garntekniker och användning av digitala beskrivningar
- tekniker för dekorationer av tyg
- mätning och märkning på olika material
- fördjupning av kunskaper inom träbearbetning (t.ex. självständig användning av bandsågen och planhyveln)
- tillverkning av ett elektronikarbete
- bearbetning av metall med olika tekniker (t.ex. plåtbockning eller gängning)
- användning av robotik- och programmeringskunskaper
- problemlösning enskilt och i grupp med hjälp av programmerbara miljöer
- hemmets automationstillämpningar diskuteras
- benämningar på de mest centrala traditionella verktygen, maskinerna och teknikerna inom slöjden
- lätt tillgängligt auditivt och visuellt undervisningsmaterial
- utarbetande av gemensamt undervisningsmaterial
- förstärka användningen av slöjdens begrepp (t.ex. genom korta presentationer)

M2 handleda eleven att ställa upp egna mål för sitt lärande och arbete i slöjd och att utgående från målen genomföra en slöjdprocess i sin helhet samt utvärdera sitt lärande

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp konkreta mål för sin slöjdprocess.

- Eleven kan på basen av målen utveckla sin initiativtagningsförmåga och självständiga inlärningsprocess.
- Eleven kan genomföra en hel slöjdprocess (planering, tillverkning och utvärdering).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ställa upp egna mål för sitt lärande och arbete. Eleven lär sig att genomföra en slöjdprocess i sin helhet. Eleven lär sig att reflektera över sitt arbete under en hel slöjdprocess.

Föremål för bedömningen

Förmåga att genomföra en slöjdprocess i sin helhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ställer med lärarens hjälp upp ett konkret mål för sitt lärande som anknyter till arbetet. Eleven arbetar med en fas åt gången och reflekterar under handledning över sin slöjdprocess.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ställer under handledning upp mål för sitt lärande och arbete. Eleven framskrider i slöjdprocessen med en fas åt gången enligt givna instruktioner. Eleven reflekterar över sin slöjdprocess utgående från givna alternativ.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ställa upp mål för sitt lärande och arbete och hen arbetar processinriktat och reflekterar på ett realistiskt sätt över sin slöjdprocess.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer självständigt upp mål för sitt lärande och arbete. Eleven framskrider ändamålsenligt och reflekterar på ett analytiskt och realistiskt sätt över sin slöjdprocess.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler
- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande

- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- dra nytta av lokala möjligheter
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- slöjdprodukter tillverkas utgående från ekologiska och estetiska aspekter.
- arbetstekniker prövas och experimenteras med, då grundteknikerna är bekanta
- datatekniken används som hjälpmedel i slöjdprosessen (t.ex 3D-printning, bildbehandlings- och ritprogram)
- lokala traditioner och utveckling inom den lokala kulturen och teknologin tillämpas i planeringen, formgivningen och tillverkningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativt och modigt användande av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- att tillämpa inbyggda system, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter.
- kunskapen om olika material samt deras funktioner, såsom plast, metall, textilmaterial och trä fördjupas
- redan inlärda arbetsmetoder och tekniker fördjupas, nya arbetsmetoder provas
- på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap samt material görs nya val för slöjdprocessen

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.

- slöjdprocessens positiva inverkning på individens utveckling
- olika tekniker och metoder inom produktplanering
- produkters formgivning och funktionalitet

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet används på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- individuella mål för lärande görs på basen av tidigare kunskap och erfarenheter
- målen kopplas till det praktiska arbetet inom tillverkningsprocessen
- mångsidig användning av symaskinen
- olika garntekniker och användning av digitala beskrivningar
- tekniker för dekorationer av tyg
- mätning och märkning på olika material
- fördjupning av kunskaper inom träbearbetning (t.ex. självständig användning av bandsågen och planhyveln)
- tillverkning av ett elektronikarbete
- bearbetning av metall med olika tekniker (t.ex. plåtbockning eller gängning)
- användning av robotik- och programmeringskunskaper
- problemlösning enskilt och i grupp med hjälp av programmerbara miljöer
- hemmets automationstillämpningar diskuteras
- benämningar på de mest centrala traditionella verktygen, maskinerna och teknikerna inom slöjden
- lätt tillgängligt auditivt och visuellt undervisningsmaterial
- utarbetande av gemensamt undervisningsmaterial
- förstärka användningen av slöjdens begrepp (t.ex. genom korta presentationer)

M3 handleda eleven att undersöka och mångsidigt använda olika redskap, material och ändamålsenliga metoder samt att utveckla innovationer

Lokal precisering:

- Eleven kan göra ändamålsenliga val gällande olika verktyg, maskiner, material och arbetsmetoder för att uppnå sina mål.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att mångsidigt använda olika redskap och att välja ändamålsenliga material och arbetssätt inom slöjd. Eleven är kreativ i sitt arbete.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda redskap och att använda olika bearbetnings- och arbetssätt inom slöjd på ett ändamålsenligt sätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i undervisningen i de båda arbetssätten inom slöjd. Eleven använder olika redskap och material, vid behov under konkret handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår vilken betydelse olika arbetssätt och material har för slöjdprocessen och eleven väljer under handledning dem som lämpar sig för hens arbete. Eleven använder olika redskap och material enligt givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan välja ändamålsenliga material och bearbetningssätt samt kan använda dem på ett kreativt sätt för att framställa produkter eller alster enligt sina planer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvärderar hur väl olika redskap och bearbetningssätt lämpar sig för slöjdprocessen. Eleven tillämpar sin kunskap om material och arbetssätt på ett kreativt, experimentellt och ändamålsenligt sätt.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler
- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande
- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- dra nytta av lokala möjligheter

- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- slöjdprodukter tillverkas utgående från ekologiska och estetiska aspekter.
- arbetstekniker prövas och experimenteras med, då grundteknikerna är bekanta
- datatekniken används som hjälpmedel i slöjdprosessen (t.ex 3D-printning, bildbehandlings- och ritprogram)
- lokala traditioner och utveckling inom den lokala kulturen och teknologin tillämpas i planeringen, formgivningen och tillverkningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativt och modigt användande av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- att tillämpa inbyggda system, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter.
- kunskapen om olika material samt deras funktioner, såsom plast, metall, textilmaterial och trä fördjupas
- redan inlärda arbetsmetoder och tekniker fördjupas, nya arbetsmetoder provas
- på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap samt material görs nya val för slöjdprocessen

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens positiva inverkning på individens utveckling
- olika tekniker och metoder inom produktplanering
- produkters formgivning och funktionalitet

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster

- arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet används på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- individuella mål för lärande görs på basen av tidigare kunskap och erfarenheter
- målen kopplas till det praktiska arbetet inom tillverkningsprocessen
- mångsidig användning av symaskinen
- olika garntekniker och användning av digitala beskrivningar
- tekniker för dekorationer av tyg
- mätning och märkning på olika material
- fördjupning av kunskaper inom träbearbetning (t.ex. självständig användning av bandsågen och planhyveln)
- tillverkning av ett elektronikarbete
- bearbetning av metall med olika tekniker (t.ex. plåtbockning eller gängning)
- användning av robotik- och programmeringskunskaper
- problemlösning enskilt och i grupp med hjälp av programmerbara miljöer
- hemmets automationstillämpningar diskuteras
- benämningar på de mest centrala traditionella verktygen, maskinerna och teknikerna inom slöjden
- lätt tillgängligt auditivt och visuellt undervisningsmaterial
- utarbetande av gemensamt undervisningsmaterial
- förstärka användningen av slöjdens begrepp (t.ex. genom korta presentationer)

M4 handleda eleven att ledigt använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler och att stärka elevens visuella, materiella och tekniska uttrycksförmåga

Lokal precisering:

- Eleven kan använda sig av korrekta begrepp för olika tekniker, material och arbetsredskap.
- Eleven kan tillverka slöjdprodukter enligt sin egen plan.
- Eleven kan tillverka funktionsdugliga produkter och ta i beaktande estetiska aspekter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler på ett ledigt sätt. Eleven lär sig att uttrycka sig själv visuellt med hjälp av olika material och teknik.

Föremål för bedömningen

Visuellt, materiellt och tekniskt uttryck

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar olika slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleven uttrycker under konkret handledning några av sina iakttagelser och tankar visuellt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler enligt instruktionerna. Eleven uttrycker sina iakttagelser och tankar visuellt och även på något annat sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder centrala slöjdrelaterade begrepp och kan uttrycka sina idéer klart med hjälp av teknik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler på ett ändamålsenligt sätt. Eleven uttrycker sina idéer på ett mångsidigt och kreativt sätt med hjälp av olika material och teknik.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler
- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande
- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- dra nytta av lokala möjligheter
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- slöjdprodukter tillverkas utgående från ekologiska och estetiska aspekter.
- arbetstekniker prövas och experimenteras med, då grundteknikerna är bekanta

- datatekniken används som hjälpmedel i slöjdprosessen (t.ex 3D-printning, bildbehandlings- och ritprogram)
- lokala traditioner och utveckling inom den lokala kulturen och teknologin tillämpas i planeringen, formgivningen och tillverkningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativt och modigt användande av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- att tillämpa inbyggda system, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter.
- kunskapen om olika material samt deras funktioner, såsom plast, metall, textilmaterial och trä fördjupas
- redan inlärda arbetsmetoder och tekniker fördjupas, nya arbetsmetoder provas
- på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap samt material görs nya val för slöjdprocessen

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens positiva inverkning på individens utveckling
- olika tekniker och metoder inom produktplanering
- produkters formgivning och funktionalitet

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet används på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- individuella mål för lärande görs på basen av tidigare kunskap och erfarenheter
- målen kopplas till det praktiska arbetet inom tillverkningsprocessen

- mångsidig användning av symaskinen
- olika garntekniker och användning av digitala beskrivningar
- tekniker för dekorationer av tyg
- mätning och märkning på olika material
- fördjupning av kunskaper inom träbearbetning (t.ex. självständig användning av bandsågen och planhyveln)
- tillverkning av ett elektronikarbete
- bearbetning av metall med olika tekniker (t.ex. plåtbockning eller gängning)
- användning av robotik- och programmeringskunskaper
- problemlösning enskilt och i grupp med hjälp av programmerbara miljöer
- hemmets automationstillämpningar diskuteras
- benämningar på de mest centrala traditionella verktygen, maskinerna och teknikerna inom slöjden
- lätt tillgängligt auditivt och visuellt undervisningsmaterial
- utarbetande av gemensamt undervisningsmaterial
- förstärka användningen av slöjdens begrepp (t.ex. genom korta presentationer)

M5 handleda eleven att uppfatta, förutse och reagera på riskfaktorer i arbetet och att arbeta på ett tryggt och säkert sätt under slöjdprocessen

Lokal precisering:

- Eleven inser arbetssäkerhetens viktiga roll under slöjdprocessen.
- Eleven kan följa givna anvisningar med tanke på arbetssäkerheten.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uppfatta, bedöma och förutse olika risksituationer och att vid behov reagera på dem. Eleven lär sig att agera på ett tryggt och säkert sätt i slöjdprocessen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta på ett tryggt och säkert sätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven följer under konkret handledning de säkerhetsinstruktioner hen fått i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar de centrala riskfaktorerna som berör arbetssäkerheten under slöjdprocessen och följer de säkerhetsinstruktioner hen fått.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan bedöma farorna och riskerna i arbetet samt kan arbeta på ett tryggt och säkert sätt under slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven bedömer och förutser farorna och riskerna i arbetet som en del av slöjdprocessen. Eleven arbetar på ett tryggt och säkert sätt och främjar genom sitt agerande säkerheten och tryggheten i lärmiljön.

I6 Arbetssäkerhet

Eleverna får kunskap om arbetssäkerhet samt lär sig att kartlägga och bedöma risker under slöjdprocessens gång. Eleverna arbetar på ett tryggt och säkert sätt.

Lokal precisering:

- arbetssäkerhet i slöjdsalen
- kartläggning och bedömning av risker under slöjdprocessens gång

M6 handleda eleven att utnyttja informations- och kommunikationsteknikens möjligheter för planering, framställning och dokumentation samt för att producera och dela gemensam information

Lokal precisering:

- Eleven kan delta i producerandet av ett gemensamt inlärningsverktyg.
- Eleven kan självständigt uttnyttja digitala verktyg för informationssökning i sin egen slöjdprocess samt vid behov dela med sig av informationen.
- Eleven kan dokumentera sitt arbete digitalt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utnyttja informations- och kommunikationsteknikens möjligheter för planering, framställning och dokumentation i slöjd. Eleven lär sig att producera och dela gemensam information.

Föremål för bedömningen

Färdigheter i informations- och kommunikationsteknik och förmåga att arbeta tillsammans med andra

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder informations- och kommunikationsteknik under konkret handledning i den egna eller den gemensamma slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda informations- och kommunikationsteknik enligt givna instruktioner för planering, framställning och dokumentation självständigt eller tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda informations- och kommunikationsteknik för planering, framställning och dokumentation av slöjdprocessen samt för att producera gemensam information.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder informations- och kommunikationsteknik mångsidigt i olika skeden av slöjdprocessen samt för att producera och dela gemensam information.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler
- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande
- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- dra nytta av lokala möjligheter
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter

- slöjdprodukter tillverkas utgående från ekologiska och estetiska aspekter.
- arbetstekniker prövas och experimenteras med, då grundteknikerna är bekanta
- datatekniken används som hjälpmedel i slöjdprosessen (t.ex 3D-printning, bildbehandlings- och ritprogram)
- lokala traditioner och utveckling inom den lokala kulturen och teknologin tillämpas i planeringen, formgivningen och tillverkningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativt och modigt användande av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- att tillämpa inbyggda system, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter.
- kunskapen om olika material samt deras funktioner, såsom plast, metall, textilmaterial och trä fördjupas
- redan inlärda arbetsmetoder och tekniker fördjupas, nya arbetsmetoder provas
- på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap samt material görs nya val för slöjdprocessen

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens positiva inverkning på individens utveckling
- olika tekniker och metoder inom produktplanering
- produkters formgivning och funktionalitet

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet används på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt

- individuella mål för lärande görs på basen av tidigare kunskap och erfarenheter
- målen kopplas till det praktiska arbetet inom tillverkningsprocessen
- mångsidig användning av symaskinen
- olika garntekniker och användning av digitala beskrivningar
- tekniker för dekorationer av tyg
- mätning och märkning på olika material
- fördjupning av kunskaper inom träbearbetning (t.ex. självständig användning av bandsågen och planhyveln)
- tillverkning av ett elektronikarbete
- bearbetning av metall med olika tekniker (t.ex. plåtbockning eller gängning)
- användning av robotik- och programmeringskunskaper
- problemlösning enskilt och i grupp med hjälp av programmerbara miljöer
- hemmets automationstillämpningar diskuteras
- benämningar på de mest centrala traditionella verktygen, maskinerna och teknikerna inom slöjden
- lätt tillgängligt auditivt och visuellt undervisningsmaterial
- utarbetande av gemensamt undervisningsmaterial
- förstärka användningen av slöjdens begrepp (t.ex. genom korta presentationer)

M7 handleda eleven att förstå betydelsen av praktiska färdigheter, slöjd och teknik i det egna livet, samhället, i företagsverksamhet och i det övriga arbetslivet

Lokal precisering:

- Eleven kan koppla sin slöjdprocess (eller delar av den) till det vardagliga livet i hemmet, på fritiden och på arbetsplatsen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå betydelsen av praktiska färdigheter, slöjd och teknik i det egna livet, samhället, i företagsverksamhet och i det övriga arbetslivet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta betydelsen av praktiska färdigheter och slöjd i vardagen och i samhället.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under lärarens handledning i reflektioner över betydelsen av praktiska färdigheter och slöjd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva vilken betydelse slöjd har i vardagen, samhället och arbetslivet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan reflektera över vilken betydelse praktiska färdigheter och slöjd har i det egna livet och i samhället.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ur olika synvinklar granska vilken betydelse praktiska färdigheter, slöjd och teknik har i det egna livet, samhället, i företagsverksamhet och i det övriga arbetslivet.

I7 Företagsamt lärande

Eleverna bekantar sig med företagsamt lärande, företagsamhet och föreningssamarbete genom presentationer, virtuellt och genom studie- eller företagsbesök. Undervisningen tar fasta på de praktiska färdigheternas betydelse i arbetslivet. Kulturinstitutionernas utbud utnyttjas som en idékälla.

Lokal precisering:

- företagsamt lärande, företagsamhet och föreningssamarbete (t.ex. genom presentationer, virtuellt och genom studie- eller företagsbesök)
- praktiska färdigheters betydelse i arbetslivet.
- kulturinstitutionernas utbud (utnyttjas som en idékälla)
- olika handarbetstekniker och möjligheter inom hantverk används självständigt (t.ex. hantverksbloggar, sociala medier, besök till utställningar, företag, muséer samt gästande föreläsare eller experter)
- förhållandet beställning-produktion i ett lokalt företag
- deltagande i olika tävlingar och evenemang
- bekanta sig med lokal hobbyverksamhet inom hantverk

M8 handleda eleven att tänka ekonomiskt och att göra sådana val i anslutning till slöjdprocessen som främjar en hållbar livsstil

Lokal precisering:

- Eleven inser att slöjdandet kan bidra till både en ekonomiskt och ekologiskt hållbarare livsstil.
- Eleven kan under sin slöjdprocess göra val som befrämjar en ekonomisk och ekologisk livsstil.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tänka ekonomiskt. Eleven lär sig att i anslutning till slöjdprocessen göra val som främjar en hållbar livsstil.

Föremål för bedömningen

Förmåga att göra motiverade val och att beakta en hållbar livsstil i slöjdprocessen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning använda slöjdmaterial på ett ekonomiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan delvis självständigt göra ekonomiska val i sitt arbete. Eleven förstår sambandet mellan en hållbar livsstil och de val som görs i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra ekonomiska val i sitt arbete. Eleven kan bedöma sambandet mellan en hållbar livsstil och de val som görs i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan göra ekonomiska val och förstår betydelsen av ett arbete av god kvalitet. Eleven kan bedöma och motivera val som anknyter till slöjdprocessen och en hållbar livsstil.

I8 Medvetenhet och delaktighet

Eleverna undersöker olika betydelser som slöjd och olika slöjdprodukter kan ha ur individ-, samhälls- och miljöperspektiv. Eleverna reflekterar över hur slöjd främjar hållbar utveckling och välbefinnandet i vardagen. Eleverna lär sig delta, påverka och kommunicera genom slöjd.

Lokal precisering:

- olika betydelser som slöjd och slöjdprodukter kan ha ur individ-, samhälls- och miljöperspektiv
- hur slöjd främjar hållbar utveckling och välbefinnandet i vardagen
- att delta, påverka och kommunicera genom slöjd
- slöjdandets betydelse för individens välmående samt dess viktiga roll i vardagen och arbetslivet
- val ur konsumentens synvinkel: återanvändning av metaller och plaster, återanvändning av skivmaterial, restaurering eller tuning,
- etiska aspekter i samband med klädtillverkning, miljöfrågor etc.

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att planera sitt arbete samt att utveckla idéer, undersöka och experimentera på ett företagsamt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan planera sitt arbete kreativt samt utveckla kreativa ideer.
- Eleven kan undersöka och självständigt experimentera med olika material på ett företagsamt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att planera sitt arbete. Eleven lär sig att agera på ett företagsamt och kreativt sätt när hen utvecklar idéer, undersöker och experimenterar i slöjd.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta och producera

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven planerar sitt eget arbete utgående från givna instruktioner och exempel. Eleven kan under konkret handledning utföra ett visst skede i arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven planerar sitt arbete enligt givna instruktioner. Eleven strävar efter att arbeta på ett företagsamt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven planerar sitt arbete, kan göra val och söka egna lösningar för sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven planerar självständigt sitt arbete. Eleven arbetar på ett företagsamt sätt och tar egna initiativ.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- dra nytta av lokala möjligheter
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- slöjdprodukter tillverkas utgående från ekologiska och estetiska aspekter.
- arbetstekniker prövas och experimenteras med, då grundteknikerna är bekanta
- datatekniken används som hjälpmedel i slöjdprosessen (t.ex 3D-printning, bildbehandlings- och ritprogram)
- lokala traditioner och utveckling inom den lokala kulturen och teknologin tillämpas i planeringen, formgivningen och tillverkningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativ och modig användning av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- inbyggda system tillämpas, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter
- den digitala portfolion utvecklas och används som dokumentationsverktyg
- formgivningen i slöjdprocessen föds fram genom olika experimentella försök
- användning av traditionella och nya material under tillverkningsprocessen
- inbäddade system (programmering) används vid behov i samband med planerings- och tillverkningsfasen
- på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap görs val under slöjdprocessen

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens och de finmotoriska kunskapernas betydelse för individens utveckling

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- användning av arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- mångsidig användning av symaskinen
- mångsidiga garntekniker
- tekniker för dekorering av tyg
- mätning och märkning på olika material
- väsentliga arbetssätt
- ställa mål för den egna arbetsprosessen, som bygger på egna erfarenheter
- tekniker inom metallslöjden (t.ex. svetsning, smide och sandblästring)
- fördjupning av kunskaperna inom träslöjden (t.ex.självständig användning av plan- och rikthyvel, fräs och cirkelsåg)
- fördjupning av kunskaperna inom robotiken och 3D-ritning
- centrala verktygs, maskiners och teknikers benämningar
- möjlighet att delta olika evenemang och tävlingar inom ramen för hantverk
- presentation av någon teknologisk uppfinning eller ett fenomen

M2 handleda eleven att ställa upp egna mål för sitt lärande och arbete i slöjd och att utgående från målen genomföra en slöjdprocess i sin helhet samt utvärdera sitt lärande

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp konkreta mål för sin slöjdprocess.
- På basen av målen kan eleven utveckla sin initiativtagningsförmåga och självständiga inlärningsprocess.
- Eleven kan genomföra en hel slöjdprocess (planering, tillverkning och utvärdering).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ställa upp egna mål för sitt lärande och arbete. Eleven lär sig att genomföra en slöjdprocess i sin helhet. Eleven lär sig att reflektera över sitt arbete under en hel slöjdprocess.

Föremål för bedömningen

Förmåga att genomföra en slöjdprocess i sin helhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ställer med lärarens hjälp upp ett konkret mål för sitt lärande som anknyter till arbetet. Eleven arbetar med en fas åt gången och reflekterar under handledning över sin slöjdprocess.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ställer under handledning upp mål för sitt lärande och arbete. Eleven framskrider i slöjdprocessen med en fas åt gången enligt givna instruktioner. Eleven reflekterar över sin slöjdprocess utgående från givna alternativ.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ställa upp mål för sitt lärande och arbete och hen arbetar processinriktat och reflekterar på ett realistiskt sätt över sin slöjdprocess.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer självständigt upp mål för sitt lärande och arbete. Eleven framskrider ändamålsenligt och reflekterar på ett analytiskt och realistiskt sätt över sin slöjdprocess.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler

- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande
- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- dra nytta av lokala möjligheter
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- slöjdprodukter tillverkas utgående från ekologiska och estetiska aspekter.
- arbetstekniker prövas och experimenteras med, då grundteknikerna är bekanta
- datatekniken används som hjälpmedel i slöjdprosessen (t.ex 3D-printning, bildbehandlings- och ritprogram)
- lokala traditioner och utveckling inom den lokala kulturen och teknologin tillämpas i planeringen, formgivningen och tillverkningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativ och modig användning av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- inbyggda system tillämpas, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter
- den digitala portfolion utvecklas och används som dokumentationsverktyg
- formgivningen i slöjdprocessen föds fram genom olika experimentella försök
- användning av traditionella och nya material under tillverkningsprocessen
- inbäddade system (programmering) används vid behov i samband med planerings- och tillverkningsfasen
- på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap görs val under slöjdprocessen

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens och de finmotoriska kunskapernas betydelse för individens utveckling

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- användning av arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- mångsidig användning av symaskinen
- mångsidiga garntekniker
- tekniker för dekorering av tyg
- mätning och märkning på olika material
- väsentliga arbetssätt
- ställa mål för den egna arbetsprosessen, som bygger på egna erfarenheter
- tekniker inom metallslöjden (t.ex. svetsning, smide och sandblästring)
- fördjupning av kunskaperna inom träslöjden (t.ex.självständig användning av plan- och rikthyvel, fräs och cirkelsåg)
- fördjupning av kunskaperna inom robotiken och 3D-ritning
- centrala verktygs, maskiners och teknikers benämningar
- möjlighet att delta olika evenemang och tävlingar inom ramen för hantverk
- presentation av någon teknologisk uppfinning eller ett fenomen

M3 handleda eleven att undersöka och mångsidigt använda olika redskap, material och ändamålsenliga metoder samt att utveckla innovationer

Lokal precisering:

- Eleven kan göra ändamålsenliga val gällande olika verktyg, maskiner, material och arbetsmetoder för att uppnå sina mål.
- Eleven känner till hur man använder maskiner och verktyg inom slöjdundervisningen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att mångsidigt använda olika redskap och att välja ändamålsenliga material och arbetssätt inom slöjd. Eleven är kreativ i sitt arbete.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda redskap och att använda olika bearbetnings- och arbetssätt inom slöjd på ett ändamålsenligt sätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i undervisningen i de båda arbetssätten inom slöjd. Eleven använder olika redskap och material, vid behov under konkret handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår vilken betydelse olika arbetssätt och material har för slöjdprocessen och eleven väljer under handledning dem som lämpar sig för hens arbete. Eleven använder olika redskap och material enligt givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan välja ändamålsenliga material och bearbetningssätt samt kan använda dem på ett kreativt sätt för att framställa produkter eller alster enligt sina planer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvärderar hur väl olika redskap och bearbetningssätt lämpar sig för slöjdprocessen. Eleven tillämpar sin kunskap om material och arbetssätt på ett kreativt, experimentellt och ändamålsenligt sätt.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler
- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande
- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- dra nytta av lokala möjligheter

- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- slöjdprodukter tillverkas utgående från ekologiska och estetiska aspekter.
- arbetstekniker prövas och experimenteras med, då grundteknikerna är bekanta
- datatekniken används som hjälpmedel i slöjdprosessen (t.ex 3D-printning, bildbehandlings- och ritprogram)
- lokala traditioner och utveckling inom den lokala kulturen och teknologin tillämpas i planeringen, formgivningen och tillverkningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativ och modig användning av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- inbyggda system tillämpas, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter
- den digitala portfolion utvecklas och används som dokumentationsverktyg
- formgivningen i slöjdprocessen föds fram genom olika experimentella försök
- användning av traditionella och nya material under tillverkningsprocessen
- inbäddade system (programmering) används vid behov i samband med planerings- och tillverkningsfasen
- på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap görs val under slöjdprocessen

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens och de finmotoriska kunskapernas betydelse för individens utveckling

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster

- användning av arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- mångsidig användning av symaskinen
- mångsidiga garntekniker
- tekniker för dekorering av tyg
- mätning och märkning på olika material
- väsentliga arbetssätt
- ställa mål för den egna arbetsprosessen, som bygger på egna erfarenheter
- tekniker inom metallslöjden (t.ex. svetsning, smide och sandblästring)
- fördjupning av kunskaperna inom träslöjden (t.ex.självständig användning av plan- och rikthyvel, fräs och cirkelsåg)
- fördjupning av kunskaperna inom robotiken och 3D-ritning
- centrala verktygs, maskiners och teknikers benämningar
- möjlighet att delta olika evenemang och tävlingar inom ramen för hantverk
- presentation av någon teknologisk uppfinning eller ett fenomen

M4 handleda eleven att ledigt använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler och att stärka elevens visuella, materiella och tekniska uttrycksförmåga

Lokal precisering:

- Eleven kan använda sig av konkreta begrepp för olika tekniker , material och arbetsredskap.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler på ett ledigt sätt. Eleven lär sig att uttrycka sig själv visuellt med hjälp av olika material och teknik.

Föremål för bedömningen

Visuellt, materiellt och tekniskt uttryck

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar olika slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleven uttrycker under konkret handledning några av sina iakttagelser och tankar visuellt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler enligt instruktionerna. Eleven uttrycker sina iakttagelser och tankar visuellt och även på något annat sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder centrala slöjdrelaterade begrepp och kan uttrycka sina idéer klart med hjälp av teknik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler på ett ändamålsenligt sätt. Eleven uttrycker sina idéer på ett mångsidigt och kreativt sätt med hjälp av olika material och teknik.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler
- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande
- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- dra nytta av lokala möjligheter
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- slöjdprodukter tillverkas utgående från ekologiska och estetiska aspekter.
- arbetstekniker prövas och experimenteras med, då grundteknikerna är bekanta
- datatekniken används som hjälpmedel i slöjdprosessen (t.ex 3D-printning, bildbehandlings- och ritprogram)
- lokala traditioner och utveckling inom den lokala kulturen och teknologin tillämpas i planeringen, formgivningen och tillverkningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativ och modig användning av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- inbyggda system tillämpas, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter
- den digitala portfolion utvecklas och används som dokumentationsverktyg
- formgivningen i slöjdprocessen föds fram genom olika experimentella försök

- användning av traditionella och nya material under tillverkningsprocessen
- inbäddade system (programmering) används vid behov i samband med planerings- och tillverkningsfasen
- på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap görs val under slöjdprocessen

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens och de finmotoriska kunskapernas betydelse för individens utveckling

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- användning av arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- mångsidig användning av symaskinen
- mångsidiga garntekniker
- tekniker för dekorering av tyg
- mätning och märkning på olika material
- väsentliga arbetssätt
- ställa mål för den egna arbetsprosessen, som bygger på egna erfarenheter
- tekniker inom metallslöjden (t.ex. svetsning, smide och sandblästring)
- fördjupning av kunskaperna inom träslöjden (t.ex.självständig användning av plan- och rikthyvel, fräs och cirkelsåg)
- fördjupning av kunskaperna inom robotiken och 3D-ritning
- centrala verktygs, maskiners och teknikers benämningar
- möjlighet att delta olika evenemang och tävlingar inom ramen för hantverk
- presentation av någon teknologisk uppfinning eller ett fenomen

M5 handleda eleven att uppfatta, förutse och reagera på riskfaktorer i arbetet och att arbeta på ett tryggt och säkert sätt under slöjdprocessen

Lokal precisering:

- Eleven inser arbetssäkerhetens vikt under slöjdprocessen.
- Eleven kan följa givna anvisningar med tanke på arbetssäkerheten.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uppfatta, bedöma och förutse olika risksituationer och att vid behov reagera på dem. Eleven lär sig att agera på ett tryggt och säkert sätt i slöjdprocessen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta på ett tryggt och säkert sätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven följer under konkret handledning de säkerhetsinstruktioner hen fått i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar de centrala riskfaktorerna som berör arbetssäkerheten under slöjdprocessen och följer de säkerhetsinstruktioner hen fått.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan bedöma farorna och riskerna i arbetet samt kan arbeta på ett tryggt och säkert sätt under slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven bedömer och förutser farorna och riskerna i arbetet som en del av slöjdprocessen. Eleven arbetar på ett tryggt och säkert sätt och främjar genom sitt agerande säkerheten och tryggheten i lärmiljön.

I6 Arbetssäkerhet

Eleverna får kunskap om arbetssäkerhet samt lär sig att kartlägga och bedöma risker under slöjdprocessens gång. Eleverna arbetar på ett tryggt och säkert sätt.

Lokal precisering:

- arbetssäkerhet framhävs
- kartläggning och bedömning av arbetets faror och risker under slöjdprocessen
- handledning i att arbeta enligt överenskomna principer för arbetssäkerhet

M6 handleda eleven att utnyttja informations- och kommunikationsteknikens möjligheter för planering, framställning och dokumentation samt för att producera och dela gemensam information

Lokal precisering:

- Eleven deltar i producerandet av ett gemensamt inlärningsverktyg.
- Eleven utnyttjar digitala verktyg i sin planering och tillverkning.
- Eleven kan dokumentera hela sin slöjdprocess digitalt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utnyttja informations- och kommunikationsteknikens möjligheter för planering, framställning och dokumentation i slöjd. Eleven lär sig att producera och dela gemensam information.

Föremål för bedömningen

Färdigheter i informations- och kommunikationsteknik och förmåga att arbeta tillsammans med andra

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder informations- och kommunikationsteknik under konkret handledning i den egna eller den gemensamma slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda informations- och kommunikationsteknik enligt givna instruktioner för planering, framställning och dokumentation självständigt eller tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda informations- och kommunikationsteknik för planering, framställning och dokumentation av slöjdprocessen samt för att producera gemensam information.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder informations- och kommunikationsteknik mångsidigt i olika skeden av slöjdprocessen samt för att producera och dela gemensam information.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler
- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande
- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- dra nytta av lokala möjligheter
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- slöjdprodukter tillverkas utgående från ekologiska och estetiska aspekter.
- arbetstekniker prövas och experimenteras med, då grundteknikerna är bekanta
- datatekniken används som hjälpmedel i slöjdprosessen (t.ex 3D-printning, bildbehandlings- och ritprogram)
- lokala traditioner och utveckling inom den lokala kulturen och teknologin tillämpas i planeringen, formgivningen och tillverkningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativ och modig användning av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- inbyggda system tillämpas, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter
- den digitala portfolion utvecklas och används som dokumentationsverktyg
- formgivningen i slöjdprocessen föds fram genom olika experimentella försök
- användning av traditionella och nya material under tillverkningsprocessen
- inbäddade system (programmering) används vid behov i samband med planerings- och tillverkningsfasen
- på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap görs val under slöjdprocessen

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens och de finmotoriska kunskapernas betydelse för individens utveckling

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- användning av arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- mångsidig användning av symaskinen
- mångsidiga garntekniker
- tekniker för dekorering av tyg
- mätning och märkning på olika material
- väsentliga arbetssätt
- ställa mål för den egna arbetsprosessen, som bygger på egna erfarenheter
- tekniker inom metallslöjden (t.ex. svetsning, smide och sandblästring)
- fördjupning av kunskaperna inom träslöjden (t.ex.självständig användning av plan- och rikthyvel, fräs och cirkelsåg)
- fördjupning av kunskaperna inom robotiken och 3D-ritning
- centrala verktygs, maskiners och teknikers benämningar
- möjlighet att delta olika evenemang och tävlingar inom ramen för hantverk
- presentation av någon teknologisk uppfinning eller ett fenomen

M7 handleda eleven att förstå betydelsen av praktiska färdigheter, slöjd och teknik i det egna livet, samhället, i företagsverksamhet och i det övriga arbetslivet

Lokal precisering:

- Eleven kan tillgodogöra sig sin slöjdprosess i det dagliga livet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå betydelsen av praktiska färdigheter, slöjd och teknik i det egna livet, samhället, i företagsverksamhet och i det övriga arbetslivet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta betydelsen av praktiska färdigheter och slöjd i vardagen och i samhället.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under lärarens handledning i reflektioner över betydelsen av praktiska färdigheter och slöjd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva vilken betydelse slöjd har i vardagen, samhället och arbetslivet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan reflektera över vilken betydelse praktiska färdigheter och slöjd har i det egna livet och i samhället.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ur olika synvinklar granska vilken betydelse praktiska färdigheter, slöjd och teknik har i det egna livet, samhället, i företagsverksamhet och i det övriga arbetslivet.

I7 Företagsamt lärande

Eleverna bekantar sig med företagsamt lärande, företagsamhet och föreningssamarbete genom presentationer, virtuellt och genom studie- eller företagsbesök. Undervisningen tar fasta på de praktiska färdigheternas betydelse i arbetslivet. Kulturinstitutionernas utbud utnyttjas som en idékälla.

Lokal precisering:

- företagsamt lärande, företagsamhet och föreningssamarbete (t.ex. genom presentationer, virtuellt och genom studie- eller företagsbesök)
- praktiska färdigheters och hantverks betydelse i arbetslivet.
- kulturinstitutionernas utbud (utnyttjas som en idékälla)
- besök hos lokala företag
- deltagande i olika tävlingar och evenemang
- bekanta sig med lokal hobbyverksamhet inom hantverk

M8 handleda eleven att tänka ekonomiskt och att göra sådana val i anslutning till slöjdprocessen som främjar en hållbar livsstil

Lokal precisering:

- Eleven inser att slöjdandet kan bidra till både en ekonomisk och ekologiskt hållbarare livsstil.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tänka ekonomiskt. Eleven lär sig att i anslutning till slöjdprocessen göra val som främjar en hållbar livsstil.

Föremål för bedömningen

Förmåga att göra motiverade val och att beakta en hållbar livsstil i slöjdprocessen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning använda slöjdmaterial på ett ekonomiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan delvis självständigt göra ekonomiska val i sitt arbete. Eleven förstår sambandet mellan en hållbar livsstil och de val som görs i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra ekonomiska val i sitt arbete. Eleven kan bedöma sambandet mellan en hållbar livsstil och de val som görs i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan göra ekonomiska val och förstår betydelsen av ett arbete av god kvalitet. Eleven kan bedöma och motivera val som anknyter till slöjdprocessen och en hållbar livsstil.

I8 Medvetenhet och delaktighet

Eleverna undersöker olika betydelser som slöjd och olika slöjdprodukter kan ha ur individ-, samhälls- och miljöperspektiv. Eleverna reflekterar över hur slöjd främjar hållbar utveckling och välbefinnandet i vardagen. Eleverna lär sig delta, påverka och kommunicera genom slöjd.

Lokal precisering:

- betydelser som slöjd och olika slöjdprodukter kan ha ur individ-, samhälls- och miljöperspektiv
- hur slöjd främjar hållbar utveckling och välbefinnandet i vardagen
- att delta, påverka och kommunicera genom slöjd.
- val ur konsumentens synvinkel: återanvändning av skivmaterial,metaller och plast, restaurering eller tuning, etiska aspekter och miljöfrågor
- bekanta sig med hantverkskunnande och hantverk i samhället, såsom hantverksyrken, hantverksbloggar, utställningar, företag och museer.
- påverka och vara delaktig med hjälp av hantverkskunnandet
- hantverkets och produkters betydelse ur individens, samhällets och miljöns synvinkel
- slöjdandets betydelse för individens välmående samt dess viktiga roll i vardagen och arbetslivet
- hantverkets befrämjande roll för välmåendet och hållbar utveckling

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att planera sitt arbete samt att utveckla idéer, undersöka och experimentera på ett företagsamt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan planera sitt arbete kreativt samt utveckla sina kreativa ideer.
- Eleven undersöker och självständigt experimenterar med olika material på ett företagsamt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att planera sitt arbete. Eleven lär sig att agera på ett företagsamt och kreativt sätt när hen utvecklar idéer, undersöker och experimenterar i slöjd.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta och producera

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven planerar sitt eget arbete utgående från givna instruktioner och exempel. Eleven kan under konkret handledning utföra ett visst skede i arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven planerar sitt arbete enligt givna instruktioner. Eleven strävar efter att arbeta på ett företagsamt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven planerar sitt arbete, kan göra val och söka egna lösningar för sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven planerar självständigt sitt arbete. Eleven arbetar på ett företagsamt sätt och tar egna initiativ.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- produktens egenskaper (t.ex. funktionsprincip, estetik och vad produkten signalerar till omgivningen)
- formgivning med hjälp av digitala hjälpmedel (t.ex 3D-ritprogram, bildbehandlingsprogram)
- kulturella och/eller teknologiska utvecklingen inom boendet, trafiken och beklädnad
- lokala miljön och olika kulturers traditioner, nutid och framtiden tillämpas i planeringen och formgivningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material

- kreativ och modig användning av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- inbyggda system tillämpas, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter
- inlärda arbetsmetoder och tekniker fördjupas
- val under slöjdprocessen på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap samt material
- sammanfogning och hantering av olika material
- traditionella och moderna material och tillverkningsmetoder används modigt och kreativt

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens positiva inverkning på individens utveckling
- olika tekniker och metoder inom produktplanering
- produkters formgivning och funktionalitet

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet används på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- mångsidig användning av symaskinen
- mångsidiga garntekniker
- tekniker för dekorering av tyg
- mätning och märkning på olika material
- fördjupning av kunskaper inom träbearbetning (t.ex. självständig användning av cirkelsågen, gersågen och rikthyveln)
- tillverkning av ett elektronikarbete.
- bearbetning av metall med olika tekniker (t.ex. metallsvarvning, gasskärning)
- fördjupning av robotik- och programmeringskunskaper
- problemlösning självständigt eller tillsammans i en mindre grupp med hjälp av programmerbara miljöer
- hemmets automationstillämpningar diskuteras
- benämningar på de mest centrala traditionella verktyg, maskiner och tekniker inom slöjden
- lätt tillgängligt auditivt och visuellt undervisningsmaterial
- utarbeta undervisningsmaterial tillsammans
- stöda elevens uttrycksförmåga och användning av slöjdens begrepp (t.ex. genom korta presentationer)

M2 handleda eleven att ställa upp egna mål för sitt lärande och arbete i slöjd och att utgående från målen genomföra en slöjdprocess i sin helhet samt utvärdera sitt lärande

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp konkreta mål för sin slöjdprosess.
- Eleven utvecklar på basen av målen sin initiativförmåga och självständighet.
- Eleven genomför en hel slöjdprosess enligt sin planering.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ställa upp egna mål för sitt lärande och arbete. Eleven lär sig att genomföra en slöjdprocess i sin helhet. Eleven lär sig att reflektera över sitt arbete under en hel slöjdprocess.

Föremål för bedömningen

Förmåga att genomföra en slöjdprocess i sin helhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven ställer med lärarens hjälp upp ett konkret mål för sitt lärande som anknyter till arbetet. Eleven arbetar med en fas åt gången och reflekterar under handledning över sin slöjdprocess.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven ställer under handledning upp mål för sitt lärande och arbete. Eleven framskrider i slöjdprocessen med en fas åt gången enligt givna instruktioner. Eleven reflekterar över sin slöjdprocess utgående från givna alternativ.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ställa upp mål för sitt lärande och arbete och hen arbetar processinriktat och reflekterar på ett realistiskt sätt över sin slöjdprocess.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer självständigt upp mål för sitt lärande och arbete. Eleven framskrider ändamålsenligt och reflekterar på ett analytiskt och realistiskt sätt över sin slöjdprocess.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler

- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande
- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- produktens egenskaper (t.ex. funktionsprincip, estetik och vad produkten signalerar till omgivningen)
- formgivning med hjälp av digitala hjälpmedel (t.ex 3D-ritprogram, bildbehandlingsprogram)
- kulturella och/eller teknologiska utvecklingen inom boendet, trafiken och beklädnad
- lokala miljön och olika kulturers traditioner, nutid och framtiden tillämpas i planeringen och formgivningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativ och modig användning av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- inbyggda system tillämpas, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter
- inlärda arbetsmetoder och tekniker fördjupas
- val under slöjdprocessen på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap samt material
- sammanfogning och hantering av olika material
- traditionella och moderna material och tillverkningsmetoder används modigt och kreativt

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens positiva inverkning på individens utveckling
- olika tekniker och metoder inom produktplanering
- produkters formgivning och funktionalitet

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet används på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- mångsidig användning av symaskinen
- mångsidiga garntekniker
- tekniker för dekorering av tyg
- mätning och märkning på olika material
- fördjupning av kunskaper inom träbearbetning (t.ex. självständig användning av cirkelsågen, gersågen och rikthyveln)
- tillverkning av ett elektronikarbete.
- bearbetning av metall med olika tekniker (t.ex. metallsvarvning, gasskärning)
- fördjupning av robotik- och programmeringskunskaper
- problemlösning självständigt eller tillsammans i en mindre grupp med hjälp av programmerbara miljöer
- hemmets automationstillämpningar diskuteras
- benämningar på de mest centrala traditionella verktyg, maskiner och tekniker inom slöjden
- lätt tillgängligt auditivt och visuellt undervisningsmaterial
- utarbeta undervisningsmaterial tillsammans
- stöda elevens uttrycksförmåga och användning av slöjdens begrepp (t.ex. genom korta presentationer)

M3 handleda eleven att undersöka och mångsidigt använda olika redskap, material och ändamålsenliga metoder samt att utveckla innovationer

Lokal precisering:

- Eleven kan göra ändamålsenliga val gällande olika verktyg, maskiner, material och arbetsmetoder för att uppnå sina mål.
- Eleven vet hur man använder olika maskiner och verktyg.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att mångsidigt använda olika redskap och att välja ändamålsenliga material och arbetssätt inom slöjd. Eleven är kreativ i sitt arbete.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda redskap och att använda olika bearbetnings- och arbetssätt inom slöjd på ett ändamålsenligt sätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i undervisningen i de båda arbetssätten inom slöjd. Eleven använder olika redskap och material, vid behov under konkret handledning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår vilken betydelse olika arbetssätt och material har för slöjdprocessen och eleven väljer under handledning dem som lämpar sig för hens arbete. Eleven använder olika redskap och material enligt givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan välja ändamålsenliga material och bearbetningssätt samt kan använda dem på ett kreativt sätt för att framställa produkter eller alster enligt sina planer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvärderar hur väl olika redskap och bearbetningssätt lämpar sig för slöjdprocessen. Eleven tillämpar sin kunskap om material och arbetssätt på ett kreativt, experimentellt och ändamålsenligt sätt.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler
- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande
- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- produktens egenskaper (t.ex. funktionsprincip, estetik och vad produkten signalerar till omgivningen)
- formgivning med hjälp av digitala hjälpmedel (t.ex 3D-ritprogram, bildbehandlingsprogram)
- kulturella och/eller teknologiska utvecklingen inom boendet, trafiken och beklädnad
- lokala miljön och olika kulturers traditioner, nutid och framtiden tillämpas i planeringen och formgivningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativ och modig användning av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- inbyggda system tillämpas, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter
- inlärda arbetsmetoder och tekniker fördjupas
- val under slöjdprocessen på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap samt material
- sammanfogning och hantering av olika material
- traditionella och moderna material och tillverkningsmetoder används modigt och kreativt

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens positiva inverkning på individens utveckling
- olika tekniker och metoder inom produktplanering
- produkters formgivning och funktionalitet

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet används på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- mångsidig användning av symaskinen
- mångsidiga garntekniker
- tekniker för dekorering av tyg
- mätning och märkning på olika material
- fördjupning av kunskaper inom träbearbetning (t.ex. självständig användning av cirkelsågen, gersågen och rikthyveln)
- tillverkning av ett elektronikarbete.
- bearbetning av metall med olika tekniker (t.ex. metallsvarvning, gasskärning)
- fördjupning av robotik- och programmeringskunskaper
- problemlösning självständigt eller tillsammans i en mindre grupp med hjälp av programmerbara miljöer
- hemmets automationstillämpningar diskuteras
- benämningar på de mest centrala traditionella verktyg, maskiner och tekniker inom slöjden
- lätt tillgängligt auditivt och visuellt undervisningsmaterial
- utarbeta undervisningsmaterial tillsammans
- stöda elevens uttrycksförmåga och användning av slöjdens begrepp (t.ex. genom korta presentationer)

M4 handleda eleven att ledigt använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler och att stärka elevens visuella, materiella och tekniska uttrycksförmåga

Lokal precisering:

- Eleven kan använda sig av konkreta begrepp för olika maskiner, material och arbetsredskap.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler på ett ledigt sätt. Eleven lär sig att uttrycka sig själv visuellt med hjälp av olika material och teknik.

Föremål för bedömningen

Visuellt, materiellt och tekniskt uttryck

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven identifierar olika slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleven uttrycker under konkret handledning några av sina iakttagelser och tankar visuellt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven använder slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler enligt instruktionerna. Eleven uttrycker sina iakttagelser och tankar visuellt och även på något annat sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder centrala slöjdrelaterade begrepp och kan uttrycka sina idéer klart med hjälp av teknik.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler på ett ändamålsenligt sätt. Eleven uttrycker sina idéer på ett mångsidigt och kreativt sätt med hjälp av olika material och teknik.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler
- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande
- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- produktens egenskaper (t.ex. funktionsprincip, estetik och vad produkten signalerar till omgivningen)
- formgivning med hjälp av digitala hjälpmedel (t.ex 3D-ritprogram, bildbehandlingsprogram)

- kulturella och/eller teknologiska utvecklingen inom boendet, trafiken och beklädnad
- lokala miljön och olika kulturers traditioner, nutid och framtiden tillämpas i planeringen och formgivningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativ och modig användning av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- inbyggda system tillämpas, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter
- inlärda arbetsmetoder och tekniker fördjupas
- val under slöjdprocessen på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap samt material
- sammanfogning och hantering av olika material
- traditionella och moderna material och tillverkningsmetoder används modigt och kreativt

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens positiva inverkning på individens utveckling
- olika tekniker och metoder inom produktplanering
- produkters formgivning och funktionalitet

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet används på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- mångsidig användning av symaskinen
- mångsidiga garntekniker
- tekniker för dekorering av tyg

- mätning och märkning på olika material
- fördjupning av kunskaper inom träbearbetning (t.ex. självständig användning av cirkelsågen, gersågen och rikthyveln)
- tillverkning av ett elektronikarbete.
- bearbetning av metall med olika tekniker (t.ex. metallsvarvning, gasskärning)
- fördjupning av robotik- och programmeringskunskaper
- problemlösning självständigt eller tillsammans i en mindre grupp med hjälp av programmerbara miljöer
- hemmets automationstillämpningar diskuteras
- benämningar på de mest centrala traditionella verktyg, maskiner och tekniker inom slöjden
- lätt tillgängligt auditivt och visuellt undervisningsmaterial
- utarbeta undervisningsmaterial tillsammans
- stöda elevens uttrycksförmåga och användning av slöjdens begrepp (t.ex. genom korta presentationer)

M5 handleda eleven att uppfatta, förutse och reagera på riskfaktorer i arbetet och att arbeta på ett tryggt och säkert sätt under slöjdprocessen

Lokal precisering:

- Eleven vet arbetssäkerhetens vikt i slöjdprosessen.
- Eleven reagerar själv på riskfaktorer under slöjdprosessen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uppfatta, bedöma och förutse olika risksituationer och att vid behov reagera på dem. Eleven lär sig att agera på ett tryggt och säkert sätt i slöjdprocessen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att arbeta på ett tryggt och säkert sätt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven följer under konkret handledning de säkerhetsinstruktioner hen fått i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven uppfattar de centrala riskfaktorerna som berör arbetssäkerheten under slöjdprocessen och följer de säkerhetsinstruktioner hen fått.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan bedöma farorna och riskerna i arbetet samt kan arbeta på ett tryggt och säkert sätt under slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven bedömer och förutser farorna och riskerna i arbetet som en del av slöjdprocessen. Eleven arbetar på ett tryggt och säkert sätt och främjar genom sitt agerande säkerheten och tryggheten i lärmiljön.

I6 Arbetssäkerhet

Eleverna får kunskap om arbetssäkerhet samt lär sig att kartlägga och bedöma risker under slöjdprocessens gång. Eleverna arbetar på ett tryggt och säkert sätt.

Lokal precisering:

- arbetssäkerhet i slöjdsalen
- arbeta tryggt och säkert
- riskfaktorerna kartläggs tillsammans så att eleven även själv kan i mån av möjlighet reagera på möjliga risksituationer

M6 handleda eleven att utnyttja informations- och kommunikationsteknikens möjligheter för planering, framställning och dokumentation samt för att producera och dela gemensam information

Lokal precisering:

- Eleven deltar i producerandet av gemensamma inlärningsverktyg.
- Eleven använder sig av digitala verktyg.
- Eleven dokumenterar sitt arbete i sin digitala portfolio.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utnyttja informations- och kommunikationsteknikens möjligheter för planering, framställning och dokumentation i slöjd. Eleven lär sig att producera och dela gemensam information.

Föremål för bedömningen

Färdigheter i informations- och kommunikationsteknik och förmåga att arbeta tillsammans med andra

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven använder informations- och kommunikationsteknik under konkret handledning i den egna eller den gemensamma slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda informations- och kommunikationsteknik enligt givna instruktioner för planering, framställning och dokumentation självständigt eller tillsammans med andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda informations- och kommunikationsteknik för planering, framställning och dokumentation av slöjdprocessen samt för att producera gemensam information.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven använder informations- och kommunikationsteknik mångsidigt i olika skeden av slöjdprocessen samt för att producera och dela gemensam information.

I1 Innovation

Eleverna gör uppgifter där de ska planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler. Eleverna genomför planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåga. Eleverna utvärderar både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen.

Lokal precisering:

- planera olika slags produkter kreativt och uppfinningsrikt genom att använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler
- genomföra planerna med betoning på att stärka sin uttrycksförmåg
- utvärdera både sitt eget och sina klasskamraters arbete under slöjdprocessen
- produktplaneringsuppgifter utgående från att det finns möjligheter att lösa dem på ett kreativt sätt samt ger möljighet att förstärka uttrycksförmågan
- personliga och inspirerande lösningar
- produktlaneringsuppgifter där lösningar gällande produktens form, uppbyggnad, och funktion tas i beaktande
- tid, material, arbetsredskap, kostnader och arbetssätt beaktas.

I2 Formgivning

Eleverna utforskar hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv. Eleverna drar nytta av lokala möjligheter, olika kulturers traditioner och av både nutid och framtid då de planerar, formger och framställer slöjdprodukter.

Lokal precisering:

- hur människans sätt att bo, röra sig och klä sig har utvecklats ur samhälleligt, kulturellt och tekniskt perspektiv
- ta i beaktande olika kulturers traditioner i både nutid och framtid vid planering, formgivning och framställning av slöjdprodukter
- produktens egenskaper (t.ex. funktionsprincip, estetik och vad produkten signalerar till omgivningen)
- formgivning med hjälp av digitala hjälpmedel (t.ex 3D-ritprogram, bildbehandlingsprogram)
- kulturella och/eller teknologiska utvecklingen inom boendet, trafiken och beklädnad
- lokala miljön och olika kulturers traditioner, nutid och framtiden tillämpas i planeringen och formgivningen

I3 Prövning

Eleverna prövar olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material samt använder kreativt och modigt olika traditionella och nya material och framställningstekniker. I slöjdundervisningen används inbyggda system, d.v.s. man tillämpar programmering för planering och framställning av produkter.

Lokal precisering:

- olika sätt att bearbeta, kombinera och behandla material
- kreativ och modig användning av olika traditionella och nya material och framställningstekniker
- inbyggda system tillämpas, d.v.s. programmering, för planering och framställning av produkter
- inlärda arbetsmetoder och tekniker fördjupas
- val under slöjdprocessen på basen av prövning av olika arbetsmetoder och -redskap samt material

- sammanfogning och hantering av olika material
- traditionella och moderna material och tillverkningsmetoder används modigt och kreativt

I4 Dokumentation och värdering

Eleverna bekantar sig med möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen. Eleverna analyserar produkters design och användbarhet. Eleverna dokumenterar en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

Lokal precisering:

- möjligheter som olika metoder erbjuder i produktplanerings- och framställningsprocessen
- analys av produkters design och användbarhet
- dokumentation av en slöjdprocess i sin helhet med hjälp av informations- och kommunikationsteknik
- digitala portfolion används och utvecklas för dokumentation.
- slöjdprocessens positiva inverkning på individens utveckling
- olika tekniker och metoder inom produktplanering
- produkters formgivning och funktionalitet

I5 Tillverkning

Eleven tillverkar olika ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster. Eleverna använder arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt.

Lokal precisering:

- ekologiskt och etiskt hållbara samt fungerande och välgjorda produkter eller alster
- arbetsredskap, maskiner och anordningar som behövs i slöjdarbetet används på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt
- mångsidig användning av symaskinen
- mångsidiga garntekniker
- tekniker för dekorering av tyg
- mätning och märkning på olika material
- fördjupning av kunskaper inom träbearbetning (t.ex. självständig användning av cirkelsågen, gersågen och rikthyveln)
- tillverkning av ett elektronikarbete.
- bearbetning av metall med olika tekniker (t.ex. metallsvarvning, gasskärning)
- fördjupning av robotik- och programmeringskunskaper
- problemlösning självständigt eller tillsammans i en mindre grupp med hjälp av programmerbara miljöer
- hemmets automationstillämpningar diskuteras
- benämningar på de mest centrala traditionella verktyg, maskiner och tekniker inom slöjden
- lätt tillgängligt auditivt och visuellt undervisningsmaterial
- utarbeta undervisningsmaterial tillsammans
- stöda elevens uttrycksförmåga och användning av slöjdens begrepp (t.ex. genom korta presentationer)

M7 handleda eleven att förstå betydelsen av praktiska färdigheter, slöjd och teknik i det egna livet, samhället, i företagsverksamhet och i det övriga arbetslivet

Lokal precisering:

- Eleven kan tillgodogöra sig sin slöjdprosess i det dagliga livet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå betydelsen av praktiska färdigheter, slöjd och teknik i det egna livet, samhället, i företagsverksamhet och i det övriga arbetslivet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta betydelsen av praktiska färdigheter och slöjd i vardagen och i samhället.

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar under lärarens handledning i reflektioner över betydelsen av praktiska färdigheter och slöjd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan med hjälp av exempel beskriva vilken betydelse slöjd har i vardagen, samhället och arbetslivet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan reflektera över vilken betydelse praktiska färdigheter och slöjd har i det egna livet och i samhället.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ur olika synvinklar granska vilken betydelse praktiska färdigheter, slöjd och teknik har i det egna livet, samhället, i företagsverksamhet och i det övriga arbetslivet.

I7 Företagsamt lärande

Eleverna bekantar sig med företagsamt lärande, företagsamhet och föreningssamarbete genom presentationer, virtuellt och genom studie- eller företagsbesök. Undervisningen tar fasta på de praktiska färdigheternas betydelse i arbetslivet. Kulturinstitutionernas utbud utnyttjas som en idékälla.

Lokal precisering:

- företagsamt lärande, företagsamhet och föreningssamarbete (t.ex. genom presentationer, virtuellt och genom studie- eller företagsbesök)
- praktiska färdigheters betydelse i arbetslivet.
- kulturinstitutionernas utbud (utnyttjas som en idékälla)
- olika handarbetstekniker och möjligheter inom hantverk används självständigt (t.ex. hantverksbloggar, sociala medier, besök till utställningar, företag, muséer samt gästande föreläsare eller experter)
- förhållandet beställning-produktion i ett lokalt företag
- deltagande i olika tävlingar och evenemang
- bekanta sig med lokal hobbyverksamhet inom hantverk

M8 handleda eleven att tänka ekonomiskt och att göra sådana val i anslutning till slöjdprocessen som främjar en hållbar livsstil

Lokal precisering:

- Eleven inser hur slöjdandet kan bidra till en ekonomisk och ekologiskt hållbar livstil.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tänka ekonomiskt. Eleven lär sig att i anslutning till slöjdprocessen göra val som främjar en hållbar livsstil.

Föremål för bedömningen

Förmåga att göra motiverade val och att beakta en hållbar livsstil i slöjdprocessen

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under lärarens handledning använda slöjdmaterial på ett ekonomiskt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan delvis självständigt göra ekonomiska val i sitt arbete. Eleven förstår sambandet mellan en hållbar livsstil och de val som görs i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra ekonomiska val i sitt arbete. Eleven kan bedöma sambandet mellan en hållbar livsstil och de val som görs i slöjdprocessen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan göra ekonomiska val och förstår betydelsen av ett arbete av god kvalitet. Eleven kan bedöma och motivera val som anknyter till slöjdprocessen och en hållbar livsstil.

I8 Medvetenhet och delaktighet

Eleverna undersöker olika betydelser som slöjd och olika slöjdprodukter kan ha ur individ-, samhälls- och miljöperspektiv. Eleverna reflekterar över hur slöjd främjar hållbar utveckling och välbefinnandet i vardagen. Eleverna lär sig delta, påverka och kommunicera genom slöjd.

Lokal precisering:

- betydelsen som slöjd och olika slöjdprodukter kan ha ur individ-, samhälls- och miljöperspektiv
- hur slöjd främjar hållbar utveckling och välbefinnandet i vardagen
- att delta, påverka och kommunicera genom slöjd
- slöjdandets betydelse för individens välmående samt dess viktiga roll i vardagen och arbetslivet
- val ur konsumentens synvinkel: återanvändning av metaller och plaster, återanvändning av skivmaterial, restaurering eller tuning, etiska aspekter i samband med klädtillverkning, miljöfrågor etc.

Det andra inhemska språket

Läroämnets uppdrag

Språk är en förutsättning för lärande och tänkande. Språket är närvarande i all verksamhet i skolan och alla lärare är språklärare. Språkstudierna främjar utvecklingen av tankeförmågan. De ger underlag för att forma en flerspråkig och mångkulturell identitet och värdesätta den. I takt med att ordförrådet och strukturerna utvecklas, utvecklas också de kommunikativa färdigheterna och förmågan att söka information. Språkundervisningen ger goda möjligheter till glädje, lek och kreativitet.

Undervisningen i det andra inhemska språket är en del av språkpedagogiken och fostran till språkmedvetenhet. Den ska väcka elevernas intresse för den språkliga och kulturella mångfalden i skolan och den omgivande världen och uppmuntra dem att kommunicera i autentiska språkmiljöer. Eleverna ska lära sig värdesätta andra språk, människorna som talar dem och olika kulturer. Jämställdheten i språkval och språkstudier förstärks genom att man på varierande och intressanta sätt informerar om valmöjligheter i språken, genom att man uppmuntrar eleverna att oberoende av kön fatta beslut om språkval utgående från sina individuella intressen, genom att man behandlar teman mångsidigt och ur olika synvinklar och genom att man använder omväxlande och praktiska arbetsmetoder.

Studierna i det andra inhemska språket ska förbereda eleverna för planmässigt och kreativt arbete i olika sammansättningar. Eleverna och elevgrupperna ska också ges möjligheter att bilda nätverk och kommunicera med finskspråkiga elever och grupper. Digitala verktyg erbjuder en naturlig möjlighet att genomföra språkundervisningen i autentiska situationer och utifrån elevernas kommunikationsbehov. Undervisningen ska också ge färdigheter som främjar delaktighet och aktiv påverkan.

Undervisningen ska stärka elevernas tilltro till sin förmåga att lära sig språk och att modigt använda dem. Eleverna ska ges möjlighet att studera i egen takt och vid behov få stöd för sitt lärande. Undervisningen ska ordnas så att också elever som avancerar snabbare eller kan språket sedan tidigare kan göra framsteg.

Språkundervisningen ska utveckla multilitteracitet och ta upp olika texter. Texterna ska väljas med hänsyn till barnens och de ungas intressen. Undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och med de språk som eleverna använder på fritiden. Eleverna ska uppmuntras att söka information på de språk som de behärskar.

Språkpedagogik och språkutveckling

Den språkliga utvecklingen startar vid födseln och fortsätter livet ut. Individen tillägnar sig sin kompetens i flera språk i hemmet, i skolan och under fritiden. Den språkliga kompetensen består av kompetens i modersmålen, i andra språk och i olika dialektala varianter, på olika nivåer. Utgångspunkten för skolans språkundervisning är att språket används i olika situationer och sammanhang. Språkundervisningen ska stärka elevernas språkliga medvetenhet och stödja språkbruk på olika språk parallellt. Den ska även bidra till att eleverna utvecklar kompetens i multilitteracitet. Eleverna ska lära sig att analysera texter och kommunikationsformer på olika språk och använda språkvetenskapliga begrepp vid tolkning av texter och använda sig av olika sätt att lära sig språk. De ska också uppmuntras att lära sig språk på flera olika sätt och att använda sin kompetens i olika språk som stöd för allt lärande i alla läroämnen. Eleverna ska få handledning i att läsa texter på lämplig nivå på olika språk och att i sina studier söka information och kunskap på olika språk.

Eleverna ska vägledas att se och förstå sin egen och andras mångfasetterade språkliga och kulturella identitet. Även betydelsen av minoritetsspråken och de utrotningshotade språken ska behandlas i undervisningen och den ska stödja elevens flerspråkighet genom att inkludera elevens alla språk, även de som används på fritiden. Undervisningen ska stärka elevens tro på den egna förmågan att lära sig språk och uppmuntra till att modigt använda nya språk, även

på grundläggande nivå. Utgångspunkten för all språkpedagogisk verksamhet är att flera olika läroämnen samarbetar.

Finska, modersmålsinriktad finska, A-lärokurs

A-lärokurs i modersmålsinriktad finska i årskurs 7–9

I den modersmålsinriktade lärokursen i finska ges de tvåspråkiga eleverna möjlighet att reflektera över och fördjupa sig i finska språket och den finska kulturens särdrag. Den modersmålsinriktade lärokursen är ämnad för elever som lever i en tvåspråkig hemmiljö och som i tidig ålder kommit i kontakt med den finska kulturen.

Eleverna ska uppmuntras att använda finska mångsidigt för att kommunicera och söka information. Målet för undervisningen är att stödja eleverna att fördjupa de kunskaper som inhämtats i hemmet och i årskurs 3–6, utveckla elevernas språkliga medvetenhet och slutledningsförmåga och samtidigt främja deras färdigheter för språkstudier. Förståelsen för kulturell mångfald ska fördjupas genom att man diskuterar om värdebundna företeelser som är förknippade med olika språkgrupper och även ger utrymme för bearbetning av känslor.

Många elever använder i allt högre grad finska på sin fritid. Den kunskap som eleverna inhämtar genom det informella lärandet ska beaktas när undervisningen planeras och innehållet väljs.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska i årskurs 7–9

Målet är att språkbruket ska vara så korrekt, naturligt och så relevant för eleverna som möjligt. Arbetet ska även ske genom pararbete, smågruppsarbete och lärande tillsammans i olika typer av lärmiljöer. För att uppnå målen för flerspråkighet och språkpedagogik behövs samarbete mellan lärarna. Eleverna ska med hjälp av bl.a. spel, finskspråkig litteratur, musik, film och drama ges möjlighet att testa sina växande språkkunskaper och även bearbeta attityder. Olika lärmiljöer, medier och digitala verktyg ska mångsidigt användas i undervisningen. I texterna söker man information som man delar och publicerar. Eleverna ska uppmuntras att vara aktiva och ta självständigt ansvar för sitt lärande med hjälp av den Europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg. Med hjälp av olika nätverk får eleverna också bekanta sig med flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i närmiljön eller i samhället. Målspråket finska används alltid när det är möjligt.

- Elevernas färdigheter att hålla isär finska och svenska tränas kontinuerligt genom att både spontant och förberett växla mellan språken i undervisningen. Eleverna ges möjligheter att befästa och utveckla sina kunskaper i svenska även inom ramarna för finskundervisningen.
- Interaktion mellan eleverna uppmuntras genom att variera möblering, sittordning och gruppsammansättningar i klassrummet.

Handledning, differentiering och stöd i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska i årskurs 7–9

Målet för undervisningen är att stödja elevernas lärande i och utanför skolan genom att hjälpa eleverna att utveckla lämpliga lärstrategier och identifiera sina styrkor. Eleverna ska uppmuntras att bland olika texter hitta och välja sådana som intresserar och är lämpliga med tanke på läsfärdigheten och som uppmuntrar till att självmant läsa litteratur och andra texter. Eleverna ska också få lära sig trygg och etiskt ansvarsfull användning av medier. Individuell respons ska ges för att utveckla de kommunikativa färdigheterna och förmågan att producera texter. Eleverna ska erbjudas stöd för verbala inlärningssvårigheter. Eleverna ska få handledning och stöd för att lära sig nya begrepp och använda dem. Språkligt begåvade elever ska också uppmuntras att till exempel anta utmanande läsuppgifter och att ställa upp mål och hitta arbetssätt som lämpar sig för dem.

- Eleverna ska uppmuntras att modigt använda sina språkkunskaper.
- Gott om kommunikativa övningar stöder utvecklingen av elevernas språkkunskaper.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska i årskurs 7–9

Bedömningen ska vara mångsidig och ge eleverna möjlighet att uttrycka sig på för dem naturliga sätt. Med hjälp av uppmuntrande och handledande respons som anknyter till formativ bedömning hjälper man eleverna att bli medvetna om sina egna färdigheter och att utveckla dem. Eleverna ska uppmuntras att tillämpa sina kunskaper i olika kommunikationssituationer. Lärandet ska bedömas på flera olika sätt, också genom självvärdering och kamratrespons. Den summativa bedömningen ska grunda sig på hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen som ställts upp i den lokala läroplanen för A-lärokursen i modersmålsinriktad finska.

Bedömningen av växande språkkunskap ska grunda sig på den Europeiska referensramen och den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den. Som verktyg vid bedömningen kan man även använda till exempel den Europeiska språkportföljen.

Bedömningen ska vara mångsidig så att elever som har inlärningssvårigheter i språket, eller som på något annat sätt har ett annorlunda språkligt utgångsläge, ges olika möjligheter att visa sitt kunnande.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska avslutas i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för A-lärokursen i modersmålsinriktad finska. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för A-lärokursen i modersmålsinriktad finska och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I vitsordet 9 som gäller målen för undervisningen (M6-M10) och som anknyter till växande språkkunskap i A-lärokursen i modersmålsinriktad finska har två kunskapsnivåer B1.2 och B2.1 kombinerats till en mellannivå B1.2/B2.1. Kunskapsnivåerna finns i den Europeiska referensramen och i den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den.

Finska, B1-lärokurs

B1-lärokurs i finska i årskurs 7–9

Eleverna ska uppmuntras att använda finska mångsidigt för att kommunicera och söka information. Målet för undervisningen är att stödja eleven att fördjupa de kunskaper som inhämtats i årskurs 3–6, utveckla elevens språkliga medvetenhet och slutledningsförmåga och samtidigt främja elevens färdigheter för språkstudier. Förståelsen för kulturell mångfald ska fördjupas genom att man diskuterar om värdebundna företeelser som är förknippade med olika språkgrupper och även ger utrymme för bearbetning av känslor.

Undervisningen i finska kan integreras i undervisningen i olika läroämnen och de mångvetenskapligalärområdena och tvärtom. Eleverna ska uppmuntras att söka information på finska i olika läroämnen.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i B1-lärokursen i finska i årskurs 7–9

Målet är att språkbruket ska vara så korrekt, naturligt och så relevant för eleverna som möjligt. Arbetet ska även ske genom pararbete, smågruppsarbete och lärande tillsammans i olika typer av lärmiljöer. För att uppnå målen för flerspråkighet och språkpedagogik behövs samarbete mellan lärarna. Eleverna ska med hjälp av spel, musik och drama få möjlighet att testa sina växande språkkunskaper och även bearbeta attityder. Olika lärmiljöer, medier och digitala verktyg ska mångsidigt användas i undervisningen. Eleverna ska uppmuntras att vara aktiva och ta självständigt ansvar för sitt lärande med hjälp av den Europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg. Med hjälp av olika nätverk får eleverna också bekanta sig med flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i närmiljön eller samhället. Målspråket finska används alltid när det är möjligt.

Handledning, differentiering och stöd i B1-lärokursen i finska i årskurs 7–9

Eleverna ska uppmuntras att modigt använda sina språkkunskaper. Gott om kommunikativa övningar stödjer utvecklingen av elevernas språkkunskaper. Eleverna ska också uppmuntras att studera andra språk som skolan erbjuder. Elever som har inlärningssvårigheter i språk ska ges stöd. Undervisningen ska planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbare eller kan språket från tidigare.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i B1-lärokursen i finska i årskurs 7–9

Bedömningen ska vara mångsidig och ge eleverna möjlighet att uttrycka sig på för dem naturliga sätt. Med hjälp av uppmuntrande och handledande respons som anknyter till formativ bedömning hjälper man eleverna att bli medvetna om sina egna färdigheter och att utveckla dem. Eleverna ska uppmuntras att tillämpa sina kunskaper i olika kommunikationssituationer. Lärandet ska bedömas på flera olika sätt, också genom självvärdering och kamratrespons. Den summativa bedömningen ska grunda sig på hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen som ställts upp i den lokala läroplanen för B1-lärokursen i finska.

Bedömningen av växande språkkunskap ska grunda sig på den Europeiska referensramen och den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den. Som verktyg vid bedömningen kan man även använda till exempel den Europeiska språkportföljen.

Bedömningen ska vara mångsidig så att elever som har inlärningssvårigheter i språket, eller som på något annat sätt har ett annorlunda språkligt utgångsläge, ges olika möjligheter att visa sitt kunnande.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i B1-lärokursen i finska avslutas i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i B1-finska då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i B1-lärokursen i finska som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för B1-lärokursen i finska. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för B1-lärokursen i finska och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre

kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i B1-lärokursen i finska och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I vitsordet 9 som gäller målen för undervisningen (M6-M9) och som anknyter till växande språkkunskap i B1-lärokursen i finska har två kunskapsnivåer A1.3 och A2.1 kombinerats till en mellannivå A1.3/A2.1. Kunskapsnivåerna finns i den Europeiska referensramen och i den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

- **Eleven känner till några skillnader mellan talad och skriven finska samt några språk som är nära besläktade med finskan.**

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att lägga märke till det finska språket i olika sammanhang som berör till exempel media, i hemmet hobbyer, resor och andra situationer. Centrala teman anknyter till det finska och svenska språket samt finska, svenska och tvåspråkiga språkmiljöer. Innehåll väljs även utgående från ämnen som är av intresse och betydelse för eleverna. Att reflektera över varför det finns två nationalspråk i Finland, finska och svenska, samt över deras ställning.

Lokal precisering:

- olika finskspråkiga verksamheter
- jämföra olika språk och att hjälpa eleverna att studera finska
- ta reda på vad som avses med individens språkliga rättigheter

Förslag på teman med kulturell anknytning:

- finsk ungdomsfilm
- högtidsdagar, flaggdagar
- kulturell mångfald i Finland
- betydande finska personer
- resor i Finland
- seriekultur

- **Eleven känner igen regelbundenheter i finska språket.**
- **Eleven känner till finskans centrala språkvetenskapliga begrepp.**

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att lägga märke till det finska språket i olika sammanhang som berör till exempel media, i hemmet hobbyer, resor och andra situationer. Centrala teman anknyter till det finska och svenska språket samt finska, svenska och tvåspråkiga språkmiljöer. Innehåll väljs även utgående från ämnen som är av intresse och betydelse för eleverna. Att reflektera över varför det finns två nationalspråk i Finland, finska och svenska, samt över deras ställning.

Lokal precisering:

- olika finskspråkiga verksamheter
- jämföra olika språk och att hjälpa eleverna att studera finska
- ta reda på vad som avses med individens språkliga rättigheter

Förslag på teman med kulturell anknytning:

- finsk ungdomsfilm
- högtidsdagar, flaggdagar
- kulturell mångfald i Finland
- betydande finska personer
- resor i Finland
- seriekultur

M1 (årskurs 7) handleda eleven att förstå finskans och svenskans ställning som nationalspråk i Finland och handleda eleven att lägga märke till och känna igen finska språket i olika språkliga sammanhang och miljöer samt till finskan och dess kulturella mångfald i närmiljön och olika språkliga sammanhang.

Lokal precisering:

- Eleven kan med lärarens handledning sätta egna mål och utvärdera sina lärstrategier i språkstudierna.
- Eleven deltar i kommunikationen i gruppen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå finskans och svenskans betydelse som nationalspråk i Finland. Eleven lär sig att lägga märke till och känna igen finska språket i olika språkliga sammanhang och miljöer. Eleven lär sig att lägga märke till och vara medveten om kulturell mångfald i närmiljön och olika språkliga sammanhang.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bilda sig en uppfattning om finskans och svenskans betydelse i Finland Förmåga att bilda sig en uppfattning om finska språket och dess kulturella mångfald i närmiljön och i olika språkliga sammanhang

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att väcka elevernas språkliga medvetenhet och utveckla elevens språkliga förmåga. Att bekanta sig med regelbundenheter i finskan med hjälp av språkvetenskapliga begrepp och att utnyttja dem för lärandet i finska. Ord, fraser, standarduttryck och strukturer i finskan studeras i anknytning till situationer och sammanhang i elevernas liv och vardag, så att eleverna på ett mångsidigt sätt kan använda och utveckla sin språkliga förmåga.

M2 (årskurs 7) stärka utvecklingen av elevens språkliga nyfikenhet och härledningsförmåga, handleda eleven att lägga märke till regelbundenheter i finska språket och att utnyttja språkvetenskapliga begrepp som stöd samt dra nytta av andra språk i sitt lärande i finska.

Lokal precisering:

- Eleven märker var hen kan använda sina kunskaper i finska också utanför skolan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin språkliga härledningsförmåga i finska. Eleven lär sig att upptäcka regelbundenheter i finska språket och utnyttja språkvetenskapliga begrepp som stöd för sitt lärande i finska. Eleven lär sig dra nytta av andra språk i sina studier i finska.

Föremål för bedömningen

Används inte som grund för bedömningen. Det kunnande som ska bedömas ingår i beskrivningarna av kunskapskraven för växande språkkunskap.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att väcka elevernas språkliga medvetenhet och utveckla elevens språkliga förmåga. Att bekanta sig med regelbundenheter i finskan med hjälp av språkvetenskapliga begrepp och att utnyttja dem för lärandet i finska. Ord, fraser, standarduttryck och strukturer i finskan studeras i anknytning till situationer och sammanhang i elevernas liv och vardag, så att eleverna på ett mångsidigt sätt kan använda och utveckla sin språkliga förmåga.

M3 (årskurs 7) handleda eleven att ta ansvar och ställa upp mål för sina studier i finska, att pröva många olika sätt för att lära sig finska även tillsammans med andra samt uppmuntra eleven att mångsidigt använda och utveckla sina färdigheter i finska, även med hjälp av digitala verktyg

Lokal precisering:

- Eleven reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ta ansvar och ställa upp mål för sina studier i finska. Eleven lär sig att använda för honom eller henne lämpliga sätt att lära sig finska och lär sig att mångsidigt använda och utveckla sina färdigheter i finska, även med hjälp av digitala verktyg.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för och ställa upp mål för sina studier i finska och att använda mångsidiga strategier i studierna i finska.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M4 (årskurs 7) uppmuntra eleven att se kunskaper i finska som en viktig del av kontinuerligt lärande och utökade personliga språkresurser samt att hitta och utnyttja finskspråkiga sammanhang och miljöer för att utveckla det egna lärandet

Lokal precisering:

- Eleven deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel.
- Eleven kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (t.ex. genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå betydelsen av egna kunskaperna i finska som en del av kontinuerligt lärande och utökade personliga språkkunskaper. Eleven lär sig att förstå betydelsen av kunskaper i finska har även i framtiden. Eleven lär sig att hitta och utnyttja finskspråkiga sammanhang och miljöer för att utveckla det egna lärandet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bilda sig en uppfattning om betydelsen av kunskaper i finska som en del av kontinuerligt lärande och personliga språkresurser.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M5 (årskurs 7) erbjuda eleven tillfällen att öva sig muntlig och skriftlig kommunikation med hjälp av olika kommunikationskanaler

Lokal precisering:

- Eleven känner till vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i rutinmässiga sociala sammanhang.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att aktivt delta i olika kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Kommunikationsförmåga i olika situationer

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M6 (årskurs 7) stöda eleven i användningen av språkliga kommunikationsstrategier

Lokal precisering:

- Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck.
- Eleven kan plocka ut enkel information ur en kort text.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda olika språkliga kommunikationsstrategier.

Föremål för bedömningen

Användning av kommunikationsstrategier

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M7 (årskurs 7) hjälpa eleven att öka sin kännedom om uttryck som hör till artigt språkbruk

Lokal precisering:

- Eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet.
- Eleven känner till grundläggande satsstrukturer.
- Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig använda olika artighetsfraser

Föremål för bedömningen

Kulturellt lämplig kommunikation

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

- **Eleven känner till några skillnader mellan talad och skriven finska samt några språk som är nära besläktade med finskan.**

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att lägga märke till det finska språket i olika sammanhang som berör till exempel media, i hemmet hobbyer, resor och andra situationer. Centrala teman anknyter till det finska och svenska språket samt finska, svenska och tvåspråkiga språkmiljöer. Innehåll väljs även utgående från ämnen som

är av intresse och betydelse för eleverna. Att reflektera över varför det finns två nationalspråk i Finland, finska och svenska, samt över deras ställning.

- **Eleven känner igen regelbundenheter i finska språket.**
- **Eleven känner till finskans centrala språkvetenskapliga begrepp.**

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att lägga märke till det finska språket i olika sammanhang som berör till exempel media, i hemmet hobbyer, resor och andra situationer. Centrala teman anknyter till det finska och svenska språket samt finska, svenska och tvåspråkiga språkmiljöer. Innehåll väljs även utgående från ämnen som är av intresse och betydelse för eleverna. Att reflektera över varför det finns två nationalspråk i Finland, finska och svenska, samt över deras ställning.

M1 (årskurs 7) handleda eleven att förstå finskans och svenskans ställning som nationalspråk i Finland och handleda eleven att lägga märke till och känna igen finska språket i olika språkliga sammanhang och miljöer samt till finskan och dess kulturella mångfald i närmiljön och olika språkliga sammanhang.

Lokal precisering:

- Eleven kan med lärarens handledning sätta egna mål och utvärdera sina lärstrategier i språkstudierna.
- Eleven deltar i kommunikationen i gruppen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå finskans och svenskans betydelse som nationalspråk i Finland. Eleven lär sig att lägga märke till och känna igen finska språket i olika språkliga sammanhang och miljöer. Eleven lär sig att lägga märke till och vara medveten om kulturell mångfald i närmiljön och olika språkliga sammanhang.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bilda sig en uppfattning om finskans och svenskans betydelse i Finland Förmåga att bilda sig en uppfattning om finska språket och dess kulturella mångfald i närmiljön och i olika språkliga sammanhang

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att väcka elevernas språkliga medvetenhet och utveckla elevens språkliga förmåga. Att bekanta sig med regelbundenheter i finskan med hjälp av språkvetenskapliga begrepp och att utnyttja dem för lärandet i finska. Ord, fraser, standarduttryck och strukturer i finskan studeras i anknytning till situationer och sammanhang i elevernas liv och vardag, så att eleverna på ett mångsidigt sätt kan använda och utveckla sin språkliga förmåga.

M2 (årskurs 7) stärka utvecklingen av elevens språkliga nyfikenhet och härledningsförmåga, handleda eleven att lägga märke till

regelbundenheter i finska språket och att utnyttja språkvetenskapliga begrepp som stöd samt dra nytta av andra språk i sitt lärande i finska.

Lokal precisering:

- Eleven märker var hen kan använda sina kunskaper i finska också utanför skolan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin språkliga härledningsförmåga i finska. Eleven lär sig att upptäcka regelbundenheter i finska språket och utnyttja språkvetenskapliga begrepp som stöd för sitt lärande i finska. Eleven lär sig dra nytta av andra språk i sina studier i finska.

Föremål för bedömningen

Används inte som grund för bedömningen. Det kunnande som ska bedömas ingår i beskrivningarna av kunskapskraven för växande språkkunskap.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att väcka elevernas språkliga medvetenhet och utveckla elevens språkliga förmåga. Att bekanta sig med regelbundenheter i finskan med hjälp av språkvetenskapliga begrepp och att utnyttja dem för lärandet i finska. Ord, fraser, standarduttryck och strukturer i finskan studeras i anknytning till situationer och sammanhang i elevernas liv och vardag, så att eleverna på ett mångsidigt sätt kan använda och utveckla sin språkliga förmåga.

M3 (årskurs 7) handleda eleven att ta ansvar och ställa upp mål för sina studier i finska, att pröva många olika sätt för att lära sig finska även tillsammans med andra samt uppmuntra eleven att mångsidigt använda och utveckla sina färdigheter i finska, även med hjälp av digitala verktyg

Lokal precisering:

- Eleven reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ta ansvar och ställa upp mål för sina studier i finska. Eleven lär sig att använda för honom eller henne lämpliga sätt att lära sig finska och lär sig att mångsidigt använda och utveckla sina färdigheter i finska, även med hjälp av digitala verktyg.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för och ställa upp mål för sina studier i finska och att använda mångsidiga strategier i studierna i finska.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M4 (årskurs 7) uppmuntra eleven att se kunskaper i finska som en viktig del av kontinuerligt lärande och utökade personliga språkresurser samt att hitta och utnyttja finskspråkiga sammanhang och miljöer för att utveckla det egna lärandet

Lokal precisering:

- Eleven deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel.
- Eleven kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (t.ex. genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå betydelsen av egna kunskaperna i finska som en del av kontinuerligt lärande och utökade personliga språkkunskaper. Eleven lär sig att förstå betydelsen av kunskaper i finska har även i framtiden. Eleven lär sig att hitta och utnyttja finskspråkiga sammanhang och miljöer för att utveckla det egna lärandet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bilda sig en uppfattning om betydelsen av kunskaper i finska som en del av kontinuerligt lärande och personliga språkresurser.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M5 (årskurs 7) erbjuda eleven tillfällen att öva sig muntlig och skriftlig kommunikation med hjälp av olika kommunikationskanaler

Lokal precisering:

- Eleven känner till vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i rutinmässiga sociala sammanhang.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att aktivt delta i olika kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Kommunikationsförmåga i olika situationer

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M6 (årskurs 7) stöda eleven i användningen av språkliga kommunikationsstrategier

Lokal precisering:

- Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck.
- Eleven kan plocka ut enkel information ur en kort text.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda olika språkliga kommunikationsstrategier.

Föremål för bedömningen

Användning av kommunikationsstrategier

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M7 (årskurs 7) hjälpa eleven att öka sin kännedom om uttryck som hör till artigt språkbruk

Lokal precisering:

- Eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet.
- Eleven känner till grundläggande satsstrukturer.
- Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker.
- Eleven kan uttala inövade uttryck begripligt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig använda olika artighetsfraser

Föremål för bedömningen

Kulturellt lämplig kommunikation

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

- **Eleven känner till några skillnader mellan talad och skriven finska samt några språk som är nära besläktade med finskan.**

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att lägga märke till det finska språket i olika sammanhang som berör till exempel media, i hemmet hobbyer, resor och andra situationer. Centrala teman anknyter till det finska och svenska språket samt finska, svenska och tvåspråkiga språkmiljöer. Innehåll väljs även utgående från ämnen som är av intresse och betydelse för eleverna. Att reflektera över varför det finns två nationalspråk i Finland, finska och svenska, samt över deras ställning.

- **Eleven kan utgående från sina observationer dra slutsatser om finska språkets regelbundenheter och känner till finskans centrala språkvetenskapliga begrepp.**

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att lägga märke till det finska språket i olika sammanhang som berör till exempel media, i hemmet hobbyer, resor och andra situationer. Centrala teman anknyter till det finska och svenska språket samt finska, svenska och tvåspråkiga språkmiljöer. Innehåll väljs även utgående från ämnen som är av intresse och betydelse för eleverna. Att reflektera över varför det finns två nationalspråk i Finland, finska och svenska, samt över deras ställning.

M1 (årskurs 7) handleda eleven att förstå finskans och svenskans ställning som nationalspråk i Finland och handleda eleven att lägga märke till och känna igen finska språket i olika språkliga sammanhang och miljöer samt till finskan och dess kulturella mångfald i närmiljön och olika språkliga sammanhang.

Lokal precisering:

- Eleven kan sätta egna mål och utvärdera sina lärstrategier i språkstudierna och delta i kommunikationen på ett sätt som uppmuntrar gruppen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå finskans och svenskans betydelse som nationalspråk i Finland. Eleven lär sig att lägga märke till och känna igen finska språket i olika språkliga sammanhang och miljöer. Eleven lär sig att lägga märke till och vara medveten om kulturell mångfald i närmiljön och olika språkliga sammanhang.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bilda sig en uppfattning om finskans och svenskans betydelse i Finland Förmåga att bilda sig en uppfattning om finska språket och dess kulturella mångfald i närmiljön och i olika språkliga sammanhang

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att väcka elevernas språkliga medvetenhet och utveckla elevens språkliga förmåga. Att bekanta sig med regelbundenheter i finskan med hjälp av språkvetenskapliga begrepp och att utnyttja dem för lärandet i finska. Ord, fraser, standarduttryck och strukturer i finskan studeras i anknytning till

situationer och sammanhang i elevernas liv och vardag, så att eleverna på ett mångsidigt sätt kan använda och utveckla sin språkliga förmåga.

M2 (årskurs 7) stärka utvecklingen av elevens språkliga nyfikenhet och härledningsförmåga, handleda eleven att lägga märke till regelbundenheter i finska språket och att utnyttja språkvetenskapliga begrepp som stöd samt dra nytta av andra språk i sitt lärande i finska.

Lokal precisering:

- Eleven märker var hen kan använda sina kunskaper i finska också utanför skolan och kan reflektera över hur hen kan använda sina kunskaper efter avslutad skolgång.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utveckla sin språkliga härledningsförmåga i finska. Eleven lär sig att upptäcka regelbundenheter i finska språket och utnyttja språkvetenskapliga begrepp som stöd för sitt lärande i finska. Eleven lär sig dra nytta av andra språk i sina studier i finska.

Föremål för bedömningen

Används inte som grund för bedömningen. Det kunnande som ska bedömas ingår i beskrivningarna av kunskapskraven för växande språkkunskap.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att väcka elevernas språkliga medvetenhet och utveckla elevens språkliga förmåga. Att bekanta sig med regelbundenheter i finskan med hjälp av språkvetenskapliga begrepp och att utnyttja dem för lärandet i finska. Ord, fraser, standarduttryck och strukturer i finskan studeras i anknytning till situationer och sammanhang i elevernas liv och vardag, så att eleverna på ett mångsidigt sätt kan använda och utveckla sin språkliga förmåga.

M3 (årskurs 7) handleda eleven att ta ansvar och ställa upp mål för sina studier i finska, att pröva många olika sätt för att lära sig finska även tillsammans med andra samt uppmuntra eleven att mångsidigt använda och utveckla sina färdigheter i finska, även med hjälp av digitala verktyg

Lokal precisering:

- Eleven reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ta ansvar och ställa upp mål för sina studier i finska. Eleven lär sig att använda för honom eller henne lämpliga sätt att lära sig finska och lär sig att mångsidigt använda och utveckla sina färdigheter i finska, även med hjälp av digitala verktyg.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ta ansvar för och ställa upp mål för sina studier i finska och att använda mångsidiga strategier i studierna i finska.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M4 (årskurs 7) uppmuntra eleven att se kunskaper i finska som en viktig del av kontinuerligt lärande och utökade personliga språkresurser samt att hitta och utnyttja finskspråkiga sammanhang och miljöer för att utveckla det egna lärandet

Lokal precisering:

- Eleven deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel.
- Eleven kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (t.ex. genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att förstå betydelsen av egna kunskaperna i finska som en del av kontinuerligt lärande och utökade personliga språkkunskaper. Eleven lär sig att förstå betydelsen av kunskaper i finska har även i framtiden. Eleven lär sig att hitta och utnyttja finskspråkiga sammanhang och miljöer för att utveckla det egna lärandet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att bilda sig en uppfattning om betydelsen av kunskaper i finska som en del av kontinuerligt lärande och personliga språkresurser.

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M5 (årskurs 7) erbjuda eleven tillfällen att öva sig muntlig och skriftlig kommunikation med hjälp av olika kommunikationskanaler

Lokal precisering:

- Eleven kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att aktivt delta i olika kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Kommunikationsförmåga i olika situationer

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M6 (årskurs 7) stöda eleven i användningen av språkliga kommunikationsstrategier

Lokal precisering:

- Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck.
- Eleven kan plocka ut enkel information hen behöver ur en kort text.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda olika språkliga kommunikationsstrategier.

Föremål för bedömningen

Användning av kommunikationsstrategier

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

M7 (årskurs 7) hjälpa eleven att öka sin kännedom om uttryck som hör till artigt språkbruk

Lokal precisering:

- Eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer.
- Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker.
- Eleven kan skriva enkla meddelanden.
- Eleven uttalar inövade uttryck begripligt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig använda olika artighetsfraser

Föremål för bedömningen

Kulturellt lämplig kommunikation

Färdigheter för språkstudier

Att öva på att ta ansvar för de egna studierna i finska. Att använda arbetssätt som stärker långsiktiga språkstudier och kritisk informationssökning. Att ställa upp mål även tillsammans och att på olika sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av inlärningslärsituationerna. Att mångsidigt öva olika sätt att lära sig finska, även med hjälp av digitala verktyg. Att lära sig att använda för sig själv lämpliga sätt att lära sig finska.

Finska, A-lärokurs

A-lärokurs i finska i årskurs 7–9

Eleverna ska uppmuntras att använda finska mångsidigt för att kommunicera och söka information. Målet för undervisningen är att stödja eleverna att fördjupa de kunskaper som inhämtats i årskurs 3–6, utveckla deras språkliga medvetenhet och slutledningsförmåga och samtidigt främja deras färdigheter för språkstudier. Förståelsen för kulturell mångfald ska fördjupas genom att man diskuterar om värdebundna företeelser som är förknippade med olika språkgrupper och även ger utrymme för bearbetning av känslor.

Många elever använder i allt högre grad finska på sin fritid. Den kunskap som eleverna inhämtar genom det informella lärandet ska beaktas när undervisningen planeras och innehållet väljs.

Undervisningen i finska kan integreras i undervisningen i olika läroämnen och de mångvetenskapliga lärområdena och tvärtom. Eleverna ska uppmuntras att söka information på finska i olika läroämnen.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i A-lärokursen i finska i årskurs 7–9

Målet är att språkbruket ska vara så korrekt, naturligt och så relevant för eleverna som möjligt. Arbetet ska även ske genom pararbete, smågruppsarbete och lärande tillsammans i olika typer av lärmiljöer. För att uppnå målen för flerspråkighet och språkpedagogik behövs samarbete mellan lärarna. Eleverna ska med hjälp av spel, musik och drama få möjlighet att testa sina växande språkkunskaper och även bearbeta attityder. Olika lärmiljöer, medier och digitala verktyg ska mångsidigt användas i undervisningen. I texterna söker man information som man delar och publicerar. Eleverna ska uppmuntras att vara aktiva och ta självständigt ansvar för sitt lärande med hjälp av den Europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg. Med hjälp av olika nätverk får eleverna också bekanta sig med flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i närmiljön eller samhället. Målspråket finska används alltid när det är möjligt.

- Elevernas färdigheter att hålla isär finska och svenska tränas kontinuerligt genom att både spontant och förberett växla mellan språken i undervisningen. Eleverna ges möjligheter att befästa och utveckla sina kunskaper i svenska även inom ramarna för finskundervisningen.
- Interaktion mellan eleverna uppmuntras genom att variera möblering, sittordning och gruppsammansättningar i klassrummet.

Handledning, differentiering och stöd i A-lärokursen i finska i årskurs 7–9

Eleverna ska uppmuntras att modigt använda sina språkkunskaper. Gott om kommunikativa övningar stödjer utvecklingen av elevens språkkunskaper. Eleverna ska också uppmuntras att studera andra språk som skolan erbjuder. Elever som har inlärningssvårigheter i språk ska ges stöd. Undervisningen ska planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbare eller kan språket från tidigare.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i A-lärokursen i finska i årskurs 7–9

Bedömningen ska vara mångsidig och ge eleverna möjlighet att uttrycka sig på för dem naturliga sätt. Med hjälp av uppmuntrande och handledande respons som anknyter till formativ bedömning hjälper man eleverna att bli medvetna om sina egna färdigheter och att utveckla dem. Eleverna ska uppmuntras att tillämpa sina kunskaper i olika kommunikationssituationer. Lärandet ska bedömas på flera olika sätt, också genom självvärdering och kamratrespons. Den summativa bedömningen ska grunda sig på hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen som ställts upp i den lokala läroplanen för A-lärokursen i finska.

Bedömningen av växande språkkunskap ska grunda sig på den Europeiska referensramen och den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den. Som verktyg vid bedömningen kan man även använda till exempel den Europeiska språkportföljen.

Bedömningen ska vara mångsidig så att elever som har inlärningssvårigheter i språket, eller som på något annat sätt har ett annorlunda språkligt utgångsläge, ges olika möjligheter att visa sitt kunnande.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i A-lärokursen i finska avslutas i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i A-finska då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i A-lärokursen i finska som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för A-lärokursen i finska. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för A-lärokursen i finska och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i A-lärokursen i finska och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I vitsordet 9 som gäller målen för undervisningen (M6-M10) och som anknyter till växande språkkunskap i A-lärokursen i finska har två kunskapsnivåer B1.1 och B1.2 kombinerats till en mellannivå B1.1/B1.2 (förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter) och A2.2 och B1.1 till en mellannivå A2.2/B1.1 (förmåga att producera texter). Kunskapsnivåerna finns i den Europeiska referensramen och i den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den.

Elevhandledning

Läroämnets uppdrag

Elevhandledningen har en central betydelse ur såväl elevernas och skolans som ur samhällets perspektiv. Handledningsverksamheten ska bilda en sammanhängande helhet som fortgår under hela den grundläggande utbildningen och vidare under studierna efter den grundläggande utbildningen. Elevhandledningen ska främja att eleverna lyckas i skolarbetet, att studierna löper smidigt och att eleverna uppnår goda studieresultat.

Elevhandledningens uppdrag är att främja elevernas fostran och utveckling så att de kan vidareutveckla sina studievanor och sina sociala färdigheter och tillägna sig kunskaper och färdigheter som behövs i livet. Elevhandledningen ska stödja eleverna att fatta beslut och att göra val gällande vardagslivet, studierna, fortsatta studier och framtiden utgående från sina egna förutsättningar, sina värderingar, sitt utgångsläge och sina intressen. Med hjälp av elevhandledningen lär sig eleverna att bli medvetna om sina möjligheter att påverka planeringen

och besluten i sitt eget liv. Eleverna ska uppmuntras att fundera över och ifrågasätta sina förhandsuppfattningar om utbildning och yrken och att göra sina val utan könsbundna rollmodeller. Elevhandledningen ska genomföras i samarbete med vårdnadshavarna.

Strukturen, verksamhetssätten, arbets- och ansvarsfördelningen inom elevhandledningen samt de yrkesövergripande nätverk som behövs för att uppnå målen för elevhandledningen ska beskrivas i skolans handledningsplan. I planen ska även samarbetet mellan hem och skola gällande handledning beskrivas, likaså skolans samarbete med arbetslivet och arrangemang i anslutning till praktisk arbetslivsorientering. Det är viktigt att systematiskt utvärdera hur målen i handledningsplanen nås. För att elevernas studier ska fortlöpa smidigt vid etappmålen inom den grundläggande utbildningen och vid övergången till fortsatta studier är det viktigt med samarbete mellan lärarna och studiehandledarna och att man vid behov samarbetar med andra yrkeskategorier. Lärarna ska i sitt arbete använda aktuell information om fortsatta studier, arbetsliv och arbetsuppgifter samt förändringar i dessa.

Elevhandledningen fungerar som en länk mellan skolan, samhället och arbetslivet. Elevhandledningen ska främja rättvisa, likvärdighet, jämlikhet och delaktighet samt förebygga marginalisering från utbildning och arbetsliv. De kunskaper och färdigheter som utvecklas inom elevhandledningen bidrar för sin del till att trygga tillgången på kompetent arbetskraft och till att efterfrågan och utbud på kunnande sammanfaller i det framtida arbetslivet.

Läroämnets uppdrag i årskurs 7-9

***I årskurserna 7-9** har elevhandledningen som uppdrag att stödja elevernas övergång till lärmiljöerna och arbetssätten i årskurserna 7–9. I årskurserna 7–9 vägleds varje elev fortsättningsvis att utveckla sin förmåga att lära sig och sina studiefärdigheter. Eleverna får hjälp med att förstå hur deras val inverkar på studierna och framtiden. Elevhandledningen har tillsammans med de övriga läroämnena som uppdrag att klargöra läroämnenas betydelse för fortsatta studier och arbetslivsfärdigheter samt att utöka elevernas kunskaper om arbetslivet, olika arbetsuppgifter, entreprenörskap och framtida kompetensbehov. Studiehandledaren har huvudansvaret för elevhandledningen.*

Elevhandledningens uppdrag är att öka elevernas beredskap att klara sig i föränderliga livssituationer och i övergångsskeden i studier och yrkeskarriär. Eleverna ska få lära sig att använda och utnyttja olika informations-, rådgivnings- och handledningstjänster. Handledningen ska stärka elevernas företagsamhet och förmåga att ta egna initiativ i beslut som gäller deras utbildnings- och karriärval. I samarbete med den mottagande läroanstalten och vårdnadshavarna ska elevhandledningen ge eleverna information och möjlighet att bekanta sig med utbildnings- och studiealternativ efter grundskolan. Handledningen har som uppgift att bidra till att studierna slutförs och att med hjälp av planering av fortsatta studier i samband med gemensam ansökan stödja övergången till studier efter den grundläggande utbildningen.

Elevhandledningen ska främja att eleverna lyckas i skolarbetet, att studierna löper smidigt och att eleverna uppnår goda studieresultat. Som en del av elevhandledningen skall eleven också bekanta sig med yrken och arbetsplatser i näromgivningen. Elevhandledningen genomförs dels som en integrerad del av den övriga undervisningen och verksamheten i skolan, dels som ett eget läroämne.

Elevhandledning i olika läroämnen

I alla ämnen:

- studiefärdigheter, ämnesspecifika studietekniker
- uppställande och utvärdering av egna mål
- sociala färdigheter och samarbete i grupp
- yrken som anknyter till läroämnet

Samhällslära:

- arbetslivskompetens
- medborgarkunskaper
- internationalism och kulturell mångfald

Hälsokunskap:

- självkännedom
- insikt om utbildningens betydelse
- framtidsplanering
- ansvar över egna val

Modersmål och finska:

- arbetsansökan

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i elevhandledning i årskurs 7-9

Inom elevhandledningen används mångsidiga arbetssätt utgående från elevernas individuella och gruppspecifika behov och förutsättningar. Handledningsformerna är personlig handledning som fördjupar sig i individuella frågor, handledning i smågrupp och handledning i klass. Grupperna bildas flexibelt med beaktande av handledningens innehåll och möjligheter till kamratstöd. Inom den personliga handledningen har eleverna möjlighet att diskutera frågor som anknyter till deras studier, utbildnings- och yrkesval samt deras livssituation. Under handledningen i smågrupp lär sig eleven att behandla gemensamma frågor av handledande karaktär eller personliga frågor som gäller någon elev i gruppen och kan delas med de andra eleverna. Handledningens kontinuitet ska säkerställas genom att erbjuda elevhandledning på alla årskursnivåer. Vårdnadshavarna ska vid behov ges möjlighet att diskutera frågor förknippade med elevens studier och val under gemensamma möten med läraren, studiehandledaren, eleven och vårdnadshavaren.

Utöver skolan och webbmiljöer används även närmiljön och arbetslivet som lärmiljöer. För att skapa en grund för utbildnings- och yrkesval samt öka uppskattningen för arbete ska praktisk arbetslivsorientering (PRAO) ordnas för elever i årskurs 7–9 inom den grundläggande utbildningen. Eleverna ska ha möjlighet att få personliga erfarenheter av arbetslivet och olika yrken i en riktig arbetsmiljö. I samband med PRAO ska eleverna ha möjlighet att utvärdera den kunskap och de erfarenheter som de fått. PRAO ska genomföras i samarbete med de övriga läroämnena, så att de övriga läroämnenas innehåll och arbetssätt kan utnyttjas.

Handledning, intensifierad personlig elevhandledning och handledning för en elev som har behov av stöd i elevhandledningen i årskurs 7–9

Elevernas individuella utgångsläge och behov ska beaktas i elevhandledningen. Handledningen differentieras genom att man beaktar elevernas personliga mål, erfarenheter, fritidssysselsättningar, intressen, kompetensområden och faktorer som inverkar på livssituationen. Samarbetet mellan olika aktörer är viktigt, särskilt i handledningen vid övergångarna under elevernas studiebana. Handledning som berör fortsatta studier ska inledas i ett tillräckligt tidigt skede. Yrkes- och sektorsövergripande samarbete är viktigt i synnerhet för att säkerställa att elever som behöver intensifierad personlig elevhandledning och stöd samt unga som av särskilda skäl riskerar att bli utan utbildning fortsätter att studera.

En elev som behöver stöd för att ansöka till fortsatta studier efter den grundläggande utbildningen har rätt att utöver elevhandledning få intensifierad personlig elevhandledning enligt sina behov i årskurserna 8 och 9. I den intensifierade personliga elevhandledningen ska tyngdpunkten ligga på att utveckla elevens färdigheter för fortsatta studier samt att vägleda eleven till fortsatta studier som är lämpliga för hen. Målet är att varje elev ska hitta en studieplats för fortsatta studier där eleven kan fortsätta fullgöra läroplikten efter den grundläggande utbildningen.

Eleven ska efter den grundläggande utbildningen övergå till att avlägga en examen på andra stadiet, till utbildning som handleder för utbildning på andra stadiet eller till någon annan utbildning som föreskrivs i läropliktslagen. Behovet av intensifierad personlig elevhandledning ska i första hand utvärderas av elevhandledaren med beaktande av elevhandledningens innehåll och mål.

I den intensifierade personliga elevhandledningen ska eleven få personlig och övrig elevhandledning och för eleven ska utarbetas en personlig plan för fortsatta studier. I den personliga planen för fortsatta studier ska man anteckna elevens styrkor och mål med anknytning till övergången till studier efter den grundläggande utbildningen. Dessa ska systematiskt stärkas med hänsyn till elevens individuella utgångsläge och behov.

När det gäller en elev som är i behov av stöd för lärandet och skolgången ska handledningen i anknytning till fortsatta studier inledas i ett tillräckligt tidigt skede. I planeringen ska man ta hänsyn till elevens individuella förutsättningar, behovet av stöd för lärande och studier och vilka sysselsättningsutsikter utbildningen ger möjlighet till. Eleven och hens vårdnadshavare ska ges möjlighet att bekanta sig med olika för eleven lämpliga alternativ till fortsatta studier efter den grundläggande utbildningen. Eleven och vårdnadshavaren ska få tillräckligt med information om möjligheterna till fortsatt stöd för lärandet och studierna i studierna efter den grundläggande utbildningen samt vid behov även information om övriga stödformer.

Formativ bedömning av elevens lärande i elevhandledning i årskurs 7–9

I elevhandledning ges inget vitsord. Bedömningen i elevhandledningen är formativ och bygger på elevernas självvärdering samt på interaktiv, handledande och uppmuntrande respons i samband med olika handledningsåtgärder. Eleverna reflekterar tillsammans med läraren och lär sig bedöma sina förutsättningar, sitt kunnande och sina färdigheter, sin funktionsförmåga, sin företagsamhet och sina resurser samt hur mycket och vilken form av handledning och stöd de behöver och sina kommunikativa färdigheter och färdigheter att arbeta i grupp. Eleverna ska handledas att förstå hur värderingar, föreställningar och människor som är viktiga för dem påverkar deras val och beslut. Eleverna ska öva sig på att bedöma sin förmåga att söka information och använda informations- och kommunikationsteknik för att söka information om utbildningar och arbetslivet. Eleverna ska uppmuntras att även fästa uppmärksamhet vid sin förmåga att känna igen hur tillförlitliga och ändamålsenliga olika informationskällor är. Eleverna ska göras medvetna om bakgrunden till olika metoder och redskap för självvärdering samt förstå vilka möjligheter det finns att använda dem i den egna karriärplaneringen. Eleverna lär sig med lärarens hjälp att hitta de instanser som erbjuder stöd- och handledningstjänster i skolan och i samhället samt utvecklar sina färdigheter att söka de tjänster de behöver.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 hjälpa eleven att bilda sig en helhetsuppfattning om arbetssätten och studiemiljön i årskurs 7–9, utveckla elevens beredskap att studera i denna miljö och i olika grupper samt stödja eleven att handla självständigt och ta ansvar för sina studier och val

Lokal precisering:

- Eleven har en helhetsuppfattning om studierna i åk 7-9.
- Eleven inser sitt ansvar som gruppmedlem.
- Eleven tar självständigt ansvar för sina studier och mål.

I1 Lärande och studier

Centralt innehåll i elevhandledningen är att i samarbete med övriga läroämnen hjälpa eleverna att klara sig i skolan och att utveckla studiefärdigheten och förmågan att lära sig ur ett socialt perspektiv och med tanke på livslångt lärande. Eleverna ska öva sig att ställa upp mål för studierna i olika skeden av studierna, att utvärdera hur det självständiga arbetet utvecklats och hur målen uppnåtts samt att ta ansvar för sitt lärande, för val förknippade med studierna och för att studierna framskrider.

Lokal precisering:

- färdigheter att klara sig i skolan
- studiefärdighet
- uppsättande av mål för de egna studierna
- utvärdering av det egna arbetet
- ansvar för eget lärande
- val förknippade med studierna

I2 Självkännedom och livslång karriärplanering

I elevhandledningen behandlas innehåll som hjälper eleverna att öka sin självkännedom och sin självbedömningsförmåga, sin förmåga att planera framtiden och fatta beslut samt att utveckla sina färdigheter att lösa problem i situationer där ingen färdig lösning finns att tillgå. Färdigheter som ska övas är bl.a. karriärplanering och -hantering, motivation samt allmän kompetens som behövs i livet. Eleverna ska träna sin förmåga att analysera och förstå vilka faktorer som påverkar de egna valen. Sådana faktorer är exempelvis värden och attityder, elevernas färdigheter och sociala nätverk.

Lokal precisering:

- självkännedom och självbedömningsförmåga
- värden och attityder
- mellanmänskliga relationer

M2 uppmuntra och vägleda eleven att utveckla sin studiefärdighet och förmåga att lära sig

Lokal precisering:

- Eleven behärskar olika studiestrategier och vet när de använder dem.

I1 Lärande och studier

Centralt innehåll i elevhandledningen är att i samarbete med övriga läroämnen hjälpa eleverna att klara sig i skolan och att utveckla studiefärdigheten och förmågan att lära sig ur ett socialt perspektiv och med tanke på livslångt lärande. Eleverna ska öva sig att ställa upp mål för studierna i olika skeden av studierna, att utvärdera hur det självständiga arbetet utvecklats och hur målen uppnåtts samt att ta ansvar för sitt lärande, för val förknippade med studierna och för att studierna framskrider.

Lokal precisering:

- färdigheter att klara sig i skolan
- studiefärdighet
- uppsättande av mål för de egna studierna

- utvärdering av det egna arbetet
- ansvar för eget lärande
- val förknippade med studierna

M5 lära eleven att ställa upp både kortsiktiga och långsiktiga mål, utarbeta planer för att uppnå målen och utvärdera hur målen uppnåtts

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp personliga mål och utvärdera dem.

I2 Självkännedom och livslång karriärplanering

I elevhandledningen behandlas innehåll som hjälper eleverna att öka sin självkännedom och sin självbedömningsförmåga, sin förmåga att planera framtiden och fatta beslut samt att utveckla sina färdigheter att lösa problem i situationer där ingen färdig lösning finns att tillgå. Färdigheter som ska övas är bl.a. karriärplanering och -hantering, motivation samt allmän kompetens som behövs i livet. Eleverna ska träna sin förmåga att analysera och förstå vilka faktorer som påverkar de egna valen. Sådana faktorer är exempelvis värden och attityder, elevernas färdigheter och sociala nätverk.

Lokal precisering:

- självkännedom och självbedömningsförmåga
- värden och attityder
- mellanmänskliga relationer

I5 Att söka till fortsatta studier

Att utveckla elevernas förmåga att planera fortsatta studier och framtiden är en helhet som ska fördjupas i elevhandledningens innehåll under hela den grundläggande utbildningen. Eleverna ska i elevhandledningen få kunskap om vilka möjligheter till fortsatta studier som erbjuds inom Finlands utbildningssystem och lära sig att hitta mer detaljerad information om fortsatta studier och ansökan till dem genom att utnyttja olika informations-, rådgivnings- och handledningstjänster.

Lokal precisering:

- att sätta upp mål
- grunderna för antagning till andra stadiet
- valfria ämnen

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M3 skapa förutsättningar som främjar elevens vilja att lära sig, förmåga att bedöma sitt kunnande, att identifiera och utnyttja sina färdigheter och styrkor, förmåga att inse vad hen behöver lära sig och att vid behov ändra sina planer och handlingsmodeller

Lokal precisering:

- Eleven kan bedöma sitt kunnande.
- Eleven kan identifiera och utnyttja sina färdigheter och styrkor.
- Eleven har vilja att utveckla sig.

I1 Lärande och studier

Centralt innehåll i elevhandledningen är att i samarbete med övriga läroämnen hjälpa eleverna att klara sig i skolan och att utveckla studiefärdigheten och förmågan att lära sig ur ett socialt perspektiv och med tanke på livslångt lärande. Eleverna ska öva sig att ställa upp mål för studierna i olika skeden av studierna, att utvärdera hur det självständiga arbetet utvecklats och hur målen uppnåtts samt att ta ansvar för sitt lärande, för val förknippade med studierna och för att studierna framskrider.

Lokal precisering:

- färdigheter att klara sig i skolan
- studiefärdighet
- uppsättande av mål för de egna studierna
- utvärdering av det egna arbetet
- ansvar för eget lärande
- val förknippade med studierna

I2 Självkännedom och livslång karriärplanering

I elevhandledningen behandlas innehåll som hjälper eleverna att öka sin självkännedom och sin självbedömningsförmåga, sin förmåga att planera framtiden och fatta beslut samt att utveckla sina färdigheter att lösa problem i situationer där ingen färdig lösning finns att tillgå. Färdigheter som ska övas är bl.a. karriärplanering och -hantering, motivation samt allmän kompetens som behövs i livet. Eleverna ska träna sin förmåga att analysera och förstå vilka faktorer som påverkar de egna valen. Sådana faktorer är exempelvis värden och attityder, elevernas färdigheter och sociala nätverk.

Lokal precisering:

- självkännedom och självbedömningsförmåga
- problemlösning
- allmän kompetens som behövs i livet
- värden och attityder
- mellanmänskliga relationer

M4 göra eleven medveten om faktorer som påverkar hens val och hjälpa hen att anpassa sig till sin förmåga, sina förutsättningar och intressen

Lokal precisering:

- Eleven vet vilka faktorer som påverkar framtida val.
- Eleven kan utnyttja sina styrkor.

I2 Självkännedom och livslång karriärplanering

I elevhandledningen behandlas innehåll som hjälper eleverna att öka sin självkännedom och sin självbedömningsförmåga, sin förmåga att planera framtiden och fatta beslut samt att utveckla sina färdigheter att lösa problem i situationer där ingen färdig lösning finns att tillgå. Färdigheter som ska övas är bl.a. karriärplanering och -hantering, motivation samt allmän kompetens som behövs i livet. Eleverna ska träna sin förmåga att analysera och förstå vilka faktorer som påverkar de egna valen. Sådana faktorer är exempelvis värden och attityder, elevernas färdigheter och sociala nätverk.

Lokal precisering:

- självkännedom och självbedömningsförmåga
- problemlösning
- allmän kompetens som behövs i livet
- värden och attityder
- mellanmänskliga relationer

M6 hjälpa eleven att förstå arbetets betydelse för hens eget liv och för samhället samt att förstå olika läroämnens betydelse för framtida studier och för färdigheter som behövs i arbetslivet

Lokal precisering:

- Eleven förstår arbetets betydelse för eget liv och för samhället.
- Eleven förstår olika läroämnens betydelse för framtida studier och för färdigheter som behövs i arbetslivet.

I2 Självkännedom och livslång karriärplanering

I elevhandledningen behandlas innehåll som hjälper eleverna att öka sin självkännedom och sin självbedömningsförmåga, sin förmåga att planera framtiden och fatta beslut samt att utveckla sina färdigheter att lösa problem i situationer där ingen färdig lösning finns att tillgå. Färdigheter som ska övas är bl.a. karriärplanering och -hantering, motivation samt allmän kompetens som behövs i livet. Eleverna ska träna sin förmåga att analysera och förstå vilka faktorer som påverkar de egna valen. Sådana faktorer är exempelvis värden och attityder, elevernas färdigheter och sociala nätverk.

Lokal precisering:

- självkännedom och självbedömningsförmåga
- problemlösning
- allmän kompetens som behövs i livet
- värden och attityder
- mellanmänskliga relationer

I3 Färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet

I elevhandledningen ska eleverna ges möjligheter att träna sina färdigheter att komma till rätta i olika miljöer. Uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla mångsidiga färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet samt sociala och kommunikativa färdigheter för olika kanaler. I kommunikativa färdigheter ingår också att bedöma hur tillförlitlig den information som inhämtats via olika källor är med tanke på karriärplaneringen.

Lokal precisering:

- färdigheter att komma till rätta i olika miljöer
- mångsidiga färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet
- sociala och kommunikativa färdigheter
- källkritik

I5 Att söka till fortsatta studier

Att utveckla elevernas förmåga att planera fortsatta studier och framtiden är en helhet som ska fördjupas i elevhandledningens innehåll under hela den grundläggande utbildningen. Eleverna

ska i elevhandledningen få kunskap om vilka möjligheter till fortsatta studier som erbjuds inom Finlands utbildningssystem och lära sig att hitta mer detaljerad information om fortsatta studier och ansökan till dem genom att utnyttja olika informations-, rådgivnings- och handledningstjänster.

Lokal precisering:

- att sätta upp mål
- grunderna för antagning till andra stadiet

M7 handleda eleven att utveckla sin förmåga att bedöma vilken kompetens och vilka sociala och kommunikativa färdigheter som behövs i olika arbetsuppgifter, vilka yrken som passar hen och att stärka sin förmåga att söka information om hur man efter den grundläggande utbildningen kan inhämta den kompetens som krävs

Lokal precisering:

Eleven har en förmåga att bedöma vilken kompetens och vilka färdigheter som behövs i olika arbetsuppgifter.

I2 Självkännedom och livslång karriärplanering

I elevhandledningen behandlas innehåll som hjälper eleverna att öka sin självkännedom och sin självbedömningsförmåga, sin förmåga att planera framtiden och fatta beslut samt att utveckla sina färdigheter att lösa problem i situationer där ingen färdig lösning finns att tillgå. Färdigheter som ska övas är bl.a. karriärplanering och -hantering, motivation samt allmän kompetens som behövs i livet. Eleverna ska träna sin förmåga att analysera och förstå vilka faktorer som påverkar de egna valen. Sådana faktorer är exempelvis värden och attityder, elevernas färdigheter och sociala nätverk.

Lokal precisering:

- självkännedom och självbedömningsförmåga
- problemlösning
- allmän kompetens som behövs i livet
- värden och attityder
- mellanmänskliga relationer

I3 Färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet

I elevhandledningen ska eleverna ges möjligheter att träna sina färdigheter att komma till rätta i olika miljöer. Uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla mångsidiga färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet samt sociala och kommunikativa färdigheter för olika kanaler. I kommunikativa färdigheter ingår också att bedöma hur tillförlitlig den information som inhämtats via olika källor är med tanke på karriärplaneringen.

Lokal precisering:

- färdigheter att komma till rätta i olika miljöer
- mångsidiga färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet
- sociala och kommunikativa färdigheter
- källkritik

I4 Arbetslivsorientering

Genom att granska olika näringsgrenar, arbetslivet och olika yrkesområden samt öva sig att söka arbete ökar elevernas kunskap om arbetslivet. Samtidigt får eleverna insikt i branscher som intresserar dem, i yrken och företagsamhet. I synnerhet under den praktiska arbetslivsorienteringen (PRAO) får eleverna träna färdigheter som behövs i arbetslivet. Den erfarenhet, kunskap och respons som fås under PRAO ska utnyttjas i studierna i olika läroämnen och när eleverna gör upp framtidsplaner. Uppmärksamhet ska fästas vid jämlikhetsfrågor i arbetslivet.

Lokal precisering:

- en dags praktisk arbetslivsorientering
- förberedelse av PRAO i åk 9

I5 Att söka till fortsatta studier

Att utveckla elevernas förmåga att planera fortsatta studier och framtiden är en helhet som ska fördjupas i elevhandledningens innehåll under hela den grundläggande utbildningen. Eleverna ska i elevhandledningen få kunskap om vilka möjligheter till fortsatta studier som erbjuds inom Finlands utbildningssystem och lära sig att hitta mer detaljerad information om fortsatta studier och ansökan till dem genom att utnyttja olika informations-, rådgivnings- och handledningstjänster.

Lokal precisering:

- att sätta upp mål
- grunderna för antagning till andra stadiet

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M7 handleda eleven att utveckla sin förmåga att bedöma vilken kompetens och vilka sociala och kommunikativa färdigheter som behövs i olika arbetsuppgifter, vilka yrken som passar hen och att stärka sin förmåga att söka information om hur man efter den grundläggande utbildningen kan inhämta den kompetens som krävs

Lokal precisering:

- Eleven har en förmåga att bedöma vilken kompetens och vilka färdigheter som behövs i olika arbetsuppgifter.
- Eleven har kännedom om olika branscher.
- Eleven vet hur man efter den grundläggande utbildningen kan inhämta den kompetens som krävs.

I2 Självkännedom och livslång karriärplanering

I elevhandledningen behandlas innehåll som hjälper eleverna att öka sin självkännedom och sin självbedömningsförmåga, sin förmåga att planera framtiden och fatta beslut samt att utveckla sina färdigheter att lösa problem i situationer där ingen färdig lösning finns att tillgå. Färdigheter som ska övas är bl.a. karriärplanering och -hantering, motivation samt allmän kompetens som behövs i livet. Eleverna ska träna sin förmåga att analysera och förstå vilka faktorer som påverkar de egna valen. Sådana faktorer är exempelvis värden och attityder, elevernas färdigheter och sociala nätverk.

Lokal precisering:

- självkännedom och självbedömningsförmåga
- problemlösning
- karriärplanering och -hantering
- allmän kompetens som behövs i livet
- värden och attityder
- mellanmänskliga relationer

I3 Färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet

I elevhandledningen ska eleverna ges möjligheter att träna sina färdigheter att komma till rätta i olika miljöer. Uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla mångsidiga färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet samt sociala och kommunikativa färdigheter för olika kanaler. I kommunikativa färdigheter ingår också att bedöma hur tillförlitlig den information som inhämtats via olika källor är med tanke på karriärplaneringen.

Lokal precisering:

- färdigheter att komma till rätta i olika miljöer
- mångsidiga färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet
- sociala och kommunikativa färdigheter
- källkritik

I4 Arbetslivsorientering

Genom att granska olika näringsgrenar, arbetslivet och olika yrkesområden samt öva sig att söka arbete ökar elevernas kunskap om arbetslivet. Samtidigt får eleverna insikt i branscher som intresserar dem, i yrken och företagsamhet. I synnerhet under den praktiska arbetslivsorienteringen (PRAO) får eleverna träna färdigheter som behövs i arbetslivet. Den erfarenhet, kunskap och respons som fås under PRAO ska utnyttjas i studierna i olika läroämnen och när eleverna gör upp framtidsplaner. Uppmärksamhet ska fästas vid jämlikhetsfrågor i arbetslivet.

Lokal precisering:

- kunskaper i att söka arbete
- insikt om branscher och yrken
- företagsamhet
- praktiska arbetslivsorienteringen (PRAO)
- jämlikhetsfrågor i arbetslivet

I5 Att söka till fortsatta studier

Att utveckla elevernas förmåga att planera fortsatta studier och framtiden är en helhet som ska fördjupas i elevhandledningens innehåll under hela den grundläggande utbildningen. Eleverna ska i elevhandledningen få kunskap om vilka möjligheter till fortsatta studier som erbjuds inom Finlands utbildningssystem och lära sig att hitta mer detaljerad information om fortsatta studier och ansökan till dem genom att utnyttja olika informations-, rådgivnings- och handledningstjänster.

Lokal precisering:

- att sätta upp mål
- information om andra stadiets studier
- antagning till andra stadiet
- planera för fortsatta studier

M8 ge eleven och vårdnadshavarna information om huvuddragen och möjligheterna i Finlands utbildningssystem, stödja elevens förmåga att söka information om utbildning och arbetsliv både i Finland och utomlands

Lokal precisering:

- Eleven och dess vårdnadshavare har fått information om huvuddragen och möjligheterna i Finlands utbildningssystem.
- Eleven kan söka information om utbildning och arbetsliv både i Finland och utomlands.

I4 Arbetslivsorientering

Genom att granska olika näringsgrenar, arbetslivet och olika yrkesområden samt öva sig att söka arbete ökar elevernas kunskap om arbetslivet. Samtidigt får eleverna insikt i branscher som intresserar dem, i yrken och företagsamhet. I synnerhet under den praktiska arbetslivsorienteringen (PRAO) får eleverna träna färdigheter som behövs i arbetslivet. Den erfarenhet, kunskap och respons som fås under PRAO ska utnyttjas i studierna i olika läroämnen och när eleverna gör upp framtidsplaner. Uppmärksamhet ska fästas vid jämlikhetsfrågor i arbetslivet.

Lokal precisering:

- kunskaper i att söka arbete
- insikt om branscher och yrken
- företagsamhet
- praktiska arbetslivsorienteringen (PRAO)
- jämlikhetsfrågor i arbetslivet

I5 Att söka till fortsatta studier

Att utveckla elevernas förmåga att planera fortsatta studier och framtiden är en helhet som ska fördjupas i elevhandledningens innehåll under hela den grundläggande utbildningen. Eleverna ska i elevhandledningen få kunskap om vilka möjligheter till fortsatta studier som erbjuds inom Finlands utbildningssystem och lära sig att hitta mer detaljerad information om fortsatta studier och ansökan till dem genom att utnyttja olika informations-, rådgivnings- och handledningstjänster.

Lokal precisering:

- att sätta upp mål
- information om andra stadiets studier
- antagning till andra stadiet
- planera för fortsatta studier

M9 vägleda eleven att använda informations-, rådgivnings- och handledningstjänster via många kanaler samt att vid planeringen av sin framtida karriär bedöma hur tillförlitlig och ändamålsenlig information som inhämtats via olika källor är

Lokal precisering:

- Eleven kan använda informations-, rådgivnings- och handledningstjänster.
- Eleven kan bedöma hur tillförlitlig och ändamålsenlig information som inhämtats via olika källor är.

I2 Självkännedom och livslång karriärplanering

I elevhandledningen behandlas innehåll som hjälper eleverna att öka sin självkännedom och sin självbedömningsförmåga, sin förmåga att planera framtiden och fatta beslut samt att utveckla sina färdigheter att lösa problem i situationer där ingen färdig lösning finns att tillgå. Färdigheter som ska övas är bl.a. karriärplanering och -hantering, motivation samt allmän kompetens som behövs i livet. Eleverna ska träna sin förmåga att analysera och förstå vilka faktorer som påverkar de egna valen. Sådana faktorer är exempelvis värden och attityder, elevernas färdigheter och sociala nätverk.

Lokal precisering:

- självkännedom och självbedömningsförmåga
- problemlösning
- karriärplanering och -hantering
- allmän kompetens som behövs i livet
- värden och attityder
- mellanmänskliga relationer

I3 Färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet

I elevhandledningen ska eleverna ges möjligheter att träna sina färdigheter att komma till rätta i olika miljöer. Uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla mångsidiga färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet samt sociala och kommunikativa färdigheter för olika kanaler. I kommunikativa färdigheter ingår också att bedöma hur tillförlitlig den information som inhämtats via olika källor är med tanke på karriärplaneringen.

Lokal precisering:

- färdigheter att komma till rätta i olika miljöer
- mångsidiga färdigheter som behövs i studierna och arbetslivet
- sociala och kommunikativa färdigheter
- källkritik

I5 Att söka till fortsatta studier

Att utveckla elevernas förmåga att planera fortsatta studier och framtiden är en helhet som ska fördjupas i elevhandledningens innehåll under hela den grundläggande utbildningen. Eleverna ska i elevhandledningen få kunskap om vilka möjligheter till fortsatta studier som erbjuds inom Finlands utbildningssystem och lära sig att hitta mer detaljerad information om fortsatta studier och ansökan till dem genom att utnyttja olika informations-, rådgivnings- och handledningstjänster.

Lokal precisering:

- att sätta upp mål
- information om andra stadiets studier
- antagning till andra stadiet
- planera för fortsatta studier

M10 stödja elevens förmåga att uppfatta sin kulturella bakgrund och att komma till rätta i möten och samarbetssituationer med olika kulturer,

handleda eleven att inhämta och tillägna sig kunskap om möjligheterna att studera i multinationella arbetsmiljöer och utomlands

Lokal precisering:

- Eleven har insikt om sin kulturella bakgrund.
- Eleven kan möta och samarbeta med människor från olika kulturer.
- Eleven känner till studiemöjligheter i multinationella arbetsmiljöer och utomlands.

I4 Arbetslivsorientering

Genom att granska olika näringsgrenar, arbetslivet och olika yrkesområden samt öva sig att söka arbete ökar elevernas kunskap om arbetslivet. Samtidigt får eleverna insikt i branscher som intresserar dem, i yrken och företagsamhet. I synnerhet under den praktiska arbetslivsorienteringen (PRAO) får eleverna träna färdigheter som behövs i arbetslivet. Den erfarenhet, kunskap och respons som fås under PRAO ska utnyttjas i studierna i olika läroämnen och när eleverna gör upp framtidsplaner. Uppmärksamhet ska fästas vid jämlikhetsfrågor i arbetslivet.

Lokal precisering:

- kunskaper i att söka arbete
- insikt om branscher och yrken
- företagsamhet
- praktiska arbetslivsorienteringen (PRAO)
- jämlikhetsfrågor i arbetslivet

I5 Att söka till fortsatta studier

Att utveckla elevernas förmåga att planera fortsatta studier och framtiden är en helhet som ska fördjupas i elevhandledningens innehåll under hela den grundläggande utbildningen. Eleverna ska i elevhandledningen få kunskap om vilka möjligheter till fortsatta studier som erbjuds inom Finlands utbildningssystem och lära sig att hitta mer detaljerad information om fortsatta studier och ansökan till dem genom att utnyttja olika informations-, rådgivnings- och handledningstjänster.

Lokal precisering:

- att sätta upp mål
- information om andra stadiets studier
- antagning till andra stadiet
- planera för fortsatta studier

Främmande språk

Engelska, A-lärokurs

Läroämnets uppdrag

Språk är en förutsättning för lärande och tänkande. Språket är närvarande i all verksamhet i skolan och alla lärare är språklärare. Språkstudierna främjar utvecklingen av tankeförmågan. De ger underlag för att forma en flerspråkig och mångkulturell identitet och värdesätta den. I takt med att ordförrådet och strukturerna utvecklas, utvecklas också de kommunikativa färdigheterna och förmågan att söka information. Språkundervisningen ger goda möjligheter till glädje, lek och kreativitet.

Språkundervisningen är en del av språkpedagogiken och fostran till språkmedvetenhet. Den ska väcka elevernas intresse för den språkliga och kulturella mångfalden i skolan och den omgivande världen och uppmuntra dem att kommunicera i autentiska miljöer. Eleverna ska lära sig värdesätta andra språk, människorna som talar dem och olika kulturer. Jämställdheten i språkval och språkstudier förstärks genom att man på varierande och intressanta sätt informerar om valmöjligheter i språken, genom att man uppmuntrar eleverna att oberoende av kön fatta beslut om språkval utgående från sina individuella intressen, genom att man behandlar teman mångsidigt och ur olika synvinklar och genom att man använder omväxlande och praktiska arbetsmetoder.

Språkstudierna ska förbereda eleverna för planmässigt och kreativt arbete i olika sammansättningar. Eleverna och elevgrupperna ska ges möjligheter att bilda nätverk och kommunicera muntligt med elever och grupper också på olika håll i världen. Digitala verktyg erbjuder en naturlig möjlighet att genomföra språkundervisningen i autentiska situationer och utifrån elevernas kommunikationsbehov. Undervisningen ska också ge färdigheter som främjar delaktighet och aktiv påverkan i en internationell värld.

Undervisningen ska stärka elevernas tilltro till sin förmåga att lära sig språk och att modigt använda dem. Eleverna ska ges möjlighet att studera i egen takt och vid behov få stöd för sitt lärande. Undervisningen ska ordnas så att också elever som avancerar snabbare eller kan språket sedan tidigare kan göra framsteg.

Språkundervisningen ska utveckla multilitteracitet och ta upp olika texter. Texterna ska väljas med hänsyn till barnens och de ungas intressen. Undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och med de språk som eleverna använder på fritiden. Eleverna uppmuntras att söka information på de språk som de behärskar.

A-lärokurs i engelska i årskurs 7–9

Eleverna ska uppmuntras att mångsidigt använda engelska för att kommunicera och söka information. Målet för undervisningen är att stödja eleverna att fördjupa de kunskaper som inhämtats i årskurs 3–6, utveckla elevernas språkliga medvetenhet och slutledningsförmåga och samtidigt främja elevens färdigheter för språkstudier. Förståelsen för kulturell mångfald ska fördjupas genom att man diskuterar om värdebundna företeelser som är förknippade med olika språkgrupper och även ger utrymme för bearbetning av känslor. En del frågor kan vid behov också behandlas på skolans undervisningsspråk.

Många elever använder i allt högre grad engelska på sin fritid. Den kunskap som eleverna inhämtar genom det informella lärandet ska beaktas när undervisningen planeras och innehållet väljs.

Undervisningen i engelska kan integreras i undervisningen i olika läroämnen och i de mångvetenskapliga lärområdena och tvärtom. Eleverna ska uppmuntras att söka information på engelska i olika läroämnen.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i A-lärokursen i engelska i årskurs 7–9

Målet är att språkbruket ska vara så korrekt, naturligt och så relevant för eleverna som möjligt. Arbetet ska främst bestå av pararbete, smågruppsarbete och lärande tillsammans i olika typer av lärmiljöer. För att uppnå målen för flerspråkighet och språkpedagogik behövs samarbete mellan lärarna. Eleverna ska med hjälp av spel, musik och drama få möjlighet att testa sina växande språkkunskaper och även bearbeta attityder. Olika lärmiljöer, medier och digitala verktyg ska mångsidigt användas i undervisningen. I texterna söker man information som man delar och publicerar. Eleverna ska uppmuntras att vara aktiva och ta självständigt ansvar för sitt lärande med hjälp av den Europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg. Med hjälp av internationalisering på hemmaplan ska eleverna bekanta sig med flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i det omgivande samhället. De ska också ges möjligheter att öva sig att kommunicera internationellt. Engelska ska alltid användas när det är möjligt.

Handledning, differentiering och stöd i A-lärokursen i engelska i årskurs 7–9

Eleverna ska uppmuntras att modigt använda sina språkkunskaper. Gott om kommunikativa övningar stödjer utvecklingen av elevernas språkkunskaper. Eleverna ska också uppmuntras att studera andra språk som skolan erbjuder. Elever som har inlärningssvårigheter i språk ska ges stöd. Undervisningen ska planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbare eller kan engelska sedan tidigare.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i A-lärokursen i engelska i årskurs 7–9

Bedömningen ska vara mångsidig och ge eleverna möjlighet att uttrycka sig på för dem naturliga sätt. Med hjälp av uppmuntrande och handledande respons som anknyter till formativ bedömning hjälper man eleverna att bli medvetna om sina egna färdigheter och att utveckla dem. Eleverna ska uppmuntras att tillämpa sina kunskaper i olika kommunikationssituationer. Lärandet ska bedömas på flera olika sätt, också genom självvärdering och kamratrespons. Den summativa bedömningen ska grunda sig på hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen som ställts upp i den lokala läroplanen för A-lärokursen i engelska.

Bedömningen av växande språkkunskap ska grunda sig på den Europeiska referensramen och den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den. Som verktyg vid bedömningen kan man även använda till exempel den Europeiska språkportföljen.

Bedömningen ska vara mångsidig så att elever som har inlärningssvårigheter i språket, eller som på något annat sätt har ett annorlunda språkligt utgångsläge, ges olika möjligheter att visa sitt kunnande.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i A-lärokursen i engelska avslutas i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i A-engelska då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i A-lärokursen i engelska som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för A-lärokursen i engelska. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för A-lärokursen i engelska och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i A-lärokursen i engelska och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I vitsordet 9 som gäller målen för undervisningen (M6-M10) och som anknyter till växande språkkunskap i A-lärokursen i engelska har två kunskapsnivåer B1.1 och B1.2 kombinerats till en mellannivå B1.1/B1.2. Kunskapsnivåerna finns i den Europeiska referensramen och i den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 utveckla elevens förmåga att reflektera över värderingar och företeelser som anknyter till engelskans ställning och olika varianter samt

ge eleven beredskap att utveckla sin förmåga att agera i mångkulturella miljöer

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika typer av engelska, uttryck och strukturer, i både text, ljud och tal.
- Eleven kan uttrycka sig någorlunda i olika register och känner till olika typer av dialekter.
- Eleven kan skillnader mellan brittisk och amerikansk engelska.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär känna värderingar som anknyter till det engelska språkets ställning och varianter. Eleven lär sig om länders kulturer och levnadssätt inom språkområdet. Eleven lär sig att utveckla sin förmåga att agera i mångkulturella miljöer.

Föremål för bedömningen

Förståelse för frågor som anknyter till språkets ställning och varianter och förmåga att agera i mångkulturella miljöer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna några länder där engelska talas. Eleven kan berätta något om länders kulturer och levnadssätt inom språkområdet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta var engelska talas och att det talas på olika sätt. Eleven kan beskriva ländernas kulturer och levnadssätt i språkområdet. Eleven kan nämna kulturella drag som anknyter till kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om engelskans ställning som världsspråk. Eleven kan jämföra ländernas kulturer och levnadssätt i språkområdet. Eleven kan berätta om kulturella drag i kommunikationen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över engelskans ställning som världsspråk samt därtill hörande företeelser. Eleven kan jämföra och reflektera över ländernas kulturer och levnadssätt inom språkområdet. Eleven kan jämföra och reflektera över kulturella drag i kommunikation.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att utveckla förståelse för fler- och parallellspråkigheten i världen och för språkliga rättigheter. Att undersöka engelskans utveckling till ett globalt lingua franca. Att utforska kulturer och livsstilar i några sådana länder som i samhället använder engelska som det mest centrala språket. Att använda sådana språkvetenskapliga begrepp som hjälper eleverna i studierna i engelska och med att jämföra engelskan med andra språk. Att söka information om några av engelskans varianter.

M2 uppmuntra eleven att hitta intressanta engelskspråkiga innehåll och sammanhang som vidgar uppfattningen om den globaliserade världen och möjligheterna att ta del av den

Lokal precisering:

- Eleven kan fraser och sätt för hur man uttrycker sig i olika vardagliga sammanhang (t.ex. fråga efter vägen, ge anvisningar, boka hotell, beställa mat).
- Eleven kan klara sig och bli någorlunda förstådd som turist på engelska.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hitta engelskspråkiga innehåll och sammanhang som vidgar bilden av den globaliserade världen. Eleven lär sig olika sätt att agera i en språkligt och kulturellt mångskiftande värld på engelska.

Föremål för bedömningen

Förmåga att med hjälp av engelska språket utveckla sina världsmedborgerliga färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge exempel på några engelskspråkiga innehåll och sammanhang där engelska språket kan användas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna engelskspråkiga innehåll och sammanhang, som främjar hens lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan jämföra engelskspråkiga innehåll och sammanhang, som främjar hens lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över hur hen kan utnyttja engelskspråkiga innehåll och sammanhang för att främja det egna lärandet.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att utveckla förståelse för fler- och parallellspråkigheten i världen och för språkliga rättigheter. Att undersöka engelskans utveckling till ett globalt lingua franca. Att utforska kulturer och livsstilar i några sådana länder som i samhället använder engelska som det mest centrala språket. Att använda sådana språkvetenskapliga begrepp som hjälper eleverna i studierna i engelska och med att jämföra engelskan med andra språk. Att söka information om några av engelskans varianter.

M3 handleda eleven att lägga märke till regelbundenheter i engelska språket och sätt att i olika språk uttrycka samma saker samt att använda sig av språkvetenskapliga begrepp som stöd för sitt lärande

Lokal precisering:

- Elevens kan uppmärksamma och dra paraleller vid likheter i grammatik och olika uttryck och strukturer mellan engelska, svenska och finska och ev. andra språk.
- Eleven förstår likheterna i grammatikaliska uttryck och benämningar inom engelska och modersmål.
- Eleven kan de grundläggande ordklasserna och tidsformernas begrepp och användning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att lägga märke till regelbundenheter i engelska språket och göra jämförelser mellan engelska och andra språk. Eleven lär sig att använda språkvetenskapliga begrepp som stöd för sitt lärande.

Föremål för bedömningen

Språklig förmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra iakttagelser om några regelbundenheter i engelska språket.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan dra några slutsatser om regelbundenheter i engelska språket. Eleven kan ge några exempel på hur samma sak uttrycks i engelska och i något annat språk. Eleven kan ge exempel på några språkvetenskapliga begrepp i det engelska språket och använda dem för att utveckla sina språkkunskaper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan dra slutsatser om engelska språkets regelbundenheter. Eleven kan berätta hur samma sak uttrycks i engelska och i något annat språk. Eleven kan berätta om det engelska språkets centrala språkvetenskapliga begrepp och använda dem för att utveckla sina språkkunskaper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan dra slutsatser om engelska språkets regelbundenheter och tillämpa dem. Eleven kan jämföra hur samma sak uttrycks i engelska och i något annat språk. Eleven känner till och kan använda det engelska språkets centrala språkvetenskapliga begrepp för att utveckla sina språkkunskaper.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att utveckla förståelse för fler- och parallellspråkigheten i världen och för språkliga rättigheter. Att undersöka engelskans utveckling till ett globalt lingua franca. Att utforska kulturer och livsstilar i några sådana länder som i samhället använder engelska som det mest centrala språket. Att använda sådana språkvetenskapliga begrepp som hjälper eleverna i studierna i engelska och med att jämföra engelskan med andra språk. Att söka information om några av engelskans varianter.

M4 uppmuntra eleven att ställa upp mål, att utnyttja mångsidiga sätt för att lära sig engelska och att reflektera över sitt lärande självständigt och i samarbete med andra samt att handleda eleven att delta på ett

uppbyggande sätt i kommunikation där det viktigaste är att man når fram med sitt budskap

Lokal precisering:

- Eleven kan ställa upp personliga mål för sin inlärning.
- Eleven kan kommunicera på engelska i gruppen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ställa upp mål för sina språkstudier och att reflektera över sin lärprocess självständigt och i samarbete med andra. Eleven lär sig att använda olika sätt för att lära sig språk och att hitta de mest effektiva för hens eget lärande. Eleven lär sig olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ställa upp mål, att utnyttja studiestrategier, att reflektera över sitt lärande samt förmåga att bilda sig en uppfattning om olika sätt att delta i kommunikation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda några för hen själv passande sätt att lära sig engelska. Eleven kan ge några exempel på olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda de vanligaste och för hen själv passande sätten att lära sig engelska. Eleven kan beskriva några sätt att delta uppbyggande i kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda de mest centrala och för hen själv passande sätten att lära sig engelska. Eleven kan jämföra olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda mångsidiga och för hen själv passande sätt att lära sig engelska. Eleven kan jämföra och reflektera över olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att vidareutveckla färdigheterna för språkstudier. Att öva sig att använda läromedel på ett mångsidigt sätt, att använda ordlistor, uppfatta helheter, gruppera, söka information och bedöma hur tillförlitlig informationen är.

M5 stödja elevens egen aktivitet och förmåga att kreativt tillämpa sina språkkunskaper samt utveckla sina färdigheter för kontinuerligt språklärande

Lokal precisering:

- Eleven vet var hen kan ta del av olika forum utanför skolan och på nätet för att utnyttja och utveckla sina språkkunskaper.
- Elevens känner till i vilka olika situationer i vardagen hen kan använda engelska.
- Eleven kan använda sina språkkunskaper kreativi i påhittade vardagliga situationer (t.ex. uppköp, restaurangbesök, visa vägen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tillämpa sina språkkunskaper samt utveckla sina färdigheter självständigt även efter avslutad skolgång. Eleven lär sig att utnyttja de språkliga intryck som hen får i den omgivande världen. Eleven utvecklar tilltro till sig själv som språkinlärare.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla färdigheterna för kontinuerligt språklärande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge några exempel på möjligheter att utveckla sina kunskaper i engelska.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva olika möjligheter att utveckla sina kunskaper i engelska även efter avslutad skolgång.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan jämföra olika möjligheter att tillämpa och utveckla sina kunskaper i engelska även efter avslutad skolgång.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan jämföra och reflektera över olika möjligheter att tillämpa och utveckla sina kunskaper i engelska även efter avslutad skolgång.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att vidareutveckla färdigheterna för språkstudier. Att öva sig att använda läromedel på ett mångsidigt sätt, att använda ordlistor, uppfatta helheter, gruppera, söka information och bedöma hur tillförlitlig informationen är.

M6 uppmuntra eleven att delta i olika kommunikationssituationer som är lämpliga med hänsyn till elevens ålder och livserfarenhet och som även kan behandla åsikter

Lokal precisering:

- Eleven har färdigheter att uttrycka sin åsikt och ta ställning till (vardagliga) saker och situationer på ett idiomatiskt och passande sätt.
- Eleverna använder det engelska språket aktivit på lektionerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att aktivt delta i olika kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Kommunikationsförmåga i olika situationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer och kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven kan kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man diskuterar en aktuell händelse.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

M7 stödja eleven att ta initiativ i kommunikationssituationer, i användandet av kompensationsstrategier och i betydelseförhandlingar

Lokal precisering:

- Eleven kan olika kommunikationsstrategier och omskrivingar eller omformuleringar (t.ex. Alias med ord och uttryck också omvänt).
- Eleverna känner till synonymer och antonymer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ta initiativ i kommunikationssituationer. Eleven lär sig att använda kommunikationsstrategier.

Föremål för bedömningen

Användning av kommunikationsstrategier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Eleven kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Eleven måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven deltar i allt högre grad i kommunikation genom att vid behov använda standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Eleven måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Eleven använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet. Eleven kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Eleven kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven kan ta initiativ i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas och kan försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet, rätta till missförstånd. Eleven kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Eleven kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck och också av relativt komplicerade uttryck.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

M8 hjälpa eleven att känna igen kulturella drag i kommunikationen och stödja elevens förmåga att delta på ett uppbyggande sätt i kulturell växelverkan

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika lämpliga fraser och idiomatiska uttryck i vardagliga situationer.
- Eleven kan skilja på olika register och i vilka situationer man använder dem (t.ex. dialogövningar, vardagssituationer också på nätet).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att känna igen kulturella drag i kommunikation. Eleven lär sig att använda språket i kulturell växelverkan.

Föremål för bedömningen

Kulturellt lämpligt språkbruk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamålen, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Eleven kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikations rutiner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymerna. Eleven kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymerna och kan fästa vikt vid språkets formalitet. Eleven kan i sin kommunikation ta hänsyn till de viktigaste kulturellt betingade aspekterna.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

M9 erbjuda eleven möjlighet att lyssna till och läsa många olika för hen själv betydelsefulla allmänna och lättfattliga texter samt att tolka texterna med hjälp av olika strategier

Lokal precisering:

- Eleven klarar av hörförståelseuppgifter med eller utan att samtidigt ha med transkript av det hörda.
- Eleven kan utvidga och fördjupa bokens texter och innehåll genom att bidra med eget material och påhittade situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tolka muntliga och skriftliga texter. Eleven lär sig strategier för att förstå texter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Eleven kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Eleven kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Eleven förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Eleven urskiljer även oförberedd det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven förstår det väsentliga och många detaljer i lite mer krävande allmänspråkligt och relativt långsamt tal eller i lättfattlig skriven text. Eleven förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Eleven urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 utveckla elevens förmåga att reflektera över värderingar och företeelser som anknyter till engelskans ställning och olika varianter samt ge eleven beredskap att utveckla sin förmåga att agera i mångkulturella miljöer

Lokal precisering:

- Eleven kan grunderna i Storbritanniens kultur, historia och språkets/dialekternas särdrag.
- Eleven kan namnge de olika delarna i Storbritannien och berätta om deras kulturella och språkliga särdrag.
- Eleven förstår grunderna om det brittiska samväldet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär känna värderingar som anknyter till det engelska språkets ställning och varianter. Eleven lär sig om länders kulturer och levnadssätt inom språkområdet. Eleven lär sig att utveckla sin förmåga att agera i mångkulturella miljöer.

Föremål för bedömningen

Förståelse för frågor som anknyter till språkets ställning och varianter och förmåga att agera i mångkulturella miljöer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna några länder där engelska talas. Eleven kan berätta något om länders kulturer och levnadssätt inom språkområdet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta var engelska talas och att det talas på olika sätt. Eleven kan beskriva ländernas kulturer och levnadssätt i språkområdet. Eleven kan nämna kulturella drag som anknyter till kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om engelskans ställning som världsspråk. Eleven kan jämföra ländernas kulturer och levnadssätt i språkområdet. Eleven kan berätta om kulturella drag i kommunikationen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över engelskans ställning som världsspråk samt därtill hörande företeelser. Eleven kan jämföra och reflektera över ländernas kulturer och levnadssätt inom språkområdet. Eleven kan jämföra och reflektera över kulturella drag i kommunikation.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att utveckla förståelse för fler- och parallellspråkigheten i världen och för språkliga rättigheter. Att undersöka engelskans utveckling till ett globalt lingua franca. Att utforska kulturer och livsstilar i några sådana länder som i samhället använder engelska som det mest centrala språket. Att använda sådana språkvetenskapliga begrepp som hjälper eleverna i studierna i engelska och med att jämföra engelskan med andra språk. Att söka information om några av engelskans varianter.

M2 uppmuntra eleven att hitta intressanta engelskspråkiga innehåll och sammanhang som vidgar uppfattningen om den globaliserade världen och möjligheterna att ta del av den

Lokal precisering:

- Eleven känner till kulturella och sociala särdrag (t.ex. om det multikuturella Storbritannien och orsakerna till det).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hitta engelskspråkiga innehåll och sammanhang som vidgar bilden av den globaliserade världen. Eleven lär sig olika sätt att agera i en språkligt och kulturellt mångskiftande värld på engelska.

Föremål för bedömningen

Förmåga att med hjälp av engelska språket utveckla sina världsmedborgerliga färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge exempel på några engelskspråkiga innehåll och sammanhang där engelska språket kan användas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna engelskspråkiga innehåll och sammanhang, som främjar hens lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan jämföra engelskspråkiga innehåll och sammanhang, som främjar hens lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över hur hen kan utnyttja engelskspråkiga innehåll och sammanhang för att främja det egna lärandet.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att utveckla förståelse för fler- och parallellspråkigheten i världen och för språkliga rättigheter. Att undersöka engelskans utveckling till ett globalt lingua franca. Att utforska kulturer och livsstilar i några sådana länder som i samhället använder engelska som det mest centrala språket. Att använda sådana språkvetenskapliga begrepp som hjälper eleverna i studierna i engelska och med att jämföra engelskan med andra språk. Att söka information om några av engelskans varianter.

M3 handleda eleven att lägga märke till regelbundenheter i engelska språket och sätt att i olika språk uttrycka samma saker samt att använda sig av språkvetenskapliga begrepp som stöd för sitt lärande

Lokal precisering:

- Eleven kan de vanligaste satsdelarna, ordklasserna och tidsformerna och kan använda och analysera dem.
- Eleven känner till användningen av tidsformerna och skillnaden mellan dem i svenskan och engelskan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att lägga märke till regelbundenheter i engelska språket och göra jämförelser mellan engelska och andra språk. Eleven lär sig att använda språkvetenskapliga begrepp som stöd för sitt lärande.

Föremål för bedömningen

Språklig förmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra iakttagelser om några regelbundenheter i engelska språket.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan dra några slutsatser om regelbundenheter i engelska språket. Eleven kan ge några exempel på hur samma sak uttrycks i engelska och i något annat språk. Eleven kan ge exempel på några språkvetenskapliga begrepp i det engelska språket och använda dem för att utveckla sina språkkunskaper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan dra slutsatser om engelska språkets regelbundenheter. Eleven kan berätta hur samma sak uttrycks i engelska och i något annat språk. Eleven kan berätta om det engelska språkets centrala språkvetenskapliga begrepp och använda dem för att utveckla sina språkkunskaper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan dra slutsatser om engelska språkets regelbundenheter och tillämpa dem. Eleven kan jämföra hur samma sak uttrycks i engelska och i något annat språk. Eleven känner till och kan använda det engelska språkets centrala språkvetenskapliga begrepp för att utveckla sina språkkunskaper.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att utveckla förståelse för fler- och parallellspråkigheten i världen och för språkliga rättigheter. Att undersöka engelskans utveckling till ett globalt lingua franca. Att utforska kulturer och livsstilar i några sådana länder som i samhället använder engelska som det mest centrala språket. Att använda sådana språkvetenskapliga begrepp som hjälper eleverna i studierna i engelska och med att jämföra engelskan med andra språk. Att söka information om några av engelskans varianter.

M4 uppmuntra eleven att ställa upp mål, att utnyttja mångsidiga sätt för att lära sig engelska och att reflektera över sitt lärande självständigt och i samarbete med andra samt att handleda eleven att delta på ett uppbyggande sätt i kommunikation där det viktigaste är att man når fram med sitt budskap

Lokal precisering:

- Eleven kan formulera personliga mål för sin inlärning.
- Eleven kan kommunicera på ett positivt sätt i gruppen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ställa upp mål för sina språkstudier och att reflektera över sin lärprocess självständigt och i samarbete med andra. Eleven lär sig att använda olika sätt för att lära sig språk och att hitta de mest effektiva för hens eget lärande. Eleven lär sig olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ställa upp mål, att utnyttja studiestrategier, att reflektera över sitt lärande samt förmåga att bilda sig en uppfattning om olika sätt att delta i kommunikation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda några för hen själv passande sätt att lära sig engelska. Eleven kan ge några exempel på olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda de vanligaste och för hen själv passande sätten att lära sig engelska. Eleven kan beskriva några sätt att delta uppbyggande i kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda de mest centrala och för hen själv passande sätten att lära sig engelska. Eleven kan jämföra olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda mångsidiga och för hen själv passande sätt att lära sig engelska. Eleven kan jämföra och reflektera över olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att vidareutveckla färdigheterna för språkstudier. Att öva sig att använda läromedel på ett mångsidigt sätt, att använda ordlistor, uppfatta helheter, gruppera, söka information och bedöma hur tillförlitlig informationen är.

M5 stödja elevens egen aktivitet och förmåga att kreativt tillämpa sina språkkunskaper samt utveckla sina färdigheter för kontinuerligt språklärande

Lokal precisering:

- Eleven kan producera olika slags egna texter eller inlägg i olika forum.
- Eleven kan läsa olika typer av texter och reflektera kring dem.
- Eleven kan använda sin kreativitet och sin språkkunskap till att utvidga det behandlade temat i form av påhittade dialoger och situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tillämpa sina språkkunskaper samt utveckla sina färdigheter självständigt även efter avslutad skolgång. Eleven lär sig att utnyttja de språkliga intryck som hen får i den omgivande världen. Eleven utvecklar tilltro till sig själv som språkinlärare.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla färdigheterna för kontinuerligt språklärande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge några exempel på möjligheter att utveckla sina kunskaper i engelska.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva olika möjligheter att utveckla sina kunskaper i engelska även efter avslutad skolgång.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan jämföra olika möjligheter att tillämpa och utveckla sina kunskaper i engelska även efter avslutad skolgång.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan jämföra och reflektera över olika möjligheter att tillämpa och utveckla sina kunskaper i engelska även efter avslutad skolgång.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att vidareutveckla färdigheterna för språkstudier. Att öva sig att använda läromedel på ett mångsidigt sätt, att använda ordlistor, uppfatta helheter, gruppera, söka information och bedöma hur tillförlitlig informationen är.

M6 uppmuntra eleven att delta i olika kommunikationssituationer som är lämpliga med hänsyn till elevens ålder och livserfarenhet och som även kan behandla åsikter

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sina egna åsikter någorlunda obehindrat i olika situationer.
- Eleven kan ge feedback om sitt eget och andras arbete och motivera sina åsikter (t.ex. i form av en insändare till en tidning eller motsvarande på nätet).
- Eleven kan uttrycka sina behov och önskemål någorlunda tydligt i vardagliga situationer.
- Eleverna använder det engelska språket aktivit på lektionerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att aktivt delta i olika kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Kommunikationsförmåga i olika situationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer och kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven kan kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man diskuterar en aktuell händelse.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

M7 stödja eleven att ta initiativ i kommunikationssituationer, i användandet av kompensationsstrategier och i betydelseförhandlingar

Lokal precisering:

- Eleven kan olika kommunikationsstrategier och omskrivingar eller omformuleringar (t.ex. Alias med ord och uttryck också omvänt).
- Eleven känner till synonymer och antonymer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ta initiativ i kommunikationssituationer. Eleven lär sig att använda kommunikationsstrategier.

Föremål för bedömningen

Användning av kommunikationsstrategier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Eleven kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Eleven måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven deltar i allt högre grad i kommunikation genom att vid behov använda standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Eleven måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Eleven använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet. Eleven kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Eleven kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven kan ta initiativ i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas och kan försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet, rätta till missförstånd. Eleven kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Eleven kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck och också av relativt komplicerade uttryck.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

M8 hjälpa eleven att känna igen kulturella drag i kommunikationen och stödja elevens förmåga att delta på ett uppbyggande sätt i kulturell växelverkan

Lokal precisering:

- Eleven kan grunderna i Storbritanniens och dess delars kultur och särdrag samt artighetskutymer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att känna igen kulturella drag i kommunikation. Eleven lär sig att använda språket i kulturell växelverkan.

Föremål för bedömningen

Kulturellt lämpligt språkbruk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamålen, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Eleven kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikations rutiner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymerna. Eleven kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymerna och kan fästa vikt vid språkets formalitet. Eleven kan i sin kommunikation ta hänsyn till de viktigaste kulturellt betingade aspekterna.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

M9 erbjuda eleven möjlighet att lyssna till och läsa många olika för hen själv betydelsefulla allmänna och lättfattliga texter samt att tolka texterna med hjälp av olika strategier

Lokal precisering:

- Eleven klarar av hörförståelseuppgifter med eller utan att samtidigt ha med transkript av det hörda.

- Eleven kan själv vara delaktig i att söka, förbereda och tolka/sammanfatta passande texter till temat (t.ex. media) som sedan diskuteras eller presenteras i klassen eller i smågrupp.
- Eleven kan utvidga och fördjupa bokens texter och innehåll genom att bidra med eget material och påhittade situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tolka muntliga och skriftliga texter. Eleven lär sig strategier för att förstå texter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Eleven kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Eleven kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Eleven förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Eleven urskiljer även oförberedd det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven förstår det väsentliga och många detaljer i lite mer krävande allmänspråkligt och relativt långsamt tal eller i lättfattlig skriven text. Eleven förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Eleven urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och

ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

M10 handleda eleven att för olika ändamål producera både muntliga och skriftliga texter med allmänna eller för hen betydelsefulla teman och att samtidigt hjälpa eleven att fästa vikt vid ett gott uttal och ett mångsidigt bruk av strukturer

Lokal precisering:

- Eleven kan göra ensam eller parvis ett skriftligt projektarbete som sedan presenteras inför klassen.
- Eleven använder sig av presentationsprogram och andra digitala hjälpmedel.
- Eleven gör och presenterar mindre skriftliga arbeten i form av olika dialoger eller andra (vardagliga, för hen intressanta) situationer och teman.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig muntligt och skriftligt genom att använda det engelska språkets centrala ordförråd och strukturer. Eleven lär sig att uttala begripligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Eleven uttalar inövade uttryck begripligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Eleven kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Eleven använder sig av ett ganska omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Eleven kan tillämpa flera grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven kan redogöra för det väsentliga och många detaljer angående olika vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Eleven använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt allmänna fraser och idiom. Eleven kan tillämpa flera grundläggande uttalsregler också på andra än inövade uttryck.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 utveckla elevens förmåga att reflektera över värderingar och företeelser som anknyter till engelskans ställning och olika varianter samt

ge eleven beredskap att utveckla sin förmåga att agera i mångkulturella miljöer

Lokal precisering:

- Eleven kan skilja mellan olika engelskspråkiga varianter i det brittiska samväldet (t.ex. Australien och Nya Zeeland, Kanada,Indien).
- Eleven har kännedom om grunderna i de olika ovannämnda ländernas historia, kultur och samhälle.
- Eleven förstår konceptet lingua franca engelska och dess användning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär känna värderingar som anknyter till det engelska språkets ställning och varianter. Eleven lär sig om länders kulturer och levnadssätt inom språkområdet. Eleven lär sig att utveckla sin förmåga att agera i mångkulturella miljöer.

Föremål för bedömningen

Förståelse för frågor som anknyter till språkets ställning och varianter och förmåga att agera i mångkulturella miljöer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna några länder där engelska talas. Eleven kan berätta något om länders kulturer och levnadssätt inom språkområdet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta var engelska talas och att det talas på olika sätt. Eleven kan beskriva ländernas kulturer och levnadssätt i språkområdet. Eleven kan nämna kulturella drag som anknyter till kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta om engelskans ställning som världsspråk. Eleven kan jämföra ländernas kulturer och levnadssätt i språkområdet. Eleven kan berätta om kulturella drag i kommunikationen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över engelskans ställning som världsspråk samt därtill hörande företeelser. Eleven kan jämföra och reflektera över ländernas kulturer och levnadssätt inom språkområdet. Eleven kan jämföra och reflektera över kulturella drag i kommunikation.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att utveckla förståelse för fler- och parallellspråkigheten i världen och för språkliga rättigheter. Att undersöka engelskans utveckling till ett globalt lingua franca. Att utforska kulturer och livsstilar i några sådana länder som i samhället använder engelska som det mest centrala språket. Att använda sådana språkvetenskapliga begrepp som hjälper eleverna i studierna i engelska och med att jämföra engelskan med andra språk. Att söka information om några av engelskans varianter.

M2 uppmuntra eleven att hitta intressanta engelskspråkiga innehåll och sammanhang som vidgar uppfattningen om den globaliserade världen och möjligheterna att ta del av den

Lokal precisering:

- Eleven kan lite om de olika engelskspråkiga ländernas historia, kultur och särdrag och kan reflektera kring orsakerna till engelskans utbredning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hitta engelskspråkiga innehåll och sammanhang som vidgar bilden av den globaliserade världen. Eleven lär sig olika sätt att agera i en språkligt och kulturellt mångskiftande värld på engelska.

Föremål för bedömningen

Förmåga att med hjälp av engelska språket utveckla sina världsmedborgerliga färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge exempel på några engelskspråkiga innehåll och sammanhang där engelska språket kan användas.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna engelskspråkiga innehåll och sammanhang, som främjar hens lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan jämföra engelskspråkiga innehåll och sammanhang, som främjar hens lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över hur hen kan utnyttja engelskspråkiga innehåll och sammanhang för att främja det egna lärandet.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att utveckla förståelse för fler- och parallellspråkigheten i världen och för språkliga rättigheter. Att undersöka engelskans utveckling till ett globalt lingua franca. Att utforska kulturer och livsstilar i några sådana länder som i samhället använder engelska som det mest centrala språket. Att använda sådana språkvetenskapliga begrepp som hjälper eleverna i studierna i engelska och med att jämföra engelskan med andra språk. Att söka information om några av engelskans varianter.

M3 handleda eleven att lägga märke till regelbundenheter i engelska språket och sätt att i olika språk uttrycka samma saker samt att använda sig av språkvetenskapliga begrepp som stöd för sitt lärande

Lokal precisering:

- Eleven kan utgående från sina observationer dra slutsatser om engelska språkets regelbundenheter.
- Eleven kan tillämpa engelska språket.
- Eleven kan jämföra olika sätt att uttrycka samma saker i olika språk.
- Eleven känner till engelskans centrala språkvetenskapliga begrepp (t.ex. satsdelarna, ordklasserna och tidsformerna) och förstår deras lik- och olikheter i svenska och engelska.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att lägga märke till regelbundenheter i engelska språket och göra jämförelser mellan engelska och andra språk. Eleven lär sig att använda språkvetenskapliga begrepp som stöd för sitt lärande.

Föremål för bedömningen

Språklig förmåga

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra iakttagelser om några regelbundenheter i engelska språket.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan dra några slutsatser om regelbundenheter i engelska språket. Eleven kan ge några exempel på hur samma sak uttrycks i engelska och i något annat språk. Eleven kan ge exempel på några språkvetenskapliga begrepp i det engelska språket och använda dem för att utveckla sina språkkunskaper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan dra slutsatser om engelska språkets regelbundenheter. Eleven kan berätta hur samma sak uttrycks i engelska och i något annat språk. Eleven kan berätta om det engelska språkets centrala språkvetenskapliga begrepp och använda dem för att utveckla sina språkkunskaper.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan dra slutsatser om engelska språkets regelbundenheter och tillämpa dem. Eleven kan jämföra hur samma sak uttrycks i engelska och i något annat språk. Eleven känner till och kan använda det engelska språkets centrala språkvetenskapliga begrepp för att utveckla sina språkkunskaper.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att utveckla förståelse för fler- och parallellspråkigheten i världen och för språkliga rättigheter. Att undersöka engelskans utveckling till ett globalt lingua franca. Att utforska kulturer och livsstilar i några sådana länder som i samhället använder engelska som det mest centrala språket. Att använda sådana språkvetenskapliga begrepp som hjälper eleverna i studierna i engelska och med att jämföra engelskan med andra språk. Att söka information om några av engelskans varianter.

M4 uppmuntra eleven att ställa upp mål, att utnyttja mångsidiga sätt för att lära sig engelska och att reflektera över sitt lärande självständigt och i samarbete med andra samt att handleda eleven att delta på ett

uppbyggande sätt i kommunikation där det viktigaste är att man når fram med sitt budskap

Lokal precisering:

- Eleven kan formulera personliga mål för sin inlärning.
- Eleven kan delta i kommunikationen på ett sätt som uppmuntrar gruppen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ställa upp mål för sina språkstudier och att reflektera över sin lärprocess självständigt och i samarbete med andra. Eleven lär sig att använda olika sätt för att lära sig språk och att hitta de mest effektiva för hens eget lärande. Eleven lär sig olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.

Föremål för bedömningen

Förmåga att ställa upp mål, att utnyttja studiestrategier, att reflektera över sitt lärande samt förmåga att bilda sig en uppfattning om olika sätt att delta i kommunikation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda några för hen själv passande sätt att lära sig engelska. Eleven kan ge några exempel på olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda de vanligaste och för hen själv passande sätten att lära sig engelska. Eleven kan beskriva några sätt att delta uppbyggande i kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda de mest centrala och för hen själv passande sätten att lära sig engelska. Eleven kan jämföra olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda mångsidiga och för hen själv passande sätt att lära sig engelska. Eleven kan jämföra och reflektera över olika sätt att delta uppbyggande i kommunikation.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att vidareutveckla färdigheterna för språkstudier. Att öva sig att använda läromedel på ett mångsidigt sätt, att använda ordlistor, uppfatta helheter, gruppera, söka information och bedöma hur tillförlitlig informationen är.

M5 stödja elevens egen aktivitet och förmåga att kreativt tillämpa sina språkkunskaper samt utveckla sina färdigheter för kontinuerligt språklärande

Lokal precisering:

- Eleven vet hur man söker till en arbets- eller studieplats utomlands (t.ex. med hjälp av cv och arbetsansökan).
- Eleven kan uttrycka och motivera sin åsikt och berätta om sina framtidsplaner både muntligt och skriftigt (även om språket innehåller små fel).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tillämpa sina språkkunskaper samt utveckla sina färdigheter självständigt även efter avslutad skolgång. Eleven lär sig att utnyttja de språkliga intryck som hen får i den omgivande världen. Eleven utvecklar tilltro till sig själv som språkinlärare.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla färdigheterna för kontinuerligt språklärande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge några exempel på möjligheter att utveckla sina kunskaper i engelska.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva olika möjligheter att utveckla sina kunskaper i engelska även efter avslutad skolgång.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan jämföra olika möjligheter att tillämpa och utveckla sina kunskaper i engelska även efter avslutad skolgång.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan jämföra och reflektera över olika möjligheter att tillämpa och utveckla sina kunskaper i engelska även efter avslutad skolgång.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att vidareutveckla färdigheterna för språkstudier. Att öva sig att använda läromedel på ett mångsidigt sätt, att använda ordlistor, uppfatta helheter, gruppera, söka information och bedöma hur tillförlitlig informationen är.

M6 uppmuntra eleven att delta i olika kommunikationssituationer som är lämpliga med hänsyn till elevens ålder och livserfarenhet och som även kan behandla åsikter

Lokal precisering:

- Eleven kan motivera och framföra sin åsikt i debatter/diskussioner i klassen om aktuella eller vardagliga teman även om språket innehåller några fel.
- Eleven kan uttrycka sin egen åsikt i olika situationer relativt obehindrat.
- Eleven kan ge feedback om sitt eget och andras arbete och motivera sina åsikter.

- Eleverna använder det engelska språket aktivit på lektionerna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att aktivt delta i olika kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Kommunikationsförmåga i olika situationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer och kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven kan kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man diskuterar en aktuell händelse.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

M7 stödja eleven att ta initiativ i kommunikationssituationer, i användandet av kompensationsstrategier och i betydelseförhandlingar

Lokal precisering:

- Eleven kan använda sig av olika kommunikationsstrategier och omskrivningar eller omformuleringar.
- Eleven kan försäkra sig om att samtalspartnern hänger med och har förstått budskapet.
- Eleven kan använda och ge några synonymer och antonymer för ord vid behov.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att ta initiativ i kommunikationssituationer. Eleven lär sig att använda kommunikationsstrategier.

Föremål för bedömningen

Användning av kommunikationsstrategier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Eleven kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Eleven måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven deltar i allt högre grad i kommunikation genom att vid behov använda standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Eleven måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Eleven använder till exempel ett närliggande eller allmännare begrepp när hen inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet. Eleven kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Eleven kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven kan ta initiativ i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas och kan försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet, rätta till missförstånd. Eleven kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Eleven kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck och också av relativt komplicerade uttryck.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med

olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

M8 hjälpa eleven att känna igen kulturella drag i kommunikationen och stödja elevens förmåga att delta på ett uppbyggande sätt i kulturell växelverkan

Lokal precisering:

- Eleven har en uppfattning om Brittiska samväldets och USA:s olika delar och deras kultur och särdrag.
- Eleven känner till de vanligaste artighetskutymerna i dessa länder.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att känna igen kulturella drag i kommunikation. Eleven lär sig att använda språket i kulturell växelverkan.

Föremål för bedömningen

Kulturellt lämpligt språkbruk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamålen, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Eleven kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikations rutiner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymerna. Eleven kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven visar att hen behärskar de viktigaste artighetskutymerna och kan fästa vikt vid språkets formalitet. Eleven kan i sin kommunikation ta hänsyn till de viktigaste kulturellt betingade aspekterna.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet

och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

M9 erbjuda eleven möjlighet att lyssna till och läsa många olika för hen själv betydelsefulla allmänna och lättfattliga texter samt att tolka texterna med hjälp av olika strategier

Lokal precisering:

- Eleven klarar av hörförståelseuppgifter utan eller samtidigt med transkript av det hörda.
- Eleven kan själv vara delaktig i att söka, förbereda och tolka/sammanfatta till temat passande texter som sedan diskuteras eller presenteras i klassen eller i smågrupp.
- Eleven kan utvidga och fördjupa bokens texter och innehåll genom att bidra med eget material och påhittade situationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tolka muntliga och skriftliga texter. Eleven lär sig strategier för att förstå texter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Eleven kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Eleven kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Eleven förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Eleven urskiljer även oförberedd det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven förstår det väsentliga och många detaljer i lite mer krävande allmänspråkligt och relativt långsamt tal eller i lättfattlig skriven text. Eleven förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Eleven urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

M10 handleda eleven att för olika ändamål producera både muntliga och skriftliga texter med allmänna eller för hen betydelsefulla teman och att samtidigt hjälpa eleven att fästa vikt vid ett gott uttal och ett mångsidigt bruk av strukturer

Lokal precisering:

- Eleven kan göra ensam ett skriftligt projektarbete som sedan presenteras inför klassen.
- Eleven kan använda sig av presentationsprogram och andra digitala hjälpmedel.
- Eleven kan göra och presentera mindre skriftliga eller muntliga arbeten (t.ex. i form av olika dialoger eller situationer och andra presentationer).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig muntligt och skriftligt genom att använda det engelska språkets centrala ordförråd och strukturer. Eleven lär sig att uttala begripligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.3: Eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Eleven uttalar inövade uttryck begripligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A2.2: Eleven kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Eleven kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå B1.1: Eleven kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Eleven använder sig av ett ganska omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Eleven kan tillämpa flera grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå B1.1/B1.2: Eleven kan redogöra för det väsentliga och många detaljer angående olika vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar hen. Eleven använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt allmänna fraser och idiom. Eleven kan tillämpa flera grundläggande uttalsregler också på andra än inövade uttryck.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja innehåll tillsammans utgående från att eleverna ska kunna agera på engelska i olika sociala sammanhang eller gemenskaper. Innehållet ska vara aktuellt, för eleverna intressant, och även rikta sig mot andra stadiets utbildning och göra eleverna bekanta med den språkkunskap som behövs i arbetslivet och i fortsatta studier. Att i innehållet poängtera elevernas delaktighet och aktivitet lokalt och globalt. Innehållet ska väljas med beaktande av engelskans utbredning och

ställning som globalt kommunikationsspråk. Att lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika typer av texter som t.ex. berättande, beskrivande eller argumenterande texter. Att iaktta och ofta träna olika kommunikationssituationer med hjälp av medier.

Tyska, B2-lärokurs

Läroämnets uppdrag

Språk är en förutsättning för lärande och tänkande. Språket är närvarande i all verksamhet i skolan och alla lärare är språklärare. Språkstudierna främjar utvecklingen av tankeförmågan. De ger underlag för att forma en flerspråkig och mångkulturell identitet och värdesätta den. I takt med att ordförrådet och strukturerna utvecklas, utvecklas också de kommunikativa färdigheterna och förmågan att söka information. Språkundervisningen ger goda möjligheter till glädje, lek och kreativitet.

Språkundervisningen är en del av språkpedagogik och fostran till språkmedvetenhet. Den ska väcka elevernas intresse för den språkliga och kulturella mångfalden i skolan och den omgivande världen och uppmuntra dem att kommunicera i autentiska miljöer. Eleverna ska lära sig värdesätta andra språk, människorna som talar dem och olika kulturer. Jämställdheten i språkval och språkstudier förstärks genom att man på varierande och intressanta sätt informerar om valmöjligheter i språken, behandlar teman mångsidigt och ur olika synvinklar och genom att man använder omväxlande och praktiska arbetsmetoder.

Språkstudierna ska förbereda eleverna för planmässigt och kreativt arbete i olika sammansättningar. Eleverna och elevgrupperna ska ges möjligheter att bilda nätverk och kommunicera med människor också på andra håll i världen. Digitala verktyg erbjuder en naturlig möjlighet att genomföra språkundervisningen i autentiska situationer och utifrån elevernas kommunikationsbehov. Undervisningen ska också ge färdigheter som främjar delaktighet och aktiv påverkan internationellt.

Undervisningen ska stärka elevernas tilltro till sin förmåga att lära sig språk och att modigt använda dem. Eleverna ska ges möjlighet att studera i egen takt och vid behov få stöd för sitt lärande. Undervisningen ska ordnas så att också elever som avancerar snabbare eller kan språket sedan tidigare kan göra framsteg.

Språkundervisningen ska utveckla multilitteracitet och ta upp olika texter. Texterna ska väljas med hänsyn till barnens och de ungas intressen. Undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och med de språk som eleverna använder på fritiden. Vid valet av texter och uppgifter ska man också fästa uppmärksamhet vid språkkunskap som behövs i arbetslivet. Eleverna uppmuntras att söka information på de språk som de behärskar.

B2- lärokurs i främmande språk i årskurs 7–9

Undervisningen i ett valfritt B2-språk ordnas oftast i årskurs 8–9. B2-språket är det tredje eller fjärde språket som eleverna studerar efter modersmålet, så eleverna har redan mycket erfarenhet av att studera språk. Eleverna kan använda kunskap och färdigheter som de lärt sig tidigare. Eleverna uppmuntras att mångsidigt använda alla språk de studerar för att kommunicera och söka information. Undervisningens mål är att utveckla elevernas språkkänsla och språkliga slutledningsförmåga och samtidigt främja deras färdigheter för språkstudier. Förståelsen för kulturell mångfald ska fördjupas genom att man diskuterar om värdebundna företeelser som är förknippade med olika språkgrupper och även ger utrymme för bearbetning av känslor. En del frågor kan vid behov också behandlas på skolans undervisningsspråk.

Den kunskapsnivå och de kriterier för växande språkkunskap som beskrivs i grunderna i slutet av den grundläggande utbildningen lämpar sig bäst för indoeuropeiska språk och europeiska språk som använder skrivtecken som grundar sig på alfabetet. För andra språk låter utbildningsanordnaren utarbeta en läroplan som följer dessa grunder i tillämpliga delar. Internationellt godkända språkspecifika referensramar kan anpassade användas i undervisningen i icke-europeiska språk (t.ex. skrivtecknen). Undervisningen i främmande språk kan integreras i

undervisningen i olika läroämnen och i de mångvetenskapliga lärområdena och tvärtom. Eleverna ska uppmuntras att söka information på det främmande språket i olika läroämnen.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i B2- lärokursen i främmande språk i årskurs 7–9

Målet är att språkbruket ska vara så korrekt, naturligt och så relevant för eleverna som möjligt. Arbetet ska främst bestå av pararbete, smågruppsarbete och lärande tillsammans i olika typer av lärmiljöer. För att uppnå målen för flerspråkighet och språkpedagogik behövs samarbete mellan lärarna. Eleverna ska med hjälp av spel, musik och drama få möjlighet att testa sina växande språkkunskaper och även bearbeta attityder. Olika lärmiljöer, medier och digitala verktyg ska mångsidigt användas i undervisningen. Eleverna ska uppmuntras att vara aktiva och ta självständigt ansvar för sitt lärande med hjälp av den Europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg. Med hjälp av internationalisering på hemmaplan ska eleverna bekanta sig med flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i det omgivande samhället. De ska också ges möjligheter att öva sig att kommunicera internationellt. Målspråket ska alltid användas när det är möjligt.

Handledning, differentiering och stöd i B2- lärokursen i främmande språk i årskurs 7–9

Eleverna ska uppmuntras att modigt använda sina språkkunskaper. Gott om kommunikativa övningar stödjer utvecklingen av elevernas språkkunskaper. Eleverna ska också uppmuntras att studera andra språk som skolan erbjuder. Elever som har inlärningssvårigheter i språk ska ges stöd. Undervisningen ska planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbare eller kan målspråket sedan tidigare.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i B2- lärokursen i främmande språk i årskurs 7–9

Bedömningen ska vara mångsidig och ge eleverna möjlighet att uttrycka sig på för dem naturliga sätt. Med hjälp av uppmuntrande och handledande respons som anknyter till formativ bedömning hjälper man eleverna att bli medvetna om sina egna färdigheter och att utveckla dem. Eleverna ska uppmuntras att tillämpa sina kunskaper i olika kommunikationssituationer. Lärandet ska bedömas på flera olika sätt, också genom självvärdering och kamratrespons. Den summativa bedömningen ska grunda sig på hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen som ställts upp i den lokala läroplanen för B2-lärokursen i främmande språk.

Bedömningen av växande språkkunskap ska grunda sig på den Europeiska referensramen och den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den. Som verktyg vid bedömningen kan man även använda till exempel den Europeiska språkportföljen.

Bedömningen ska vara mångsidig så att elever som har inlärningssvårigheter i språket, eller som på något annat sätt har ett annorlunda språkligt utgångsläge, ges olika möjligheter att visa sitt kunnande.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i B2-lärokursen i främmande språk avslutas i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i B2-lärokursen i främmande språk då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i B2-lärokursen i främmande språk som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för B2-lärokursen i främmande språk. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i

kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för B2-lärokursen i främmande språk och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i B2-lärokursen i främmande språk och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I vitsordet 7 som gäller målen för undervisningen (M7) och som anknyter till växande språkkunskap i B2-lärokursen i främmande språk har två kunskapsnivåer A1.1 och A1.2 kombinerats till en mellannivå A1.1/A1.2. Kunskapsnivåerna finns i den Europeiska referensramen och i den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 hjälpa eleven att bilda sig en uppfattning om relationen mellan det nya språket och språk hen studerat tidigare, bekanta sig med området där målspråket talas och några centrala drag i levnadssätten samt stödja utvecklingen av elevens språkliga slutledningsförmåga, nyfikenhet och flerspråkighet

Lokal precisering:

- Eleven känner till, i vilka länder tyska används och vilken betydelse färdigheter i tyska har.
- Eleven känner till tyskspråkig kultur och jämför den med sin egen bakgrund.
- Eleven förstår likheter mellan tyska och svenska (t.ex. låneord).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär känna målspråkets ställning i relation till andra språk. Eleven lär känna målspråkets språkområde samt dess kulturer och levnadssätt. Eleven lär sig att utveckla sin språkliga slutledningsförmåga och sin flerspråkighet.

Föremål för bedömningen

Kännedom om målspråkets relation till andra språk samt språkområdets kulturer och levnadssätt som anknyter till dem. Språklig förmåga och flerspråkighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan berätta var målspråket talas. Eleven kan ge några exempel på målspråkets kulturer och levnadssätt som anknyter till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta var målspråket talas samt ge några exempel på målspråkets relation till andra språk. Eleven kan berätta om målspråkets kulturer och levnadssätt som anknyter till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta var målspråket talas och jämföra målspråkets relation till andra språk. Eleven kan beskriva målspråkets kulturer och levnadssätt som anknyter till dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan jämföra och reflektera över målspråkets relation till andra språk. Eleven kan utnyttja målspråkets mest centrala särdrag i sitt lärande. Eleven kan jämföra målspråkets kulturer och levnadssätt som anknyter till dem.

I1 Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Att undersöka karaktäristiska drag i målspråket och jämföra dessa med tidigare språkkunskap. Att bilda sig en uppfattning om nära besläktade språk, undersöka bakgrunden till målspråkets utbredning, söka information som intresserar eleverna om t.ex. språkområdets kulturella sedvänjor eller andra företeelser. Att reflektera över eventuella förutfattade meningar om språket och kulturen i fråga.

Lokal precisering:

- geografi och kultur i tyskspråkiga länder
- likheter mellan europeiska språk

M2 uppmuntra eleven att se kunskaperna i målspråket som en del av det kontinuerliga lärandet och breddade språkresurser, handleda eleven att hitta sätt att lära sig språk som bäst lämpar sig för hen själv och hens ålder samt uppmuntra hen att använda även begränsade språkfärdigheter utanför lektionerna

Lokal precisering:

- Eleven känner till olika sätt att lära sig språk.
- Eleven kan studera språk självständigt och kan utvärdera olika inlärningssätt.
- Eleven kan dra nytta av sina nyförvärvade språkkunskaper utanför skolan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hitta möjligheter att använda målspråket även efter avslutad skolgång. Eleven lär sig att använda olika sätt för att lära sig språk och att hitta sätt som är mest effektiva för hen själv.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla färdigheterna och studiestrategierna för kontinuerligt språklärande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge några exempel på möjligheter att använda målspråket. Eleven kan använda några för hen själv passande sätt att lära sig språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om möjligheter att använda sina kunskaper i målspråket även efter avslutad skolgång. Eleven kan använda de vanligaste och för hen själv passande sätten att lära sig målspråket.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta för vilka ändamål hen kan använda sina kunskaper i målspråket även efter avslutad skolgång. Eleven kan använda de mest centrala och för hen själv passande sätten att lära sig målspråket.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan berätta hur hen kan utnyttja sina kunskaper i målspråket även efter avslutad skolgång. Eleven kan använda mångsidiga och för hen själv passande sätt att lära sig målspråket.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att tillsammans undersöka vad som bäst stödjer lärandet av målspråket, vad man kan använda språket till och var man kan hitta intressant material på målspråket. Att sätta upp egna mål och lära sig att ge och ta emot respons.

Lokal precisering:

- språkutveckling (t.ex genom att använda sig av delar av Europeisk språkportfolie)
- muntlig feedback till klasskamraterna (t.ex. för muntliga presentationer, dialoger eller annat som uppförs i klassen)
- själv- och kamratutvärdering efter sina presentationer (t.ex. vid bedömningsperiodens slut, genom att rätta varandras förhör)

M4 stödja eleven i att använda sig av språkliga kommunikationsstrategier

Lokal precisering:

- Eleven kan kommunicera på enkel tyska i vardagliga situationer med hjälp av mallar och kan uttala tyska.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att utnyttja språkliga kommunikationsstrategier i kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Användning av kommunikationsstrategier

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Eleven kan ibland gissa eller härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Kan uttrycka om hen har förstått.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.2: Eleven använder sig av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i sin kommunikation. Eleven behöver mycket hjälpmedel. Eleven kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.3: Eleven deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Eleven kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (t.ex. genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.1: Eleven deltar i allt högre grad i kommunikation. Eleven använder mer sällan non-verbala uttryck. Eleven måste relativt ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Eleven kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja olika språkanvändningsändamål och olika texter, främst informella. Att vid behov också öva sig i att använda ett mer formellt språkbruk. Att välja ämnesområden som intresserar eleverna med perspektivet jag, vi och världen. Att lära sig lyssna, tala, läsa och skriva på målspråket och om olika teman som t.ex. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritiden och livsmiljön i målspråkets områden. Att även välja teman tillsammans. Texterna och ämnena ska i viss mån väljas med beaktande av språkets geografiska utbredning och status. Att iaktta målspråkets rytm, intonation och andra särdrag i uttalet och att öva in ett naturligt uttal. Att öva sig att känna igen målspråkets fonetiska tecken och att producera de skrivtecken som behövs.

Lokal precisering:

- att klara sig i enkla vardagliga situationer
  - korta och enkla interaktiva dialoger (t.ex. att hälsa, presentera sig själv)
- skriva korta texter om ett givet tema
- autentiskt material (applikationer, musik, tv, tidningar och böcker)
- grunderna till ett naturligt uttal med hjälp av läraren och genom att även använda IKT
- ordförråd och teman:
  - hälsningsfraser, räkneord 1-1000, klockslag, veckodagar
  - familjen, hemmet, skolan, närmiljön, hobbier, fritid, att göra uppköp
  - eleven erbjuds alternativa teman vid grupparbete (Tyskland)

- Grammatik:
  - bestämd och obestämd artikel
  - possessiva pronomen i singularis, pluralform
  - nekningsorden
  - frågande satser
  - några modala hjälpverb
  - ackusativ
  - de regelbundna verbens böjning, några oregelbundna verb

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M2 uppmuntra eleven att se kunskaperna i målspråket som en del av det kontinuerliga lärandet och breddade språkresurser, handleda eleven att hitta sätt att lära sig språk som bäst lämpar sig för hen själv och hens ålder samt uppmuntra hen att använda även begränsade språkfärdigheter utanför lektionerna

Lokal precisering:

- Eleven kan studera språk självständigt och kan utvärdera olika inlärningssätt.
- Eleven har utvecklat medvetenhet om sina styrkor och svagheter i språkinlärningen.
- Eleven drar nytta av sina växande språkkunskaper utanför skolan.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att hitta möjligheter att använda målspråket även efter avslutad skolgång. Eleven lär sig att använda olika sätt för att lära sig språk och att hitta sätt som är mest effektiva för hen själv.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla färdigheterna och studiestrategierna för kontinuerligt språklärande

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge några exempel på möjligheter att använda målspråket. Eleven kan använda några för hen själv passande sätt att lära sig språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om möjligheter att använda sina kunskaper i målspråket även efter avslutad skolgång. Eleven kan använda de vanligaste och för hen själv passande sätten att lära sig målspråket.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan berätta för vilka ändamål hen kan använda sina kunskaper i målspråket även efter avslutad skolgång. Eleven kan använda de mest centrala och för hen själv passande sätten att lära sig målspråket.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan berätta hur hen kan utnyttja sina kunskaper i målspråket även efter avslutad skolgång. Eleven kan använda mångsidiga och för hen själv passande sätt att lära sig målspråket.

I2 Färdigheter för språkstudier

Att tillsammans undersöka vad som bäst stödjer lärandet av målspråket, vad man kan använda språket till och var man kan hitta intressant material på målspråket. Att sätta upp egna mål och lära sig att ge och ta emot respons.

Lokal precisering:

- språkutveckling enligt europeisk språkportfolie

M3 erbjuda eleven tillfällen att öva sig i muntlig och skriftlig kommunikation med hjälp av olika medier

Lokal precisering:

- Eleven kan kommunicera på enkel tyska.
- Eleven kan be om förtydligande på enkel tyska i kommunikationssituationer när hen inte förstår.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att agera i olika muntliga och skriftliga kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Kommunikationsförmåga i olika situationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.2: Eleven klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer, men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.3: Eleven reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.1: Eleven kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja olika språkanvändningsändamål och olika texter, främst informella. Att vid behov också öva sig i att använda ett mer formellt språkbruk. Att välja ämnesområden som intresserar eleverna med perspektivet jag, vi och världen. Att lära sig lyssna, tala, läsa och skriva på målspråket och om olika teman som t.ex. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritiden och livsmiljön i målspråkets områden. Att även välja teman tillsammans. Texterna och ämnena ska i viss mån väljas med beaktande av språkets geografiska utbredning och status. Att iaktta målspråkets rytm, intonation och andra särdrag i uttalet och att öva in ett naturligt uttal. Att öva sig att känna igen målspråkets fonetiska tecken och att producera de skrivtecken som behövs.

Lokal precisering:

- enkla vardagliga situationer och att berätta om sig själv och sitt liv
- skriva korta texter om om flera teman
- autentiskt material (applikationer, musik, tv, tidningar och böcker)
- grunderna till ett naturligt uttal med hjälp av läraren och genom att även använda digitala verktyg
- ordförråd och teman:
  - hobbyerna, resor, utseende, att göra uppköp, kläder, mat, väginformation, väder
  - beskrivande adjektiv, färger, fester, månaderna och årstiderna,
  - eleven erbjuds alternativa teman vid grupparbete (Schweiz)
- grammatik:
  - verbets böjning
  - skiljbara verb
  - possessiva pronomen i singularis och pluralis
  - modala hjälpverb
  - imperativ
  - prepositioner
  - andra tidsformer än presens
  - ordföljden

M5 hjälpa eleven att öka sin kännedom om uttryck som hör till artigt språkbruk

Lokal precisering:

- Eleven kan använda artighetsfraser och vet skillnaden mellan du och ni.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda för målspråket och språkområdets kultur typiska artighetsfraser.

Föremål för bedömningen

Kulturellt lämpligt språkbruk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.2: Eleven kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna typiska för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.3: Eleven kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.1: Eleven klarar av korta sociala situationer. Eleven kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter och besvara sådana.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja olika språkanvändningsändamål och olika texter, främst informella. Att vid behov också öva sig i att använda ett mer formellt språkbruk. Att välja ämnesområden som intresserar eleverna med perspektivet jag, vi och världen. Att lära sig lyssna, tala, läsa och skriva på målspråket och om olika teman som t.ex. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritiden och livsmiljön i målspråkets områden. Att även välja teman tillsammans. Texterna och ämnena ska i viss mån väljas med beaktande av språkets geografiska utbredning och status. Att iaktta målspråkets rytm, intonation och andra särdrag i uttalet och att öva in ett naturligt uttal. Att öva sig att känna igen målspråkets fonetiska tecken och att producera de skrivtecken som behövs.

Lokal precisering:

- enkla vardagliga situationer och att berätta om sig själv och sitt liv
- skriva korta texter om om flera teman

- autentiskt material (applikationer, musik, tv, tidningar och böcker)
- grunderna till ett naturligt uttal med hjälp av läraren och genom att även använda digitala verktyg
- ordförråd och teman:
  - hobbyerna, resor, utseende, att göra uppköp, kläder, mat, väginformation, väder
  - beskrivande adjektiv, färger, fester, månaderna och årstiderna,
  - eleven erbjuds alternativa teman vid grupparbete (Schweiz)
- grammatik:
  - verbets böjning
  - skiljbara verb
  - possessiva pronomen i singularis och pluralis
  - modala hjälpverb
  - imperativ
  - prepositioner
  - andra tidsformer än presens
  - ordföljden

M6 uppmuntra eleven att tolka för hens ålder lämpliga och för hen själv intressanta muntliga och skriftliga texter

Lokal precisering:

- Eleven förstår enkla färdiga texter och långsamt tal men behöver lärarens hjälp och förklaring av texttypen och genren.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tolka olika muntliga och skriftliga texter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Eleven känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.2: Eleven förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Eleven kan urskilja enskilda fakta i en text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.3: Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information hen behöver ur en kort text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.1: Eleven förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Eleven förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Eleven klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja olika språkanvändningsändamål och olika texter, främst informella. Att vid behov också öva sig i att använda ett mer formellt språkbruk. Att välja ämnesområden som intresserar eleverna med perspektivet jag, vi och världen. Att lära sig lyssna, tala, läsa och skriva på målspråket och om olika teman som t.ex. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritiden och livsmiljön i målspråkets områden. Att även välja teman tillsammans. Texterna och ämnena ska i viss mån väljas med beaktande av språkets geografiska utbredning och status. Att iaktta målspråkets rytm, intonation och andra särdrag i uttalet och att öva in ett naturligt uttal. Att öva sig att känna igen målspråkets fonetiska tecken och att producera de skrivtecken som behövs.

Lokal precisering:

- enkla vardagliga situationer och att berätta om sig själv och sitt liv
- skriva korta texter om om flera teman
- autentiskt material (applikationer, musik, tv, tidningar och böcker)
- grunderna till ett naturligt uttal med hjälp av läraren och genom att även använda digitala verktyg
- ordförråd och teman:
  - hobbyerna, resor, utseende, att göra uppköp, kläder, mat, väginformation, väder
  - beskrivande adjektiv, färger, fester, månaderna och årstiderna,
  - eleven erbjuds alternativa teman vid grupparbete (Schweiz)
- grammatik:
  - verbets böjning
  - skiljbara verb
  - possessiva pronomen i singularis och pluralis
  - modala hjälpverb
  - imperativ
  - prepositioner

- andra tidsformer än presens
- ordföljden

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M3 erbjuda eleven tillfällen att öva sig i muntlig och skriftlig kommunikation med hjälp av olika medier

Lokal precisering:

- Eleven kan kommunicera på enkel tyska i vardagliga situationer.
- Eleven kan be om förtydligande på enkel tyska i kommunikationssituationer när hen inte förstår.
- Eleven förstår största delen av sammanhanget även om man inte vet varje ord.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att agera i olika muntliga och skriftliga kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Kommunikationsförmåga i olika situationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.2: Eleven klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer, men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.3: Eleven reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.1: Eleven kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja olika språkanvändningsändamål och olika texter, främst informella. Att vid behov också öva sig i att använda ett mer formellt språkbruk. Att välja ämnesområden som intresserar eleverna med perspektivet jag, vi och världen. Att lära sig lyssna, tala, läsa och skriva på målspråket och om olika teman som t.ex. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritiden och livsmiljön i målspråkets områden. Att även välja teman tillsammans. Texterna och ämnena ska i viss mån väljas med beaktande av språkets geografiska utbredning och status. Att iaktta målspråkets rytm, intonation

och andra särdrag i uttalet och att öva in ett naturligt uttal. Att öva sig att känna igen målspråkets fonetiska tecken och att producera de skrivtecken som behövs.

Lokal precisering:

- att klara sig i enkla vardagliga situationer och att berätta om sig själv och sitt liv
- skriva korta texter om om flera teman
- autentiskt material (applikationer, musik, tv, tidningar och böcker)
- behärskar ett naturligt uttal men fortsätter att öva uttalet med hjälp av läraren och med hjälp av digitala verktyg
- ordförråd och teman:
  - framtidsplaner, yrken, fortsatta studier, familjefester, tillönskningar, boende, hemarbeten, miljö och natur, hälsa
  - alternativa teman vid grupparbete (t.ex. Österrike)

- grammatik:
  - perfekt av regelbundna och oregelbundna verb
  - dativ
  - prepositionsuttryck
  - verbens rektion

M5 hjälpa eleven att öka sin kännedom om uttryck som hör till artigt språkbruk

Lokal precisering:

- Eleven behärskar hövlighetsfraser och kan skilja på situationen när ni och du används i tyska.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda för målspråket och språkområdets kultur typiska artighetsfraser.

Föremål för bedömningen

Kulturellt lämpligt språkbruk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.2: Eleven kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna typiska för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.3: Eleven kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.1: Eleven klarar av korta sociala situationer. Eleven kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter och besvara sådana.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja olika språkanvändningsändamål och olika texter, främst informella. Att vid behov också öva sig i att använda ett mer formellt språkbruk. Att välja ämnesområden som intresserar eleverna med perspektivet jag, vi och världen. Att lära sig lyssna, tala, läsa och skriva på målspråket och om olika teman som t.ex. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritiden och livsmiljön i målspråkets områden. Att även välja teman tillsammans. Texterna och ämnena ska i viss mån väljas med beaktande av språkets geografiska utbredning och status. Att iaktta målspråkets rytm, intonation och andra särdrag i uttalet och att öva in ett naturligt uttal. Att öva sig att känna igen målspråkets fonetiska tecken och att producera de skrivtecken som behövs.

Lokal precisering:

- att klara sig i enkla vardagliga situationer och att berätta om sig själv och sitt liv
- skriva korta texter om om flera teman
- autentiskt material (applikationer, musik, tv, tidningar och böcker)
- behärskar ett naturligt uttal men fortsätter att öva uttalet med hjälp av läraren och med hjälp av digitala verktyg
- ordförråd och teman:
  - framtidsplaner, yrken, fortsatta studier, familjefester, tillönskningar, boende, hemarbeten, miljö och natur, hälsa
  - alternativa teman vid grupparbete (t.ex. Österrike)

- grammatik:
  - perfekt av regelbundna och oregelbundna verb
  - dativ
  - prepositionsuttryck
  - verbens rektion

M6 uppmuntra eleven att tolka för hens ålder lämpliga och för hen själv intressanta muntliga och skriftliga texter

Lokal precisering:

- Eleven förstår enkla färdiga texter och långsamt tal med bekanta ord och uttryck.
- Eleven kan svara på enkla frågor i en text med bekant tema.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att tolka olika muntliga och skriftliga texter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Eleven känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.2: Eleven förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Eleven kan urskilja enskilda fakta i en text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.3: Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information hen behöver ur en kort text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A2.1: Eleven förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Eleven förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar hen och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Eleven klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja olika språkanvändningsändamål och olika texter, främst informella. Att vid behov också öva sig i att använda ett mer formellt språkbruk. Att välja ämnesområden som intresserar eleverna med perspektivet jag, vi och världen. Att lära sig lyssna, tala, läsa och skriva på målspråket och om olika teman som t.ex. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritiden och livsmiljön i målspråkets områden. Att även välja teman tillsammans. Texterna och ämnena ska i viss mån väljas med beaktande av språkets geografiska utbredning och status. Att iaktta målspråkets rytm, intonation och andra särdrag i uttalet och att öva in ett naturligt uttal. Att öva sig att känna igen målspråkets fonetiska tecken och att producera de skrivtecken som behövs.

Lokal precisering:

- att klara sig i enkla vardagliga situationer och att berätta om sig själv och sitt liv
- skriva korta texter om om flera teman
- autentiskt material (applikationer, musik, tv, tidningar och böcker)
- behärskar ett naturligt uttal men fortsätter att öva uttalet med hjälp av läraren och med hjälp av digitala verktyg
- ordförråd och teman:
  - framtidsplaner, yrken, fortsatta studier, familjefester, tillönskningar, boende, hemarbeten, miljö och natur, hälsa
  - alternativa teman vid grupparbete (t.ex. Österrike)

- grammatik:
  - perfekt av regelbundna och oregelbundna verb
  - dativ
  - prepositionsuttryck
  - verbens rektion

M7 erbjuda eleven rikligt med möjligheter att öva sig i att tala och skriva kortfattat i för åldern lämpliga situationer och i detta sammanhang fästa uppmärksamhet vid uttal och vid strukturer som är relevanta för textens innehåll

Lokal precisering:

- Eleven kan skriva egna texter med bekant tema.
- Eleven kan uttrycka sig begripligt.
- Eleven behärskar ordförråd, uttryck och grammatik som har behandlats tidigare i olika årskurserna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sig muntligt och skriftligt genom att använda språkets centrala ordförråd och strukturer. Eleven lär sig att uttala begripligt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Kunskapsnivå A1.1: Eleven kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärda standarduttryck. Eleven uttalar några inövade uttryck begripligt och kan skriva några enskilda ord och uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Kunskapsnivå A1.1/A1.2: Eleven kan under handledning berätta om några bekanta och för hen viktiga saker med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd. Eleven kan skriva några enskilda ord och uttryck. Eleven uttalar inövade uttryck begripligt. Eleven behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Kunskapsnivå A1.2: Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd be-rätta om några bekanta och för hen viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Kunskapsnivå A1.3: Eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Eleven kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Eleven uttalar inövade uttryck begripligt.

I3 Växande språkkunskap: förmåga att kommunicera, förmåga att tolka texter, förmåga att producera texter

Att välja olika språkanvändningsändamål och olika texter, främst informella. Att vid behov också öva sig i att använda ett mer formellt språkbruk. Att välja ämnesområden som intresserar eleverna med perspektivet jag, vi och världen. Att lära sig lyssna, tala, läsa och skriva på målspråket och om olika teman som t.ex. jag själv, min familj, mina vänner, skolan, fritiden och livsmiljön i målspråkets områden. Att även välja teman tillsammans. Texterna och ämnena ska i viss mån väljas med beaktande av språkets geografiska utbredning och status. Att iaktta målspråkets rytm, intonation och andra särdrag i uttalet och att öva in ett naturligt uttal. Att öva sig att känna igen målspråkets fonetiska tecken och att producera de skrivtecken som behövs.

Lokal precisering:

- att klara sig i enkla vardagliga situationer och att berätta om sig själv och sitt liv
- skriva korta texter om om flera teman
- autentiskt material (applikationer, musik, tv, tidningar och böcker)
- behärskar ett naturligt uttal men fortsätter att öva uttalet med hjälp av läraren och med hjälp av digitala verktyg
- ordförråd och teman:
  - framtidsplaner, yrken, fortsatta studier, familjefester, tillönskningar, boende, hemarbeten, miljö och natur, hälsa

- alternativa teman vid grupparbete (t.ex. Österrike)

- grammatik:
  - perfekt av regelbundna och oregelbundna verb
  - dativ
  - prepositionsuttryck
  - verbens rektion

Franska, B2-lärokurs

Läroämnets uppdrag

Språk är en förutsättning för lärande och tänkande. Språket är närvarande i all verksamhet i skolan och alla lärare är språklärare. Språkstudierna främjar utvecklingen av tankeförmågan. De ger underlag för att forma en flerspråkig och mångkulturell identitet och värdesätta den. I takt med att ordförrådet och strukturerna utvecklas, utvecklas också de kommunikativa färdigheterna och förmågan att söka information. Språkundervisningen ger goda möjligheter till glädje, lek och kreativitet.

Språkundervisningen är en del av språkpedagogik och fostran till språkmedvetenhet. Den ska väcka elevernas intresse för den språkliga och kulturella mångfalden i skolan och den omgivande världen och uppmuntra dem att kommunicera i autentiska miljöer. Eleverna ska lära sig värdesätta andra språk, människorna som talar dem och olika kulturer. Jämställdheten i språkval och språkstudier förstärks genom att man på varierande och intressanta sätt informerar om valmöjligheter i språken, behandlar teman mångsidigt och ur olika synvinklar och genom att man använder omväxlande och praktiska arbetsmetoder.

Språkstudierna ska förbereda eleverna för planmässigt och kreativt arbete i olika sammansättningar. Eleverna och elevgrupperna ska ges möjligheter att bilda nätverk och kommunicera med människor också på andra håll i världen. Digitala verktyg erbjuder en naturlig möjlighet att genomföra språkundervisningen i autentiska situationer och utifrån elevernas kommunikationsbehov. Undervisningen ska också ge färdigheter som främjar delaktighet och aktiv påverkan internationellt.

Undervisningen ska stärka elevernas tilltro till sin förmåga att lära sig språk och att modigt använda dem. Eleverna ska ges möjlighet att studera i egen takt och vid behov få stöd för sitt lärande. Undervisningen ska ordnas så att också elever som avancerar snabbare eller kan språket sedan tidigare kan göra framsteg.

Språkundervisningen ska utveckla multilitteracitet och ta upp olika texter. Texterna ska väljas med hänsyn till barnens och de ungas intressen. Undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och med de språk som eleverna använder på fritiden. Vid valet av texter och uppgifter ska man också fästa uppmärksamhet vid språkkunskap som behövs i arbetslivet. Eleverna uppmuntras att söka information på de språk som de behärskar.

B2- lärokurs i främmande språk i årskurs 7–9

Undervisningen i ett valfritt B2-språk ordnas oftast i årskurs 8–9. B2-språket är det tredje eller fjärde språket som eleverna studerar efter modersmålet, så eleverna har redan mycket erfarenhet av att studera språk. Eleverna kan använda kunskap och färdigheter som de lärt sig tidigare. Eleverna uppmuntras att mångsidigt använda alla språk de studerar för att kommunicera och söka information. Undervisningens mål är att utveckla elevernas språkkänsla och språkliga slutledningsförmåga och samtidigt främja deras färdigheter för språkstudier. Förståelsen för kulturell mångfald ska fördjupas genom att man diskuterar om värdebundna företeelser som är förknippade med olika språkgrupper och även ger utrymme för bearbetning av känslor. En del frågor kan vid behov också behandlas på skolans undervisningsspråk.

Den kunskapsnivå och de kriterier för växande språkkunskap som beskrivs i grunderna i slutet av den grundläggande utbildningen lämpar sig bäst för indoeuropeiska språk och

europeiska språk som använder skrivtecken som grundar sig på alfabetet. För andra språk låter utbildningsanordnaren utarbeta en läroplan som följer dessa grunder i tillämpliga delar. Internationellt godkända språkspecifika referensramar kan anpassade användas i undervisningen i icke-europeiska språk (t.ex. skrivtecknen). Undervisningen i främmande språk kan integreras i undervisningen i olika läroämnen och i de mångvetenskapliga lärområdena och tvärtom. Eleverna ska uppmuntras att söka information på det främmande språket i olika läroämnen.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i B2- lärokursen i främmande språk i årskurs 7–9

Målet är att språkbruket ska vara så korrekt, naturligt och så relevant för eleverna som möjligt. Arbetet ska främst bestå av pararbete, smågruppsarbete och lärande tillsammans i olika typer av lärmiljöer. För att uppnå målen för flerspråkighet och språkpedagogik behövs samarbete mellan lärarna. Eleverna ska med hjälp av spel, musik och drama få möjlighet att testa sina växande språkkunskaper och även bearbeta attityder. Olika lärmiljöer, medier och digitala verktyg ska mångsidigt användas i undervisningen. Eleverna ska uppmuntras att vara aktiva

och ta självständigt ansvar för sitt lärande med hjälp av den Europeiska språkportfolion eller motsvarande verktyg. Med hjälp av internationalisering på hemmaplan ska eleverna bekanta sig med flerspråkigheten och den kulturella mångfalden i det omgivande samhället. De ska också ges möjligheter att öva sig att kommunicera internationellt. Målspråket ska alltid användas när det är möjligt.

Språkundervisningen drar ämnesövergripande nytta av att flygfältet är beläget i samma stad. Delar av den Europeiska språkportfolin tas i bruk elektroniskt i årskurs 7 och uppdateras varje år av eleven själv samt används av läraren som stöd för utvärdering och betyg.

Handledning, differentiering och stöd i B2- lärokursen i främmande språk i årskurs 7–9

Eleverna ska uppmuntras att modigt använda sina språkkunskaper. Gott om kommunikativa övningar stödjer utvecklingen av elevernas språkkunskaper. Eleverna ska också uppmuntras att studera andra språk som skolan erbjuder. Elever som har inlärningssvårigheter i språk ska ges stöd. Undervisningen ska planeras så att den erbjuder tillräckliga utmaningar även för elever som avancerar snabbare eller kan målspråket sedan tidigare.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i B2- lärokursen i främmande språk i årskurs 7–9

Bedömningen ska vara mångsidig och ge eleverna möjlighet att uttrycka sig på för dem naturliga sätt. Med hjälp av uppmuntrande och handledande respons som anknyter till formativ bedömning hjälper man eleverna att bli medvetna om sina egna färdigheter och att utveckla dem. Eleverna ska uppmuntras att tillämpa sina kunskaper i olika kommunikationssituationer. Lärandet ska bedömas på flera olika sätt, också genom självvärdering och kamratrespons. Den summativa bedömningen ska grunda sig på hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen som ställts upp i den lokala läroplanen för B2-lärokursen i främmande språk.

Bedömningen av växande språkkunskap ska grunda sig på den Europeiska referensramen och den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den. Som verktyg vid bedömningen kan man även använda till exempel den Europeiska språkportföljen.

Bedömningen ska vara mångsidig så att elever som har inlärningssvårigheter i språket, eller som på något annat sätt har ett annorlunda språkligt utgångsläge, ges olika möjligheter att visa sitt kunnande.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i B2-lärokursen i främmande språk avslutas i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i B2-lärokursen i främmande språk då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i B2-lärokursen i främmande språk som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för B2-lärokursen i främmande språk. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för B2-lärokursen i främmande språk och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i B2-lärokursen i främmande språk och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I vitsordet 7 som gäller målen för undervisningen (M7) och som anknyter till växande språkkunskap i B2-lärokursen i främmande språk har två kunskapsnivåer A1.1 och A1.2 kombinerats till en mellannivå A1.1/A1.2. Kunskapsnivåerna finns i den Europeiska referensramen och i den finländska nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som utarbetats utgående från den.

Modersmål och litteratur

Läroämnets uppdrag

Mål, handledning, differentiering och stöd samt bedömning av lärande som hör samman med läroämnets uppdrag, lärmiljöer och arbetssätt gäller alla lärokurser i läroämnet modersmål och litteratur.

Läroämnet modersmål och litteratur har som uppdrag att utveckla elevernas språk-, text- och kommunikationsfärdigheter, att stimulera eleverna att bli intresserade av språk, litteratur och övrig kultur och bli medvetna om sig själva som kommunikatörer och språkanvändare. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla sin kreativitet och vidga sitt vardagsspråk och sin textkompetens så att de med hjälp av lämpliga begrepp kan ge uttryck för iakttagelser och fenomen och verbalisera sina egna tankar.

Läroämnet modersmål och litteratur ansvarar, i samarbete med de övriga läroämnena och med hemmen, för elevernas språkliga utveckling. Undervisningen ska hjälpa eleverna att skapa sin språkliga och kulturella identitet i ett mångkulturellt och medialiserat samhälle. Modersmål och litteratur är ett mångvetenskapligt kunskaps-, färdighets- och kulturämne. Undervisningen ska baseras på en vidgad textsyn. Centrala färdigheter som ska betonas är färdighet i att tolka och producera mångformiga texter och i att söka och dela information. Kreativiteten stärks och fantasin får möjlighet att utvecklas på ett mångsidigt sätt genom att eleverna bekantar sig med litteratur som är lämplig för deras ålder och språkfärdighet. Litteraturen vidgar även elevernas uppfattning om sig själva som språkanvändare, skapar band till den egna kulturen och vidgar förståelsen för andra kulturer.

Eleverna ska uppmuntras till att kommunicera och uttrycka sig i olika slag av kommunikationsmiljöer. Genom att eleverna blir handledda i att inse hur deras egen språkanvändning påverkar andra människor bidrar modersmålsämnet även till elevernas etiska utveckling. Läs- och skrivstrategier är centrala metakognitiva färdigheter som ska betonas inom modersmålsundervisningen. Syftet med undervisningen om språket är att stödja och utveckla språklig medvetenhet och analytisk språkfärdighet. Undervisningen ska basera sig på en social och funktionell syn på språket: de språkliga strukturerna ska studeras i språkliga sammanhang och inom textgenrer som är lämpliga för den aktuella åldersgruppen. Undervisningen ska avancera trappstegsvis i enlighet med elevernas utvecklingsstadium.

Inom undervisningen ska eleverna lära känna flera kulturområden, av vilka ordkonsten, mediekulturen, drama och teater samt muntlig kommunikationskultur är de mest centrala. Undervisningen i ordkonst innebär att man skriver, läser och tolkar skönlitterära texter. Syftet med litteraturundervisningen är att väcka läslust, stödja eleverna i att få och dela med sig av läsupplevelser, fördjupa kulturkännedomen, stödja den etiska utvecklingen och att berika elevernas språk och fantasi. Drama i undervisningen stärker läroämnets funktionella, erfarenhetsbaserade och estetiska karaktär. Genom arbete med mediekunskap ökar elevernas medvetenhet om och vana att använda olika medieinnehåll och de lär sig förstå och tolka mediernas roll som ett kulturellt fenomen. Arbetet med muntlig kommunikation stärker elevernas kommunikativa kompetens.

Att innehållet i modersmåls- och litteraturundervisningen görs meningsfullt är en viktig motivationsfaktor för eleverna. Motivationen och intresset stärks genom att man i undervisningen utgår från barnens och de ungas språkvärld och erfarenheter och vidgar dessa samt låter eleverna göra egna val och vara aktiva aktörer. Det är också viktigt att man inom undervisningen beaktar elevernas egna textvärldar och erfarenheter och breddar dessa. Då skolan formar sina lärmiljöer och väljer undervisningsmetoder inom läroämnet modersmål och litteratur ska elevernas olikheter, olika förutsättningar och jämställdheten mellan könen beaktas. Både de som är specialbegåvade

på området och de som har inlärningssvårigheter ska få stöd. De olika lärokurserna i läroämnet ska samarbeta med varandra.

Språkpedagogik och språkutveckling

Den språkliga utvecklingen startar vid födseln och fortsätter livet ut. Individen tillägnar sig sin kompetens i flera språk i hemmet, i skolan och under fritiden. Den språkliga kompetensen består av kompetens i modersmålen, i andra språk och i olika dialektala varianter, på olika nivåer. Utgångspunkten för skolans språkundervisning är att språket används i olika situationer och sammanhang. Språkundervisningen ska stärka elevernas språkliga medvetenhet och stödja språkbruk på olika språk parallellt. Den ska även bidra till att eleverna utvecklar kompetens i multilitteracitet. Eleverna ska lära sig att analysera texter och kommunikationsformer på olika språk och använda språkvetenskapliga begrepp vid tolkning av texter och använda sig av olika sätt att lära sig språk. De ska också uppmuntras att lära sig språk på flera olika sätt och att använda sin kompetens i olika språk som stöd för allt lärande i alla läroämnen. Eleverna ska få handledning i att läsa texter på lämplig nivå på olika språk och att i sina studier söka information och kunskap på olika språk.

Eleverna ska vägledas att se och förstå sin egen och andras mångfasetterade språkliga och kulturella identitet. Även betydelsen av minoritetsspråken och de utrotningshotade språken ska behandlas i undervisningen och den ska stödja elevens flerspråkighet genom att inkludera elevens alla språk, även de som används på fritiden. Undervisningen ska stärka elevens tro på den egna förmågan att lära sig språk och uppmuntra till att modigt använda nya språk, även på grundläggande nivå. Utgångspunkten för all språkpedagogisk verksamhet är att flera olika läroämnen samarbetar.

Läroämnets uppdrag i årskurs 7-9

***I årskurserna 7–9** har undervisningen i modersmål och litteratur som uppdrag att utveckla elevernas språkliga och kulturella färdigheter i multimediala kommunikationsmiljöer. Eleverna handleds att ta del av olika kommunikationssituationer och multimediala miljöer så att de lär känna sitt sätt att kommunicera och själva kan bidra till ett positivt kommunikationsklimat. Undervisningens uppdrag är att främja elevernas utveckling till aktiva och delaktiga medborgare som kan motivera sina synpunkter och påverka sitt eget liv och det omgivande samhället med hjälp av olika kommunikationsmedel. Valet av texter i undervisningen ska gå i riktning mot samhällsorienterande texter och texter som används i studie- och arbetslivet. Eleverna ska lära sig att behärska standardspråkets normer i tal och skrift samt att använda ett för situationen lämpligt språk. Färdigheten att analysera och tolka litteratur fördjupas. Eleverna uppmanas att läsa litteratur och fördjupa sitt läsintresse och de ska ges möjlighet till läsupplevelser.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 7–9

Målet är att skapa en social lärmiljö som utvecklar förmågan att lära sig och erbjuder gott om språklig stimulans samt möjligheter att söka, använda och producera information, även om stora texthelheter och även i multimediala miljöer. Lärmiljön i modersmål ska även innefatta kultur- och medieutbudet utanför skolan. Arbetssätten ska väljas så att läsförståelsestrategierna stärks och textproduktionsprocesserna blir smidigare. Eleverna ska producera texter individuellt och tillsammans, också med hjälp av kommunikationsteknik. Undervisningen ska integreras med hjälp av process- och projektarbete och arbetssätten ska väljas så att de olika innehållsområdena integreras naturligt med varandra. Drama ska integreras i olika innehållsområden, i synnerhet i litteraturundervisningen och i undervisningen i andra läroämnen. Undervisningen i modersmål och litteratur kan på ett naturligt sätt samordnas med till exempel undervisningen i främmande språk, historia, geografi och bildkonst. Genom kommunikationsövningar stärks varje elevs uppfattning om sitt sätt att kommunicera.

Handledning, differentiering och stöd i läroämnet modermål och litteratur i årskurs 7–9

Målet för undervisningen är att stödja varje elevs lärande i och utanför skolan genom att hjälpa hen att hitta och använda lämpliga studiestrategier och identifiera sina styrkor. Eleverna ska uppmuntras att bland olika texter hitta och välja sådana som intresserar och är lämpliga med tanke på elevernas läsfärdighet och sätt att läsa, och att självmant läsa litteratur och andra texter. Eleverna ska också handledas att röra sig tryggt och ansvarsfullt i medievärlden. Individuell handledning och respons ska ges för att utveckla elevens kommunikativa färdigheter och förmåga att producera texter. Eleverna ska få handledning och stöd vid eventuella språkliga inlärningssvårigheter och för att lära sig begrepp och klä sina tankar i ord. Också språkligt begåvade elever ska utmanas att till exempel utveckla sin läskompetens och att ställa upp mål och hitta arbetssätt som lämpar sig för dem. Texterna och arbetssätten ska väljas så att eleverna bemöts jämlikt och jämställt oberoende av kön.

Bedömning av elevens lärande i läroämnet modermål och litteratur i årskurs 7–9

I årskurs 7–9 ska bedömningen av elevens lärande vara mångsidig, riktgivande och uppmuntrande. En respons som är uppmuntrande och konstruktiv stärker elevernas motivation och hjälper dem att utveckla sina språkliga färdigheter samt att hitta sina egna styrkor. Eleverna ska kontinuerligt få information om sina studieframgångar och hur väl de presterat i förhållande till målen. Bedömningen ska bli en naturlig del av lärprocessen. Genom en stödjande och analyserande bedömning av elevernas kunskaper kan man hjälpa eleverna att bli medvetna om sina egna kunskaper och färdigheter och sina arbetsprocesser och ge dem verktyg för att utveckla dessa. Alla fyra målområden lika viktiga i bedömningen av elevens lärande i årkurserna 7-9. Bedömningen ska vara mångbottnad och grunda sig på såväl muntlig och skriftlig kunskapsredovisning som på lärarens observationer av språkanvändning och textanalys i olika situationer. Eleverna ska ges möjlighet att visa prov på sina kunskaper och färdigheter på ett mångsidigt sätt. Vid sidan av självbedömning ska man använda kamratbedömning under bedömningsprocessen.

Slutbedömningen genomförs det läsår då ämnesstudierna avslutas i respektive ämne. Genom slutbedömningen definierar man hur väl eleven vid slutet av studierna har uppnått målen för lärokursen. Slutvitsordet bestäms så att man jämför elevens kunskaps- och färdighetsnivå med de nationella kunskapskraven i den ifrågavarande lärokursen. Modersmål och litteratur är ett kumulativt läroämne. Då man bestämmer slutvitsordet ska man beakta alla nationella kunskapskrav för slutbedömningen oberoende av i vilken årskurs motsvarande mål har fastställts i den lokala läroplanen. Eleven bedöms med vitsordet åtta (8) ifall hen har uppnått en nivå som utgör ett genomsnitt av den kunskaps- och färdighetsnivå för de olika delområdena som beskrivs i de nationella kunskapskraven. Om eleven inom något delområde nått högre än nivån för vitsordet åtta kan detta kompensera en något lägre prestationsnivå inom ett annat delområde.

Svenska och litteratur

Lärokursens särskilda uppdrag

Svenska språket är det ena av Finlands två nationalspråk och lärokursen i svenska och litteratur undervisas i samma omfattning och med samma mål och innehåll som lärokursen finska och litteratur, dock med vissa mindre avvikelser som beror på språkliga och kulturella särdrag. Läroämnets centrala kulturbärande uppdrag i de svenska skolorna i Finland är även viktigt att betona. Elevernas skolspråk och språkmedvetenhet ska kontinuerligt stödjas, parallellt med att flerspråkighet ska användas som en resurs. Elevernas varierande språkbakgrund ska uppmärksammas och beaktas i undervisningen i modersmål och litteratur och även i alla övriga läroämnen.

Lärokursens uppdrag i årskurs 7-9

I årskurserna 7-9 *är det speciella uppdraget för undervisningen att stödja eleverna i att utveckla allt mer mångsidig kompetens i att lära sig och kommunicera och att utveckla en bredare kompetens i multilitteracitet. Eleverna utvecklar och breddar sin språkliga medvetenhet, sin textvärld och sin kulturella kompetens. Inom undervisningen handleder man eleverna att anpassa sitt språkbruk till situationen och att uttrycka sig och kommunicera i olika kontexter. Även språkliga och kommunikativa färdigheter som behövs i de fortsatta studierna och i arbetslivet ligger i fokus. Inom litteraturundervisningen sporrar man eleverna till mångsidiga läsupplevelser.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 7–9

Målet är att skapa en social lärmiljö som utvecklar förmågan att lära sig och erbjuder gott om språklig stimulans samt möjligheter att söka, använda och producera information, även om stora texthelheter och även i multimediala miljöer. Lärmiljön i modersmål ska även innefatta kultur- och medieutbudet utanför skolan. Arbetssätten ska väljas så att läsförståelsestrategierna stärks och textproduktionsprocesserna blir smidigare. Eleverna ska producera texter individuellt och tillsammans, också med hjälp av kommunikationsteknik. Undervisningen ska integreras med hjälp av process- och projektarbete och arbetssätten ska väljas så att de olika innehållsområdena integreras naturligt med varandra. Drama ska integreras i olika innehållsområden, i synnerhet i litteraturundervisningen och i undervisningen i andra läroämnen. Undervisningen i modersmål och litteratur kan på ett naturligt sätt samordnas med till exempel undervisningen i främmande språk, historia, geografi och bildkonst. Genom kommunikationsövningar stärks varje elevs uppfattning om sitt sätt att kommunicera.

Handledning, differentiering och stöd i läroämnet modermål och litteratur i årskurs 7–9

Målet för undervisningen är att stödja varje elevs lärande i och utanför skolan genom att hjälpa hen att hitta och använda lämpliga studiestrategier och identifiera sina styrkor. Eleverna ska uppmuntras att bland olika texter hitta och välja sådana som intresserar och är lämpliga med tanke på elevernas läsfärdighet och sätt att läsa, och att självmant läsa litteratur och andra texter. Eleverna ska också handledas att röra sig tryggt och ansvarsfullt i medievärlden. Individuell handledning och respons ska ges för att utveckla elevens kommunikativa färdigheter och förmåga att producera texter. Eleverna ska få handledning och stöd vid eventuella språkliga inlärningssvårigheter och för att lära sig begrepp och klä sina tankar i ord. Också språkligt begåvade elever ska utmanas att till exempel utveckla sin läskompetens och att ställa upp mål och hitta arbetssätt som lämpar sig för dem. Texterna och arbetssätten ska väljas så att eleverna bemöts jämlikt och jämställt oberoende av kön.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 7–9

I årskurs 7–9 ska bedömningen av elevens lärande vara mångsidig, riktgivande och uppmuntrande. En respons som är uppmuntrande och konstruktiv stärker elevernas motivation och hjälper dem att utveckla sina språkliga färdigheter samt att hitta sina egna styrkor. Eleverna ska kontinuerligt få information om sina studieframgångar och hur väl de presterat i förhållande till målen. Bedömningen ska bli en naturlig del av lärprocessen. Genom en stödjande och analyserande bedömning av elevernas kunskaper kan man hjälpa eleverna att bli medvetna om sina egna kunskaper och färdigheter och sina arbetsprocesser och ge dem verktyg för att utveckla dessa. Alla målområden är lika viktiga i bedömningen av elevens lärande i årkurserna 7–9. Bedömningen ska vara mångsidig och grunda sig på såväl muntliga och skriftliga prov på kunnande som på lärarens observationer i olika lärsituationer. Eleverna ska ges möjlighet att

visa prov på kunnande på ett mångsidigt sätt. Färdigheter för självvärdering och kamratrespons utvecklas som en del den formativa bedömningen.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i modersmål och litteratur avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i modersmål och litteratur då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i modersmål och litteratur som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för modersmål och litteratur. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i modersmål och litteratur och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i modersmål och litteratur och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I beskrivningarna av kunskapskraven omfattar beskrivningen av de högre vitsorden även kunnandet för de lägre vitsorden.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att utveckla sin förmåga att kommunicera målinriktat, ändamålsenligt, etiskt och på ett konstruktivt sätt i olika kommunikationsmiljöer

Lokal precisering:

- Eleven kan kommunicera i olika slag av kommunikationsmiljöer och -situationer.
- Eleven visar att hen förstår andras inlägg och kan iaktta hur den egna kommunikationen påverkar andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att agera i olika kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan agera i en välbekant grupp och i vardagliga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan agera ändamålsenligt i grupper och sedvanliga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera konstruktivt i olika grupper och kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan agera konstruktivt i många slags grupper, också i krävande kommunikationssituationer.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex. att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M2 uppmuntra eleven att utveckla sin förmåga att kommunicera i grupp och utveckla förmågan att motivera sina åsikter och sina språkliga och kommunikativa val

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sina åsikter och motivera dem.
- Eleven beaktar andras åsikter och samarbetar med andra i kommunikationssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven breddar sin förmåga att kommunicera i grupp och utvecklar sin förmåga att motivera sina synpunkter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att kommunicera i grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och deltar i samtalet. Eleven kan uttrycka sin åsikt samt ge någon slags motivering till den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ta hänsyn till andras synpunkter i den egna kommunikationen. Eleven kan uttrycka sin åsikt sakligt och presentera enkla motiveringar till den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan föra diskussionen vidare i sina egna inlägg. Eleven kan uttrycka sina åsikter klart och motivera dem tämligen mångsidigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tolka andras inlägg och syftet med dem, samt anpassa sin egen kommunikation enligt situationen. Eleven kan uttrycka sin åsikt på ett för situationen ändamålsenligt sätt och motivera den övertygande.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex. att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M3 handleda eleven i att bredda sin förmåga att uttrycka sig i olika slag av kommunikationssituationer och framträdanden, även genom drama

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sig såsom situationen och ändamålet kräver.
- Eleven kan framföra både ett spontant och ett förberett anförande eller diskussionsinlägg och ta hänsyn till sin publik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven breddar sina färdigheter att uttrycka sig i olika kommunikationssituationer och vid uppträdanden inför publik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att framträda

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan framföra ett kort anförande om ett för hen bekant och konkret ämne. Eleven kan uttrycka sig förståeligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan framföra ett enkelt, förberett anförande. Eleven kan uttrycka sig tydligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan framföra ett förberett anförande och anpassa det till sina åhörare. Eleven kan uttrycka sig på ett för situationen ändamålsenligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan framföra ett förberett anförande, också om ett krävande ämne. Eleven kan uttrycka sig mångsidigt och anpassa sin kommunikation enligt åhörare och syfte.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex. att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M4 uppmuntra eleven att vidareutveckla sina kommunikativa färdigheter så att hen lär sig att iaktta sin egen kommunikation och identifiera sina styrkor och svagheter i olika kommunikationsmiljöer, även multimediala

Lokal precisering:

- Eleven kan delvis utvärdera sin kommunikativa kompetens i olika kommunikationsmiljöer på basis av feedback från andra och vet delvis vilka områden som behöver utvecklas.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta sin egen kommunikation och identifiera sina styrkor och utvecklingsområden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan identifiera någon styrka eller något utvecklingsområde i sin kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva sitt sätt att kommunicera och identifiera några styrkor och utvecklingsområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för sina kommunikativa färdigheter, beskriva sina styrkor och utvecklingsområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan utvärdera sina kommunikativa färdigheter och styrkor och reflektera över hur de kan utvecklas.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex. att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M5 handleda eleven i att utveckla de lässtrategier och metakognitiva färdigheter som behövs för att läsa, förstå, tolka och analysera texter och för att utvärdera sin läsfärdighet och bli medveten om hur den behöver utvecklas

Lokal precisering:

- Eleven kan självständigt använda sig av lässtrategier.
- Eleven kan utvärdera sin egen läskunnighet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar strategier och metakognitiva färdigheter som behövs för att kunna läsa och lär sig att bedöma sina utvecklingsbehov.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå texter och identifiera egna styrkor och utvecklingsområden

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda någon enkel lässtrategi för att förstå text. Eleven kan identifiera någon styrka eller något utvecklingsbehov som berör läsning hos sig själv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda sig av några lässtrategier. Eleven kan beskriva sig själv som läsare och identifiera några styrkor och utvecklingsbehov.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan välja lässtrategier som är lämpade för texttypen. Eleven kan redogöra för sin läsfärdighet och beskriva sina styrkor och svagheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda för situationen ändamålsenliga lässtrategier. Eleven kan utvärdera sina läsfärdigheter och reflektera över hur de kan utvecklas.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- läsa och reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur samt genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M7 handleda eleven i att utveckla analytisk och kritisk läsfärdighet och öva sin förmåga att göra iakttagelser i texter och att tolka dem med

hjälp av ändamålsenliga begrepp samt befästa och bredda ord- och begreppsförrådet

Lokal precisering:

- Eleven kan granska texter kritiskt, känner igen olika textgenrer och kan beskriva några språkliga och textuella drag i förklarande och instruerande texter samt förstår att olika texter har olika upphov och syften.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig analytisk och kritisk läsfärdighet, lär sig att göra iakttagelser om fakta- och medietexter och tolka dem med hjälp av ändamålsenliga begrepp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera och tolka fakta- och medietexter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan plocka ut centralt innehåll ur en text med hjälp av stödfrågor. Eleven kan nämna några språkliga eller textuella drag i någon enkel textgenre.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan särskilja huvudpunkterna i en text och beskriva ändamålen med den. Eleven kan beskriva språkliga och textuella drag i vanliga textgenrer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för textens syfte, målgrupp och betydelse. Eleven kan redogöra för typiska drag för textgenrer och beskriva dem med hjälp av några centrala begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tolka och reflektera över textens betydelse och bedöma textens påverkan. Eleven kan analysera typiska drag för textgenrer med hjälp av ändamålsenliga begrepp och bedöma texter i relation till deras syfte och ändamål.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina

läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- läsa och reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur samt genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M8 sporra eleven att utveckla sin förmåga att bedöma flera olika källor för att få information och att använda denna information på ett ändamålsenligt sätt

Lokal precisering:

- Eleven vet var och hur man kan söka information.
- Eleven kan värdera vilken information som är användbar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att bedöma flera olika källor för att få information och använda informationen på ett ändamålsenligt sätt.

Föremål för bedömningen

Färdigheter i informationssökning och källkritik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan söka enskild information i givna källor. Eleven kan nämna några drag som utmärker en tillförlitlig källa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda självklara källor för att söka information. Eleven kan beskriva källans tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva de centrala delarna i informationssökning, söka olika källor och hitta information i dem. Eleven kan bedöma tillförlitligheten och ändamålsenligheten i olika källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan agera i informationssökningens olika processer. Eleven kan använda mångsidiga källor och söka information i dem på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan reflektera över faktorer som anknyter till källornas tillförlitlighet och informationens ändamålsenlighet samt motivera sina val av källor.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- läsa och reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur samt genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M9 väcka elevens intresse för nya slag av fiktiva texter och litteratur, bredda elevens erfarenheter av visuell, audiovisuell, och skriven text och

dela med sig av dem samt fördjupa elevens förståelse av särdrag inom fiktionen

Lokal precisering:

- Eleven kan tolka fiktiva texter, använda några centrala textanalytiska begrepp och kan koppla texterna till en kontext.
- Eleven hittar självmant lämpliga texter, läser flera böcker och delar med sig av sina läserfarenheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med fiktiva texter i olika former som är nya för hen själv. Eleven breddar sina erfarenheter av visuell, audiovisuell och skriven text och delar med sig av dem samt fördjupar sin förståelse av särdrag inom fiktionen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera och tolka fiktiva texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan redogöra för handlingen i en enkel fiktiv text och nämna enstaka särdrag inom fiktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva särdrag inom fiktiv text och göra iakttagelser om särdrag inom fiktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för fiktiva texter i olika former. Eleven kan använda några centrala begrepp och identifiera särdrag och berättartekniska grepp som är typiska för fiktivt språk och uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera fiktiva texter i olika former med hjälp av ändamålsenliga begrepp. Eleven kan tolka fiktiva texter och reflektera över deras mångtydighet.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och

fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- läsa och reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur samt genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M11 erbjuda eleven möjligheter att producera berättande, beskrivande, instruerande och speciellt diskuterande och ställningstagande texter, även i multimediala miljöer, och hjälpa eleven att välja det uttryckssätt som är lämpligast för ifrågavarande textgenre och situation

Lokal precisering:

- Eleven kan med hjälp av handledning producera berättande, beskrivande och instruerande texter och använda de uttryckssätt som kännetecknar ifrågavarande textgenre.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att producera berättande, beskrivande, instruerande, diskuterande och ställningstagande texter, också i multimediala miljöer, och lär sig att välja ett uttryckssätt som är lämpligt för textgenren och situationen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska textgenrer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av modeller producera berättande och beskrivande texter som är enkla och konkreta. Texterna utgår från bekanta ämnen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan producera instruerande och enkla ställningstagande texter och kan med hjälp av modeller använda uttryckssätt som är typiska för dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan producera diskuterande och olika ställningstagande texter och använda uttryckssätt som kännetecknar dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt producera olika slags texter och använder mångsidiga uttryckssätt som kännetecknar dem.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis producera multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter samt att avgöra syftet med olika texter
- producera texter som behövs i ämnesövegripande studier
- upphovsrätt och etisk webbkommunikation
- språkriktighet och och att tillämpa kunskapen i olika texttyper

M12 handleda eleven i att utveckla sina textproduktionsprocesser och erbjuda eleven möjligheter att producera text tillsammans med andra, uppmuntra eleven att stärka förmågan att ge och ta emot respons samt hjälpa eleven att utvärdera sig själv som textproducent

Lokal precisering:

- Eleven kan ge och ta emot respons på sina texter och kan utvärdera sina egna färdigheter i textproduktion och uttrycka sina utvecklingsbehov på området.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina textproduktionsprocesser och producerar text tillsammans med andra, stärker sin förmåga att ge och ta emot respons samt utvärderar sig själv som textproducent.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska textproduktionsprocesser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan samla idéer och producera text enligt modell eller med hjälp av stödfrågor. Eleven kan ge knapphändig eller ensidig respons och ta emot respons.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan planera och producera text både individuellt och i grupp. Eleven kan ge respons och slumpmässigt utnyttja den respons hen får i sin egen textproduktion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan bearbeta textens struktur och språkdräkt utgående från respons. Eleven kan ge konstruktiv respons åt andra och i olika skeden av textproduktionsprocessen utnyttja den respons hen själv får.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt och mångsidigt bearbeta textens uttryck och struktur. Eleven kan ge respons som främjar textbearbetning och tillämpa den respons hen får i utvecklingen av den egna textproduktionsfärdigheten.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis producera multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter samt att avgöra syftet med olika texter
- producera texter som behövs i ämnesövegripande studier
- upphovsrätt och etisk webbkommunikation
- språkriktighet och och att tillämpa kunskapen i olika texttyper

M13 handleda eleven att utveckla sin skrivfärdighet och digitala kompetens för att producera text samt fördjupa sin förståelse för skrivandet som kommunikationsform, och stärka elevens kompetens

i standardspråket genom att öka hens kunskap om skriftspråkets konventioner

Lokal precisering:

- Eleven känner till skriftspråkets grundläggande struktur och utvecklar sin kunskap om det skrivna standardspråkets normer.
- Eleven skriver flytande för hand och digitalt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar och stärker sin skrivfärdighet både för hand och med hjälp av digitala verktyg och fördjupar sin förståelse för skrivandet som kommunikationsform. Eleven stärker sin kompetens i standardspråket.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera begriplig text och behärska skriftspråkets konventioner

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan producera enkel text vars budskap man förstår. Eleven kan använda enkel menings- och satsbyggnad samt i huvudsak skiljetecken vid meningsgränser och versal i början av mening och i egennamn. Eleven kan skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan producera text som i huvudsak är lätt att förstå. Eleven kan strukturera sin text i stycken och fästa uppmärksamhet vid menings- och satsbyggnad samt följa flera av standardspråkets skriftspråks normer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan producera text som är smidig och lätt att förstå. Eleven kan strukturera sin text och sina stycken logiskt och fästa uppmärksamhet vid ordval samt i huvudsak följa standardspråkets skriftspråksnormer i sin textproduktion och -bearbetning. Eleven kan flytande skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan producera en sammanhängande och åskådlig text. Eleven kan använda textbindningsmetoder mångsidigt och använda mångsidiga menings- och satsbyggnader och fästa uppmärksamhet vid textens uttryckssätt samt följa standardspråkets skriftspråksnormer.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons

i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis producera multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter samt att avgöra syftet med olika texter
- producera texter som behövs i ämnesövegripande studier
- upphovsrätt och etisk webbkommunikation
- språkriktighet och och att tillämpa kunskapen i olika texttyper

M14 handleda eleven att utveckla sin förmåga att hantera information och tillämpa sina kunskaper och att använda sig av flera olika källor och göra källhänvisningar i sin egen text, samt vägleda eleven att agera etiskt på nätet med hänsyn till integritetsskydd och följa upphovsrättsliga normer

Lokal precisering:

- Eleven kan i sina texter använda information från olika håll.
- Eleven kan göra anteckningar, komprimera information och använda olika källor i sina egna texter samt uppge dessa.
- Eleven kan tillämpa normerna för upphovsrätt och ange sina källor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker sin förmåga att hantera och använda information. Eleven använder sig av flera olika källor samt behärskar källhänvisningsteknik. Eleven tränar sin förmåga att respektera personlig integritet och följa upphovsrättsliga normer i olika miljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att presentera och använda information samt etisk kommunikation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra en enkel sammanfattning utifrån det eleven hört, läst eller sett. Eleven kan mekaniskt och på ett enkelt sätt använda källor i sina texter. Eleven följer upphovsrättsliga normer och förstår betydelsen av personlig integritet på nätet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra enkla anteckningar samt källhänvisningar enligt modell.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra mångsidiga anteckningar och sammanfatta information hen samlat. Eleven hänvisar till källor på ett korrekt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan kombinera information från flera olika källor i sina texter.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis producera multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter samt att avgöra syftet med olika texter
- producera texter som behövs i ämnesövegripande studier
- upphovsrätt och etisk webbkommunikation
- språkriktighet och och att tillämpa kunskapen i olika texttyper

M16 sporra eleven att öka sin litteratur- och kulturkunskap, bidra till att eleven lär känna litteraturens historia och modern litteratur samt olika litterära genrer och hjälpa eleven att reflektera över litteraturens och kulturens betydelse i sitt eget liv samt ge eleven möjlighet att både själv ta del av och dela med sig av läs- och andra kulturupplevelser

Lokal precisering:

- Eleven har insikt i kulturell mångfald och kan beskriva sina egna kulturella erfarenheter.
- Eleven känner till svenska språkets historia och något om de nordiska grannspråken.

- Eleven har i någon mån grepp om litteraturens huvudgenrer och har läst de böcker som man har avtalat om inom ämnet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidgar sin litteraturkunskap, lär känna litteraturens historia och modern litteratur samt olika litterära genrer**.**

Föremål för bedömningen

Litteraturkunskap och läsintresse

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna litterära huvudgenrer. Eleven har läst några skönlitterära verk, till exempel noveller.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva typiska drag för litterära huvudgenrer. Eleven kan ge exempel på verk som hör till huvudgenrerna. Eleven har läst en del av de verk som man läsårsvis kommit överens om.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva mångfalden inom skönlitteraturen. Eleven kan nämna litteraturens olika skeden och kan koppla några verk och författare till dessa. Eleven har läst de verk som man läsårsvis kommit överens om.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera mångfalden inom skönlitteraturen som en del av kulturen. Eleven kan beskriva litteraturens olika skeden samt centrala stildrag och nämna centrala författare och verk som hör till dessa skeden. Eleven har mångsidig kunskap om litteratur.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna använder och analyserar på mer avancerad nivå språkliga strukturer, de nordiska grannspråken, kulturella fenomen samt litteratur inom många olika genrer och medier i en mångkulturell omvärld. Eleverna tolkar texter och deras språkliga uppbyggnad, betydelser och syften och använder gängse begrepp för att diskutera språkliga drag och sociokulturella fenomen. Eleverna fördjupar sina kunskaper om det skrivna standardspråket, olika stilnivåer och svenska språkets satsbyggnad med fokus på ordföljd, struktur, sats, satsdelar och mening. De svenska språkdragen analyseras även genom kontrastiv jämförelse med andra språk. Eleverna bekantar sig med det svenska språkets utveckling och historia, med språkbruket i Finland och Norden och regionala varianter i svenskan i Finland. De undersöker hur olika språk påverkar varandras ordförråd och namnskick. Eleverna bekantar sig med kulturbegreppet och med olika former av kultur såsom folklore, film, teater, muntlig tradition och olika slag av mediekultur. De vidgar sin kultursfär till hela Finland, Sverige och det övriga Norden och även till andra länder och kulturer i världen. Eleverna diskuterar etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och i olika språksituationer. De bekantar sig med olika skeden inom finlandssvensk, annan finländsk och svensk litteratur, med ungdomsböcker och klassiska och moderna verk samt faktaböcker. Eleverna övar sig även i att analysera och tolka litteratur, de

laborerar med litteraturens huvudgenrer, några undergenrer och stilriktningar och blir vana att använda sig av textanalytiska begrepp. Eleverna uppmuntras att använda bibliotekstjänster både aktivt och mångsidigt.

Lokal precisering:

- övriga nordiska språk samt svenska språkets historia
- litteraturanalys
- olika litterära genrer

M17 bidra till att eleven lär känna svenska språket och dess historia och utveckling, de nordiska grannspråken och nordisk kultur samt får en helhetsbild av övriga språk och kulturer i Finland och stödja eleven i att reflektera över det egna modersmålets betydelse och sin språkliga och kulturella identitet samt sporra eleven att aktivt producera och konsumera kultur i olika former

Lokal precisering:

- Eleven förstår språkets och modersmålet(n)s innebörd för en individ och det svenska språkets plats bland språken i världen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär känna den språkliga och kulturella mångfalden i Finland. Eleven lär känna det svenska språket, dess historia och utveckling samt de nordiska grannspråken och nordisk kultur. Eleven reflekterar över det egna modersmålets betydelse och sin språkliga och kulturella identitet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att reflektera över betydelsen av språk och språkets ställning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna språk som talas i Finland samt något grannspråk till svenskan. Eleven kan nämna något drag som är typiskt för svenskan, berätta om sin språkliga vardag och modersmålets betydelse för hen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva svenska språkets ställning bland andra språk. Eleven kan nämna centrala drag som är typiska för det svenska språket och beskriva de nordiska grannspråken och kulturen. Eleven kan beskriva modersmålets betydelse för individen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva den språkliga och kulturella mångfalden i Finland. Eleven kan redogöra för drag som är typiska för det svenska språket och placera det i en nordisk kulturell kontext. Eleven kan reflektera över modersmålets betydelse för identiteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över den språkliga och kulturella mångfaldens betydelse för individen och samhället. Eleven kan redogöra för drag som är typiska för det svenska språket i relation till andra språk och förstår betydelsen av de språkliga och kulturella banden till övriga Norden. Eleven kan reflektera över modersmål som begrepp och dess betydelse för identitetsbygget.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna använder och analyserar på mer avancerad nivå språkliga strukturer, de nordiska grannspråken, kulturella fenomen samt litteratur inom många olika genrer och medier i en mångkulturell omvärld. Eleverna tolkar texter och deras språkliga uppbyggnad, betydelser och syften och använder gängse begrepp för att diskutera språkliga drag och sociokulturella fenomen. Eleverna fördjupar sina kunskaper om det skrivna standardspråket, olika stilnivåer och svenska språkets satsbyggnad med fokus på ordföljd, struktur, sats, satsdelar och mening. De svenska språkdragen analyseras även genom kontrastiv jämförelse med andra språk. Eleverna bekantar sig med det svenska språkets utveckling och historia, med språkbruket i Finland och Norden och regionala varianter i svenskan i Finland. De undersöker hur olika språk påverkar varandras ordförråd och namnskick. Eleverna bekantar sig med kulturbegreppet och med olika former av kultur såsom folklore, film, teater, muntlig tradition och olika slag av mediekultur. De vidgar sin kultursfär till hela Finland, Sverige och det övriga Norden och även till andra länder och kulturer i världen. Eleverna diskuterar etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och i olika språksituationer. De bekantar sig med olika skeden inom finlandssvensk, annan finländsk och svensk litteratur, med ungdomsböcker och klassiska och moderna verk samt faktaböcker. Eleverna övar sig även i att analysera och tolka litteratur, de laborerar med litteraturens huvudgenrer, några undergenrer och stilriktningar och blir vana att använda sig av textanalytiska begrepp. Eleverna uppmuntras att använda bibliotekstjänster både aktivt och mångsidigt.

Lokal precisering:

- övriga nordiska språk samt svenska språkets historia

- litteraturanalys
- olika litterära genrer

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att utveckla sin förmåga att kommunicera målinriktat, ändamålsenligt, etiskt och på ett konstruktivt sätt i olika kommunikationsmiljöer

Lokal precisering:

- Eleven kan kommunicera i olika slag av kommunikationsmiljöer och -situationer.
- Eleven visar att hen förstår andras inlägg och kan iaktta hur den egna kommunikationen påverkar andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att agera i olika kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan agera i en välbekant grupp och i vardagliga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan agera ändamålsenligt i grupper och sedvanliga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera konstruktivt i olika grupper och kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan agera konstruktivt i många slags grupper, också i krävande kommunikationssituationer.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex.att lösa problem och utbyta idéer)

- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M2 uppmuntra eleven att utveckla sin förmåga att kommunicera i grupp och utveckla förmågan att motivera sina åsikter och sina språkliga och kommunikativa val

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sina åsikter och motivera dem.
- Eleven beaktar andras åsikter och samarbetar med andra i kommunikationssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven breddar sin förmåga att kommunicera i grupp och utvecklar sin förmåga att motivera sina synpunkter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att kommunicera i grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och deltar i samtalet. Eleven kan uttrycka sin åsikt samt ge någon slags motivering till den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ta hänsyn till andras synpunkter i den egna kommunikationen. Eleven kan uttrycka sin åsikt sakligt och presentera enkla motiveringar till den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan föra diskussionen vidare i sina egna inlägg. Eleven kan uttrycka sina åsikter klart och motivera dem tämligen mångsidigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tolka andras inlägg och syftet med dem, samt anpassa sin egen kommunikation enligt situationen. Eleven kan uttrycka sin åsikt på ett för situationen ändamålsenligt sätt och motivera den övertygande.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex.att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M3 handleda eleven i att bredda sin förmåga att uttrycka sig i olika slag av kommunikationssituationer och framträdanden, även genom drama

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sig såsom situationen och ändamålet kräver.
- Eleven kan framföra både ett spontant och ett förberett anförande eller diskussionsinlägg och ta hänsyn till sin publik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven breddar sina färdigheter att uttrycka sig i olika kommunikationssituationer och vid uppträdanden inför publik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att framträda

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan framföra ett kort anförande om ett för hen bekant och konkret ämne. Eleven kan uttrycka sig förståeligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan framföra ett enkelt, förberett anförande. Eleven kan uttrycka sig tydligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan framföra ett förberett anförande och anpassa det till sina åhörare. Eleven kan uttrycka sig på ett för situationen ändamålsenligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan framföra ett förberett anförande, också om ett krävande ämne. Eleven kan uttrycka sig mångsidigt och anpassa sin kommunikation enligt åhörare och syfte.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex.att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M4 uppmuntra eleven att vidareutveckla sina kommunikativa färdigheter så att hen lär sig att iaktta sin egen kommunikation och identifiera sina styrkor och svagheter i olika kommunikationsmiljöer, även multimediala

Lokal precisering:

- Eleven kan utvärdera sin kommunikativa kompetens i olika kommunikationsmiljöer på basis av feedback från andra och vet delvis vilka områden som behöver utvecklas.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta sin egen kommunikation och identifiera sina styrkor och utvecklingsområden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan identifiera någon styrka eller något utvecklingsområde i sin kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva sitt sätt att kommunicera och identifiera några styrkor och utvecklingsområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för sina kommunikativa färdigheter, beskriva sina styrkor och utvecklingsområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan utvärdera sina kommunikativa färdigheter och styrkor och reflektera över hur de kan utvecklas.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex.att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M5 handleda eleven i att utveckla de lässtrategier och metakognitiva färdigheter som behövs för att läsa, förstå, tolka och analysera texter och för att utvärdera sin läsfärdighet och bli medveten om hur den behöver utvecklas

Lokal precisering:

- Eleven kan självständigt använda sig av lässtrategier.
- Eleven kan utvärdera sin egen läskunnighet och reflektera över utvecklingsområden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar strategier och metakognitiva färdigheter som behövs för att kunna läsa och lär sig att bedöma sina utvecklingsbehov.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå texter och identifiera egna styrkor och utvecklingsområden

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda någon enkel lässtrategi för att förstå text. Eleven kan identifiera någon styrka eller något utvecklingsbehov som berör läsning hos sig själv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda sig av några lässtrategier. Eleven kan beskriva sig själv som läsare och identifiera några styrkor och utvecklingsbehov.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan välja lässtrategier som är lämpade för texttypen. Eleven kan redogöra för sin läsfärdighet och beskriva sina styrkor och svagheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda för situationen ändamålsenliga lässtrategier. Eleven kan utvärdera sina läsfärdigheter och reflektera över hur de kan utvecklas.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en

text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur och genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M6 att erbjuda eleven många olika möjligheter att välja, använda, tolka och utvärdera många olika slag av skönlitterära, fakta- och medietexter

Lokal precisering:

- Eleven kan med hjälp av handledning bruka och analysera olika slag av texter också sådana typer av texter som är obekanta för eleven samt använda några analytiska begrepp.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att välja, använda, tolka och utvärdera många olika slag av skönlitterära, fakta- och medietexter.

Föremål för bedömningen

Multilitteracitet och förmåga att bredda sin textvärld

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan läsa enkla skönlitterära, fakta- och medietexter i olika former.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan välja, använda och läsa olika slag av texter men håller sig främst till välbekanta textgenrer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan välja, använda och tolka texter som representerar olika textgenrer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan välja, använda, tolka och utvärdera också för hen själv nya typer av texter.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur och genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M7 handleda eleven i att utveckla analytisk och kritisk läsfärdighet och öva sin förmåga att göra iakttagelser i texter och att tolka dem med hjälp av ändamålsenliga begrepp samt befästa och bredda ord- och begreppsförrådet

Lokal precisering:

- Eleven kan granska texter kritiskt, känner igen olika textgenrer och kan beskriva några språkliga och textuella drag i förklarande och instruerande texter samt förstår att olika texter har olika upphov och syften.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig analytisk och kritisk läsfärdighet, lär sig att göra iakttagelser om fakta- och medietexter och tolka dem med hjälp av ändamålsenliga begrepp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera och tolka fakta- och medietexter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan plocka ut centralt innehåll ur en text med hjälp av stödfrågor. Eleven kan nämna några språkliga eller textuella drag i någon enkel textgenre.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan särskilja huvudpunkterna i en text och beskriva ändamålen med den. Eleven kan beskriva språkliga och textuella drag i vanliga textgenrer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för textens syfte, målgrupp och betydelse. Eleven kan redogöra för typiska drag för textgenrer och beskriva dem med hjälp av några centrala begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tolka och reflektera över textens betydelse och bedöma textens påverkan. Eleven kan analysera typiska drag för textgenrer med hjälp av ändamålsenliga begrepp och bedöma texter i relation till deras syfte och ändamål.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur och genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M8 sporra eleven att utveckla sin förmåga att bedöma flera olika källor för att få information och att använda denna information på ett ändamålsenligt sätt

Lokal precisering:

- Eleven vet var och hur man kan söka information.
- Eleven kan avgöra vilka källor som är tillförlitliga.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att bedöma flera olika källor för att få information och använda informationen på ett ändamålsenligt sätt.

Föremål för bedömningen

Färdigheter i informationssökning och källkritik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan söka enskild information i givna källor. Eleven kan nämna några drag som utmärker en tillförlitlig källa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda självklara källor för att söka information. Eleven kan beskriva källans tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva de centrala delarna i informationssökning, söka olika källor och hitta information i dem. Eleven kan bedöma tillförlitligheten och ändamålsenligheten i olika källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan agera i informationssökningens olika processer. Eleven kan använda mångsidiga källor och söka information i dem på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan reflektera över faktorer som anknyter till källornas tillförlitlighet och informationens ändamålsenlighet samt motivera sina val av källor.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser

litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur och genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M9 väcka elevens intresse för nya slag av fiktiva texter och litteratur, bredda elevens erfarenheter av visuell, audiovisuell, och skriven text och dela med sig av dem samt fördjupa elevens förståelse av särdrag inom fiktionen

Lokal precisering:

- Eleven kan tolka fiktiva texter, använda centrala textanalytiska begrepp och kan koppla texterna till en kontext.
- Eleven hittar självmant lämpliga texter, läser flera böcker i olika genrer och delar med sig av sina läserfarenheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med fiktiva texter i olika former som är nya för hen själv. Eleven breddar sina erfarenheter av visuell, audiovisuell och skriven text och delar med sig av dem samt fördjupar sin förståelse av särdrag inom fiktionen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera och tolka fiktiva texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan redogöra för handlingen i en enkel fiktiv text och nämna enstaka särdrag inom fiktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva särdrag inom fiktiv text och göra iakttagelser om särdrag inom fiktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för fiktiva texter i olika former. Eleven kan använda några centrala begrepp och identifiera särdrag och berättartekniska grepp som är typiska för fiktivt språk och uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera fiktiva texter i olika former med hjälp av ändamålsenliga begrepp. Eleven kan tolka fiktiva texter och reflektera över deras mångtydighet.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur och genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M10 uppmuntra eleven att uttrycka sina åsikter genom att skriva och producera texter, även multimodala, samt stödja eleven i att identifiera sina styrkor och utvecklingsbehov som textproducent

Lokal precisering:

- Eleven producerar under handledning texttyper som är nya för eleven och testar olika sätt och metoder att producera texter för att uttrycka sina åsikter.
- Eleven reflekterar över sig själv som textproducent.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att uttrycka sina tankar genom att skriva och producera texter, även multimodala, samt identifiera sina styrkor och utvecklingsbehov som textproducent.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera texter, också multimodala, och utveckla färdigheterna som textproducent

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan producera enkla texter enligt modell. Eleven kan nämna någon styrka eller något utvecklingsbehov hos sig själv som textproducent.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan producera olika typer av texter enligt instruktioner. Eleven kan beskriva sig själv som textproducent och nämna några styrkor eller utvecklingsbehov.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan producera texter enligt givet syfte. Eleven kan redogöra för sina styrkor och utvecklingsområden som textproducent.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan på ett kreativt sätt producera texter enligt situation och ändamål. Eleven kan utvärdera sina styrkor och utvecklingsområden som textproducent och reflektera över hur de kan utvecklas.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck

och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, att avgöra syftet med olika texttyper samt produktion av texter i olika litterära genrer
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i egna texttyper

M11 erbjuda eleven möjligheter att producera berättande, beskrivande, instruerande och speciellt diskuterande och ställningstagande texter, även i multimediala miljöer, och hjälpa eleven att välja det uttryckssätt som är lämpligast för ifrågavarande textgenre och situation

Lokal precisering:

- Eleven kan med hjälp av handledning producera berättande, beskrivande, förklarande och instruerande texter och använda de uttryckssätt som kännetecknar ifrågavarande textgenre.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att producera berättande, beskrivande, instruerande, diskuterande och ställningstagande texter, också i multimediala miljöer, och lär sig att välja ett uttryckssätt som är lämpligt för textgenren och situationen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska textgenrer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av modeller producera berättande och beskrivande texter som är enkla och konkreta. Texterna utgår från bekanta ämnen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan producera instruerande och enkla ställningstagande texter och kan med hjälp av modeller använda uttryckssätt som är typiska för dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan producera diskuterande och olika ställningstagande texter och använda uttryckssätt som kännetecknar dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt producera olika slags texter och använder mångsidiga uttryckssätt som kännetecknar dem.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, att avgöra syftet med olika texttyper samt produktion av texter i olika litterära genrer
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i egna texttyper

M12 handleda eleven i att utveckla sina textproduktionsprocesser och erbjuda eleven möjligheter att producera text tillsammans med andra, uppmuntra eleven att stärka förmågan att ge och ta emot respons samt hjälpa eleven att utvärdera sig själv som textproducent

Lokal precisering:

- Eleven kan ge och ta emot respons på sina texter och kan utvärdera sina egna färdigheter i textproduktion och uttrycka sina utvecklingsbehov på området.
- Eleven kan identifiera några delar av sin egen eller andras textproduktion..

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina textproduktionsprocesser och producerar text tillsammans med andra, stärker sin förmåga att ge och ta emot respons samt utvärderar sig själv som textproducent.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska textproduktionsprocesser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan samla idéer och producera text enligt modell eller med hjälp av stödfrågor. Eleven kan ge knapphändig eller ensidig respons och ta emot respons.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan planera och producera text både individuellt och i grupp. Eleven kan ge respons och slumpmässigt utnyttja den respons hen får i sin egen textproduktion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan bearbeta textens struktur och språkdräkt utgående från respons. Eleven kan ge konstruktiv respons åt andra och i olika skeden av textproduktionsprocessen utnyttja den respons hen själv får.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt och mångsidigt bearbeta textens uttryck och struktur. Eleven kan ge respons som främjar textbearbetning och tillämpa den respons hen får i utvecklingen av den egna textproduktionsfärdigheten.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, att avgöra syftet med olika texttyper samt produktion av texter i olika litterära genrer
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i egna texttyper

M13 handleda eleven att utveckla sin skrivfärdighet och digitala kompetens för att producera text samt fördjupa sin förståelse för skrivandet som kommunikationsform, och stärka elevens kompetens

i standardspråket genom att öka hens kunskap om skriftspråkets konventioner

Lokal precisering:

- Eleven känner till skriftspråkets grundläggande struktur och utvecklar sin kunskap om det skrivna standardspråkets normer samt använder den vid textproduktion.
- Eleven skriver flytande för hand och digital.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar och stärker sin skrivfärdighet både för hand och med hjälp av digitala verktyg och fördjupar sin förståelse för skrivandet som kommunikationsform. Eleven stärker sin kompetens i standardspråket.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera begriplig text och behärska skriftspråkets konventioner

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan producera enkel text vars budskap man förstår. Eleven kan använda enkel menings- och satsbyggnad samt i huvudsak skiljetecken vid meningsgränser och versal i början av mening och i egennamn. Eleven kan skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan producera text som i huvudsak är lätt att förstå. Eleven kan strukturera sin text i stycken och fästa uppmärksamhet vid menings- och satsbyggnad samt följa flera av standardspråkets skriftspråks normer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan producera text som är smidig och lätt att förstå. Eleven kan strukturera sin text och sina stycken logiskt och fästa uppmärksamhet vid ordval samt i huvudsak följa standardspråkets skriftspråksnormer i sin textproduktion och -bearbetning. Eleven kan flytande skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan producera en sammanhängande och åskådlig text. Eleven kan använda textbindningsmetoder mångsidigt och använda mångsidiga menings- och satsbyggnader och fästa uppmärksamhet vid textens uttryckssätt samt följa standardspråkets skriftspråksnormer.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons

i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, att avgöra syftet med olika texttyper samt produktion av texter i olika litterära genrer
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i egna texttyper

M14 handleda eleven att utveckla sin förmåga att hantera information och tillämpa sina kunskaper och att använda sig av flera olika källor och göra källhänvisningar i sin egen text, samt vägleda eleven att agera etiskt på nätet med hänsyn till integritetsskydd och följa upphovsrättsliga normer

Lokal precisering:

- Eleven kan i sina texter använda information från olika håll.
- Eleven kan göra anteckningar, komprimera information och använda olika källor i sina egna texter samt uppge dessa.
- Eleven kan tillämpa normerna för upphovsrätt och ange sina källor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker sin förmåga att hantera och använda information. Eleven använder sig av flera olika källor samt behärskar källhänvisningsteknik. Eleven tränar sin förmåga att respektera personlig integritet och följa upphovsrättsliga normer i olika miljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att presentera och använda information samt etisk kommunikation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra en enkel sammanfattning utifrån det eleven hört, läst eller sett. Eleven kan mekaniskt och på ett enkelt sätt använda källor i sina texter. Eleven följer upphovsrättsliga normer och förstår betydelsen av personlig integritet på nätet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra enkla anteckningar samt källhänvisningar enligt modell.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra mångsidiga anteckningar och sammanfatta information hen samlat. Eleven hänvisar till källor på ett korrekt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan kombinera information från flera olika källor i sina texter.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, att avgöra syftet med olika texttyper samt produktion av texter i olika litterära genrer
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i egna texttyper

M16 sporra eleven att öka sin litteratur- och kulturkunskap, bidra till att eleven lär känna litteraturens historia och modern litteratur samt olika litterära genrer och hjälpa eleven att reflektera över litteraturens och kulturens betydelse i sitt eget liv samt ge eleven möjlighet att både själv ta del av och dela med sig av läs- och andra kulturupplevelser

Lokal precisering:

- Eleven har insikt i kulturell mångfald och kan beskriva sina egna kulturella erfarenheter.
- Eleven känner till svenska språkets historia och något om de nordiska grannspråken.

- Eleven har grepp om litteraturens huvudgenrer och har läst de böcker som man har avtalat om inom ämnet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidgar sin litteraturkunskap, lär känna litteraturens historia och modern litteratur samt olika litterära genrer**.**

Föremål för bedömningen

Litteraturkunskap och läsintresse

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna litterära huvudgenrer. Eleven har läst några skönlitterära verk, till exempel noveller.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva typiska drag för litterära huvudgenrer. Eleven kan ge exempel på verk som hör till huvudgenrerna. Eleven har läst en del av de verk som man läsårsvis kommit överens om.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva mångfalden inom skönlitteraturen. Eleven kan nämna litteraturens olika skeden och kan koppla några verk och författare till dessa. Eleven har läst de verk som man läsårsvis kommit överens om.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera mångfalden inom skönlitteraturen som en del av kulturen. Eleven kan beskriva litteraturens olika skeden samt centrala stildrag och nämna centrala författare och verk som hör till dessa skeden. Eleven har mångsidig kunskap om litteratur.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna använder och analyserar på mer avancerad nivå språkliga strukturer, de nordiska grannspråken, kulturella fenomen samt litteratur inom många olika genrer och medier i en mångkulturell omvärld. Eleverna tolkar texter och deras språkliga uppbyggnad, betydelser och syften och använder gängse begrepp för att diskutera språkliga drag och sociokulturella fenomen. Eleverna fördjupar sina kunskaper om det skrivna standardspråket, olika stilnivåer och svenska språkets satsbyggnad med fokus på ordföljd, struktur, sats, satsdelar och mening. De svenska språkdragen analyseras även genom kontrastiv jämförelse med andra språk. Eleverna bekantar sig med det svenska språkets utveckling och historia, med språkbruket i Finland och Norden och regionala varianter i svenskan i Finland. De undersöker hur olika språk påverkar varandras ordförråd och namnskick. Eleverna bekantar sig med kulturbegreppet och med olika former av kultur såsom folklore, film, teater, muntlig tradition och olika slag av mediekultur. De vidgar sin kultursfär till hela Finland, Sverige och det övriga Norden och även till andra länder och kulturer i världen. Eleverna diskuterar etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och i olika språksituationer. De bekantar sig med olika skeden inom finlandssvensk, annan finländsk och svensk litteratur, med ungdomsböcker och klassiska och moderna verk samt faktaböcker. Eleverna övar sig även i att analysera och tolka litteratur, de

laborerar med litteraturens huvudgenrer, några undergenrer och stilriktningar och blir vana att använda sig av textanalytiska begrepp. Eleverna uppmuntras att använda bibliotekstjänster både aktivt och mångsidigt.

Lokal precisering:

- finlandssvensk identitet
- litteraturanalys
- fördjupad kunskap om olika litterära genrer

M17 bidra till att eleven lär känna svenska språket och dess historia och utveckling, de nordiska grannspråken och nordisk kultur samt får en helhetsbild av övriga språk och kulturer i Finland och stödja eleven i att reflektera över det egna modersmålets betydelse och sin språkliga och kulturella identitet samt sporra eleven att aktivt producera och konsumera kultur i olika former

Lokal precisering:

- Eleven förstår språkets och modersmålet(n)s innebörd för en individ och det svenska språkets plats bland språken i världen.
- Eleven kan beskriva den språkliga och kulturella mångfalden i Finland.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär känna den språkliga och kulturella mångfalden i Finland. Eleven lär känna det svenska språket, dess historia och utveckling samt de nordiska grannspråken och nordisk kultur. Eleven reflekterar över det egna modersmålets betydelse och sin språkliga och kulturella identitet.

Föremål för bedömningen

Förmåga att reflektera över betydelsen av språk och språkets ställning

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna språk som talas i Finland samt något grannspråk till svenskan. Eleven kan nämna något drag som är typiskt för svenskan, berätta om sin språkliga vardag och modersmålets betydelse för hen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva svenska språkets ställning bland andra språk. Eleven kan nämna centrala drag som är typiska för det svenska språket och beskriva de nordiska grannspråken och kulturen. Eleven kan beskriva modersmålets betydelse för individen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva den språkliga och kulturella mångfalden i Finland. Eleven kan redogöra för drag som är typiska för det svenska språket och placera det i en nordisk kulturell kontext. Eleven kan reflektera över modersmålets betydelse för identiteter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över den språkliga och kulturella mångfaldens betydelse för individen och samhället. Eleven kan redogöra för drag som är typiska för det svenska språket i relation till andra språk och förstår betydelsen av de språkliga och kulturella banden till övriga Norden. Eleven kan reflektera över modersmål som begrepp och dess betydelse för identitetsbygget.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna använder och analyserar på mer avancerad nivå språkliga strukturer, de nordiska grannspråken, kulturella fenomen samt litteratur inom många olika genrer och medier i en mångkulturell omvärld. Eleverna tolkar texter och deras språkliga uppbyggnad, betydelser och syften och använder gängse begrepp för att diskutera språkliga drag och sociokulturella fenomen. Eleverna fördjupar sina kunskaper om det skrivna standardspråket, olika stilnivåer och svenska språkets satsbyggnad med fokus på ordföljd, struktur, sats, satsdelar och mening. De svenska språkdragen analyseras även genom kontrastiv jämförelse med andra språk. Eleverna bekantar sig med det svenska språkets utveckling och historia, med språkbruket i Finland och Norden och regionala varianter i svenskan i Finland. De undersöker hur olika språk påverkar varandras ordförråd och namnskick. Eleverna bekantar sig med kulturbegreppet och med olika former av kultur såsom folklore, film, teater, muntlig tradition och olika slag av mediekultur. De vidgar sin kultursfär till hela Finland, Sverige och det övriga Norden och även till andra länder och kulturer i världen. Eleverna diskuterar etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och i olika språksituationer. De bekantar sig med olika skeden inom finlandssvensk, annan finländsk och svensk litteratur, med ungdomsböcker och klassiska och moderna verk samt faktaböcker. Eleverna övar sig även i att analysera och tolka litteratur, de laborerar med litteraturens huvudgenrer, några undergenrer och stilriktningar och blir vana att använda sig av textanalytiska begrepp. Eleverna uppmuntras att använda bibliotekstjänster både aktivt och mångsidigt.

Lokal precisering:

- finlandssvensk identitet

- litteraturanalys
- fördjupad kunskap om olika litterära genrer

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att utveckla sin förmåga att kommunicera målinriktat, ändamålsenligt, etiskt och på ett konstruktivt sätt i olika kommunikationsmiljöer

Lokal precisering:

- Eleven kan kommunicera målinriktat i olika slag av kommunikationsmiljöer och -situationer.
- Eleven visar att hen förstår andras inlägg.
- Eleven kan iaktta hur den egna kommunikationen påverkar andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att agera i olika kommunikationssituationer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att agera i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskursheltеten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan agera i en välbekant grupp och i vardagliga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan agera ändamålsenligt i grupper och sedvanliga kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan agera konstruktivt i olika grupper och kommunikationssituationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan agera konstruktivt i många slags grupper, också i krävande kommunikationssituationer.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera, bl.a lösa problem och utbyta idéer

- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama och göra ett teaterbesök
- ge och ta emot kamratrespons

M2 uppmuntra eleven att utveckla sin förmåga att kommunicera i grupp och utveckla förmågan att motivera sina åsikter och sina språkliga och kommunikativa val

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sina åsikter och motivera dem på ett trovärdigt sätt.
- Eleven beaktar andras åsikter.
- Eleven samarbetar med andra i kommunikationssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven breddar sin förmåga att kommunicera i grupp och utvecklar sin förmåga att motivera sina synpunkter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att kommunicera i grupp

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan lyssna på andra och deltar i samtalet. Eleven kan uttrycka sin åsikt samt ge någon slags motivering till den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ta hänsyn till andras synpunkter i den egna kommunikationen. Eleven kan uttrycka sin åsikt sakligt och presentera enkla motiveringar till den.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan föra diskussionen vidare i sina egna inlägg. Eleven kan uttrycka sina åsikter klart och motivera dem tämligen mångsidigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tolka andras inlägg och syftet med dem, samt anpassa sin egen kommunikation enligt situationen. Eleven kan uttrycka sin åsikt på ett för situationen ändamålsenligt sätt och motivera den övertygande.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera, bl.a lösa problem och utbyta idéer
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama och göra ett teaterbesök
- ge och ta emot kamratrespons

M3 handleda eleven i att bredda sin förmåga att uttrycka sig i olika slag av kommunikationssituationer och framträdanden, även genom drama

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sig såsom situationen och ändamålet kräver och använda sig av retoriska grepp.
- Eleven kan framföra både ett spontant och ett förberett anförande eller diskussionsinlägg, ta hänsyn till sin publik och använda några retoriska knep för att åskådliggöra sitt budskap.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven breddar sina färdigheter att uttrycka sig i olika kommunikationssituationer och vid uppträdanden inför publik.

Föremål för bedömningen

Förmåga att framträda

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan framföra ett kort anförande om ett för hen bekant och konkret ämne. Eleven kan uttrycka sig förståeligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan framföra ett enkelt, förberett anförande. Eleven kan uttrycka sig tydligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan framföra ett förberett anförande och anpassa det till sina åhörare. Eleven kan uttrycka sig på ett för situationen ändamålsenligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan framföra ett förberett anförande, också om ett krävande ämne. Eleven kan uttrycka sig mångsidigt och anpassa sin kommunikation enligt åhörare och syfte.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera, bl.a lösa problem och utbyta idéer
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama och göra ett teaterbesök
- ge och ta emot kamratrespons

M4 uppmuntra eleven att vidareutveckla sina kommunikativa färdigheter så att hen lär sig att iaktta sin egen kommunikation och identifiera sina styrkor och svagheter i olika kommunikationsmiljöer, även multimediala

Lokal precisering:

- Eleven kan utvärdera sin kommunikativa kompetens i olika kommunikationsmiljöer på basis av feedback från andra och vet vilka områden som behöver utvecklas.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att iaktta sin egen kommunikation och identifiera sina styrkor och utvecklingsområden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan identifiera någon styrka eller något utvecklingsområde i sin kommunikation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva sitt sätt att kommunicera och identifiera några styrkor och utvecklingsområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för sina kommunikativa färdigheter, beskriva sina styrkor och utvecklingsområden.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan utvärdera sina kommunikativa färdigheter och styrkor och reflektera över hur de kan utvecklas.

I1 Att kommunicera

Eleverna stärker sina färdigheter i att fungera i olika slag av kommunikationssituationer, även utanför skolan. De ökar sin medvetenhet om betydelsen av sina egna och andras kommunikativa val. De tränar sig i att lyssna och tala genom att utbyta idéer, argumentera, förhandla och lösa problem, övar sig i att motivera sina åsikter och analysera sina styrkor och utvecklingsområden som kommunikatörer. De bekantar sig också med teatern som konstform och med teaterns uttrycksmedel genom dramaövningar. Eleverna får övning i att använda olika retoriska medel då de kommunicerar. De övar sig i att hålla förberedda muntliga anföranden och presentationer och att åskådliggöra det de vill kommunicera. De övar sig även att utvärdera sina egna kommunikativa färdigheter och analysera vilka färdigheter som bör utvecklas.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera, bl.a lösa problem och utbyta idéer
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama och göra ett teaterbesök
- ge och ta emot kamratrespons

M5 handleda eleven i att utveckla de lässtrategier och metakognitiva färdigheter som behövs för att läsa, förstå, tolka och analysera texter och för att utvärdera sin läsfärdighet och bli medveten om hur den behöver utvecklas

Lokal precisering:

- Eleven kan självständigt använda sig av lässtrategier.
- Eleven kan utvärdera sin egen läskunnighet och namnge de områden hen behöver utveckla.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar strategier och metakognitiva färdigheter som behövs för att kunna läsa och lär sig att bedöma sina utvecklingsbehov.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå texter och identifiera egna styrkor och utvecklingsområden

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan använda någon enkel lässtrategi för att förstå text. Eleven kan identifiera någon styrka eller något utvecklingsbehov som berör läsning hos sig själv.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda sig av några lässtrategier. Eleven kan beskriva sig själv som läsare och identifiera några styrkor och utvecklingsbehov.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan välja lässtrategier som är lämpade för texttypen. Eleven kan redogöra för sin läsfärdighet och beskriva sina styrkor och svagheter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda för situationen ändamålsenliga lässtrategier. Eleven kan utvärdera sina läsfärdigheter och reflektera över hur de kan utvecklas.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en

texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur och nya litterära begrepp för detta
- fördjupade kunskaper om olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M7 handleda eleven i att utveckla analytisk och kritisk läsfärdighet och öva sin förmåga att göra iakttagelser i texter och att tolka dem med hjälp av ändamålsenliga begrepp samt befästa och bredda ord- och begreppsförrådet

Lokal precisering:

- Eleven kan granska texter kritiskt, känner igen olika textgenrer.
- Eleven kan beskriva några språkliga och textuella drag i förklarande, instruerande och argumenterande texter samt förstår att olika texter har olika upphov och syften.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig analytisk och kritisk läsfärdighet, lär sig att göra iakttagelser om fakta- och medietexter och tolka dem med hjälp av ändamålsenliga begrepp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera och tolka fakta- och medietexter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan plocka ut centralt innehåll ur en text med hjälp av stödfrågor. Eleven kan nämna några språkliga eller textuella drag i någon enkel textgenre.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan särskilja huvudpunkterna i en text och beskriva ändamålen med den. Eleven kan beskriva språkliga och textuella drag i vanliga textgenrer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för textens syfte, målgrupp och betydelse. Eleven kan redogöra för typiska drag för textgenrer och beskriva dem med hjälp av några centrala begrepp.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan tolka och reflektera över textens betydelse och bedöma textens påverkan. Eleven kan analysera typiska drag för textgenrer med hjälp av ändamålsenliga begrepp och bedöma texter i relation till deras syfte och ändamål.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur och nya litterära begrepp för detta
- fördjupade kunskaper om olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M8 sporra eleven att utveckla sin förmåga att bedöma flera olika källor för att få information och att använda denna information på ett ändamålsenligt sätt

Lokal precisering:

- Eleven kan namnge de centrala faserna vid informationssökning och vet var och hur man kan söka information.
- Eleven kan värdera vilken information som är användbar och avgör vilka källor som är tillförlitliga.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att bedöma flera olika källor för att få information och använda informationen på ett ändamålsenligt sätt.

Föremål för bedömningen

Färdigheter i informationssökning och källkritik

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan söka enskild information i givna källor. Eleven kan nämna några drag som utmärker en tillförlitlig källa.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan använda självklara källor för att söka information. Eleven kan beskriva källans tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva de centrala delarna i informationssökning, söka olika källor och hitta information i dem. Eleven kan bedöma tillförlitligheten och ändamålsenligheten i olika källor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan agera i informationssökningens olika processer. Eleven kan använda mångsidiga källor och söka information i dem på ett ändamålsenligt sätt. Eleven kan reflektera över faktorer som anknyter till källornas tillförlitlighet och informationens ändamålsenlighet samt motivera sina val av källor.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden

mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur och nya litterära begrepp för detta
- fördjupade kunskaper om olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M9 väcka elevens intresse för nya slag av fiktiva texter och litteratur, bredda elevens erfarenheter av visuell, audiovisuell, och skriven text och dela med sig av dem samt fördjupa elevens förståelse av särdrag inom fiktionen

Lokal precisering:

- Eleven kan tolka fiktiva texter.
- Eleven kan använda centrala textanalytiska grepp och kan koppla texterna till en kontext.
- Eleven hittar självmant lämpliga texter, läser flera böcker och breddar villigt samt delar med sig av sina läserfarenheter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven bekantar sig med fiktiva texter i olika former som är nya för hen själv. Eleven breddar sina erfarenheter av visuell, audiovisuell och skriven text och delar med sig av dem samt fördjupar sin förståelse av särdrag inom fiktionen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera och tolka fiktiva texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan redogöra för handlingen i en enkel fiktiv text och nämna enstaka särdrag inom fiktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva särdrag inom fiktiv text och göra iakttagelser om särdrag inom fiktionen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för fiktiva texter i olika former. Eleven kan använda några centrala begrepp och identifiera särdrag och berättartekniska grepp som är typiska för fiktivt språk och uttryck.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera fiktiva texter i olika former med hjälp av ändamålsenliga begrepp. Eleven kan tolka fiktiva texter och reflektera över deras mångtydighet.

I2 Att tolka texter

Elevernas texttolkningsförmåga fördjupas genom att de läser, analyserar och tolkar fiktiva texter och faktatexter i olika former: litteratur, faktatexter och texter i tryckta, elektroniska och audiovisuella medier. De funderar över texters olika syften och mottagare och får öva sig att ställa frågor till de texter de arbetar med. Eleverna fördjupar sin läsförståelse genom att förutspå en texts innehåll, sammanfatta det centrala i en text, dra slutsatser och formulera frågor utifrån en text, omformulera texter och ställa ny information i relation till sin tidigare kunskap. De iakttar även sin egen läsutveckling. Eleverna bekantar sig också med olika slag av förklarande och argumenterande texter och de språkliga drag som är utmärkande för dessa textgenrer. Eleverna ska kunna skilja mellan åsikter och fakta, referat och argumentation, peka på förhållanden mellan företeelser och hur man uttrycker t.ex. förhållningssätt och affektivitet. De reflekterar över texters syfte och målgrupp och ställer läsarkritiska frågor till texterna. Då eleverna läser litteratur reflekterar de över sina egna livserfarenheter i relation till det de läst och analyserar sina läsupplevelser. De vidgar sitt läsande från ungdomslitteratur till allmän litteratur, både fiktion och fakta. De analyserar även texter som kombinerar bild, ljud och text och uttryckssätten i sådana texter. De övar sig att analysera och tolka litteratur och lär sig använda nya begrepp för detta. De lär sig om symboler och bildspråk och fördjupar sin kännedom om berättarteknik. De bekantar sig med informationssökningens olika faser, med olika informationskällor och hur man bedömer tillförlitligheten hos olika källor.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur och nya litterära begrepp för detta
- fördjupade kunskaper om olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M11 erbjuda eleven möjligheter att producera berättande, beskrivande, instruerande och speciellt diskuterande och ställningstagande texter,

även i multimediala miljöer, och hjälpa eleven att välja det uttryckssätt som är lämpligast för ifrågavarande textgenre och situation

Lokal precisering:

- Eleven kan med hjälp av handledning producera berättande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter.
- Eleven kan använda de uttryckssätt som kännetecknar ifrågavarande textgenre.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att producera berättande, beskrivande, instruerande, diskuterande och ställningstagande texter, också i multimediala miljöer, och lär sig att välja ett uttryckssätt som är lämpligt för textgenren och situationen.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska textgenrer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan med hjälp av modeller producera berättande och beskrivande texter som är enkla och konkreta. Texterna utgår från bekanta ämnen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan producera instruerande och enkla ställningstagande texter och kan med hjälp av modeller använda uttryckssätt som är typiska för dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan producera diskuterande och olika ställningstagande texter och använda uttryckssätt som kännetecknar dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt producera olika slags texter och använder mångsidiga uttryckssätt som kännetecknar dem.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och

anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, produktion av texter i olika litterära genrer samt diskussion kring syftet med olika texttyper
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- fördjupade kunskaper i språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i olika texttyper
- analys och produktion av argumenterande texter

M12 handleda eleven i att utveckla sina textproduktionsprocesser och erbjuda eleven möjligheter att producera text tillsammans med andra, uppmuntra eleven att stärka förmågan att ge och ta emot respons samt hjälpa eleven att utvärdera sig själv som textproducent

Lokal precisering:

- Eleven kan namnge de olika etapperna vid textproduktion och kan arbeta med dem både individuellt och i grupp.
- Eleven kan ge och ta emot respons på sina texter.
- Eleven kan utvärdera sina egna färdigheter i textproduktion och uttrycka sina utvecklingsbehov på området.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina textproduktionsprocesser och producerar text tillsammans med andra, stärker sin förmåga att ge och ta emot respons samt utvärderar sig själv som textproducent.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska textproduktionsprocesser

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan samla idéer och producera text enligt modell eller med hjälp av stödfrågor. Eleven kan ge knapphändig eller ensidig respons och ta emot respons.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan planera och producera text både individuellt och i grupp. Eleven kan ge respons och slumpmässigt utnyttja den respons hen får i sin egen textproduktion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan bearbeta textens struktur och språkdräkt utgående från respons. Eleven kan ge konstruktiv respons åt andra och i olika skeden av textproduktionsprocessen utnyttja den respons hen själv får.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt och mångsidigt bearbeta textens uttryck och struktur. Eleven kan ge respons som främjar textbearbetning och tillämpa den respons hen får i utvecklingen av den egna textproduktionsfärdigheten.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, produktion av texter i olika litterära genrer samt diskussion kring syftet med olika texttyper
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- fördjupade kunskaper i språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i olika texttyper
- analys och produktion av argumenterande texter

M13 handleda eleven att utveckla sin skrivfärdighet och digitala kompetens för att producera text samt fördjupa sin förståelse för skrivandet som kommunikationsform, och stärka elevens kompetens

i standardspråket genom att öka hens kunskap om skriftspråkets konventioner

Lokal precisering:

- Eleven känner till skriftspråkets grundläggande strukturer och det skrivna standardspråkets normer och kan använda dessa vid produktion och bearbetning av sina texter.
- Eleven skriver flytande för hand och digitalt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar och stärker sin skrivfärdighet både för hand och med hjälp av digitala verktyg och fördjupar sin förståelse för skrivandet som kommunikationsform. Eleven stärker sin kompetens i standardspråket.

Föremål för bedömningen

Förmåga att producera begriplig text och behärska skriftspråkets konventioner

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan producera enkel text vars budskap man förstår. Eleven kan använda enkel menings- och satsbyggnad samt i huvudsak skiljetecken vid meningsgränser och versal i början av mening och i egennamn. Eleven kan skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan producera text som i huvudsak är lätt att förstå. Eleven kan strukturera sin text i stycken och fästa uppmärksamhet vid menings- och satsbyggnad samt följa flera av standardspråkets skriftspråks normer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan producera text som är smidig och lätt att förstå. Eleven kan strukturera sin text och sina stycken logiskt och fästa uppmärksamhet vid ordval samt i huvudsak följa standardspråkets skriftspråksnormer i sin textproduktion och -bearbetning. Eleven kan flytande skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan producera en sammanhängande och åskådlig text. Eleven kan använda textbindningsmetoder mångsidigt och använda mångsidiga menings- och satsbyggnader och fästa uppmärksamhet vid textens uttryckssätt samt följa standardspråkets skriftspråksnormer.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons

i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, produktion av texter i olika litterära genrer samt diskussion kring syftet med olika texttyper
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- fördjupade kunskaper i språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i olika texttyper
- analys och produktion av argumenterande texter

M14 handleda eleven att utveckla sin förmåga att hantera information och tillämpa sina kunskaper och att använda sig av flera olika källor och göra källhänvisningar i sin egen text, samt vägleda eleven att agera etiskt på nätet med hänsyn till integritetsskydd och följa upphovsrättsliga normer

Lokal precisering:

- Eleven kan i sina texter använda information från olika håll.
- Eleven kan göra anteckningar och komprimera information.
- Eleven kan använda olika källor i sina egna texter och uppge dessa.
- Eleven kan tillämpa normerna för upphovsrätt och ange sina källor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker sin förmåga att hantera och använda information. Eleven använder sig av flera olika källor samt behärskar källhänvisningsteknik. Eleven tränar sin förmåga att respektera personlig integritet och följa upphovsrättsliga normer i olika miljöer.

Föremål för bedömningen

Förmåga att presentera och använda information samt etisk kommunikation

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra en enkel sammanfattning utifrån det eleven hört, läst eller sett. Eleven kan mekaniskt och på ett enkelt sätt använda källor i sina texter. Eleven följer upphovsrättsliga normer och förstår betydelsen av personlig integritet på nätet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra enkla anteckningar samt källhänvisningar enligt modell.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan göra mångsidiga anteckningar och sammanfatta information hen samlat. Eleven hänvisar till källor på ett korrekt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan kombinera information från flera olika källor i sina texter.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar fiktiva och icke-fiktiva texter i olika former: språkliga, visuella, audiovisuella och webbtexter. De övar sig att producera texter steg för steg och att ge och ta emot respons i olika skeden av textproduktionsprocessen. De övar sig i att avgöra syftet med olika texter och att använda kriterier för att bedöma texter. Eleverna studerar textuella, språkliga och visuella drag som är typiska för berättande, beskrivande, instruerande och speciellt förklarande och argumenterande texter och utnyttjar denna kunskap då de producerar egna texter. De lär sig anpassa textinnehållet och språket i sina texter för olika syften och målgrupper och att ta emot och ge respons under olika faser av textproduktionen. Eleverna undersöker olika element i skriftspråket och de övar sig i att dra nytta av denna kunskap då de producerar egna texter. Eleverna fördjupar även sina kunskaper om standardskriftspråket. De lär sig identifiera stycken, menings- och satsstrukturer, att undersöka olika sätt att uttrycka förhållanden mellan företeelser samt att känna igen olika register och stildrag. De undersöker olika tidsformer och laborerar med dessa i sina egna texter. De bekantar sig med förkortningar, främmande ord och sifferuttryck och lär sig använda alla dessa kännetecken då de skapar egna texter. Eleverna förbättrar sin förmåga att producera texter som behövs i studierna, såsom att referera, göra sammandrag och anteckningar och att använda källor och källhänvisningar i sina egna texter och de lär sig även om upphovsrätt och etisk webbkommunikation.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, produktion av texter i olika litterära genrer samt diskussion kring syftet med olika texttyper
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- fördjupade kunskaper i språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i olika texttyper
- analys och produktion av argumenterande texter

M15 handleda eleven att fördjupa sin språkliga medvetenhet och väcka intresse för språkliga fenomen, stödja eleven i att känna igen språkets strukturer, olika språkvarianter, stildrag och nyanser och i att förstå betydelsen av språkliga val och följderna av dem

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva språkliga och textuella särdrag i texter och fundera över deras betydelser.
- Eleven kan beskriva skillnader mellan olika språkliga varianter och särdrag.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven fördjupar sin språkliga medvetenhet och sitt intresse för språkliga fenomen, känner igen språkets strukturer, olika språkvarianter, stildrag och nyanser och förstår betydelsen av språkliga val och följderna av dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla språklig medvetenhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan göra enkla iakttagelser om särdrag i text. Eleven kan nämna några vanliga skillnader mellan skriftspråk och talspråk eller vardagligt språk och standardspråk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan göra iakttagelser om särdrag i språk och text. Eleven kan beskriva språkliga variationer i olika situationer.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan redogöra för olika språkvarianter och stildrag. Eleven kan reflektera över betydelsen och följderna av språkliga och textuella val.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera drag i texter, språkvarianter och stildrag. Eleven kan tillämpa information om följderna av språkliga val i sin egen kommunikation.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna använder och analyserar på mer avancerad nivå språkliga strukturer, de nordiska grannspråken, kulturella fenomen samt litteratur inom många olika genrer och medier i en mångkulturell omvärld. Eleverna tolkar texter och deras språkliga uppbyggnad, betydelser och syften och använder gängse begrepp för att diskutera språkliga drag och sociokulturella fenomen. Eleverna fördjupar sina kunskaper om det skrivna standardspråket, olika stilnivåer och svenska språkets satsbyggnad med fokus på ordföljd, struktur, sats, satsdelar och mening. De svenska språkdragen analyseras även genom kontrastiv jämförelse med andra språk. Eleverna bekantar sig med det svenska språkets utveckling och historia, med språkbruket i Finland och Norden och regionala varianter i svenskan i Finland. De undersöker hur olika språk påverkar varandras ordförråd och namnskick. Eleverna bekantar sig med kulturbegreppet och med olika former av kultur såsom folklore, film, teater, muntlig tradition och olika slag av mediekultur. De vidgar sin kultursfär till hela Finland, Sverige och det övriga Norden och även till andra länder och kulturer i världen. Eleverna diskuterar etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och i olika språksituationer. De bekantar sig med olika skeden inom finlandssvensk, annan finländsk och svensk litteratur, med ungdomsböcker och klassiska och moderna verk samt faktaböcker. Eleverna övar sig även i att analysera och tolka litteratur, de laborerar med litteraturens huvudgenrer, några undergenrer och stilriktningar och blir vana att använda sig av textanalytiska begrepp. Eleverna uppmuntras att använda bibliotekstjänster både aktivt och mångsidigt.

Lokal precisering:

- fördjupade kunskaper om svenskans satsbyggnad
- litteraturanalys och litteraturhistoria
- fördjupade kunskaper om olika litterära genrer
- språkets makt

M16 sporra eleven att öka sin litteratur- och kulturkunskap, bidra till att eleven lär känna litteraturens historia och modern litteratur samt olika litterära genrer och hjälpa eleven att reflektera över litteraturens och kulturens betydelse i sitt eget liv samt ge eleven möjlighet att både själv ta del av och dela med sig av läs- och andra kulturupplevelser

Lokal precisering:

- Eleven har insikt i kulturell mångfald och kan beskriva sina egna kulturella erfarenheter.
- Eleven känner till svenska språkets historia, något om de nordiska grannspråken samt litteraturens olika skeden.
- Eleven har grepp om litteraturens huvudgenrer och har läst de böcker som man avtalat inom ämnet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven vidgar sin litteraturkunskap, lär känna litteraturens historia och modern litteratur samt olika litterära genrer**.**

Föremål för bedömningen

Litteraturkunskap och läsintresse

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna litterära huvudgenrer. Eleven har läst några skönlitterära verk, till exempel noveller.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva typiska drag för litterära huvudgenrer. Eleven kan ge exempel på verk som hör till huvudgenrerna. Eleven har läst en del av de verk som man läsårsvis kommit överens om.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva mångfalden inom skönlitteraturen. Eleven kan nämna litteraturens olika skeden och kan koppla några verk och författare till dessa. Eleven har läst de verk som man läsårsvis kommit överens om.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera mångfalden inom skönlitteraturen som en del av kulturen. Eleven kan beskriva litteraturens olika skeden samt centrala stildrag och nämna centrala författare och verk som hör till dessa skeden. Eleven har mångsidig kunskap om litteratur.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna använder och analyserar på mer avancerad nivå språkliga strukturer, de nordiska grannspråken, kulturella fenomen samt litteratur inom många olika genrer och medier i en mångkulturell omvärld. Eleverna tolkar texter och deras språkliga uppbyggnad, betydelser och syften och använder gängse begrepp för att diskutera språkliga drag och sociokulturella fenomen. Eleverna fördjupar sina kunskaper om det skrivna standardspråket, olika stilnivåer och svenska språkets satsbyggnad med fokus på ordföljd, struktur, sats, satsdelar och mening. De svenska språkdragen analyseras även genom kontrastiv jämförelse med andra språk. Eleverna bekantar sig med det svenska språkets utveckling och historia, med språkbruket i Finland och Norden och regionala varianter i svenskan i Finland. De undersöker hur olika språk påverkar varandras ordförråd och namnskick. Eleverna bekantar sig med kulturbegreppet och med olika former av kultur såsom folklore, film, teater, muntlig tradition och olika slag av mediekultur. De vidgar sin kultursfär till hela Finland, Sverige och det övriga Norden och även till andra länder och kulturer i världen. Eleverna diskuterar etiska och moraliska aspekter på språkbruk, yttrandefrihet och integritet i olika medier och i olika språksituationer. De bekantar sig med olika skeden inom finlandssvensk, annan finländsk och svensk litteratur, med ungdomsböcker och klassiska och moderna verk samt faktaböcker. Eleverna övar sig även i att analysera och tolka litteratur, de laborerar med litteraturens huvudgenrer, några undergenrer och stilriktningar och blir vana att använda sig av textanalytiska begrepp. Eleverna uppmuntras att använda bibliotekstjänster både aktivt och mångsidigt.

Lokal precisering:

- fördjupade kunskaper om svenskans satsbyggnad
- litteraturanalys och litteraturhistoria
- fördjupade kunskaper om olika litterära genrer
- språkets makt

Svenska som andraspråk och litteratur

Lärokursens särskilda uppdrag

Enligt förordningen om timfördelning kan invandrare i stället för att följa lärokursen i modersmål och litteratur, som bestäms av skolans undervisningsspråk, helt eller delvis undervisas i svenska eller finska enligt en lärokurs som är speciellt inriktad för invandrare[243]. Syftet med denna lärokurs är att stödja barnens och de ungas utveckling till fullvärdiga medlemmar i språkgemenskapen och ge dem språkliga förutsättningar för fortsatta studier. Undervisningen eftersträvar att utveckla elevernas multilitteracitet för att de ska kunna söka information och förstå, producera, bedöma och analysera olika slags talade och skrivna texter på svenska i daglig kommunikation, i skolarbetet och i samhället. Undervisningen ska stödja utvecklingen av de olika delområdena av språkkunskaperna samt språk som används inom olika kunskapsområden.

Det särskilda uppdraget i lärokursen svenska som andraspråk och litteratur är att stödja utvecklingen av flerspråkighet hos eleverna samt väcka intresse och erbjuda redskap för att utveckla språkkunskaperna under hela livet. Undervisningen i svenska som andraspråk ska i samarbete med hemmen, undervisningen i det egna modersmålet och de övriga läroämnena hjälpa eleverna att bygga upp en språklig och kulturell identitet i ett mångkulturellt och -medialt samhälle.

Kunskaper i svenska stödjer integreringen i det finländska samhället. Utgångspunkten för lärokursen svenska som andraspråk och litteratur är att utnyttja sådana textgenrer och språksituationer som är relevanta och viktiga för att eleven ska kunna undersöka och analysera språkets former, betydelser och användning. Språkkunskapen ska utvecklas inom alla delområden: hörförståelse, tal, läsförståelse och skrivande. Förmågan att förstå och förmågan att producera ska utvecklas samtidigt. Elevernas språkkunskaper ska utvidgas från konkret

243 *Statsrådets förordning (422/2012)*

vardagsspråk till ett språk som lämpar sig för abstrakt tänkande. Eleverna ska få färdigheter att ge språkligt uttryck åt iakttagelser och företeelser och sina personliga tankar, känslor och åsikter på ett för situationen lämpligt sätt. I undervisningen ska de språk som eleverna behärskar värdesättas och utnyttjas.

En elevs behov av lärokursen svenska som andraspråk och litteratur fastställs gemensamt av de lärare som undervisar eleven. Elevens vårdnadshavare fattar beslut om valet av lärokurs[244]. Eftersom undervisningen ska ordnas enligt elevernas ålder och förutsättningar[245] är det viktigt att valet av lärokurs gör det möjligt för eleven att få undervisning enligt den mest lämpliga lärokursen. En elev kan studera enligt lärokursen svenska som andraspråk och litteratur om elevens modersmål inte är svenska, finska eller samiska eller eleven i övrigt har en flerspråkig bakgrund. Då behovet av lärokursen kartläggs ska också följande eventualiteter tas i betraktande

- *elevens baskunskaper i svenska är bristfälliga inom ett eller flera delområden av språkkunskaperna och räcker inte ännu till för att eleven ska kunna delta i den dagliga interaktionen och det dagliga skolarbetet som en jämlik medlem i skolgemenskapen, eller*
- *elevens kunskaper i svenska räcker inte ännu till för studier enligt lärokursen svenska och litteratur.*

En elev som studerar enligt lärokursen svenska som andraspråk och litteratur får undervisning i svenska som andraspråk antingen helt eller delvis i stället för undervisning i svenska och litteratur. Undervisningen läggs upp utgående från elevens behov att lära sig och det skede av språkutvecklingen eleven befinner sig i. Om lärokursen svenska som andraspråk och litteratur valts för en elev ska elevens utveckling och prestationer bedömas enligt målen och kriterierna för lärokursen svenska som andraspråk och litteratur oberoende av i vilken undervisningsgrupp undervisningen ordnas. Det är viktigt att eleven tar del av samma texter och textgenrer som de övriga eleverna i samma årskurs. Om en elev flyttat till Finland mitt i den grundläggande utbildningen är det viktigt att ta hänsyn till elevens språkkunskaper och tidigare kunskaper och färdigheter då målsättningarna och innehållet i undervisningen fastställs. Vid behov görs en plan för elevens lärande. Olika lärmiljöer som stödjer mångsidig utveckling av språkkunskaperna ska målinriktat användas i undervisningen, både i skolan och utanför skolan. Det är möjligt att övergå till att läsa svenska enligt lärokursen svenska och litteratur, om eleven har tillräckliga förutsättningar för att lära sig svenska enligt målsättningarna för den lärokursen.

Lärokursens uppdrag i årskurs 7-9

I årskurserna 7–9 *är det särskilda målet för undervisningen att befästa och bredda elevernas färdigheter i svenska, lärstrategier, förmåga att kommunicera samt multilitteracitet. Undervisingen tar fasta på elevernas språkfärdigheter och styrkor. Elevernas språkkunskaper, textrepertoar och kulturkännedom vidgas. Undervisningen utvecklar elevernas färdigheter för fortsatta studier, samhället och arbetslivet. I litteraturundervisningen uppmuntras eleverna att läsa mångsidigt och analytiskt samt att få läsupplevelser.*

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 7–9

Målet är att skapa en social lärmiljö som utvecklar förmågan att lära sig och erbjuder gott om språklig stimulans samt möjligheter att söka, använda och producera information, även om stora texthelheter och även i multimediala miljöer. Lärmiljön i modersmål ska även innefatta kultur- och medieutbudet utanför skolan. Arbetssätten ska väljas så att läsförståelsestrategierna stärks och textproduktionsprocesserna blir smidigare. Eleverna ska producera texter individuellt och tillsammans, också med hjälp av kommunikationsteknik. Undervisningen ska integreras med hjälp av process- och projektarbete och arbetssätten ska väljas så att de olika innehållsområdena integreras naturligt med varandra. Drama ska integreras i olika innehållsområden, i synnerhet i

244 *Lag om grundläggande utbildning 628/1998, 30 §*
245 *Lag om grundläggande utbildning 628/1998, 3 §*

litteraturundervisningen och i undervisningen i andra läroämnen. Undervisningen i modersmål och litteratur kan på ett naturligt sätt samordnas med till exempel undervisningen i främmande språk, historia, geografi och bildkonst. Genom kommunikationsövningar stärks varje elevs uppfattning om sitt sätt att kommunicera.

Handledning, differentiering och stöd i läroämnet modermål och litteratur i årskurs 7–9

Målet för undervisningen är att stödja varje elevs lärande i och utanför skolan genom att hjälpa hen att hitta och använda lämpliga studiestrategier och identifiera sina styrkor. Eleverna ska uppmuntras att bland olika texter hitta och välja sådana som intresserar och är lämpliga med tanke på elevernas läsfärdighet och sätt att läsa, och att självmant läsa litteratur och andra texter. Eleverna ska också handledas att röra sig tryggt och ansvarsfullt i medievärlden. Individuell handledning och respons ska ges för att utveckla elevens kommunikativa färdigheter och förmåga att producera texter. Eleverna ska få handledning och stöd vid eventuella språkliga inlärningssvårigheter och för att lära sig begrepp och klä sina tankar i ord. Också språkligt begåvade elever ska utmanas att till exempel utveckla sin läskompetens och att ställa upp mål och hitta arbetssätt som lämpar sig för dem. Texterna och arbetssätten ska väljas så att eleverna bemöts jämlikt och jämställt oberoende av kön.

Bedömning av elevens lärande och kunnande i läroämnet modersmål och litteratur i årskurs 7–9

I årskurs 7–9 ska bedömningen av elevens lärande vara mångsidig, riktgivande och uppmuntrande. En respons som är uppmuntrande och konstruktiv stärker elevernas motivation och hjälper dem att utveckla sina språkliga färdigheter samt att hitta sina egna styrkor. Eleverna ska kontinuerligt få information om sina studieframgångar och hur väl de presterat i förhållande till målen. Bedömningen ska bli en naturlig del av lärprocessen. Genom en stödjande och analyserande bedömning av elevernas kunskaper kan man hjälpa eleverna att bli medvetna om sina egna kunskaper och färdigheter och sina arbetsprocesser och ge dem verktyg för att utveckla dessa. Alla målområden är lika viktiga i bedömningen av elevens lärande i årkurserna 7–9. Bedömningen ska vara mångsidig och grunda sig på såväl muntliga och skriftliga prov på kunnande som på lärarens observationer i olika lärsituationer. Eleverna ska ges möjlighet att visa prov på kunnande på ett mångsidigt sätt. Färdigheter för självvärdering och kamratrespons utvecklas som en del den formativa bedömningen.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i modersmål och litteratur avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i modersmål och litteratur då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i modersmål och litteratur som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för modersmål och litteratur. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i modersmål och litteratur och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i modersmål och litteratur och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

I beskrivningarna av kunskapskraven omfattar beskrivningen av de högre vitsorden även kunnandet för de lägre vitsorden.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att utveckla sina färdigheter att handla målinriktat, etiskt och konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i samhället

Lokal precisering:

- Eleven kan kommunicera i olika slag av kommunikationsmiljöer och -situationer.
- Eleven visar att hen förstår andras inlägg och kan iaktta hur den egna kommunikationen påverkar andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter att handla målinriktat, etiskt och konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i samhället.

Föremål för bedömningen

Att utveckla kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i förutsebara kommunikationssituationer genom att lyssna aktivt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar muntligt och på ett konstruktivt sätt i kommunikationssituationer i skolan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven främjar med sitt agerande en lyckad kommunikationssituation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar initiativ i olika kommunikationssituationer och anpassar sitt tal enligt situationen.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar formella kommunikationssituationer, att argumentera, kommentera, referera samt att hålla och åskådliggöra en muntlig presentation. Eleverna tränar sina färdigheter att arbeta genom att diskutera olika ämnen och texter. Eleverna undersöker och använder språket i olika funktioner och situationer och övar samtidigt etablerade fraser och uttryck, familjära och formella uttryck, modalitet, hur man uttrycker sin åsikt kraftigt och mera dämpat, samt sammanfattar och hänvisar till någon annans tal. Eleverna övar sig att lyssna och förhålla sig kritiskt till det hörda och att använda det hörda som modell för sin egen kommunikation. Eleverna tränar förmågan att uttrycka sig genom tal och helhetsgestaltning (med medel som är kopplade till kropp, ljud, tid och rum). Eleverna tränar att hålla förberedda muntliga presentationer.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex. att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama

- ge och ta emot kamratrespons

M2 handleda eleven att fördjupa förmågan att förstå formellt tal, den muntliga kommunikationen i undervisningen och talade medietexter

Lokal precisering:

- Eleven kan lyssna och förstå formellt tal.
- Eleven beaktar andras åsikter och samarbetar med andra i kommunikationssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven fördjupar sin förmåga att förstå formellt tal, den muntliga kommunikationen i undervisningen och talade medietexter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förstår talade texter på vardagligt språk som åskådliggörs tydligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår talade texter på vardagligt språk och tar reda på deras betydelse tillsammans med de andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår huvuddragen i muntliga kommunikationen i undervisningen och i talade medietexter som behandlar teman som är bekanta för eleven.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven urskiljer den väsentliga informationen i den muntliga kommunikationen i undervisningen och i talade medietexter samt utvärderar vad hen har hört. Eleven kan ta emot information i formella talsituationer.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar formella kommunikationssituationer, att argumentera, kommentera, referera samt att hålla och åskådliggöra en muntlig presentation. Eleverna tränar sina färdigheter att arbeta genom att diskutera olika ämnen och texter. Eleverna undersöker och använder språket i olika funktioner och situationer och övar samtidigt etablerade fraser och uttryck, familjära och formella uttryck, modalitet, hur man uttrycker sin åsikt kraftigt och mera dämpat, samt sammanfattar och hänvisar till någon annans tal. Eleverna övar sig att lyssna och förhålla sig kritiskt till det hörda och att använda det hörda som modell för sin egen kommunikation. Eleverna tränar förmågan att uttrycka sig genom tal och helhetsgestaltning (med medel som är kopplade till kropp, ljud, tid och rum). Eleverna tränar att hålla förberedda muntliga presentationer.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex. att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer

- uttrycka sig även genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M3 uppmuntra eleven att utveckla sin förmåga att uppträda och uttrycka sig målmedvetet i olika situationer och med hjälp av olika uttryckssätt

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sig såsom situationen och ändamålet kräver.
- Eleven kan framföra både ett spontant och ett förberett anförande eller diskussionsinlägg och ta hänsyn till sin publik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att uppträda och uttrycka sig målmedvetet i olika situationer och med hjälp av olika uttryckssätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppträda

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uttrycker sig själv i olika vardagliga situationer eller berättar om något ämne som intresserar hen på det sätt som hens språkkunskaper ger möjlighet till. Eleven kompletterar sin språkfärdighet med andra uttryckssätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förbereder och håller ett anförande eller en muntlig presentation om ett tema som ligger nära hen själv. Eleven uttrycker sig förståeligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förbereder och håller en tydlig presentation om ett tema som förutsätter att hen söker information. Eleven uttrycker sig på ett för situationen lämpligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förbereder och håller en sammanhängande och till sitt innehåll mångsidig och åskådlig presentation. Eleven uttrycker sig målmedvetet och ändamålsenligt.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar formella kommunikationssituationer, att argumentera, kommentera, referera samt att hålla och åskådliggöra en muntlig presentation. Eleverna tränar sina färdigheter att arbeta genom att diskutera olika ämnen och texter. Eleverna undersöker och använder språket i olika funktioner och situationer och övar samtidigt etablerade fraser och uttryck, familjära och formella uttryck, modalitet, hur man uttrycker sin åsikt kraftigt och mera dämpat, samt sammanfattar och hänvisar till någon annans tal. Eleverna övar sig att lyssna och förhålla sig kritiskt till det hörda och att använda det hörda som modell för sin egen kommunikation. Eleverna tränar förmågan att uttrycka sig genom tal och helhetsgestaltning (med medel som är kopplade till kropp, ljud, tid och rum). Eleverna tränar att hålla förberedda muntliga presentationer.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex. att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M4 handleda eleven att använda sin kunskap om textgenrer för att tolka texter, vidga elevens ord- och begreppsförråd och använda lässtrategier effektivt samt utveckla sin förmåga att dra slutsatser om en texts betydelser utgående från texten, orden och de språkliga strukturerna

Lokal precisering:

- Eleven kan självständigt använda sig av lässtrategier.
- Eleven kan utvärdera sin egen läskunnighet.
- Eleven har vidgat sitt ord- och begreppsförråd.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder sin kunskap om textgenrer för att tolka talade, skrivna och multimediala texter, utvidgar sitt ord- och begreppsförråd, använder effektivt lässtrategier och strategier för att förstå text och drar slutsatser om en texts betydelser utgående från texten, orden och de språkliga strukturerna.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda kunskaper om textgenrer i tolkningen av talade, skrivna och multimediala texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förstår varför texter skiljer sig från varandra. Eleven känner igen några särdrag för de vanligaste textgenrerna. Eleven förstår bristfälligt innehållet i en text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen de vanligaste textgenrerna. Eleven förstår texter som behandlar ämnesområden som är bekanta för hen och kan uppfatta texten som helhet. Eleven tar reda på nyckelord för att förstå huvudtanken i texten. Eleven använder texter för att utvidga sitt ord- och begreppsförråd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven identifierar strukturen och de språkliga särdragen i olika textgenrer. Eleven utvidgar aktivt sitt ord- och begreppsförråd genom att läsa olika slags texter. Eleven använder ändamålsenliga strategier för att tolka texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven särskiljer mellan strukturen och de språkliga särdragen i olika textgenrer med hjälp av ändamålsenliga begrepp. Eleven utvecklar sitt ord- och begreppsförråd så att det är tillräckligt för att hen självständigt kan tolka och utvärdera texter.

I2 Att tolka texter

Eleverna fördjupar sig i att läsa mångsidigt och analysera texter som är viktiga med tanke på studier, samhälle och kultur. Texterna läses med fokus på värderingar, ideologier och påverkningsmedel (hur tolkningen påverkas av perspektiv, meningsstruktur, benämningar på personer och företeelser, språkliga bilder och ironi). Undervisningen befäster elevernas förmåga att tillämpa lässtrategier dynamiskt och vidgar elevernas ord- och begreppsförråd. Eleverna tränar att analysera i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter med fokus på språkliga drag samt att känna igen litterära stilriktningar i texter. Eleverna övar att analysera egna och andras texter samt att ge och ta emot respons.

Lokal precisering:

- läsa och reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur samt genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M5 handleda eleven att tolka texter kritiskt både självständigt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan granska texter kritiskt, känner igen olika textgenre.
- Eleven förstår att olika texter har olika upphov och syften.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven övar sig på att kritiskt tolka talade, skrivna och multimediala texter både självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka talade, skrivna och multimediala texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven läser och förstår enkla texter med ett konkret språk och i för eleven bekanta situationer. Eleven ställer frågor och uttrycker åsikter utifrån texterna tillsammans med andra och självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser och förstår texter, även abstrakta sådana, som är lämpliga för hens ålder. Eleven drar slutsatser om texterna och framför motiverade åsikter om textens innehåll.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder sin förmåga att tolka texter som en resurs för lärandet. Eleven utvärderar texter och drar slutsatser om och ställer kritiska frågor utifrån texten. Eleven förstår att andra texter inverkar på textens tolkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvärderar texternas sätt att påverka. Eleven iakttar sådana betydelser i texterna som inte är direkt uttalade, såsom textens tankegång, attityder och synpunkter. Eleven tolkar hur andra texter inverkar på textens betydelse.

I2 Att tolka texter

Eleverna fördjupar sig i att läsa mångsidigt och analysera texter som är viktiga med tanke på studier, samhälle och kultur. Texterna läses med fokus på värderingar, ideologier och påverkningsmedel (hur tolkningen påverkas av perspektiv, meningsstruktur, benämningar på personer och företeelser, språkliga bilder och ironi). Undervisningen befäster elevernas förmåga att tillämpa lässtrategier dynamiskt och vidgar elevernas ord- och begreppsförråd. Eleverna tränar att analysera i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter med fokus på språkliga drag samt att känna igen litterära stilriktningar i texter. Eleverna övar att analysera egna och andras texter samt att ge och ta emot respons.

Lokal precisering:

- läsa och reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur samt genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M6 handleda eleven att stärka förmågan att planera, producera och bearbeta texter självständigt och tillsammans med andra samt att kunna använda olika textgenrer som källor och modeller för de egna texterna

Lokal precisering:

- Eleven kan ge och ta emot respons på sina texter och kan utvärdera sina egna färdigheter i textproduktion och uttrycka sina utvecklingsbehov på området.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven planerar, producerar och bearbetar texter. Eleven använder berättande, beskrivande och ställningstagande texter som modeller och källor för de egna texterna.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa kunskap om textgenrer i produktionen av texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven producerar texter som till sin struktur, sitt språk och sitt innehåll är enkla och konkreta och som berör ett ämne som är bekant för hen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven planerar och producerar med hjälp av modeller texter om olika ämnesområden, både självständigt och tillsammans med andra. Eleven tar emot respons på sina texter. Eleven producerar texter där man känner igen textgenrerna men där textgenrernas typiska särdrag används bristfälligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven planerar, producerar och bearbetar texter där hen använder särdragen för olika textgenrer på ett ändamålsenligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven producerar självständigt texter där särdragen för olika textgenrer används på ett mångsidigt sätt. Eleven använder också andra texter som källor för de egna texterna.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter och vidgar samtidigt sin repertoar av textgenrer. Eleven handleds att göra mångsidigt bruk av ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer (bl.a. strukturer som koncentrerar formuleringen) i sina texter. Undervisningen stärker behärskningen av skrivprocessens olika faser och bruket av olika informationskällor. Eleverna tränar olika stilarter och register samt olika sätt att uttrycka person och tid på ett konsekvent sätt i en text. Eleverna lär sig att välja lämpliga uttryckssätt för olika texter.

Lokal precisering:

- stegvis producera multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter samt att avgöra syftet med olika texter
- producera texter som behövs i ämnesövegripande studier

- upphovsrätt och etisk webbkommunikation
- språkriktighet och och att tillämpa kunskapen i olika texttyper

M7 hjälpa eleven att befästa kunskaperna om normerna för standardskriftspråket samt behärskningen av det ordförråd och de strukturer som behövs för olika textgenrer

Lokal precisering:

- Eleven känner till skriftspråkets grundläggande struktur och utvecklar sin kunskap om det skrivna standardspråkets normer.
- Eleven skriver flytande för hand och digitalt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven följer normerna för standardskriftspråket i sina texter och använder de ordförråd och språkliga strukturer som är karakteristiska för olika textgenrer.

Eleven utvecklar smidighet och mångsidighet i sin textproduktion samt skriver för hand och med hjälp av digitala verktyg.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska skriftspråket

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven producerar texter om ämnesområden som är bekanta för hen själv. Texten kan vara icke-koherent, något svårläst och skriven med ett väldigt begränsat ordförråd. Eleven kan skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven producerar texter som är förståeliga trots språkliga brister. Ordförrådet kan fortfarande vara begränsat. Elevens användning av skriftspråksnormer är osäkert.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven producerar koherenta texter och använder ändamålsenliga ord och strukturer i dem. Eleven följer skriftspråksnormerna tämligen väl. Eleven kan skriva flytande för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven producerar texter som innehållsmässigt och språkligt är mångsidiga. Eleven följer skriftspråksnormerna väl.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter och vidgar samtidigt sin repertoar av textgenrer. Eleven handleds att göra mångsidigt bruk av ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer (bl.a. strukturer som koncentrerar formuleringen) i sina texter. Undervisningen stärker behärskningen av skrivprocessens olika faser och bruket av olika

informationskällor. Eleverna tränar olika stilarter och register samt olika sätt att uttrycka person och tid på ett konsekvent sätt i en text. Eleverna lär sig att välja lämpliga uttryckssätt för olika texter.

Lokal precisering:

- stegvis producera multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter samt att avgöra syftet med olika texter
- producera texter som behövs i ämnesövegripande studier
- upphovsrätt och etisk webbkommunikation
- språkriktighet och och att tillämpa kunskapen i olika texttyper

M9 inspirera eleven att bekanta sig med olika litteraturgenrer, den svenska och i synnerhet den finlandssvenska litteraturen, dess historia och kopplingar till världslitteraturen samt att handleda eleven att känna till hur olika texter förhåller sig till varandra

Lokal precisering:

- Eleven har insikt i den finlandssvenska litteraturen.
- Eleven känner till svenska språkets historia och något om de nordiska grannspråken.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven läser och tolkar svenskspråkig litteratur, i synnerhet modern finlandssvensk litteratur. Eleven bekantar sig med den finlandssvenska litteraturens viktigaste skeden och deras kopplingar till världslitteraturen. Eleven förstår hur litteraturgenren och andra texter påverkat ett verk.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera och tolka skönlitteratur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven läser korta och lättförståeliga svenskspråkiga skönlitterära texter. Eleven skiljer mellan fiktiva texter och andra texter. Eleven förstår att olika texter har skrivits vid olika tidpunkter. Eleven identifierar med hjälp av modeller kopplingar mellan texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser svenskspråkiga, även finlandssvenska, skönlitterära texter och diskuterar sina läsupplevelser med de andra. Eleven känner till några litteraturgenrer och kan identifiera till vilken genre en text hör.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven läser och kan analysera en skönlitterär text. Eleven kan nämna centrala verk i den finlandssvenska litteraturen. Eleven kan särskilja litteraturgenrernas särdrag i texter som hen läser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven läser mångsidig svenskspråkig litteratur och analyserar och tolkar det hen läst genom att diskutera och skriva om sina upplevelser. Eleven känner till den finlandssvenska litteraturen och dess förhållande till världslitteraturen.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker texter och reflekterar över språkets betydelser och strukturer (satsdelar, ordböjning) samt hur språkliga val påverkar hur en text tas emot. Eleverna jämför det svenska språket med andra bekanta språk och undersöker hur olika språk påverkar varandra. Eleverna bekantar sig med språksituationen i Finland och med de centrala skedena i svenska språkets utveckling. Eleverna bekantar sig med litteratur, film, teater och mediekultur. Elevernas förståelse av den kulturella mångfalden stöds genom att kulturella upplevelser från olika tider och olika håll i världen jämförs. Eleverna undersöker mediernas funktion i det egna livet och i samhället kritiskt.

Lokal precisering:

- övriga nordiska språk samt svenska språkets historia
- litteraturanalys
- olika litterära genrer

M10 hjälpa eleven att vidga sin kulturuppfattning och att redogöra för flerspråkighet och kulturell mångfald i skolan och i samhället samt att se kulturella likheter och kulturbundenheter i och mellan olika företeelser

Lokal precisering:

- Eleven förstår språkets och modersmålet(n)s innebörd för en individ och det svenska språkets plats bland språken i världen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår betydelsen av språklig och kulturell mångfald i skolan och i samhället. Eleven ser skillnader och likheter mellan kulturer samt kulturbundenheter i och mellan olika företeelser.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla kulturell medvetenhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att det förekommer flerspråkighet och kulturell mångfald i alla samhällen. Eleven kan identifiera och kan beskriva kulturella och kulturbundna företeelser i sin närmaste omgivning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven identifierar flerspråkighet och kulturell mångfald på individnivå och i den nära omgivningen. Eleven breddar sina kulturella erfarenheter och kan berätta om dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven redogör för vad flerspråkighet och kulturell mångfald innebär i samhället. Eleven kan redogöra för sina kulturella erfarenheter. Eleven observerar att kulturen samt individers verksamhet och olika gruppbildningar påverkar varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framför synpunkter på vad flerspråkighet och kulturell mångfald betyder för hen själv och för samhället. Eleven deltar aktivt i att skapa gemensamma kulturella upplevelser.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker texter och reflekterar över språkets betydelser och strukturer (satsdelar, ordböjning) samt hur språkliga val påverkar hur en text tas emot. Eleverna jämför det svenska språket med andra bekanta språk och undersöker hur olika språk påverkar varandra. Eleverna bekantar sig med språksituationen i Finland och med de centrala skedena i svenska språkets utveckling. Eleverna bekantar sig med litteratur, film, teater och mediekultur. Elevernas förståelse av den kulturella mångfalden stöds genom att kulturella upplevelser från olika tider och olika håll i världen jämförs. Eleverna undersöker mediernas funktion i det egna livet och i samhället kritiskt.

Lokal precisering:

- övriga nordiska språk samt svenska språkets historia
- litteraturanalys
- olika litterära genrer

M11 handleda eleven att befästa en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att kommunicera, läsa, producera texter och lära sig språk, handleda eleven att iaktta och jämföra olika inlärningsstilar och sätt att lära sig samt att lära sig av andra

Lokal precisering:

- Eleven kan delvis utvärdera sin kommunikativa kompetens i olika kommunikationsmiljöer på basis av feedback från andra och vet delvis vilka områden som behöver utvecklas.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att lära sig och använda språk. Eleven jämför och använder olika sätt att lära sig både självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sitt eget sätt att lära sig språk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven gör iakttagelser om hur hen lär sig språk och sina egna sätt att lära sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven identifierar sina styrkor och utvecklingsområden när det gäller hens sätt att lära sig och använda språk samt ställer upp mål för sitt eget lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utvecklar sina färdigheter att lära sig språk och använder mångsidigt sin omgivning som en resurs för att lära sig språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer upp utmanande mål för sitt eget lärande och främjar det gemensamma lärandet.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Undervisningen stödjer elevernas förmåga att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden. Eleverna jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden. Undervisningen stärker elevernas förmåga att använda digitala verktyg för att söka information, lära sig och utvärdera sitt lärande. Undervisningen fördjupar elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden
- jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden
- använda digitala verktyg för att söka information
- lära sig och utvärdera sitt lärande
- att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande

M12 handleda eleven att lägga märke till hur språket används inom olika vetenskapsområden

Lokal precisering:

- Eleven känner till hur språk används inom olika kunskapsområden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Elevens språkkunskap utvecklas från ett vardagligt språk mot språket som används inom olika vetenskapsområden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla ett abstrakt språk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven behandlar teman som berör olika vetenskapsområden på ett vardagligt språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår med stöd av en stark kontext språk som är rätt så kognitivt krävande och lämpligt med hänsyn till elevens ålder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår kognitivt krävande språk som är lämpligt med hänsyn till hens ålder, men behöver stöd från kontexten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven känner till metoder för användningen av ett abstrakt språk och använder dem för att tolka texter.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Undervisningen stödjer elevernas förmåga att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden. Eleverna jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden. Undervisningen stärker elevernas förmåga att använda digitala verktyg för att söka information, lära sig och utvärdera sitt lärande. Undervisningen fördjupar elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden
- jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden
- använda digitala verktyg för att söka information
- lära sig och utvärdera sitt lärande
- att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande

M13 uppmuntra eleven att utveckla förmågan att söka information samt att planera, strukturera och utvärdera sitt arbete självständigt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan i sina texter använda information från olika håll.
- Eleven kan göra anteckningar, komprimera information och använda olika källor i sina egna texter samt uppge dessa.
- Eleven kan tillämpa normerna för upphovsrätt och ange sina källor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder ändamålsenliga sätt att söka information och följer upphovsrättsliga normer. Eleven planerar, strukturerar samt utvärderar sitt eget arbete självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att söka information samt förmåga att planera, strukturera och utvärdera sitt eget arbete

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven söker enstaka information från givna källor. Eleven följer upphovsrätten och förstår betydelsen av personlig integritet på nätet. Eleven planerar och utvärderar sitt eget arbete endast i liten grad.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven söker information från bekanta källor eller källor som hen fått, men upprepar informationen. Eleven utvärderar sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven söker information från olika källor och planerar, strukturerar och utvärderar sitt eget arbete både självständigt och i grupp. Eleven bidrar med sin egen insats i det gemensamma arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven söker och kombinerar mångsidigt information från olika källor samt jämför informationen och bedömer dess tillförlitlighet. Eleven främjar målmedvetet gemensamt arbete.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Undervisningen stödjer elevernas förmåga att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden. Eleverna jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden. Undervisningen stärker elevernas förmåga att använda digitala verktyg för att söka information, lära sig och utvärdera sitt lärande. Undervisningen fördjupar elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden
- jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden
- använda digitala verktyg för att söka information
- lära sig och utvärdera sitt lärande
- att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att utveckla sina färdigheter att handla målinriktat, etiskt och konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i samhället

Lokal precisering:

- Eleven kan kommunicera i olika slag av kommunikationsmiljöer och -situationer.
- Eleven visar att hen förstår andras inlägg och kan iaktta hur den egna kommunikationen påverkar andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter att handla målinriktat, etiskt och konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i samhället.

Föremål för bedömningen

Att utveckla kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i förutsebara kommunikationssituationer genom att lyssna aktivt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar muntligt och på ett konstruktivt sätt i kommunikationssituationer i skolan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven främjar med sitt agerande en lyckad kommunikationssituation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar initiativ i olika kommunikationssituationer och anpassar sitt tal enligt situationen.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar formella kommunikationssituationer, att argumentera, kommentera, referera samt att hålla och åskådliggöra en muntlig presentation. Eleverna tränar sina färdigheter att arbeta genom att diskutera olika ämnen och texter. Eleverna undersöker och använder språket i olika funktioner och situationer och övar samtidigt etablerade fraser och uttryck, familjära och formella uttryck, modalitet, hur man uttrycker sin åsikt kraftigt och mera dämpat, samt sammanfattar och hänvisar till någon annans tal. Eleverna övar sig att lyssna och förhålla sig kritiskt till det hörda och att använda det hörda som modell för sin egen kommunikation. Eleverna tränar förmågan att uttrycka sig genom tal och helhetsgestaltning (med medel som är kopplade till kropp, ljud, tid och rum). Eleverna tränar att hålla förberedda muntliga presentationer.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex.att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M2 handleda eleven att fördjupa förmågan att förstå formellt tal, den muntliga kommunikationen i undervisningen och talade medietexter

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sina åsikter och motivera dem.
- Eleven beaktar andras åsikter och samarbetar med andra i kommunikationssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven fördjupar sin förmåga att förstå formellt tal, den muntliga kommunikationen i undervisningen och talade medietexter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förstår talade texter på vardagligt språk som åskådliggörs tydligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår talade texter på vardagligt språk och tar reda på deras betydelse tillsammans med de andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår huvuddragen i muntliga kommunikationen i undervisningen och i talade medietexter som behandlar teman som är bekanta för eleven.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven urskiljer den väsentliga informationen i den muntliga kommunikationen i undervisningen och i talade medietexter samt utvärderar vad hen har hört. Eleven kan ta emot information i formella talsituationer.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar formella kommunikationssituationer, att argumentera, kommentera, referera samt att hålla och åskådliggöra en muntlig presentation. Eleverna tränar sina färdigheter att arbeta genom att diskutera olika ämnen och texter. Eleverna undersöker och använder språket i olika funktioner och situationer och övar samtidigt etablerade fraser och uttryck, familjära och formella uttryck, modalitet, hur man uttrycker sin åsikt kraftigt och mera dämpat, samt sammanfattar och hänvisar till någon annans tal. Eleverna övar sig att lyssna och förhålla sig kritiskt till det hörda och att använda det hörda som modell för sin egen kommunikation. Eleverna tränar förmågan att uttrycka sig genom tal och helhetsgestaltning (med medel som är kopplade till kropp, ljud, tid och rum). Eleverna tränar att hålla förberedda muntliga presentationer.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex.att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M3 uppmuntra eleven att utveckla sin förmåga att uppträda och uttrycka sig målmedvetet i olika situationer och med hjälp av olika uttryckssätt

Lokal precisering:

- Eleven kan uttrycka sig såsom situationen och ändamålet kräver.
- Eleven kan framföra både ett spontant och ett förberett anförande eller diskussionsinlägg och ta hänsyn till sin publik.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att uppträda och uttrycka sig målmedvetet i olika situationer och med hjälp av olika uttryckssätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppträda

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uttrycker sig själv i olika vardagliga situationer eller berättar om något ämne som intresserar hen på det sätt som hens språkkunskaper ger möjlighet till. Eleven kompletterar sin språkfärdighet med andra uttryckssätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förbereder och håller ett anförande eller en muntlig presentation om ett tema som ligger nära hen själv. Eleven uttrycker sig förståeligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förbereder och håller en tydlig presentation om ett tema som förutsätter att hen söker information. Eleven uttrycker sig på ett för situationen lämpligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förbereder och håller en sammanhängande och till sitt innehåll mångsidig och åskådlig presentation. Eleven uttrycker sig målmedvetet och ändamålsenligt.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar formella kommunikationssituationer, att argumentera, kommentera, referera samt att hålla och åskådliggöra en muntlig presentation. Eleverna tränar sina färdigheter att arbeta genom att diskutera olika ämnen och texter. Eleverna undersöker och använder språket i olika funktioner och situationer och övar samtidigt etablerade fraser och uttryck, familjära och formella uttryck, modalitet, hur man uttrycker sin åsikt kraftigt och mera dämpat, samt sammanfattar och hänvisar till någon annans tal. Eleverna övar sig att lyssna och förhålla sig kritiskt till det hörda och att använda det hörda som modell för sin egen kommunikation. Eleverna tränar förmågan att uttrycka sig genom tal och helhetsgestaltning (med medel som är kopplade till kropp, ljud, tid och rum). Eleverna tränar att hålla förberedda muntliga presentationer.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera (t.ex.att lösa problem och utbyta idéer)
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig genom drama
- ge och ta emot kamratrespons

M4 handleda eleven att använda sin kunskap om textgenrer för att tolka texter, vidga elevens ord- och begreppsförråd och använda lässtrategier

effektivt samt utveckla sin förmåga att dra slutsatser om en texts betydelser utgående från texten, orden och de språkliga strukturerna

Lokal precisering:

- Eleven kan självständigt använda sig av lässtrategier.
- Eleven kan utvärdera sin egen läskunnighet och reflektera över utvecklingsområden.
- Eleven har vidgat sitt ord- och begreppsförråd.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder sin kunskap om textgenrer för att tolka talade, skrivna och multimediala texter, utvidgar sitt ord- och begreppsförråd, använder effektivt lässtrategier och strategier för att förstå text och drar slutsatser om en texts betydelser utgående från texten, orden och de språkliga strukturerna.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda kunskaper om textgenrer i tolkningen av talade, skrivna och multimediala texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förstår varför texter skiljer sig från varandra. Eleven känner igen några särdrag för de vanligaste textgenrerna. Eleven förstår bristfälligt innehållet i en text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen de vanligaste textgenrerna. Eleven förstår texter som behandlar ämnesområden som är bekanta för hen och kan uppfatta texten som helhet. Eleven tar reda på nyckelord för att förstå huvudtanken i texten. Eleven använder texter för att utvidga sitt ord- och begreppsförråd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven identifierar strukturen och de språkliga särdragen i olika textgenrer. Eleven utvidgar aktivt sitt ord- och begreppsförråd genom att läsa olika slags texter. Eleven använder ändamålsenliga strategier för att tolka texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven särskiljer mellan strukturen och de språkliga särdragen i olika textgenrer med hjälp av ändamålsenliga begrepp. Eleven utvecklar sitt ord- och begreppsförråd så att det är tillräckligt för att hen självständigt kan tolka och utvärdera texter.

I2 Att tolka texter

Eleverna fördjupar sig i att läsa mångsidigt och analysera texter som är viktiga med tanke på studier, samhälle och kultur. Texterna läses med fokus på värderingar, ideologier och påverkningsmedel (hur tolkningen påverkas av perspektiv, meningsstruktur, benämningar på personer och företeelser, språkliga bilder och ironi). Undervisningen befäster elevernas förmåga att tillämpa lässtrategier dynamiskt och vidgar elevernas ord- och begreppsförråd. Eleverna tränar

att analysera i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter med fokus på språkliga drag samt att känna igen litterära stilriktningar i texter. Eleverna övar att analysera egna och andras texter samt att ge och ta emot respons.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur och genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M5 handleda eleven att tolka texter kritiskt både självständigt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan granska texter kritiskt, känner igen olika textgenrer
- Eleven förstår att olika texter har olika upphov och syften.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven övar sig på att kritiskt tolka talade, skrivna och multimediala texter både självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka talade, skrivna och multimediala texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven läser och förstår enkla texter med ett konkret språk och i för eleven bekanta situationer. Eleven ställer frågor och uttrycker åsikter utifrån texterna tillsammans med andra och självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser och förstår texter, även abstrakta sådana, som är lämpliga för hens ålder. Eleven drar slutsatser om texterna och framför motiverade åsikter om textens innehåll.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder sin förmåga att tolka texter som en resurs för lärandet. Eleven utvärderar texter och drar slutsatser om och ställer kritiska frågor utifrån texten. Eleven förstår att andra texter inverkar på textens tolkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvärderar texternas sätt att påverka. Eleven iakttar sådana betydelser i texterna som inte är direkt uttalade, såsom textens tankegång, attityder och synpunkter. Eleven tolkar hur andra texter inverkar på textens betydelse.

I2 Att tolka texter

Eleverna fördjupar sig i att läsa mångsidigt och analysera texter som är viktiga med tanke på studier, samhälle och kultur. Texterna läses med fokus på värderingar, ideologier och påverkningsmedel (hur tolkningen påverkas av perspektiv, meningsstruktur, benämningar på personer och företeelser, språkliga bilder och ironi). Undervisningen befäster elevernas förmåga att tillämpa lässtrategier dynamiskt och vidgar elevernas ord- och begreppsförråd. Eleverna tränar att analysera i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter med fokus på språkliga drag samt att känna igen litterära stilriktningar i texter. Eleverna övar att analysera egna och andras texter samt att ge och ta emot respons.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- analysera och tolka litteratur och genomgång av nya litterära begrepp för detta
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M6 handleda eleven att stärka förmågan att planera, producera och bearbeta texter självständigt och tillsammans med andra samt att kunna använda olika textgenrer som källor och modeller för de egna texterna

Lokal precisering:

- Eleven kan ge och ta emot respons på sina texter och kan utvärdera sina egna färdigheter i textproduktion och uttrycka sina utvecklingsbehov på området.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven planerar, producerar och bearbetar texter. Eleven använder berättande, beskrivande och ställningstagande texter som modeller och källor för de egna texterna.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa kunskap om textgenrer i produktionen av texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven producerar texter som till sin struktur, sitt språk och sitt innehåll är enkla och konkreta och som berör ett ämne som är bekant för hen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven planerar och producerar med hjälp av modeller texter om olika ämnesområden, både självständigt och tillsammans med andra. Eleven tar emot respons på sina texter. Eleven producerar texter där man känner igen textgenrerna men där textgenrernas typiska särdrag används bristfälligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven planerar, producerar och bearbetar texter där hen använder särdragen för olika textgenrer på ett ändamålsenligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven producerar självständigt texter där särdragen för olika textgenrer används på ett mångsidigt sätt. Eleven använder också andra texter som källor för de egna texterna.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter och vidgar samtidigt sin repertoar av textgenrer. Eleven handleds att göra mångsidigt bruk av ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer (bl.a. strukturer som koncentrerar formuleringen) i sina texter. Undervisningen stärker behärskningen av skrivprocessens olika faser och bruket av olika informationskällor. Eleverna tränar olika stilarter och register samt olika sätt att uttrycka person och tid på ett konsekvent sätt i en text. Eleverna lär sig att välja lämpliga uttryckssätt för olika texter.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, att avgöra syftet med olika texttyper samt produktion av texter i olika litterära genrer
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i egna texttyper

M7 hjälpa eleven att befästa kunskaperna om normerna för standardskriftspråket samt behärskningen av det ordförråd och de strukturer som behövs för olika textgenrer

Lokal precisering:

- Eleven känner till skriftspråkets grundläggande struktur och utvecklar sin kunskap om det skrivna standardspråkets normer samt använder den vid textproduktion.
- Eleven skriver flytande för hand och digital.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven följer normerna för standardskriftspråket i sina texter och använder de ordförråd och språkliga strukturer som är karakteristiska för olika textgenrer.

Eleven utvecklar smidighet och mångsidighet i sin textproduktion samt skriver för hand och med hjälp av digitala verktyg.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska skriftspråket

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven producerar texter om ämnesområden som är bekanta för hen själv. Texten kan vara icke-koherent, något svårläst och skriven med ett väldigt begränsat ordförråd. Eleven kan skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven producerar texter som är förståeliga trots språkliga brister. Ordförrådet kan fortfarande vara begränsat. Elevens användning av skriftspråksnormer är osäkert.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven producerar koherenta texter och använder ändamålsenliga ord och strukturer i dem. Eleven följer skriftspråksnormerna tämligen väl. Eleven kan skriva flytande för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven producerar texter som innehållsmässigt och språkligt är mångsidiga. Eleven följer skriftspråksnormerna väl.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter och vidgar samtidigt sin repertoar av textgenrer. Eleven handleds att göra mångsidigt bruk av ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer (bl.a. strukturer som koncentrerar formuleringen) i sina texter. Undervisningen stärker behärskningen av skrivprocessens olika faser och bruket av olika informationskällor. Eleverna tränar olika stilarter och register samt olika sätt att uttrycka person och tid på ett konsekvent sätt i en text. Eleverna lär sig att välja lämpliga uttryckssätt för olika texter.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, att avgöra syftet med olika texttyper samt produktion av texter i olika litterära genrer
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i egna texttyper

M9 inspirera eleven att bekanta sig med olika litteraturgenrer, den svenska och i synnerhet den finlandssvenska litteraturen, dess historia och kopplingar till världslitteraturen samt att handleda eleven att känna till hur olika texter förhåller sig till varandra

Lokal precisering:

- Eleven har insikt i finlandssvensk litteratur och kan beskriva sina egna kulturella erfarenheter.
- Eleven känner till svenska språkets historia och något om de nordiska grannspråken.
- Eleven har grepp om litteraturens huvudgenrer och har läst de böcker som man har avtalat om inom ämnet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven läser och tolkar svenskspråkig litteratur, i synnerhet modern finlandssvensk litteratur. Eleven bekantar sig med den finlandssvenska litteraturens viktigaste skeden och deras kopplingar till världslitteraturen. Eleven förstår hur litteraturgenren och andra texter påverkat ett verk.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera och tolka skönlitteratur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven läser korta och lättförståeliga svenskspråkiga skönlitterära texter. Eleven skiljer mellan fiktiva texter och andra texter. Eleven förstår att olika texter har skrivits vid olika tidpunkter. Eleven identifierar med hjälp av modeller kopplingar mellan texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser svenskspråkiga, även finlandssvenska, skönlitterära texter och diskuterar sina läsupplevelser med de andra. Eleven känner till några litteraturgenrer och kan identifiera till vilken genre en text hör.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven läser och kan analysera en skönlitterär text. Eleven kan nämna centrala verk i den finlandssvenska litteraturen. Eleven kan särskilja litteraturgenrernas särdrag i texter som hen läser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven läser mångsidig svenskspråkig litteratur och analyserar och tolkar det hen läst genom att diskutera och skriva om sina upplevelser. Eleven känner till den finlandssvenska litteraturen och dess förhållande till världslitteraturen.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker texter och reflekterar över språkets betydelser och strukturer (satsdelar, ordböjning) samt hur språkliga val påverkar hur en text tas emot. Eleverna jämför det svenska språket med andra bekanta språk och undersöker hur olika språk påverkar varandra. Eleverna bekantar sig med språksituationen i Finland och med de centrala skedena i svenska språkets utveckling. Eleverna bekantar sig med litteratur, film, teater och mediekultur. Elevernas förståelse av den kulturella mångfalden stöds genom att kulturella upplevelser från olika tider och olika håll i världen jämförs. Eleverna undersöker mediernas funktion i det egna livet och i samhället kritiskt.

Lokal precisering:

- finlandssvensk identitet
- litteraturanalys
- fördjupad kunskap om olika litterära genrer

M10 hjälpa eleven att vidga sin kulturuppfattning och att redogöra för flerspråkighet och kulturell mångfald i skolan och i samhället samt att se kulturella likheter och kulturbundenheter i och mellan olika företeelser

Lokal precisering:

- Eleven förstår språkets och modersmålet(n)s innebörd för en individ och det svenska språkets plats bland språken i världen.
- Eleven kan beskriva den språkliga och kulturella mångfalden i Finland.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår betydelsen av språklig och kulturell mångfald i skolan och i samhället. Eleven ser skillnader och likheter mellan kulturer samt kulturbundenheter i och mellan olika företeelser.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla kulturell medvetenhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att det förekommer flerspråkighet och kulturell mångfald i alla samhällen. Eleven kan identifiera och kan beskriva kulturella och kulturbundna företeelser i sin närmaste omgivning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven identifierar flerspråkighet och kulturell mångfald på individnivå och i den nära omgivningen. Eleven breddar sina kulturella erfarenheter och kan berätta om dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven redogör för vad flerspråkighet och kulturell mångfald innebär i samhället. Eleven kan redogöra för sina kulturella erfarenheter. Eleven observerar att kulturen samt individers verksamhet och olika gruppbildningar påverkar varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framför synpunkter på vad flerspråkighet och kulturell mångfald betyder för hen själv och för samhället. Eleven deltar aktivt i att skapa gemensamma kulturella upplevelser.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker texter och reflekterar över språkets betydelser och strukturer (satsdelar, ordböjning) samt hur språkliga val påverkar hur en text tas emot. Eleverna jämför det svenska språket med andra bekanta språk och undersöker hur olika språk påverkar varandra. Eleverna bekantar sig med språksituationen i Finland och med de centrala skedena i svenska språkets utveckling. Eleverna bekantar sig med litteratur, film, teater och mediekultur. Elevernas förståelse av den kulturella mångfalden stöds genom att kulturella upplevelser från olika tider och olika håll i världen jämförs. Eleverna undersöker mediernas funktion i det egna livet och i samhället kritiskt.

Lokal precisering:

- finlandssvensk identitet
- litteraturanalys
- fördjupad kunskap om olika litterära genrer

M11 handleda eleven att befästa en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att kommunicera, läsa, producera texter och lära sig språk, handleda eleven att iaktta och jämföra olika inlärningsstilar och sätt att lära sig samt att lära sig av andra

Lokal precisering:

- Eleven kan utvärdera sin kommunikativa kompetens i olika kommunikationsmiljöer på basis av feedback från andra och vet delvis vilka områden som behöver utvecklas.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att lära sig och använda språk. Eleven jämför och använder olika sätt att lära sig både självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sitt eget sätt att lära sig språk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven gör iakttagelser om hur hen lär sig språk och sina egna sätt att lära sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven identifierar sina styrkor och utvecklingsområden när det gäller hens sätt att lära sig och använda språk samt ställer upp mål för sitt eget lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utvecklar sina färdigheter att lära sig språk och använder mångsidigt sin omgivning som en resurs för att lära sig språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer upp utmanande mål för sitt eget lärande och främjar det gemensamma lärandet.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Undervisningen stödjer elevernas förmåga att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden. Eleverna jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden. Undervisningen stärker elevernas förmåga att använda digitala verktyg för att söka information, lära sig och utvärdera sitt lärande. Undervisningen fördjupar elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden
- jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden

- använda digitala verktyg för att söka information
- lära sig och utvärdera sitt lärande
- att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande

M12 handleda eleven att lägga märke till hur språket används inom olika vetenskapsområden

Lokal precisering:

- Eleven känner till hur språk används inom olika kunskapsområden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Elevens språkkunskap utvecklas från ett vardagligt språk mot språket som används inom olika vetenskapsområden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla ett abstrakt språk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven behandlar teman som berör olika vetenskapsområden på ett vardagligt språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår med stöd av en stark kontext språk som är rätt så kognitivt krävande och lämpligt med hänsyn till elevens ålder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår kognitivt krävande språk som är lämpligt med hänsyn till hens ålder, men behöver stöd från kontexten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven känner till metoder för användningen av ett abstrakt språk och använder dem för att tolka texter.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Undervisningen stödjer elevernas förmåga att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden. Eleverna jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden. Undervisningen stärker elevernas förmåga att använda digitala verktyg för att söka information, lära sig och utvärdera sitt lärande. Undervisningen fördjupar elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden
- jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden
- använda digitala verktyg för att söka information
- lära sig och utvärdera sitt lärande
- att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande

M13 uppmuntra eleven att utveckla förmågan att söka information samt att planera, strukturera och utvärdera sitt arbete självständigt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan i sina texter använda information från olika håll.
- Eleven kan göra anteckningar, komprimera information och använda olika källor i sina egna texter samt uppge dessa.
- Eleven kan tillämpa normerna för upphovsrätt och ange sina källor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder ändamålsenliga sätt att söka information och följer upphovsrättsliga normer. Eleven planerar, strukturerar samt utvärderar sitt eget arbete självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att söka information samt förmåga att planera, strukturera och utvärdera sitt eget arbete

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven söker enstaka information från givna källor. Eleven följer upphovsrätten och förstår betydelsen av personlig integritet på nätet. Eleven planerar och utvärderar sitt eget arbete endast i liten grad.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven söker information från bekanta källor eller källor som hen fått, men upprepar informationen. Eleven utvärderar sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven söker information från olika källor och planerar, strukturerar och utvärderar sitt eget arbete både självständigt och i grupp. Eleven bidrar med sin egen insats i det gemensamma arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven söker och kombinerar mångsidigt information från olika källor samt jämför informationen och bedömer dess tillförlitlighet. Eleven främjar målmedvetet gemensamt arbete.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Undervisningen stödjer elevernas förmåga att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden. Eleverna jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden. Undervisningen stärker elevernas förmåga att använda digitala verktyg för att söka information, lära sig och utvärdera sitt lärande. Undervisningen fördjupar elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden
- jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden
- använda digitala verktyg för att söka information

- lära sig och utvärdera sitt lärande
- att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att utveckla sina färdigheter att handla målinriktat, etiskt och konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i samhället

Lokal precisering:

- Eleven kan medverka konstruktivt i kommunikationssituationer.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter att handla målinriktat, etiskt och konstruktivt i kommunikationssituationer i skolan och i samhället.

Föremål för bedömningen

Att utveckla kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskursheltheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven deltar i förutsebara kommunikationssituationer genom att lyssna aktivt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven deltar muntligt och på ett konstruktivt sätt i kommunikationssituationer i skolan.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven främjar med sitt agerande en lyckad kommunikationssituation.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven tar initiativ i olika kommunikationssituationer och anpassar sitt tal enligt situationen.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar formella kommunikationssituationer, att argumentera, kommentera, referera samt att hålla och åskådliggöra en muntlig presentation. Eleverna tränar sina färdigheter att arbeta genom att diskutera olika ämnen och texter. Eleverna undersöker och använder språket i olika funktioner och situationer och övar samtidigt etablerade fraser och uttryck, familjära och formella uttryck, modalitet, hur man uttrycker sin åsikt kraftigt och mera dämpat, samt sammanfattar och hänvisar till någon annans tal. Eleverna övar sig att lyssna och förhålla sig kritiskt till det hörda och att använda det hörda som modell för sin egen kommunikation. Eleverna tränar förmågan att uttrycka sig genom tal och helhetsgestaltning (med medel som är kopplade till kropp, ljud, tid och rum). Eleverna tränar att hålla förberedda muntliga presentationer.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera, bl.a lösa problem och utbyta idéer

- språket i olika funktioner och situationer, etablerade fraser och uttryck, familjära och formella uttryck
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama och göra ett teaterbesök
- ge och ta emot kamratrespons

M2 handleda eleven att fördjupa förmågan att förstå formellt tal, den muntliga kommunikationen i undervisningen och talade medietexter

Lokal precisering:

- Eleven förstår formellt tal, kommunikationen i undervisningen och media.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven fördjupar sin förmåga att förstå formellt tal, den muntliga kommunikationen i undervisningen och talade medietexter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att förstå i kommunikationssituationer

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förstår talade texter på vardagligt språk som åskådliggörs tydligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår talade texter på vardagligt språk och tar reda på deras betydelse tillsammans med de andra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår huvuddragen i muntliga kommunikationen i undervisningen och i talade medietexter som behandlar teman som är bekanta för eleven.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven urskiljer den väsentliga informationen i den muntliga kommunikationen i undervisningen och i talade medietexter samt utvärderar vad hen har hört. Eleven kan ta emot information i formella talsituationer.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar formella kommunikationssituationer, att argumentera, kommentera, referera samt att hålla och åskådliggöra en muntlig presentation. Eleverna tränar sina färdigheter att arbeta genom att diskutera olika ämnen och texter. Eleverna undersöker och använder språket i olika funktioner och situationer och övar samtidigt etablerade fraser och uttryck, familjära och formella uttryck, modalitet, hur man uttrycker sin åsikt kraftigt och mera dämpat, samt sammanfattar och hänvisar till någon annans tal. Eleverna övar sig att lyssna och förhålla sig kritiskt till det hörda och att använda det hörda som modell för sin egen kommunikation. Eleverna tränar förmågan att uttrycka sig genom tal och helhetsgestaltning (med medel som är kopplade till kropp, ljud, tid och rum). Eleverna tränar att hålla förberedda muntliga presentationer.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera, bl.a lösa problem och utbyta idéer
- språket i olika funktioner och situationer, etablerade fraser och uttryck, familjära och formella uttryck
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama och göra ett teaterbesök
- ge och ta emot kamratrespons

M3 uppmuntra eleven att utveckla sin förmåga att uppträda och uttrycka sig målmedvetet i olika situationer och med hjälp av olika uttryckssätt

Lokal precisering:

- Eleven kan förbereda en presentation självständigt.
- Eleven kan uppträda och uttrycka sig själv på ett för situationen lämpligt sätt.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att uppträda och uttrycka sig målmedvetet i olika situationer och med hjälp av olika uttryckssätt.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppträda

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven uttrycker sig själv i olika vardagliga situationer eller berättar om något ämne som intresserar hen på det sätt som hens språkkunskaper ger möjlighet till. Eleven kompletterar sin språkfärdighet med andra uttryckssätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förbereder och håller ett anförande eller en muntlig presentation om ett tema som ligger nära hen själv. Eleven uttrycker sig förståeligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förbereder och håller en tydlig presentation om ett tema som förutsätter att hen söker information. Eleven uttrycker sig på ett för situationen lämpligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven förbereder och håller en sammanhängande och till sitt innehåll mångsidig och åskådlig presentation. Eleven uttrycker sig målmedvetet och ändamålsenligt.

I1 Att kommunicera

Eleverna tränar formella kommunikationssituationer, att argumentera, kommentera, referera samt att hålla och åskådliggöra en muntlig presentation. Eleverna tränar sina färdigheter att arbeta genom att diskutera olika ämnen och texter. Eleverna undersöker och använder språket i olika funktioner och situationer och övar samtidigt etablerade fraser och uttryck, familjära och formella

uttryck, modalitet, hur man uttrycker sin åsikt kraftigt och mera dämpat, samt sammanfattar och hänvisar till någon annans tal. Eleverna övar sig att lyssna och förhålla sig kritiskt till det hörda och att använda det hörda som modell för sin egen kommunikation. Eleverna tränar förmågan att uttrycka sig genom tal och helhetsgestaltning (med medel som är kopplade till kropp, ljud, tid och rum). Eleverna tränar att hålla förberedda muntliga presentationer.

Lokal precisering:

- tala, lyssna och diskutera, bl.a lösa problem och utbyta idéer
- språket i olika funktioner och situationer, etablerade fraser och uttryck, familjära och formella uttryck
- förberedda muntliga anföranden och presentationer, även i multimediala miljöer
- uttrycka sig även genom drama och göra ett teaterbesök
- ge och ta emot kamratrespons

M4 handleda eleven att använda sin kunskap om textgenrer för att tolka texter, vidga elevens ord- och begreppsförråd och använda lässtrategier effektivt samt utveckla sin förmåga att dra slutsatser om en texts betydelser utgående från texten, orden och de språkliga strukturerna

Lokal precisering:

- Eleven kan närma sig texter kritiskt och känna igen textgenrer.
- Eleven kan med hjälp av ändamålsenliga begrepp beskriva de genretypiska dragen för en berättande, beskrivande, instruerande, argumenterande och förklarande text.
- Eleven förstår att texter har olika mål och syften.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder sin kunskap om textgenrer för att tolka talade, skrivna och multimediala texter, utvidgar sitt ord- och begreppsförråd, använder effektivt lässtrategier och strategier för att förstå text och drar slutsatser om en texts betydelser utgående från texten, orden och de språkliga strukturerna.

Föremål för bedömningen

Förmåga att använda kunskaper om textgenrer i tolkningen av talade, skrivna och multimediala texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven förstår varför texter skiljer sig från varandra. Eleven känner igen några särdrag för de vanligaste textgenrerna. Eleven förstår bristfälligt innehållet i en text.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen de vanligaste textgenrerna. Eleven förstår texter som behandlar ämnesområden som är bekanta för hen och kan uppfatta texten som helhet. Eleven tar reda på nyckelord för att förstå huvudtanken i texten. Eleven använder texter för att utvidga sitt ord- och begreppsförråd.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven identifierar strukturen och de språkliga särdragen i olika textgenrer. Eleven utvidgar aktivt sitt ord- och begreppsförråd genom att läsa olika slags texter. Eleven använder ändamålsenliga strategier för att tolka texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven särskiljer mellan strukturen och de språkliga särdragen i olika textgenrer med hjälp av ändamålsenliga begrepp. Eleven utvecklar sitt ord- och begreppsförråd så att det är tillräckligt för att hen självständigt kan tolka och utvärdera texter.

I2 Att tolka texter

Eleverna fördjupar sig i att läsa mångsidigt och analysera texter som är viktiga med tanke på studier, samhälle och kultur. Texterna läses med fokus på värderingar, ideologier och påverkningsmedel (hur tolkningen påverkas av perspektiv, meningsstruktur, benämningar på personer och företeelser, språkliga bilder och ironi). Undervisningen befäster elevernas förmåga att tillämpa lässtrategier dynamiskt och vidgar elevernas ord- och begreppsförråd. Eleverna tränar att analysera i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter med fokus på språkliga drag samt att känna igen litterära stilriktningar i texter. Eleverna övar att analysera egna och andras texter samt att ge och ta emot respons.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- läsa mångsidigt och analysera texter som är viktiga med tanke på studier, samhälle och kultur
- ärderingar, ideologier och påverkningsmedel (hur tolkningen påverkas av perspektiv, meningsstruktur, benämningar på personer och företeelser, språkliga bilder och ironi)
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- ord- och begreppsförråd
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer
- läs- och textförståelsestrategier

M5 handleda eleven att tolka texter kritiskt både självständigt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan dra slutsatser och ställa kritiska frågor utgående från texter.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven övar sig på att kritiskt tolka talade, skrivna och multimediala texter både självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tolka talade, skrivna och multimediala texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven läser och förstår enkla texter med ett konkret språk och i för eleven bekanta situationer. Eleven ställer frågor och uttrycker åsikter utifrån texterna tillsammans med andra och självständigt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser och förstår texter, även abstrakta sådana, som är lämpliga för hens ålder. Eleven drar slutsatser om texterna och framför motiverade åsikter om textens innehåll.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven använder sin förmåga att tolka texter som en resurs för lärandet. Eleven utvärderar texter och drar slutsatser om och ställer kritiska frågor utifrån texten. Eleven förstår att andra texter inverkar på textens tolkning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven utvärderar texternas sätt att påverka. Eleven iakttar sådana betydelser i texterna som inte är direkt uttalade, såsom textens tankegång, attityder och synpunkter. Eleven tolkar hur andra texter inverkar på textens betydelse.

I2 Att tolka texter

Eleverna fördjupar sig i att läsa mångsidigt och analysera texter som är viktiga med tanke på studier, samhälle och kultur. Texterna läses med fokus på värderingar, ideologier och påverkningsmedel (hur tolkningen påverkas av perspektiv, meningsstruktur, benämningar på personer och företeelser, språkliga bilder och ironi). Undervisningen befäster elevernas förmåga att tillämpa lässtrategier dynamiskt och vidgar elevernas ord- och begreppsförråd. Eleverna tränar att analysera i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter med fokus på språkliga drag samt att känna igen litterära stilriktningar i texter. Eleverna övar att analysera egna och andras texter samt att ge och ta emot respons.

Lokal precisering:

- reflektera över livserfarenheter och analysera läsupplevelser
- läsa mångsidigt och analysera texter som är viktiga med tanke på studier, samhälle och kultur
- ärderingar, ideologier och påverkningsmedel (hur tolkningen påverkas av perspektiv, meningsstruktur, benämningar på personer och företeelser, språkliga bilder och ironi)
- olika litterära genrer och skillnaden mellan åsikter och fakta
- ord- och begreppsförråd
- kritisk informationssökning i multimodala miljöer

- läs- och textförståelsestrategier

M6 handleda eleven att stärka förmågan att planera, producera och bearbeta texter självständigt och tillsammans med andra samt att kunna använda olika textgenrer som källor och modeller för de egna texterna

Lokal precisering:

- Eleven utnyttjar kunskap om de genretypiska dragen för en berättande, beskrivande, instruerande, argumenterande och förklarande text i sin skriftliga och muntliga produktion.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven planerar, producerar och bearbetar texter. Eleven använder berättande, beskrivande och ställningstagande texter som modeller och källor för de egna texterna.

Föremål för bedömningen

Förmåga att tillämpa kunskap om textgenrer i produktionen av texter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven producerar texter som till sin struktur, sitt språk och sitt innehåll är enkla och konkreta och som berör ett ämne som är bekant för hen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven planerar och producerar med hjälp av modeller texter om olika ämnesområden, både självständigt och tillsammans med andra. Eleven tar emot respons på sina texter. Eleven producerar texter där man känner igen textgenrerna men där textgenrernas typiska särdrag används bristfälligt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven planerar, producerar och bearbetar texter där hen använder särdragen för olika textgenrer på ett ändamålsenligt sätt.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven producerar självständigt texter där särdragen för olika textgenrer används på ett mångsidigt sätt. Eleven använder också andra texter som källor för de egna texterna.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter och vidgar samtidigt sin repertoar av textgenrer. Eleven handleds att göra mångsidigt bruk av ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer (bl.a. strukturer som koncentrerar formuleringen) i sina texter. Undervisningen stärker behärskningen av skrivprocessens olika faser och bruket av olika informationskällor. Eleverna tränar olika stilarter och register samt olika sätt att uttrycka person och tid på ett konsekvent sätt i en text. Eleverna lär sig att välja lämpliga uttryckssätt för olika texter.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, produktion av texter i olika litterära genrer samt diskussion kring syftet med olika texttyper
- mångsidigt bruk av ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer (bl.a. strukturer som koncentrerar formuleringen)
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- fördjupade kunskaper i språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i olika texttyper
- analys och produktion av argumenterande texter

M7 hjälpa eleven att befästa kunskaperna om normerna för standardskriftspråket samt behärskningen av det ordförråd och de strukturer som behövs för olika textgenrer

Lokal precisering:

- Eleven producerar förståeliga och koherenta texter, känner huvudsakligen till och kan tillämpa grundreglerna för skriftspråket i sitt skrivande.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven följer normerna för standardskriftspråket i sina texter och använder de ordförråd och språkliga strukturer som är karakteristiska för olika textgenrer.

Eleven utvecklar smidighet och mångsidighet i sin textproduktion samt skriver för hand och med hjälp av digitala verktyg.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska skriftspråket

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven producerar texter om ämnesområden som är bekanta för hen själv. Texten kan vara icke-koherent, något svårläst och skriven med ett väldigt begränsat ordförråd. Eleven kan skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven producerar texter som är förståeliga trots språkliga brister. Ordförrådet kan fortfarande vara begränsat. Elevens användning av skriftspråksnormer är osäkert.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven producerar koherenta texter och använder ändamålsenliga ord och strukturer i dem. Eleven följer skriftspråksnormerna tämligen väl. Eleven kan skriva flytande för hand och med hjälp av digitala verktyg.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven producerar texter som innehållsmässigt och språkligt är mångsidiga. Eleven följer skriftspråksnormerna väl.

I3 Att producera texter

Eleverna producerar i synnerhet förklarande, argumenterande och instruerande texter och vidgar samtidigt sin repertoar av textgenrer. Eleven handleds att göra mångsidigt bruk av ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer (bl.a. strukturer som koncentrerar formuleringen) i sina texter. Undervisningen stärker behärskningen av skrivprocessens olika faser och bruket av olika informationskällor. Eleverna tränar olika stilarter och register samt olika sätt att uttrycka person och tid på ett konsekvent sätt i en text. Eleverna lär sig att välja lämpliga uttryckssätt för olika texter.

Lokal precisering:

- stegvis produktion av multimodala fiktiva och icke-fiktiva texter, produktion av texter i olika litterära genrer samt diskussion kring syftet med olika texttyper
- mångsidigt bruk av ordförråd, fraseologi och språkliga strukturer (bl.a. strukturer som koncentrerar formuleringen)
- produktion av texter som behövs i ämnesövegripande studier
- fördjupade kunskaper i språkriktighet och tillämpning av kunskaperna i olika texttyper
- analys och produktion av argumenterande texter

M8 handleda eleven att fördjupa sin språkliga medvetenhet och intressera sig för språkliga fenomen, hjälpa eleven att känna igen språkliga strukturer, olika register, stildrag och nyanser och förstå betydelser och följder av olika språkliga val

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva språkliga och textuella drag i texter, reflektera över deras betydelser.
- Eleven kan beskriva skillnader mellan olika register och stilar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven blir intresserad av språkliga fenomen. Eleven känner igen språkliga strukturer och använder formellt och informellt språk som en resurs för språkanvändningen samt använder språkliga stildrag och nyanser. Eleven förstår betydelser och följder av olika språkliga val.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla språklig medvetenhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven observerar att språkbruket varierar i olika situationer. Eleven identifierar skillnaderna mellan skrivet och talat språk. Eleven uppfattar gränserna mellan satser och känner igen verbet i centrum av satsen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven reflekterar över textens språkliga och textuella drag och deras betydelser tillsammans med andra. Eleven känner igen formellt och informellt språkbruk och skillnaderna mellan olika språkliga stilar. Eleven kan dela in satsen i satskonstruktionens olika delar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven uppfattar och skiljer mellan språkliga och textuella drag i texter och deras betydelser med hjälp av ändamålsenliga begrepp. Eleven förstår formellt och informellt språkbruk och effekterna av olika språkliga stilar. Eleven förstår betydelser och följder av olika språkliga val.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven drar slutsatser om texters språkliga och textuella särdrag. Eleven utnyttjar formellt och informellt språk i sitt språkbruk. Eleven förstår vilken inverkan språkliga val har för hur betydelsen byggs upp i en text.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker texter och reflekterar över språkets betydelser och strukturer (satsdelar, ordböjning) samt hur språkliga val påverkar hur en text tas emot. Eleverna jämför det svenska språket med andra bekanta språk och undersöker hur olika språk påverkar varandra. Eleverna bekantar sig med språksituationen i Finland och med de centrala skedena i svenska språkets utveckling. Eleverna bekantar sig med litteratur, film, teater och mediekultur. Elevernas förståelse av den kulturella mångfalden stöds genom att kulturella upplevelser från olika tider och olika håll i världen jämförs. Eleverna undersöker mediernas funktion i det egna livet och i samhället kritiskt.

Lokal precisering:

- svenskans satsbyggnad
- jämförälse av det svenska språket med andra bekanta språk och hur olika språk påverkar varandra
- språksituationen i Finland och med de centrala skedena i svenska språkets utveckling
- litteratur, film, teater och mediekultur
- litteraturanalys och litteraturhistoria
- fördjupade kunskaper om olika litterära genrer
- språkets makt

M9 inspirera eleven att bekanta sig med olika litteraturgenrer, den svenska och i synnerhet den finlandssvenska litteraturen, dess historia och

kopplingar till världslitteraturen samt att handleda eleven att känna till hur olika texter förhåller sig till varandra

Lokal precisering:

- Eleven känner till den finlandssvenska litteraturen.
- Eleven kan namnge viktigaste skeden i den finlandssvenska litteraturen och dess kopplingar till världslitteraturen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven läser och tolkar svenskspråkig litteratur, i synnerhet modern finlandssvensk litteratur. Eleven bekantar sig med den finlandssvenska litteraturens viktigaste skeden och deras kopplingar till världslitteraturen. Eleven förstår hur litteraturgenren och andra texter påverkat ett verk.

Föremål för bedömningen

Förmåga att analysera och tolka skönlitteratur

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven läser korta och lättförståeliga svenskspråkiga skönlitterära texter. Eleven skiljer mellan fiktiva texter och andra texter. Eleven förstår att olika texter har skrivits vid olika tidpunkter. Eleven identifierar med hjälp av modeller kopplingar mellan texter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven läser svenskspråkiga, även finlandssvenska, skönlitterära texter och diskuterar sina läsupplevelser med de andra. Eleven känner till några litteraturgenrer och kan identifiera till vilken genre en text hör.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven läser och kan analysera en skönlitterär text. Eleven kan nämna centrala verk i den finlandssvenska litteraturen. Eleven kan särskilja litteraturgenrernas särdrag i texter som hen läser.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven läser mångsidig svenskspråkig litteratur och analyserar och tolkar det hen läst genom att diskutera och skriva om sina upplevelser. Eleven känner till den finlandssvenska litteraturen och dess förhållande till världslitteraturen.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker texter och reflekterar över språkets betydelser och strukturer (satsdelar, ordböjning) samt hur språkliga val påverkar hur en text tas emot. Eleverna jämför det svenska språket med andra bekanta språk och undersöker hur olika språk påverkar varandra. Eleverna bekantar sig med språksituationen i Finland och med de centrala skedena i svenska språkets utveckling. Eleverna bekantar sig med litteratur, film, teater och mediekultur. Elevernas förståelse av den kulturella mångfalden stöds genom att kulturella upplevelser från olika tider och olika håll i världen jämförs. Eleverna undersöker mediernas funktion i det egna livet och i samhället kritiskt.

Lokal precisering:

- svenskans satsbyggnad
- jämförälse av det svenska språket med andra bekanta språk och hur olika språk påverkar varandra
- språksituationen i Finland och med de centrala skedena i svenska språkets utveckling
- litteratur, film, teater och mediekultur
- litteraturanalys och litteraturhistoria
- fördjupade kunskaper om olika litterära genrer
- språkets makt

M10 hjälpa eleven att vidga sin kulturuppfattning och att redogöra för flerspråkighet och kulturell mångfald i skolan och i samhället samt att se kulturella likheter och kulturbundenheter i och mellan olika företeelser

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva kulturens mångfald.
- Eleven kan beskriva vad flerspråkigheten innebär i samhället.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår betydelsen av språklig och kulturell mångfald i skolan och i samhället. Eleven ser skillnader och likheter mellan kulturer samt kulturbundenheter i och mellan olika företeelser.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla kulturell medvetenhet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner till att det förekommer flerspråkighet och kulturell mångfald i alla samhällen. Eleven kan identifiera och kan beskriva kulturella och kulturbundna företeelser i sin närmaste omgivning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven identifierar flerspråkighet och kulturell mångfald på individnivå och i den nära omgivningen. Eleven breddar sina kulturella erfarenheter och kan berätta om dem.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven redogör för vad flerspråkighet och kulturell mångfald innebär i samhället. Eleven kan redogöra för sina kulturella erfarenheter. Eleven observerar att kulturen samt individers verksamhet och olika gruppbildningar påverkar varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven framför synpunkter på vad flerspråkighet och kulturell mångfald betyder för hen själv och för samhället. Eleven deltar aktivt i att skapa gemensamma kulturella upplevelser.

I4 Att förstå språk, litteratur och kultur

Eleverna undersöker texter och reflekterar över språkets betydelser och strukturer (satsdelar, ordböjning) samt hur språkliga val påverkar hur en text tas emot. Eleverna jämför det svenska språket med andra bekanta språk och undersöker hur olika språk påverkar varandra. Eleverna bekantar sig med språksituationen i Finland och med de centrala skedena i svenska språkets utveckling. Eleverna bekantar sig med litteratur, film, teater och mediekultur. Elevernas förståelse av den kulturella mångfalden stöds genom att kulturella upplevelser från olika tider och olika håll i världen jämförs. Eleverna undersöker mediernas funktion i det egna livet och i samhället kritiskt.

Lokal precisering:

- svenskans satsbyggnad
- jämförälse av det svenska språket med andra bekanta språk och hur olika språk påverkar varandra
- språksituationen i Finland och med de centrala skedena i svenska språkets utveckling
- litteratur, film, teater och mediekultur
- litteraturanalys och litteraturhistoria
- fördjupade kunskaper om olika litterära genrer
- språkets makt

M11 handleda eleven att befästa en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att kommunicera, läsa, producera texter och lära sig språk, handleda eleven att iaktta och jämföra olika inlärningsstilar och sätt att lära sig samt att lära sig av andra

Lokal precisering:

- Eleven känner till sina egna språkliga styrkor och utvecklingsområden och kan ställa upp mål för sitt lärande (används inte som bedömningsgrund).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven stärker en positiv uppfattning om sig själv och sitt sätt att lära sig och använda språk. Eleven jämför och använder olika sätt att lära sig både självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla sitt eget sätt att lära sig språk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven gör iakttagelser om hur hen lär sig språk och sina egna sätt att lära sig.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven identifierar sina styrkor och utvecklingsområden när det gäller hens sätt att lära sig och använda språk samt ställer upp mål för sitt eget lärande.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven utvecklar sina färdigheter att lära sig språk och använder mångsidigt sin omgivning som en resurs för att lära sig språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven ställer upp utmanande mål för sitt eget lärande och främjar det gemensamma lärandet.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Undervisningen stödjer elevernas förmåga att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden. Eleverna jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden. Undervisningen stärker elevernas förmåga att använda digitala verktyg för att söka information, lära sig och utvärdera sitt lärande. Undervisningen fördjupar elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden
- jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden
- använda digitala verktyg för att söka information
- lära sig och utvärdera sitt lärande
- att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande

M12 handleda eleven att lägga märke till hur språket används inom olika vetenskapsområden

Lokal precisering:

- Eleven känner till hur språk används inom olika kunskapsområden.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Elevens språkkunskap utvecklas från ett vardagligt språk mot språket som används inom olika vetenskapsområden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att utveckla ett abstrakt språk

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven behandlar teman som berör olika vetenskapsområden på ett vardagligt språk.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven förstår med stöd av en stark kontext språk som är rätt så kognitivt krävande och lämpligt med hänsyn till elevens ålder.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven förstår kognitivt krävande språk som är lämpligt med hänsyn till hens ålder, men behöver stöd från kontexten.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven känner till metoder för användningen av ett abstrakt språk och använder dem för att tolka texter.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Undervisningen stödjer elevernas förmåga att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden. Eleverna jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden. Undervisningen stärker elevernas förmåga att använda digitala verktyg för att söka information, lära sig och utvärdera sitt lärande. Undervisningen fördjupar elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden
- jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden
- använda digitala verktyg för att söka information
- lära sig och utvärdera sitt lärande
- att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande

M13 uppmuntra eleven att utveckla förmågan att söka information samt att planera, strukturera och utvärdera sitt arbete självständigt och i grupp

Lokal precisering:

- Eleven kan söka information mångsidigt från olika källor.
- Eleven kan planera, strukturera och utvärdera sitt eget arbete både på egen hand och tillsammans med andra.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven använder ändamålsenliga sätt att söka information och följer upphovsrättsliga normer. Eleven planerar, strukturerar samt utvärderar sitt eget arbete självständigt och i grupp.

Föremål för bedömningen

Förmåga att söka information samt förmåga att planera, strukturera och utvärdera sitt eget arbete

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven söker enstaka information från givna källor. Eleven följer upphovsrätten och förstår betydelsen av personlig integritet på nätet. Eleven planerar och utvärderar sitt eget arbete endast i liten grad.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven söker information från bekanta källor eller källor som hen fått, men upprepar informationen. Eleven utvärderar sitt arbete.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven söker information från olika källor och planerar, strukturerar och utvärderar sitt eget arbete både självständigt och i grupp. Eleven bidrar med sin egen insats i det gemensamma arbetet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven söker och kombinerar mångsidigt information från olika källor samt jämför informationen och bedömer dess tillförlitlighet. Eleven främjar målmedvetet gemensamt arbete.

I5 Att använda språket som stöd för allt lärande

Undervisningen stödjer elevernas förmåga att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden. Eleverna jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden. Undervisningen stärker elevernas förmåga att använda digitala verktyg för att söka information, lära sig och utvärdera sitt lärande. Undervisningen fördjupar elevernas förmåga att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande.

Lokal precisering:

- att läsa, skriva, lyssna på och tala texter inom olika kunskapsområden
- jämför hur språk används i vardagen och inom olika kunskapsområden
- använda digitala verktyg för att söka information
- lära sig och utvärdera sitt lärande
- att använda sitt eget modersmål samt andra bekanta språk som stöd för allt lärande

Religion

Läroämnets uppdrag

Läroämnets uppdrag är att ge eleverna en bred allmänbildning i religion och livsåskådning. Undervisningen ska göra eleverna förtrogna med den religion som studeras och dess mångfald. Eleverna ska få insikt i religiösa och konfessionella traditioner i Finland och i religioner och livsåskådningar på andra håll i världen. Läroämnet ska främja förståelse för förhållandet mellan religion och kultur samt multilitteracitet i fråga om religioner och livsåskådningar. Undervisningen ska ge mångsidig kunskap om religioner och hjälpa eleverna att förstå diskussioner som gäller religion. Eleverna ska vägledas att tänka kritiskt och att studera religioner och livsåskådningar ur olika perspektiv. I undervisningen behandlas förhållandet mellan religion och kunskap samt språk, symbolik och begrepp som är kännetecknande för religioner. Religionsundervisningen ska ge eleverna beredskap att ta del av den dialog som förs både inom och mellan olika religioner och livsåskådningar. Undervisningen ska handleda eleverna att respektera livet, människovärdet och det som är heligt för en själv och andra.

Undervisningen ska ge eleverna insikt i etiskt tänkande inom den religion som studeras och inom andra religioner och livsåskådningar, och uppmuntra eleverna att själva fundera över etiska frågor. Undervisningen ska stödja elevens självkännedom, självaktning och utveckla elevens livskompetens under hela den grundläggande utbildningen. Undervisningen ska hjälpa eleven att forma och bedöma sin identitet, sin livsåskådning och sin världsåskådning. Religionsundervisningen ska stödja att eleven utvecklas till en ansvarsfull medlem i sin grupp och i det demokratiska samhället och till en ansvarsfull världsmedborgare.

Läroämnets uppdrag i årskurs 7-9

***I årskurserna 7-9** ska man i undervisningen i religion utforska den religion som studeras som ett kulturellt och samhälleligt fenomen. Kunskapen om den aktuella religionens rötter, ursprung, lära och normer samt inflytande i världen fördjupas och berikas.*

I undervisningen utforskas både de stora religiösa traditionerna i världen och irreligiositet. Religionernas samhälleliga och politiska inflytande och religionsfrihet behandlas. Eleverna lär sig känna igen och analysera religiösa teman i vetenskap, medier, konst och populärkultur.

I undervisningen behandlas de centrala etiska begreppen och de etiska principerna inom den religion som studeras. I undervisningen granskas FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna samt etiska synsätt i olika religioner och livsåskådningar. Mänskliga livsfrågor och aktuella etiska problem tas upp. Religionsundervisningen ska erbjuda eleverna resurser för deras fortsatta utveckling.

De olika lärokurserna i religion i årskurs 7–9

Enligt 11 § i lagen om grundläggande utbildning studerar eleverna i den grundläggande utbildningen religion eller livsåskådningskunskap. Religionsundervisningen genomförs dock enligt 13 § i samma förordning i enlighet med elevernas religionssamfund som undervisning i den egna religionen enligt särskilda lärokurser. För att trygga läroämnets enhetlighet har för alla former av undervisning i den egna religionen utarbetats gemensamma mål och centralt innehåll.

I läroämnesbeskrivningarna för de olika religionerna preciseras de för alla gemensamma innehållen i enlighet med den egna religionens särart. De lokala läroplanerna utarbetas på basis av de gemensamma målen, innehållsbeskrivningarna och de preciserade lärokursbeskrivningarna för de olika religionerna i grunderna för läroplanen.

Mål för lärmiljöer och arbetssätt i religion i årskurs 7–9

Målet är att visa uppskattning och respekt för alla religioner och livsåskådningar. Teman granskas med hjälp av erfarenhetsbaserat, konkret och gemensamt lärande. Det är viktigt att fördjupa och gemensamt reflektera över begrepp. Olika digitala verktyg används i religionsundervisningen för att främja lärandet och öka elevernas aktivitet och interaktion. Undervisningsmiljön ska vara rofylld. Diskussion är en viktig del av undervisningen. I mån av möjlighet kan studiebesök och gäster utnyttjas i undervisningen. Undervisningen kan innehålla individuella eller gemensamma projekt som omfattar flera lärokurser eller överskrider läroämnesgränserna.

- Visa uppskattning och respekt för samtliga religioner och livsåskådningar
- Digitala verktyg utnyttjas i bl.a interaktion
- Rofylld lärmiljö där diskussion förespråkas
- Vid lämpliga tillfällen ämnesöverskridande undervisning både i individuella eller gemensamma projekt

Handledning, differentiering och stöd i religion i årskurs 7–9

Lärokurserna genomförs så att elevernas olika religiösa och konfessionella bakgrunder och språkkunskaper beaktas i undervisningen och arbetet. I undervisningen skapas gemensamma

situationer som främjar lärande och delaktighet samt sociala och kommunikativa färdigheter. Eleverna handleds att stärka sin studiefärdighet och initiativförmåga.

- Religiös och konfessionell bakgrund beaktas i undervisningen
- Främja situationer som förbättrar lärandet och delaktigheten samt förstärker sociala och kommunikativa färdigheter

Bedömning av elevens lärande och kunnande i religion i årskurs 7–9

Bedömningen i religion ska vara mångsidig. Bedömningen genomförs genom att observera elevens lärande, kunnande och arbete och granska elevernas mångsidiga alster. I bedömningen ingår den formativa bedömningen under lärprocessen och den summativa bedömningen av kunnande och färdigheter. I den formativa bedömningen får eleverna information om sina framsteg och prestationen i lärandet i relation till de uppställda målen. Responsen ska vara handledande och uppmuntrande. Elevernas självvärdering och kamratrespons ska användas som en del av den formativa bedömningen.

Slutbedömningen infaller det läsår då studierna i religion avslutas som ett för alla gemensamt läroämne i årskurs 7, 8 eller 9 i enlighet med timfördelningen som beslutits och beskrivits i den lokala läroplanen. Slutbedömningen ska beskriva hur väl och i vilken mån eleven uppnått målen i lärokursen i religion då studierna avslutas. Då slutvitsordet bildas ska man ta i beaktande alla mål och de därtill hörande kunskapskraven för slutbedömningen i religion som fastställts i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, oberoende av för vilken årskurs 7, 8 eller 9 enskilda mål har ställts upp i den lokala läroplanen. Slutvitsordet är en helhetsbedömning som ska bildas utgående från målen och kunskapskraven för religion. Eleven har uppnått målen i lärokursen för vitsorden 5, 7, 8 eller 9 då elevens kunnande i huvudsak motsvarar den nivå av kunnande som beskrivs i kunskapskraven för vitsordet i fråga. Helhetsbedömningen av kunnandet för vitsorden 4, 6 och 10 ska bildas utgående från målen för lärokursen i religion och i relation till ovan nämnda kunskapskrav för slutbedömningen. Om eleven uppnår en bättre kunskapsnivå i något mål kan det kompensera en underkänd eller svagare prestation i något annat mål. Bedömningen av elevens arbete ska ingå i slutbedömningen i religion och i slutvitsordet som ska bildas utgående från slutbedömningen.

De nedan beskrivna kunskapskraven för slutbedömningen ska användas i alla lärokurser i religion. I beskrivningarna av kunskapskraven ingår beskrivningen av kunnandet för de lägre vitsorden i beskrivningen för det högre vitsordet.

Då slutvitsord ges ska en helhetsbild av elevens kunnande skapas, som bygger på beskrivningarna i kunskapskraven för vitsorden. Kriterierna för slutbedömningen kan också utnyttjas då tillfällen för prov på kunnande planeras eller då elevens prov på kunnande bedöms.

Islam

Lärokursens uppdrag i årskurs 7-9

***I årskurserna 7-9** ska man i undervisningen i religion utforska den religion som studeras som ett kulturellt och samhälleligt fenomen. Kunskapen om den aktuella religionens rötter, ursprung, lära och normer samt inflytande i världen fördjupas och berikas.*

I undervisningen utforskas både de stora religiösa traditionerna i världen och irreligiositet. Religionernas samhälleliga och politiska inflytande och religionsfrihet behandlas. Eleverna lär sig känna igen och analysera religiösa teman i vetenskap, medier, konst och populärkultur.

I undervisningen behandlas de centrala etiska begreppen och de etiska principerna inom den religion som studeras. I undervisningen granskas FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna samt etiska synsätt i olika religioner och livsåskådningar. Mänskliga livsfrågor och aktuella etiska problem tas upp. Religionsundervisningen ska erbjuda eleverna resurser för deras fortsatta utveckling.

De olika lärokurserna i religion i årskurs 7–9

Enligt 11 § i lagen om grundläggande utbildning studerar eleverna i den grundläggande utbildningen religion eller livsåskådningskunskap. Religionsundervisningen genomförs dock enligt 13 § i samma förordning i enlighet med elevernas religionssamfund som undervisning i den egna religionen enligt särskilda lärokurser. För att trygga läroämnets enhetlighet har för alla former av undervisning i den egna religionen utarbetats gemensamma mål och centralt innehåll.

I läroämnesbeskrivningarna för de olika religionerna preciseras de för alla gemensamma innehållen i enlighet med den egna religionens särart. De lokala läroplanerna utarbetas på basis av de gemensamma målen, innehållsbeskrivningarna och de preciserade lärokursbeskrivningarna för de olika religionerna i grunderna för läroplanen.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att inse sambandet mellan religion och kultur och att uppfatta den religiösa mångfalden

Lokal precisering:

- Eleven inser sambandet mellan religion och kultur.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår den mångsidiga kommunikationen mellan religion och kultur och den religiösa mångfalden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta det inflytande som mångfalden av religioner har samt religionernas inverkan på kultur och samhälle

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner under handledning igen olika saker i omgivningen som anknyter till religion såsom byggnader och symboler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen olika saker i omgivningen som anknyter till religion. Eleven kan kombinera begrepp och företeelser i anknytning till religion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ge exempel på mångfalden i anknytning till den religion som studeras. Eleven visar att hen förstår att religion och kultur står i växelverkan med varandra. Eleven känner igen olika företeelser i anknytning till religion i olika kulturer och samhällen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ge mångsidiga exempel på den interna mångfalden i den religion som studeras. Eleven kan beskriva växelverkan mellan religion och kultur på ett mångsidigt sätt. Eleven känner igen och kan nämna olika företeelser i anknytning till religion i olika kulturer och samhällen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 8.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen
  - påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
  - dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna
    - spridning
    - uppkomst
    - heliga skrifter
    - centrala läror
  - religionernas likheter
  - Klassificering av religioner och olika dimensioner
    - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).
  - vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
  - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
  - kulturernas mångfald
  - källkritik
  - skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
  - religionskritik och religionslöshet
  - multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet
  - lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
  - konflikter
    - behandla oklar konfliktfylld information
    - lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
    - skapa helheter från mångsidiga källor

M3 handleda eleven att fördjupa sin kännedom om religioner och livsåskådningar på olika håll i världen samt irreligiositet

Lokal precisering:

- Eleven har grundläggande kunskaper om världens stora religioner och om irreligiositet.
- Eleven kan beskriva mångfalden i religionerna och livsåskådningarna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vad som avses med världsreligioner, irreligiositet och åskådningar och hur de skiljer sig från varandra. Eleven utvecklar sin förmåga att söka ytterligare information om dem.

Föremål för bedömningen

Kännedom om världsreligionerna och olika åskådningar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna två religioner och under handledning känna igen de centrala dragen i dem. Eleven känner under handledning igen skillnaderna mellan religion och irreligiositet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna världsreligioner och berätta om de mest centrala dragen i dem. Eleven kan beskriva skillnaden mellan religion och irreligiositet. Eleven kan söka ytterligare information om religioner och åskådningar enligt givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva och jämföra de huvudsakliga dragen i de olika världsreligionerna. Eleven kan använda begreppen religion, irreligiositet och åskådning i ändamålsenliga sammanhang. Eleven kan söka information om religioner och åskådningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera de huvudsakliga dragen i de olika världsreligionerna. Eleven kan beskriva den rådande mångfalden inom religioner och irreligiositet. Eleven kan söka information om religioner och åskådningar och fästa uppmärksamhet vid informationskällornas tillförlitlighet.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen
  - påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
  - dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna
    - spridning
    - uppkomst
    - heliga skrifter
    - centrala läror
  - religionernas likheter
  - Klassificering av religioner och olika dimensioner
    - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).
  - vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
  - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
  - kulturernas mångfald
  - källkritik
  - skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
  - religionskritik och religionslöshet
  - multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet
  - lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
  - konflikter
    - behandla oklar konfliktfylld information
    - lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
    - skapa helheter från mångsidiga källor

M4 handleda eleven att känna igen seder och symboler i olika religioner och livsåskådningar samt identifiera religiösa teman i medier, i världspolitiken och inom konst och populärkultur

Lokal precisering:

- Eleven känner igen olika religiösa symboler och observerar dem i sin omgivning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven identifierar och förstår seder i olika religioner och åskådningar samt utvecklar sin förmåga att identifiera religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten och populärkulturen.

Föremål för bedömningen

Religiös och kulturell läskunnighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från exempel igen seder i anknytning till religion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om centrala seder i minst tre religioner. Ur givet material känner eleven igen religiösa symboler och teman i medier, konsten och populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva och nämna seder i olika religioner och kan ge ett exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven känner igen och kan ge ett exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera seder i olika religioner och kan ge exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven identifierar och kan ge exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 8.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen
  - påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
  - dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna
    - spridning
    - uppkomst
    - heliga skrifter
    - centrala läror
  - religionernas likheter
  - Klassificering av religioner och olika dimensioner
    - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).
  - vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
  - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
  - kulturernas mångfald
  - källkritik
  - skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
  - religionskritik och religionslöshet
  - multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet
  - lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
  - konflikter
    - behandla oklar konfliktfylld information

- lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
- skapa helheter från mångsidiga källor

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 9.

M7 hjälpa eleven att reflektera över religioners och åskådningars globala betydelse som grund och rättesnöre för människors val

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över religioners och världsbilders betydelse i människans liv och kan möta mångfald.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att reflektera över religioners och åskådningars globala betydelse som grund och rättesnöre för människors val.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta betydelsen av religioner och åskådningar i individens liv och globalt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen religiösa och åskådningsmässiga faktorer som påverkar människornas val.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på det inflytande religioner och åskådningar har på människors val och verksamhet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva religioners och åskådningars betydelse som grund och rättesnöre för människors val.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över religioners och åskådningars betydelse som grund och rättesnöre för människors val och kan ge exempel på detta i olika delar av världen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 8.

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 9.

M8 uppmuntra eleven att reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor och egna värderingar i förhållande till dem

Lokal precisering:

- Eleven reflekterar över mänskliga livsfrågor och aktuella etiska frågor samt egna värderingar i förhållande till dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de egna värderingarna i förhållande till dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga till etiskt tänkande och att uttrycka sina egna åsikter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan beskriva någon etisk fråga och en värdering som är viktig för hen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen och kan under handledning reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och utgående från dem ta ställning till etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och presentera och motivera åsikter i etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor. Eleven kan analysera sina egna värderingar samt identifiera olika värderingar som grund för etiska lösningar. Eleven kan presentera logiska och motiverade åsikter om etiska frågor.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 8.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen

- påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
- dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna
    - spridning
    - uppkomst
    - heliga skrifter
    - centrala läror
  - religionernas likheter
  - Klassificering av religioner och olika dimensioner
    - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).
  - vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
  - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
  - kulturernas mångfald
  - källkritik
  - skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
  - religionskritik och religionslöshet
  - multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet
  - lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
  - konflikter
    - behandla oklar konfliktfylld information
    - lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
    - skapa helheter från mångsidiga källor

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 9.

M9 inspirera eleven att granska de etiska dimensionerna i sina val och hur de påverkar välbefinnandet och uppmuntra eleven till en hållbar livsstil

Lokal precisering:

- Eleven reflekterar över de etiska aspekterna i sina val och kan berätta hur de påverkar det egna och andras välbefinnande och en hållbar framtid.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att analysera sina etiska val och hur de påverkar välbefinnandet och utvecklar sina färdigheter att förverkliga en hållbar livsstil.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta vilken påverkan etiska val har i förhållande till välbefinnande och en hållbar framtid

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning identifiera konsekvenser av etiska val och handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva konsekvenser som etiska val har för en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera etiska val och konsekvenserna av dem för välbefinnande och en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan värdera etiska val och ge exempel på deras direkta och indirekta inverkan på välbefinnande och en hållbar framtid.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen
  - påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
  - dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna
    - spridning
    - uppkomst
    - heliga skrifter
    - centrala läror
  - religionernas likheter
  - Klassificering av religioner och olika dimensioner
    - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).
  - vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
  - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
  - kulturernas mångfald
  - källkritik
  - skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
  - religionskritik och religionslöshet
  - multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet
  - lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
  - konflikter
    - behandla oklar konfliktfylld information
    - lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
    - skapa helheter från mångsidiga källor

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 9.

M10 sporra eleven att möta olika människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden

Lokal precisering:

- Eleven kan möta olika människor och samhällets diversitet i framtiden (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter i konstruktiv kommunikation tillsammans med andra människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 8.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen
  - påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
  - dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna
    - spridning
    - uppkomst
    - heliga skrifter
    - centrala läror
  - religionernas likheter
  - Klassificering av religioner och olika dimensioner
    - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).
  - vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
  - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
  - kulturernas mångfald
  - källkritik
  - skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
  - religionskritik och religionslöshet
  - multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet
  - lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
  - konflikter
    - behandla oklar konfliktfylld information
    - lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
    - skapa helheter från mångsidiga källor

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 9.

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att inse sambandet mellan religion och kultur och att uppfatta den religiösa mångfalden

Lokal precisering:

- Eleven känner igen och kan nämna religiösa inslag i den omgivande kulturen.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår den mångsidiga kommunikationen mellan religion och kultur och den religiösa mångfalden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta det inflytande som mångfalden av religioner har samt religionernas inverkan på kultur och samhälle

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner under handledning igen olika saker i omgivningen som anknyter till religion såsom byggnader och symboler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen olika saker i omgivningen som anknyter till religion. Eleven kan kombinera begrepp och företeelser i anknytning till religion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ge exempel på mångfalden i anknytning till den religion som studeras. Eleven visar att hen förstår att religion och kultur står i växelverkan med varandra. Eleven känner igen olika företeelser i anknytning till religion i olika kulturer och samhällen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ge mångsidiga exempel på den interna mångfalden i den religion som studeras. Eleven kan beskriva växelverkan mellan religion och kultur på ett mångsidigt sätt. Eleven känner igen och kan nämna olika företeelser i anknytning till religion i olika kulturer och samhällen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar

olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

- islams betydelse i nutiden
  - den islamiska kalendern
  - islams nuläge och ställning i världen
  - islams synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor
  - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
  - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
  - medier och kommunikationsformer
- islams uppkomst och Koranens betydelse som en helig bok inom islam
  - Koranen som islams heliga skrift
  - Koranens uppkomstprocess
  - islams grundpelare
  - islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion
  - etableringen av islamisk teologi
  - källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet
- olika inriktningar inom isalm, deras uppkomst och deras betydelse i världen
  - huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam
  - de heliga platserna och deras betydelse
  - inriktningarnas synlighet i kulturen och samhället
  - dialog mellan de olika inriktningarna inom islam
  - islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen
  - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- islam i Finland
  - islams ankomst till Finland
  - islams inverkan i det finländska samhället
  - religionsfrihet och irreligiositet
  - muslimsk verksamheten i närområdet
  - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
  - islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap
  - typiska vanor och symboler inom islam - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 7.

M2 handleda eleven att fördjupa sina kunskaper om den religion som studeras och dess inflytande

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva hur den aktuella religionen har uppkommit och vilket inflytande den haft.
- Eleven känner till religionens grundpelare och kan nämna de viktigaste källorna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven fördjupar sina kunskaper om den religion som studeras och dess inflytande och utvecklas i att hämta ytterligare information om dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hantera information om den religion som studeras

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge ett exempel på lärorna i den religion som studeras och ett exempel på de viktigaste källorna. Eleven kan berätta om uppkomsten av den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på lärorna i den religion som studeras. Eleven kan redogöra för uppkomsten av den religion som studeras, samt för dess källor, inflytande och utbredning. Eleven kan enligt givna instruktioner söka ytterligare information om den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera de grundläggande lärorna i den religion som studeras och beskriva innehållet i de viktigaste källorna. Eleven kan beskriva uppkomsten och utbredningen av den religion som studeras, samt dess inflytande i olika delar av världen. Eleven kan självständigt hämta ytterligare information om den religion som studeras och fästa uppmärksamhet vid källornas tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera de grundläggande lärorna i den religion som studeras och innehållet i och tolkningen av de viktigaste källorna. Eleven kan beskriva uppkomsthistoria för den religion som studeras, dess utbredning och inflytande i olika delar av världen. Eleven kan självständigt hämta ytterligare information om den religion som studeras och fästa uppmärksamhet vid källornas tillförlitlighet.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

- islams betydelse i nutiden
  - den islamiska kalendern
  - islams nuläge och ställning i världen
  - islams synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor
  - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
  - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
  - medier och kommunikationsformer
- islams uppkomst och Koranens betydelse som en helig bok inom islam
  - Koranen som islams heliga skrift
  - Koranens uppkomstprocess
  - islams grundpelare
  - islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion
  - etableringen av islamisk teologi
  - källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet
- olika inriktningar inom isalm, deras uppkomst och deras betydelse i världen
  - huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam
  - de heliga platserna och deras betydelse
  - inriktningarnas synlighet i kulturen och samhället
  - dialog mellan de olika inriktningarna inom islam
  - islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen
  - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- islam i Finland
  - islams ankomst till Finland
  - islams inverkan i det finländska samhället
  - religionsfrihet och irreligiositet
  - muslimsk verksamheten i närområdet
  - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
  - islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap
  - typiska vanor och symboler inom islam - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

M4 handleda eleven att känna igen seder och symboler i olika religioner och livsåskådningar samt identifiera religiösa teman i medier, i världspolitiken och inom konst och populärkultur

Lokal precisering:

- Eleven kan nämna olika seder och symboler i religiösa traditioner.
- Eleven kan ge exempel på religiösa teman i medier, inom konst och populärkultur.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven identifierar och förstår seder i olika religioner och åskådningar samt utvecklar sin förmåga att identifiera religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten och populärkulturen.

Föremål för bedömningen

Religiös och kulturell läskunnighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från exempel igen seder i anknytning till religion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om centrala seder i minst tre religioner. Ur givet material känner eleven igen religiösa symboler och teman i medier, konsten och populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva och nämna seder i olika religioner och kan ge ett exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven känner igen och kan ge ett exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera seder i olika religioner och kan ge exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven identifierar och kan ge exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

- islams betydelse i nutiden
  - den islamiska kalendern
  - islams nuläge och ställning i världen
  - islams synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor
  - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
  - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
  - medier och kommunikationsformer
- islams uppkomst och Koranens betydelse som en helig bok inom islam
  - Koranen som islams heliga skrift

- Koranens uppkomstprocess
- islams grundpelare
- islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion
- etableringen av islamisk teologi
- källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet

- olika inriktningar inom isalm, deras uppkomst och deras betydelse i världen
  - huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam
  - de heliga platserna och deras betydelse
  - inriktningarnas synlighet i kulturen och samhället
  - dialog mellan de olika inriktningarna inom islam
  - islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen
  - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- islam i Finland
  - islams ankomst till Finland
  - islams inverkan i det finländska samhället
  - religionsfrihet och irreligiositet
  - muslimsk verksamheten i närområdet
  - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
  - islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap
  - typiska vanor och symboler inom islam - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 7.

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 9.

M5 handleda eleven att iaktta och bedöma olika sätt att argumentera samt skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk

Lokal precisering:

- Eleven känner igen och kan ge exempel på olika sätt att argumentera samt några skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera och bedöma olika sätt att argumentera samt skillnader i religiöst och vetenskapligt språk. Eleven utvecklar sin förmåga att lyssna på andras åsikter och att motivera sina egna åsikter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att särskilja på religiöst och vetenskapligt språk samt tankeförmåga och kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven skiljer ett tydligt religiöst påstående och ett tydligt vetenskapligt påstående från varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen typiska drag i ett vetenskapligt respektive ett religiöst språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och presentera sina egna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven känner igen olika sätt att argumentera samt skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och presentera motiveringar för sina egna åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera skillnaderna mellan religiösa och vetenskapliga argument och mellan religiöst och vetenskapligt språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och logiskt motivera sina egna åsikter.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

- islams betydelse i nutiden

    - den islamiska kalendern
    - islams nuläge och ställning i världen
    - islams synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor
    - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
    - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
    - medier och kommunikationsformer
- islams uppkomst och Koranens betydelse som en helig bok inom islam
    - Koranen som islams heliga skrift
    - Koranens uppkomstprocess
    - islams grundpelare
    - islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion
    - etableringen av islamisk teologi
    - källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet
- olika inriktningar inom isalm, deras uppkomst och deras betydelse i världen
    - huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam
    - de heliga platserna och deras betydelse
    - inriktningarnas synlighet i kulturen och samhället
    - dialog mellan de olika inriktningarna inom islam
    - islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen
    - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- islam i Finland
    - islams ankomst till Finland
    - islams inverkan i det finländska samhället
    - religionsfrihet och irreligiositet
    - muslimsk verksamheten i närområdet
    - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
    - islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap
    - typiska vanor och symboler inom islam - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 9.

M8 uppmuntra eleven att reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor och egna värderingar i förhållande till dem

Lokal precisering:

- Eleven reflekterar över mänskliga livsfrågor
- Eleven kan redogöra för aktuella etiska frågor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de egna värderingarna i förhållande till dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga till etiskt tänkande och att uttrycka sina egna åsikter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan beskriva någon etisk fråga och en värdering som är viktig för hen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen och kan under handledning reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och utgående från dem ta ställning till etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och presentera och motivera åsikter i etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor. Eleven kan analysera sina egna värderingar samt identifiera olika värderingar som grund för etiska lösningar. Eleven kan presentera logiska och motiverade åsikter om etiska frågor.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

- islams betydelse i nutiden
  - den islamiska kalendern
  - islams nuläge och ställning i världen
  - islams synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor

    - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
    - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
    - medier och kommunikationsformer
- islams uppkomst och Koranens betydelse som en helig bok inom islam
    - Koranen som islams heliga skrift
    - Koranens uppkomstprocess
    - islams grundpelare
    - islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion
    - etableringen av islamisk teologi
    - källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet
- olika inriktningar inom isalm, deras uppkomst och deras betydelse i världen
    - huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam
    - de heliga platserna och deras betydelse
    - inriktningarnas synlighet i kulturen och samhället
    - dialog mellan de olika inriktningarna inom islam
    - islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen
    - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- islam i Finland
    - islams ankomst till Finland
    - islams inverkan i det finländska samhället
    - religionsfrihet och irreligiositet
    - muslimsk verksamheten i närområdet
    - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
    - islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap
    - typiska vanor och symboler inom islam - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 7.

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 9.

M10 sporra eleven att möta olika människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden

Lokal precisering:

- Eleven kan möta olika människor och samhällets diversitet i framtiden (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter i konstruktiv kommunikation tillsammans med andra människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

- islams betydelse i nutiden
  - den islamiska kalendern
  - islams nuläge och ställning i världen
  - islams synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor
  - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
  - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
  - medier och kommunikationsformer
- islams uppkomst och Koranens betydelse som en helig bok inom islam
  - Koranen som islams heliga skrift
  - Koranens uppkomstprocess
  - islams grundpelare
  - islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion
  - etableringen av islamisk teologi
  - källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet
- olika inriktningar inom isalm, deras uppkomst och deras betydelse i världen
  - huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam
  - de heliga platserna och deras betydelse
  - inriktningarnas synlighet i kulturen och samhället
  - dialog mellan de olika inriktningarna inom islam
  - islamisk terminologi och dess förenande effekt i den islamiska världen
  - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- islam i Finland
  - islams ankomst till Finland
  - islams inverkan i det finländska samhället
  - religionsfrihet och irreligiositet
  - muslimsk verksamheten i närområdet
  - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- inflytande på kulturen, arkitekturen och islamisk konst
  - islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap

- typiska vanor och symboler inom islam - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

Behandlas i åk 7.

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 9.

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M4 handleda eleven att känna igen seder och symboler i olika religioner och livsåskådningar samt identifiera religiösa teman i medier, i världspolitiken och inom konst och populärkultur

Lokal precisering:

- Eleven kan nämna olika seder och symboler i religiösa traditioner.
- Eleven kan ge exempel på religiösa teman i medier, inom konst och populärkultur.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven identifierar och förstår seder i olika religioner och åskådningar samt utvecklar sin förmåga att identifiera religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten och populärkulturen.

Föremål för bedömningen

Religiös och kulturell läskunnighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från exempel igen seder i anknytning till religion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om centrala seder i minst tre religioner. Ur givet material känner eleven igen religiösa symboler och teman i medier, konsten och populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva och nämna seder i olika religioner och kan ge ett exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven känner igen och kan ge ett exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera seder i olika religioner och kan ge exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven identifierar och kan ge exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 8.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 7.

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk.

Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
  - etikens utveckling ur värdegrunden
  - elevens egen värdegrund
  - respekt för andras värden och val
  - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
  - moraliska konflikter
  - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
  - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- etiken inom islam
  - tolkningar av islamisk lag i samhället
  - förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor
  - Koranens etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
  - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
  - barnens rättigheter
  - kränkandet av mänskliga rättigheter
  - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M5 handleda eleven att iaktta och bedöma olika sätt att argumentera samt skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk

Lokal precisering:

- Eleven känner igen och kan ge exempel på olika sätt att argumentera samt några skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera och bedöma olika sätt att argumentera samt skillnader i religiöst och vetenskapligt språk. Eleven utvecklar sin förmåga att lyssna på andras åsikter och att motivera sina egna åsikter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att särskilja på religiöst och vetenskapligt språk samt tankeförmåga och kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven skiljer ett tydligt religiöst påstående och ett tydligt vetenskapligt påstående från varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen typiska drag i ett vetenskapligt respektive ett religiöst språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och presentera sina egna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven känner igen olika sätt att argumentera samt skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och presentera motiveringar för sina egna åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera skillnaderna mellan religiösa och vetenskapliga argument och mellan religiöst och vetenskapligt språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och logiskt motivera sina egna åsikter.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 8.

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
    - etikens utveckling ur värdegrunden

    - elevens egen värdegrund
    - respekt för andras värden och val
    - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
    - moraliska konflikter
    - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
    - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- etiken inom islam
    - tolkningar av islamisk lag i samhället
    - förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor
    - Koranens etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
    - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
    - barnens rättigheter
    - kränkandet av mänskliga rättigheter
    - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M6 handleda eleven att utforska centrala etiska begrepp, de mänskliga rättigheterna och de etiska principerna i den religion som studeras samt i andra religioner och åskådningar

Lokal precisering:

- Eleven känner till och kan nämna centrala etiska begrepp.
- Eleven kan nämna de viktigaste konventionerna om mänskliga rättigheter och redogöra för det centrala innehållet i dem.
- Eleven känner till etiska principer i den religion som studeras och i andra religioner och livsåskådningar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda centrala begrepp i etiskt tänkande. Eleven känner till de centrala mänskliga rättigheterna samt de etiska principerna i den religion som studeras och andra religioner och åskådningar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska information om etik och mänskliga rättigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge ett exempel på någon mänsklig rättighet. Eleven kan ge ett exempel på en etisk princip i den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Utgående från exempel på situationer känner eleven igen den etiska dimensionen och kan under handledning reflektera över etiska frågeställningar. Eleven kan ge exempel på mänskliga rättigheter och deras betydelse. Eleven kan redogöra för de etiska principerna i den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda centrala etiska begrepp och kan skilja på etiska frågeställningar och andra frågeställningar. Eleven kan reflektera över etiska frågeställningar och förverkligandet av de mänskliga rättigheterna i praktiken. Eleven kan beskriva de etiska principerna i den religion som studeras och i någon annan religion eller åskådning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda centrala etiska begrepp, reflektera över etiska frågeställningar och bedöma förverkligandet av de mänskliga rättigheterna i praktiken. Eleven kan analysera de etiska principerna i den religion som studeras och jämföra dem med centrala etiska begrepp i andra religioner och åskådningar.

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
    - etikens utveckling ur värdegrunden
    - elevens egen värdegrund
    - respekt för andras värden och val
    - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
    - moraliska konflikter
    - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
    - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- etiken inom islam
    - tolkningar av islamisk lag i samhället

    - förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor
    - Koranens etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
    - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
    - barnens rättigheter
    - kränkandet av mänskliga rättigheter
    - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M7 hjälpa eleven att reflektera över religioners och åskådningars globala betydelse som grund och rättesnöre för människors val

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva och bedöma religioners och livsåskådningars globala betydelse som grund och rättesnöre för människors val.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att reflektera över religioners och åskådningars globala betydelse som grund och rättesnöre för människors val.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta betydelsen av religioner och åskådningar i individens liv och globalt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen religiösa och åskådningsmässiga faktorer som påverkar människornas val.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på det inflytande religioner och åskådningar har på människors val och verksamhet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva religioners och åskådningars betydelse som grund och rättesnöre för människors val.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över religioners och åskådningars betydelse som grund och rättesnöre för människors val och kan ge exempel på detta i olika delar av världen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av

islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 8.

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
    - etikens utveckling ur värdegrunden
    - elevens egen värdegrund
    - respekt för andras värden och val
    - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
    - moraliska konflikter
    - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
    - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- etiken inom islam
    - tolkningar av islamisk lag i samhället
    - förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor
    - Koranens etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
    - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
    - barnens rättigheter
    - kränkandet av mänskliga rättigheter
    - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M8 uppmuntra eleven att reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor och egna värderingar i förhållande till dem

Lokal precisering:

- Eleven reflekterar över mänskliga livsfrågor
- Eleven kan redogöra för aktuella etiska frågor samt reflektera över egna värderingar i förhållande till dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de egna värderingarna i förhållande till dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga till etiskt tänkande och att uttrycka sina egna åsikter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan beskriva någon etisk fråga och en värdering som är viktig för hen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen och kan under handledning reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och utgående från dem ta ställning till etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och presentera och motivera åsikter i etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor. Eleven kan analysera sina egna värderingar samt identifiera olika värderingar som grund för etiska lösningar. Eleven kan presentera logiska och motiverade åsikter om etiska frågor.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar

olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 8.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 7.

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
    - etikens utveckling ur värdegrunden
    - elevens egen värdegrund
    - respekt för andras värden och val
    - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
    - moraliska konflikter
    - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
    - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- etiken inom islam
    - tolkningar av islamisk lag i samhället
    - förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor
    - Koranens etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
    - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
    - barnens rättigheter
    - kränkandet av mänskliga rättigheter

    - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M9 inspirera eleven att granska de etiska dimensionerna i sina val och hur de påverkar välbefinnandet och uppmuntra eleven till en hållbar livsstil

Lokal precisering:

- Eleven reflekterar över de etiska aspekterna i sina val och kan berätta hur de påverkar det egna och andras välbefinnande och en hållbar framtid.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att analysera sina etiska val och hur de påverkar välbefinnandet och utvecklar sina färdigheter att förverkliga en hållbar livsstil.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta vilken påverkan etiska val har i förhållande till välbefinnande och en hållbar framtid

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning identifiera konsekvenser av etiska val och handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva konsekvenser som etiska val har för en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera etiska val och konsekvenserna av dem för välbefinnande och en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan värdera etiska val och ge exempel på deras direkta och indirekta inverkan på välbefinnande och en hållbar framtid.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 7.

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
  - etikens utveckling ur värdegrunden
  - elevens egen värdegrund
  - respekt för andras värden och val
  - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
  - moraliska konflikter
  - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
  - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- etiken inom islam
  - tolkningar av islamisk lag i samhället
  - förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor
  - Koranens etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
  - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
  - barnens rättigheter
  - kränkandet av mänskliga rättigheter
  - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M10 sporra eleven att möta olika människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden

Lokal precisering:

- Eleven kan möta olika människor och samhällets diversitet i framtiden (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter i konstruktiv kommunikation tillsammans med andra människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden.

I1 Förhållandet till den egna religionen

I undervisningen behandlas islam på olika håll i världen. Man fördjupar elevernas kunskaper om islams historia från profeten Muhammed till det islamiska rikets expansion och etableringen av islamisk teologi. Centralt innehåll är islams mångfald, dess huvudriktningar, moderna islamiska rörelser och politisk islam. Man reflekterar över religiös tolerans och samexistens. Viktigt innehåll är islam och muslimerna i Finland, Koranens och den nedtecknade islamiska traditionens uppkomst, uppbyggnad och tolkningar, islams grundpelare och hur de religiösa plikterna påverkar olika livsområden samt islams kulturella inflytande inom konst och vetenskap. Man reflekterar över den egna relationen till islam, till Finland och till den islamiska världen.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 8.

I2 Religionernas värld

Man bekantar sig med de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen samt med irreligiositet som livsåskådning. Man bekantar sig med religion som föremål för forskning och med skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Man hjälper eleverna att upptäcka religionerna i medier, inom kultur och populärkultur och att inse religionernas inflytande inom politiken. Man reflekterar över att acceptera religiösa olikheter och över religionen som en del av den kulturella identiteten.

Lokal precisering:

Behandlas i årskurs 7.

I3 Ett gott liv

Centralt innehåll i undervisningen är islamisk etik, gärningar och konsekvenser samt tolkningar av islamisk lag i samhället och i det muslimska samfundet. Man reflekterar över förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor och bekantar sig med islamiska seder och bruk. Viktigt innehåll är FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik samt olika aktuella etiska frågor. Religionsdialog och religionernas betydelse för samhällsfreden behandlas. Man reflekterar över ansvaret för miljön och miljöns betydelse för människan.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
    - etikens utveckling ur värdegrunden
    - elevens egen värdegrund
    - respekt för andras värden och val
    - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
    - moraliska konflikter
    - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
    - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- etiken inom islam
    - tolkningar av islamisk lag i samhället
    - förhållandet mellan islamisk lag, juridik och juridiska skolor

    - Koranens etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
    - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
    - barnens rättigheter
    - kränkandet av mänskliga rättigheter
    - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

Evangelisk-luthersk religion

Lärokursens uppdrag i årskurs 7-9

I årskurserna 7-9 *ska man i undervisningen i religion utforska den religion som studeras som ett kulturellt och samhälleligt fenomen. Kunskapen om den aktuella religionens rötter, ursprung, lära och normer samt inflytande i världen fördjupas och berikas.*

I undervisningen utforskas både de stora religiösa traditionerna i världen och irreligiositet. Religionernas samhälleliga och politiska inflytande och religionsfrihet behandlas. Eleverna lär sig känna igen och analysera religiösa teman i vetenskap, medier, konst och populärkultur.

I undervisningen behandlas de centrala etiska begreppen och de etiska principerna inom den religion som studeras. I undervisningen granskas FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna samt etiska synsätt i olika religioner och livsåskådningar. Mänskliga livsfrågor och aktuella etiska problem tas upp. Religionsundervisningen ska erbjuda eleverna resurser för deras fortsatta utveckling.

De olika lärokurserna i religion i årskurs 7–9

Enligt 11 § i lagen om grundläggande utbildning studerar eleverna i den grundläggande utbildningen religion eller livsåskådningskunskap. Religionsundervisningen genomförs dock enligt 13 § i samma förordning i enlighet med elevernas religionssamfund som undervisning i den egna religionen enligt särskilda lärokurser. För att trygga läroämnets enhetlighet har för alla former av undervisning i den egna religionen utarbetats gemensamma mål och centralt innehåll.

I läroämnesbeskrivningarna för de olika religionerna preciseras de för alla gemensamma innehållen i enlighet med den egna religionens särart. De lokala läroplanerna utarbetas på basis av de gemensamma målen, innehållsbeskrivningarna och de preciserade lärokursbeskrivningarna för de olika religionerna i grunderna för läroplanen.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att inse sambandet mellan religion och kultur och att uppfatta den religiösa mångfalden

Lokal precisering:

- Eleven känner igen sambandet mellan religion och kultur.
- Eleven förstår den religiösa mångfaldens betydelse.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår den mångsidiga kommunikationen mellan religion och kultur och den religiösa mångfalden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta det inflytande som mångfalden av religioner har samt religionernas inverkan på kultur och samhälle

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner under handledning igen olika saker i omgivningen som anknyter till religion såsom byggnader och symboler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen olika saker i omgivningen som anknyter till religion. Eleven kan kombinera begrepp och företeelser i anknytning till religion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ge exempel på mångfalden i anknytning till den religion som studeras. Eleven visar att hen förstår att religion och kultur står i växelverkan med varandra. Eleven känner igen olika företeelser i anknytning till religion i olika kulturer och samhällen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ge mångsidiga exempel på den interna mångfalden i den religion som studeras. Eleven kan beskriva växelverkan mellan religion och kultur på ett mångsidigt sätt. Eleven känner igen och kan nämna olika företeelser i anknytning till religion i olika kulturer och samhällen.

I2 Religionernas värld

I undervisningen behandlas de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen. Man bekantar sig också med naturreligioner och nya religiösa rörelser samt irreligiositet som livsåskådning. Man granskar religionerna ur vetenskapligt perspektiv med beaktande av religiösa dimensioner. I undervisningen behandlas skillnaden mellan tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk, religionskritik och hur religionerna syns i medierna, i politiken, inom olika kulturområden, i populärkulturen, i konst och i seder och bruk. Man behandlar ekumenik samt dialogen mellan religioner och livsåskådningar och dess betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen
  - påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
  - dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna

        - spridning
        - uppkomst
        - heliga skrifter
        - centrala läror
    - religionernas likheter
    - Klassificering av religioner och olika dimensioner
        - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).
    - vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
    - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
    - kulturernas mångfald
    - källkritik
    - skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
    - religionskritik och religionslöshet
    - multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet
    - lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
    - konflikter
        - behandla oklar konfliktfylld information
        - lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
        - skapa helheter från mångsidiga källor

M3 handleda eleven att fördjupa sin kännedom om religioner och livsåskådningar på olika håll i världen samt irreligiositet

Lokal precisering:

- Eleven kan grunderna i de olika världsreligionerna.
- Eleven förstår begreppet irreligiositet.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår vad som avses med världsreligioner, irreligiositet och åskådningar och hur de skiljer sig från varandra. Eleven utvecklar sin förmåga att söka ytterligare information om dem.

Föremål för bedömningen

Kännedom om världsreligionerna och olika åskådningar

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan nämna två religioner och under handledning känna igen de centrala dragen i dem. Eleven känner under handledning igen skillnaderna mellan religion och irreligiositet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan nämna världsreligioner och berätta om de mest centrala dragen i dem. Eleven kan beskriva skillnaden mellan religion och irreligiositet. Eleven kan söka ytterligare information om religioner och åskådningar enligt givna instruktioner.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva och jämföra de huvudsakliga dragen i de olika världsreligionerna. Eleven kan använda begreppen religion, irreligiositet och åskådning i ändamålsenliga sammanhang. Eleven kan söka information om religioner och åskådningar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera de huvudsakliga dragen i de olika världsreligionerna. Eleven kan beskriva den rådande mångfalden inom religioner och irreligiositet. Eleven kan söka information om religioner och åskådningar och fästa uppmärksamhet vid informationskällornas tillförlitlighet.

I2 Religionernas värld

I undervisningen behandlas de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen. Man bekantar sig också med naturreligioner och nya religiösa rörelser samt irreligiositet som livsåskådning. Man granskar religionerna ur vetenskapligt perspektiv med beaktande av religiösa dimensioner. I undervisningen behandlas skillnaden mellan tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk, religionskritik och hur religionerna syns i medierna, i politiken, inom olika kulturområden, i populärkulturen, i konst och i seder och bruk. Man behandlar ekumenik samt dialogen mellan religioner och livsåskådningar och dess betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen
  - påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
  - dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna
    - spridning
    - uppkomst
    - heliga skrifter
    - centrala läror
  - religionernas likheter
  - Klassificering av religioner och olika dimensioner
    - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).

- vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
  - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
  - kulturernas mångfald
  - källkritik
  - skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
  - religionskritik och religionslöshet
  - multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet
  - lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
  - konflikter
    - behandla oklar konfliktfylld information
    - lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
    - skapa helheter från mångsidiga källor

M4 handleda eleven att känna igen seder och symboler i olika religioner och livsåskådningar samt identifiera religiösa teman i medier, i världspolitiken och inom konst och populärkultur

Lokal precisering:

- Eleven känner igen olika religiösa symboler och observerar deras närvaro i sin omgivning.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven identifierar och förstår seder i olika religioner och åskådningar samt utvecklar sin förmåga att identifiera religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten och populärkulturen.

Föremål för bedömningen

Religiös och kulturell läskunnighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från exempel igen seder i anknytning till religion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om centrala seder i minst tre religioner. Ur givet material känner eleven igen religiösa symboler och teman i medier, konsten och populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva och nämna seder i olika religioner och kan ge ett exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven känner igen och kan ge ett exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera seder i olika religioner och kan ge exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven identifierar och kan ge exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.

I2 Religionernas värld

I undervisningen behandlas de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen. Man bekantar sig också med naturreligioner och nya religiösa rörelser samt irreligiositet som livsåskådning. Man granskar religionerna ur vetenskapligt perspektiv med beaktande av religiösa dimensioner. I undervisningen behandlas skillnaden mellan tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk, religionskritik och hur religionerna syns i medierna, i politiken, inom olika kulturområden, i populärkulturen, i konst och i seder och bruk. Man behandlar ekumenik samt dialogen mellan religioner och livsåskådningar och dess betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen
  - påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
  - dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna
    - spridning
    - uppkomst
    - heliga skrifter
    - centrala läror
  - religionernas likheter
  - Klassificering av religioner och olika dimensioner
    - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).
  - vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
  - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
  - kulturernas mångfald
  - källkritik
  - skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
  - religionskritik och religionslöshet
  - multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet
  - lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
  - konflikter
    - behandla oklar konfliktfylld information
    - lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
    - skapa helheter från mångsidiga källor

M7 hjälpa eleven att reflektera över religioners och åskådningars globala betydelse som grund och rättesnöre för människors val

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över religioners och världsbilders betydelse i människans liv och kan möta mångfald.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att reflektera över religioners och åskådningars globala betydelse som grund och rättesnöre för människors val.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta betydelsen av religioner och åskådningar i individens liv och globalt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen religiösa och åskådningsmässiga faktorer som påverkar människornas val.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på det inflytande religioner och åskådningar har på människors val och verksamhet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva religioners och åskådningars betydelse som grund och rättesnöre för människors val.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över religioners och åskådningars betydelse som grund och rättesnöre för människors val och kan ge exempel på detta i olika delar av världen.

M8 uppmuntra eleven att reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor och egna värderingar i förhållande till dem

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över mänskliga livsfrågor och aktuella etiska frågor samt egna värderingar i förhållande till dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de egna värderingarna i förhållande till dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga till etiskt tänkande och att uttrycka sina egna åsikter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan beskriva någon etisk fråga och en värdering som är viktig för hen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen och kan under handledning reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och utgående från dem ta ställning till etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och presentera och motivera åsikter i etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor. Eleven kan analysera sina egna värderingar samt identifiera olika värderingar som grund för etiska lösningar. Eleven kan presentera logiska och motiverade åsikter om etiska frågor.

I2 Religionernas värld

I undervisningen behandlas de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen. Man bekantar sig också med naturreligioner och nya religiösa rörelser samt irreligiositet som livsåskådning. Man granskar religionerna ur vetenskapligt perspektiv med beaktande av religiösa dimensioner. I undervisningen behandlas skillnaden mellan tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk, religionskritik och hur religionerna syns i medierna, i politiken, inom olika kulturområden, i populärkulturen, i konst och i seder och

bruk. Man behandlar ekumenik samt dialogen mellan religioner och livsåskådningar och dess betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen
  - påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
  - dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna
    - spridning
    - uppkomst
    - heliga skrifter
    - centrala läror
  - religionernas likheter
  - Klassificering av religioner och olika dimensioner
    - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).
  - vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
  - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
  - kulturernas mångfald
  - källkritik
  - skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
  - religionskritik och religionslöshet
  - multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet
  - lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
  - konflikter
    - behandla oklar konfliktfylld information
    - lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
    - skapa helheter från mångsidiga källor

M9 inspirera eleven att granska de etiska dimensionerna i sina val och hur de påverkar välbefinnandet och uppmuntra eleven till en hållbar livsstil

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över de etiska aspekterna i sina val och kan berätta hur de påverkar det egna och andras välbefinnande och en hållbar framtid.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att analysera sina etiska val och hur de påverkar välbefinnandet och utvecklar sina färdigheter att förverkliga en hållbar livsstil.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta vilken påverkan etiska val har i förhållande till välbefinnande och en hållbar framtid

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning identifiera konsekvenser av etiska val och handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva konsekvenser som etiska val har för en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera etiska val och konsekvenserna av dem för välbefinnande och en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan värdera etiska val och ge exempel på deras direkta och indirekta inverkan på välbefinnande och en hållbar framtid.

I2 Religionernas värld

I undervisningen behandlas de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen. Man bekantar sig också med naturreligioner och nya religiösa rörelser samt irreligiositet som livsåskådning. Man granskar religionerna ur vetenskapligt perspektiv med beaktande av religiösa dimensioner. I undervisningen behandlas skillnaden mellan tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk, religionskritik och hur religionerna syns i medierna, i politiken, inom olika kulturområden, i populärkulturen, i konst och i seder och bruk. Man behandlar ekumenik samt dialogen mellan religioner och livsåskådningar och dess betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen
  - påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
  - dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna
    - spridning
    - uppkomst
    - heliga skrifter
    - centrala läror
  - religionernas likheter
  - Klassificering av religioner och olika dimensioner
    - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).
  - vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
  - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
  - kulturernas mångfald
  - källkritik
  - skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
  - religionskritik och religionslöshet
  - multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet

- lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
- konflikter
  - behandla oklar konfliktfylld information
  - lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
  - skapa helheter från mångsidiga källor

M10 sporra eleven att möta olika människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden

Lokal precisering:

- Eleven förses med redskap att möta diversiteten i det kommande livet (används inte som grund för bedömningen)..

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter i konstruktiv kommunikation tillsammans med andra människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden.

I2 Religionernas värld

I undervisningen behandlas de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen. Man bekantar sig också med naturreligioner och nya religiösa rörelser samt irreligiositet som livsåskådning. Man granskar religionerna ur vetenskapligt perspektiv med beaktande av religiösa dimensioner. I undervisningen behandlas skillnaden mellan tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk, religionskritik och hur religionerna syns i medierna, i politiken, inom olika kulturområden, i populärkulturen, i konst och i seder och bruk. Man behandlar ekumenik samt dialogen mellan religioner och livsåskådningar och dess betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

- religionernas och kulturernas växelverkan och mångfald i världen
  - påverkningar på seder och bruk, politik, kultur och media samt social media i olika delar av världen.
  - dialogen mellan religioner som en del av religiös samverkan och världsfred

- religioner och världsbilder från världens olika delar
  - de stora världsreligionerna
    - spridning
    - uppkomst
    - heliga skrifter
    - centrala läror
  - religionernas likheter
  - Klassificering av religioner och olika dimensioner
    - (t.ex. Gudsbild, skrift / muntlig tradition - religioner, tidsuppfattning, människouppfattning, frälsningsuppfattning, centrala symboler).
  - vardagserfarenheter av olika religioners uppenbarelseformer samt utnyttjande av redan befintliga kunskaper

- religiösa symboler och deras närvaro i omgivningen

- religioners och världsbilders betydelse i människans liv och att möta mångfald
  - respekt och tillit mot andra människogrupper och folk
  - kulturernas mångfald

- källkritik
- skilja på tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk
- religionskritik och religionslöshet
- multilitteracitet och kritik, evaluering av informationens pålitlighet
- lita på sig själv och sina synpunkter samt förklara sitt tänkande
- konflikter
    - behandla oklar konfliktfylld information
    - lära att bemöta och behandla konfliktfylld information
    - skapa helheter från mångsidiga källor

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 handleda eleven att inse sambandet mellan religion och kultur och att uppfatta den religiösa mångfalden

Lokal precisering:

- Eleven inser sambandet mellan religion och kultur.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven förstår den mångsidiga kommunikationen mellan religion och kultur och den religiösa mångfalden.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta det inflytande som mångfalden av religioner har samt religionernas inverkan på kultur och samhälle

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner under handledning igen olika saker i omgivningen som anknyter till religion såsom byggnader och symboler.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen olika saker i omgivningen som anknyter till religion. Eleven kan kombinera begrepp och företeelser i anknytning till religion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan ge exempel på mångfalden i anknytning till den religion som studeras. Eleven visar att hen förstår att religion och kultur står i växelverkan med varandra. Eleven känner igen olika företeelser i anknytning till religion i olika kulturer och samhällen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan ge mångsidiga exempel på den interna mångfalden i den religion som studeras. Eleven kan beskriva växelverkan mellan religion och kultur på ett mångsidigt sätt. Eleven känner igen och kan nämna olika företeelser i anknytning till religion i olika kulturer och samhällen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är kristendomen på olika håll i världen, med betoning på nutid. Man studerar kristendomens uppkomst, utbredning och uppdelning i olika kyrkor. Man bekantar sig med de största kristna kyrkorna: den katolska och den ortodoxa kyrkan och de protestantiska kyrkorna, särskilt den lutherska kyrkan. Kyrkornas utbredning och centrala lära behandlas. Man studerar Bibelns uppkomst, centrala innehåll, olika tolkningssätt och kulturellt inflytande. Kristendomen i Finland och dess kulturella inflytande behandlas. Man reflekterar hur man själv förhåller sig till att vara lutheran, finländare och européer.

Lokal precisering:

- kristendomens betydelse i nutiden
  - kristendomens nuläge och förflyttningen av tyngdpunkten söderut samt ställning i världen
  - kristendomens synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor
  - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
  - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
  - medier och kommunikationsformer
- kristendomens uppkomst och bibelns betydelse som en helig bok i kristendomen
  - Bibeln som kristendomens heliga skrift
  - Bibelns inverkan på kristendomens uppkomst
  - kristendomens uppkomstprocess
  - kristendomens tidiga historia
  - källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet
- kristendomens olika kyrkosamfunds uppkomst och deras betydelse i världen
  - kyrkans splittring och de största kristna samfunden
  - kyrkosamfundens synlighet i kulturen och samhället
  - ekumeniken och dialog mellan kyrkosamfunden
  - protestantiska kyrkosamfund och nyreligiösa rörelser
  - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- kyrkan i Finland
  - kristendomens ankomst till Finland
  - reformationen
  - lutherska kyrkans betydelse i det finländska samhället
  - religionsfrihet och irreligiositet
  - verksamheten inom lutherska tron i närområdet
  - bildningen av den finländska kulturidentiteten
  - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- olika kyrkosamfund och för religiösa rörelser typiska vanor och symboler,
  - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
  - interaktionens former mellan olika kyrkosamfund
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

I2 Religionernas värld

I undervisningen behandlas de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen. Man bekantar sig också med naturreligioner och nya religiösa rörelser samt irreligiositet som livsåskådning. Man granskar religionerna ur vetenskapligt perspektiv med beaktande av religiösa dimensioner. I undervisningen behandlas skillnaden mellan tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk, religionskritik och hur religionerna syns i medierna, i politiken, inom olika kulturområden, i populärkulturen, i konst och i seder och bruk. Man behandlar ekumenik samt dialogen mellan religioner och livsåskådningar och dess betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

Innehållet behandlas i åk 7

M2 handleda eleven att fördjupa sina kunskaper om den religion som studeras och dess inflytande

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva hur kristendomen har uppkommit och vilket inflytande den haft.
- Eleven känner till kristendomens grundpelare och kan nämna de viktigaste källorna.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven fördjupar sina kunskaper om den religion som studeras och dess inflytande och utvecklas i att hämta ytterligare information om dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga att hantera information om den religion som studeras

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge ett exempel på lärorna i den religion som studeras och ett exempel på de viktigaste källorna. Eleven kan berätta om uppkomsten av den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på lärorna i den religion som studeras. Eleven kan redogöra för uppkomsten av den religion som studeras, samt för dess källor, inflytande och utbredning. Eleven kan enligt givna instruktioner söka ytterligare information om den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera de grundläggande lärorna i den religion som studeras och beskriva innehållet i de viktigaste källorna. Eleven kan beskriva uppkomsten och utbredningen av den religion som studeras, samt dess inflytande i olika delar av världen. Eleven kan självständigt hämta ytterligare information om den religion som studeras och fästa uppmärksamhet vid källornas tillförlitlighet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera de grundläggande lärorna i den religion som studeras och innehållet i och tolkningen av de viktigaste källorna. Eleven kan beskriva uppkomsthistoria för den religion som studeras, dess utbredning och inflytande i olika delar av världen. Eleven kan självständigt hämta ytterligare information om den religion som studeras och fästa uppmärksamhet vid källornas tillförlitlighet.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är kristendomen på olika håll i världen, med betoning på nutid. Man studerar kristendomens uppkomst, utbredning och uppdelning i olika kyrkor. Man bekantar sig med de största kristna kyrkorna: den katolska och den ortodoxa kyrkan och de protestantiska kyrkorna, särskilt den lutherska kyrkan. Kyrkornas utbredning och centrala lära behandlas. Man studerar Bibelns uppkomst, centrala innehåll, olika tolkningssätt och kulturellt inflytande. Kristendomen i Finland och dess kulturella inflytande behandlas. Man reflekterar hur man själv förhåller sig till att vara lutheran, finländare och europé.

Lokal precisering:

- kristendomens betydelse i nutiden
  - kristendomens nuläge och förflyttningen av tyngdpunkten söderut samt ställning i världen
  - kristendomens synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor
  - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
  - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
  - medier och kommunikationsformer
- kristendomens uppkomst och bibelns betydelse som en helig bok i kristendomen

    - Bibeln som kristendomens heliga skrift
    - Bibelns inverkan på kristendomens uppkomst
    - kristendomens uppkomstprocess
    - kristendomens tidiga historia
    - källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet
- kristendomens olika kyrkosamfunds uppkomst och deras betydelse i världen
    - kyrkans splittring och de största kristna samfunden
    - kyrkosamfundens synlighet i kulturen och samhället
    - ekumeniken och dialog mellan kyrkosamfunden
    - protestantiska kyrkosamfund och nyreligiösa rörelser
    - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- kyrkan i Finland
    - kristendomens ankomst till Finland
    - reformationen
    - lutherska kyrkans betydelse i det finländska samhället
    - religionsfrihet och irreligiositet
    - verksamheten inom lutherska tron i närområdet
    - bildningen av den finländska kulturidentiteten
    - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- olika kyrkosamfund och för religiösa rörelser typiska vanor och symboler,
    - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
    - interaktionens former mellan olika kyrkosamfund
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

M4 handleda eleven att känna igen seder och symboler i olika religioner och livsåskådningar samt identifiera religiösa teman i medier, i världspolitiken och inom konst och populärkultur

Lokal precisering:

- Eleven kan nämna olika seder och symboler i religiösa traditioner.
- Eleven kan ge exempel på religiösa teman i medier, inom konst och populärkultur.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven identifierar och förstår seder i olika religioner och åskådningar samt utvecklar sin förmåga att identifiera religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten och populärkulturen.

Föremål för bedömningen

Religiös och kulturell läskunnighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från exempel igen seder i anknytning till religion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om centrala seder i minst tre religioner. Ur givet material känner eleven igen religiösa symboler och teman i medier, konsten och populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva och nämna seder i olika religioner och kan ge ett exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven känner igen och kan ge ett exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera seder i olika religioner och kan ge exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven identifierar och kan ge exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är kristendomen på olika håll i världen, med betoning på nutid. Man studerar kristendomens uppkomst, utbredning och uppdelning i olika kyrkor. Man bekantar sig med de största kristna kyrkorna: den katolska och den ortodoxa kyrkan och de protestantiska kyrkorna, särskilt den lutherska kyrkan. Kyrkornas utbredning och centrala lära behandlas. Man studerar Bibelns uppkomst, centrala innehåll, olika tolkningssätt och kulturellt inflytande. Kristendomen i Finland och dess kulturella inflytande behandlas. Man reflekterar hur man själv förhåller sig till att vara lutheran, finländare och europée.

Lokal precisering:

- kristendomens betydelse i nutiden
  - kristendomens nuläge och förflyttningen av tyngdpunkten söderut samt ställning i världen
  - kristendomens synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor
  - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
  - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
  - medier och kommunikationsformer
- kristendomens uppkomst och bibelns betydelse som en helig bok i kristendomen
  - Bibeln som kristendomens heliga skrift
  - Bibelns inverkan på kristendomens uppkomst
  - kristendomens uppkomstprocess
  - kristendomens tidiga historia
  - källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet
- kristendomens olika kyrkosamfunds uppkomst och deras betydelse i världen
  - kyrkans splittring och de största kristna samfunden
  - kyrkosamfundens synlighet i kulturen och samhället
  - ekumeniken och dialog mellan kyrkosamfunden
  - protestantiska kyrkosamfund och nyreligiösa rörelser
  - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- kyrkan i Finland
  - kristendomens ankomst till Finland

    - reformationen
    - lutherska kyrkans betydelse i det finländska samhället
    - religionsfrihet och irreligiositet
    - verksamheten inom lutherska tron i närområdet
    - bildningen av den finländska kulturidentiteten
    - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- olika kyrkosamfund och för religiösa rörelser typiska vanor och symboler,
    - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
    - interaktionens former mellan olika kyrkosamfund
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

I2 Religionernas värld

I undervisningen behandlas de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen. Man bekantar sig också med naturreligioner och nya religiösa rörelser samt irreligiositet som livsåskådning. Man granskar religionerna ur vetenskapligt perspektiv med beaktande av religiösa dimensioner. I undervisningen behandlas skillnaden mellan tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk, religionskritik och hur religionerna syns i medierna, i politiken, inom olika kulturområden, i populärkulturen, i konst och i seder och bruk. Man behandlar ekumenik samt dialogen mellan religioner och livsåskådningar och dess betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

Innehållet behandlas i åk 7

I3 Ett gott liv

Centralt i undervisningen är de etiska grundbegreppen och förståelsen av dem. Man bekantar sig med etiska normer inom kristendomen och andra religioner och med etiska betoningar i olika kristna kyrkor samt med förhållandet mellan Bibeln och etik. Man studerar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik. I undervisningen behandlas livsfrågor och frågor i anslutning till det finländska samhället, globalt ansvar, miljö och djur ur etiskt perspektiv. Man reflekterar över etiska frågor med hjälp av aktuella exempel i media. Man reflekterar också över etiska aspekter i egna val och hur de påverkar det egna och andras välbefinnande.

Lokal precisering:

Innehållet behandlas i åk 9

M5 handleda eleven att iaktta och bedöma olika sätt att argumentera samt skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk

Lokal precisering:

- Eleven känner igen och kan ge exempel på olika sätt att argumentera.
- Eleven förstår skillnaden mellan religiöst och vetenskapligt språk

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera och bedöma olika sätt att argumentera samt skillnader i religiöst och vetenskapligt språk. Eleven utvecklar sin förmåga att lyssna på andras åsikter och att motivera sina egna åsikter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att särskilja på religiöst och vetenskapligt språk samt tankeförmåga och kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven skiljer ett tydligt religiöst påstående och ett tydligt vetenskapligt påstående från varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen typiska drag i ett vetenskapligt respektive ett religiöst språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och presentera sina egna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven känner igen olika sätt att argumentera samt skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och presentera motiveringar för sina egna åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera skillnaderna mellan religiösa och vetenskapliga argument och mellan religiöst och vetenskapligt språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och logiskt motivera sina egna åsikter.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är kristendomen på olika håll i världen, med betoning på nutid. Man studerar kristendomens uppkomst, utbredning och uppdelning i olika kyrkor. Man bekantar sig med de största kristna kyrkorna: den katolska och den ortodoxa kyrkan och de protestantiska kyrkorna, särskilt den lutherska kyrkan. Kyrkornas utbredning och centrala lära behandlas. Man studerar Bibelns uppkomst, centrala innehåll, olika tolkningssätt och kulturellt inflytande. Kristendomen i Finland och dess kulturella inflytande behandlas. Man reflekterar hur man själv förhåller sig till att vara lutheran, finländare och europé.

Lokal precisering:

- kristendomens betydelse i nutiden
  - kristendomens nuläge och förflyttningen av tyngdpunkten söderut samt ställning i världen
  - kristendomens synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor
  - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
  - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
  - medier och kommunikationsformer
- kristendomens uppkomst och bibelns betydelse som en helig bok i kristendomen
  - Bibeln som kristendomens heliga skrift
  - Bibelns inverkan på kristendomens uppkomst
  - kristendomens uppkomstprocess
  - kristendomens tidiga historia
  - källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet
- kristendomens olika kyrkosamfunds uppkomst och deras betydelse i världen
  - kyrkans splittring och de största kristna samfunden
  - kyrkosamfundens synlighet i kulturen och samhället

    - ekumeniken och dialog mellan kyrkosamfunden
    - protestantiska kyrkosamfund och nyreligiösa rörelser
    - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- kyrkan i Finland
    - kristendomens ankomst till Finland
    - reformationen
    - lutherska kyrkans betydelse i det finländska samhället
    - religionsfrihet och irreligiositet
    - verksamheten inom lutherska tron i närområdet
    - bildningen av den finländska kulturidentiteten
    - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- olika kyrkosamfund och för religiösa rörelser typiska vanor och symboler,
    - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
    - interaktionens former mellan olika kyrkosamfund
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

I3 Ett gott liv

Centralt i undervisningen är de etiska grundbegreppen och förståelsen av dem. Man bekantar sig med etiska normer inom kristendomen och andra religioner och med etiska betoningar i olika kristna kyrkor samt med förhållandet mellan Bibeln och etik. Man studerar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik. I undervisningen behandlas livsfrågor och frågor i anslutning till det finländska samhället, globalt ansvar, miljö och djur ur etiskt perspektiv. Man reflekterar över etiska frågor med hjälp av aktuella exempel i media. Man reflekterar också över etiska aspekter i egna val och hur de påverkar det egna och andras välbefinnande.

Lokal precisering:

Innehållet behandlas i åk 9

M8 uppmuntra eleven att reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor och egna värderingar i förhållande till dem

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över mänskliga livsfrågor.
- Eleven kan redogöra för aktuella etiska frågor.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de egna värderingarna i förhållande till dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga till etiskt tänkande och att uttrycka sina egna åsikter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan beskriva någon etisk fråga och en värdering som är viktig för hen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen och kan under handledning reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och utgående från dem ta ställning till etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och presentera och motivera åsikter i etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor. Eleven kan analysera sina egna värderingar samt identifiera olika värderingar som grund för etiska lösningar. Eleven kan presentera logiska och motiverade åsikter om etiska frågor.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är kristendomen på olika håll i världen, med betoning på nutid. Man studerar kristendomens uppkomst, utbredning och uppdelning i olika kyrkor. Man bekantar sig med de största kristna kyrkorna: den katolska och den ortodoxa kyrkan och de protestantiska kyrkorna, särskilt den lutherska kyrkan. Kyrkornas utbredning och centrala lära behandlas. Man studerar Bibelns uppkomst, centrala innehåll, olika tolkningssätt och kulturellt inflytande. Kristendomen i Finland och dess kulturella inflytande behandlas. Man reflekterar hur man själv förhåller sig till att vara lutheran, finländare och europé.

Lokal precisering:

- kristendomens betydelse i nutiden
  - kristendomens nuläge och förflyttningen av tyngdpunkten söderut samt ställning i världen
  - kristendomens synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor
  - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
  - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
  - medier och kommunikationsformer
- kristendomens uppkomst och bibelns betydelse som en helig bok i kristendomen
  - Bibeln som kristendomens heliga skrift
  - Bibelns inverkan på kristendomens uppkomst
  - kristendomens uppkomstprocess
  - kristendomens tidiga historia
  - källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet
- kristendomens olika kyrkosamfunds uppkomst och deras betydelse i världen
  - kyrkans splittring och de största kristna samfunden
  - kyrkosamfundens synlighet i kulturen och samhället

    - ekumeniken och dialog mellan kyrkosamfunden
    - protestantiska kyrkosamfund och nyreligiösa rörelser
    - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- kyrkan i Finland
    - kristendomens ankomst till Finland
    - reformationen
    - lutherska kyrkans betydelse i det finländska samhället
    - religionsfrihet och irreligiositet
    - verksamheten inom lutherska tron i närområdet
    - bildningen av den finländska kulturidentiteten
    - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- olika kyrkosamfund och för religiösa rörelser typiska vanor och symboler,
    - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
    - interaktionens former mellan olika kyrkosamfund
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

I2 Religionernas värld

I undervisningen behandlas de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen. Man bekantar sig också med naturreligioner och nya religiösa rörelser samt irreligiositet som livsåskådning. Man granskar religionerna ur vetenskapligt perspektiv med beaktande av religiösa dimensioner. I undervisningen behandlas skillnaden mellan tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk, religionskritik och hur religionerna syns i medierna, i politiken, inom olika kulturområden, i populärkulturen, i konst och i seder och bruk. Man behandlar ekumenik samt dialogen mellan religioner och livsåskådningar och dess betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

Innehållet behandlas i åk 7

I3 Ett gott liv

Centralt i undervisningen är de etiska grundbegreppen och förståelsen av dem. Man bekantar sig med etiska normer inom kristendomen och andra religioner och med etiska betoningar i olika kristna kyrkor samt med förhållandet mellan Bibeln och etik. Man studerar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik. I undervisningen behandlas livsfrågor och frågor i anslutning till det finländska samhället, globalt ansvar, miljö och djur ur etiskt perspektiv. Man reflekterar över etiska frågor med hjälp av aktuella exempel i media. Man reflekterar också över etiska aspekter i egna val och hur de påverkar det egna och andras välbefinnande.

Lokal precisering:

Innehållet behandlas i åk 9

M10 sporra eleven att möta olika människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden

Lokal precisering:

- Eleven kan möta olika människor och samhällets diversitet i framtiden (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter i konstruktiv kommunikation tillsammans med andra människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är kristendomen på olika håll i världen, med betoning på nutid. Man studerar kristendomens uppkomst, utbredning och uppdelning i olika kyrkor. Man bekantar sig med de största kristna kyrkorna: den katolska och den ortodoxa kyrkan och de protestantiska kyrkorna, särskilt den lutherska kyrkan. Kyrkornas utbredning och centrala lära behandlas. Man studerar Bibelns uppkomst, centrala innehåll, olika tolkningssätt och kulturellt inflytande. Kristendomen i Finland och dess kulturella inflytande behandlas. Man reflekterar hur man själv förhåller sig till att vara lutheran, finländare och europé.

Lokal precisering:

- kristendomens betydelse i nutiden
  - kristendomens nuläge och förflyttningen av tyngdpunkten söderut samt ställning i världen
  - kristendomens synlighet i kulturens olika delområden i media i politik i populärkultur i konst samt seder och vanor
  - att tillämpa kunskaper som eleven lärt sig utanför skolmiljön
  - stöda uppbyggandet av elevens kulturidentitet
  - medier och kommunikationsformer
- kristendomens uppkomst och bibelns betydelse som en helig bok i kristendomen
  - Bibeln som kristendomens heliga skrift
  - Bibelns inverkan på kristendomens uppkomst
  - kristendomens uppkomstprocess
  - kristendomens tidiga historia
  - källkritik, kulturell och livsåskådlig litteracitet
- kristendomens olika kyrkosamfunds uppkomst och deras betydelse i världen
  - kyrkans splittring och de största kristna samfunden
  - kyrkosamfundens synlighet i kulturen och samhället
  - ekumeniken och dialog mellan kyrkosamfunden
  - protestantiska kyrkosamfund och nyreligiösa rörelser
  - den kulturella mångfalden utgångslägesmässigt som en positiv styrka
- kyrkan i Finland
  - kristendomens ankomst till Finland
  - reformationen
  - lutherska kyrkans betydelse i det finländska samhället
  - religionsfrihet och irreligiositet
  - verksamheten inom lutherska tron i närområdet
  - bildningen av den finländska kulturidentiteten
  - omgivningens kulturella signaler, att uppskatta sin levnadsmiljö och dess kulturarv
- olika kyrkosamfund och för religiösa rörelser typiska vanor och symboler,
  - att känna igen dessa i medier, konst och samhället
  - interaktionens former mellan olika kyrkosamfund
- det religiösa språkets argumentationsformer samt skillnaden mellan det religiösa och vetenskapliga språket

I2 Religionernas värld

I undervisningen behandlas de stora världsreligionernas utbredning, grundpelare och kulturella inflytande på olika håll i världen. Man bekantar sig också med naturreligioner och nya religiösa rörelser samt irreligiositet som livsåskådning. Man granskar religionerna ur vetenskapligt perspektiv med beaktande av religiösa dimensioner. I undervisningen behandlas skillnaden

mellan tro och kunskap samt religiöst och vetenskapligt språk, religionskritik och hur religionerna syns i medierna, i politiken, inom olika kulturområden, i populärkulturen, i konst och i seder och bruk. Man behandlar ekumenik samt dialogen mellan religioner och livsåskådningar och dess betydelse för världsfreden.

Lokal precisering:

Innehållet behandlas i åk 7

I3 Ett gott liv

Centralt i undervisningen är de etiska grundbegreppen och förståelsen av dem. Man bekantar sig med etiska normer inom kristendomen och andra religioner och med etiska betoningar i olika kristna kyrkor samt med förhållandet mellan Bibeln och etik. Man studerar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik. I undervisningen behandlas livsfrågor och frågor i anslutning till det finländska samhället, globalt ansvar, miljö och djur ur etiskt perspektiv. Man reflekterar över etiska frågor med hjälp av aktuella exempel i media. Man reflekterar också över etiska aspekter i egna val och hur de påverkar det egna och andras välbefinnande.

Lokal precisering:

Innehållet behandlas i åk 9

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M4 handleda eleven att känna igen seder och symboler i olika religioner och livsåskådningar samt identifiera religiösa teman i medier, i världspolitiken och inom konst och populärkultur

Lokal precisering:

- Eleven kan nämna olika seder och symboler i religiösa traditioner.
- Eleven kan ge exempel på religiösa teman i medier, inom konst och populärkultur.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven identifierar och förstår seder i olika religioner och åskådningar samt utvecklar sin förmåga att identifiera religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten och populärkulturen.

Föremål för bedömningen

Religiös och kulturell läskunnighet

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från exempel igen seder i anknytning till religion.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan berätta om centrala seder i minst tre religioner. Ur givet material känner eleven igen religiösa symboler och teman i medier, konsten och populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva och nämna seder i olika religioner och kan ge ett exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven känner igen och kan ge ett exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera seder i olika religioner och kan ge exempel på irreligiösa seder och bruk. Eleven identifierar och kan ge exempel på religiösa symboler och teman i medier, världspolitiken, konsten samt i populärkulturen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är kristendomen på olika håll i världen, med betoning på nutid. Man studerar kristendomens uppkomst, utbredning och uppdelning i olika kyrkor. Man bekantar sig med de största kristna kyrkorna: den katolska och den ortodoxa kyrkan och de protestantiska kyrkorna, särskilt den lutherska kyrkan. Kyrkornas utbredning och centrala lära behandlas. Man studerar Bibelns uppkomst, centrala innehåll, olika tolkningssätt och kulturellt inflytande. Kristendomen i Finland och dess kulturella inflytande behandlas. Man reflekterar hur man själv förhåller sig till att vara lutheran, finländare och européer.

Lokal precisering:

- kristendomens uppkomst och bibelns betydelse som en helig bok i kristendomen
  - Bibelns uppkomstprocess
  - Bibelns innehåll som en boksamling
  - den heliga skriften som textgenre (förhållandet mellan vetenskaplig och religiös text)

I3 Ett gott liv

Centralt i undervisningen är de etiska grundbegreppen och förståelsen av dem. Man bekantar sig med etiska normer inom kristendomen och andra religioner och med etiska betoningar i olika kristna kyrkor samt med förhållandet mellan Bibeln och etik. Man studerar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik. I undervisningen behandlas livsfrågor och frågor i anslutning till det finländska samhället, globalt ansvar, miljö och djur ur etiskt perspektiv. Man reflekterar över etiska frågor med hjälp av aktuella exempel i media. Man reflekterar också över etiska aspekter i egna val och hur de påverkar det egna och andras välbefinnande.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor

- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
  - etikens utveckling ur värdegrunden
  - elevens egen värdegrund
  - respekt för andras värden och val
  - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
  - moraliska konflikter
  - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
  - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- den kristna etiken
  - Nya testamentets etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
  - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
  - barnens rättigheter
  - kränkandet av mänskliga rättigheter
  - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M5 handleda eleven att iaktta och bedöma olika sätt att argumentera samt skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk

Lokal precisering:

- Eleven känner igen och kan ge exempel på olika argumentationssätt.
- Eleven kan skilja mellan religiöst och vetenskapligt språk.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att identifiera och bedöma olika sätt att argumentera samt skillnader i religiöst och vetenskapligt språk. Eleven utvecklar sin förmåga att lyssna på andras åsikter och att motivera sina egna åsikter.

Föremål för bedömningen

Förmåga att särskilja på religiöst och vetenskapligt språk samt tankeförmåga och kommunikativa färdigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven skiljer ett tydligt religiöst påstående och ett tydligt vetenskapligt påstående från varandra.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen typiska drag i ett vetenskapligt respektive ett religiöst språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och presentera sina egna.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven känner igen olika sätt att argumentera samt skillnader mellan religiöst och vetenskapligt språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och presentera motiveringar för sina egna åsikter.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan analysera skillnaderna mellan religiösa och vetenskapliga argument och mellan religiöst och vetenskapligt språk. Eleven kan lyssna till andras åsikter och logiskt motivera sina egna åsikter.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är kristendomen på olika håll i världen, med betoning på nutid. Man studerar kristendomens uppkomst, utbredning och uppdelning i olika kyrkor. Man bekantar sig med de största kristna kyrkorna: den katolska och den ortodoxa kyrkan och de protestantiska kyrkorna, särskilt den lutherska kyrkan. Kyrkornas utbredning och centrala lära behandlas. Man studerar Bibelns uppkomst, centrala innehåll, olika tolkningssätt och kulturellt inflytande. Kristendomen i Finland och dess kulturella inflytande behandlas. Man reflekterar hur man själv förhåller sig till att vara lutheran, finländare och europé.

Lokal precisering:

- kristendomens uppkomst och bibelns betydelse som en helig bok i kristendomen
  - Bibelns uppkomstprocess
  - Bibelns innehåll som en boksamling
  - den heliga skriften som textgenre (förhållandet mellan vetenskaplig och religiös text)

I3 Ett gott liv

Centralt i undervisningen är de etiska grundbegreppen och förståelsen av dem. Man bekantar sig med etiska normer inom kristendomen och andra religioner och med etiska betoningar i olika kristna kyrkor samt med förhållandet mellan Bibeln och etik. Man studerar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik. I undervisningen behandlas livsfrågor och frågor i anslutning till det finländska samhället, globalt ansvar, miljö och djur ur etiskt perspektiv. Man reflekterar över etiska frågor med hjälp av aktuella exempel i media. Man reflekterar också över etiska aspekter i egna val och hur de påverkar det egna och andras välbefinnande.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.

- etikens begrepp och teorier
  - etikens utveckling ur värdegrunden
  - elevens egen värdegrund
  - respekt för andras värden och val
  - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
  - moraliska konflikter
  - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
  - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- den kristna etiken
  - Nya testamentets etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
  - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
  - barnens rättigheter
  - kränkandet av mänskliga rättigheter
  - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M6 handleda eleven att utforska centrala etiska begrepp, de mänskliga rättigheterna och de etiska principerna i den religion som studeras samt i andra religioner och åskådningar

Lokal precisering:

- Eleven känner till centrala etiska begrepp.
- Eleven kan innehållet i de viktigaste konventionerna om mänskliga rättigheter.
- Eleven känner till etiska principer i kristendomen och i andra religioner och livsåskådningar.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att använda centrala begrepp i etiskt tänkande. Eleven känner till de centrala mänskliga rättigheterna samt de etiska principerna i den religion som studeras och andra religioner och åskådningar.

Föremål för bedömningen

Förmåga att behärska information om etik och mänskliga rättigheter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan ge ett exempel på någon mänsklig rättighet. Eleven kan ge ett exempel på en etisk princip i den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Utgående från exempel på situationer känner eleven igen den etiska dimensionen och kan under handledning reflektera över etiska frågeställningar. Eleven kan ge exempel på mänskliga rättigheter och deras betydelse. Eleven kan redogöra för de etiska principerna i den religion som studeras.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan använda centrala etiska begrepp och kan skilja på etiska frågeställningar och andra frågeställningar. Eleven kan reflektera över etiska frågeställningar och förverkligandet av de mänskliga rättigheterna i praktiken. Eleven kan beskriva de etiska principerna i den religion som studeras och i någon annan religion eller åskådning.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan använda centrala etiska begrepp, reflektera över etiska frågeställningar och bedöma förverkligandet av de mänskliga rättigheterna i praktiken. Eleven kan analysera de etiska principerna i den religion som studeras och jämföra dem med centrala etiska begrepp i andra religioner och åskådningar.

I3 Ett gott liv

Centralt i undervisningen är de etiska grundbegreppen och förståelsen av dem. Man bekantar sig med etiska normer inom kristendomen och andra religioner och med etiska betoningar i olika kristna kyrkor samt med förhållandet mellan Bibeln och etik. Man studerar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik. I undervisningen behandlas livsfrågor och frågor i anslutning till det finländska samhället, globalt ansvar, miljö och djur ur etiskt perspektiv. Man reflekterar över etiska frågor med hjälp av aktuella exempel i media. Man reflekterar också över etiska aspekter i egna val och hur de påverkar det egna och andras välbefinnande.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
    - etikens utveckling ur värdegrunden
    - elevens egen värdegrund
    - respekt för andras värden och val
    - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
    - moraliska konflikter
    - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
    - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- den kristna etiken

    - Nya testamentets etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
    - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
    - barnens rättigheter
    - kränkandet av mänskliga rättigheter
    - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M7 hjälpa eleven att reflektera över religioners och åskådningars globala betydelse som grund och rättesnöre för människors val

Lokal precisering:

- Eleven kan beskriva och bedöma religioners och livsåskådningars globala betydelse som grund och rättesnöre för människors val.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att reflektera över religioners och åskådningars globala betydelse som grund och rättesnöre för människors val.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta betydelsen av religioner och åskådningar i individens liv och globalt

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven känner utgående från givna exempel igen religiösa och åskådningsmässiga faktorer som påverkar människornas val.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan ge exempel på det inflytande religioner och åskådningar har på människors val och verksamhet.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan beskriva religioners och åskådningars betydelse som grund och rättesnöre för människors val.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan reflektera över religioners och åskådningars betydelse som grund och rättesnöre för människors val och kan ge exempel på detta i olika delar av världen.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är kristendomen på olika håll i världen, med betoning på nutid. Man studerar kristendomens uppkomst, utbredning och uppdelning i olika kyrkor. Man bekantar sig med de största kristna kyrkorna: den katolska och den ortodoxa kyrkan och de

protestantiska kyrkorna, särskilt den lutherska kyrkan. Kyrkornas utbredning och centrala lära behandlas. Man studerar Bibelns uppkomst, centrala innehåll, olika tolkningssätt och kulturellt inflytande. Kristendomen i Finland och dess kulturella inflytande behandlas. Man reflekterar hur man själv förhåller sig till att vara lutheran, finländare och europé.

Lokal precisering:

- kristendomens uppkomst och bibelns betydelse som en helig bok i kristendomen
  - Bibelns uppkomstprocess
  - Bibelns innehåll som en boksamling
  - den heliga skriften som textgenre (förhållandet mellan vetenskaplig och religiös text)

I3 Ett gott liv

Centralt i undervisningen är de etiska grundbegreppen och förståelsen av dem. Man bekantar sig med etiska normer inom kristendomen och andra religioner och med etiska betoningar i olika kristna kyrkor samt med förhållandet mellan Bibeln och etik. Man studerar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik. I undervisningen behandlas livsfrågor och frågor i anslutning till det finländska samhället, globalt ansvar, miljö och djur ur etiskt perspektiv. Man reflekterar över etiska frågor med hjälp av aktuella exempel i media. Man reflekterar också över etiska aspekter i egna val och hur de påverkar det egna och andras välbefinnande.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
  - etikens utveckling ur värdegrunden
  - elevens egen värdegrund
  - respekt för andras värden och val
  - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
  - moraliska konflikter
  - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
  - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- den kristna etiken
  - Nya testamentets etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
  - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
  - barnens rättigheter
  - kränkandet av mänskliga rättigheter
  - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M8 uppmuntra eleven att reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor och egna värderingar i förhållande till dem

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över mänskliga livsfrågor.
- Eleven kan redogöra för aktuella etiska frågor samt reflektera över egna värderingar i förhållande till dem.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven lär sig att självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de egna värderingarna i förhållande till dem.

Föremål för bedömningen

Förmåga till etiskt tänkande och att uttrycka sina egna åsikter

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan beskriva någon etisk fråga och en värdering som är viktig för hen.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven känner igen och kan under handledning reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och utgående från dem ta ställning till etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och några aktuella etiska frågor. Eleven kan beskriva värderingar som är viktiga för hen och presentera och motivera åsikter i etiska frågor.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan självständigt och tillsammans med andra reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten och aktuella etiska frågor. Eleven kan analysera sina egna värderingar samt identifiera olika värderingar som grund för etiska lösningar. Eleven kan presentera logiska och motiverade åsikter om etiska frågor.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är kristendomen på olika håll i världen, med betoning på nutid. Man studerar kristendomens uppkomst, utbredning och uppdelning i olika kyrkor. Man bekantar sig med de största kristna kyrkorna: den katolska och den ortodoxa kyrkan och de protestantiska kyrkorna, särskilt den lutherska kyrkan. Kyrkornas utbredning och centrala lära behandlas. Man studerar Bibelns uppkomst, centrala innehåll, olika tolkningssätt och kulturellt

inflytande. Kristendomen i Finland och dess kulturella inflytande behandlas. Man reflekterar hur man själv förhåller sig till att vara lutheran, finländare och européer.

Lokal precisering:

- kristendomens uppkomst och bibelns betydelse som en helig bok i kristendomen
  - Bibelns uppkomstprocess
  - Bibelns innehåll som en boksamling
  - den heliga skriften som textgenre (förhållandet mellan vetenskaplig och religiös text)

I3 Ett gott liv

Centralt i undervisningen är de etiska grundbegreppen och förståelsen av dem. Man bekantar sig med etiska normer inom kristendomen och andra religioner och med etiska betoningar i olika kristna kyrkor samt med förhållandet mellan Bibeln och etik. Man studerar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik. I undervisningen behandlas livsfrågor och frågor i anslutning till det finländska samhället, globalt ansvar, miljö och djur ur etiskt perspektiv. Man reflekterar över etiska frågor med hjälp av aktuella exempel i media. Man reflekterar också över etiska aspekter i egna val och hur de påverkar det egna och andras välbefinnande.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
  - etikens utveckling ur värdegrunden
  - elevens egen värdegrund
  - respekt för andras värden och val
  - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
  - moraliska konflikter
  - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
  - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- den kristna etiken
  - Nya testamentets etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
  - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
  - barnens rättigheter
  - kränkandet av mänskliga rättigheter
  - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M9 inspirera eleven att granska de etiska dimensionerna i sina val och hur de påverkar välbefinnandet och uppmuntra eleven till en hållbar livsstil

Lokal precisering:

- Eleven kan reflektera över de etiska aspekterna i sina val och kan berätta hur de påverkar det egna och andras välbefinnande och en hållbar framtid.

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sin förmåga att analysera sina etiska val och hur de påverkar välbefinnandet och utvecklar sina färdigheter att förverkliga en hållbar livsstil.

Föremål för bedömningen

Förmåga att uppfatta vilken påverkan etiska val har i förhållande till välbefinnande och en hållbar framtid

Bedömningskriterier i slutet av årskurshelheten

Beskrivning av kunnande	Beskrivning av bedömning
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 5	Eleven kan under handledning identifiera konsekvenser av etiska val och handlingar.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 7	Eleven kan beskriva konsekvenser som etiska val har för en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 8	Eleven kan analysera etiska val och konsekvenserna av dem för välbefinnande och en hållbar framtid.
Beskrivning av kunnandet för vitsordet 9	Eleven kan värdera etiska val och ge exempel på deras direkta och indirekta inverkan på välbefinnande och en hållbar framtid.

I3 Ett gott liv

Centralt i undervisningen är de etiska grundbegreppen och förståelsen av dem. Man bekantar sig med etiska normer inom kristendomen och andra religioner och med etiska betoningar i olika kristna kyrkor samt med förhållandet mellan Bibeln och etik. Man studerar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik. I undervisningen behandlas livsfrågor och frågor i anslutning till det finländska samhället, globalt ansvar, miljö och djur ur etiskt perspektiv. Man reflekterar över etiska frågor med hjälp av aktuella exempel i media. Man reflekterar också över etiska aspekter i egna val och hur de påverkar det egna och andras välbefinnande.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
    - etikens utveckling ur värdegrunden
    - elevens egen värdegrund
    - respekt för andras värden och val
    - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar

    - moraliska konflikter
    - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
    - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- den kristna etiken
    - Nya testamentets etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
    - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
    - barnens rättigheter
    - kränkandet av mänskliga rättigheter
    - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

M10 sporra eleven att möta olika människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden

Lokal precisering:

- Eleven skall kunna bemöta samhällenas diversitet i framtiden (används inte som grund för bedömningen).

Mål för lärandet som härletts ur målen för undervisningen

Eleven utvecklar sina färdigheter i konstruktiv kommunikation tillsammans med andra människor nu och i framtiden, under fortsatta studier, i arbetslivet och på fritiden.

I1 Förhållandet till den egna religionen

Centralt innehåll i undervisningen är kristendomen på olika håll i världen, med betoning på nutid. Man studerar kristendomens uppkomst, utbredning och uppdelning i olika kyrkor. Man bekantar sig med de största kristna kyrkorna: den katolska och den ortodoxa kyrkan och de protestantiska kyrkorna, särskilt den lutherska kyrkan. Kyrkornas utbredning och centrala lära behandlas. Man studerar Bibelns uppkomst, centrala innehåll, olika tolkningssätt och kulturellt inflytande. Kristendomen i Finland och dess kulturella inflytande behandlas. Man reflekterar hur man själv förhåller sig till att vara lutheran, finländare och europé.

Lokal precisering:

- kristendomens uppkomst och bibelns betydelse som en helig bok i kristendomen
    - Bibelns uppkomstprocess
    - Bibelns innehåll som en boksamling
    - den heliga skriften som textgenre (förhållandet mellan vetenskaplig och religiös text)

I3 Ett gott liv

Centralt i undervisningen är de etiska grundbegreppen och förståelsen av dem. Man bekantar sig med etiska normer inom kristendomen och andra religioner och med etiska betoningar i olika kristna kyrkor samt med förhållandet mellan Bibeln och etik. Man studerar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och människorättsetik. I undervisningen behandlas livsfrågor och frågor

i anslutning till det finländska samhället, globalt ansvar, miljö och djur ur etiskt perspektiv. Man reflekterar över etiska frågor med hjälp av aktuella exempel i media. Man reflekterar också över etiska aspekter i egna val och hur de påverkar det egna och andras välbefinnande.

Lokal precisering:

- centrala begreppen i etiskt tänkande
- olika former av etisk argumentation
- livsfrågor som berör mänskligheten, aktuella etiska frågor
- egna värden, etiska principer och deras påverkan på egna val, egna valens betydelse i världen runtomkring.
- etikens begrepp och teorier
  - etikens utveckling ur värdegrunden
  - elevens egen värdegrund
  - respekt för andras värden och val
  - skapa egen värdegrund trots konfliktfyllda känslor och tankar
  - moraliska konflikter
  - rätt och fel, ett gott liv och dygder samt principerna för etisk verksamhet
  - de egna valens och handlingarnas betydelse för en själv samt för näromgivningen, samhället, naturen och den globala världen
- den kristna etiken
  - Nya testamentets etiska tyngdpunkter
- olika religioners etiska poängteringar
- den kulturella läsförmågan, värden tillhörande det egna kulturarvet
- hur religionernas och livsåskådningarnas inflytande styr människors etiska val.
- människorättsetik
  - FN:s deklaration av mänskliga rättigheter
  - barnens rättigheter
  - kränkandet av mänskliga rättigheter
  - förvidga elevernas världsbild och utveckla konsten till ömsesidig dialog
- de etiska frågorna som tillhör det finländska samhället, globalt ansvar samt etiska frågor som berör miljö och fauna
- egna konsumtionsval ur hållbar utvecklings synvinkel
- reklamens budskap
- att fungera som kritiska och ansvarsfulla konsumenter

Valfritt ämne: Intensifierad musikundervisning

Tillägg till den allmänna läroplanen i musik i årskurs 7,8 och 9

I årskurs 7-9 bekantar sig eleven med musiken som ett mångsidigt och brett fenomen. Eleven övar sig i att spela många olika instrument och handleds i att utveckla och stärka sitt musicerande genom att fördjupa sig i sitt eget intresseområde inom musiken. Eleven stöds i att självständigt kunna fortsätta sitt intresse för musik. Speciell tonvikt ligger på samspel, sång och eget skapande i form av t.ex. improvisation och egna arrangemang och kompositioner. Eleven uppmuntras till en ansvarsfull inställning till musik och till att ta andra i beaktande då hen musicerar. Eleven får möjlighet att planera och genomföra olika musikaliska helheter och projekt samt begrunda hur musiken påverkar det egna samt andras välmående.

Bedömningen i intensifierad musikundervisning följer direktiven från den nationella läroplanen. Bedömningen fokuserar på musikaliska färdigheter och musikkännedom samt ett mångsidigt musikaliskt deltagande i musikklassernas verksamhet.

Centrala delområden att beakta vid utvärderingen av musik i musikklasserna:

-utvecklingen av sång- och spelförmågan ensam och i grupp

-utvecklingen av förståelsen för rytm och melodi

-utvecklingen av förståelsen för form- och stilkänsla inom musiken

-utvecklingen av det musikaliska minnet

-utvecklingen av den musikaliska kreativiteten

Bedömningen baserar sig på alla delområden, men kan betona elevens starka sidor och därigenom är slutbedömningen inte nödvändigtvis ett medeltal av de olika delområdenas bedömning.

Kunskapskrav för godkända kunskaper i fördjupad musik i slutbedömningen i åk 9:

Eleven deltar mångsidigt i olika musikaliska aktiviteter.

Eleven deltar i samspel och kan i någon mån anpassa sitt eget spelande till helheten.

Eleven deltar i improvisation och kan skapa musikaliska idéer.

Eleven kan uttrycka sina musikaliska upplevelser på olika sätt.

Eleven känner till olika musikgenrer.

Eleven har förmågan och uthålligheten att jobba med en musikalisk helhet och skapa en musikalisk produktion.

Kunskapskrav för goda kunskaper i fördjupad musik i slutbedömningen i åk 9:

Eleven har ett brett musikaliskt kunnande och deltar mångsidigt i olika musikaliska aktiviteter.

Eleven deltar i samspel och lyssnar aktivt på den musikaliska helheten och kan anpassa sitt eget spelande till helheten.

Eleven har utvecklat sitt gehör och kan uppmärksamma tonhöjd och renhet i solo- och körsång samt samspel.

Eleven kan improvisera och skapa musikaliska helheter.

Eleven kan uttrycka sina musikaliska upplevelser genom bild, ord och rörelse.

Eleven kan uppträda inför publik både ensam och i grupp.

Eleven känner till olika musikgenrer både inom konstmusiken och rytmmusiken och känner igen några centrala verk.

Eleven känner till bluesformen och kan använda den i praktiskt musicerande.

Eleven har förmågan och uthålligheten att jobba med en större musikalisk helhet och tillsammans med andra skapa en musikalisk produktion.

Åk 7

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att medverka konstruktivt i en musicerande grupp och i musikaliska sammanhang

- *Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.*
- *Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten samt kan anpassa sitt eget spelande till den.*

- *Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *blues*
- *musikal*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.
- Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten samt kan anpassa sitt eget spelande till den.
- Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi

- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- blues
- musikal
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M2 hjälpa eleven att upprätthålla förmågan att använda sin röst och sjunga och att vidareutveckla den i en musicerande grupp

- *Eleven utvecklar sitt gehör och lär sig uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång samt samspel.*

Innehållsområden:

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *blues*
- *musikal*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven utvecklar sitt gehör och lär sig uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång samt samspel.

Innehållsområden:

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet

- framträdanden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- blues
- musikal
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M3 uppmuntra eleven att vidareutveckla sina färdigheter att spela och musicera i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

- *Eleven kan obehindrat spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.*
- *Eleven kan ackompanjera med ackord och spela melodier.*
- *Eleven känner till instrumentens särdrag och kan i viss mån beakta dem i sitt spelande.*
- *Eleven kan rytmisera sitt ackompanjemang och spela rytmiska melodier.*

Innehållsområden:

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *blues*
- *musikal*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven kan obehindrat spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.
- Eleven kan ackompanjera med ackord och spela melodier.
- Eleven känner till instrumentens särdrag och kan i viss mån beakta dem i sitt spelande.
- Eleven kan rytmisera sitt ackompanjemang och spela rytmiska melodier.

Innehållsområden:

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)

- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- blues
- musikal
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M4 uppmuntra eleven att pröva på mångsidiga sätt att uttrycka sig och röra sig till musik

- *Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en stark känsla för rytm.*
- *Eleven kan improvisera fram både rytm och rörelse.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en stark känsla för rytm.
- Eleven kan improvisera fram både rytm och rörelse.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I3 Rytmik

- body percussion

- improvisation
- musik och rörelse

M5 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och handleda eleven att diskutera det hen hört

- *Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.*

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *blues*
- *musikal*
- *konstmusikens historia*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- blues
- musikal
- konstmusikens historia

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

M6 uppmuntra eleven att bygga upp ett kreativt förhållande till musik och handleda eleven att improvisera, arrangera och komponera samt arbeta tvärkonstnärligt

- *Eleven kan ensam och i grupp skapa musikaliska idéer.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven kan ensam och i grupp skapa musikaliska idéer.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M7 handleda eleven att spela in musik och att använda musikteknologi på ett kreativt sätt både för att skapa musik och som en del av ämnesövergripande helheter

- *Eleven kan använda de program hen fått handledning i och skapa grundläggande musikaliska produkter självständigt.*
- *Eleven övar sig i att använda PA-system och förstärkare samt mixerbord.*

Innehållsområden

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *blues*
- *musikal*
- *konstmusikens historia*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven kan använda de program hen fått handledning i och skapa grundläggande musikaliska produkter självständigt.
- Eleven övar sig i att använda PA-system och förstärkare samt mixerbord.

Innehållsområden

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- blues
- musikal
- konstmusikens historia

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

M8 vägleda eleven att granska musiken som konstart och att förstå hur musik används för att kommunicera och påverka i olika kulturer

- *Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.*
- *Eleven känner till bluesformen och kan använda den i praktiskt musicerande.*
- *Eleven känner till musikalen och dess särdrag som konstform.*
- *Eleven visar uppskattning för andras musikintresse.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I4 Musikkännedom

- *notbild*

- *musikaliska termer och begrepp*
- *blues*
- *musikal*
- *konstmusikens historia*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.
- Eleven känner till bluesformen och kan använda den i praktiskt musicerande.
- Eleven känner till musikalen och dess särdrag som konstform.
- Eleven visar uppskattning för andras musikintresse.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- blues
- musikal
- konstmusikens historia

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

M9 uppmuntra och handleda eleven att diskutera musik med hjälp av musikbegrepp och -termer

- *Eleven kan använda musikaliska begrepp, musikterminologi och musiknotation i den musikaliska verksamheten.*

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *blues*

- *musikal*
- *konstmusikens historia*

- Eleven kan använda musikaliska begrepp, musikterminologi och musiknotation i den musikaliska verksamheten.

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- blues
- musikal
- konstmusikens historia

M11 handleda eleven att måna om sin hörsel och att se till att musik- och ljudmiljön är trygg

- *Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).*

Innehållsområden

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).

Innehållsområden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ

- musikens betydelse för samhället

M12 handleda eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, att ställa upp mål för sitt musikaliska lärande och att bedöma sina framsteg i förhållande till målen

- *Eleven kan sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.*
- *Eleven klarar av halvfärdighet under processen.*
- *Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.*
- *Eleven deltar aktivt i planering, genomförande och utvärdering.*
- *Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.*
- *Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.*
- *Eleven har utvecklat sitt eget musikaliska kunnande genom övning.*
- *Eleven kan utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *blues*
- *musikal*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven kan sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.
- Eleven klarar av halvfärdighet under processen.
- Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.
- Eleven deltar aktivt i planering, genomförande och utvärdering.
- Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.
- Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.
- Eleven har utvecklat sitt eget musikaliska kunnande genom övning.
- Eleven kan utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- blues
- musikal
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M13 erbjuda eleven varierande möjligheter att uppträda inför publik

- *Eleven deltar aktivt i uppträdanden.*
- *Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl både för sig själv och gruppen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*

- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *blues*
- *musikal*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven deltar aktivt i uppträdanden.
- Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl både för sig själv och gruppen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- blues
- musikal
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

Åk 8

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att medverka konstruktivt i en musicerande grupp och i musikaliska sammanhang

- *Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.*
- *Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten samt kan anpassa sitt eget spelande till den.*
- *Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *jazz*
- *rytmmusikens historia*
- *opera*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.
- Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten samt kan anpassa sitt eget spelande till den.

- Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- jazz
- rytmmusikens historia
- opera
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M2 hjälpa eleven att upprätthålla förmågan att använda sin röst och sjunga och att vidareutveckla den i en musicerande grupp

- *Eleven har utvecklat sitt gehör och kan uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång samt samspel.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *jazz*

- *rytmmusikens historia*
- *opera*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven har utvecklat sitt gehör och kan uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång samt samspel.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- jazz
- rytmmusikens historia
- opera
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M3 uppmuntra eleven att vidareutveckla sina färdigheter att spela och musicera i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

- *Eleven kan obehindrat spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.*
- *Eleven kan ackompanjera med ackord och spela melodier.*
- *Eleven känner till instrumentens särdrag och kan i viss mån beakta dem i sitt spelande.*
- *Eleven kan rytmisera sitt ackompanjemang och spela rytmiska melodier.*

Innehållsområden

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *jazz*
- *rytmmusikens historia*
- *opera*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven kan obehindrat spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.
- Eleven kan ackompanjera med ackord och spela melodier.
- Eleven känner till instrumentens särdrag och kan i viss mån beakta dem i sitt spelande.
- Eleven kan rytmisera sitt ackompanjemang och spela rytmiska melodier.

Innehållsområden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- jazz
- rytmmusikens historia
- opera
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M4 uppmuntra eleven att pröva på mångsidiga sätt att uttrycka sig och röra sig till musik

- *Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en stark känsla för rytm.*
- *Eleven kan improvisera fram både rytm och rörelse.*
- *Eleven kan med hjälp av sin kropp, instrument eller andra redskap spela krävande rytmiska helheter.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*

- *framträdanden*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en stark känsla för rytm.
- Eleven kan improvisera fram både rytm och rörelse.
- Eleven kan med hjälp av sin kropp, instrument eller andra redskap spela krävande rytmiska helheter.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M5 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och handleda eleven att diskutera det hen hört

- *Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.*
- *Eleven kan analysera olika beståndsdelar inom musiken.*

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *jazz*
- *rytmmusikens historia*
- *opera*
- *konstmusikens historia*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.
- Eleven kan analysera olika beståndsdelar inom musiken.

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- notbild

- musikaliska termer och begrepp
- jazz
- rytmmusikens historia
- opera
- konstmusikens historia

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

M6 uppmuntra eleven att bygga upp ett kreativt förhållande till musik och handleda eleven att improvisera, arrangera och komponera samt arbeta tvärkonstnärligt

- *Eleven kan ensam och i grupp förverkliga musikaliska idéer och skapa egna kompositioner.*
- *Eleven kan tillsammans med andra arrangera musik för bandspel.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven kan ensam och i grupp förverkliga musikaliska idéer och skapa egna kompositioner.
- Eleven kan tillsammans med andra arrangera musik för bandspel.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)

- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M7 handleda eleven att spela in musik och att använda musikteknologi på ett kreativt sätt både för att skapa musik och som en del av ämnesövergripande helheter

- *Eleven kan använda de program hen fått handledning i och skapa musikaliska produkter självständigt.*
- *Eleven kan använda PA-system och förstärkare samt mixerbord.*

Innehållsområden

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *jazz*
- *rytmmusikens historia*
- *opera*
- *konstmusikens historia*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven kan använda de program hen fått handledning i och skapa musikaliska produkter självständigt.
- Eleven kan använda PA-system och förstärkare samt mixerbord.

Innehållsområden

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- jazz
- rytmmusikens historia
- opera
- konstmusikens historia

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

M8 vägleda eleven att granska musiken som konstart och att förstå hur musik används för att kommunicera och påverka i olika kulturer

- *Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.*
- *Eleven känner till operan och dess särdrag som konstform.*
- *Eleven känner till jazz och dess särdrag som konstform.*
- *Eleven visar uppskattning för andras musikintresse.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *jazz*
- *rytmmusikens historia*
- *opera*
- *konstmusikens historia*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.
- Eleven känner till operan och dess särdrag som konstform.
- Eleven känner till jazz och dess särdrag som konstform.
- Eleven visar uppskattning för andras musikintresse.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet

- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- jazz
- rytmmusikens historia
- opera
- konstmusikens historia

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

M9 uppmuntra och handleda eleven att diskutera musik med hjälp av musikbegrepp och -termer

- *Eleven kan använda musikaliska begrepp, musikterminologi och musiknotation i den musikaliska verksamheten.*

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *jazz*
- *rytmmusikens historia*
- *opera*
- *konstmusikens historia*

- Eleven kan använda musikaliska begrepp, musikterminologi och musiknotation i den musikaliska verksamheten.

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- jazz
- rytmmusikens historia
- opera
- konstmusikens historia

M11 handleda eleven att måna om sin hörsel och att se till att musik- och ljudmiljön är trygg

- *Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).*

Innehållsområden

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).

Innehållsområden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

M12 handleda eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, att ställa upp mål för sitt musikaliska lärande och att bedöma sina framsteg i förhållande till målen

- *Eleven kan sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.*
- *Eleven klarar av halvfärdighet under processen.*
- *Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.*
- *Eleven deltar aktivt i planering, genomförande och utvärdering.*
- *Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.*
- *Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.*
- *Eleven har utvecklat sitt eget musikaliska kunnande genom övning.*
- *Eleven kan utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *jazz*
- *rytmmusikens historia*
- *opera*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven kan sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.
- Eleven klarar av halvfärdighet under processen.
- Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.
- Eleven deltar aktivt i planering, genomförande och utvärdering.
- Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.
- Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.
- Eleven har utvecklat sitt eget musikaliska kunnande genom övning.
- Eleven kan utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- jazz
- rytmmusikens historia
- opera
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M13 erbjuda eleven varierande möjligheter att uppträda inför publik

- *Eleven deltar aktivt i uppträdanden.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *jazz*
- *rytmmusikens historia*
- *opera*
- *konstmusikens historia*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*

- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven deltar aktivt i uppträdanden.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- jazz
- rytmmusikens historia
- opera
- konstmusikens historia

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

Åk 9

Årskursens mål och centrala innehåll

M1 uppmuntra eleven att medverka konstruktivt i en musicerande grupp och i musikaliska sammanhang

- *Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.*
- *Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten samt kan anpassa sitt eget spelande till den.*

- *Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *rytmmusikens historia*
- *konstmusikens historia*
- *musik i media (t.ex. reklam, film)*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven utvecklar sitt eget musikaliska kunnande genom att mångsidigt delta i olika musikaliska aktiviteter.
- Eleven deltar aktivt i samspel och lyssnar på den musikaliska helheten samt kan anpassa sitt eget spelande till den.
- Eleven deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av undervisningen och lärmiljöerna.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi

- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- rytmmusikens historia
- konstmusikens historia
- musik i media (t.ex. reklam, film)

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M2 hjälpa eleven att upprätthålla förmågan att använda sin röst och sjunga och att vidareutveckla den i en musicerande grupp

- *Eleven har utvecklat sitt gehör och kan uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång, körsång samt samspel.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *rytmmusikens historia*
- *konstmusikens historia*
- *musik i media (t.ex. reklam, film)*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven har utvecklat sitt gehör och kan uppmärksamma tonhöjd och renhet i solosång, körsång samt samspel.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet

- framträdanden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- rytmmusikens historia
- konstmusikens historia
- musik i media (t.ex. reklam, film)

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M3 uppmuntra eleven att vidareutveckla sina färdigheter att spela och musicera i grupp genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument

- *Eleven kan obehindrat spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.*
- *Eleven kan ackompanjera med ackord och spela melodier.*
- *Eleven känner till instrumentens särdrag och kan beakta dem i sitt spelande.*
- *Eleven kan rytmisera sitt ackompanjemang och spela rytmiska melodier.*

Innehållsområden

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *rytmmusikens historia*
- *konstmusikens historia*
- *musik i media (t.ex. reklam, film)*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven kan obehindrat spela de instrument och stämmor man övat på under lektionstid.
- Eleven kan ackompanjera med ackord och spela melodier.
- Eleven känner till instrumentens särdrag och kan beakta dem i sitt spelande.
- Eleven kan rytmisera sitt ackompanjemang och spela rytmiska melodier.

Innehållsområden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)

- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- rytmmusikens historia
- konstmusikens historia
- musik i media (t.ex. reklam, film)

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M4 uppmuntra eleven att pröva på mångsidiga sätt att uttrycka sig och röra sig till musik

- *Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en stark känsla för rytm.*
- *Eleven kan improvisera fram både rytm och rörelse.*
- *Eleven kan med hjälp av sin kropp, instrument eller andra redskap spela krävande rytmiska helheter.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven kan anpassa sina rörelser till det hen hör och har utvecklat en stark känsla för rytm.
- Eleven kan improvisera fram både rytm och rörelse.
- Eleven kan med hjälp av sin kropp, instrument eller andra redskap spela krävande rytmiska helheter.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M5 erbjuda eleven möjligheter att uppleva och lyssna till ljudmiljöer och musik och handleda eleven att diskutera det hen hört

- *Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.*
- *Eleven kan analysera olika beståndsdelar inom musiken.*

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *rytmmusikens historia*
- *konstmusikens historia*
- *musik i media (t.ex. reklam, film)*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven kan lyssna aktivt och berätta om det hen hört.
- Eleven kan analysera olika beståndsdelar inom musiken.

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- rytmmusikens historia
- konstmusikens historia
- musik i media (t.ex. reklam, film)

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

M6 uppmuntra eleven att bygga upp ett kreativt förhållande till musik och handleda eleven att improvisera, arrangera och komponera samt arbeta tvärkonstnärligt

- *Eleven kan ensam och i grupp förverkliga musikaliska idéer och skapa egna kompositioner.*
- *Eleven kan tillsammans med andra arrangera musik för bandspel.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*

- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

- Eleven kan ensam och i grupp förverkliga musikaliska idéer och skapa egna kompositioner.
- Eleven kan tillsammans med andra arrangera musik för bandspel.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

M7 handleda eleven att spela in musik och att använda musikteknologi på ett kreativt sätt både för att skapa musik och som en del av ämnesövergripande helheter

- *Eleven kan använda de program hen fått handledning i och skapa musikaliska produkter självständigt.*
- *Eleven kan använda PA-system, förstärkare och mixerbord samt använda effekter.*

Innehållsområden

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *rytmmusikens historia*
- *konstmusikens historia*
- *musik i media (t.ex. reklam, film)*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven kan använda de program hen fått handledning i och skapa musikaliska produkter självständigt.
- Eleven kan använda PA-system, förstärkare och mixerbord samt använda effekter.

Innehållsområden

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- rytmmusikens historia
- konstmusikens historia
- musik i media (t.ex. reklam, film)

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

M8 vägleda eleven att granska musiken som konstart och att förstå hur musik används för att kommunicera och påverka i olika kulturer

- *Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.*
- *Eleven känner till olika musikgenrer både inom rytmmusikens och konstmusiken och känner igen centrala verk.*
- *Eleven förstår musikens betydelse inom scenkonsten och media.*
- *Eleven visar uppskattning för andras musikintresse.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *rytmmusikens historia*
- *konstmusikens historia*
- *musik i media (t.ex. reklam, film)*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven visar intresse för musikrepertoar från olika tidsperioder och musikkulturer.
- Eleven känner till olika musikgenrer både inom rytmmusikens och konstmusiken och känner igen centrala verk.
- Eleven förstår musikens betydelse inom scenkonsten och media.
- Eleven visar uppskattning för andras musikintresse.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- rytmmusikens historia
- konstmusikens historia
- musik i media (t.ex. reklam, film)

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

M9 uppmuntra och handleda eleven att diskutera musik med hjälp av musikbegrepp och -termer

- *Eleven kan använda musikaliska begrepp, musikterminologi och musiknotation i den musikaliska verksamheten.*

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *rytmmusikens historia*
- *konstmusikens historia*
- *musik i media (t.ex. reklam, film)*

- Eleven kan använda musikaliska begrepp, musikterminologi och musiknotation i den musikaliska verksamheten.

Innehållsområden

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- rytmmusikens historia
- konstmusikens historia
- musik i media (t.ex. reklam, film)

M11 handleda eleven att måna om sin hörsel och att se till att musik- och ljudmiljön är trygg

- *Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).*

Innehållsområden

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven tar hand om sin hörsel och den allmänna säkerheten då hen musicerar (används inte som grund för bedömningen).

Innehållsområden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället

M12 handleda eleven att utveckla sina musikaliska färdigheter genom övning, att ställa upp mål för sitt musikaliska lärande och att bedöma sina framsteg i förhållande till målen

- *Eleven kan sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.*
- *Eleven klarar av halvfärdighet under processen.*
- *Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.*
- *Eleven deltar aktivt i planering, genomförande och utvärdering.*
- *Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.*
- *Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.*
- *Eleven har utvecklat sitt eget musikaliska kunnande genom övning.*
- *Eleven kan utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*
- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *rytmmusikens historia*
- *konstmusikens historia*
- *musik i media (t.ex. reklam, film)*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

- Eleven kan sätta upp mål för sin musikaliska utveckling.
- Eleven klarar av halvfärdighet under processen.
- Eleven har uthållighet att arbeta mot slutmålet.
- Eleven deltar aktivt i planering, genomförande och utvärdering.
- Eleven tar ansvar för sig själv och sitt deltagande.
- Eleven övar på att ge och ta konstruktiv kritik.
- Eleven har utvecklat sitt eget musikaliska kunnande genom övning.
- Eleven kan utvärdera sin egen utveckling i förhållande till de utsatta målen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- rytmmusikens historia
- konstmusikens historia
- musik i media (t.ex. reklam, film)

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

M13 erbjuda eleven varierande möjligheter att uppträda inför publik

- *Eleven deltar aktivt i uppträdanden.*
- *Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl både för sig själv och gruppen.*

Innehållsområden

I1 Sång

- *sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)*
- *sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)*
- *flerstämmig sång*
- *konsertrepertoar*

- *körverksamhet*
- *framträdanden*

I2 Spel

- *bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)*
- *orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)*
- *musikteknologi*
- *musikgenrer*

I3 Rytmik

- *body percussion*
- *improvisation*
- *musik och rörelse*

I4 Musikkännedom

- *notbild*
- *musikaliska termer och begrepp*
- *rytmmusikens historia*
- *konstmusikens historia*
- *musik i media (t.ex. reklam, film)*

I5 Att uppträda

- *olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)*

I6 Musiken i samhället

- *musikens användning i medier*
- *musikens betydelse för människans välmående som individ*
- *musikens betydelse för samhället*

- Eleven deltar aktivt i uppträdanden.
- Eleven bidrar till att processen och slutprodukten fungerar väl både för sig själv och gruppen.

Innehållsområden

I1 Sång

- sångrepertoar från olika genrer (t.ex. den finlandssvenska sångskatten, världsmusik)
- sångtekniker (t.ex. mikrofonteknik)
- flerstämmig sång
- konsertrepertoar
- körverksamhet
- framträdanden

I2 Spel

- bandspel (t.ex. gitarr, basgitarr och trummor)
- orkesterspel (t.ex. stavspel, rytminstrument och orkesterinstrument)
- musikteknologi
- musikgenrer

I3 Rytmik

- body percussion
- improvisation
- musik och rörelse

I4 Musikkännedom

- notbild
- musikaliska termer och begrepp
- rytmmusikens historia
- konstmusikens historia
- musik i media (t.ex. reklam, film)

I5 Att uppträda

- olika konserter (t.ex. julkonsert, rockkonsert, skoltillställningar)

I6 Musiken i samhället

- musikens användning i medier
- musikens betydelse för människans välmående som individ
- musikens betydelse för samhället